Universidad de Deusto
Biblioteca

S. THOMÆ

PARS III

Universidad de Deusto
Biblioteca

# OPVSCVLA QVE-
## STIONES ET OMNIA QVOLIBE-

ta Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, in Quatuor Tomos diſtincta: & nunc recens ab authore multis Tractatibus, ac Quæſtionibus locupletata. In quibus agitur

De author. Papæ & cõcilij.
De primatu Rom. Eccleſiæ.
De ſacramentis.
De indulgentijs.
De cõceptione b. Virginis.
De euchariſtia.
De præcepto eleæmoſynæ.
De monte pietatis.
De cambijs.
De uoto.
De uſura.
De ſimonia.
De ui cultus diuini.
De unione uerbi.
De cauſa mali.
De immortalitate aiorum.
De paſſiõe aiarum ab igne.
De ſynodorum differentia.
De infinitate Dei.
De potentia obedientiali.
De ſubiect. philoſophiæ nat.
De analogia nominum.
De ente, & eſſentia.
De ſacrif. miſſæ, Tractatus.

*Addita eſt inſuper ad nonnulla illi propoſita dubia acuta quidem Reſponſio: aliaq; permulta, quæ tu, candide Lector, ſequenti pagina uidere facile poteris.*

LVGDVNI,
Apud Vincentium à Portonarijs.
M D XLI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

# Opusculorum huius Voluminis Index.

Index omnium opusculorum thome de vio caietani cardinalis sancti xisti.

## Primi Tomi opuscula.


De comparatione authoritatis pape ⁊ concilij tractatus. folio. 2.
De comparata authoritate pape ⁊ concilij apologia. 15
De primatu romane ecclesie tractatus. 24
De attritione ⁊ contritione: questiones quinq. 35.
De confessione questiones quinq. 36.
De satisfactione questiones due. 39.
De ministro penitentie questio vna. 40.
De thesauro indulgentiarum questiones. 4. 40.
De causa indulgentiarum questiones. 2. 42.
De susceptione indulgentiarum questiones. 2. 43.
De modo tractandi ⁊ recipiendi ordines. 43.
De sacramento matrimonij questiones. 3. 44.
De vsu matrimonij questiones. 2. 44.
De delectatione morosa questiones. 45.
De indulgentijs tractatus. 45.
Rursus de indulgentijs questiones sex. 48.
De tempore contritionis. 53.
De premeditatione ante confessionem. 54.
De confessione venali ⁊ omnium mortalium. 54.
De circūstantia diei festi. 54.
De absolutione sacramentali questiones. 2. 55.
De effectu excōmunicationis: questio vna. 56.
De impletione penitentie questio vna. 57.
De pollutione ex auditione confessionis questio vna. 57.
De purgatorio questio vna. 58.
De imperfecta charitate questio vna. 59.
De timore pene questio vna. 59.
De obligatione precepti: questio vna. 59.
De religioso electo in epm: questio vna. 60.
De collatione sacramenti ordinis. 60.
De celebam sacerdotum: questio vna. 61.
De diuortio, questio vna. 61.
De redditione debiti: questio vna. 62.
De proprietate verborum scripture in canonibus. 63.
Declaratio quinq articulorum Luteri reprobatorū. 63.
De sex propositionibus in laudem beati Ioseph. 64.
De predicatis coniugio nouitij. 64.
An adulter sit priuatus iure exigendi debitum. 64.


## Secundi Tomi opuscula.


De inquisitione questiones quinq. 64.
An ijs qui ex iudeis originem ducunt sit negandus religionis ingressus ⁊c. questio vna. 65.
De perpetua permansione in vna religione ⁊c. questio vna. 65.
De persoluente preces horarias in choro: questio vna. 65.
De restitutione vsure, de pertinace in peccato veniali, et de delicto publico. 65.
De venditione pensionis ecclesie: questio vna. 66.
De societate negociatoria: questio vna. 66.
De contritione, de confessione circūstantie loci sacri, de venditione ⁊ appropriatione ferarum ⁊c. 66.
De venditione iudeis eorum quibus vtūtur in suis sacrificijs. De iudicio hūano respectu occultorū. De inductiōe ad hoc vt minus peccetur. De exhibitione cene tpe ieiunij omnino cenaturis ⁊c. Nū petitio venie sit in restitutione necessaria. De murmurationis vitio. De scrupulo conscientie q̄ stante licite operamur oppositum. folio. 66.
An sicut bonitas essentialis stat cum peccato veniali, ita meritum ⁊ster cū peccato veniali. De restitutione cum dāno in re superioris ordinis: an vtērem malitia alterius oporteat semper petere aliquid ablatū peccato prestabile. An sicut votum abstinentie vrouis sic ⁊ votum cōtinentie vir irritare possit. Quo modo excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesie. 67.
Quomodo sustineatur q̄ votum est de bono supererogationis. Quo religiose persone venereis vacantes agant contra votum. Item de vnitate vel plurificatione numerali peccati actus exteriorus propter discōtinuationem actus interioris voluntatis. 68.
De conceptu entis questiones due. 68.
De emptione rerū raptarum in bello iniusto: q̄stiones q̄nque. 68.


## Tertij Tomi opuscula.


De conceptione beate virginis tractatus. 70.
De eucharistia, tractatus. 72.
De celebratione misse, questiones due. 74.
De valore oratiōū dictarum ab audientibus missam in festo. 76.
De precepto eleemosine tractatus. 76.
De monte pietatis tractatus. 79.
De cambijs tractatus. 83.
De vsura: questiones sex. 86.
De simonia: questiones tres. 88.
De vsu spiritualium rerum in peccato mortali, questio vna. 90.
De voto, questiones tres. 90.
De solutione maleficij opera malefici ad hoc parati. 91.
De spasmo beate virginis. 91.


## Quarti Tomi opuscula.


Orationes sex. prima de vi cultus diuini. secunda de vnione verbi. tertia de causa mali ⁊ abundantia mali in specie humana. quarta de immortalitate animorū. q̄nta quomō anime patriarē absigne corpore. sexta de ecclesia ⁊ sy nodorū differēcia. 93. 94. 96. 99.
De infinitate dei. questio vna. 106.
De potentia neutra. questio vna. 106.
De potentia receptiua actuum supernaturalium. q̄stio vna. 107.
De subiecto philosophie naturalis, questio vna. 107.
De analogia nominum tractatus. 109.
De ente ⁊ essentia tractatus cum commento. 116.
Responsio acuta quidem ad quedam dubia illi proposita. 142.
De sacrificio misse aduersus Lutheranos, tractatus. 150.


¶ Distinctiones horum omnium Indices inuenies in fine cuiuslibet Tomi.

Finis.

# De autoritate ꝑpape et Concilij Caput I. et II. 2

¶ Ad Nicolaum a Flisco Epm Cardinalē sabineñ. Thome de vio Caietani (tūc ordinis pre. generalis magistri, nūc sancti Xisti Cardinalis) in comparationem autoritatis ꝑpape ⁊ concily, Prefatio.

Tametsi puto, pater amplissime fiisce, eam comparationē quā nuper de pontificis maximi ecclesieq̄ totius autoritate scripsi, a multis hac tēpestate, quēadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandā, diiudicandā: omnibus tamen gratū fore puto, vel minimarum rationum, que ad hāc rem inuestigatam, consentaneam tamen, his tēporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidē ⁊ emulis, vt impugnēt, amicis, vt ea que veritatis sunt, defendant: ceteris autem, vt presto ad legendum habeant, quid de tanta his temporibus concursatione maximaq̄ ⁊ olim sepe ⁊ in presentia contentione sit constituendum. Ego predicatorum ordinis (romane ecclesie veritatisq̄ studiosissimi) generalis magister, hanc summe autoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis ⁊ sedis apostolice, non vt hominibus placeam (q̄q̄s si id quoq̄s assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Jesu christi veritatisq̄ seruus sim, libere scripsi: vti hūc in presentiarum ⁊ dedico quidem recte, ⁊ perquā libenter inscribo: q̄ ab illa sede quam defendo, ⁊ quam fiisce orum ornatissima familia tua ornatissimis viris, episcopis, Cardinalibus, ⁊ summis pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumq̄ te optimum predicantium ordinis protectorem, ⁊ conciliande conseruandeq̄ ecclesiastice vnitatis, ⁊ veritatis amplificande vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea que pro veritate ⁊ tante autoritatis vnitate atq̄ concordia ex eo ordine a me tibi inscripta dedicataq̄ sunt, grato sis animo, ⁊ qua polles probitate ⁊ benignitate singulari susceptu rus, atq̄ habiturus inter ceteras sempiterne voluntatis ⁊ obseruantie erga te mee testimonia. Jn cuius vale.

¶ Thome de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti de comparatione autoritatis ꝑpape ⁊ cōcily, Tractatus.

¶ Q: Papa habeat suprēmā potestatē in ecclesia dei. Cap. 1.

Intendēs resolute comparare potestatem Pape potestati ecclesie ⁊ concily vniuersalis, prio potestas Pape suo loco ponēda est: deinde cōparabitur specialiter apostolorum autoritati: post ecclesie ⁊ concily vniuersalis absolute: ⁊ deinceps in casibus, primo hereticis, secūdo incorrigibilitatis, ⁊ demum in cuentibus: vt sic resolute habeatur ⁊ simpliciter ⁊ secundū quid. Et intendo pro solis viris doctis absq̄ vlla passione rationibilia tantum dicere: sub iudicio tamen sacro sancte Ro. ecclesie. ¶ Et ne quis putet ponere me fatē in messem alienam, premitto q̄ quia autoritas Pape immediate est a deo et reuelata in sacra scriptura, ⁊ autoritas ecclesie vniuersalis immediate dicitur esse a deo (vt constantiēsi. concilium declarauit) ideo materia ista primo ⁊ principaliter est theologorum: quorum est sacram scripturam ⁊ diuina opera scrutari. secūdario autem inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata, ad canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re canonistas primo deferētes. Oportet ergo virum hocilem vtroq̄ (theologos ⁊ canonistas) in re hac perspicere, ⁊ in suo quemq̄ loco honorando theologie primatum dare: vtpote que ex propijs potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologiam recurrat autoritatem scilicet sacre scripture, que vera theologia est.

A primo igitur inchoando dicimus, q̄d certa est ista propositio, Papa habet suprēmam potestatē in ecclesia dei. Fūdatur q̄ super institutione Jesu Christi Mat. 16. ⁊ Joan. vlti. Saluator siquidem noster rex Regum ⁊ dominus dominantium, cuius potuisset Christianam rempub. in terris diuersis modis regendam disponere: voluit tamen ⁊ statuit, vt non populare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum aut paucorum esset regimen, sed vnius tantum: promittens soli petro Matth. 16. tibi dabo claues ⁊c. ⁊ eidem soli promissionem exhibēs, curam omnium ouium suarum committens Joan. vlti. pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, a qua sermo incepit dicens, simon Joannis diligis me plus his? et connumerit etiam proteruos, quod petro vt distincto ab apostolis presentibus (ad quos refertur comparatio) ⁊ non in persona eorum loquebatur dominus. Et licet hic textus sufficere deberet: quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in presenti, pasce oues meas: non has vel illas, sed indistincte, vt omnes comprehenderet: vt Grego. notat. Non desunt tamen glosse Chryso. dicentis ibidem, preteriens alios, petro loquitur, preposituo loco mei esto, ⁊ caput fratrum tuorum. Et Theophili dicentis quod cōmisit ei curam ouium mundi petro commendat non alij. Et leo papa in ca. ita dominus, distin. 19. ⁊ in. 6. de elec. ca. fundamenta, dicit, Ita dominus huius muneris sacramentum ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Et merito inquit diuus tho. in. 4. contra gent. cap. 76. sic saluator instituit: q: regimen ecclesie est optime ordinatum: optimum autem regimē est vnius. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis par, que in vnitate consistit: ⁊ constat quod melius est causa vnitatis vnus q̄ multi: qui non nisi vt in vnum vementes eam causant. est ergo ecclesie regimen institutum, vt vnus solus presit vniuerse reipub. ⁊ Et tu valde notabis assumptum scilicet q̄d Jesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto a senatu seu populo libero. non enim ecclesia, aut populus Christianus, aut cōcilium aliquod vniuersale, sed Christus ipse (qui vnit ⁊ regnat) instituit tale regimen, sic vt petrus non ecclesie, sed Jesu Christi vicarius esset: vt ex cōcilio Lugd. in ca. vbi periculum de elect. lib. 6. patet. vbi Papa dicitur Jesu Christi vicarius. Et in ca. Quis. distin. 21. Pelagius Papa dicit. Sacta Ro. ecclesia catholica ⁊ apostolica nullis synodicis constitutis ceteris ecclesijs prelata est, sed euangelica voce domini ⁊ saluatoris primatum obtinuit. Afferuntur quoq̄ in dicto ca. contra gē. multe ad hoc propositum rationes de primatu Pape ⁊ de necessitate eiusdem vnita Jesum Christum in celis: quas poteris ibi videre. Firmatur autem asserta propositio autoritate martini. 5. in concilio constantiēsi. vbi diffinita est: vt patet in bulla condemnationis Joannis wicleff. Jn concilio quoq̄ ecumenico florentino sub eugenio. 4. (vbi vnio grecorum ⁊ armenorum cum Ro. ecclesia facta est) habētur hec verba: Diffinimus sanctam apostolicam sedem ⁊ Ro. pontificem in vniuersum orbem tenere primatum: ⁊ ipsum Roma. pontificem successorem esse beati Petri principis apostolorum, ⁊ verū Christi vicarium, totiusq̄ ecclesie caput, ⁊ omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, ⁊ ipsi in beato Petro pascendi, regendi ⁊ gubernandi vniuersalem ecclesiam, a domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse. Hec ibi. Et quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed contrariam esse erroneam, vt etiam sanctus Tho. in Tracta. contra errores grecorum cap. 65. ⁊ tribus sequentibus rangit. ⁊ pertinet ad errores Joannis Huss. damnatos in concilio constantiēsi. a martino. 5.

¶ Opiniones alioum de comparatione potestatis petri primi Pape, ⁊ apostolorum. Cap. 2.

Quamuis autē Pape potestas petro apostolo primū collata ostēsa sit suprema: non desunt tū qui apostolos reliquos paré prātie accepisse a Christo arguāt. Et vt veritas clarius elucescat, scito q̄ in hac re duo dubia inuoluunt: q̄ si separent, plus q̄ magis sonnent veritatē. Alterū dubiū est de equalitate prātis petri ⁊ aliorū apostolorū. Alterū de modo habēdi potestatem: an scz oēs imediate habuerint eā a



his opuscul i quot tomos: dissicz i fine cuiuslibet tomi possit ē index oīs opusculoz ⁊ capitū seu qōnum eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Iesu christo, an solus petrus immediate a christo, alij vero ab eodem mediante petro. ℣ Et quo ad vtrumq; dubium, due sunt opiniones extreme.

¶ Prima est dicentium, q; omnes apostoli parem potestatem a Iesu christo immediate habuerunt. Et hi vtrumq; simul multipliciter probant ex sacra scriptura. ℣ Primo ex eo quod matth. 18. saluator omnibus apostolis replicauit quod soli petro dixerat in ca. 16. Sit enim, quecunq; solueritis super terram &c. Et verbum illud Ioan. vlti. dictum petro, pasce oues meas, omnibus apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, vita, et correctione. Hec autem omnia oibus dicta sunt apostolis. Primus matth. vlti. Docete oēs gētes. Secundum matth. 5. Vos estis lux mundi, sic luceat lux vestra coram hominibus &c. Tertium Ioan. vlti. quoru remiseritis peccata &c. ℣ Secūdo ex. 2. capitulo ad gal. vbi paulus dicit, q; hierosolymis petrus et alij apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrine nec potestatis (vt ibidem bis habet. s. tho.) sed dederunt et dextras societatis. Et q; in antiochia restitit petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hec enim non sunt inter superiorem et subditos, sed potius inter socios. In actibus apostolorū, 8. ca. legimus, q; apostoli miserunt petrum et ioan. in samariam. Cōstat autem q; maior non est qui mittitur mittente: iuxta illud, non est seruus maior domino suo, nec apostolus maior eo qui misit illum. Ioan. 13. ℣ Et cōfirmantur hec autoritate sacrorum Canonū. Primo anacleti pape di. 21. ca. in nouo. Ceteri apostoli inquit cum beato petro pari consortio predit, et honorem et potestatem acceperunt. Secundo ciprianus in ca. loquitur dominus. 24. q. 1. Hoc ceteri apostoli erant quod petrus fuit, pari consortio preditus et honoris et potestatis. Tertio hieronymus super epistolam ad galathas (et habetur. 2. q. 7. ca. paulus.) Paulus petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est, discordantium in vtroq; et dicentiū, quod nec parem potestatem, nec immediate a Iesu christo omnes apostoli acceperunt potestatem: sed solus petrus immediate a domino Iesu christo potestatem accepit, et omnes ei subiecti fuerunt ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidem habendi potestatem scilicet q; solus petrus habuit eam a domino Iesu immediate, probant in communi quidem ex textu anacleti. di. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in ecclesia christi datus est. ℣ In speciali autem quo ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediate a christo in cena dicente, Hoc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas. et post resurrectionem quo ad actum absoluendi in sacramento penitentie, dicente, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c. sed ēpalis probat ex consecratione iacobi et pauli ac barnabe. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus hierosolymitanus a petro, iacobo et ioanne: vt dicitur in ca. petro. di. 66. Et paulus et barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim act. 13. dixit spiritus sanctus, Segregate mihi paulum barnabam &c. Et subiungitur, Imponentes eis manus dimiserunt. glosa. in modum ordinandorum. Et in ca. quod die dominico. dii. 75. ℣ Quo ad potestatem vero iurisdictionis, cū nullibi clarius appareat q; matth. 18. vbi apostolis dicit dominus Ie sus, quecunq; solueritis super terram &c. Probant ex hoc, q; christus soli petro dixerat quodcunq; solueris &c. matth. 16. Ex ipso in quium ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi et soluendi ordine quodam exhibēda erat: vt scilicet per petrū ad alios deueniretur: vt. s. tho. in. 4. contra gent. ca. 76. et in. 4. sen. distin. 24. q. vlti. dicit. ℣ Differunt quoq; autoritas leonis supra inducta ex ca. ita dominus. distin. 19. clare dicēs, quod christus hoc dispositurus erat vt ab ipso petro quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

**De equalitate** Vero potestatis apostolorum aliorum inueniuntur expositiones, sustinentes cum hoc petri autoritatē super omnes. ℣ Prima distinguit potestatem ordinis et iurisdictionis. Et omnes dicit esse equales in potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt equales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. ℣ Secūda dicit, q; omnes apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares. i. similes. Probat. 19 q; in scriptura paritatem pro similitudine sumi. ex Leui. 18. ca. Cauete ne vos similiter cuomini, cum parta fecerit is. glo. i. similia. ℣ Tertia (et est. s. tho. in secunda secunde. q. 33. articu. 4. ad secundum quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic coram omnibus paulus petrum non reprehendisset nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. ℣ Quarta est eiusdem super epistolam ad gz'a. 2. ca. quod apostoli fuerunt equales quantum ad exequutionem autoritatis, aut enim Apostolus scilicet paulus fuit par petro in exequutione autoritatis, non autem in autoritate regiminis.

¶ Rōnabilis sententia, q; petro subiecti erāt ceteri apostoli. Ca. 3.

**Vlatis** Duabus extremis opinionibus mediis mihi via incedendum occurrit: et dicendum quod apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primo inquantam apostoli, et sic omnes fuerunt equales. Alio modo inquātum omes christi, ab eo hic corporali conuersatione separate, et sic petrus solus est pastor, et reliqui apostoli oues sub illius cura. ℣ Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare et probare sic esse vt dicimus, declaro primo dignitatem et potestatem apostolatus. Scribitur in primis luc. 9. ca. quod conuocatis iesus. 12. apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia demonia, et vt languores curarent: et misit illos predicare regnum dei et sanare infirmos. Matth. quoq; vlti. legitur, quod eisdem dominus dixit. Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes, baptizantes et docentes seruare omnia que mādaui vobis. ℣ In prima quoq; epistola pauli ad corin. 12. ca. legitur, quod deus posuit in ecclesia primum apostolos, vbi glo. interlinearis in verbo primum dicit, dignitate et tempore. Et in verbo apostolos, dicit: omnium ordinatores et iudices. ℣ In decre. di. 68. ca. quonam vices. dicitur ex aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, patres missi sunt apostoli, pro apostolis filij nati sunt et constituti episcopi. ℣ Et in concilio ecumenico florentino sub eugenio. 4. inter documenta fidei de ministro confirmationis habēur hec verba. Hanc scilicet confirmationem non nisi episcopus debet conferre: quia de solis apostolis legitur (quorū vicem tenēt episcopi) quod per manus impositionem spiritum sanctum dabāt. ℣ Diuus tho. super preallatis verbis ex prima epistola ad corin. 12. ca. dicit hec verba, Pastores autem ministri in ecclesia sunt apostoli, ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum est autoritas gubernandi fidelem populum: que propie pertinet ad officium apostolatus. secundo facultas docendi. tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrine. Hec ille. Et postq; subiunxerit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, et secundum ad primum, subdit. Deus posuit primum apostolos, quorum regimini commisit ecclesiam. Et tripliciter probat. Primo per illud luc. xxij. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum. Secundo per illud apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta. xij. et in ipsis. xij. nomina duodecim apostolorum. Tertio per illud ad roma. 8. Nos ipsi primitias spiritus habentes, maiori enim gradu maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile est videre, quod apostoli inquantum apostoli habuerunt non solum potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi ecclesiam, que est apostolatus propria, sine iurisdictionis potestate non est.

℣ Et si huic adiunxeris, quod non habuerunt apostolatum a christo mediante petro, sed immediate ab ipso Iesu christo, iuxta illud Ioan. xx. sicut misit me pater, et ego mitto vos: et Matthei 10. et Marci. 3. et Luc. 6. patet, quod ipse fecit eos apostolos. Et ad gala. 1. Paulus probat se apostolum: quia neq; ab hominibus neq; ab homine tam mittente q; docente est apostolus. Soluo virtus dubium scilicet de potestatis equalitate, et de modo habendi: quod scilicet apostoli quantum ad appellatus autoritatem fuerunt equales simpliciter, et quod hanc potestatem habuerunt a Iesu christo immediate, sicut et apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet vnum apostolum habere apostolatum dignorē altero: vt paulus alijs, iuxta glo. interlinearem ad gala. 1. in verbo, qui suscitauit eum a mortuis, dicentem in persona pauli, et ita dignius me constituit per immortalem christum q; alios per mortalem. et glosa, marginalem ex aug. in libro retractationum ex eadem radice. Propter quod dominus tho. ibidem dicit paulum ad dexteram, et petrum ad sinistram in bullis papalibus imponi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, quia scilicet est immortalis, non facit vocatum apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

**Si autem** Consideremus, quod etiam ipsi apostoli oues erant christi, a quo statuitur est vt sit vnum ouile et vnus pastor, sic petrus inuenitur alte vnus pastor, cui dictum est, pasce oues meas, non has vel illas: et reliqui inuenīntur vnius ouilis oues. In cuius signum petrus statim fuit eius pastor: curam ioan. suscepit, interrogans de eo, hic autem quid? vt patet ioan. vlti. ℣ Quomodo autem verificari possunt hec duo simul, q; scilicet omnes apostoli fuerint pares in autoritate



gubernandi ecclesiam, atq; a Iesu christo eā immediate habuerunt, et q; petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis ecclesie et maioz autoritate super alios apostolos. Ita q; ab ipso capite in totum ecclesie corpus potestas derivata est: difficile apparet prima fronte. Sed si subtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. ℣ Sciendum est nāq;, q; sicut in natura dupliciter aliqua fiunt scz naturaliter, vt cū homo generat hominē, et infirmus ex virtute nature sanatur: et supernaturaliter, sicut cū homo creatus est a deo, et infirmus miraculo sanatur. Ita in ecclesia dupliciter quoq; modo aliquid fit scz ordinarie, vt cum seruato iuris ordine creatur episcop⁹: et de speciali gratia a principe, vt si statum aliquis crearetur episcopus: vt de Ambrosio contigit. Utroq; autem modo princeps noster Iesus christus in primitiua ecclesia vsus est. nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruādi monarchicū id est vnius principatū instituit, et posuit petrum caput vnū totius corporis ecclesie: a quo in omnes dunt omnes sacri autores. cū dependentia omniū a petro doctri- in conferendo potestatē ordinis (dum ipse dñs per seipsum, etiam alios apostolos fecit sacerdotes in vltima cena, et confessores post ta preuenit eundē in dando autoritatē gubernandi, ordinādi, iudicandiq; ecclesiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat matoritati ipsius petri capitis, q; alij non habuerūt ab ipso potestatē ordinis, q; hoc nō fuit ex defectu potestatis in petro, aut ex exemptione altoū ab ipso, sed ex puentione superioris, qui primo dedit id subditis Petri ex gra. qō ordinarie dādū erat eisdem a Petro) ita etiā nihil officit excellentie potestatis iurisdictionis Petri super omnes, q; eī subditis saluator superior omnibus dedit illā potestatē ex gratia qua a Petro per viā ordinariā erant accepturi. ℣ Modus itaq; varius dandi et accipiendi potestatem clarificat veritatē. In Petro enim et a Petro inchoat omnis ecclesie potestas, et derivatur in totam ecclesiam via ordinaria: et rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt a Christo immediate, quas a petro accepturi erant, via puentionis gratuite. Et sic ecclesia vna sub vnico tantum capite petro scilicet et habet apostolos omnes immediate a Christo potestatē ordinis et iurisdictionis habētes ex gratia puemētē: et hz petrū solum caput apostoloū ceteroū et omniū, a quo in apostolos alios et in oēs ordinarie potestas ordinis et iurisdictionis derivāda est. Sūt ergo simul vera, que aduersari sibiuicē videbantur.

**Et vt** Clarius elucescant dicta, scito quinq; esse differentias inter potestatē petri et aliorum apostoloū. Prima est in modo dandi et accipiendi: quia petro data est ordinarie, alijs autem ex speciali gratia: vt explanatū est. ℣ Scōa est in officio (et sequitur ex prima) q; petrus factus est vicarius generalis Iesu christi, alij vero facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud pauli scōe ad corin. 5. Legatione pro christo fungimur. et ad ephe. vlti. legatione fungor in cathena ista. Et hoc ipsum apostoli nomen importat, a missione sumptum: cuius extenso vocabulo in prefatione dicātur vicarij. ℣ Tertia est in obiecto potestatis: q; aliorum potestas iurisdictionis nō erat supra semuicem, sed super alios. petri vero potestas erat et super alios, et super ipsos reliquos apostolos, dicente sibi soli christo, pasce oues meas: in quarum numero sine dubio erant apostoli. Ubi Chrysostomus dicit in persona Christi ad petrū. Loco mei prepositus esto, et caput fratrum tuorum. ℣ Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finienda erat cum vita eorum: quoniā data est eis in personis propijs pro solis personis propijs, et nō pro eorum successoribus. Petri vero potestas vsq; ad consummationem seculi perseuerat: q; data est sibi in persona propria non solus pro seipso, sed omnibus successoribus suis, quod sancti doctores exponunt sub alijs verbis, dicendo q; data est petro in persona ecclesie. Et ex hac differentia oritur, q; nullus est successor Joan. aut iacobi nec etiam pauli apostoli in autoritate apostolatus vniuersalis gubernationis ecclesie, sicut apostoli gubernabant vbiq;: sed tantum in potestate ordinis et regiminis vnius certe ecclesie succedūt episcopi. sed solius petri successor est. ℣ Dicitur papa: vt patet in allegatis superius. ℣ Quinta et vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: qm autoritas cōuenit apostolis data. et vi apostolatus fuit velut potētia executiua, vnde a sancto Tho. vocat autoritas gubernādi: gubernatio em executionē sonat. Autoritas vero data soli petro quū facit? est papa, dicēte Christo, pasce oues meas. est potētia receptiua: et pterea vocat a sancto Tho. autoritas regiminis. Propter qō dixit. s. Tho. Paulus fuit par petro in executione, non in autoritate regiminis, ad gala. 2. ad corin. 12. ecclesie regimē. quod sonat executionem non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit apostolus. Unde ꝛ in prefatione non appellantur vicarij absolute, sed vicarij operis: dicente ecclesia ad deum de apostolis, quos operis tui vicarios: quasi diceret vicarios ad exequēdum. Ueruātamen, quia vnum pro alio quandoq; poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, pie exponēdum esset, q; exequutiua potentia. Dedit enim saluator omnibus apostolis cōter, vt exequi possent in eis ad quos mittebantur, omnia que poterat exequi petrus: pura instituere ecclesias et episcopos, docere, excōmunicare &c. petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si paulus aliquo modo id est executiue erat par petro quantū ad defensionem fidei: vt ex secūda secunde dictum est. ℣ Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem exequutiuam et precceptiuam, vide illam in exemplo. Episcopi habent officium predicādi, et fratres predicatores habent etiam officium predicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia episcopi ex propria autoritate hoc faciunt. fratres vero predicatores autoritate pape delegātis eis in officium, hanc predicationis exercende potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi ecclesiam in petro et aliis apostolis fuit: petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij vero apostoli ex priuilegio domini delegatis eis gubernationis officium. ℣ Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

¶ In quo soluuntur obiectiones contra determinationē factam de petri primatu super alios apostolos. Cap. 4.

**Vtauē** Ordinate satisfiat obiectis, primo adducendo primo inductas obiectiones, et sic deinceps respondebitur. ¶ Ad autoritatē ergo ex Mat. 18. dicitur, q; in verbis dictis petro soli ca. 15. et in verbis dictis omnibus. ca. 18. perspicienda sunt duo scilicet ordo et potestas data. Ordo fuit, q; primo petro soli est dictum, quodcunq; solueris: et deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat dominus ordinarium progressum potestatis soluendi et ligandi, q; scilicet a petro ad ceteros deriuanda est propter vnitatem capitis et corporis ecclesie: vt ex autoritatibus san. Tho. allatis ex. 4. contra gent. 4. 4. sen. apparet. ℣ Potestas data fuit (vt dictum est) ad gubernatiuam ecclesie potestatem pertinens, et equalis modo dicto. Et ex hoc ostendit dominus, quod ipse ex gratuita puentione dare voluit apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendūt magis quod dicimus esse verum. ¶ Ad illud Joan. vlti. quāuis male probetur, quod confectio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, quoruq; remiseritis peccata (quoniam hec verba ad correctionem fori penitentie spectant) quia tamen posset probari per illud Matth. 18. quecunq; solueritis: vbi saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua ecclesiam non audiens fit ethnichus et publicanus. Respondetur q; in veritate saluator illa verba etiam quo ad sensum, pasce oues meas, soli petro dixit: vt probatum est. Et q; si inueniatur aliquid simule commissum apostolis, puta pastorale officium, ex eodem fundamento dicatur, quod nulla commisse sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi petro, alijs vero commisse sunt oues determinate saltem hac determinatione scilicet alie ab ipsis apostolis, saltem petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores: iuxta illud prefationis, quos operis tui vicarios eidem contulisti preesse pastores, quasi diceret, q; gregi tuo contulisti apostolos preesse pastores, vt vicarios operis tui id est multos vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolute et vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli, pasce oues meas. Unde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hec verba petro, cū per quecunq; alia simul congregata ceteris: quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis totum pastorale officium executiue cōcessum sit omnibus apostolis. ¶ Ad autoritatē ex scōo ca. ad gal. iam p3. q; nil doctrine aut potestatis acceperit paul⁹ a petro, nō ex defectu potestatis in petro, sed ex puentione gratuita, qua a dño Iesu habuit potestatē ꝛ scientiā: vt ipsemet in primo ca. dixerat. Dexteras autē societatis ꝓpter vnitatem fidei quam docebant: nō solum namq; socij, sed fratres in vnitate fidei sum⁹ iuxta illud Matth. 23. omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit vt par, tam declaratum est, q; de paritate in exequutione officij defensiui fidei intelligitur. ¶ Ad illud vero, q; in actibus apostolorum, petrus et Joannes missi sunt: facile patet ex theologis in primo sen. distin. 15. responsio quod non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi

Universidad de Deusto
Biblioteca



dsir cōsilio vel amore, nō autoritate aliorū. ¶ Ad autoritates ana
clen. ciptant; z hiero. iam patet qđ dicendum ex fundamēto tam
posito. Unde vir docte, qz nō vagando, sed ex eadē radice oia sol-
uūtur, teslimonium habens q doctrina hec vera est. Nec em oia
ꝓsonāt: z opz ex qō qđ est rei, oēs difficultates propias soluere: vt
philosophus dicit. 4. phy. ¶ Ex eadē quoq radice patet depositio
ne aliorū, quā recitauimus circa modū habendi potestatē a chri-
sto immediate. Patet inq̄s de potestate ordinis, q nihil refert an
dño telius preueniens petrum in faciendo oēs apostolos epos (vt
glosa in ca. porro. dist. 5. ꝛ.) teneri videtur cōtra textū. an eos ordinan
dos petro reliquerit: vt prealegata sonāt. Si esi petro hoc dimi-
sit, ordinarij, ꝓgressum potestatis ordinis in statuto cursu nō pue
nit z si ipse ordinauit per seipsum, gratuita prelectione nō reuoca-
tionis statuti ordinis hoc fecit. De potestate vero iurisdictionis, iā di
cium est q gratuita pūctione per seipsum eā oibus exequendā de
dit, q in ordine dādi seu ꝓmutēdi, ordinarij, ꝓgressum determinatio-
nis illius ad alios p petrū fore statuit: vt allate autoritates docēt.
¶ Ex his oibus clare liquet, q petrus solus princeps caput z pa-
stor ē apostolorū: z ei subditi fuerūt apostoli vt oues pastori: z qō
ordinaria via ab ipso potestatē sortiti erāt ordinis z iurisdictionis.
Iz gratuita pūctione potestatē iurisdictionis exequutiā equalem a
dño immediate habuerint, potestatē autē ordinis ēpalē immedia-
te vel mediate, oēs eccl̄a a dño habuerūt eē. ¶ Et si predicta perspi
caciter intuitus fueris, videbis q petrus Iz apostolus z papa fue-
rit simpliciter maior ceteris: linus tamen, cletus aut clemens non
sic se habebat ad ioānē apostolū z euāgelistā qui vixebat. sed ali-
quo modo vt par. z excedēs. z excessus. Erāt enim pares in potesta
te executiua regiminis ecclesie: ꝓ quāto ioannes poterat ex apo-
stolatu exequi quicquid poterat papa. Erat papa excedens in au-
toritate regiminis, sicut de petri autoritate dictum est: quia illius
erat successor. z Iesu christi vicarius ipse, non ioannes. Erat et ex-
cessus in dignitate apostolatus: quia ioānes erat apostolus. linus
autem aut clemens nō. Et qz apostolis nō pape cōdēdi libros sa-
cre scripture cōcessum est, dicēte illis dño q spiritussanctus doce-
ret eos omnia. z omnem veritatē (vnde aug. de consensu euāge. Lu
cas z marcus scripserunt illo tēpore, quo ab ipsis in carne manen-
tibus apostolis probari meruerunt) ideo prenaluisset sententia ioā.
sententie clementis pape in doctrina fidei z morum: sicut modo ꝑ
ualet euangelium ioannis sententie cuiuscūq̄ pape z totius eccle-
sie. ¶ Nec obstat illud aug. Euāgelio non crederem, nisi me autho
ritas ecclesie admoneret: quia ipse ioānes, z similiter quilibet apo
stolus ecclesia erat Iesu christi autoritate: restante hoc ipso ioan-
ne, qui de seipso loquens ca. vlt. dicit in persona ecclesie, quam au-
toritate christi gerebat. Et scimus, quia verum est testimonium
eius. Ex quo namq̄ constat apostolum aliquem scripsisse ad do-
ctrinam ecclesie, ecclesie autoritatem habet.

¶ Ex his ante ps q duarum extremarum opinionum. f. dicentis,
q omnes apostoli eodem modo sint instituti a christo vicarij sui. z
dicentis q christus immediate soli petro dedit potestatem iurisdi-
ctionis, neutra videt vera: ꝯuis illa secunda sit non reprobanda
Iz exponenda. Media autē via sola vera est, quā declarauimus sci-
licet q solus petrus habuit vicariatum Jesu christi. z solus imme
diate potestatem iurisdictionis ordinarie a christo acceptauit. q ab
eo alij ordinario iure accepturi erāt. z ei sint subiecti: hoc est mō
verificatur 2ª opinio. Et cū hoc iesus christus dīs turis puenien
do deseguit ceteris parē in exequiēdo prātem (vt dictum est) z hoc
veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

¶ In quo ponuntur rationes tenentium q ecclesia vniuersalis
seu concilium vniuersale habet potestatem supra papam simpli-
citer. ita q papa est illi subditus. Cap. 5.

¶ Examinata comparatione potestatis pape
ad apostolos ratione sui apostolatus comparanda modo est pape potestas vniuersa
lis seu concilij vniuersalis potestati. nunc quidem ab-
solute. postmodum vero in euentibus z casibus vt pro
mittimus. Et quoniam opposita intra se posita magis elucescunt
afferam primo rationes primarias in quibus consistit vis. quibus
probatur papam subesse ecclesie seu concilij vltra iudicio. Et ne, cō
ing at sepius ecclesiā z concilij ungere, pro eode sumātur: qm nō
nisi sicut repiesentans z repiesentatum distinguntur.

¶ Fundant igitur constitutionem dictam primo in actis concilij
constantiēsi. sub ioanne. 23. anno domini. 1415. vbi in sessione quinta
habita die. 6. mensis aprilis sic legitur. Hec sca synodus declarat,
q ipsa in spiritusancto legitime congregata, concilium generale
faciens, z ecclesiam catholicam repiesentans, potestatē a christo
immediate habet: cui quilibet cuiuscūq̄ status vel dignitatis. etiā
si papalis existat, obedire tenetur, in his que pertinent ad fidem,
z extirpationem dicti scismatis, z reformationem dicte ecclesie in
capite z in membris. Hec ibi. ¶ Et subiungitur aliud decretum in
hec verba. Item declarat, q quicunq̄ cuiuscunq̄ conditionis, sta
tus dignitatis, etiā si papalis, qui mandatis, statutis seu ordina
tionibus aut preceptis huius sacre synodi, z cuiuscunq̄ alterius
concilij generalis legitime congregati super premissis seu ad ea
pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contem
pserit, nisi resipuerit condigne penitentie subiiciatur, z debite pu
niatur, etiā ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo, ibi
dem. ¶ Ex quibus habentur tria. Primo quod concilium vniuersa
le habet auctoritatem a Iesu christo immediate. Secundo quod
papa tenetur ei obedire. Tertio quod ipsa synodus habet po-
testatem coactiuam supra papam, dum punitioni eum subiicit.

¶ Confirmatur q̄ eadem sententia per concilium basiliēse. ce-
lebratum anno domini. 1431. sub eugenio quarto vbi resumpta
sunt hec decreta in sessione secunda z. 18. Deinde in condemna-
tione erroum ioannis wuicleff in eodem concilio constantien. ses-
sione octaua z posimodum per bullam martini quinti sacro ap-
probante concilio firmata ibidem. Ubi inter alia sic damnatur ar-
ticulus iste scilicet Non est de necessitate salutis credere roma-
nam ecclesiam etiam supremam inter alias ecclesias. Erroz, si per
ro. ecclesiam intelligatur vniuersalis ecclesia. aut concilium gene
rale: aut pro quanto negat z primatum summi pontificis super ali-
as ecclesias particulares. Hec ibi. Ex qua condemnatione habe-
tur, quod concilium verisimile est suprema ecclesiarum: z conse
quenter est superior ecclesia romana, que est vna ecclesiarum.
¶ Et confirmatur hanc esse intentionem patrum: quia faciunt
differentiam inter primatum concilij z summi pontificis: quoniam
de concilio dicunt simpliciter, quod est suprema inter alias eccle-
sias. De summo vero pontifice dicunt quod habet primatum re-
spectu ecclesiarum particularium.

¶ Fundāt quoq̄ hoc idē in euāgelio z doctorib⁹. ex eo q claues
regni celorū, ossim pastorale z potestas ligandi atq̄ soluendi. eccle
sie data sunt dupliciter. autoritative z finaliter. Et q autoritative ec-
clesia ipsa hec habeat testatur in primis matth. 18. ca. vbi posito
domino dixerat. Dic ecclesie, z si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut
ethnicus z publicanus: statim subdit. Amē dico vobis: quecunq̄
ligaueritis super terram, erunt ligata z in celo. z q̄cunq̄ solueritis
super terram, erunt soluta z in celo. Ubi manifeste ecclesie hanc cō
tulit potestatem vniuersalem: ad hoc. n. illa verba subdidit dom-
nus (vt hieron. ibidem dicit cum hylario) ne primata autoritate
reputaretur non audiens ecclesiam ethnicus z publicanus, sed
diuina auctoritate ecclesie collata.

¶ Testatur deinde aug. superiora. vt habetur. 24. q. 1. ca. quod-
cunq̄) vbi concluditur q petrus quando claues accepit, ecclesiā
sanctam significauit. ¶ Et rursus sermone. 10. super ioan. loquens
de prāte ligandi z soluendi dicit. Hoc petrus cum oibus tanquam
personam gerens ipsius vnitatis accepit. ¶ Et inter um in sermone
apostolorū petri z pauli. Petrus totius ecclesie gestabat personā.
z propterea audire meruit. tibi dabo claues regni celorum. Illis
enim claues non ipse cepit homo vnus, sed vnitas accepit ecclesie.
Et in libro de agone christiano. Non sine causa inter apostolos,
ecclesie catholice personam sustinet petrus. Nunc enim ecclesie
claues date sunt cum petro date sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes
dicitur: amas me? pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ec-
clesia in claubus sibi datis a iesu christo q̄n in rebus. sed dominus
rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum ea? papa nō
sit dominus. Iz dispensator rerum ecclesie vr. s. tho. in 2ª 2ª. q. car.
primo ad septimū. ergo ecclesia principaliter habet claues quam
papa. ¶ Et confirmatur hoc rursus. Quia cum recenm sit iudex sui
z obliqui, z ecclesia vniuersalis adeo sit recta, vt errare nō possit
z obliqui, z ecclesia vniuersalis adeo sit recta, vt errare nō possit
(vt ps. papa autē errare posset etiā in fide (vt ps. 40. di. ca. si papa)
consequens est, quod ecclesia excellentius z prius habeat claues
quam papa: immo quod habeat etiam vt iudex pape. ¶ Et au-
tē finaliter ecclesie date sunt claues, p 2ª. 2. ad col. 13. potestatem
mihi dominus dedit in edificationem, z nō destructionem. Et. s.
tho. in tract. contra impugnantes religionem. expresse tenet quod
potestas iurisdictionis prelatorum est propter bonum subditorū:
z propterea nulla iniuria fit prelato inferiori, puta episcopo, quādo
eximitur ab eo abbas propter bonum ecclesie. Ex quibus sequitur
q papa est propter ecclesiam z nō econuerso: z consequenter clau
es pape date sunt propter ecclesiam finaliter.



¶ Fundāt z tertio idē sup principiū naturaliter p se notis. Omne
miquum totū est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totū, et
papa pars. ergo ecclesia vniuersalis maior est papa. Processus bo
nus. Et maior est principiū per se notū. Minor est apostoli ad ro.
12. multi vnum corpus sumus. singuli autem alterius membra. et
hieronymi ad propositum in ca. legimus di. 93. Et autoritas que-
ritur, orbis maior est vrbe. ¶ Fundant demum hoc idem sup hoc,
q ecclesia constituta est a domino Jesu Christo iudex pape in ca-
su peccati: vt patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus ꝛc.
dic ecclesie, z si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus z pu-
blicanus. Et qua autoritate licet loquatur in casu peccati (qz incip
pit si peccauerit) z propterea non spectet ad presens ca. in quo cō
paratur papa ecclesie non in casu, sed absolute, volunt tamen elic-
cere etiam q ecclesia sit absolute supra papam. Tum quia ordina
rius iudex alicuius in puniendo, est etiam ordinarius iudex illius
absolute. Tum quia iudex z lex non differunt nisi sicut animatum:
z inanimatum: vt patet. 5. ethi. Ad eandem autem legis autoritatē
hz imperare, vetare z permittere. Ad eiusdē ergo iudicis ordina-
punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius pape in puniendo,
sequitur q erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando
z permittendo. hi enim quatuor actus sunt legis: vt in 12. q. 92. ar.
2. habes a diuo tho. ¶ Et confirmatur hoc sacrorum autoritate
canonum. 25. ti. q. 1. contra statuta dicit zozimus papa. Contra sta
tuta patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem se-
dis potest autoritas. Et in ca. primo dicitur. Prima salus est recte
fidei regulam custodire, z a constitutis patrum nullatenus deuia-
re. ¶ Ex quibus habetur z q papa non est supra potestatem concī-
lij, z q ad primum falsorum spectant statuta patrum nō pape. Mul
ta quoq̄ in eadem causa z. q. dicuntur ad hoc, que breuitatis cau-
sa omittuntur.

¶ Quis sit sensus, quo questio de comparatione autoritatis con
cilij z pape vertitur in dubium. Cap. 6.

¶ Ad euidētiā huius comparationis pre-
declarandi sunt termini: qd
scilicet nomine ecclesie seu concilij vniuersalis intel
ligatur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vni
uersalis duo significare pōt in ꝓposito: aut totū co
pus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso
etiam capite id est papa: aut totum residuum corpus ecclesie di-
stinctum contra caput id est papam. Concilium quoq̄ vniuersale
aut sumitur cum capite id est papa, vel personaliter, vel autoritate
eius autorizatum: aut sine papa vtroq̄ modo. Et sic tres compa-
rationes examinande sunt. ¶ Prima est inter papam z ecclesiaz seu
concilium sine capite id est papa omnino. Secunda est inter papā
z ecclesiam seu cōcilium cum capite personaliter. Tertia est inter
papam z ecclesiam seu concilium autorizatum a papa. ¶ Et quo-
niam omnes he comparationes supponunt papam esse caput ec-
clesie vniuersalis, z non solum singulorum membrorum (vt inimi
ci veritatis glossiant) hoc primo monstratur. ¶ Primo ex autorita-
te ipsius constantiēsi. concilij ante z post electionem martini. 5. vt
patet in sessione. 5. eiusdem. z in bulla martini. 5. vbi damnatur pro-
positio illa Joannis huss, Petrus nec est nec fuit caput ecclesie
sancte catholice. Et altera scilicet. Non est scintilla apparentie, qō
oporteat esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod
semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Illic expresse dam
natur, quod petrus non fuit caput catholice ecclesie: catholicum
enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quod non
oporteat esse preter Christum qui in celis est, vnus caput quod re-
gat ecclesiam conuersans cum ea, quod est papa: vt latius ostēn-
dit diuus tho. hanc necessitatem in. 4. contra gen. ca. 76.

¶ Hieron. quoq̄ in li. de ortu z obitu sanctorum in nouo testamen
to. petrus inquit in Christi ecclesia firmamentum est, cephas cor-
poris Christi principatus z caput est. Si petrus est caput corpo-
ris Christi, ergo totius ecclesie collectiue: iuxta illud apostoli ad
ro. 12. multi vnum corpus sumus in Christo.

¶ Et. 24. q. 1. rogamus vos, marcellus papa expresse dicit, qō pe-
trus est caput totius ecclesie. ¶ Et in concilio Lugd. Gregorius
10. (vt habetur in ca. vbi periculum, de elec. lib. 6.) papam vicariū
Jesu Christi petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesie, z di-
rectorem gregis dominici vocat. ¶ Ritus quoq̄ Ro. eccle. habet,
vt cum papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla dicit
sic, Ego. N. catholice ecclesie episcopus. Et quibus patet, quod
emulatio dicens, quod papa est caput membrorum ecclesie, z nō

Universidad de Deusto
Biblioteca



verobno dependẽãra papa.l.congregari ꝛ repiesentare vniuersale ecclesiã ita ꝙ in his intendum.ꝙ seclusa autoritate pape.ex quo congregata est ecclesia vel cõciliũ fit comparatio potestatis ecclesie vel concilij ex vna parte,ꝛ pape ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia ꝛ concilio seclusa pape autoritate post congregationem legitime factã. ¶ Et contra hos hereticos ecclesiã habere autoritatẽ supra papã,ratio est. Quia positio illa peruertit ordinẽ regiminis ecclesie:oportet nãq; secundum istos regimẽ ecclesie esse democraticũ seu popularem:in quo tota autoritas apud nullum residet,sed in tota communitate.sicut in capitulo accidit.vt.6.tho.in 4.sen.di.19.q.1.ar.primo.q.3.ad tertium dicit.Et hoc ipsi volunt: dum ecclesiam velut cõmunitatẽ liberam,potestatẽ supra papam quasi regẽ habere dicunt:vt senatus populusq; romanus habebat super imperatorem.Et ꝙ hoc ipsi non reputãt inconueniẽs quãtũ ad rẽ.licet vocabula horrere videãtur.ideo circa rẽ insistẽdo mõstrandum est.ꝙ nõ communitati ecclesie,sed vni soli in illa chuisti plenitudinẽ potestatis ecclesiastice dedit.

¶ Quod papa sit super potestatem ecclesie vniuersalis ꝛ concilij generalis.vt distinguitur contra papam. Cap.7.

**Principiũ** huius veritatis ex dñi nostri iesu christi autoritate sumit.vbi ioã. vltimo.soli petro vt distincto ab aliis dicit, pasce oues meas.in eas(vt deducit.m in primo ca.fuit)in hoc instituens regimẽ ecclesie monarchicũ. Et si ridiculosa illa rñsio detur,ꝙ christus dixit petro, pasce oues meas,non ecclesiam meam:quasi fecerit eum pastorem singularium ouium.stolti;ipsius ecclesie que significat totum consurgens ex omnibus ouibus.manifeste excluditur hoc ex eo,ꝙ in oratione dicitur.Deus omnium fidelium pastor ꝛ rector.famulum tuum.N.quẽ pastorẽ ecclesie tue preesse voluisti.Et in concilio lugd.de elec.li.6.vbi periculum.papa rectoꝛ vniuersalis ecclesie,ꝛ gregis dominici director dicitur. vbi patet ꝙ respectu ecclesie ꝛ gregis(que collectiões significant) ꝛ nõ solum respectu particulariũ pastoꝛ,ꝛ rector ꝛ director est papa.Et qꝛ hec est vitima fuga harum vulpeculariũ vineã domini demolientium:ideirco in omnibus afferẽdis vigilandum est vt de ipsa collectione seu communitate concludamus non prelatã sed subditã esse pape. ¶ Amplius.Joã.10.saluatoꝛ inquit.alias oues habeo ꝛc,ꝛ subdit,ꝛ fiet vnum ouile ꝛ vnus pastoꝛ.Certum est ꝙ ouile non significat oues.sed vnum continens oues.Et ex glosa interlineari in principio illius capituli(vbi dicitur,qui non intrat p ostium in ouile:exponente in ouile.i.in catholicam ecclesiam)habetur ꝙ per vnum ouile intelligitur ecclesia.vna ex iudeis ꝛ gentilibus.Ex hac autoritate arguitur sic.Ecclesia vt vna ex iudeis et gentilibus.est ouile:ꝛ petrus cui dictũ est.pasce oues meas.est pastoꝛ vnus illius ouil.ergo ecclesia vt vna nõ est super papam.sed sub eo vt ouile sub pastore. ¶ Et cõfirmatur hoc.Quia ecclesia seu cõcilium distinctum contra papam.aut est oues aut ouile.aut pastoꝛ. Non oues:quia ex vtrisq; ouibus ouile vnum constituendum dicit dominus. Non pastoꝛ:quia cum petrus sit vnus pastoꝛ ecclesie(vt monstratum est)si ecclesia esset alius pastoꝛ.essent duo pastores.contra dominum dicentem.fiet vnus pastoꝛ.Ergo ouile.et cum non sit ouile nullius pastoris.est ouile vnum vnius pastoris, qui est dominici gregis rectoꝛ ꝛ directoꝛ.papa.l. ¶ Et confirmatur quod de papa spectaliter loquatur:quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri.fiet inquit ouile vnum vtrisq; conuenientibus,ꝛ vnus pastoꝛ.Et quoniam quod est,non fit nec fiet,ipe dominus,qui de seipso premisit pluries ibidem, ego sum pastoꝛ bonus,non est postmodum factus pastoꝛ vnus:sed dum soli petro postmodum dictum est.pasce oues meas.non has vel illas.impletum est fiet vnus pastoꝛ.loco illius summi pastoris,qui solus est pastoꝛ bonus per essentiã. ¶ Amplius.Non minus papa est episcopus ecclesie catholice quã quilibet episcopus fue ecclesie:sed quilibet episcopus est episcopus ꝛ singularum personarum et totius collectionis earum in vnam communitatem.ergo ꝛ papa est episcopus singulorum ꝛ vniuersorum christianoꝝ in vnã catholicam ecclesiam collectorum. ¶ Et confirmatur hoc.Quia cum ecclesia sit nomẽ collectiuum,ꝛ significet collectionem fidelium(vt dicitur de consecra.dist.1.ca.ecclesia)ꝛ episcopus dicatur episcopus ecclesie talis,oportet vt primo sit episcopus ipsius ecclesie et secũdario singularũ personarũ:ac per hoc papa qui intimaꝝ episcopꝰ ecclesie catholice,ꝛ non illoꝝ aut omniũ christianoꝝ primo est ẽpꝰ ipsi⁹ ecclesie catholice,ꝛ secũdario mẽbroꝝ ei⁹. Et vere sic est;primo dꝫ suprintẽdere bono ꝓpio ipsi⁹ vni⁹ ecclesie catholice ꝛ deinde bonio ꝓpio mẽbroꝝ omniũ. ¶ Et si studiose queꝝat



in sessione.22.Unde dicere,ꝙ illa obedientia constituere concilũ generale catholicum ecclesiam repiesentans,nihil aliud est quam renouiare antiquum scisma,ꝛ damnare vt scismaticas duas obediẽtias,ꝛ quod semper fuit ꝛ est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur ꝙ martinus.5.approbauit illa decreta,ꝛ illam synodum.Decreta quidem in sessione vltima.vbi legitur quod dixit qꝫ omnia ꝛ singula determinata,conclusa ꝛ decreta in materijs fidei per presens concilium.conciliariter tenere ꝛ inuiolabiliter obseruare volebat,ꝛ nunquam contra tre quoquo modo ipsaque sic concilialiter facta approbat ꝛ ratificat.ꝛ non aliter nec alio modo. Hec ille.Constat autem ꝙ concilium esse supra papam, vel papã supra illud.materia fidei est.ergo decreta illa in sessione.5.facta su per supertoritate cõcilij supra papam.sunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulorum Joannis wuicleff,sacro approbante concilio.vbi interrogatoria ponens dicit,verum ronym de praga facte de personis eorum,libus ꝛ documẽtis per libet catholico pro talibus tenendẽ ꝛ asserende. Hec ibi.Et cum constet,ꝙ contra ioannem wuicleff in sessione.8.contra Joã. huss in sessione.15,ꝛ contra hiero.de praga in sessione.21,sententia lata fuerit.consequens est,ꝙ tunc ante veritatem obediẽtiarum omniũ concilium generale fuerit,si martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est,ꝙ tractari aliquid in materia fidei cõtingit dupliciter scilicet materialiter ꝛ formaliter.Tunc tractatur formaliter materia fidei:quando tractatur vt credenda vel damnanda a fide.Tunc autem tractatur materia fidei materialiter,quãdo tractatur res quidem pertinens ad fidem,sed non vt credẽda vel nõ credenda.sed quacũq; alia ratione:extra formale enim infinita cõtingit esse.Et quia nisi sermo intelligatur formaliter,perit cerutudo.ideo verba martini.5,in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda.In cõcilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum ꝛ decisum formaliter(vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos:ꝛ etiam in sessione.19.)ꝛ fuerant multa alia tractata.sed non vt materia fidei:inter que sunt illa sessionis.4. et 5.In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide:quin potius deputatio in materia fidei cepit post hec in sessione.6.vt patet ibi.nulla etiam fit ibi mentio de credendo vel nõ credendo.Martinus autẽ.5.approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum,ꝛ non illa alia.Et hoc euidenter etiam patet:quia illa verba dixit respondens requisitioni oratoriũ regis polonie exgentium,ꝙ acta per concilium contra illos prenominatos hereticos firma essent(vt patet in sessione vltima)ꝛ ꝓpterea bulla illa cõdẽnationis subsequuta est. ¶ Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur,ꝙ per illud ꝛ alia interrogatoria ibidem de cõcilio constantien.posita,totũ a nobiliori parte martinus nominauit:cõgregatio siquidem constantien.ꝙ inchoauit in sola obediẽtia sub Joãne.23,ꝛ iterum post in confuncta obediẽtia sub gregorio.12.in continuatione obedientie benedicti.13.consummata est,ꝛ post martinum electum autorizata facto presidentie personalis in concilio vniuersale.ab hoc nobiliori ꝛ certiori statu tota concilium vniuersale vocatur:ꝛ nuncupatiue in quolibet statu concilium vniuersale appellatur.nominibus vtendo vt plurimũ. ¶ Fundatur autẽ hec declaratio.super eo ꝙ non est rationi consentaneũ,martinum voluisse declarare alias obediẽtias fuisse extra ecclesiam:sed verba proferre honoris,nominibus vtendo vt plures vruntur,absq; veritatis tamen offensa.Unde in illa bulla bis oppositum declarauit scilicet in articulo.papa habet supremam potestatẽ z in ecclesia dei.ꝛ in illo.petrus fuit capur ecclesie catholice. Et vt insinuaret, ꝙ concilium ab vltima parte appellabat.in precedenti interrogatorio,preterito adiunxit presens:dicens ꝙ concilium approbauit ꝛ approbat.cõdemnauit ꝛ condemnat,quasi preteritum non sufficerit.Et quia iam ex isto prioꝛe interrogatorio habitum erat,ꝙ cõcilium constantien.in presenti sub martino.5.cõdemnat illos tres, sion oportuit in vltimo interrogatorio preterito iungere presens: iam enim preteritum supponebat pro concilio sub martino,qꝛ iam damnauerat,ꝛ sic etiam verba saluantur verbaliter.Hec est prima rẽsponsio ad principale motiuum. ¶ Secunda autem est,dato quod decreta illa valeant,intelligenda sunt cum grano salis, quomodo autem dicendum est per singula.In primis.cum dicitur quod cõcilium potestatem a christo immediate habet,potest dupliciter intelligi.primo de concilio vt distinguitur contra papã. Et sic est falsum:vt patet per inductas autoritates,extra de elect. ca.significasti.vbi dicitur ꝙ robur habent omnia concilia a ro.sedis autoritate.Et dist.19.ita dominus.vbi leo dicit,quod a petro quasi a quodam capite in corpus omne autoritas manat. Et sanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionẽ dicit.ꝙ sancti patres in conciliis congregati nil possunt statuere sine rõ.pontificis autoritate intervenientẽ.sine qua nec congregari concilũ potest. Hec ille. ¶ Et nota quod dicit sancti patres:quia patribus non sanctis,sed presumptuosis nulla lex posita est.sed presumptio eorum sibi ipsis est lex. ¶ Secundo potest intelligi de concilio inclu so papa.Et in hoc sensu est verum,quod habet immediate autoritatem a Jesu christo.Et ꝙ sic interpretandum sit,ex duob⁹ verbis illius decreti colligitur.Primum est,legitime congregata:cõstat enim quod legitima congregatio concilij generalis ad papã spectat:vt ex nunc allatis testibus patet,ꝛ dist.17. per totum. Secundum est,ecclesiam catholicam repiesentans:corpus nãq; ecclesiasticum vniuersum(quod ecclesia catholica id est vniuersalis significat)non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur,Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesie catholice.ac per hoc concilij ipsam repiesentãtis.Et si mundi cordis oculo perspiciatur,apparebit ꝙ concilium habet qõd repiesentet vniuersalem ecclesiam a papa,qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesie.Quis enim Cardinalib⁹,episcopis abbatib⁹ ꝛ prelatis paucis(vt communiter accidere videtur)conuitvota totius populi Christiani,nisi papa?oporteret enim aut ipsos Christianos hoc fecisse,aut aliq; em supplere potentem eorum vota.Et cum ipsos non transferre vota sua in eos,experiẽtia testetur:qn potius si reqreremꝰ Christiani,infiniti inuenirenꝰ qui refutarent transferre vota in alios,ꝛ per seipsos interesse mallent,aut concilium non celebrandum ducerent.Relinquitur ergo, quod papa qui solus est pater,pastoꝛ.doctoꝛ.rectoꝛ ꝛ gubernator omnium ꝛ singulorum Christianoꝝ cum plenitudine potestatis, vota totius ecclesie transferri in concilium congregando ꝛ roborãdo vt ei videtur. Propter quod sine papa patres sancti congregati nihil possunt,ꝛ dissolui potest concilium a papa,auferẽdo ab eis ꝙ amplius vniuersalem ecclesiam non repiesentent autoritatiue.

¶ Hec est verum si dicatur,ꝙ ecclesia ratum habet concilium.non reclamando.ideo enim non reclamat quia in vero concilio papa suppleꝛ:in falso autem quia contra presumptuosos prevalere non sperant docti.ignorantes autem nesciꝝ silent.hoc autem non est approbari ab ecclesia.sed non molestari ab illa. ¶ Deinde cum dicitur,quod ipsi concilio seu eius decretis etiam papa obedire tenetur:multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de papa dubio vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum,pro non consecrato habetur,ꝛ reconsecratur secundum sacros canones(vt patet extra de presbytero non baptizato.ca.veniens:ꝛ de consecra.di.1.ca.solennitates)sic qui nesciꝝ legitime electus papa,tanquam non papa obedire tenetur.et hoc directe primet ad illa decreta ratione scismatis,quando erant tres pape,ꝛ nullus indubitatus ex sua electione.

¶ De papa autem certo ꝛ indubitato distinguendum est:quia vel est sermo de his que a concilio ꝛ decretis eius statuuntur de iure diuino(vt ea que sunt fidei)vel naturalis iuris,vt ea que sunt virtutum ꝛ viciorum moralium.ꝛ sic papa tenetur obedire.nec potest contra ea dispensare.Et sic interpretanda sunt decreta illa.vnde in tribus dicit debitum obedire scilicet in his que sunt fidei,reformationis ꝛ amotionis scismatis:hec enim cum spectantibus ad ea,aut ad ius diuinum aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his que sunt pure iuris positiui.ꝛ sic distinguendum est de obedientia scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum:ꝛ dicendum,quod licet princeps sit solutus legibus,nec concilia legem vllam coactuam in iudicio humano prefixerint ro.sedi,in iudicio tamen diuino tenetur papa obedire:vt sanctꝰ Tho.expresse habet in prima secunde.q.96.ar.5.ad tertium. Et in ca.confidim⁹ 25.qõ.1.gelasius papa dicit,vniuersalis ecclesie cõstitutũ nullam magis exequi sedem pre ceteris oportere quam primam.

¶ Demum cum subditur de punitione contumaciter contemnentiũ.potest dupliciter intelligi.Primo indifferenter,vt quilibet etiã indubitatus papa in quocunq; peccato contra ius diuinũ aut naturale contumax,punitioni humane subiiciatur. Et hic sensus est cõtra sacros canones:vt patet in ca.si papa di.40.ꝛ di.79.ca.electionem.ꝛ in ca.alionum.9.q.3.Hec est acceptandum ꝙ id qõ infinito tẽporis spatio a tot est patribus approbatũ vnico verbo destruere voluerint conditores canonũ.Scõo potest intelligi discrete fm ꝓportionẽ materie ꝛ psone.ꝛ sic cũ prelati communiter non sint publice puniẽdi(exẽplo dei,qui nõ puniuit publice aaron de idolatria:vt.6.Tho.in.4.sen.di.46.q.2.arti.2.q.2.ad quintum.)ꝛ papa non sit puniendus facto,sed verbis reprehendẽdus



Ordinate Autẽ obiectis distincte satisfiat:inchoandũ est a decretis constantien.ad que due rẽsponsiones dant. ¶ Prima negans illa esse autentica autoritate veri concilij fauenta:quoniã facta sunt tpe scismatis,quo erãt tres pape in ecclesia dei,ab vna sola obediẽtia.i.ioannis.23.absente ẽt illo suo papa. ¶ Qõ constat ex eo,ꝙ illa ꝓmulgata sunt anno domini 1415.die.6.aprilis in sessione.5.ꝛ obediẽtia gregorij.12. continens est illi die.4.mensis iulij eiusdem anni in sessione.14.et obediẽtia benedicti.13.iungi cepit anno domini.1416.die.13.octobris

Universidad de Deusto
Biblioteca



publice/vt ex.s.tho.colligitur in.4.sen.di.19.q.2.ar.2.q.2.ad secũ dum ẽ in secunda secunde.q.33.ar.4.in casu quo publice in periculũ ecclesie peccat:vt petrus reprehensus fuit a paulo ad gal.2. et in casu quo potest deponi.etiam facto depositionis puniri possit, consequens ẽst quod sic discrete ꝛ proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus oibus clare patet.q; nec ex illis decretis habetur superioritas cõcilij aut ecclesie.s.papã.Unde nõ oportet aliter respondere ad eãdem ex cõcilio basiliesi.in sessione.2.7.18.ℱ De quo tamen sciẽdum est.q; licet ab eugenio.4.fuerit approbatũ quo ad inchoationem ꝛ prosecutionem,ꝛ multa pro illo concilio in bullis suis dixerit,munḉ tamen illius approbauit decreta:quin potius in concilio florentino statim diffinuit ro. ponti.esse caput.pastorem, doctorem ꝛ rectorem vniuersalis ecclesie:vt superius attulimus.

ℱ Refert quoq; dominus ioan.de turre cremata (qui fuit presens vtriq; concilio) in lib.3.de ecclesia.ca.100. multos defectus qui in cõcilio basiliesi.in cõfiatione illoꝝ decretoꝝ interuenerũt.s.q; nõ fuerunt maniter conclusa.nec cum consensu pfidentiũ legatoꝝ dominj pape,qui talibus interesse recusarũt,nec expectatis oratoribus anglie ꝛ castelle,quos in via nouerãt constitutos,nec auditis aliis multis sapientes,videntes hec esse cõtra doctrinã sanctoꝝ sed promulgata sunt ad furoꝛ hostium apostolice sedis cum multitudine populi nullius auctoritatis.Unde ex neutro concilio admittuntur vt valida.ℱ Nos tamen ex abundanti iustitia.illa glosauimus. Et si glosas contra intentionem autorum diximus aliquis,ex aliis dictis eorundem conciliorum hoc conuincens:respondebo primo q; ego homo sum.ꝛ video que fouis sunt quo ad ipsa decretoꝝ verba:deus autem intuetur cor.Quo ad alia vero acta eorundem cõciliorum attestantium aliam fuisse autorum intentionem,dicam deconstantiesi,qõ sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem ecclesiam.ita errauit consequenter in procedentibus ex ea:quoniam tunc illa decreta fecit.De basiliesi.vero notorium est, quod errauit.cum contra vnum verum ꝛ indubitatum potest.euge.4.processit vsq; ad depositionem inclusiue,qui tamen cum successoribus suis verus papa est.Dicam secundo, quod si honorem veritatis recusant.falsa,erronea ac igni obnoxia sunt.

¶ In quo soluuntur relique obiectiones cõtra idem facte.Ca.ix.

Expeditis Autoritatibus cõciliorum cõstantiesi.ꝛ basiliesi.que nullius autoritatis censentur,soluende consequenter sunt obiectiones que ex vera ac certa autoritate procedunt.iurta ordinem quo inducte sunt. ¶ Ad declarationem igitur martini.5.in condẽnatione articuloꝝ scilicet q; error est nõ credere ro.ecclesiam esse supmã inter alias ecclesias,si per ro.ecclesiam intelligitur ecclesia vniuersalis vel cõcilij vniuersale, aut ꝓ quanto negat primatum summi pontificis super particulares ecclesias,Respõdetur,quod quia comparatio est inter diuersa:ꝛ hec tria scilicet ecclesia vniuersalis,cõcilium vniuersale,ꝛ ecclesia ro. singula sunt quedam corpora mystica integra:constantia ex capite ꝛ membris reliquis,ꝛ in capite non solum conueniunt.sed idẽtificantur(papa siquidem caput proprium vniuersalis ecclesie ꝛ concilij ꝛ ro.ecclesie est)in membris autem reliquis distinguuntur vel sicut representans ꝛ representatũ,vt mẽbra ecclesie ꝛ concilij:vel sicut pars ꝛ totum,sicut membra reliqua ro.ecclesie partes sunt mẽbroꝝ reliquoꝝ cõcilij ꝛ ecclesie vniuersalis.vt patet,idcirco cũ fit comparatio inter ecclesiam seu cõcilij vniuersale ꝛ ecclesiam ro. non fit comparatio fm caput,sed fm reliqua vtriusq; membra:fm que recte dicitur,q; tam ecclesia cũ synodus vniuersalis est superior ecclesia ro,vt ex illo articulo deducitur,vnde admisso illius cõparatiue nihil concludit contra pape autoritatem.ℱ Posset nihilominus dici,quod quia esse suprematn inter ecclesias.conuenit ecclesie ratione capitis,ꝛ ecclesia ro.ratione capitis est de essentia cõcilij et ecclesie vniuersalis,ꝛ nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excludit intrinseca.idcirco non est admittenda comparatio concilij ad ecclesiam ro.quo ad hoc quod est esse suprematn inter ecclesias,sicut nec quo ad caput:quia sicut idem est caput,ita eadem est superioritas,ꝛ negaretur illa illatio,ergo concilium est suprema inter alias ecclesias etiam romanam.Et ad probationem,quia ro.ecclesia est vna ecclesiarum.respondetur quod plus requiritur ad comparationem istam: oportet enim quod sit vna,ꝛ distincta capite proprio ab ecclesia que est concilium: quod hic non est.Ex calce vero illius articuli scilicet quod primatus pape est super ecclesias particulares,cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares,et non negatiuus de primatu super vniuersalem ecclesiam,nihil habetur in oppositum: quod etiam non fuit expressum ibi.est expressum alibi:vt adductum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex euangelio matth. 18. quecunq; solueris ꝛc.dicitur,quod ad literam hec tria tantum ad propositum habentur.Primum est, quod a christo immediate apostolis data est potestas ligandi et soluendi:quod superius concessimus confomiter ad ea.in nouo,distin.21.

ℱ Secundum est,quod potestas data est vniuersalis:in tra illa verba,quecunq; solueritis. Sed tamen non est adeo vniuersalis vt verba sonant:sed ly quecunq; distribuit pro subiectis,ita quod sensus est,quecunq; vobis subiecta solueritis aut ligaueritis ꝛc.alioquin oportet dicere,quod omnino occulta potuissent soluere vel ligare:contra illud apostoli prime ad corin.4.nolite ante tempus iudicare,donec veniat dominus,qui illuminabit abscondita ꝛc.Et quia petrus non erat eis subiectus,sed prelatus cum factus fuit paste ecclesie.ideo sub illa distributiua non concludebatur papa:vt ore non subiectus.ℱ Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuatur,quod ecclesia quelibet habitura esset potestatem ligandi ꝛ soluendi vt soluta et ligata ab ea essent soluta et ligata in celo,et hoc in sibi subiectis.Unde sicut ridiculum est ex hoc,quod ecclesia bononien. habet hanc autoritatem, inferre ergo potest ligare aut soluere non subiecta:ita ex hoc quod ecclesia vniuersalis habet hanc autoritatem,non potest inferri nisi quod potest in subiecta.Quis enim multo plura sint subiecta vniuersali ecclesie ꝙ bononien. nihilominus in hoc formali conueniunt,quod nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta.Ex hoc autem non habetur,quod papa est ei subiectus,nec etiam habetur (vt superius dictum est) quod habeat a christo immediate potestatem:quia modus habendi sc.licet immediate a christo,ex speciali gratia ad personas suas fuit.Quod autem alicui gratiose conceditur,non debet ab aliis trahi in exemplum,a christo enim habent omnes ecclesie hanc potestatem,sed non immediate.

ℱ Ad autoritates aug.dicentes quod petrus in persona ecclesie ꝛ vnitatis ꝛc.claues accepit.Dicendum est,quod per hec omnia intelligendum est hoc scilicet quod non soli persone petri.sed officio suo perpetuo durature hec collata sunt.Et quia officium petri est officium capitis quod habet influere in corpus reliquum.ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur ꝛ sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere,si caput officium suum faciat:nam deus leo papa in distin.19.ca.ita dominus ipsi domino attribuit ꝙ a petro in corpus omne potestas deriuaretur.Quia ergo vnitas officij communicatiui toti ecclesie claues accepit in persona petri, ideo dicitur quod petrus personam ecclesie gerebat:ꝛ quod vnitas non vnus claues accepit:ꝛ quod ad omnes dicitur amas me, pasce oues meas,ꝛ similia,ꝛ non propterea dicitur quasi communitas popularis aut senatoria potestatem acceperit.Hic enim sensus contra aug.ꝛ iesum christum est:vt ostensum est.ꝛ ipse aug. in q.noui ꝛ veteris testamenti aperit dicens, Saluator cum pro se et petro dari iubet didragma,pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in saluatore erant omnes cause magisterij.ita ꝛ post saluatorem in petro omnes continentur:ipsum enim constituit caput continuẽ vt esset pastor gregis dominici.In quibus verbis docet, quod in officio capitali petri,omnes subintelliguntur.

¶ Ad primam autẽ rationem dicit,qõ licet non minus iurisdictionis habeat ecclesia in potestate iurisdictionis ꝙ in bonis temporalibus tamen non eodem modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimẽ monarchicum:dominium autem temporalium vt communitas.Et ratio diuersitatis est:quia potestas iurisdictionis est a Jesu christo,qui tale statuit regimẽ:dominium autem rerum est a donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesie,ꝛ non in vnum aliquem.Et hoc apparet in ecclesijs priticularibus:in quibus manifeste ecclie in eḃo habẽt potestatẽ iurisdictionis,nõ alie vsq; reꝛ-

¶ Ad aliã vero rationẽ,q; ecclesia nõ potest errare:sufficiendũ est de errore personali in credendo,ꝛ in sententialiter autoritatiue diffiniendo,ꝛ rursus de ecclesia vniuersali claudendo in se papam, ꝛ vt distinguitur cõtra eius autoritatẽ:ꝛ dicendũ est,q; error personali certum est q; papa quia est vna singularis persona magis potest in fide errare ꝙ totum residuũ ecclesie:sed hoc nõ spectat ad propositum.Error autem iudiciali in fide,est ecomuniso:quia magis potest errare communitas ecclesie sine autoritate pape ꝙ papa.Et ratio est:quia error pape in diffinitiua sententia fidei est error totius ecclesie,ꝛ vere vniuersalis ecclesie,capitis ꝛ membroꝝ: quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendũ ꝛ quid repellendum,vt ab omnibus inconcussa fide teneatur: vt s.tho.in tractatu ꝙ errores grecoꝝ ca.67.autoritate cyrilli ꝛ ma-



ximi ostendit.ꝛ in secũda secunde.q.1.ar.vlt.probat ratione.impossibile est autẽ vniuersalẽ ecclesiam errare in fide.ergo impossibile est papam in iudicio diffinitiuo autoritatiue errare in fide.Secus est in alijs:vt san.Tho.in quol.8.ar.vlt.ostendit.Unde argumentum militat ad oppositum:quia papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistẽtiam spiritussan.in iudicio fidei,ppter vniuersale bonum fidei:sicut promisit ioã.14.spiritussanctus docebit vos omnem veritatem.ꝛ petro dixit,ego rogaui pro te,vt non deficiat fides tua:ꝛ tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Iuxta qõ etiam.24.q.1.dicit innocentius papa ca.quoties,Quoties ratio fidei ventilatur,nõ nisi ad petrum id est sui nominis hominem ꝛ autoritatem habentem recurrendum est.ℱ Et scito, quod cum dicitur de errore iudiciali,qõ sola vniuersalis ecclesia errare in fide non potest:nõ excluditur summus pontifex,sed includitur: quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali ecclesie,principaliter residet in ro.pontifice:vt san.Tho.in secunda secunde.q.1.ar.3.ad tertium dicit.Imo ipsa autoritas, que vniuersalis ecclesie dicitur,non nisi illa pape est:vt ex inducta autoritate tur)patet.Et propterea in allegato quoli.san. Tho.iudicio ecclesie ꝛ pape vt synonymis vtitur:aperiens expresse q; sententie pape per assistentiam diuine prudentie standum est.Et propterea oportet esse cautus,ne vocabulis aliter intellectis fallamur.Certi nãq; sumus,q; nec papa,nec ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare.iudicãdo autoritatiue de fide.De ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio:quia nihil autoritatis sine capite in ea video,Cuius merita multa.Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritatiue,est causa quare a multis ignoranter in materia fidei ecclesia imo doctores pape preferantur.considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio.et sic non in persona. ¶ Ad id vero quod additur,quod claues sunt propter ecclesiam finaliter, concedo ingenue q; papa vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei ꝛ pacis ecclesie: vt ex ca.77.quarti contra gen.san.Tho.apparet:ꝛ est ignobilior ipsa pace Christi,que exuperat omnem sensum.Et hoc est, quia papa non est princeps nisi vt minister ꝛ vicarius naturalis principis qui est summum bonũ, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 2.met.habetur. ¶ Ad rationem ex principio illo,omne totum est maius sua parte,dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto ꝛ parte vt sic)quod licet papa quo ad personam ꝛ meritum sit pars ecclesie vniuersalis:fm potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo)non est pars,ita quod potestas ecclesie vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis pape ꝛ aliorum vt totum ex partibus:sed potestas pape est tota potestas ecclesie vniuersalis,ꝛ alie potestates sunt participationes ipsius in partẽ sollicitudinis date.iam enim dictum est quod non plus potest papa ꝛ ecclesia ꝙ papa solus:licet plures potestates sint potestates pape ꝛ ecclesie ꝙ pape solius.Et si ex ratione capitis,quia est membrum ꝛ pars corporis,instare velis:respice ad Jesum Christum, qui caput verum totius ecclesie sic est,vt non solum quo ad potestatem:sed nec quo ad nobilitatem et sanctitatem sit pars ecclesie. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea que imperfectionis sunt(vt est esse partem)saluare in his que sunt superioris ordinis:quales sunt Jesus Christus,et eius vicarius generalis,qui quo ad nobilitatem et sanctitatẽ et personam pars est ecclesie.

¶ Ad illud vero Hieron.quod orbis maior est vrbe.Respondetur quod verum est quo ad multa:puta merita,virtutes,scientias, et in proposito secundum vigorem consuetudinis non potestatis id est cõsuetudo orbis ꝓualet consuetudini vrbis:sed potestas vrbis est supra potestatem orbis.Et quod hec sit intentio Hieron. ex contextu patet:quia de consuetudine ecclesiarũ quã diaconi subpresbiteri sedent:loquitur. ¶ Ad rationem formatam super mandato domini.Dic ecclesie:qi aduersarij sanctas glosas refugiunt (vt pio ecclesia prelatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur quod dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat.Primo actum charitatis.corripe eum inter te et ipsum.Secũdo actus iudiciales. adhibe duos vt in ore duorum vel trium stet omne verbum:et dic ecclesie. Inter hos autem actus hec est differentia:quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum: et ad omnem fratrem: vt patet,actus vero iudiciales nõ extendunt se ad omne peccatũ in proximum:nec ad omnem fratrem.Et q; non ad omne pcm̃ in proximum,ex eo lucidissime p3,q; sunt q̃dã pcta ꝙ nos dꝰ cõuin-

cendis non possunt adhiberi testes:vt patet de peccato coniugis tenantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam,ꝛ de secretissimis sermonibus. Jn his enim quia non possunt testes adhiberi:locum non habet preceptum hoc affirmatiuum,adhibe tecum duos,vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Hec illud,dic ecclesie:quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitio testium.Quod etiam non ad omnem fratrem:ex eodem fundamento habetur:quia scilicet si est aliquis frater qui non sit subiectus alicui in terris,de illo non intelligitur preceptum:Adhibe tecum,nec dic ecclesie:vanus enim hoc esset. Et quia papa est talis frater,ideo preceptum hoc non habet locum simpliciter contra papam.Dico autem simpliciter, vt preseruez me a casu in quo potest deponi. ¶ Et quod hec sit vera expositio ad literam: probatur ratione et autoritate. Ratione quidem:quia saluator in hoc precepto duo exprimit vniformiter scilicet personam peccantem: frater tuus,ꝛ peccatum,peccauerit in te(vt unq; enim absq; exceptione aliqua indefinite ponit)et tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium. ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo,frater tuus id est pure frater id est qui ita sit tibi frater vt non sit plus quam frater:ceteri namq; prelati tui non sunt simpliciter plus quam frater,sed quo ad aliquid: papa vero simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est et limitatio peccantis fratris. Autoritas est.S.tho.in.4.sen. di. 19. q.2.art.2.q.3.ad secundum dicentis,quod si prelatus non habet superiorem,recurrendum est ad deum:qui eum emẽdet vel de medio subtrahat.hoc enim propter solum papam oportet dici:quia ceteri prelati habent superiorem. Hec solus est.s.tho. sed nunc nunc infinite fere autoritates afferentur ostendentes papam omnino non habere superiorem:ac per hoc nõ claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales. ¶ Ex quo patet ꝙ temere quidam dicant quod super hoc textu absq; omni calũnia plenitudo potestatis gladij spiritualis,ꝛ exequutio eius in ecclesia collegiata:ac per hoc in concilio vniuersali super quẽlibet christianũ qui est frater noster etiam si papa fuerit,fundatur. Et quod super hoc fundatur potestas diffiniendi,determinandi, statuendi, exercendi constituendi leges,etiam supra personam pape,ꝛ eius potestatis eius. Hec enim ex dictis ꝛ dicendis patet esse erronea.ꝛ dicẽtes hec,nesciunt discernere,quod precepta que dantur de actibus iustitie iudicialis intelliguntur tam in factis ꝙ in personis subiectis ꝛ non alijs:ꝛ quod ista precepta non probant subiectionem talis facti vel talis persone ad ecclesiam:sed de subiectis illi quecunq; ꝛ quicunq; sint disponit. Ignorantie ergo est ex hoc textu subiectionem pape arguere.ℱ Et vt communicantur isti practicetur textus iste sic. Primo textus non magis loquitur de ecclesia vniuersali ꝙ particulari:pura mediolanen. Et hoc etiam conuincitur ex hoc,quod peccante in me fratre meo mediolani,sufficit dicere ecclesie illi:ꝛ si illam non audierit, erit sicut ethnicus ꝛc.indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc vltra cum dicitur, Dic ecclesie: aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet.et hoc non:quia si non audiret totam collectionem mediolanensium absq; prelatis: non esset sicut ethnicus et publicanus: vt patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prelato.et si sic sumitur,ergo etiam ecclesia vniuersalis cum sibi dicendum est,non sumitur pro acephala,sed cum capite qui est papa.Ex hoc ipso ergo precepto domini intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesie iudicantis: quia ecclesie cum capite,et nõ acephale dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus papa non est deterioris conditionis respectu ecclesie sue ꝙ quilibet episcopus respectu ecclesie sue: sed episcopus peccans in fratrem suum non denunciatur ecclesie sue acephale.sed ecclesie idest prelato superiori.et sufficienter impletur mandatum domini.ergo papa non denunciatur ecclesie catholice (cuius est episcopus) acephale:sed superiori,qui est Jesus christus.clamãdo ad deũ:qui est paratus cito facere vindictã clamantiũ ad se,multomagis ꝙ iudex terrestris:vt ipe testat luce.18. ℱ Hegandum est igitur,quod ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius pape in puniendo,ꝛ consequenter quod sit simpliciter ꝛ absolute illius iudex.et consequenter quod quemcunq; legis actum possit super eum.An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

ℱ Repugnare quoq; sacris canonibus q; ecclesia vniuersalis sit iudex pape in puniendo absolute,manifeste patet:quia sic de quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca



libet peccato pape in proximũ posset denunciari papa, iudicari ⁊ puniri si fraternam admonitionem non audisset. cõtra ea. si papa di. 40. c. a. multa. 9. q. 3. f. patet. nemo. aliorum facta. cuncta. ⁊ contra omnes canones pontificum scilicet bonifacij. nicolai. innocentij. simachi. gelasij. ⁊ gelasij. Et licet aliquod horum patiatur forte glosam. q̃ loquitur de particulari iudice. ⁊ non de vniuersali ecclesia: multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt: vt capitulum patet. vbi sunt de sede apostolica hec verba. cuius autoritate maius non est iudicium. Similiter capitulum aliorum. vbi sunt hec verba. aliorum causas hominum deus voluit per homines terminare. sed sedis istius preiudicij suo fine questione reseruauit arbitrio: vbi etiam papa excludit prosequendo obiectiones in contrarium. ❡ Est et contra extrauagantem bonifacij. 8. vnam sanctam: vbi diffiniens inquit. Si deuiat terrena potestas. iudicatur a spirituali: si deuiat spiritualis. iudicatur minor a superiori: si vero suprema. a solo deo ⁊ non ab homine potest iudicari. Hec ille. ❡ Et est contra multos doctores in theologia qui dem (vt refert dominus Joannes de turre cremata in lib. 2. de ecclesia. ca. 94.) hugonem de sancto victore. albertum magnum. s. thomam. Alexandrum de ales. S. bonauenturam. petrum de tarantasio. vlricum. ricardum. petrum de palude. herueum. Augustinum de ancona. alexandrum de alpidio. In iure autem canonico hostiensem. Joannem andree. guidonem. archi. Innocent. et aliar. ¶ Ad vltimo allata ex sacris canonibus. ex eo q̃ papa nõ potest contra statuta patrum: responsionem habeo diui thome in tractatu contra impugnantes religionem. quod intelligitur quo ad ea que sunt iuris diuini vel nature. Et hoc etiam habetur in glosa illius ⁊ precedentis capituli. sunt quidam. ❡ Ad capitulum. prima salus. eodem modo dicendum est. aduertendo quod patrum appellatione venit principaliter papa. qui est pater patrum. ❡ Quod autem Johannes Jerson affert contra summos pontifices illud gratiani di. 4. Leges instituuntur cum promulgãtur. firmantur autem cum moribus vtentium comprobantur: quasi examen supremum legum sit. vnde firmantur. risu magis quam responsione dignum est. ❡ Relinquitur igitur certum et indubie tenendum. quod papa est supra vniuersalem ecclesiam non solum secundum singulas personas et ecclesias. sed secundum ipsam ecclesie communitatem. solum deum superiorem habens.

¶ De noua quadam fictione. qua imaginantur aliqui concilium esse supra papam. Cap. x.

Actenus Simpliciter est disputatum ⁊ conclusum. q̃ papa hꝫ potestatem super vniuersali ecclesia et concilio vt caput. pastor. rector et director illius. Deinceps noua quedam imaginatio Joannis Jerson in tract. de potestate ecclesiastica: ⁊ in tractatu de auferibilitate sponsi seu Pape. tractanda confutanda q̃ est: quoniam periculosa est valde: et sancte matri ecclesie plurimũ nociua. ¶ Et vt melius obseruare se ab his omnes possint. recitanda est sua imaginatio.

❡ Ponit impumis potestatem ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales. papatum. cardinalatum. patriarchatum. episcopatum. sacerdotium q̃. ecclesiamq̃ integrari ex his ita vult. vt sublato non papa sed papatu. non sit ecclesia vniuersalis. Vultq̃ proinde in ecclesia et concilio vniuersali sine papa sit siue non. claudi autoritatem papalem: quam suprememam potestatem ecclesiasticam et plenitudinem potestatis ecclesiastice. formaliter potestatiue et originaliter relig̃s continentem. et in solo Romano pontifice formaliter ⁊ subiectiue esse fatetur. a Jesu Christo petro datam. Fatetur quoq̃ ecclesie regimen a Jesu Christo institutum monarchicum: ita quod hoc non nisi a solo deo mirabile est. et monarcham esse papam.

❡ Cum his quoq̃ distingut et bene potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi. primo secundum seipsam: vt papatum secundum se. secundo secundum applicationem ad hanc vel illam personam: vt quod papatus sit in Joanne vel Martino. Tertio secundum exequtionem: vt quod papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici mõ essendi in aliquo. vult q̃ licet q̃libet ecclesiastica ptãs sit formaliter et subiective tãtum in suppositis formaliter denominatis ab illa (pura papalis in papa. cardinalatus in cardinali. episcopalis in episcopo) nihilominus quelibet ecclesiastica potestas est in ecclesia vniuersali seu cõcilio vniuersali illam representante tripliciter. Primo sicut in fine: quia data est in edificationem corporis Christi. Secundo sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio sicut in regulante vsum seu exequtionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit difficultatem. De tertio autem similiter dicit. si consideretur quod potestas papalis data est in edificationem ecclesie. ❡ Et probat sic. Papa est peccabilis: et potest hac potestate in destructionem ecclesie abuti. similiter sacrum collegium cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum. ergo oportet vt aliqua sit reliqua inobliquabilis et indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo secundũ quaz possit abusus huiusmodi potestatis reprimi. dirigi. atq̃ moderari. Hec autem est ecclesia seu vniuersale concilium. ergo in ecclesia vniuersali est Papatus vt in regulatiuo exequtionis ipsius. ❡ Et confirmatur: quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit. et papa habeat potestatem in edificationem prout sapiens iudicabit. finalis resolutio huius iudicij fiet ad ecclesiam seu concilium: vbi est sapientia indeuiabilis. ❡ Et hic inquit fundantur multa: vt quod papa iudicari potest et deponi per concilium. quod concilio subijcitur quo ad vsum sue potestatis: et sibi potest dici. cur ita facis: et quod in concilio est etiam potestas Papalis quarto modo scilicet supplentie: quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa: vt decreta et acta cõcilij Cõstatiensis. testantur.

❡ Distinguit preterea potestatem Pape in eam. que sibi a Jesu Christo tributa est in petro tanquam suo vicario et monarche. tam ordinis quam iurisdictionis in foro voluntario et inuito (et hanc vult esse supernaturalem) et in eam que conuenit pape ex iure nature et positiuo. Nature quidem: quia dictamen naturalis iuris vult vt supremus in aliqua politia. gaudeat multis priuilegijs et honoribus super alios. Positiuo vero multiplici. et in proposito ipsius ecclesie seu generalium conciliorum. sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse autoritatem interpretandi dispensandiq̃ in statutis concilij generalis: prout occurrens necessitas vel euidens vtilitas postulat. vbi pro tunc recursus ad generale concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in partibus omnia posse papam ex autoritate sibi a Christo tradita. ¶ Concilium igitur esse supra papam. haberetq̃ vim coactiuam super illum posset. illi leges imponere circa vsum potestatis. suspendere ab exequtione. deponere cum culpa et sine culpa. infert. Comparare propterea inquit ecclesiã pape. nihil aliud est quam comparare totũ parti integrali. et querere quid sit maius. Constat enim quod ecclesie seu concilij vniuersalis autoritas maior est autoritate pape in ser. Primo in amplitudine vel extensione. Secundo in infallibili directione. Tertio in morum reformatione in capite et in membris. Quarto in coactiua potestate. Quinto in causarum fidei difficilium vltimata decisione. Sexto quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem et omne politicum regimen. papale. imperiale. regale. aristocraticum. et timocraticum.

❡ Confirmat dicta sua ex apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Jacobus non Petrus diffiniuit in concilio act. decimoquinto: et ibidem non Petri nomine. sed communitatis scribitur ad antiochiam: apostoli et seniores ⁊c. et miserunt Petrum et Joannem tanq̃ subditos ecclesie. act. octauo. et Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad centurionem act. vndecimo.

❡ Fundat autem super allatis prius ex Math. decimooctauo. autoritatibus. Dicit ecclesie: et quecunq̃ ligaueritis super terram. et concilio constantien. Et concludit quod luce clarius ex principijs theologie concluſa est subiectio Pape ad concilium. ❡ Et deinde progreditur vt pestiferam. perniciosissimamq̃ doctrinam appelet ponentem papam supra concilium aut saltem non imparẽ illi. ¶ Quod seclusso papa. in ecclesia non est papatus suppletiue. et sicut in regulante vsum ipsius. Cap. xj.

Principium Veritatis videnda circa rem citata a radice summendo. declarabimus. primo id super quod tota hec consurgit fabrica: falsum esse scilicet quod seclusso Papa quilibet in ecclesia Dei sit Papatus sicut in regulatiuo ipsius quantum ad vsum et suppletiue. Deinde ostendetur falsum esse quod Papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnia potest ex Papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur: manifestata prius veritate circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas. an sit in ecclesia seclusso Papa. Sic enim modo de ecclesia vt distinguitur contra Papam loquimur: et sic volumus intelligi dicta de his sermo est. Si Papatus igitur est sic in ecclesia. cum ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) ops quod



ecclesia nõ habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet q̃ datus sit ei a deo. ❡ Et cũ huiusmodi donata a deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra scriptura. vel traditione apostolorum. vel in sanctis doctoribus. aut determinatione apostolica contentam. aut per rationem ex principijs theologicis efficaciter pbantem: si in nullo horum reuelatio hec inueniatur. sed oppositum. si theologica ratio nõ conuincit. sed potius abducit ab hoc. sentiendum est oppositum. ❡ Et quidem q̃ in sacra scriptura donatio ista non reperiat. ex antedictis patet. autoritates enim sumpte ex Matt. 18. nihil dant nisi supra subiecta ecclesie indefinite: vt predeclaratum est. Unde ex eis nõ potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat. ❡ Ex gestis vero ab apostolis nihil tale habetur: quia act. octauo licet petrus ⁊ Joannes sint missi non tamen vt subiecti: spiritus enim sanctus missus est a filio (iuxta illud Joan. 16 quem ego mittam vobis) et tamen non est subiectus. Male theologus est. qui ex missum esse. inferri subditum esse. Act. vero. xj. dissceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus petrum. nullam superioritatem. sed ambitionem non ab apostolis. sed conuersis iudeis et precipue pharisei rum. dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat: Et ita est aduersus prelatos: vt de paulo ⁊ petro apparet ad gal. 2. et supernus ex sancto Thoma ostendimus. ❡ Et item gregorius (vt habetur secunda questione septima cap. petrus) hoc soluit. q̃ petrus noluit vti autoritate sua. Act. vero. 15. non fuit concilium vniuersale. nec Jacobus dedit sententiam. ⁊ ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit concilium vniuersale. patet ex hoc. quod non fuerunt ibi nisi tres ex. 12. apostolis: vt ad gal. 2. habetur scilicet Petrus. Jacobus ⁊ Joannes. Quod enim narratur act. 15. tunc fuit. quando paulus post annos. xiij. ascendisse se hierosolymam ad gal. 2. refert: vt glossa ordinaria dicit act. 15. Quod Jacobus sententiam non dederit. sed iudicium suum dixerit post petrum loquens: ex eo patet quod subditur. tunc placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere et mittere ⁊c. scribentes per manus ipsorum. Concluso ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua. in communi facta est. ⁊ non a petro. nec Jacobo. ❡ Et scito. quod quia solutio questionis petebatur non a Petro. sed ab apostolis et presbyteris presentibus hierosolymis (vt patet in eodem decimoquinto capitu.) ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus exhibuit se sicut vnum ex alijs in tali conuentu: et communi nomine apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necdum autem erat tempus vtendi plenitudine potestatis sue: in statuto plerique transitorio: qualefuit propositum a Jacobo cum dixit. ego iudico id est hoc est iudicium meum ⁊c. Aduenit postmodum tempus. quo papa manifestauit sue plenitudinem potestatis: vt patet legenti gesta patrum et ecclesie. Quamuis et hic Petrus primus inueniatur: ⁊ in electione mathie: ⁊ in condemnatione ananie et saphire et symonis. et ex traditione successiua apostolorum. papam potius quam concilium primatum obtinere animis vocibusq̃ christianorum inhibitum est vsq̃ ad concilium constantiense. ad quod vsq̃ tempus sancti doctores absq̃ dubio hoc docuerunt.

❡ Nec concilium constantiense. aut basiliense oppositum determinare potuit: quia si hieronymi solius autoritas innixa sacre scripture preualuit concilio (vt patet. 36. q. 2. cap. tria: iuncto capitulo placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacre scripture aperte: vt monstratum est et monstrabitur. preualet congregationi constantiensi. ante martinum: et basiliensi concilio. Omnia enim concilia per Roma. sedis autoritatem robur acceperunt. et facta sunt: vt ex cap. significasti. de elect. allatũ est. ❡ Quod autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur: sed potius oppositum. manifestatur. tota enim ratio huius consistit in hoc. quod summus prouisor et legislator dominus Jesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula et inobliquabili in remedium occurrentium defectuũ: sed papa est peccabilis. ecclesia vero errare non potest. ergo. Hec enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principijs theologie: sed in heresim adducit damnatam. pro fundamento enim sumitur. quod ecclesia non potest errare. ⁊ papa potest errare: aut loquuntur de erroze personali in gratia gratum faciente: aut de erroze iudiciali diffiniendo in quacunq̃ re ecclesie vel in fide. Si loquuntur de erroze personali in gratia. in heresim incidit damnatam: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate. et tamen hoc modo contra scipsum oportet quod intendat iste homo: quia expresse affert pro ratione. quia Papa est peccabilis: et sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide et gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum ecclesia est firmata in fide et gratia et propterea inobliquabilis: oportet dicere quod a deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiastice potestatis. Et hoc quid aliud est dicere. quam sequi heresim illorum qui quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo in medio eorum est dominus: ecclesiasticam potestatem in bonis christianis ponũt. ❡ Amplius. Quis reuelauit hunc hominẽ: quod prelatorum congregatio in concilio generali seclusso papa: sit confirmata magis in fide et gratia personali quam collegium cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut iste?

❡ Preterea. Quamuis ecclesie sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq̃ ad consummationem seculi) quis hoc promisit prelatis istis sic congregatis magis quam collegio cardinalium cum papa? Quecunq̃ enim autoritas afferatur de congregatis scilicet vbi duo vel tres ⁊c. ⁊ si duo ex vobis consenserint et similia. non magis habet locum in illa acephala congregatione. quam in ista non acephala: que vere est in nomine domini saltem quo ad autoritatem.

❡ Nec potest dici. quod hoc conueniat concilio dicto ex representata ecclesia vniuersali: quia gratie personales representari non transeunt in representantem: vt patet inductiue.

¶ Si vero loquunt de erroze in iudicialiter diffiniendo de re qualibet. constat ⁊ quod papa. ⁊ q̃ concilium simul cum papa errare potest male iudicando de vno regno: quod iste habet ius ecclesie et non alter aut quod ille episcopus sit symoniacus: vt patet. 1. q. 1. ca. a nobis. de sentẽ. excom. ⁊ in quol. s. tho. vbi supra. ¶ Si autem de iudicio fidei sit sermo: tunc aut comparatur papa ⁊ cõcilium secundũ proprias naturas ⁊ vires. Et sic tam papa quam concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuine prouidentie. ⁊ sic falsum ⁊ erroneum est dicere quod papa possit errare: quia hoc esset dicere quod ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide. vt habetur de baptismo ⁊ eius effectu. cap. maiores. ⁊. 24. q. 1. capitulis a recta. memoratis: ⁊ quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide: omnes christifideles sequi oportet. vt patet ex hoc. quod hereticus censetur qui damnate ab apostolica sede conclusioni in fide. adheret pertinaciter: ⁊ ex hoc quod qui aliter docet ⁊ sentit de fide ⁊ sacramentis ecclesie quã ro. ecclesia. hereticus est: vt patet ex. s. tho. in. secunda secunde. q. 1. articu. viti. Decente quod ad summi pontificis autoritatem pertinet finaliter determinare ea que sunt fidei: vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. ⁊ in. q. xj. articu. 2. ad tertium. quod contra pape autoritatem in materia fidei. nec hieron. nec aug. nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit. ⁊ ex ca. si papa di. 40. vbi dicitur. quod ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: ⁊ per hoc infallibile pape iudicium. impletur illud ioan. 14. quod spiritus sanctus docturus est nos omnia. ❡ Colligendo igitur rationis solutionem. dicitur quod semper altera premissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate a gratia. illa vniuersalis est erronea. f. quod obliquũ oportet regulari in terra a recto. ⁊ est expresse damnata etiam a concilio constantien. sub martino. Si autem est sermo de obliquitate a iudicio fidei. illa propositio est erronea: scilicet quod papa potest errare. ⁊ reliquum ecclesie non.

❡ Confirmantur hec autoritatibus supra allatis. Et hec responsio est ratio sumpta ex parte cause materialis: ex hac enim habetur. q̃ non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus christi posita quantum ad ea que sunt fidei. habet quod sit subiectum seu materia assistentie diuine: cum non sit differentia apud deum in multis aut paucis. vno vel pluribus saluare: imo ex quo monarchicum institutum est regime. in vno solo constituta est potestas: vt. s. tho. in. 4. senten. dist. 19. q. j. dicit.

❡ Ex quo patet. q̃ voluntarie dicitur q̃ papa habet potestatem in edificationẽ prout sapiens. i. concilium determinabit. In his enim que sunt fidei fm diuinam sapientiam in scripturis reuelatam et sibi assistentem: in directione autem morum secundum prudentiam monasticã ⁊ politicã. que in principe est edificare ecclesiam debet. Et ad hec multum adiuuat ex concilio sanctorum patrum. ⁊ propterea cũ veneratione a summis pontificibus suscipiuntur. obediendum siquidem statuta illius pape: quod sequi fm deũ debet.

Universidad de Deusto
Biblioteca



quamuis cogere ipsum nequeant: vt ex prima secunde. S. tho. allatum est. Rationes autem que concernunt depositionem pape: infertus soluentur. ¶ Ex parte vero cause formalis: quia papatus est ex formali sua ratiõe suprema in ecclesia dei potestas: vt ex antedictis habetur, ⁊ ipsemet fatetur. Suprema autem potestate in ecclesia repugnat dari in ecclesia superiorem: quia iam non esset suprema in ecclesia: sed potestas in ecclesia regulativa papat⁹ quo ad vsum est superior papatu: ergo in ecclesia dei non est talis potestas: et consequenter non est in illa papatus sicut in regulativo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij constantiensis, sub Martino quinto. Secunda autem est nota ex terminis. Tertia autem, et probatur, et est ab eo confessa. Probatur quidem: quia cum par in parez non habeat imperium: et propterea vnus papa non potest ligare manus alterius, oportet si ecclesia potest ligare manus pape constituendo leges coactiuas circa vsum papatus et suspendendo ab executione, quod potestas ecclesie non sit par papatui: sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro: quum loquens de dispensatione facta a papa dicit, tenet ⁊c. Hec dispensatio si non contineat errorem apertum: aut nisi fuerit superiori lege prohibita: quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa papalis vsum potestatis per generale concilium. Hec ille.

¶ Et vt magis pateat houm fictio: aduertendum est quod quemadmodum in admatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum: non inueniretur aliquis vnus iudex preter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus et cõmunis omnibus preimgeretur (et propterea oportet ponere sensum communem: vt patet in secundo de anima, vnicum et commenem omnium sensibilium iudicem aliorem omnibus: quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quod in ecclesia inueniretur omnes potestates ecclesiastice, scilicet papatus, cardinalatus, episcopatus ⁊c. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum papa, quam possint singule potestates: ac per hoc cuz papatus non possit ligare manus pape, nec tota ecclesia hoc potest nisi fingatur superior quedaz potestas papatu: qua ecclesie communitas vtens iudicet de singularum potestatũ actibus: ⁊ si hoc fingitur, contradicitur veritati ⁊ sibijpsi: qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu ⁊c. componi vult. ¶ Ex causa demuz finali probatur intentum quadrupliciter. Primo, quia incidit in scyllam, cupiés vitare charibdim. Si enim propter hunc finem vt quilibet potẽs errare habeat superiorem in terris, oportet hãc in ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget concilium ipsuz potens errare: imo quod de facto errauit in decretis illis constantiensi, ⁊ Basiliensi, ⁊ in multis aljs errare potest propter quod a concilio ad papam conceditur appellatio: vt. s. tho. in. q. de po. dei. q. 10. ar. 4. ad decimũ tertium dicit. Et de concilio basilien. q⁹ ẽ legitime congregatũ, errauerit notorie, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione scilicet synodus basiliensis, decernit ⁊ declarat, q⁹ ipsa ꝓ hereseum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesie in capite ⁊ in membris: necnõ pace inter christianos procuranda, in spiritusancto legitime cõgregata per nullum quauis auctoritate etiam si papali dignitate prefulgeat dissolui, aut ad alium locum transferri seu ad aliud tempus prozogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absq; eiusdẽ synodi basiliensis deliberatione ⁊ consensu. Hec ibi. Ubi manifestissime apparet: quod etiam in his que sunt iuris positiui (qualia sunt tempus et locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summum pontificem etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat.

¶ Et hoc vnum ideo attuli: vt ostendatur et quod concilium rite etiam congregatum auctoritate Romaũ. pontificis, ipso presente aut non consentiente decretis errare potest et errauit: et vt ex hoc vno manifeste falso in principio concilij illius decreto, omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augu. quod si vel minimum mendaciuz in sacra scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundo. Quia verus finis potestatis ecclesiastice scilicet, vnitas fidei, charitatis et pacis, qua vna est ecclesia: et peruenitur ad patriam celestem, melius caulatur per vnum quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio. Quia nimis derogat dignitati supernaturalis admissio ista: quasi sicut deus in naturalibus creauit hominem liberum et reliquit eum in manu concilij sui, quo fit vt communitas libera regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis: sic disposuerit Christus in supernaturali regimine ecclesie, dando communitati potestatem supra principem. Longe quippe aliter est: nam supernaturalis regiminis firmitas nõ super humano concilio: sed super diuina assistentia supernaturali fundatur ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequẽdam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatez communitatis. ¶ Quarto. Quia cum gratia perficiat naturam per modum ei⁹: et diuina sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt dominus Jesus Christus disponat regimen ecclesie sue, vt vnus non vt defunctus: propter quod non ante mortẽ, sed post resurrectionem in eternum non moriturus petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus: vt potestatem recipiat super vicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Jesus Christus, communitati ecclesie non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturã aperiens Luce. 22. ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum cõmisit subdens, cõfirma fratres tuos. Et hec ratio licet magis ex modo quam fine regiminis sumatur ostendit tamen quod ad consequendum ecclesie finem ex modo regiminis non conuenit in ecclesia talem ponere potestatem.

¶ Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra papam, regiminis ecclesie per vicarium sub Jesu Christo viuente non consonat: ⁊ supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat: ⁊ ad verum ecclesie finem inepta est ⁊ intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur, rationi formali papatus repugnat, assistentie Christi ad pape iudicium in his que sunt fidei obstat, et nulla autoritate autentica aut ratione efficaci asseritur: nec ꝙ sanctorum testimonijs aduersatur, concludendum est quod frustra, ignoranter, temere atq; impie predicatur, scribit, defendit.

¶ Quod seclusso papa non sit in ecclesia potestas legislatiua. Cap.xiij.

Quoniam Autẽ ꝓter dictã ptãtez duas assertatem applicandi ptãtes ecclesiasticas ad personas ⁊ ptãtem cõdendi interpretandiq; autoritatiue leges) de his aliquantisper dicendus est. Autoritas ecclesie in condendis legibus, conuenit ecclesie ꝓt istum ex hoc q⁹ est cõitas pfecta. Vñ si quelibet cõitas libera ⁊ perfecta potest condere leges, ⁊ ipsius solius autoritate possunt mutari condite ab ea leges, sic in ecclesia etiam oportet. ¶ Sed vt breuiter erroz istius pateat: omisso q⁹ ecclesia absq; papa non est communitas perfecta (quia sine cap(te) dicimus, q⁹ quia ecclesia vniuersa distincta contra papam est communitas subiecta a Jesu Christo pape (vt patet ex autoritatibus inductis, testantibus ipsum esse patrem, rectorem, episcopum, directoremq; omnium christianorum ⁊ vniuersalis seu catholice ecclesie) consequens est q⁹ ecclesia esti possit ordinare per modum societatis cuiusdam, nõ tamen potest aliquid statuere habens vim coactiuam non solum circa actus pape, sed nec circa quencunq; christianum: nisi ratione autoritatis prelatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: ⁊ si fiat de facto, non valet nisi autoritate Ro. pontificis implicite vel explicite roboretur. Unde. S. tho. (vt supert⁹ adductum est) inquit, sancti patres in conciliis congregati nihil possunt statuere: nisi intueniente autoritate Ro. pontificis. Et vt predictum est, recte dicit. sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere etiam ligando manus pontifici summo.

¶ Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita a sancto tho. in prima secunde. q. 90. vbi in vlti. art. ex predeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonum cõmune ab eo qui curam habet communitatis promulgata. Ex hoc enim patet, q⁹ lex ecclesie nihil aliud est quaz rationis ordinatio ad ecclesie commune bonum a Papa (qui curam habet communitatis ecclesiastice) promulgata: ac per hoc communitas ecclesie, cui sunpsius cura non est relicta a Jesu Christo, sed commissa Pape, non potest leges autoritatiue facere. Et hoc cognoscentes sancti patres, a Papa robur decretorum suorum recognouerunt. vt etiam ex orto hoc errore post electum Martinum Papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Polonie, quod approbarentur decisa



in materia fidei a martino testatur: vt patet in sessione vltima. Et basilienses multum institerũt apud eugenium quartum, vt decreta basiliensi, concilij approbaret: ⁊ nunquam obtinuerunt: vt dominus Joan. de turre cremata refert: ⁊ in gestis basiliensi, concilij apparet. ¶ Amplius. Autoritas ecclesie determinatiua de his que sunt fidei principaliter residet in summo ponti. ⁊ non solum principaliter sed finaliter, ita quod ad ipsum spectat finalis de fide determinatio, nec expectat concilium, sed concilij sententia a Papa confirmatur, ⁊ a concilio ad papam appellatur: vt sanct⁹ Tho. in allatis locis ex secunda secunde, ⁊ qõ. de potentia dei: ⁊ contra errores grecorum docet. ergo a fortiori ad papam principaliter et finaliter spectat cetera statuere: ⁊ frustra a concilio ad eum appellaretur: nisi iustitiam posset supra concilium ministrare.

¶ Amplius. Consuetudo ecclesie habet et habuit, vt papa in omnibus que non sunt de iure nature aut diuino possit non solum dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse a concilio in interpretando dependet: sed econuerso. Et ex hoc patet quod capitulum frequens in concilio constantien. decretum: nisi apostolica autoritate firmatum sit, non habet certam vim obligatuam: quonã in sessione 39. ante electum martynum factum est.

¶ Quod potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad personam, non est in ecclesia seclusso papa, nisi in casu. Cap.xiij.

De autoritate Autem applicatiua papatus ⁊ aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciẽdume est quod potestas ista regulariter ⁊ principaliter est in papa, ⁊ non nisi in casu in concilio seu ecclesia. Et in papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatui patet. cum ex gestis apostolorum, dum singulos episcopos per loca instituebant. tum ecclesie confuetudine: que quotidie hec a papa faciente suscipit absq; conscientie scrupulo. tum ex ratione officij sui: ad eundem namq; spectat plena potestas supremi reguminis, et assumptio aliorum in partem sollicitudinis: vt patet ex Odi. decimooctauo vbi moyses dux populi ex consilio tetro elegit ⁊ constituit principes populi: ⁊ millenos, ⁊ centuriones, ⁊ decanos. Quo ad applicationem vero papatus: ⁊ ex gestis beati petri apostoli, cum instituit clemẽtem papam (vt habetur octaua. q. 1. si petrus. ex autoritate Joannis tertij, qui sedit anno domini. 600. tempore iustini imperatoris) ⁊ ex continua obseruatione liquet. Papa namq; instituit ad quos spectet electio: ⁊ mutat, ⁊ limitat sic actum electionis vt oppositio modo sit irritus. In ecclesia autem seu concilio non esse hanc autoritatem seclusso papa: ex hoc patet. q⁹ tota ecclesia tuta non potest autoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio nõ spectet ad Cardinales veros ⁊ indubitatos, quod electus a minus quam duabus partibus Cardinalium sit papa: sed bene econuerso papa posset statuere, quod electus a minus quam duabus partibus Cardinalium sit papa: ⁊ quod electio spectaret ad tales et tot prelatos, ⁊ non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdẽ est destituere, cuius autoritatiue est constituere in his que sunt iuris positiui: quale est quod electio spectet magis ad presbiteros et diaconos talium ecclesiarum rome: qui vocantur cardinales, quam ad canonicos late ranẽses, ⁊ sancti Petri: magis ad episcopos Ostiensem, Sabinensem, Prenestinum, Tusculanensem, Albanẽsi, et Portuen. ꝙ ad alios Episcopos. Hoc enim nec a diuino a nec naturali iure esse cõstat. Si esti ptãs ipsa applicatiua eẽt in ecclesia seclusso Papa, posset ecclesia mutare statuta Pape, circa applicationem huiusmodi. Unde secundum veritatem, concilium, seclusso Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem et illum minimum potest constituere episcopum. si illi prelati ad quos spectat illum constituere defuerint. papa autem potest et eligere ⁊ constituere episcopos vbiq; terrarum sua sola autoritate: que non sua, sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis sue.

¶ In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) ⁊ ambiguitatis: quia nescitur si aliquis est verus cardinalis: et similium euentuum mortuo vel incerto Papa (vt tempore magni scismatis inchoati sub vrbano sexto contigisse videtur) in ecclesia dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit asserendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem ecclesiam potestas hec deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis a Papa ad representandum illam in hoc actu pro bono ipsius ecclesie. Jamenim ostensum est, quod ecclesie cura non sibi ipsi: sed petro a Christo commissa est: et propterea determinatio petri ad exercendum electionis actum nomine ecclesie preualet tam determinationi quam actui ipsius ecclesie: cuius nomine sed non autoritate fit.

¶ Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur domino concedente. Hec autem dicta sunt, vt pateat concilium seclusso papa, nec regulatiuam vsus papalis potestatis, nec legum conditiuam et interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiastice ad personam potestatem autoritatiue habere: sed omnia a papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hec etiam satis clarum restat, quod cõcilium non habet papalem potestatem suppletiue. Et si contra hec afferatur gesta in concilio constantiensi, tam dictum est quod propter incertitudinem pape et electorum in his que electionis actus exigebat admitti potest congregatio illa post vnionem tri um obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum concilium absq; vero et indubitato papa et vno eorum contradicente esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub martino quinto autentica sunt: sub quo nihil gestum est a concilio sicut prius.

¶ In quo soluuntur rationes contra papam, q⁹ ecclesia sit tatum et autoritas eius maior: in sex. Cap.xiij.

Quod vero Dicitur Quod comparare ecclesiam pape est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imo sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut vnitas est paro numeri, ⁊ senarius numerus est maior vnitate ẽ vnalitate, ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiastice. Et hoc modo potestas ecclesie est maior potestate pape, sicut totum parte, ⁊ hoc est dicere, quia sunt plures potestates quam potestas papat: quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequitur: quod potestas ecclesie sit maior, i. plus possit quam papa: in quo sensu disputatur. Unde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiastice in papatum, cardinalatum, episcopatum ⁊c. inferatur quod querere an ecclesia sit maior papa, est querere an totum sit maius parte integrali. ¶ Quod esse dicitur q⁹ ecclesie autoritas est maior autoritate pape in ser, falsum ⁊ erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta contra papam, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: q⁹ papa est vna potestas, illa multe. Et quo enim ostensum est: q⁹ papatus seclusso papa, non est in ecclesia nisi in po⁹ ministerialiter electiua (quia scilicet potest sede vacante papam eligere per cardinales, vel per seipsam in casu) ⁊ papatus est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, ⁊ qui certus est, non eget amplius certificari: erroneuz est dicere, quod vltima decisio fidei non ad papam sed concilium spectat, ⁊ tanto magis erroneum quanto de concilio dicitur distincto contra papam. ¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est mobliquabilis directiõis ⁊ iudicij in ecclesia, ⁊ hic adest pape, ⁊ similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum coactiuam vim habens, ⁊ omnem potestatem virtualiter continens; consequẽs est quod auctoritatiue ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in ceteris quinq; enumeratis capitulo. 10. Et sic patet quantaz cecitate percussus fuerit ille iterson, dicens q⁹ luce clarius ex principijs theologie deducta erat conclusio ista, quam monstra unus erroneam. Et rursus quam presumptuosus fuerit appellando doctrinam sanctorum, annis. 140. approbatam, pestiferam ⁊ perniciosissimam, Nec excusatur nisi affectata foue ignorantia ex declaratione concilij constantiensis in vna tantum obediẽtia sub Joanne. 23. papa dubio, ꝓfugo esset ⁊ reclamante, vt dicit.

¶ Opinio aliorum q⁹ in ecclesia seclusso papa est autoritas congregandi generale concilium. Cap.xv.

Et quoniam Inter singulares autoritates ro. pontif. potestas cõgregandi generale concilium computatur: ⁊ hanc aliqui putant alijs conuenire posse, ideirco in hac quoqs cõsilium pape comparandum specialiter est. ¶ Est igitur nonnullorum opinio, quod quamuis regulariter congregatio concilij spectet ad papam (vt in cap. significasti. de elect. ⁊ di. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale concilium potest. papa non consentiente ac etiã mortuo. ¶ Fundant hoc super illo principio scilicet. Regule ge-

Universidad de Deusto
Biblioteca



rales patiuntur exceptiones. ꝓsertim vbi casus particulares incidunt variabiles modis infinitis, quod probatur ex epistia in quinto ethi. et gnomi in sexto ethic. virtutibus positis ab arist. ad has exceptiones. ¶ Ex his namq; oportet dicere: q; quandocunq; obseruatio legis dissiparet vnitatem que est finis legis: et obesset reipu. non esset in illo casu seruanda. ¶ Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare concilium, non est seruanda pio tunc lex, q; ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. ¶ Explanat aute ꝛ dictus Joan. Jerson tres in specie casus, in quibus congregatio generalis concilij sit legitime sine ꝑpa. Primus est dum desiit esse: quod tripliciter accidere potest scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciusdem: vt si cadat in perpetuam maniam: aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam: puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando concilium, renuit contumaciter in perniciem ecclesie: ꝓsertim si tangat ipsum. Tertius est, si cõcilium postea a Papa est legitime congregatum statuat certum tempus ꝛ locum pro celebrando generali concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. ¶ De autoritate autem concilij sine Papa, dicit q; fulcitur et vitur autoritate primo Jesu Christi indefectibilis capitis ecclesie. Secundo legum suarum tam diuine quam naturalis: que hanc licentiam vel necessitati, vel manifeste charitati, vel religiose pietati concedunt. pio quo facit autoritas domini marci. xij. exclusantis discipulos a violatione sabbati exemplo dauid propter necessitatem. ¶ Sunt et alij duo casus positi a felino in ca. super literis, columna. 10. in fi. de rescrip. et ab Alexan. in. 17. di. capitulo synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitime deponi: quia ex quo concilio contra papaz distincto inest potestas deponendi Papam, oportet q; possit ipsum dispersum congregare vt deponat, alioquin cum papa deponendus nollet congregare concilium non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de Papa: alioquin perplexa esset ecclesia, dum nesciret se habere Papam, et non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio concilij constantiensis, benedicto. 13. nolente conuium autenticare quamuis sua interesset.

¶ Quomodo verificetur q; concilium potest aut non potest sine papa congregari. (Cap. xvj.

Ad euidẽtiã Proposite ãbiguitatis scire oportet, q; aliud est loq; de cõuocatione ꝛ cõgregatione personarũ ex quib⁹ constitui põt concilium: et aliud est loq; de cõuocatione seu cõgregatione concilij. Primum enim significat solummodo cõgregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam et huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritative disponendum de vniuersali ecclesia. ¶ Et si de primo fiat questio, dicendum est q; regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui, et si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit, suspitio generatur coniurationis. Ideo tamen non sic spectat ad Papam, quin in multis casibus possit ꝛ sine ipso ꝛ contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum: quod concilium potest congregari sine Papa, ꝛ quod pape potestas congregandi concilium introducta est de iure positiuo: vt in cap. vltꝛ. di. 17. Alexã. dixit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: et vana est questio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunq; congregati patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat questio, distinguendum est q; duplex est concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectũ ſm presentem statũ ecclesie. Vocatur cõcilium perfectũ simpliciter, qõ constat ex capite ꝛ membris: qõ põt simpliciter statuere ꝛ ordinare vniuersalez statũ ecclesie. Vocatur concilium perfectum secundũ presentem statũ: quod cõstat ex membris popularibus inuenitꝛ ecclesia in tali statu existente: ꝛ potest quo ad aliquid tantũ de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunq; horum licet habeat latitudinẽ: q; concilium perfectus simpliciter fit capite presente per legatos, ꝛ capite presente personaliter, ꝛ hoc est perfectum in summo: de quo non est dubiũ q; errare in his que sunt fidei non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc super sit papa: ad quem finalis determinatio eorum que sunt fidei ꝛ consequenter reliquarum causarũ spectat, ꝛ a quo sententia concilij confirmatur (vt patet ex dictis) si erraret in aliquo (vt de cõcilio basilien. patet) hz correctorem papã: sicut ꝛ illud habuit ꝛ habet. Concilium quoq; perfectum secundũ presentem statũ ecclesie pluribus modis contingit: q; ꝛ existente vno papa heretico deponendo: ꝛ existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit concilium constan. Licet inq; latitudo sit in vtroq; quo ad congregationem: tñ sic se habent, q; concilium perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita q; nec mortuo, nec heretico, nec quomodolibet alr se habente papa, põt concilium perfectũ simpliciter absq; pape ꝓsensu fieri: ꝛ si fiat, de facto nullo⁹ autoritatis est. ¶ Probatur hoc primo ex dictis: quia sez cõitas ecclesie sine papa non hz ptãtẽ papalẽ: nisi in potentia electiua: vt ostensum est. Concilij aũt perfectũ simpliciter includit ptãtem papalẽ in actu: ergo ꝓcilij hoc nõ est perfectũ simplr. ¶ Secundo. Quia si cõitas ecclesie absq; papa constituaret concilium perfectũ simplr, cũ ad tale cõcilij spectet ordinare simplr vniuersalem ecclesiã, ꝛ hoc sit propriũ vicariatus Jesu Christi (vt patet) sequit q; cõmunitas ecclesie esset vicaria christi, ꝛ sic Jesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: ꝛ papa nõ esset vicarius Jesu Christi immediate: sed esset vicari⁹ vicarij, puta cõcilij acephali in terris: qõ non solũ est erroneũ, sed fatuũ. ¶ Tertio. Quia cum solus papa ex cura vniuersalis ecclesie habeat ptãtẽ determinandi de fide, ordinandi symbolũ, ꝛ congregãdi concilij (vt in. q. predicta. S. tho. probat ex rõne vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesie ex iure diuino conuenit soli pape: ita hec specialia immediate ad ipsam curã vniuersalis ecclesie. ¶ Et confirmat hec rõ ex doctrina eiusdẽ. S. tho. in ꝑma scẽe. q. 100, ar. 8. Quescz ea q̃ sunt de iure diuino determinata ab ipso deo nõ solũ in cõclusione iustitie: sed etiã quantũ ad determinationẽ ad singulares actus, non sunt dispẽsabilia a prelatis ecclesie: sed a solo deo. Verbi gratia, quia a deo prohibita est simplex fornicatio, qõ est cõiungi non sue, nõ põt fieri ab ecclesia q; coniunctio cũ hac non sua sit quandoq; licita: sed solus deus hoc põt, sed deus in solo petro et successoribus posuit curam vniuersalis ecclesie: ꝛ non reliquit ipsi ecclesie curam suipsius: ꝛ ad curam vniuersalis ecclesie spectat concilij congregatio ꝛ celebratio: vt patet ex eiꝰ officio principali ergo solus deus põt in hoc dispensare. Hec hz locũ in hoc epistola aut gnome: qm expresse in. 5. ethi. dicitur, q; est directio iustitie legalis, quam nos iuo positiuum vocam⁹. quod quia ab homine est non potente prouidere ꝛ prouidere singulis euẽtibus defectibile est in casu: ꝛ tunc gnome in intellectu practico: ꝛ epistia in voluntate suppleant: non interpretando ambigua, sed manifesta spectando et eligendo: vt. S. tho. in secunda secunde. q. 120. arti. 1. ad tertium. aperit. Non est ergo regula hec vt morales, grammaticales, ciuiles aut canonice: sed diuini iuris, a quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt que dicuntur in di. 17. et propterea dixit. S. tho. q; sancti patres nihil possunt in concilijs cõgregati statuere: nisi autoritate ro. pontificis interueniente. ¶ Concilium perfectum secundum presentem ecclesie statum potest congregari sine papa, ꝛ eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare sed non habet potestatem ad ordinandum vniuersalem ecclesiã: sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. ¶ Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis (pura si contingeret mors omnes electores pape: si contingeret tale quid, quod electores nõ possent eligere sine cõuocatione concilij, ad reprimendum dicerem vel pacificandum ꝛc.) omissis his ꝛ similibus duos tantum certos casus, et qui fuerunt quandoq; et possunt esse, assero: in quibus concilium tale cõgregandi est. ¶ Primus est, si papa propter heresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt cardinales, potest imperator, possunt prelati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesie, sed tantum depositua potestas Pape: et electio ad solos cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hec, cum de depositione Pape inferius agetur. Secundus est, quando Papa vnus vel plures incerta electione laborant: vt contigisse dicitur in magno scismate vbam sexti, et aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia: nulla membra ecclesie que inuenium tur, potestatem habent iudicandi verum si potest scire: et si certi nequit, prouidendi q; electores in vnum eorum vel alium conueniant, ꝛ si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu concilium sic imperfectum eliget vt in concilio constan. factum videtur in electione martini quinti.

ꝛ In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sane est mentis perpetuo, et hoc cõstat, alius eligit a cardinalibus potest: quoniam mortuus est papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens: aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem, quod papa eligit in pastorẽ ecclesie ſm vitam rationalẽ: ꝛ ꝓpterea non est trepidandũ timore, vbi nõ est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis egritudinibus. ꝛ Posset quoq; propter dubios euẽtus statuto pontificis obuiari huic casui, si statueretur, q; Papa insanus factus tãto tẽpore expectetur: ꝛ si post, nullũ vestigium sanitatis recuperãde appareat, et a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, ꝛ apostolica sedes vacare. Et quo namq; quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, ꝛ eam nõ renocaret tacito cõsensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur adueniente tali casu, ꝛ sic si post electum alium põtificem sanus fieret, papatum repetere non posset, a quo semel rite eccidisset. ꝛ Ex eo autem q; Papa captus esset, ꝛ non pateret accessus ad eum, aliter non esset creandus, petrus namq; seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex actibus apostolorum) ꝛ tamen non est electus aliter, sed oratio facta sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo, ipsum liberauit. Numquid abbreuiata est manus domini, aut tamen dum fieret terminus domino intra quem debeat liberare Papam, vt fecit cajas cum illis de bethulia: ꝛ repehẽsi a nuditb sunt vestri um diem constituistis et: vt patet iudith. 7. et. 8. ꝛ Posset tamen in hoc ꝛ in precedẽti casu, pontificio statuto prouideri, quod a Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices pontificis in omnibus ꝛ per omnia illo fatuo aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus penitentiarius in foro conscientie absoluere autoritate iuris, mortuo pontifice, vel fatuo, vel detento. ¶ In casu autem quo Papa non hereticus certus ꝛ indubitatus renuit requisitus congregare concilium, ꝛ statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt constantiẽsi. ceperunt. et basilien. apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere, quod rentens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens concilium perfectum idest habens autoritatẽ disponendi, ꝛ statuendi simpliciter de vniuersali ecclesia posse absq; Roma. pontifi. autoritate celebrari seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis Papalis: cõcesso sibi a Christo imediate: vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem quod quia concilium constantien. in sessione. 39. ꝛ post basilien. in sessione. xij. constituit cap. frequens. ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium potest celebrari cõcilium etiam perfectum: propter autoritatem statuti. Respondendum est, quod sunt in magno errore: ꝛ quod in veritate scismatici operã dant tales. ꝛ tanquam scismatici puniri possunt. si sic exquerentur: quoniam rebelles sunt Roma. pont. qui est supra totũ ius positiuum, ꝛ constat q; determinatio temporis ꝛ loci concilij de iure est positiua. Et si doctores aliqui inueniuntur sententes, quod quia tempus interpellat ꝛ autoritas deuoluitur ad alios, et huiusmodi: aut sunt sectatores aliius erroris, q; concilium est supra Papam aut loquuntur stante statuto in roborẽ, ita q; Papa non tollat, aut interpretetur, aut dispenset aut prohibeat. ¶ Quod ad negationem vero consensus requisiti pape ad congregandum concilium: quia tantum ponderatur, sciendum est: q; oportet hic discretione vtinam si requiritur a viris pacificis: quos preterita et perfecte anos vite ac morum integritas commendat: ꝛ subest causa concilij (puta heresis vel scisma) debet papa annuere: ꝛ nunquã credo q; fuerit papa, qui negauerit. sic rebus se habentibus. Si autem requirantur a viris, qui volunt alligare onera alijs, et digito suo nolunt mouere ea, qui pascuum conciliorum statuta non seruant, ambitiosis, insanabilibus suarum passionum sectatoribus et huiusmodi pro reformatione ecclesie: nonne responsio Christi conuenit: filij pochnita estote primum trabem de oculo tuo: et tunc pertpicies vt educas festucam de oculo fratris tui: presertim qõ melius potest papa solus reformare ecclesiam inchoando sponte a templo et suis quam per concilium, oportet enim primo seruare que scripta sunt: ꝛ deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoq; est causa negandi consensum concilio, probabilis timor vsurpãde autoritatis a Concilio supra Papam: vt Basilien. mox ostenderunt bis: fez cũ primum inchoarũ est cõcilium. sessione. xij. ꝛ cũ iterũ redintegratũ fuit ab Eug. sessione. xviij. Finis essi cõcilij, est pax, que per istam vsurpationẽ perturbatur: vt experientia rerũ magistra testatur. ¶ Ex his igitur patet, q; inter extraneas opiniones de congregatione et celebratione Concilij, absq; Pape consensu: media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet, quod Concilium perfectũ simplr: minq; perfectũ vero cõcilij ſm presentẽ ecclesie statum quãdoq; sine papa, ꝛ contra ipsum cõgregari ꝛ celebrari potest. Et secundum hanc distinctionẽ potes diuersa, si vis, dicta doctorum saluare.

¶ In quo incipiat comparatio potestatis ecclesie ꝛ pape in casu heresis. Et primo de modo quo papa propter crimẽ heresis suo ijcitur concilio secundum vnam opinionem. (Cap. xvij.

Post collatam potestatem pape cũ autoritate ecclesie ꝛ concilij generalis simpliciter et absolute, et manifestationem superioritatis pape supra ecclesiam vniuersalem ꝛ cõcilium vniuersale: consequenter cõparanda est autoritas concilij ad papam in casib⁹. Et primo in casu heresis: deinde in casu incorrigibilitatis ꝛ aliis casibus: ꝛ demum in euentibus. ꝛ Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa, supponamus cum doctoribus, ꝛ communi animi cõceptione ex ca. si papa. di. 40. q; Papa propter crimen heresis potest deponi a concilio generali: ꝛ inuestigemus modus depositionis, ꝛ potestatẽ depositiuam: vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus concilio seu ecclesie vniuersali.

De modo Quo papa propter crimen heresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt q; hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namq; papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per heresim, desinit subiectum Papatus. Fundatur hec opinio super hoc: q; fides constituit viatorẽ in hoc q; esse membrum ecclesie christi. Idque enim adiuncta alia propositione scilicet qõ negatio priuat inducit negationẽ posteriorus in essentialiter ordinatis ordine cause formalis (que patet inductiue: si enim non est animal, non est homo, ꝛ si non est color, non est albedo: ꝛ sic de alijs) subiungunt. Sed esse membrum ꝛ esse caput sic essentialiter ordinata, quod esse membrum est prius qm esse caput, vt patet: quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso. quod igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hereticus) non est mẽbrũ ecclesie: igitur non est caput eiusdẽ. ac per hoc cũ papa nihil aliud sit qm caput ecclesie, eo ipso quo fit sine fide, fit nõ papa. Et hoc est qm sub alijs verbis ab alijs dicitur, q; cum papa fit hereticus ipso facto tunc quo fit distinctio fidelium ab infidelibus: est primatus papatus. Et quãdo per ecclesiam propterea deponitur: non iudicatur neq; deponitur papa: sed quitam indicatus est (quia non credit. ſm verbũ dñi Joan. 3.) ꝛ quitam depositus est, dum propria voluntate trãsfugatus est extra corpus ecclesie factus infidelis, declaratur iudicatus et depositus. ꝛ Primam autem propositionẽ radicem huius opinionis (que sola negari in hac ratione potest) fundant super autoritatibus plurimis: quibusdam dicere ex ratione fidei ꝛ ecclesie: quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem ꝛ ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. ꝛ Prima sit auctoritas matꝰ. 16. super hanc petram edificabo ecclesiam. sine eñ per petram intelligatur christus, sive petrus, sive confessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare ecclesiam. ꝛ Secunda est abacuch. 2. ꝛ apostoli ad ro. 1. et hebꝛ. 10. iustus ex fide vivit. Sicut autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. ꝛ Tertia est apostoli ad hebꝛ. xj. Fides est sperandarũ substãtia rerũ. Substãtia eñ primũ locũ tz. ꝛ Quarta est sancti tho. in tertio sen. di. 13. q. 2. ar. 2. q. 2. expresse dicentis, q; homines infideles non pertinent ad vnionem corporis ecclesie, secundũ q; est vnum simpliciter, ꝛ ideo respectu horum christus non est caput nisi in potentia. ſm q; sunt visibiles corpori. ꝛ Ex ratione ecclesie afferitur diffinitio ecclesie scilicet quod est collectio fideliũ. de conse. di. 1. ca. ecclesia. ꝛ Ex cõsequentibus vero ad esse extra fidem ꝛ ecclesiã multe afferri possunt autoritates, dicentes ad statũ extra fidẽ ꝛ ecclesiã consequi extra cõmunionẽ fideliũ, sine claubus, sine potestate, sine honore, sine officio pascẽdi oues. Fieri ꝛ esse, pecula cõmunione fidelium hereticos facimus: inpamis dñs numeri 16, recedite inquit a tabernaculis impiorũ dathan scilicet ꝛ abirõ, scismaticorum. constat enim omnes hereticos esse scismaticos. Deinde paulus apostolus ad gal. 1. si angelus de celo euangelizet vobis preter id quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Et secundum ad thessalo. 3. rogamus vos fratres in nomine domini nostri Jesu christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulãte inordinate, ꝛ nõ secundum doctrinam quam acceperũt. Et. 2. ad cor. 6. nolite iugũ ducere cũ infidelibus: que eñ participatio iustitie cũ iniquitate? aut que societas lucis ad tenebras? que autem cõuentio christi, ad belial? aut q; pars fideli⁹ cũ infideli? Demũ ioan. euãge-

Universidad de Deusto
Biblioteca



lista. 2. Joan. 2. Si quis venit ad vos, ⁊ hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. ℭ Amissionez claudum Ambrosius in pasto. (⁊ habetur de pe. di. 1. ca. verbum) explicat. Dominus par ius ⁊ soluendi esse voluit ⁊ ligandi, ⁊ subdit. Certum est q ecclesie vtrunq; licet, hereſis vtriusq; non habet, Honorius vero ⁊ prãtis pditionẽ cipiant⁹ promulgat: vt habet 7. q. 1. ca. nouatianus. ℭ Ut necvnitatem spiritus nec communionem pacis obseruat: ⁊ se ab ecclesie vinculo atq; sacerdotum collegio separat: nec episcopi potestatem poterit habere nec honorez. Est. 24. q. 1. ca. didicimus, dicit omnes omnino hereticos ⁊ scismaticos nihil habere potestatis ⁊ iuris. Ad idem est gelasius ibidez in ca. agathinus. Ad idem est expresse. s. Tho. in secunda secunde, q. 39. ar. 3. volens q potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hereticis nec quo ad vsuz nec quo ad substãtiã: ita q si qd fecerint: nihil est actum. ℭ Officium pascendi oues admist Augu. in sermone de pasto. tractans illud canti. 1. pasce hedos tuos. ⁊ dicens, Manenti petro dicitur, pasce oues meas: exeunti hereticꝰ, pasce hedos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad vincentiuz. ℭ Ex his omnibus clare patet radicalis illa propositio, q fides facit membrum ecclesie. Si enim secluso iure positiuo (vt loquuntur) cum perditione fidei remanerent membra in locio suis, non esset eis subtracta communio non honoꝝ, non potestas, non officium: vt de se patet. Imo subtractio sola potestatis sufficit ad propositum: quia papa sola potestate iurisdictionis constituitur. ℭ Confirmatur q hec positio: ex eo q papa hereticus est excommunicatus: vt patet ex glosa in ca. agathius. 24. q. 1. dicẽte, Hmodi est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papam canonem late sententie incidit. ℭ Nec huic obuiat illa regula: q par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hereticus est minor quolibet catholico: vt habetur. 12. q. 1. ca. audiuimus. Hoc idem Hug. dicit in ca. inferiori. di. 21. Est etiam accusandus: adeo (vt glo. in. cap. si papa, di. 40. dicit) q papa non potest statuere, q non possit papa accusari de hereſi. Est etiam iudicandus: vt in dicto ca. si papa habetur. Que omnia arguunt hereticum non esse papam, sed minorem. Et ad hoc est. s. Tho. in quarta di. 19. q. 2. ar. 1. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad gal. 2. quomodo paulus restitit in faciem petro, dicit q non debent prelati a subditis coram multitudine corripi nisi imminꝛet periculum fidei: tunc em prelatus minor fieret: si in fidelitatem laberetur: et subditus fidelis maior. Constat enim q non de maioritate z minoritate charitatis loquitur: quia hoc est commune omni peccato mortali: sꝫ potestatis, qua prelatus preest subdito. ergo vt prius. ℭ Ex his autem infertur, q in vtroq; modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est causa desitionis, scilicet propria voluntas illius qui est papa. nam renunciando propria voluntate, abdicat a se esse caput ecclesie: hereſim autem amplectendo: propria voluntate aufert a se esse membum ecclesie: et consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis pape viuentis: habetur q papa in uitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum: qꝺ papa manens papa non habet superiorem in terris potestatem.

¶ De modo, quo papa hereticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem. Cap. xvij.

Quãuis Autem dicta positio illustrium sit virorum ⁊ communis videatur esse: nõ placet tamen omnibus: cõtradicunt nanq; duobus ponentes duas propositiones. Prima est, q papa hereticus non est ipso facto depositus: sed deponendus. Secunda est, q papa hereticus manens papa, habet superiorem iudicez in terris, concilium vniuersale. ℭ Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferẽtur: quia in his consistit vis. ℭ Primo ex facto marcellini, et glos. di. 21, ca. nunc autem, qui idololatra non fuit depositus: ⁊ fuit sanctus. Et glo. affert Hug. dicentem, quia paratus erat corrigi: non deponitur: vt. 24. q. 3. dicit apostolus. ℭ Secundo ex ca. audiuimus. 24. q. 1, vbi dicitur de episcopo hereticꝰ. Si autem in corde suo nouam hereſim confinxit: ex quo talia predicare cepit: neminem damnare potuit. Ante igitur q̃ publicaret hereſim: damnare potuit: et sic non erat depositus ipso facto.

ℭ Tertio, Quia alij prelati non sunt ipso facto priuati: sed perseuerant in prelationibus suis redeuntes ad penitentiam. ergo nec papa: cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet. 1. q. 7. maximum.

ℭ Quarto quia (vt patet extra de here. cum ex inuncto) ad eundem pertinet instituto ⁊ destituto: sed institutio pape pertinet ad electores: ergo ⁊ destitutio, absq; ergo iudicio electorum non destituitur papa. ℭ Secundam autem propositionem: q papa hereticus manens papa habet iudicem in terris vniuersalem ecclesiam: probant quo ad primam partem sic. Papa hereticus est accusandus ⁊ iudicandus secundum omnes: vt habetur di. 40. si papa. ⁊ non est ipso facto depositus: vt probatum est. ergo habet iudicem, coram quo accusetur: et a quo iudicetur. Quo ad secundã ex eo q ecclesia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra papam in hoc casu: vt communiter tenetur.

¶ Examen illius propositionis, papa hereticus est ipso facto priuatus papatu. Cap. xvi.

Remissis Duobus modis dicendi contra rijs quomodo papa hereticus desinit esse papa: examinãda primo occurrit illa propositio, que est fundamentum primi modi, an sit vera. Et breuiter facile ostenditur: q est falsa simpliciter quanuis fortetracta ad aliquem sensum: sit vera. Monstratur igitur, quod nec iure diuino nec humano papa hereticus est ipso facto priuatus: tali ratione. Alij episcopi si fiunt hereticꝰ, non sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano: ergo nec papa. Sequela patet: quia papa non est deterioris conditionis: quam alij episcopi. Assumptum probatur sic: episcopus discredens contra fidem, solo actu interiori est vere propinquus et perfecte hereticus: ⁊ nõ est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto: ergo perfecte hereticus episcopus non est priuatus ipso facto. ℭ In hoc processu sunt due propositiones, Prima qꝺ solo actu interiori constituatur perfecte hereticus. Et hec est manifesta per scripturas hereſis est peccatum mortale oppositum fidei: que perfecte consistit in solo actu interiori: cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, corde creditur ad iustitiam, oze autem confessio fit ad salutem. ℭ Secunda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini qui est episcopus ex simplici commissione hominis, vt. s. Tho. expresse dicit in secunda secunde, questi. 39. arti. 3. Ex hoc enim deducitur intentum sic. Episcopus hereticus solo actu interiori: nullo hominis iudicio fidei tuus ex hoc est: quia solius dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud primi reg. 16. homo videt que foris sunt, deus autem intuetur cor. Et prime ad corinthios quarto, apostolus dicit, nolite ante tempus iudicare: donec veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum: ⁊ manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hereticus non est excommunicatus: non enim potest ecclesia excommunicare, quod nõ potest iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictiõis potestate: que est ab hominis commissione: vtrunq; enim est humani iudicij, committere. s. ⁊ auferre illam: ⁊ dixi multo minus: quia plus exigitur ad incurrendã priuationem ipso facto: quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationez: sicut incursus priuationis apud iuristas. ℭ Ad hanc rationẽ non video respõsionem: nisi dicatur q potestas iurisdictionis non est ab homine: quod est primo contra sanctũ Tho. Et secundo cõtra sententiam omnium doctorum catholicorum, sentientium q a petro omnis iurisdictio in totum residuum ecclesie corpus manauit et manat: iuxta illud leonis pape, ca. ita dominus di. 19. Ita dominus huius muneris sacramentũ ad omnium apostolorũ officium pertinere voluit: vt in beatissimo petro apostolorũ omnũ summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodã capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot auctoritates ⁊ rationes: quot sunt ad ostendendam vnitatem capitis ⁊ membrorum ecclesie militante: propterea nolo immorari: sed pro constanti supponere. ℭ Et si dicat, q non est par ratio de papa ⁊ alijs episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alios episcopis est ab homine: in papa vero est a deo immediate: ⁊ propterea merito accidit vt episcopi, quorum potestas est ab homine, nõ sint ipso facto priuati (quia homo videt que foris sunt, ⁊ papa cuꝰ potestas est a solo deo: sit ipso facto priuatus: quia deus intuet cor. Et hec obiectio facile excluditur: discernendo inter opus dei ⁊ opus hois. Quod enim in papatu sit potestas iurisdictionis a deo hominis. Quod enim in papatu sit potestas iurisdictionis a deo est immediate: iuxta illud Matth. 16. quodcunq; ligaueris super terram ⁊c. Quod autem papatus ipse habẽs hanc potestatẽ sit immediate ab homine: ab homine est (sola petri persona excepta: quẽ deus ipse papam fecit Joan. vlti. pasce oues meas.) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. ℭ Et quoniam cui⁹ deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, qꝺ esset auferre opus dei (quoniã vt dicitur ad ro. xj. sine pniã sunt dona dei) sed auferetur prãs iurisdictionis ab hoc homine, in quo nõ fuit politia a deo immediate, sed mediãte iudicio hũano: ideo cadit rõ est de



papa ⁊ alijs ẽpis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis a deo seu iure diuino. In vtriusq; enim a deo cum sit mediante iudicio humano, consequens est q nõ auferaꝛ a deo immediate, sꝫ mediante humano iudicio: ac per hoc nõ aufertur per id qꝺ humano iudicio secundum se non subiacet. s. occultã in solo corde hereſim.

Si quis Autem hesitaret de illa altera ꝓpositione. s. qꝺ de hereſi interiori, ecclesia nõ se pot impedire: ꝓterea q doc. dicunt, q hereticietiã occulti sunt excõicati: ⁊ q in cle. de here. ca. multoti. excõicantur inquisitores qui odio vel amore omiserint procedere: vbi de interiori amore ⁊ odio ecclesia iudicat. Facilime certe fieri potest, q heretici vt sic foro ecclesiastico subditi ẽpũctiq; occulti sunt excõmunicati: ⁊ nõ heretici solo actu interiori. Unde si quis incidit in hereſim interius. ⁊ solus secũ loquendo verbo exteriori, pfert submississime illã hereſim, est excõmunicatus, cũius sit omnino occultus: q actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio ꝑm se, cũius careat testib⁹. In clerico aũt illa ⁊ similibus, nõ iudicantur actus interiores secundum se in sua puritate manentes, sed vt sunt cause exteriorum commissionum aut omissionũ: ad idem namq; ꝯis pertinet commissio et omissio, sicut affirmatio ⁊ negatio. sermo autem noster est de hereticis per se ⁊ occulto per accidens, multi in re hac errauerũt. Nec mirũ: q contingit in his q̃ sunt per accidens etiam sapientes falli: vt arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occulti rum per se: quia ex propria natura habent q sint iudicio humano ignoti. Actus aũt exteriores sunt de genere occultorum per accidens: q ex ꝓpria natura subsunt cognitioni humane. Possunt nãq; sensibus percipi: sed ex hoc q fiũt sine teste, occulta sunt. ꝓpter quod nunq; (vt dictũ est) ab ecclesia actus interior purus, sed exterior iunctus iudicatur. Unde quia presens ratio cõuincit intellectum meũ adeo cõcludo q illa propositio, papa cũ sit hereticus. ipso facto est iure diuino seu humano depositus. est falsa. ℭ Confirmatur autem sic esse vt dicimus etiam ex ipsis cõtrarium sententibus: qm̃ dicit q papa cũius hereticus. si est paratus corrigi nõ deponitur: vt glo. in di. 21. ca. nunc autem adducit hug. Si enim hereticus est ipso facto depositus iure diuino a papatu, quomodo iterum sit papa: imo quomodo ex sola non depositione perseuerat papa: imo quomodo non deponitur: Hec enim contradicunt positiõi anteriori: scilicet q sit ipso facto iure diuino depositus: vt patet. nec sufficienter dicitur, q dum ecclesia nõ deponit, reiigit. tum quia falsum est q nõ depositio sit reelectio: vt patet: tum quia electores ad quos spectat. si peterentur an velint ipsum reeligere, dicerent q non, aut q vellent meditari super hoc: sed non deponunt quia tus videtur habere, q si est paratus corrigi, non deponatur. Unde nihil et tribuunt non deponendo, sed sustinent quod habet: ⁊ si nihil habet, vt posito illa dixit, nihil sustinẽt decepti. Et si quis hoc eorum dictum suscipiat vt verum, quod papa factus hereticus, paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifeste, quod papa manifestus hereticus non est ipso facto depositus quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quod non erat unus depositus.

¶ Rationabilis sententia, q papa factus hereticus subest ptãti ministeriali ecclesie ⁊ non auctoritative super papam. Cap. 20.

Remissa Certitudine rium (scilicet q papa ex hoc q factus est hereticꝰ nõ est ipso facto diuino aut humano iure depositus: ⁊ q papa manens papa non habet superiorem in terris. et q papa sua fide deuiat, deponendus est: vt in ca. si papa. 40. di.) Magna restat ambiguitas, quomodo et a quo iudicabitur papa deponendus q sit depositus: cum iudex inquantum iudex sit superior eo qui iudicatur. Unde apostolus ad romanos. 14. tu inquit quis es, qui iudicas alienum seruum domino suo stat aut cadit. et. s. Tho. in secunda secunde, questio. 67. determinat, q iudex non potest nisi subditum iudicare. et in decret. di. 21. c. inferior. idem dicitur. Si nanq; a concilio vniuersali iudicandus deponendusq; est: statim sequitur q papa manens papa habet concilium vniuersale supra se, saltem in casu hereſis. Si autem nec concilium nec ecclesia est supra ipsum: statim sequitur q papa deuius a fide sit iudicandus ⁊ deponendus: ⁊ tamen a nullo est iudicandus ⁊ deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunq; extremum' non est quo diuertendum sit. nisi ad medium: quod difficile attingitur: in cuius attrictione consistit virtus, quod multas cõsueuit soluere questiones.

¶ Dicamus igitur, quod hic sunt due vie extreme: et ambe false. Tertia est, q papa factus hereticꝰ est ipso facto diuino iure absq; humano iudice depositus. Altera est, q papa manẽs papa habet supra se in terris superiorẽ potestatẽ. a qua põt deponi. ℭ Media aũt via est adhuc duplex. Altera dicens, q papa licet absolute nõ habeat superiorẽ in terris, ipse tamen in casu hereſis hz superiorẽ in terris ecclesiam vniuersalem. Altera dicẽs, q papa nec simpliciter nec in casu habet superiorem in terris: sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesie quo ad solã depositionẽ. ℭ Prima via fundatur in virtute coactiua ⁊ iudicatiua ecclesie super petrum papã in casu hereſis: oportet enim subditũ esse qui iudicat ⁊ cogi posse. ⁊ hec est via cõmunis ẽpium vidi hactenus. ℭ Contra tamen hãc viam est: q cum papa diuino iure sit supra concilium ⁊ ecclesiam (vt ostensum est) oportet si in aliquo casu est illi subditꝰ, q ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino aũt iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cũ casus hereſis excipit vt patet in singulis textibus sacre scripture inductis. Numeri 16. dicitur, recedite. Ad gal. 1. anathema. i. separatum sit. Scõe ad thessa. 3. subtrahatis vos. Secunde ad cor. 6. nolite iugum ducere. Scõe Joan. 2. nolite recipere, nec ei aue dixeritis. Ad titum. 3. deuita. Et breuiter nullibi inuento superioritatem ⁊ inferioritatem in casu hereſis ex diuino iure, sed separationem, constat autem q̃ separare se potest ecclesia a papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc q diuino iure sancitũ est, vt habeatur hereticus vitetur ⁊ procul fit ab ecclesia. maiori potestate opus est ẽpi ministeriali: ex quo ipsa sufficit. ⁊ eam constat esse in ecclesia. ℭ Et confirmatur hoc. Quia nõ est iuri diuino tribuẽdum, qõ nec expressum est in eo. nec ex expresso necessario sequitur. Potestas autem supra papam in casu hereſis, propue loquendo non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessario sequit: ergo. Probatur minor: q enim non habeatur puto patere legenti. Dico autem puto: quoniã immanes scisma opus cuili hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Ex vero nõ sequatur, patet ex eo q quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium cui plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

Erit Ergo media ⁊ vera via, q papa factus hereticus ⁊ perseuerans habet in terris potestatẽ nõ superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionẽ. ℭ Ad cuius euidẽtiã altius ordiendo, tria premittenda sunt. ℭ Primo q in papa inueniuntur tria scilicet papatus, persona que est papa, petra petrus. ⁊ connectio vtriusq; scilicet papatus in petro. ex qua connectione resultat petrus papa. ℭ Secũdo, q discernendo ⁊ applicando propias causas suis propijs effectibus, inuenimus, q papatus est a deo immediate, petrus est a patre suo ⁊c. connectio autem papatus in petro post petrum primum a Christo immediate institutum, non est a deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõsensus humanus ad causandum hũc effectum. scz eligentiũ ⁊ electi. oportet enim electores volistarie eligere, ⁊ personam electã acceptare electionẽ: alioquin nihil fit. Est ergo connectio papatus in petro nõ a deo immediate: sed mediante ministerio humano. tam ex parte electorum q̃ ex parte electi. Hec se habet huiusmodi ministerium humanum in cãndo hanc connectionem vt applicans actuum passiuo (vt applicans ignem stipule) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans. ⁊ sacramenta ministrans: quoniã nullũ est hic applicantum actuum, sed sola voluntas humana electorum ⁊ electi: non facile enim esset fingere aliquod aliud actiuz. Ex hoc autem q connectio papatus cum petro est effectus voluntatis humane: cum ipsa constituat petrum papam, sequitur q licet papa a solo deo dependeat in esse et fieri, petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri. sit enim petrus papa ab homine: dñi ab hominibus electus ipse homo acceptat. ⁊ sic iungitur petro papatus. ℭ Tertio, q quia tam nihil tam naturale est, vt vnaqueq; res per quascunq; causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in ca. omnis. de reg. iur.) idcirco petrus papa qui ex cõsensu suo ⁊ electorum causatus est. ex consensibus eisdem: scilicet suo ⁊ electorum ad contrarium, dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto celestini, et decretalis bonifacij. 8. in sexto, de renun. ca. primo.

Ex his Tribꝰ ꝓmissis hẽ primo absq; oi hesitatione certũ q petrꝰ papa ⁊ in fieri ⁊ i corrupi depẽdet a ptãte humana, nõ superiori nec equali ptãi pape sed minore: q nec ad faciendum de petro non papa petrum papã, nec ad faciendũ de petro papa petrum non papam, exigitur alia facultas q̃s voluntatis humane. scilicet ⁊ electorũ. Hec sit cure in ꝓposito: vtrũ bona vel

Universidad de Deusto
Biblioteca



mala cōsciēta ex bona vel mala intentione vel cā moueanť: sat est in ppōsito q facta tenēt: ita q in veritate petrus sit aut non sit papa. ¶ Quod etiā ista potestas sit minor prāte pape: ablq; alia probatione ex eo liquet, q mortuo papa nullo etiā ꝑsuppōsito statuto iuris positiui, ista potestas est in ecclia: et non se extendit ad ea ad q̄ se extendit summi pont. autoritas: alioquin essent due supreme ptātes in eccla: r duplus nō instituisset ecclesiasticū regimen monarchicū. Et cū par in parē nō habeat imperiū, nō potuissent pōtifices hunc prāti executiōis modū imponere, p quos, quot. s. r quō debeat electio celebrari. cū irritatiōe actus, si secus factū fuerit. Hec em̄ ostendūt ptātem hāc nec maiorē nec parez, sed inferiorē ptāte pape: superiorus nāq; virtutis est disponere de actu inferiorus autoritative, ita q si sec⁹ fiat, nihil valeat: vt in proposito inuenitur. ¶ Ilz habetur scōo certo certius, q aliud est posse supra conunctionem petri r papatus ꝛstruendā, seu destruendā, r aliud est posse supra papam: ex eo nāq; q ptās minor papatu. s. simplex voluntas electi r electorum potest construere r destruere hanc conunctionem, r huiusmodi ptās cum sit minor papatu nō potest supra papam manifeste conuincitur, q aliud est posse supra illam conunctionem, r aliud est posse supa papam. Unde potestas supra papam, nō inuenitur nisi in dño Jesu christo, potestas autem supra conunctionem papatus r petri inuenitur in terris. Et merito: quia papatus opus dei immediate est: conunctio aūt papar⁹ r petri opus nostrū est. ¶ Hec miretis tu, qui philosophiā profiteris, q inueniatur ptās super conunctionē forme cū materia, que non est super formam: quia conunctio forme cū materia formam cōsequitur. Cessabit admiratio tua: si cōtemplar⁹ fuerit, q conunctio forme r materie vtrūq; attingi potest. s. ex parte materie r ex parte forme. r q potens super conunctionem forme, et materie ex parte virtusq; seu ex parte forme, potest etiā supra formam: sed potens super conunctionem illam ex parte materie: nō opz q possit super formā: vt pz in ḡnatione hois. Sol em̄ et homo ḡnant hominē: q cōsistit in conunctione corporis r anime intellective, aut resultat ex illa conunctione: r constat solē r hominē nō posse supra animā intellectiuā, q venit de fouis. sed supra conunctionez illam ex parte corporis, q̄ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus r petrus se habent vt materia r forma: et solus dominus Jesus christus pōt super conūctione eorum ex parte papatus, r consequenter vtriusq; r propterea solus pōt limitare r ordinare ptātē pape. Ecclesia autem pōt super conunctione eoz ex parte petri solū: r propterea nihil pōt super papā, sed super conunctionem tantū. Et quoniā amotio pape siue per renunciationē, siue per depositionē, siue per electionē non est corruptio papatus nec petri. sed conunctionis papatus r petri, idcirco diligentissime et cautissime oportet pio regula habere ante mentis oculos cum de amotione pape tractatur, q non queritur potestas superior papa: sed superior conunctione inter petrum et papatum. ¶ Quodvt clarius pateat: scito, q certum est q tribus modis potest petrus papa viuens amoueri a papatu. primo per electionem a domino Jesu christo: scōo per renunciationē spontaneam a seipso, tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem hereſim ab ecclesia. In oibus aūt his modis non desinit papatus nec petrus, sed sola conunctio vtriusq;. Differenter tñ: quia in primo modo. s. per electionem a dño Jesu christo conunctio illa corrumpitur a ptāte superiori nō solū respectu conūctionis, sed respectu papatus: est em̄ autoritas dñi supra cōunctionē illā etiam ex parte forme. Et quia (vt dictū est) nulla alia potestas est supra papam, ac per hoc nulla alia potestas pōt conunctionē illam attingere ex parte forme, consequens est vt nulla alia potestas possit amouere papam vt potestas superior papa: sed hoc est proprium saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictū anacleti pape di. 79. ca. electionem, dicentis, electionem summorum ponti. sibi dominus reseruauit. Differentia nāq; inter papam et alios pontifices in hoc consistit, q alij pontifices possint eligi tangō a potestate superiori ipsis potestatibus pontificum. papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem episcopi, non autem supra potestatem pape. Ex hoc enim habetur, q illorum electionem dominus concessit pape, concedendo potestatem superiorē pape vero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Unde si papa Joan. episcopū de plenitudine potestatis ejiceret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictiōis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est a domino, que possit hoc facere in petrum papam. ¶ In secundo autem modo (scilicet per renunciationem) r tertio, scilicet per depositionē, conunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum sed a potestate supra conunctionem solā: quia nec voluntas petri, nec voluntas ecclesie est supra papatum, et ex ipsis causatur conunctio illa, et corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est papā hereticum incorrigibilem factum non esse ipso facto depositum, et esse deponendum ab ecclesia, r ecclesiam non habere potestatem supra papatum, et ecclesiā habere potestatem supra conunctionem inter petrum r papatum, vt pote opus suum: oportet dicere, q cum petrus papa factus hereticus incorrigibilis deponitur ab ecclesia, iudicatur et deponitur a potestate superiori, non papatu, sed conunctione inter papatum et petrum.

¶ Discussio predicte potestatis ministerialis depositiue Pape heretici. Cap. 21.

QUānis Autem ex certificatis habeamur in ecclesia respectu conunctionis inter petrum et papatum duo posse (scilicet posse conunctionem talem construere r destruere pari consensu, r posse conunctionem eandem ipso heretico incorrigibili, inuito destruere) non tñ liquet q hec duo posse sint vnius et eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in precedenti ca. per viam diuisionis, propter identitatē obiecti: quia vtrūq; est circa ipsam cōunctionē papatus r petri. ¶ Hec solū obscurū est, sed falsum multipliciter apparet. Primo ex ipsius potestatis natura: nā quādo vna cā totalis ex duab⁹ partialib⁹ cōstās exigitur ad aliquē effectū: neutra illarū partialiū sine altera sufficit ad talem effectū: vt patet in vinculo matrimonii. Quia em̄ ad vinculū matrimonij concurrūt duo cōsensus (s. viri r mulieris) r causa totalis eius cōstat ex vtrōq; consensu, neuter sine altero sufficit ad cāndum vinculum matrimonij in altero. In proposito aūt ad conunctionem petri r papatus construendā vel destruendā concurrunt duo consensus (s. electoris ex vna, r petri electi ex alia parte) tangō causę partiales, r vter q; simul nangō causa totalis. ergo consensus alter tñ non pōt in talē effectū. s. dictā cōunctionē cōstruendam vel dissoluendā. Et quia ptās depositiua pape inuita propter hereſim incorrigibiliter, includit alterū consensum tñ, sequitur q̄ r ipsa nō est idē quod illa potētia totalis, r q̄ si est pars ei⁹ non potest deponere: q̄s repugnat potētie depositiue. Male ergo dictū est, q potētia depositiua pape est illa potentia, q̄ euidenter est in ecclesia super conunctione dicta. ¶ Et confirmatur hec rō. Quia de quo magis videtur messe r nō inest, ergo nec de quo minus: magis aūt videtur q solus cōsensus petri pape possit se facere non papam quā solus consensus aliorū. quia pōt renunciare. ſs hoc nō potest petrus solus: quia quātūcunq; petrus ipse renūciet semper est papa, donec renunciatio sua acceptet: sicut econtrario quantūcūq; petrus sit electus, nunq̄ est papa, quousq; electioni de se consentiat. Hec em̄ ostendunt, q cā totalis cā cōstructiua q̄s destructiua conunctionis petri r papatus. q̄ est in ecclesia minor papatu, non est ecclesie solius, aut petri solius sed vtriusq; simul consensus, ac per hoc per hanc nō pōt inuitus papa deponi quacunq; ex causa: quia implicat contradictionem. ¶ Scōo apparet fallum ex modo exeundi in actū talis potestatis: q̄n papa hereticus iudicādus est: iuxta ea, si papa, dī. 40. et doctores. Potestas aūt ista minor papatu, non pōt citare, cōpellere, r diuerter non by vim coactiuaz supra petrum papā: repugnat ergo q̄ sit potestas minor: r q̄ sit iudex, ex ipso modo: q. s. vi coactiua procederepossit debet. ¶ Tertio apparet fallum ex subiecto etiā istius partialis consensus: q̄ cū consensus iste partialis ex parte ecclesie sit in electoribus pape, q̄ modo sunt soli cardinales (ad quos spectat eligere, r renunciationem acceptare, vt patet in facto celestini, sequetur q apud eosdem solos resideret potestas depositiua petri pape facti hereticī: cuius oppositum communiter tenetur.

Sed hoc Solutio magis propositum confirmabit. Si nāq; consensus electi r electorum in hac causa conunctione concurrerent, vt consensus viri r mulieris ad sanda conunctione concurrerent, vt consensus viri r mulieris ad causandi vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vter q; consensus habet se vt partialis causa quasi efficiēs vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo cōsensus inter se modo contrario currunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam conunctionem, consensus aūt electi se hz vt reddens subiectum capax illius conunctionis: non em̄ est capax nisi christus⁹ voluntarius. Sicut esset esse fidelē nō est cā illius cōfessionis factiua, ita nec esse volūtarū ad illā. Et hoc pz in acq̄sitōe aliarū artificiorum: cū em̄ aliqui imponit aliqua plato, certum est q̄ quousq; ipse illā acceptet, nō est plat⁹: acceptatio tñ sua nō facit in se passionē, sed subiectū reddit capax plationis, r sic actio imponentis





sortitur effectū in subiecto capaci faciens iurisdictionē q̄ pp dispositionē subiecti nō poterat intentū facere in eo. Actus n. actiuorū fiunt in patiēte disposito: vt dī in. 2. de aīa. Cōsensu igit electi concurrente vt reddente subiectū capax cōūctionis cū papatu, restat vt consensus eligentiū sit faciens ꝛiunctionē illā. ostensum est ens, q non est a deo immediate: sed mediante hūano ope: q̄s est electio in subiecto sufficienter dispōsito. Et sic ex hoc relinquitur, q ptās faciens vel quasi faciēs hāc cōunctionē est in electoribus, r non in electo vt sic. nemo n. sibi assumit honorē, sed qui vocatur a deo vt aar ō: vt dī ad heb. 5. ¶ Ad ꝓbationē dicit, q si papa sola sua renūciatiōe absq; acceptatiōe ecclesie nō pōt a se abdicare papatū, hoc magis confirmat ꝓpositum, q eius cōsensus nō fuit inter causas facientes. Nō aūt quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renunciare iuri alterius, quod habet in se. nullū n. q̄ ex pacto tenetur alicui solue. c. pōt renūciare huic vinculo absq; volūtate eius cui tenet, q̄uis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa aūt acceptando papatū, obligat se ecclesie ad regimen ipsius, vnde iuri ecclesie quod habet in petrū papā, papatus non ꝛiungitur sibi rōne sui, s rōne ecclesie: dicente domino in creatione petri primi pape, non aliud q̄s pasce oues meas. Unde non est verū q magis videatur de consensu solo electi q̄ possit dissoluere: quoniā ipse non est causa efficiens etiā partialis illius cōiunctionis, sed dispositio tantū subiecti.

¶ Ad. 2. (in quo pendet tota vis huius rei) dī q potestas ista minor papatu habet vim coactiuā, nō sup petrū papā: s sup ꝛiunctionē papatus r petri, nō simpliciter, s in casu hr sis, ita q potestas ista relata ad papā est ministerialis, relata ad ꝛiunctionē petri r papatus (in fieri vel dissolui) subiecto existente dispōsito, est autoritativa. ita q ista diffinitiua ex hac autoritate procedens super conunctione talis materie petri hereticī cum papatu, dissoluit auctoritatiue ꝛiunctionē illā. Sic n. electio ecclesie auctoritative sup ꝛiunctionē nō sup papā, ꝛiungit petrū dispositū. i. fidelē r voluntariū cū papatu, ita talis ista dissoluit: agit. n. in materiā dispositā p hereſim. Exēplū huius habemus in naturalibus: cum hō generat r corrūpit ab agente nō potente sup aiam hois: s sup conunctionē aie r corporis ex pte materie. ¶ Et si quer⁹ a quo p cedētia p ista ꝛpositiua fiāt, cū vsq; ad illā petrus duret supios. Posset dici q̄ q nec deus nec natura dēficit in necessarijs, q̄ eadē autoritas extendit se ad oia preambula. Quorū nullum video ꝓpotere esse coactiuū petri pape: s sufficit, q̄ sint intimatiua, repbētiua r huiusmōi. iudiciū. n. hoc si ex ꝓfessione sua extorta p cepti, cussurie, aut tormento, sed ex euidenti fō vl verbo hereſis incorrigibiliter expectatur: q̄ed sine eius coactione fit. ¶ Si quis aūt diceret, q nō est inconueniens hāc minorē ptātē indirecte posse cogere petrū ad pambula necessaria ad sniam. nō video ōre errare: cū petrus papa hereticus incorrigibilis, iā sit in corruptionis via r deus (cuius p fecta sunt opa) ptātē ꝓpositiuā in casu hereſis absq; necessarijs pambulis nō dederit ecclesie: que nūquā deficit in necessarijs. Et hoc dico si aliq̄ pambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quod iuristis discutiendū relinquo. Vñ tñ aduertant, q non loquor nisi de necessarijs ex necessitate huius iudicij: r non loquor de necessarijs ex occasionib⁹ euentium r aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad. 3. dī q ptās ista depositiua nō est in cardinalib⁹: q̄ in eis non est potestas sup ꝛiunctione petri r papat⁹, nisi limitate. s. tpe quo papatus vacat. In eccla aūt vniuersali est ptās sup cōunctione ista absq; limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. r ideo cardi. ſs. possunt deponere papā hereticum, s hoc spectat ad vniuersalē eccliā. Posset tñ hec ptās cōmitti dñis cardinalib⁹ a iure statuto pōtificis, sicut cōmissa est eis ptās eligēdi. s. pervia determinationis, q̄ ipsi repraesentarent vicez ecclesiā sicut in eligēdo fit. r in deponendo q̄s deponendus est. Manifestum autē exemplo fieri potest, q̄d dictū est. Si quis nāq; ep̄s iturus in regionē infidelium ꝛsignauit suū generalē vicariū cū plenissima autoritate testandinans q̄ si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, canonici possint illum amouere, r aliū nominare in vicarium absq; alia confirmatione r. Constat q canonici nullā autoritatē sup vicariū haberēt, nisi q̄s simpliciter nisi in hoc casu, ſs. sup amotione ei⁹ in illo casu: q̄d est hre ptāte sup ꝛiunctiōe vicarius cū persona in casu r. Eodē em̄ mō est in ꝓposito. nā papatus r ep̄us alia. s. nostrarū dñs Jesus christus⁹ abiit in regionē lōginquā accipere sibi regnū r reuerti, r instituit petrū apostolum in suū generalē vicariū cū plenissima autoritate, ante ascensionē dicens ei, pasce oues meas. r cū effectu exhibens promissam sibi prius potestatē amplissimā: vbi dabo claues, r quodcunq; ligaueris r.

Et ordinauit vt si vnquā aliquis petri successor hereticus fiat: ecclesia eum possit amouere, r loco eius aliū nominare. 4. o. di. ca. si papa. ¶ Ex hac igitur concessa potestate patet, q ecclesia nihil potest super papam absolute nec in casu hereſis ꝓprie loquendo potest. s. papam, sed super conunctione papatus cum petro, quam dissoluit amotio. Et sic clare liquet, quod potestas ecclesie est super cōunctione papatus r petri in fieri r in corrumpi, subiecto existente dispōsito ad fieri per fidem r voluntatem, ad corrumpi vero per hereſim vel voluntatem. r cum hoc potestas ista est minor papatu: r ideo non potest limitare eius potestatē. Et sic patet, quod papa nullam etiaz in casu hereſis habet. s. se potestatem: quod erat intentum.

¶ In quo respōdeatur rationibus r autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum quod papa hereticus sit ipso facto depositus iure diuino. Cap. xxii.

QUamuis autem ex determinatis manifestum sit ratiōabilis sententia, quod. s. certus r indubitat⁹ papa nec simpliciter nec in casu hereſis est subditus propie loquendo concilio aut ecclesie vli, quia est adhuc papa, sed in casu hereſis cōnexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi ecclesie r concilij vlis, ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus r autoritatibus tot illustrium virorum tenentiū papam ipso facto depositum, r propterea subditum concilio. ¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, q fides saltem infirmis exigitur ad membrum iesu christi, ideo sciendum est, quod baptismus: quo primum regeneramur, r pertinemus ad iesu christi corpus mysticum quod est ecclesia, tres quantum ad propositum spectat: facit in anima nostra effectus. primo imprimit characterem indelebilez, secundo fidem, tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu. s. charitate manifestum est, q licet constituat membrum vnum christi: non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis vel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hereſim pauperum de lugduno. ¶ De secundo autem, de quo tota est questio, q̄ non exigatur ad potestatem ordinis, r etiā clarum est: q̄n hereticus consecrant verum corpus christi, r faciunt veros sacerdotes si seruata forma r intentione ecclesie hoc faciant. r ex hoc ipso inchoat splendor veritatis, q̄. s. licet fides informis cōstituat membrum christi secundum quid: vt dixit in tertia par. q. 8. art. 1. ad secundum: quia tamen latimodo datur in membris christi secundum quid, etiā sine fide informi, ex solo charactere sacri fidei constituit membrum christi secundum quid remotius a christo: hereticus. s. nisi membrum secundū quid christi esset, nec corpus christi, nec ministros conficeret, nec sacramentum confirmationis daret. Hec. n. a solis christi membris non quibuscunq;, sed in magno sacerdotij. s. vel ep̄atus gradu constitutis fcā tenēt r. Ultius quoq; contemplando videbimus, r q tanta est vis characteris baptismalis, vt etiā fides fōsata eius vices nō suppleat vt patet ex hoc q ꝓbyter nō baptizatus reordinat: vt patet extra de ꝓbytero non baptizato, ca. siquis ꝓbyt. Et q ipse character constituit membū christi, dicente innocen. eo. tit. in ca. veniens. non solū per sacz fidei, sed per fidē sacri effectus quis ꝓculdubio membū christi. Constat. n. q propius r inseparabilius effectus sacri fidei, q̄ constat esse baptismū, est solus charact: vt patet cū alijs hereticus baptizat secundū formā r intentionē ecclesie, nihil. n. aliud recipit q̄s characterē. ¶ Et si altius adhuc mētis oculos eleuauerimus, inuenimus q̄ hūs solū fidei characterem, est simul r fidelis r infidelis, membra christi r ecclesie, r extra membra christi r ecclesie, diuersis respectibus: r propterea a doctorib⁹ diuersa r cōtraria de eo dīr. Hūs nāq; solū characterē fidei, quāsi est ex parte sua infidelis est, r extra membra christi r ecclesie: q̄n voluntarie discredit, ex parte aūt iesu christi, q̄ characterē fidei sel datū indelebilē cōseruat, est fidelis inuitus: r est membrum christi r ecclesie velit nolit ipse: vtpote nō valens abdicare aut abijcere a se susceptū sel fidei characterē. Propter quod a diuo tho. in secūda secūde q. 10. ar. 2. ad tertium: computatur talis inter fideles: cum dī q̄ p adulterio grauī⁹ punit fidelis q̄s infidelis propter sacra fidei qb⁹ est imbut⁹: qb⁹ peccādo ꝛtumeliā facit: r in eiusdē. q. ar. 5. nūeratur inter infideles: dum ponit hereſim spēm infidelitatis. ¶ Differt autem hūs solū characterē ab habente etiā fidē ꝓformē quo

Universidad de Deusto
Biblioteca



ad officium membri christi:quia habens characterē ⁊ fidē: suscipit influxū interiorem a iesu christo capite quo ad hunc actū vitalem qui est credere:vt.s.tho.dicit in tertia par.q.8.ar.3. ad secundum.Habēs aūt characterē solū:non suscipit influxum alicuius actus vitalis inter⁹: sed tantum quo ad exteriorem operationem sicut brachio arido potest quis uti ad alios percutiendo vel movendo aliquid extra.¶Quia ergo character fidei est primū in cōpositione membri christi: quod patet ex hoc: q ipse a solo baptismo cū sit solus est inseparabilis ab eo:ac per hoc propius effectus baptismi quo efficimur primo membra christi ⁊ ecclesie:⁊ cōiter q̄dū character manet: nō desinit esse totaliter mēbr̄ christi.Et q̄ nūq̄ desinet character: iō ꝑ erit ītra latitudinē mēbr̄ ꝓprietatis cū abscisum totaliter est per dānationē in inferno.⁊ per hoc differet a pure infidelibus dānatis: ⁊ magis cruciabitur:iuxta illam apostoli ad heb.10. ¶Et hec ratio vltra tot allata testimonia : ex ꝓpria efficacia sufficit:quia scōm veram theologiā diuinā ⁊ humanā:attributū alicui⁹ cause vt propius effect⁹: intelligit attribui ei scōm id qō illi cause ꝓpriū est:vt patet in causis naturalib⁹ : moralibus ⁊ ecclesiasticis iductiue.periret.n. alter oīs certitudo moralis.¶Ex quo ergo attributū baptismo vt propius effectus: q̄ faciat membrū christi oportet q̄ intelligat: attributū ei scōm id qō huic sacrali cause que est baptismus:est ꝓpriū:qui differt a ceteris. hoc aūt est;pro quāto est causatu⁹ caracteris fidei:hoc em̄ sol⁹ hz: hoc solū primo ⁊ infallibiliter causat solis essentialib⁹ regnitis ad sacrm̄ occurrentibus.¶Quia ergo papa factus hereticus licet amiserit fidē etiā informē: quia tñ retinet sacrm̄ fidei etiā inuitus: quo ꝓstituitur primo quis in hoc qō est esse mēbr̄ christi: ideo rōnes ⁊ auctoritates que fundant sup hoc q̄ fides saltē informis requirit ad cē mēbr̄ xpi:non sunt efficaces ad inferēdū ipm non esse mēbr̄ christi: ac ꝑ hoc ipso facto iure diuino depositū:q̄uis ex defectu fidei informis optime inferatur: q̄ ipse quantū est ex se:est extra latitudinē mēbr̄ christi: ac per hoc a mēbris christi segregand⁹ per depositionē ab officio capitis:⁊ post per alias penas ab ecclesia puniendus:⁊ demum curie seculari tradendus.

**Sigillatim** ergo rīdendo: autoritas inprimis dñi: ioā.3.nō est ad propositū:q̄ loquit de iudicio eterne dānationis:in quo q̄ nō creditur:ā iudicat⁹ est:⁊ ex parte dei: q̄ nouit dñs qui sunt eius:vt glo.ex aug.sumpta exponit:⁊ ex parte meritor̄:q̄ habet in se cām eterne dānationis : vt chrys. dicit ⁊ ex parte clare ꝓdemnationis in vltimo iudicio absq̄ examine:vt greg.explicat.¶Ad illud vero: super hanc petrā.i. fidē: dr q̄ sacrm̄ fidei quod remanet heretico : non est extra fidē : sed primus lapis fidei edificande in quolibet.⁊ propterea illo solo remanente lapide : super petrā fidei remanet ecclesiastica ptās in via ad ruinā quo ad illud suppositorium. ¶Ad id aūt:q̄ iustus ex fide viuit:ſi de fide informi admittat:dr q̄ sumit viuere ꝓ oppositione vitali:⁊ non ꝓ esse : sicut sumitur cū dr viuere viuentibus est esse. ¶Ad diffinitionē fidei:fides est subiecta : ac per hoc primū dr q̄ fides habet rōnē primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles:⁊ ideo dr subiecta.Cū quo stat: q̄ ipsius fidei sacrm̄ prius sit ipso ordine generationis. ¶Ad autoritatē allatā ex tertio sen.s. tho.dr:q̄ doctrina.s.tho.ibidē est male intellecta:⁊ est cōtra istos in proposito:nā ibidē appellatione infidelitū ſi veniunt:nisi hi qui nunq̄ actu fuerunt de ecclesia:vt patet ex hoc quod dicit.ſ.respectu hoꝝ christus non est caput nisi in potentia:secundum.ſ.q̄ sunt nubiles corpori. Constat namq̄ q̄ respectu baptizatoꝝ hereticorū christus est caput aliter q̄s in potentia:q̄ est actu caput eoꝝ ex sacrā fidei.nō ergo appellatiōe infidelitū ibi venūt heretici.¶Appellatiōe ergo fidelitū peccatoꝝ ibi venunt heretici qui per fidei sacrm̄ in vno numero obiecto fidei vnionē illā q̄s vnionē simpliciter autor nominat: retinent vtcunq̄ velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc q̄ dicit: q̄ velut mēbra arida ꝑtinonin se:sed aliis sacrā mistrando ⁊ docendo:hec.n. oīa per hereticos nō inquantū tales: sed inquantū aliquid ipsius capitis participant : chs facit.¶Ad diffinitionem ecclesie dr: q̄ q̄ hereticus ex seipso est infidelis,: iō simpliciter est infidelis⁊ extra ecclesiā.Cū hoc tū stat:q̄ ꝑm q̄d sit in ecclesia ad tps vt abiciēdus.sic.n.manet papa heretic⁹.¶Autoritates oēs testamenti noui ⁊ veteris ,phibēs cōmunionē cū hereticis:non ꝓbant q̄ sit depositus ipso facto sed deponendus: vt non cōicemus cū eo.sic.n.sufficienter satisfit ꝓcepto hmōi.Sicut ipo facto vitandus preciperetur a deo heretic⁹:non dixisset apostolus ad tuum.3.ca.hereticum hominem post primam ⁊ secundam correctionē deuita.¶Amissio clauiū apud hereticos : intelligitur quatenus heretici sunt: ⁊ quo ad licitū vsum .¶Honorus ⁊ potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto:intelligitur quantū est ex coꝝ parte ⁊ iuris dispōne: in his que subsunt iuri humano ⁊ sunt in ecclesie foro heretici. sic.n.interpretanda sunt.s.tho.⁊ aliorū in cōi loquentiū dicta. Tales.n.soli sunt excōicati:⁊ ꝑ ꝑma ti ipso facto saltem per suspensionē potestatis iurisdictionis:si est crimen occultū: ⁊ declarandi priuati. Papa aūt ex diuini ⁊ humani iuris dispositione: ⁊ heresis propue exactione: est primand⁹ humano iudicio: a quo continuetus est papatus huic persone: vt dictū est.¶Officiū quoq; pastorale ab hereticis in quantū hereticis sunt:Aug.admit ipso facto:q; impossibile est vt hereticus moralitū hereticī officiū exercet:pascat oues christi. Possibile tñ est vt ille qui est hereticus:in seipso sit hereticus:⁊ oues christi pascat officiū petri non hereticī exercens.Sz quia periculosum hoc est valde: ideo abiciendus est ab officio pascendi oues christi.¶Illud demū quod ex glo.decreti affertur:q̄ papa cadens in heresim dānatā incidit in excōicationē:fūm est.nā cū ois excōicatio:que est ecclesiastica censura: de hac esse loquimur:sit a iure positiuo:⁊ tus positiuū non habeat vim coactiuā in foro ecclesiastico.s.papā :⁊ excōicatio coactionē importet in foro ecclesiastico: oportet dicere q̄ papa in nullā incidere censuram potest.Et vsq; adeo docēt hoc doctores:vt dicat.s.tho. (i.4. sen.dl.19.q.1.ar.3.ad tertiū) q̄ papa non potest cōmittere alicui:q̄ excōmunicet ipsum. Et in eadē sniā sunt Albertus Mag.⁊.s.Bonauen.vt dñs ioan.de tur.cre.de ītis refert. Unde audiendi non sunt illi : qui oīa heresicorū iura ad papā hereticū extendunt:dū papa.n.est : soli depositioni subiicitur :depositus aūt subiicitur iuri sicut alij. ¶Ad ꝓbationē aūt (ſ.q̄ si papa fiat hereticus:⁊ est minor quolibet catholico : sumpta ex ca. audinimus.24.q.1.⁊.s.tho.) dr̄ est:q̄ cū hoc non ponit intelligi de maioritate ⁊ minoritate meritoꝝ seu charitatis: q̄ extra propositum esset;⁊ prelatus nō solum per infidelitatē : sed quocunq; mortale crimen fit minor:sic oīs existente in charitate : nec de minore ⁊ maiore secundū iurisdictionē de facto q̄ritā:q̄ scōm illud prelatus cadēs in heresim fit minor:scōm q̄s qualibet catholicus est maior:⁊ cū ista sint correlatiua. sed q̄libet catholicus non est maior scōm iurisdictionē non.n.ex hoc q̄ papa vel prelat⁹ merit hereticus(ego vnus catholicus qui nihil habeā iurisdictionis iurisdictionē acquiro sup eū aut alios) oportet sane verba hec intelligere ⁊ exponere tanto diligentius : quanto super his verbis s.tho.magna fabuca erigitur : ⁊ dr̄ q̄ papa est depositus ipso facto.dōm est igitur aliter.¶Ad cuius euidentiā scito primo:q̄ cū maior ⁊ minor sint correlatiua: ꝑs est q̄ oporet proportionaliter minorē maiori referre:vt ⁊ in quo prelatus fit minor: subditus quilibet catholicus fiat maior.¶Scito secundo:q̄ cū sermo sit intelligendus secundum subiectā materiā : ⁊ ibidē sit sermo de correctione prelatorū a subditis manifeste fit cōparatio inter prelatū ⁊ subditū: non quo ad ꝑsonas puras : sed ꝑsiderato ꝓlationis officio.¶Dr̄ igitur tripliciter dictū hoc verificari. Primo vt intelligatur de maiore ⁊ minore simpliciter.⁊ est sensus:q̄ prelatus fit in infidelitatē fit minor simpliciter ⁊ absolute: ⁊ quilibet subditus fidelis maior simpliciter ⁊ absolute.Et hoc est verū:quia quilibet catholicus absolute ⁊ sine limitatione aliqua loquendo est in ecclesia dei maior infideli.Cū quo tñ stat q̄ prelatus donec deponatur aut declaretur:sit maior scōm quid. ſ. scōm potestatē iurisdictionis tā ꝑpe morē. ¶Scdo ⁊ sequitur ex hoc iam dicto:potest intelligi: q̄ etiā quo ad potestatē iurisdictionis prelatus infidelis est minor: ⁊ subditus fidelis maior quantū est ex sequitia infidelis quantū est ex se:extra mēbra christi est : ac q̄ hoc quātū ex ipso pendet: inhabilis est ad potestatē iurisdictionis spiritualis. fidelis ꝑ aūt quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus est habilis ad potestatē spiritualis iurisdictionis in ecclesia christi.Et sic patet quātum ob infidelitatē fit minor scōm potestatē iurisdictionis quantus ex ea.audinimus.24.q.1.⁊.s.tho.Dr̄s est:q̄ cū hoc non ponit intelligi de maioritate ⁊ minoritate meritoꝝ seu charitatis: q̄ extra propositum esset;⁊ prelatus nō solum per infidelitatē : sed quocunq; mortale crimen fit minor:sic oīs existente in charitate : nec de minore ⁊ maiore secundū iurisdictionē de facto q̄ritā:q̄ scōm illud prelatus cadēs in heresim fit minor:scōm q̄s qualibet catholicus est maior:⁊ cū ista sint correlatiua. sed q̄libet catholicus non est maior scōm iurisdictionē non.n.ex hoc q̄ papa vel prelat⁹ merit hereticus(ego vnus catholicus qui nihil habeā iurisdictionis iurisdictionē acquiro sup eū aut alios) oportet sane verba hec intelligere ⁊ exponere tanto diligentius : quanto super his verbis s.tho.magna fabuca erigitur : ⁊ dr̄ q̄ papa est depositus ipso facto.dōm est igitur aliter.¶Ad cuius euidentiā scito primo:q̄ cū maior ⁊ minor sint correlatiua: ꝑs est q̄ oporet proportionaliter minorē maiori referre:vt ⁊ in quo prelatus fit minor: subditus quilibet catholicus fiat maior.¶Scito secundo:q̄ cū sermo sit intelligendus secundum subiectā materiā : ⁊ ibidē sit sermo de correctione prelatorū a subditis manifeste fit cōparatio inter prelatū ⁊ subditū: non quo ad ꝑsonas puras : sed ꝑsiderato ꝓlationis officio.¶Dr̄ igitur tripliciter dictū hoc verificari. Primo vt intelligatur de maiore ⁊ minore simpliciter.⁊ est sensus:q̄ prelatus fit in infidelitatē fit minor simpliciter ⁊ absolute: ⁊ quilibet subditus fidelis maior simpliciter ⁊ absolute.Et hoc est verū:quia quilibet catholicus absolute ⁊ sine limitatione aliqua loquendo est in ecclesia dei maior infideli.Cū quo tñ stat q̄ prelatus donec deponatur aut declaretur:sit maior scōm quid. ſ. scōm potestatē iurisdictionis tā ꝑpe morē. ¶Scdo ⁊ sequitur ex hoc iam dicto:potest intelligi: q̄ etiā quo ad potestatē iurisdictionis prelatus infidelis est minor: ⁊ subditus fidelis maior quantū est ex sequitia infidelis quantū est ex se:extra mēbra christi est : ac q̄ hoc quātū ex ipso pendet: inhabilis est ad potestatē iurisdictionis spiritualis. fidelis ꝑ aūt quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus est habilis ad potestatē spiritualis iurisdictionis in ecclesia christi.Et sic patet quātum ob infidelitatē fit minor scōm potestatē iurisdictionis quantus est ex se: ⁊ catholicus subditus maior .¶Tertio sequitur ex dicta exp̄one) p̄t intelligi de maiore ⁊ minore in officio defendendi fidē:ex eo nāq; q̄ ꝑlatus a fide deuiat:⁊ subditus manet in fide: ⁊ subditus de : minor fit ille in officio executiue defendendi fidē. ⁊ hoc totum simul iunctis satisfacit litere decreti ⁊ intentioni sancti tho.⁊ cōcordat cū dictis suis alibi.¶Accusandum deniq; esse ⁊ iudicandū petrū papā hereticū :nihil aliud concludit :nisi quod iudices habet superiorē:non papā(vt isti putant) sed conjunctione papatus ⁊ petri in casu heresis : ⁊ conceditur concilij esse iudicem in tali



casu.¶Et per hoc ꝑs solo allatorum etiā in ca.18.pro quanto contra determinationē presentē militant. ¶Unum tantum superest declarandum:an.ſ.sola heresis sufficiat, an exigatur etiā incorrigibilitas seu perseuerātia obstinata in heresi ad hoc vt deponat papa.quod sequens ca.declarabit.

¶Quomodo cum papa in heresim lapso parato corrigi, agendam sit.

¶Caput xxiij.

**Ad absoluendū** demū mota hanc difficultatē de potestate concilij ad depositionē pape in casu heresis, scire conuenit q̄ due sunt hic extreme opiniones. Altera q̄ papa propter crimen heresis etiā confessum non potest deponi.Et fundatur hec opinio primo super facto marcellini.⁊ responsione episcopoꝝ:vt patet in.21.di. ca. nunc autē.⁊ sunt verba nicolai pape. Cū.n.idolatrie crimen incurrisset papa. congregati concilij videns eum compunctū corde,dixit.Tu tepositus marty⁹ effectus es post modū.¶Secundo super glo.in ratione:quia cū hereticus nomen sit vitij,⁊ papa hereticus sit deponendus, tandu deponendus venit q̄dū hereticus seu a fide deuius est:ac per hoc si peniteret eū sui delicti, non est amplius hereticus aut a fide deuius,⁊ ꝑs non subiacet amplius pene depositionis.Et firmatur hec ratio super dictis gratiani in decretis.36 q.1.de matrimonio inter raptorē⁊ raptā:vt patet ibi in ca.nullus. ¶Quarto super auroritate apostoli ad titū.3.hereticū hominem post vnā ⁊ secundā correctionē deuita. Si.n. deuitatio non sequitur crimen heresis, sed secundā correctionē,a fortiori nec depositio.¶Altera opinio est.q̄ papa propter crimen heresis potest deponi.Et hec fundatur super hoc,q̄ reus est ⁊ obnoxius pene criminis quicunq; crimen illud admisit,etiā si non perseueret in illo vt patet inductiue. Qui enim semel homicidiū cōmisit, reus est pene homicidij.⁊ simile est de adulterio,simonia,furto, blasphemia,periurio, ⁊ sic de aliis.sed papa propter heresis crimen pene depositionis reus est:vt cōmuniter doctores ex ca.si papa.40.di. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in heresi : sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterii cōmisisse.ita quia pro deuiatione a fide deponendus dicitur, sufficit q̄ heresim incurrerit.¶Et confirmatur.Quia alij prelati, puta episcopi ex hoc solo q̄ damnatā incurrunt heresim , in foro ecclesie sunt ipso facto excōmunicati,⁊ possunt declarari priuati cōstito de crimine.¶Et confirmatur iterū. Quia si papa paratus corrigi non pōt deponi:cū centies in veritate possit relabi ⁊ resurgere, sequeretur q̄ centies relapsus , paratus tamen corrigi , non posset deponi:quod est falsum.

**Licet** aūt he due opiniones contrarie videantur : ad medium tamen exposite discordes non inueniuntur.Unde media rationabilisq; sūa est , q̄ papa hereticus post duas monitiones deponendus est.ipso paulo apostolo hoc diffiniente ad titū.3 hereticū hominē post vnā ⁊ secundam correctionē deuita .Et rationē quare non amplius sustinendus est assignans.subdit.sciens quia subuersus est;qui eiusmodi est.Ubi glo.interlinearis in verbo subuersus.exponit perditus,⁊ in verbo eiusmodi . exponit incorrigibilis.Et est intentio litere, q̄ quia iudicii humani datur secundū id quod vt in pluribus inuenitur ⁊ secundū cōmune eius:qui ab ea quā vt verā sponte professus est fide declinat primo ⁊ post vnā correctionē secundo.⁊ post secundā correctionē tertio, abiciendus tanq̄ incorrigibilis censetur.Adeirco papa hereticus post primā ⁊ secundā monitionē deliquens in fide, deuitandus est depositione.Non enim possunt fideles euitare papā manentē cū eo post domatū iesum olim salus dependeat: vt dicitur 40. di.si papa.¶Quia ergo apls hereticū hoiez post duas correctiones deinquētē i fide,nō sustinēdū ſz deuitādū ꝑcepit:ꝑs est primo q̄ quantūcunq; papa hereticus post duas correctiones relatus paratus sit corrigi. non solū potest sed debet deponi.Et me rito.ne in infinitū protrahatur humanū iudicium.sed limite aliquo terminetur.Rationabilis aūt terminus est statutus trinus error cū trina monitione.prima in professione fidei , duabus post deuationē subiunctis ita q̄ tertius error tres monitiones contēpsit. sicut hereticī relapsi post professionē,excōmunicationē ⁊ adiurationē,non amplius admittuntur ab ecclesia.¶Consequens secundo est.q̄ ante correctiones non est deponendus papa hereticus: qui propter heresim non est excōicatus,sed excōmunicandus de-

**Expedita** Relatione pape in casu heresis ad concilij:oportet in aliis extra heresim casibus decernere.si papa subest potestati deponi ne ꝓcilij i aliq̄ casu q̄s i casu heresis.Et nūc quidē vere casus qui peccata sunt, tractandi sunt, postmodū de eorū casibus sermo erit.Est igitur notabilis opinio, q̄ papa extra casum heresis deponi a generali concilio potest. Probatur q̄ hoc ex septē capitibus.¶Primo ex ratione criminis papa potest deponi pro heresis crimine:ergo ⁊ pro aliquo alio. Probatur sequela.tū primo,quia aut hoc est singulare in heresi ratione grauitatis.⁊ hoc non:quia odiū dei est grauius peccatū heresis vt patet in secunda secunde.s.tho.q.34.art.2.Aut ratione damni ecclesie.⁊ hoc non:quia plus nocet ecclesie papa omnia beneficia vendens paruos extollens,bonos deprimens,tyrannidem exercens,vnionū lux.biasp; hemie , auaritie ⁊c. notorie plenus , quā si per ignorantiā sentiens,q̄ spiritussanctus non procedat a filio,recte alias viuat.⁊ hanc heresim solus teneat.¶Tū secundo : quia in sacra scriptura non inuenitur specifice expressum , q̄ papa possit deponi magis pro heresi q̄s alio crimine:relictū est ergo interpretationi doctorum ⁊ canonū.Et sicut bonifacius papa ⁊ martyr expressit casum heresis d.40.si papa,ita potest casus incorrigibilis notorij ⁊ scandalizatis ecclesiā criminis.excipi:vt glo. ibidē sentit. ¶Tū 3ō:quia q̄ pōt in maꝰ pōt in minꝰ:vt dicit in ca.er parte.extra de decimis.sed concilij potest iudicare papā de maiori crimine.puta heresis ergo de minore.ſ.symonia notoria ⁊c. ¶Secundo ex parte abusus potestatis constat nāq; q̄ gladiꝰ de manu furioli pōt ⁊ dz auferri, imaſor ⁊ occisor corporū detineri,⁊ ptinax

Universidad de Deusto
Biblioteca



in ꝓposito in custediã poni: quãto magis seuiẽs in perditionẽ ruit: papa gladio papalis potestatis abutens: illo puniendus est tanq̃ phreneticus ꝛ ebrius suarũ passionũ cõmotione actus. Logit cũ alios male facere suo exẽplo: vt apostolus testatur ad gal. 2. di. quis ad petrum: cogis gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. ¶ Et confirmatur, quia si papa vellet mulierem opprimere vel occidere: posset ꝛ repelli ꝛ percuti ꝛ occidi: cum moderamine inculpate tutele: a fortiori si oppugnat ecclesiam: si occidit animas: resistendum primo: ꝛ si opus est occidendus depositione est. ¶ Et confirmatur hoc ex ratione finis prãtis accepte: q. s. ad edificationẽ est: ꝛ nõ in destructionem. ¶ Tertio ex parte obligationis ipsius ꝑape, tenetur esse papa ad purgationẽ sui cum infamis est de crimine scãdaloso: vt patet de damaso accusato de adulterio: teste hiero. de viris illu. et de sixto: leone ꝛ simacho, secunda questione septima. ¶ Et probatur ratione: q: tenetur pascere oues suas. ꝛ constat q scãdalũ depascit oues. Purgationi autẽ subiectus si deficit indicandus est. igitur papa potest ab ecclesia de alio crimine q̃ de hereſi iudicari. ¶ Et confirmatur autoritate gregorij. in ca. si quis secunda questione septima vicentis: Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante confessionem beati petri mecum iusse discepter, quatenus vnus ibi ex nobis suscip. ꝛ sententiam suam. Nec hoc inquit Ierson ex humilitate, sed ex debito gregorius fecit. ¶ Quarto ex parte ecclesie. Quia sicut papa sponsus potest dare libellum repudij ecclesie sue sponse renuntiando papatui: ita econuerso (cum non deberent quo ad hoc impari iure censeri) ꝛ potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam querit quantuz in se est, vel tyrãnide seua laniando eam, vel placitando bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. ¶ Et confirmatur hoc. Quia ad communitatem totam spectant puncipia correctio vel destitutio apud aristo. in 5. politico. si inemendabilis perseueret. Et hec potestas inauferibilis vel inabdicabilis est a communitate libera: ꝯto magis hoc habebit ecclesia. ¶ Quinto ex parte diuine prouidentie. Cum enim dei perfecta sint opera, ꝛ ecclesia opus ipsius immediate sit, multo magis q̃ synagoga, cui tamen dicit, quid vltra tibi debui facere, ꝛ non feci esaie. v.) oporet ecclesie regimen ꝛ corpoi perfecte prouisus esse. Constat autem q perfectum non est corpus, quod non potest putrida a se membra abiicere vel sanare: sed cum totius dãno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen, quod non potest commune bonum ꝛ necessarium conseruare, abiiciendo manifeste ꝛ notorie commune bonũ vsurpantes, diripientes ꝛc. Hec enim omnia papa notorie scandalizans, symonia, luxuria, blasphemijs, tyrãnide, promotione indignorum ꝛc. manifeste facere contra bonum charitatis cõmune ecclesie militantis ꝛ triumphantis bonum. ¶ Sexto ex parte decretorum ꝛ gestorum concilij constantiẽ. ꝛ Basiliẽ. In cõcilio namq; Cõstãtiẽ, depositus fuit io. xxiij. quem ipsi tenebant vt verum papam, ꝛ benedictus. xiij. de consensu sue obedientie. In cõcilio quoq; Basiliẽ depositus fuit eugẽ. iij. ꝛ creatus felix. multiq; olim depositi sunt pontifices non propter hereſim: vt felix, stephanus, christophorus, benedictus, greg. vj. ioan. xij. ¶ Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sentiẽtiũ idẽ quod concilia illa: vt patet de glo. in ca. si papa. di. xl. ꝛ sequacib⁹. ¶ Septimo ex parte nature iudicij humani. l. ꝑm allegata ꝛ probata vel ꝑsumpta iudicãtis. Quo fit, vt rõne ꝑsumpte hereſis papa non hereticus deponi possit in multis casibus. l. dũ ꝑsumitur hereticus ꝓpter cõtumaciã: iuxta ca. cũ cõtumacia. de here. li. vj. Vel per mãstionẽ in excõicatione per annũ deficiente purgatione iuxta ca. excõicamus. extra de here. Vel dũ timore mortis actus hereticales exterius tantum fecit: vt de marcellino dicit. Vel ꝯmuti timore verba hereticalia absq; intẽtione ꝓtulit: vel si per falsos testes conuincitur hereticus relapsus: vel dum suam excusationẽ in causa fidei probare non potuit. Ex his ꝛ similibus creditur papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

¶ Discussio ꝛ determinatio, ad quam legem spectet, determinare casus in quibus iudicio concilij subest papa. Caput. xxv.

**Dicte autem** opinioni communis sententia doctorum theologorum ꝛ canonistarum antiquorum obuiat, tenens q si sit catholicus papa non iudicatur a q̃cũq; iudice in terris: iuxta ca. si papa. xl. di. ꝛ ca. oues. ij. q. vij. ¶ Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primo videre in quo consistit hec difficultas, vnde scilicet questionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, ꝛ quo cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquẽ verum assequi, sed nescire se verũ assecutũ. ¶ Sciendum est igitur, q tota difficultas pendet ex hoc, an iure diuino vel humano papa in casu criminis quodcũq; sit illud, deponendus sit potestate ecclesie seu concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc. l. q in casu criminis hereſis posset ab ecclesia deponi, lex quoq; diuina exigitur, stante q ꝓpter tale crimẽ, puta notorium scandalizans ꝛ perinaciter deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum q papa in casu hereſis est deponendus, solum quoq; ius humanum sat est ad statuendum q papa propter notorium crimẽ deponatur. ¶ Dicẽtes q ius diuinum exigitur, fundãtẽ super hoc q licet petrus potestate ministeriali ecclesie sit tunc̃is papatui, factus tã papa diuina lege est supra ecclesiã ꝛ cõcilia: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiaci (nec simpliciter nec in casu) concilio aut ecclesie, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hereſis subduxit illum ꝓtãt ecclesie ministerialis, vel vt aliis placet autoritatiue, ideo in solo hoc casu iudicari deponiq; potest. Quod enim casus hereſis inueniatur exceptus in lege diuina patet ex multis inductis textibus sacre scripture, expresse separationem ab hereticoquocunq; indicentibus. Quod autem solus sit exceptus, patet ex sententia saluatoris Matth. xxiij. super cathedram moysi sederunt scribe ꝛ pharisei: omnia ergo quecunq; dixerint facite. Sm autem opera eorum nolite facere. Ubi dominus aperte statuit subditos debere audire prelatos male vite, ꝛ bone doctrine. Constat autem q doctrina ad fidem spectat, vita autem ꝛ opera ad malos mores aliorum criminum: secundum igitur sententiam domini, audiendi sunt fideles prelati q̃uis mali. ¶ Confirmatur quoq; eadem sententia a petro apostolo in prima epistola. ij. ca. Obedite ꝓpositis vestris, non tantum bonis ꝛ modestis, sed etiam discolis. ¶ Dicentes autem, q ius diuinum non exigitur sed deus reliquit hoc in manu consilij humani, sicut ꝛ multa alia fundant se super hoc, q opus pure humanum secũdum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenarie legi humane: consilio autem inter petrum ꝛ papatum est opus pure humanũ quãdoq; bonum: quandoq; malum, ergo subiacet plenarie legi humane: ac per hoc lex humana disponere potest de illa connunctione, quod quando est bona perseueret, quando mala dissoluatur. ¶ Dicunt opus pure humanum ad differentiam operationum sacramentalium que non sunt pure humane. In connunctione autem petri cum papatu sola humana actio interuenit conungens electionis actu vtrumq; supponẽdo materiam formẽ: vt patet ex hoc, quod si cessat a papatu (vt celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat: sicut restat in ẽpo renuntiante, et in sacerdote degradato potestas ordinis a deo data, sine penitentia namq; sunt dona dei: vt dicitur ad ro. xj. ¶ Dixi secundum se nec bonum nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum: vt credere, amare q̃q; deum ꝛc. ꝛ secundum se malorum: vt blasphemia dei, maledicium, et similia: hec enim naturali diuinoq; iure regulantur. Connunctio autem petri cum papatu quandoq; bona est: vt patet in tot sanctis Ro. pontificibus. et quandoq; mala: vt patet in multis eisdem sceleratis, quos vtinam ignescire licuisset. ¶ Et confirmatur. Quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad connunctionem petri ꝛ papatus, regulatur humana lege: vt patet de actu electionis pape, qui irritus ꝛ nullus ab humana lege si non seruatur redditur. Unde sicut bonifacius papa et martyr, pro mulgauit, quod in casu hereſis potest papa iudicari et deponi, potest alia lege humana promulgari quod pro symonia in beneficio possit deponi, et sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humane ad naturalem et diuinam legis. Icet iam sine noua lege (quia in defectu manifesto humane legis habent gnome ꝛ epistria) posset papa ex notorio excessu, scandaloso ꝛ incorrigibili deponi, sicut ꝓ hereſi.

**Siquis autem** diligentius perspiciat, videbit q diuina lege opus est statuente casus depõitus pape, nec vlla lege humana potuit potuit hoc fieri. Ds probatur ex rõne humane legis breuissime ꝛ clarissime sic. Omnis lex ecclesiastica potest tolli ꝛ mutari a papa: ergo nulla lege humana pot cõtra papã inuitũ ꝓcedi. Ads constat ex eo, q est ds iuris positiui. Consequentia est euidẽs: quia ex quo pot tollere legem: ꝛ nõ vult subire ipsam: tollet eã ꝛ sic cõtra eum fiet. ¶ Et licet hec ratio sufficiat: q: papa diuina autoritate hoc pot: ꝛ nulla deuolutiue: iterceptione: inchoatione: appellatione: suspensione: aut quouis alio termino potestas sua minuitur aut impedit in his que sunt positiui iuris: attamẽ ex ꝓpriis rationibus prãtis ecclesiastice ꝛ currentis ad ꝓpositũ: ide ostẽditur. Quadruplex nãq; prãs hic noiaf. ¶ Primo prãs papalis, de qua cũ par in parẽ nõ hẽat imperiũ: nõ ops q̃ solicitari. ¶ Secõo prãs ecclesie seu cõcilij vniuersalis supra papam simpliciter ꝛ absolute. Et hec nihil est: sed chimera. vnde nullũ effectum in mille q̃ngentis annis in ecclesia dei habuit: nisi eẽ iura positiua subiecta sunt, ꝛ fuerũt semp pape, velut nolit concilium: testante hoc vniuersalis ecclesie ꝓ orbem diffuse obseruãtia. ¶ Tertio potestas autoritatiua concilij supra papam in casu criminis, puta hereſis. Et hec potestas licet minus rationabiliter poni videat, verũtamẽ attestantur ꝓposito: q: ponentes eũ in solo casu a diuina lege statuto debent eam posse exire in actum. ¶ Quarto est potestas ministerialis ecclesie, que habet ꝓ obiecto: quia cũ ipsa nõ se directe extẽdat supra cõiunctionẽ petri ꝛ papatus papam, vt pote superiorẽ iam nominatũ. ac per hoc minus re dispositiues cõiuncti. l. petri pape disponentes ad dissolutionẽ cõiunctionis: nã dispositiones tales adueniũt cõiuncto iã facto: ad quod nõ se extẽdit potestas ista. Et ꝓterea nisi diuino aut naturali iure dispositio petri pape ad dissolutionem determinata sit, potestas ista nõ potest exire in actum dissoluendi: vt pote non habens partes dispositiũ. nec potẽs per seipsam illud disponere, determinando que est dispositio subiciens subiectũ. l. petrum papã tali potestati. Et ex hac cõclusione. l. q lex diuina exigitur statuẽs casum depositionis pape, patet q̃ ignoranter procedãt quotquot ex vi canonici iuris procedũt ad ostẽdendum: q papa ex crimine nototo scandaloso ꝛ incorrigibili deponi potest: vt glo. super ca. si papa. di. xl. Let super ca. agathius. xxiij. q. j. nesciẽs quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet namq; ex iure diuino casus inuenire subiectiõis pape ad cõcilium. ex quo iure diuino ipse absolute est supra cõcilium, ꝛ vniuersam ecclesie cõmunitatem. Et hic iacet lepus: non est hac illacq; amplius vagandum. Unde ipsamet glo. a veritate inducta, dicit q papa non potest statuere, q nõ possit iudicari de hereſi: hoc em ideo verũ est, q diuino non humano iure iudicium hoc in casu hereſis statutũ est. nam iuris humani papa est dominus.

**Ratio** Auté in oppositũ allata nõ concludit oppositũ: qm opus humanũ indifferens subici humane legi, pot intelligi dupliciter. primo quo ad modũ fiẽdi: ꝛ sic est verũ. Secũdo quo ad ipm fieri ꝓm suã substantiã. Et sic est falsa: vt patet de abscissione ligni vel ferri. preciditi siquidẽ pot bene ꝛ male moraliter, ꝛ lege humana determinari potest, quando bene ꝛ quãdo male: sed nõ spectat ad humanã legem, si potest vel non potest precidi, sed ad naturalem potentiam precisoris, ꝛ dispositionem subiecti cedendi. Unde in proposito humane legi subiicitur modus actionis, quo connunctio petri ꝛ papatus fit aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum connunctionis nisi vacante sede: et tunc in subiectũ dispositũ: scilicet xpianũ voluntariũ. Depositionis vero nisi disposito subiecto, aut per recessum a christianitate, aut per recessum a voluntario: vt patet de papa heretico vel renũtiante. Propter quod non potest lex humana statuere, q connunctio papat⁹ ꝛ petri quando est mala propter alia crimina ab hereſi, dissoluatur. nõ potest dico efficaciter statuere coactiue: quia papa criminosus posset illam legẽ tollere: cum par in parem non habeat impertium.

¶ Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit concilium papam deponere. Caput xxvj.

**Quia igitur** ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis pape, in ipsa ꝛ ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis pape. Et vt probabitur, solus casus hereſis est a lege diuina, in quo papa potest deponi ab ecclesia siue autoritatiua siue ministeriali potestate, non curando in ꝓposito. ¶ Probatur hoc tripliciter. l. ratione ex principijs theologicis certis: et autoritate sacrorum doctorum, et diffinitione sacre scripture. ¶ Ratio est ista. Constat q seclusa papa, in ecclesia est potestas electiua pape, seu applicatiua papatus ad petrum: quocunq; vocetur: habet ꝓ obiecto connunctionẽ persone ꝛ papatus in fieri ꝛ in dissolui: vt patet de actu electionis quo Petrus fit papa, ꝛ de actu depositionis, quo petrus papa hereticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam q ad hoc q Petrus fiat papa efficaciter, ita q̃ sit papa, ꝛ consequenter ad hoc q potestas illa ecclesie exerceat actum constructiuum connunctionis efficaciter inter petrum ꝛ papatum, aliqua dispositiones requiruntur in petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisite de necessitate simpliciter sunt due: scilicet esse voluntarium, ꝛ esse christianum. nunq; enim aliquis quantũcunq; electus, est papa, nisi consentiat: ꝛ similiter non est papa, nisi sit membrum christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: et quia ordo gratie presupponit ordinem nature, prima dispositio exigitur de iure nature. Requisite autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis: ꝛ huiusmodi: sine his enim petrus si est electus ꝛ acceptat est papa: q̃uis ineptus ꝛ malus. Constat etiam, q quia facilius est destruere q̃ construere, duabus simul requisitis necessario conditionibus ad constructionem, quecunq; earum deficiat, dissolui potest connunctio ista. Nãq; si petrus non vult amplius esse papa: potest renuntiatione dissolui connunctio ista. ꝛ dissoluitur dum acceptatur renuntiatio: vt patet de celestino. Et rursus si petrus papa labatur in hereſim incorrigibiliter, potest deponi minus. ex quo desijt quantum est ex se esse membrum christi: sicut in primo casu desijt esse volũtarius. Hec omnia certa sunt: ex quibus necessario sequitur, vt deficientibus in petro conditionibus que non sunt necessarie simpliciter, sed ad bene esse, non ꝓ parte fit dispositus, vt possit dissolui connunctio ista, vt possit attingi petrus a potestate depositiua. Nam dispositiones die que non requiruntur in subiecto ad hoc q virtutur efficaciter forme, sed tam cum eis q̃ cum suis contrarijs vnitur forme ꝛ constituere compositum. nõ sunt tales. vt earum contrarie pertineãt ad dissolutionem cõpositi. Quod est dicere, q si petrus sceleratissimus ꝛ criminosissimus, ꝛ scandalosus, ꝛ incorrigibilis, christianus tamen ꝛ consentiẽs, fit ꝛ est papa si eligatur: oportet ꝙ huiusmodi crimina superuenientia petro tam pape, aut perseuerantia, et si reddant ipsum malum papam ꝛ non solum malum hominẽ vt puus, non tamẽ reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse pape requritur bonitas, ꝛ non ad esse papam, consequẽs est, q malitia ad male esse pape, ꝛ non ad non esse pape spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis. ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. ¶ Ex his patet ratio, ꝛ potest formari breuiter sic. Sola contraria conditionib⁹ necessario requisitis ad esse pape, reddunt papam deponibilem: sed inter crimina sola infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse pape: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, q̃ depositio est nõ esse pape, ꝛ vnusquisq; in suo esse perseuerat, si cõtrarium non superueniat. Nunc̃ enim homo, definieret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: et simile est in alijs. Secũda autem propositio probata est: quia cetera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse pape. Hanc rationem vellem in statera poni: ꝛ non frivolas ꝛ apparentes, per accidentia vagantes. Hec de primo.

**Autoritates** Sanctorum sunt inprimis anacleti pape ꝛ martyris: ꝛ habetur. lxxix. dist. cap. electionem. Si namq; papa posset propter crimina deponi, sicut alij episcopi: frustra dixisset, q electionem summorum pontificum sibi dominus reseruauit. ¶ Deinde bonifacij pape ꝛ martyris: et habetur. xl. distin. ca. si papa. Nisi sit inquita fide deuiauerit papa: redarguere eius culpas mortalium nullus presumit. Ubi solum infidelitatis crimen subiicit iudici, a quo papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem ecclesiam, seu concilium generale: ab eodem enim excipit a quo negat redarguẽdum esse. ¶ Sanctus quoq; Euseb. papa (ꝛ habetur. ij. quest. vij. in. c. oues) dicit: Oues que suo pastori cõmisse sunt: reum nec repehẽdere nisi a fide exorbitauerit. nec vllatenus accusare possunt. ¶ Sanctus Anterius papa ꝛ martyr (et habetur. ix. quest. (ij. in cap. facta) inquit. Facta subditorum iudicantur a nobis: nostra vero iudicantur a domino. Et q loquatur de factis peccatorum, pater ex eo quod subdit: deteriores sunt, qui vitam moresq; bonorum corrumpũt, his qui substãtiã aliorum predaq; diripiunt. ¶ Sanctus Beda

Universidad de Deusto
Biblioteca



(ꝛ habetur.ix.q.iij.ca.episcopo)tractans de iudicio peccatorum ait.Sola enim roma.ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus:de ea vero nulli iudicare permittitur.¶ Sanctus Bernar. inno.ij.scribés inquit.Quis faciet mihi iustitiam de vobis,si haberem iudicem?ad quem vos trahere possem:iam nunc ostenderem vobis?vt parturiens loquor:quid mihi imminet,extat quidem tribunal christi:sed absit, vt ad illud appellem vos.¶ Sanctus tho.in.iij.sen.di.xix.q.ij.ar.ij.q.iij.ad secundum,dicit:Quibus ꝑlati sint corripiendi a subditis,non tamen est eis pena infligenda sed recurrendum est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorem.ad deū,vt eum emendet,aut de medio tollat. Et ibidem ad primum excepe:at crimē infidelitatis,cum dicit:prelatus minor fieret,si in infidelitatem laberetur.ꝛ subditus fidelis maior. ¶ Et licet he autoritates deberēt sufficere?ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt:ꝛ spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homines:vt dicit secunde petri.j.ca.) ad maiorem tamen firmitatē debiliū,adsunt simachus papa in ca.alioum.ix.q.iij.dicēs:Alioum hominum causas deus voluit per homines terminare:sed sedis istius ꝑsulem suo fine questione reseruauit arbitrio.Et q̄ loquatur de causis peccatorū,patet ex eo q̄ subdit dicens:voluit beati petri apostoli successores celo ꝛ mō debere innocentiam,ꝛ subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere cōscientiam.Et excludēs obiectionem subdit nolite estimare eas animas inquisitionis nō habere formidinem,q̄s deus ꝑe ceteris suo reseruauit examini ꝛc.¶ Innocen.iij.in sermone consecrationis pape dicit:Intantum mihi fides est necessaria:vt quum de ceteris peccatis deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur,possem ab ecclesia iudicari.¶ Bonifa.quoq.viij.in extra.uaganti.vnam sanctam dicit. Si deuiat ſupma potestas:a solo deo iudicatur:vt supertius allegatum est.¶ Albertus mag.petrus de pal.herueus,viricus,aug. de anch,ꝛ alij quos refert dominus ioan.de tur. crema.in lib. de ecclesia,hanc viam secuti sunt.quibus magis credendum est q̄s canonistis multis:ad quos non spectat,nisi secundario de iuris diuini rebus tractare licut de viuta:lacramentis?ecclesie,hereticis ꝛ huiusmodi.Hec de secundo.

**Diuina** scriptura solum casum heresis aperte excipit, dum(vt.ꝑ.allatum est) hereticos separandos ab ecclesia instituit,et sane doctrine ꝑlatos, malorum autem morum tolerandos?constituit.Hoc enim nihil aliud est,q̄,dicere pro solo heresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege ꝑlarum:ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit.¶ Et de heretici quidem separatione extant textus pauli apostoli et ioan.euangeliste tam dicti.¶ De toleratione vero,imo obedientia ꝛ audientia malorum ꝑlatoum fidelium.extat sententia domini Matth.xxiij. super cathedram moysi ꝛc,ꝛ petri apostoli.obedite prepositis?discolis qui iam inducti sunt.Et nunc adiungitur sententia domini luc. xij.manifestans iudicium pape mali in seipsum ꝛ in proximū,agēdum per ipsum dominum.dum respondens petro ait,quis putas est fidelis dispensator ꝛ prudens,quem constituit dominus super familiam suam ꝛc.Et subdit de eodem q̄ si dixerit seruus ille in corde suo,moram facit dominus meus venire,ꝛ ceperit percutere seruos ꝛ ancillas,ꝛ edere ꝛ bibere ꝛ inebriari:veniet dominus serui illius in die qua non sperat,ꝛ hora? quam nescit,et diuidet eum.partemq̄ illius cum infidelibus ponet. ¶ Ubi notandum est primo,quod ad literam loquitur de seruo constituto?super familiam id est ecclesiam:vt glo.interlinearis exponit.Quodpatet ex officio scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram,ꝛ ex premio.beatus ille seruus,quoniam super omnia bona sua cōstituet eum.In quo apparet differentia(vt glo.dicit)inter subditum ꝛ ꝑlatum benefacientem:quia subdito promittitur q̄ ꝑcinget se dominus,ꝛ transiens ministrabit illi.ꝑlato vero q̄ super omnia bona sua est cōstituendus.¶ Notandum est secō q̄ distinguit manifeste crimina tria,in seipsum,in proximum,ꝛ in deum:ac per hoc cōprehendit omnia.In seipsum per gulam ꝛ ebrietatem,scriptū est eñ propter crapulam multi obierunt.qui autem abstinēs est adiciet vitam ecclesia.xxvij.In proximus,per percussionem siue cure cōmissorum veriusq̄ sexus.In deum.per infidelitatem.Et non describit dispensatorem criminosum in deū per infidelitatem.sed in seipsum ꝛ in ꝓximū.ꝛ dicit seruum talem cōfidētē in mora dñi.iudicandū a dño per mortem:qua diuidetur a familia:ꝛ per dānationem eternam cum infidelibus.¶ Hec manifesta sunt in litera:declara ꝛ ostendit quod diximus.s.q̄ quantum est ex lege diuina, ꝑclatus de criminibus ceteris a domino iudicandi statuuntur.de infidelitate autē ecclesie iudicio dimissi intelliguntur.ac per hoc si alij ꝑlati nō subessent iuri humano,q̄s supappositus suis subditis alias causas criminum iudicandas,ab ecclesia nō essent iudicandi et deponendi,nisi pro infidelitate sicut papa:q̄ quia solo diuino iuri subest.in casibus a diuino iure toleratis,nulli subiacetur. Et ens sola negatio statuti casus a iure diuino quo ad papam soli diuino iuri subiectum,sufficit ad cōstituendam legem.q̄ non potest iudicari aut deponi,multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum.alios autē tolerabiles:si a superueniente iure positiuo,cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur.¶ Unde inter papam ꝛ alios quo ad casum criminis iudicandi ꝛ puniendi,ab ecclesia,tantum interest,q̄ in papa locus ab autoritate diuini iuris negatiue efficacissime:as est:quia soli illi iuri subiectus est.In aliis autem nec toleratio nec negatio diuine legis efficax est:quia quod superius ius nō statuit aut tolerat,inferius ius potest ꝛ statuere ꝛ punire,vt manifeste patet in cōtrahendis matrimonijs,ꝛ administratione sacramentoū:in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis.¶ Et si absq̄ velamine aliquo obumbrāte sententia dñi perspiciatur,apparebit q̄ propter ꝑlatum qui nullū habet supra se nisi dñm(vtpote constitutum super reliqua familia domini absentis)promulgata est hec sententia.Quod enim ex eo habetur,q̄ cōstitutus super familiam abbatis domini neminem timere debet:nisi domini aduentum:in cuius mora confisus rancē nemo nem habens supra se peccare icepit.De ꝑlatis namq̄ habentibus superiorem ꝓpter in hac vita nō consonat,q̄ in sola mora domini confidant quia habent statum superiorē iudicē, qui timeant vltorem. Nonihil quoq̄ ad hoc confert.q̄ petro futuro pape hec dominus dicit. ¶ Ex his autoritatibus perspicacius intellectis habetur q̄ pro reliquis criminibus manifestis non est papa deponendus.Docens eñ dominus ſm opera malorum ꝑlatoū nolite facere,ꝑcul dubio de notis operibus loquebatur:de quibus dixit.a fructibus eorum cognoscetis eos.De autem propter adimendam scandali rationem deponēdū putares.docuit Matth.xviij. q̄ peo.manus vel oculus,non tamen ca put scandalizans amputaretur:instruens ad literam,q̄ si aliquod nobis oporturum(vt manus,pes vel oculus)scandalizans occurreret.precidendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat:nunq̄ dicens.si caput tuum scandalizat te,abscinde illud ꝛ proice abste.¶ Hanc autoritatem qui credit.ieſum christum dei virtutem ꝛ sapientiā omnia preuidentem ꝛ cuncta ꝓuidentem,non sperner: sed reuerenter considerabit.non casu nominasse dominum manum,pedem ꝛ oculum membra summe necessaria,ꝛ tacuisse caput.sed ideo non esse mandatam precisionem capitis scandalizātis,quia nec propter scādalum caput simpliciter precidēdum est. Dico autē simpliciter,ad differentiā capitis in hac vel illa ecclesia.quia quantūcumq̄ caput huius vel illius ecclesie ꝑcidatur, semper restat caput ecclesie in terris:papa.s. Patet igitur q̄ nullum extra infideli atem crimen notorium ac scandalizans depositionem pape inducit.Hec de tertio.

¶ In quo rūdetur rationibus factis in ca.xxiij.ad pbādum.q̄ papa ex alio crimie q̄ heresis pōt deponi ab ecclesia.Cap.xxvij.

**Manifestata** sufficienter veritate, q̄.s.q̄ papa est fidelis,nec iudicari nec deponi potest ab ecclesia pro quocumq̄ alio crimine quantūcumq̄ notorio ꝛ scandaloso:superest allatis in oppositum satisfacere. ¶ Ad primū ergo motiuum ex parte criminis negāda est sequela:quia nec maior,nec par ratio est de heresi ꝛ aliis criminibus.Et ratio iam tacta est: quia scilicet infidelitas spectat ad nō esse,alia aūt crimina ad inesse pape.Cum ergo dicitur,aut hoc est ratione grauitatis,s.q̄ nocumenti:dico q̄ diuisio non est sufficiens:q̄ datur tertium,s.q̄ est ratione status.Infidelitas eñ mutat statum hoīs:q̄ facit cētū est ex parte hominis de christiano nō christianū.Malitia aūt dei sit grauius peccatum.ac per hoc faciat hoiem peiorem,q̄ infidelitas faciat:nō tñ facit de christiano nō christianum.¶ Nec obstat q̄ hereticus restat christianus inuitus ex character:quia q̄ nō volūtarie hī.nō est aly hoīe inquātū homo:vt in ꝓcipio pme.secūde san.tho.dicit.ꝓpter q̄ fides informis saltē ꝛ character, nō sunt duo cōstituentia distinctos status hūanos ecclesiasticos:sed vnum ꝛ eundē statum christianitatis constituūt complete concurrente vtroq̄ altero vt humano:scilicet fide,q̄ non est,si non est voluntaria:ꝛ altero vt hominis.s.ch aractere:q̄ ꝛ sine voluntate acquirit(vt patet in pueris)ꝛ inuite conseruat,vt patet in hereticis, Propter quod sublata fide mutatur status christianitatis inquātum erat humanus:quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest.Mutatio autem stat? christianitatis, extra christianos hominem ponit ex propria natura:ꝛ propterea crimē heresis non ratione maioris grauitatis,s; mutationis status ponendum constituit papam,alia autem crimina non.

¶ Et licet hec respōsio sufficiat etiā ad alterū mēbrum de nocumento:sciendū tamē est,q̄ aliud est loqui de nocumēto per se,annexo peccato,ꝛ aliud de nocumēto annexo per accidēs:quia scilicet est in isto hoie sic dispōsito.Siem loquimur de nocumento per se,maius nocumentū est annexū heresi ipsi? pape q̄s cuicūq̄ alteri crimini: q̄ heresi quantū est ex se adheret doctrina heretica:q̄ in capite quātum ex se est.induceret heresim in ecclesiam vniuersalem:quo maius nocumentū inferri nequit.Et ꝛo loquimur incidens:ꝛ ideo despiciēdum.¶ Ad aliā ꝓbationē.s.q̄ nō inueniatur dus q̄s ꝑ alio crimine:iam patet respōsio,q̄ nō inuenitur q̄ maresi est deuitādus ꝛ declarandus:vt patet ex textibus inductis. nonum,nisi sicut explanauit?:quo modo etiā articuli fidei sunt relicti doctoribus ꝛ canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare nō mutare possunt doctores ꝛ canones,ita legē hanc dimanāti ecclesiam.ver.gra.q̄ nō vult dare bīficia ecclesiastica nisi ꝑ pecunia,aut cōmutatiōe officij;ꝛ cū omni reuerentia ꝛ obediētia negāda est possessio taliū beneficioū his q̄ emerūt,ꝛ alleganda est cā simonie etiā cū papa cōmisse,ꝛ sine dubio principes seculi ꝛ clerus gladiū de manu furiosi sic cum modestia tollerēt.¶ Multe quoq̄s sunt vie,quib? absq̄ rebellione principes mundi ꝛ ꝑlati ecclesie si vellent vti,resistentiā impedimētūq̄ abusus potestatis afferrent. Sed q̄s principes ꝛ ꝑlati nō curāt.nisi q̄s somniando.cur conquerūtur q̄ nō pōt deponi?cur opponūt q̄ prāg data est in edificationē ꝛ nō i destructionē?Abusui nāq̄ ꝓtis q̄ destruit,obuiā eāt cōgruis remedijs nō obediēdo i malis nō adulā do,non tacendo,arguēdo,aduocādo illustres ad increpandū ex emplo pauli,ꝛ ꝓcepto eiusdē?dicite archippo,vide ministerium quod accepisti in domino, vt illud impleas;ad Coll', vlt.ꝛc.,ꝛ parum aut nihil abuteret potestate.¶ In respōsione tamē ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiā rēnem ex parte ipsius pape.q̄ ꝛ etiā est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendū scandalū,ꝛ aliud est purgatio ipsa coram iudice.Ad primam tenetur papa de iure diuino,ad secundam nō:vt damasus nō coram gallicano concilio:hz cōā.xlij.ep̄is se purgauit:vt ꝓz.ij.q.vij.nos si cōpetēter.¶ Et grego.ipse testatur,q̄ ex humilitate exhibuit se ad iudicū: vt ꝓz.ij.q.vij.ca. Petrus,vbi ipse greg.dicit:Petrus potestatē regēdi accepit:ꝛ tamē idē apostoloū primus ꝛimonie cōtra eū a fidelib? facte, cur ad gēes intrasset,nō ex prāte officij(qua posset dīe,oues pastoꝛē sui non accusent.nec rep̄hēdāt,sed ex autoritate diuine virtutis qua gentiles acceperāt ſpīrsctū,a fidē:vbi apparet q̄ ipse imitatus est petrum apostolum:non vtēdo potestate sua,ꝛ q̄ potuisset illa vti.

¶ Ad quartū ex parte ecclesie vt sponse, b:euiter dicit.primo q̄ papa nō pōt inuitā ecclesiam deserere:q̄ nō pōt iuri eccl'e renūciare:ꝑlat? enim est ꝓpter ecclam,ꝛ nō ecōuerso:vt sup̄ epl'a ad col.in fine diuus tho.dicit.¶ Secūdo.q̄ nō est par rō ex vtroq̄ ꝑte:q̄ eccl'a est subdita pape,ꝛ nō ecōuerso.Nec etiā i lege moysi vxor poterat dare libellū repudij viro.Nec est ꝑculū de ipsius dilantatione:quia scriptū est.porte inferi non prevalebunt aduersus eā.¶ Ex parte vero ecclesie vt cōmunitatis libere,breuiter dicitur,q̄ licet sit libera libertate gre.est subdita tamen fm iurisdictionē pape.Unde ipsa ecclesia nō abdicauit a se ꝑtē supra principē:sed iesus xp̄s dñs ecclesie nō subiecit eam ipsius cōmunitati ecclesie,sed suo vicario:ꝛ ꝓterea nihil pōt supra suū principē. Non sic est de aliis cōmunitatibus,de quibus asserit aristi.

¶ Ad quintam(ex parte diuine ꝓuidētie,ꝛ operationis immediate,ꝛ perfecti operis)dicitur,q̄ de? perfecte ecclesie corp? secū,disposuit ac ordinauit:ita vt ordinatissimū ꝑme extet,ꝛ nihil oportunum desit illi.Et cum dicit,ergo est relictū ecclesie remedium cōtra papā fidelē criminosum ꝛc.cōcedendum est.Sed cā inferē, ergo ecclesia potest illum incorrigibile deponere, membrū illud abicidere ꝛ huiusmodi.respōdeō q̄ est sophisma cōsequētis ac supertious ad suū inferi? affirmatiua ꝓpositione ꝛ remedio in communi ad hanc ꝓpositionem seu hoc remediū,ac si nō esset alia ꝓpositio ꝛ aliud remedium.Dicendū est enim q̄ iesus christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui ꝓprij vicarij incorrigibile scandalosumq̄ regimen.

¶ Ad cuius euidentiā sciendum est.q̄ sicut in naturalibus diuina sapia inferiora per media:ꝛ media ꝑ sup̄mas causas sēcas gubernat: ita in supnaturalibus(inter q̄ est ordo gratie fidei,ꝛ ecclesie super illā fundate)inferiora per media,ꝛ media ꝑ supremas causas secundas supernaturales gubernat.Rursus cum cause effectibus ꝓportionaliter sint, vt supioib? effectib? supiores cāe rideāt,ꝛ inter causas sēcas ꝓuidētia humana ecclesia autoritate fulta,inferiorius ordinis eā sit q̄s oratio,q̄ in supremo ordine secundarum causarum locata est a deo(quod ex eo patet q̄ tota creatura corporea ꝛ incorporea subiecta est illi)ꝛ ꝓuisio supra papā fidelem sit inter supremos effect? in ecclīa: cōsequēs est q̄ sapientissime deus dispōsuit remediū in ecclesia.s.fidelem papam nō ꝓuidentiam humanam,cui subiecit reliquū ecclesie,sed orationē. ¶ Nec est mīn? efficax causa secūda oratio ecclesie ꝑ se petens ne cessaria ad salutē perseueraret,q̄s prouidētia humana:cū constet q̄ cuiuslibet ꝑticularis ꝑsone oratio pia ꝑseuerās,petēs necessaria ad salutē ꝑ se,est cā efficacissima ꝛ infallibilis:vt diffuse habes in.iij.ꝑra.gen.a beato tho.ca.xcv.ꝛ xcvj. Uñ si necessariū est ad salutē ecclesie,q̄ papa talis auferat,sine dubio oratio sic cōditionata auferet illum de medio. Et si nō est necessarium q̄ auferat, quid causamur bonum dominū,qui negat q̄ voluimus,ꝛ tribuit q̄ mallemus.Si est necessaria eius ablatio,nō pōt nō auferri ab eo rogato,qui ꝓmisit q̄ nihil deesset timētibus eum.Si non est necessaria diuino iudicio,ꝛ tamē iudicio humano vtilis ꝛ necessaria creditur,cur preponis te deo volens illū deponere?tu q̄s es, qui iudicas alienū seruum,dño suo stat aut cadit?ieſu christi vicarius.¶ Nō dico hoc ego,sed dñs.q̄ luc.xviij.docet q̄ deus multo magis q̄s homo faciet cito vindictā electorum suoū clamantium ad se.Constat enim ecclesiam electos claudere:ꝛ vindictam hīe, q̄ ipsi soli dño reseruata est.ab ipso ꝑe ceteris faciēdā:nō dormitat neq̄ domit custodiens israel.qui nauicule fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit:qui a sennacherib

Universidad de Deusto
Biblioteca



exercitu ezechiam liberauit,assueri cō mutauit, nabuchodonosor predicatorem suum fecit:anastasium.ii.oratione ecclesie percussit,leonem etiam papam(seu libertum apud alios)hylarij orationi subiecit:qui etiam omnia temporalia bona superaduicienda promisit:qui demum dedit nobis filium et omnia donauit cum illo.ſ. ¶Sed heu impletum quasi est illud.putasne filius hominis veniens inueniet fidem in terra?nam prouisio istius tam excelse et tam efficacis cause secunde pro nihilo habetur. Opetet inquiunt prouidentia nostra puniri papam,non diuine prouidentie solet oationibus relinqui.quare hoc dicunt:nisi qꝫ putdētiā hūanā ꝑfecit ofonū efficaciet q̄re hec dicūt,nisi quia animalis homo non percipit que dei sunt?quare hoc dicunt,nisi quia didicerunt confidere in homine,ꝛ non in domino,ꝛ ponere carnem brachium suum?Quo fit vt si incorrigibil?exisſimetur quandoqꝫ papa in propriis vitijs manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine,nullum?orationis remedium adhiberi procurantes:nisi forte,vt somniantes ablaqꝫ fide,ꝛ facto,suo adimpleāt scripturas/quod scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus,animo diabolus/ꝛ detur ac conseruetur rex in furore domini.Iram enim ꝛ clementiam dei in manibus oationuꝫ nostrarum eē spiritussanctus in psalmo testatur: Benedict? de? qui non amouit oationem meam ꝛ misericordiam suaꝫ a me.glo. quia non est amota oratio,securus esto,quia non auferetur misericordia.Verum ꝛta stolidi sum? vt nolimus orare vt debemus,et tamen velimus orationis fructum:nolimus scīare et velim? metere.Aut christiani non nominemur,aut christi prouisionem amplectamur:et sic phreneticū, furiosum, tyrannum,dilaniatorem, dilapidatorem corruptoremqꝫ ecclesie/cum contingeret talem preesse)superabimus. Sed qui nosmet nō superam? nostris orationibus(quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus,quod aliorum malorum vitam non superamus oratiꝫ nib?, que non solū tectis non transeunt,sed nec ozantū capita ꝓ pa penetrāt:Et qō pei? ē, oliꝫ ꝛbrebat de?,pplꝫ ♭ labijs me honorat.cor āt eorum lōge ē a me.Tpe revelate gre,nec labijs honorat?:quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quā diuinū offiū,nihil tam celeriꝫ ꝓsolutꝫ q̄ missa.Tps diuini officij ꝛ misse, onerosum est valde:oci autem ꝛ negotia ac commoda sclaria dimicte dñr et repetunt,ꝛ ablaqꝫ tpis mēsura delectāt.ſ. Unde concludit, q? aut abscissio pape fidei ꝛ incorrigibil? post humana remedia est ill? veritate necessaria ad salutem ecclesie:ꝛ oſo sit sine inter missione ab ecclesia,ꝛ sic hē certa,ꝛ multo celsior ac efficaciꝫ prouisio quam si authoritas deponendi humane eēt prouidentie delegata.Aut nō ē necessaria,vel nō sit oſo vt dz:ꝛ tūc null? ē q̄ rele loc?,si i si necessarijs abest ,puisio extremitatiua:q̄m nec hūana ,puidētia extra verā necessitatē deberet illa vti authoritate ,si eā hꝫet.vl si nosipsi ꝛcesso remedio efficaci nolum? vti.Quāuis ēt nō sit abbreuiata man? dñi,vt nō possit saluare citra oīmodaꝫ necessitatē nec aggrauate sint aures ei?,vt nō exaudiat citra necessitatē.Iꝫ iniquitates nr̄e sūt.q̄ diuidūt iter nos ꝛ deū nr̄z,ꝛ multas malas actiones in rectoꝛib? nr̄is procurant:vt hiero. in ca. audacter.8.q.1.ꝛ greg.7.q.1.ca.ex merito dicunt. ¶Et si contra hec insset.Quia oratio cōe est remediū oīb? occurrēti b? malis:i hac ār re ꝓpriū q̄rit remedium.sicut ceteris rebus,vltra cōem cām ꝓpa assignāda ē.Asir,q? sup̄me cāe q̄uis sint cāe cōes respectu inferiorum,sunt tamē ꝓpriē respectu superiorum effectum,ꝛ ppea oſo qꝫ ē iter sup̄mas cās scīas supnaturales respectu inferioꝝ ē cā cōis:respectu aūt sūmoꝝ effectuū(q̄is ē exterminatio pape fidei.vt pote effect? reseruat? ♭o)ē cā ꝓpa ꝛ remediū ꝓpium,vltra qō sūt mīta alia hūana adminicula.q̄ scripsit dñs toā. de tur.cre.in ll.2.de ecclia.ca.106.ſ. Cū his tñ oīb? memēto quod pessim? papa fidelis tolerat? a deo,nō pōt totum corp? ecclesie ī ficere,aut in pniciē ducere ꝛ huiusmodi:vt argumēta autumāt in sillitudinibus corporꝝ ꝛ huiusmodi. Nā deus nō pōt seipm negare:de quo scriptū est.fidelis deus.q̄ nō pmittet vos tēptari supra id qō potestis,sed faciet etiā cum tentatione proventum.

¶Ad sextam,quātū ad gesta ꝛcilij ꝛstātien.iam dcm est.q? ꝛcilium perfectum secundum presentem statum ecclesie potest deponere icertum papā:nullus.n.fuit illo tpe certus papa.Quāuꝫ ad gesta ꝛcilij basilien.videt vlis ecclā.q̄ eugenius a ꝛcilio depositum adoauit et adorat vt papam.olim in persona sua.et post in successore nicolao,quem ipse eodem anno creauerat cardinalem.et sic dein ceps.Et hec responsio facti testatur quantum delirent, qui papam concilio submittunt.ſ. Ad pisecorum temporum gesta dic, tur,quod licet multi leganntur depositi pōtifices summi, aut non erant indubitati pontifices summi.aut de facto non legitime depositi sunt:vt ꝓ in ca.103,secundi libri de ecclesia dominus ioan. dicitur.cre.manifestat diffuse.ſ. Ad authoritatem glose,ꝛ plurium canonistarum sequentium illam,dicitur quod glosa est cōtra textū, quia textus excipit solam hereſim.et ipsa leui ratione mota,exēdit ad omne crimen notorium scandalisans incorrigibile:quia sicut contumacia ē hereſis.Cōstat enim q? lato vocabulo cōmuna cia hereſis dicitur,sicut ꝛ sit :omia nec equiparanda est vere hereſi,que mutat statum christianitatis.Et quamuis glo.quia sobrie loquitur dicens,credo ꝛc,me reatur veniam:assertiones tamen illius documenti super illam se fundantes,quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur nescio excusare. Canonistarum autem authoritas in re hac(quia principaliter est theologica)parua est.nec maior ratione super qua se fundant,non sic esti de authoritate ſanctorum.qui spiritusancto inspirati loquti creduntur.Rursus secundum ipsosmet canonistas.in materia fidei magis standum est antiquorum quam modernorum authoritati, licet in his que iuris sunt,quanto iuniores tanto perspicaciores. Cum igitur hec sit materia fidei(quia immediatum opus dei nō ratione naturali.sed sola diuina revelatione scibile.in questione est)consequens est,vt sanctorum authoritas sacre scripture intra omnibus concilijs ꝛ theologorum vniuersitatibus.ac canonistis posteriorib?,imo ꝛſi modernis ponēdafit. ¶Ad septimā ex pte iudicij hūani,dicit? cōditiōes iudicij humanij sunt duplices:aque dā ex naturali iure vel diuino determinate ꝛdāa iure positiuo. Inter quas hec est differentia:quia ille que sunt ex iure positiuo.non possunt in inuitum papam exerceri. quia non subest positiuo iuri, ille vero que sunt a naturali vel diuino iure, habent etiam locum in papa.Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hereticum.vt post primam et secundam monitionem euitetur:ac per hoc (vt dictum est)potest contingere vt papa fidelis nunc,sed bis relapsus deponi possit ꝛ debeat.Ex iure etiam nature est.vt homo videat que foris sunt, ac per hoc propter actus manifeste hereticales ꝛ verba manifeste serio hereticā cognita ꝛc,sic facta et dicta.vt humano iudicio corde consentiente facta sint et dicta,iudicetur quis hereticus.Ex ꝓpio quoque diuino iure est.vt in ore duorum vel trium stet omne verbum.vt patet matth.18. Et ex iure nature vsitatum que contra se creditur si est sani capitis ꝛc.Unde ex non suspectis ꝛc.testibus cōuictus quis de damnata ꝛ nota ꝛc.hereſi,hereticus iudicabitur,ꝛ similiter si sua sponte se confitetur hereticum quamuis coram deo mentiatur,iudicabitur hereticꝰ. Ex iure ā positiuo contumax,ꝛ perseuerans per annuꝫ.si quis alius est eiusmodi, presumitur hereticus.ſ. Unde primi duo casus non hñt locū in papa qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur:sed seruanda est lex ab apostolo paulo in sacra scriptura tradita.Similiter si timore mortis:certo vel probabili secundum humanum iudicium absq; interiori consensu gesta vel verba hereticalia habuit.nō deponit papa.vſi petr? apostolus, qui solo ꝛbo negauit chm,q? fides eius nō defecit sed charitas (tribus iesu christo dicente.ego rogaui ꝓ te,vt nō deficiat fides tua:seruus a peccato negationis cuꝫ periurio quo perdidit charitatē, ꝓfirmaturus istituit fres suos.nō deponēdus.Et ♭ imitati pres marcellinum(qui ēt.dlo exteriori actu peccasse vſ) deponendum non censuerunt.di.xxi.nūc autem.ſ. Ex casibus autem in quibus pp ꝛditiōes hūani iudicij iure diuoꝝl naturali determinatā papa in corde fidelis.coꝝ ecclesia ꝛo infidelis deponit.nō constituit alius casus q̄s casus infidelitatis. Nā nihil refert esse ꝛ apparere sufficienter quod ita sit secundum humanum iudicium coram ecclesia.q̄ nō videt nisi q̄ foris sunt.nec verius iudicij ab ecclia exigit de?.q? naturam hois iusqꝫ diuinū condidit.Uñ ex dictis alia subiecto pape ad concilium habetur.sed illa sola que dicta est.scilicet in casu hereſis ꝓpe sūpte.Et sic:Si sit catholicus papa non iudicat vllus.

¶An in euentu aliquo papa sine culpa sua subsit ecclesie,ita qō possit deponi. Cap.xxviii.

¶Promissa perficiantur.superest discutere an in aliquo euentu sine culpa pape,subsit papa ecclesie seu concilio vniuerso ita quod possit deponi. Inuento siquidem nouatos sex casus.in quibus ecclesia sine culpa quidem pape,sed non sine causa deponere potest papam. Primus est



cum coram vniuersali ecclesia testibus cōprobaret?,q? papa ꝺ diu detentus erat a saracenis iam obijt,ꝛ concilū determinat nouū pape electionē:ꝛ sic fit,decernendo q? ꝓ bono ecclesie etiā si viueret,iste nouus sit papa,potest enim ipm captiuū sine spe redit? deponere.Secūdus est.cū ꝓpter indispositionē corporalem(puta demētiam)esset inutilis,ꝛ concilū per eū cōgregarum dū sane mentis esset.decerneret alterū papā creādū.Tert? est,q̄s cardinales oēs statum post canonicam electionē petri in papam morerentur:ita q? nō possent publicare electionē:tunc ecclesia cum nō teneatur istum acceptare,alium eligere:ꝛ sic istum deponere: quia duo simul esse non possunt.Quartus est,quando cardinales etiā viuentes nō possunt facere fidē de electione sua canonica in vnū: vt videtur accidisse in scismate magno ab vrbano.vj.vsqꝫ ad martinū.v.tunc ecclesia deponit nolentes renunciare:vt in cōcilio constantiē factum est.Quintus est,quādo, propter cōmunem errorem aut estimationem subditorum aut ipsoū malitiā generalē, presumitur q? nunc̄ ꝓstabūt obedientiā tali qui fuit rite electus in papam,alteri tamē nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si forte pa iam existens,ꝛ nouus rite canonice crearetur.Et conser? hoc ex autoritate iuristarū,dicentiū religiosum ꝓfessum posse vxorē ducere ꝓ salute magne gentis aut conuersione ad fidem. Sexto est,quando papa vertus iuramento vl voto seipsum ad cessionē obligasset,sed differret adimplere in scandalū populoū putātium ex tali facto pape,q? nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligant.vt iohā.xxiij.cōtigisse vt in pncipio cōcilij cōstantiensis.

Sed ex nullo Euentu cōcilium posse deponere papam,q̄uis ex hoc haberi possit quod supra dictum est:scilicet q? euentus locum habent in his que humani iuris determinationi subsunt:non in his que solius diuini sunt iuris/qualis est autoritas immediate a christo tradita, que ad depositionem fidelis pontificis exigitur)examinando tamen singulos idem apparebit inconcussum permanere. ¶In primo itaqꝫ euentu de papa captiuo,duo tanguntur.primum retrogrado ordine est.q? nulla existente spe reditus,ꝛ nullo patente accessu,potest per concilium deponi. Quod primitue ecclesie gestis non consonat:quia petro seruato in carcere,ꝛ sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vinctus cathenis,post tot custodias erat)non depositio tractabatur,sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum ꝓ eo:et sic per ecclesie orationem liberatus est.Secundum,q? constito per testes de morte, licet non ita fuerit,potest eligi alter.Et hoc non aliter verum est, q̄s q? constito per testes q? maritus marthe mortuus est,licite ipsa martha nubit alteri,filiosqꝫ generat:ꝛ tamen adueniente primo marito,qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est vere maritus)redire eam oportet, aliquin adultera esset.Sic nam q? esset in casu hoc:redderetur quippe pape vtro sponsa sua.etiam non venienti(quia vbiqꝫ presens est)ꝛ ex humano errore electus papa cessaret.ſ. In secundo euentu de dementia perpetua,dicitur q? papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua,cum sit mortuus vita rationali, secundum quaꝫ homo est subiectum papatus.sine concilio generali possunt cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quam cum sedes vacat p renuntiationem.ſ. In tertio euentu de mōte omnium cardinaliū dicitur quod cum ecclesia videat solum que foris sunt, si electio pape non constat ecclesie sufficienter,tunc nullus est papa certꝰ ecclesie et propterea ecclesia non deponit papam in foro sue,licet deponat papam in foro conscientie.Hoc autem non solum posse, sed debere ecclesiam facere,ex eo patet,quod ille posset eam decipere dicendo se electum,ꝛ tamen non esset. Unde euentus iste et quartus de defectu probationis,nihil aliud inferunt nisi quod papa incertus ecclesie potest deponi:quod gratis conceditur. Sed non est questio de hoc,sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt,non esse et non apparere.ſ. In quinto euentu rebellionis communis,dicitur quod quia non sunt facienda mala vt eueniant bona,nec periculis humanis subueniendum est vsurpatione diuine authoritatis,nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi.Si esti boni faciāt quod i se est:et oratioui vacēt sine intermissione omnem solicitudinem suam in eum proiicientes,cui est cura de ecclesia,impossibile est vt desit diuinum adiutorium:scriptum est enim:timete dominum omnes sancti eius,quoniam nihil deest timentibus eum.ſ. In sexto euentu dilate cessionis postorum et iuramentum,breuiter dicitur,quod licet ipse teneatur ex voto et iuramento cedere:ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum,quia potestatem coactiuam super fidelem papam non habet.Et bene hic caue:quia non valet argumentum: papa tenetur ad hoc.ergo potest ad illud per ecclesiam cogi.patet namqꝫ quod tenetur ad solicite vigilandum, ad non fomicandum,et infinita alia.et tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in ca.si papa.di.40.patet.Quibus autem scandalum prebetur de suo periurio et voto facto et alijs huiusmodi preueniens dominus dixit:super cathedram moy si sederunt scribe et pharisei: que dicunt facite, secundum vero opera eorum nolite facere. ¶Et sic patet,quod papa ordinaria potestate a iesu christo tanta donatus est.cum ipsius est institutiuus vicarius,vt ei apostoli, ecclesie singula membra et communitas subiecta sit.ipse vero soli ipsi iesu christo subiectus viuat.sicvt in nullo euentu nullogꝫ casu nisi hereſis propie sumpte iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino iesu christo. Ꝓ cuius fide,ecclesia et apostolica sede hec ipso donante scripsi Rome die duodecimo octobris anno salutis.1511.etatis vero mee.43. Rogoꝫ lectores omnes,vt soli veritati intenti,passiones,sectas,paternas traditiones,cāsis,voluntarias glosas,omnemqꝫ nebulam a mēs acie abiciant:ꝛ sic censores se exhibeant rectos. Ad dei,ꝛ gloriose virginis marie, et apostolorum petri et pauli laudem et honorem. Amen.

¶Tractatus Thome de Vio Caietani: Cardinalis.s. Xisti de comparatione authoritatis pape ꝛ concilij finis.

¶Ad Nicolaum a Fliſco episcopū cardi.sabiñ.Thome de vio caietani,cardinalis.s.Xisti: de cōparata authoritate pape ꝛ concilij apologia.

¶Prologus:in quo ratio,intentio ordoꝫ operis est.

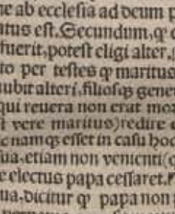

Caritas Jesu chri-

sti,sancteqꝫ eius ecclesie,romane in christo pater,protector? ꝛ dñe, cogit me virum periculosum,enervatorem ecclesiastice potestatis,falsarium,adulatorem atqꝫ blasphemum,ad hec quidem exemplum illius sequi.qui cum male dicerentur nō maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione auctoritatis pape et concilij per me edito,tueqꝫ romane dominationi dicato contentam,pro veritate respondere. ¶Et licet plura obiecta sint:que a viris doctis (pro quibus solis opus illud scriptum esse me ibi sum contestatus)facile soluerentur:quia tamen sapientibus et minus sapientibus debitores sumus,qui parati esse debemus omni poscenti nos rationē reddere de ea q̄ in nobis est fide, ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendende sunt. Ultius est autem conueniens ordo:si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur atqꝫ soluantur, erunt siquidem hec velut commentaria illius. ſ. Rogo igitur unumquemque omnes:vt meminerint sermonis formalis ꝛ subiecte materie:meditenturqꝫ diutius,anteqꝫ sententiam proferant:ne multiplicatis argumentis,ꝓ gloria ingenij,res tanta de qua agitur,in disputationem dialecticam aut etiam sophisticam deducatur.ſ. Et quoniam communia singulis,et radices ramis ꝓponi debent:adeo et latius et altius fm vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaqꝫ est,q? cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate,ꝛ in q̄stionē versēt ipsius auctoritatis ecclesiastice subiectū: nō ex iure positiuo,sed naturali vel diuino,aut vtroqꝫ veritas pēdet vt ex causa,a positiuo aūt iure vt a teste. Et fm luminis mihi cōcessi facultatē duo sola sunt fundamēta(alterū iuris naturalis, alterū iuris diuini)in quibus vniuersa moles doctrine extollētis

Universidad de Deusto
Biblioteca



communitatem ecclesie supra papam in potestate, sic q papa sit illi subditus, sustinetur: que si cuiusla fuerint, ruent omnia. Primo igitur hec tractanda sunt per sex capitulos: deinde singillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

¶ In quo fundamentum iuris nature examinatur. Caput. j.

EX naturali igit iure stabiliuntur autoritas cõmunitatis ecclie supra papã: in hoc q de iure nature est, q cõmunitas pfecta z libera est, ad quã spectat prouidere sibi de principe: z tueri se cõtra eum qñ in destructionem vnã potestate, et cogere, punire ac amouere illum qñ demeretur. Hinc ein principio si adiungat, q ecclia vniuersalis est cõmunitas pfecta z libera: z q ordo gratie institutus a iesu christo non tollit sed perficit naturam manifeste concludit, q ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de papa, z tueri se contra eum, z punire, ac etiã deponere illum, z vniuersaliter esse supra illum.

Hec ratio ꝟhuius in ca. 27. soluta sit, ex eo q dñs iesus ecclesiam nõ reliquit in hoc liber ã altius tñ eadẽ tractãdo dicimus, q natura regiminis cum sit multiplex ex ipso nature fonte (nã quoddã naturaliter in vno, q est naturale ea put cõmunicationis illius, resident: vt patet in regimine domus: cuius autoritas naturaliter in patrefamilias est. quoddam vero naturaliter in ipsa cõmunitate multitudinis manet: vt patet in regimine ciuitatis seclusa omni superaddito dñio, ecclia sticũ regimen cuz domestico z ciuile cõplectat (iuxta illud apli ad eph. 4. estis cives sctorum z domestici dei) ac p hoc altius q̃d sit, non ex diuine potentie immẽsitate, nec ex diuine sapiẽtie, institie aut bonitatis decẽtia (qñ non est impossibile apud deũ omne verbum, nec de decere deũ potest quicq̃d vult) qualis nature sit, ex ipsa natura rei est cõtemplandũ est. Sicut ein domesticũ regnãe z politicũ ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclia sticũ regimẽ naturã ex ipso speculari. ¶ Et qñ naturalis ꝓpagatio regiminis sicut z aliarũ rerũ, ex re rei natura ostendit, libet inuieri q̃ eccla nõ a singularibus aut a cõmunitate, z a capite homogeneo iesu xpo institũ sumpsit originis, pfectionis z potestatis, propter qõ ecclie sue dixit ioã. 15. nõ vos me elegistis, sed ego elegi vos. ¶ Natura igit ecclia sticũ regiminis ab ipsa sua natiuitate est, non vt in cõmunitate sit, necvt a cõmunitate ad vnũ vel plures deriuet (quẽadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe a suapte natura sit. Et cum princeps ille vnus atq; idem dñs iesus heri hodie z in secula viuat z regnet, sm naturalis institis consequentiam oportet, vt ad ipsum principẽ nõ ad communitatẽ ecclesie spectet in sua absentia ordinare de vicario: non cõmunitatis ecclesie (que vi pote serua nata, principandi iure caret) sed ipsius principis naturalis dñi cõmunitatis ecclesie. Et hoc ipsum saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dũ petrum apostolum solũ instituit suũ vicarium post resurrectionem ante q̃ celos ascenderet: vt patet ioan. vlti. Relinquitur igitur q̃ sicut princeps ecclesie nõ a cõmunitate ecclesie naturaliter autoritatẽ habet, ita illius vicarius non ab ecclesie cõmunitate, sed a iesu christo autoritatẽ naturaliter habet. ¶ Patet ergo primo, q̃ ecclesie cõmunitas sm propriã naturam considerata, nõ est talis nature, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsaz spectat suapte natura punire, deponere z alia huiusmodi contra principẽ suum: q̃ serua (vt dictum est) nata est. ¶ Patet secõ, q̃ ecclesie cõmunitas sm propriã naturã sumpta non est talis nature, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocat papa. Et si ecclesie communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quecũq; sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

Ex his autẽ facile patet eundum esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesie supra papã, q̃ si falsum assumit, dicẽdo ecclesiaz esse cõmunitatem liberã quo ad ius principandi, licet sit summa libera libertate gratie: quin potius ex ipso nature iure supposita ecclesie natura, quam deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Unde ordo gratie non tollit in ecclesia nature ordinem: qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis: vt ejus sit ius principatus: z a gratie ordine tollitur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis, vt ius principatus sit non in se sed in dño suo naturali. Et hunc nature ordinem in ecclesia, consequens est q̃ gratia non tollat sed perficiat: et iesu christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur. ¶ Facilime quoq; patet ex hac radice prouenire, q̃ ea que inducuntur conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia: non spectant ad communitatem ecclesie ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia: propter ea que ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpate tutele, z auferre gladium de manu furiosi, z liquid eiusmodi est. hec siquidem discernendo non fallemur. ¶ Signum autem infallibile seruitutis ecclesie communitatis quo ad ius principatus est: q̃ non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hẽc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim z per seipsam regere, potest et triumuiratum instituere, et alia huiusmodi, et jam supra regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifeste liquet: ratione quam posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis pape, aut officium aliquod supra papam quo ad iurisdictionem et regimen ecclesie instituere in vno vel pluribus suppositis. sic z a talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesie ecclesiam z papã regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesie naturam, non instituit ecclesiaz supra iesu christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure. I. diuino ecclesie communitas hoc habeat ius.

¶ In quo fundamentum iuris diuini examinatur: z pro quo ecclesia sumitur, cum dicitur, dic ecclesie. Caput. ij.

ET licet hoc a multis affirmetur, et in constantiensi atq; basiliensi concilio diffinitum sit, q̃ ab ipso principe iesu christo ecclesie communitas habet immediate potestatem supra papam (ipsius principis vicarium: multibi tamen in sacra scriptura (in qua ius diuinum promulgatur) hoc haberi asseritur: nisi matthe. 18. vbi dominus ait: Si peccauerit in te frater tuus zc. et subdit: Dic ecclesie: z si ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. amen dico vobis quecunq; solueritis super terram erunt soluta z in celo: et quecunq; ligaueritis super terram erunt ligata z in celo. In his enim verbis patet q̃ ecclesie, non aliqut eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, et excommunicet, liget et soluat omnem fratrem: et quecunq; super terram. Pluraliter quippe subiectum est, quecunq; solueritis: ad ostendendam ecclesie autoritatem. ¶ Ex hoc textu apparet primo, q̃ ecclesia habet immediate autoritatem a domino iesu christo. Per seipsam quippe hoc dixit ecclesie, non minus q̃ petro cum dixit: pasce oues meas z quicquid solueris super terram zc. Apparet secundo, q̃ quum vicarius principis huius sit frater ejusq; fidelis (iuxta illud matthe. 23. omnes vos fratres estis) q̃ si peccauerit in me, potest denunciari ecclesie: et procedi secundum subsequenta. ¶ Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis et aliorum singulorũ membrorum ecclesie z ordinare de illis, q̃ ex hoc eodem textu ecclesie communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario dñi z aliis ecclesie membris.

Hec ratio ꝟhuius in capitulo. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit: altius tamen et latius (si fieri a ne potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis: examinemus primo quomodo, oportet hic sumi ecclesiam quum dicitur, dic ecclesie: et si ecclesiam non audierit zc. Oportet namq; ferre monitem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter. I. de omni ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali: seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistincte non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi z iudicandi, aliter modus esse nõ potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesie, aut toti vniuersali ecclesie competere iudicium hoc a domino traditum. ¶ Et quidem q̃ non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc communiter: q̃ preceptum hoc domini de denunciatione peccanti proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, et postadhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vniuersalis ecclesie: vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, preceptum domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesie vniuersali iuxta hunc sensum.



Esset ein sensus, si peccauerit in te frater tuus zc. dic ecclesie vli. ¶ Amplius. Si in hoc textu data est potestas ecclesie vniuersali, cũ non sit ei data maior intensiue ptãs q̃s petro (vtriq; enim eadẽ potestas data est dũ vtriq; dicitur: q̃cunq; ligaueris vel solueris super terram zc.) quo ecclesie cõtas matoẽ sibi q̃s petro potestatem iurisdictionis vsurpat? Quo rursus christus eterna sapientia duas equales intensiue potestates in ecclesia absq; terra supra ambas instituit? mutuo ein se impedient: cum par in parem non habeat imperiũ. Quo perplexas relinquit oues, vel libertas: vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtriq; precipienti contraria simule? Nõ igitur est sermo pñtis textus de sola ecclesia vli.

¶ Et p idẽ patet, q̃ nõ est sermo de ecclesia simpliciter: vt distinguitur contra ecclesiam talem (vtputa mediolanensem, bononiensem zc.) hoc enim nihil aliud est dicere, q̃s q̃ est sermo de ecclesia vniuersali, q̃s exclusum est. Et q̃ nõ est matoz ratio de vna ecclesia q̃s de alia, ideo patet q̃ nõ est sermo de aliqua ecclesia determinate, nec de omni collectiue aut distributiue, ꝓpter ꝟdictam rõnem: quia nõ teneor denũciare oibus ecclesijs peccãte in me frẽm. Sed sermo est de ecclesia indistincte seu indefinite: ita q̃ ecclesie datũ est iudicium fratris peccãtis nõ determinãdo hanc vel illã. Et qñ actiones sunt singularium: z actoz sequitur forma, ret: determinatur in quolibet ecclesia a fratre peccante: ad ecclesiã. I. fratris peccantis. ¶ Ita q̃ sensus literalis illius text. est si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesie illius: z si illã non audierit zc. Et ad hoc proculdubio obligat preceptum absq; vllo inconuenĩti, z cõi animi cõceptione ac cõsuetudine ecclesie roboratur: disponit nãq; sic intellecta doctrina dñi, omnia suauiter. Nec hillarius male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: qñ ecclesia illius est nõ sola sua propria, sed quecũq; alia iurisdictionẽ hñs super illã: vt patet.

¶ In quo discutit q̃d significet ecclesia cũ dr, dic ecclesie. Caput. iij.

DE hoc Rursus vocabulo ecclesie videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, dic ecclesie. Et ne in multitudine expositionum vagi estimemur, admittatur ecclesiam proprie sumi pro conuocatione seu collectione fidelium. ¶ Aiunt autem isti, q̃ ecclesia hoc in loco significat cõmunitatẽ fidelium non in seipsis, sed in prelatis eorum, siue papa interfit siue non.

¶ Sed q̃ hic non sit sensus literalis, ex eo patet q̃ in vna z eadez significatione oz intelligere in hoc textu ecclesie nomen respectu cuiuscũq; peccãtis ecclesia sit. Quum ein vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, dic ecclesie peccãtis fratris (quam ille tenetur audire) z nõ magis de vniuersali q̃s particulari aut econtra, oportet vnuoce significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalẽ z quum applicatur ad particularem: vt patet. Cõstat autem q̃ cũ denunciandus, est frater ecclesie mediok. fue ecclesie, non precipitur a domino q̃ dicat ecclesie illius. I. communitati, siue ep̃o, inter sit siue nõ. Ergo cum ꝓcipitur dicendum ecclesie indistincte, nõ intelligitur cõitas, siue caput velit esse siue non. ¶ Unde sciendũ est, q̃ ex vi vocabuli dic ecclesie, figniet dic conuocationi proculdubio fidelium: ex contextu tñ litere (q̃ subdit. amen dico vobis q̃cunq; solueritis sup terrã zc.) sumit q̃ nõ de quacunq; conuocatione fidelium, sed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium mediolanẽ. sine eius ꝓlato haberet a dño potestatẽ iudicandi zc. Perinde ergo est dic ecclesie, z dic autoritatiue conuocationi. Cõstat aũt inductiue in singulis ecclesijs, q̃ autoritatiua cõuocatio nõ est, vbi ꝓlatus illius cõuocationis deest: igit nec autoritatiua cõuocatio oim fidelium est, vbi oim fidelium pastor z rector q̃ est papa, deest omnino. I. tã per se q̃s p alium. Et est sermo de autoritatiua conuocatione seu ecclia simpliciter z absolute, z non sm q̃d. seu respectu huius: puta pape heretici deponẽdi, vel electoris future zc. Inquirimus siquidẽ nũc sup tota autoritatẽ simpliciter z absolute.

¶ Explanatur aũt amplius q̃d dicimus. I. q̃ in nolie ecclie in hoc textu claudit illius ecclie ꝓlatus. Si nõ includit ꝓlatus illius, oportet alterũ duoz dicere: aut q̃ cõmunitas fidelium in ecclia aliqua particulari habeat etiã inuito ep̃o a dño iurisdictionis potestatẽ excõmunicandi zc. aut q̃ nõ de cõmunitate sit dictũ, dic ecclesie, z similiter q̃ nõ est ei dictũ. q̃cunq; solueritis sup terrã zc. Secũda patet: q̃ ecclie data est autoritas, z si nolie ecclie intelligit cõmunitas, ipsa cõmunitas velit nolit, ep̃i autoritatẽ habet: et si nõ habet, relinquit q̃ ipsa nõ sig̃ificatur ecclie nolie hoc in loco. Primũ aũt horũ affirmari nõ potest: secundũ igit est verũ. In cuius signũ, sacrorũ doctorũ ei cõsonat glossa, dic ecclie. I. ꝓlato vt caput cõuocationis. Juxta hũc eterũ sensum etiã ipse q̃ est papa, dicere potest crimẽ alterius ecclie. I. autoritatiue cõuocationi: vt nicolaus papa. xj. q. iij. ca. ꝓcipue. lothario regi commĩando scribit. Nec obstat q̃ ipsemet sit illius caput: q̃a hoc est p accidẽs. I. q̃ denuntiãs z ꝓlatus cõuocationis coincidãt in vnã z eandẽ personã. ¶ Et si bene cõtextus eu ãgelij notet, vbi vult dñs autoritatiuã cõuocationẽ adhiberi, in qua ex pluralitate cõuocatorũ cõcilij vigor, ex autoritate aũt ꝓlati autoritas iudicij inueniret. Propter q̃s etiã conuertit sermonẽ ab ecclesia ad ꝓlatos: cum ein ꝓius de ecclia dixisset, dic ecclie: z si illã nõ audierit zc. nõ subdidit, amen dico vobis, quicq̃d solueritis ecclia sup terram: sed subdidit, amen dico vobis, quicq̃d solueritis, insinuãs q̃ hoc cõmuni quidẽ conuocatiõis cõcilio correctionẽ tractandã: ꝓlatorum aũt autoritate soluendũ ligãdũq; (iuxta cõclusa) q̃ ecclesiam esse. ¶ Pluraliter aũt dixit solueritis, vel propter pluralitatẽ conuocatorũ ad tractandũ z concludendũ, vel propter pluralitatẽ capitis in pluralibus ecclesijs, de quibus indistincte diximus: dic ecclesie.

¶ In quo discutit, an dñs per illa verba matth. 18. dederit immediate potestatem ecclesie: z ẽstam ei dederit. Caput quartum.

QUamus Aũt ex ecclie in hoc textu suppositione z significatione: manifestũ sit, q̃ ad ecclesiam vniuersalẽ nõ restringit? pes. no litera, sed q̃ indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurũ remanet: z ꝓpter ea declarãdũ: an dñs immediate dederit potestatẽ iurisdictionis ecclie indistincte, z ẽstã autoritatẽ eidẽ dederit. ¶ Est autẽ ratio obscuritatis in primo: q̃ si dñs dedit immediate potestatẽ iurisdictionis ecclie fratris peccantis in me, quũ quelibet ecclia sit talis, sequit q̃ qlibet ecclesia habeat immediate ꝓtatem iurisdictionis a domino: quod non bene sonat. Si autẽ nõ dedit omni ecclesie fratris peccantis in me, quum non sit matoz ratio de vna q̃s de reliqua: nulli dedit in hoc textu, quod non admittitur. ¶ Nõ autẽ obscuritatis in secundo est: quia equalem potestatem cõtinent verba dicta in hoc textu ecclesie: z verba dicta petro, scilicet quecũq; ligaueritis super terram, erunt ligata z in celo: z quecunq; solueritis super terram, erunt soluta z in celo. Non consonat autẽ equales esse in ecclesia dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatuum enim pluralitas mala est.

Principiũ Autem hums claritatis sumẽdum puto a destructiõe sensus opinati: vt vel sic veritas elucescat. ¶ Dicẽdũ est ergo primo, q̃ ipm dñm dare immediate potestatẽ illam, quecũq; solueritis, cõmunitati vniuersalis ecclesie, repugnat ordini inter papã z eccl̃am: q̃ (vt dictum est) potuit duas equales intẽsiue ptãtes iurisdictionis in ecclesia, nõ habẽtes tertiã supra se in eadẽ ecclesia: a dño immediate ordinata: scilicet cõmunitatis ecclesie vniuersalis: z pape. Pz̃ sciã ex textu matth. xvj. z matth. xviij. vbi (vt dictũ est) eadẽ ꝟba vtriq; dicta leguntur. ¶ Et licet hoc sit ꝟm se inconueniens manus tñ ostenditur: si attendam⁹ quo xp̃s eterna sapientia, principatuum pluralitatẽ in ecclesia instituit, quo mutuo sese impedirẽt duę potestates: quo pes plexe essent oues christi, vel libere cõtraria ꝓcipiẽb⁹: vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtriq; ad contraria, quod est impossibile. ¶ Et quod amplius est, si hec etiam ponerentur data immediate potestas vniuersali ecclesie, vnde sibi potestatem supra papã habẽtem equalẽ cõmunitas ecclesie, vẽdicaret: cũ par in parẽ nõ habeat imperium. Quo ein ptãs intensiue equa sit, qua rõne ecclia supra papã, qi mẽbũ eius iurisdictionẽ haberet, q̃ dictũ est: si peccauerit zc. dic ecclesie: eadem ratione: quia ecclesia est ouile pape, q̃ dictũ est: fiet vnum ouile, z vn⁹ pastor, papa supra ecclesie cõtatem iurisdictionẽ haberet, aut neutter sup alterũ. ¶ Dicendũ est scõo, q̃ ipm dare immediate potestatem illã: q̃cunq; solueritis zc. cõmunitati cuiuscũq; ecclie, repugnat consuetudini ecclie (z est semp sermo de cõitate, ecclie vt adsurarij intelligunt: s̃z siue ꝓlat⁹ adsit, siue nõ omino). Pz̃ hoc ex cõi ecclesie consuetudine, qua talis cõitas inuito suo ep̃o z papa nõ põt absoluere z ligare: que tñ posset, si a dño immediate haberet potestatẽ cõitas cuiuslibet ecclie. ¶ Dicendũ est tertio, q̃ ipm dare immediate illã ptãtẽ: q̃cunq; solueritis sup terrã, erit zc. in sua amplitudine vt sonat cuicunq; ecclesie autorizate ꝓprio capite, nisi cuius proprium caput est papa repugnat ecclesiarum ordini essentiali: z earum professioni. Ordini quidẽ: quia si ex hoc loco summa autoritas cuicunq; ecclesie autorizate proprio capite (vt dominus loquitur) indistincte data asseritur a domino immediate, oportet dicere duo. primo q̃ quilibet ecclia immediate habet

Universidad de Deusto
Biblioteca



autoritatē a dño.secūdo,q̄ ḡlibet ecclesia habet equalē intēsiue a dño potestatē iurisdictionis:cuius extēsiue vna excedat alterā, ⁊ vniuersalis ecclesia oēs.Et cōuincit sequela vtriusq; q̄ ecclesie indistincte,immediate ⁊ equaliter datū est (vt patet in litera et ex dictis)⁊ nō magis vni q̄ alteri:vt patet ibidē.Et ex hoc sequitur vlterius vtraq; pars contradictionis.s.q̄ vna ecclia est superior simpliciter ⁊ nō est supior simpliciter altera.Nā ex eo q̄ ḡlibet ecclesia habet a dño in suos potestatē,sequit q̄ ecclia vna,puta vniuersalis est superior simpliciter qualibet ecclia particulari(vtpote eius mēbro)ac q̄ hoc potest disponere ⁊ ordinare de illa:⁊ ordinare aliqd de illius potestate,irritādo si secus factū fuerit.Ex eo vero q̄ ḡlibet ecclesia habet a dño immediate potestatē equalez intēsiue,sequit q̄ ecclia vniuersalis nō potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclie particularis:potestas.n.data alicui a principe,nō potest ab inferiori auferri.Et cōsequēter sequitur,q̄ ecclia vniuersalis nō est simpliciter superior pm potestatē iurisdictionis respectu ecclie particularis:supplonis.n. potestatis iurisdictiōis simpliciter est posse irritare inferiorū actū.si hoc faciat.Reliqua icōuenientia q̄ sequunt ex equalitate intēsiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclia,vtputa q̄ subditus non tenet magis vniuersali q̄ particulari obedire,q̄ par in parē habet imperiū,q̄ dcgd ab vna fit,a reliqua potest impediri, ⁊ reliqua)viris mediocriter doctis relinquo deducenda.f Professioni aūt ecclesiarum).hoc repugnat:q⁊ papa reseruante vel prohibente ⁊c.ecclesie reliqe potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis ⁊c.se non habere confitent:quod non vere dicerent si illam potestatem a dño immediate accepissent.Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

**Ex quibus** oībus colligo,quū hec potestas tam ampla soli petri ecclie cōueniat,⁊ hec verba nō soli petri ecclie dicta sint,q̄ p hec verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictiōis data est,aut nō tā ampla vt est illa data petro.Et vere sic est.Verba siq̄dē dñi manifeste cōtinēt potestatē iurisdictiōis in ecclia(nec hoc vertēdū est in dubiū)sed nō cōtinēt q̄ ipsa data sit a dño talis potestas:vt discurrēdo p singula, ⁊ ratione manifestat.¶ Discurrēdo q̄dē p singula:nā p illud ffbum, dic ecclesie,nulla dat prās,ff̄ ꝓcipit denuntiatio, pinde.n.est,dic ecclesie,ac dic indici:vbi pz non dari iurisdictionez.sed ꝓcipit denunciationem.Per illud vero,si eccliā non audierit, sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus:quum pinde sit,ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus:manifeste pz nullam dari potestatem,sed in casu pertinacie euitationez illius a dño indici. Per illud demū,amē dico vobis,q̄cunq; solueritis ⁊c.nullā etiam dari tunc potestatem ex eo patet,q̄ nec petro ex eisdez verbis (f. quicquid solueris ⁊c.)ylla data est tunc potestas:sed post resurrectionem dñi,quum dictum ei est:pasce oues meas.

¶ Ratione aūt.Nam potestas iurisdictionis contenta in his dñi verbis,aut est data tunc ecclesie,cui dñs loquitur,aut non est data tūc:inter hec.n.cū contradictorie opponant,non dat medium. Si non,habet intentū.Si est data tunc ecclesie,ergo cuilibet collectioni seu cōmocationi fideliū,cui ecclesie nomē vere cōuenit, data est a dño immediate potestas illa iurisdictiōis:hoc aūt spectat ad heresim pauperū de lugduno,dicentiū q̄ vbi sunt fideles congregati in noīe dñi,ibi est potestas,eo q̄ potestas sequit veritatem plone:solū.n.differt ab ea pm vnum ⁊ multa.Sequela aūt patet:q⁊ dñs indistincte de ecclesia loquens,ad q̄cunq; ecclīam peccātis fratris preceptū sententiamq; extendit.Cōstat aūt collectionē seu cōmocationē fideliū sine prelato aliquo inter eos ecclesie nomē vere habere.f Et confirmat q̄ de talium collectione oporteat istos concedere ecclesiā ibi dici:q⁊ quod est,non fit,⁊ habenti non dat q̄s habet.si ergo ecclesia per hec fit habens potestatem,ipsa non habet illā,ergo illa collectio,in sermone est q̄ non habet autoritatem,sed hinc accipit.Et cum non sit maior ratio'de vna q̄s de alia:sequitur idē q̄s prius.f.q̄ quelibet fideliū collectio a dño hinc habuerit autoritatem iurisdictionis.f Si dicatur, q̄ ecclesie nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata:tūc currit ratio prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum.Et obstat ipsum dare:quia habenti non datur:⁊ quod est potestatē habens, non fit potestatem habens.

**Quia** igitur ex predictis patet,q̄ autoritas iurisdictionis in verbis dñi continetur:⁊ non est per hec verba data:dicendum est,q̄ per hec verba dñs vltra preceptum de correctione fraterna,denuntiatione illiusq; ordine,efficaciam ecclesiastice potestatis iurisdictionis ad literam expressit per illa verba.si ecclesiam non audierit ⁊c.⁊ quecunq; solueritis super terram ⁊c. ostendit.n.tāte efficacie ecclesie esse sententiā:vt indubie a nobis seruanda,⁊ in celo rata sit.Et hoc solum p illa verba dñs fecit:potestatem.n.ecclesie al's supponebat.f Et potest admitti q̄ pmisit illā per illa verba,q̄cunq; solueritis.sed ad vtrūq; horum.s.q̄ potestas supposita est ⁊ promissa,sat est,si q̄cq; data est.et similiter quo ad modū.si mediate vel immediate data est,Petro siquidē. ac p hoc eius ecclie immediate potestatē dedit post resurrectionem dicens:pasce oues meas,reliqs vero ecclesijs mediante petro pm cursum ordinarium:q̄ uis dispensatiue mediantibus aliis apīis:q̄bus potest cōcedi hoc esse pmissus.f Est ergo sensus literalis verborū dñi,q⁊ tanta esset futura ecclesie cuiusq; autoritas potestas in sibi subditis vt sic:vt sententia eius ⁊ coram hominibus ⁊ in celo esset valida.Et hic sensus est amplectendus:vtpote cui omnia consonant:⁊ series textus,⁊ sensus verborū,⁊ autoritates sanctorū,⁊ consuetudo ecclesie,⁊ euitatio omniū inconueniētium:q̄ omnia propter iam dicta hic ⁊ in libello illo prosequenda omitto.Satis esū puto hec:⁊ q̄ promissioni dñi sufficiat exhibitio quam mediante petro ordinarie:et mediantibus aliis apostolis per viam legationis omnibus ecclesijs fecit.

¶ Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis que in verbis domini continetur:an scilicet ratione sue totalitatis,an ratione partis. Caput quintum.

**Via autem** constat ecclesiā de qua dñs loquitur,habere potestatez iurisdictionis:q̄rumcūq; per illa verba non sit et data,⁊ varijs modis intelligi hoc potest:oportunum vī detur discutere modum,quo potestas iurisdictionis est in ecclesia.¶ Sciendum igitur est,q̄ dupliciter potest intelligi ecclesia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat dominus,habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori(de quo est sermo)iuxta duos modos quibus de ecclesia,q̄ quoddam totū significat,aliquid verificatur.Primo ratione partis.secundo ratione ipsius totalitatis seu totius.Sicut de homine,qui etiam quoddā totū est,dicimus q̄ videt q̄ audit ⁊c.⁊ verificatur ratione partis:q⁊ videt per oculū,audit p aurem ⁊c.⁊ rursus dicimus de eodē,q̄ pfectionem est a falsitate:q⁊ est animal politicum ⁊ huiusmodi:⁊ verificatur ratione ipsius totius:vt patet. Et quidem q̄ de ecclesia ratione partis(puta capitis)verificatur q̄ habet potestatem iurisdictionis soluendi ⁊ ligandi in foro exteriori,dubiū non est,⁊ sic solū(vt probabit amplius)ad literam verificari potest sermo euangelij,q̄ ecclesia habeat potestatem.Modo autē de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificet,multipliciter imaginari potest.Primo accipiēdo ecclesiam quasi totum homogeneū.i.simplicis nature p totum.prout ecclesia est collectio fidelium:oēs em fideles mōstū fideles,vnius sunt nature,Et sic esset sensus,q̄ ecclesia.i. collectio fideliū habet potestatē iurisdictionis ⁊c.Et si in hoc sensu intelligat,dic ecclesie,sequit q̄ cū in fide nō sit differentia sexus ⁊ status,q̄ ecclesia laicorū ⁊ feminarū haberet iurisdictionē in foro exteriori.Et tenet sequela,tum q⁊ oēs fideles sunt eiusdē nature.tum q⁊ si contingat in aliqua ecclia mori clericos oēs,remanet ibi vere ecclesia in hoc sensu.i. collectio fideliū:⁊ consequēter,pm istā phātasiam illa haberet potestatem excommunicandi.Imo si bñ consideret sumendo ecclesiā vniuersaliter pro omni homogeneū:qm̄ fides sola est eius natura,accidit illi toti,q̄ aliqua eius pars sit status clericalis:q⁊ in illo toto vt sic potestas spūalis,secūdo ergo,potest intelligi sumendo ecclesiā vt totū etherogeneū.i.dissimilis nature:prout ecclesia constat ex oībus membris officialibus(puta epō,sacerdote diacono,vel alijs quoru dolibet assignandis membris)hoc em totū est quasi corpus constans ex oculis,manibus ⁊c.Et sic esset sensus,dic ecclesie.i.congregationi integre mēbrorum ecclesie.Et si in hoc sensu intelligat, q̄ ipsum totum ratione sue totalitatis habet potestatē iurisdictionis,obstant tria,primo q̄ equalis potestas intensiue ponereturnis,obstant tria,primo q̄ equalis potestas intensiue ponereturnis,obstant tria,primo q̄ equalis potestas intensiue ponereturn

Universidad de Deusto
Biblioteca



Diri in ca. ẽrto eiusdẽ.q̃ p̃ualuisset snĩa ioã. vẽ. Sed obio dictioĩs ꝑpue in cap. 13. tractabitur. ¶ Cap. iij.

Diri in ca. sexto eiusdẽ, papã esse caput eccle vniuersalis: nõ solum singulorum membrorũ: vt inimici veritatis glossant.

**Obijcitur** contra hoc dupliciter. Primo, q̃ falsum est papã eẽ caput ecclesie vniuersalis collectiue sumpte. ℞ Tum, qm̃ ecclesia non est petri, sed christi: iuxta illud matth. 16. super hanc petram edificabo ecclesiã meã. non tuã. Tũ, quia papa est minister ecclesie, non dominus: ecclesia autẽ est cui ministratur: ac per hoc maior: iuxta dictũ saluatoris: maior est qui recumbit, quã qui ministrat. ℞ Tum, quia omnes autoritates dicentes papã esse caput ecclesie, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesiis particularibus, respectu quoꝝ est caput ministeriale: nõ pro tota ecclia collectiue. ¶ Secundo, quia licet concedatur petrũ esse caput ministeriale etiã totius ecclesie vniuersalis: non tñ oportet omnẽ propietatẽ capitis in eo saluari: nec specialiter superioritatẽ in autoritate respectu totiꝰ residui. Et hoc precipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus petri, sed christi: corpus christi: vt patet ad rom. 12. ℞ Et confirmatur hoc, quia rex dicit caput regni: nontñ propterea est regno congregato superioꝛ, sed qualitẽr eius parte.

**Rñdeo.** Et ad primi quidẽ probationẽ primã, q̃ ecclesiã non esse petri sed christi, non arguit petrũ nõ esse caput eius: sed petrũ non esse caput illius ex se, sed loco christi: vt patet. ℞ Ad secundã vero probationẽ, q̃ petrũ esse ministrũ ecclesie vt cui ministrat, non est esse inferioꝛẽ potestate, sed exercitio: vnde ipse dominus de seipso dicit, q̃ venit ministrare: et papa vocat se seruũ seruoꝝ dei: et sic est in veritate. Ecclesiã autẽ esse maioꝛẽ papa vt finis est maior eo quod est ad finẽ, verificatur q̃ est esse melius: in his eñ que nõ mole magna sunt, idẽ est maius qꝫ melius secundũ augustinũ. papatus siquidẽ est propter ecclesiã. et nõ econtrario. Unde ex hoc, q̃ papa non est dominus sed minister, et ecclesia maioꝛ bonitate et nobilitate nihil habetur contra potestatẽ capitis, contra quã tenditur. ℞ Ad glossam demũ cõmunẽ, dicitur q̃ licet multe autoritates possent sic glossari, non omnes tamẽ sunt illius capaces: vt in libro ostensum est. ¶ Ad secundũ autẽ dicitur, q̃ ecclesiã non esse corpus petri, sed christi, verũ est: quia christus non solũ caput mysticũ eius, sed mysticuꝫ suppositum ipsius est: vt patet ad ephe. 1. Ubi de christo duo dñr. s. q̃ est caput ecclesie: et q̃ ecclesia est corpus eius. Et prime ad cor. 12. expresse dicitur. sicut n. vnũ corpus est, et multa mẽbra habet, omnia autẽ mẽbra corporis cũ sint multa: vnũ tamen corpus sunt: ita et christus. Ex hoc autẽ, q̃ ecclesia est corpus christi et non petri: non sequitur q̃ petrus non sit caput loco christi: sed q̃ petrus non sit ille qui operatur per mẽbra huius corporis, sed christus: qui per petrũ et ceteros operatur. Et similiter non sequitur: q̃ illud caput loco christi non sit superius autoritate residuo corporis christi: vt manifeste liquet. ℞ Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo q̃ nullus dicit: q̃ ex esse qualitercunqꝫ caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine: eñ multiplicetur aliquid possit dici caput alterius metaphoice. Papa autẽ est sic caput, q̃ est pastor, episcopus, et rector totius ecclesie: et non solũ singulariũ: vt autoritatibus et ratione ibi probatũ est. ℞ Dicitur secundo, q̃ sicut rex est caput regni: ita superior eo. et ꝓpterea rex qui dependet a regno collectiue, non est caput illius: et ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autẽ qui etiã a regno collectiue non dependet (vt est rex regum) est caput etiã totius congregati, et superior eo. Unde arguere ab esse caput in rege dependente a regno, ad esse caput in papa, non est rectũ. eo q̃ papa non dependet a regno ecclesie, nec vices ecclesie gerit sicut rex talis vices regni: sed solius iesu christi vicarius est.

Diri in eodẽ ca. 6. q̃ potestas electiua ipsius pape in pape potestate est. Sed q̃ in ca. xxii. latius tractatur: ibidem obiecta soluentur. Caput tertium.

Diri in eodẽ ca. 6. q̃ non est maioris autoritatis cõ cilij autorizati a papa, quã ipse papa.

**Obijcitur cõtra.** Primo ex glossa i ca. legimus. 93. di. Statuta concilij generalis preiudicant statutis pape, si contradicant. ℞ Secundo, quia constitutio calcedonensis concilij prenaluit reclamationi leonis de constantinopolitana sede: vt patet in ca. antiqua. de priuilegiis. et 22. di. renouantes. ℞ Tertio, quia consuendo generalis ecclesie pontificale statutũ abrogat.



**Respõdeo.** Et de glossa primo dico, q̃ ipsamet nõ affert hoc dicit illã sententiã, sed argumẽtũ ad illã dicit: vt patet etiã ex scripta in ca. nemo. q. 9. ad quã se remittit. ℞ Secundo dicitur, q̃ verificatur de statuto concilij supervenientis statuto pape: quoniã quẽadmodũ ipsemet papa ius condendo quoꝫ contrariũ, illud tollit (vt ꝓtatet in ca. licet in sexto) ita etiã cõcilij autorizati a papa constitutio, pape constitutionẽ prioꝛẽ cõtrariã tollit. ¶ De vigore autẽ concilij circa sedẽ constantinopolitanã, dicitur q̃ non concludit superioritatẽ concilij supra papã: sed tolerantiã pape. Videmus enim continue prelatos cedere multitudini magnatũ: quãuis si potestate vti vellẽt, cõpescere possent. ℞ Quãuis de reclamatione leonis nihil in capitulis illius habeatur: primo ibi humilis est lo quintio dicentiũ, petimus vẽ. ¶ De vsu autẽ consuetudinis vniuersalis: dicit q̃ si hoc concluderet ecclesiam supra papã: concluderet etiã ecclã supra seipsam ecclesiã: quoniam etiam statutum vniuersalis ecclesie, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestate: sed executiue ex parte ecclesie: et negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

¶ Caput quartum.

Diri In eodem sexto ca. q̃ si ecclesia: hoc est communitas ecclesie seclusio papa haberet potestatem supra papam: q̃ ecclesie regimen esset democraticum ✠ seu populare: in quo tota autoritas apud nullum resideret: sed in tota communitate.

**Obijcitur** Contra sequelã: q̃ non dicit regimẽ regale, in quo sit vnicus toto residuo superioꝛ, quia tunc non esset in similibus aliquod regimen regale, sed quia est vnicus: qui totius populi vices gerit quolibet particulari superioꝛ.

**Respondeo** De sequela est optima formaliter intellectis eius terminis: quia si in tota communitate sola est autoritas: ergo vt sic constituit regimen populare: cuius ingressum aliquem vnum preficit: constituat aliam speciem regiminis. ℞ Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesie: de quo est questio: quoniam si in tota communitate sola est vniuersalis ecclesie potestas: summum regimen: summumqꝫ tribunal eiusdem ad quod omnia resoluenda sunt: esset populare: vt patet: quicquid esset de regimine medio q̃ vnus. Unde si in regno aliquo populus est supra regem: manifeste sequitur et q̃ communitas populi vt sic regimen est populare: et q̃ summum tribunal est populare: cuius exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio: stat supremum populare: de quo est questio: et formalis sermo.

¶ Caput quintum.

Diri In ca. septimo: pbãdo q̃ papa eẽt supra cõmunitatẽ totius relique ecclie: ex illa auctoritate: pasce oues meas ꝛc. q̃ papa est pastor vniuersalis ecclesie: et non solum singularum oniũ.

**Obijcitur** Respõdẽdo dupliciter. Primo per intentionem: q̃ papa est pastor totius ecclesie quãtum ad administrationem pabuli spiritualis verbi dei et sacramentorum. Hoc n. non exercentur per communitatem sicut actus iuridici.

**Respondeo.** Et negatio quidem, irrationabilis insequitur: quia ecclesie seclusio papa haberet potestatem supra papam: q̃ ecclesie regimen esset democraticum ✠ seu populare: in quo tota autoritas apud nullum residet: sed in tota communitate. Nam dupliciter potest intelligi concessum: q̃ papa est pastor totius ecclesie quantum ad ministrandum verbum dei et sacramenta. primo autoritatiue, secundo ministerialiter, respectu totius ecclesie. Si autoritatiue: ergo ipse vere superioꝛ: tota ecclesie communitate est: nam autoritatiue pascere et verbo dei et sacramentis: est actus superiorius absolute respectu illius qui sic pascit: vt patet inductiue. et sic responsio inter imit seipsam. Si autem ministerialiter: ergo non habet papa ex se in pascẽdo plus quam in actibus iuridicis: potest siquidem et actus iuridicos omnes vt minister ecclesie cõmunitatis apud istos: et sic responsio nihil dicit.



℞ Esti ꝙ papa vere pastor autoritatiue vniuersalis ecclesie et singularum personarum eius in iudicio et iustitia et verbo dei vẽ. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

¶ Capitulum vj.

Diri in eodem septimo ca. ex illa autoritate, fiet vnum ouile et vnus pastor: quod papa est pastor illius ouilis: et non Romerso.

**Obijcitur** quod christus dixit petro: pasce oues meas: non tuas: et quod christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

**Respondeo** quod petrum esse pastorem ouium non suarum sed christi: concludit ipsum esse pastorem non ex se: neqꝫ loco ecclesie communitatis: vt obicientes dicunt: quoniam oues nec sunt petri nec sunt communitatis ecclesie: sed loco iesu christi: cuius solius sunt oues propue. Unde ex hoc nihil aliud habetur: nisi quod petrus praest ouili non christus ex se, sed loco christi. ℞ Quod autem additur christum dedisse autoritatem ouili supra pastorem: voluntarie dicitur: et ipsis verbis domini dissonat et repugnat. Dissonat quidem quia ouile illius pastoris ecclesiam constituit, regulare est autem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum dñi: sed duo: scz petrus: et ipsum ouile. Et q̃ de petro voce dñi constat dicentis: pasce oues meas: et quod vnus tantum sit: eiusdem autoritate dñi patet: pñs est vt alter pastor: ficrus sit contra dñi sniam.

Capitulum vij.

Diri in eodem septimo ca. q̃ non minus papa est episcopus ecclesie catholice quam quilibet episcopus tue ecclesie: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam: et non solum super singula membra: sicut est in aliis episcopis respectu suarum ecclesiarum.

**Obijcitur** contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit vices vniuersalis ecclesie: q̃ est supra suam communitatem. ℞ Tum quia ecclesia particularis cui ꝑficit episcopus: hz superioꝛẽ in terris: q̃ preficit illi episcopũ.

**Rñdeo.** Et primo q̃ ratio non fundatur super similitudine: sed super propietate huius sententie: papa est episcopus ecclesie catholice: quãuis declaret ex simili: imo eadẽ ratione in aliis episcopis: ambros. est episcop⁹ ecclesie mediolanensis. et vẽ. Unde cũ ex ista propõne formaliter intellecta: papa est episcopus ecclesie catholice: sequitur ipsum esse episcopũ cõtentis ecclesie: satis habetur intentum. ℞ Obiecta autẽ afferunt dissimilitudinem in non causa vt causa. nam in eo quod est esse episcopũ catholice vel talis ecclesie: põt considerari quid imporꝛet esse epm: et potest considerari a quo fiat episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando quid est esse episcopũ. Constat autẽ q̃ ad predicandum de naturis rerum: causa formalis q̃ quid est: concludit efficacius vndecunqꝫ fiant effectiue: siue. n. hõ fiat a deo, vt ꝓdã, siue ab alio hemine: vt nos: vnius nature sumꝰ. Et similiter siue episcopus sit a papa: siue ab vniuersali ecclesia: siue habeat superioꝛẽ siue non: vnius nature est inquantũ episcop⁹: cõtentus alterius nãe sit inꝑtũ subditꝰ. Ubi vt vnico verbo dicatur: nõ de episcopo vt sic loquitur: obiectiões autẽ de epo inꝑtũ subditꝰ alteri et alterius et ab altero. Propter quod cum papa sit vere episcopus ecclesie catholice: sequitur vt ibidem dixit, q̃ est primo episcopus ipsius ecclesie catholice: et secundario singulariũ. Tũ quia nõ minus est ipse catholice ecclesie episcopus q̃ ambros. episcopus ecclesie mediolanensis. esset. n. longe minus: si non esset episcop⁹ totiꝰ: sed singuloꝝ mẽbroꝝ tantũ. Tũ quia actus proprius episcopi, q̃ est superintendere: primo fertur super bono ipsius catholice ecclesie et secundario super bono singuloꝝ: vt patet ex hoc q̃ papa ad hoc tenetur sub peccato mortali ex hoc q̃ est papa. constat autẽ potestas per actus proprios cognosci. ℞ Nec ad hoc video rñsionẽ: nisi vices et q̃ papa habet hũc actũ inꝑtũ gerit vices vniuersalis ecclesie: cui primo conuenit ipse actus: et eius cõmissione cõuenit pape. Sed hec infilio audiẽtis intelligi. Primo q̃ papa habeat hũc actũ dependenter ab ecclesia: sicut rex creatus a regno. et in hoc sensu falsa est: quia sic papa esset vicarius ecclesie: et non immediate ipsius iesu christi: q̃ monstratũ est esse falsũ: et amplius mõstratur. Secundo potest intelligi: q̃ papa habet hunc actũ ex suo officio: supplendo id quod ecclesie competeret: si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera rñsio: sed nihil obstat rõni: vt patet.

Capitulum viij.

Diri in eodem septimo ca. q̃ papa habet supmam potestatẽ in ecclesia dei: et ex hoc deducit ipsum esse supra vniuersalem ecclesiam.

**Obijcitur** glosando: primo q̃ potestas pape dicitur suprema respectu potestatũ particularium: non aũt respectu potestatis cõmunitatis totius ecclesie. ℞ Dicitur secundo q̃ ex hoc q̃ ponitur suprema potestas in papa: et suprema potestas in ecclesia: non sequitur quod sint due supreme potestates in ecclesia dei: quia potestas pape est propter ecclesiam: iuxta illud: posuit vos deus regere ecclesiam. vbi autem vnum propter alterum: ibi vnum tantum: vt patet in topicis.

**Respondeo.** Et glosa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundũ quid et simpliciter. De papa asseritur simpliciter: q̃ habet supremã potestatem in ecclesia dei: vt patet in tex. allato ibi. glosa autẽ ponit papã habere potestatẽ supremã secũdũ quid: quia in respectu ad alias: non ad omnes potestates in ecclesia dei. ℞ Repellitur quoꝫ ex literali expositione illius superlativi supremã: potest. n. exponi negative et positive. i. non habens superioꝛẽ: et omni alia superioꝛ. et vtroꝫ modo repugnat glose illi. ¶ Quod autẽ obiicitur sequele: nihil est: quoniã si cõmunitas ecclesie est tante potestatis q̃ papa subest ei: oportet q̃ obiectũ propriũ potestatis ecclesie et obiectũ propriũ potestatis pape se habeant secundũ supra et subproportionaliter, sicut ipse potestates. Et hoc etiã est manifestũ: ex eo q̃ cõmune bonũ ecclesie totius est propriũ obiectũ potestatis cõmunitatis ecclesie: bonũ autẽ singuloꝝ est propriũ obiectũ potestatis pape: ꝓut loquendo: quia potestas sua propria secundũ illos est primo respectu singuloꝝ: et respectu boni cõmunis totiꝰ: papa nõ intromittit se nisi vt vtẽs potestate ecclesie vt instrumentũ illius. essent ergo veritime due potestates supreme: et subordinate simul: qõ est ridiculũ. ℞ Ad id vero qõ dr: potestas pape est ꝓp ecclesiã: dr ꝙ scõm veritatẽ est vera: et nihil aliud: sed scõm hypothesim eoꝝ non esset propter ecclesiã eodẽ modo formaliter sumptã: propter quã esset potestas illa ecclesie: quia ista propter ecclesiã collectiue: illa vero propter ecclesiã distributiue. Unde cũ regula ex vnitate obiecti non obstet: et potestas non sit ꝓp potestatẽ sed sub potestate: non video quomodo obstet regula topica.

¶ Capitulum ix.

Diri in eodem septimo ca. q̃ papa est proximus et immediatus vicarius christi: ergo nullam habet in terris potestatem prioꝛẽ se: et inde intuli ecclesiam non habere immediate ordinariam autoritatẽ a christo: et papam non mediante ecclesia habere autoritatẽ vẽ.

**Obijcitur** glosando, q̃ papa dicitur immediatus vicarius christi: quia potestas vicariatus sui: est immediate instituta a christo et ecclesie collata: et nõ propterea q̃ habeat a christo non mediante ecclesia. ita q̃ papa est immediatus vicarius christi: sicut apud apostolum reges sunt ministri dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

**Respondeo.** Et glosa quidem repellitur ex dicta inter medium in instituendo puncipatũ: et medium in principando: differunt. n. hec sicut celum et terra. Et esse immediatum vel mediatum vicarium: non attenditur secundum institutionem solam: sed secundum ipsum principari. ℞ Declaro singula bz̃itatis causa in exemplis. christus instituit absqꝫ medio potestatem episcopalem et facer dotalem: instituit mediante ecclesia potestatem ordinum minoꝝ: et subdiaconatus secundũ aliquos: in istis est medium in instituendo: in istis non. Papa instituit legatum: qui committit vices suas alteri, legatus principatur sub papa absqꝫ medio: vicarius autem legati cum medio in puncipando: dependet enim puncipari huius a puncipatu legati et non sola electio ipsius. ℞ Ex his autem liquet quale medium negetur: quum absolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quod scilicet negatur medium in puncipando: vt patet inductiue. Unde cum papa absolute et absque limitatione aliqua asseratur proximus et immediatus christi vicarius: negatur medius principatus inter christum et papam inferio: christo et superioꝛ papa: cuius vices gerit papa. Si enim medius principatus talis est: vt isti concedunt: ponentes ecclesie totius communitatem esse talem puncipatum: licet papa posset oci

Universidad de Deusto
Biblioteca



vicarius christi: non tamen potest vere dici simpliciter ⁊ absolute immediatus vicarius christi: ꝙ immediate vicarius eccle: mediante ipsius chri. ¶ Immediatio aũt instõnis ptãtis pape a chro: nõ facit ipsum papam christi vicarium immediatum nisi secundum quid. ¶ Secũdum potestatis siue institutionem. Sic.n. quilibet epus potest dici immediatus vicarius christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta a christo. constat autem: ꝙ aliud intendit determinatio ecclesie ⁊ sancti patres: cum asseritur papam immediatum esse vicarium christi. Unde ratio stat in suo robore. ¶ Ad id vero quod addũtur de simili in regibus: dicitur ꝙ non dũr proximi ⁊ immediati ministri dei: sed vices multitudinis gerendo: dei ministri proculdubio sunt. Longe autẽ aliter est de papa: qui non gerit vices multitudinis: sed iesu christi. ¶ Et certo ꝙ inter regem creatum a populo: vt saul: vt stando in naturali iure fit: ⁊ regem datum a deo: vt dauid: ⁊ papam factum a christo: vt petr⁹ ⁊ papam electum ab ecclesia: vt reliqui: tanta est in representando populum differentia: ꝙ rex tam creatus a populo quam datus a deo populum ⁊ eius potestatem representat: licet nam⁹ in fieri differãt inter se: quia aliter a pplo alit a deo prefic̃itur: in natura tamen officij ⁊ potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale: puta manus: si sit a deo miraculose: perinde est ac si esset a natura: ita organum politicum: puta rex: cum est a deo: perinde est ac si esset a populo. ⁊ propterea eius potestatem vtroq; modo factus representat ⁊ exercet: illiusq; vices gerere dicitur: non dei immediate. Papa autem siue a christo immediate: siue ministerio ecclesie mediante factus: eiusdem etiam est nature ⁊ potestatis: non representat potestatem populi ecclesiastici: nec ipsum: sed dominum iesum christum immediate: ⁊ illius solius vices gerit immediate. ¶ Et ratio diuersitatis in rege ⁊ papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo: ⁊ ex populo derivatur ad regem: potestas autem papalis supra naturam est: ⁊ diuino iure in persona vnica mon in communitate primo est. statuente christo ioan. 10. formam suprem⁹ ecclesiastici regis⁹ in vnica persona: cum dixit: alios oues habeo: ⁊ illas oportet me adducere: ⁊ fiet vnum ouile ⁊ vnus pastor. ⁊ determinante eodem talem formam ad personã petri sua in perpetua successione ioan. vlt. cum dixit illi: pasce oues meas. Unde papa solius christi vicarius est: ⁊ non ecclesie. ⁊ propterea diffinitum est per ecclesiam: ꝙ papa in beato petro officiũ suũ vniuersale suscepit: vt patet ex allatis in libello ⁊c.

¶ Capitulum 10.

**Dicitur** eodem 7° ca. conclusionem hanc pape potestas est supra ecclesiam vniuersalẽ ⁊ concilium generale vt distinguitur contra papam. Objicitur primo autoritate aug. in epistola ad glorium eleurium: felicem grammaticum ⁊c. que inter epistolas est 162. vbi loquens de depositione ceciliani carthaginis. episcopi: dicit: Ecce putemus illos episcopos qui rome iudicarunt: non bonos iudices fuisse. restabat adhuc plenarium ecclesie vniuersale concilium: vbi etiã cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicasset cõuicti essent: eorum sententie soluerẽtur ⁊c. Et inter episcopos rome iudicantes: comprehendit melchiadem papam: vt patet ex epistola illa. ¶ Ex quibus verbis manifeste sequitur: ꝙ a papa ⁊ concilio simul particulari: pt appellari ad concilium vniuersale: ⁊ sententia eiusdem solui. ¶ Secundo autoritate octaue synodi canone. 21. cuius pars habetur. 22. di. in ca. diffinimus. vbi dicit: Universalis synodus cũ cõmenienti reuerentia: quamlibet questionẽ de rom. sede exortam audire tenetur: ⁊ in ea proficere: non tamen audacter sententiam in romanum pontificem dicere. ¶ Ex quo patet ꝙ licet omnem questionem de romana sede diffinire habeat synodus: ad tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet. ¶ Tertio autoritate damasi pape: que ponitur inter epistolas ambie sit: epistola. 72. vbi damasus dicit respondendo. Cum huiusmodi fuerit concilij capuẽsis iudicium: vt finitimi Bonoso atq; eius accusatoribus iudices tribuerint aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma competere non posset. nam si integra esset hodie synodus: recte de his que vestrorum scriptorum comprehendit series deceneremus. Uestrum est igitur qui hoc recepistis iudicium: sententiam ferre: vicem. n. synodi recepistis: quos ad examinandum synodus elegit. Et infra. Ues enim vt scripsimus: totius synodi vice de decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. ¶ Ex quibus manifeste patet primo ꝙ papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset: si synodus adhuc esset integra. i. nihil commisisset. ¶ Secũdo: ꝙ papa confitetur non solum concilium esse eo in iudicãdo superius: sed etiã deputatos per concilium: in ea causa in qua deputati sunt. Quarto autoritate canonis in ca. si duo. di. 79. vbi dicitur: ꝙ si duo contendunt de papatu: concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrũq;: nullus enim est alterius iudex ordinarius: quin sit iurisdictione superior. ¶ Quinto ratione. Papa ⁊ reliqui prelati quicquid iudicant ⁊c. faciunt vt ministri ecclesie: non solum finaliter (id est: propter ecclesiam) sed effective autoritate ecclesie: ergo in ecclesia est primo autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem ecclesie. Sequela autem est manifesta. ¶ Et confirmatur. Quia suffragia quibus priuatur excommunicatus: ⁊ indulgentie non sunt prelatorum sed ecclesie. ¶ Et confirmatur iterum. Quia sicut deus cõdens humanum genus: dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni: sed communitati ⁊c. ita regenerans ide ad finem supernaturalem: dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem communitati ecclesie ⁊c. Et sicut quandoq; prius dit populo: dando principem: vt Moysem: ita postea dedit Ecclesie: dando Petrum. ¶ Et confirmatur tertio. Quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nam ista potest prouidere sibi: puncipe potestate abutente in destructionem: ecclesia autem non posset: si non esset superior: papa. ¶ Et confirmatur quarto. Quia ipse papa esset miserabilior ceteris: si a malo compesci non posset. ¶ Et confirmatur quinto. Quia papa est ecclesie filius ac per hoc subditus. Antecedens patet ex ambros. in libro de symbolo: non habebit ibi deum patrem: qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet proueb. 10. filius despicit matrem suam. ¶ Sexto ratione. Si papa habet potestatem super totum residuum ecclesie collective: ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiã inuitum exercere. sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per aliud auguſt. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus vtentium comprobãtur. di. 4. cap. in istis. ¶ Septimo. Quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia quam in aliquo summo ponti. quia illa fuit instituta ⁊ ecclesie collata Matth. 18. ista autem ioan. vlti. petro data est. Et ideo si christus petrum papam non instituisset: potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre: nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

**Respondeo.** Ex autoritate illa augustini nõ sequitur conciliũ esse supra papam: sed duplex argumẽtum ex illa deficit. ¶ Primo. Quia equiuocat de concilio. nam questio nostra est de concilio distincto contra papam seu seclusa papa: quod est concilium acephalum. Augu. autem loquit de vniuersali concilio cũ papa: vt patet ex hoc: ꝙ ponit presentia iudicum. i. episcopoum qui iudicauerant. Constat autem ꝙ non licet arguere a concilio: ad conciliũ acephalum. ¶ Secũdo patet. Quia ex hoc: ꝙ restabat reu: gũ cõcilij vniuersalis: auferretur superioritas: ⁊ enim hic sophisma consequẽtis. Potest enim recursus iste habere propter multas causas. f. exclusionẽ suffragiorum plenorem discussionem: maiorem sapientiam: personalem tractatum: ⁊ quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua cõsuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum: ⁊ causam per alios tractatum iudices ⁊c. ¶ Et hoc consonat literali sensui augustini. vbi propter presentiam omnũ prelatorum potuisset causa ita discuti: vt etiã iudices qui primo in partibus iudicij cõferre potuissent: ⁊ vniuersali oĩm iudicio decernit: etiã dissolui puus male iudicatum. Ad nihil. n. horũ exigitur maiori autoritas intensiue quam pape: sed sua sufficit eum maiori dilectione sapientia ⁊c. vt quotidie videmus. Et etiã cum his omnibus in cõcilio vniuersali maior autoritas exerceret: maiori solẽnitas iudicij: que omnia sententiam eius omni exceptione maiorẽ reddere vsus. ¶ Ad secundam ex autoritate octaue synodi: dicitur ꝙ male exponuntur verba synodi: vbo quod synodus negat modum iudicandi papam (f. audacter) ⁊ non iudicium ipsum. Et quod hoc exposito sit mala probatur: quia ly audacter: aut importat vitium audacie: aut importat autoritatem. Si primum cum illud sit vitandum respectu cuiuscunque: ⁊ non solum respectu pape



pape. ridicula esset decisio synodi. ꝙ ipsa non debet vitiose vel ex passione iudicare papã ⁊c. Si secundũ. haberet cõtrariũ expositionis allate. ¶ Unde literalis sensus est. ꝙ dicere sententiã in romanum pontificem est audacie vitiũ: alia siquidem negatio ꝑpositi non modum soluz, sed totũ negat. Dicẽdo igit non tñ audacter dicere sententiã in romanũ pontificẽ, significat ꝙ nõ nisi audacter dicere potest sententiã in romanũ pontificẽ. Sicut cũ dicimus, ꝙ de manifestis licet nobis iudicare, de occultis aũt occultis nõ licet nobis temere diffinire: nõ inferimus negare modũ diffinitẽdi tñ (puta temere) sed intẽdimus determinare ꝙ ipsa diffinitio de occultis coadis est temeraria. Determinat ergo ly audacter naturã iudicij in papã: sicut ly temere in exẽplo dato naturã iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositũ eius qđ arguentes intendũt. In cuius signũ synodus dicit sibi cõpetere audientiã ⁊ progressum in q̃stione de papa cũ reuerẽtia, ⁊ de sententia subditur illã negatiuã: quam nõ subiunxisset, si etiã sententia cũ reuerẽtia sibi cõpeteret. ipsa quippe distinctio expositionis cõstat defectũ ostẽdit. ¶ Cũ aũt legeris hec, memẽto ꝙ sermones morales in papa. synodi iudicij depositionũ pape absq; audacia est. ¶ Ad tertiũ ex autoritate damasi. dicit ꝙ neutrũ deductoris ex illa autoritate sequit. Nã in illis verbis nõ negat potentiã, sed formã iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, nõ impotentiã aut subiectionẽ suã, sed indecentiã: vt patet in illis verbis, hoc aũt familiare est principibus. Quin etiã si dixisset se nõ posse iudicare, verũ dixisset, ⁊ a cõsuetudine principũ nõ recessisset: ꝙ ea se negãt posse facere. q̃ indecenter facerẽt si exaudirẽt. Cõstat aũt ꝙ indecens est determinationes cõcilij etiã prouincialis soluere, quãto magis cõcilij generalis: quorũ decreta etiã papam in foro conscientie ligant. nõ minus q̃ propria, vnde ⁊ fm sacros canones ad romanũ pontificẽ precipue spectat seruare statuta patrũ. ¶ Et si notauerit⁹ eandẽ autoritatẽ, contra arguẽtes facit: pro quãto insinuat excellentiã suam tantã, ꝙ eũ quasi ex synodi autoritate iudicare nõ conuenit. ¶ Ad quartũ ex autoritate canonis. dicit ꝙ gratis cõcessum est ꝙ papa incertus subdit concilio. Duobus esn contendentibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus ⁊ indubitatus, ecclia non iudicaret, sed a duumuiratu certũ, obediẽdo, condẽnando antipapã ⁊c. ¶ Ad quintum ex ratione. qꝰ prelati sunt ministri ecclie, dicitur ꝙ prelati dicunt̃ ministri christi ⁊ ecclesie. Christi quidẽ ⁊ effectiue (qꝰ ab illo habẽt suã potestatẽ effectiue) ⁊ supposi taliter, mystice tñ, qꝰ oẽs prelati sunt velut mẽbra christi: iuxta illud augu. sup ioan. si preposiri ecclesie pastores sunt, quomodo vnus pastor⁹ nisi qꝰ sunt illi oẽs vnus mẽbra pastoris? Ecclesie aũt integre (id est cũ capite suo, qđ christus est) ministri etiã dupliciter dici possunt. f. effective ratiõe partis. f. capitis, a quo habent prelati autoritatẽ, ⁊ integraliter: qꝰ sunt membra ecclesie reliqua a capite. non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hec dicimus loquẽdo de prelatis ecclesie absolute, nõ de isto ordinato ⁊ instituto ab illo: sic enim esset questio de illo alio: ⁊ sic de aliis. ¶ Ex quibus patet, ꝙ prelati ecclesie propie loquendo nõ sunt ministri ecclesie effectiue, nisi ratione capitis. f. christi: ⁊ consequenter non sunt ministri ecclie vtpote, nisi ratione capitis, propter qõ paulus dicit: Si quid ego donaui in persona christi, ⁊ rursus. Sic nos existimet homo vt ministros christi. Ex hoc aũt ꝙ ministri ecclesie dicuntur agere sm intẽtionem ecclesie, non plus habetur q̃ dictum est: q. f. agunt sm intentionẽ ecclesie in capite, ⁊ in corpore ab ipso capite diffusam. Quãquis hoc posset etiam intelligi sm intentionem ecclesie. i. sm intentionem ecclesiastico officio debitã: hac enim intentione confici et conferri dicuntur sacramenta ⁊c. ¶ Ad primam confirmationẽ, ꝙ suffragia sunt non prelatorum sed ecclesie, dicitur ꝙ falsum est suffragia nõ esse prelatorum vt dispensatorum: cuius sint ecclesie integre vt proprietarie: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prelatos ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Unde ola deficiunt ob equiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam vt distinctam contra caput. ¶ Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis ⁊ regenerationis generis humani. dicitur ꝙ apertissime constat falsum assumi, ⁊ dissimiliter deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalẽ potestatẽ communitati indidit, ⁊ non vnicui. ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, ⁊ non communitati. preficit enim ierusalem christum sm ꝙ homo est. in principẽ ⁊ caput omnis ecclesie: vt patet. ¶ Hoc non proueniendo sicut in ciuilibus, sed instituẽdo: vt patet. ¶ Et ecto, ꝙ argumentũ deficit ex eo ꝙ non attẽdit ordinez primarii regenerationis humane sicut attendit primariũ ordinez conditionis humane: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesie, qui est in rpe absentie principis, qui abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum ⁊ reuerti. Que declinatio manifeste defectiua est: qꝰ primario in vno, primarium in altero reddendum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in ecclesia naturam si sequit principalis, absq; omni contradictione optimus videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario non in communitate locãda est, ⁊ locata ab ipso principe in petro. Unde patet ꝙ non preuenit princeps ecclesiam: sed iuapte natura ordinem reginimis spiritualis prosecutus, in petro ⁊ eius successoribus vicariatum suum locauit. ¶ Ad tertiam confirmationẽ, iã patet ꝙ optime prouisum est politie spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest: in ordinatione aũt vicarij illius optime quoq; prouisum est. dũ suauis dispositio seruata est. Supnaturale nãq; regimẽ (quale est papatus) suapte natura supnaturalem defensionẽ ⁊ remediũ sibi vendicat: quale dñs iesus christus sibi autoritatiue reseruãdo electionẽ. ⁊ ecclesie reliquę ministerio oationũ instituit. Ilꝺoc eñ suaue ⁊ efficax est remediũ: vt in loco suo inferius amplius monstrabit. Unde falsum est dñm iesum christum minus bene ordinasse politiã ecclesie etiã sub suo vicario, q̃ politiã ciuilem in humanis: qñi vtroblq; non idẽ, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita ꝙ ecclesia potest se ⁊ contra illum tueri, ⁊ deponere votis ⁊ operibus ecclesie proportionatis. Loationibus, ieuniis, eleemosynis, hec eñ efficacia sunt ceteris causis secundis: qꝰ superiores sunt reliqs, ⁊ ꝓpie vniuersali saluti ecclesie, sed non oẽs capiunt verbum istud. ¶ Ad quartã confirmationẽ, dicitur ꝙ immediate suscepit⁹ sub cura christi vnitis, ⁊ specialiter de ipso curã habentis. non est miserabilior cũctis. nisi ratione seruitutis vniuersalis. ⁊ periculi maximi. ⁊ huiusmodi. talis autem est papa: q̃ non potest coactiua pena puniri, sed tenet ex amore libere operari. Felicitatis esn quedã inchoatio est non miserie. esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia cõstitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in papatu contingit. ¶ Ad quintam dicitur, ꝙ papa inquantuz singularis persona est filius ecclesie: quia regeneratus, nutritus et instructus ab ecclesia sicut ceteri: inquantum autem papa, est filius ecclesie integre, hoc est cum suo capite, ⁊ pater nõ filius reliqe ecclesie. Sed in his ⁊ similibus aduerte tu cui hec ⁊ similia obiciuntur, ne equiuocatio de ecclesie vocabulo te fallat, vt ea que dicuntur de ecclesia integra (siue cum capite, siue cum vicem capitis habente) ad ecclesie communitatem seclusa capite applicata suscipias: hec enim te deciperent. ¶ Ad sextus argumentum principale dicitur cum apostolo, ꝙ omnia mihi licent sed non omnia expediunt: ⁊ rursus omnia possum, sed non omnia edificant. Conceditur igitur, ꝙ papa potest quantum ex potestatis sue autoritate est. actum iurisdictionis etiam in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non edificaret. Nec valet argumentum: non potest illam excommunicare, ergo non potest aliquem actuz iurisdictionis in inuitam exercere: vt patet. ¶ Ad probationem autem ex autoritate aug. dicitur ꝙ potius probat oppositum. Si enim leges instituuntur cum promulgantur, papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absq; ecclesie consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex consensu vtentium. non ex parte autoritatis, sed exequutionis se tenet. Quod comunicitur ex eo, ꝙ statutũ vniuersalis concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita ꝙ nõ ligat qñ est a dissensu vtentium infirmatũ: ⁊ tñ nullus dubitat vniuersale concilij integrum firmitatẽ autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hec legum infirmitas ex dissensu vtentium etiã ab ipsis legislatoribus negatiue: pro quanto tolerando dissimulant, ⁊ implicite reuocant qđ fecerunt. Et merito: q̃ lex (vt dicitur di. 4. cap. erit) debet esse patrie loco ⁊ piq; conueniens. ¶ Ad septimũ dicitur, ꝙ falsum assumit: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo pontifice dño iesu christo, qui potuit⁹ assistens futurorum bonorũ eternam redẽptionem inuenit. ¶ Falsum quoq; monstratum est esse ꝙ dominus per illa verba que habentur matthe. 18. potestatem ecclesiasticam dederit ecclesie, cuius promiserit ei super suos subditos: vt superius diffuse discussum est. ¶ Equiuocatio demum incidit tam dicta, ab ecclesia ad ecclesiam seclusa capite declinando. ¶ Reliqua autem que arguendo afferuntur (f. ꝙ ecclesia potuisset instituere petrum papam) q̃ falsa sint ex supradictis patet, quia si potuit ecclesia vnq̃ instituere papatũ in vno ⁊ eius successore, vt christus fecit. posset quoq; illũ instituere in in trinumiaru. vel aliquo huiusmodi: qꝰ eiusdem est instituere, ⁊ instituta mutare pro loco ⁊ tempore. Cap. xj.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Ori in.viij.ca.q concilium cõstantiẽ.pio illo tẽ pore primo quo fecit illa decreta de potesta te synodi,non erat verum concilium vniuersalis ecclesie.Et q basilien.errauit illud sequendo.

**Objcitur** dupliciter. ¶ Primo ,q blasphemaui. ¶ Secundo,quia concilium constantiẽ.sub obedientia ioan. xxiij.erat verum concilium vniuersale:quia succedebat concilio pisano.in quo fuerat vnio ecclesie,deposito vtroq papa (scilicet gregorio.xij.z benedicto.xiij.)z electus alexander quintus,cui successit ioannes.xxiij. qui congregauit illud constantiense concilium.

**Rñdeo.** Et primo quoad constantien.concilij.si ego blasphemo,quare grego.xij.qui expresse recusauit in actu vnionis ecclesie,recognoscere concilium illud pro tunc vt concilium illud,non blasphemus sed viri pacis z ecclesie amator habitus est:vt patet in gestis eiusdem concilij sessione.xiiij.Quare obedientia benedicti.xiij.inter federa vnionis,z in actu vnionis ecclesie recusationem talis pro tunc concilij volens z faciẽs, non blasphema sed catholice vnitatis studiosa est habita:vt patet in sessione.xx.z xxij.Quare sigismundus imperator,qui presedit illi concilio vt satisfieret recusationi illius concilij,nõ blasphemus sed defensor ecclesie habetur.Quare demum ipsummet tũc constantiẽ.concilium,cum negauit facto seipsum esse concilium non semel sed bis:primo in acceptando presidentiam imperatoris z auctorizari se in concilium a gregorio.xij.secundo in acceptando se conuocari ab obedientia benedicti.xiij.z conuocare illam) non blasphemauit.Et si potius scandalum permitti debet a qualibet singulari persona q veritas deseratur, quomodo concilium vniuersale a spiritu sancto rectum,potius veritatem deseruit seipsum facto negãs,q scandalum permittere voluit tam naturaliter.Ex his autem recte consideratis p3.q concilium illud non reputauit seipsum certum z indubitatum concilium illo tempore,z propterea huiusmodi negõnes admittebat,dans operam vt vnũ certum z indubitatum concilium fieret,cum indubitato capite :vt tandem fuit.In quo igitur ego erro,si dubia z incerta pro dubijs incertisq habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia z incerta pro vera auctoritate refutari constat,veritatisq auctoritate eis tribuere nephas est. ¶ Ad secundam obiectionem de successione ad concilium pisanum,dicitur q nec illud concilium constat,fuisse certum z indubitatum:vt ceteris omissis patet ex duobus. ¶ Primo ,quia assertio ista renouaret antiquum scisma: quid enim aliud est dicere,concilium illud pisanum cum alexandro.v.certum z indubitatus,q certe z indubie damnare gregoriũ xij.z benedictum.xiij.cum suis obedientibus?Hoc autem est redire ad illud scisma. Secundo,Quia ipsum constantiense.concilij sub obedientia ioannis.xxiij.licet crediderit se esse vniuersale concilium succedens pisano,non tamen hoc pro certo z indubitato sustinere se contestatum est facto suo:vt patet ex dictis. ¶ Accedit ad hoc,q sine papa diffiniuit,z propterea si fuisset etiaz tota reliqua ecclesia repesentatiue potuisset errare,nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter:vt patet in libello. ¶ Quo ad concilium vero basilien.vniuersalis ecclesie responsionem replico:quemadmodum adoratio.concilij florentie vniuersale ex ostentali etiã ecclesia celebrauit in materia fidei ꝛc.Si ego blasphemaui,quis excusat ecclesiam a blasphemia?

¶ Cap.xij.

Ori in ca.xx.glosando verba aug.petrus quando claues accepit.ecclesiam significauit,z similia:q in hoc sensu dicta sunt,quia officio capitis perpetuo,in petro z successoribus data hec sunt :z propterea in persona ecclesie dicit petrus suscepisse hec.

**Objcitur** q non sit iste sensus intentus ab aug.q scilicet claues datas esse ecclesie finaliter,z nõ formaliter:cuius oppositum vult ibi augu.

**Rñdeo** q sequela non tenet.Imo sequitur ex illo sensu claues esse datas ecclesie formaliter,tum quia quod datur capiti formaliter, vere etiam datur corpori cuius est illud caput formaliter.tum quia datum capiti et corpori formaliter, q̃uis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter :sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum preter hoc fallitur in equiuoco de ecclesia:ab integra ecclesia in terris,capite scilicet et corpore (de qua loquitur aug.)ad ecclesiam pro corpore tantum,vt quoddam vnum integrum, cuius papa sit vicarius,quod est fictitium. Firmatur autẽ sensus a me assignatus,ex eo q exposui aug.ex ipsomet aug. inquit enim in lib.de agone christiano,Non sine causa inter apostolos,ecclesie catholice personam sustinet petrus:huic enim ecclesie claues date sunt cum petro,date sunt,z cum ei dicitur,ad omnes dicitur:amas me,pasce oues meas.Nec ille.Constat enim q petro vt distincto ab alijs,z pro se z successoribus datus est papatus,per illa verba,pasce oues meas ioan.vlti.Et aug.idem iudicat de hoc actu,z de acceptione clauium:ratione igitur officij capitalis et perpetui in ecclesia diffusi aug.dicebat q personam ecclesie gerebat.

¶ Cap.xiij.

Ori in eodem ca.ix.q papa nõ potest errare errore iudiciali in fide.q̃uis possit errare personaliter : quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide:vt decre.primo:ca.tho.post dicit.z probatur tione z autoritate cyrilli z maximi.

**Objcit** primo.Quia duo summi pontifices determinauerunt contraria in his que fidem tangunt:ergo alter eorum errauit erroe iudiciali in fide .Assumptum patet de ioan.xxij.z nicolao.iij.quorũ vnus determinauit iudicialiter christum z apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari,aliter oppositum:vt est videre in eorum extrauagantibus. ¶ Secundo.Quia innocentius tertius,z celestinus determinauerunt contraria super illa propositione,vno contingũ ad heresim transeunte.alter qui remanet in fide potest ad secunda vota transire:ergo alter in ca.quanto,de diuortijs z glosa ibidem. ¶ Tertio.Quia alii qui statuerunt contra euangelium: vt pelagius,qui constituit vt subdiaconi siciliẽ suis vxoribus abstinerent quas in matrimonio duxerant aut ab officio cessarent:quam constitutionem quia erat impia z contra euangelium,z retractauit beatus gregorius primus eius successor:vt patet in di.xxxj. ca.ante triennũ.in textu z glosa. sicut eñ potuit iudicialiter statuere contra euangelium.ita z diffinire. ¶ Quarto.Quia sequeretur q summus pontifex non posset fieri hereticus circa p positiones nondũ determinatas:vt erat articulus de processione spiritussancti a filio.Et tenet cõsequentia:quia non posset esse pertinax contra suũ plus determinationem.Sequeretur etiam q determinatio etiam solius summi pontificis ligaret totum successorem.Sequeretur etiam,q papa vere hereticus male iudicari posset:quia decideret obiecta contra eũ esse intelligenda in aliquo sensu sue assertioni cõsono. ¶ Quinto arguitur ad hominem.Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello.nam in fine quarti capituli dictum est q sententia ioannis euangeliste preualuisset sententie clementis pape in hoc articulo,ecclesie catholice personam sustinet petrus:huic enim ecclesie claues date sunt cum petro,date sunt,z cum ei dicitur,ad omnes dicitur:amas me,pasce oues meas.Nec ille.Constat enim q petro vt distincto ab alijs,z pro se z successoribus datus est papatus,per illa verba,pasce oues meas ioan.vlti.Et aug.idem iudicat de hoc actu,z de acceptione clauium:ratione igitur officij capitalis et perpetui in ecclesia diffusi aug.dicebat q personam ecclesie gerebat.

¶ Cap.xiij.

Ori in eodem ca.ix.q papa nõ potest errare errore iudiciali in fide.q̃uis possit errare personaliter : quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide:vt decre.primo:ca.tho.post dicit.z probatur tione z autoritate cyrilli z maximi.

**Objcit** primo.Quia duo summi pontifices determinauerunt contraria in his que fidem tangunt:ergo alter eorum errauit erroe iudiciali in fide .Assumptum patet de ioan.xxij.z nicolao.iij.quorũ vnus determinauit iudicialiter christum z apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari,aliter oppositum:vt est videre in eorum extrauagantibus. ¶ Secundo.Quia innocentius tertius,z celestinus determinauerunt contraria super illa propositione,vno contingũ ad heresim transeunte.alter qui remanet in fide potest ad secunda vota transire:ergo alter in ca.quanto,de diuortijs z glosa ibidem. ¶ Tertio.Quia alii qui statuerunt contra euangelium: vt pelagius,qui constituit vt subdiaconi siciliẽ suis vxoribus abstinerent quas in matrimonio duxerant aut ab officio cessarent:quam constitutionem quia erat impia z contra euangelium,z retractauit beatus gregorius primus eius successor:vt patet in di.xxxj. ca.ante triennũ.in textu z glosa. sicut eñ potuit iudicialiter statuere contra euangelium.ita z diffinire. ¶ Quarto.Quia sequeretur q summus pontifex non posset fieri hereticus circa p positiones nondũ determinatas:vt erat articulus de processione spiritussancti a filio.Et tenet cõsequentia:quia non posset esse pertinax contra suũ plus determinationem.Sequeretur etiam q determinatio etiam solius summi pontificis ligaret totum successorem.Sequeretur etiam,q papa vere hereticus male iudicari posset:quia decideret obiecta contra eũ esse intelligenda in aliquo sensu sue assertioni cõsono. ¶ Quinto arguitur ad hominem.Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello.nam in fine quarti capituli dictum est q sententia ioannis euangeliste preualuisset sententie clementis pape in hoc articulo,ecclesie catholice personam sustinet petrus:huic enim ecclesie claues date sunt cum petro,date sunt,z cum ei dicitur,ad omnes dicitur:amas me,pasce oues meas.Nec ille.Constat enim q petro vt distincto ab alijs,z pro se z successoribus datus est papatus,per illa verba,pasce oues meas ioan.vlti.Et aug.idem iudicat de hoc actu,z de acceptione clauium:ratione igitur officij capitalis et perpetui in ecclesia diffusi aug.dicebat q personam ecclesie gerebat.

¶ Cap.xiij.

Ori in eodem ca.ix.q papa nõ potest errare errore iudiciali in fide.q̃uis possit errare personaliter : quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide:vt decre.primo:ca.tho.post dicit.z probatur tione z autoritate cyrilli z maximi.

**Objcit** primo.Quia duo summi pontifices determinauerunt contraria in his que fidem tangunt:ergo alter eorum errauit erroe iudiciali in fide .Assumptum patet de ioan.xxij.z nicolao.iij.quorũ vnus determinauit iudicialiter christum z apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari,aliter oppositum:vt est videre in eorum extrauagantibus. ¶ Secundo.Quia innocentius tertius,z celestinus determinauerunt contraria super illa propositione,vno contingũ ad heresim transeunte.alter qui remanet in fide potest ad secunda vota transire:ergo alter in ca.quanto,de diuortijs z glosa ibidem. ¶ Tertio.Quia alii qui statuerunt contra euangelium: vt pelagius,qui constituit vt subdiaconi siciliẽ suis vxoribus abstinerent quas in matrimonio duxerant aut ab officio cessarent:quam constitutionem quia erat impia z contra euangelium,z retractauit beatus gregorius primus eius successor:vt patet in di.xxxj. ca.ante triennũ.in textu z glosa. sicut eñ potuit iudicialiter statuere contra euangelium.ita z diffinire. ¶ Quarto.Quia sequeretur q summus pontifex non posset fieri hereticus circa p positiones nondũ determinatas:vt erat articulus de processione spiritussancti a filio.Et tenet cõsequentia:quia non posset esse pertinax contra suũ plus determinationem.Sequeretur etiam q determinatio etiam solius summi pontificis ligaret totum successorem.Sequeretur etiam,q papa vere hereticus male iudicari posset:quia decideret obiecta contra eũ esse intelligenda in aliquo sensu sue assertioni cõsono. ¶ Quinto arguitur ad hominem.Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello.nam in fine quarti capituli dictum est q sententia ioannis euangeliste preualuisset sententie clementis pape in hoc



christus z apli nihil habuerit in cõmuni.q cõtradicit sacre scripture,veritatẽ fidei determinauit:cuius cõtrarũ nõ determinauerat nicolaus. ¶ Ad secundũ dicit,q neuter illorũ pontificũ diffinitiue determinauit.Nã de celestino in ca.quãto de diuortijs.innocẽtius dicit.licet quidã predecessor noster sensisse aliter videatur,z de seipso subiũgit respondendo opposito:nõ credimus q in hoc casu is qui relinquit,viuente altero,possit ad scõas nuptias cõuolare.Ubi verba ipsa(videlicet,videt aliter sensisse,z nõ credimus)ostendũt q non diffinitiue in materia fidei loquuti sunt. ¶ Ad tertium dicit,q pelagius si statuit illud,nihil cõtra sed supra euãgelij statuit.Q̃ manifeste patet ex hoc,q statutus illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si contineret,aut in nullo malo,si non continentes se suspendebãt ab officio:vt quidã subdiaconus fecit. Est aũt hic aduertẽdũ,quãtũ crescat infamia p diuersa ora paularum.nã sanctus gregorius de hoc statuto loquens dicit,z q diaconus autoritate tũ pape hãc phibitionẽ fecit(vt patet.27.q.2.cap.multorũ)z q sibi durum ac incõpetens videt:vt patet in ca.añ triennũ.di.31.Glosa vero ibidem auget.dicẽs q pelagius hoc fecit,z q illa constitutio fuit iniqua,arguẽs aũt amplius auget,dicẽs q romanus põtifex statuit contra euangelij. ¶ Ad quartũ dicitur.Negando primam sequelam.s.q papa nõ possit esse in non decisus hereticus.Nam si ille q est papa,teneretur pertinaciter spiritussancti nõ procedere a filio, etiam tem est.q ab ipso vel alio determinatio ecclesie fieret.standũ est in quacũq̃ scientia. Et ex hoc patet respõsio ad scõam sequelam. Nã determinatio vnius pape in materia fidei ligat per se omnes psonas ecclesie,quarũ sunt actus credẽdi,z sic psona propria et successoris ligat ad tenendaz determinationem semel factam de fide. Ad tertiam aũt sequelã dicitur,q cũ id q̃ imputaret papa pro heresi.nõ esset decisum adhuc p ecclesiam,z ipse non teneret hoc pertinaciter,sed defenderet esse consonũ sacre scripture z fidei ecclesie,nõ esset hereticus formaliter.etiã si materialiter erraret in his que sunt fidei.Et propterea nõ sequitur, q papa male posset iudicari de heresi in casu quo iudicandus est.s. de heresi formaliter.an his enim nõ habet locũ interpretatio ad istũ vel illum sensum. ¶ Ad quintum dicitur,q nulla est contradictio in dictis meis allatis.Nã bene simul stat tam ioannẽ q̃ clementẽ nõ posse errare,z tñ alterũ esse supra alterũ:possunt eñ esse duo oñno recta subordinata:vt patet apud oẽs de ecclesia vniuersali presentẽ,z de sacra scriptura.Dicendo autẽ q sententia ioannis preualuisset sententie clementis pape,nihil aliud dixi,nisi q clementis sententia subordinata erat sententie ioannis. Ad id vero q̃ adũ gitur,q sequeret oppositũ huius,negat sequela.Nã cum dicit,q ad papã spectat finalis determinatio de fide,intelligit in ordine z gradu suo.s.sub sacra scriptura,cuius autor est spiritussctũs. Et q ioannes euangelista in doctrina fidei locuz sacre scripture tenebat:sicut euangelium suum hodie tenet)ideo non sequitur q magis clementẽ q̃ ioannis esset standũ sententie,sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatũ arguendo de clemente z petro.q.s.non est eadẽ de vtroq ratio:q petrus non ratione papatus sed apostolatus,locũ etiaz sacre scripture tenebat sicut nunc tenent epistole eius.z hunc sensum expresse aperuit in libelli illius loco allegato dicens:Preualuisset sententia ioannis sententie clementis pape in doctrina fidei:sicut modo preualet euangelium ioannis sententie cuiuscunq pape z totius ecclesie. ¶ Ad sextum negat sequela:q.s.frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei congregata.Concilia enim non propter potestatem intensiuam,sed extensiuam,z propter discussionẽ z collationẽ cum multitudine vniuersali sapientum in fide,z propter indubitabiles z acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores,congregant in materia fidei.Probatio autem sequele procedit.ac si propter habendam solam autoritatem intensiuam concilium congregandum esset:q̃ falsum est. Nã licet papa solus tantẽ intensiue sit autoritatis,quãte ipse cũ residuo:non tñ tante extensiue.nõ tamen tante sapientie,non tñ tante acceptationis inducere ab oibus(vt patet de ipsis oppositum sentientibus)non tñ tante solennitatis(que animos humanos communiter multũ afficit)non demum tante bonitatis z gratie coã deo:que apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum q a spiritussancto regitur z errare non potest. Oportet enim ea que totam ecclesiam tangunt ,in singulis sic fieri vt acceptabilia facillime omnibus sint:z ad hoc multum valent vniuersalia concilia a p̃ latis precipue prelatis celebrata. ¶ Ad septimum dicitur, q quia due sunt leges diuine(scilicet vetus z noua ) et noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud.s. secunda lex, noue legi conuenire ex vi vocabuli dicitur:z argumentum ex conuenientia vocabuli sumpsit innocentius. Et hoc expressit,ne intelligeretur q absolute concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum,non auget(vt patet)quoniam in voce vna latent multa. Unde ex hac conuenientia quandam persuasionem intendebat,qua mandata in deuteronomio,non ad literam,sed proportionabiliter sm conuenientiam ad tempus gratie seruanda erãt,quando vbi z expediret. Unde ipse mandatuz vnum iudiciale ex deuteronomio assumens z tractans,non ad literam,sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium petri exposuit. Nec obstat q omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt:conceditur enim q nihil speciale de deuteronomio intendebat,nisi persuasionem ex conuenientia nominis. ¶ Ad octauum dicitur,q quia potestas pape directe est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis, ideo sue potestati duo conueniunt.primo q non est directe respectu temporalium: secundo,q est respectu temporalium in ordine ad spiritualia:hoc enim habet ex eo q ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia.ab eo proculdubio cuius interest ad illum finẽ omnes dirigere:vt est christi vicarius: primum autem ex natura sue potestatis consequitur.Ex his autem sequitur,q vt ciues vere potest determinari de papa,z q habet supremam potestatem in temporalibus.z q non habet supremam potestatem in temporalibus quoniam vtrumq verum est ad sanum intellectum. Affirmatio namq est vera in ordine ad spiritualia : negatio vero est vera directe,seu sm seipsa temporalia.Unde nihil ex vtraq decisione errouis accidit. Aduerte tamen q quia aliud est determinare de fide formaliter, et aliud de eo quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est : secundum autem determinare de questionibus que in rebus creditis accidunt)z constat q cum determinatur q̃stio aliqua secundo modo,non determinari dicitur de fide,sed de tali vel tali materia:adeo cum dicitur, q papa non potest errare in iudicio fidei,non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando.s. determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter,ne tamẽ fugere videar, singillatim solute sunt omnes. ¶ Ad nonum dicitur,q non verisimile sed verum z humane diuineq rationi z autoritati consentaneum est, vt homini potenti errare sm seipsum,non autem vt directo a spiritussancto, deus vltimam fidei decisionem sub sacra scriptura commiserit. Cum enim non sit differentia apud deum in vno z in multis saluare,z omnes in concilio presentes sm se z propriaz vires considerati,possint errare male determinando de fide:ob ignorantiaz vel aliquẽ alium defectum, ac per hoc ad assistentiam spiritussancti recurratur,magis attestatur assistentie spiritussancti z eius virtuti,salus fidei per vnum q̃ per totum concilium:hoc enim humane sapientie opus esse videtur(propter omnium patrum concursum)illud autem solius dei opus est ꝛ apparet. Unitas quoq fidei vnitatem quoq iudicis qui preest toti ecclesie exposcit :vt in secunda secunde.q.1.articulo vltimo diuus tho.affert.

¶ Caput decimumquartum.

Dri In eodem.9.capitulo rationez quare papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic erro: esset erro: vniuersalis ecclesie, quia tenetur sequi diffinitionem pape in fide:afferens ad hoc autoritatem sancti thome.et post decretalis in capitulo maiores :et iesu christi, ego rogaui pro te petre.

**Objcitur** Negando q ecclesia de necessitate teneatur credere sententie diffinitue pape in materia fidei:et dicendo q sicut pape precipienti contra euangelium non est obediendum,ita nec sententie erronee in fide. De autoritate sancti thome,non est cura. Ad capitulum maiores, dicitur dupliciter.primo:q non pro vltima et necessario credenda determinatione habenda,sed regulariter ad papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo ( et in idem redit)q referende sunt summo pontifici cause fidei vt conuocet concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud. Ad verbum domini, ego rogaui pro te petre, dicitur q non pro sola persona petri aut successoribus orauit christus ne deficeret fides eius:sed pro vniuersali ecclesia per petrum representata.

**Respondeo.** Negationem illam consuetudo ecclesie autoritatesq, sanctorum confutant, et

Universidad de Deusto
Biblioteca



tignis experientia comprobaret. si quis non teneret quod sola ro. ecclesia determinaret hereticum esse: vt patet extra de hereticis. ad abolendam in tex. & glosa. ¶ Et hec responsio manifestat, ad quid faciendum ipsimet se declinare oportere: defendendo subiectionem pape reliquo corpori ecclesie vel concilij. ¶ Quod autem additur quod sententie errones sicut nec precepto diabolico adherendum esset, verissimum est. sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud ꝯsequentialis veritas habetur scilicet si determinaret erronee si preciperet contra euangelium. non audiretur. Ilo hoc enim non solum de papa sed de angelis sanctis verissimum est: iuxta illud: si angelus de celo euangelizet aliud &c. anathema sit. Ex his enim non sequitur q̄ ab⁹ aut consequens possit esse verum: vt patet. ¶ Quod autoritas. s. tho. puisiat, nonnihil est: quoniam ecclesia non paruisacit. Sed esto. q̄. s. tho. paruisiat, cyrillus et maximus ibidem allegati etiam paruisient. Idem. quoq; dicens ad damasum (vt habetur. xxiij. q. j. ca. hec est fides) si hec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum non me hereticum comprobabit. manifesteq; in his verbis contestans quod ex approbata fidei cōfessione a papa aliquis obstans non catholicus sit, parumpendendus erit. ¶ Ad ex positionem vero dictam de ca. maiores dicitur, q̄ litere contradicit. Nam textus causam quare ad petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem petri in confidendo fidem & indefectibilitatez eius in eadem propter orationem christi. Ex hac enim causa manifeste sequitur, quod ideo ad papam referēdas esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide. Et quia eum qui certus est amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia pape in fide est finalis determinatio & necessario credenda secundum illam decretalem. & sic vtraq; ꝯpō ruit. ¶ Quod autem de oratione christi pro petro dicitur, potest bene & male intelligi. Male quidem, si intelligatur q̄ christus pro ecclesia siue cum papa siue sine papa oasse ꝺ dixerit: quoniam expresse christus dixit hec verba petro vt distincto ab aliis: vt patet ex contextu. inquit enī luce. xxij. simon ecce sathan expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autez rogaui pro te vt non deficiat fides tua. & tu aliquando conuersus confirma frēs tuos. Ubi manifeste patet quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc. quod communiter expertiri erant: & tamen ipse, singulariter pro petro rogauerat dicens, expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoq; idem ex eo quod petro commisit vt confirmaret alios. cāp̄ diceret. ego tui. tu autem aliorum curam habeas. ¶ Bene autem si intelligatur dominum oasse ꝺ petro: et aliis: diuersimode tamen. pro petro quidem immediate. pro aliis autem mediante petro: pro petro in seipso petro. pro aliis autem in petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: vt patet. ¶ Et vt vnico verbo dicam. si hec autoritas de petro & successoribus verificatur (vt dictum ca. maiores affert) satis habetur intentum q̄ petri sedes non potest errare in fide. propter christi orationem. Et cum hoc non sit verum de errore personali, sequitur q̄ verificatur de errore iudiciali.

¶ Capitulum. xv.

QUi In eodem. ix. ca. exponendo illud hiero. si autoritas queritur, orbis maior est vrbe. q̄ versus est quo ad multa: puta merita, virtutem, scientiam. et in proposito vigorem consuetudinis &c.

**Obijcitur.** Tu glosas de maioritate meritorū. & hiero. non dicit, si merita querantur, sed si autoritas queritur: & sic de maioritate potestatis non meritorū loquitur.

**Respondeo.** Satis diminute glosa mea adducitur: nam (vt patet in libello) ego dixi q̄ dictū hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam &c. & q̄ in proposito ad literam hiero. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo q̄ merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum sed virorum sanctorum maxime est in ecclesia dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis hiero. textus optime intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis ꝯ vrbis. ideo consuetudo orbis qua diaconi subesse non preesse consueuerunt imitanda est. Et sic dicendo si autoritas quereretur, ratione materie de qua erat sermo scilicet de loco diaconorum maioritatem meritorum nō potestatis in causam autoritatis asserebat. ¶ Facile tamen contendentibus in verbis dici potest, q̄ orbis autoritas maior est extensiue, nō intensiue autoritate vrbis, & similiter potestas. ¶ Cap. xvj.

QUi In eodem ca. ix. multas autoritates ex lib. decretoꝝ. q̄ papa nō habet superiorē in terris.

**Obijcitur** Duab⁹ glosis. Prima est q̄ intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesie. ¶ Secunda est quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summu pōtificis concilium. s. recurrus haberi non potest.

**Respondeo** Ad prima glosa est voluntaria & falsa. Voluntaria quidem: quia ecclesie canonum aut sanctorum autoritate non roboratur. Falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei. constat enim q̄ ab vniuersali cū vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptū ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia inclusa sint. ¶ Secunda autem glo. manifeste falsa cōmentur ex eo q̄ etiam de crimine heresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter cōcilium nō est congregarum. ¶ Terna autem glo. q̄ autoritates iste sunt summorum pont. qui vt in pluribus simbrias suas nimis extendētes sibimet tribuerūt quod ecclesie est propium: quia non procedit de theologie aut sacrorum canonum &c. autoritate ꝯ bene sonet. aduertat. qui notat in quarta venerationē decretalēs summoꝝ pont. in ecclesia sunt. Et tanto plus quanto multoꝝ sanctorum pōtificū autoritates refutande sic essent: vt ps de bonifacio, anthenio, eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. ¶ Taceo de tot doctoribus in theologia & in iure illustribus ibi allatis. ¶ Cap. xvij.

QUi In ca. j. quod ecclesie dei seclusō papa non est data potestas papalis, aut superior: papa li in euangelio math. xviij. & q̄ in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

**Obijcitur** Dō dominus ibidē dixit si ecclesiam nō audiet &c. per hoc enim ecclesie iurisdictionē ostendit in effectu scilicet in pena excommunicationis, & subdidit in plurali numero, quecūq; solueritis &c. per hoc enim ostendit, q̄ pluribus in ecclesie nomine contentis dabat illam pāri. ¶ Afferetur etiam ad hoc vsus primitiue ecclesie, quando ꝑact. xv. diffinit est ab ecclesia: visum est sp̄ūsancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere &c. ¶ Asserit tertio autoritas gregorij, que ponitur in ca. sicut sancti. vbi gregorius fatetur se quatuor concilia illa scilicet nicenum, constantinopolitanum, ephesinum & calcedonēsi, tenere sicut euangelium, & subdit causam: quia dum vniuersali sunt constituta consensu. se & non illa destruit quisquis petitum absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce q̄ non dicit quod summi pont. sed vniuersali cōsensu nec quos pōtifex ligat sed quos illa ligant. ¶ Quarto ad hoc est capitulum decreui. 80. di. vbi dicitur: decreuit scā synodus, & non dicit, decreuit summus pontifex. ¶ Quinto capitulum nimis, de iureiurando: vbi autoritate sacri concilij non propria summus pontifex pecipit. ¶ Sexto. Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia danur indulgentie de thesauro ecclesie & non pape: ergo a fortiori ecclesia potest dispensare. ¶ Septimo. Ecclesia potest condere canones tante sententie, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio carthaginesi. in ca. placuit. viij. q. j. & habetur extra de clericis non residentibus. in ca. ex gestis.

**Respondeo.** Et vt his et similibus respondendi via detur, quatuor puncta pie oculis semper habenda in hac materia et in huiusmodi autoritatibus allegnio.

¶ Primum est. Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capitis: sicut homo videt, audit &c.) et aliud est ecclesiam seu synodum habere eandem ratione sue totalitatis. Et propterea cauendum est. ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Secundum est. Aliud est eandem habere synodum habere potestatem plenariam: & aliud est eandem immediate a domino iesu christo. Et propterea cauendum est. Aliud ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Tertium est. Aliud est ecclesiam seu synodum habere plenariam potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem scilicet coactiuam respectu talis scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua cum dicatur non absolute, sed respectu passiue (vt patet. v. z. ix. meta.) plenaria potestas plenissime est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea. ne a primo in secundum oratio declinet. ¶ Quartum est. Aliud est ecclesiam seu synodū accepta re potestatem plenariam: & aliud est ecclesiam seu synodū, accepta re potestatem plenariam ratione eandē. Et ppea cauēdū est, ne a primo in secundum



oratio declinet. ¶ Ex his siquidem quattuor sapienter dispensatis, vniuersa questionis istius argumenta facile eluescent: sic vt nullum forte obscurum relinquatur. ¶ Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba dñi matth. 18. dicitur (vt tā probatum est) q̄ dñs non dat ibi ecclesie autoritatez, sed significat eā habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit. & an ꝑm se totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus. sed docemus. ¶ Verba quoq; illa in numero plurali non cogunt ad autoritatez ecclesie ratione sue totalitatis: imo absq; determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesie. s. ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, q̄ vtroq; modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat eñ euidenter q̄ commune duobus abstrahit ab vtroq;. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futurarum, et ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum. discutiendum. probandum &c. & ad pluralitatem accumulantium suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis. ¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia. dicitur q̄ gratis conceditur ecclesiam statuisse: sed an potestate partium (puta trium apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a christo immediate, vt isti falso putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & ceteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua. s. ecclesia seu synodus habet immediate a christo potestatem: nec habetur ista negatiua, synodus non habet potestatem a domino mediante papa. Et de affirmatiua quidē ex eo constat: quia cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem (vt patet ex dictis) et ex his nihil aliud habeatur, nisi q̄ synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, vt a singulis huiusmodi sensibus determinate abstrahat. ¶ De negatiua autem ex eadem radice constat: quia. s. synodum habere potestatem, non oportet q̄ intelligatur determinate ad illum modum quo excludatur habere potestatez a dño mediante papa (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatē) quia omnes partiales potestates sunt a petro: & cōmunicatio potestatis siue cum aliis ab eodem est, qui solus a dño vtpote eius vicarius immediate potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest vere dici, q̄ habet immediate potestatem a christo domino. ¶ Ad autoritatem greg. dicitur, q̄ causa reddita a gregorio manifeste fauet intento nostro: qm̄ non reddit pro causa autoritatem immediate datam a christo, sed vniuersalē consensum: ac per hoc etiam ipsius summi pontificis, qui caput est: & propterea seipsum negaret papa, illa negās: vt ibi dicitur. Ex hac quoq; gregorij ratione habetur quod dicimus, q̄ autoritas synodi includit caput: alioquin non facet et vniuersali consensu que fa cit. Et immutur q̄ potestatem habet a suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habetur, nisi q̄ synodus habet potestatem diffinēdi &c. ¶ Et per hoc patet responsio ad quartum. ¶ Ad quintum vero dicitur, q̄ cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem quocunq; id modo contingat, & autoritas que est ipsius pape absolute & vt propria sit ipsius synodi pro tunc & vt communicata: quemadmodum quilibet alius posset vere dicere autoritate sacri concilij, statuto &c. ita ipse papa: cum non sit deterioris conditōis alijs. Neq; enim per hoc q̄ affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imo potius affirmat hoc: q̄ autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capitis. Neq; rursus per hoc, q̄ affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena autoritate facere, licet enim synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo: non tamen oportet, q̄ potestas ecclesie sit aliud a potestate episcopi, sed vna & eadem potest esse vtriusq; diuersimode: episcopi vt propria, ecclesie vt communicata. Et per hoc etiā patet, q̄ per hoc q̄ affirmat se sacri concilij autoritate facere, nō propterea affirmat se minorem in autoritate. ¶ Et ꝯ huic hec satisfaciant. verumtamen contendendo multorum sensui, scito q̄ dupliciter papa potest dici minor synodo ꝑm potestatem. s. extensiue & quasi intensiue ꝑm qd. Et extensiue quidem q̄ synodus integratur ex tot potestatibus tante multitudinis. Intensiue vero ꝑm quid: hoc est ꝑm illam partez potestatis, quam communicat papa concilio, quasi pro portione sua. Papa enim presens synodo non intelligitur (vt predictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare: sed tantū tale potestatis ꝯtum ad decernendum &c. oportet, & sic ex eo potestas pape & reliquis potestatum aliorum fit vna potestas, quasi intensiue maior ꝯ id potestatis papalis soluz esset. Et hec maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanq̄ in subiecto. ¶ Dixi autem quasi intensiue: quia potestas illa papalis eo q̄ communicatur vt limitata: sic vt cum aliis potestatibus possit velut quedā singularis potestas accumulari: intelligitur & superari a tota, pro ꝯto tota potest vniuersale statutum condere, diffinire &c. qō illa vt sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest ꝯ ex singulis huiusmodi potestatibus haberet, ideo non simpliciter sed quasi intensiue maiores appellant. ¶ Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum pape in synodo, quādo per legatum papa synodum celebrat: & videbis clare, q̄ qr papa tunc non erigit legatum illum in papam. sed potestatem committit ꝯtam opportet pro synodo haberi, ex sola presentia pape in synodo nō habet q̄ plus sue potestatis synodo impartiatur ꝯ oporteat, ꝯ huius maior dignitas, & infallibilis assistentia spiritus sancti in synodo quo ad ea que sunt fidei, presentiam pape per seipsum consequantur. Unde ꝯ uis non cogamur, possumus tamen dicere q̄ papa tanq̄ minor extensiue & ꝑm quid intensiue synodo, autoritate sacri concilij dicitur facere, quod tamen de plenitudine sue potestatis posset & facere & tollere. ¶ Et quoniam verba prędicta (s. facere autoritate synodi vel concilij in papa habēt speciem minorationis) ideo a sacris canonibus non sunt extensa: sed more similium locutionum sunt pie interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in concilio dicit, statuimus sacro approbante concilio: approbare enim communis est potestati, sapientie, consensui nec superioritatē, nec equalitatem potestatis in approbantibus exigit: vt patet. ¶ Ad tertū dicitur, q̄ licet ecclesia integra possit dare indulgentias &c. & eius sit thesaurus meritorum vnde fiunt indulgentie: vt propter eiusmodi vtilitatem est, non tamen eius sunt vt dixi: quoniam ipsa est serua dñi iesu. & quicquid acquirit seruus, acquirit dño suo. & ipsi dicitis est, cum feceritis quecunq; mandauero vobis, dicite quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Unde non magis ad ecclesiā, sed ad vicarium domini spectat dispensatio thesauri in vtilitatem ecclesie. pro qua est. ¶ Ad vltimum iam patet, q̄ gratis concedimus synodum que vere synodus est. s. integram potestatem habere deponendi, excommunicandi &c. De hoc enim non est questio, sed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hec sufficiant ad similia.

¶ Caput decimumoctauum.

DIxi In eodem. xj. cap. q̄ ex hoc q̄ apostoli miserunt petrum & ioannem ad samaritanos, nō potest inferri eos subditos esse apostolis: quia ex missum esse, non sequitur subditum esse: vt patet de spiritusancto.

**Obijcitur.** Ista consequentia est optima: spiritus sctūs mittitur a filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, q̄ petrus est ab ecclesia, ex quo nō est inferior.

**Respondeo** Ad consequentia illa que vocat optima, non est vere optima, cum nō sit bona nisi gratia materie: quoniam spiritus sanctus mittitur a seipso (vt patet in primo sen. di. 16.) & tamen non est a seipso, nec inferior seipso. Et similiter filius mittitur a seipso, imo etiam filius mittitur a spiritu sancto, qui est a filio: vt patet in eodem lib. dist. 15. Et quia consequētia non est bona de forma, ideo non infert, ergo petrus est inferior ecclesia vel est ab ecclesia. ¶ Caput decimumnonum.

DIxi In eodē ca. xj. q̄ ex. 36. q. 2. ca. placuit iuncto ca. tria: habetur q̄ hieronymi autoritas inter sacre scripture prevaluit concilio.

**Obijcitur** Ad hieronymus & dictū concilij intelligunt pro diuersis tēporibus: et q̄ verba gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

**Respondeo** Ad licet certū sit q̄ hieronymus absolute & non ꝑm hoc vel illud concilium futurum loquatur, & q̄ concilium generale posset prohibere quod non est absolute prohibitum: verba tamen concilij non tanq̄ constituentia sed declarantia ius sumpta hieronymi autoritati non preiudicant. & hoc intendit gratianus. & non q̄ non posset statuere. ¶ Verumtamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meū ibidem: dū ex illo loco habenir siue autoritate gratiani, siue quacunq; alia, q̄ hieronymi autoritas prevaluit concilio: & ita hodie iuxta hieronymi, non iuxta concilij autoritatem seruat ecclesia. ¶ Quod autem computentur verba gratiani inter paleas ab arguentibus, nihil obstat: quia oportet q̄ ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

¶ Caput vigesimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Iri In eodem ca.xj. ex autoritate decretalis de electione in ca.significasti:q concilia a papa autoritatem habent.

**Objcitur** Dicendo,quod illud est intelligendum de concilio ꝯtum ad suum congregari:quia regulariter autoritate romani pontificis congregatur:sed ex quo congregatum est,siue autoritate romani pontificis,siue alias habet immediate autoritatem a christo.

**Respondeo** Quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia a ro.ecclie autoritate quod facta sunt,et quod robur acceperūt. et primum vt patet,referrūr ad ipsum congregari,secundum autem nisi superfluat,ad autoritatem congregari. Et conuincitur hanc esse ablatꝝ omni ambiguitate intentionem litere illius: quia reddit rationem,quare concilionum legibus apostolica sedes nō subdat. Si enim dependerent concilia tantum in congregari a papa, ex quo leges faciunt postꝫ congregata sunt nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet namꝫ manifeste quod ex hoc quod concilia regulariter non congreganꝫ nisi per papam,non sequitur,ergo non prefigunt legem pape: quia stat, quod congregata prefigant legem si congregata non pendent ab ipso.

¶Capitulum.xxj.

Iri In eodem.xj.ca.quod concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo papa absente,aut non consentiente:r quasi diri quod potest errare eodem modo in his que sunt fidei.

**Objcitur** ¶Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum que sunt fidei:r ipsi promittitur quod docebit vos spiritussanctus omnem veritatē. In cuius signum act.xv.ponitur spiritussanctus presidens concilio apostolorum,cum dicitur,visum est spiritui sancto r nobis:r non dixerūt visum est petro r nobis.ℱ Ho oc satis imuere videtur aug.euangelio non crederem,nisi me autoritas ecclesie admoneret.ℱ Et in sexta synodo(vt patet di.xvj.ca.placuit)dicitur:Placuit huic sancte synodo,vt nullo modo confirmata r rata sint canonum apostolorum.83.capitula.ℱ Hoc quoꝫ deduci potest ex illo:ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsqꝫ ad cōsummationem seculi: hoc enim successoribus apostolorum dicitur.concilium enim generale repesentat concilium apostolorum r sentorum.ℱ Hoc idem patet ex eo quod quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam:ex hoc enim sequitur quod ad eam vltima decisio eorum que sunt fidei spectat. Cum enim papa fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam,non dicit se credere in semetipsum. ¶Preterea.Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide:r concilium gaudet,eodem priuilegio,quo ecclesia representata.sicut eadem potestate.Imo cum ecclesia vt dispersa nullum actum iurisdictionis exercere possit,nec aliquid sententialiter diffinire.infallibilitas in diffiniendo ei competere debet,vt congregate in cōcilio.ℱ Et si dicatur quod papa representat ecclesiam sicut concilium:diceretur quod papa representat ecclesiam remote.concilium autem propinquissime:quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficienter vocatus.r priuileg um ecclesie transit in pcilū immediate eā respectās nō autem in summum pontificem.

**Respondeo.** Hec obiecta dupliciter deficiunt.et primus defectus communis est omnibus, secūdus autem quibusdam objectionibus communis .Defectus omnium obiectionum est:quia a concilio declinant ad concilium seclusō papa.Ex cuius proprio priuilegio(concilium quippe generale sine pape consensu non diffinit)constat quod non vniuersali consensu diffinitio illa facta est:cum papa supremum in ecclesia dei teneat locum,officium.et regimē etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinimum non est:proculdubio a concilio vt ecclesiam vniuersalem representat,diffinitum non est.ℱ Dico igitur quod propositio dicens quod concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter et absolute de concilio iudicante in fide cum papa:et non est vera de concilio acephalo.ℱ Et hec responsio sufficit ad omnia obiecta ꝯtum ad intentam conclusionem.Sed ꝯtum ad vim ipsarum obiectionum in speciali dicitur. Et ad primam quidem quod ad concilium generale spectet vltima decisio fidei,dicitur quod hoc verificatur de concilio ratione capitis:sicut de homine q̄ videt ratione oculi.Et q̄ hoc sit verum,patet de concilio arriminensi et ephesino secūdo:quoꝝ primus errauit in fide cū arrio,9m au. etiā errauit in fide cum eutbicete.ℱ Et quod amplius est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum:et in neutro consensit errotee diffinitioni romanus pontifex.Et de ephesino quidem secundo clare patet ex multis epistolis leonis, r gestis calcedonen.synodi. De arriminen.vero patet ex rufino in ecclesiastica historia,r in historia tripartita lib.v.ca.xx.r.Et effectu igitur manifestum est quēd verbum domini, spiritussanctus docebit vos omnem veritatem.non dictum est concilio dissentiēti a papa cuius legitime congregato, Hec recte examinent omnes qui hac de re decernunt:vt caueant,r a sensatis non recedat iudicium. ¶Ad secundum dicitur,quod etiam si concilium illud apostolorum r.fuisset concilium generale.nihil aliud haberetur.nisi q̄ concilio integro cum petro presente r primo .spiritussancto fideret:quod gratis conceditur.Sed quare ibi in communi diffinitum sit,r q̄ non fuerit generale concilium illud,in libello illo vltimus. ¶Ad tertium patet etiam,q̄ aug.dixit.nisi autoritas me admoneret ecclesie:r non dixit ecclesie acephale. ¶Ad quartum fateor me non videre quid probet,nisi contra afferentes:quia canones apostolorum cuius a synodo confirmati euanuerunt:hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi,quam illi intendunt. ¶Ad quintum dicitur,q̄ ad litteram loquitur de ecclesia vniuersali,que nunqꝫ deficiet:hec enim est,que succedit apostolis r aliis quibus dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam representante.ad concilium acephalum, non valet argumentum. ¶Ad sextum dicitur,q̄ antecedens assumptū ex articulo fidei de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi scilicet cum prepositione in(dicendo.credo in vnam sanctam ecclesiam catholicam)r,sine illa prepositione:quod melius iudicat diuus tho.dicendo,credo,vnam sanctam ecclesiam catholicam.Et siquidem dicatur credo in vnam r.sumitur ecclesia pro ecclesia integra.corpore scilicet r capite,quod est christus dominus: r ratione eius in ecclesiam dicimur credere.Et tunc optime valet consequentia:ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei.et quod papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoꝫ potest pro ecclesia in terris vt iungitur spiritui sancto,ratione cuius dicimur credere in ecclesiam:vt dicto th.pls.Et sic etiam patet quod optime valet consequentia.quod ad ecclesiam catholicam iunctam spiritui sancto,vt sic spectat vltima decisio fidei.et quod papa non dicitur propterea credere in seipsum sed in spiritum sanctum vt est ecclesie rector.sed non valet vterior consequentia,ergo ecclesie acephale.ℱ Si autem legatur sine prepositione, tunc dicitur vt supra,q̄ creditur vna sancta catholica ecclesia:sed non valet,ergo ecclesia acephala.Et conceditur q̄ ad vnam sanctam ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei,sicut r potestas iurisdictionis,que conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum,sed dicitur credere officiū suū r aliorū.in cuius signū a fide deuiaret.si nō crederet officium suum. ¶Ad septimū dicitur primo,q̄ concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesie(quale est esse semper in ecclesia fidem formam) quoniam de ecclesia hoc constat,de concilio autem nullibi inuenisse me fateor autētica autoritate firmatū. ꝯtuis rationabile sit de facto ita esse,q̄ scilicet in aliqua persona cōcilii sit fides formata.ℱ Dicitur secundo q̄ non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesie ratione capitis,ad quod spectat iudicū. Et ideo non est priuilegium ecclesie acephale,nec ecclesie r.collectionis fidelium,ad quam non spectat potestas iurisdictionis,quā tū ecclesiam pro collectione fidelium omniū tū cōcilium representat.r cui,primo dominus q̄ secū esset.Et ex hoc patet quātū deficit argumētū illud.nā procedit ac si ecclesie ratione cōtatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter:cū constet q̄ sicut iurisdictio competit ecclesie ratione capitum,ita actus iurisdictionis. Et q̄ actus ille scilicet iudicialiter diffinire de fide,concernit vniuersalem ecclesiam,ideo cōuenit ecclesie ratione capitis,cui commissa est cura vniuersalis ecclesie:sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter.ℱ Dicitur ergo tertio formaliter quod concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non persone quo gaudet ecclesia,r eodem modo scilicet ratione partis-pura capitis: et similiter gaudet eadem potestate,r eodem modo.sed ex hoc magis habetur intentum.Et concedo gratis,q̄ infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro ratione capitis,et non ab ecclesia:cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis.sed a domino iesu,cuius caput v.ces gerit.ℱ Quod autem dicitur de representatione immediata r remota,duo importat scilicet repesentationē ecclesie per papam r cōcilii, r modū repesentādi.Et quoad representationem dicitur,q̄ inter papam r concilium tanta est in hoc differentia,q̄ concilium representat vniuersalem ecclesiaz integram(hoc est corpus cuz capite)proportionaliter:sic q̄ caput concilij representat ch̄ristum caput ecclesie,r corpus concilij corpus ecclesie.Et hic est verus r indubitatus sensus,quo concilium vniuersalem ecclesiam representare dicitur, r a domino immediā tē potestatem habere.Ecclesiam autem in terris positam concilium integrum quo ad potestatem representare dicitur, pro ꝯto omnis ecclesia potestas in eo inuenitur per seipsam vel in sua vicaria,quo ad vota vero,quia intelligitur in ipsum consentire oīm personarum ecclesie vota:vt patet ex autoritate gregorij supra inducta. Papa autem vniuersalem ecclesiam integram,r in terris ecclesie potestatem r vota.diffomiter representare inuenitur, nā caput dim.Iesum christum participatiue.papatum in seipso formaliter.reliquе ecclesie potestatem r vota eminenter representat. ℱ De differentia autem obiciendo tacta.totum oppositum est:quia dum ratione prelature concilium ecclesiam representare dicitur, r solus papa immediate a christo prelatus est,reliquum autem oportet dicere q̄ papa,immediatius representat ecclesiam ꝯtum cum te christo r papa. ¶Caput vigesimumsecundum.

Iri In ca.13.q̄ potestas applicativa papatus ad personam regulariter r principaliter est in papa,r non nisi in casu in concilio seu ecclesia. et in ca.6.idem sub aliis verbis.ℱ q̄ potestas electiva pape in pape potestate est.ℱ Et ad hoc vtroqꝫ duo argumenta. Primum ex facto petri.8.q.1.cap.si petrus. Secundum ex eo q̄ papa determinat de actu electionis,ita q̄ ecōtrario modo factus sit irritus.

**Objcitur** Cōtra quattuor.ℱ contra hoc, q̄ talis potestas est in papa:r contra hoc, in casu tñ est in ecclesia seu concilio:r contra vtrumqꝫ argumentum. ¶Primo ergo arguitur contra primum ex occham. Si potestas electiva pape esset in potestate pape.sequeretur q̄ papa posset reliquere ecclesiam ablatꝝ potestate electiua:quod est impossibile:ergo. Et tenet sequela.ponendo q̄ mortuis vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores.ℱ Et si dicatur q̄ in tali casu deuoluitur ad ecclesiam.Contra:quia tunc sequeretur q̄ ecclesia esset superior: papa:quod tu negas. Et tenet sequela:quia nunqꝫ potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum,nisi sit simpliciter r absolute superior:potestas enim papalis non deuolutur ad episcopum ex negligentia pape non prouidentis alicui beneficio,sed econuerso,ℱ Preterea. Si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam,queritur a quo habet immediate:cum a seipso non habeat.Si dicatur a christo,difficile erit reperire in sacris literis fundamentum.in quo possit stabiliri q̄ in illo casu habeat,et non regulariter. ¶Secundo principaliter arguitur ex archano. Non est verisimile,q̄ dominus voluntati vnius hominis commisisset potestatem electiuam summi pontificis: q̄ posset euenire,q̄ vna progenies diceret,hereditate possideamus sanctuariū dei:cum quilibet in fine vite suum consanguineuz subrogaret. ¶Tertio.Quia sequeretur,q̄ etiam potestas destituta pape in casu heresis quo deponi potest.esset in papa:r sic par in parem haberet imperium.ℱ Et rursus q̄ papa posset constituere,q̄ papa hereticus a duobus vel tribus deponi posset.Et tenet sequela:quia per easdem causas haberit generari r destrui potestates iste. ¶Quarto. Si in papa esset potestas electiua pape, vel ergo est in eo potestas illa tic q̄ per semetipsum potest successorem eligere,vel solum quia aliquibus potest illam potestatem communicare.Hoc secundum nihil habet apparentie. Ex primo autem si concedatur:sequitur hoc inconueniens q̄ esset in potestate duorum facere q̄ alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex-more anne r cayphe. Et patet consequentia: quia vnus papa pro sua voluntate potest eligere alterum in papam.r in fine anni ille alter reeliget eundem, et sic deinceps. ¶Quinto.Christus non contulit pape aliquam potestatem perniciosam ecclesie:sed(vt habet glossa in cap. si petrus) hoc est perniciosum, q̄ aliquis eligeret sibi successorem: ergo christus non contulit illam potestatem. ¶Contra rationem ex facto petri allatam,dicitur primo,q̄ petrus non instituit clementem,sed instituendum ordinauit.ℱ Dicitur secundo,q̄ hoc fecit instinctu spiritussancti: quo etiam preuidit mortem.ℱ Dicitur tertio,q̄ papa in casu necessitatis quo electores non possent congregari,r pro occurrenti periculo opus sit pastore,potest papa moriens instituere successorem. ¶Contra rationem autem ex hoc q̄ papa statuit circa actum electionis etiam electores determinādo tē.dicitur,q̄ papa non dedit potestatem electiuam cardinalibus,sed ecclesia vniuersalis in sexta synodo in ca.in nomine domini,vbi nicolaus papa non propria autoritate,sed sanctorum patrū statuit.Et propterea vbi cardinales potestate sibi tradita abuterētur manifeste, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua pape,r alijs eam committere.

**Respondeo.** Et primo declaro sensum verborū meorum in libello illo, secundo quid in hac materia mihi videtur.tertio satisfacere curabo obiectis.

¶Quo ad primum nunc dicti,q̄ papa potest sibi eligere successorem,nec q̄ potestas electiua pape sit in papa formaliter, nec q̄ potestas applicativa papatus ad personam sit in papa formaliter:sed dixi q̄ huiusmodi potestas est in papa regulariter r principaliter. Constat namꝫ apud viros doctos,q̄ multa sunt in potestate superioris que non sunt in illo r eius potestate formaliter: r que etiam non potest per seipsum immediate facere. Sunt enim in intelligentijs(quas angelos dicimus)forme inferiorum et eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic q̄ possint earum actus per seipsas exercere.sunt in corporum celestium potestate forme elementorum et eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic q̄ eorū operas possint per seipsa exercere. Stat igitur q̄ huiusmodi electiua potestas sit in papa regulariter et principaliter:et non sit in eo formaliter, nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere.ℱ Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, q̄ potestas electiua est in potestate pape virtualiter seu eminenter,r hoc quo ad modum intelligendi,r q̄ est in potestate pape regulariter.Loquimur autē iure,ad differentiam ecclesie vidue:in qua est huiusmodi potestas in casu.r principaliter.ad differentiā eiusdem ecclesie.in qua est secundario:pro ꝯto in casu.potest nō solum eligere.sed facere electores, et ordinare de modo electionis. Hec de primo.

¶Quo ad secundum:quia eius est potēti cuius est actus(vt dicitur in de somno r vigilia)r electionis pape actus simpliciter et absolute non est pape.ideo potestas electiua pape non conuenit formaliter pape.Probatur minor:electio pape est actus factiuus ꝯtum ex se est nunc pape, ergo repugnat ei, q̄ presupponat pro tunc papam.Et tenet consequentia. quia quod fit non est:si enim esset tam non fieret.Tunc vltra,ergo electo pape non est papa, et tenet sequela: quia electo pape supponitur secundum naturam electionis.et est simul tempore cum electione. Tunc vltra, ergo actus electionis pape non est pape.et tenet sequela : quia electio pape est actus electoris pape. Ex hoc igitur patet, q̄ potestas electiua pape.cuius actus simpliciter et absolute est electio facta ex natura sua nunc pape non est in pape potestate formaliter. ℱ Et confirmatur autoritate cōsuetudinis ecclesiastice,qua fit vt electiones pastorum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuine sapientie suauiter omnia disponentis:que dixit.sufficit diei malitia sua. crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur opportuni temporis quo potestas electiua eligere debet.locata est formaliter.r non in papa:qui solum preuenīendo solicitudinem crastini diei eligere posset:vt patet.ℱ Subiectum autem huiusmodi electiue potestatis formaliter (iuxta peripateticam et apostolicam simul autoritatem.qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda a nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem ablatꝝ omni ambiguitate,q̄ electio pape ad romanam ecclesiam spectat: computando intra romanam ecclesiam episcopos cardinales, qui velut suffraganei romani archiepiscopi introduci videntur. Et propterea cessante omni humano statuto.certisꝫ existentibus ecclesie romane membris.in eadem regulariter est potestas electiua pape,non minus cū in ceteris ecclesijs potestas electiua suorum episcoporum. Ex eo enim q̄ christus dominus romanam ecclesiam elegit in petri ecclesiam propriam:dum ipsi ne ex roma, sicut ex antiochia papatum transferre inhibuit(dicens: venio romam iterum crucifigi)ecclesie romane potestatem electiuam papen non positiue,sed negatiue.hoc est oppositum non ordinando, concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, ecclesie vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est episcopus vniuersalis ecclesie) et eodem modo scilicet negatiue dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractum per viam determinationis positiue est subiectum potestatis electiue ad cardinales romane ecclesie solos. Papa enim ex eminentia potestatis,cure ac regiminis vniuersa-

Universidad de Deusto
Biblioteca



lis.potest de electiua potestate decernere:ipsamq; sic dirigere et ordinare,vt contrario modo faciendo irrita sit in suo opere ꝛ subiecto:vt patet in gestis ipsorum pontificum,ꝛ obseruatione ecclesie.Hec de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis pro quanto militant aduersus hec,dicitur ad primum,quod impossibile est ecclesiam relinqui absq; papa ꝛ potestate electiua pape:quoniam decedente papa absq; vllo decreto de hoc,negatiue relinquit potestatem electiuã ecclesie romane:sicut Linus successor petri immediatus electus creditur.ℱ Responsio quoq; data quod per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu.pro ẽpto ex meo libello assumitur,non intelligitur de deuolutione propter negligentiam,contra quam obiicitur,sed communiter.ꝛ propterea nõ sic arctatur deuolutionis vocabulum,quin siue deuolutionis,siue successionis,siue supplectionis,siue cuiuscumq; alterius modi in hac sententia viam includat.Unde non super negligentia electorum,sed super defectu ordinationum electorum fundauit,ꝛ in tali non in alio casu ibi dicta intelligo.Existẽtibus siquidem certis electoribus,qui hodie sunt cardinales,non succedit romana ecclesia,neq; ecclesia vniuersalis:defunctis autem omnibus cardinalibus,romana ecclesia a qua Linus est electus ante humana iura nobis nota,immediate succedit.Quia tamen pars clauditur in toto,ꝛ in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia romana,si concilium generale cum pace romane ecclesie eligeret in tali casu papam,verus papa esset ille qui electus sic esset.ℱ A quo autem ecclesia romana aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam pape ꝛ non regulariter,facile patet.Nam constat quod haberet a christo,ꝛ eius vicario negatiue:quia scilicet neuter ordinauit oppositum,ꝛ christus dominus statuit petrum in successoribus perpetuum.Stãte siquidem hoc secundo,cum successio carnalis in nouo testamento consilio castitatis,maxime conuenienti perfectissimo statui (qualis pape est,dissonet,voluntaria quoq; quasi adoptio vel institutio successionis suaui ecclesie dispositioni aduersetur:via electionis perpetuandus relinquitur successor petri,precludubio ab ecclesia sua,que quia est ꝛ romana ꝛ vniuersalis,nisi ipse papa determinet qui romanam ꝛ vniuersalem ecclesiam representet in eligendo,determinationi ipsius petri ꝛ domini,qua facto morte scilicet petri in episcopatu romano determinata est quod ecclesia romana representet ecclesiam vniuersalem in electiua potestate(vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum,et aspiciamus ad ecclesie antique consuetudinem)standum est.Unde non oportet solicitari de autore potestatis electiue in casu,et non regulariter in ecclesia.¶ Ad secundum dicitur,q; nõ est cõtra sensum declaratum.Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis,sed ex abusu: ex quo si liceret arguere,nescio que potestas vniuersalis recte committi posset vni homini.¶ Ad tertiuz dicitur,quod quia que libet potestas ecclesie est inferior potestate pape cui reliquepotestates subiacent potestates,nullum inconueniens video concedere,quod in Pape potestate eminenter contineatur potestas etiam depositiua pape heretici,ꝛ quod posset constituere,ꝛ quod a collegio cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est.Nec sequitur quod par in parem habeat imperium:quia non supra papam sed supra coniunctionem papatus cum persona,exerceret imperium:in statu in quo coniunctio illa iam esset in corrumpi ex diuino iure.¶ Ad quartum dicitur,quod proprie loquendo neutro modo est potestas electiua in papa:sed quia potest determinare electores,et modum eligendi.Unde non oportet ad inconuenientia deducta respondere:quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur,quod non potestas sed abusus potestatis si data esset a christo,esset perniciosus.

¶ Ad obiecta vero contra rationem ex facto petri.dicitur que.I prima glosa videtur contra textum dicentem.tradente sibi petro: et non dicit ordinante quod sibi traderetur.ℱ Secunda vero glosa acceptari potest:cuius non sit autentica:presertim quia mortem non instinctu spiritussancti sed domini voce agnouit, dicentis:venio romam iterum crucifigi.ℱ Tertia autem glosa si acceptatur,eminentie potestatis pape fauet:vt patet.sed quomodo tunc fuerit talis necessitas deberet aperiri.Videtur tamen mihi,quod vel iuxta secundam glosam instinctu spiritussancti petrus hoc fecerit,vel de eminenti potestatis(propter quod dissolutum a spiritusancto dicitur factum petri.nõ superer ũt petrus ꝛ clemẽs)vel potius q; tãq; incertũ factũ.autoritate firmã non faciat.Dico autem incertum:quia ecclesia linum ꝛ cletum reputans summos pontifices,computatis annis quibus quilibet eorum rexit ecclesiam ro.ante clemẽtẽ.testari videtur q; verba illa ioannis pape tertij tanq; narratiua credita facti accipienda sint, ꝛ non vt autoritantia factum quod narratur.propter quod autoritate illa vti mur,vt valeat cõtra valere potest.Accedit ad hoc ver sus in glosa ibidem de clemente dicens:Disputat hoc mundus quartus fuerit ne secundus.¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc q; papa statuit de electoribus pape,dicitur q; manifeste constat ex illo ca.in nomine domini;q; propria autoritate papa illud statuit in synodo:vt patet ex illis verbis:venerabilis pontifex decernens autoritate apostolica inquit.Utrum est autem,q; arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus(vbi dicitur:quapropter instructi predecessoum nostrorum aliorumq; sanctorum patrum autoritate,decernimus,vt obeunte ꝛc.)ꝛ dixerint propter hec verba,q; papa non propria ꝛ sanctorum patrum autoritate statuit:cum ly autoritate,determinet ly instructi,ꝛ non ly decernimus:vnde solidum stat q; papa autoritate propria statuit.illud fecit.ℱ Quamuis etiam omnia statuta de electione pape,quo summus pontifex etiam in synodo fecit,q; propria autoritate fecerit:ꝛ sancti patres in synodo cõgregati nihil possint sine autoritate romani pontificis statuere.Hec quoq; ex autoritate pape fieri comprobantur,dum statutum gregorij decimi cum concilio lugdunen.(quod habetur in sexto de elec.vbi periculum:disponens de electione pape.renouatum per adrianum et ioan xxiij.ac deinde reassumptum per celestinum quintum ꝛ bonifacium octauum)robur autoritatis habet:vt gloss.in eodem ca. dicit.Clementinam quoq; ne romani.de electione pape.a papa non a concilio generali factam esse patet in clementinis de electione.Multa quoq; circa electionem pape statuta in di.79.patet a gratiano referri.Et nouissime iulius.ii.qui vixit ꝛ regnat,statutum nouum edidit de electione pape.absq; concilio generali.Unde negare huiusmodi potestatem in papa,est negare sensum.

¶ Capitulum.xxiij.

**Iri** In ca.xx xj.ꝛ.xxij.quod in ecclesia dei est potestas autoritatiua super coniunctionem petri ꝛ papatus,non autem super papam.

**Obiicitur** Contra tripliciter. Primo quia contrariantur dicta in libello illo.ℱ ex eisdo quia contrariantur hec duo inter se.ℱ Tertio quia talis est,quod potestas depositiua pape que est in ecclesia,non sit autoritatiua supra papam. ¶ Primum ostenditur sic.in ca.vj. ꝛ.xiij.dictum est,quod potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa:unde dicitur,qõ potestas autoritatiua super coniunctionem est in ecclesia.ergo contradictio.¶ Secundum autem ostenditur exemplo,quo vtor retorquendo in me.Habere enim potestatem super hominem,nõ est habere potestatem super animam,nec super corpus.sed super separationem anime a corpore:cum nihil aliud faciat occidens hominem.quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super papam.cõ posse papatum ab ipso autoritative separare.

¶ Tertium autem(quod scilicet ecclesia autoritatiua super papam ipsum deponit)probatur tripliciter.ℱ Primo.quia alter papa hereticus citatus non tenebitur comparare,nec erit contumax non comparens,iudicabunt ergo inaudium.aut non obligatum respondere.ℱ Secundo omnis actus punitiuus persone ratione proprij peccati.est ab habente iurisditionem super eum qui punitur.ℱ Tertio arguitur ad hominem.meipsum scilicet.Ecclesia potest excommunicare papam hereticum anteq; deponat: ergo habet autoritatem iurisditionis super papam.patet sequela, et antecedens ex te est:quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam non est excommunicatus ipso facto,ergo non est depositus,ꝛ ista erit bona:non potest excommunicare.ergo non potest deponere,ꝛ ista potest deponere.ergo potest excommunicare.

**Rfideo.** Et ad primũ dicit.q; nulla est in dictis meis contrarietas:quoniam superius de quasi tota eminentie erat sermo,vbi ecclesie potestas pape potestati comparabatur.Unde dictum est ibi.quod papa est moderator et director potestatis ecclesie.et non econuerso:hoc enim ad eminentiam non eminentiam potestatis spectat.Hic autem fermo est de autoritate efficacie,dum dicimus quod potestas ecclesie autoritatiue potest super coniunctionem ꝛc.hoc enim nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanq; superior coniunctione illa,potest efficere illam:agens enim vt sic prestat eo quod sit vt sic.Cum hoc nãq; patet bene stare,quod potestas applicatiua potestatis ecclesiastice,secundum eminentiam est in solo papa. ¶ Ad scõm



vero dicit.q; hec duo.s.potestas est sup cõiunctionẽ,ꝛ nõ sup papam,in nullo repugnant inter se:q; diuersa sunt.Et papa significat aliquid maius coniunctione:quoniam significat formam papatus,sicut dominus formam domini.Propter quod retorsio exempli de homine nihil valet,nam non conuenit pape significatum equiparare significato hominis ꝛ simile de vtroq; ferre iudicium:quia homo significat formaliter compositum ex anima et corpore,papa vero significat formaliter purum papatum,cuius in concreto:vt patet.Sed hoc totum petrus papa se habet vt ly homo.ꝛ conceditur q; potestas illa potest super petrum papam, ratione subiecti(vt in libello dicitur)nõ autem super papam:quia non potest ex parte forme.Unde patet nullam esse repugnantiaz, ꝛ q; aliud est posse super papam.ꝛ aliud super petrum papam:sicut aliud est posse super compositum ꝛ aliud super formã.¶ Ad primum autem contra tertium(hoc scilicet q; potestas ecclesie nõ est supra papam)respondetur,q; petrus papa hereticus tenetur ad omnia que sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius:vt in libello capitulo.21.expresse dictum est,vnde mirandum videtur de obiectionibus.Dico igitur,q; petrus papa hereticus ratione subiecti sic dispositi,subditur potestati depositiue ecclesie,ꝛ in omnibus necessario preambulis ꝛ consequentibus.Nec ex hoc sequitur,q; potestas ecclesie sit supra papam,sed supra petrũ papam sic depositum in hoc tantum.Et per hoc patet solutio primi ꝛ secundi.ℱ Ad tertium vero dicitur q;(vt patet in cap.19.libelli, vnde impositum est mihi q; dicam illam consequentiam bonam) nunc ego dixi hoc.nunc nõ sequitur connexionem inter excommunicationem ꝛ depositionem:vno oppositum expresse sensi.Ego enim ex illa communi radice.ad quod infligitur a iudicio humano,non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure:intuli duo scilicet negationem excommunicationis,et negationem priuationis.ꝛ dixi q; si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum,multo magis sequitur non esse priuatum:quia ibi non requiritur declaratio apud iuristas,sicut hic.Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depositionis:ꝛ ideo non est ad propositum.

¶ Caput vigesimumquartum.

**Iri** In ca.21.q; papa posset cõmittere potestatẽ depositiuã pape heretici collegio cardinalium.

**Obiicitur** Qz non possum sic dicendo sumere,quin par in parem habeat imperium.

**Respondeo** Qz facillime patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium:quia potestas depositiua non est supra papam,sed supra coniunctionem petri cum papatu:que coniunctio non est par pape.ℱ Quare autem huiusmodi potestas depositiua pape.cũ cõ minor papatu,nõ sit auferibilis ab ecclesia a papa.in promptu causa est:quia diuino iure illi conuenit contra papam hereticum:vt patet ex dictis in libello.

¶ Caput vigesimumquintum.

**Iri** In ca.26.rationem quare papa pro infidelitate sola potest deponi.quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse pape.

**Obiicitur** Dupliciter contra hanc rationem. ¶ Primo.quia falsum est q; fides requiratur ad esse pape.cum papa si fiat hereticus, adhuc sit papa apud me:sufficit enim character baptismalis. ¶ Secundo quia hec ratio eque fortiter probaret,q; p hereses deponi non posset:quia hereses non opponitur ad esse pape.

**Respondeo** Qz ratio mea nõ est intellecta vt est:studiose nam cõs non posui inter conditiones requisitas ad esse pape fidem sed christianitatem,vt excluderem hanc obiectionem.Nec assumpsi,q; infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei,sed christianitati seu conditioni requisite ad esse pape:vt patet,in libello.Constat enim christianitatis status(qui membrum christi constituit)solam infidelitatem inter vitia opponi.et q; christianitas requiritur necessario ad esse pape.Et in libello eodem.cap.xxvij.clare manifestaui differentiam inter christianitatem et fidem:ꝛ q; christianitas est status quidam ecclesiasticus ex character:set fides constitutus.ℱ Sed vt melius vis rationis perspiciatur.ex conclusione intenta ꝛ directa oppositione infidelitatis considerandum est,q; non est intenta aut deducta conclusio ex illa ratione,q; papa habet non esse propter infidelitatem.sed q; est dispositus proximissime ad non esse:quod significat conclusio dicens.q; est deponendus.Et propterea non oportet q; infidelitas sic opponatur christianitati,q; auferat totaliter esse christianum:si enim hoc tolleret.non deponendum sed depositum papam inferret.Sed fat est.q; opponatur christianitati sic q; constituat christianum hominem.Ex quo est ex parte hominis in non esse christianitatis.Per hoc siquidem non esse christianitatis in petro papa,constituitur Petrus papa in esse deponibilis:quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit:vt patet ex dictis in libello.Et manifestatur ex officio pape,cum enim pape officium sit pascere doctrina ꝛ opere,cum habet fidem formatam velut sanus viuit in papatu:cum autem habet fidem informen ob perditam charitatem.nõ pascit amplius exemplo,sed doctrina tantum:ac per hoc velut eger in papatu est.Si demum etiã fidem omnino amiserit,iam nec doctrina pascere potens est, et quasi mortuus sicut in extremis vite constitutus,ad omne opus inualidus,dispositus est vt morte depositionis auferatur a vita papali.¶ Unde patet responsio ad primum:quia non obstat rationi,q; infidelitas stat cum esse pape:vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere,q; fides est necessaria ad esse pape simpliciter,cuius non sit necessaria ad esse pape sic:scilicet quasi mortui:imo ex hoc q; constituit papam in esse pape simpliciter,ꝛ eius oppositum constituit in esse pape quasi mortui.manifestie sequitur,q; constituit papam in esse deponibile.

¶ Et per hoc patet solutio secundi:hereses enim non stat cum esse christianum simpliciter,nec cum esse papam simpliciter:cuius non auferat totaliter vtriusq; esse.Sed quia constituit nõ esse christianum cũ ex parte hominis.ideo constituit dispositum ad nõ esse pape:quoniam esse papam simpliciter supponit esse christianum simpliciter.Sed argumentum in hoc fallitur:quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse pape sic q; esset depositus: cum tamen contrarium patet in litera.Manet ergo ratio illa nõ inuenta adhuc minus habens,quamuis in statera posita vt desiderare me dixi.

¶ Capitulum.xxvj.

**Iri** In eodem.xxvj.ca.iuncto.xxv.q; ex sacra scriptura solus casus hereseos excipitur ab impenitibilitate pape respectu ecclesie.

**Obiicitur** Quia in sacra scriptura inueniturtur etiam,alias crimina olim esse separãdum:vt patet.I.ad cor.vj.Si is qui frater nominatur inter vos est fornicator,aut auarus,aut idolis seruiens,aut maledicus aut ebriosus,aut rapax.cum huiusmodi nec cibum sumere.ℱ Et dominus matheꝛ.xviij.minuit hominem pro quolibet mortali,cui annexa est contumacia,esse excommunicandum.ℱ Et si glosati fuerint hi textus de subditis in terra.similiter glosabũtur textus allegati per te de heretico.ℱ Et ad dicta saluatoris et petri concedatur.quod quãdiu bene docent ꝛ remanent prelati,sunt audiẽdi.

**Respondeo.** Quod quum sacra scriptura tota sit ab vno autore(qui est spiritussanctus)ꝛ velut vna integra doctrina legis diuine,non est glosis sed textui attribuendum quum ex connunctione diuersorum locorum scripture,sensus vnus colligitur:sic autem est in proposito.Quum enim propter heresim maxime et propter etiam alia crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia,ꝛ excepto fiat de solis prelatis ab ipso diuino iure in criminibus alijs ab infidelitate: manifeste colligitur absq; nostris glosis,quod reliqui pro multis criminibus.prelatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur.Scriptura igitur loquens de heretico,communis est prelatis ꝛ subditis:quia nulla fit exceptio in ea de prelato, loquens autem de alijs criminibus.prelatum simpliciter nõ comprehendit:quia excipit eum.¶ Ad responsionem vero datam exceptioni domini ꝛ petri(quando exceptus est prelatus math.xxiij. super cathedram moysi.ꝛ.j.pe.ij.obedite prepositis discolis)dicitur quod responsio illa scilicet quamdiu bene docent et sunt prelati,potest bene ꝛ male intelligi.Bene quidem,si sit sensus quod q; diu per se bene docent ꝛ sunt prelati.Et sic nihil obstat proposito:quoniam fides christi est,qua fit doctrina,ꝛ que sustinet prelatum in esse simpliciter.ac per hoc q; diu habent fidem habent vnde per se recte doceant,ꝛ sint prelati.cũ non est ex iure diuino:vt patet in libello.ℱ Male autem si sit sensus:quod non dicitur prelatus tolerandus.sed si toleretur audiendus:quoniam quum in maiori includatur minus,ꝛ plus sit malos prelatos audire cum effectu ꝛ obedire eisdem cũ tolerare(vt patet)consequens est.q; mandatum domini ꝛ petri de obedientia prelati male vite ꝛ bone doctrine,claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem quibus obedientia indicit.Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat.supra firmam petram fundata.

¶ Caput vigesimumseptimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca



**Dri** In eodem.xxvj.cap̃. concluſiue.q̃ in ſolo caſu hereſis papa ſubijcitur eccleſie, ita q̃ poſſit deponi.

**Objcitur** Primo. Quia in epiſtola clementis ad Jacobum.ex ore petri apoſtoli ordinatur.q̃ clemens papa deponatur propter negligentiam:eccleſie ſiquidem non ſpernit illam epiſtolam, q̃ ſufficit. ¶ Secundo. Quia cum eccleſia in caſu hereſis ſit iudex pape,⁊ talem poteſtatem nõ habeat niſi matth.xviij.vbi nõ commoretur magis petrꝰ hereſis q̃ quodcũq; aliud cũ cõtumacia: ſequitur.q̃ nõ ſolũ in caſu hereſis eccleſia ſit iudex pape. ¶ Tertio. Quia ſi vicarius regis abſentis tyrannice regeret, communitas poſſet illum deponere:ergo eccleſia poteſt deponere vicariũ chriſti domini,ſi tyrannice regat.

**Reſpondeo** Nõ epiſtola illa eadem facilitate reſcitur qua recipitur: imo magis reijcitur: vt patet ex oppoſito decreto,xl.diſt.ſi papa.vbi manifeſte ꝓpter negligentiam papa non iudicandus dicitur,q̃uis pernicioſam: vnde nõ ſufficit alterius authoritas. ¶ Authoritas autem domini ſecundo loco allata,poteſtatem eccleſie ſupra ſubditos ſibi vt ſic manifeſtat. Et propterea quum papa ex aliis locis ſacre ſcripture non ſit ſubditus eccleſie niſi in caſu hereſis,conſequens eſt vt ex illa ſententia domini non habeat eccleſia poteſtatem ſuper eum quia eſt papa,niſi in caſu hereſis:quod eñ ibi non eſt expreſſum, ſufficit alibi inueniri declaratum. ¶ Ad tertium dicitur,q̃ ſimiliter dicendo illa deficit dupliciter. Primo,quia communitas libera habet poteſtatem deponendi principem,⁊ regẽ: ſcilicet ſi tyrannice regat:⁊ ideo non eſt mirum,ſi poteſt deponere etiam vicarium illius. Eccleſia autem ſerua eſt principis ſui ieſu chriſti. Secundo. Quia rex purus homo abſens ſupponitur, ⁊ ſolum per vicarium gubernare:rex autem noſter ſic abſens eſt corpore,vt per ſeipſum audiat ꝯfelas cõtra vicarium ſuũ ab eccleſia ⁊ mẽbris ſingulis:⁊ ꝓpterea nõ eſt ab eccleſia eius vicarius deponẽdus:ſed recurrẽdum eſt ad principẽ audientẽ ⁊ optimũ vt deponat. Cap.xxviij.

**Dri** In eodem.xxvj.cap.q̃ propter ſcandalum non eſt preſcindendum caput iuxta domini ſententiam, Matth.xviij.

**Objcitur** Q̃ licet non ſit auferendum caput totaliter ſic q̃ nunq̃ ſit futurum aliquod caput:tamen auferendum eſt iſtud caput, ſine quo in corpe remanet vita, imo q̃ corpus inficit ẽ̃tum eſt ex ſe.

**Reſpondeo** Q̃ ex verbis domini negatiue tamẽ (vt in libello dictum eſt) ſumitur q̃ hec totaliter,nec hoc caput preſcindendum eſt:quoniam expreſſe dicitur: ſi manus tua,oculus tuus,pes tuus. Pronomen ſiquidem adiũctum,oſtendit q̃ de membro hoc loquitur:⁊ conſequenter de capite iſto negatum accipimus q̃ preſcindatur. Falſum quoq; eſt, q̃ ſine iſto capite ſit vita,quum ipſium loco domini ſaluificet eccleſiam:vt in cap.ſi papa,di.xl.ſi. Nec inficit in hoc caput,ſz recte docet:q̃uis abuſus prãtis capitalis iſto inficiat ẽ̃tũ eſt ex ſe,ecclias nõ hoc caput,ſz abuſus illi⁹ i culpa ẽ:⁊ nõ eſt ꝓſcindẽdũ caput,ſz illi⁹ abuſui cõgruis remediis obuiandum. ¶ Cap.xxix.

**Dri** In capite.xxvij. q̃ deus optime prouidit eccleſie,diſponens q̃ orationis remedio cõtra papã malũ vteretur, nõ aũt depoſitionis poteſtate.

**Objcitur** Tripliciter. Primo:quia min⁹ bene inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica q̃ ciuilis. Et tenet ſequela:quia ciuilis poteſt principẽ tyrannice regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet. ¶ Secundo.quia deus ademiſſet communicati eccleſie poteſtatem ſibi naturaliter conuenientem ⁊ neceſſaria ad pacificam converſationem,qualis eſt poteſtas depoſitiua principis in caſu tyrannidis. Et tenet ſequela:quia talis poteſtas natura⁊ter conuenit communitati perfecte ⁊ libere. ¶ Tertio:quia quum deus opportuni⁹ remedium q̃ oratione eccleſie potuerit inſtituere:ſcilicet poteſtatem depoſitiuam,dicere non aliud remedium q̃ orationes reliquiſſe,eſt dicere politiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam,⁊ effectam ſeruam ſtrictiſſima ſeruitute.

**Reſpondeo** Q̃ deus longe melius et eminentius inſtituit eccleſiaſticam rempublicam q̃ ciuilem: quoniam illam inſtituit cum proximo et hõgeneo capite,viuo in perpetuum ſine potẽtia errandi,preſente ſpiritualiter votis omnium ⁊ ſingulorum vbiq; hec enim eſt inſtitutio reipublice chriſtiane ſimpliciter. De inſtitutione autem ad tempus: ſcilicet corporalis abſentie principis noſtri,dicitur etiam q̃ optima eſt,quando conſonat primarie inſtitutioni. Et quoniam reſpublica chriſtiana ꝓm ſuã primariam inſtitutionem ſerua eſt nata.⁊ tota poteſtas eſt in ſuo principe naturali.ideo optime cõſona inſtitutio ad rẽpus eſt,vt non communitati,ſed vicario principis poteſtas plena cõmittatur(vt predictum eſt)⁊ q̃ reſpublica ẽ̃du vt carius principis ſub principe eſt ſimpliciter(quod fit ꝓ eſſe chriſtianum)ſimpliciter recognoſcat principem viuum,⁊ recurrat ad eum audientem ⁊ paratum exaudire. Et ſcito q̃ contingit homines in hac re falli,quaſi a negatione modi ad negationẽ rei. Quia enim deponere papam contingat multis modis:ſcilicet per prouidentiam humanam, ⁊ per orationem eccleſie perſeuerantem,et neutro modo opus ſit niſi in caſu vere neceſſitatis: ex hoc q̃ eccleſie non eſt conceſſum q̃ poſſit deponere per viam prouidentie humane,non ſequitur eccleſie non eſſe conceſſum,q̃ poſſit deponere papam:quoniam alia via:ſcilicet orationis perſeuerantis infallibiliter poteſt:que eiſi per amicos poſſumus,per nos aliqualiter poſſe teſtatur philoſoph⁹:ẽ̃to magis q̃ per patrẽ poſſumus.

**Ad primum** Ergo negatur ſequela. Et ad probationem dicitur,q̃ viraq; politia:ſcilicet tam ciuilis q̃ eccleſiaſtica)poteſt deponere tyrannice regentẽ ipſam:ſed diuerſimode:q̃ ciuilis ꝑfecta ⁊ libera poteſtatiue ⁊ per prouidentiã humanam:eccleſiaſtica autem per poteſtatem ſui patris per orationis perſeuerantiã,quando vere oportet. Et hic modus quidẽ excellentior ⁊ non poteſt errare ſicut ꝓm? eſt melior ⁊ propterea non min⁹ bene,ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſtice reipu. de modo abiciendi a ſe malum miniſtrum,q̃ ciuili. ¶ Ad ſecũdum negatur etiam ſequela:quia cõmunitas chriſtiana nata eſt ſerua,ac ꝓ hoc naturali iure ſibi non competit poteſtas ſuper principem ſuũ:⁊ cõſequẽter nec ſuper principis vicariũ,niſi a principe ſibi cõcedat. Unde licet verum ſit,q̃ eccleſiaſtica cõmunitas diſtincta cõtra principem nõ habeat ſuper principem ⁊ eius vicariũ tyrãnizantẽ authoritatiua prãtem,non tñ adempta eſt libi a chriſto aut quocũq; alio modo,ſz ex natura ſua:q̃ſerua nata eſt,ꝓtraxit hanc negationẽ. ¶ Ad tertiũ autem dicit,q̃ nõ fuiſſet oppoꝛtunius remediũ prouidentia humana,q̃ oꝛo eccle ꝑseuerans. Tũ qꝛprouidẽtia humana falli poteſt(cogitationes ſiquidẽ mortaliũ timide ⁊ incerte ,prudẽte noſtre)oratio aũt eccle ꝑseuerans falli nõ põt. Deponeremus forte quãdo nõ oportet,nõ prudentes futura,nec occulta ſcrutãtes. Oratio aute eccleſie ꝑseuerans nõ deponet q̃n nõ oportet:q̃ bonus dñs negat q̃ volum⁹, vt tribuat q̃ mallem⁹. Tũ quia facilior,min⁹ impedibilis,⁊ efficacior cauſa eſt oratio eccle ꝑseuerans ,q̃ ſe in neceſſarijs ad ſalutem eccleſie,q̃ tota omnium hominũ ,prudẽtia:hec eñ difficile cõſonat,poteꝛtia impediri põt,⁊ oia ſubiecta non habet:deſcripta aũt oratio facile cõſonat,nõ poteſt potẽtia aliqua humana impediri,⁊ omnia ſub deo ſubiecta hz. Mirum eſt aũt de ſubiunctis ſcilicet q̃ dicere deũ ſolũ orationis remediũ reliquiſſe ꝛc.ſolũ eñ hoc remedium tãq̃ ſupremũ ⁊ efficax ſimpliciter,relictũ dicim⁹,exiſtẽ cacior cauſa eſt oratio eccle ꝑseuerans ,q̃ ſe in neceſſarijs ad ſalutem eccleſie,q̃ tota omnium hominũ ,prudẽtia:hec eñ difficile cõſonat,poteꝛtia impediri põt,⁊ oia ſubiecta non habet:deſcripta aũt oratio facile cõſonat,nõ poteſt potẽtia aliqua humana impediri,⁊ omnia ſub deo ſubiecta hz. Mirum eſt aũt de ſubiunctis ſcilicet q̃ dicere deũ ſolũ orationis remediũ reliquiſſe ꝛc.ſolũ eñ hoc remedium tãq̃ ſupremũ ⁊ efficax ſimpliciter,relictũ dicim⁹,exiſtẽ vnio oulli cõſtituta(dicente patre ad chriſtum:poſtula a me,⁊ dabo tibi gẽtes hereditatẽ tuã)⁊ ex oratione cõſeruetur(dicẽte eodẽ chriſto ad petrum:ego rogaui ꝓ te,vt non deficiat fides tua)natura li quoq; ordine oratioꝛe defendenda eſt,cõtra tyrannice regentẽ. Mirum dico,niſi quis putet orationem eccleſie ꝑſeuerantẽ ꝓ ſe in vera ſui neceſſitate poſſe deficere, quod prope infidelitatẽ eſſe ſi infidelitas nõ eſt, paruulo meo iudicio videtur:diuine ſiquidẽ prouidẽtie quã in ſpecie de eccleſia ſua habet,derogare videtur. Si enim natura nõ deficit in neceſſarijs,q̃uo deꝰ qui dedit ſemet. Si enim natura nõ deficit in neceſſarijs,q̃uo deꝰ qui dedit ſemetipſum eccleſie,deficiet,illi i neceſſarijs,ſeruatis ex parte eccleſie ipſum eccleſie,deficiet,illi i neceſſarijs,ſeruatis ex parte eccleſie ſeruãdis:vt ptz ex deſcriptis cõditionibus orationis. Mirum dicim⁹ dico:quoniã ſi efficax hoc orationis eccle ꝛc.remediũ inuenitur creditur,cur inſufficienter prouiſum eccleſie dicitur de remedio oportunoꝛ? Et per hunc modum excludendi patrem tyranꝛ. Et per hunc modum excludendi patrem tyranꝛ. num ab eccleſia,ſatiſfit omnibus q̃ obiciuntur de ſuppoſe reſpectiu mẽbri cõtagioſi,⁊ ſimilibus.ad omnia ſiquidem ſat eſt oratio perſeuerãs eccleſie. Pro cuius zelo hanc reſpõdendi curam ſuſcepi:arbitratus quibuſdam licet nõ omnibus friuola obiectis reſponduiſſe,vituperandũ non eſſe hac vice. Rogo igitur lectores, vt equos ſe prebeant interpretes aut cenſores:nihil enim hic aut alibi mihi ,ſed rationi vel authoritati allate tribui volo:et hoc etiam vbiq; et ſemper ſub ſacroſancte Romane eccleſie correctione. Rome die.xxvj.nouembus.m.ccccc.xj. Ad laudem ⁊ gloriam domini noſtri Jeſu chriſti, amen.

Finis.



# Ad Leonem decimum pont.max.de diuina inſtitutione pontificatus totius Eccleſie in perſona Petri apoſtoli: libellus Thome de vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti.

Illuſtrem ſapientibus ſententiam in vulgarẽ quoq; lucem proferri exigũt pater beatiſſime:qui ea q̃ ſeipſis manifeſta ſunt ab his que per alia nota fiunt,non diſcernentes,nodum(vt aiunt)in ſcirpo querunt:et meridiana in luce cecutientes offendunt. Obnubilandi ſiquidẽ euangelicam claritatem tanta eſt licentia his qui ſua non ſunt ſorte contenti, vt eccleſie vultus licet ſereniſſimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quoum ſtudium eſt certa et lucida in queſtionem vertere, ac obſcura alijs reddere. Et propter Petri ſucceſſorum q̃ eius romanorum pont.principatus (tot erates, tempora atq; eutates tranquilla poſſeſſione obtenti)ius euangelico ſole fulgens,impetitum argumentationibus inuolutis exercitatos parum in ſacris literis tueri,tenebus eruere atq; in medium proferre ſic intendimus:vt veritas hec omnibus luceat.et ,ꝑpriſ ſplendoꝛibus vniuerſe creature penetralia arrigar,ilꝫ habeat iguur catholica eccleſia tibi credita pater benigniſſime lucubratiuncula hanc pro rudioꝛibus:ne obſcuritatibus obruantur.

¶ Quid,quomodo,⁊ quo ordine tractandum eſt. Caput.j.

**Principatus Romani** pontificis ſuper vniuerſas Chriſti eccleſias, cuius queſtionibus multis puſſatus fuerit: noſtro tamen propoſito vnica inueſtigatione abſoluendus occurrit. Non enim veritur hic in dubium an Roma. pontifex ſit de facto caput eccleſie: nec an idem poteſtatem habeat a deo eo modo quo iuxta apoſtolum Ro.xiij. nõ eſt poteſtas niſi a deo. et que a deo ſunt ordinata ſunt: ſicut poteſtas regia in vetri teſtamento erat a deo: iuxta illud primi Regum octauo: audi vocem eorum, et conſtitue ſuper eos regem: eiuſmodi enim omnia aduerſariorum multi affirmant. Sed vertitur in queſtionem an a chriſto inſtitutus fuerit Roma. pontifex ſuper omnes eccleſias principatus in beato petro:ita quod inſtituerit chriſtus petrum cum eius ſucceſſoribus ſuum vicarium ad gubernandũ omnes chriſti eccleſias. Quo ſit vt loca a rationibus ⁊ auctoritatibus affirmantibus petrum ſeu romanum pontificem fuiſſe ſeu eſſe caput omnium eccleſiarum,a ꝑte ſecreta ſint inuentione ⁊ ea dũtaxat afferenda ſint.ex quibus chriſtum dominum contuliſſe huiuſmodi principatum petro ſoli habetur.

**Quia vero** Ex ſacris literis pendet omnis queſtionis huius veritas ⁊ duo ſunt precipui textus, ſcilicet matth.xvj.⁊ Jo.xxi.expreſſe de hoc myſterio loquentes: ideo primo inxta vtrumq; tertium inueſtigandum eſt an ſoli petro verba chriſti dicta ſint,ſecundo an per hec ſoli petro pontificatus totius eccleſie a chriſto commiſſus ſit. Tertio an hic totius eccleſie pontificatus petro a chriſto commiſſus,ſit ab eodẽ dño datus ſucceſſoꝛi petri,quarto an ſit a chriſto hic pontificatus datus ro.pontifici vt petri ſucceſſoꝛi. Ut autem primi clara ſit abſolutio,matbet textus primo diſcutiendus ſiceſt: vt in primis tractetur opinio dicentium verba chriſti non petro ſed perſone qualificate,deinde dicentium non petro ſed eccleſie,poſtea dicentium petro ⁊ apoſtolis alijs demum negantium ſoli petro quia eccleſie dicta eſſe. Multifariam ſiquidẽ obnubilare conati ſunt dominicam promiſſionem matth.xvj.relatam:tibi dabo claues ꝛc. Quidam namq; adeo reſtrinxerunt verba hec,v perſonam ctiaz petri ab illis exemerentaet ad ſolum diuinum donum in petro directa intelligerẽt. Alij etiam reſtringentes ⁊ eximentes petri perſonam,ad ſolam eccleſiam in petro ſignificatam chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt domini promiſſionem ad alios apoſtolos:ita quod petro in perſona omnium apoſtolorum dicta accipiunt. Sed ⁊ nonnulli ſunt admittentes ſoli petro hec dicta: principatus tamen ſingularitatem collatam petro negantes q̃ ſimilis poteſtas alijs apoſtolis a chriſto collata alibi legitur. putant matth.xviij. quẽ cunq; alligueritis ſuper terram:⁊ alibi. Beſſant denios aliqui quo pacto ſoli petro claues date eſſe verificatur.et tamen date quoq; eccleſie eſſe claues omnes affirmamus. Que circa ordine quo numerata ſunt quinq; hec ſigillatim tractanda ſunt, ꝓcedendo vbiq; rationes dubitandi,vt oppoſitiſmodi principatum petro ſoli habetur.

¶ Petri perſone et non dono reuelationis aut beatitudinis ꝓ quibus ſunt claues ꝛc. Capitulum.ij.

**Non** Deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediate collatam.ſed dono virtutis meditante:ita quod perdito virtutis dono,perire ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit: nanq; virtus gratuitum quoddam ſit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non petri perſone ſed eius dono collate ſint in aliquo ſingulari miniſtro,puta ſacerdote ſeu iuſto quocunq;.

**Argumentantur** Autem hi ex huius euangelij textu multiplicter. ¶ Primo, quia ante omnia dño beatitudinem petri affirmat dicens:beatus es: proculdubio in ſpe vere fidei: non inchoaſſet enim a ſimonis beatitudine,niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectans et humilmodi beatitudo: nihil enim imperfectum diuti ſe ciuſtum decet. Scõo.

¶ Secundo et eo q̃ dñs adiungit ſimon bar iona. hoc eſt filius colũbe:vt hiero.exponit. Quoniam enim per ius acceptatus pontificatũ,filius columbe prenoiaꝫ nuſi vel eius ſimplicitas colũbã ſignificata(iuxta illud:eſtote prudentes ſicut ſerpentes,⁊ ſimplices ſicut columbe)vel ſpiritus ſanctus(qui columba deſignatur: eo q̃ in columbe ſpecie apparuit in chriſti baptiſmo) ad eccleſiaſticum principatum pertineret. ¶ Tertio ex ratione ſubiuncta, qi caro ⁊ ſanguis non reuelauit tibi,ſed pater meus q̃ in celis eſt. Monſtrant eñ hec nõ a carne ⁊ ſanguine,ſed diuina reuelatione inſtruendũ eſſe q̃ alios ꝓficim in xpiana fide eruditendis. ¶ Quarto ex eo q̃ dñs addidit tu es petrus:⁊ nõ dixit tu vocaris petrus (vt glo.ibi notat)ob fortitudinem fidei ⁊ cõfeſſionis conſtantiam, illoc eſt cum cibus precedentibus ad virtutũ munera ſpectantibꝰ vt dictũ eſt,aut imperfecte ꝓpoſita ſunt.aut ad principatũ tũc ſubſequẽter promiſſum opportuna media ſunt. ¶ Unde ⁊ quinto arguũt ex ſubiuncta prima promiſſione,ſup hanc petram edificabo eccleſiam meã. Quum eñ iſta ſit prima promiſſio petro facta (qñ vt cyprianus,hiero,⁊ aug.exponũt, ꝓ hanc petrã demonſtrauit ipſe petrus:inquit eñ hiero.ſup matth.edificabo eccl'am meam ſup te:⁊ aug.in li.retrac.refert ſeipſum dixiſſe q̃ in apõlo petro tãq̃ in petra edificata eſt eccleſia:nec retractat hãc ſententiã. Cyprianus quoq; vbi ſupra dicit.loquit dñs ad petrum,ego dico tibi, q̃ tu es petrus ⁊ ſuper hanc petram edificabo eccleſiam meã: ſuper vnũ edificat eccleſiam ⁊c.) Quum inq̃ hec ſit prima promiſſio facta petro:⁊ hec promiſſio non immediate ſed mediante dono firmitatis ⁊ ſoliditatis ad perſonam petri pertineat (vt ipſa domini verba teſtantur:dum non dicit ſuper te.ſed ſuper hanc petram. hoc eſt ſuper te petram edificabo eccleſiam meam) conſequẽs eſt vt ſubſequentes quoq; promiſſiones intelligantur facte perſone ſimonis quatenus erat petrus ⁊ filius columbe ⁊ beatus ⁊c. ¶ Et confirmatur:q̃ iſta promiſſio non ſolum eſt prima ſed principalis:nã principium domum petro collatum eſt eſſe fundamentum eccleſie. Ex hoc autem q̃ hec promiſſio eſt prima ⁊ principalis, conſequens eſt vt alie promiſſiones conſequentes ſequantur naturam principalis:ac per hoc nulla promiſſio eſt facta perſone humane niſi mediante dono virtutis:quod erat intentum manifeſtandum. Primo Secundo Tertio Quarto Quinto Confirmatio.

**Non** Eſt difficile catholico doctoi mõſtrare falſam eſſe relatam ſententiam,dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma. q̃ hereſis quoumcunq; dicentiũ in malis miniſtris non timentes eccleſiaſticã poteſtatem clauesq; eccleſie in ſolis ⁊ omnibus iuſtis haberi. eccleſiamq; ex ſolis iuſtis conſtare:que omnia reprobata ⁊ dãnata eſſe cõſtat. Uerũ ne heretici cauſent ſe oppumi autoritate platonis ⁊ nõ euãgelij:ex ipſo euãgelij textu catholice doctrie reddẽda ẽt.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc domini sermone ad petrum ptes: quarum prima fm planum euāgelij contextū ac sensum ad confessionē quam petr⁹ fecerat ptinet. Nā nihil aliud continet nisi reuelate cōfessionis actorem fructū seu premium, et psonam seu glone cōditionē cui reuelatio facta est. Dicēdo. beatus es. fructum seu premium pronuntiat: dicēdo simon bar iona, personā ad literam seu cōditionē pet sone my stice puta simplicitatem seu spiritualitatem aperit: et dicēdo quia caro et sanguis non reuelauit sed pater me⁹, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam cōfessionem spectat, et nō ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Merito ex accepta reuelatione simon beatus dicitur: quoniam si fm philosophiā beatus in hac vita est, qui ad cognitionē superna rum substātiarū peruenit, et fm euāgelicā ⁊itatem beatitudo vi torum in spe ⁊e fidei consistit, iuxta illud: beati qui nō viderunt et crediderunt, longe magis simon beatus fuit quū ad cognoscen dum trinitatis my sterū peruenit, nō inuisus reuelationi alijs fa cte, vt nobis cōtingit, sed reuelationi sibiipsi interi⁹ facte. Ad hāc enim cognitionē petrum puenisse testantur ⁊ba petri. testat et dominus: confessus est eñ petrus. tu es christus filius⁹ dei viui: cōfessus fuerat olim nathanael tu es filius⁹ dei Jo. j. confessi fuerant qui erant in naucula. vere filius⁹ dei es matth. xiiij. cōfessus fuerat et petrus in gḷona ei⁹. alij. et nos credimus et cognouimus q: tu es chri stus filius dei Jo. vj. Nunq̄ tamē dño beatitudinis premiū appo suit nisi nūc: quia nūq̄ cōfessio facta fuerat q⁹ esset filius⁹ dei naturalis. qualē modo petrus explicauit, adiungēdo illud adiectiuū vi ui: hoc eñ dupliciter pōt intelligi. primo vt sit adiectiuū determi nans suum substantiuū absolute: vt ita dictum sit dei viui. tanq̄ dictum fuisset dei veri aut dei omnipotentis: et sic ꝑ accidens ad tingeretur petri cōfessioni ad maiorem expressionem veri dei ad differentiā deorum lapideorū seu mortuorum: vt saturni, iouis et reliquorum. Alio modo vt determinet suum substantiuum: scilicet dei in ordine ad filiū cui⁹ enūciatur pater, dum dicit filius dei vi ui: et sic per se et essentialiter apponitur cōfessioni petri. et cōstituit petri cōfessionem esse per se essentialiter ac formaliter verā, et altis simi sensus: significat siquidē hunc plenissime et formaliter modus quo christus est filius⁹ dei. f. q⁹ est naturalis filius dei. Et ne altitudo sensus sententiā claram obumbret, manifestatur qō dicim⁹ ex dif ferenti filiatiōe nra et christi cōmune nāq̄ est christo et nobis q⁹ su mus filij dei, fm q⁹ de nobis scriptum est Jo. j. dedit eis potestā tem filios dei fieri) sed nos sumus filij dei quia vult: iuxta illud Jac. j. voluntarie enim genuit nos verbo veritatis: christus autē est filius dei nō quia vult, sed quia est. Ratio siquidē quare deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare deus genuit christum est sua essentia, qua genuit vnigenitum deum, qua ipse deus est. Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcē quia viuere viuentibus est esse: vt dicitur. ij. de anima, significatum est per deum viuum et eo nāq̄ q⁹ viuere vi uentibus est esse, idem est filius dei viui inq̄tum viuit, et filius dei inq̄tum est. Meminit tamen petrus nō dei esse, neq̄ dei nature, sed dei vite: quoniam cuicumq̄ est filius, conuenit generare fi lium non ea ratione qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Nō si altius perspicere cupis: iunge hec simul. f. filius dei viui: quum eñ consistet ex vna parte filū sonare gentium talē qualis ei⁹ parens est, et ex altera pte parentē signifi cari de sū viuū: si cōintellecta fuerit philosophica traditio: scz natu ralissimum operū esse oib⁹ viuētibus facere tale ꝺle ipsum est: vt habeē. ij. de anima: manifeste videbis q⁹ dicēdo filius⁹ dei viui, signi ficatur naturalis filius⁹ dei, ex eo esse q⁹ filius⁹ dei ponit genitus a deo dicitur: ex eo autē q⁹ filius dei inq̄tum est viuus ponit. p naturali simū opus viuēti quaten⁹ viuēs est. genit⁹ significat. Acutissime ergo et formalissime petri cōfessio xpm nō adoptiuum dei filiū, sz naturalem dei filiū manifestat. dicendo christum filiū dei viui. Et si altius adhuc intuitū fuerim⁹, percipiem⁹ in hac rēspōsione clau di non solū duas trinitatis psonas filiū: scilicet et patrem, et ratio nem ac modū gnationis. f. q⁹ ille naturalis pater et iste naturalis filius, vt declaratum est, sed consubstantialitatem coeternitatem ac coequalitatem vtriusq̄: nam ex eo q⁹ naturalis filius est talis qualis est pater, et christus dicitur filius⁹ dei viui, significatur quoq̄ q⁹ ipse est deus viuus: et quum nō sint multi dii: consignificatur q⁹ est vnus deus cum pfe: ac per hoc consubstantialis, coeternus et coequalis. Nec spūssancti persona omissa est: christus enim so nat vnctum spūsan. vt ipsemet petr⁹ declarauit act. x. Quo fit vt hac cōfessione petr⁹ nō minus diuine trinitatis ac generatio nis my sterium docuerit, q̄ iohannes dicendo. In principio erat verbum et verbum erat apud deum etc. imo licet iohānes spiritua lius, dum ad immaterialem intelligibilemq̄ gradum penetra uit: petrus tamen personas nominibus propijs filij ac per hoc patris et generationem naturalem cum ratione generandi clari⁹ significatur: dicens. tu es christus filius⁹ dei viui: et ideo iure a salua tore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius con fessionis sensum tendisse ꝺuꝺ̄ ꝺ̄ ꝺ̄ origenem. chry. atq̄ hila. hunc tam altum istius cōfessionis sensum testatur ecclesia, quotidiana veneratione repetens prima diei hora: christe fili dei viui etc. Ver rito quoq̄ ad eandem reuelationem spectat bar iona, duplicter siquidem vt hiero. dicit, potest intelligi: vel legendo bar iona: id est filius ione (bar enim idem sonat quod filius) vel ꝙ vno ser monis detracta sit media syllaba: quum deberet legi bar ioan na: id est filius Johannis: simon siquidem creditur a multis fi lius Johannis: fm tamen veritatem fuit filius iona: vt pater Jo. j. simon filius iona. tu vocaberis cephas: licet vitio scriptorum la tinorum latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, my sticus tamen. tu es filius iona: id est columbe: secundus autem literalis: tu es filius iona seu ioanna. Uterq̄ autem sensus pro positum fouet: nam si filius exponitur columbe simplicitatem ac spiritualitatem persone ipsius Petri tanq̄ habilis ad reuelatio nem suscipiendam indicat: ad reuelationem namq̄ diuinam suscipiendam simplicitas et spiritualitas maxime preparant: spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum (vt dicitur Sa pie. j.) animalis homo non percipit que sunt spiritus dei. prime Tom. ij. Si autem filius iona vel ioanna intelligitur, ad cōfirma tionem confesse veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hec q⁹ ideo dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed simonis meminit: vt subiungendo quia caro et sanguis non reuelauit sed pater meus, ex hoc ipso q⁹ patrem suum et naturalem patrem simonis e regione ponit, tanq̄ diceret beatus es simon filius io ne seu iohannis quia non pater tuus fm carnem et sanguinem re uelauit tibi, sed pater meus qui in celis est: ex hoc inq̄ ipso eruditus quisq̄ intelligat patrem qui in celis est, ita esse naturaliter pa trem meum, sicut tu es naturaliter pater tuus. Et hoc igitur notauit ꝺ̄ hyr solo. dicens: vanum est dicere, tu es filius Jone vel iohanna. nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter christus est filius dei sicut petrus filius ione: eiusdem substātie cum eo quig̃ huit. Oportuit autem saluatorem nostrum commendare petri confessionem, manifestando illius actorem et premium et ceteram vt Petri confessio vera habeatur: et sic ipse verus ac naturalis fi lius dei credatur ex Petri confessione non a carne et sanguine, sed a celesti patre derivata: nisi enim hoc manifestasset, confessio nem Petri vt humanum verbum acciperemus: nunc autem vt a deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus cla re patere potest, q⁹ hucusq̄ tibū ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermo nis circa illius confessionem versatur: et ad approbationem fidei de seipso christo filio dei viui pertinet: secunda aūt ad Petro, ꝓ mittendū convertitur: vū. et mchoat greddendo vices ipsi simoni petro, ego dico tibi: tanq̄ diceret (vt hier. notauit) tu mihi dixisti, tu es tps filius⁹ dei viui: et ego dico tibi. tu es petr⁹ sup etc. Ubi ad uerte nō solū diuersos, verū non vnos sed diuersos generum pro missiones petro factas esse. nā prima promissio cōstructionē ispi cit ecclesie. edificabo ecclesiam meam: secunda autem authenta te, dabo claues regni celorum: et quodcumq̄ solueris etc. alia ad ec clesie substantiam ista ad officium respicit: tantumq̄ inter se dif ferunt, q̄tum est inter substantiam et officium distantia. Et licet in prima promissione tripler inueniatur intellectus: exponendo per hanc petram vel christum vel petrum, vel confessionem petri: vt Chry. exponit: si tamen subtilius perspexerimus: vnicus est sen sus literalis: hoc est q⁹ per hanc petram demonstratur Petrus. Aug. enim in lib. primo retractationum cap. xxj. lectionis iudicio reliquit que duarum sententiarum sit probabilior. Petrus ne an christus demonstretur per hanc petram. Unde hac libertate freti, ex ipso euangelij textu dicimus per hanc petram petrum demon strari: vt patet ex eo q⁹ dominus dixit super hanc petram edificā bo. Si enim seipsum demonstrasset non diceret edificabat faciendo de edificio: quoniam tunc vere super seipsum edificabat faciendo de Simone Petrum: super petrum aūt nō tunc, sz post resurrectio nem edificare cepit, et propterea dixit in futuro edificabo: ac si aperte diceret, te quem nunc facio Petrum postea faciam fun damentum ecclesie mee. Confirmatur q⁹ hic sensus, quia alti us impertinenter premisisset tu es Petrus: quum tamen pro ma teria rei hoc petro dictū euāgelū insinuet: quum dominus qua



reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse petrum aut quoisum tu es petrus, nisi subsequenter demōstraret et sup hanc petram edifica bo ecclesiā meā? Ait hiero. exponēs hūc locū ait: secūdū autē me taphorā petre, recte dicitur ei edificabo ecclesiam meā super te. Expositio autem chrysō. de confessione petri. in idē redit: qm confessio fidei in idem redit cum solliditate seu firmitate fidei quā de notat petrus: non enim differt ab ea nisi tanq̄ actus ab habitu: et rursus constat q⁹ ecclesia magis ⁊ibet pō fundamēto fidē q̄ fi dei confessionem. Unde relinquitur q⁹ ad literam per hanc petrā demonstratur petrus. Exactius autem loquendo dle hanc petrā, i. in te petram. in te solliditatem fidei. in te christum creditum. in te christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositio nes. nam singule vere quidē sunt. sed partem tm̄ veritatis explica runt: fidem seu fidei confessionem aut petrum vel christum expo nentes. Quum autem vtrumq̄ simul iungitur: ita q⁹ et petri perso nam et christi seu fidem simul significari exponitur, integra verita tis integer sensus habetur litere: dicentis nō super petrā. sed sup hanc petrā. Inuidunt siquidem metaphorica petra et sit hec. q̄ est in hoc demonstrato suppositio: sicut qō ly aliud in petro exīs integro sensu literali patefacto et admisso et amplius aperiendo, scito ex euangelio omnes promissiones petro factas conuenire tur petrus: cui dictum est. tu es petrus. Manifestaturq̄ sic esse primo de prima promissione, et deinde de secunda. In prima pro missione tria respice, primo tu, secundo es petrus, tertio sup hāc petram. Ex pronomine tu, demonstratur persona illa cui christ⁹ loquebatur: persona dico, nō qualitas aliqua: nā constat pro nomen tu, demonstrare substantiā sine qualitate etiā apud grāmati cos. Rursus ex pronomine tu, mōstratur vnica persona: vt patet. Ex contunctione propterea huius quod est esse petrū ad ly tu, cū dicitur, tu es petrus, significatur aperte affirmari a dño illam vni cā personā esse petrū: et per hanc petrā demonstrat illā eādē pe tram quā tūc pronomine demonstrātiuo monstrabat tu es petr⁹. Significantissime siquidem ille articulus hanc exprimit eādem monstrari petram de qua tunc erat sermo, que et per pronomē tu es petrus monstrabatur: et hoc tāto clarius, quanto nulla alia pe tra tunc monstrata aut nominata inuenitur in euangelio. Esse igi tur futurū christi ecclesie fundamentum, iungitur huic petre: que quia iungitur persone mōstrate pronomine tu, oportet intelligere q⁹ esse christi ecclesie fundamentū, ꝓmittitur vnice persone demō strate per tu: cui tunc datū est q⁹ esset petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit dominus. et ego dico tibi. nō beatitudi ni tue, non filio columbe, non filio reuelationis: sed tibi. De secū da aūt promissione clarissime patet: quia exprimitur pronomē de mōstrariuū substantie, dicendo. et tibi dabo claues. Oportet nāq̄ hec valde notare: quoniam hinc commenta hereticorum et scisma tica ꝙ specie temus scā. sed re venenosa cōfutantur: aiunt eñ super petrā. i. fidei firmitatē ecclesiā fundatam. Uerum dicūr, sz dominu tū: q̄m dño dixit quidem super petrā. sed nō hoc solū dixit. sed ad didit articulū hanc. dicens super hanc petram: quam ꝓcul dubio tunc mōstrabat dicēs. tu es petrus: si eñ sup fidei solidū absolute edificaturus esset. nō dearticulasset soli⁹ trate ad psonam illā. Sed scismatici personalis fundamēti vnitatē a christi ecclesia tol lere ꝙ hec cōmenta nituntur. Dño aūt hos oēs pueniēs, sermonē ad simonē petrū sub pronomine direxit: inchoās et ego dico tibi, et subdēs tu es petrus: tu. nō beatitudo tua aut aliq̄d eiusmodi: tu, nō vos: vt vnitas fundamēti ecclie, vnitas quoq̄ psonalis a christo affirmata intelligat: dū dicitur, tu es petrus. tu vnus es petr⁹ futurus postea fundamentū: q̄s sup hanc petrā. i. te petrū edifica bo ecclesiam meā. Duplex aūt aduertenda est inter has promissio nes differētia. prima est, q⁹ esse fundamentū ecclesie nō promittit ꝙsone petri absolute, sz quatenus est petrus seu petra: claues aūt regni celorū promittunt ꝙsone petri absolute. Et habes hāc diffe rentiā ex euāgelio: dū de primo dicit, et sup hanc petrā edificabo ecclesiam meā, et nō dixit sup te edificabo ecclesiam meā: per hāc eñ petrā demonstrauit totū qō diterat. tu es petrus: nam petrā red dit ad ly petrus, et articulum hanc reddidit ad pronomen tu: tā q̄ si diceret, tu es petrus et super te petrum edificabo ecclesiam meam. De claubus aūt regni celorum non dicit et tibi petro neq̄ per hoc q⁹ dixit tibi, q⁹ persone non qualitati per petram significa te puta fidei promittebat claues: persone ergo qualificate pro missum est fore christi ecclesie fundamentum: persone vero nude promisse sunt claues regni celorum. Altera differentia est. q⁹ in prima promissione petro promittitur ecclesiaz sustinendi officiū, non se petro sed christo actore: nam non dixit et super hanc petraz edificabis ecclesiam meā: sed dixit, sup hanc petram edificabo ec clesiam meā: tanq̄ si diceret. tu sustinebis tanq̄ petra me edificā te ecclesiam meā super te petra. In promissione vero clauū aperiendi officium et claudendi nō sibi reseruauit dñs, sed se daturuz claues promisit: vt ille cui dantur agat aperiendo vel claudendo regnum celorū. Hec ex euāgelij pleno sensu differentie cōstant. Ex quibus euidēter colligit differētia inter officiū petri quo ad pote statē vrendi claubus et soluēdi atq̄ ligandi, et officium emis dē ad sustinēdam ecclesiam in fide: dū officium clauū homini cōmittit: officiū vero sustinēdi ecclesiam in fide, ad christum vt actorē, ad pe tram vt rationē sustinēdi, ad hominē vero petrū vt fundamētum suppositū ꝓ specrare dicitur. Oportet siquidē hec diligēter con tēplari: vt sciamus hinc rationē reddere posse ibus q̄ claues regni celo rum nō sunt date sanctitati seu iustitie hois: sed promisse sunt ho mini futuro passiōi ouium christi. Si quis aūt contra huiusmo di exactam expositionē verborum euangelij obiciat: eo q⁹ petrus nō fuit ex tunc re et noie petrus: q̄m non plenerauit solidus ac fir mus in fide. ter siquidē postea dñm negauit: ac per hoc verba dñi sonantia in presenti tu es petrus. non sunt sic exacte intelligenda. Aduertat sic obijciens se fallt confundendo figmitatem fidei et firmitatem charitatis: petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente christo. tu es petrus: vt hiero. testatur, exponens et ego dico tibi non sermone cassō et nullum opus habente, sed di co tibi quia meum dirrisse fecisse est quia tu es petrus. Nec defe cit negando dominum in fide que in corde est, cuius defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio a paulo apostolo manife stata est ad ro. x. corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad sa lutem. Testatur siquidem dominus⁹ petrum nō defecisse in fide. luc. xxij. dicēs: ego rogaui pro te vt nō deficiat fides tua: constat enim christū in omnibus exaudium fuisse pro sua reuerentia: vt dicitur heb. cap. v. Defecisse autem ipsum in charitate et penitum mani festat: et dominus testatur subintrans: et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit a charitate christi, non a fide: perseuerauit ergo semper petrus.

**His premissis:** Ad obiectiones in oppositum di cendum est. Et circa tres primas non oportet insistere: quia iam declarati est q⁹ impertinēes sunt: nam ad confessionem petri spectant omnia q̄ in eis afferuntur. Ad tres primas obiectiones.

Ad alias vero obiectiones, ex illis verbis, tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: dicitur q⁹ hec quidem spectant ad pontificalem gradum, non fm officium clauium, sed fm officium fundamenti. Et ex proposito dominus dixit non tu vocaberis petrus, sed tu es petrus: vt affirmaret, tu es petrus re et nomine: hoc est, tu es solidus firmus cōstans etc. in fide tanq̄ pe tra: vt leo. Greg. beda q⁹ exponunt. Nec ex his aliud potest inferri nisi q⁹ soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinen di ecclesiam in fide. quod grauis concedimus: nam ex hoc non habetur q⁹ esse fundamentum mediante charitate seu iustitia cō ueniat petro. sed mediāte fide. Et rursus hinc nō habetur q⁹ esse fundamentū promissum sit fidei simpliciter et absolute: ac per hoc promissum sit cuicumq̄ in quo inuenitur fides: quoniā christus non dixit et super petrā. sed de articulauit eā ad personā. adiungēs ly hanc. dicendo super hanc petram: procul dubio enim petra tūc demonstrata per premissa verba. tu es petr⁹. repetitur: vt qui mo do est petrus futurum sit fundamentum. Quo circa clare patet, q⁹ sicut solus simon demonstratus est dicendo tu es Petrus, so lus quoq̄ repetitus est domino, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Nulla ergo ꝓmissio facta est dono virtutis ab solute: sed sola prima inter eas: scilicet edificatio ecclesie facta est dono fidei, non in quocumq̄ sed in persona futuri pastoris ouium christi. Ad cōfirmationem

Ad cōfirmationē.

Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere: quia iam declarati est q⁹ impertinēes sunt: nam ad confessionem petri spectant omnia q̄ in eis afferuntur.

Ad alias vero obiectiones, ex illis verbis, tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: dicitur q⁹ hec quidem spectant ad pontificalem gradum, non fm officium clauium, sed fm officium fundamenti. Et ex proposito dominus dixit non tu vocaberis petrus, sed tu es petrus: vt affirmaret, tu es petrus re et nomine: hoc est, tu es solidus firmus cōstans etc. in fide tanq̄ pe tra: vt leo. Greg. beda q⁹ exponunt. Nec ex his aliud potest inferri nisi q⁹ soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinen di ecclesiam in fide, quod grauis concedimus: nam ex hoc non habetur q⁹ esse fundamentum mediante charitate seu iustitia cō ueniat petro, sed mediāte fide. Et rursus hinc nō habetur q⁹ esse fundamentū promissum sit fidei simpliciter et absolute: ac per hoc promissum sit cuicumq̄ in quo inuenitur fides: quoniā christus non dixit et super petrā. sed de articulauit eā ad personā. adiungēs ly hanc, dicendo super hanc petram: procul dubio enim petra tūc demonstrata per premissa verba. tu es petr⁹, repetitur: vt qui mo do est petrus futurum sit fundamentum. Quo circa clare patet, q⁹ sicut solus simon demonstratus est dicendo tu es Petrus, so lus quoq̄ repetitus est domino, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis ab solute: sed sola prima inter eas: scilicet edificatio ecclesie facta est dono fidei, non in quocumq̄ sed in persona futuri pastoris ouium christi.

Ad cōfirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium et officio fundamenti: respon detur q⁹ ex differentibus verbis domini manifeste declaratum est nō esse simile de vtroq̄ iudicium. Et licet accessionem sequa tur naturam principalis ceteris paribus: vbi tamen (vt in propo sito) maxima est in ceteris disparitas, non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, q⁹ in officio fundamenti homo se hz quasi totalr passue: dicēte xpo. ego edificabo sup te petro: in officio aūt clauū nō di xit, ego aperiā aut claudam, sed absolute ubi dabo claues regni celoꝝ. Nō est ꝓpterea mirū si aliter ꝓmissum est fundamēti officiū

Universidad de Deusto
Biblioteca



et aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud hominis absolute. Cōsentanea est autem huiusmodi differentia a christo instituta humane etiā rationi: nam usus clauiū siue rectē siue abusus fuerit nō in vniuersalem redūdat ecclām: officiū aūt sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tñ vbiq; dicit, & porte inferi non prevalebunt aduersus eā. Promisse sunt ergo claues regni celorū nō dono spūtis (vt heretici fingunt) sed persone simonis petri futuri pastoris ouium & agnorum christi.

¶ Dei soue petri in se & non solum in persona ecclesie promissas esse claues. Caput iii.

Non longe a priorib⁹ recedūt affirmātes claues regni celorū non petro sz ecclesie a christo promissas, dicēte, tibi dabo claues regni celorū: tanqz diceret, tibi hoc est ecclesie significate per te, nō tibi dabo claues regni celorum. Nam istis cū prioribus cōmune est & eximere petrum ab hac dominī promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono dei promissas esse claues: solum in hoc differunt: q priores dono dei in quolibet iusto aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono dei in ecclia inuēto claues datas asseuerant: eo q petro nō vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesie christū dixisse comendāt. tibi dabo claues regni celorum. nituntur q; hoc multis argumētis astruere. ¶ Unde primo arguūt. Christus exponit seipsum in euāgelio cui loquatur & cui tradat claues dicens. beatus es simon bariona, caro et sanguis nō revelauit, sed pater meus q̄ est in celis. Ubi aperte petrus in hac persona nō est petrus. nō est caro neq; sanguis, nō simon bar iona, omnino petr⁹ extra hominē ponit: & tam nō est vila persona per se, sz reuelantis patris auditor: cui dant claues. Nulli ergo priuato homini date sunt claues, sed soli ecclesie, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne revelationē patris: ecclesia aūt ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille petrus auditor revelationis & acceptator clauiū. ¶ Secūdo ex cohærentibus. Christus enim post gloriosam istam petri cōmendationem quum ei petrus, phibuit ne moreretur reprehendit petrum: vade post me sathana: non enim sapis ea que dei sūt. Ut ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem petrum qui claues accepit. nō fuisse petrum illum barionā, sed ecclesiam filiam dei: que verbo dei genita verbum dei audit & confitetur perseuerantur in finem: non aliquando non sapiēs que dei sunt nec vnq; retro abire iussa sicut petrus. ¶ Tertio ex dei sunt nec vnq; retro abire iussa sicut petrus. ¶ Tertio ex que dei sunt nec vnq; retro abire iussa sicut petrus. ¶ Tertio ex eo q christus dixit, super hanc petrā edificabo ecclesiam meam: hoc est super fidem a petro totius ecclesie persona confessam: ac per hoc in qualibet ecclesia vbi est fidei petra illic & claues. ¶ Firmatur aūt hoc: quia nec ipse petrus petra fuit nisi eadem perseuerans cōfessione: quoniam mox post acceptas claues errauit: tamen nō sunt ei claues rursum allate: quare non in sua sed ecclesie persona eas accepit. ¶ Quarto. Quādo papa eligit an secum affert claues vel non? si affert, ergo erat papa anteqū eligeret: si nō affert, a quo accepit? numquid ab angelo de celo? nonne ab ecclesia? Item quando papa moritur cui reliquit claues, nisi ecclesie a qua accepit? quid igitur potest dici cōtra hanc euidentissimā experientiā, optimā euāgelij interpretē, claues nec petro nec successori sed soli ecclesie datas? a qua tanqz minister accepit vsur? eis sacerdos in qualibet ecclesia. ¶ Quinto formatur argumentū similis forme argumēto quo paulus ro. iii. & gal. iii. vtitur dicēs q sicut abrahe ex fide reputata est iustitia, ita & oībus qui credūt reputabitur ad iustitiā. Quare etiā hic similiter: si petro habēti revelationē patris & pfm cōfitenti claues dantur, ita necesse est hoīm silr confitenti & revelationem habēti claues donatas esse: q̄s nulli nisi ecclie cōuenire potest: quū nullus singularis fidelis constanter certo ac pseuerāter hr̄e possit hāc confessionem: vt etiā de ipso petro patet. ¶ Sexto: q; non solum (vt aug. primo li. de doc. christia. cap. xvii. testatur) has claues christus dedit ecclesie sue, vt quecumq; solueret in terra soluta essent & in celis: sed etiam vt ipse testatur super Jo. petrus apostolus propter apostolatus sui primatū ecclesie gerebat figurata generalitate personam: in persona ergo nō sua sed ecclesie claues accepit. ¶ Quod ex aug. verbis ibidē amplius firmatur, quū dicit: Quod enim ad ipsum petrum proprie pertinet, nam vnus homo erat gr̄a vnus christian⁹, abundantie gratia vnus idemq; primus apostolus: sed quando ei dictum est, tibi dabo claues regni celorum vniuersam significabat ecclesiam. ¶ Confirmatur q; eadem sententia ex verbis eiusdē aug. psal. cviij. Sicut quedā dicuntur que ad apostolū petrū pertinere videt, neq; tñ habent illustrē intellectū nisi quū referuntur ad ecclesiam, cui⁹ ille agnoscit & figura gessisse p̄sonā, propter primatum quē in discipulis habuit: sicut est, tibi dabo claues regni celorū: ita iudas p̄sonam sustinet nummoruū christi. Ex his em̄ ibis apparet petrū non in sua, sz ecclesie figurata persona claues fuisse pisse, dum hic dicit non habere illustre intellectū nisi ad ecclesiam referat: & ibi cōtra personales cōditiones petri aduersatiua cōiunctione subdit̄: sed q̄ ei dictū est tibi dabo. ecclesiam significauit. ¶ Et confirmat rursus authoritate euāgeliste describentis interrogāti christo, quē dicūt homines esse filiū hominis: nullā certū discipulū rndisse opiniones q̄ de eo erāt: interrogāti vero de se apostolos vnū certū petrū rndere & protinus absoluere ac p̄mittere filii dei cōfessionem: vt verā christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, nō multorū opinionib⁹ velut arūdinē agitari doceret. Tertia confirmatio.

Tenet ergo petr⁹ ecclie vnitatis figurā. ¶ Accedit ad hec ex pria. authoritas habita, xvi. q. j. loquitur dñs: dicēs: q̄uis apostolis oībus post resurrectionem suā parem tribuat potestatē tamē vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdē originē ab vno incipiēs authoritate sua dispositit: hoc vtiq; erāt ceteri apostoli qd petr⁹ fuit. pari consortio predit & honoris & pōtis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia christi vna monstraretur. Unde non vni sed vnitas claues accepit: vt attestātur etiam capitula omnibus & quodcunq; xxiii. q. j. ex hiero. & aug. Quarta cōfirmatio.

Primo

## Ad euidentiam

Bonum cōsiderandū est vnū dictā sanctis: sez petrū signāsse ecclesiam quū claues accepit, Duo aūt exponi seu deduci: primū est, ecclesia accepit claues quū petr⁹ claues accepit: secūdū est, q̄ p̄sona petri nō accepit claues. Uāi dupliciter cōtingit hic errare, vel negādo primū vel affirmādo secūm. Et negare quidē petrū ecclesiā signāsse, est cōtradicere expositioni sanctorū. Affirmare aūt ecclām sic accepisse claues q̄ p̄sona petri nō acceperit, error est plusq̄ hereticus: q̄n euangelica p hoc negāt historia & historia in pabolam vertit. Parū dixi: q̄n oīs etiā veteris testamēti historia in pabolā verteret. Declaro singula: si enim petro nō in p̄sona, p̄pria sed solūmodo i p̄sona significate q eū ecclie, p̄misse sunt claues quū dictū est ei: & tibi dabo claues &c. pabolicus petrus induitur: & nō narratur historia sed parabola, quum dicit: venit iesus in partes cesaree philippi & interrogauit discipulos suos. cum reliquis que sequuntur. Et eadem licentia qua hec historia vertitur in parabolam, omnis alia historia nō solum noui sed etiam veteris testamēti in parabolam verti poterit. Scriptum est enim, omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia petrus figurā gerebat ecclie, pabolicus ponit & nō in p̄pria persona circa claues, pabolam quoq; necesse est fateri de martha & maria, que figurā gerebāt vite actiue & contemplatiue: parabole quoq; erunt resuscitatiōes trium mortuorum a christo, quia figuram gerebāt triū generum peccatorū spiritualiter resurgentium, quinimo & mors christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate vite significat: & breuiter vniuersa ruit vetustas gestarum fides in sacra scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari: vno modo p modum parabole: sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam significāt cultores dei in christi ecclesia: & sic de aliis. Alio modo per modū rei gestē: ita q̄ res vere gesta significat rem aliā: sicut trāsitus hebreorum per mare rubrum significat trāsitū nostrum de vitijs ad virtutem: & adhuc tus magorū ad oriantem christum, significat viatorū progressum ad celestem patriam. Inter hos autem significādi modos hec est ad, p̄positum disparitas, q̄ in parabolica significatione multa est cura de significantib⁹ personis & m̄ seipsas: quoniā ad significandum tantum describunt: quēadmodum apud poetas fit in comedijs & tragedijs. ¶ Quū aūt res gesta significat, oportet primo oīm curā adhibere ad rē que geritur & ad p̄sonas & m̄ seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit: ex quo solo & m̄ dionys. & aug. efficax trahitur argumētum. Unde oportet primo verificare in historia res gestas et dictas de personis & m̄ seipsas ad veritatem fidei: deinde potest superaddi sensus spūalis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad edificationem christi fidelium. nō ad comprobādum ea fidei que in controuersiam venit. Quocirca oportet primo ad veritatem historie fidei saluandam sensum historicum tenere: & personam petri non vertere in personam parabolicam quum de fide agitur historia. et sensus literalis mueſtigatur euangelice historie quando venit ihesus in partes cesaree philippi & interrogauit discipulos suos. cum reliquis que sequuntur. Et eadem licentia qua hec historia vertitur in parabolam, omnis alia historia nō solum noui sed etiam veteris testamēti in parabolam verti poterit. Scriptum est enim, omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia petrus figurā gerebat ecclie, pabolicus ponit & nō in p̄pria persona circa claues, parabolam quoq; necesse est fateri de martha & maria, que figurā gerebāt vite actiue & contemplatiue: parabole quoq; erunt resuscitatiōes trium mortuorum a christo, quia figuram gerebāt triū generum peccatorū spiritualiter resurgentium, quinimo & mors christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate vite significat: & breuiter vniuersa ruit vetustas gestarum fides in sacra scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari: vno modo p modum parabole: sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam significāt cultores dei in christi ecclesia: & sic de aliis. Alio modo per modū rei gestē: ita q̄ res vere gesta significat rem aliā: sicut trāsitus hebreorum per mare rubrum significat trāsitū nostrum de vitijs ad virtutem: & adhuc tus magorū ad orient

Universidad de Deusto
Biblioteca



**Antecꝫ** Alutē ad hec rñdeat ex plano sensu tex. euangelici monstrandū est directa esse hec dñi verba ad petrum solū. ℣ Patet liquidē hoc primo ex principio sermonis dñici ad petrū quum dixit. beatus es simon bar iona: hoc enim non pōt referri ꝑ ad oēs. Tū qz exprimitur propriū nomē simonis: et explicat cui⁹ sit fm carnē filius. dicēdo bar iona. i. filius ione. Tū qz subiūgit hoc fuisset de uida: qm nō credidit in rp̄m: vt testatur Jo. vj. cā. quū refert dñm dixisse, sed sunt quidam ex vobis qui nō credūt: ℟ statim subdit rōnē dicti: faciebat enī ab initio iesus q̄ essent credētes ℟ qs traditur⁹ esset eum. Et rursus in calce eiusdem ca. dicēte petro. tu. es xp̄s filius dei. respōdit eis iesus: mōne ego vos. xij. elegi. ℟ ex vobis vnus diabol⁹ est. nō pōtergo verificari qz ad oēs apostolos dictū sit. tibi⁹ es: quū vn⁹ eorū nō crederet. ℟ diabol⁹ esset. ℣ Secūdo ex subiūcta rōne. qz caro ℟ sanguis nō revelauit tibi sed pater meus qui est in celis. Nā ex his dñi ℣ bis cōstat petro revelationem factam esse a celesti patre: ita qz hoc negare esset ꝑuū fidei: nō ꝑpterea hinc ꝙstat aliis aplis huiusmodi revelationē esse facta: scriptura enī hoc nō tradit: ℟ ꝑpterea eadē facilitate cōtenitur qua affirmat. Cōstat igit̄ hinc qz ad petrū verba dirigunt: ℟ nō cōstat qz ad alios extēdant. ℣ Tertio ex subiuncta affirmatiōe, tu es petr⁹. mōstrat enī ℟ ꝓnomen tu ℟ nomen sibi primo impositū a christo Jo. j. tu vocaberis cephas. qō interꝓtatur petr⁹. qz ad solū petrū sermo dirigit. nā si ꝓnomē demōstrativū ad sensum, adiectis ℟ noie ꝓprio a natiuitate. i. simō. ℟ noie patris carnalis, ℟ noie quo sol⁹ cognominat⁹ est a ℟ ꝓ̄o a principio discipulat⁹: sz petrus. ℟ interioꝝ dono revelationis qō non cōstat aliis fuisse cōcessum, nō sufficiēter signatū est qz ad ipsum solum est sermo: quibus q̄o verbis describendum fuit ab euāgelista qz ad solum petrum erat sermo? Et cōfirmat: qz eodē ꝓnomine demōstrativo ad sensum vsus est dñs subiungēs: ℟ tibi dabo ꝛc. Et cōfirmatur ex eo qz nō pluribus nec maioribus circumstantijs describuntur et nominantur a notarijs persone heredes aut legatarie q̄ persona petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo: simonem filium ione. petrum ex interna revelatione commendatum. ℣ Ex verbis igitur ℟ ex sensu verborum clara luce patet soli petro dictum esse. tibi dabo claues ꝛc.

Ad ꝓmum.

**Ad primā** Aūt obiectionē in oppositum dicit. ex hoc qz dñs interrogauit oēs nō cogit religiosū sermonem dirigi ad oēs: frequēter enim diuertitur sermo a pluribus ad vnum aut ecōuerso. Mater siquidem filiorū zebedei petijt vt sederent duo filij sui. vnus ad dexteram ℟ alter ad sinistrā. dñs autem ad filios rñdendo sermonē dirigit. potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Et si diligenter ꝓspectus fuerit euangelicus text. ipse cōuersio sermonis attestat qz nō oēm sermonē ad oēs dirigebat: inquit enim matth. qz primo ℟ scō interrogauit discipulos cōmuniter, deinde ad petrū sermonē vertit. ℟ rursus ad discipulos sermonē conuertit: nam subditur. tūc ꝑcepit discipulis suis vt nemini dicerent qz ipse esset iesus ꝛc. Si enī totus iste sermo ad omnes fuisset directus: nō narrasset euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit qz communis petro et alijs causa: effecta domini interrogatione fit. cum hac eiꝰ cōmunitate stat qz appropriata sit petro: nam in maiori causa. cōmunis scilicet tentationis. solus petri ratio habita est: vt ipse dñs testatur Luc. xxij. dicens: Symō. ecce sathanas expetiuit vos vt cribaret sicut triticum. ego autem rogaui ꝓ te vt nō deficiat fides tua: et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ubi patet oēs expetitos a sathana. ℟ tamen dominum pro solo petro orasse: orauit inquit pro te. nō pro vobis: imo alios petro cōmendauit. ¶ Ad

Ad ſecūdū.

secundam obiectionem ex persona petri dicitur. qz gerere personam cōmunem seu respōdere ꝓ omnibus apostolis. pōt intelligi tripliciter. Uel ex officio: puta qz hz curam eorū. Uel ꝓ viā cōfessionis: puta quia apli cōmiserūt petro vt in ꝑsona omniū ꝓ oib⁹ respōderet. Uel per viam ratificatiōis: vt quia rñsio data a petro grata fuit cōmuniter aplis, vtpote cōgrua ac eximia. Et quidē q̄ petrus nō gereret ꝑsonā cōmunē ex officio. ex eo ꝓz q̄ nōdum erat cōstitutus pastor eorū: neqꝫ ꝑpter erat caput eorū nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorū. Sil'r qz nō ex cōmissione apostoloꝝ rñderet. nō solū ex eo ꝓz qz humano dicōmissio voluit̄ affirmaretur (qñ ex scriptura nō habetur) sed ex eo cōuincit qz dominus expresse testat qz caro ℟ sanguis non revelauit tibi sed pater me⁹. Ubi excludit non solum omne humanū cōsilium. sed etiā disciplinam ex sensibili anditu doctrine ipsius christi. dum interioꝝ spūali revelatione patris q̄ in celis est. petri notitiā qua christū filiū dei vni cōfessus est attribuit. Si enim ex cōsultatione cū alijs aplis rñsum dedisset. non sibi dictū fuisset qz caro ℟ sanguis nō revelauit tibi: quū inter eos esset cōsanguinitas ℟ carnalis ꝑpinquitas: ℟ similiter nō fuisset recursum ad actorem omnino spūalē ℟ designatū tā a remotis. i. in celis. Hec enim ofa manifeste testantur petri cofessionem nō ex aplorū cōmissione. ſz ex interioꝝ ipsi petro facta revelatione ꝓcessisse. ℣ Et cōfirmatur hoc ex cōtextu euāgelij: nam ꝓpositā dñi interrogatione prima discipulorū (quē dicūt homines esse filiū hominis) qz rñsio fuit cōis. euāgelista dicit. at illi dixerūt. in secunda vero interrogatione eorūdē (vos aūt quē me esse dicitis) qz rñsio ꝓpria fuit petro. euāgelista dicit: rūdēs simō petr⁹ dixit. ℣ Et cōfirmatur rursus ex Jo. vj. ca. Ubi differētia aperte notare possum⁹ inter petrū in ꝑsona oīm loquētē vel in ꝑsona ꝓpria: mā ibidem loquens petrus in ꝑsona omniū christo dño dicēti. nunqd ℟ vos vultis abire? rñdit petrus in ꝑsona omniū: dñe ad quē ibim⁹? ℟ verba vite eterne habes. ℟ nos credim⁹ ℟ cognouimus qz tu es christus filius dei. Et subdit euāgelista. rñdit eis iesus: nonne ego vos. xij. elegi. ℟ vnus ex vobis diabolus est? Ubi cōferēdo textum iohannis textui matthei. aperte apparet qz tūc quū apud iohānem in ꝑsona oīm petrus rñdit: loquutus est in numero plurali ꝓprie ꝑsone. dicēdo, ad quē ibim⁹? ℟ nos credimus ℟ cognouimus: ℟ sil'r dñs respondit nō petro. ſz eis: hic vero apō matth. oia sunt in numero singulari cū ꝓ nobis demonstrativus solū⁹ petri tā in rñsione petri q̄ in replicatione dñi. ℟ ꝓmissionibus ac assertionib⁹: ubi inquit dabo. nō vobis: quodcūqꝫ ligaueris nō quodcūqꝫ ligauerit⁹: tu es petrus. nō vos estis petrus. vt patet in ſra. Huiusmodi eiꝰ differentia manifestat. qz petr⁹ ex ꝓpriis intus a celesti patre habuit⁹ solus respōdet: soluſqꝫ a christo mōstrat. Nec putes ꝓpterea hāc eandē esse lectionē apud matthēū ℟ iohānem: quoniā ista matthei fuit post ea que referuntur a Johanne. Quod ex multis patet: nulla enim iohannis fuit post miraculū de quinqꝫ panibus. ℟ in caphar naum: vt ibidem apparet: quod aūt refert matthe⁹. fuit non solum post miraculum de quinqꝫ panib⁹. sed etiam post aliud miraculum de septē panibus: vt patet matth. xvj. ℟ fuit in pubus cesaree philippi. ℣ Dicendum est ergo qz rñsio petri tanꝫ grata ℟ rata ꝓ omnibus. dicitur fuisse in ꝑsona omnium: sicut frequenter contingit. qz collegis pluribus interrogatis. primo benerespondente. ab omnibus vt rata habet responsio. ℟ ꝓ oībus respōdit se primū frequētissimo vsu dicunus. Et sic intelligenda sunt verba chry. ℟ glo. inter. ℟ quorumcūqꝫ aliorū dicentiū qz petrus respondet ꝓ omnibus: erat enim os omnium rāꝫ ratificatum ab omnibus. Unde chry. Homel. ly. super matth. subdit: sol⁹ petrus respondet: ℟ confestim ꝓsiliuit ac ꝓuenies ait. Tu es christus ꝛc. Ubi vides nō consilio aut commissione aliorum respōdisse sed preuenisse. Et aug. de verbis apostoli sermone. xxij. ait. respondit petrus vnus ꝓ omnib⁹ qz vnitas in oīb⁹. Ubi videre potes qz dicitur petrum respōdisse ꝓ omnib⁹ nō ex cōmissione omniū non ex officio sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres. ℟ quod primus eorum optime respōdit vnitas omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos ac vnanimes qō ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur ℟ vt ab omnib⁹ dictum sumitur. ℣ Et hic patet responsio ad cōfirmationem subiunctam: ex eo enim qz christus petri responsionem approbauit ℟ commendauit petrumqꝫ beāt, ac illi tot promisit, vanū apparet expectationem ingerere vt audiantur alij: quis enim aliud dicturus esset qz quod diuinit⁹ reuelatum ℟ sic remuneratū vider. Unde nec remanserunt nō respōdentes alij: quia gratam eis esse petri responsione ſuffecit. Insinuatur autem petri responsionem alijs apostolis gratam fuisse nō solum ex hoc qz est rōni consentaneum iustis gratam fuisse nō solum ex hoc qz est rōni consentaneum iustis humanum motem: sed ex subiunctis statim euāgeliste verbis: ꝛc ꝓcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse esset iesus. Hoc siquidem ꝓcepto monstratur discipulos petri confessionem tenuisse: ideo enim ne alijs dicant inhibentur. ¶ Ad tertiū. dicitur qz si intendit argumētum promissas per verba hec omnibus apostolis claues: principium patet: hoc enim est quod probat dum erat. Si vero intendit qz per alia verba dominus ꝓcerat capitulum: vbi hoc tractabitur. ¶ Ad quartam obiectionem dicitur, qz authoritatē illā qō vni dico multibi in euāgelio. Uerūtamen vbicunqꝫ inueniat dicitur qz ad literā intelligē de dicere doctrinali: vt marcus testat in simili ca. xiij. quod vobis dico omnib⁹ dico: vigilate. Potest nihilomin⁹ ad ꝓpositum dici qz in hac authoritate non habet quod vni do olb⁹ do aliud est. eē dicere ℟ aliud dare: ꝑsens autem sermo non de dicere ſz de dare est. inquit est dare: ꝑsens autem sermo non de dicere ſz de dare est. inquit est domanus. tibi dabo claues regni celorum: ℟ propter ea aurhoritas

Ad tertium.

Ad qrtum.

non est



non est ad propositum. Ex quibus omnib⁹ patere potest qz ex his dñi verbis Matth. xvj. solus Petrus promissionem accepit claviū regni celorum.

¶ Apostolis alijs non esse alias collatum quod petro. Caput v.

Primo

**Damus** Fateantur multi ꝓmissum textum euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id quod Petro promissum est. datum esse a christo alias reliquis apostolis. id ꝙ verum esse multis affirmant argumētis ex sacra scriptura. ¶ Primo matth. xviij. apostolis comuniter dicitur: quecumqꝫ alligaueritis super terram. erunt ligata ℟ in celo: ℟ quecumqꝫ solueritis super terram: erunt soluta ℟ in celo. Ubi apparet potestatem ꝓmissa petro promissam. ad omnes extensam esse. ¶ Secundo Jo. xx. apostolis communiter exhibetur claues petro promisse: dicendo: quorum remiseritis peccata. remittuntur eis. ℟ quorum retinueritis retenta sunt. ¶ Tertio Jo. quoqꝫ. xx. apostolis cōmuniter dicit christus: sicut misit me pater et ego mitto vos. Et similiter mar. vlti. ℟ matth. vlti. omnes cōiter misit ad docēdum. ꝓdicandum ꝛc. ¶ Deinde manifestatur idē ex facto: nam act. viij. petrus missus cum Johāne legitur in samariam ab apostolis qui erāt hierosolymis. Et act. xv. in synodo de legalium observatione presente petro Jacobus dedit sententiam: dum dixit. ego iudico non inquietari eos ꝛc. Ad gala. quoqꝫ. ij. petrus ℟ iaco. ℟ Jo. qui videbantur columne esse, dextras dederunt paulo ℟ barnabe societatis. Ex quibus gestis equalitas cōprobatur petri ℟ aliorum apostolorum. ¶ Afferuntur demum mille authoritates sanctorū sonantes equalitatem petri ℟ aliorum apostolorum: vt est illa cypria. ℟ habetur. xxiij. q. j. loquitur dominus: decentis qz parem potestatē omnibus apostolis tribuit: ℟ hoc vtiqꝫ erant ceteri apostoli quod petrus fuit. pari consortio ꝓditi ℟ honoris ℟ potestatis. Et illa hiero. contra Iouinianum lib. j. cap. xiiij. At si tu dicis super petrū fundatur ecclesia. licet idipsum in alio loco super omnes apostolos fiat: ℟ claues regni celorum cuncti accipiāt, ℟ ex equo super eos ecclesie fortitudo solidetur. Et quecunqꝫ alie similes.

**Ad euidentiam** Horum scito ex euāgelico textu duo inueniri singulariter ꝓmissam edificabo ecclesiam meam: hoc enim soli petro ꝓmissum legimus. secundum est: Tibi dabo claues regni celorum: quod nulli alij inuenitur promissum: tertium ab origene notandū est. qz petro dicitur: Quodcunqꝫ ligaueris super terram erit ligatum ℟ in celis. in numero plurali: ℟ similiter quodcunqꝫ solueris super terram erit solutū ℟ in celis: apostolis autem communiter dicitur qz erūt ligata aut soluta in celo. in numero singulari. Et ratione subdit: quia non sunt tante perfectionis sicut petr⁹. ¶ Inter quatuor ergo ꝓmissiones petro factas. prime ab alijs differētia clara est: nam constat aliud significari per fore ecclesie fundamentum (qō explicat. super hanc petram edificabo ecclesiam meam) et aliud per habitarum claues ℟ soluere ℟ ligare. Sed differentia inter secūdam: (id est inter claues regni celorum) ℟ tertiam ac quartam, hoc est ligare ℟ soluere. non est vsquequaqꝫ nota. apparet siquidem iuxta litere superficiem per claues potestatem. per ligare autem ℟ soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauiū declararetur. quo pacto: scilicet ad celorum regnum pertingerēt. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo: quodcunqꝫ solueris super terram erit solutum ℟ in celis: ℟ quia pluraliter celoꝝ regnum ꝓmiserat. ideo pluraliter dixit in celis. Et iuxta hūc sensum promissio clauium a promissione soluendi ℟ ligandi differunt: sicut promissio potestatis a promissione actuum illius explicatiua. ℣ Sed hec veram quidem. sed non totam continent euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas. scito duplicis generis actus clauium: quidam enim sunt actus adequati ipsis clauibus: quidam vero minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adequan autem claubus actus sunt aperire ℟ claudere: partiales autem sunt ligare ℟ soluere. Declaro sinceris sonant. ℟ officium clauium clarissime testatur: claues enim solent modo ad aperiēdum ℟ claudendum esse. Hec desunt scripturarum testimonia tam ex veteri q̄ ex nouo testamento. Isa. enim xxij. quum dictum esset: ℟ dabo clauem domus dauid. subditur et aperiet et claudet: et similiter Apoc. iij. idem repetitur. Op vero soluere et ligare sint actus clauium. doctores omnes testantur. Op autem sint actus partiales ℟ non adequati claubus. ex hoc patet. qz soluere ℟ ligare se habent ad aperire et claudere vt partes ad totum: omnis enim qui soluit aliquem. aperit illi regnum celorum: sed nō omnis qui aperit alicui regnum celorum. soluit illi: et similiter ois qui ligat claudit. sed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemur. sed solida ratio simul cum veritate pateat. soluere ℟ ligare act⁹ sunt iudiciales. siue in sacramento penitētie siue in foro ecclesiastico: aperire ℟ claudere act⁹ sunt superiores. comprehēdentes sub se ℟ actus iudiciales ℟ act⁹ non iudiciales: vtrisqꝫ enim clauditur et aperitur regnum celorum. Et quidem qz celorum regnorum multi claudant alijs absqꝫ vinculo iudiciali. testatur dominus Luc. xj. dicens, ve vobis legisperitis qui tulistis clauem scientie. ipsi non introistis. et eos qui introibant prohibuistis. Op vero regnum celorum aperiant absqꝫ actu iudicij. magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia. gubernatione. ordinatione. doctrina. dispensatione. commutatione ꝛc. continue aperitur ecclesie regnum celorum. Differt ergo ꝓmissio clauium (tibi dabo claues regni celorum) a subiunctis duabus reliquis (℟ quodcunqꝫ ligaueris et quodcunqꝫ solueris) fm rem promissam: non solum sicut potestas ab actibus. sed sicut prās ab actib⁹ inadeq̄tis seu minoribus ℟ partialibus. ita q̄ quum promisse sunt claues petro. promissa est potestas aperiendi ℟ claudendi regnum celorum: quum autem promissum est eidem. ℟ quodcunqꝫ ligaueris ℟ quodcunqꝫ solueris: explicata est clauium efficacia in actib⁹ minoribus: vt perciperemus qz si partialium actuum tanta est efficacia. multo magis adequatorum actuum efficacia pertinget ad celos. Quocirca promittendo claues. promittitur totum: promittendo autem actus soluēdi et ligandi. non promittitur totum. sed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc qz soli petro. ꝓmisse sunt claues regni celoꝝ. fateri oportet soli petro promissam esse potestatem aperiendi ℟ claudendi regnum celorum: non qz solus aperire et claudere possit celoꝝ regnum (nam vt predictum est. quicunqꝫ soluit aliquem. aperit illi regnum celorum) sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiēdum ℟ claudendum regnum celorum. non istis vel illis. sed ecclesie edificate super eum a christo. ℣ Hunc sensum hancqꝫ differentiam ad literam verificari ex tribus vltra predictis declaratur: primo ex interposita semper conjunctione copulatiua in tex. euangelico: ait enim: tu es petrus. ℟ super hanc petram. et tibi dabo claues. ℟ quodcunqꝫ ligaueris ℟ quodcunqꝫ solueris: diuersitatem enim promissarum rerum coniunctio copulatiua insinuat. secundo: quia dominus non dixit. ℟ cuicunqꝫ aperueris et cuicunqꝫ clauseris: sed dixit quodcunqꝫ solueris et quodcunqꝫ ligaueris. Si enim claues exponere voluisset per adequatos ꝓ cuiubio actus (qui sunt aperire ℟ claudere) exponende erant: sed vbi ad ligandum ℟ soluendum descendit. manifestauit se nō exponere claues. sed ad minores actus clauiū transire: tertio ex eo qz nūqꝫ apostolis promisit aut dedit claues regni celorum. vel illarū adequatos actus: ſz aperire ℟ claudere regnū celorum: sed de partialibus actib⁹ clauiū locutus legitur cū aplis: ℟ dicendo. quecūqꝫ alligaueritis sup terram ꝛc. ℟ dicēdo: quorum remiseritis peccata ꝛc. ¶ Et si instet qz nec etiam petro dñs actus adequatos clauiū dedit aut ꝓmisit: quia claues quidē illi ꝓmisit. sed nūqꝫ ꝓmisit q̄ aperiret ℟ clauderet. Absit a diuina sapiētia, vt silentio tuo luerit actus adequatos clauiū: quum enim explicauit cuius essent claues vt aperiēdi ℟ claudendi. explanauit ꝓculdubio actꝰ adequatos clauiū. qui sunt aperire ℟ claudere. ¶ Constat aūt ideo apposuisse regni celoꝝ: vt exponeret qz claues sunt regni celoꝝ vt aperiendi ℟ claudendi. Ex ipso igitur qz ꝓmisit soli petro claues regni celorum. promisit soli petro adequatos actus clauiū: seu quod idē est claues fm actus adeq̄tos claubus: ℟ post hanc. ꝓmissionē descendit ad actus iudiciarios. ℟ quodcūqꝫ ligaueris ℟ quodcūqꝫ solueris: vt predictū est. ℣ Ex euangelico igit̄ textu due euidentes restant soli petro ꝓmissiones: hoc est fore fundamentum ecclesie (super hanc petrā edificabo ecclesiā meam) ℟ dādas ei claues regni celorum: ℟ tibi dabo claues regni celorum.

Instantia.

Ad cōfirmationē.

Oppoſito cōtra primā ꝓmissionem.

¶ Hec carent hec obiectionibus. Nam cōtra primam promissionem opponitur aut solum christū esse fundamentū ecclesie (iuxta illud prime ad cor. iij. fundamentū aliud nemo potest ponere ꝓter illud quod positū est. qō est christus iesus) aut si multiplex fundamentū admittit. non solus petr⁹ est ecclesie fundamentū. sed etiam alij apostoli: iuxta illud ad ephe. ij. superedificati super fundamentum apostolorū: ℟ apoc. xxj. mur⁹ ciuitatis habens fundamēta. xij. ℟ in ipsis. xij. nomia. xij. aplorum. ¶ Contra scām vero opponit primo. Si. ꝓmissione clauiū promittitur tota prās. cur post totū ꝓmittuntur partes. quodcunqꝫ ligaueris ℟ quodcunqꝫ solueritis? nim hec promissa in toto. ℣ Secundo. Si soluere ℟ ligare fuisset

Ad ꝓmissionē primā oppoſitā.

Secūdā promissionē.

Scōa

Universidad de Deusto
Biblioteca



sunt partiales actus clauiū,cur theologi in.xvij.z.xix.di.iiij. sen. de clauibus tractando,diffiniunt eas per actus iudiciales q̄ sunt ligare z̄ soluere,diffinitio eīs per propius z̄ adequatos actus dari debet.ℱ Tertio.Cur claues apostolice in ordinatione p̄sbiterorum dari affirmantur,si illis nō cōferuntur nisi minores actus clauium?ℱ Quarto.Cur claues dicuntur claues ecclesie,z̄ nō dicuntur claues petri,si soli petro primo date sunt?¶ Nō est aūt difficile his satisfacere.Et obiectis q̄dē cōtra primā ꝓmissionem petro factam vt foret fundamentum ecclesie,r̄ndetur,q̄ esse ecclesie fundamentū simpliciter.i.totaliter proprieq̄ est christo:esse autem fundamentum ecclesie ſm aliquod tp̄s vel ſm tale quā rationem particulare.cōicatū est aliis.Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei ꝓ ecclesia,cōmunicatū est esse fundamentum sub rationibus apostolorū z̄ prophetarū:petro autem vltra p̄dictam rationem ꝓmissum est fore fundamentū ſm rationē pastoris totius ecclesie christi:ſm quā rationē nō cōuenit aliis apostolis esse fundamentum.Et propterea diuersimode dicitur fundamētū de hoc triplici modo,de x̄po eīs dicitur cū exclusione aliorū(fundamentū aliud nemo p̄t ponere ꝛc.) de apostolis vero z̄ prophetis dicitur cū additione fundamēti totalis.i.christi:dum z̄ ad ephe.ij. q̄ diungitur,ipso summo angulari lapide christo iesu( vbi aug.dicit:ne apostoli vel prophete in quibus fundata est ciuitas se tenerent in se,in christo totum inniititur primo fundamento:quod fundamentum in summo est non in imo, vt in corporali fabrica.) Et apoc.xxj.subiungitur.z̄ agni.i.christi.De petro vero adiungit ipse christus,edificabo ecclesiam meam:vt ostendat ex christo principaliter pendere ecclesie edificium.¶ Ad quesita vero circa ꝓmissas claues respondendo,dicitur ideo post promissum totū per claues,promissas quoq; esse partes per q̄cumq; ligaueris z̄ q̄ cumq; solueris:vt monstraretur diuersitas rerum promissarum. (Si enim sub vnica promissione oia cōprehensa essent absq; conjunctionibus copulatiuis,aut sole claues promisse fuissent,adeō tas putasses z̄ exhaustas claues per,hec duo,quodcunq; ligaueris z̄ quodcūq; solueris.Hanc autem quia tam aperte promissam rerum diuersitas monstrata est,expurgando singula cum conjunctionibus copulatiuis clare intelligimus non totum quod promissum est petro promitti aut exhiberi cuicūq; alteri per hoc q̄ promittitur aut datur quodcūq; alligaueris z̄ quodcūq; solueris ꝛc, sed per hoc promitti aut dari ei ſm quod tertio z̄ quarto loco ꝓmissum est z̄ petro.) Et inde videres remanere primas promissiones apud petrū solū.¶ Ad secundum vero quesitū r̄ndetur ideo claues a theologis per actus iudiciales diffinitas,quia de clauibus ordinis tractabātur:vt patet in tex.magistri sen,tā in p̄incipio di.xvij. (vbi affertur amb.dicens,ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus,ei in p̄incipio di.xix.vbi dicitur:dantur he claues per ministeriū epi in p̄motione sacerdotis;quū eīs sacerdotalem recipit ordinem simul,z̄ has claues recipit.ℱ Et per hoc soluitur tertium quesitum.ℱ Ad quartum autem quod non de re sed de nomine est,z̄ propterea extraneū quodammodo est,respondetur q̄ claues dr̄ z̄ ecclesie z̄ petri:solus enim petr⁹ clauiger dicitur regni celorum.Et petri quidem sunt vt capitis vtentis,z̄ vt per quem ad ecclesiam deriuantur ecclesie autem sunt z̄ vt finis(quia propter ecclesiam petri:q̄ habet claues) z̄ vt vtentis in suis episcopis z̄ sacerdotibus:ita tamē quod secundum earum totalitatem ecclesia vtitur illis in suo capite,secundum autem partiales vsus vtitur in epis z̄ aliis ministris.Manauit ergo solida sententia dicta.

Ad primū z̄ secūdā,p missionem.

Ad tertiam

Ad q̄rtam

Ad primum p̄ncipale

Ad secundū

**Ad** primū aūt argumētorū in p̄incipio allato z̄ dicit dr̄m p illa verba q̄cūq; alligaueritis super terrā ꝛc.nō adequat se promissiones quattuor factas petro.sed solas duas vltimas: vt littera ipsa testatur.Et propterea nō dixit dr̄s dabo vobis aut ecclesie claues regni celorum:quū tamen dixisset petro coram eisdē tibi dabo claues regni celorum.Unde ex hoc ipso q̄ aliis apostolis dominis dixit,quecūq; alligaueritis ꝛc.nō facta mentione de clauibus,manifeste habef q̄ nō totū q̄ ꝓmiserat petro repetit in potestate aliorum tanq̄ petro totū,aliis vero ptes cōmissurus.

¶ Ad secundū vero dicitur q̄ post resurrectiōe dicendo quorū remiseritis peccata ꝛc.date sunt quidem apostolis claues sed nō in sua totalitate:q̄m date sunt ei claues ordinis,vt cōuer docto, dicunt.z̄ bene.Unde ad literam quum dicitur quorū remiseritis: constituunt inde ecclesiasticus in sacramento pnie.ℭ tum est ex parte ordinis:quum vero math.xviij.dictum fuit eisdē. q̄cūq; alligaueritis super terram,sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali.Unde z̄ cōmuniter dicitur z̄ bene,quod tunc ser nō fuit de actibus clauium iurisditionis:postea autem de actibus clauium ordinis.Et q̄n (vt declaratum est) neutrū iudiciū erāt,simul sumptum adequat claues petro promissas:sed soluere z̄ ligare in vtroq; foro,partiales sunt actus clauium petro promissarū, ideo per vtrāq; potestatē simul,non adequat potestas petro promissa. Unde disputationibus vacāres caueāt a sophistis ,opponētibus claues ordinis z̄ claues iurisditionis adequare claues ecclesie. Venenum latet hic:q̄si propie z̄ formaliter loquendo claues petro promisse,superiores sunt z̄ clauibus ordinis z̄ clauibus iurisditionis,z̄ propterea dr̄s non per actus ordinis aut iurisditionis eas exposuit,sed per regnum celorū,proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita q̄ ꝑspicacius intuēdo (vt predictum est) dr̄i verba,vbi dabo claues regni celoꝝ:per illā particulam regni celoꝝ exposuit claues per actum adequatum.ſ.aperire vel claudere: regnū eīs celorum aperiendū vel claudendū,actū aperiēdi vel claudendi secū ferr:constat aūt q̄ aperire z̄ claudere regnū celoꝝ actus sunt longe superiores oībus actibus iudicialibus,tā clauiū iurisditionis q̄ clauiū ordinis.ℱ Importune deniq; inst tibus nouas nūc inferri ecclesie claues:hactenus eīs nō sunt audite nisi claues ordinis z̄ claues iurisditionis.Unde nunc tertie claues in christi ecclesia:Responderur me nō inuenisse aut fingere nouas claues aut nomine:sed si equa lāce librare fas est hec cū obiectis,inuenient obicientes seipsos arguere,nam neq; claues ordinis neq; claues iurisditionis tradidit sacra scriptura.sed doctores explicarunt:claues autem regni celorum christus dr̄s ore proprio contulit.Ego de clauibus regni celorum loquor:non nominates introduco:ex ipsis dr̄i verbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifesto que dico.Ops aūt arguentes considerare subtilius doctorum sensum:z̄ vel ex hoc ipso quod doctores distinguunt regni celorum claues in claues ordinis z̄ claues iurisditionis,intelligere superiores esse claues regni celorum vtriusq;,z̄ erat eīs significare partes clauium regni celorum,ac per hoc claues regni celorum significare totum maius z̄ superius suis partibus quū simpliciter z̄ absolute dicuntur,vt petro promisse sunt:q̄n vero ad partes applicantur.significare tam claues ordinis eīs claues iurisditionis:vtreq; eīs claues regni celorum appellant.Unde acuti lectoris officium erit,discernere quando doctores de clauibus regni celorū absolute,z̄ q̄si de clauibus regni celorū applicatis ad ordinem vel iurisditionem loquuntur.

Ad tertium

¶ Ad tertium dicitur,quod ipsa domini verba testātur quod de apostolatus autoritate sermo est quum dicitur,sicut misit me pater z̄ ego mitto vos:mittere enim z̄ mitti ad apostolatum spectat: iuxta illud Jo.xiij.non est seruus maior domino suo,neq; apostolus maior est eo qui misit illum:z̄ propterea hinc non habetur ni si paritas apostolatus.Et similiter per alios textus quibus missi sunt pariter ad docendum z̄ predicandum ꝛc.non habetur nisi paritas quoad huiusmodi commissiones:petro autem supra hec omnia promissum est,z̄ quod foret ecclesie fundamentum,z̄ quod sibi darentur claues regni celorum.

¶ His autem que ex gestis apostolorum adducuntur,facillime satisfit.Docent siquidem concorditer theologi in primo sen. non oportere missum minorem esse mittente,neq; etiam esse ab illo misso filius missus est a spiritu sancto quo non est minor:z̄ a quo nō est. ℱ Ad literam tamen dicitur quod petrus erat tante humilitatis, vt inter apostolos se gereret vt vnus ex illis:z̄ non volebat vti potestate quam habebat:z̄ propterea tanq̄ vnus ex apostolis ab eis dem cum ioāne missus est.Patet autem manifeste huiusmodi petri humilitas act.xj.quum aduersus illum disceptabant alij fideles ex circumcisione:quod z̄ greg.z̄ habetur.ij.q.vij.ca.petrus.notauit dicens:Petrus potestatem regni acceperat:z̄ tamen idem apostolorum primus quemmonte cōtra eum a fidelibus facte cur ad gentes intrasset,non ex potestate officij qua posset dicere,oues pastorem suum non accusent nec reprehendant,sed ex autoritate diuine virtutis qua gentiles acceperant spiritum sanctum respondit.ℱ Et per hec posset similiter dici in synodo de obseruatione festi galium petrum se habuisse vtrunq; apostolum.Verumtamē si res gesta recte notetur,non fuit petrus consultatus nec solus apostolus sed apostoli z̄ presbiteri in hierusalem z̄ propterea ꝑsultatio nec a iacobo facta est,sed ab apostolis z̄ senioribus cum omni ecclesia: scribentibus tamen nomine apostolorum z̄ seniorum.Unde falluntur cantes,si iacobus filium ꝓtulerit:q̄n filia ꝓsultatio est,quā cōstat ab eīs factam:sed dū iacobus dixit ego iudico,perunde est acsi q̄ dixisset hoc est iudiciū meum.Unde nō introducitur iacobus iudicans,sed respondens:sic eīs legimus.Et posteaquā tacuerunt respondit iacobus: Imo petrus pastoris personam in p̄incipio gessisse videtur:quoniam ipse primus surgens allegans diuinā gratiā repehendit eos qui libertatē a legalibus verebāt in dubiū.Et

Ad tertium



gimus eīs sic.quū autē conquisitio fieret,surgēs petrus dixit ꝛc. Ubi mōstratur petri authoritas.ℱ Quod dexteras demum societatis petrus cum aliis dederit:hoc fecit quod quotidie pontifex facit.omnes episcopos non solum vt socios sed vt fratres habēs. ¶ Ad authoritates deniq; doctorum sanctorum,sonantes equalitatem petri z̄ aliorum apostolorū:dicitur ꝺificari de paritate eorū stolica.ℱ Et si iuxta sub p̄tē apostolica comprehēdi posse oia q̄ petrus poterat:in p̄optu responsio est satisfactiua,q̄ dato q̄ vera esset huiusmodi cōprehēsio:ex ea tñ non sequeret omnimoda equitas ad petri:esset eīs eoū p̄tes equales quo ad res q̄s facere possent:tñ nō essent eq̄les extēsine,neq; quo ad modum.Apli sic tem supra aplatū,ꝓmissa est(vt infra manifestabit) p̄tās vt ordinatis petri q̄s maior extēsio:quoniam extendebat se ad ipsos etiā apostolos vrpote christi oues.ℱ Nec gutfacias differētiam penes quippe est hec claues vt aplos z̄ aliud hec claues vt caput z̄ patrem:hoc aūt ei p̄m petrū sup oēs statuit,olbusq; p̄icit aplis ac claues promittit,aliis aūt nō dat claues,tñ ea q̄ sunt clauiū legat aut tribuit:sine matth.xviij.sine Jo.xx.sine Matth.z̄ mar.vlt.regnum.Et vt aliate primum authoritates manifestent:patet cpta.ita p̄res fateri aplos vt tamen sup vnū petrū edificari dicat ecclesiam(ex verbis dñi super hanc petram) z̄ authoritate sua dominū disposuisse dicat vnitatē ecclesiasticā ab vno petro originem habere.Hier.quoq; verba christi apud matth.tu es Petrus ꝛc.soli petro relinquēs,ad aliū se transfert locum,vbi similia apostolis data narrantur:tria numerans. Primo fundari ecclesiam super apostolos oēs:hoc enim fieri ꝓmulgatū est ad Ephe.ij.sup edificati super fundamentum apostolorū: secundū vero q̄ scilicet cuncti apostoli claues regni celorū accipiāt matth.xviij.quecumq; alligaueritis:z̄ Jo.xx.quorum remiseritis,habetur.tertium autem z̄ ex equo super eos ecclesie fortitudo solidet.ex relatis textibus:scilicet math,z̄ mar.vlt.z̄ luc.xxij. et Jo.xx.aut etiam ex aliis similibus textibus sumptum est:vnde patet ex iam dictis equalitatem apostolorū quatenus apostoli sunt et in fundando ecclesiam culorum z̄ vite.ecclesie fortitudinem solidātium(quam hier.affirmat)nihil officere petri singulari authoritati qua solus cuncte preponitur ecclesie.Unde et hier.ibi subiungit statim:propterea tamen vn⁹ inter xij.eligitur, vt capite constituto scismatis tollatur occasio.Ubi manifeste vides ita ex equo apostolatus pares diuisse apostolos,vt tamen petrus electus z̄ cōstitutus a christo sit caput omniū:hoc siquidē est q̄ tuemur.Hoc ad differētiam modi habendi spectat:quoniā hinc habes omnes hec habuisse vt apostolos,preter hinc aūt modum petrū singulariter habuisse vt caput oīm.Ex duab⁹ aūt hīs authoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas recte inter p̄tandas iuxta sensum p̄dictarum. ℱ Manifestatur aūt hūc esse verū sensum doctrine sanctoꝝ, tripliciter.Primo ex eo q̄ pares dicūt aplos:non solū p̄tē sed honore: quod nulli ad apostolatum referatur,constat esse falsum:quum petrus primatū honoris manifeste habuerit ſm oēs:secundo ex textibus ea ꝓ̄elicis,quos sancti afferūt ad ꝓbandā huiusmodi eq̄litatem:affert enim istos quos nunc discussimus:ex quibus cōstat nō plus haberi eq̄litatem ſm apostolatum:tertio ex rōne q̄ venitur:q̄.ſ.petrus in persona ecclesie vnus accepit claues ꝛc.vt vnitas ecclie hinc ꝓpareſ.ℱ Ubi ꝓpter scismaticos siste pedē: et scitos dupliciter posse intelligi vnitatē ecclie ꝓ petri vnitatē cōmendatā.primo vt significata sit ecclesie vnitas i christo capite vno.vni fecit.secundo vt significata sit ecclesie vnitas simplr z̄ absolute vnite in capite vno christi in terris vicario.petro.ſ.Primū sensum eligunt scismatici ex sanctoū vera ac sancta doctrina.sepe vnitatem ecclesie ꝓ ea q̄n primo numerant sensu explicanter vere q̄dē,tñ nō tota liter,nisi sub vnitate capitis:scilicet christi intelligat ipse christus in se z̄ in suo in terris vicario.ipse x̄ps vt cap.petr⁹ aūt vt vicecaput.Ubi z̄ pterea q̄n tacitū est:q̄ acceptato capite,intelligi cōsentiens est acceptari ipsum in se z̄ in suo vicario dū absens fuerit. ¶ Secūdo aūt sensus(in q̄ claudit punct⁹ adiuncta vnitate capitis in ordinādā vnitatē ecclie in suo capite celesti iesu christo,nō cō

gruit vnitas petri:sed et sufficiebat z̄ decentissime cōgruebat vnitas ipsi⁹ christi:quam dom⁹ hic nō tacuit,sed exp̄sit dicēs,ego dico tibi,z̄ rursus edifi.ecclīam,z̄ iterū dabo claues.Diuinam autem sapientiam(que est christus)disponētem oia suauiter:ꝓuentissime per vnitatem petri vnitatē ecclesie in capite terrestri loco christi significate,nullam hꝫ difficultatem.ℱ Secundo ex eo q̄ historie fides p̄clitaret:nā q̄si silūs esset petrus in his puulo quem matth.xviij.aduocans ad se dñs statuit in medio discipulorū dicens.nisi cōuersi fueritis z̄ efficiamini sicut paruulus ꝛc.sicut eīs paruul⁹ ille assumpt⁹ est ad exēplum seu similitudinē humilitat⁹,ita petr⁹ notat⁹ esset ad exēplum seu similitudinē vnitatis:ac ꝙ hoc sicut ad fidē historie cure nō est q̄s fuerit,quul⁹ ille,ita nihil aut parū curandū ecclesie esset an fuerit ſimō petr⁹ cui dictū est,tibi dabo claues regni celorum ꝛc.quod tñ doctorum omnium z̄ totius ecclesie aures offendit.Sanctoū ꝓptere a sensus est:q̄ ſm historie fidem res ita gesta est q̄ vni simoni petro claues sunt promisse:vt res rem significaret vt vnus petrus primo acceptrus claues vnitatem significaret ecclie.ℱ Tertio ex eo q̄ oportet saluare non solum significationē.sed etiā derivationem:hoc est nō solum vt vnitas ecclesie significet,ꝙ vnitatem petri,sed etiā vt vnitas ecclesie proficiscatur ab vnitate petri:vt cypria.in authoritate allata dicit.Loquitur dom⁹ ad petrum:ego dico tibi quia tu es petrus,z̄ super hanc petram edificabo ecclīam meam:super vnum edificat ecclesiam.Et q̄uis apostolis omnibus post resurrectionem suā parem potestatem tribuat:dicens,sicut misit me pater et ego mitto vos,accipite spiritū sanctū tamen vt vnitatem manifestaret,vnitatis eiusdem originem ab vno incipiente authoritate sua disposuit.Ubi manifeste vides ex hoc ꝙ dominus authoritate sua disposuit originem vnitatis ecclesie ab vno incipientem:nō solam significationem vnitatis ab vno,sed derivationem vnitatis ab vno assertam.Nam ad significandam authoritatem non erat opus:sed ad hoc ꝙ inittū habeat ecclie vnitas ab vno petro,authoritate christi opus fuit:poterat enim si voluisset instituere vnitatem ecclesie a multitudine apostolorū proficiscī.ℱ Quarto:quia vnitas ecclesie catholice non solum opponit hereſi,sed scismati. Si verō vnitas ecclesie attenderet solum penes vnitatem celestis capitis illustq; sacramentoꝝ ac rei spate credite et amate, vnitas ecclesie nō opponeretur scismatinā cum huiusmodi vnitate stat scisma:vt patet ex eo q̄ scismatici habentur qui ab vnitate apostolice sedis separati sunt.Et hoc igitur q̄ vnitas ecclesie ꝙ petrum vnum significatur, non excluditur imo magis ex modo quo per petrum significatur,includitur ꝙ petrus vnus claues accepit:vt ecclesie vnitatē nō solū significaret,sed etiam inchoaret ac cōseruaret.Et si perspectum acutius fuerit hoc quod est ecclesie vnitatem accipere claues:verus perfectiusq; z̄ fit z̄ significatur accipiendo claues in suo vno capite petro.q̄s si non in petro sed absolute ecclesia illas acciperet:quoniam vnitas capitis claues accipiens,vnitatem ecclesie non solum significat sed construr, sicut et cōseruat:quibus omnibus careret ecclesia si de vno nō fuisset illi capite ꝓuisum a christo dño.Et hinc habes vnde innumeras sanctorum authoritates recte intelligere queas.

¶ Solum petrum accepisse claues,consonat ei quod est ecclesiā accepisse claues. Caput vj.

Opp̄s vñ. Confirmatio.

**Occurrit** Post premissa satisfaciendum his qui querunt quonam pacto stant hec duo simul:solus petrus accepit claues,z̄ ecclesia accepit claues.ℱ Apparet enim ꝙ si solus petrus,ergo non ecclesia:et si ecclesia,ergo non solus petrus. Augeturq; questio ex aug.verbis super Jo.recitatis.xxiij. quest.j.quodcunq; ¶ Quodcunq; ligaueris super terram,erit ligatum z̄ in celis:si hoc petro tantum dictum est,non hoc facit ecclesia:si autem z̄ in ecclesia fit,petrus quando claues accepit,ecclesiam sanctam significauit.

**Huic** ¶ Enim questiōi satisfieri facile p̄t ab exercitatis in sacris literis:ac scientibus has duas veritates sic connexas ꝙ secunda nō solum cōsentit prime,sed p̄supponit z̄ dependet a prima,ſm sanctorum doctrinā.Considerandū siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad petrū,scilicet vt significatam z̄ vt inchoatam:petrus enim z̄ significauit ecclīam vnius salem,z̄ inchoauit eādem,quēadmodum caput principium est corporis.Inter has aūt duas relationes duplex ad ꝓpositū est differentia.prima est ꝙ significatio ptinet ad sensum mysticū,quo petr⁹ significat ecclīā:inchoatio aūt ptinet ad sensum hīstē,quo institut⁹ est petrus pastor totius ecclie.Secūda est ꝙ penes significationem nō attendit dependentia rei a re,sed dependentia signi-

Universidad de Deusto
Biblioteca



sicationis a significante: penes inchoationē autē attēditur dependentia rei a re, hoc est corporis a capite. Unde ecclesia dupliciter accepit claues in petro: nā accepit eas vt significata in petro, et accepit eas vt inchoata in petro: et secundum vtrūq; accipiēdi modum oportet presupponere hanc priorē veritatē ad literam, Solus petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectādo, quum significatio ista nō sit per modū parabole, sed per modum rei gestę (quia nō petrus parabolicus seu parabolice accipiens claues, sed petrus fm rem gestam significat vniuersam ecclesiam) oportet fateri vnum solū petrum fm historiam accepisse claues: vt ex re gesta significetur vnam solā ecclesiam catholicā habere claues: iuxta illud Ambr. certum est q; ecclesie vtrūq; ius ſ. soluendi et ligandi licet. hereſis vtrūq; nō habet. Si enim solus petrus fm historiam non accepisset claues, nequaq; per modum rei geste figurā gereret vnius at solius ecclesie vniuersalis. Dependet ergo catholice ecclesie significatio figurata in petro ex veritate rei geste q; solus petrus acceperit claues: et nō cōtrariatur illi. Si ad inchoationē quoq; spectetur, nulla est opus declaratione: qm manifestū valde est corpus dependere a capite, et qđ comunit capiti, conuenire quoq; corpori in suo capite: et ideo solum petrum accepisse claues. est solam ecclesiam cuius petrus est caput accepisse claues in suo capite. Quocirca solum petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatā et inchoatā in petro. Esse autem hāc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex cypria. verbis in precedenti capitulo declaratis: vbi vtrūq; modum scilicet significationis p modum rei geste, et originis ecclesie a petro docuit: dum dixit, super vnum edificat ecclesiam, et subdit, et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia christi vna monstretur: vt predeclaratum est. ¶ Aug. autem verba inducta eūdē confirmare sensum patet ex duobus. primo ex eo q; aduerbio tm vtitur ad excludendam extensionem petri ad ecclesiam: dixit em̄ si petro tm̄ perinde ac si dixisset si petro secundum seipsum tm̄, et non fm q; se extendit ad ecclesiam significandam vel figurate vel connotatiue, vt caput significat corpus cuius est caput. Unde non intulit aug. ex secunda veritate scilicet ecclesia habet claues. negationē prime scilicet solus petrus accepit claues: sed expositionem ipsius scilz q; petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset q; non accepit secundum seipsum tm̄, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significādo illā: hic em̄ planus est sensus verborum aug. Secundo ex eo q; subiungit: si ergo in persona petri significati sunt in ecclesia boni et in eade persona significati sunt mali in ecclesia. Hic enim patet q; de significatione per modum rei geste loquitur: nam eadā inter apostolos significare per modum rei geste malos in ecclesia dubiū nō est. Intendit ergo aug. petrū fm rē gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoq; per ipsum significatam accipere claues. ¶ Modus aūt quo ecclesia per petrum vsq; ad consummationem seculi accipit claues, est suauissime dispositus a diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput et membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem acciptat per successionem, in membris autem per participationem. In capite namq; habet claues regni celorum secundum actus claubus adequatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, claues habet secundum actus ordinis et partialis iurisdictionis.

Ad obiectionem.

**Unde** patet oppositum esse eius qđ apparebat proponendo questionē: quū em̄ dicimus solus petrus accepit claues regni celorum, socij compares excludūtur: nō illius corpus ecclesia nō illius successor excludūtur: imo tā ecclesia q; successor in solo petro includitur: quia ex hoc q; solus petrus accepit claues regni celorum infertur eas dem accepisse ecclesiam inchoatā ac significatā in suo capite: ac ꝓpterea eādē semper claues habere in capite quidem per successionem, in membris autem per participationem: vt sic vere vnū sit corpus tota ecclesia sub vno capite. ¶ Nec fallaris antiqua scismaticorū inuectione in catholicos tanq; monstra fingētes, dum ecclesie caput petrū dicimus: quando quidem christus est caput corporis ecclesie (vt dicitur ad colo. j.) et si petrus quoq; caput ecclesie ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Friuola sunt hec: qm̄ petrus alia ratione caput ecclesie dicitur, ab ea ratione qua christus est caput ecclesie: christus em̄ est caput ratione simplicius. petrus aūt rōne christi. Usi christus est simplr et absolute caput: petrus aūt ideo caput quest vicecaput: est em̄ loco christi in celis residētis, caput in terris. ¶ Unde totius ecclesiastici corporis vnū tm̄ ponitur caput simpliciter et absolute, i. christus loco cuius in terris petrus non aliud caput sed vicecaput constitutus est. Unde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore: nisi apud nolentes intellige re ecclesiastica nomina in sensu in quo dīr olim̄ fuerūt. ¶ Libet aūt mtueri hoc in loco omnibus huiusmodi obiectionib⁹ commune esse vnum errādi iter: inter omnes siquidē discussas positiones prima ex affirmata assistite qualitate, negauit subiectę personā. secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam petri significantē. tertia ex affirmata petri principalitate negauit eius singularitatem. quarta ex affirmato communi patrū apostolam negauit vnitatem pastoralis officij in petro. quinta ex affirmatis ecclesie clauibus, negauit solum petrum accepisse claues. sexta ex affirmato vnico ecclesie capite christo, negauit petrum esse caput loco christi. Et simile inuenies inferius quum ex affirmata charitate petri pastoris, negabitur ꝑsona pastoris sine charitate: et ex affirmato pascendi ope, negabit pastoris authoritas. Aperiantur itaq; lectorum oculi: et laqueos deprehendant.

¶ Promissum esse petro totius ecclesie pontificatum in antedictis promissionibus. Cap. vij.

**Oratio** Promissa esse petro a domino matheus euangelista in supra allatis refert verbis: quorum duo vltima, quodcūq; ligaueris et quodcūq; solueris, communicata quoq; a domino aliis apostolis idem testatur: prima vero duo, super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et tibi dabo claues regni celorum, propria petro perseuerarunt. In quibus promissis petro totius ecclesie pontificatum declarandum est: postq; ambe ꝑmissiones amplius dilucidate fuerint.

**Quocirca** In prima promissione notāda sunt sex: signi ficantius enim vide primo ecclesiam meam non ecclesias meas: secundo ecclesiā meam, nō aliquam ecclesiā meam: tertio ecclesiam meam, nō oēm ecclesiā meā: quarto ecclesiam meā, non indefinite: quinto ecclesiam meā, singulariter seu vnicam: sexto ecclesiam meam, sine additiōe aliqua. Utrōde singularim, nō dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meā, vt vna ecclesia significaretur: que ꝑ suas multas comprehendat partiales ecclesias, nō propterea scindatur diuidatur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnū corꝑ multa hz mēbra: iuxta verbū apostoli ad col. j. ipe est caput corporis ecclesie, et cant. vj. vna est columba mea. Dixit nō aliās ecclesiam meam, sed ecclesiam meam, vt non de parte ecclesie, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra seu tota ecclesia intelligeres. neqz enim decebat diuinam sapientiam aliquam ecclesiam edificare super vnum petrum et aliquam non: dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit omnem ecclesiam meam: tum quia multitudinem ecclesiarum supponeret distributiuum signum: contra dominī sententiam Jo. x. alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili, et illas oportet me adducere, et fiet vnum ouile, et vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum quod est extra propositum, et inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclē ie edificate sint super hanc petram. Dixit ecclesiam meam: non indefinite, vagam relinquendo intellectum ad querendum que esset ecclesia christi edificanda super hanc petram: sicut dubium reliquit intellectum quum in cena dixit, vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hec verba quod vnica tota christi ecclesia edificata est super hanc petram et non sumus suspensi relicti. Dixit ergo ecclesiam meam: vt singularem vnicam solāq; suam ecclesiam integram, de qua in symbolo dicitur q; est vna ecclesia catholica) intelligeres. Unde per solum pronomen meam, determinauit illam: vt perciperemus quod de illa vna ecclesia loquitur que est christi ecclesia sine additione aliqua (quelibet namq; partialis ecclesia vocatur christi ecclesia cum aliqua additione) puta romana, antiochena, constantinopolitana et. Et hoc non solum secundum modernum vsum, sed secundum sacras scripturas: vt patet in principio vtriusq; epistole ad col. vbi dicitur ecclesie que est corinthi: et in principio ad gala. ecclesiis galatie: et ad thessa. ecclesie thessalonicensium et. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam ecclesiam catholicam.

Obiectio.

¶ Nō desunt tm̄ sophistice importunitates: ex eo q; qlis ꝑticularis ecclesia vere est christi ecclesia arguētes. De illa ecclia christi loqꝫ, de q; verificat q; est ecclesia mea i. christi: iz de qualibet particulari ecclesia verificatur q; est ecclesia mea: ergo de qlibet particulari ecclia christi loquit, quū dixit sup hāc petrā edificabo ecclesiā meam. ¶ Potest siquidē facile detegi fallacia argumēti, ad rē spectādo: et dicēdo q; qlibet ꝑticularis ecclia est qdē ecclia xpi, iz nō tota, nec sine additione aliqua talis, pura mediolan. nec ista est ecclesia qn sit pars ecclie christi. aūt loquit de ecclia integra, qnon est ecclia talis, nec ecclia aliqua, sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendū est, q; eo modo quo qlibet ecclia est ecclesia mea, i. xpi, illo eodē modo verificat de ea q; est edificata super hanc petrā. ¶ Nō vt plene intelligas, pspice differentiā in modo quo ecclia catholica est christi, et quo qlz ꝑticularis ecclia est xpi: inueniūt siquidē oēs partiales ecclie cū ecclia catholica in hoc q; sunt xpi (nā qlz ptialis est xpi ecclia, et ecclia catholica est christi ecclesia) sed differūt in modo: quia ecclia catholica est christi vt totū, qlz aūt ecclia est xpi vt pars. et ꝓpterea ecclesia catholica est edificata vt totum super hanc petrā, quelibet aūt ecclesia ꝑticularis est edificata sup hāc petrā vt pars. Illo igit modo quo verificatur de ecclia ꝑticulari q; est ecclia mea, eodēmet modo verificatur de illa q; est edificata super hāc petrā, et ꝓpterea q; est ecclesia mea vt pars est quoq; edificata vt pars super hāc petram: ecclesia vero catholica q; est ecclia mea vt tota est quoq; edificata vt tota super hanc petram. Et q; totum cōprehendit qlibet ptē, et ad partes se habet vt perfectū ad imꝑfecta, et vnitas et integritas de ecclesia vna catholica rōne cui⁹ intelligit quelibet ꝑticularis ecclesia vt pars vni⁹ ecclesie catholice edificata sup petrū: sicut rōne vnius ecclie catholice qlibet partialis ecclesia vocari potest a christo ecclesia mea, tanq; pars ecclesie catholice, nec aliter verificaretur: quoniā si ab vnitate ecclesie diuisa esset, nō esset ecclesia christi. ¶ Nec putes aduersari hec sacris canonibus aut sanctorum dictis: q; sonare videntur ecclesiā ro. edificatā esse a christo super hāc petram. Appellatione siquidē ro. ecclie (vt multi putāt) ex verbis concilij constantiensis in cōdemnatione articulorū iohannis wiclef, intelligitur qñqz ecclesia catholica: et fm hunc sensum nulla esset in ꝓposito questio nisi de noie. Sed qñ sensus hic nō consonat intētioni scribentiū de ro. ecclesia, itelligēdus ipsius noie quandā ꝑticularem ecclīam, distinctā ꝑ alias particulares ecclesias: ideo alr dicendū est ro. ecclīam edificatā esse a christo sup hāc petrā, verificari nō per propietatē sed per appropriationem. Nō est conuenientia et differentia inter ecclesiam ro. et alias manifestatur: cōmune siquidem est cuilibet ꝑticulari ecclesie esse ptem. Et hic fit q; non ꝓ ꝓpietatem verificat de quacūq; ꝑticulari ecclia, sed tantūmodo de ecclesia catholica q; est edificata sup hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquit christus dicens sup hāc petrā edificabo ecclesiā meam: in qua tm̄ omnes partiales christi ecclie claudūt vt pres in toto. Differt aūt ro. ecclia ab aliis ꝑticulibus ecclesiis ꝓpinquitate ad caput ecclesie catholice: nā ecclia ro. in suo ꝓprio capite nō solum proxima sed eadē facta est cū capite ecclesie catholice: ex facto enim petri vnus atq; idem factus est pontifex ro. et pōtifex ecclesie catholice secūdū seipsam vero immediate haberet pontifici ecclesie catholice. Illa autem quecumq; ꝑtialis ecclesia nec fm seipsam immediate tungit pastori ecclie catholice, nec fm suū caput coincidit cum capite ecclesie catholice. Ob hanc igit ꝓximitatē et cōiunctionē ecclīe ro. ad pastorē ecclesie catholice, appropriant ꝑba xpi ad ro. ecclīā potuisse ad alias: nō q; illi sint ꝓpria, iz ecclie catholice: vt dictū est. Promisit igitur dominus ac petro prima ꝓmissione super hāc petrā edificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesie catholice.

**Per secundam** Aurē ꝓmissionē (tibi dabo claues regni celor) plenitudinē ptātis ecclesiastice eidē ꝓmisit: qđ triplicitur manifestat. Primo ex ipsa re significata per claues regni celorum: potestate scilicet aperiendi et claudendi celorum regnum, nō his vel illis sed absolute: vt comꝑhendātur omnes viatores: quibus claudi vel aperiri regnum celorum potest. Illusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis gñis sub se cōꝑhēdit: hoc est iudiciaria tā in foro pnie qm̄ i foro eccle: quoniā ois ecclesiastica⁹ iudex vtriusq; fori, soluendo vel ligando aperit vel claudit regnum celorum illi qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoq; gubernatiuam ecclesie catholice: nā prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo et. eiusmodi facit. Nihil aliud fit qm̄ aperitur vel claudit regnum celorum. Potestatem etiā ad purgatorium extensam cōꝑhendit: vbi nota licet christus non dederit petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni celorum aperiēdi etiā vel claudendi his qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens: quodcumq; solueris super terram et quodcumq; ligaueris super terram: eximens per hoc eos qui super terram amplius non sunt, a iudiciali potestate petri. Loquens autem de clauibus regni celorum, nullū excmit viatorem cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum celorū: sed absolute et illimitate dixit, tibi dabo claues regni celorum: vt pollet petrus cuicumq; viatori regnum celorum aperire positiue, claudere vero saltem negatiue. ¶ Isdem autem dicentes nequaq; Auguſt. sacrosq; canones potestatem petri ad excommunicandum etiam defunctos tuentes oppugnamus: imo hinc quod diximus cōfirmamus. Nam ecclesiastica cēsura in defunctos quatenus soluit aut ligat ad id respicit quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne cōcedant aut soluuntur vt communicent defuncto: quatenus vero aperit aut claudit regnū celorū: ad defunctos alias respicit: qb⁹ vere hinc aperit aut claudit regnum celor. Terminat ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni celorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demū imperatriam vniuersis ad ecclesiā quomodolibet spectantibus, in ordine tamē ad regnum celorum: exigit siquidē recta ratio vt potestas que suprema est fortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facile manifestatur inducendo tam in artibus qb⁹ in rectoribus ciuitatum et principibus. Qualibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortus finem, ordinat alios artifices, rectores, duces, principes ad suū finem: ac per hoc illis ꝙtenus ad suū dirigunt finem, precipit. Constat autē regnū celorum supremū esse finem, potestatiq; clauiū petro promissarum respondere: reliqua vero omnia tēporalia ad hunc finem quandoq; oportere disponi. Sub hac igitur petri potestate comprehendit posse imperare regnis et principibus omnibus in ordine ad regnum celorum: nec enim huiusmodi imperiū aliud est qm̄ aperire et claudere regnum celorū: vt de le patet. Ex re igitur promissa per claues regni celorum, patet primo q; plenitudo ptātis ecclesiastice petro promissa est a christo dicente tibi dabo claues regni celorum. ¶ Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacre scripture. Isa. quidem. xxij. de eliachim summi sacerdotis plena potestate dicitur: et dabo clauem domus dauid super humerum eius, et aperiet et non erit qui claudat, et claudet et nō erit qui aperiat. In nouo qz testamento apoc. iij. de christi potestate dicitur: qui habet clauē dauid, aperit et nemo claudit claudit et nemo aperit. ¶ Nec obstat si obiciatur in textu euangelij non haberi q; si petrus aperiat nemo claudit, et si claudat nemo aperit: quia etsi non habentur hec verba, habentur tamē idem sensus. Ex eo siquidem q; de minoribus actibus clauium in euangelio habetur: quodcumq; ligaueris super terram erit ligatum et in celis: et quodcumq; solueris super terram erit solutum et in celis manifeste habetur q; ita petrus ligat q; nemo soluit, et ita soluit q; nemo ligat: quod enim in terra ligatum in celo quoq; ligatum est, constat ita esse ligatum q; nemo soluit: et similiter quod in terra solutum in celis quoq; solutum est, constat ita esse solutum q; nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur q; ita petrus aperit regnum celorum q; nemo claudit, et ita claudit q; nemo aperit: equum est enim vt nō minus, sed potius modo possint claues Petri adequatos sibi actus q̄ actus minores exercere. ¶ Et aduerte q; verba illa Isa. xxij. dicta sunt de eliachim in persona christi: vt glo. ibi dicit. In cuius signum Johan. euāgelista eadem reperit de christo, tanq; monstrans illum esse in Eliachim significatum: et ipsemet Isaie. ix. capite. de christo scripserat, et factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius principat⁹ super humerum eius: ac per hoc vndiq; percipiamus per claues regni celorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine: in signum enim summe potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones quum ex prima petrus futurus sit fundamentum ecclesie catholice, vbi in Petro officium sustinēdi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, et partier ecclesie catholice authoritas inherendi Petro vt fundamento imponitur: edificationis enim ratio exposcit, vt edificium necessitatem habeat inherendi petre super quam fundatū est: ex altera vero petro ecclesie potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissum huiusmodi verbis petro ecclesie catholice pōtificatum esse: hec enim duo precipua esse in totius christiane ecclesie pōtifice constat. Ex matthei euangeliste igitur verbis nu es petrus et. collatis cum aliis euangelijs ac discussis, manifestatum creditius soli Petro pontificatum ecclesie catholice esse promissum a christo.

Exclusio obiectiōis.

¶ Persone Petri Ejus charitate qualificate dictum esse pasce oues meas. Caput vij.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Expedito Tractari de promissionibus soli petro factis a dño apud math. tractãda occurrit cõmissio quam saluator petro fecit apud ioannem, quum toties ei dixit pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt: hoc est q̃ persone petri. q̃ soli dicta hec intelliguntur ita q̃ nullis aliis ceteris sibi dicta sunt. q̃ tota eccla pascenda cõmissa est petro. & q̃ per hec pontificatus ecclesie catholice datus est petro. ¶ Cui aute soluere nescit q̃ nodũ ignorat: q̃ rẽ dubiam reddere pñt. in horũ singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis appareat q̃ nõ pſone, sed qualificate persone dictũ est pasce oues meas.

Primo ℭ primo ex cognominatione petri: dũ appellatus est simõ ioãnis, hoc est obediẽs gratie: nec ẽ frustra (vt beda hic dicit) sic eum dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuantem.

Secũdo ℭ Deinde ex trina interrogatione diligis me? vbi manifeste amanti dixit pasce oues meas. Ex his enim apparet quod non persone, sed persone qualificate obedientia diuine gratie & amore ipsius christi dictum est pasce oues meas.

Hoc In loco obseruandũ est ne in extremos declinemus errores. Hz media incedamus via: quũ ẽi de qualificate pſone officio agitur, quatuor occurrũt. s. pſona, qualitas eius, vsus officij & rectitudo o'is. Que oia hz diuersa sint: hereticj tñ nolẽtes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus. totũ q̃litati tribuũt: malos christi ministros cognoscere refutãtes. q̃ qualificati christi charitate non sunt: nanq̃ potestas & rectus potestatis vsus idẽ sint, vel saltem vtrũq̃ qualitati hoc est charitati commixtum sit: vnde latius aberrãtes cuilibet iusto ecclesiasticam arrogãt potestatẽ. Stulti aũt (quorũ infinitus est numerus) rectitudinem vsus paruipẽdẽtes, si persone ecclesiastice tributũ potestatẽ quicq̃d sit de charitatis qualitate, fecisse putãt satis. Recta vero ac catholica ratio mediã amplectitur viam persone qualificate data & tam & dari, debere ecclesiasticã potestatẽ cẽsens: ea tñ ratione vt p pſone ptãs seu potestatis vsus qualitati vero & rectitudo vsus respondeat. Sic enim vter q̃ vitatur error: dũ sapienter qualificate persone cõmittitur vt recte vtatur ecclesiastico ministerio, & si contingit malos esse ministros ecclesia ambiguitati aut fallacie pericũlo nõ subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens qui cũq̃ qualificate debet persone cõmittere rectum vsum officij, hoc maxime decuit sapientiã incarnatã, & propterea tertio a petro exigit qualitatẽ charitatis, cõmutẽdo ei actũ optimum: ita q̃ exacta charitas bonitatẽ actus respicit, & ipsa rectitudo seu bonitas actũ charitati tribuitur: vt oẽs cõmuniter doct. fonãt. Patet aute actũ optimũ a saluatore petro cõmitti dicendo pasce oues meas. ex singulis trium dictionũ: pascere enim est conferre nutrimẽtum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur & viuunt. Oues dixit non hedos, non boues, nõ lupos, & id gñs homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos &c. Meas addidit. vt propio amore subtracto, amor christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuũ fit, quod actũ optimũ cõmittebat petro dicens pasce oues meas: & q̃ (vt dictum est) actus optimus non potest nisi a charitate, christi prodire. ideo pſone qualificate charitate a dño cõmissus est. Ex hoc aũt non sequitur (vt heretici fingunt) q̃ qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidẽ commissa intelligitur boni tas seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus persone commissus intelligitur. Vnde & dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquit dicens, pasce tu agnos seu oues meas. Et sicut apud math. persona petri descripta est nomine proprio & nomine ꝓprio patris carnalis quo ad corpus, & interne reuelatiõis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter petro conuenientibus personã eius intelligeremus: ita quoq̃ hoc in loco non semel sed ter eodẽ nomine proprio & patris carnalis persona petri secũdum carnem describitur simõ ioannis seu ione (vt correctiores codices habẽt) & secundum animã ex propria humilitatione qua cor christi sciẽte submittit, ter reperiens dñe scis quia amo te: ex propria contristatione, contristatus est petrus &c. vt ex his sibi propijs petri personaz aperte intelligeremus esse illã cui christus dixit pasce oues meas: ac proinde nõ dono charitatis sed persone commissum officium pastorale perciperemus. ex exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastoralis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali recte vti. Et hec secundum literã sẽm euangelij sensum sunt: ad mysticum vero sensum (vnde efficax non potest argumentũ trahi) spectat q̃ simon ioannis interpretatur obediens gratie. Vnde patet quod xp̃s non qualitati sed persone petri qualificate charitate dixit, pasce oues meas: ac proinde si decidisset petrus a charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: qui a charitate pendet nõ officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum doctorem, & solos habet hereticos contradictores.

Excludit obiectio a natura.

¶ Soli petro, ita q̃ quod non alijs apostolis dictum esse, pasce oues meas. Cap. v.

Quod Autem soli petro dictum sit a christo pasce oues meas, text⁹ ipse clare manifestatum ex nomine proprio suo ꝓpatris carnalis tertio repetito. tum ex comparatione apposita ad alios, quibus me plus his: comparatiuũ enim diuersitatem ostendit ipsius ad alios apostolos pñes quibus cõparatur, tũ ex ꝓpria petri passione: qua cõtristatus describitur ex tertia interrogatione memor: negationis christi predicte sibi olim ipso parato mori & ita vt locus dubitationi nõ relinquatur. Et q̃n hec fuerunt petro data post resurrectionem domini, & aliqs apostolis nec antea nec postea inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli petro dictum sit pasce oues meas. Nec obstat q̃ ecclesia apostolos vocat pastores dominici gregis in pfatione (quos operis tui vicarios eidem contuliſti pesse pastores) q̃ hoc ad apostolatũ manifeste refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dñici gregis, quo ad apostolatũ spectat pastoralis cura. vt autez apostoli nomẽ testatur, pastorale exercitium ad apostolos spectat vt ad legatos christi: & sic hoc est vt legati christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est vt ordinarius pastor etiam ipsorum apostolorum: & hoc significant christi verba, pasce oues meas.

Primo Secundo Tertio Quarto Quinto Sexto

¶ Petro soli vniuersam committi ecclesiam, per hec verba christi, pasce oues meas. Cap. vi.

Vniuersam Autem cõmitti ecclesiam petro per hec verba, pasce oues meas, sophistice in dubiũ vertitur ex sex. ¶ Primo: quia nõ dicitur pasce oues meas oẽs: si eñ tota ecclesia comprehẽsa esset, dici debuisset oẽs oues meas: sicut dictum est docete oẽs gentes math. vlt. ¶ Secundo: quia nihil impossibile cõmissum est a christo: vniuersam aute per orbem ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicatur q̃ vnus per alios posset pascere totũ orbẽ. Cõtra: q̃ dñs dixit pasce, & nõ dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiã ethnicus posset facere committere. s. alijs vt pascerẽt oues christi. ¶ Tertio: q̃ peccasset petr⁹ si nõ oẽs solus pauisset, si omnes soli commisse sint. ¶ Quarto: quia petrus nullum apostolum misit: & quilibet aplꝰ ordinauit epos absq̃ petri autoritate. ¶ Quinto: quia cõstituit apostolos in diuersas mundi partes tanq̃ suas portiones distributos. ¶ Sexto quia petrus circũcisionis rãtum oues sortitus est: vt patet ad gal. ij. Vbi dicit paulus quum vidissent q̃ creditum est mihi euangelium preputij, sicut & petro circũcisionis: qui enim operatus est petro in apostolatu circũcisionis operatus est mihi inter gentes.

Quod Manifeste aũt ex oribus hec a vero euangelij sensu nõ est difficile aperire. Dicendo siquidem pasce oues meas: oportet aut oẽs, aut illas, aut nullas, vel vage oues committi pascendas. Et quidem quod non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur: q̃ vero nullas veritati aduersatur, quod autem vage reliquerit & christi sapientie derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur. Sapiẽtis enim gubernatoris & potentis definite prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quod ex hoc ipso quod solo pronomine meas demonstrat oues: non vage seu indefinite loquitur: & ex hoc ipso quod nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi: quando apud math. dicitur super hanc petram edificabo ecclesiam meam, de omni ecclesia christi intelligendum putant: ne vnã solam ecclesiam super petram edificatam fateantur: quando vero apud ioannem petro dicitur pasce oues meas indefinite exponũt, ex hoc ipso quod nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi: quando apud math. dicitur super hanc petram edificabo ecclesiam meam, de omni ecclesia christi intelligendum putant: ne vnã solam ecclesiam super petram edificatam fateantur: quando vero apud ioannem petro dicitur pasce oues meas indefinite exponũt, ne oues christi sub vno pastore comprehendant. Vbi rem singulare oues christi sub vno pastore comprehendant. Vbi rem singulam rem vnam scilicet ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues, ipsi tribuere vniuersaliter recusant: vt hinc vide as falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam a sensu dissonat. Et per oppositum q̃ vero omnia consonant: ecclesiasticus sensus sicut habet q̃ ibi tra vnica intelligitur ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes christi particulares ecclesie in ea tãq̃ partes in toto. Ita hic oues christi ita intelliguntur explicate per pronomen meas: vt nulla relinquatur que sub pronomine meas comprehendatur.



Ad primum. Et propterea Non oportuit apponere oẽs: q̃ cũq̃ oues ad hoc extendit ꝓnomen meas cõprehẽdunt quum dicit pasce oues meas: sicut Jo. x. oẽs cõprehense sunt xp̃i oues quũ dixit dñs, alias mea pono ꝓ ouibꝰ meis: & rursus oues mee voce mea audiunt &c. Vñ ly meas vniuersalis signi supplere effectũ altioꝛi rõne necessario appositũ patet: & propterea nõ esse sile iudiciũ de hoc tex. & illo, docete oẽs gentes: ubi eñ rãtuas q̃z nõ suas p electionẽ gentes docẽdas mãdauit, hic vero oues suas pascẽdas cõmisit sufficiẽter, ꝓ ly meas cõprehendẽs oẽs: vt rõne & testimonio scripture mõstratũ est clarissime cõstare ex eodem euangelista. Et hinc cõfirmat sensus catholicꝰ: q̃m qñ ibi christꝰ ꝓmisit, hic exhibuit: & propterea q̃ ibi totã ecclesiam promisit, hic, oẽs oues cõmisit. Et cõfirmat rursus ex ꝓbis dñi Jo. x. alias oues habeo q̃ nõ sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vn⁹ pastoꝛ: si enim ex ouib⁹ omnib⁹ ouile vnũ cõstare debet sub vno pastoꝛe, ꝓfis est ꝙt quũ vn⁹ pastoꝛ instituitur & dicit pasce oues meas: illius vnius ouilis cura cõmittat. Dubitandũ eñ foꝛe fuisset si plura haberet christꝰ ouilia, de quitestetur dubitari nõ potest quas suas oues cõmittat: nisi q̃s adeo hic sensus ex sanctoꝝ expõne: quoꝝ authoritates lati⁹ inferius afferenꝫ. Vñ theophyl⁹ hic dicit: finito prãdio cõmissionẽ ouium mũdi petro cõmẽdat. nõ alij. ¶ Ad scẽam vero obiectionẽ dicit, q̃ nõ est impossibile. Hz necessarium arguit vtile oẽs christi oues pascẽdos: scilicet vt a capite catholice ecclesie capite. In hoc autem pascendi modis coadiuuãtꝰ mẽbris pascunt a capite: scilicet totũ corꝰ a capite regit coadiuuãtibus alijs mẽbris. Vñ non est dicendũ q̃ petrꝰ pascit. i. facit pascere: hz q̃ ipse vt caput per alia cõmembra coadiuantia pascit omnes christi oues, quod non posse per principem laicum aut quemcumq̃ alĩũ qui non est caput ecclesie fieri ꝓstat.

Ad tertium. Tantoq̃ possibil⁹ est a petro pasci oẽs christi oues, q̃to petrus vicariꝰ est christi viuẽtis, regnãtis & assistẽtis ad dirigendũ, inspirandũ atq̃ adiuuandũ. ¶ Vñ patet solutio tertie obiectionis: cõmissum est enim petro soli nõ vt solus omni modo. Hz vt solus tãq̃ caput catholice ecclesie pascat omnes christi oues. & ꝓterea nõ peccat si per cõmẽbra adiuuat ad pascendũ christi oues, sed peccaret si cõcaput ecclesie catholice sustineret.

Ad quartum dicitur. ¶ Ad quartam dicitur. petrum nullũ misisse apostoliꝰ: quia pueñus est a christo domino: qui misit aplos Jo. xx. sicut misit me pater & ego mitto vos.

Ad sextum. Et propterea poterant authoritate apostolaꝝ episcopos ordinare absq̃ habita a petro facultate. ¶ Ad quintũ dr, q̃ distributio aplorũ ad apostolatus exequtionẽ spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio petri. sicut in nullo eius authoritas immunita est ex hoc q̃ christus apostolos misit: hoc enim ad legationem illud vero ad exequtionem pertinet. ¶ Et per hoc etiam soluitur secta obiectio nam õtum ad exequtionem apostolatus paulus loquitur: vt ipsa verba clare testantur, qui operatus est in apostolatu. Cum his enim diuersis exequtionibus euidẽter stat vnitas pastoralis cure apud petrum.

¶ Petro per hec verba pasce oues meas, commissum a christo pontificatum totius ecclesie esse. Caput xj.

Ad primum. Ecclesie Totius põtificatum petro ꝓ hec verba collatũ inficiant alĩq. ¶ Primo: q̃ pascere nõ significat principari aut esse primũ. ¶ Secundo: quia verbum christi est vel exhortatoꝛium vel preceptoꝛij ad pascendum, non ad subijciendũ oues. & Et si dicatur, pascere non potest nisi superioꝛ, quid ad me? quere locum vbi verba sunt conferentia petro potestatem super eccle siam: hic enim solummodo pascere committitur.

Ad secundũ. Verum Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidẽ christi oues, act⁹ est authoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in christo. Nanq̃ ipso q̃ xp̃s suos vt oues pascẽdas petro cõmisit, meridiana luce clariꝰ patet q̃ ipm ꝓfecit alios vt pastoꝛẽ ouibus.

Non Oportet ergo aliũ querere locum vbi petro prãs data est super ecclesiam: quoniã hic locus eam attestatur datam nisi quis vsq̃ adeo desipiat, vt petro dictum putet pasce oues meas non officio pastoꝛio, sed officio mercenarij. Que etiam insipietia confutatur ex trina exactione charitatis christi a petro: cui enim amoꝛe christi pascendę oues committuntur, procul abest amoꝛ mercenarius. & Vñ etsi pascere non significat prin

Ad primum. cipari, significat tamẽ actum ecclesiastici principis: & rursus si nõ significat principari, ꝓsupponit tamen principatum q̃ ꝓsuppo nit pastoꝛem. Unde & bene respõdebat q̃ pascere nõ potest nisi superioꝛi. & Et quum vt quid ad me? respõdetur multum profecto ex ipsa rõne connexoꝛis: habẽt eñ hoc vt altero collato reliquum nõ intelligatur. Quo fit vt si pascere non põt nisi superioꝛi, cui datũ est pascere, datũ quoq̃ est esse superioꝛẽ: vnde ex hoc etiã capite liquet q̃ nõ est alĩs ꝗrendus locus scripture, vbi petrꝰ factus est sup ecclesiã: quoniam: hic clare habetur. & Affirmamus autem christi verbũ ꝓceptoꝛij esse: nã si apostolo paulo ve est si nõ euangelizauerit, multo magis petro ve est si non pauerit oues christi. Sed non preceptoꝛium solummodo est christi verbum: sed instituꝛium: nam si in cõditione prime partis vniuersi verbũ dei instituit creaturas precipuas, & simul propium earum opus precepit (iuxta illud: statuit ea in eternum & in seculum seculi, preceptum posuit & non preteribit) par est vt in creatione christiane ecclesie primum eius membrum eodem verbo perfecerit. precipiendo summum pontificatus opus & instituendo ipsum pontificatũ. Eo vero ipso quo petro vt pascat christi oues cõmittitur, christianus populus vt oues iubetur se habere ad petrum: frustra enim cõmitterenꝫ vt oues pascende a petro, nisi vt oues exhiberentur eidem a cõmuni domino. Vñ necessitas non solum pastus sed subiectionis in verbis domini significatur quum dicitur pasce oues meas. Attestante etiã hoc aug. hic exponẽte: pascere nõ solum docere sed regere, dum dicit oues ipsas pascen⁊as hoc est docendas regendasq̃ committit. & christꝰ. s. pasce oues meas, fraternum curam suscipe: & glo. ex alchui. pascere oues est credentes in christo ne a fide deficiant confoꝛtare, terrena subsidia si necesse est subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo predicationis impẽdere, aduersarijs obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere nõ significat ꝓncipari: significat tamẽ christi oues regere, in quo clauditur principari. etsi non significat principari, trahit tamen secum principari: sicut cum requirere, reducere alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit dominus ezech. xxxiij. vnde & petrꝰ princeps apostoloꝝ & princeps super plebẽ christi constitutus dicitur: & iuxta greg. verba ad manri. cura ei totius ecclesie & principatus committitur. ¶ Et si quaratur quare dominus cõmisit pontificatum petro non sub vocabulo prelationis seu authoritatis vel dignitatis, sed actus pascẽdi suas oues? In promptu ratio est: & ex parte rei, quia ꝑlatio seu authoritas est ꝓpter pascere oues christi, & non econtra. Et ex parte appetitus regulandi: quia non locus superioꝛ, non dignitas aut authoritas ambienda est, sed pastus ouium christi appetendus in pontificatu, iuxta quod apostolus postea dixit, qui episcopatum desiderat bonum opꝰ desiderat. Et ex parte scripture adimplẽde: dixerat enim ante passionem luc. xxij. reges gentiũ dominant eoꝝ, & qui potestatẽ exercẽt in eos benefici vocant, vos aũt non sic. Hz qui maioꝛ est in vobis fiat sicut minoꝛ. Ille hinc enim a ministeriali actu pascendi christi oues significauit pontificatũ tactum, tanq̃ annexũ q̃d & non efrimandũ nisi ꝓpter vtilitatẽ ouiũ christi: cuius oppositum cõtingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant. ¶ Poꝛro cõmissum inter actus põtificios opus precipuum, petri mõstrat põtificatum: pascere siquidem electos precipuus est pontificis actꝰ. Nam sicut ad supꝛemam diuine prouidentie partem spectat cura electoꝝ (ad quoꝝ felicitatẽ non solum celi motũ ordinauit: testante Jo. in apoc. cap. vj. dictum est illis vt requiescẽrẽt adhuc modicũ tempus donec impleaꝫ numerꝰ conseruoꝝ eoꝝ: sed etiã ipsemet descẽdit de celis, & homo factus, crucifixus, mortuꝰ, sepultus &c. omnia sustinuit ꝓpter electos: ita ad summam ecclesiasticã curam, quam pontificatum vocamus, spectare oportet pascere electos. Constat aute solos electos significari quum dicitur pasce oues meas: testante hoc ipso domino Jo. x. dicente. oues mee vocem meam audiũt, & ego cognosco eas & sequuntur me, & ego vitam eternam do eis, & non peribunt in eternũ, & nõ rapiet eas q̃s ẽ de manu mea. & Nec propterea petri pontificat⁹ quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum patui. hinc est omnis circa alios põtificatus actus. Sicut enim & vniuersi ordinem vnicus celi motus ꝓpter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad ꝓpagãdos nõ electos se extendit: & sm ordinem gñe summe bonus pastoꝛ xp̃s animam suam posuit ꝓ ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadẽ mors ꝓ totius mundi vita fuit: ita in sacris mysterijs summꝰ pontificatus, ꝓpter pascẽdos est electos, & idẽ non electos ꝓhendit. Hec immerito: q̃n eiusdẽ est cura finis & dispositio eoꝝ. q̃ sunt ad finẽ: vita aũt electoꝝ finis est gubernationis aliorũ. Oia ind⁊ apls ij. ad Thi. ij. sustineo ꝓpter electos & ad Ro. viij. omnia electis

Universidad de Deusto
Biblioteca



donata testat: ⁊ super ola bona dñi ⁊ cõstituendi affirmantur electi
math. xxiij. Nec silentio inuocatos, ꝓpterea dixerim ꝓfectos: qñ
sub agnoꝝ nomine cõprehẽdi aliquos ꝑ ctoꝝ nõ incõuenit: sunt
enim christiani multi imperfecti semper discẽtes ⁊ nũq̃ ad ꝑfectio-
nẽ ouis puenientes: quos dñs pascẽdos simul cũ ouibus ꝺ̃o est
electis, cõmisit petro. Unde bis cõmisit agnos ⁊ tertio oues: non
solũ q̃ imperfecti maiore egẽt cura: ꝫ vt ipso numero diuersitatẽ
insinuaret agnoꝝ suoꝝ, hoc est christianoꝝ cõem vitã ducẽtium,
dñi alij reprobi alij electi sunt. oues autẽ semel ⁊ vltimo cõmittunt:
q̃ oẽs christi oues inter electos sunt, ⁊ crescens oratio ad summũ
terminatur. Et quũ oẽs pastorali petri cure cõmittãtur, soli agni
⁊ oues pascẽde cõmittũtur: lupi siquidẽ leones ⁊ vasi cõmissi intel
liguntur cauẽdi fugãdi aut exterminãdi. Unde nullus a petri pon
tificatu exẽptus relinq̃tur, etiã si solũ fuisset illi commissum pasce
oues meas: ꝓpter quas fiũt oia, vtpote quibus oia cooperantur
in bonũ: vt apostolus ad ro. viij. testatur, ꝙ Fit aũt rursum huius
excellẽtia cõmissi operis manifestioꝝ, discurrendo per pastoralia
põtificaꝝ operamã sex illos actus pastorales exech. xxxiiij. posi
tos (ꝫ. requirere qđ perierat, reducere qđ abiectũ erat, alligare q̃
cõfractũ fuerat, cõsolidare qđ erat infirmũ, sanare qđ erat egro-
tũ, custodire quod pinguet ⁊ forte) ad pastũ ouium ordinari testa-
tur dñs, arguens de his pastores dicens, ve pastoribus Israel q̃
pascebãt semetipsos, nõne greges a pastoribus pascuntur? lac co
medebatis ⁊ lanis operiebamini ⁊c. Ubi rationẽ omissionis mani
feste reddit ex eo q̃ nõ oues semetipsos pastores mali pascunt: nã
q̃s omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas
oues. ꝙ Actus quoq; iudiciales qui in ecclesia fiũt nã in foro pe
nitentie q̃s in foro contentioso, ad pascendas christi oues ordina-
ri non est dubium. Aperire demum ⁊ claudere regnum celorum
ad pastum ouium sic spectant, q̃ aperire regnum celorum est pa
scere oues christi: claudere autem illud ad pastum earũdem ordi-
natur: qñquidem ad bonũ refertur electorum, quibus oia coope-
rantur, in bonum. Constat igitur si colligantur cuncta significata
per hanc promissionem pasce oues meas commissum petro esse
totius ecclesie pontificatum. Nec vt noua hec cudimus, sed a pa-
tribus que didicimus proferimus, eorundem attestatione petri
pontificatum firmantes: vt in vltimo patebit capitulo.

¶ Petrum habere ex christi institutione successorem in pontifica
tu ecclesie catholice. ¶Cap. xij.

**Firmato** petri pontificatu ecclesie catholice
oportet de successore eius tractare.
Et vt intelligatur manifeste differentia inter catholi
cos ⁊ scismaticos, prenotãdũ est in quo cõuenimus ⁊
in quo dissentimus, concorditer siquidem fatemur pe
trũ apostolorũ principẽ ⁊c. fuisse ro. põtificẽ, sicut Iacobus aposto
lus fuit pontifex hierosolimitanus: ⁊ propterea quẽlz ro. ep̃m suc-
cessorẽ esse petri in pontificatu ro. ecclesie, sicut quilibet hierosoly
mitanus ep̃s successor est Iacobi in pontificatu hierosolymitane
ecclesie. Concorditer quoq; affirmamus hierosolymitanũ ep̃z nõ
succedere Iacobo nisi in hierosolymitane ecclesie ꝑparu: non enĩ
succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sz statim dissentimus
quũ inferre conant ro. pontificẽ nõ succedere petro nisi in ꝑatu
ro. ecclesie: fatemur enĩ catholici ro. pontificẽ succedere petro non
solũ in ꝑatu ro. ecclesie, sed etiã in pontificatu ecclesie catholice.
Ubi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse
tractanda: an scilicet petrus habeat diuino iure inccessorẽ in põ
tificatu ecclesie catholice, ⁊ an huiusmodi successor sit ro. põtifex.
Scismatici enĩ negant ro. pontificẽ ep̃m esse ecclesie catholice: et
prenegant oportere institutione diuina aliquẽ vnũ succedere pe
tro in regimine totius ecclesie: ⁊ ante oĩa negant petrũ institutum
a christo pontificẽ ecclesie catholice. Quũ autem tam declarauer-
imus huiusmodi petri pontificatũ: superest vt primo an habeaꝫ
aliquẽ successorẽ, ⁊ demũ an ille sit ro. pontifex tractemus.

**Et** iuxta ꝓfixũ modũ asserẽda cẽsui argumẽta, q̃bus cõtra vni
cũ petri successorẽ in põtificatu ecclesie, catholice insurgit.

Primo ¶ Arguitur ergo primo ex cõiunctis. Si hec verba christi ad pe-
trũ, tibi dabo claues regni celorum math. xvj. ⁊ pasce oues meas
Jo. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia
concomitantia ⁊ subsequentia dicta petro a christo, intelligantur
quoq; dicta nõ soli petro sed successori: ꝫ hoc cõstat esse falsum:
vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud math. dñs premittit tu
es petrus: ⁊ post subiungit reprehendendo petrum, vade post me
sathana quia non sapis que dei sunt, similiter apud Io. ꝓmittitur,
diligis me plus his: ⁊ simlia cõmutanter interponuntur cum
petri responsionibus: ⁊ postea subiungitur, quũ esses iunior cinge
bas te ⁊c. nihil autẽ horũ spectat ad successorẽ secũdũ literalẽ sen-
sum: ergo nec illa verba, tibi dabo ⁊ pasce oues meas, sunt ad lite
ram dicta petro ⁊ successori: sed sicut reliqua mystice applicantur
ad successores. ita ⁊ hec. ¶ Secundo ex similibus. Verba christi
luc. xxij. ego rogaui ꝓ te ⁊c. nõ sunt ad literã dicta petro ⁊ succes-
soribus ergo nec ista, tibi dabo claues ⁊ pasce oues meas ⁊c. sunt dic-
ta petro ꝓ se ⁊ successore. Consequẽtia tz a simili: preserti⁹ quũ
ille ter. a sacris doctoribus affirmatur ꝓ solliditate successionis pe-
tri in fide. Antecedens vero manifestatur ex eo q̃ ibi dicitur, et tu
aliquãdo conuersus confirma fratres tuos. si enĩ de quolibet successo
re hec dicta sint, oporteret successorẽ quẽlibet auersum q̃ndo esse
vel fuisse, vt de ipso possit verificari ⁊ tu aliquãdo conuersus: sicut pe
trus auersus fuit negãdo christum cũ periurio, ⁊ postea cõuersus
cõfirmauit fratres suos. ¶ Tertio ex aliis eidẽ petro a dñs dictis
puta anteq̃ gallꝰ cãter. ter me negabis math. xxvj. ⁊ vade ad ma-
re ⁊ mitte hamum ⁊c. math. xvij. cur. n. huius sinodi soli persone pe-
tri ita q̃ nõ successori dicta exponuntur: illa autẽ tibi dabo ⁊ pasce
ad successorẽ referũtur: volũtarie enĩ hoc fieri videtur. ¶ Quar-
to ex omissis. Nullibi siquidem dixit ep̃s se loqui in illi verbis pe-
tro pro se ⁊ successore: quũ tñ debuisset hoc docere, quũ hoc vt vñ
de necessario credibilibus proponatur ecclesie, ⁊ ipse ista. v. dice-
rit, quid est qđ debui vltra facere vinee mee ⁊ nõ feci electis enĩ totũ
quod debitũ erat effecit synagoge iudeoꝝ multo magis totũ effe-
cit ecclesie christiane. ꝙ Et augetur hoc argumentũ ex hoc q̃ dñs
math. viti. dicit. ecce ego vobiscũ sum oĩbus diebus vsq; ad cõsum
mationẽ secuti. Ubi qua se foze in toto hoc tẽpore cũ ecclesia nos
certificare voluit. dicendo ecce ego vobiscum sum vsq; ad cõsum
mationẽ secuti. manifestauit q; ad discipulos pro se et successoribus
eorum loquebatur. Ilo inc enim arguitur q̃ si petro ⁊ successori in-
tendisset hec dicere, explicasset aut insinuasset successorem sicut in
sinuauit ibi successores discipulorum. ¶ Quinto ex ea postolis.
Quẽnã ratio est, vt nullus aliorũ apostolorum habeat successorẽ
in apostolatu, ⁊ solus petrus habeat. Et rursus que ratio est vt
apostolorum successores sint ⁊ dicantur epi (quos constat esse cẽ-
les: vnde ⁊ fratres vocantur) ⁊ vnus tantum ep̃s successor sit pe-
tri super totam ecclesiam. Et rursus vt pretactũ est, que ratio suf-
fert vt ep̃s hierosolymitanꝰ succedat Iacobo in episcopatu illius
ecclesie, ⁊ non in apostolatu: successor autem petri succedat ei in
apostolatu ac pontificatu totius ecclesie: hoc enim non nisi hu-
mana ratione aut voluntate factum videtur: quum scripture desit
auroritas. ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia mul-
ta. Et primo. Si ad solum petrum refertur christi verbum ergo nõ
ad successorẽ: ⁊ iterum ergo cũ petro claues venerũt ⁊ abierũt. Et
probantur sequele: quia non potest ad plures pertinere quod ad
vnũ tñ dicitur. ꝙ Secũdo: quia si ad successorem extenditur, ergo
necessaria ratione ⁊ ad alios apostolos: q; tunc erant ꝑsones. succes
sores autem petri nõdũ erãt. ꝙ Tertio: quia ridiculũ esset q̃ ouium
ecclesiarum idem baptisma, eadem eucharistia, eadem confirma
tio, idem verbum dei, idẽ sacerdotium, eadem penitentie victio-
nis matrimonij ⁊ reliqua sacramenta, eadem fides spes charitas
gratia, mors vita gloria esset, vna hec temporalis potẽtia vni tribu
ta esset successori petri per verbũ dei quod cõmune est omnibus.
ꝙ Quarto. Si vnus ep̃s iure diuino ceteris preferꝝ, manifeste hec
ro. in epistola ad cuãd. ũ que habetur. 93. di. ca. legimus. hereſim
docet. non solũ ipse, sed petrus, paulus, Ioannes, lucas, quos me
ducit irrefragabiles author: es. Patet enĩ ibi ep̃os eo ipso esse cum
presbiteris, ⁊ ep̃os equales esse. ꝙ Quinto: q; idẽ hiero. super epi
stolã ad tit̃m. ⁊ habetur. 95. di. ca. olim. dicit. Sicut ergo presbyteri
scirũt se ex ecclesie cõsuetudine ei q̃ sibi ꝓpositus fuerit esse subie-
ctos: ita epi nouerint se magis cõsuetudine q̃m dispẽsationis domi
nice veritate ꝓsbyteris esse maiores, ⁊ in cõi debere ecclesiã rege
re. Nõ ergo diuino iure vnus petri successor ep̃s maior est alijs.

**Ad** huius rei euidẽtiã cõsiderãdũ est, triplici via manifestum
fieri hec xpi verba toties repetita petro nõ soli, ꝓ se sed ꝓ
successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis ꝺ̃i quum di-
cit pasce oues meas, procedit. Nam dicendo pasce oues meas,
dicit pasce oues meas, ꝓcedit. Nam dicendo pasce oues meas,
rit pasce oues meas, procedit. Nam dicendo pasce oues meas,
uium ouiũ suarum pastorẽ instituit, vt ipsa verba testantur, absq;
vllo alio probatione) pastor aũt significat ordinarium rectorem
ouium: vt patet tũ ex ipsis nominibus pastoris ⁊ ouiũ, tũ ex ipsa ra
tione pascendi: cum q; ops eũ qui ordinarie gerit curã ouiũ, vel
mercenarii vel pastorem esse, sed mercenarius nõ est qui a vi
det lupum venientẽ fugit, ⁊ non pertinet ad eũ de ouibus q; mer-
cenarius est: vt dicitur Jo. x. relinq̃tur ergo q; is q̃ ordina. ie curã
ouiũ gerit pastor est. Cõstat autem pastorem vtpote ordinarium
officialem, non finiri morte illius q̃ pastorale officium exercebat.



ꝫ per successionẽ oportere durare. Et hic fit vt institutio pastoris
sit institutio per petrum officialiter per hoc qđ in prima institutione pa
storis tribuitur, ꝙ quolibet successore eidẽ datur. Unde ex hoc ipso
q̃ dñs dicẽdo pasce oues meas, pastorẽ totius ecclesie instituit,
pastorale officiũ totius ecclesie statuit ex tũc ⁊ in seculũ seculi: et
cõsequenter qđ dedit tũc petro, significauit se dare cuilibet petri
successori in petro. Rursus dicendo pasce oues meas perpetuita
tem pastoris intelligendã ex alio apite monstrauit: nã oues suas
duraturas sciebat ⁊ dixit vsq; ad cõsummationẽ seculi in ꝑtis mi
seriejouli vno: ꝓpterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis
vsq; ad cõsummationẽ seculi, puidit de pastore vno, dicendo
petro pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore
vsq; ad cõsummationem seculi. Ilabem⁹ ergo dupliciter ex ipsis
euangelij verbis a dño instituũ esse quẽlibet petri successorẽ pa
storẽ totius ecclesie in ipso beato petro. ¶ Secunda via ex ratio-
nibus fundatis super sacra scriptura, ꝓcedit. tũ q; desipientis est
putare christum, puidisse de pastore suaꝝ ouiũ, ꝓ parte tẽporis, et
eã minima, qua. ꝫ. vixit petrus: ⁊ nõ, ꝓ toto ⁊ tã prolixo tpe vsq; ad
cõsummationẽ seculi, quo durãt sue oues. Tũ q; rationabile est vt
de q; dicendo pasce oues meas, oues suas vbiq; terrarũ cõprehẽ
amet: christi ad successorẽ quoq; spectat ẽptum ad rectitudinem
vtendi pastorali officio, nõ aũt ẽptum ad habendũ vel exercendũ
ipsum pastorale officiũ. ꝙ Et similiter qđ adiungit quum esses iu-
nior. licet cũ petro finitũ sit ẽptum ad prophetie cõsummationez:
ẽptum tñ ad insinuandã preparationẽ animi pastoralis ad ponen-
dam aiam ꝓ ouibus christi, ⁊ frequentẽ euentũ ꝑsecutionũ aut
martiriorum ꝓ christi ouibus bono pastori, ad successus rectitudi-
nem atq; fortitudinẽ ptinet. ¶ Ad secundũ dicit, q; verba illa dñi
intra regulã de ptinentibus vel impertinentibus ad officiũ pasto
rale, nõ ad pastorale spectat officiũ confirmare fratres, petro ꝓ
se ⁊ successore dicta intelligunt. Unde theo. hoc dicit. Hoc autem
petro dixit, eo q; superbire poterat in his q̃ promissa erãt a chri-
sto. Et rursus, postq̃m me negato ploraueris ac penituerris corro-
bora ceteros: quum te principem apostolorũ deputauerim: hoc
enĩ decet te qui mecũ robur es, ⁊ petra ecclesie. Cyrillus quoq;
hoc dicit, omissis ceteris venit ad petrum ceteris prelatum. Nec
propterea oportet quẽlibet petri successorem cadere a christi cha
ritate hec enim dñi verba non necessitatem sed possibilitatẽ quer
tionis a charitate cum indeficientia fidei significant: sic vt si auer
ti contingat: conuersus confirmet fratres suos. Indeficiẽtia itaq;
fidei in petro ⁊ ipsius successione impetrata asserit, confirmatio
fratrũ imponitur, auersio possibilis significatur. cõuersio predici
tur. Et hoc mirmar aduerbiũ aliqñ: ex hoc enim q̃ non semp sed
aliqñ conuersus predicit, auersio quoq; q̃ q̃ndo futura sit insinua
tur. Ad qđ verificandũ non oportet quẽlibet successorẽ auerti: ꝫ
fat est ⁊ nimis etiã q̃ q̃ndo successor aliquis auertat a christi chari
tate. ¶ Ad tertiũ patere potest tã solutio: nam sola ea q̃ dicta sunt
petro principaliter ad pastorale officiũ, dicta sunt sibi ꝓ se ⁊ succes-
sore ad literã: reliqua aũt ad literã dicta sunt sibi soli. ¶ Ad quar
tũ (qđ maxime vigebat) tã patet responsio: significauit enĩ christus
ipse in petro cuilibet eius successori se loqui, eo ipso q̃ instituit eũ
pastorẽ ouiũ suarũ, tum ex parte officij pastoralis, tũ ex ꝑpetuita-
te ouiũ suarũ: vt predeclaratũ est. ¶ Ad quintum dicit, q; non est
eadẽ ratio de successione in apl̃atu ⁊ de successione in põtificatu:
apl̃s enim vt ipsum nomẽ testat, sonat ab alio missum seu legatũ
(iuxta illud apostoli, 2. ad coiñ. 5. legatione ꝓ christo fungimur:
et ad ephe. 6. legatione fungor in cathena ista) non est autem le-
gatorum vendicare sibi successores: sed finitis legatis cum lega-
to, nisi a domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium offi-
ciũ sonat: cuius est habere successorẽ, ⁊ ꝓpterea eccliã nõ habet
apl̃os qui successerit in apl̃atu christi apl̃is, sed habet ep̃os succe
dentes apl̃is, nõ quo ad apl̃atus authoritatẽ, sed ẽptum ad ep̃alẽ
tam dignitatem q̃ authoritatẽ. Uñ si formal⁹ ⁊ exactissime loquẽ-
dum est, nec petrꝰ habet successorẽ in apl̃atu: tũ quia apl̃atũ com
munẽ habebat cũ reliquis apl̃is, pareq; in apl̃atu omnes fuerũt,
ac ꝓ hoc par est ratio in apl̃atus successione de omnibꝰ: tũne quia
experiẽtia testat nulliꝰ petri successorũ libellos ẽptũcumq; sanctoꝝ
inter sacras esse scripturas: vsq; adeo vt epistola pauli ad philem
monẽ ẽjus cõmendaticia vnius seruuli inter sacras computetur
scripturas. Uerũtamen q; successor petri succedens ei in pastorali
officio ouiũ christi (quod est pontificatꝰ mundi) ex hoc ipso succe
dit in precipuo apostolatus officio, qđ vt diuus tho. dicit, erat gu-
bernare catholicam ecclesiam: hoc enim cõmuniter apl̃is oibus a
christo delegatum fuit: hoc petro singulariter pastorali officio da
tum est, hoc solꝰ petri successor hereditat: ex hoc ipso q̃ succedit pe
tro in põtificatu ecclesie catholice. Ilinc igr̃ sola successoris petri
sedes vocat ⁊ est sedes apl̃ica: vtpote ea in q̃ sola authoritas gu-
bernãdi ecclesiam catholicam (q̃ inter sacultates legatas apl̃is sum
mum tenet locũ) residet: hic successor petri apl̃icus, hinc eꝰ dignit-
tas seu officiũ apl̃atꝰ, hinc eꝰ authoritas apl̃ica vocat: vtpote cõ
plectens supremam oibus apl̃is tributã authoritatẽ. ꝙ Unde solo
patet oim q̃stionũ: ⁊ cur solꝰ petrꝰ inter apl̃os hz successorẽ in apl̃i-
ca authoritate: qi. ꝫ. solꝰ institutꝰ est a xpo pastor ouium suarũ. Et
quo pacto cũ hoc stat ep̃os oẽs succedere apl̃is i epali dignitate
⁊ authoritate, ⁊ q̃ten⁹ ep̃os eẽ oẽs pares: ℞ eñ nihil oio obstat ℞-
tati declarate. Et q̃re ep̃s hierosolymitanus non succedit Iacobo
in authoritate apl̃ica, episcopꝰ aũt ro. succedit petro in apl̃ica au-
thoritate: quia ꝫ. petrus authoritatẽ apl̃icã habuit etiam vt ordina
rius pastor a christo institutus super vniuersso ouili suo: Iacobus
aũt eam habuit tantũ vt apl̃s. Et hoc nõ rõne aut voluntate huma
na factũ. ꝫ xpi ⁊ dei institutione ordinatũ eẽ mõstratũ est: dũ petrũ
solũ pastorem suarum ouium instituit dicens, pasce oues meas.

**Ad** Argumenta deinde allata ducẽdo ad inconuenies, rñden
do ad primũ ℞: seqlas nihil valere. Ad ꝓbonẽ aũt (q; nõ
põt ad plures ptinere quod ad vnũ tñ ℞; resp̃ndet ad innumeros
successores posse ptinere qđ ad vnũ tñ officialiter instituendo dicit:
qñ quod sibi dicitur, cuilibet succedẽti intelligit dictũ. ⁊ ꝓpterea
℞ictum petro primo pastori christi ouiũ instituto, cuilz ei succedẽ-
ti in huiusmodi officio pastorali dictũ est. Et eadẽ est rõ de ꝓmis-
sionibꝰ, eidem factis. ¶ Ad scõm similiter ℞: seqlam nihil valere:
nec esse maiorem aut parẽ rõnem q; extrẽdant hec verba ad alios
apostolos qui erãt ꝑsentes qñ ad successorem petri: quoniã qui-
libet successor licet in seipso tũc nõ eẽt, erat tñ in ipso petro sub ea
dem officij forma: quo cõstat modo nõ fuisse alios apl̃os in petro:
quonã nullius sub eadẽ officij forma fuit aut futurus fuit. ¶ Ad
tertium dicitur, q; nõ ridiculum sed diuine rationi cõsentaneũ est,
vt omniũ ecclesiarũ cõmunicantiũ in eisdem sacramẽtis ⁊c. sicut
est vnũ numero ouile instituũ a ℞bo dei cõmuni oibus, ita sit vnꝰ
numero pastor: illius vni⁹ ouilis instituꝰ ab eodẽ verbo de cõmu
ni omnibꝰ. Ilhoc siquidẽ diligenter ꝑspectũ, nõ est vni particulari

Ad pri mum. Secũdo Tertio Quarto Quinto Ad primum. Ad secundũ. Ad tertium. Ad ꝙrtum. Ad ꝙntum. Ad secundũ. Ad tertium.

Universidad de Deusto
Biblioteca



ecclie aut pſone cõsulere. sed vnitati ouilis, puidere: ac p hoc sicut vnitas ouilis cõmunis est ecclijs oibus particularib⁹, ita vnitas pastoris ad oim est vnitatē eccl'arū. Et sic optime adimplet qđ apl's dixit. 1. ad cor. 3. oia vestra sunt. siue paulus siue apollo siue cephas. ¶ Ad quartū dicit simul ꝛ ad quintū. consequētias nihil valere: vt pote ex ipertinētibus ad propositū deductas. Dicta siq̃dem a hiero. in vtroq; loco, impertinētia sunt ad ꝓpositū: vtpote q̃ de epis ꝛ ꝓsbyteris quatenus epi ꝛ ꝓsbyteri sunt dicunt: equalitas nāq; seu identitas diuino iure inter epos ꝛ ꝓsbyteros siue sit siue nō sit, nihil refert ad vnitatē pastoris totius ecclie, non enim ideo vnus est pastor totius ecclie q̃ epi maior est ꝓsbytero: sed ideo q̃ vnus est successor petri. sine ꝓsbyteratus siue epatus sit maximus in ecclia dei ordo. Equalitas aut̃ diuino iure epoꝝ inter se, quatenus epi sunt. non eget ꝓbatione: qm illā asserimus, sed impertinens est propositio: qm nō ideo vnus est pastor totius ecclie q̃ vnus epūs est sacratior, altero (oēs em epi sunt equales in epatus ordine, ꝛ non est magis aut plus epūs successor petri q̃libet aliorum epoꝝ: sicut nō est magis ꝓsbyter q̃ quilibet alius ꝓsbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclie ꝛ reliq̃s prelatus epis alīs ꝓsbyteris, q̃ vnus est successor petri. Unde patet et hoc q̃ diuino iure a xp̃o instituto vnus ꝓsbyter siue epūs petri successor ceteris epis ꝛ presbyteris imo toti ecclesie prefertur, non se qui hiero. ꝛ allatos a hier. petrum. paulum. ioannem. lucam. heresim docere: vt arguentes audent inferre: sed prudens lector intelligit dicta homm impertinenter deducta ad propositum.

¶ Romanum pontificem succedere petro in pontificatu totius ecclesie. ¶ Caput decimumtertium.

Primo. **Apposita** petri successiõe. oportet m̃are qs sit ille successor petri in pastorali cura totius ecclie: habet esse ꝓprias difficultates an̄ sit ro. epūs. ¶ Obiicit igit in primis ex parte tpis q̃ ro. pontifex natus est p multos annos post petri pontificatū: quū primus petrus sederit antiochie, ꝛ p multos annos ante absq; particulari aliqua sede fuerit. ℣ Et cõfirmat hec ratio arguendo sicut arguit apl's ad ro. 4. vbi ꝓbat ex circūstantia tpis ꝛ facti: abrahā nō ex circūcisione sed ex fide iustificatum: nulla alia ratione vsus q̃ q̃ abrahā ante circūcisionē fuerit iust⁹ apud deū per fidē. Si hoc eius argumentū valet, necesse est valere ꝛ hoc. s. Petrus q̃n claues accepit a christo, nondum erat epūs vbis rome. sed erat vnus inter apl'os: ergo claues nō sunt ei date sin q̃ postea vel factus vel mutatus est loco vel officio (sicut abrahe nō est iustitia reputata qualiscūq; post fidē factus fuerit) sed prout fuit apl's tñ. ¶ Secūdo. Si ro. pōtifex esset petri successor in cura totius ecclie (de hac em successione ne cõtingat idē sepius replicari, semp loq̃mur nisi q̃tus explicemus de sola successione in epatu romano nos loq̃) oporteret de quolibet ro. pontifice verificari verba christi spectātia necessario ad successorem petri. sed nō de quolibet ro. pōtifice hec verificari oportet: ergo ro. pōtifex nō est successor petri. ꝓbabat aūt destructio cõsequentis, ex eo q̃ ro. pōtifex potest labi in heresim. ꝛ sic nō verificabunt de eo verba christi tu es petrus. i. in fide solidus, nec̄ sup hāc petram edificabo ecclam meā: qm soliditas fidei in ipso sup quā edificā da est eccla. non inueniret nec ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. q̃ oia ad successorē petri dicta esse monstrāti est. ¶ Tertio: q̃ non ois ro. pōtifex habet christi charitatē. quā tñ tertio christus exegit in institutione officij pastoralis: nō est ergo petri successor q̃ exacte a xp̃o tūc in petro charitati nō succedit. ¶ Quarto: q̃ non ois ro. pōtifex pascit oues christi: sed multi eorū pascūt oues suas. dū ad propriā gloriā, autoritatē, vnitatē ꝛ alia huiusmodi pontificatū exercent. Dicente aūt dño pasce oues meas. significauit petri successores aut pastores esse debere ouīū christi, ipsum amātes, ꝛ illa pascētes doctrina, iustitia ꝛ aliis huiusmodi: aut si nō amāt ꝛ docent. nihil hoc verbū ad eos ptinere: ac ꝓ hoc nō esse petri successores. ¶ Quinto: q̃ pulsi ro. pōtifices recusauerūt se vnquā sales appellari: grē em̄ sensi epūs hoc reprehendit: ꝛ narrat ꝓdecessores suos hoc renuisse. Si em̄ grē. cū alijs noluit vocari epūs vnquā salis. cõsequens est q̃ nō erat aut̃ non se credebat vnquā salem epm: idē aūt sonat pōtifex vnquā salis ꝛ pontifex totius ecclesie. Nō succedit ergo ro. pōtifex petro in pontificatu totius ecclesie. ¶ Sexto. Concilium nicenū (vt scribit lib. x. ca. 6. hist. ecclesie) statuit sic. Et apud alexandriā vel in vrbe roma, vetusta cõsuetudo seruet: vt vel ille egypti vel hic suburbanarū ecclesiarum solicitudinem gerat. Si em̄ ro. pōtifex successor esset petri in pōtificatu totius ecclesie, non presumpsisset nice. concilium fines sue solicitudini decernere in suburbanis ecclesijs. ¶ Septimo. Si ro. pōtifex christi institutione preest toti ecclesie vt christi vicarius generalis. sequit̃ peccasse ꝛ peccare oēs qui non fuerūt ꝛ qui nō sunt sub ro. pōtificis obedientia. Et hinc sequit̃ primo primituā ecclesiā totā errasse: quū adhuc nō esset ro. pōtifex. Sequitur deinde tot sanctos ꝛ martyres vsq; ad. xl. annos post xp̃m errasse: quum tūc non recognoscerē ro. pōtifex vt pastor totius ecclesie. Sequit̃ postea alia, aphrica atq; grecia in dānatione fuisse: vtpote nō recognoscētes ro. pontificē vt olim caput. Sequit̃ demū christianos q̃ hodie sunt in pside, india, scithia totoq; orbe dānatos q̃ nō subsunt ro. pōtifici. Manifestāt aūt hos non recognouisse ro. pōtificē: eo q̃ nō ab ipso seu eius autoritate eorū epi sunt instituti. eorū cōcilia sunt celebrata. ¶ Octauo. Hiero. de viris illustr. scribit, q̃ achatius epūs cesariensis discipulus eusebij ꝓphete imperante constātio liberium papā depositerit, ꝛ felicem constituerit. Constat aut̃ hoc repugnare pmatui ro. pōti, si totius ecclesie amisses esset. ¶ Nono. Si vlla ecclesia est prima et mater omnium ecclesiarum ꝛ a christo dño immediate fundata. non est alia nisi ecclesia hierosolymitana: que p multos annos fuit ante romanam: vnde exierunt omnes apostoli ꝛ episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiā romana collecte soluebantur ecclesie hierosolymitane.

Ad huius rei euidentiā considerāda sunt duo. primū vnde oest scōm vnde scit ro. pontificē succedere petro. Circa primū aūt distinguēdū est de ratione succedēdi ꝛ ratione succedētis: nā ratio succedēdi est non euāgelica institutio, sed subsequutum. factum petri. quo ecclesia ro. appropriata est petro appropriatione firmata. Declaro singula: cautum reddendo lectorē in primis q̃ aliud est succedere petro, ꝛ aliud est succedere petro hūc. l. ro. pōtificem. Ratio esti q̃ petrus habeat successorem institutio est euāgelica: qua dās in petro pastorale totius mundi instituit officium: vt in precedētibus manifestāti est. Ratio vero q̃ petro succedat hic. hoc est ro. pontifex. nō est institutio euāgelica: tum q̃ euāgelica voce nō est ecclesia ro. appropriata petro. sed tota ecclesia cōmissa sibi. dū dicit̃ pasce oues meas. ꝛ propterea si petrus perseuerasset vsq; ad finem vt incepit absq; appropriatione alicuius particularis ecclesie. nec ro. pontifex nec alicui⁹ alius particularis epūs esset petri successor. sed migrante ad celum petro fuisset vnus electus in epm catholice ecclesie qui successor fuisset petri. Tum quia si petrus in sede antiochena quam sibi prius appropriauit perseuerasset vsq; ad mortem, non ro. pontifex sed antiochenus successor esset petri. Tum quia si petrus discessisset ex roma non tantum loco sed sede, ita q̃ alibi sedem elegisset, nō successisset ro. pontifex petro, sicut nec modo succedit petro antiochenus: quia inde discessit murando non solum locum sed sedem. Ex his enim patet non ex euangelica institutione oīū habere q̃ rom. pontifex succedat petro. euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo q̃ appropriatione firmata, ro. ecclesia petri pontificatui addicta est. inde oium est vt rom. pontifex petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus. quia petri morte firmata est: ꝛ quia christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt ecclesia cantat. ꝛ ambro. in oratione contra auxentium. de basilicis tradendis, quam habes in libro. 5. epistolarum Amb. post. 32. epistolā) asserit: ante ipsum in lib. 3. de excidio hierosolymitano cap. 2. egisippus affirmat) volenti petro ex vrbe roma discedere obuians christus iussit vt rome mortem pateretur. eidem dicendo venio romam iterum crucifigi: vt non minus petri mors rome sed mors iussa a christo in vrbe roma, firmaret ro. sedem in petri successione. Si ad oium itaq; atq; initium successionis roma. pontificis petro spectes, rationem succedēdi inuenies fuisse ecclesie roma. appropriationem ad pontificarum petri, firmatam ꝛ petri morte ꝛ christi mandato. ¶ Quum autem dicimus petrum ꝛ ro. pontificem. ꝛ pontificem ecclesie catholice. nō duos intelligas pontificatus nō enim sunt duo in actu. sed in potētia tātum, hoc est. quia potuissent esse duo: vt pateret ex dictis. Unde non se habent sicut duo epatus vnitatem onerat. siquidem in ro. ecclesia epatus ante petrum sed ipse petrus ro. ecclesiam exercuit in pontificatum, non alium q̃s suum quem secum vehebat fata q̃ pontificatus petri quem a christo habuit relatum ad ecclesiam ro. appropriando sibi illam. Contenditur autem non nihil hec pontificatus vnitas ad hoc vt idem sit roma. pontifex et pontifex ecclesie catholice: non solum vnitate persone. sed identitate pontificatus. Jn cuius signum non dant ro. pontifici duo pallia sed vnum tantum: quum tamē plura dari consuerint habenti plures pontificatus quibus debent pallia. ℣ Di



aūt de ratione succedēdi est sermo, euāgelica institutio ratio inuenit succedētis. Ro. si qđē pōtifex petro succedēs autoritatē habet applicā ab euāgelica christi voce pasce oues meas: mā cuilibet petri successori in petro dicit̃ christ⁹ pasce oues meas. Licet itaq; applicam sedē ro. esse pōtificis, mitiū habuerit ex appropriatione ecclie ro. ad petrū: ex quo tñ firmatū sic est, eo ipso quo aliqs verꝰ est ro. pōn. verus est pōtifex ecclie catholice a christo i bto petro institutus. Manifestū est igit̃ vnde ro. pōtifex est petri successor, ac totius ecclie pastor. ¶ Scit aūt hoc diuina reuelatione facta, tū vniuersali ecclie, tū sanctis doctoribus, tū sacris cōciliis. Nullus siquidē christianus dubitare ꝑmittit ex diuina ꝑdere reuelatione q̃ quid ad fidei christiane rationē spectās (de quorum numero hoc cōstat ꝓ decre. vnā sanctā. esse) cōtestatū imuenitur a ꝓdecessoribus cōmunis xp̃ianoꝝ olim ꝛ nūc ꝛ semp cō cilio fuit est et erit ro. pont. fedē sola esse sedē applicam: hoc aūt nihil aliud est q̃ applica sede (nisi q̃ ꝓpriā ignoret vocē) claudit aplica autoritas an applica aūt autoritate facultatē regēdi totā ecclesiā includi. cōcorditer dicit̃ aplice autoritati a christo ore cōmissum terraꝝ sic vt q̃libet apl's vbicūq; contingeret ipsum esse instituebat ecclias. instituebat epos. ꝛ id genus reliqua faciebat: vt eorū etiā ꝓmū apl's os: dicit glo. in terli. oim ordinatores et iudices: manifestās applicam autoritatē esse oim ordinatricē ꝛ iudicē. Cõfidētes igit̃ aplice autoritatis sedē, confitemur vltimus neminus sedem ordinatricē ꝛ iudicem oim. Hoc aūt esse intentionē confitentiū, ex eo etiā apert̃ q̃ solā successoris petri sedē aplicā cõfitemur. Extat siquidē hierosolymitana sedes. in qua iacobus apl's sedit. cuius successor est epūs hierosolymitanus: cur sedes illa in qua iacobus apl's sedit. q̃ pius tpe fuit q̃s quecumq; alia partialis sedes nō est ipsa quoq; sedes aplica, nisi q; in illa non est autoritas aplica, ꝛ inista esti. Nā si ex sola successione ad pſonam apostoli affirmaret a christifidelibus sedes aplica, dubiū non est q̃ multe essent sedes aplice: ꝛ hierosolymitana sedes eēt aplica, ꝛ ro. sedes esset aplica, modo aūt q; vnicā tñ nouit xp̃ianus ꝑs sedē apl̃icam. q̃s ro. pōti. sedē esse plena vocē cōfitef. clarū relinquit̃ per sedē aplicā intelligi sedē autoritatis aplice. Et cōfirmāt: q; sicut in epali sede claudit̃ pōtificia autoritas, ꝛ in archiepali sede autoritas archiepalis, ꝛ in sede pſbarchali autoritas pſbarchalis, ita in sede aplica claudit̃ autoritas aplica: ac ꝓ hoc quēadmodum xp̃ianus ꝑs ad huiusmodi sedes recurrēs, ad dictas autoritates recurrere intēdit. ita ad aplicam sedē recurrēs aut ipsaꝝ quomodolibet veneras. autoritatē aplicā confitet. Porro in ꝓfessione sedis aplice claudit̃ eius diuine institutōis cōfessionā q̃: sm veritatē aplica tā sedes q̃s autoritas a solo xp̃o est ꝛ esse potest. a quo solo possunt apti fieri (nec̄ ei⁹ minus est aplicā sedē ac autoritatem q̃s aplm instituere: sicut nō minus est epalē autoritatē ac sedē facere q̃s epm) necesse est vt q̃ aplicā cōfitent sedē. a iesu xp̃o immediate illi⁹ esse autoritatē fateant, diuinoq; ꝓinde iure istituta illā esse ꝓfiteant. Et hinc habes q̃ doctores ꝓfitētes ro. pontificis sedem aplicam aut aplatum aut authoritatē aplicā, fatent ro. pōtificem esse totius ecclesie rectorem: qđ notādū valde est. ꝛ sm se, et ne oporteat sepe repeti in authoritatibus sanctorum ꝛc.

Ad primum. Ad confirmationē. **Antecē** Autē authoritates afferant, ad obiecta rndēdum est. ¶ Ad primū ergo dr. nihil obstare successioni ro. pont. petrū quatenꝰ ro. pontifex fuit. natum esse post acceptas claues: sufficit enim successori natum esse ante mortem eius cui succedit. ℣ Ad argumentū autem formatū ad similitudinē argumenti pauli apli de iustificatione abrahe: respōdet militare illud non cōtra nostrā sniam. sed potius ꝓ arguētes. Manifestāt aūt hoc distinguēdo sicut in abrahā reputationem iustitie a iustitia reputata, ita ꝓportionalr in petro acceptationem clauiū a clauiū⁹ acceptus. Hā quēadmodū reputatio ad iustitiā abrahe conuenit ex fide ꝛ nō ex circūcisione postea subsequuta ita petro acceptio clauium conuenit ex pōtificatu ecclesie catholice (tunc enim date sunt ei claues quādo factus est pastor christiani ouilis) et non ex ecclesia ro. seu pont. ro. postea subsequuto. Et similiter quēadmodum iustitia reputata abrahe nō est restricta ad statū ꝓputi. sed est extensa ad subsequutū statū circūcisionis (dicente apl'o ibidem: ideo ex fide, vt sm gram firma sit ꝓmissio omni semini, non ei q̃ ex lege est solum ꝛc.) ita accepte claues extēse sunt ad subsequutū postea petri pontificatum ro. Rursus quemadmodum abrahe iustitia reputata appropriata est subsequute circumcisioni. seu ipsi abrahe vt postea pater fieret⁹ est circumcisionis sic vt eius semen ex circūcisione prelatum sit oībus in cōsummatione iustitie ꝓmissionū ꝛ benedictionum abrahe (dicēte apostolo ad gal. iij. abrahe dicte sunt promissiones ꝛ semini eius q̃ est christus: qđ cōstat ex circūcisione uatū. ita accepte claues appropriate sunt ecclie ro. seu petro. vt factus postea est pontifex ro. sic vt per ipsam aperiatur regnū celorum omnibꝰ cognationibus terre. Usū pater q̃ ex huiusmodi argumēto etsi habetur q̃ acceptio clauiū non pertinet ad petrū nisi ꝛm q̃ erat tunc quū accepit claues (erat aūt non solum apostolus sed pastor ouium christi) non tñ habetur q̃ accepte claues restricte sint et concluse ad statum illū precise. sed subsequendo similitudinem Abrahe habetur q̃ claues acceptē exēte ꝛ appropriate sunt ad pontificatum ro. ꝛm mutationē qua ꝛ loco ꝛ officio appropriata est petro ecclesia ro. ¶ Ad secundū dicit posse dupliciter intelligi successorem petri seu ro. pont. nō posse esse infidelem seu hereticum. Uel de ipsiꝰ ꝓsona in ordine ad ecclam catholicā: vel de ipsius persona ꝛm seipsam. Et vtroq; modo verificat ꝛ vtrūq; expressit dñs in euāgelio. Fidem enim fidelem in petro ꝛ successoribus suis ꝛm ꝓprias ꝓsonas, significauit dominus ꝛ dicēs tu es petrus, in prelenti ꝛ dicens ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, in futuro. Fidem vero eiusdem in ordine ad ecclesiam, significauit dominus, ꝛ dicēs super hanc petram edificabo ecclesiam meā ꝛ dicens confirma fratres tuos. Nec obstat persone ro. pontificis fidei ꝛm propriam personam, q̃ illa persona potest esse hereticа: quoniam q̃s primum definit esse fidelis, desinit etiam esse petri successor. ℣ m rei veritatem ꝛ apud deum: apud cuius tribunal q̃ nō credit iā iudicatus est: vr dicit Jo. 3. q̃ quid sit ꝛm fouꝝ ecclasticū. Et quo tñ idē habeat nā ex hoc ipso q̃ ille homo q̃ vocat petri successor ex cathā a fide, iudicio etiā multoꝝ subiicit ecclesie, manifestat ipsum nō esse amplius petri successorē ꝛm veritatē: nā si vere esset petri successor, iudex esset totius ecclie, ꝛ nō esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate aūt in fide ꝓsone ro. pont. in ordine ad ecclam. prouenit vt errare nō possit sentētialiter diffiniēdo de fide xp̃iana: q̃s in huiusmodi diffinitiōe cōstruxit fides vniuersalis ecclie, ꝛ p ea edificat ecclia xp̃i ab ipso xp̃o sup petrā sedis aplice. Impossibile aūt esse cōstat vniuersalē ecclam errare in fide. Libet aūt intueri q̃s suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euāgelica. fide siquidē cōstrui ecclam cōstat: quū sit (vt ad heb. x. dicit) sperandarū substantia rerū, ꝛ ideo edificādi ꝛ cōfirmādi actus respōdet: vterq; em̄ substantiā edificii respicit. Sed q̃s fides donū dei est: idcirco xp̃s sibi ipsi attribuit edificatione ei ecclesie sup sedē aplicam, dicēs ꝛ sup hanc petrā edificabo ecclam meā, firmare vero fideles fluctuātes in ambiguitatibus ꝛ ꝛtionibus q̃ circa fidē emergūt. q̃ ministeriale opus est petri ꝛ successoris, ideo dicit petro ꝛ successori, cōfirma fratres tuos: q̃quid enim agit sedes aplica diffiniēdo de fide, nihil aliud est q̃ declarare qđ sub fide a christo data continet: sic em̄ confirmat fratres suos. Unde ꝛ in calcedoñ. synodo direxērūt patres q̃ cōgregati in cōstantinopolitano cōcilio doctrinā de spiritusancto tradidērūt: non q̃ minus esset in ꝓcedentibus q̃ apud niceā congregati sunt inferēres. sed intelligendū aduersus hereticos declarantes. Et hinc oriꝰ vt diffinitis de fide ab aplica sede subsit etiā ipse ro. pont. sicut subest fideiꝰ non em̄ alicui ꝓpterea de nouo subiicit̃, sed q̃ implicite credebat teneē explicite credere. ex hoc q̃ fides sufficiēter explicata est quo ad hec q̃ primus explicata non erant fidei veritati subesse. Ad si cui q̃s mira in hac respōsione dicta apparebunt: memineritis ꝓpium esse mirabilia testimonia tua. sunt enim hec ipsius christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaq; diuine gratie assistentia suo in terris vicario: quū cayphe pont. synagoge minus legitimo ac ꝓsequutori ipsius christi astiterit ad prophetandum ratione pontificatus: testante Joan. euangelista dum dicit, a semetipso non dixit. sed quum esset pontifex anni illius prophetauit q̃ iesus erat moriturus pro gente. Joan. xj. ¶ Cur enim ioannes hoc docuit. cur hoc reuelauit. nisi vt diuinam assistentiam peculiarem pontifici esse reuelaret. ¶ Ad tertium dicitur, q̃ exacta trina dilectio a petro recitata, dissem respicit pastoralis officij, et propterea qui non succedit petro in dilectione christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio et nomine, mercenarius autem studio et exercitatione. ¶ Ad quartum dicitur, q̃ amare ꝛ pascere oues christi. spectat ad successores petri sub ratione commissi et debiti: christus enim commisit vt pasceret oues suas, et ad hoc successor tenetur, et ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Unde si nec amat nec pascit, non propterea locus isse ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere christi oues, ad quem spectat vt preceptum et ex

Ad secundū.

Ad tertiam.

Ad quartū dicitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca



officio debitū. Exigit quippe locus iste pascētē z amātē: q; exigit vt amare z pascere debeat. Et ēius nō amans nec pascens indignus sit pastoralis officio, z merereť illo primari: nō esse tñ propter ea primarū ex vtroq; restamēto dicimus. Ezec. siquidē. 34. reprehendunť mali pastores, q; non dei gregē sed semetipsos pascebāt, appositis propheticis minis primationis pastoralis officij p ipm deū exercēde: pastores tñ relinquunť. Matthe. quoq; 23. sup cathedrā inquit dñs, moysi sederūt scribe z pharisei, quecūq; dixerint vobis seruate z facite, sm vero opa eoū nolite facere. ¶ Ad

Ad q̄ntum.

quintū dicit greg. pdecessorū vestigia imitatū refutasse se vniuersalē appellari, ea ratione vt ipse millies dicit, q; si vnus vniuersalis ep̄s dicit, solus ipse ep̄s videť dicit: sic ceteris ep̄atus tolleretur. Nō antē ea ratione q; ro. pont. autoritas restricta sit, z ad vniuersalē non se extēdat ecclām: sup bum eñ vocabulū vtpote relicquoū epoum miurtā preferērēs horuit greg. z non rem aplice autoritatis extēdentis se ad vniuersalē ecclesiā. Unde post inferius ad mauriciū impera. afferenda verba de petri autoritate sup totā ecclesiā: subiungit de petro. Cura ei totius ecclē z principatus cōmittiť, z tñ vniuersalis ap̄s non vocať. Ubi patet greg. timul affirmare curā totius ecclē, z negare vniuersalis vocabulū. Propter q̄ posteriores pōtifices ro. rem tenētes nec a greg. humilitate discedētes, vniuersalis nomē a recto in obliquū transtulerūt: z subscribūťse in hodiernū diem. Ego eñ ep̄s ecclie catholice. ¶ Ad

Ad sextum.

sextū dicit, q; aliud est loqui de autoritate z aliud de exequutione: cū autoritate siquidē ro. pōti. sup totā ecclām. mos fuit laudabilis vt nō exequereť papa ea q̄ ad particulares aliarū ecclārum curas ptinebant, nisi casus aliq̄s id exegisset. Et hinc mos fuit vt ep̄i ab archiep̄is cōfirmareť, curati ab ep̄is darentť, z innumera similia fiebāt. Et hec est illa vetusta cōsuetudo cuius meminerunt ecnū conc. q̄b annuēte ro. pō. ibi p suos legatos ptente de observatione huiusmodi vetuste consuetudinis statut. Ex hoc autem non sequiť statutū esse de autoritate ro. pon. aut lesam fuisse illius autoritatē: sicut nec hodie minuiť aut ledit ro. pont. autoritas ex eo q; in multis prouinciis ro. pon. obedientibus, huiusmodi exequutiones p prouinciales fiunt. ¶ Ad

Ad septimū.

septimū dicit, q; ro. pōti. ex institutione esse prelatū ceteris, potest dupliciter intelligi, vel quo ad rationē inuig: z sic falsus est, iuxta supius declarata. Uel ꝓpposita appropriatione ecclē ro. ad petrum: z sic verissimū est, z propterea cōcedit ecclia. l. oēs peccare z peccasse q̄ eum nō recognouerūt vt platū. Et quū inferť primo, q; primitiua ecclia erraret, negat sequela: q̄m tūc adhuc nō fuerat appropriatio ecclē ro. ad petrū: qua ꝓpposita pont. ro. preest oibus. Sufficiebat siquide tūc q; tota ecclia recognosceret petrū vt totius ecclē pastorē: post appropriatā aūt ro. ecclam oportet recognoscere ro. pont. successorē petri. pastorē totius ecclē. nō quatenus est ro. pont. sed quatenus est successor petri, p se z formaliter loquēdo. Quū vero inferť secundo q; tot martyres z sancti ad quadrigentos an. peccassent, q; non recognouerūt ro. pōti. respōdeť falsuz eē huiusmodi martyres z sanctos nō recognouisse ro. pont. a principio esse ecclē petrus recognitus est. z successisse ro. pon. ei succedēs: vt subsequētes manifestāt autoritates sanctorū.

Ad

Ad tertiam.

tertiam. Et similiter quū tertio inferť alia aplicā z greciā errasse, q; nō fuerūt subdite ro. ecclē, manifeste errať. z q̄ falsissima cōprobant inducunť: plenū siquidē registrū greg. curis aste aplicae z grecie, testať oppositū. Quod demū inducit ep̄anos hodie orientales non subesse ro. ecclē (nisi de scismaticis sit sermo) falsuz esse, ex gestis ſi cōcilio floren. sub eugenio. 4. patere potest: ibi siquidē jacobite, armeni atq; greci ro. pon. vt pastorē totius ecclesie recognoscere se confessi sunt. Ad probationem aūt subiūctam, quia nec ep̄i ibi a papa instituunť, nec cōcilia eorū pape fiunt autoritate, tā patet q̄d dicendū est. l. q; huiusmodi exequtionum consuetudo in quibuscunq; prouinciis, pape nec tollit nec ledit autoritatē. Uerūtñ pluries nostra etate visum est ab orientalibus missum ad ro. pont. pro surrogando ep̄o seu confirmando electo: z tpe alexandri. 6. et iulij. 2.

Ad octauum.

¶ Ad octauū dicit, nos de iure diuino loqui, arguētes autem obiciunt damnatū violētie factū: vt ipsamet verba hiero. testant: aut esse Achatium aūt clarum: et in locū liberij felicē arrianum subſtituere. Unde felix ille in cathalogo pōtificum nō est computandus: vt testať aug. in epla ad generosum: z est epla. 165. Ibi siquidē aug. a petro vsq; ad tunc tpis ro. ponti. anatasiū singulos successiue recensens, liberio damasum successorem ponit, non felicem.

Ad nonum.

¶ Ad nonū dicitur ro. ecclesie appellatione intelligi posse vel ipsum corpus ro. ecclesia sm se, vel sm suum caput: et q; licet ro. ecclesia sm reliqua eius membra non sit prima nec mater omniū ecclarum, nec immediate instituta a christo ap̄lis, amen cadē ecclesia ro. sm suū caput petrū ac petri successorē, prima est ac mater z magistra oim ecclārū: z immediate a christo eu ꝗgelica voce antoritatē ac firmitatē habens: vt p̄declaratum est. Unde tam canonū ꝗs sanctorū sentēte ro. ecclam primā, magistrā matrēq; ecclārū oim aut a christo dño eu ꝗgelica voce fundatā firmitatiq; sonātes, vere sunt ratione capitis. Et hoc intendūt q; hec scripserūt: vt ex eo patet q; ec sentēcia fundať sup verbis dñi ad petrū: q̄ caput fuit z in suis successoribus est ecclie ro. Unde nihil obsťat huic primatui q̄d de hierosolimitana eccl̄a afferunťā illa nō fuit puor petro: sed subdita fuit petro. Collecte aūt ecclie hierosolimitane nō vt prelate sed vt indigenti ab ab aliis dabantur: vt patet ad gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

¶ Autoritates sanctorum antiquorum z conciliorum, affirmātes in petro ac ro. ponti. successore petri totius ecclesie pontificatum institutum.

¶ Caput decimumquartum.

Reliquum est vt illis quoq; fiat satis, q̄ nesciunt a pulcis ecclesie pr̄ibus in asia, aphica z europa venerarū esse ro. pō. vt totius ecclie patrem, non humana sed diuina ratione. l. q; in petro institut⁹ est rector ecclie vniuersalis. Quare dās operea cēsiu grecorū ac latinorū antiquorū ecclie patrū ac doctorum sentētias, non omnes nec oim sed tot vt sufficiāt ad claram notitiam q; rom. pontifex petri successor est, z habitus est semper in petro institutus pastor et rector totius ecclesie. Et a grecis inciptendo, chrys. homel. 55. super matthe. exponens illud super hanc petrā. dic. petrū ecclesie future pastorē cōstitui. Et infra. Deus concedere solius pōt peccatorū remissionē. z vt futura ecclesia tot tātisq; fluctibus impetu irrumpētibus immobilis maneat: cuius pastor z caput piscator homo atq; ignobilis terra z obe reluctāte. adamantis natura firmitate superet. hec inq̄t omnia que solius dei sunt. se pollicetur danturū. Et infra. hūc. l. petrū vniuerso terrarum orbi christus preposuit. Et licet superius glosauerit z super hanc petram edificabo ecclesiam meam. l. fidē atq; confessionem: inferius tamen ait. ego dico tibi tues petrus. z ego super te edificabo ecclesiam meam. Et omel. viii. super Jo. tractans illud. iunō ioannis diligis me plus his &c. dicit. Aliis omnibus dūraret petrum affatur, fratrum ei curam committit: negotiationi meminit neq; expro bat: tantū dicit. si amas me fratrū curam suscipias. Et infra. tractans illud sequere me. ait. Inquit ei sequere me: quibus verbis iterum curam z familiarem in eum affectum ostendit. Quod si quis percontaretur quomodo iacob hierosolymis sedem acceperit: respondere mus hunc totius orbis magistrum prepositisse. Et infra. tractans illud. Domine hic autē quid dicit. Nam quum magna dominus petro communicasset, ait. Quū terrarū curam demandasset martyriū p̄dixisset, z maiora &c.

¶ Theophilus quoq; luc. xxi. tractans illud. z tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos: ait. Postq̄ me negato plorauerit ac penituerit coroboza ceteros: quum te principem apostolorū deputauerim: hoc eñ decet te qui mecum robures z petra ecclesie. Et infra. Quum esset apostolus denegauit: ac iterum perpetuam obtinuit prerogatiuam vt esset antistes mundi. Et super Jo. viii. ca. super illud. quum ergo prādissent, ait. Uinto patrocinio cōmissionē suā. audi petro commendat, nō alij. Et super illud sequere me, ait. In hoc q; dicit dñs petro sequere me. cūctorum sibi delium prelaturam et instituit. Et infra, super illud donec veniam ait. Idest dum hunc sciliet ioan. volens dirigam ad predicandū te nam q̄ nunc dirigo ad orbis pontificatum. z in hoc me sequere.

¶ Cirillus patriarcha alexādrinus in lib. thesau. Sicut christus accepit a patre sceptrū ecclesie gēriū. dux ex israel egredies super oēm principatū z potestatē super oē qđcūq; est, vt ei cuncta curuē tur: sic z petro z eius successoribus plenissime cōmisit: nulli alq̄ dubiū est, q̄ petro christus qđ suū est plenū sed ipsi soli dedit. Et iterum. Petro oēs ure diuino caput inclinabāt: dominatus est humanitas est. Ipse homo: cui tota trinitas plenissimam dedit potestatē: quē vnus triū assumptit in vnitate persone, transuexit ad patrem super oēm principatum z potestatē. vt ad orāt eū patrem super oēm principatum z potestatē petro z ecclesie oēs angeli deuq̄ totū dimisit p sacramēta z prāsertim eucharistie eius. Et iterū. Petro oēs ure diuino caput inclinabāt: dominatus est mūdi tanq̄ ipsi dño iesu obediūt. Et iterū. Ipsius apostolici throni tanq̄ ipsi dño iesu obediūt. Et iterū. Ipsius apostolici throni mūdi tanq̄ ipsi dño iesu obediūt. Et iterū. Ipsius apostolici throni romanorū pōtificū solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, z loco illius ligare qui ipsum edificauit.

¶ Maximus in epistola orientalibus directa. Omnes fines orbis qui dominum syncere receperunt: z vbiq; terrarum catholici veram fidem confitentes in ecclesiam romanorum tanq̄ in forem respiciunt. z ex ipsa lumē catholice z apostolice fidei recipiūt.

¶ Cirillus patriarcha hierosolymitanus, ex persona christi



loquens dicit petro. Tu cū sine z ego sine fine cū oibus q̄s loco tui ponā, plene z pfecte sacro z autho ritate ero sicut sum z tecum.

¶ Concilium calcedon. (vt in eius gestis legit) tpe sancti leonis et martiani imperatoris acclamauit leoni pape: leo sanctissimus apticus z vrbis. ¶ Et pūs tpe diocletiani z maximiani iperator (vt habet di. xxi. nisi autem) quum marcellin⁹ papa z postea mar tyr timore ductus turificasset idolis. Synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit: prima sedes non iudicabitur a quoq̄.

¶ Et longe ante anacletus martyr trauani tpe natione grecus, prima athenie. ait. Sac. san. ro. z aplica ecclesia nō ab ap̄lis sz ab ipso dño z saluatore nostro primatū obtinuit: sicut beato petro apostolo dixit: tu es petr⁹, z super hanc petram edifi. ecclesiam meā. z tibi dabo claues &c. vt habetur di. xxi. sacro san. Et rursus vt habetur dist. xxi. in nouo idem dicit. In nouo testamento post christum dñm a petro sacerdotalis cepit ordo: q; ipsi pmo pōtificat⁹ in ecclesia christi datus est, dominо dicente ad eū: tu es petrus et super hanc petram &c. Et iterum. Electionem summorū pontificū sibi domin⁹ reservauit. lxxix. distinc. electionem. ¶ Marcellus papa z martyr tempore diocletiani z maximiani, seu constantij et galerij, qui imperij gubernacula susceperunt post diocletianum z maximianum in cap. rogamus vos. xxiij. quest. j. ait de petro. Ipse est caput totius ecclesie: cui dom⁹ ait. tu es petrus z super hāc petram edificabo ecclesiam meam &c. ¶ Cypria. quoq; martyr in tract. de simplicitate prelatorum dicit ea que referuntur. xxiij. quest. j. loquitur dominus: que breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem petri pontificatus satis patet: vt declarati superius est. ¶ Ambr. in sermone. xlvij. de fide petri apostoli. et habetur distinc. l. cap. fidelior. dicit de petro. Tanq̄ bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus ante fuerat fieret omnibus firmamentum. z qui ipse interrogationis tentatione mutauerat, ceteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis, ecclesiarum petra dicitur, sicut ait dominus tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo sq̄ primus in nationibus fidei fundamenta posuerit et tanq̄ saxum immobile totius operis christiani cōpagem molēq̄ contineat. Et idem in hymno dominicali petrum petram eccle sie appellat, dicens: hec ipsa petra ecclesia canēte culpam diluit. Testatur siquidem aug. in lib. primo retrac. cap. xxi. hunc hymnū ambr. esse. Et in sermo. xl. de mirabilibus. Hanc igitur solam ecclesiē nauē ascendit dominus, in qua petrus magister est cōstitutus: dicente domino, super hanc petrā edifi. ecclesiā meam. Que nauis in alium seculi fluctibus ita natat: vt peremte mundo omnes quos suscepit, seruet illesos. Cui⁹ figuram iam in veteri videmus testamento. Sicut eñ noe arca, naufragante mūdo cūctos quos susceperat incolumes reseruauit: ita z petri ecclesia ꝓfragrante seculo omnes quos amplectit, repsentabit illesos. Et sicut tūc trāsacto diluuio ad arcā noe columba signū pacis detulit: ita z transacto iudicio ad ecclesiam petri christus gaudium pacis referet: quia ipse columba vel pax est. Et idem super epistolam primam ad Tim. cap. iij. tractans illud: vt scias quemadmodum oporteat te in domo dei conuersari. q̄ est ecclesia dei viui &c. ait: Quum totus mundus dei sit, ecclesia tñ domus eius dicit. cuius hodie rector est damasus: mūdus eñ in p̄uaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicat esse domus dei z veritas. vbi sm voluntatē suā timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nole satiri, narrat. cōmendat ac tuet cautelā ac sapientiā eiusdē in peregrinis partibus pēctantis si ep̄s esset catholicus. hoc est cū ro. ecclesia cōuenire: dicēs ca. vij. Ad duo cauit ad fe ꝑm nec vllā pura uit verā nisi vere fidei gratiā: per cūctaturq; ex eo est vtrūnā cum epis catholicis hoc est cū ro. ecclesia cōuenire. Cū ro. dixi. non hiero solimitana, nō antiochena, nō cōstātinopolitana &c. cur hoc nisi qz ro. cōis est oibus catholicis. p̄cludubio vt caput. Simile siquidē apud hiero. refugiū inuenies. scribēte ad damasum epla vii. Ego interim clamito si q̄s cathedre petri iungitur, meus est. Hiero. sup math. ait. Symoni q̄ credebat in petrā christum petra vocatus est nomine: ac sm metaphorā petre recte dicit et. edifi. ecclesiā meā sup te. Rursus ad damasum: z habet. xxiij. q. j. sm ego nullū p̄mū nisi christū sequens, beatitudini tue. l. cathedre petri cōmunione consocior: super illam petram edificatā ecclesiam scio. Et infra. Quicūq; tecū non colligit, spargit: hoc est qui christi nō est, antichristi est. Ubi nota hiero. p̄ eodē cōputare ꝑm z papā q̄tum ad ea q̄ sunt fidei: de his enim cum loqui clare patet: videnti epistolam. iij. ¶ Idem quoq; lib. primo contra iouinianum ca. xiij. ait, Inter. xij. vnus eligitur, vt capite constituto scismatis tollatur occasio. z loquitur proculdubio de electione petri non ab apostolis, sed a xp̄o: vt patet ex solutione subiunctemox questionis, sed cur non ioan. virgo electus est? solum enim ne magister bonus qui dixerat pacem meā do vobis &c. in adolescente quē dilexerat causam p̄bere videretur inuidie. ¶ Idem rursus epistola. ij. ad damasum: z habet. xxiij. q. j. hec est fides ait. Si hec nostra cōfessio apostolatus tui iudicio cōprobat: q̄cūq; me culpare voluerit, se imperitū vel malenolū vel etiam non catholicū, non me hereticū cōprobabit. Ubi q; vides, ex sedis apostolice iudicio pēdere esse vel nō esse catholicū aut hereticū summū xp̄i in terris tribunal agnoscere potes: ad q̄d de fide iudicū spectare constat.

¶ Aug. nō solū petrum principē apostolor affirmat: sed quū cōsuleretur sedes apostolica de fide cōtra pelagianā heresim, a duobus concilijs carthagin. z misileuitano subscriptus inuenitur. Et rsidēte innocentio papa ad carthaginense quidem concilium. Patrū institutа sacerdotali custodientes officio non censetis esse cala cāda, q; illi nō humana sed diuina decreuere sententia, vt quic q̄d de diffinctis remotisq; pronuncijs agereтur nō prius duceret finiē dū nisi ad huius sedis notitiā peruenireт: vbi tota huius autoritate iusta que fuerit, pnūciatio firmaretur: indeq; sumereт cetere ecclesie, velut de natali suo fonte aque cuncte procederent. Et per diuersas totius mundi regiones pura capitis incorrupte manerent: quid precipere, quos abluere, quos velut in ceno inmundabili sordidatos mundis digna corporibus visa vitare. Concilium vero mileuitanum. Quoniens fidei ratio veritatur arbitror omnes fratres z coepos nostros non nisi ad petrum. i. sui nominis z honoris autorē referre debere: velut nunc remittit vestra dilectio q; per totū mundū posse oibus ecclesijs in cōmuni prodesse. Et idē ad paulinū epla. 106. referēs hec gesta cōmendat innocentij literas resp̄siuas subiungēs. Ad ola nobis ille rescripsit eodem modo quo fas erat atq; oportebat ap̄lice sedis antistitem. Burfius secundo lib. de baptismo, cōtra donatistas ca. 1. (z habetur. 2. q. 7. puto) petri cathedrā cuilibet preferte ep̄atui, quū comparādo cypriano petro ait. Uereri debeo ne in petrū contumeliosius extollam: q̄s eñ nescit illū ap̄latus principatū cuilibet ep̄atui preferē dum? sed etsi distat cathedrarū gratia, vna tñ est martyrum gloria. Jrē in. 2. lib. de doc. christia. nō longe versus principij. Decretales ep̄las aplice sedis inter canonicas habēdas scripturas cēset, dicens: In canonicis scripturis ecclesiarū catholicarū q̄s plurimū diuinarū scripturarū solertissimus indagator autoritatem sequatur: inter quas sane ille sint quas apostolica sedes habere, et ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Qui enim decretales fidei quas apud se habet vel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio aplicam sedē non solū cunctis p̄lā sedibus: sed diuinam vtpote fidei magistrā. ¶ Greg. in registri lib. 4. epla. 32. ad mauritiū augustū ait: Cūctis euāgelū scientibus liquet q; voce dñica sancto z oim apostolorū principi petro apto totius ecclie cura cōmissa est: ipsi quippe dicit. petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, ecce satanas expetiit cribare vos sicut triticū: z ego pro te rogaui vt nō deficiat fides tua. z tu aliq̄n conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicit. tu es petrus z sup hanc petrā edifi. ecclesiā meā, z porte inferi non p̄ualebunt aduersus eā: z tibi dabo claues regni celorū: z quodcūq; ligaueris sup terram erit ligatū z in celis, z quodcūq; solueris super terram erit solutū z in celis. Ecce claues regni celestis accepit: potestas eligādi z soluendi tribuitur: cura et totius ecclesie z principatus cōmittitur. ¶ Sanctus leo primus in sermone. 3. de anniuersario sue assumptionis die ait: De toto mundo vnus petrus eligitur, qui z vniuersarum gentiū vocationi z omnibus apostolis cunctisq; ecclesie patribus preponatur vt q̄uis in populo dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores quinnes tamen regat petrus quos principaliter regit z christus. Magnū z mirabile dilectissimi huic viro consortium potentie sue tribuit diuina dignatio: z si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunq̄n nisi per ipsum dedit quicquid alijs non negauit. ¶ Uenerabilis beda super illud Joan. 1. intuitus autem in eum iesus dicit. Uidit eo, dis eius simplicitatē animi subtilitatem: cuius merito cuncte esset preferendus ecclesie. ¶ Bernardus non solum pluries ro. pon. iesu christi vicarium et totius ecclesie caput appellat: sed in epistola prima ad eugenium papam. 237. in ordine epistolarum ait. Locus in quo stas terra sancta est: locus petri est, locus principis apostolorum, vbi stererūt pedes eius: locus illius est, quem constituit dominus dominū domus sue z principem omnis possessionis sue: merito tali pastori, tali nutritio commissa est ecclesia, quum adhuc teneram adhuc in cunabulis esset. Et in epistola. 242. ad roma. quando discef-

Universidad de Deusto
Biblioteca



seruntā dño papa,ait. ℂUr regem terre,cur dñm celi furore tam intolerabili cū irrationabili in vos pariter prouocatis,dum sacrā ⁊ apostolicam sedem diuinis regalibusq; priuilegiis singulariter sublimatam,ausu sacrilego incessere,sucq; minuere honore contendtis?⁊ Et in epistola.131.ad mediolañ.de plenitudine potestatis apostolice ait.Ro.ecclesia valde clemens est,sed nihilominus potens:fidele consilium et omni acceptione dignum, nolī aburi clemētia,me potētia oppumaris.Sed dicit aliquis,debitam ei reuerentiam exhibebo ⁊ nihil amplius.Esto.Fac quod dicis: quia si exhibeas debitam,⁊ omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prerogatiua apostolice sedi donata est:qui igitur huic potestati resistit,dei ordinationi resistit.Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus vbi hactenus non fuerunt:potest eos qui sunt,alios deponere,alios sublimare,prout ratio sibi dictauerit:ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat,⁊ econuerso si necesse vlsum fuerit. Potest a finibus terre sublimes quascuq; personas ecclesiasticas euocare,⁊ cogere ad suam presentiam:non semel aut bis:sed quoties expedire videbit.Porro in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam si quis forte reluctari conatus fuerit. ℂ In gestis concilij constantiesi.inter damnatos articulos ioan.wuiclef.⁊ ioā. hus reperiuntur hi duo.f.petrus non est nec fuit caput sancte ecclesie catholice.Non est de necessitate salutis credere ro. ecclesiaz esse supremam inter alias ecclesias.Et subditur:error est:pro q̄sto negaret primatum summi pontificis super alias ecclias particulares. ℂ Sanctus tho.in quarto.cōtra gem.ca.76.postq̄ multipliciter probauit vnum episcopum prelatum a christo toti ecclesie,subdit:Per hoc autem excluditur quorundam presumptuosus error,qui se subducere nituntur ab obedientia ⁊ subiectione petri,successorem eius romanum pon.vniuersalis ecclesie pastorem non recognoscentes. ℂ In concilio quoq; vniuersali florētie sub eugenio.4.vbi grecorum,armenorum ⁊ iacobitarum cum ro.ecclesia facta legitur vnio,habentur hec verba.Diffinimus sanctaz apostolicam sedem ⁊ ro.pontī.in vniuersum orbem tenere primatum,⁊ ipsum ro.pontī.successorem esse beati petri principis apostolorum,⁊ verum christi vicarium, totiusq; ecclesie caput ⁊ omnium christianorum patrem ac doctorem existere:⁊ ipsi in beato petro pascendi,regendi ⁊ gubernandi vniuersalem ecclesiam a domino nostro iesu christo plenam potestatem traditam esse:quēadmodum etiam in gestis hicumenicorum conciliorum, ⁊ in sacris canonibus continetur. Hec ibi.⁊ Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc definitionem,sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium conciliorum gestis ⁊ propterea hoc vnum concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis. ℂ Pretereo turbam canonum ⁊ doctorum(quam dinumerare nemo potest)idem sentientium.Tam euidenter siquidem ex his que attulimus clarum est ro.pōti.petri successorem, a christo in petro institutum esse totius ecclesie pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit.⁊ Si quis autem post hec hesitās inuenitur,aut rudis ⁊ ineptus,aut cum hereticis seu scismaticis sapit,aut certe christianus non est,ineruditus quippe valde ⁊ indocilis est quisquis certitudinem mathematicam in omnibus queritvt philosophi tradunt.Hereticorum atq; scismaticorum propium est sacra vti scriptura,sm sensum tamē quo ipsi faciunt illā sonare.Christianorum autem qui vere catholici sunt sapientia,sacram scripturam intelligit sm sensum quem sancti doctores,quez sacra concilia,apostolica autoritate roborata interpretātur.Hūc sciendi christianam veritatem modum quisquis repellit,christianus non est:ab hac via qui recedit,infidelis inuenitur.Nam licētia exorbitandi ab hac via si admittitur,trinitatis vnam substantiam reuocare in dubium cum arrio fas est: spiritum quoq; sanctum procedere a filio,ambiguum adhuc cum puscis erit:panez in sacramento altaris conuerti in corpus christi dubitatur. Hec enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt christianis reddita certa ⁊ indubia fide tenenda,nisi interpretatione sacre scripture iuxta sanctorum documenta,et sacrorum conciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem.⁊ Quocirca quum textus euangelici ad propositum adsint,⁊ sanctorum doctrina cōformis in proposito pateat,nullo penitus sanctorum reluctante,sacrorūq; conciliorum cum apostolica autoritate inueniatur definitio, omniūq; christianorum etas a petro huciusq; in sancta ecclesia catholica hoc confessa inueniatur,reliquorumq; doctorum testimonia inmo vera sint:certum ita redditur ro.ponti.petri successorem in petro a christo institutum totius ecclesie pastorem,vt certificatio fidei haberi non possit.Amen.

ℂ Rome,anno christiane salutis 1521. etatis vero proprie.52. die.17.Februarij.

ℂ Primi tomi opusculorū thomede vio Caietani Cardinalis sancti Xisti:finis.

ℂ Index Capitum Tractatus de comparatione autoritatis Pape et Concilij.

Quod papa habeat suprememam potestatem in ecclesia dei. cap.1.
ℂ Opiniones aliorum:de comparatione potestatis petri primi pape ⁊ apostolorum. cap.2.
ℂ Rationabilis sententia,q̄ petro subiecti erant ceteri apostoli. cap.3.
ℂ Solutio obiectionum contra determinatiōnem factam de petri primatu super alios apostolos. cap.4.
ℂ Rationes tenentium,q̄ ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra papam simpliciter,ita q̄ papa est illi subiectus. cap.5.
ℂ Quis sit sensus,quo questio de comparatione concilij ⁊ pape vertitur in dubium. cap.6.
ℂ Ꝑ papa est supra potestatē ⁊ ecclesie ⁊ concilij vniuersalis vt distinguitur contra papam. cap.7.
ℂ Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij constantiesi.⁊ basiliesi. cap.8.
ℂ Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem papalem concilium factarum. cap.9.
ℂ De noua quadam fictione,qua imaginantur aliqui concilium esse supra papam. cap.10.
ℂ Ꝑ seclusō papa non est in ecclesia papatus suppletiue,⁊ sicut in regulante vlsum illius. cap.11.
ℂ Ꝑ seclusō papa nō est in ecclesia potestas legislatiua. ca.12.
ℂ Ꝑ seclusō papa non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiastice potestatis ad personam,nisi in casu. cap.13.
ℂ Solutio rationum contra papam:ex eo q̄ ecclesia est totum,⁊ autoritas illius maior in se⁊. cap.14.
ℂ Opinio aliorum q̄ seclusō papa in ecclesia est autoritas congregandi generale concilium. cap.15.
ℂ Quomodo verificetur,q̄ generale concilium potest aut non potest sine papa congregari. cap.16.
ℂ Finitum comparationis potestatis ecclesie ⁊ pape in casu heresis:⁊ primo de modo quo papa propter crimen heresis subiicitur concilio sm vnam opinionem. cap.17.
ℂ De modo quo papa hereticus subijcitur concilio sm aliā opinionem. cap.18.
ℂ Examen illius propositionis,papa hereticus est ipso facto priuatus papatu. cap.19.
ℂ Rationabilis sententia,q̄ papa factus hereticus subest ministerialī potestati ecclesie,⁊ non autoritatiue super papā.ca.20.
ℂ Discussio predicte potestatis ministerialis depositiue pape heretici. cap.21.
ℂ Responsio ad rationes ⁊ autoritates allatas in cap.17.ad probandum,q̄ papa hereticus est ipso facto depositus iure diuino. cap.22.
ℂ Quomodo cum papa in heresim lapso parato corrigi agendum est. cap.23.
ℂ Opinio q̄ papa propter incorrigibilitatem in quo cumq; enormi crimine scandalizantem ecclesiam,subijcitur concilio potestati,ita q̄ potest ab eo deponi. cap.24.
ℂ Discussio ⁊ determinatio,ad quam legem spectet determinare casus in quibus papa subest iudicio concilij. cap.25.
ℂ Quot casus sint diuina lege statuti,vt possit concilium papam deponere. cap.26.
ℂ Responsio ad obiectiones factas in cap.24.ad probandū,q̄ papa ex alio crimie q̄ heresis potest deponi ab ecclia.ca.27.
ℂ An in euentu aliquo papa sine culpa sua subsit ecclesie. ita q̄ possit deponi. cap.28.

ℂ Index capitum tractatus apologie de potestate pape ⁊ concilij.

ℂ Prologus.
Ratio Intentio ⁊ ordo operis.
ℂ Examen fundamenti iuris nature, quo communitas ecclesie supra papam in potestate extollāt. cap.1.
ℂ Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas ecclesie supra papam in potestate profert



tur:⁊ pro quo ecclesia sumitur,quum dicitur,dic eccle. cap.2.
ℂ Discussio quid significet ly ecclesia,quū dicitur dic eccle.ca.3.
ℂ An dominus immediate dederit potestatem iurisdictionis ecclesie,⁊ quantam authoritatem eidem dederit. cap.4.
ℂ Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis.an scilz ratione sue totalitatis an ratione partis. cap.5.
ℂ Quomodo intelligi possit,quod ecclesia ratione sue totalitatis potest habere ⁊ habet quandoq; potestatem aliquam iurisdictionis. cap.6.

ℂ Index capitum secunde partis Apologie.

Responsio Ad obiectionem contra illud,q̄ dominus ecclesie regimē sic ordinauit vt summum pontificem instituerit a quo via ordinaria in reliquum ecclesie potestas deriuaretur:⁊ q̄ apostolis aliis via preuentionis gratuite potestatem dedit. cap.1.
ℂ Ad obiectiones cōtra illud:q̄ papa est caput vniuersalis ecclesie,⁊ non solum singulorum membrorum. cap.2.
ℂ Ad obiectiones cōtra illud:q̄ cōcilium authorizatum a papa non est maioris authoritatis q̄ ipse papa. cap.3.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud.si communitas ecclesie seclusō papa haberet potestatem supra papam ecclesie regimē esset popularē. cap.4.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud.quod papa est supra communitatem totius ecclesie ex illa autoritate,fiet vnum ouile et vnus pastor:q̄ papa est pastor illius ouilis,et non econuerso. cap.6.
ℂ Ad ista ad obiectiones contra illud.Non minus papa est pastor ecclesie catholice q̄ quilibet rēpus ecclesie sue,inferēdo ex hoc superioritatem pape ad ecclesiam. cap.7.
ℂ Ad ista ad obiectiones cōtra illud.papa hz supremā potestatem in ecclesia,ergo est super vniuersalem ecclesiam. cap.8.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud.papa est proximus et immediatus vicarius christi ergo nullam habet interris potestatem priorem se ⁊c. cap.9.
ℂ Responsio ad obiectiones septem contra illud.pape potestas est supra ecclesiam vniuersalem ⁊ concilium generale vt distinguitur contra papam. cap.10.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud.q̄ constat.concilium pro tempore quo fecit decreta de potestate synodi nō erat verum concilium vniuersalis ecclesie,⁊ q̄ basiliesi.concilium errauit illud sequendo. cap.11.
ℂ Responsio ad obiectiones contra glosam datam ad illa verba augu.quando petrus claues accepit ecclesiam significauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in petro ⁊ successoribus datas esse. cap.12.
ℂ Responsio ad nouem obiectiones contra illud,q̄ papa nō potest errare errore iudiciali in fide,quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide. cap.13.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illam rationem quare papa non potest errare in fide:quia.f.esset error vniuersalis ecclesie, quia teneretur sequi diffinitionem pape in fide. cap.14.
ℂ Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi hie.10.si autoritas queritur,orbis est maior vbe. cap.15.
ℂ Responsio ad obiectionem contra multas autoritates ex libro decretorum quibus probatur papam non habere superiorem in terris. cap.16.
ℂ Responsio ad septem obiectiones contra illud.q̄ ecclesie dei seclusō papa non est data potestas popalis aut superior papalis in euangelio matthe.18.⁊ q̄ in ecclesia huiusmodi non est talis potestas. cap.17.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud,q̄ ex missum esse non sequitur esse subditum. cap.18.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud.q̄ ex.36.qō.2.cap.placuit,uncto ca.tria habentur q̄ hiero.autoritas tinitza facte scripture peculiarit concilio. cap.19.
ℂ Responsio ad obiectionē contra hoc q̄ ex autoritate decretal. de elec.in ca.significasti,dicitur q̄ concilia a papa habent autoritatem. cap.20.
ℂ Responsio ad obiectiones multas contra illud, q̄ concilium generale legitime congregatum potest errare in diffinitēdo papa absente vel non consentiente. cap.21.
ℂ Responsio ad plures obiectiones contra illud:q̄ potestas applicatiua papatus ad personaz,seu potestas electiua pape, est regulariter et principaliter in papa,⁊ non nisi in casu in cōcilio. cap.22.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud:q̄ in ecclesia est potestas autoritatiua supei coniunctionem petri ⁊ papatus.nō autem super papam. cap.23.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud:q̄ papa posset committere potestatem depositiuam pape heretici collegio cardinalium, cap.24.
ℂ Responsio ad obiectiones contra rationem datam quare pro infidelitate sola potest papa deponi:quia.f.sola infidelitas inter crimina continetur ad esse pape. cap.25.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud :q̄ ex sacra scriptura solus casus heresis excipitur ab impunibilitate pape respectu ecclesie. cap.26.
ℂ Responsio ad obiectiones contra hoc:q̄ in solo casu heresis papa subijcitur ecclesie.ita q̄ potius deponit. cap.27.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud:q̄ propter scandalum non est prescindendum caput iuxta domini sententiam matthe.18. cap.28.
ℂ Responsio ad obiectiones contra illud:q̄ deus optime prouidit ecclesie,disponens q̄ oblationis remedio contra malum papam vteretur non autem depositionis potestate. cap.29.

ℂ Index capitum tractatus de principatu Rom.pont.

ℂ Quid,quomodo,⁊ quo ordine tractandum est. cap.1.
ℂ Petri persone ⁊ non dono reuelationis aut beatitudinis promisse sunt claues. cap.2.
ℂ Persone petri in se ⁊ non solum in persona ecclesie promissas esse claues. cap.3.
ℂ Verba christi.tibi petro dabo non in persona omnium apostolorum dicta esse. cap.4.
ℂ Apostolis alijs non esse alias collatum quod petro. cap.5.
ℂ Solum petrum accepisse claues, consonat et quod est ecclesiam accepisse claues. cap.6.
ℂ Promissum esse petro totius ecclesie pontificatum in antedictis promissionibus. cap.7.
ℂ Persone petri quamuis charitate qualificate dictum esse,pasce oues meas. cap.8.
ℂ Soli petro ita q̄ non alijs apostolis dictum est pasce oues meas. cap.9.
ℂ Petro soli vniuersam committi ecclesiam per hec verba christi.pasce oues meas. cap.10.
ℂ Petro per hec verba,pasce oues meas,commissum a christo pontificatum totius ecclesie. cap.11.
ℂ Petrum habere ex christi institutione successorem in pontificatu ecclesie catholice. ca.12.
ℂ Romanum pontificem succedere petro in pontificatu totius ecclesie. cap.13.
ℂ Authoritates sanctorum antiquorum ⁊ conciliorum.affirmantes ro.pontificis successoris petri pontificatum super totam ecclesiam a christo institutum a petro. cap.14.

Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

# ¶ Thome de vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti

## questiones de sacramentis: commentarios eius in tertiam partem diui thome aquinatis complentes: consilio in hunc locum translate quum conficiendus esset ex omnibus opusculis autoris liber a tertia parte seiunctus.

¶ Prologus.

Attentio mea in subsequentibus que ab authore tractãda erant ad perfectionez operis, est non aggredi ordinẽ q̃ questiones ꝛ articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partẽ (imparem enim tãto negocio ꝛcognosco et fateor) sed dubia aliqua vtilia nechõ discussione digna tractare, ꝛ iuxta ingenij vires diuina aspiratẽ gratia detegminare. Seruabo3 ordinem sacramentorum suppapositum. ¶ De partibus igitur penitentie in speciali tractando primum occurrit de prima parte penitentie dubium circa quidditatem eius: que ex differẽtia inter attritionem ꝛ contritionem facilius cognoscetur.

¶ An attritio possit fieri contritio. ¶ Questitum. 1.

ET propterea ¶ Queritur primo, an attritio possit fieri cõtritio. Videtur enim q̃ non. Tum quia contritio ꝛ attritio differunt penes principia: qm̃ contritio est a charitate, attritio autem est a voluntate sine charitate. ℣ Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

Ad euidentiam ¶ huius tria facieda sunt, primo dicetur quid nominis secundo manifesta bitur quotuplex est tam attritio q̃ contritio, tertio respondebitur questo.

¶ Quo ad primũ, attritio sonat imperfectam displicentiã peccati: contritio aũt sonat displicentiã perfectam peccati. Est sermo de peccato mortali. Notanter aũt dico displicentiã, ꝛ nõ dico dolorem seu tristitiam: qm̃ contritio propie significat displicentiam q̃ est causa tristitie seu doloris, quãuis frequenti vsu dicaẽ q̃ contritio est dolor, significando causam ab effectu. ℣ Quanta autem differentia sit inter displicentiã ꝛ tristitiam q̃ est in voluntate, manifestat status celestis patrie: in qua sanctis displicebunt peccata olim abeis commissa, nullã tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc enim q̃ in prima erit displicentia, ꝛ non erit tristitia, manifeste patet q̃ tristitia ipsa que est in voluntate, non est essentialiter displicentia: sed ad displicentiam sequitur tristitia in ijs qui sunt tristitie capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab authore in. q. 84. ar. 4. Hec de primo.

¶ Quo ad secundum, q̃ imperfectum dicit negationez perfecti, ꝛ negatio per affirmationem oppositã cognoscitur: ideo inchoandum est a contritione, que est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectã displicentiã: primum est ipsa displicentia peccati, secundum est propositum decetero non peccandi mortaliter, tertium est q̃ sit charitate informata. ℣ Et si quidem primum defecerit totaliter, nec attritio nec contritio est: qm̃ displicentia communis est vtriq̃. Si vero defecerit p̃m quid, puta q̃ adest peccati displicentia modica seu lenis, tunc attritio esse potest, verum vsq̃ ad quem terminum quantitas displicentie limites habeat, ita q̃ ibi sint confines attritio et contritio, in tertia condutione declarabitur. Si vero secunda defecerit conditio, scilicet propositũ de cetero non peccandi mortaliter, tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta q̃ actualiter intendit peccare mortaliter, ꝛ tunc nõ habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta q̃ non intendit actualiter committere peccatũ mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali: ut patet in vsurarijs, concubinarijs, ꝛ aliis similibus: qui confitentur peccata sua, displicetq̃ eis peccasse, habentq̃ velleitatẽ relinquẽdi peccatũ, non tñ deserunt concubinatũ aut restituũt vsuras &c. ℣ Et hec displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest. Vel per negationem propositi expliciti: puta q̃ penitens est ille dispositus q̃ displicent ei peccata preterita, ꝛ non intendit peccatum mortale aliquod committere, ꝛ intendit tamẽ̃ in quodam confuso cauere a peccatis, ita q̃ duo prima scilicet affirmatio displicentie ꝛ negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertiuz aũt scilicet affirmatio propositi decetero non peccandi mortaliter nõ nisi in confuso habeẽ: pro quanto in voluntate non peccandi continetur ꝛ tps proxime futurum ꝛ totum tps vite sue: ad qõ non explicite extendit se hoc debile propositum de quo est sermo. Et talis displicẽtia forte est valde cõmunis: vtilla q̃ communiter vocatur attritio. ℣ Circa defectũ vero tertie conditionis aduertendum est, q̃ in cõditione illa clauduñ duo, quorũ vnum est in potestate nra, ꝛ de eo certi esse possumus, alterũ est ex diuina grã, et nobis incertũ. Horum primum est diligere deuz super oia, secundum est, q̃ huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa a spiritusan. in cordibus filiorum dei. Et siquidem defecerit primũ (scilicet dilectio dei sup omnia) attritio, nõ contritio est: si vero primum affuerit, cõtritio vocaẽ. ℣ Esse aũt hanc dilectionẽ in potestate nostra, ex eo patet: q̃ sicut in potestate nostra est cõstituere nobis pro vltimo fine delectationẽ veneream aut lucra aut regnum, ita in potestate nostra est habere deũ etiam vt beatitudo est sanctorum, pro vltimo fine: ita q̃ intendamus ꝛ deliberemus preferre ipsum in voluntate nostra omnibus que desiderari habent vel possunt. ℣ Quod etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem ꝛ distinguat ab attritione, ex eo patet, q̃ sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, ꝛ hic tam sapientes q̃ boni fideles tam seipsos q̃ alios habent pro contritis, quib hec dilectio testimonium perhibet. ℣ Ex demum huiusmodi tam dilectio q̃ contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, q̃ multi sciunt se habere hanc dilectionem, et ne sciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio q̃ dilectio non posset esse informis manifeste sequeretur q̃ scire possemus euidenter nos esse in dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis quib q̃ habemus hanc voluntatem deliberatam preferendi omnibus deum &c. Et hec est dilectio similis charitati infuse: intantum q̃ propter similitudinem actuum censet diuus tho. non discerni a nobis an dilectio nostra qua deum diligimus et proximum, sit ex infusa gratia vel non. Et ab hoc amore prouenire potest quod apostolus ait, si distribuero facultates meas in cibum pauperum, ꝛ si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero &c. Et hanc habere potes terminos cõtritionis tam displicentie peccati quam propositi non peccandi: quantificatur enim vtrumq̃ horum ex quantitate amoris dei, ita q̃ sicut amor dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, et similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Sic per hoc displicentia peccati modica que non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum q̃ aliquod aliud damnum, et similiter propositum illud est debile ac deficiens a proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo quam a peccato mortali. Si postremo deficiat cognitas istantibus reliquis conditionibus, contritio vt dictum est, vocatur: quamuis appelletur attritio ab illis qui sine charitate contritionem non nouerunt. ¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem ꝛ duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate non peccandi, in statu tamen peccati, et hec est attritio meretricum, vsurariorum et aliorum huiusmodi, et hec vocatur attritio impenitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi ꝛ cũ voluntate nõ peccandi in confuso, ꝛ hec est attritio penitentium: qui sic in confuso tam totum tempus futurũ, q̃ comparationem



q̃ comparationẽ peccati ad alia odibilia, q̃ etiã cõparationẽ dei ad alia amabilia in voluntate sua habent, et hec vocatur attritio imperfectorum. ℣ Prima vero contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore dei supra omne amabile, ꝛ hec vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hec eadem displicẽtia cum dicto ram proposito q̃ amore, charitate informata, ꝛ hec vocatur contrito formata. Hec de secundo. ¶ Quo ad tertium, prenotandum est, q̃ aliud est ingrere an de attrito fiat contritus, ꝛ an attritio fiat cõtrito. Prima enim questio clara est: qñ constat multos peccatores paulatim ad penitentiam conuerti, et ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoq̃ dei amore ad perfectionem contritionis deducta vt vere contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem questio (de qua est sermo) non est vsquequaq̃ clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. ℣ Veruntamen dicendum est, q̃ attritio impenitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solũ ex eo q̃ velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: ꝛ similiter displicentia propositionalis velleitatim non est idem actus cum displicentia propositionali voluntati deliberate, sed precipue ex eo q̃ actus vnius speciei non transit in actum alterius speciei: displicentia autem summi odibilis que est contritio, ꝛ displicentia odibilia non summi que est attritio, diferunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo, et hoc tam in genere mali q̃ in genere odibilis. Et hec intellige formaliter, i. quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summe odibilis, contritio autem sub ratione summe odibilis. Cui enim offensa dei est summe odibile, illi deus est summe amabilis: et a quo deus non summe amatur, illi offensa dei non est summe odibilis. ℣ Attritio quoq̃ imperfectorum non fit contritio eadem ratione, quia cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia cõfusa que attritio dicitur ducit ꝛ approximat voluntatem ad displicentiam distinctam que est contritio.

℣ De acquisita autem contritione que contritio informis dicitur, dicendum est q̃ potest fieri contritio formata quoniam potest cõtingere idem numero actus acquisite contritionis vsq̃ ad charitatis infusionem inclusiue, ꝛ sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio anteqũ informetur charitate, vocatur etiã quãdoq̃ attritio, ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri cõtritio. Et hoc tam habere potes a diuo tho. superius in. q. 89. vbi dicit, q̃ contritio est vltima dispositio ad charitatem. ¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita fit vltima dispositio ad gratiam. Est enim quandoq̃ non vltima dispositio: vt patet ex eo q̃ potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum deus tam in naturalibus q̃ in gratuitis det semper vltimo dispositis formam pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur q̃ homo habens huiusmodi contritionem acquisitam, certus esset se esse in gratia dei. ¶ Quandoq̃ autem est vltima dispositio: vt diuus tho. dixit, ꝛ ratio approbat: quia gratia perficit naturam: ac per hoc rationabile est, vt a nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoq̃ gratuita charitate. ℣ Si dicatur, q̃ huiusmodi transitus fit per motum intentionis: ita q̃ acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa est attritio, et non habet rationem vltime dispositionis ad charitatem, si autem intenditur ꝛ crescit, est contritio ꝛ vltima dispositio ad charitatẽ; vt sic verificentur quasi commune dictum, q̃ cõtritio ꝛ attritio differunt p̃m magis ꝛ minus. Contra. Nam loquendo de attritione tam impenitentium q̃ imperfectorum, constat q̃ differt a contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusq̃ materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contrito attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impenitentium q̃ imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt a contritione penes magis ꝛ minus, tum quia differentia p̃m magis ꝛ minus, non est differentia formalis, tum quia quãtumcunq̃ cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunq̃ esset contritio. Tertio vero modo sumpta attritio, nec penes materiam nec penes rationem formalem obiecti differt a contritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, ꝛ sub ratione summi odibilis. ℣ Et qõ nec differant penes magis ꝛ minus ex eo patet, q̃ minimus gradus huiusmodi displicentie sufficit ad charitatẽ operientẽ multitudinem peccatorum. Quod ecclesie testimonio comprobaẽ: credimus enim omnes tã nos ipsos q̃ alios esse in charitate quib huiusmodi displicentiam quãtumcunq̃ remissam gnemus. Unde nec est verum contritionem ꝛ attritionem differre p̃m magis ꝛ minus in eadem specie, licet sit verum p̃m magis et minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce q̃ viride. Hec allata responsio satisfacit quelito. ℣ Aliter et go dicendũ michi videtur, q̃ gratuita dei motio est que huiusmodi acquisitã cõtritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem: ita q̃ ex hoc ipso q̃ deus non per aliquod superadditum donum habituale, sed per gratuitam directionem qua dignatur vti nostra acquisita contritione vt dispositione vltima ad suum propriũ opus, quod est charitas que infunditur, transfertur nostra cõtritio in esse vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud iere. ad deum, postq̃ conuertisti me, penitentiam egi. Hec de tertio.

Ad argumenta ¶ in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: q̃ quicquid sit diuersitate penes principia in esse nature, diuersitas tamen principiorum in genere moris seu meriti non infert vnum eundemq̃ actum non posse esse ꝛ sine tali principio ꝛ cum tali principio: vnus namq̃ videz actus exterior, q̃ a principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosequutione. Et similiter in proposito cõtritio acq̃sita que a principio nõ est meritoria, potest in suã prosequutiõe fieri meritoria, supernaturaliter charitate: nec oportet reinchoare actũ quoad substantiam actus, sed sufficit q̃ inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari a charitate, est sermo formalis: hoc est non de gestu simpliciter, sed in quantum est meritorius; ꝛ propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito ꝛ charitate, ꝛ eundem continuari cum merito, ꝛ inchoari a charitate p̃m esse meritorium. ¶ Ad secundum dicitur, q̃ licet imperfectio attritionis tam impenitentium q̃ imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisite que attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: qñ penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis seu attritionis est magis de ratione ipsius q̃ informitas fidei sit de ratiõe fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui persequutione formari charitate, ita actus acquisite contritionis potest superueniente charitate imperfectionem sue informitatis deseruere, ꝛ formatus continuari.

¶ An exigatur ad contritionem, q̃ sit singulorum peccatorum mortalium. ¶ Questium. 2.

SEcundo queritur de materia cõtritionis, an exigaẽ ad contritionem q̃ sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim q̃ sic. ℣ Tum quia contritio debet adequare confessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in ca. omnis vtriusq̃ sexus: ergo. ℣ Tum quia hec est differentia inter penitentiam mortalium ꝛ penitentiam venialium: q̃ ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia ad remissionem autem mortalium exigitur vt homo actualiter peccãum mortale commissum detestetur. ℣ Et confirmatur hoc aut. voluntate diui tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis q̃ displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad huius euidentiam ¶ sciendum est, questionem hanc posse intelligi tripliciter. Primo an exigatur q̃ singulis p̃m numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta questio, facile soluitur negative: quoniam nec quo ad actus displicentie, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus penitentie iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enunciatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo peccãui millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus q̃ confessio ꝛ satisfactio. Cum q̃ ridiculum est ita velle adequare numerum contritionum numero peccatorum, ranq̃ in multitudine actuum ꝛ non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicentia equivalere decem milibus imperfectis, quum tamẽ et iam

Universidad de Deusto
Biblioteca



insensibilibus videamus, quod vnum numisma aureū equinale mille ereis. ℣ Secundo vero modo pōt questio intelligi an singula peccata mortalia in seipsis seu formaliter attingi debeant a cōtritione: ita q̄ non sufficiat homini displicere sibi in generali quecūq; commisit contra deum, sed exigatur vt displiceant sibi in speciali peccata a se patrata: puta decem adulteria, centū furta, mille blasphemie ꝛc. ꝛ hoc quo ad peccata quorum memoria habet. ¶ Et sic intellecta questio, dupliciter examinanda est. Primo de contritione relata ad sacramentum penitentie, deinde de contritione absolute. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum penitentie, sub euangelica lege incepit: contritio autem absolute, post ade peccatum ꝛ ante scriptam legē ꝛ sub lege moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit. Si igitur contritio relata ad sacramentum penitētie, exigat quod ter minetur ad singula mortalia formaliter seu in seipsis, oportet q̄ hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento penitentie non inueniuntur. Sed non conuenit sibi ex satisfactione. patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adequare multa mortalia. ℣ Quod necetiam ex confessione. ex eo patet, quod ratio quare confessio exigit singula mortalia pro materia est quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare nisi de cognitis: incognita autem sibi vt iudici remanerent quecunq; non essent a penitente in seipsis explicata. Que ratio non habet locum in contritione que deo offert cor: qui non pensat, quantum ant quot. sed ex quanto offertur. Unde de magdalena legitur: dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: ꝛ non dixit quoniam displicuerunt ei multa. ℣ Quod etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: que simul fit absq; explicatione singulorum. ℣ Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa. ex eo patet: quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeste habetur, quod licet aggregatum ex contritione ꝛ attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis ipsa tamen contritio nō terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quod contritio sequens esset vna contritio generalis. ℣ Ex quibus omnibus apparet, quod proprie loquendo contritio relata ad sacramentum penitentie, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia: sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter ꝛ absolute, dicendum est quod non exigit terminari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita ꝛ incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter ꝛ absolute differt contritio remittens peccata venialia, a contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quod formaliter aut virtualiter attingat omnia ꝛ singula mortalia quorum penitens est reus. ꝛ hoc manifestatur ex eo, quod impium est dimidiam a deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hec extensiua perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. ꝛ illa tantum venialia remittuntur ad que displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate ꝛc. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij. ꝛ conuerti potest peccator ad deum: scriptum est enim: in quacunq; hora ingemuerit peccator ꝛc. ℣ Et si forte obiciatur contra hoc, dicendo quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut baptismus flaminis fert secum propositum baptismi fluminis: ꝛ ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta concurrit ad remissionem peccati vt tendens ad contritionem spetialem que est perfecta. Aduertat hec obiciens, quod voluntarie apponitur iste ordo contritionis perfecte virtualiter ad contritionem perfectam formaliter, tum quia nec ex sacra scriptura nec ex sacris doctoribus traditus: communi sententie superius recitate aduersatur. nam si contritio perfecta virtualiter, remittit peccata vt tendens in contritionem perfectā formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali, subsequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum perfecte formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. ℣ Et bene nota, quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coercere ante vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: ꝛ aliud est dicere cōtritionem generalem perfectam virtualiter, coercere ante vel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam ante q̄m omnibus preteritis temporibus: primum autem sacri doctores tradunt. Et verum proculdubio est tempore euangelice legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt precedentes contritionem generalem virtualiter perfectam, vt contingit illis qui suscipiendo actualiter sacramentum penitentie fiunt de attritis contriti: siue vt consequentes sepedictam contritionem: vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad deum, habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tēpore peccata sua. Utrum autem hoc sacrorum doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter ꝛ absolute, ex dictis apparere potest quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogēs ad huiusmodi detestationes speciales fecisse sacramento penitentie. nam ꝛ voluntas potest perfecte mutari: ꝛ exercitari in necessarijs virtutū actibus: ꝛ pro peccatis potest perfecte satisfieri absq; huiusmodi specialibus detestationibus. vt patet ponendo peccatorem penitentem qui totum se diuine dilectioni, eleemosynis, ieiunijsq; daret: hic enim pulso tempore perfecte satisfecisset pro peccatis absq; tot detestationibus. ℣ Et hinc patet quid dicendum sit ad questionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia ꝛ singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet responsum esse affirmatiue: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa, siue sint sibi cognita siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est a deo dimidiam sperare veniam.

**Ad primum** Ergo in oppositum dicitur, quod pulcherrime loquendo contritio respondet absolutioni, et detestationes respondent confessioni: et propterea detestationes sunt equales numero acibus confessionis, et sepe sunt simul tempore: quando scilicet penitens simul recordatur peccati et confitetur illud. Unde contritio secundum annexas detestationes, adequat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali: et non conuenit hoc contritioni secundum se. ¶ Ad secundum dicitur, quod assumptum verum est de penitentia seu contritione relata ad sacramentum penitentie: et similiter intelligenda sunt verba doctoris tho. ℣ Potest quoq; et aliter dici iuxta differentiam vtrimq; explicatam inter perfectionem displicentie requisitam ad remissionem mortalium et requisitam ad remissionem venialium: quia remisso mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia ꝛ singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiue perfectam displicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia venialia, consequatur remissionem venialium illorum que displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi oblita: quia (vt dictū est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectā virtualiter, ad remissionem mortalium.

¶ An peccator teneatur ad contritionem, quādo recordatur peccatorum suorum. Questium tertium.

**Tertio** Queritur circa tempus contritionis: an peccator teneatur ad contritionem quādo recordatur peccatorum suorum. Et quia questione hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quere ibi. Sat sit hic scire partem negatiuam esse veram.

¶ An contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. Questium quartum.

Vide infra folio 53. q. 7.



**Quarto** Queritur circa effectum cōtritionis, an contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. ¶ Videtur enim q̄ nō. Tum quia ad remissionem pene ordinatur tertia pars penitentie, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam. ¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpe: nec apparet vnde habeat q̄ penam sensus remittat.

**Ad huius** Euidētiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem cōcurrat. Primus est, q̄ alia est pena que debef incontrito, et alia est que debetur contrito: nam incontrito debetur pena infern. contrito autem pena temporalis. Et propterea quum contritio tollat penam inferni (nunq̄m enim cōtritus perseuerans, ad penam infernalem ibit) dici potest, q̄ contritio tollit totam penam peccato mortali pium debitam. ℣ Alter vero dicendi modus est, q̄ contritio non tollit totam penam, sed cōmutat penam eternam in tpalem: nā incontritus reus erat eterne pene, contritus autem reus est pene temporalis. ¶ Sed vter q̄s dicē dum deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet et dicendo penam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificat: contritio enim vt sic, non ponit reatum pene: alioquin cuilibet cōtrito deberetur pena. Et dicendo alietatem pene debite contrito ꝛ incontrito: nā vt patebit, non alia pena est que vtriq; siqua contrito alicui debetur. Et inferendo q̄ dici potest totam penā incontrito priuis debitam per cōtritionem remittiriam vt patebit, pars quedam pene sibi prius debite communiter remanet (scilicet pena sensus) absq; eternitate tamen. ℣ Secūdus autem modus dicendi est, q̄ hic certa sunt duo. primum est, q̄ quanto contritio est maior, tanto plus tollit de pena sensus peccato debita. secūdum est, q̄ tanta potest esse contritio q̄ tolleret totam penam sensus. Ambiguum vero est, an quantulacunq; contritio charitate informata (de tali enī est sermo) tollat aliquid de illa pena sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autē apparet, q̄ pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quelibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto vel in parte penam sensus. Primo ex penalitate sibi annexa, displicentia enim commissi crimmis non fert secum necessario penalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est penalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pene, fert secum naturaliter displicentiā penalitatem quandam: dolemus enim communiter de nostris que nobis displicent. Et quoniam huiusmodi penam pareret contritioni consentiret seclusa relatione ad sacramentum penitentie: ideo ſm hoc caput dicendum est, q̄ contritio quelibet simpliciter ꝛ absolute ex annexa penalitate tollit aliquid pene sensus: habet enim satisfactoriam vim pena voluntarie assumpta ſm deū. ℣ Secundo ex merito passionis christi: est enim passionis christi meritum remissiuum suis membris pene, p̄ peccatis debite, plus ꝛ minus prout illis coniungitur. Quod primo apparet in baptismo: vbi quia passio christi toraliter cōmunicatur baptizato quasi ipse baptizatus passus esset, tota pena tollitur. Apparet deinde ꝛ in sacramento penitentie actualiter suscepto: dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis christi ad remissionem aliquante saltem pene sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis christi conuenit contritioni non simpliciter ꝛ absolute, sed relate ad sacramentum penitentie: ex hoc ✠ q̄ contritio fert secum votum sacramenti penitentie, coniungit merito passionis christi per sacramenta nobis communicato. ℣ Et ſm hoc caput dicendum est, q̄ quecunq; nostra contritio tollit aliquid pene sensus ex merito passionis christi, nam rationabile est, q̄ plus pene tollat charitas extensa ad sacramentum q̄m non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum penitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis ꝛ penam damni ꝛ eternitatem pene, ex annexa autē penalitate tollebat in toto vel in parte penam sensus: ergo charitas penitentium in noua lege, que est charitas extensa ad sacramentum penitentie, plus pene tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur, ex eo q̄ penitentie sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pene sensus in toto vel in parte: ex hoc enim consequens est, vt idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pene remittat. Simile enim quid perspicimus in baptismo: q̄ scilicet id quod operatur baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiose. ℣ Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur q̄ charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum q̄ tollat illamet que tollebat charitas antiquorum penitentium absolute. Nam hoc nō est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum ꝛ idem, extense siquidem charitas ad sacramentum, duplici ratione tollit penam damni ꝛ eternitatē pene: scilicet ex vi charitatis ꝛ ex vi sacramenti in voto. Sed hec veritas non excludit quin verum quoq; esse debeat q̄ huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pene tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. ℣ Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad questum, q̄ contritio ratione charitatis qua formatur, non solum tollit culpam, sed ꝛ penam damni ꝛ eternitatem pene: ratione vero annexe penalitatis tollit aliquid pene sensus: ꝛ ratione sacramenti in voto, tollit rursus aliquid pene sensus. Et tam vehemens inquit diuus tho. in. 27. ca. 4. contra gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis christi, q̄ tolleret totam penam sensus.

**Ad primum** Ergo argumentum in oppositum, dicitur q̄ satisfactio distincta est a contritione ſm ea que communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Tradiitur enim tam doctrina q̄m lex moralis ſm ea que vt in pluribus contingunt. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ iam ex dictis apparent duo capita vnde quantulacunq; contritio tollat aliquid pene sensus, inter que capita coniunctio ad meritum christi precipue perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor, quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

¶ An omnes teneantur ad confessionem. Quesitum. 1.

**De confessione** Que secunda est pars penitentie. Queritur primo circa eius necessitatem, an oēs teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absq; peccato mortali: ꝛ propterea in dubium vertitur an omnes teneantur confiteri. ¶ Videtur enim q̄ sic: quia extra de peni. ꝛ re. expresse dicitur, omnis vtriusq; sexus quum ad annos discretionis peruenerit ꝛc. ℣ Et confirmatur: quia quum nullus excipiatur, sequeretur q̄ ecclesia in hoc statuto presupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia precipiuntur confitenda. ℣ Et rursus confirmatur, ex hoc quod absq; distinctione aliqua omnis vtriusq; sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem ꝛ ad communionem in pasca: sed constat quod omnis vtriusq; sexus ꝛc. siue peccauerit mortaliter siue nō, com-

Universidad de Deusto
Biblioteca



prehenditur sub illo precepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusq; sexus ꝛc. siue peccauerit mortaliter siue non, comprehenditur sub eodem precepto quo ad confessionem.

**In oppositum** Est quod nullus tenetur cõfiteri venialia. ¶ Ad hanc questionẽ respõdetur distinguendo ꝛ bene. de necessitate vel sacramenti vel precepti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti nullus tenetur confiteri nisi peccatum mortale certum vel dubium: quia post baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum nisi per sacramentum penitentie in re vel in voto. De necessitate autem precepti ecclesie duplex est opinio. Una est, quod carens peccato mortali teneatur confiteri semel in anno aliquod veniale: vt sic impleat ecclesie preceptum. Altera est, quod carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesie precepto. ¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imo sola vera. quod probatur multipliciter. Primo ex ratione precepti: ratio enim ecclesiastici precepti non est precipere confessionem, sed preceptam diuino iure confessionem determinare quo ad tempus exequutionis: et propterea sub ecclesie precepto non alia comprehenditur confessio q̃ illa que a christo est precepta: sed a christo non est precepta nisi cõfessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium confessio precepta est. ¶ Secundo ꝛ est confirmatio precedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti. dum dicit omnia sua peccata. nõ enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunq; precepto teneri ad omnium venialiũ confessionẽ: nec intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicatamateria confessionis: silicet quod sint omnia sua peccata, clare patet q̃ de sola confessione preceptа ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis a christo precepte omnia penitentis peccata comprehendens: materia aũt confessionis venialium non comprehendit omnia penitentis peccata. ¶ Tertio patet idem ex pena subiuncta: scz q̃ viuus arceatur ab ingressu ecclesie, ꝛ mortuus christiana careat sepultura. Huiusmodi. n. pene non sunt a pia matre ecclesia perfectionibus viris (quales sunt viuentes sine peccato mortali) pro omissione confessiõis venialium, ad quam alij non tenentur, infligende: quinimo ex hoc sequeretur quod meliores essent deterioris conditionis. ¶ Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet ne quisq; ignorantie cecitate velamen excusatiõis assumat. Hoc enim in huiusmodi cõfessione venialium locum habere non videtur. ¶ Et confirmantur hec omnia ex clemen. ne in agro dominico de sta. mona. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absq; explicatione materie. non. n. dicitur, quod confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense. vnde non supradicta sed pena regularis discipline subiungitur imponenda temerario violatori: sicut. n. religiosi ex suis statutis obligantur ad alia que absolute sunt bona superogationis, ita obligantur ad confessiones statutas. etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religiosibus qui statutis diebus non confitẽtur, quantũcunq; nullũ habeat mortale.

**Ad obiectionem** Ergo primo dicitur, quod materia confessionis explicata per ly omnia sua peccata, restringit ly omnis vtriusq; sexus ad indigentes confessione. ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quod sensus est, omnis vtriusq; sexus indigens confessione ꝛc. ¶ Et ad primam confirmationẽ dicitur q̃ falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vll. omnis vtriusq; sexus ꝛc. imo ideo ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet multos q̃s credit sine peccato mortali vitã ducere. ¶ Ad secundam autem confirmationem dicitur: quod quum duo predicata exigant duo subiecta. enunciatio illa qua omnis vtriusq; sexus confiteri ꝛ communicare precipitur. est enunciatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Unde sensus prime est, omnis vtriusq; sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteantur ꝛc. Sensus vero secunde est, omnis vtriusq; sexus cõmunicet in pascha ꝛc. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusq; sexus respectu confessionis, et non restringens respectu communionis.

¶ An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.
Questium secundum.

Circa Materiam confessionis queritur secũdo. an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. ¶ Videtur enim quod non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici precepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se precipere aut iudicare. ¶ Et si dicatur, quod occultorum confessio cadit sub precepto ecclesie indirecte scilicet ratione integritatis: pro quanto is qui tenetur singulis annis, alia peccata confiteri, tenetur quoq; ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hec instantia nihil valet: quoniam posito homine qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, que sub iudicio homini commisso a christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini a christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hec non sunt de necessitate confitenda. Minor: patet: quoniam iudicium foꝛ penitentialis homini commissus est a christo, ꝛ non angelis aut quibuscunq; aliis. Minor vero probatur autoritate apostoli: nolite ante tempus iudicare ꝛc. ¶ Si dicatur quod duplex iudicium commissum est homini a christo. Alterum secundum potestatem iurisdictionis: ꝛ hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: ꝛ de hoc loquitur apostolus. Alterum secundum potestatem ordinis: ꝛ hoc extendit se ad occulta: ꝛ est iudicium quod exercet ecclesia p suos ministros in foro penitentiali. Contra dupliciter. Primo: quia iudicium penitentiale ly extendat potestatem ordinis, exigit quoq; potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramẽti vt pz̃ ca. omnis vtriusq; sexus, ꝛ alibi. ¶ Secundo: quia vnumquodq; recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis a christo commissum homini, ex hoc ipso quod homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, que est non se extendere ad occulta cordium: hec enim soli deo sunt reseruata, non minus in iudicando q̃m in cognoscendo. ¶ Et cõfirmatur hec ratio ex hoc, quod quum apud ipsum dominum iesum christum resideat vtraq; potestas, scilicet ordinis et iurisdictionis, non diminute sed plenissime: ꝛ vtraq; inuenitur ecclesie sue commisisse non imperfecte sed latissime, vt de potestate iurisdictiõis patet mathei. xviij. ꝛ de potestate ordinis Jo. xx. sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso quod commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino. ita potestas ordinis ex hoc ipso quod cõmissa est homini non debet se extendere ad totaliter occulta.

**Ad veritatem** Dubiũ huius plenius percipiẽdum, sciendum est, quod ly quidam ex huiusmodi forte rationibus aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta nõ esse necessario cõfitenda sacerdoti, soli deo: eorum tamen errorem extribus pz̃. ¶ Primo ex formali ratione materie confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij penitentialis, quum enim dominus penitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam. dicens Jo. xx. apostolis iam sacerdotibus: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, ꝛ quorum retinueritis retẽta sunt ꝛ materiam iudicij explicauerit q̃ ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: ꝛ non possit intelligi ita nude vt sonat litera (quoniam certum est quod per huiusmodi commissionem nõ possunt nec potuerũt ministri noui testamẽti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) opz aliquas subintelligere eoꝝ differentiones peccatorum remittẽdoꝝ. ꝛ qr iudicium ꝓsupponit cognitionem. et modus iudicij modum cognitionis. Ideo communi catholice ecclesie sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata, ita q̃ sensus est: quorum remiseritis peccata spõtanea cõfessione reorum ad vos delata, ita q̃ sensus est: q̃m remiseritis peccata eis ꝛc. Ubi clanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis ꝛc. Ubi clarius patet materiam iudicij penitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hec est enim formalis ratio materie huius iudicij: ad quam totam se extendit. ꝛ extra quam nõ se extendit penitentiale iudicium: quoniam hec omnia ꝛ sola remittendit et retinere potest. Ex hac autem formali ratione materie iure vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materie iuris iudicij, habetur facile quod peccata quantuncunq; occulta, sunt materia huius iudicij. nam quantuncunq; occulta peccata, comprehenduntur sub ijs que sunt spõtanea confessione detegẽda: nullum enim est ita latens, qđ non possit eius qui cõmisit confessione spontanea aperiri. ¶ Et cõfirmatur ratio hec ex parte formalis materie ex ipsis verbis dñi. Differenter siquidem significauit dñs materiam iudicij penitentialis seu potestatis ordinis, et materiam iudicij fm potestatem iurisdictionis: quoniã respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens quorũ remiseritis peccata: respectu vero potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens si peccauerit in te frater tuus ꝛc. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, a materia iudicij penitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi precipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia vero potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tãtum, quod solum potest alium offendere: ꝛ propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel emissionis. ¶ Secundo ex ratione propria finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis quatenus est actus penitentie: ordinatur enim confessio ad subijciendum voluntarie reum ministro dei offensi: vt ad arbitrium ipsius penitentie dũ reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subijcit ad recompensandum non de quibusdam sic ꝛ de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, q̃ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare, oportet peccatorem offensas cordis subijcere ipsius dei offensi iudicio in persona sui ministri. ¶ Tertio ex vsu ecclesie. Nam cõmunis animi conceptio christianorum est, peccata omnia siue occulta siue manifesta oportere in sacramento penitentie confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilij primo lateranẽsis sub innocentio. 3. Ubi dicitur, q̃ omnis vtriusq; sexus confiteatur peccata sua omnia, nullum ergo excipit peccatum. Et deinde in concilio Trosen. sub eugen. 4. Ubi dicitur, omnia sua peccata quorum memoriam habet, confiteatur. Ubi patet etiam peccatum cordis non excipi.

**Ad primã** Autem obiectionez in oppositum dicitur: q̃ ecclesia potest precipere ꝛ precipit: singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare precepta christi ad certum tempus. Hoc enim fit, vt precipiente christo cõfessionem cuiuscunq; mortalis peccati post baptismum, siue peccatum sit solum in corde siue ad extra prodierit, ecclesia determinãs tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitẽdum singulos annis omnem qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum siue non. Nam determinatio ecclesie non minuit aut restringit materiam confessionis precepte a christo: sed tempus tãtum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus. ¶ Ad secundam vero dicitur, q̃ responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, q̃ concursus potestatis ordinis ꝛ potestatis iurisdictionis non tollit aliquid a potestate ordinis, et ideo cum hoc q̃ potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat q̃ cum ea concurrat potestas iurisdictionis que fm se ad huiusmodi occulta nõ se extendit. Et sic per spicacius fueris intuitus, videbis q̃ quo ad forum penitentialem potestas ordinis concurrit, directe respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directe respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccatoꝛ sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis in quem exerceat actum suum remissionis vel retentionis peccatorum. ¶ Ad secundam vero dicitur, q̃ quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, ꝛ diuersus est institutus a deo modus cognoscendi in vtroq; iudicio, ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet q̃ iudicium penitentiale extendit se ad omnia occulta peccata, iudicium vero iurisdictionis pure, extẽdit se ad externa tñ. ideo non est miranda disparitas vtriusq; potestatis in homine. Nec enim iudicij omne cõmissum homini a christo intelligat cum cognitione cause, probatione non eget: quum non sit delegatũ purum ministeriũ, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Nec etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobiq; a christo institutus patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet matth. 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis est spontanea confessio secreta ꝛc. vt vniuersalis ecclesia testat. Nec demũ ex hac diuersitate modi cognoscendi, prouenit differentia dicta inter materiam ꝛ materiam, ex supradictis clare patet: qm̃ ex hoc q̃ peccatuꝝ spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij penitentialis. conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis quamtuscunq; occultissimũ. ꝛ per oppositum q̃ solum peccatum restificabile est materia iudicij exterioris. ideo peccata in solo corde manentia exẽpta remanẽt a materia ecclesie iurisdictionis. ¶ Quum ergo obijcit, vnũquodq; recipi in alio p̃ modum recipientis, admittat. Et quum inferꝛ, ergo iudicũ fm potestatẽ ordinis cõmissum homini, modificat fm conditionẽ hois. concedit formaliter loquẽdo: q̃m nullũ actũ cõmisit christus ministro sacramenti penitentie q̃ non exerceat ab eodem fm conditionẽ hois: nam ꝛ audire peccata, ꝛ discernere inter ea, ꝛ interrogare circumstantias peccati ꝛ peccatoris, ꝛ retinere seu remittere, facit humano more, vtẽdo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: q̃m aliũde prouenit q̃ iudicũ hoc se extẽdat ad occulta, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione ꝛc. et hoc quia christus sic instituit. Cognoscere aũt ꝛ iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humane, virtutis potestate diuina. ¶ Unde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) q̃ non est similis ratio de vtriusq; potestatis iudicio. Primo: quia modus cognoscendi in vtroq; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundo: quia ipse dominus expressit diuersimode vtriusq; materiam, dum vnius materiaz dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius vero dixit peccatum in alium, limitando peccatum ad peccatum in alium.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species ꝛ numerum certum peccatorum.
Questium. iij.

Circa Materiam rursus confessionis queritur tertio vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species et numerum certum peccatorum. ¶ Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate doctorum firmata videtur. ¶ Et ratione comprobatur. Tum quia circumstantia varians speciẽ peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo a fortiori quelibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum quum non sit circumstãtia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario est exprimendus prout memorie occurrit: quum non magis teneatur penitens accusare se de decimo q̃m de .xx. peccato vel econuerso. ¶ Et confirmatur, quia si non omnes species ꝛ omnia singularia oportet exprimere, consequens est q̃ aut nulla species nulla q̃ singularia, aut qualdam species ꝛ quedam singularia sic ꝛ qualdam ac quedam non necesse est explicare: et quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare q̃dam sic ꝛ quedam non. ¶ Tum quia penitens tenetur explicare omnia que oportet cognosci a confessore ad hoc vt possit suo arbitrio adequare penam culpe: quoniam confitendo nihil aliud facit penitens q̃m q̃ submittit se sacerdoti in persona christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de equalitate recompensationis, nisi cognosceret diuersitatem offensarum que in diuersitate specifica consistit, ꝛ numerum peccatorum: quoniam recompensa adequans centum offensas, non adequat mille: ꝛ sic de aliis. ergo.

**Pro parte** Autem negatiua videtur esse vsus malorum non curantium de huiusmodi subtili discussione. ¶ Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod vero sit inutilis, ex eo patet quod ram cum huiusmodi discussione q̃m sine ea penitentibus prouidentur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam et confessores circa huiusmodi discussionem solicti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus consumunt circa vnum: et penitentes minus deuote confitentur, implicati huiusmodi discussionibus.

**Ad huius** Questionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium, quoddã est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam vero cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoq; cognoscere singula peccata: vt singula possit adequare puniendo. Ad alterum vero iudicium: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca



non tendit ad punitionem ſm ſe ſed in ordine ad alium finē, puta bonum cōmune: ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini. ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illum finem. Inter pñs autē vite tēpus ⁊ future hoc intereſt quātū ad iudiciū, q̄ nullum preſentis vite iudicium tendit ad punitionem ſm ſe ſed vt medicina lem; o q̄ preſentis vite tempus non eſt tempus punitionis, ſed illi quo pene ſunt medicine: vel ipſius q̄ punitur vel alioti. Iudiciū aūt future vite eſt id qō ad punitionem ſecundum ſeipſam tendet: qñ ad adequādā penā culpe ordinat: non ad bonum puniti, nec ad cautelam alioꝝ, ſed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Hec putet aliquis iudiciū qō in foro penitentiali exerceatur locari debere ſub iudicio primo modo, propterea q̄ iudicium hoc eſt magis diuinum q̄ humanum, ⁊ confeſſio in tantum perſonam dei in actu illo tenet vt neſciat ipſe quod ſcit vt deꝰ. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium penitentiale ad preſentis vite tēpus ſpectat: ac per hoc non eſt exemptum a communiſſima ratione iudicij preſentis vite. Tum quia ſaluator noſter hoc atteſtatur, dicens Jo. iij. non enī miſit deus filiū ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc eſt apparet, q̄ chriſtus non venit in primo aduētu ad iudicādum mundum per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſm ſe exercendum: ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad penitentie ſacramentum ſpectat, ad iudicium ſalutare per ſuos iudices exercendum. Idem eſt autem iudicium ſalutare ⁊ iudicium medicinale ⁊ penitentiale iudicium ad primum dñi aduentum ſpectat preciuldubio, ad quem ſpectat ſacramentum penitentie. Eſt igitur penitentiale iudicium nō iudicium abſolute, ſed iudicium ſalutare ſeu medicinale: ac p̄ hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorum, ſed ipſius rei ſoliti.

¶ Et quia hoc propue eſt officium confeſſoris, ideo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorum: oportet em̄ tm̄ manifeſtari peccata quantum exigit huiuſmodi ſalutare iudiciū. Si enim ad hoc ſalutare iudicium exigitur manifeſtatio omnium ⁊ ſingularum ſpecierum ⁊ certi numeri ſingularium, conſequens eſt q̄ oporteat penitentem hec explicare iuxta poſſibilitatem ſuam. Si vero huiuſmodi diſcuſſio non exigitur, conſequens eſt q̄ non oporteat penitētē hec explicare. Et ſi hec negatiua admittitur, cōſequens eſt vt declare⁊ q̄ ⁊ quāta diſcuſſio exigit ad hoc ſalutare iudiciū. ℣ Dicamus igitur q̄ iudiciū huiuſmodi claudit in ſe duo: ſcz eſſe iudiciū ⁊ eſſe ſalutare. ita q̄ ſecundū eſt finis primi: ⁊ propterea ex ſecundo manifeſtandū eſt primum, tanū eſt debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantū expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc vt iudicium ſit ſalutare penitenti. Et q̄ ſalutare penitenti iudicium a iudicio abſolute differt (vt dictum eſt) quātum ad punitionem. in hoc q̄ in iudicio abſolute intenditur ad punitionem ſecundum ſe, in iudicio vero ſalutari intenditur punitio ſalutaris penitenti: conſequens eſt vt differentia quoq; ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſm ſe, conſiſtit in adequatione pene ad culpā, ops in iudicio abſolute cognoſcere exacte culpas oēs ⁊ ſingulas: vt equari illis poſſit pena. Et q̄ punitio medicinalis conſiſtit in cōmenſuratione pene ad penitētē ⁊ illius ſalutē (ſicut medicina conſiſtit in cōmenſuratione tam ad infirmū q̄ ad ſanitatem acquirendā) ⁊ commenſurata pena tam penitenti q̄ ipſius ſaluti abſq; exacta cognitione omnium ⁊ ſingularū culparū recte iudicatur atq; imponitur (vt patet quantum ad peccatoꝝ ſpēs de ſuperſtitionis ſeu diuinationis ⁊ ſimilium ſpēbus) abſq; diſcuſſione harū cōmenſurata tam penitenti q̄ eius ſaluti punitio atq; prouiſio fit. Quātū vero ad peccatoꝝ numerum, ex eo q̄ medicinalis tam punitio q̄ prouiſio idē hz iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius, ⁊ ſi incertus relictus ſit an duobus demptis vel adiūctis: ⁊ ſimiliter ſi certificatus fuerit cēterarius, an dubiū inter nonagenariū ⁊ decē ſupra centū, ⁊ ſic de aliis. Hec enim ⁊ ſi multa manifeſtāt q̄ ſalutare iudicium nō exigit exactam omn̄ ⁊ ſingularū culparum cognitionem: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes ⁊ ſingulas mortales culpas cognoſci vſq; ad hoc q̄ notum fiat confeſſori que qualis quāta ⁊c. pena cōmenſurari debeat huic penitēti recte diſpoſito, ⁊ illius ſaluti. Dico aūt recte diſpoſito: quia licet aliquis penitēs ſit minus deuote diſpoſitus, ac per hoc commenſurata ſic indiſpoſito penitentia erit forte oratio difficā ſemel: manifeſtatio tamen peccatoꝝ in iudicio ſalutari debet perducere cōfeſſorē ad cognoſcendū quanta qualis ⁊c. pena debeꝛet ſibi cōmenſurari, ſi eſſet recte diſpoſitus: huiuſmodi enim inditi ſpoſitio penitentis q̄ eſt per accidens, nō variat id q̄ per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. ℣ Forſitan quoq; diri iudicium ſalutare non requirere cognitionem exactam omnium ⁊ ſingulorum peccatorum mortalium, ⁊ non dici q̄ requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. ſub formali nāq; ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoq; contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis eſt ⁊ valde cōis notitia de confeſſione. Idcirco ad particularia deſcendendo dicimus q̄ ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quedam ſunt quarum diuerſitas diuerſ; ;item iudicij ſalutaris inducit: aliter enim iudicandus eſt p̄o ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter: aliter homicida ⁊c. ⁊ tales ſunt ſpecies peccatorum que in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, commelia, detractio ⁊c. Quedam vero ſpecies ſunt que nullam videntur facere in ſalutari iudicio differentiam: vt ſunt ſpecies mutationis. Idem eſt enim iudicium penitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit: ⁊ ſic de aliis. ⁊ huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gule ⁊ vniuerſaliter omnes latentes; quas forte vir doctores diſcernit. Et propterea explicare primas; peccatorum ſpecies in confeſſione oportet. ſecundas vero ſufficit explicare in generibus ſubalternis: puta peccauī in necromantia: ⁊ ſic de aliis.

¶ Circa numerum vero peccatorum ſciendū eſt, q̄ dupliciter accuſandus occurrit. primo ſm ſe. ſecundo, vt circūſtantia peccatoris. Et ſecundum q̄ eſt circūſtantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari ⁊ quodāmodo non inducit. nam aliter iudicandus eſt ⁊ medendus qui ſemel tantum aut bis offendit, ⁊ aliter qui centies offendit. Sed qui totiens quotiēs potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur ſi millies ⁊ ſi centies millies offendit, nec hoc eget probatione: quoniam experientia reſtatur. Secundum ſe aūt numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolute, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari: ⁊ propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illum craſſa quadā eſtimatione: nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia: commiſit q̄s furtū multoties, videtur ſibi q̄ parum plus aut minus fuerit q̄ vigeſies non eſt opus ſolicitari. forte fuerunt viginti duo, forte, xix. ſed ſat eſt ita cōfuſe numerum explicare vt occurrit. ℣ Quoetiea numerum peccatorum tam vtcircunſtantiam peccatoris q̄ ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certū numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam verſimili numero: vel quum conſiſtendo peccandi preceſſit, explicato tempore, puta q̄ per decēnium fuit in hac mala conſuetudine: ⁊ frequentia delinquendi, puta q̄ quotidie aut fere; ſeu quoties alio modo multitudine materia ſeu freque;tia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numer; penitentem aut confeſſorem multum ſolicitare: qñ par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoq; vtriq; nocet ſolicitudo circa hoc magis; enim debet manifeſtari frequentia cum p̄nitate q̄s indagari verſi; nullis certus numerus: puta ter centum ſeu mille ⁊c. Unde ſi meret; ⁊ audienda eſt ad penitentiam cōuerſa, facillime poteſt quo ad hec expediri narrando diſcurſum vite ſue in annis meretricijs, nec oportet ſolicitari quotiens cum conſugatis quotiens cum clericis potuit peccare: ſed ex diſcurſu vite ſue diſcrete manifeſtato arbitretur ⁊ mederetur prudens confeſſor. Hec ſunt que ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſſione. ℣ Quibus ſi adiunxeris, q̄ ex parte penitentis tenet⁊ eius ipſe accuſare ſe de omnibus vt reconciliatio amicie fiat, dicendum eſt, q̄ penitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia: ac per hoc ſub quocūq; modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita q̄ explicare ſpecies vel inditiāſſa tali vel tali modo, non eligitur a penitente aut confeſſore ad occultandum aliquid. ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium q̄ ſufficit explicare numerū in communi: puta dicendo q̄ pluries furatus ſum. hoc enim nō ſufficere manifeſte patet, ex eo q̄ aliter iudicandus eſt ⁊ medendus qui bis tantum ⁊ qui centies furatus eſt. Et vitatur molleſtia ac ſollicitudo reducendi incertum numerum ad certum modia ſiquidē via incedendum eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur: quod inter vtraq; pars dium eſt inter purum iudicium ⁊ cecum iudicium. Et vtraq; pars queſiti aliqualiter eſt vera: ⁊ autoritati doctorum ⁊ vtri confeſſorum ac penitentium ſimul deſertur. Te

**Ad obiectiones** Tamen primo allatas, p̄o quarto contra conclūſi multum reſpōdendū eſt. Et ad autoritatem quidē doctoris dicitur, q̄ intelligitur quando certus eſt numerus peccatoꝝ in ex quo enim penitus ignorat errore a confeſſore deus ſic ratificat q̄ eſt irreuocabile: ergo ratione abile eſt inquit ſco, q̄ etiam ſic ratificet q̄ ſit irreiterabile quo ad fructum. ¶ Et confirmatur ex his que videmus in foro litioſo: nam ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocētis, non replicatur: nec ſi replicaretur, abſolueret: quia non eſt amplius



credimus. De ſpecie bus vero dicitur, q̄ de communiter notis ſpeciebus verificatur eoꝝ dictum: alioquin nō relinqueret in eccleſia det milleſimus quiſq; confeſſor non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſſimis ſint manifeſte. ¶ Et p̄ hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis ⁊ ſue confirmationis: nā non dicimus quedam ſingularia eſſe confitenda ⁊ quedā non: nec dicimus quaſdā ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas ⁊ quaſdā occultādas, ſed dicimus alio modo aperiri quaſdā ſpecies, ſcilicet cōmuniter notas: ⁊ alio modo aperiri quaſdā alias ſpecies, ſcilicet quarū diuerſitas eſt latens: illas in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus omnia ſingularia confitenda: ſed non eodem modo. nam certa in numero certo: incerta autem non excēſſiue tm̄ multitudinis in numero verſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa affuerit eſtimatio) ſeu frequentia idem inſinuāte: incerta autem excēſſiue multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudens confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt diuerſa habitudo ad ſalutare iudicium: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confeſſores ſunt equalis perſpicacitatis ac prudentie: ideo aliquis explicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorem, perpendentem inde totum quantum ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alter non ſufficeret. Similis quoq; accidit quādoq; diſparitas ex parte penitentium, quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſſime et clare omnia ſua peccata vt ipſimet ſcium proponere: quibuſdam autem inuoluentibus aut laborantibus in ſingulorum explicatione. ¶ Ad rationem autem magis vigentem, dicitur q̄ vt iam dictum eſt, adequare penam culpe cōtingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe, vel quodammodo in ordine ad aliud. Et q̄ primo modo exigit exactam cognitionem cuiuſq; tam culpe q̄s pene: quia in equalitate pene ad culpam conſiſtit. ſecundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpe ⁊ pene: quia non conſiſtit in vtriuſq; equalitate, ſed exigit cognitionem commenſurationis pene ad finem. Et quoniam primo modo non eſt actus iudicij preſentis vite, ideo ad confeſſorem nō ſpectat actus iſte, ⁊ quum potēia ſit propter actum non eſt opus vt confeſſor ſic exacte nota fiant peccata, vt poſſit penam culpe adequare ſimpliciter ⁊ abſolute. Sed quia ad cōfeſſorem ſpectat commenſurare penam penitenti in ordine ad ſuam ſalutem (qñ hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſſi) ⁊ huiuſmodi commenſuratio in quadā proportione media inter penitentem ⁊ illius ſalutem conſiſtit: ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam, ⁊ ſanitati recuperande ⁊ infirmo (ſunt enim medicinales pene preſentis temporis) ideo ⁊ vera eſt doctoꝝ ſententia dicentiū q̄ confeſſor debet poſſe adequatam penitentiā arbitrari, ſaluā enim commenſurationis adequatione licet nō interueniat equalitas inter culpam ⁊ penam. Et verum eſt, q̄ peccatoꝝ notitia non exacta ſufficit ad adequatam penitentiam arbitrandam a confeſſore. ¶ An petā ſemel rite confeſſa, ſubſequuta abſolutione et ſatiſfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri ⁊c. Queſitum. iij.

**Dicitur** Quarto adhuc circa materiā confeſſionis, an peccata ſemel rite confeſſa, ſubſecuta abſolutiōe ⁊ ſatiſfactione, poſſint iterum fructuoſe confiteri ⁊c. Videtur eſſe q̄ nō. ¶ Primo: quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento: ergo. ¶ Secundo q̄ oportet ſaluari veritatem efficacez in formis ſacramentoꝝ, q̄ in hoc caſu non ſaluaretur: ſalſum nāq; diceret ſacerdos, dicendo abſoluo te a peccatis tuis ⁊c. quoniam non abſolutur niſi ligatus: hic autem preſupponitur abſolutus. ¶ Tertio: q̄ hoc ſacramentum quum miniſtretur per modū iudicij, exigit cognitionem vinculi; que in propoſito non haberetur, ſi confitens denuo, peccata alias confeſſa ſolummodo expimeret. lateret enim confeſſorem iſtum eſſe alias ab his abſolutus: ac per hoc lateret ipſum, penitentem hunc vinculis horum peccatorum aſtringi vel non aſtringi: quod eſt inconueniens. ¶ Quarto; quia ſi replicatio confeſſionis eorundem eſſet fructuoſa, ſequeretur q̄ aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in omnem confeſſionem, puta dīco meam culpam de his que alias dixi ⁊c. fructum ſacramenti perciperet: ⁊ ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet: quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum. ¶ Quinto: quia iudicium ſemel latum

ligatus, vt abſolui poſſit.

**In oppoſitum** Videtur eſſe communis opinio. ¶ Ad euidentiam huius ſciēdum eſt cōtineri hic duo, queſita: ſcilicet an iterare eorundem confeſſionem ſit licitum, et an ſit fructuoſum. Et eſt ſermo de confeſſione non mixta, que ſcilicet continet quedam peccata alias confeſſa ⁊ quedam nunq̄ confeſſa: ſed de confeſſione continente ſolūmodo alias confeſſa. Et ſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramēti ſeu clauium: et non de fructu exparte penitentis, ſcilicet erubeſcētia ⁊ ampliori ſatisfactione ⁊ huiuſmodi. Nullus eſt dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatisfactionē eſſe fructuoſam: ⁊ ſimiliter nullus dubitat confeſſionem iſtam eſſe licitam ⁊ fructuoſa;, ſaltem ea ratione, q̄ vtile per inutile adiunctum non vitiat. ¶ De primo igitur queſito non memini legiſſe me aliquem tenuiſſe eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſſionez. Et que circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tangūtur ex quorum ſolutione manifeſtum erit licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri pure. ¶ Et q̄ ratio quam in ſecundo q̄ſito addu cemus, hoc idem concludit, ideo tranſeo ad ſecundum queſitum. In quo inuenio ſco. in. 4. ſen. diſt. 18. reſpondendo ad primū, tenere partem negatiuam eſſe probabilioꝛem: ita q̄ ſentit iterata confeſſionē non eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpam (que tam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partē aliquā pene. Mouetur aūt ex argumento q̄uo loco allato cū ſua cōfirmatione. ℣ Sed reuera non ſolum minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet. Quicūq; ſuſcipit quodcūq; ecclesie ſacramentum rite ac digne, concurrentibus omnibus requiſitis ad ſacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, miniſtro idoneo ⁊c.) non ſolum licite recipit ſacramentum, ſed etiam recipit fructum ſacramenti: ſed in caſu propoſito penitens rite ac digne ſuſcipit ſacramentum ⁊c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramentum, quod eſt intentum. Maioꝛ eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus ram ex parte agentis q̄s ipſius ſacramenti q̄s ſuſcipientis, nō eſt intelligibile regulariter loquendo non eſſe fructuoſum ſacramentum. Et patet inductiue in ſingulis ſacramentis. Minoꝛ autē facile patet diſcurrenti per ſingula requiſita ad ſacramentum penitentie. nam ex parte miniſtri q̄s ſuſcipientis q̄s ipſius ſacramenti. ℣ Unde dicendum eſt, q̄ ſi iterate confeſſionis preſuppoſito fructu prime, eſt augmentum gratie ⁊ remiſſio aliquante pene: ſi tota prius non eſt remiſſa. Similem enim fructum habet prima confeſſio ad quam heri contritus hodie acceſſit: augmentauit enim gratiam, ⁊ remiſit aliquātam partem temporalis pene. ſi peniteno adhuc debitoꝛ illius erat.

**Ad prima** Ergo argumenta que contra primū militant queſitum. reſpondendo dicitur, q̄ materia ſacramenti penitētie exiſtente duplici, ſcilicet remota ⁊ propinqua (nam remota eſt peccatum, propinqua vero eſt ipſe actus penitētis, ſcilicet confeſſio) non inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamen exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramenti. Et propterea q̄ confeſſio non eſt eadem licet ſit eorundem peccatorum, poteſt licite replicari forma. imo recte loquendo ſicut materia propinqua eſt alia numero ⁊ non eſt replicatio eiuſdem, ita forma eſt alia numero ⁊ nō eſt replicatio eiuſdem. ¶ Ad ſecundum dicitur, q̄ hoc argumentum petit difficultatem communem huic queſito ⁊ alteri queſito: quid ſcilicet ſoluit quādo totaliter contritus ⁊ ſolutus a culpa ⁊ pena accedit prima confeſſione ad ſacramentum penitentie. eadem eſt enim virobiq; difficultas. Et eadem reſponſione ſatisfit vtriq;, dicendo: q̄ quia ſacramētum eſt externus ſenſibile ſignum, ſm ea que externus geruntur, ab eccleſia iudicatur et miniſtratur. ac per hoc q̄ penitens proponit peccata ſua vt expiabilia ac vt ea quibus ſeipſum alligauit, ideo eccleſie miniſter abſoluit. i. ſacramentum abſolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quia ſacramento efficitur intus quod ſignificatur extra, ideo intus communiter fit abſolutio peccati ſaltem quo ad aliquam partem pene. Et licet hoc ſufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges reſpiciunt: ſubiungendum tamen eſt ſtringentibus caſum ad immunes etiā a pena, quod ipſa gratia augmentata que per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutoꝛii. Quia enim ſacramentum penitentie ex propria ratione habet quod ſit medicinale et curatiuum infirmitatis peccati actualis, et peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolum in culpa et vocata pena ſiue eterna ſiue temporali, ſed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo abſolutio ſacramentalis non ſolum extendit ſe ad culpam ⁊ pe-

Universidad de Deusto
Biblioteca



nam sed ad alia ex peccato actuali incurra mala. Ita quod gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso q̄ extenditur ad amplius sanandum a morbo peccati actualis, habet rationē magis absolutam a peccato: sicut gratia baptismalis, si baptisaretur quis plene puer consequeretur baptismalem gratiam ex baptismo flaminis, esset magis abiutiua a peccato, dum a peccati reliquijs magis mundaret. Quilibet siquidem christiano sicut conuenit orare, amplius lauа me domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare amplius, sana domine: & amplius, absolue domine &c. ℣ Nec putes nouam me introducere de effectu sacramēti penitentie doctrinam. Vide superius dictum tho. in ar. primo. q. 65. dicentem: extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, que scilicet nō sunt sufficienter per penitentiam sublate, aut ex negligentia aut ex ignorantia. Et percipe ex his sacramentum penitentie ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ quia confessio sit de actibus peccatorum & non de esse sub peccato debemus enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo vel sub peccato non simus, sub confessione nō cadit. ideo satis est confessori cognoscere penitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum & paratum ad penitētiam &c. sufficit enī quod subiiciat se iudicio accusando seipsum &c. Et confirmatur: quia penitentium e gisse de talibus peccatis pertinet ad circūstātias alleuiantes sententiam iudicis: quas constat non esse opus confiteri. ¶ Ad quartum dicitur, quod quia precipuus sacramēti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratie augmentum. Et propterea non sequitur q̄ fructus sacramētorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantūcunq; fructuosa sint, nisi a dispositis ad precipuum eorum effectū communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri. ¶ Ad quintum dicitur, quod sequela nihil valet: quoniā irreuocabilitas sententie pertinet ad firmitatem iudicis & iudicij, infirmitas autem supposita iterabilitate pie se fert aut infirmitatem aut minorem largitatem iudicis vel iudicij: iudicis quidem si non vult aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio, iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum: quale est humanum iudicium in foro litigioso. ℣ Et per hoc patet responsio ad cōfirmationem. Notanter autem dixi supposita iterabilitate: quoniā ex hoc ipso quod deus iterabile instituit sacramentum penitentie super eisdem peccatis, consequens est vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quod sunt non iterabilia, vana sunt si iterantur.

¶ An confessio infirmis sit iteranda. Quesitum. v.

QUalitatem confessionis queritur, an confessio infirmis sit iteranda. Videtur enim quod sic. ¶ Primo, quia instrumentum oportet moueri a principali agente: alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium penitentiale oportet a ministro exerceri puta mouetur a deo, sed confessione existente infirmi non exercetur iudicium penitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuo cōfiteri vt exerceatur penitentiale iudicium vt instrumentum motum a deo, principaliter absoluente. ¶ Secundo. Confessione existente infirmi, deest vna pars sacramenti que est contritio: ergo sacramentū nō valet: sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars. ¶ Tertio: quia confessione existente infirmi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi a materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio infirmis accidit propter aliquid nō explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud quod dum absolutio fit a penitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul penitens peccare et absolui ab illo peccato. ¶ Quarto: quia fructus sacramenti penitentie est remissio peccati ex coniunctione passionis christi per sacramentum ad penitentem: sed confessione existente infirmi non fit huiusmodi coniunctio nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramētū. et cōsequenter iterandū est.

**In oppositum** est auctoritas dui tho. in quarto sen. di. xvij.

¶ Circa hanc difficultatem (que propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio infirmis est valida: ita vt non sit iteranda. clare siquidem patet confessionem illius qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse infirmem et reiterandam. Alter est, quod nulla confessio infirmis est valida: ita quod non sit iteranda. Nam clare constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum vt debemo confitendorum: quum tamen oporteat nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoq; fieret confessio formata. & sic nunq̄ finis imponendus esset confessioni, vt turior pars eligeretur: quod constat vniuersalis ecclesie aures offendere. ¶ Extro q̄z autem errore persipiendum est quod non ad ipsam infirmitatem sed ad infirmitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem infirmis confessionis: ex eo enim quod aliqua infirmis confessio est valida & aliqua non est valida, non ex ipsa infirmitate, sed aliunde puta ipsius infirmitatis causa prouenire debet quod aliqua sit valida & aliqua non. Et quoniam causa hec se tenet ex parte penitentis, cuius duo sunt actus vsq; ad absolutionem, scilicet contritio et confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam aut aliquid huiusmodi esse iterandam ac reiterandam: in hoc nulla est questio. ℣ Ex defectu autem contritionis tota ortur difficultas: que vt clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti quod dolent de preteritis omnibus vt de summo odibili, et proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem habeant infirmem, non tenentur iterare confessionem: sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione q̄ superius adducta ex vniuersalis ecclesie testimonio: omnes enim sapientes et timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu a contritionis, sunt sic attriti vt doleant quidem de omnibus preteritis, non tamen ascendunt vsq; ad hoc vt doleant de eis tanq̄ summo odibili: et similiter proponunt cauere de futuro non tamen a summo vitabili. ℣ Et hoc bifariam contingit, primo sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit penitens dolorem suum de commisso mortali an sit tanq̄ de summo vitabili: et similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanq̄ summum vitabile: sed occurrit tantum eis dolere de peccato et cauere de futuro, sicut si offendisset vnum hominem, et doleret de offensa preterita, et intenderet amplius illum non offendere. in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro q̄ detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hec habeant. De horum numero vtinam non maxima pars christianorum penitentium sit: quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui et communicare. Cuius signum est, quod charitas sicut positiue pertinet deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam dei odibiliorem omni odibili et magis vitandam omni alio vitabili: operatur enim hec magna amor dei si est, et si hec non operatur, non est charitas dei. De istorum confessione intelligo doctrinam dui tho. quod confessio infirmis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: et erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum vt habeant peccatum pro summo odibili et summo vitabili, et confitebuntur fictionem suam hanc qua vt contriti sacramentum susceperunt, quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. ℣ Si vero huiusmodi attriti aut timuerunt se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium et de confessione illorum qui sine in tertio gradu: de quibus modo subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent, dolor de peccato et propositum cauendi de cetero, infimi procul dubio sunt qui de preteritis quidem aliquatenus dolent & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam ℣ secundum differentiam percipientis vel non percipientis statum propriū: & similiter ℣ secundum differentiam explicantis vel non explicātis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum sui non percipit, ac per hoc non explicat ꝓfitēdo, integre quidā cōfitetur quātum est ex intentione: qui autem percipit & cōfitetur, etiam integre ex intentione confitetur: qui vero percipit et non cōfitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integre ex intentione confitetur, secus autem si nolet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis.

¶ Quocirca de omnibus dictis q̄ quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegij ex tali statu penitentis consurgens: confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando vero confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita q̄ non est necessario iteranda. Quamuis differentia inter eos sit quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suū malum et confitentes eundem, putantesq; se non sacrilegio sed bono operam dare, rogando confessorem vt eos absoluat, excusantur si bona fide cum sacerdote docto id tractent, a sacrilegij peccato. ℣ Nec obstat, si dicatur q̄ ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi que sunt iuris diuini positiui excusantur indocti quando a doctoribus iudicibus sic eruditi sunt: statuit enim deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Unde erit scire. Illos autem qui non explicant confitendo huiusmodi malum statum suum, nescio excusare a nouo sacrilegij peccato. Deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his que communiter penitentes nosse & confiteri cōsueuerunt: communissimum autem est penitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cetero: hoc enim etiam mulierculę sciunt & seruant. ¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem sed infirmis confessio est valida, q̄ non est iteranda, assignatur a diuo Tho, quia sacramentum penitentie verum mutuatur & fructuosum, non tunc, sed quando aderit contritio. ℣ Et quidem q̄ verum mutuatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem qui negant contritionem esse partem sacramenti penitētie apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti penitentie, manifestatur ex eo q̄ contritio non secundum se sed relata ad confessionem (hoc est vt est sponte nea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius a diuo Tho. Hec autem in proposita confessione inuenitur: dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi omnes partes eius que se tenent loco materie, et forma & minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. ℣ Ut autem existente vero sacramento, infirmitas non partiat reiterationem, sed fructum futuro tempore, a diuo Tho, probatur: quia sic est in aliis sacramentis, et vere sic est de baptismo, confirmatione, ordine &c. Nec obstat, dicere q̄ hoc verificatur in istis sacramentis quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: virumq; enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest quod non oportet iterari etiam si esset iterabile: ex eo namq; quod sacramentum est propter fructum eius, et fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, opus me sequitur quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio, nec carebit infirmus motiens illius fructu, quoniam si careret illius fructu, peremti infirmo iterari extremam vnctionem ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negat: ouum super eundem modum &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo quod infirmiter suscipiens sacramenta siue iterabilia siue non, ex ipsa infirmitate licet perdat fructum pro tunc, imo quandoq; addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti pro quanto erit contritus, habetur quod non oportet iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere, ipsam sacramenti vim rituumq; ecclesie, quia enim primus hoc docuisse videtur de baptismi fructu: dicitur tho. ad alia sacramenta hoc extendit: et ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoq; extreme vnctionis ante stante. Et propterea concludendum videtur hoc loco non plus sapere q̄ oportet.

**Ad primum!** In oppositum dicitur, quod sacerdote p̄ sumente absoluere impenitentem sacramentale iudicium exercetur vt dei instrumentum quodammodo non & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit a deo, quoniam sacrilege exercetur: quo ad substantiam vero sacramenti, a deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum: ideo a deo procedit vt sacramentum fructuosum, sortiturum effectum quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad nunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc vel postea quando erit dispositus: vt in baptismo contigit. ideo non oportet sacramentum repetere, vt deo actore exercea tur. ¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet velle recompēsare & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti penitentie absolute, sufficit contritio quo ad primum: respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius presentia, concurrit contritio etiam quo ad secundum: & hoc solum deest in proposito. Unde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quāuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc. ¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus diminuit confessionem, qui ex intentione integritatem violat: et propterea quum in proposito supponatur confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur confessionem esse iterandam. ℣ Aduerte tamen hic, quod sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter vt actus redeat ad naturam formalem sui generis, vt patet in detractione contra fidem, & huiusmodi, contingit enim tam grauiter ablq; intentione detrahendi detrahere fame proximi, vt ipsa magna lesio incurra minus estimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere q̄ ex nulla aut tam crassa & supina cōscientie discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur: tanq̄ diminutionis incursus ille qui pro nihilo estimatus est intentus fuerit. Unde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola vellentate abstinendi a peccato confitentur & absoluuntur: tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mylercule nouerunt et consueuerunt explicare. ¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, q̄ licet sacrilege, sacramentum tamen communionis fructuose secundum se passionis christi ad penitentē exercetur: cuius fructus etsi non tunc quando ramen erit dispositus penitens, percipietur. Unde non fuit sacramentum vanum quod deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalē gratiam conferat ꝓpriumum penitens fuerit dispositus, quam per sacramentum presens erat daturus si tunc penitens fuisset dispositus.

¶ An satisfactio penitentialis possit esse de alias debito. Quesitum. i.

SAtisfactionem penitētialem queritur primo, an possit esse de alias debito. Et videtur quod non. Primo ex ipsa ratione satisfactionis, nam satisfacere est facere equale debito: non fieret autem equalitas si alias id quod fit esset debitum: minus enim fieret q̄ deberetur. ℣ Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus. ¶ Secundo: quia ritus ecclesie hoc habet vt penitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus que sunt in precepto. ¶ Tertio: quia secundum anselmum in lib. cur deus homo, per illa fit satisfactio, que non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed precepta possent ab homine exigi etiam si non peccasset: ergo de preceptis non potest fieri satisfactio penitentialis.

**In oppositum** Est, q̄ in casu quo martyrium est in precepto, satisfactio p illud fit: non derogat ergo satisfactioni penitentiali esse alias debitum. ¶ Ad quinis euidentia sciendū est, plures temisse doctores partem negatiuā questionis propter argumenta inducta. Et q̄m pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est: assumendo pro fundamento, q̄ vnū & idem opus a diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficacie in his que sunt institue iuxte: qualis est inter hominem & deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem penitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum equilibrium exactum a pura iustitia: sed secundum diuinam acceptationem. ℣ Probatur ergo primo intentum sic. Eadem pena si a minori charitate procedit, est minus satisfactoria, et a maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pena alias debita si procedat a maiore charitate vel a virtute clauium, erit

Universidad de Deusto
Biblioteca



plus satisfactoria ꝯ ipsa ſm ſe vt erat alias debita ergo pena alſs debita poteſt aſſumi in ſatisfactionem penitentialem. Aſſumptum eſt notum ⁊ approbatum de excellentia ſatisfactionis in paſſione chriſti propter excellentiſſimam illius charitatē, a qua ꝓcedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidēs ⁊ tanto euidētior ꝙto in ſatisfactione penitentiali plus penſatur ēgitas ex diuina acceptatione ꝯ ſm ſubſtantiam operis ſeu pene: quā pura iuſtitia conſideraret. ¶ Preterea. Vnum ⁊ idem opus cum hoc q̄ eſt alias debitum deo, eſt meritorū de cōdigno eterne vite: ergo pōſſe eſſe etiā ſatisfactorium pene ꝓ peccatis debite. Aſſumptū patet: quia honorando parentes (qđ eſt op⁹ ꝓceptū) mereor: ſi ex charitate illos honoro, vita eterna condigneor. Conſequentia ꝓbatur. ex eo q̄ ratio alias debiti nō minus officit ad conſiderandū ius future mercedis ꝙ ad conſiderandum ius recompenſandi peccati debiti: opus ſiquidē alias debitum, ſi poteſt cū hoc efficere vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur tam excellens qualis eſt eterna felicitas, multo magis ſufficiens eſt vt conſtituat ius ſoluti pœne debiti tam mīmi, quale eſt temporalis pena. ſ Et cōfirmatur: quia tribus exiſtentibus virtutibus: ſcilicet charitate, gratificatione et penitentia, ⁊ actus alias debitus pōt ex charitate efficaciā meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarū actionis ſortiri. cur non aſſumptus a penitentia vim ſatisfactoriam ſortiendi? quid diuina acceptatio tam larga in merito ⁊ gratificatione, manca eſt in ſatisfactione? ar⁹ forte plus iuſtitie locum habet in amico circa ſolutionem pene ꝙ circa gratiarū actionē aut meritum? ¶ Preterea. Ad pricularia deſcendendo, ⁊ diſcurrēdo per caſus quādo ſunt in ꝓcepto, idem apparet: in caſu enim quo tenēt quis eleemoſinam facere, cur non poteſt penitens ordinare illam pro ſatisfactione penitentiali? ⁊ ſimiliter in caſu quo p̄bere alteram maxillam, vel angariari vel eſurire aut ſitire, penuriam pati aut huiuſmodi aliq̄ eſſet in ꝓcepto, quis ſapiens prohibeat penitentem offerre hec duo in ſatisfactionem. aut neget ſolui p hec pēnā debitam, p ꝓximū eam forte huiuſmodi opa debita ex ꝓcepto, poſſunt ab ipſo quidem penitente aſſumi in ſatisfactionem penitentialē, ſed per confeſſoris miniſterium non poſſunt hec in penitentiam dari? Hoc enim eccleſie claubus eſt derogare, maiotemq̄ virtutem humane intentioni ꝙ chriſti clauibus tribuere: tanq̄ humana intētio, qđā poſſit pro ſatisfactione aſſumere ad que claues nō ſe extendunt: quod a fidelium eſtimatione longe ſit. In cuius ſignum laudabilis multorū cōfeſſorum cōſuetudo antiqua abſoluendo penitentem dicit: quicquid boni feceris et facere intendis, et mala q̄ ſuſtines et ſuſtinebis, ſint tibi in remiſſionē peccatōrū ⁊c. ⁊ nō dicit. quicq̄d ſuperogationis boni feceris aut mali ſuſtinebis.

**Ad primum** Ergo in oppoſitum dr. q̄ aliud eſt loqui de ſatiſfactione infra limites pure iuſtitie, et aliud eſt loqui de ſatiſfactione ſapiente magis naturam amicitie ꝙ iuſtitie: argumentum enim procedit de ſatiſfactione infra limites iuſtitie concluſa: de qua non eſt hic ſermo. Unde et penitentia poſita eſt a diuo Tho. differens a iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hec autem volūtatem offenſi ⁊ offendentis: quod amicitie magis eſt ꝙ iuſtitie. ¶ Ad ſecundum dicitur, q̄ quia eccleſiaſticus miniſter homo eſt (qui nō intuet cor, quē latet penitentis charitas) ideo ꝓuide ad tutiorem partem iudicium ſuum declinat: ⁊ id quod eſt amicitie preteriens, ad id quod eſt iuſtitie ſe conuertit. Et quoniam ex pte iuſtitie ſatiſfactio hȝ q̄ ſit de non alias debito, ideo confeſſores nō imponūt ieiunia alias debita, ſed opera ad que alias penitens non tenetur: cū quo fiat, q̄ ſi opera ad que alias penitens tenetur, imponeret in ſatiſfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium penitenti ſatiſfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ authoritas non videtur adduci ad propoſitum: quoniam ex illa nihil aliud habetur, niſi q̄ ſatiſfactio ſit per penalia: hec enim ſunt que ſi homo non poſſet, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla eſt queſtio: ſed an huiuſmodi penalia ſint ſatiſfactoria ſi ſint alſs debita: de quo nihil dicit authoritas allegata. ſ Verumtamen ſcito, q̄ opus hoc quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo non peccaſſet, preceptum fuiſſet) ſi in preſenti ſtatu exercendū cū penalitate aliqua occurrat, illud vnum opus preceptum quatenus eſt pietatis, eſſet meritorium vt eſt a charitate, ⁊ gratiarum actio deo vt eſt a ſuperexcellenti gratitudine que vocatur religio, et eſſet ſatiſfactorium quatenus eſſet a penitentia: ⁊ ſimile eſt in aliis. Unde habes q̄ etiā per ea que ſi homo non peccaſſet eſſent exacta: alio tamen modo poſt peccatum exercita, ſatiſfactio fit.

¶ An pro contrito ⁊ confeſſo peccato impoſita ſatiſfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Queſtium ij.

SEcundo Circa ſatiſfactionem, penitētialem quēritur. an pro contrito et confeſſo peccato impoſita ſatiſfactio ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Videtur enim q̄ non. ¶ Primo ex ipſa ratione iuſtitie. Ex quo enim ſm plenam iuſtitiam punitiuam ſemel impoſita eſt pena temporalis pro peccato de quo vere penituit, nunq̄ pro illo debebitur niſi pena temporalis: ⁊ illa ſoluta, nulla. ſ Confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpe precise correſpōdeat ſm legem abſciſſio manus, non debet ſm iuſtitiam manu abſciſa, exigi maior punitio. ergo a ſimili ſi quis remanet debitor precise temporalis pene (pura quatuor dierum) non debet ſm diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi. Preterea. Si huiuſmodi ſatiſfactio extra charitatem dicatur non ſufficere, ſententia nimis dura et occaſio peccandi vidētur: quoniam penitens quum hoc audierit: poſt lapſum in peccatum mortale non proſequetur exequutionem penitentie, vpote inutiliter: ⁊ ſic incidet in nouum peccatum mortale, tranſgrediendo preceptum eccleſie ⁊ vicarij dei in illo actu. Et hinc formatur inquit Sco. talis ratio. Si poſt lapſum non exequatur quis ſatiſfactionem puitiuam ſibi impoſitam, peccat mortaliter: ergo ſi exequatur, bene facit: quia actum obedientie facit: ſed non facit actum obedientie niſi inquantum illud eſt ſibi impoſitum tanq̄ pars ſatiſfactionis: ergo ⁊c. ¶ Preterea, Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet q̄ huiuſmodi peccatoꝝ ſi damnaretur, eternaliter puniretur pro peccatis ſemel dimiſſis: ac per hoc dimiſſa peccata rediret ſimpliciter: quia redit ꝺ quo ad penam eternam. Et vlterius ſequitur, q̄ ita eternaliter puniatur quis pro peccatis dimiſſis, ſicut pro non dimiſſis.

**In oppoſitum** Eſt, q̄ ſatiſfactio mortua non eſt ſatiſfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo.

Hec queſtio ſub Judice ab omnibus communiter videtur derelicta: quum ipſe ſcotus qui partem negatiuam tenet (cuius ſunt argumenta inducta) non audeat eam aſſerere: ſed dicat ſe abſq̄ preiudicio loquitur prima queſt. diſt. xv. iiij. ſenten. ⁊ diuus tho. varia videatur ſentire: quorum ſolutas ad vtramq̄ partem rationes vt radicales rationes examinemur, et rationabiliori paro eligatur, hanc mouimus. ſ Et quoniam rectum eſt inducſui et obliqui, hinc inciplendum reor. q̄ ſm omnes nulla noſtra penitentialis ſatiſfactio apud deum eſt ſufficiens ſine charitate: quia nulla eſt ſufficiens ſm equiualentiam ſimpliciter, ſed quecumq̄ eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc cōmuni principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſq̄ diuerſione ad ea que ſunt per accidens aut extranea: aliquin doctrina magis erit voluntarium dogma ꝯ vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeſte deducitur nullam ſatiſfactionem ſufficere niſi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: ſed tantummodo ſubſumere, ſed hec eſt ſatiſfactio: ergo. Unde quum reliqua iſta de qua quēritur ſatiſfactio, ſit vere ſatiſfactio pro peccati pena, et nullam habeat conditionem diminuentem rationem ſatiſfactionis, mirum vt non dicam voluntarium videtur eximere huiuſmodi ſatiſfactionem a communi regula ſatiſfaciendi: ar⁹ enim oportet negare illud vniuerſale ac commune principium. aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere nullam ſatiſfactionem penitentialem ſufficere niſi ſecundum acceptationem: que extra charitatem non inuenitur. ſ Et confirmatur ex caſu ſimili: ponendo hominem poſt contritionem ſuorum peccatorum et aliquot dies penitentie, citra tamen confeſſionem, relapſum, ⁊ nihilominus proſequi actus penitentiales pro peccatis priſtinis. Iſtoc enim ſic ſe habente, queratur an huiuſmodi actus penitentiales per relapſum ſint ſatiſfactorij aut non? Si dicitur q̄ ſunt ſatiſfactorij, ſequitur q̄ non oportet recurrere ad determinationem pene factam per puitiuam iuſtitiam claue non errante ⁊c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit: et vltra hoc videtur negari communius doctorū ſententia. Si vero nō ſunt ſatiſfactorij, quum ſola temporalis pena pro priſtinis peccatis in vtroq̄ caſu remanſerit ſoluenda, nulla eſt ratio quare ſolutio vnius exigeret in partem valeat ⁊ alterius non: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in ſecundo: quoniam ſm primo caſu, iniuſtum quoq̄ eſt plus exigere in ſecundo: quoniam ſm diuinam iuſtitiam vtrobiq̄ debitum ſolius pene temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pene debitum: ſi aūt charitas exigitur ad hoc vt ſoluto ſit ſufficiens, neutr

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶ Ad tertium dicitur, q̄ distinctio inter per se ⁊ per accidens, euitat hec inconuenientia: penam siquidem temporalem fieri per se eternam, est inconueniens: per accidens autem eternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunq̄s amice soluitur. Unde nec propterea redeūt simpliciter dimissa peccata, nec eque punit pro peccato dimisso ⁊ pro nō dimisso, si enim rediret simpliciter, deberetur per se pena eterna: ⁊ similiter peccato non dimisso deberetur per se pena eterna. In ꝓposito autem eternitas pene inuenitur per accidens: non tamen sicut in pena venialium: ratio enim proxima eternitatis pene perseuerantium venialium in inferno est eternitas culpe: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pena. Ratio autem eternitatis pene in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet soluto pene nunq̄s est acceptabilis, quia nūq̄s soluitur amice.

¶ An sacramenti penitentie minister possit esse sacerdos ablq̄ iurisdictione. Quesitum vnicum.

Circa Ministrum sacramenti penitentie queritur an possit esse sacerdos ablq̄ iurisdictiōe. ℣ Et est ratio dubij. Cum quia confessio summi pontificis ministrat ei sacramentum penitentie sola potestate ordinis: quū potestatem iurisdictionis super eum habere neq̄at. ℣ Cum quia videtur cōmuniter dici, q̄ sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum a peccatis venialibus. ℣ Cum quia videtur etiam communiter dici, q̄ potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos nisi per ecclesiā essent limitate iurisdictiones.

**In oppositum** Est decre. omnis vtriusq̄ sexus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, q̄ licet multa doctorum verba sonare videantur solam ordinis potestatem quandoq̄ sufficere ad hoc sacramentum: ſm tamen rei veritatem nunq̄ sufficit: sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur: legimus enim in conci. Florent. sub Eugenio quarto: q̄ minister huius sacramenti est sacerdos habens authoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet, q̄ sacerdos sola ordinis potestate fultus non est minister huius sacramēti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis, sicut in baptismo, oportet dicere q̄ si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramēntum nullum est: quia deficit minister. ℣ Est quoq̄ sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius cōsistit in actu iudicis vt sic: actus autem iudicialis etiā si fingendi detur licentia, nō potest intelligi exercerī nisi in subditū: igitur nō ex ecclesie constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigit potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatē iurisdictionis, primo ex parte principis iudicādi, ita q̄ potestas ipsa iurisdictiōis sit ꝓpiciū iudicij: sicut in naturalib⁹ calor est principiū calefaciēdi, ⁊ in politicis potestas principis est principiū puniendi, ⁊ in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, ⁊ huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, a partibus tantū potestatem habentium, ex hoc ipso q̄ illis se submittunt in illa causa. In ministro vero sacramenti penitentie quū ordinaria vel delegata a superiori potestate est minister, licet mueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamē sacramentū penitētie, sufficit potestas iurisdictiōis secō modo. Et rō est: q̄ sacralis absolutiōis principiū non est ꝑtās iurisdictionis, sed ꝑtās ordinis: ꝑtās aūt iurisdictionis cōcurrit quo ad hoc solum q̄ facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicumq̄s potest se subijcere in foro penitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante sibi hoc sacramentum.

**Et per** Hoc patet respōsio ad primū: ex hoc enī q̄ summꝰ pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro penitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet propīe loquendo potestatem iurisdictionis super papa penitente, a christo vel ecclesia vel ab ipso papa tāq̄ a superiore: sed ex hoc ipso q̄ papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propīe non sit delegata. ¶ Ad scōm dicit, q̄ q̄ quo ad pēnā venialia q̄libet est liber respectu sacramēti penitentie (eo q̄ nullus teneꝰ cōfiteri venialia, ideo satis rationabile est, q̄ q̄libet potest se subdere cuiuslibet sacerdoti pro sacramento penitentie venialiū. Et sic inuenitur hic nō sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reducitue: que quia nō est propīe delegata, tacita videt a dicentibus q̄ sola potestas ordinis ministrat sacramentū venialibus: quum tamen ſm veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullū esset peccatum: vt dictum est. ℣ Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excōmunicatione minori, etiā q̄ peccatum veniale incōgruam q̄: excōmunicatio minor vinculū est introductū a potestate iurisdictionis, q̄ est principium iudicij, impossibile est q̄ sine huiusmodi potestate iurisdictionis, que est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Unde q̄uis habens venialia tantum, possit a quocumq̄ sacerdote penitentie sacramentum suscipere ex hoc ipso q̄ se subdit illi: non potest tamen a quocumq̄ sacerdote absolui ab excōmunicatione minori: sed si illam habet, oportet primo a proprio sacerdote ab illa absolui. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ illud dictū potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes a principio ex hoc ipso q̄ erant sacerdotes poterant omnes absoluere: vel q̄ omnes sacerdotes instituebant nō solū sacerdotes communes sed iudices cōmunes in foro penitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secūdus sensus est verꝰ, supposita veritate dicti, q̄n ante distinctiones parochiarū ⁊c. sacerdotes vtrāq̄ ꝑtē accipiebāt, ita q̄ tūc erāt ⁊ sacerdotes cōes ⁊ iudices cōmunes: postea aūt ordinantur quidā sacerdotes cōes, fiūt aūt iudices ꝓpij assignando eis plebes ꝓpias. Et multi relinquunt sacerdotes cōes q̄ nūq̄ fiūt iudices nec cōes nec ꝓpij: vt ꝑz de his qui nō sunt expositi ad audiendā cōfessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia ⁊c.

¶ De Indulgentijs.

Circa Indulgentias post tractatum quēdam alias editum, ⁊ plures questiones in secundo quol. positas, iam tertio scribendum occurrit tripertita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor querenda: primum an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo ex quibus constat dictus thesaurus? Tertio q̄rū sint vt fuerint reposita ꝺicto thesauro. Quarto an dictus thesaurus subsit dispēsationi summi pōtificis.

¶ An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Quesitum I.

Circa Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q̄ ex duplici capite dubitatio hec oritur. Uel ex eo q̄ creditur papam posse facere effectū indulgentie authoritate, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic q̄ ita potest absoluere a debito penarum temporalium quas penitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere a vinculo suspensionis, interdicti ⁊ huiusmodi. Uel ex eo q̄ creditur effectum indulgentiarum non esse aliud q̄ solutionem ecclesiastici vinculi, quo penitens alligatus est ad iniunctas penitētias. ℣ Ex vtraq̄ siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro, ꝺ efficaciam indulgentiarum: vt manifeste patet. ¶ Prima autem opinio est francisci maironis in. iij. distinc. xix. Et fundatur super verbo christi: quodcumq̄ solueris super terram ⁊c. Hinc enim vult papam veluti principem christiane reipub. constitutum: ⁊ postea ex regulari potestate principum qua quilibet princeps habens plenariam potestatem potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert papam posse remittere debita penarum temporalium quas penitentes tenēntur in hac vita vel in purgatorio exoluere. ℣ Firmaturq̄ hoc, inducendo q̄ sacerdos absoluendo transfert penam eternam in temporalē: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem ⁊c. ℣ Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc q̄ non distinguit inter forum penitentialem ⁊ forum exterius iurisdictionis ecclesiastice: papa enim licet sit quasi princeps in foro ecclesiastice iurisdictionis exterioris (cuius signum est q̄ est solutus penitentiali cancellario penis et legibus vt princeps) in foro tamen penitentie est subditus: vnde et potest et solui et ligari a sacerdote in foro penitentiali: et potest et debet sibi negari absolutio sicut et reliquis siche accedentibus ad sacramentum penitentie. Pena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem et confessionē debita nō spectat ad extrinsecū forū, sed ad forū penitētiale. ¶ Quod etiam ex eo patet, q̄ est euā. in rōnis cum suis aliis par-



tibus q̄ remisse sunt ex virtute clauium vel per satisfactionem penitentialem, vnde quo ad hoc non habet papa a christo potestatem tanq̄ princeps, sed tanq̄ minister. ℣ Secundo errat in hoc q̄ non discernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Unde quū papa nō possit remittere causam debiti (q̄n causa debiti est peccatū: papa aūt non potest remittā veniale remittere pcnā) nō igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere penā ex peccato debitā. ℣ Tertio errat, nō discernens modū potentie: aliud est enī papā posse remittere huiusmodi penas, aliud est papam posse: tali modo remittere huiusmodi penas. Dato enī q̄ papa possit sicut rei veritas est q̄ potest ex illo christi verbo, quodcumq̄ solueris ⁊c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim q̄ potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in similibus: nam sicut christus dixit petro, quodcumq̄ solueris ⁊c. ita dixit discipulis, quorum remiseritis peccata ⁊c. ⁊ sicut nō valet: discipuli seu sacerdotes possunt q̄ possunt alio modo, ſ. ministrando sacramentum penitentie) ita non valet: papa potest q̄cumq̄ soluere sup terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest, stat enī q̄ hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu: quo ad intima vero peccata, ſ. ⁊ eorum penas, apud deum mediante sacramento quo ad peccata, mediante vero dispensatione thesauri quo ad dictas penas. Hec sacerdos aliter q̄n per sacramentum transfert penam eternam in temporalem. ¶ Secunda autem opinio verborum sonus habens pro se (pro q̄to indulgentie sonant pro iniunctis penitentijs) fundatur super hoc, q̄ pena debita a penitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunali scilicet ipsius diuine iustitie: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est papa) remitti, nisi papa posset supra ius diuinum: quod constat esse falsum. ℣ Et hec opinio tripliciter errat. Primo diminutissime exponendo remissionem iniunctarum penitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum penitentiarum, ⁊ non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur q̄ relaxamus iniunctionem, sed q̄ relaxamus iniunctas penitentias. ℣ Secundo q̄ impietatem tribuit ecclesie, nam si indulgentia liberaret a sola iniunctione penitentie, imple ageret ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluēdo a vinculo iniunctionis, transmitteret penitentes ad penas purgatorij, a quibus liberati fuissent exequendo iniunctas penitentias. Unde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. ℣ Tertio errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, et posse remittere autoritative. Licet enim deo debita solus deus autoritative remittere possit: homo tamen minister dei, diuina autoritate sibi concessa potest deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita penarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento penitentie. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est in ministerialiter fungi autoritate diuina.

**His igitur** Exclusis opinionibus quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem et effectus in huiusmodi coincidunt (sanitas enim est finis et effectus medicine) ideo stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his que certa sunt. Et quoniam certum est, omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum penitentiarum: consequens est q̄ idem est effectus indulgentie qui erat finis seu effectus iniuncte satisfactionis penitentialis. Constat autem q̄ per iniunctam satisfactionem penitentialem digne exequtam soluitur pena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem si veraciter ac digna acquisita fuerit, soluetur quoq̄ tantum de pena temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, q̄tum apud eandem equualet indulgentia acquisita. Et hec ratio non eget amplioni confirmatione, quum tam determinatum sit per ecclesiam Romanā ad quod communis doctorum opinio sentiebat: scilicet effectum indulgentiarum esse remissionē pene temporalis pro peccato actuali debite apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quesiti thesauri. ℣ Unde considerandum est, q̄ remissio peccatorum vt tota clamat scriptura, effectus est passionis christi q̄ cuicumq̄ remittitur peccatum siue quo ad culpam siue quo ad penam, ex virtute passionis christi remittitur. Creditum autem in huiusmodi remissione sicut ⁊ in vniuersis vie dominus non solum misericordiam sed etiam iustitiam inuenit: misericordiam quidem in hoc q̄ miseriam peccatoris computat christus quasi suam: iustitiam vero in hoc q̄ meritum ac passio christi communicatur peccatori quasi peccatori ipse pateretur: vt sic peccator debitū deo soluat de suo, non per seipsum sed p christi cōmunionē acquisito: vt patet in baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commoritur ⁊ consepelitur christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorū siue quo ad culpā siue quo ad penam per sacramēta habēdā, exigit thesaurus aliquis, puta meritorū passionis christi remanentiū in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remissionē peccatorū quo ad penam tantū p indulgentiam, exigitur aliqs similis thesaurus. Antecedēs patet discurrendo per sacramenta, ⁊ ecclesie doctrinā quam diximus. Consequentia vero ex se est satis euidens: q̄n omnis ratio exposcit q̄ diuina prouidentia si subijciendus se sacramentis, ordinauit non remitti penam peccatorum nisi computando penam christi pro his quibus remittitur, multo magis ordinauit nō remitti penas peccatorum per indulgētias nisi cōputando alienas penas ꝓ acquirendibus indulgētias: quandoquidem submittere se indulgentijs, multo minus est q̄n submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus q̄n ad efficaciam sacramentorum.

¶ Ex quibus constet thesaurus vñ fiunt indulgētie. Quesitū. ij.

Circa Secundum quesitum (ex quibus constet thesaurus vnde fiunt indulgētie) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones interdum satisfactiones dicuntur esse ea que sunt in hoc thesauro reposita. Ueritas autē (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

**Ad cuius** Euidentiaꝫ non aliunde q̄n ex fundamento ꝓpositi procedendum est, ex hoc ſ. quod indulgentie succedunt loco penitētialiū satisfactionū. hoc n. dictum opꝫ cum grano salis sumere. In penitentiali siquidem satisfactione digne exequta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. hꝫ n. huiusmodi opus quatuor officia. ſ. bonificandi, medēdi, merendi, ⁊ satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum, bonificat opantē, ⁊ disponit illum ad alia bona opera. ex eo vero quod est tale opus (puta ieiunium) medicinam prebet contra carnis concupiscentiam, sicut elemosyna contra auaritiaꝫ ⁊c. ex eo aūt quod a charitate procedit, meritorium est vite eterne, ⁊ ex eo demum quod penale est satisfactorium est pro pena temporali pro peccato debita, soluitur. n. pena absq̄ omni contradictione per opus penale vt sic. Indulgentia autem non succedit loco satisfactionis penitentialis nisi quo ad vitiosum officium, quod est satisfacere nam ex vi indulgentie non fit homo bonus, nec medicatur nec meretur, sed solummodo soluit penam quam per penitentiam solusset. Et propterea doctores consulunt assequentibus indulgētias, adimplere nihilominus suas penitentias: ⁊ meritum longe melius esse predicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendēde sunt indulgētie: quoniam salutares sunt rollēdo penam que impediret ingressum celestis patrie. Horanter autem dixi ex vi indulgentie: quoniam si indulgentie mixtum contelligatur opus sanctū quo acquiritur indulgētia, puta elemosyna aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest q̄s satisfactio penitentialis. Nam nullum officiorū inuentorū in satisfactione penitētiali sibi deficit: est. n. digne data elemosyna pro acq̄renda indulgentia, reddens bonum ⁊ disponens ad bona opera dantem illā, ⁊ prebet medicinam contra cupiditatem pecunie, ⁊ est meritoria vite eterne, ⁊ est satisfactoria ex ꝓpria penitentia: ⁊ vltra hec superuenit sibi solutio pene seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur quod indulgentia pura succedit satisfactioni penitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifeste sequitur quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, que quia per opera penalia ⁊ meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum ⁊ meritorum quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem vltra dicta in precedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionū seu meritorū quatenus satisfactoria, ex eo quod vnus ꝓ alio ⁊ in ꝑalibus ⁊ in spūalibus satisfacere pōt nō medicatur aūt nec fit bonus nec meret vnus ꝓ alio, sunt igitur ea que sūt reposita in hoc thesauro satisfactiōes. ℣ Quod aūt nō q̄libꝫ satisfactiones sed sole supflue in eodem recondite sint, ex eo patet, quod satisfactiones ille q̄bꝫ satisfaciētes idiguerūt, ꝑ se ipsis: iam cesserunt in solutionē penaꝫ debitaꝫ ꝑ ꝓpijs peccatis: ⁊ ꝓpea nō pōt ꝓ

Universidad de Deusto
Biblioteca



alijs soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus que pro quibusdam determinate oblate sunt: sunt enim et ipse sortite finum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis penis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita q nec pro his qui illas egerunt nec pro alijs hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua quo ad officium satisfaciendi.

**Obiectiones** Autem que ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta q non solum sint satisfactiones superflue, sed etiam non plene remunerate, in sequenti articulo monstrabuntur vane. Et ideo cõcludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum seu meritorum quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pena actualibus peccatis debita.

¶ Quorum sint satisfactiones ex quibus constat thesaurus vnde fiunt indulgentie. Questium iij.

**Circa** Tertium de thesauro quesitum (scilicet quorum sint huiusmodi superflue satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur q sunt christi ⁊ sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in christo nec in sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in christo concedunt, de sanctis tamen dubitant. ℣ Franciscus igitur matronis in quarto distin. xix. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse christi superflua merita: quoniam omnia sunt plene sibi remunerata: iuxta illud: exinanuit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, propter quod ⁊ deus exaltauit illum, et dedit ei nomen ⁊c. ¶ Durandus vero in quarto: distinct. xx. christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat: de sanctorum vero superfluis meritis dubitat duplici ratione. ℣ Prima cõmuni sibi et francisco: quia merita sanctorum sunt plenissime remunerata, imo vltra condignum: quoniam non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam. ℣ Secundo: quia ad hoc q satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio, dirigens et applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autentice constat q habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentie. ¶ Sed horum opinio tam in rationibus q̃ in conclusione, falsa ⁊ irrationabilis inuenitur. ℣ Et a christo inchoando, falsissimum est christi merita esse remunerata: quum christꝰ meruerit nobis et continue remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non propijs sed christi merito ad celestem perueniunt patriam. Ad ratione quoq; hoc alienum est: quoniam christus est caput mystici corporis quod est ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis: et proinde meritum eius ita se habet ad membra eius sicut meritum primati hominis se habet ad corpus suum: et propterea sicut quilibet homo meretur non solum anime sed etiam corpori suo: ita christus non solum sibi sed alijs meruit. Imo magis quid meruit nobis q̃ sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibipsi non meruit: sed sine merito a principio conceptionis sue habuit. ℣ Authoritas autem apostoli non dicit merita christi fuisse plene remunerata in seipso: sed duo illius premia narrat scilicet exaltationem ipsius, ⁊ excellentiam sui nominis, meruit enim preter hec multa alia christꝰ: vt patet ex supradictis a diuo Tho. ℣ De sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli, sed cõmunicando in vocabulis cũ arguẽtibus: deinde, ppie loquẽdo de remuneratiõe. Loquẽdo siquidẽ de remuneratione cõmuniter, siue sit ppie remuneratio siue nõ: distinguendũ est q̃ merita sctõrũ quo ad aliq̃d sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis, quo ad aliq̃d vero nõ sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: ⁊ quo ad hoc supfluũt ipsis sanctis, ⁊ ponũt in thesauro remanentia in diuina acceptatione: remunerãda in alijs. Merita siquidẽ sanctorũ licet ꝑm reliqua officia sua possint remunerari in ipsis sanctis: ꝑm tamen hoc officium quod est satisfacere pro pena temporali peccatis actualibus debita, remunerari nõ possunt in ipso sancto si non est debitor alicuius tẽporalis pene, p̃ suo peccato actualiter hoc eñ̃ ipso q̃ scrũs ponit non debitor talis pene, necessario sequitur q̃ nõ sit capax talis remuneratiõis: scz q̃ satisfactio sua valeat sibi ad solonem pene, p̃ se. Si supponamus ergo (quod postea ꝓbabitur) scrõs pi⁹ satisfecisse q̃ pro propijs potuerant debitores, opz cõsequẽter dicere q̃ satisfactiones sue in q̃tũ excedunt sua debita nõ sunt remunerate in ipsis sanctis: quia ipsi nõ indigebãt solutione penarũ: que est seu dicit remuneratio satisfactionis, abusiue (vt dictum est) de remuneratione loquẽdo. ℣ Ad ꝓpũe loquendum est de remuneratione, dicendum est q̃ merita sanctorum omnia sunt plenissime remunerata sibi: ita q̃ etiã ipse eis superflue satisfactiones sunt plenissime remunerate vel remunerande in ipsis sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit premium essentiale siue accidẽtale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quoniam soluere pro se vel Ao. non est meritum aut merces aut remuneratio quecumq; : actus enim satisfaciendi qui a sancto processit, pro q̃to fuit mereri, remuneratus est vita eterna ⁊c. Et rursus pro q̃to fuit tale opus penale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc q̃ plus passus est q̃ peccata sua demeruerint: vnde ⁊ aureola datur quibusdam generaliter operum ex ipsa exequutiõe. Sed propter huiusmodi ⁊ quatcumq; alias remunerationes nõ perdit actus ille officium suũ: quod est soluere pro pena temporali actualis peccati propri vel alieni: imo quum contingat superfluam satisfactionem laurenti soluere pro pena debita Johanni penitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in celo habebit de hoc q̃ satisfactio sua soluit pro Johanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione superplena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, q̃ satisfacere seu soluere penam temporalem pro actuali peccato debitam: inter remunerationes seu remunerabilia computatur: quum longe sit a genere tam meriti q̃ mercedis: vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas penas si contingat inueniri in damnatis posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam ⁊ communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi penas: et tamen in huiusmodi solutione non mereri neq; remunerari. ℣ Quia ergo plenissima remuneratio quãtumcumq; vltra condignum, non tollit a meritis sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro pena tẽporali actualium peccatorũ: si constat sanctorũ merita plus esse satisfactoria q̃ ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Vt autem sancti plus satisfecerint q̃ demeruerint, testatur Job. vj. cap. dicens: Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, ⁊ calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hec grauior appareret. Vbi clare liquet Job plus passum fuisse q̃ pro peccatis suis debuerit patiri: superabundantia autem passionum cõstitit supabũdantia satisfactionum: vt patet ex antedictis. Simile aũt esse de multis alijs iudicium nemo dubitat. ℣ De intentione vero sanctorum, q̃ scilicet fuerit pati pro nobis, testatur apostolus ad Coloss. j. dicens, adimpleo ea que sunt passionum christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Vbi manifeste patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne sanctorum, spectare ad complementum passionum christi pro corpore eius quod est ecclesia: ⁊ hanc diuinam ordinationem sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

**Ex quibus** Omnibus patet argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam tam per Romã, ecclesiã determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum seu passionum christi et sanctorum. Que etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum christi pro nobis fundamentum habet in scriptura prime Johan. ij. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua authoritate patet passionem christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequuntur pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum christi superesse in sacramentis: quibus eadem christi passio satisfacit. ℣ De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis fundamentum est in scriptura in locis allegatis ex Job et apostolo. Vnde apparet, si quis quereret q̃ rationabiliter ecclesia Roma determinauerit, ⁊ si quereratur ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum christi et sanctorum, q̃tra ꝑm predicta ꝓuerit posse vniuersale iudicium: quando nulli amplius procedendum est, q̃ hoc soluere poterit penam pro peccato debitam. Ad quod dicendum est, q̃ hoc ipsum quod est merita christi et sanctorum ⁊ satisfactoria, tam excellenter superare omnes que soluende fuerant penas, nostri sacramenta. Que particula manifestatur ex eo q̃ beceadem bona tua (vt) essent sancti communicare nõ per viam sacramentalis membris ecclesie in particulari: nec hoc enim q̃ ipsi possunt efficere aliter q̃ per sacramẽta, sequitur q̃ satisfactiones ille ꝓpte natura sunt cõicabiles alijs aliter q̃ per sacramentum applicare vellet. ¶ Si aũt q̃rit ad quid superabũdans satisfactio sanctorũ ponit: quum christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo? Respõdendũ est hoc ꝓpterea esse, vt christi mẽbra ꝑsistentia essent capiti: videm⁹ enim diuinã ꝓuidentiam disposuisse q̃ christi membra ꝑsertim ꝓpria ꝑpua sibi assimilarentur q̃tum fas est. Unde sicut sunt sancti quidam aliorũ curatores, quidam aliorũ doctores, quidã q̃ ꝓ alijs merent de cõgruo tñ, q̃dam qui pro alijs impetrãt, ita quidã sunt alijs quasi penarum satisfactores, ita vt assimilentur christo etiam in hoc q̃ pro alijs passus est: dum ⁊ ipsi qui patiuntur plus q̃ demerentur, pro alijs satisfaciunt.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi pape aliter q̃ per sacramentorum collationem. Questium iiij.

**Circa** Quartum de thesauro quesitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi pape aliter q̃ per sacramentorum collationem) am biguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentie, quas constat non esse communicatas pape, sed reseruatas soli christo: remissio autem pene temporalis pro actuali peccato debite, est effectus sacramenti: quoniam hoc sit per baptismum, et per tertiam partem sacramenti penitentie, que est satisfactio.

**In hac** Questione sciendum est totam difficultatem consistere non in hoc an thesaurus iste sit dispensabilis per papam, sed in hoc an aliter q̃ per sacramẽtorum collationem possit papa thesaurum illum communicare: quoniam nulla authoritate scripture, nullaue ratione haberi videt q̃ dispensatio talis sit credita petro. Authoritates siquidem ille quodcumq; solueris super terram, et quorum remiseritis peccata: intelligunturne procul dubio ꝑm subiectam materiã: vt scilicet ea que spectant ad remissionem peccatorum, cõmissa sint soluenda ⁊ remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoq; communiter allata: scilicet q̃ communia bona ecclesie sunt dispensabilia per presidentem ecclesie: eãdem patitur difficultatem. Declaratur enim q̃ communia ecclesie bona spectantia ad remissionem peccatorũ sunt quidem dispensabilia per ꝑsidentẽ ecclesie, sed nõ quilibet: sed certo modo, hoc est per collationẽ sacramẽtorũ. ℣ Nõ dem⁹ ducẽs ad incõuenies puta q̃ superflue satisfactiones sanctorũ frustra reposite essent in thesauro: quia ille non communicant per sacramenta, sicut fatisfaciens christi: nec ꝑt dispensari sine sacramentis: ergo vane sunt in thesauro ecclesie. Illi enim ratio facile soluit, dicendo q̃ sunt in thesauro ecclesie, vt a christo dispẽsentur membris ecclesie militantis: et q̃ hoc fit quotidie, dum meritis sanctorum penitus remissionem peccatorum ⁊ expiandarum. Ita q̃ ꝑm has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter q̃ per sacramentum, reseruata videtur summo sacerdoti christo: qui solꝰ nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

**Licet** Autem difficilis sit notitia questionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesia facto declarauit ecclesie prelatos posse huiusmodi thesaurum sine sacramẽtis dispensare (dũ episcopi omnes indulgentias dant non ociudeliter loco solius viaticuli iniunctionis transmittendo ad penas purgatorii, sed q̃ atiose loco ꝓpriarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim vt in superioribus manifestatum est, opouet dicti thesauri dispensationem inter tenere: quum non possint aliter fructuose huiusmodi indulgentie succedere penitentijs iniunctis: ideo absq; hesitatione aliqua etiam si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem non solum per sacramenta quo ad merita christi, sed aliter q̃ per sacramenta quo ad merita christi ⁊ sanctorum commissam esse prelatis ecclesie: ⁊ precipue pape. Et hoc tanto magis fatendum est, q̃to per leonem. x. determinatum est. ℣ Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, q̃to magis soluit omnes difficultates accidentes in hac ⁊c. Est autem ratio hec, q̃ communia presentis ecclesie bona communicabilia aliter q̃ per sacramenta, sunt a presidente ecclesie dispensabilia aliter q̃ per sacramenta: sed merita christi ⁊ sanctorum vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona presentis ecclesie communicabilia aliter q̃ per sacramenta. Ergo sunt a presidente ecclesie dispensabilia aliter q̃ per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere infirmitatem. Minor autem ex supradictis clara est, excepta ista particula scilicet q̃ hec bona sint cõcabilia aliter q̃ per sacramenta. Que particula manifestatur ex eo q̃ beceadem bona tua (vt) essent sancti communicare nõ per viam sacramentalis membris ecclesie in particulari: nec hoc enim q̃ ipsi possunt efficere aliter q̃ per sacramẽta, sequitur q̃ satisfactiones ille ꝓpte natura sunt cõcabiles alijs aliter q̃ per sacramentum



ta. Illinc quoq; monstratur validam esse ad propositum autoritatem illam, quodcũq; soluer is: nam verus illius intellectus est: q̃cũq; soluer is eo modo quo illud est soluibile, ⁊ sic in omni materia currit: ⁊ ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, quodcunq; per sacramentum soluibile soluer is per sacramentum: ⁊ similiter quodcũq; aliter q̃ per sacramentum soluibile, soluer is etiam aliter q̃ per sacramentum ⁊c. Et sic subsummendo q̃ pena temporalis pro actuali peccato debito est soluibilis ⁊ per sacramentum ⁊ per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur q̃ huiusmodi pena potest a petro solui non solum q̃ sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate presidentis ecclesie: quoniam vera est respectiue intellecta, hoc est, q̃ bona communicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiã aliter q̃ per sacramenta communicare. ℣ Illud vero quod glosando seu respondendo dicitur, ea que spectant ad remissionem peccatorum commissa esse prelatis ecclesie mediantibus solummodo sacramentis. Verum est de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his que spectant ad remissionẽ peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pene temporalis pro actuali peccato debite: presupponit enim peccatum simpliciter remissum: ⁊ secundum minimum quid tantum, puta temporalem penam remittendam.

**Et per** Hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento cõferre sacramẽti effectum simpliciter seu totale, spectat ad claues excellentie: conferre aũt sine sacramẽto id q̃ partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic aũt est in proposito: q̃m remissio pene temporalis pro actuali peccato debite, nullius sacramẽti est simpliciter seu totalis effectus: licet sit partialis baptismi effectus, et possit esse partialis aliorum sacramentorũ effectus, ⁊ possit etiam sine sacramento effici ⁊ sine actu clauium. Quia cõstat, q̃ potest vel per proprios actus penitentis, vel per amicorum satisfactium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando ⁊c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

¶ Utrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum. Questium. v.

**Circa** Causam indulgentiarũ dubiũ dupliciter occurrit, primum an necessario requirat causa rationabilis, secũdo an causa expressa in bulla, ex hoc ipso q̃ est expressa, sit rationabilis.

**Circa primũ** Videtur pars negatiua vera: quoniaz indulgentie indiscrete licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentie indiscrete q̃ ex causa non rationabili procedunt. ¶ Patet ea. Dispensatio ministeriorum dei in ecclesia presenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorũ: si enim indigni aliqui promoueant ad episcopatum, prioratum, abbatiam ⁊c. q̃uis promotor pessime dispenset huiusmodi ministeria facta tñ tenent. Consequentia vero probatur: q̃ sicut credita est pape dispensatio indulgentiarum, ita dispensatio ministeriorum dei: iuxta illud. sic nos existimet homo, vt ministros christi ⁊ dispensatores ministeriorum dei.

**In oppositũ** Auctor est, q̃ indiscrete indulgẽtie eneruant satisfactionem penitentialem: vt dicitur extra de peni. ⁊ remis. ca. quum ex eo, non eneruarent autem si essent valide, sed supplerent: adimplentes in veritate quod per satisfactionem penitentialem agendum erat.

**In hac** Questione aliq̃d supponitur ⁊ aliq̃d quaritur. Supponit enim cũ doctrina cõmuni q̃ vnum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentie, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo q̃ si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat q̃ indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in questionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentie requiritur rationabilis causa ita necessario q̃ sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tante indulgentie (puta centum vel mille annorum ⁊c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tante quantitatis indulgentie, ita quod sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentie est inualida. ¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partẽ affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tante indulgentie exigunt

Universidad de Deusto
Biblioteca



rationabilis causa ℊ̃ttitatis indulgẽtie.ita ꝙ sine illa nõ est valida. Nã si vt supponitur ⁊ cõmuniter cõfitemur.rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam.necessario sequitur ꝙ ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illi⁹ ℊ̃ttatis. ℭt ꝓbatur seqla inductiue. ℭ Verũ ad minus cõmunia descẽdẽdo cõsiderandum est. ꝙ licet potestas pape sup cõia ecclesie bona tam spũalia ℊ̃ corpalia sit dispẽsatiua:iuxta illud apli. dispensatio mihi credita est:res tñ subiecte huiusmodi pt̃ãt.diuersimode illi subdunt ⁊ diuersimode ab illa attingunt. ℭ Et quantũ ad propositũ spectat.distinguenda sunt in duo genera:scilicet validorum ex solo imperio,vel non validorum ex solo imperio. Sũt enim quedam in dei ecclesia que ℊ̃uis ad hoc ꝙ recte fiant,vltra pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperãtis.si tamen absit̃ recta regula solo pontificis imperio fiant,valida sunt:de quibus iura dicunt ꝙ multa fieri prohibentur.que tamen facta tenent.De quorum numero sunt distributiones beneficiorum,dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus,⁊ similia. ℭ Secundum autem genus scilicet invalidorum ex solo imperio,adhuc subdistinguitur:nam quedam invalida ex solo imperio,attingi cum hoc possunt a pontifice verbo ⁊ opere per viam facti : quedam vero sunt invalida ex solo imperio , que cum hoc per viam facti attingi non possunt opere,sed verbo tantum.In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesie.si enim pontifex ꝓ suo libito ecclesie terras ꝛc.donaret,donatio esset invalida:quoniam ipse non est dominus bonorum ecclesie.⁊ si facto ⁊ bullis poneret eos quib⁹ donauit in possessionem.non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem mẽbro cõtinetur dispẽsatio votorum:si enim votum castitatis solo imperio a papa dispensetur, constat dispensationem esse nullã : ⁊ circa voti vinculũ propterea per viam facti nullum actum pontifex habereet nisi verborum:ex equuntio enim cuiuscumq; operis pontificij ex solo imperio emanãs.non attingit aliquid circa voti vinculum. ℭ Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiue potestati põtificis.facile patere potest.ꝙ primũ genus dupliciter a potestate pontificia attingit.s.dispensatione regulata ⁊ dispensatione nõ regulata:secundũ aũt a potestate quidem pontificia vnico modo attingitur:scilicet dispensatione.hoc est rationabili operatione:sed ab ipso pontifice aliter de facto attingitur,puta dissipatione, dilapidatione ꝛc.tertiũ vero sola dispensatione:id est rationabili operatione (seclusis verbis,sicut et in secundo) attingi potest tam a potestate pontificia ℊ̃ ab ipso pontifice. ℭ In quo autem horum generum indulgentie contineantur.facile est discernere. ℭ Et est non sunt sub primo genere(que scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet.ꝙ papa non potest dare indulgentias hac sola ratione quia vult:et si ꝓ solo libito daret.indulgentia non esset valida:vt ex communi doctrina supponimus,⁊ aliqualiter probatum est. ℭt iterum probatur.ex hoc ꝙ cõmunia ecclesie bona temporalia non possent pontifex donare donatione valida.ex hoc solo quia vult:non minus enim preciosa ac chara ecclesie sunt bona communia spiritualia ℊ̃ temporalia:⁊ propterea si illorum donatio ex solo imperio est invalida.multo magis invalida erit horum effusio ex solo imperio. ℭ Hec soluitur hec ratio , dicendo ꝙ donatio temporalium est cum damno ecclesie.donatio vero horum spiritualium est sine damno ecclesie.nam habere damnum annexum vel carere annexo damno.per accidens se habet ad potestatem dispensatiuam : vt patet ex hoc ꝙ etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesie.donatio ex solo imperio est valida:vt attestatur distributio prelationum. Unde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiue. ℭ Quia igitur communia ecclesie bona ex quibus efficaces sunt indulgentie.non continentur sub primo genere.⁊a secundo genere ex hoc distant.ꝙ per viam facti nullum operis solius verbi actum ꝑpa habere potest circa illa(non enim potest transferre possessorum de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. ℭ Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarũ non potest veraciter attingi a potestate pontificia nisi actu vere dispensationis,ergo tam indulgentia ℊ̃ tanta indulgentia data sine causa rationabili tante indulgentie est invalida. Antecedens probatum est , et supponitur ℘m communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur:nam quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam ⁊ dans indulgentiam tantam:ac per hoc si solus actus vere dispensationis potest attingere thesaurum indulgentie , solus etiam vere dispensationis actus poterit attingere thesaurum tante indulgentie:nam quia si quantitas indulgentie attingitur aliter ℊ̃ per veram dispensationem,oportet alium actum fingere.puta actum imperij seu libere donationis respectu talis quantitatis:et tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti aut via iuris:non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti : nec via iuris,quia de iure sola dispensatio creditta est pape. Sicut sunt ergo invalide indulgentie quas ⁊ causa rationabili non fiunt.ita nõ est valida tanta indulgentia.puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tante quantitatis:scilicet mille annorum.

**Ad primum** Autem in oppositũ dicitur. ꝙ sententia illa,scilicet indulgẽtie indiscrete sunt ne valide,verificatur de indiscretis quo ad euentum:non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentie indiscrete ratione euentus , quando indulgentie alias bene concesse pariunt propter earum multitudinem quasi cõemptum, aut ipsarum aut satisfactionum penitentialium:⁊ tales sunt valide. Sed si sunt indiscrete quia carent rationabili causa , aut omnino aut quo ad tantam quantitatem.sunt invalide. ℭ Ad secundum iam patet re sponsio ex dictis:nam ministeria sunt in alio genere dispensabili, et indulgentie sunt in alio dispensabilium genere:illorum enim effi cacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absq; vera dispensatione esse nequit. ℭt propterea non est similis ratio

ℭ An ex hoc ipso,ꝙ in bulla expimitur aliquid ꝓ causa indulgentie.sit rationabilis causa tante indulgentie. ℭ Quæstiuncula.

Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæstium(an ex hoc ipso ꝙ in bulla expimitur aliquid ꝓ causa indulgentie:sit rationabilis causa tante indulgentie)ꝓ parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. ℭ Primo : quia aliter predicatio ecclesie esset falsa. ℭ Secũdo:quia doctrina romane ecclesie periclitaretur. ℭ Tertio:quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia:indulgentie tantum valent ℊ̃ntum sonãt. ℭ Quarto:quia aliter decideretur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam ꝓ tali opere.⁊ exequens illud vt habeat indulgentiam:⁊ tamen non acquireret illam in veritate.

**Questio** Hec non est mota propter difficultatem quam in scripta habeat:sed ad excitãdos illos qui scitis in vniuersali ⁊ deficiunt in singulari. Unde distinguendo de ratione habili ꝓsumpto vel vero , duo dicenda sunt. ℭ Primum. Causa indulgentie expressa in bulla nisi manifestius sit error , est semper rationabilis,loquendo de rationabili ꝓsumpto:nam sicut sentẽtia a iudice lata nisi errorem contineat manifestum,ꝓsumitur iusta,ita causa a principe expressa in dispensationibus ꝓsumitur rationabilis,nisi vt dictum est error sit manifestus. ℭ Secũdum est. Causam indulgentie tante expressam in bulla,non oportet esse rationabilem in veritate. ℭt ratio in ꝓpũ est multiplex: tum quia papa potest in istis errare:quum non sit hec sententia iudicialis de his que sunt fidei. ℭ Tũm quia licet accessus ad indulgentias et earum susceptio sit quedã christiane fidei professio,fides tamen christiana eo modo quo est de indulgentijs,non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa eucharistie sacramentum est ꝙ sub hostia rite consecrata continetur corpus christi, nõ autem est ꝙ ista hostia sit rite consecrata, neq; est ꝙ sub hac hostia que proponitur adorãda continetur corpus christi (quoniã vtrumq; eorum potest esse falsum:fides autem christiane non potest subesse falsum)ita circa indulgentias non curando ꝓ nunc quomodo spectent ad fidem,fides nostra est ꝙ indulgentie rite date sunt valide:et non spectat ad fidem an ista indulgentia sit rite data,an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. ℭt simile est de aliis singularib⁹:quoniam hec omnia possunt esse falsa:et propterea non spectãt ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem,que est de huiusmodi singularibus,et potest falli. ℭt propterea accessus ad indulgentias in cõmuni quidem est quedam fidei professio:sed accessus ad istam indulgentiam,procedit ex fide tanq; ex causa remota , et humana credulitate huius indulgentie.huic vt cause ꝓximiorem causam:ideo causa ꝓxima. ℭt quia effectus sequitur causam ꝓximam:ideo proxime,sicut conclusio minorem seu deteriorem debilitemq;. ℭ Tum test concursus iste falli absq; christiane fidei detrimento. ℭ Tum quia non solum potest papa errare in huiusmodi,sed etiam ꝛ. potest errare.sicut ⁊ in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias,consistit in actibus absolutionis ⁊ dispensationis: absolumur enim per eas penitentes ab innunctis penitentijs, ⁊ dispensantur thesaurus meritorum christi et sanctorum: sed tam in actu absolutionis q̃ in actu dispẽsationis facile committi potest error: etiam ex proposito:vt patet in dispensatione votorum.et in dispensatione bonorum temporalium ecclesie, ⁊ ministeriorum ecclesiasticorum,⁊ in absolutionibus a censuris ⁊ turamẽtis in pretudicium aliorũ ꝛc.ergo in hoc quoq; singulari facto quo dat indulgentiam seu exponit talem causam ꝓ tanta indulgentia, errare facile potest. Hec est recurrendum ad spiritussancti assistentiam , et propterea pie debere credi ꝙ non potest papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit spiritussanctus romanos pontifices errare , scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij:in qua(vt habetur extra de sponsa duorum in cap̃. licet)alexander.iij.dicit:q̃uis aliter a quibusdam predecessoribus nostris sit aliquando iudicatum: quod longe plus est , q̃ dare indulgentiam indiscretam ex causa : tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est : indulgentie autem possunt dari passim sine concilio ⁊ sine meditatione:ac per hoc sine discretione. ℭ Quamuis igitur non spectet ad subditos,discutere ⁊ iudicare de pontificijs indulgentijs aut causarum meritis:dubium tamen non est posse etiam per papam dari indulgentias indiscretas,et quo ad causam et quo ad euentum.

**Ad primum** Ergo in oppositum dicitur, ꝙ predicatio ecclesie quo ad indulgentias tripli citer se habet. Primo narratiue:prout scilicet narrat contenta in bulla:⁊ hic nulla est falsitas:quoniam narratio est vera. ℭ Secundo doctrinaliter : et hic subdistinguitur. ℭel docendo doctrinam fidei:⁊ sic etiam nullum est periculum falsitatis:quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam isti⁹ indulgentie , ita nec doctrina ecclesie extendit se ad hec singularia. ℭel docendo opiniones doctorum:⁊ sic potest predicare falsa si opinio predicata est falsa:⁊ propterea ad preseruandam predicationem ab huiusmodi falsitate,debent predicatores aut opinatiue aut recitatiue opiniones predicare. ℭ Ad secũdum dicitur, ꝙ aliud est loqui de doctrina romane ecclesie seu Romani pontificis,⁊ aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidẽ romani pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus date:in qua doctrina continetur ꝙ etiam tanta indulgentia debet ꝓcedere ex causa rationabili tante quantitatis:vt superius deductũ est. Factum autem quod in bullis indulgentiarum continetur : si quandoq; periclitaretur,non propterea Roma.ecclesie doctrina periclitaretur. ℭ Ad tertium dicitur dupliciter. Primo ꝙ illa sententia ec̃mmunis intelligitur negatiue,hoc est non plus valent ℊ̃ fonant:diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea que sub earum tenore non continent. Secundo dicitur, ꝙ vera est de indulgentijs discretis:nõ autem de indiscretis quo ad causam. Potest ⁊ tertio dici. ꝙ vera est in foro exteriori:an quo statur presumptionibus iuris. ℭ Ad quartum dicitur , ꝙ populus potest quidem decipi in huiusmodi : sed nõ decipit ab ecclesia:sicut etiã põt decipi adorando hostiam ꝓpositam a sacerdote in missa. Si contingeret autem in huiusmodi populum falli , falleretur aut a propria credulitate,aut ab humanis opinionibus,aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul : et non ab ecclesia:ad cuius doctrinam nõ spectant hec singularia,sicut nec ad eius fidem.

ℭ An preter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias,aliqua alia dispositio. ℭ Quæstium j.

Circa Suscipientes indulgentias dubiũ duplex occurrit. Primum an preter gratiam requiratur ex parte suscipiẽtis aliqua alia dispositio. Secundum est an tempore quo fit opus ꝓ indulgentia , oporteat operantem esse in gratia.

**Et in primo** Quidem dubio ꝓ parte negatiua est authoritas doctrine communis:tenentis ad indulgentiam sufficere tritia,authoritatem in dante , gratiam in suscipiente , pietatem tri causa. ℭ In oppositum est,ꝙ ad plenariam remissionem pene per viam sacramenti penitentie,non sufficit gratia ex parte suscipientis:ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentie sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum:aliogiñ quilibet confessus in gratia,consequeretur plenariam remissionem pene. Consequentia vero probatur:nam quia sacramẽtum est potius ℊ̃ indulgentia:⁊ distributor thesauri ꝓ sacramentum est longe liberalior ℊ̃ quilibet pontifex : q̃n liberalitas diuina in infinitũ excedit liberalitatem humanam.

**In hac** Quæstiõe quia difficile admittitur oppositum eorum que consueuimus.censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici , ꝙ nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis:quidam solicti ad satisfaciẽdum per seipsos ꝓ peccatis suis:quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas penitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi,parati eas implere:vel sponte illas assumunt.dum continue studentper sua sancta opera satisfacere , ieiunando, orando, elemosinas dando ꝛc.ad hoc. Secundi vero paruissimam penitentiam aut rogant aut leti suscipiunt:et quã illam impleuerint (quã sciũt esse minimam)non curant amplius de satisfaciendo : reputantes sibi sufficere ꝙ non ibunt ad infernum. ℭt hi sunt quibus indulgentie non prosunt iudicio meo. ℭ Et ratio que me mouet est. Nullus indignus aliena satisfactione ꝓ pena sibi debita,consequitur veraciter fructum indulgentie : sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum , est indignus aliena satisfactione ꝓ pena propria peccatis debita : ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum , acquirit fructum indulgentie. Maior ꝓpositio intelligẽtibus terminos est euidens : indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est christi et sanctorum) parit fructum qui est remissio pene temporalis ꝓ actuali peccato debite :ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructũ illius.tam verum ac manifestum est vt probatione non egeat.apud intelligentes distributionem diuinorum bonorum in solis dispositis habere locum : constat autem indignos non esse dispositos, et diuina operatione remissiones fieri penarum per indulgentias humano ministerio rite concessas. ℭ Ad euidentiam autem minoris prelibanda sunt duo:primum est ꝙ satisfactio ꝓ pena temporali,actuali peccato debita est onus personale:tenetur enim ipse qui peccauit , facere satis:secundum est , ꝙ licet tam contritio ℊ̃ confessio sit ita personalis ꝙ non possit per amicum suppleri : satisfactio tamen quia per exteriora bona fit,inter que computãtur amicitia est onus personale ꝙ capax est amicabilis adiutorij. ℭ Quibus premissis probatur minor: primo sic. Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione:sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum:indignus est amicabili adiutorio:quoniam amicitie ratio poscit ꝙ amicoum sit idem velle et idem nolle:et propterea si ego ꝓ meipso nolo satisfacere, par est vt amicus quoq; hoc nolit:quin potius non amice peterem vt me negligente satisfacere,ipse ꝓ me peteretur. Possentq; recte huiusmodi negligentes querelesq; per indulgentias satisfacere,verbo domini reprehendi,alligant onera grauia ⁊ importabilia in humeros hominum:id est amicorum:digito autem suo nolunt monere ea. Nec obstat ꝙ sancti tam passi sunt : quoniam similis est ratio de passionibus preteritis et futuris:quia illis solis prosunt preterite ꝓ quibus patiendum fuerat : ⁊ ideo si ꝓ huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum,nec posteaq̃ passi sunt,illis amicorum prosunt passiones. ℭ Secundo probatur eadem mino: similiter ex habitudine ad communem ecclesie thesaurum:quia in qualibet bene ordinata repub. quãtumcumq; rationabilis adesset quandoq; causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ere alieno, negligentes tamen soluere,indigni censerentur adiutorio thesauri:ex eo enim ꝙ possunt de suo soluere ⁊ non curant , indignos se reddunt tali subleuamine. ℭt nisi tales ꝓ indignis haberentur,foueretur negligentia:quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur:legis autem est facere non negligentes,sed virtuosos. Quum igitur ecclesia sit a deo ordinata,equum non est vt spiritualis dispensatio thesauri negligentes satisfacere ꝓ dignis habeat : hoc enim vere esset enervare satisfactiones penitentiales. Non prosunt igitur indulgentie constitutis in gratia negligẽtibus satisfacere per seipsos:quoniam indigni sunt indulgentia:sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse,vt digni sint alienis satisfactionib⁹,fiãt autem digni per hoc ꝙ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum:parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt.non qui negligunt per seipsos satisfacere,sed illi soli quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, ꝙ non retardat opus nisi impedita. ℭ Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentie.quum dicitur,vere penitẽtibus. Penitens enim dupliciter dicitur : vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium penitentie : et hoc modo quilibet existens in gratia , est penitens etiam si sit ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca



ligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis penitentie: qua scilicet vis affectus penitentialis in eo secundum veritatem viget. ℣ hoc modo penitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, vere penitentibus: nisi superfluę seu ad maiorem expressionem appositum sit ly vere, denotat indulgentias non consequi penitentes negligentes, sed penitentes solicitos: qui soli sunt vere penitentes, significante participio actum penitendi: qui non intenditur apud negligentes, sed apud solicitos. ¶ Manifestius quoq; suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem forme, quum dicitur: De mumetis penitentijs, constat eñ communiter quemlibet penitentem paratum esse ad mumetam penitentiam peragendam: alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est quod indulgentia nisi nova forma detur, non absolut nisi a penitentijs mumetis: alterum est quod indulgentia non prodest nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicite, secundum autem implicite (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur. ¶ Et hinc sequitur primo quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas penitentias a confessore non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exolueret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. ¶ Sequitur secundo, quod si forma indulgentie mutaretur, ℣ ad non iuncta extenderetur penitentias, dispositio tamen suscipientis, non propterea mutaretur: quoniã ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est.

¶ Hec intelligo hanc preparationem ad satisfaciendum ita stricte quin per aliquid equipolens aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc quod contingit quandoq; causam pro qua datur indulgentia tale ac tantum exigere opus vt excedat ✠ preparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro christo, aut perpetue mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: et tunc causa indulgentie ex parte concedentis tenet locum cause rationabilis tante indulgentie, et ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem preparationis ad satisfaciendum: quum nec illi equivaleat nec excedat.

**Ad obiectionem** Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum tho. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est: vt ipsemet tria illa colligendo explicat in .iiij. sen. dist. xx. q. j. articu. .iij. q. ij. Quantum vero ad communem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adinuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentie latebat, ℣ ratione probabili roboratur. ¶ Et scito, quod in ista hanc dicendi modum soluuntur omnes questiones, nam de nimis largo dei foro, eñ de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, eñ de admiratione sapientum. et de obloquutionibus detrahentium: et excitantur Christifideles ad penitentie opera. Nec aliquid adimitur efficacie indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficacie sacramentorum ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse digne dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: sed liquidem indigni indulgentia, ab illius fructu in ista hanc dicendi modum excluduntur.

¶ An tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantes esse in gratia. Quęstium .ij.

**Circa** Secundum vero quęsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quod dupliciter dantur indulgentie. Vel ita quod tempus indulgentie ℣ tempus operis sit vnum ℣ idem: vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hec questio: quoniam constat tempus fructus indulgentie coergere gratiam in percipiente illum. Vel ita quod aliud sit tempus operis, ℣ aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentie: vt quum datur indulgentia semel in vita ℣ semel in morte suscipientibus crucem, ℣ tunc habet locum proposita questio, an exigatur gratia tunc quum fit opus pro quo datur indulgentia. ¶ Videtur enim pars negatiua vera. ¶ Tum quia absq; gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentie: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo ꝛc. ¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se eñ pro alio: sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, presupposito vt quandoq; fit, q̃ possit quis accipere indulgentiã pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

**In hac questione** Videtur mihi non solum ratione sed longe rationabiliter pars affirmatiua, scilicet quod exigitur gratia etiã tempore operis. Probatur q̃ hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma quum ordinate vtrunq; exponuntur: vtra quod primo loco exponitur gratia, ℣ secundo exponitur opus, non qualitercunq;, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus vere penitentibus ℣ confessis qui visitauerint talem ecclesiam, seu quicunq; pro eis orauerint adiutrices ꝛc. Vbi manifeste patet ex forma ecclesie consueta haberi penitentiam seu gratiam coerciui ad tale opus pro quo fit indulgentia. ¶ Deinde probatur hoc ratione. Sanctus thesaurus ciuilis non nisi pro causa causa dispensatur, ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur: sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis christi ℣ sanctorum constans: ℣ vite eterne impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur. ¶ Et confirmatur ex hoc quod reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt sancti, viuit sunt ℣ passiones eorum, viuit ℣ summus sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentie, viuit participes indulgentie: ergo ℣ viuam oportet esse causam indulgentie: que est enim conuentio lucis ad tenebras, ℣ tunc ad mortem? ¶ Nec obstat quod pontifex datus indulgentiam possit esse mortuus secundum vitam gratie: quoniam ipse minister tãtum est, ℣ velut instrumentum christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est: vt patet in similitudinem scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo vtrumq; esse opus pro quo datur indulgentia.

**Ad primam ergo** Obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse quod sine vita opere omnia requisita ad indulgentiam saluentur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quod exigitur pietas in causa, hoc est in opere pro quo datur indulgentia: cõsequens est quod exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas non est: quum nulla sit christiana virtus sine charitate. ¶ Ad secundam dicitur, quod opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore quo erit in gratia ita non sufficit ad indulgentiã pro alio existente in gratia. ¶ Et si instetur, quod elemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio valet pro illo: ergo multo magis valet mediante indulgentia. Respondetur quod eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis. sed per modum supplicationis: scriptum est enim: abscondite eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoq; exaudiri augu. testatur, reprehendens verbum ceci natiuos scimus quia peccatores deus non exaudit. Ex hoc autem quod valet per modum supplicationis mortue, non sequitur quod valeat pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viue: supplicatio autem mortua, soli misericordie innituntur dei cui supplicatur.

¶ De modo tradendi seu recipiendi ordines. Arti. vndecimus.

**Circa** Sacramẽta tã extreme vncionis q̃ ordinis mihi mihi scribẽdã occurrit: nisi circa sacramẽtũ ordinis eatenus reddere, ne pertinax q̃sq; aut leuis sit circa modũ tradendi aut recipiendi ordines. Nam si collecta diuerse que pontificales codices, queue nunc inuenire facile doctrine tradidit, incerta valde apparebit presbyteratum excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus ℣ subdiaconatu magister sen. in .xxiij. distin. .ij. q. sen. dicit instinctos non constat ex actibus apostolorum diaconos altaris ad diuinos ministeria, quumpotius opera et vidua ruminstituisse esse ab apostolis accepit, quumpotius opposition ibi dicitur: quoniam diaconi altaris patet) ibi vero dicuntur apostoli nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti: videntur tamen ab apostolis instituti, licet nesciatur quando et



vbi. Jungit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philip. .j. dicens: omnibus sanctis in christo iesu qui sunt philippis cum episcopis ℣ diaconibus: ℣ prime ad Timo. .iij. describens episcopo describit qualis debet esse diaconus. Et quia ambe ecclesie: scilicet philippensis ℣ ephesina (cuius erat Timotheus episcopus) erant ecclesie gentium, in quibus non legimus virisse in communi christianos: vt hierosolymitas, ac per hoc non egebant diaconis mensarum et viduarum: ideo diaconi alterius videntur esse iuris. Et confirmatur ex dicto, ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia. vnde diaconatum ab apostolis credimus cepisse. ¶ Et quod magis viget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nã sin antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certam vel bonum formam, nisi orationem illam: emitte quesumus in eos sanctũ spiritũ ꝛc. que secundum nouã pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimit characterem ex eo videtur, q̃ ante eñ euangelium aliquod esset scriptum diacono, ab apostolis videntur ordinati: non dicendo accipe potestatem legendi euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. ¶ Idem quoq; apparet in subdiaconatum quo nullum põtes vacui ꝛc. ¶ Taceo de minoribus ordinibus in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet q̃ huiusmodi ordines sacramentalia quedam videntur magis eñ sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem qui sine illo ordine fieret esset nullus: vt patet discurrẽdo per singulos acoliti diaconi ℣ inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest episcopus qui a non episcopo factus nullus est: vt confirmare, presupposita veritate decretalis extra de consuetudine: cap. quanto.

**Hecautem sunt** Collecta, non ea ratione vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisq; percipiat incertitudinem materie de qua est sermo: et non velit plus sapere eñ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est vt sit contentus consueto pontificali ecclesie in qua ordinatur. ¶ Et si aliquid fuerit omissum eorum que ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber epistolarum cum illis verbis: accipe librum ꝛc.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio nõ facit legem nouam. ¶ Nec mihi aliquis obiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contactus in primo quolibeto scripsi. Hec enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutus tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus eñ modernum: in quo offensio materie primo mandatur cum verbis ℣ postea tactus materie. ¶ Et certe nimium est, quum corrector ille muranerit ministrum materie macolitarum: scilicet archidiaconum in episcopum, vt rationem viam eligeret: q̃ in precedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepercit, vt nimis rutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur mamalicubi de ostiario ℣ lectore habetur, tradit sibi claues vel librum episcopus vicens: de exorcista vero habetur: accipiat librum de manu episcopi dicentis sibi: de acolito autem accipiat candelabrum ꝛc. de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper similitudo forme ℣ materie: ℣ q̃ materia non est monstratio, sed traditio ℣ acceptio. Alicubi vero habetur, vt in nouo pontificali tempore innocentij ceraui impresso legis.

¶ De sacramento matrimonij Tripler questium.

**Circa** Sacramentum matrimonij pauca tractanda occurrũt. Et primo circa ipsum matrimonij contractum tria occurrũt dubia. Primum est an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoq; licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

¶ An matrimonium cõtractũ p̃ procuratorẽ sit sacrm. Quesitum .j.

**Circa** Primũ ratio dubij est: quia matrimonium inter fideles verum et ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum et ratum: ergo est ibi sacramẽtum.

¶ Preterea. Coniugium inter infideles est sacramentum: vt dicitur extra de diuortijs, cap. gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiusmodi quod est verum ℣ ratum, est sacramentum.

**In oppositum** Est, q̃ nullum sacramentum ministratur per procuratorem.

¶ Ad hoc dicuntur duo: primum, dicendo respondendo questo, q̃ matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesie. Quod manifestatur dupliciter. Primo quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia recepto sacramenti est passio personalis: quum sit motus quidem recepto grauie sacramentalis, fons vero exigat aliquã in sua persona sensibilẽ actionẽ vel passionẽ: vt patet ex cõmuni rõne in omnibus sacramentis. ¶ Et confirmatur ex hoc q̃ sacramentum penitentie non potest suscipi per procuratorem: mã sicut sacrm matrimonij cõsistit in contractibus, ita sacramentum penitẽtie cõsistit in actib⁹ iudicialib⁹, tã aũt in iudicialibus eñ in ẽ actibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorẽ, sed non sacramentaliter: ℣ similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. ¶ Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur q̃ dormientibus ambobus coniugibus dũ procuratores contrahunt, cõiuges sacramentũ susciperẽt, ℣ nihil omnino a seipsis aut ministro aliquo sacramẽti circa ipsos tãc fieret. Quod non solũ est absurdum, sed non intelligibile, stante cõstãtia sacramenti ex materia ℣ forma ꝛc. ℣ vltra hoc sequeret q̃ dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt nusset tunc dominum in peccato mortali: nõ est ergo cõiugiũ cõtractũ inter fideles per procuratores sacramẽti, donec cõiuges ipsi coram ranficent cõtractum: qõ tunc fit, quum coram posiri primo manifestant sibi nuicẽ se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, q̃ licet huiusmodi cõiugium per procuratorem cõtractum nõ sit sacramentum: est tñ verũ coniugiũ, dummodo quodcunq; aliud postea ℣ cum ℣ consummatũ, multo magis eñ primũ cõiugiũ inter infideles dirimit scẽm: vt vi extra de diuor. cap. gaudemus. Potest tamẽ facilius dissolui de cõsensu partiũ applica authoritate matrimoniũ p̃ procuratorẽ cõtractũ eñ p̃ seipsos cõiuges cõtractum: quoniã in illo deest sacramentum quod nõ deest huic.

**Ad primam** Ergo obiectionem in oppositũ, dicitur q̃ coniugiũ vt ratum dupliciter: vel radicaliter vel formaliter. Et q̃ coniugiũ fidelium p̃ procuratores contractũ est ratũ in radice baptismi, nõ autem est ratum ex forma ipsius sacramẽti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum. ¶ Ad secundam dicit, q̃ vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: ꝛ non propriue, vt restringitur ad significandũ sacramentũ noue legis: de quo solo est nostra questio.

¶ An mrimonij ꝛct⁹ clandestinus sit q̃sq; licitus. Quesitum .ij.

**Circa** Secundũ (an matrimonij contractus clãdestinus sit quãdoq; licitus) absq; argumentis dicendũ est, q̃ quum cõtractus clandestinus non sit sm se malus moraliter, sed rõne accidentium ex illo cõsequentium, ideo in casu quo cessaret omnia inconuenientia licitum esset cõtrahere clandestine: quoniã tunc etiã cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Cõtingit autem de facto pluries casus ille qñ matrimoniũ cõtractum est in facie ecclesie ꝛ consummatũ, et tamẽ fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimẽs: puta quia pecognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest ꝛ debet cõtrahi matrimoniũ sine testibus ad euitandum scandalum: imo nec coniugi dz impedimentũ manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem ℣ parte assentiente sufficit. Sic essi euitat ois infamia. ℣ intentũ habetur: ℣ nullum potest inconuenies sequi ex huiusmodi clandestino ꝛctu.

**An vero** Ante ꝛctũ in facie ecclesie mrimonium accidere possit casus in quo licitus sit cõtractus clãdestinus, nõ mihi occurrit de clãdestino per se, sed pot cõtingere de clãdestino p̃ accidẽs, q̃ sit aut licitus aut sine mortali peccato. Licitus qdem, si cõtingeret carere testibus, ℣ oporteret ꝛhere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent cõiugati, possent persone habiles ꝛtrahere ℣ confitemare: vt vel sic euaderent opprobria ꝛc. cessant essi oia inconuenientia, ℣ preter intentionem est clandestinum matrimonium. Absq; mortali vo: vt si puella sub malignis turoubus, ne tractatur viro unpudẽti cum dãno debite sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca



votis aut hereditatis propue, oblata commoditate non valens habere testes presentes contraheret cum vtro grato, puderē ꝛc. sciēs quod post factum publicabūt ipsa ꝛ vir contractum: ꝛ sic preualebunt. Et quo enim parati publicare, contrahunt preter intentum et rationabili causa clam, excusantur saltem a mortali.

¶ An matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem, sit licitus. Quæstium. ij.

Circa Tertium vero (an matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem sit licitus) ratio dubij est: quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem propriū: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum dei, ꝛ remedium concupiscentie.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam virginem ꝛ ioseph: quod neutrum finem habuit ex parte beate virginis.

**Ad hoc dicitur** Quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius cōtractus ratione actus: ꝛ hic est proles vel remedium concupiscentie: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: ꝛ hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic ℨ cetus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, sed alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramēti, ꝛ hic est sanctificatio coniugum: vt vnusquisq; possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset si contractus iste ordinaretur a cōtrahēte ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficiū. Quintus esset finis nō contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quod esset motuum vt finis ad hoc vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonij. Verbi gratia, quū dauid cōtraxit cum abisach sunamite, non ordinauit cōiugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum cōiugium vt per mulierem calefieret: quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus premissis dicenda sunt ad questionem motā dico. Primū directe rūdendo questo, q̄ contractus est licitus: q̄n̄ sufficit contingio habere vtrūq; finem suū proximum: finis autem proximus ipsius contractus ꝑm se est mutua potestas corporum, quatenꝰ vero sacramentum sanctificatio. Et propterea etiā si non intendant prolem neq; remedium cōcupiscētie, sed solūmodo esse cōtinges, ꝑm ecclesiam cōtractus est licitus. Et sic inter senes ꝛ quoscūq; non intendentes concubere, potest licite contrahi matrimoniū. ¶ Secundum est, q̄ cōmuniter extranei seu accidentes fines altero duoꝝ modorum contingūt: vel vt ratio non coniugij, sed cōtingēs talis: vel vt ratio applicationis ad contrahendū cōiugium. Ideo cōmuniter huiusmodi contractus sunt liciti: q̄n̄ vterq; modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter iacob et rachelē: propter pulchitudinē eīs ipsius, elegit ℨ here potius cū rachele, q̄ cum lia: dicens socero, seruiam tibi pro rachele filia tua minore ꝛc. Exemplum secundi habetur inter dauid ꝛ sunamitē. Et primus quidem sepe contingit, ꝛ clarus est omnibus. Secūdus autem amplius manifestatur exemplo ꝛ ratione. Simile quidem est si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autē amico vt illi moriem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio contingi, superueniente autem vidua promittente maria ꝛ montes, vt sibimet vtile faciat applicat se ad contrahendū matrimoniū cum illa, intendens illā habere cōiugē ꝛc. vtrobiq; esti aduentitius finis nō ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hec est ratio quare contractus non redditur illicitus.

**Et per hoc** Patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebraturus hodie: vt moiem gerat amico applicans se ad celebrandum non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis sue: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis sue qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium vero ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis etiam si nihil cogitet de fine. Ecce ipso namq; quod intendit coniugium intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendēs celebrare, vult ex ℨ ipso finē celebrationis, quāuis forte nō se disponat ad illū.

¶ An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionē. Quæsitum. j.

Circa Usum matrimonij, dubium primo occurrit an sit licitus ante benedictionem. ¶ Videtur enim quod non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem ecclesie: vt patet. xxx. q. v. in pluribus ca. ¶ Tum quia quis sine causa rationabili hoc sit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale. ℨ

**Ad hoc** Dicitur, quod licet quibuscūm visum fuerit distinguendum de reddente aut petente debitum: et similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: ꝛ similiter de causa an sit rationabilis vel non. Mihi tamen videtur, simpliciter ꝛ absolute dicendum quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. ¶ Et ratio est: quia nullum apparet in iure preceptū obligans ad mortale: imo expresse in fine ca. nostratibus: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur quod hec omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoq; non obligat ad mortale plus q̄ statutum: ꝛ tanto minus hec consuetudo obligat, quanto alicubi (vt in germania) nobiles nocte precedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi vero (vt in italia) pena apposita ab ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem tam leuis est, vt testetur manifeste aut nullum esse peccatum. ¶ Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla sit de virginitate ibi mentio: nulla habetur ratio mortalis peccati. ¶ Hec obstat si dicatur quod canones presupponunt virginitatem in benedicendis, saltem in sponsa: vt patet ibidem ca. sponsus. Quoniam hoc de congruitate et secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugem secrete ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit. ¶ Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur scilicet ad solemnem traductionem vxoris (quam constat propterea non omitti) et ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum: que etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio. Actus coniugij ante benedictionem ꝛc. quum non sit illicitus nisi quia preuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illiciti q̄ ex iniuria vellegis seu consuetudinis inhibētis vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationē peccati mortalis: vt declaratum est: ergo non est peccatum mortale.

¶ A veniali autem peccato non excusari matrimonij cōsummationem ex parte tam perentis q̄ reddentis ex eo patet, quod ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur: dum ante benedictionem fit quod post benedictionem agendum erat.

**Ad primum** Autem in oppositum, dicitur quod hoc argumentum nihil valet: siamus seu cōsuetudo ecclesie non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum moraliter q̄ violare statutum seu consuetudinem ecclesie: quoniam nec omne statutum nec omnis consuetudo ecclesie obligat ad mortale. ¶ Ad secundum dicitur, falsum esse quod vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum et cōsuetudinem ecclesie, ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia venialī fiat transgressio: ꝛ sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus. Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

¶ An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Quæsitum. ij.

Secundo Queritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmativa ponatur, aut hoc esset ratione annexi scandali aut ratione inhibitionis ecclesie. Sed scandalum tollitur si vsus est occultus, inhibitio autem ecclesie non facit peccatū mortale: quum in precedenti ar. ꝛc. clusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale. Quod sit contra inhibitionem ecclesie.

**In oppositum** Est, quod vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium q̄uis sit verum ꝛ ratum, constat non esse legitimum: ergo.

**Ad huius** Euidentiam recolendum est, in cōiugijs dupliciter inueniri illicitum ꝛ mortale: vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu cōsanguineis quarti gradus. Visus autē coniugij clandestini vtroq; modo illicitus inuenitur, et quia malus ꝛ quia prohibitus. Et siquidem malus, non ꝑm se, sed ꝑm sibi annexa. ¶ Ad cuius plenioem intelligentiam sciendum est, q̄ licet clandestinum coniugium cum eius visu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij et eius actus, et propter hoc dicitur q̄ neutrum est ꝑm se malum: ex naturali tamē hominis proprietate qua est animal sociale atq; politicū, prouenit turpitudo in clandestino coniugio ꝛ eius actu. Ex hoc namq; q̄ homo est animal sociale ꝛ politicum, prouenit q̄ cōiugū ꝛ ipsius actꝰ debeant sic fieri vt sint sine offensa et periculo offendendi societatem politicam: visus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vite socialis, dum scitur commiscere personas que nesciunt coniuges: nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, ꝛ proles fieret ꝛc. Ipsum vero coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniā posset alter coniugū noua intre connubia, dum ignoratur ligatus altero cōiugio. Esti igitur tam clandestinum coniugium q̄ ipsius actus etiam si prohibitio legis non esset, de genere malorum moraliter non ꝑm se, sed ꝑm sibi annexa. ¶ Utrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroq; principio: scilicet annexe moralis malitie, et legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis malitatis distinguendum occurrit, ꝛ dicendū: q̄ quādo actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quādo vero caret annexa turpitudine, nō est peccatum mortale. Et hoc ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine, extante illa fit peccatum mortale: ꝛ illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam visus: quoniam frequēs actus qui visum constituit, impossibile est moraliter loquendo q̄ careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum que possunt esse cōtinges, semper est suspecta, et experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi visu prouenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiastice mortale peccatum videtur: quoniam euarissus papa (vt habetur xxx. q. v. c. alter) damnat huiusmodi cōiugia: ita q̄ non coniugia sed adulteria vel connubernia vel stupra aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudicio fori, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex auctoritate pape promulgatum, damnabilem constituit clandestini visum matrimonij. Simpliciter igitur ꝛ absolute loquendo visus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosis scandalo notabili, reddente vtrumq; coniugem infamem: ꝛ a iure damnatus vt adulterium seu fornicatio. ¶ Quocirca caueant confessores viduarum nobilium ne consulant fornicarie vt contrahat clandestinum matrimonium, quasi licite decepto satisfacture voluptati sue cum clandestino cōiuge: tum quia non sunt facienda mala vt veniant bona, ꝛ multominus vt euitentur pericula: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in visu dicti coniugū: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusq; aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra etate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia q̄ si fornicatio sola fuisset.

**Ad obiecta** Ergo in oppositum dicitur, q̄ licet actus visus seu aliquis possit esse ita occult9 q̄ careat ꝑm se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus vt dictum est, esse non potest: ꝛ ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde contingere, ꝛ sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesie non similiter se habet ad visum coniugij ante benedictionem, ꝛ ad visum coniugij clandestini: quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum seu fornicationem. ¶ Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur thorus publicus, hoc est publice preparabilis seu preparatus: vnde et coniuges conthorales dicuntur: clandestini autē coniugij actui non potest publice thorus preparari: quum coniugium ipsum publice habeatur tanq̄ non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem vero publici coniugibus potest publice thorus preparari. Imo ꝛ de facto millies preparatur: ꝛ propterea actus coniugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cerimonie defectu accusatur: est enim preceptum cerimoniale de non precuendo benedictionem: de non vrendo vero clandestino, est preceptum prope substantiale. ¶ Et hinc sequitur, q̄ non solum visus clandestinus actus vnius coniugij per se clandestini, etiam cum sterilis seu vetula que non potest concipere, quantumcumq; occultus est mortale peccatum, sicut ꝛ ipse contractus clādestinus propter damnationem ecclesie damnatis omnem contractum ꝛ concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum ꝛ contractum clandestinum: ꝛ consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestine aut clandestine consummādi, damnationem sue speciei incurrit.



¶ De delectatione morosa. Triplex dubium.

Circa Actum coniugij, quoniam multa serius in commentarijs, precedentibus sibi in tractatu de luxuria, ꝛ quedam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua de delectatione morosa soluendo.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Primum dubium.

Stantem Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia: cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, ꝛ voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc ꝛ similibus sit peccatum mortale. ¶ Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est q̄ delectatio est de actu licito, inrantum q̄ consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, ℨ fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationē: vt peccatū mortale.

**Ad hoc** Dicitur, q̄ sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale: quia est simpliciter de concubitu decogitato actu. ¶ Ad cuius euidentiam, discernendum est inter consensum ꝛ delectationem: quoniam tam consensus q̄ desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel cōditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, ꝛ potest rursus desiderare ipsum sub conditione: pura si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intelligē de delectatione cōsequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi ꝛ absolute ꝛ sub conditione: puta velle delectari in comedendo si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum ꝛ concubitum siue absolute siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem vel absolutam: sed ex hoc ipso q̄ inest huiusmodi delectatio voluntarie, est simpliciter et absolute delectatio. Unde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: ad est si esset sua, nō peccat: quoniam desiderium obiectum habet recte rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratū ꝛ cogitatum quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis motose de illicito concubitu. Ex hoc namq; q̄ actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur q̄ relinquat eam in genere delectationis voluntarie de concubitu secluſa condītione, que sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, q̄ relinquere illam i specie de lectationis voluntarie de concubitu actū illa conditio non esset cogitata: ꝛ hoc est q̄ timorate conscientie vtriusq; sexus reſiantur.

**Et per hoc** Patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu ꝛ desiderio in actum exteriorem illiusq; delectationem sub cōditione, ꝛ de presenti delectatione voluntaria de eodem actu eademq; delectatione cogitata. Hec est verum, q̄ presens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter: actus autem non nisi cōditionaliter est licitus.

¶ An vidua que voluntarie delectatur de coniugali actu preterito peccet mortaliter. Secundum dubium.

Secundum Dubium est, an vidua que voluntarie delectatur de actu cōiugali preterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

**Ad hoc** Dicitur, q̄ formaliter loquendo voluntaria delectatio de preterito actu coniugij non est peccatū mortale. Et ratio est: quia eiusdem motus est delectari de presenti, preterito vel futuro: huiusmodi enim differentie nō variant spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca



siem motus de bono in malum: et propterea sicut simpliciter et absolute videtur consensus approbativo potest placere actus preteritus, ita potest delectari de illo. ¶ Et licet hec ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: audet enim functus officio, potest voluntarie delectari de vindicta quam exercuit occidendo perturbatores reip, nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hec enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione et facto vindicte circuiscunqs alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis eodem more est delectabilis quo et ipsa iusta elicita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quod aliud est loqui de voluntaria delectatione preteriti actus liciti, et aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quod ipsa delectatio de actu preterito voluntaria immunis sit secundum seipsam a peccato mortali: et tamen ipsamet vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionez vel delectationem interiorem consequentem velleitatem actus similis preterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea (quantumcunqs licita quis cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusqs qui etiam non precipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si vidue delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruine anime ad aliquem pannum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntarie immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoria communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate et vtilitate.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Dubiū tertiū.

**Tertium est** An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Et est ratio dubij: quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationē morosam: ergo et de visa.

**Ad hoc** Dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est a natura ista cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit moraliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. ¶ Verum inter tactus et alios sensus est quo ad propositum differentia: in hoc quod visus mulieris pulchre secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula et amplexus vt est secundum tactum talem delectabilis est libidinosus, sicut et concubitus, nisi contingat bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum scilicet oscultorum, amplexuum et huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venereum: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. Hoc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa. visus autem minime. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum etc. extra coniugium illicita est et secundum se mortalis (vt in commentarijs precedentis libri diffuse declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morose. Et per oppositum quia videre mulierem pulchrā, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchrā, ex suo genere nullum est peccatū: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiose vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hec similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de dauid etc.

**Et hec** Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui tho. ac per hoc pro commētarijs integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotētis dei, deinde ipsius diui tho. vtilitatem autem ecclesie. Sub correctione sancte sedis apostolice (in qua nunc sedet leo decimus pontifex maximus) cui et scripta et scribenda omnia subiumsa semper esse volo. Rome die. xix. Decembris. Anno christiane salutis millesimo quingentesimo vigesimo octauo: etatis autem mee quinquagesimo secundo. Amen.

## ¶ Ad reverendissimum ac illustriss. d. d. Julium medicem s. ro. ec. presbyterum cardinalem ac vicecancellarium: tractatus de indulgentijs thome de vio caietani cardinalis s. sancti xisti.

¶ Prologus.

Satis constat pater amplissime inter eos thesauros qui ab apostolice potestatis rhizono ad animarum salutem per ecclesiam diffunduntur, nequaqs in extremo loco ponendas esse remissiones illas quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias et pontificij iuris et theologie professoum opiniones esse animaduerterem, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad ecclesie vtilitatem semper cōtuli, pro virili mea hic quoqs in summam compēdiūqs redigere, quid illud dicamus sit quod tanqs ratum certūqs de huiusmodi remissiōibus habeamus. Nostrum vero de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui tum sequutus illorum morem qui principibus viris inter grauitate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis, qualem te esse omnes gaudemus, libros suos nuncupare pregestiūt: vt sub illorum auspicijs honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi domini nostri Leonis. x. benignitate, in sacrum rosseum ausp̄icijs honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi domini nostri Leonis. x. benignitate, in sacrum rosseum auspicijs honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi domini nostri Leonis. x. benignitate, in sacrum ro. illorum auspicijs honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi domini nostri Leonis. x. benignitate, in sacrum ro. ecclesie senatum ascitus, inclite familie vestre in vniuersum ac ieosum et singulis vestrum, tibiqs presertim (quem precipuū mihi patronum dñmqs elegi) et meipsum et omnes ingenij mei fetus dedicandos esse cognosco. Addo etiam q̄ quum tu ro. ecclesie vicecancellarius diuo suffectus sis laurentio, cuius est officium sedis apostolice tractare thesauros ac dispensare: iure quodam suo nostrum hoc libellum in quo agitur de spiritualibus ecclesie thesauris, vt patronus ac preses tibi vendicas et ascisciis. Quo itaqs amplitudinē tuā, vt ea benignitate munus hoc quoqs meū accipias, qua et meipm maximo tuo bñficio honestatū dignatus es in clientelam accipere.

¶ Que a pluribus constant de indulgentijs. Capitulum primum.

**De ortu** Indulgētiaꝝ si certitudo haberi possit, veritati indagāde opē ferret: verumq; nulla sacre scripture, nulla pluriū doctoū, greco ū aut latino ū autoritas scripta huc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solum a trecentis annis scripture cōmēdarij est de vetustis patribus q̄ beatus greg. indulgētias stationū instituit: vt in. iiij. sen. diui tho. habetur. Vnde sicdē post greg. legimus q̄ quidā indiscretas et superfluas indulgētias dabāt: vt innoc. iij. in. c. quū ex eo. extra de pe. et re. dicit. Et per. xl. forte annos antea ab alex. iij. ppositā de indulgentijs datis ab epis q̄ndē solutā inuenimus ibidem in. c. q̄s aūt. Ex verbis quoqs inno. iij. in ca. excōicamus: extra de here. §. catholici: apparet cōcessam fuisse indulgētiā eūtibus in subsidium terre sancte. Et cuius non inueniatur iure. Idubie tamen tenetur cruciate expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. et hoc hñ dicitur in parte decisa decretalis ad liberandam. extra de iudeis.

¶ Ex his autem terribus non solum habetur quod indulgentiarū gratia antiqua est in xpi ecclesia, et non noua additamentio: sed hūr clare quatuor. primo quod dare indulgentiam alicui est illum absoluere secundo quod ista absolo spectat ad forum penitentiale, tertio quod ista ablo est a penitentijs iniunctis, quarto quod quandoqs sunt indiscrete. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto capitulo quod autem. ab alex. z. respondente archiepiscopo cāuarien. quod quia nullus potest ligari aut solui a non suo iudice, ad idulgētie ꝛcesse ab aliq epo, nō se extēdūt ad ñ subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hec enim responsio clare docet: q̄ q̄ idulgētia ē absolo. ido a ꝓpio iudice vel de ꝓsensu ꝓpij iudicis ab alieno pōt fieri tñ. Reliq̄ 3o tria hūr ex eodē capitulo generali sub inno. 3. in. c. quum ex eo. extra de pe. et re. Quod enim secundum ea que sunt p accidēs, repellunt a q̄lz scia. ¶ Est igit ecclīastica indulgētia (colligēdo oia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pnia in foro pniali. Et q̄uis puma facie videant hec nō sufficere ad indulgētie diffinitionē: scrutādo tamē singula subtilius, apparebit sufficiēs. Differt siqdē in pmis indulgētia ab oibus pnaris actiōib⁹ ex genere sub q̄ cōtinef absolo: est em absolucre sicut et ligare actus iurisdictiōis. Et ex hoc indulgētia differt tam ab actionib⁹ pnaris (puta quōm⁹ orat aut facit pniam pro alio aut seipso) q̄ ab actionib⁹ cōmunib⁹ personis publicis et priuatis: pura cōpensatiōe vni⁹ ad alterū, aut subuētione dando alicui pnam vnde soluat creditori. Null⁹ siquidē horū actuū est act⁹ iurisdictiōis: q̄libet em absqs quacūqs iurisdictiōe pōt huiusmodi actiōes exercere, nō solū in ꝓpriis, sed etiā in ꝓpria materia: vt em i. iij. sent. theologi dicūt: vn⁹ homo existēs in charitate, pōt facere pniam et satisfacere pro altero in charitate existēte. Quod ecclie consuetudine approbat, ieunia alia q̄qs opa satisfactoria esse pro penis debitis a labus in purgatorio existētib⁹ affirmāte, si pro illis a pōnis in charitate existentib⁹ fiāt: vbi ꝑz opera satisfactoria ꝓuatarū pōnarū absqs vlla iurisdictione ecclesiastica cōpēsare: et est q̄si pretiū q̄ pōnate pōne alab⁹ donant, vñ quasi soluāt et liberentur. Differt deinde indulgētia, ex hoc q̄ nō est quicūqs iurisdictionis act⁹, sed talis. f. absolutio, ab actu distributionis, quo cura habēs boni cōmunis distribuit illud ptibus emisde cōtatis: vt quū distribuit ꝓnceps aut cōitas honores reip. inter ciues. Absolutio em est act⁹ indicis ad vnū subditū nulla habita rōne equalitatis ad alterū: vt patet etiā in hac materia quū dat indulgentia alicui vni: q̄s quotidie per cōfessionale aut indultū fit. Distributio autem vt patet. v. ethi. fit ꝑm eq̄litatē, ꝓportionalē: que sine rōne ad alterū fieri non potest vni: quum hoc intelligi nō possit: vñ quū vnus tantū quandoqs honorat in repub. si iusta distributione honor talis illi deferf, rōnem illius habere ad alios est necessariū: et q̄to alijs ꝑstat simpl'r vel tunc quo ad hoc, tātum nūc honoratur. ¶ Monstratur quoqs ex hoc q̄ indulgētia est absoluto, et effectiua illius cā, f. auder: actus em iurisdictionis operatio est iudicis: et per hoc mōstrat reqri tā authoritatē in date indulgētiā (nō em est iudex sine authoritate) q̄ rōnē nō em pro libito fz rōne suadente absoluit aut ligat iudex nisi cui⁹ volūtas lex est: q̄s soli deo conuenit. Et materialis. f. subdit⁹ in quē exercet: nō em absolui pōt nisi subiect⁹: vt alex. iij. ad hoc, ꝓpositū in allato canone dixit. Sz materia circa quā exercef, per subiunctā pticulā monstrat, quū subiungit, ab iniuncta pnia. Est siquidē indulgētia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pniam, nō in foro contētioso, sed penitentiali: ita q̄ ly in foro penitentiali determinat duo. f. absolutionē et iniunctam penitentiā. Et est sensus q̄ indulgentia est absolutio in foro penitentiali a penitentia iniuncta in foro penitētiali. Eteīm indulgentia q̄ actus est iudicis ad aliquē forum spectat: liquet aūt q̄ nō contentiosi est foꝝ: penitentialis igit erit. Et hinc patet qualitas iudicis: foꝝ em penitentialis ad ecclesiasticum tantū iudicem spectat: et propterea ecclesiasticum opz esse iudicē qui indulgentiā cōcedit. Verum quū penitētialis absolo secetur in eā q̄ est ordinis, q̄ sacramentalis est, vtpote facīm pnie pficiēs sacerdotis ministerio) et eā que est iurisdictionis tm: q̄ a legatis et electis tm pōtificib⁹ exercetur: et illa directe et per se primo culpam reseiciat (est em absolutio ab ipso peccato) ista autē culpe remissionē ꝓsupponat, et pena peccato debita respiciat, nō quācumqs, qm non pena eternam (non em liberat indulgētia a pena inferni) sed talem: q̄ hic aut in purgatorio eroluenda pro cōmisso peccato est: adeo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam et eternitatē pene subiunctū est in diffinitione, ab iniuncta penitentia: iniuncta siquidē in foro penitentiali pnia nō nisi talis esse potest, et remissionē culpe ꝓsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem pticula qualitas subditi cui cōferf indulgentia: q̄. f. sit vere penitens et cōfessus. Etiam q̄ in sacramēto pnie non ligat ad penā sacerdos iniungendo penitentiam nisi absoluēdo a culpa: et prius natura absolvit q̄ ligat: quia obligatio ad penā tm talem supponit remissionē culpe: absolui autē a culpa ab ecclīastico iudice nullus pōt nisi vere penitens et cōfessus: ideo hoc ipso q̄ indulgētia est absolutio a pena iniuncta in foro penitentiali, monstrat q̄ recipiēs indulgētiam debet esse vere penitens et confessus: attestante consuetu forma indulgentiarum: in qua dicitur, vere penitentibus et cōfessis. Differt etiam indulgētia a remissione penarū iudicialium ad foꝝ cōmissum spectātiū per eandē particulam: scilicet iniuncta in foro penitentiali: indulgentia siquidē non liberat a penis iniunctis in foro contentioso: et vsqueadeo ab illis eloīgatur, vt diuus thomas



quia ea que sunt p accidēs, repellunt a q̄lz scia. ¶ Est igit ecclīastica indulgētia (colligēdo oia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pnia in foro pniali. Et q̄uis puma facie videant hec nō sufficere ad indulgētie diffinitionē: scrutādo tamē singula subtilius, apparebit sufficiēs. Differt siqdē in pmis indulgētia ab oibus pnaris actiōib⁹ ex genere sub q̄ cōtinef absolo: est em absoluere sicut et ligare actus iurisdictiōis. Et ex hoc indulgētia differt tam ab actionib⁹ pnaris (puta quōm⁹ orat aut facit pniam pro alio aut seipso) q̄ ab actionib⁹ cōmunib⁹ personis publicis et priuatis: pura cōpensatiōe vni⁹ ad alterū, aut subuētione dando alicui pnam vnde soluat creditori. Null⁹ siquidē horū actuū est act⁹ iurisdictiōis: q̄libet em absqs quacūqs iurisdictiōe pōt huiusmodi actiōes exercere, nō solū in ꝓpriis, sed etiā in ꝓpria materia: vt em i. iij. sent. theologi dicūt: vn⁹ homo existēs in charitate, pōt facere pniam et satisfacere pro altero in charitate existēte. Quod ecclie consuetudine approbat, ieunia alia q̄qs opa satisfactoria esse pro penis debitis a labus in purgatorio existētib⁹ affirmāte, si pro illis a pōnis in charitate existentib⁹ fiāt: vbi ꝑz opera satisfactoria ꝓuatarū pōnarū absqs vlla iurisdictione ecclesiastica cōpēsare: et est q̄si pretiū q̄ pōnate pōne alab⁹ donant, vñ quasi soluāt et liberentur. Differt deinde indulgētia, ex hoc q̄ nō est quicūqs iurisdictionis act⁹, sed talis. f. absolutio, ab actu distributionis, quo cura habēs boni cōmunis distribuit illud ptibus emisde cōtatis: vt quū distribuit ꝓnceps aut cōitas honores reip. inter ciues. Absolutio em est act⁹ indicis ad vnū subditū nulla habita rōne equalitatis ad alterū: vt patet etiā in hac materia quū dat indulgentia alicui vni: q̄s quotidie per cōfessionale aut indultū fit. Distributio autem vt patet. v. ethi. fit ꝑm eq̄litatē, ꝓportionalē: que sine rōne ad alterū fieri non potest vni: quum hoc intelligi nō possit: vñ quū vnus tantū quandoqs honorat in repub. si iusta distributione honor talis illi deferf, rōnem illius habere ad alios est necessariū: et q̄to alijs ꝑstat simpl'r vel tunc quo ad hoc, tātum nūc honoratur. ¶ Monstratur quoqs ex hoc q̄ indulgētia est absoluto, et effectiua illius cā, f. auder: actus em iurisdictionis operatio est iudicis: et per hoc mōstrat reqri tā authoritatē in date indulgētiā (nō em est iudex sine authoritate) q̄ rōnē nō em pro libito fz rōne suadente absoluit aut ligat iudex nisi cui⁹ volūtas lex est: q̄s soli deo conuenit. Et materialis. f. subdit⁹ in quē exercet: nō em absolui pōt nisi subiect⁹: vt alex. iij. ad hoc, ꝓpositū in allato canone dixit. Sz materia circa quā exercef, per subiunctā pticulā monstrat, quū subiungit, ab iniuncta pnia. Est siquidē indulgētia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pniam, nō in foro contētioso, sed penitentiali: ita q̄ ly in foro penitentiali determinat duo. f. absolutionē et iniunctam penitentiā. Et est sensus q̄ indulgentia est absolutio in foro penitentiali a penitentia iniuncta in foro penitētiali. Eteīm indulgentia q̄ actus est iudicis ad aliquē forum spectat: liquet aūt q̄ nō contentiosi est foꝝ: penitentialis igit erit. Et hinc patet qualitas iudicis: foꝝ em penitentialis ad ecclīasticum tantū iudicem spectat: et propterea ecclīasticum opz esse iudicē qui indulgentiā cōcedit. Verum quū penitētialis absolo secetur in eā q̄ est ordinis, q̄ sacramentalis est, vtpote facīm pnie pficiēs sacerdotis ministerio) et eā que est iurisdictionis tm: q̄ a legatis et electis tm pōtificib⁹ exercetur: et illa directe et per se primo culpam reseiciat (est em absolutio ab ipso peccato) ista autē culpe remissionē ꝓsupponat, et pena peccato debita respiciat, nō quācumqs, qm non pena eternam (non em liberat indulgētia a pena inferni) sed talem: q̄ hic aut in purgatorio eroluenda pro cōmisso peccato est: adeo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam et eternitatē pene subiunctū est in diffinitione, ab iniuncta penitentia: iniuncta siquidē in foro penitentiali pnia nō nisi talis esse potest, et remissionē culpe ꝓsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem pticula qualitas subditi cui cōferf indulgentia: q̄. f. sit vere penitens et cōfessus. Etiam q̄ in sacramēto pnie non ligat ad penā sacerdos iniungendo penitentiam nisi absoluēdo a culpa: et prius natura absolvit q̄ ligat: quia obligatio ad penā tm talem supponit remissionē culpe: absolui autē a culpa ab ecclīastico iudice nullus pōt nisi vere penitens et cōfessus: ideo hoc ipso q̄ indulgētia est absolutio a pena iniuncta in foro penitentiali, monstrat q̄ recipiēs indulgētiam debet esse vere penitens et confessus: attestante consuetu forma indulgentiarum: in qua dicitur, vere penitentibus et cōfessis. Differt etiam indulgētia a remissione penarū iudicialium ad foꝝ cōmissum spectātiū per eandē particulam: scilicet iniuncta in foro penitentiali: indulgentia siquidē non liberat a penis iniunctis in foro contentioso: et vsqueadeo ab illis eloīgatur, vt diuus thomas propterea dicat religiosos per indulgentiam nō liberari a penitentijs sibi iniūctis in capitulo a suis platis. Et q̄bus oībus appareret q̄ diffinitio idulgētie collecta ex sacris canonib⁹, cūcta cōplectit q̄ ad rōnē indulgētie ꝓcurrit. Est igit ecclīastica (de q̄ est sermo) indulgētia, absolutio a penitētia iniuncta in foro penitentiali.

¶ Obiectiones contra assignatam rationē indulgentie. Cap. iij.

**Habet** Autem dicta diffinitio indulgentie difficultates multas et obiectiones, pcta tria in illa contenta. ¶ Contra illud in primis dictum: sicut licet dare indulgētias est actus iurisdictionis, opponitur a durād. in quarto sent. dist. xx. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitū: indulgentiā autem nullus cōsequi potest inuitus. Tum quia nullus potest vti actu iurisdictionis in seipsum: indulgētia autem alijs data pōt concedens vti sicut alij. ¶ Ab alijs vero: tū quia archiepūs potest in tota sua prouincia idulgentias dare: vt patet in cap. nostro: extra de pe. et re. et tamē cōstat archiepm nō habere nisi in articulis q̄buscūq pōtē in subditos suffraganeorum: extra de of. oī. cap. pastoralis. Tum quia indulgētie dant etiā defunctis existentibus in purgatorio: qui a iurisdictione ecclesie sunt exempti, vtpote extra hāc vitā: et qs ecclesia nō pōt ligare, cui data est potestas ligādi atqs soluendi super terrā tātum.

**Contra** Aliud deinde dictum (scilicet indulgētia est absolutio nō compēlatio aut distributio) opponitur a cōmuni tam theologorum q̄ canonistarū doctrina, canonizata a clemente. vj. in extrauagant. vnigenitus: de pe. et re. decernētium indulgētias fieri p modum distributionis et cōpensationis seu solutionis. Dicūt em q̄ thesaurus ecclie in quo sunt recōdita merita christi et scto ū quatenꝰ satisfactoria sunt nō, p seipsis, distribuitur p indulgētias in christifideles: ita q̄ pnie nostre cōpensantur per penas christi et sctoū, dum ex thesauro illo accedit cuiqs quasi pretium penale vñ soluat deo debitā, p suis peccatis pniam. Ideo aut pater ꝑiari finie qua vī q̄ indulgētia est absolo: quū longe diuersa sit actus absolutionis iudicialis ab act⁹ his: quū isti actus oēs sunt actus nō iudici, ꝓpij, sed cōmunes tam publicis q̄ priuatis personis, excepto distributionis actu: cui⁹ tamē differentia ab absolutionis actu clare liquet. ¶ Opponit quoqs q̄ ex illo canone alexandri. iij. non habetur nisi q̄ date indulgētia est act⁹ iurisdictionis in subditū: q̄ quidē pōt verificari ponendo q̄ est actus dispensatiōis seu distributiōis. Nā hic actus est iurisdictionis et sup thesaurum dispensandū, et sup eū cui communicat: quia cōmune bonum non nisi in partes cōmunitatis distribuēdum est: et sic ruit totta diffinitio assignata. Pōt quoqs et aliter exponi canon ille, vt intelligatur causaliter indulgētiam esse absolutionē, q̄ causat absolutionem: dispensatio nāqs thesauri dicit causat in illo cui cōmunicatur, absolutionem a pena peccato debita et a sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

**Contra** Tertiū demū dictū (scz ab iniūcta pnia) obiicit. Tū q̄ dus⁹ tho. cū multis theologis et canonistis dicit indulgētiā liberare hoīem ab iniūctis et nō iniunctis penitentijs. ¶ Tum q̄ indulgētie tm valent q̄tum sonāt: vt cōmuniter tenetur: cōstat autē q̄ in plenarijs indulgētijs non fit mētio de iniunctis. ¶ Tum q̄ indulgētie q̄ dant, p defunctis, nō dātur pro iniunctis: nam nō ꝓsupponit iniūctas eis penitētias nō perfecisse eos qui sunt in purgatorio. ¶ Tū q̄ quum penitētiarius rome iniungeret pniam plenariam indulgentiā cōsequutis, accepit mandatum a papa vt nō iniungeret pniam: vt refert petrus de pal. in. iiij. sent. dist. xx. q. iij. in calce. ¶ Tum q̄ in forma plenarie absolutionis que cōceditur in morte, cōtinetur restitutio ad innocentiā baptismalē: que non esset vere efficax si ab iniuncta tm penitentia absolueret.

¶ Questiones tres circa assignatā diffinitionē indulgētie. Cap. iiij.

**Sunt** Preterea circa dicta in supraposita diffinitione indulgentie tres questiones. Prima omniū difficillima est circa cām effectuam indulgentie. Dictum est enim q̄ oportet dantē indulgentiam fultū esse authoritate et rōne. In dubium aūt nō parum vertitur, an ꝙlibet rationabilis causa dādi indulgentiam, sit etiā rōnabilis causa quātecumqs indulgētie: an potius quedā sit rationabilis cā tante indulgētie (puta vnius anni) que nō esset rōnabilis causa multo maioris indulgētie, puta viginti milliū annorum. ¶ Est aūt rō ambiguitatis: q̄ ꝓ pnia parte hoc est q̄ causa legitima indulgētie est etiā sufficiens causa ētecūqs indulgētie, extat authoritas diui tho. in. iij. sent. dist. xx. expresse dicentis q̄ indulgentie rō seu causa nō exigitur ad mensurandā indulgentiam. Et, pbat hoc: q̄ eadē state rōne ecclīa modo maiozē modo minorem dat indulgentiā. Et tandē dicit q̄ licet dans indiscrete indul-

Universidad de Deusto
Biblioteca



gentias,ita vt homines pro nihilo ab operibus pie retrahuntur, peccet nihilominus cõsequũtur hoies plenã indulgẽtiam dari. ¶ Extat (quã cõtinua experientia rome docet) auctoritas ecclesie dãtes indulgẽtiã plenariã p̃ sola visitatione alicuius ecclesie sine manibus adiutricibus: in die sancto paschę data benedictione a papa super platea.s.petri. pnũciãt duo cardinales indulgentiam plenariam omnibus pñtibus. Si enim he cause sunt legitime cãe indulgẽtie plenarie nulla restat cã pia tã parua q̃ nõ sit legitima causa quãtecũq; indulgentie. ¶ Extat z auctoritas veritatis ecclesia stice: pm quã oportet indulgẽtias ramũ valere quãtum sonãt: constat autem q̃ sonãt ex quacũq; causa etiam plenariã indulgentiã.

**In oppositum** Autem est: qa rõne dissonat indulgẽtiam exigere vltra autoritatẽ in dãte z charitatẽ in recipiẽte. rationabilitatem in cã. ita q̃ sine legitima causa indulgẽtia est nulla. z tñ quãtitatẽ indulgẽtie nõ exigere aliquid ex parte legitime cause. ¶ Cõtra quoq; rationẽ est. q̃ potestas ecclesie q̃ nõ nisi ministri z dispẽsatoris est. nulla ratione dispensandi arceatur in quantitate tam pretiosi thesauri. ¶ Et confirmatur: quia si in prophanis possunt ecclesie ministri ita dispensare vt dispensatio sit nulla (vt si papa donaret totum statum temporalẽ ecclesie filio suo. cũ esset rationabilis causa donãdi sibi aliquid) multo magis videtur quod errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorum. ita vt dispẽsatio sit nulla. virtus q̃.n. est dispensat. z non dominus. in edificationem corporis christi my sticam in illius dispẽsationem. ¶ Accedit ad hoc autoritas apostolica clementis. vj. in dicta extrauagante vnigenitus: de autoritate data a christo dispensandi hunc thesaurum. dicentis. Quem quidem thesaurum per beatum petrum celi clauigerum eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus salubriter dispensandum: z propriis z rationabilibus causis, nunc p totali nunc pro partiali remissione pene temporalis pro peccatis debite tam generaliter q̃ specialiter prout cum deo expedire cognoscerent: vere penitentib⁹ z confessis misericoditer applicandum. Vbi patet quod non solum rationabiles sed propias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

**Secunda** Questio est: an vera penitentia exigatur tempore quo indulgentia conceditur aut opus exercetur. an extendatur ad tẽpus aliud quo quis vsus illa indulgentia vti. Verbi gratia: quo ad concessionẽ. dat papa quinq; annos de indulgentia omnibus presentibus quum infra missam in cappella sua singulis diebus dominicis aduentus et quadragesime ab solutionẽ facit. si teneor tunc esse ꝺe penitens: an sufficiat quod intendo ꝺe penitere: z tunc vti ista indulgentia quinq; annorum. Et similiter quo ad exercitium operis: dat papa quod dicens septem psalmos veldans tantã eleemosynam. habeat plenariam remissionem semel in vita z sel in mortis articulo. an teneatur esse ꝺe penitens tempore quo dicit septem psalmos aut dat eleemosynam.

**Tertia** Questio est: an oporteat esse confessum ita quod nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore quo acquirit quis z vtitur indulgentia. an sufficiat esse confessum secundum preceptum ecclesie: hoc est semel in anno. Et est rõ dubij: quia hinc apparet quod verba iudicum sunt secundum iura interpretanda. ac per hoc quod sint illo anno confessi. Inde vero apparet quod si non requireret confessio alia. sufficeret dicere penitentibus: quoniam in vera penitẽtia clauditur propositum obseruãdi precepta christi z ecclesie.

¶ Soluuntur obiectiones in.ij.ca. posite contra hoc quod dare indulgentiam. est actus iurisdictionis. Ca.quintum.

**Non est** Aũtẽ difficile ab obta. primo contra assignatam diffinitionem rñdere. Falsum nãq; est quod durandus dicit: omnem iurisdictionis actum posse in inutum exerceri: quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis sed iurisdictionis (vtpote a non proprio iudice ordinario vel delegato facta nulla existens) et tamen non potest exerceri in inutum. Sed quod nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo z ligando se. verum est: z propterea licet alij aliter sentiant: cõcedo ego q̃ dans indulgẽtiã alijs: nõ acq̃rit illam: q̃ absoluens alios non absoluit se. Nec tamen est deteriotis conditionis q̃ alij quia et si non p̃ illam viam: per aliam viam potest eandem indulgentiam consequi. f. committẽdo confessori suo: vt sic absoluat ipsum sicut ipse absoluit alios: hoc.n. nõ papa subijcit se absolutioni sacramentali, z similiter indulgentie eadem rationẽ. Archiepiscopi z potestas fuit z totam pronunciam, ex hoc ipso quod in quibusdam articulis affirmatur. manifestat extendi ad dãdas indulgẽtias in tota sua pũncia: q̃n q̃dem ille est vnus illorum articulorũ q̃ in iure numerantur: vt patet. ibidem scriptit. Defunctos aũt in purgatorio existes: extra iurisdictionẽ ecclesie q̃dam negãtes q̃ sicut sunt medij inter nos z beatos (dũnos viatores sumus quo ad meritũ vel demeritũ z quo ad penã z premiũ. z beati extra viã totaliter sunt: qui purgant aũt quo ad meritum vel demeritũ extra viam, sed quo ad penã vel p̃mia in via adhuc sunt) ita sunt quodã modo subditi vicario christi viatorũ? dimisso: vt sicut quo ad punitionẽ adhuc sunt in via, ita quo ad releuationem a pena adhuc subsint iudici viatorum. Sed hec opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentũ: plus.n. requirit ad subditum iudici viatorum q̃ adhuc pticipare aliq̃d de via. Exigit.n. q̃ possit causa sua q̃tũ ad illud q̃ sapit vie, cognosci a iudice viatorum. nullus.n. pẽ eẽ iudex cause omnino ĩcognoscibilis ab ipsorum stat aũt a papę cognitiõe oino esse alienas causas exñtiũ i purgatorio: rõi⁹ pz papã nõ posse absoluere aut ligare exñtes i purgatorio. Manifestat q̃ hoc idẽ ex verbis dñi: limitãtis petri ptãtem sup terrãuta q̃ ipse eius potestatis petri penetret celos. dicẽte dño: erit ligatũ aut solutũ i celis: iurisdictionis tñ act⁹ terminat ad hoc vt sit sup terram dicente dño: quodcunq; solueris aut ligaueris sup terrã. Scriptura aũt sacra mortuos non esse sup terram vocat: vt p̃z genesi. 42. vbi de ioseph tãq; de mortuo loquẽtes fratres z pater. introducunt dicẽtes q̃ nõ est sup. Purgatorium rursũ nõ sup̃ z sub terra esse ex eo patet. quod christus descẽdit ad iferos: vbi erat limbus patrũ ut q̃.n. fas est credere q̃ de purgatorio exeuntes animę ante christi mortem: z ad limbũ patrũ eũtes. ad iferos a supis descẽderint: sed econtra ex iferno inferiori ad ifernũ supius ascẽderent: quũ ẽt ĩm philosophos loca q̃to superiora tãto nobiliora sint. Quocirca nõ dat papa defunctis idulgẽtiã autoritatiue absoluẽdo. sz per modum suffragii. qõ etiã ipse apostolice litere attestãt. clare apponẽtes istã clausulã. per modũ suffragii: quũ. p defunctis dant indulgẽtie. Et potes videre q̃ ex hoc ipso diuerso modo dãti indulgẽtiã viuis z defunctis. infirmatur inferiãna ex eo q̃ nõ audẽs ecclesia defunctis autoritatiue remittere penas sicut viuis, suffragantis personã induit cẽcedẽdo defunctis indulgẽtiã, mõstratur q̃ indulgẽtia simpliciter z absolute remissio est autoritatiue ab ecclesia facta. Nisi em esset autoritatiua remissio. ex applicatione ecclesiastici thesauri nõ oporteret ad suffragii modũ descẽdere quũ ad defunctos exẽditur: q̃bus ecclesia nõ nisi suffragari potest.

¶ Solutio obiectionum in tertio ca. contra hoc q̃ indulgentia est absolutio.

Ca.sextum.

**Adeuidẽtiam** Aũt specifice nature ipsius indulgẽtie opz nosse duo cõcurrere ad idulgẽtiam: absolutiõe a pna iuncta ex dispensatione spũalis thesauri. applicãdo penã christi z sanctorũ ad hunc cui daf idulgentia. Et primum quidẽ. pbatũ est ex canone alexan.iij. secundum aũt non solum ex communi sanctorum doctrina sed ex allata extrauagãte clementis sexti patet. ¶ Vez multum interest ad nãm idulgentie cognoscendam: an primum idulgẽtia sit absolutio an dispẽsatio. Nã si indulgentia primo consistat in absolutione. dispensatio thesauri accessorie concurrit ad indulgentiam: vt q̃ ecclesia non potest libere relaxare debitam deo penẽ in pro peccato in illũ cõmisso. ad hoc vt remissio sua sit efficax: iũgit absolutioni dispensationẽ penarũ solutarũ a christo z sanctis applicãdo aliq̃d earũ huic. z aliq̃d illi: vt sic z remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactiõe christi z sanctorũ. p illos q̃bus indulgentia datur. z deo debita pro peccato pena exoluta intuenti. Si autem primum indulgentia sit dispensatio p̃dicti thesauri. absolutio ab iniuncta penitentia accessorie concurrit ad indulgentiam: ex eo nãq; quod applicatur mihi per indulgentiam tantum de pena recondita in thesauro. sequitur quod sum absolutus ab equimalenti pena q̃ debebã deo pro peccatis meis exolue re. ¶ Quid autem horum verius sit: non ex ratione sed ex facto pendet. nam rationi consentaneum est: quod ecclesia vtroq; modo possit idulgẽtias facere: sz an de facto idulgẽtias altero tm z quo aut vtroq; mõ faciat. scire opz si idulgẽtie natura cognoscẽda est. Apparet autem prima facie insufficientibus doctoribus tenere dispẽsatiuam clementis. primũ in indulgentia locum. et dictam ex latione ecclesiastici thesauri. z absolutionem accessorie concurrere. cõsereti vero posteriores indulgentias pactio. apparet ecclesiam olim fuisse vsam indulgentijs puncipaliter per modum absolutionis. quam necessario comitatur dispensatio thesauri: a tẽpore autem bonifacij. viij. primi authoris pẽne iubilei vsam fuisse puncipaliter indulgẽtijs distributiõe thesauri, z comitãter absolutione a penitẽtia: qñ tãta abũdãtia indulgẽtiarũ plenariarũ q̃ta vix credi potest passim data. super hoc fundari videt. Et ẽm hoc diffinitiõ indulgẽtie collecta ex sacris canonibus quam assignauimus. nõ est diffinitio indulgẽtie q̃ modo sit ab ecclia romana. sed illius q̃ olim fiebat: q̃n sacri canones loquunt de indulgẽtia q̃ erat cõsueta in ecclia. z nõ de illa q̃ poterat inuenire de nouo. Sunt em diuersarũ rationũ ĩsle z alle quo ad naturas: q̃uis sint vnius z eiusdẽ rationis quo ad vltimũ effectũ. q̃ est remissio pene debite. p pctõ. ¶ Et sic dicẽdo. cõcordia fieret inter noua z vetera. Sed hec opinio ponẽs de facto indulgẽtias diuersarũ rationũ in ecclia. dissonat ab vsu ecclie z doctorũ: nã bonifacius. 8. indulgentiam iubilei inchoat ab indulgẽtijs magnis cõcessis a predecessorum. Romanorum aduentis tot quadragesis dando cõtã se in capella pontificali. testant aperte se modo pfectũ dare indulgentias: z apponẽdo semp explicite clausulã illã. s. in forma ecclesie consueta. nulli dubitationi relinquunt locũ. q̃ antiquã intendunt sequi indulgẽtie formã. z nõ inducere indulgentiã alterius rationis. Doctores quoq; omnes sine theologi sine canoniste quãtum hactenus memini me vidisse. de indulgentia vt de vna quadã ecclĩastica actione z non vt de actionibus diuersarum rationum tractant. ¶ Unde z ipsam primo esse absolutionem comitatã applicatione thesauri ad hũc cui datur indulgẽtia. z nõ econtra: hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hunc comitatã absolutione ipsius. canones pedientes alexandri. 3. monstrat z communicat. Nam si principaliter natura indulgentie cõsisteret in dispensatione z applicatione thesauri ecclĩastici ad hunc. posset ẽpus bonoũ. indulgentiã concedere alieno. q̃n ad cõmunicandũ alicui thesaurum nõ exigit aliqs actus iurisdictionis sup illũ. sed sufficit autoritas sup thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri tpalis. Absolutio aũt a pena. p viam sequele ecmitaret absq; aliquo alio actu iurisdictionis: q̃ iam exoluit sibi penam debitam. ex pena christi z sanctorum sibi cõmunicata. ac p hoc alienus qui solũ ad. 40. dies penitentie teneret. abẽpo bonoũ. per indulgentiã. 40. dierũ sic absolueret. q̃ saltem coram deo ad nullã pro peccato penã teneret. cuius oppositum in canone habef. dum dicitur. q̃ alieno nõ prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. ¶ Et siquis diceret. q̃ quia indulgentia liberat eum cui datur a pena z coram deo z corã proprio iudice. q̃ liberat ab iniuncta penitentia: z alienus ẽpus iniuncta penitentia communicando penam thesauri non subdito penitentiam iniunctam pro illo exoluat coram deo. non tamẽ coram proprio iudice. z ideo remanet ille adhuc ad penitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua p alia opera satisfactoria totam penam exoluisset peccatis suis debitas. et penitentiam iniunctam a sacerdote non peregisset. remaneret obligatus in foro ecclesie ad penitentiam iniunctam peragendam) idcirco alexander. 3. dixit quod indulgentia non subdito non prodest scilicet in foro ecclesiastico in quo iura fiunt. Aduertat sic dicẽs. q̃ si indulgentie natura principaliter consistit in cõmunicatione thesauri exoluẽtis penã corã deo. z absolutio iudicialis comes ponitur. nõ debebat cõsulto alexãder rñdere negatiuam simpliciter z absolute. dicendo q̃ nõ. p̃dest nisi de licentia p̃pij iudicis: ex quo oppositũ ver ũ est simplr z absolute: q̃ vnaq; res simplr z absolute iudicat ẽm suam naturam. z non ẽm concomitantia. Imo hec ipsa responsio monstrat intentum: q̃ duobus cõcurrẽtibus ad indulgentiã (altero pertinente ad ecclesiã z deũ. scilicet dispensatione z cõmunicatione thesauri penam debitã exoluentis corã deo: altero ptinente ad ecclesiam tamũ. scilicet iunctę pnie solutio in foro ecclesie) si indulgentia est principaliter z essentialiter illa thesauri cõmunicatio. debebat affirmari q̃ prodest non subditis. ex quo illam quo ad principale et essentiale consequuntur. Et quia negatum est illis p̃desse. dicimus inde q̃ indulgentia principaliter z essentialiter est absolutio. quam q̃ non subditus cõsequi nequit. ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad deum q̃ quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est z nunc vtitur ecclesia



[illegible] rationis: z est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro penitentiali. annexam habẽs cõmunionem thesauri pastorum christi z sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenarie indulgentie. quãdo per vlã cõmissionis sit. Concedit siquidem q̃ possit plenarie absolui in vita: z in morte. constat enim q̃ non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectãte ad indulgentias: et constat q̃ per modum z verũ absolutionis cõfertur. Et cõstat q̃ eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente cum papa dat indulgentiam p̃sentibus aut visitantibus ꝛc. z quum per ministrum medium concedit q̃ semel in vita. z semel in monte plenarie absoluantur. Tenet igitur absolutio primum in indulgentie ratione locum.

**Ad obiecta** Igitur ex cõmuni doctrina fulta authoritate multorũ romanorũ pontificũ, dicitur q̃ non ẽ iuxta doctrina hec assignate diffinitionis: quoniam nõ docet puncipaliter indulgentiam esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor z efficacia indulgẽtie ad remissionem pene deo debite pro peccato. videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis. compẽsationis. distributionis. cõmunionis. dispensationis z similium. quum dicitur q̃ indulgentie valent aut dant per modum dispensationis et huiusmodi et non spectant hec ad principalem actum indulgẽtie. qui est iudicialis in foro penitentiali absolutio: propter quẽ exigit q̃ indulgentia fiat a ꝓpio iudice: z si est nõ a ꝓpio iudice facta nulla sit: vt ex sepedicti alexãdri. iij. canone patet. Hec suscipit canon ille obiectã pius expõnem. scz q̃ indulgẽtia est distributio inter subditos: quoniã distributio arctata ad subditos. vt ptes communitatis. est act⁹ iustitie distributiue. exigẽs equalitatẽ ꝓportionalem in sua forma: vt patet in.v. ethi. q̃ alienũ. stat esse ab indulgentia ex ipso ecclesie vsu tã moderno q̃m antiquo. Refutat quoq; alteram dict⁹ canon dicẽs indulgẽtie expositionẽ. scilicet q̃ sat est illi q̃ indulgẽtia est absoluto causaliter: hoc est q̃ est dispensatio thesauri causans absolutionẽ. q̃n si sic esset. nõ esset opus propio iudice ad cõsequendã remissionẽ pene pctõ debite ab alieno ẽpo indulgentiã cõcedẽte: q̃nquidẽ absolutio q̃ viam sequele comitaret ex applicatione thesauri facta a potẽti dispẽsatore thesaurũ. Dispẽsatio siquidẽ thesauri nõ exigit iurisdictionẽ sup ꝓponis q̃bus donat. sed sup thesauro: sat em est ꝓponis illis vt sint capaces cõmunionis illius. q̃ quidẽ capacitas in proposito cõsistit in hoc q̃ homo sit vere penitens z cõfessus. Unde tãto magis canon iste q̃tũ credit indulgẽtiã valere ad remittendas penitentias nõ iniũctas: cõstat em q̃ respectiuẽ iniunctarũ penitentiarũ nullus reqreret. ꝓpij iudicis cõsensus. si indulgẽtia esset essentialiter cõmunicatio thesauri. Cõmunicato siquidẽ mihi ab alieno ẽpo thesauro. corã deo solutum. z corã proprio iudice non remanerem ligatus: quippe q̃ non erã ab eo ligatus ad aliquã iniunctam penitentiam. Ut igit hoc est falsum. restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectit dispẽsatio ecclĩastici thesauri ad hoc vt absolutio a pena. sit efficax: nõ solũ quo ad eccliam. sed etiã corã deo. Et si ꝓficere interim fuerimus ordinẽ manifestati vsus thesauri ad vsum indulgẽtie. videbimus ex eo inferũ. f. q̃ indulgẽtia est essentialiter absolutio. Nã quũ videat doctores eccliam absq; sacramẽtali medio remittere penas pctis confessis debitas. nec abeccl̃ia instructi essent quomodo hmõi remissiones valerẽ. supponẽtes eccl̃iam absoluere a vinculo penitentiarũ. in variis incidẽrũt opiniones de efficacia hmõi remissiõis seu absolutiõis: q̃busdã nescientibus hũc ecclie militãtis thesaurũ. opinãtibus absolutiones has in foro tñi militãtis ecclie liberare a penitentijs. aliis nõ curãtibus de hoc thesauro. putãtibus ex potestate data petro posse papam remittere liberaliter penas pctis debitas. ita q̃ nec hic nec alibi oportet illas exoluere: aliis dicẽtib⁹ q̃ absolutio seu (q̃s idẽ est) remissio efficaciã habet etiã corã deo ex applicato thesauro passionis christi z scrõrum: quorũ dogma approbari meruit ab aplica sede. Hec siquidẽ manifestant. q̃ pro certo supponebat ab oĩbus essentia indulgentie q̃ esset remissio. z ad inuestigandã ipsius efficaciã tot concurrerunt opiniones multiplicate valde: quas nunc omitto. q̃ sat est proposito omnes conuenire in ꝓpposito genere indulgentie. s. q̃ est absolutio seu remissio.

¶ Solutio obiectionum in.3.ca. contra hoc q̃ indulgentia respicit penitentiam iniunctam. Caput septimum.

**Non** Parua ẽt erea intelligẽtia opus est ad euidẽtiã habẽdã de penitẽtia a qua absolui indulgentia. dũ sacri canones nõ nisi de iniuncta mẽtionẽ faciũt: doctores aũt ad iniũctas z nõ iniuncta extendunt. Et licet doctorũ opinio. quã cita sequitur se dicat diuus tho. magnificãda sit: q̃tñ huius rei veritas ex facto pẽdet z in facto cõsistit. z sacri canones solũ de iniũcta faciũt mẽtionẽ: ideo tenẽdo certũ z diuittendo incertũ. diffinita est indulgẽtia q̃ est absolutio a penitẽtia iniũcta. In cõcilio siquidẽ lateranẽ. sub innocen.3. determinat potestas ẽpalis circa indulgentias: z ex ipse post ꝑa indulgẽtie decreta. subiunguntur. de iniunctis penitentijs

Universidad de Deusto
Biblioteca



tis indulta remissio nō excedat. in ca. quū ex eo. de pen. ⁊ re. Ubi sm̄ textū ⁊ cēs doctores ēpalis potestas dād indulgētias, limitatur: qđ non esset verū si indulgētia absolueret a nō inūctis. Nā si indulgētia liberat ab inūctis ⁊ nō inūctis penitētijs, ⁊ epalis potestas est restricta solū quo ad inūctas penitētias, cōsequēs est q̄ respectu penitētiarū nō inūctarū nō sit limitata epalis ptās: qđ cōtra textū esse cōstat. obuiantē exp̄sse indiscretis indulgētijs simpliciter ⁊ absolute: ⁊ cōtra doctores ex illo tex. ut infra māres limitarā esse ep̄ōū potestatē circa indulgētias absolute. ¶Qđ etiam patet in ca. nfo. eo. ti. Ubi archiep̄m dicit nō posse excedere circa indulgētias statutū illi⁹ capli. ℣ Nec potest respōderi, q̄ restricta potestate quo ad penitētias inūctas, intelligit ⁊ restricta quo ad nō inūctas: qm̄ restrictio potestatis quo ad maiora nō infert restrictionē eiusdem quo ad minora q̄ uis ecōtrario restrictio quo ad minora, a fortiori refrenet a maiori. Sed plus est remittere inūctas q̄ nō inūctas: tū propter vinculū duplex ibi. ⁊ simplū hic: tū propter forū eccl̄iasticū ibi, q̄ nō intervenit hic. igit ex hoc q̄ li mitata esset quo ad inūctas ēpalis potestas, nō propterea limitata esset quo ad nō inūctas. si indulgētia respiceret inuinctas ⁊ nō inūctas. ℣ Nec p̄t rursum dici, q̄ q; penitētia inūcta est principalis materia indulgētie, ideo, phibito indulgētie de inuinctis infert, phibitionē etiā de nō inuinctis, q; accessoriū sequit̄ principale: sic materia indulgētie principalis q̄dem sed nō sola est penitētia inūcta. Nā hec rēsōsio nm̄ infert intentū: ⁊ q; recte diffinira est indulgētia p inuincrā penitentiā, vtpote principalē materiā: ⁊ q; inūcta penitētia sic est principalis materia indulgētie, vt ipsa principali materia subtracta subtrahat accessoria: ac p hoc si indulgētie nō substernit inūcta penitētia, intelligit nō substerni eidē penitentiā nō inuinctā, q̄ō esset voluntariū: quū nullo canone nulla ratione fultū inueniat. si indulgētia liberat ab vtraq; penitē tia q; nō liberet ab vna sine altera. Est ergo inūcta penitētia ⁊ pn cipalis ⁊ sola materia indulgentie sm̄ sacros canones intellecte. Seruant quoq; eccl̄ia multo tpe hūc stilū, vt exprime ret in literis relaxationē ab inūctis penitētijs: imantū vt durādus quum diuisset m. 4. sen. q; indulgētie tātū valēt q̄tū ſonāt. subiūxit, ſonāt aūt q; ab inūctis penitētijs liberāt. ¶Quocirca q̄ nō exp̄imit an ab inūcta vel nō inūcta penitētia liberat. intelligit de inūcta: q; verba iudicis sunt intelligēda sm̄ formā iuris: in iure aūt solum fit mētio de inūctis: igit de inūctis tm̄. penitētijs intelligēda est inm

Universidad de Deusto
Biblioteca



satione sufficiat etiã ad quãtificũq; maiorẽ: sed quãtitas dispensatiõis cõsequit suapte natura magnitudinẽ sue cause. Magnitudinem aũt cause dico nõ ꝑm se: hoc est nõ ꝑm quãtitatẽ quã in se habet: sed ꝑm relationẽ ad eccl'ie bonũ: nã idẽ labor, eadẽ eleemosyna, eadẽ devotio & huiusmodi est q̃libz vt parua ratio indulgẽtie & q̃libz vt maxima ratio indulgẽtie. Et ideo q̃libz ex causa eadẽ ꝑm se, dat indulgẽtia parua & q̃libz maxima, & apparet q̃ sit eadẽ causa totaliter, & nõ est eadẽ in veritate, sed ꝑm se: est enim relata valde maior seipsa absolute. Verbi gra, visitatio eccl'ie sancti petri, equalis est ꝑm se hodie & in anno iubilei, sed nõ est equalis relata ad bonũ eccl'ie: qm̃ relata ad professionem vnitatis eccl'ie sub vno capite petri successore (ad q̃d in anno iubilei refert ab vniuerso orbe terrarũ) est immẽsa causa indulgẽtie. Et similiter manere in platea scti petri i die pasche ꝑ hũdicẽtes, nõ est absolute ratio magna indulgẽtie: sed q̃ ꝑ hanc vnitatẽ eccl'iasticã sub vno capite, & viuã cõseruemus autoritatẽ vniuersalẽ & plenissimã rotã, pot immẽsa est ratio indulgẽtie, & sic de alijs. Et ideo nõ est mirũ, si ex eadẽ ex se causa, nũc maior nũc minor fit idulgẽtia. ¶ Huius etiã hec varietas possit aliũde puenire: ex hoc s. q̃ causa legitima rãte dispẽsatiõis nõ intelligit ad modũ puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadã cõsistit: infra quã etiã si indiscrete plarus indulgentiã det, ac ꝓpterea peccet, valet tñ. Ac p hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorũ & romane eccl'ie. ¶ Ad id vero q̃d obijcit ex autoritate veritatis eccl'ie (q. s. nõ valere vt sonãt) dr. q̃ q̃ causa indulgẽtie fortiꝫ magnitudinẽ exrelationes, & relationes huiusmodi discutere ac pẽsare nõ est cuiusq; sed dãtis indulgẽtiã: ideo eccl'ia rationabiliter ꝓsumit, q̃ dãte indulgẽtiam, vtpote ꝓ iudice. Presumit ẽm de iure ꝓ iudice semp, nisi manifeste appareat error, & supponẽs ex cã legitima datã tãta indulgentiã, veritatẽ ꝓdicat: sicut absq; falsitate ꝓdicat talẽ scti, supponẽs illũ rite canonizatũ. Ita q̃ dato q̃ iste canonizatus nõ esset sctus s; dãnat⁹, eccl'ie doctrina aut ꝓdicatio nõ esset mẽdax aut falsa: q̃ hec nõ ptinẽtia ad fidẽ, nõ intelligunt affirmari & ꝓdicari nisi cũ grano salis, hoc est stãtibus cõiter ꝓsumptis. Presumit ẽm eccl'ia canonizationẽ rite factã, & similiter indulgẽtiã rite datã: & sic ꝓdicat indulgẽtias valere ẽptũ sonãt. Sed sicut potest intervenire error⁹ human⁹ in canonizatione alicuius scti (vt sctus tho. dicit) ita potest intervenire error⁹ human⁹ in collatione indulgẽtie. Sicꝫ aũt putet romanũ pontificẽ nõ posse errare in istis particularibus actibus (quales sunt dispẽsatiões bonorũ, tã tpaliũ q̃ spualiũ eccl'ie) putet quoq; ipsum nõ esse hoiem. Verũ q̃ nulla fonte est tã parua ꝑm se pia causa, q̃ nõ possit eẽ maxima ex aliqua relatiõe: ideo noli velle iudicare an ista vel illa causa posita in indulgẽtia sit sufficiens, si non vis errare. ¶ Habes aũt ex his duo. Primũ, quomodo intelligẽda sit indulgẽtia si fiat principaliter p modũ dispẽsatiõis, cõmunionis aut applicatiõis thesauri eccl'iastici: qm̃ hec dicta ad hmõi cõmunicationẽ spectãt. Deinde quare mẽtib⁹ nõnulloũ fidelũ insita sit ambiguitas nõnulla de effectu indulgẽtiarũ: q̃ eẽ latet eos rõnabilitas cause tãte indulgẽtie, ideo scrupulũ incurrũt, & admirari nõ desinũt quo verũ sit q̃ ꝓ tam paruo actu cõsequatur q̃s tam magnam indulgentiam.

¶ Responsio ad secundam questionem de tempore vere penitentie, propositam in quarto ca. Capur nonum.

Secũda Questio in quarto ca. ꝓposita de tpe vere penitẽtie, facile soluit, dicẽdo q̃ ẽps vere penitẽtie ꝓculdubio est tps vius indulgentie. Opz eẽ q̃ q̃s vtitur indulgẽtia, tũc esse vere penitẽs: alioqn nõ reciꝑet remissionẽ pene pcõ debite. Sed quũ sint in proposito tria tpa, scilicet cõcessionis, opis & vsus, q̃ patet diuersa esse, quũ papa dat dantis eleemosynã talẽ, vt semel in vita & semel in morte possit plenarie absolui: tũc enim hodie concessio fit, & opus eleemosyne fit cras, & absolutionis plenarie vsus fiet forte hinc ad annum. constat q̃ hec tempora cõcurrunt q̃nq; simul: vt quum ꝓ actu presenti dat indulgẽtia absolute, vt quum datur indulgẽtia oibus hic presentibus. Et tunc questio nõ habet locũ: nã non est in potestate suscipientis indulgentiã differre vsum illius quã absolute datur ꝓ actu presenti: q̃ intelligitur dari tũc ꝓ tunc, vt sonant verba. ¶ Et similiter dicũt alij quod de tpe operis q̃ diuersum est a tpe vsus eadẽ ratione: q̃ scilicet non absoluit tunc a pena. Sed salua eoũ reuerẽtia oppositũ est verũ. Tum q̃ consueta forma eccl'ie que semp in indulgentijs subintelligit (etiam si non exprimat) continet expresse q̃ opus fiat a vere penitentibus: aut enim, oibus igitur vere penitẽtibus & confessis, q̃ visitauerint vel dederint vel fuerint. Ubi clare patet opus presupponere vere penitentem. Tum q̃ causa indulgẽtie ex hoc ipso q̃ est ratio communionis passionum christi & sanctorum cum membris viuis, oportet q̃ sit infra latitudinem operum viuorũ: q̃ enim est conuentio tenebrarũ ad lucem aut monis ad vitã? constat autem q̃ opus factũ a nõ vere penitente est opus mortuũ: nõ potest ergo esse legitima causa indulgentie: quã constat cõsistere in cõmunione vitali christi & mẽbrorum, nõ aridorũ sed viuorum. Unde si datur indulgentia alicui, q̃ dicendo septem psalmos, vel visitãdo tot eccl'ias, vel faciẽdo tale opus piũ etiã sit sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis nõ acquirit apud deũ indulgentiã. Nã licet tunc nõ fiat remissio semp (puta quum absolutio futura est) fit tñ tunc meritũ remissionis quãuis mediate. hoc est mediãte applicatione passionũ christi & sanctorum. Adimpletio eñ cause indulgentie est meritũ communionis remissiue, ita q̃ nihil aliud exigitur ad remissionẽ nisi mera exequutio: debeẽ enim adimpleti causam indulgentie communito remissiua pene: constat autem q̃ meritum remissionis pene peccato debite est opus viuũ. Oportet ergo vere penitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore vius sed etiã tempore operis quod est causa indulgentie: vt ipsa indulgentie verba sonant.

¶ Responsio ad tertiam questionem in ca. quarto propositaꝫ de tempore confessionis. Caput decimum.

Tertia Questio circa indulgẽtias proposita de tpe confessionis, a multis soluit dicẽdo q̃ sufficit confessum esse illo anno: q̃ sic intelligitur confessus ꝑm preceptum ecclesie. Et licet hec solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentie contineantur due cõditiones simul: scilicet penitentie & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoq; penitentie intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim preceptum penitentie sicut & confessionis affirmatiũ esse, et non obligare necessitatis articulo excepto nisi pro loco & tempore: vt ecclesiam iam determinasse tempus virtualiꝫ ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentie volens particeps illius fieri ad veram tunc penitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. ¶ Secundum quod magis viget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est secundum preceptum ecclesie, sequitur vnum maxime absurdum: hoc est q̃ indulgentie non dantur nisi confessis singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum preceptum ecclesie: vt patet. Et consequenter quicunq; aliquo vno anno quamtuncunq; ꝓterito violasset preceptum ecclesie de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentie date: constat enim hoc esse contra commune animi conceptionem omnium & sapientium & fidelium. ¶ Quia igit̃ solutio ista vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter & consequenter loqui debet. Ideo cum bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicẽdum est cũ ipsis indulgentie verbis, & antiquiores vt apparet mihi doctrina, q̃ omnis vere penitentie & tempus confessionis est vnum & idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera penitentia exigitur ex diuino & humano simul iure. confessio autem exigit ex humana tantũ autoritate: q̃ scilicet sancta est sic indulgentie forma ab ecclesia, vnde papa dare posset indulgentiam absq; actuali confessione. Dicere autem q̃ forma indulgentie intelligitur de confessis non ꝑm formam iuris aut precepti ecclesie simpliciter & absolute, sed anno illo, voluntarii est: quia nec ex forma iuris nec ex forma iudicis nec ex ratione hoc emanat. ¶ Nec surda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exigue vigilie, vanitatis eam accusantes: eo, q̃ eam existimantes questum pietatem, apostolicas pullabunt aures, et indulgentias ad non iniunctas extendi penitentias, confessisq; anno illo modo vere penitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non frustra fuisse tantillum laborem. Si enim ea seruem tanti fructus christiano populo contulerit: nec enim ea seruem ꝑ minus ratione vt alios diligeremus. Inter ceteꝛ ambiguaq; q̃s veniale potuerit ꝓ placere q̃s debuerit. Cõtra, opus bonũ ꝓprie factum est veniale petũ: ergo semp mln⁹ q̃s debuerit fecerit, peccarit. Antecedẽs est ex aug. vbi supra oia mãdata iplenti &c.

Deinde Arguit. q̃ dato q̃ sint supflua sctorum merita nõ placẽt ꝑm propriũ laboꝛẽ, non ꝑm aliena: vt ad ro. 3. dicit. ¶ Nec dissimile ab ecclesia expenderent: q̃ soluto pene est villissimum ecclesie donũ. ¶ Nec pie ecclesia ageret relaxãdo penas: castigare eñ alios potius est pietatis q̃s remittere penas.

¶ Et hec de indulgentijs dicta secundum propriũ ingenioli vires saluo omnium melius sentientium iudicio sufficiant. Rome anno salutis. 1517. pontificatus. S. D. N. leonis. 10. quinto: ctatis vero mee. 48. die. 8. decembris.

¶ Tractatus de indulgentijs, thome de vio caietani, cardinalis sancti xisti: finis.

¶ Thome de vio caietani, cardinalis. s. xisti vigintiseptẽ questionum opusculum.

¶ De thesauro indulgentiarum. Questio. I.



Utrum Indulgẽtie ecclesie fiãt de thesauro meritoꝝ christi & sanctoꝝ. Et, vt q̃ nõ. Primo, q̃ indulgẽtia non esset indulgẽtia seu remissio, sed satisfactio & ꝓsolutio vsq; ad nouissimũ q̃drãtẽ ꝓ aliorũ opa. ¶ Et sequitur vltrius q̃ oẽs negant. s. q̃ cõcedens onerẽt se ad satisfactionẽ. Et ꝓbat sequela. q̃ sic papa nõ remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secũdo: q̃ sic virtute clauiũ nõ fieret absolutio, sed trãslatio operũ: ꝙ verbũ christi: q̃dcunq; solueris. ¶ Et viterius idẽ ꝓ claues ageret q̃d de facto fit: q̃ si sunt opa sanctoꝝ in thesauro ecclesie, nõ ꝓmittunt ociosa a spũ. s. sed de facto succurrerẽt q̃bus possint.

¶ Tertio. Nulla sanctoꝝ opa sunt relicta irremũerata: ergo. Antecedens ꝓbatur: tũ q̃ nõ sunt cõdigne passiones huius tpis ad futurã gloriã: tũ q̃ ꝑm hoc opera superogationis nõ remunerarẽtur in sanctis. Et in nobis: ac per hoc minora essent remunerata et maiora nõ. ¶ Et si dicaꝫ q̃ eadẽ opa sunt etiã in ipsis sanctis remunerata, ergo nulla sunt eoꝝ opa irremunerata relicta. ¶ Quarto. Nullus sanctoꝝ sufficiẽter impleuit in hac vita mãdata dei: ergo nihil fecerũt supabũdãs: ergo nihil reliquerunt ꝓ indulgẽtijs. Antẽ ꝓbat primo ꝓ illud christi, quũ feceritis oia q̃ scripta sunt, dicite serui inutiles sumus: & seruus inutilis nõ vltra & citra facit inteligitur. ¶ Secũdo ꝓ illud matth. 25. q̃ sapientes virgines noluerũt cõcare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. ¶ Tertio. Nullus sanctus debitor est dei diligẽdi q̃tũ pot, imo vltra q̃s pot: & nullus sanctus fecit aut potuit: ergo. ¶ Quarto. Sancti p martyriũ q̃d est opus ꝑfectissimũ nõ faciũt vltra q̃s debẽt, imo vix faciũt q̃d debẽt: ergo multo mln⁹ in alijs oꝑib⁹ plus fecerũt q̃s debuerũt. ¶ Quinto: q̃ sine scripturis, doctoribus atq; rationibus oppositum dicitur.

Probatur Quoq; idẽ autoritate sctoꝝ. Prio aug. oib⁹ sanctis ꝓuenit dicere, dimitte nobis debita nra: sed q̃ cõfitenẽ debita, nõ sup abundãt: ergo. ¶ Secõ autoritate hiero. tractãtis cõtra pela. illud: vtinã vir cui nõ imputaut dñs pctũ. infra. ꝓ hac orabit ois sctus in tpe opportuno. Quo est sanctus, si pro impietate sua orate? & si est impius, non est sctus. Itaq; sctꝰ ꝙ fonẽ & cõfessionẽ sue ipietatis merenꝫ sibi nõ iputari pctũ. ¶ Tertio. Aug. li. primo, retrac. ca. 19. oia mãdata iplenꝫ q̃ q̃cq̃ nõ implẽt ignoscit. Negat eñ sctos impleꝫ ꝑfecte mãdata dei: dicẽs, magis ignoscẽte deo q̃s implẽte. ¶ Quarto. Aug. confessi. li. 9. Ne hoim vite quãtũcunq; laudabili, si remota mia iudicetur: mitiga illud tob: si etiã iustũ q̃ppiã habuero, iudicẽ meũ deꝓcabor. ¶ Quinto. Scõm aug. mill⁹ sctus in hac vita sine pctõ fuit: iuxta illud ꝓme Jo. primo, si dixerimus q̃ pctũ nõ habemus &c. ergo merita sctoꝝ nulla sunt supflua. ¶ Et si dicaꝫ q̃ sctus habẽtib⁹ aliq̃ veniale, potuerit ꝓ placere q̃s debuerit. Cõtra, opus bonũ ꝓprie factum est veniale petũ: ergo semp mln⁹ q̃s debuerit fecerit, peccarit. Antecedẽs est ex aug. vbi supra oia mãdata iplenꝫ &c.

Deinde Arguit. q̃ dato q̃ sint supflua sctorum merita nõ placẽt ꝑm propriũ laboꝛẽ, non ꝑm aliena: vt ad ro. 3. dicit. ¶ Nec dissimile ab ecclesia expenderent: q̃ soluto pene est villissimum ecclesie donũ. ¶ Nec pie ecclesia ageret relaxãdo penas: castigare eñ alios potius est pietatis q̃s remittere penas.

Denique Probaꝫ q̃ merita christi nõ sint thesaurus indulgẽtiarũ. Primo: q̃ assertio illa est sine autoritate scripture. Et si afferaꝫ autoritas ro. eccl'ie, remaneret periculũ exponẽdi eccl'iam hereticorũ irrisioni: dũ non possemus reddere rationẽ de hac q̃ ꝑm nobis est fide atq; spe. ¶ Secõ: q̃ locũ habent primo inducte rationes etiã hic. s. q̃ indulgẽtie nõ essent indulgentie, sed satisfactiones ꝙ aliũ: & tñ canon dicit. ꝙ indulgẽtias penitẽtiales satisfactio eneruaꝫ. de pe. & re. cũ ex eo. Nõ dixit mutaꝫ, sed eneruaꝫ. Et similiter claues nõ solueret, sed trãsferrent ꝓ alio: impiũ est aũt dicere claues nõ soluere: & si soluũt, tollunt, non transferũt. Et similiter merita christi de facto idẽ operanꝫ: q̃ non sunt ociosa. ¶ Tertio: q̃ insignis fieret irreuerentia meritis christi, si soluũ ꝓ pene relaxatione expenderenꝫ: quum ipse ꝓ ea fuerit exꝑtũ oim martyrũ: vilissimũ q̃ppe est remissio pene. ¶ Quarto. Sanctus tho. & bonauẽ. dicũt opera nra bona meliora esse q̃ indulgentias, & merita christi exꝑdi per indulgentias. Et merita christi esse multo meliora bona q̃ opera nra bona, cõstat ergo meliores sunt indulgentie q̃ nra opera bona, q̃d est contrarium ꝓme propositioni. Aut ergo indulgẽtie non sunt merita christi: aut omissis oibus indulgentie sectande sunt, scilicet christi merita. ¶ Quinto. Consulit cõmuniter a doctoribus q̃ post indulgẽtias nihilominus sit ieiunandum: q̃ nemo scit vtrũ odio vel amore dignus sit. Tũc sic. Aut ista sententia est impia ꝓpter deũ & ecclesiam, aut merita christi non sunt thesaurus indulgentiarum. ¶ Primo, q̃ sic claues ecclesie nihil factũ certi: quod est blasphemia: et indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiã ex meritis christi & sanctorũ deberet quiescere ab oꝑibus suis. ¶ Secundo: quia si per indulgentias impendunt merita christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorũ, aut credo opa christi applicata & donata mihi esse sufficiẽtia ad remissionẽ aut dubito. Si credo, iam non est ampli⁹ ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare q̃s christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? ¶ Et cõsimiliter: quia merita christi nulla ꝓportione bonitatis excedunt opa nostra: ac per hoc aut ipsa nõ sunt thesaurus indulgẽtiarũ, aut indulgentie ꝑferẽde sunt omnibus oꝑibus diuinorũ ꝓceptorũ, nisi iniuria fiat meritis christi. ¶ Sexto: q̃ ipsa appositio meritorũ sanctorũ minꝰ cõsonat, quasi merita christi nõ sufficiãt. ¶ Septimo. Nulli datur grã cõtritionis q̃n simul ei dentur merita christi, ergo sine indulgentijs habet q̃s thesaurum meritorum. ¶ Octauo. Si meritum christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiusq; penas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potens est remittere penam eternam.

Demum Arguitur. Si absoluere in indulgentijs est dispensare thesaurũ christi, ergo alie etiã absolutiones dispensabunt thesaurum christi: & precipue ab excõicatione, quãdo quis particeps fit meritorum christi & ecclesie. ¶ Preterea. Si absoluere in indulgentijs est distribuere thesaurum christi, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium: quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

In oppositum Est sententia sacrorum doctorum. ¶ Ad euidentiã huius questionis monstrandum est merita christi & sanctorum esse thesaurum indulgentiarũ: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita christi & sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, authoritate apostolica tenemus: in extrauagãti siquidem clementis sexti de pe. & re. vnigenitus: dicitur de thesauro meritorum christi. Quem quidẽ thesaurum per beatum petrum celi clauigerũ eiusq; successores suos in terris vicarios cõmisit fidelibus dispensandum: & pro pijs rationabilibusq; causis nunc pro totali nunc ꝙ partiali remissione pene temporalis pro peccatis debite, tam generaliter q̃s specialiter prout cum deo expedire cognoscerent, vere penitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beate dei genitricis & omnium electorum merita adminiculum prestare noscuntur. Hec ibi. post multa de superabũdantia meritorum dicta. ¶ Est autem ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primo ex decretis dist. xix. in canonicis: vbi epistolis decretalibus romanorum pontificum autoritatis locus post sacrã scripturã decernitur: & ibidem: cap. j. vbi extrauagantes appellãtur defendunt. Secũdo ex eo q̃ de vna pre sacramenti penitentie: scilicet satisfactione docet: cõstat nãq; extra de here. ad abolendã: nulli in materia sacramentoꝝ licere dissentire ab eo q̃d ro. eccl'ia facit & ꝓdicat: credendũ est igit̃, nec in dubium autori-

Universidad de Deusto
Biblioteca



nionem: vertendū sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi romana ecclesia thesaurū istum indulgentiarū: sed ex scripture sacre autoritate: certaq; inde ratione sanctoū doctoū sententia approbata id habetur. ¶ Ad cuius clariorē notitiā differētia inter meritū & satisfactionē prelibāda est. Meritū condigni (de hoc eñ sermo est) appellatur opus ex quo operans dignus est eterna beatitudine, ita q; debet sibi illa: iuxta illud apli. bonū certamen certaui &c. & subdit: reposita est mihi corona iustitie, quam reddet mihi dñs in illa die iustus iudex. Satisfactio aūt appellat voluntaria solutio pene tūc eñ debitor pene facit satis iustitie, qñ debitā pēnā exoluit: ad quādo ei solutionē debito, satis ꝓcul dubio facit. Nec meritū & satisfactio adeo a seinuicē elongantur, vt nō cogant sepe in vnū idēq; opus: mā de operibus ex charitate procedētibus loquēdo, quātum habet opus bonitatis tantū habet meriti: & quātum habet mali pene, tū habet satisfactionis. Verbi gra: iejunū vt opus bonū, est meritoriū idēq; vt est penale, est satisfactorium. Hec est formalis differentia inter meritū & satisfactionē. ¶ Est & alia differentia quo ad efficaciā seu fructū nam meritū non excedit pſonā que merek, solo christo excepto, nullus enim potest meteri felicitatem eternam alteri, sed sibi soli: excepto christo, q̄ meruit suis electis. Et ratio assignat: q; gratia christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia aūt reliquoū est gratia partialis: meritus eñ christi & non alioti per sacramenta communicat nobis & nos saluat. Propterea paulus dicebat, mmq̄d paulus crucifixus est pro vobis, aut in nōe pauli baptizati estis? Satisfacere aūt potest vnus pro altero: vt patet quum vnus implet sacramentalē penitētiam pro altero. Et ex hac differentia provenit, q; sanctoi opera quatenus meritoria fuerūt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: qñ ipsis solis profuerūt: quatenus vero satisfactoria fuerunt, paimum quidē soluerunt debitā pro illoū peccatis penam: deinde si plus penalitatis habuerunt q̄ pena ipsoū peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanq̄ ipsis sanctis superfluus. Et hoc plus est illud q̄d a quibuslam vocat irremuneratum in ipsis sanctis nō propter defectū diuine largitatis, aut operis, aut ipsius sancti: sed propter excellentiā ipsius persone que superabūdanter passa est voluntarie. Ex eo nāq; q; persona paſēs non habet propria penarū debita pro peccatis, prouenit q; satisfactiones supflue non possunt in ipsis remunerari: seu rectius loquendo nō possunt in ipsis habere effectū solutionis. Et qñ constat sanctos multos multo plus passos q̄ ex peccatis suis debuerūt patiſ cōsequens est vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet autē sanctos satisfactorie plus exoluisse q̄ debuerant pro peccatis suis. Cum q; beata virgo nulla satisfactione ꝓ suis peccatis egerit (q; nullum peccatū commisit) & tñ satisfactoria multa subijt: eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias: & de ipsius dolore scriptū est, & tuā ipsius aiam ptransibit gladi⁹. Job quoq; testat ca. 7. vt iuxta appenderent peccata mea q̄bus tram meruit & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hec grauior appareret. Et q̄s est tam mētis inops, vt dicat laurentium, vincētem reliquos q; tanta passos martyres, quibus illis penis indigniſe vt satisfacerēt pro pena peccatis suis debita? Superfluunt igit multa satisfactoria sanctis vltra ingens pelagus supfluentis satisfactionis christi: qui pro totius mūdi peccatis (vt ioannes euangelista testat) satisfecit, vt etiā ex hoc paret, q; si totus mundus post ora peccata cōmissa baptizaret, statim meritoū satisfactione christi euolaret ad celū. Et tū constat q; tanta hoīm multitudo dānata indignam se reddens christi satisfactione, superfluere illam testat que pro oibus sufficeret. Quocirca ex meritis christi & sanctoū quatenus satisfactoria superfluis, thesaurum indulgentiarum constituit intelligito si non vis errare. Et quidē q; huiusmodi opera christi & sanctoū satisfactoria remanserint, declaratū est: q; vero remanserint pronobis, & q; remanserint dispensanda per militantem ecclesiā manifestari oportet. ¶ Et primū, q; ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria vt nobis communicata, pro nobis satisfacerent tanq̄ si ipsi sancti viuētes ea intentione fecissent vt penas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur. Tum ex eo q; nō mania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem vt satisfactoria infructuosa si proposito fructu (qui est satisfacere) essent priuata. nisi per accidens, puta q; desunt hi in quibus fructificēt: sed per se, q; scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operantibus nec in alijs effectum habere possent, eo ipso q; satisfactoria supererogationis sunt. Cum q; vnitas ecclesie exigat, vt quelibet suoū ciuium q̄ possunt esse vtilis reipublice christiane, ordinata a spū. s. ecclesiam regente sint ad vtilitatem ipsius ecclesie. Constat aūt satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatē ecclesie cedere: vt patet ex eo q; per propriā intentionē ipsorum sanctorum potuissent applicari hec ad satisfaciendū pro isto vel illo ecclesie mēbro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, q; hec satisfactoria supererogatione facta a sanctis, ad vtilitatem aliorum mēbrorum ecclesie ordinata sunt. Utilitas autem propria eorum est satisfacere pro alijs, ex quo pro his qui fecerunt sarisfacere non possunt, dixi autem vtilitas propria: quia non ex communibus sed propriis iudicandū est de rebus. Tum maxime, q; paulus aplūs ad colo. primo hoc de suis satisfactoribus testatur dicens. gaudeo in passionibus pro vobis: & adimpleo ea q̄ desunt passionum christi in carne mea pro corpore eius q̄s est ecclesia. Ubi clare videre potes, inentionē adimpletis in propria carne passiones deficientes passioni christi ad consficiendam mensam a deo definitam pro ecclesia. Idem autem est iudicium de paulo & alijs sanctis: vt ex aug. super psal. 68. afferente dictam apostoli sententiam patet. ¶ Secundum autez scilicet q; thesaurus iste meritorum vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum pontificem, facile manifestatur: quoniam commune omni reip. est, vt illius princeps dispensator sit communiū bonorum illius reipublice: nā sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius reipublice, eidem quoq; credita intelligitur dispensatio eorum que ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona que dā communia ipsius ecclesie: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius ecclesie curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et q; solus petri successor ipse est totius ecclesie, ideo ad solum romanum pontificem spectat dispensare, nō pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur pena temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec papa potest illam remittere sine sacramēto ecclesiastico, nisi applicādo satisfactoria aliorum ad istū cui remittit, ideo applica sedes in dicta extrauagāte, & sacri doctores theologi spiritus sancti lumine illustrante concludunt & rationabiliter dicū thesaurum dispensari per indulgētias christi fidelibus, qui per charitatem christi mēbra sunt. Unde euidentissime sequitur, q; indulgentia absoluendo hunc a tanta pena pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex victo thesauro de satisfactoriis quantum equualet tante pene que relaxatur, et simul fit opus misericordie, remittendo huic penam: et opus iustitie, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo. sic enim terrestris hierusalem descendit de celo per imitationem: quoniam vniuersale vie domini misericordia et veritas. Ex quibus patent omnia premissa.

**Ad primam** Obiectionem in oppositum dicitur, q; indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum q; est absolutio et remissio pene, sic iudicis actus est et dicitur: secundum vero q; est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est et dicitur: et secundum quod efficit exolutionem pene apud deum nam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitie est & dicitur. Unde breuiter respōdetur q; indulgentia vt respicit illa cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam sit solutio vsq; ad minimum quadrantem. Est enim solutio, sed non ab hoc, et ipsud est maxime gratie, quod soluatur debitum meum non a me. Nec hoc est mirum aut nouum in mysterijs ecclesie: quum etiam in baptismo omnia donari gratiose concedamus eodem modo scilicet vt omnia soluantur nō per baptizatum, sed per christi meritum quod illi per baptismum cōmunicatur. Celerius dicam, tanto vinculo iunxit deus iustitiam misericordie, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamē p̄ vnigenitum suum filium sue iustitie satisfieret pro nobis: et hoc abundantiois gratie fuit, vt nō solum debita remitteret, sed satisfactoria dari nobis daret. Nihil ergo secundum diuine sapientie ordinem adimirem dare. Nihil ergo secundum diuine sapientie ordinem adimirem dare. Nihil ergo secundum diuine sapientie ordinem adimirem dare

Universidad de Deusto
Biblioteca



mercedes? ꝑm ꝓpriū laborē) dicit q̄ vt patet de mercede loquit: merces ḡ fit merito respōdet? nos idē dicimus q̄ quilibet sibi ꝺ li meret. Nos aūt de penarū remissione loq̄mur dicētes q̄ vnus potest satisfacere ꝓ alio. ¶ Ad secundū (q̄ non digne expenderet illa ecclesia) dicitur q̄ dignissima expendit: dū satisfactoria pro satisfactione expendit: neq; enim possunt digniꝰ expendi. Et licet remissio tpalis pene in comparatione ad dona spiritualis gratie sit vile donum: est tñ proportionatum? commensuratum donum meritis sanctoꝝ inquantū sunt satisfactoria: q̄tū vt sic non nisi exiguum tpalium penarū sunt. ¶ Ad tertium (q̄ non pie ageret ecclesia) dicitur q̄ pissime mater ecclesia filijs suis remittit, quos deus ex rationabili causa in adoptionis filios cōputauit: non eñ omni actu debet mater castigare filiū: sed ofa tempus habent.

**Ad obiecta** Deniq; contra thesaurum indulgentiaruꝫ ex meritis christi respondetur. Et ad primum tam patet ex dictis, q̄ cum autoritate non solum sacro ecclesie, sed sacre scripture, sanctoꝝ? doctoꝝ hoc dicitur. Et si solius sacro ecclesie autoritate diffinitiua diceret, sufficeret ad rationē reddēdam de ea que in nobis est fide: non mimus q̄ si autoritate generalis concilij diffinitū esset. Hereticī aūt sicut refutare possunt sacro ecclesiā, ita? concilia. Nec hoc ego somnio: sed hiero. ad damasum papā dicit, si apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hereticū se experiet qui cōtradixerit. Et in concilio florē. sub eugenio 4. acceptat professio armenoꝝ dicētium, approbamus q̄ approbat sacro ecclesia, ? reprobamus quicquid reprobat sacro ecclia. ¶ Ad secundum iā dictum est, nisi ad subinductam ex canone autoritate male allatam: q̄ textus non de indulgentijs, sed de indulgentijs indiscretis dicit q̄ sunt enervationes rationis indiscretionis. ¶ Ad tertiū similiter dictū est? probatū q̄ nulla sit irreuerentia. ¶ Ad quartum dicitur, q̄ opera bona dicūtur esse meliora indulgētijs, hoc est effectibus indulgentiarū: non meritis christi? sanctorū. q̄ non sunt indulgentie. sed ex eoꝝ satisfactoria supererogatiōe est efficacia indulgentie. Unde processus illius argumēti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter? non formaliter: vt nō sit mirum si seipsum interimit. ¶ Ad quintum dicitur, q̄ consiliū illud pium est: ? clauis ecclesie sicut ? alia sacramenta facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primo quantum est ex seipsis, ? sic dicitur q̄ faciunt certum quid: ? oppositum est impium. Alio modo per accidens: puta propter indispositionē materie vel subiecti, ? sic contingit non solum claues ecclesie sed ? baptismum non habere certum effectum: puta si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi baptismum: tunc eñ nec characterem recipit. Et si cum animo solū peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: ? cū hoc sumus certi q̄ claues habent certissimum effectum in subiecto disposito ad earū effectum ? similiter indulgentia est certa donatio dispositis ad illā. Unde nulla est illusio si applicāt vere penitētibus, nec insufficientia meritorum christi ? sanctorum: sed ex dubio de dispositione subiecti, que consistit in facto non hominis solius sed dei miserentis donando veram contritionem, prouenit q̄ non quiescimus a nostris petitionibus post indulgentias. ✠ Et quinto secundo adiungit, aut credo mihi merita christi applicata ꝓ indulgentijs esse sufficientia aut dubito, respondeꝺ q̄ plus opportet addere. s. susceptā in me seu participata me. Credo enim indubie merita christi applicata per indulgētias mihi ? participata a me seu suscepta in me, esse sufficienter exoluenta debitas a me penas tpales pro meis peccatis: sed dubito an sint a me participata: quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanꝯ melliores satisfactione christi: sed q̄ melius est duplici via satisfacere q̄ vna tantū: ? plura bona sunt satisfactio christi ? mea q̄ satisfactio christi tantū. ✠ Ad cōfirmationem dicit, q̄ merita christi non sunt indulgentie, sed causa indulgentiarū efficacie, indulgentie eñ quas consequunt christifideles, nihil aliud sunt q̄ remissiones suarū penarum ꝓ meritis christi. Unde sicut remissiones penarum non sunt preferende meritis christi nec preceptis christi aut ecclesie, ita nec indulgentie: ? tamē cum hoc stare liquet q̄ remissiones fiant per merita christi. ¶ Ad sextum dicitur, q̄ appositio meritorum sanctorum consonat? diuine dispositioni: non q̄ insufficiens sit christi satisfactio: sed vt plura sint in christi corpore mystico satisfactoria. Sic eñ dixerunt apli, adimpleo omnia ea que desunt passioni christi in carne mea ꝓ corpore eius q̄ est ecclesia. ¶ Ad septimum dicitur, q̄ non est hec ecclesie doctrina: vt thesaurus meritorum christi ? sanctorum ita cōmissus sit ecclesie dispensatiōi per indulgentias, q̄si ipse ipsis non dispenseꝰ a christo iusto summo sacerdote. Sed ista consequentia non valet. thesaurus ille potest haberi sine indulgentijs: ergo non habetur per indulgentias: stat eñ q̄ multis modis participari possit a christi membris. ¶ Ad octauum dicitur, negādo sequelam, non ex insufficientia meritorum christi: sed propter dulcissimā sapientie dispositionem ex parte dei, qui non ordinauit thesaurum ecclesie ad remittendū penam mortis: ? propter disparitatē penarū ex parte nostri. Penarū siquidē nostrarū quedam sunt pene naturales ? quedam personales: hoc est quedā consequuntur nos, propter peccatū nature, q̄ est peccatū originale, ? quedā sunt nobis debite, ꝓpter actualia peccata nostra. Ille pene quas incurrimus propter infectā naturā, reseruant vsq; ad renouationē nature. q̄ fit in resurrectione fiet ex merito etiā passionis christi: q̄n ipse mortem nostrā vtramq;. s. animę ? corporis mouendo destruxit, ? ideo non remittunt ꝓ indulgentias: q̄n spectant ad tempus nature infecte. Ille vero ad quas tenemur ex ꝓpriis peccatis actualibus, in hac vita remittunt per indulgentias: presens enim vita tēpus est purgandi, nō naturalia, sed personalia: vnde etiā in baptismo psona nō natura sanatur. Et q̄ mors cum suis penalitatibus est pena nature. ideo merita christi per indulgentias applicata, ad penam mortis non se extendunt. ✠ Unde patet q̄ nō ex infirmitate meritoꝝ christi, sed ex natura pene ? statu presentis prouenit q̄ pena mortis non remittit per illa in hac vita. Nec ex hoc q̄ remittunt pena eterne mortis sequitur, ergo ? temporalis mortis penam, cū quia eterna sensus pena est de numero personalium penarū, mors aūt de numero naturaliū. Tum q̄ aliud est loqui de meritis christi, satisfactoriis absolute, ? aliud de eisdem vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur. ꝓpria enim sacramenta tollunt penam damni ? sensus eternam, potius per viam concomitantie q̄m per viam satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in dei filium adoptiuum, sequitur q̄ non hostis debita nostra: in quoꝝ numero constat esse debitum pene ꝓ peccatis. quod autem consonat petere, consonat ? queri. Cōsonat igit? etiam nec fectis querere debitum pene pro peccatis suis deberi exolui per satisfactoria opera christi ? sanctorum.

**Ad primā** Huic obiectionem dicitur, q̄ sermo doctoris dicentis indulgentias nō esse meritorias, est formalis, ? verus formaliter intellectus: hoc est, q̄ indulgēta, vt satisfactoria, nō est meritoria. Cōmune est eñ satisfactoris oibus (siue ꝓ seipsum, homo satisfaciat, siue ꝓ alium viatore vel sancto) q̄ meritoria nō sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, q̄ satisfacere, nō est aliud, q̄ liberari a debito: ex hoc aūt, q̄ aliq̄s a debito liberat, nō meretur: vnde ? in purgatorio q̄libet satisfaciēs, ? nemo meret. Cū hoc aūt, q̄ indulgētia, que, quo ad fructū, satisfactionē per alium, hoc est christū, ? sanctos sonat, nō est meritoria: stat q̄ aliq̄d facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solū ex genere operis (puta subuenire ecclesie, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouet ex charitate, ad hoc vt impedimēta sui ingressus ad eternaꝫ vitam tollant. Et hoc consonare ꝓfectis manifestū est. ¶ Ad secundā dicit, q̄ perfectorū est, penas promotiuas sui vel aliorū ad eternā vitā ample ci. Penas aūt ex propria culpa impeditiuas eterne vite, non est ꝓfectorum mereare, sed q̄s cuius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditꝰ semp? inueniat ꝓ celestis patrie ingressu. Cōstat aūt penas ꝓ peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus celestis: ? ideo a ꝓfectis p se vel ꝓ alijs citius sunt exoluende. ¶ Ad tertiū dicit, q̄ nihil obstat dictis consiliū de melioribus bonis: q̄ melius facit cōsequutus indulgentiam si ꝓ seipsum satisfacit. Hā per dubio melius est duobus modis satisfacere q̄m vno. s. ꝓ alio ? ꝓ se q̄m per alterum tm. Et rursus ꝓ alio satisfit solū, sed ꝓ seipso ? satisfit ? medela adhibet: penitentia eñ per seipsum impleta, est nō solū satisfactio, sed medicina. Cū his eñ stat q̄ ꝓfecti emulandi charissimata meliora. scilicet indulgentias, vt expediti sint ad vitā eternā. ¶ Ad q̄rtū dicit, q̄ multa falsa cōtinet. Primū est q̄ indulgētie nō prosint nisi ad relaxationem penarū que ꝓ canonicis penitentialibus impositę sunt: patet eñ hoc esse falsum ex ipsa forma cōfessionis, sonātis remissionē penarū immictarū iniūcte quas sunt siue fm canones siue fm arbitriū confessoris. Aliud falsum est, q̄ pene canonū pro solis criminibus publicis imponi possunt, cum constet in foro penitentiali posse imponi, vt pro secretis secrete penitentiā agant. Aliud falsum subintelligit, reprobatum in alia ꝗstione. s. q̄ sub pena canonica non includat extra pena simpliciter debita pctō. Nō ex eo patet etiā esse falsum, q̄ nō indicat deus bis in idipsum iudicare aūt bis, si semel ꝓ seipsum ? semel ꝓ suum vicariū tpalem penā satisfactoriā ꝓ peccato exigeret: qđ cōtingeret si, penitētia a sacerdote fm canones imposita, nō euacuaret, ꝓ sua portione penā satisfactoriaꝫ apud deum. Et huic est quartū falsum. s. q̄ remissio pene debite ꝓ satisfactione peccati apud deū: vt in alia ꝗstione manifestauimus. ✠ Quocirca cuicūq; obnoxio pene tpali pro satisfactione cuiusq; actualis peccati prosunt indulgētie: siue sint iniūcte fm canones, siue cōfessoris arbitrio. Et etiā si nō sunt actu iniūcte: dūmodo ecclia seruatis seruādis in forma indulgētie, etiā ad nō iniūctas penitētias extēdat illā: vt alis hoc. s. de nō iniunctis manifestabile. Et q̄ tam ꝓfecti q̄m impfecti, tā sani q̄m infirmi, tā mouituri q̄m diu victuri, tam impediti q̄m nō impediti in charitate cōstituti, ret possunt esse alicuius pene tpalis pro satisfactione suoꝝ actualiū peccatorū, ideo millies excipitur a fructu indulgētiarum, q̄ voluerit earum particeps fieri, rarissimi videntur esse adeo satisfacientes per seipsos, qui non egeant indulgentijs: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam a debitis se absoluī curent. ✠ Auguste die. 2. octobris. 1518.

¶ De acquirendis rursum indulgentijs. Questio. iij.

**Queritur** Utrū occurrēti paupi negās eleemosinā quā tñ dat? pro indulgentia cōsequenda, peccet. Et videt q̄ sic. primo: q̄ agit contra ordinē diuini ꝑcepti: quo q̄s primo seruare tenet ꝑcepta seu mandata christi q̄s acquirendis vacare indulgētijs: vtpote q̄ hoc nō est mandatū, sed voluntariū. ¶ Secūdo: q̄ talis agit cōtra illud ioan. siqs viderit fratrē suū necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in illo? ꝑme ioā. 3. Et dicaꝫ q̄ sola extrema necessitas obligat ad mortale. Contra. tum q̄ fm hoc charitas nunq̄ vel rarissime locum haberet operandi, tum q̄ quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed primo subueniri: ergo hoc idem seruandum est in alijs.

**Ad euidentiā** Huius. considerandū est. q̄ ad hoc q̄ aliq̄s actus humanus sit peccatū, non sufficit negatio bonitatis maioris: alioquin nō daretur gradus in actibus bonis, sed soli summe boni actus effugerent rationē peccati. sed exigit q̄ sit mo dinatus: nisi enim a diuino ordine deficeret, ꝑcūs nō esset. Deordinatio aūt actus effusiui pecunie sicut et ceterarū moraliū actionum tunc tñ est, quum vel non sua, vel ad qđ non debet, vel q̄si non debet &c. impendit pecunia: nisi eñ aliquid qđ debuerat adesse desit aut qđ debuerat abesse assit, peccati ratio nō saluat: quoctirca ad debiti rationē oportet spectare periudiciū. Et hinc fit, vt licet melꝰ faceret ꝓ pecunias suas i eleemosinas daret, q̄s ꝓpēderet eas in humanis officijs defunctoꝝ, q̄ sunt cōsolationes viuoꝝ non tñ peccaret expendēs eas ꝓ honorabilibus exequijs, q̄nen tenet illas pecunias dare pauperibus: ? actus exequiarū humanus iuxta statū persone ? patrie mozem nō est deordinatus. Unde in proposito quū dare eleemosinam sit ꝑceptū affirmatiuū, obligās tñ pro loco ? tpe: si in casu loq̄mur quo ꝑceptū de eleemosina obligat, nō est dubiū q̄ negans illā vt det pro indulgētia peccet: non eñ sunt facienda mala vt veniant bona. Si autez sumus extra casum in quo ꝑceptum de eleemosina obligat, ꝗuis pauper occurrat petēs eleemosynam, licite potest quis omittere eleemosynam ? dare pro indulgētia non minus q̄m posset illā simpliciter omittere, ? q̄m posset pecuniaꝫ illam in vsus suos cōuertere. Unde dñs marthā discipulus defendit, obiciētibus q̄ ꝓtiosum vnguentū quo multis potuisset subueniri pauperibus, in vnū humanū opus pderet: affirmās q̄ bonū opus operata est. Ubi ex subiūcta ratione, pauperes eñ semp habebitis &c. docuit q̄ cōcurrentibus duobus bonis, altero cōtinuo, altero pro instante cōmodiate, licitū est omisso pro nunc maiori ex suo genere bono, dare operaꝫ minori illo tpe occurrēti: ad hoc enim spectat, q̄ pauperes semp assunt, ipse autem non semper.

**Ad primam** Autem obiectionem dicitur q̄ ordo ꝑceptoꝝ ad cōsimilis est in ꝑcepto tunc tantū pro quāto ꝑceptū affirmatiuū obligat extra tempus sibidem pro quo obligat. liberum est cuius consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur. ¶ Ad secundam negatur, q̄ talis agat contra doctrinam ioan euange. quia ioannes loquitur pro quanto ꝑceptum affirmatiuum obligat: certo autem certius cōstat, q̄ non quelibet necessitas fratris visa constituit tempus pro

Universidad de Deusto
Biblioteca



quo ꝓceptū eleemosyne obligat. Vñ glosa ibidē dicit in verbo necessitatē victus vel vestitus. Multi aūt sunt pauperes hītes victū ⁊ vestitū: vt patet de gabelo apud thobiā. Et rursus glosa ibidem de substantia superflua exponit dicēs. si supflua nō potes dare fratri animā tuā nō potes ponere ꝓ fratre. Nō ioꝭ ergo ioannes de ꝙlibet necessitate fratris: nec de quolibet hīte substātiā huius mūdi: ꝙ de superfluā substātiā habente: iuxta verbū dñi: qō superest: eleemosynam date. luc. xj. Nec ꝓpterea ego abūdans teneoꝛ huic pauperi dare. ꝙ uis teneat dare eleemosynā: si recta ratio mōalitū actuū regula est. ℔ Utrū aūt sola extrema necessitas tp̄s ꝓ quo ꝓceptū obligat determinet, alia qō est. ⁊ alibi memini me scripsisse post beatū tho. ꝙ ꝙtū est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tp̄s ꝓ quo ꝓceptū de eleemosyna obligat ad peccatū mortale. Sz extrema necessitas nō intelligit ꝙ ꝓpe morte homo est: tūc enī nō pōt sibi subuenire: ꝙ sic est adhuc tēpus vtiliter subueniēdi. nec apparet alia via ꝙ illi subueniatur si a me nō sibi succurrit: tūc. n. necessitas est extrema ꝛc lōge sit a morte. Rursus Iz necessitas nō extrema nō obliget ad peccatū mortale omittēte eleemosynā: magna tñ necessitas vsa a potēti sine suo incōmodo subuenire, rōnabiliter tenet vt obliget etiā ad peccatū ꝙtus nō mortale. Sicut enī ℔m p̄hōs in actibus bonis qō est ꝓpe medium, ad virtutis actū spectat: ita in oppositis nō solū ꝙ totaliter declinat peccat. Sz etiā ꝙ ꝓpe ad vitiū appropinꝙt. ⁊ Iz theologos nō solū ꝙ ꝓceptū Iz ꝙ ꝓter ꝓceptū facit, peccat. Et pp istā latitudinē ꝙ necessitate ꝓ primi vitā qnīs ad mortale, qnīs ad veniale, qnīs ad nullū obligat peccatū: ioā. euāge. dixit, quō charitas dei maneat in illo? ⁊ nō manifeste asserit ut charitatē dei non manere in illo. Quātus assertiue intellecta vel ba illa, seclusa supfluitate bonorū, de extrema necessitate accipiēda sint: qm tūc tm debita negāt subuētio m notabile dānū ꝓximi vgēs: ⁊ ꝓpea fit ℥ charitatē ꝓximo debitā. Extra hāc aūt necessitatē, aut subuētio nō est ad hoc debita, aut nō est illativa dāni notabilis ꝓximo. ⁊ sic nō fit ℥ charitatē debitā, sed aut ꝓter eā aut nec ꝓter nec ℥ illā. ℔ Et quō contra hoc arguit: primo. ꝙ ℔m hoc charitas nūqā aut raro haberet locū operandi. Negatur seqla: qm charitas etiā sine ꝓcepto operari potest. ⁊ frequētissime eleemosyne opus opat. ℔ Et quō ꝺ̄ secundo, ꝙ ꝙlz vellet sibi extra necessitatē extremā subuenire: cōcedit: Iz negat seqla. ergo subuētio est in ꝓcepto. Nō est. oē qō volumus nobis fieri, cadit sub ꝓcepto, vt alij nobis faciāt: ꝙz em vellet nullī sibi mēdaciū dici, nō tñ ꝓpterea seqt. ergo ꝙlibet mētiēs facit contra ꝓceptū. ⁊ sic de aliis. ℔ Auguste die. vij. octobris. 1518.

¶ De effectu indulgentie. Questio. iiij.

**Queritur** Utrū indulgētia absoluendo ab iunctis penitentijs, absolnat a pena debita peccato apud diuinā iustitiā. Et videtur qꝺ nō. Primo: ꝙ iniūcte pnie ab hoīe sicut nō obligāt nisi in foro ecclesiastico, ita earū absolutio nō est nisi in foro ecclesiastico. ¶ Secundo: ꝙ penitentia volūtaria de qua christus dicit. penitentiam agite, est de ꝓcepto christi. ⁊ de essentia penitentie spiritualis. ac omnino de necessitate salutis: ⁊ cōsequēter nō est in potestate sacerdotis cuiusꝙ dimittere illā. Est em mortificatio passionū ⁊ crux portāda post christum. ¶ Tertio: ꝙ potestas ligādi atq; soluēdi par est: sed papa nō pōt ligare nisi ad pēnā canonicā: ergo nō pōt absoluere nisi a pena canonica. ¶ Quarto. Satisfactio sacramēalis nō ꝺ̄ satisfactio ꝙ satisfaciat ꝓ culpa simplr. Iz ꝙ satisfaciat Iz statuta ecclie: ergo absolutio ab illa nō est absoluo a satisfactiōe simplr. Aliis ꝓbat: ꝙ dicēdo ꝓ culpa satisfit

**In oppositū** Autem est communis Ecclesie sensus.

**Ad euidētiā** huius. sciēdū est ꝙ pena canonica (hoc est mitiora a sacerdote in cōfessione sacramētali) ⁊ pena satisfactoria ꝓ culpa ℔m diuinā iustitiā. nō se habēt sicut due pene: Iz se habent sicut pena indeterminata ⁊ pena determinata. Sicut etiā ꝓceptū de cōfessione faciēda editū a deo ⁊ ab ecclesia. nō ꝓcipit duplicē cōfessionē: Iz se hz ecclesie ꝓceptū ad diuinū vt determinatū ad indeterminatū. Illud em idē quod ꝓcipit deus, precipit ecclesia: sed deus ꝓcipit ꝙ cōfiteamur nō determinādo tp̄s. ecclesia idē ꝓcipiendo determinat tp̄s. singulis annis: vnde vna ⁊ eadē est cōfessio ꝓcepta a deo ⁊ ecclesia. Et ꝓculdubio vnica confessione implet qui Iz preceptum dei ⁊ ecclesie: ridiculum ꝙppe esset semel confiteri vt obediatur deo, ⁊ iterū vt obediat ecclesie. Simile ꝺ̄ est videre in ꝓpōsito nā. ꝓ peccato cōmisso (puta periurio) tenetur ex diuino ꝓcepto homo satisfacere, Iz nō determinate per istā vel illā pēnā: nā pōt satisfacere per eleemosynā vel per ieiunij vel oratiōnē. Et ꝓ eodē peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponētis satisfacere per determinatā penam. puta ieiunij septem annoꝝ. Nec tenetur penitens ad duas penas: alteram satisfactoriam apud deū. ⁊ alteram satisfactoriā ecclesie: Iz implēdo iniunctā ab ecclesia. satisfecit deo ⁊ ecclesie: vel. ꝓ tota pena debita illi peccato (si imposita a sacerdote adeq̄t debitā ℔m diuinā iustitiā) vel ꝓ parte illa que corresp̄det impōsite, si pena imposita minor: est ea ꝙ ℔m diuinā iustitiam determīnāda erat. ℔ Nec hec volūtarie dicimus: sed euidenter mōstramus discurrēdo per oēs actus ꝓceptos ab vtriscꝙ deo ⁊ ecclesia: vt patet in ꝓcepto de obseruatione festoꝝ ⁊ ꝓcepto de obseruatione ieiuniorū. Vñ̄ est atq; idē est ꝺ̄ ista determinate: ⁊ ꝺ̄ ecclesie obeditur. nō remanet homo obligatus ad dei ꝓceptū iterū implendū circa illud. Et simile est in aliis. ℔ Quocirca deo ecclesiaq; idē ꝓcipiēte, vnus atq; idē sensus est debitus duplici vinculo. ſ. dei ⁊ ecclesie. Et ꝓpterea putari potest ꝙ si iniūcta penitētia relaxatur per indulgētiā, nō remittitur pena satisfactoria simpliciter ⁊ absolute, Iz solū vt est debita ex vinculo ecclesie: ꝓpterea remanet vt est debita ex vinculo diuine iustitie. Sicut quō papa relaxat ieiunū alicui; persone, nō cōcedit ei ꝙ nō impleat dei seu nature ꝓcepta de ieiunio: Iz ꝙ nō arctetur ex vinculo ecclesiastici precepti ad ieiunium. Et secundū hāc viam sicut ligat sacerdos ad pēnā, nouum adijciendo vinculum determīnādo ꝙs per qualē ꝙtāꝙs pēnā satisfacere debet penitens: ita absolueret per indulgētiā tollendo vinculū ecclesie: ⁊ determinationem ad talem pēnā. Fallitur aūt optimo hec in hoc ꝙ nō discernit inter absolutionē per viā indulgentie ⁊ absolutionē per viā licentie. Absolutio em per viā licentie cōis est oībus ꝓpriis ecclesiasticis ⁊ secularibus. dū quilibet pōt soluere ꝙ ligauit, licētiam ꝓbendo vt nō teneatur illa a se adimplere: ⁊ de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiunioꝝ ⁊ similiū. Sz ꝙ nō fit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo ꝙ iniuitur illi priuilegio christi, quodcuꝙs soluēris super terrā: certū est em absolutionē concessam per hoc priuilegium, nō esse illā que cōis oībus ꝓpriis est: ad quā nō est opus priuilegio. Iz statim vt quis est ꝓpriis hz illā. Amplius absolutio per modū licentie extendit se indifferēter ad singula ꝓsitum iuris: pōt em ita relaxare obseruationē vnius ꝓcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio aūt ꝓpter concessa ex priuilegio christi habet ꝓ materia ea ꝙ regni celorum sunt (dicēte christo. tibi dabo claues regni celorum) ⁊ specialiter culpas (vt patet ex verbo christi: quecūꝙ remiseritis peccata. remittūtur eis ⁊ penas ꝓ culpa: vt patet ex verbo christi matth. xvij. Vbi quō dixisset: si ecclesiam nō audierit, sit tibi velut ethnicꝰ. subdit: amē dico vobis, quecūꝙ alligaueritis super terrā ꝛc. Amplius si indulgētie nō essent nisi relaxationes vinculi a sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium. credentiū nō solū vinculū sed ipsas penas remissas esse. Alio ergo modo absolutionē per indulgētias fieri, ex eo cōuincitur ꝙ indulgētia vere acquisita tenet cōis ecclesie ⁊ doctoꝝ sensus satisfeciſſe hominem illi ⁊ si penitentiā corrūdentē illi indulgētie perfecisset. Ex hoc em manifeste seqtur, ꝙ indulgētie absoluēdo ab iniūctis penitentijs absoluūt nō solū a vinculo per sacerdotē aut canonē appositos. sed etiā a pena tpali debita secūdum diuinā iustitiā peccato, ꝙtā corrīdet illi acquisite indulgētie. Nec est parui mōēti ratio sumpta a cōmuni sensu ecclesie ⁊ doctoꝝ sacroꝝ. sed est tante autoritatis vt nō nisi temere licēat sentire oppositū. Et confirmatur sententia hec: quoniā sic vere relucet operatio priuilegij petro concessi, quicunqꝫ soluēris super terrā: absoluere enim a penis peccato debitis in foro diuine iustitie, nō principis, non iuris humani sed diuine est potestatis petro cōmunicate a christo. Amplius ecclesie. vt. tradiderit exīsse ꝙ indulgētia remittit pēnā tēporalē ꝓ peccato debitā: vt patet in extrauagāte ab oīe acceptata de iubileo ꝙquagesimo quoqꝫ anno: ⁊ habēt in extrauagāti cōium titulo de pe. ⁊ re. ca. vnigenit⁹. Nō Iz aūt cōtra apostolice sedis doctrinā sentire.

**Ad primā** Ergo obiectionē dicitur ꝙ pena minuncta ab homine seu canone est duplex: quedam simpliciter apposita ab homine vel canone: vt excommunicato carcer ⁊ huiusmodi: ⁊ he nō ligāt nisi in foro ecclesiastico. quedam vero sunt apposite ab homine seu canone oppositum quo ad quā sunt apposite ab homine seu canone oppositum quo ad quā sunt apposite solum quo ad quā titatem ⁊ qualitatem, vt suppositas pe[illegible] euacuent. Et iste obligant partim in solo foro ecclesie, ꝓ quanto nō tenetur apud deū ꝓ vita implere illas ꝙtates: ⁊ partim simpliciter apud deū. ꝓ si nō secundum iniunctas qualitates satisfecerit, tenetur satisfacere sicut ad culpā. Nā sicut ad culpā ligat vel nō remittēdo, vel ꝓsicut ad culpā. Nā sicut ad culpā ligat vel nō remittēdo, vel ꝓsicut ad culpā. Nā sicut ad culpā ligat vel nō remittēdo, vel ꝓ



cundam dicitur, ꝙ ecclesia potest absoluere per indulgentias a penis debitis ex ꝓcepto ⁊ vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia humana sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio cōcuꝙ soluēris: petrus em vt vicarius ⁊ minister christi agit autoritate christi. Nec mirū si potest absoluere a pena debita ex ꝓcepto christi, ⁊ ad quam obligat interior penitentia, ⁊ que est de necessitate salutis. ꝙ potest absoluere a culpa: que tantum excedit penam vt iudei diterint, quis potest peccata dimittere nisi solus deus? Sacerdos em ministerialiter absoluit a culpa. ⁊ remittit peccata confitentium sibi: dicente christo, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multo magis potest christi minister absoluere a penis quum enim culpa ⁊ pena impedimenta sint regni celorū (q. ⁊ nihil coinquinatum intrabit illud, ⁊ absterget deus omnem lachrimam, nec dolor erit vltra ꝛc.) ad claues regni celorū spectare necesse est vtrūcꝙ impedimentū tollere: alioquin aperire regnū celorum fidelibus nō sufficerent. Constat aūt sufficere in patiente dispōsito ⁊ reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pena ad quā peccator ex dei ꝓcepto tenet, ⁊ quam penitētia interior operatura erat ꝓ peccatoꝛ. ⁊ ꝙ de necessitate salutis eterne habende implēda erat, per indulgētie absolutionē vere acquisitaꝫ sublata, desinit talis homo illā obligari, ⁊ ex diuino ꝓcepto ⁊ ex penitentia interiori, ⁊ ex fine salutis eterne, qui iam satisfecit per aliā viam. strum rite exequuta. ℔ Quod aūt dicitur, ꝙ penitētia ad quā tenet christus est crux christi ⁊ mortificatio passionū. iam a priscis solutum est doctoribus. dicētibus ꝙ pene inūctū sunt medicine passionum, nō supplent ꝙ indulgentias: ⁊ propterea debemus etiam indulgentijs acquisitis penitentiā agere vt medicinā passionū nostrarū. Inūctus vero sunt satisfactione ꝓ peccatis cōmissis. sic supplent per indulgētias. Et similiter est distinguēdū de cruce post christū portāda. ⁊ similibus. ¶ Ad tertiā dicit. ꝙ ꝓpositio assumpta. ſ. potestas ligādi atq; soluēdi par est. sic est cū grano salis intelligenda: ꝙ etsi est par quātū ad materiā (ꝙ vtrobiꝙ dñs dixit qō cūꝙ: sicut enim dixit qōcūꝙ solueris, ita dixit qōcūꝙ ligaueris) non tñ est par quo ad modum. Nā ⁊ petā sacerdos ministerio autoritatiuo tollit, ita ꝙ absoluēdo facit de peccatore iustum: nō potest tñ ministerialiter ligando facere de iusto peccatorē. Ex hoc enim patet ꝙ alio modo soluit qꝫ liget petrus ꝙtum ad culpas: ⁊ similiter ꝙs est vt alio modo pontifex liget qꝫ soluat penas. Absoluit em ministerialiter ⁊ per sacramentalē absolutionem ⁊ ꝓ indulgētias a penis ℔m diuinā iustitiā debitis: ligat aūt ad penam sicut ad culpā. Nā sicut ad culpā ligat vel nō remittēdo, vel ꝓsiendo aliꝺ cuius trāgressio cōstituit petōrem: ita ligat ad pēnā vel non remittēdo, vel agēdo vnde ꝓ seipsum qꝺ incurrat debitū pene apud diuinā iustitiā. ℔ Sub hac aūt distinctione dicit ad minorē: ꝙ si sermo sit de posse ꝙbusuis modis, papa potest ligare ad penam canonicā ⁊ nō canonicā, hoc est absolute apud deū (vt patet ex dictis) ⁊ similiter absoluere. Si vero sermo sit de posse tali modo. ſ. directe imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: ꝙ non equaliter se habēt quo ad modū claues in ligādo ⁊ soluēdo. Potest em directe absoluere ꝙ nō potest directe imponere: vt in culpa. ℔ Potest. ⁊ nihilominus ad minorē aliter respōderi: dicendo ꝙ in canonica pena ꝙ in foro penitētie iniungit in satisfactionē, claudit pena debita peccato coram diuina iustitia: qm̄ eadem est pena suppōsita ⁊ qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad penam canonicam ligat ad penam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluendo ad huiusmodi pena canonica, absoluit ⁊ a pena simpliciter. Nam absoluendo a pena qualificata ꝓ hoiem vel canonē, absoluit ⁊ a pena ⁊ a qualitate: qui enim absoluit a toto, absoluit a qualibet illius parte qm in toto includit pars. Et sic dato ꝙ non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, adhuc habetur intentū, ꝙ ligat ⁊ absoluit penam simpliciter debitā in satisfactione ꝓ peccato. ℔ Potest ⁊ tertio dici ad eādem, ꝙ actus ⁊ potētia diuidūt ens ⁊ quodlibet genus entis, et adidē ꝓpterea genus spectat homo in potentia ⁊ homo in actu, ⁊ album in potētia ⁊ albū in actu. ⁊ sic de aliis. ideo etiam pena canonica diuiditur in canonicā in actu vel in potētia: ⁊ vtrāq; infra genus canonice pene cl[illegible]ur. Et ꝙ ecclesia non solum potest super penas canonicas in actu, sed etiaꝫ sup penas canonicas in potētia. Imo de facto ecclia ꝓ canones penitentiales ⁊ ꝓ arbitrijs confessoꝝ, nihil aliud facit qꝫ ꝙ penas debitas simpliciter ꝓ pctis sunt canonice in potētia facit canonicas in actu. adhibēdo illis formam canonicam: puta tot dies ieiunij ꝛc. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso ꝙ pōt super penas canonicas tam actu qꝫ potētia, pōt super oēm penā tpalē debitam ꝓ satisfactione peccatoꝝ: qm̄ oēs tales pene sunt canonice aut in actu aut in potēta, hoc est sunt aut determinate per canones aut determinabiles, sunt aut iniuncte ꝓ sacerdotem aut possunt iniungi. Et propterea Iz ecclesia in indulgentijs non consueuerit nisi iniūctas penas remittere, quia ita sonāt, posset tamen etiam nō iniunctas remittere: sequitur ex hoc ꝓbatis. ⁊ fulcitur autoritate diui tho. aliorūꝫ doctorū. ¶ Ad quartam dicitur, ꝙ ly simpliciter in duobus sensibus sumi consuuit. Primo vt equiualet ad ly totaliter. secūdo vt excludit additionē vt ethiops nō dicitur albus simpliciter, sed cū additione dicit albus dentes: nos aūt quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In ꝓpositio ergo si simpliciter sumitur ꝓ totaliter, sic satisfactio sacramentalis qnīs satisfacit simpliciter, ⁊ qnīs nō simpliciter Iz partialiter: quia qnīs adequat penam debitam peccatis ⁊ qnīs nō. ⁊ hoc est manifestū. Si aūt sumitur ꝓ sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dūmodo penitēs agat illā recte dispositus: quia nō solū sa tisfacit ecclesie, Iz deo, ꝓ tāta pena debita peccatis quāta corrīdet illi satisfactiōi sacrali. Hec hec volūtarie dicimus: sed ꝓbata efficaciter sunt ex supradictis. ℔ Auguste die. xxij. septembris. 1518.

¶ De idulgētia plenaria cōcessa defūctis. ꝺ̄ ⁊ quō. pſit. Qō. v.

**Queritur** Utrū ob plenariā indulgētiā concessam ꝓ defunctis, ⁊ acceptā a viuis ꝓ certis defunctis, aie illoꝝ defunctoꝝ in purgatorio existentes liberentur totaliter a penis purgatorij. Videtur esse ꝙ sic: quia indulgentie tantum donant quantū sonāt: Iz plenaria indulgentia sonat remissionem omnium penarū: ergo ꝛc. ¶ Preterea. Indulgētia valet (vt dicūt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgētia plenaria valet per modū solutionis plenarie: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: agitur habita indulgētia plenaria, liberatur anima a penis purgatorij. ¶ Preterea. Doctorum sententia est, ꝙ cōcurrentibus tribus scilicet autoritate in dante, pietate in causa, ⁊ gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic cōcurrūt oia: ergo. ℔ Et cōfirmatur ex autoritate predicationis ecclesiastice: multi enim predicando hoc dicunt.

**In oppositū** Autem est: quex hoc sequeretur ꝙ per indulgētias posset pontifex expoliare purgatorium. ¶ Ad euidentiā huius difficultatis supposito (prout rei veritas est) indulgētias nō nisi per modū suffragij prodesse defunctis, tria sunt premittenda: ⁊ postmodū rīdēdū quesito. Primum premittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij, secundum est de modo seu via quomodo perducatur indulgentia ad animas in purgatorio: tertium est de ipsarū animarū in purgatorio dispositione ad percipientem indulgentie fructum. ¶ Quo ad primum, a quid nominis inchoādo, quia suffragium auxilium significat, ⁊ in ꝓposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modus ecclesiastici auxilij denotat: ita ꝙ indulgētia per modū suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modum quo nos per pia opera nostra suffragamur seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesie suffragia ꝓ specta fuerint: qm̄ ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum tripartitā nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus de congruo tamen defuncti alicuius liberationem a purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus seu penalibus operibus ꝓ illis) ⁊ indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum seu penalū operum: consequens est si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia que penarum solutionem ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, non cuiuscūꝙ ecclesiastici suffragij sed satisfactorij suffragij modū indūat. Nam quum indulgentia inūctum, indulgentia non sit meritoria nec impetratoria sed satisfactoria, consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, nec modum suffragij impetratorij: sed modum suffragij satisfactorij, ita ꝙ indulgentia per modum suffragij est concessum ex thesauro ecclesie opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. hec de primo. ¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in purgatorio, in promptu est vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso ꝙ indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit: vna eadem est via, per quam ecclesie suffragia satisfactoria ꝓ defunctis facta

Universidad de Deusto
Biblioteca



(vtcunq; peregrinationes ⁊ alia huiusmodi) ad defunctoꝝ animas perducuntur, ⁊ per q̄ indulgētia per modū suffragij ad illas perueniat. Et via hec nō est via iustitie, sed via gratie seu misericordie: qñ vniuersa ecclesie suffragia diuinā effugiāt̄ q̄ riā: qua hec accepta sint pro aliabus illis purgādis q̄bus suffragari intendimus. ¶ Ex duobus ad ꝓpositū spectātibus declaratur. primo ex hoc q̄ pene nostre (vt diuus tho. docuit) sunt alterius ⁊ deficientis rationis a penis aliꝰ separata ⁊: sicut pena pecuniaria est alterius ac deficientis rationis a pena seruituris. Nūc enī fit vt sicut seruitus pecunia nō redimitur ꝑm iustitie rigorem, sed ꝑm dīi acceptationē: ita pene anime separate penis nostris nō redimuntur ꝑm iustitie rationē. sꝫ ꝑm diuine misericordie dispēsationē. Secundo ex hoc q̄ alter est fotus nostri in quo nos patimur, ⁊ alter ac altior in quo aie separate puniunt: noster est fotus mitis, quasi canicinus vel ciuilis: ille rigorosus, quasi sanguinis ⁊ criminalis. Et ꝓpterea siqs hic ob debitā pecuniā in seruitutē redact⁹ esset (vt olim fiebat) aut clericus in fotū sanguinis decidisset: sicut nō sufficeret amplius pecunia ad redimēdū illū, nec pene canonice sufficerent ad redimēdā clerici vitā: ita nō sufficiūt passiones nostre ad satisfaciēdū pro penis aliꝰ in purgatorio, q̄ tñ nostre passiones sufficerent ad satisfaciēdū ꝓ eoūdē delictoꝝ penis in hac vita soluendis, antea ſ. q̄ in penas alterius rationis essent trāslate in foro tre ac rigoris diuine iustitie: qualis est fotus in quo puniunt anime separate: ſpecāt eni illarū pene ad statū penarū inferni. Nec putes ꝓpterea ecclesie suffragia satisfactoria ꝓ defunctis esse vana aut incerta: sed scito esse vtilia ⁊ certa: sicut etiam vtilia sunt ⁊ certa suffragia oratiōū ꝓ illis: q̄ ꝑstat diuine misericordie inniti. Bene siquidem nobiscū ⁊ cū illis agitur, si diuina gratia acceptāte, ecclesie suffragia satisfactoria ad releuamē animarum q̄ in alia vita puniūtur deducūtur. Nō est nobis via iuris aliqua adeūdi fotū illū ad aliquius redēptionē: sed gratia opus est. ¶ Manifestius quoq; fit q̄ dicim⁹ locū habere in indulgētijs ꝓ defunctis ex differentia inter modū quo cōceditur defunctis ⁊ quo cōceditur viuis: maꝫ de functis cōceditur per modū suffragij, viuis autē per modū absolutionis: vt patet extra de pe. ⁊ re. ca. q̄ autē. Ubi videre potes, q̄ ecclesiasticus princeps vtrobiq; autoritatiue hȝ actū dispēsandi thesaurū ecclesie: hȝ respectu viuoꝝ superaddit actū absolutionis, respectu vero defunctoꝝ nullū addit proprie loquendo actū: latius tñ loquendo addit actū modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit: qñ nos q̄ viuimus sumus subditi pōtifici, ⁊ pene nostre ad fotū ꝑsentis vite spectāt ⁊ ꝓpea seruatis seruādis, indulgētia ad viuos deterꝝ via iustitie per iudicis actū. ſ. absolutionem. Existentes aūt in purgatorio (vtpote extra ecclesie presentis fotū) a papa absolui non possunt, sicut nec liggari: ⁊ ideo indulgētiā quā autoritatiue ex thesauro ecclesie cōfert illis per modū auxilij, ad eorū sublenationē mittit cōfidēs in diuina misericordia q̄ accepta habitur ad subleuamē eoꝝ. q̄ in foro tre ⁊ furoris dīi puniuntur purgādi. Et est simile acsi sit princeps ciuitatis alicuius ex erario publico liberaturus oēs ciues ere alieno grauatos, quoꝝ aliq̄ sub suo dñio, alij in alieno iā propterea seruituti addicti essent. In hoc eñ casu princeps ex publico erario autoritatiue nūmos dispēsaret ꝓ ipsis ⁊ illis: sed degētes sub sua iurisdictione etiam iudicialiter absolueret a debito: ad degentes aūt alibi seruos nō posset nisi p modū auxilij subuenire cū pecunia illa, ⁊ alterius gratiam ac absolutionē expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesie viuoꝝ ac defunctoꝝ penas pro peccatis debitas solueret, vtrūq; thesauri opes dispensat: sed viuis applicat absoluēdo illos, defunctis aūt applicat auxiliādo: hoc est vt ecclesie satisfactiua suffragia ad defunctoꝝ liberationē dirigēdo. Notāter aūt dico ecclesie: qñ satisfactiones ex thesauro ecclesie dispensari intelliguntur si ꝓprie loquendū est: non tta vt sint ipsoꝝ quibus conceduntur tanq̄ ipsimet opera illa fecissent, aut illi qui fecerūt fecissent specialiter pro ipsis: sed tanq̄ ecclesie cōmunia suffragia appropiātur singularibus ꝑsonis. Est siquidem inter sacram. ētoū ⁊ indulgētiarū efficaciā differentia ad ꝓpositū: in hoc q̄ remissio pene per sacramētū fit ex intentione ipsius christi, cuius est sacramenti operatio: ita q̄ iste suscipiens sacramētū releuatur a tāta pena, acsi ipse passus fuerit patiente christo: vt sacramentū baptismi testatur: docente hoc apostolo ad ro. vj. a vtuo Tho. in tertia par. q. lxix. Per indulgētiā aūt remissionē pene cōsequimur tan q̄ ecclesia pro nobis illa passa fuerit: qñ abundātia passionū christi ⁊ sanctoꝝ ecclesie dispēsationi credim⁹ intelligitur donata ecclesie vt cōmune ipsius ecclesie bonū ac per hoc per ecclesie rectores vt ipsius ecclesie sunt, ex intentione ecclesie applicanda his vel illis. Deuenerunt siquidem passiones iste ad thesaurum ecclesie ex intentione christi ⁊ sanctoꝝ ad cōmune ecclesie bonum. ūt generaliter, ⁊ commissa sunt vt ex intentione ecclesie ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio ecclesie conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iustitia, sed gratie diuine acceptatione duce. Hec de secundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet q̄ indulgētie sicut ⁊ alia communia ecclesie suffragia oibus in purgatorio existentibus ꝓ quibus fiūt, ꝑsint: qñ omnes, ples inter valde malos ⁊ valde bonos medij sunt: quibus secundum augustini doctrinā ecclesie pro sunt suffragia. Si tamen diligentius perspexerimus, opposita apparebit, sectando augustini doctrinam in enchiridio. ⁊ in libro de cura pro mor. agen. recitatam a gratiano. 13. q. 2. Videntur eñ q̄ ecclesie suffragia ſltē specialia, ⁊ similiter indulgētie q̄ vt specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint, qui in hac vita meruerunt vt in purgatorio hec illis prodessent. Et quoniam fructus quem ex suffragijs anime que purgantur percipiunt, ad premiū accidentale spectat, quū sit pene temporalis remissio: consequens est q̄ nō ad essentiale sed ad accidentale meritū pertineat mereri in hac vita vt suffragia prosint in alia vita. Et si hīs adūtis, q̄ huiusmodi accidentalia merita nō sunt oibus in gratia decedētibus ad purgatorium ducēdis: perspicuū erit, q̄ nō oibus in purgatorio indulgētie ⁊ alia ſpālia suffragia prosunt: quia non omnes hic meruerunt vt hec illis possint, pdesse. Quos oēs hic meruerint vt hec illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritum essentiale. Eodem enim merito quo meruerūt vitam eternam tandem eis erbybendam, meruerunt vt sanctorū cōmunione unam interim ⁊ tandem frui possint. Videntur autem ad accidentalia hec merita spectare, deuotio magna ad claues ecclesie indulgētie donatas, misericordia solicitudo ad satisfaciendū ꝓ peccatis, studiū ad suffragādū defunctis, ⁊ similia. ¶ Et confirmatur q̄ dicimus autoritate dīi tho. dicentis in tertia par. q. lii. ar. viij. ad primū, q̄ in defectu christi ad inferos nō solū liberati sunt illi quorū meritis purgationis aduenerat, sed illi qui ob ꝑsonalē in hac vita deuotionem ad christi aduentum, meruerūt vt christo visitāte liberarētur. Ubi videre potes accidentali merito in hac vita tribuum, vt pene remissio in purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo vt dicit, q̄ omnes qui in purgatorio sunt possunt ecclesie suffragijs ⁊ indulgētijs iuuari: ⁊ de facto specialibus suffragijs ⁊ indulgentijs nō oēs iuuantur. sed illi soli qui hic meruerūt vt illis iuuarentur. Communibus aūt suffragijs pie puto omnes iuuari: plus tñ et minus ꝑm diuine dispensationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos oblationi dant, satisfacereq; propius peccatis negligunt, ⁊ sui ita sunt vt vix cum gratia discedant, alienos a fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: q̄ uis multa pro eis hic fiant. Diuina vicissitudine iustitia huiusmodi duritiā cordis atq; incuriam. Hec de tertio. ¶ Ex omnibus aūt premissis facile patet responsio ad questum. Liquet nāq; non oēs animas in purgatorio oportere liberari, ꝓpter plenariā indulgētiam illis concessam: nō quia multe earum sint forte de illaꝝ numero que hic nō meruerūt vt huiusmodi indulgētia illis prodesset: tum quia non constat si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata fit gratia pro illa anima.

**Ad primum** Ergo argumentum dicitur, q̄ indulgētie tantum donāt quantum sonāt: apud tamē aures doctas: apud quas indulgētia plenaria sonat remissionem omnis pene pro peccato actuali iniuncte. Et si extrēderetur ad nō iniunctam, semper subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit rationem plenarie, sed apponit modum quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantum. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ indulgentia plenaria in presenti foro est absolute indulgentia: ⁊ ideo valet per modum solutionis plenarie. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vite, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenarie suffragando tantum: nec per hoc expectando diuine gratie acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur a principe cuius interest. ¶ Quāuis possit etiam dici vltra plenariam solutionem requiri q̄ ad debitū ꝑueniat finis in ista vita q̄ nis: qui potest impedīri ex hoc q̄ dec[illegible]non meruit in ista vita q̄ hec plenaria solutio ei prosit: vt declaratum est. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ cōcursus illoꝝ trīū, ꝓposito nihil offuerit q̄ nō est hic ferendum de indulgētia simpliciter. sed de ipsa per modum suffragij. quamo de indulgētia simpliciter. sed de ipsa per modum suffragij. modus licet nō mutet indulgētiā, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modū perueniēdi ad eos quibus prodest: quoniam ponit modum perueniendi per viam gratie, illoc eñ, vt declarati



est, importat modus suffragij. ¶ Ad confirmationē autem de ꝑdicatoribus dicit, q̄ ꝑdicatores ecclie ꝑsonā agunt dīi predicant christi ⁊ ecclie doctrinā. Dum aūt ex proprio sensu aut cupiditate dicūt ea q̄ nesciunt, nō agunt ecclie ꝑsonā: ⁊ ideo nō est mirum si in istiusmodi verbis errant. Rome. 20. nouembris. 1519.

¶ An papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio.

Questio. 6.

**Vtrum** Papa autoritate clauium det indulgētiam animabus in purgatorio. Et videtur q̄ non. Primo, q̄ potestas petro data nō nisi sup terrā est: dicente dño, q̄cūq; solueris vel ligueris super terrā. ¶ Secundo: q̄ ipse stilus literarū indulgentie pro defunctis, expresse habet q̄ per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium. ¶ Tercio canonibus: ergo ꝛc.

**In oppositum** Videtur autoritas literarum apostolicarum. ¶ Ad euidētiam huius sciendū est, q̄ quū actus clauiū sit aperire, cōsequēs est vt actus cuiusdubio ingressuris in illud: quos constat opportere esse membra christi. Aperiri siquidē regnū, quum nihil aliud sit q̄ tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenit regnū celoꝝ. Sunt eñ quedā impedimenta nature, hoc est ex peccato originali: ⁊ quedā impedimenta ꝑsone, ex peccato actuali. Et quo ad impedimēta peccati originalis aperuit christus ꝓ seipsum celoꝝ regnū per passionē mortēq; suā, in qua etiā portas abstulit, vtpote nunq̄ claudēdas, ⁊ per baptismū, in quo celi aperti sunt. Quo ad impedimēta vero ꝑsonalia (q̄. ſ. ex peccatis nris actualibus sunt: vt culpa ⁊ pena ꝓ actualibus debita) per petrū aperire regnū celoꝝ statuit. ¶ Et ꝓpterea sicut ad potestatē clauium petri ſpectat tollere ꝑsonalē culpam ꝑ sacramentū penitentie dicēte dño, quoꝝ remiseritis peccata remittunt eis, ita ad clauū petri potestatē ſpectat tollere ꝑsonalē penam. que. ſ. ꝓ actuali culpa est debita. Utraq; eñ impedit ingressum hois ad regnū celoꝝ: alioquin claues nō sufficiēter aperirent: dū nō sufficerent ad tollendū vtrūq; genus ꝑsonalis impedimēti ad regni celoꝝ ingressum. Et periclitaret illa vniuersalis ecclie data autoritas, quod cūq; solueris super terrā: nam si pena excipitur actuali peccato debita, iam nō ad quodcūq; soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauū igitur petri actus, cum sit aperire regnū celorum christi mēbus, tollendo ꝑsonalia culpe et pene impedimēta, consequēs est, vt quia indulgentie autoritate ecclesiastica dare seruatis seruādis, tollit penam pro actualibus peccatis debitā, ad potestatē clauiū pertineāt. Et si his iuncta fuerit, q̄ indulgentie omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam ⁊ effectum (q̄ oēs sunt ab ecclesiastica potestate dispēsante thesaurū meritoꝝ christi ⁊ sctoꝝ, quatenus satisfactoria sunt: ⁊ oēs tollūt penam aliquam tpalem pro actualibus petis ꝑm diuinā iustitiā debitā) consequēs erit q̄ indulgentia q̄ pro defunctis concedit, ad potestatem clauiū spectet: ad quam spectat cōcedere indulgentiā pro viuis. ¶ Et confirmatur hoc ex ipso romane ecclesie stilo in literis indulgētiarum pro defunctis: duo enim ibi dicunt, ⁊ q̄ aplica autoritate indulgētia pro aliabus in purgatorio conceditur, ⁊ q̄ indulgentia ipsa per modum suffragij optimetur animabus in remissionem suarum penarum. Docet. ii. per hoc romana ecclesia q̄ apostolica sedes thesaurum meritorum christi ⁊ sanctorum pro animabus in purgatorio dispensat autoritate clauium: sola eñ clauiū prās est apostolica autoritas super aperiendo celorum regno ex meritis christi et sanctorum animabus purgatorij, tollendo earum penas impedientes illas ab ingressu regni celorum: vt patet. Et q̄ ad animarū in purgatorio penas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij, ⁊ non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impendit viuis: vt patet extra de pe. ⁊ re. ca. quod autem. Quod ꝛc patet quod indulgentia concessa viuis ⁊ defunctis, hoc habet commune, quod vtrobiq; ex potestate clauium dispēsantis thesaurum meritorum penalium christi ⁊ sanctorum in remissionem pene temporalis pro actualibus debite conceditur. Sed modus quo peruenit indulgentia ad vtrosq; diuersus est: quia ad viuos qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit: defunctos aūt qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

**Ad primam** Ergo obiectionem concedit, q̄ papa nō pōt autoritatiue absoluere alios existentes in purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiue illos, ⁊ aliud est dispensare autoritatiue thesaurum christi ⁊ sanctorum pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illi. hoc enim papa faciens, non excedit fines iurisdictionis sue: quia non solum autoritatiue per hoc sub terra. ¶ Ad secundam dicitur, q̄ stilus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij: sed non tantum: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgentie. Et per ambo monstrat ⁊ autoritatem dispensandi, ⁊ modum suffragij in perueniēdo ad animas in purgatorio. ¶ Ad tertiam dicitur, q̄ hec potestas satis habet ex sacra scriptura, dū ex ea habentur claues petri: ⁊ ex conditrice canonum romana ecclesia explicatum est, q̄ modis diuersis claues aperiunt celorum regnum christi membris viuis ⁊ defunctis: vt patet ex dictis. Auguste die. 15. octobris. 1518.

¶ An quis obligetur ad contritionē peccatoꝝ mortaliū. Mō. 7.

**Queritur** Utrū quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionē. Et est ratio dubij: tum q̄ partez affirmatiuā multi tenere videntur ex verbis sancti tho. in. 4. sen. di. 17. q. 13. ar. 1. questio. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo q̄ peccata memorie occurrūt quum precipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo ꝛc. ¶ Tum, q̄ sicut quoties occurrit peccatum mortale vt a se committendum tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt a se commissum tenetur illud detestari. ¶ Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud ecclesiastici. 21. quasi a facie colubri fuge peccata.

**In oppositum** Autem est. Tum quia sequeretur q̄ quotiescunq; aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur peccaret mortaliter: q̄ non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet precepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memorie peccati.

**Ad euidentiam** Huius dubitationis premittendū est, q̄ non est hic questio de peccato mortali semel contrito: quoniam hoc iam deletum prima contritione est: ⁊ sicut peccatum semel rite confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri. Nonenim iudicat deus bis in idipsuz (vt dicitur nauum primo) tam quo ad vindictam exteriorē, quā per confessorem exercet, q̄m quo ad vindictam interiorem, quam per actum ipsius penitentis conterendo peccatum exercet: sufficit eñ semel contrito q̄ non placeant sibi commissa a se peccata. Et hoc siue contrito fuerit de aliquo mortalium speciali siue in generali: dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem vsq; ad tempus confessionis, quando singula detestando in confessione conteretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem, illa qua homo dolens de omnibus offensis dei mutat deliberate cor ad preponendum deum omnibus etiam propriis vite, intendens congruo tempore cōfiteri. Et esi sermo de contritione ipsius peccati ꝑm se non ꝑm suum effectuz, qui est retardatio a felicitate, ratione cuius totum tempus presentis vite est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro felicitate. Nec est hic questio de contritione in veritate, hoc est de dolore charitate informato: quoniam quum nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo vere contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est questio de contritione q̄tum est ex parte penitentis: hoc est quod q̄tum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte penitētis est vera contritio, quamuis nesciatur an sit charitate informata, quia nescitur presentia charitatis. Et similiter est questio de peccato mortali a se commisso numq̄ contrito, sine secundum veritatem sive secundum estimationem.

¶ Quibus ꝑmissis sciēdū est ꝓceptū hīde contritionis ⁊ esse p se primo affirmatiuū, ⁊ claudere in se preceptū negatiuum. Nā precipit actum contritionis habendū, ⁊ per hoc est affirmatiuū: ⁊ precipit non esse retinendum odium dei in quod ex peccato mortali incurritur, ⁊ per hoc est ꝓceptum negatiuum. Et propterea primo tractādū est de vinculo eius quatenus est affirmatiuum, ⁊ deinde quatenus est negatiuum: ⁊ demum quatenus est ex vtroq; mixtū.

¶ Preceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper: sed non ad semper sed ad determinatum tem-

Universidad de Deusto
Biblioteca



pus.hoc est tēpus necessitatis/vt diuus tho.in quarto sen.di.xvij. q.iij.ar.j.q.iiij.dicit/cōsequens est vt precepti de contritione habenda nō obliget nisi ad tempus vigēs ad cōtritionem.qō cōstat esse tempus tam mortis/qi summa est tūc necessitas contritionis: ofi nō remanet āplius tps penitētiē/ḡ tps afi sacramēti cuiusqs suscipiōnē aut administrationē:qfi nisi tūc esset cōtritus.morta liter peccaret suscipiēs sacramentū aut exercēs actum quem sine pēcato mortali oportet exercere.Tēpus aūt occursus quia.s.me morie occurrit commissum peccatū etiā practice/puta vt detestan dū seu cōterēdū/nulla apparet ratione esse tps necessitatis:qfi cū tali occursu stat hominē se habere circa cōmissum peccatū neutra liter.ac si nō meminisset.acsi dormiret.Nā occurrēte peccato cō misso vt materia detestationis habēde a me.possum tripliciter me habere:vel cōsentiēdo in detestationē.vel aspernādo detestationē vel nec amplectendo nec cōtēnēdo:sed vel nullū actū voluntatis circa illā exercēdo.z tunc essem neuter:vel habendo actum vellei tatis circa illā.puta qz vellē habere cōtritionem ḡtuis in veritate nō velim:qz nō inēdo abstinere ꝛc.Si occurrēs ergo memoria nō necessitat hominem ad articulū aliquem quo oporteat ipsum actū aliquē exercere/quo pacto tempus necessitatis cōstituit/z si ratio nē preceptoz affirmatiuoz perspexerimus.apparebit occursum nō cōstituere tps necessitatis:nā in pcepto baptismi ḡtūcūqz me morie occurrat baptismus vt suscipiendus cū cōmoditate oblata. nō propterea obligatio fit.p tūc ad baptismū.Et similiter in precepto cōfessionis.z in precepto eleemosyne de superfluo.nō tenetur quis tunc cōfiteri aut eleemosynā dare qñ memorie occurrit cum cōmoditate parata:vt patet ibidē ex diuo tho.Si ergo in alijs affirmatiuis preceptis occursus exercēdi actus cōmode.nō constituit necessitatis tēpus/cōsequens est vt nec in pcepto cōtritionis habende occursus peccati vt cōterēdi constituat tps necessitatis. ¶Oportet esi oppositū dicētē rationē reddere quare a cōi regula occurrētis actus z materie cū reliquis paratis in preceptis affirmatiuis excipiatur occurrēs cōtritionis cū sua materia actus: vt scilicet ipse solus habeat vim constitutiuā tēporis vigentis ad se ipsum exercēdū.reliquis hāc vim nō habentibus.Et qz nulla apparet exceptionis ratio:sequamur generalē regulā.tanqz cōmunē huic z alijs preceptis affirmatiuis.f Negatiua vero pcepta obligāt semper z ad semper:phibēt enī mala.que nullatenus cōmittē da aut incurrenda sunt.Et licet oia negatiua pcepta conueniant in obligatione ad semper quo ad esse illicitū:differentia tñ quedā inter ipsa precepta extenso precepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actum peccati.Nam negatiua precepta de actib⁹ peccatorū obligāt ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed etiam quo ad actum peccati:quia phibent actum peccati.sed perseuerātiam in statu peccati talis vel simpliciter.Preceptū autē verbi gratia de nō retinendo alienum inuito dño.dupliciter intelligi potest:primo de detētione habituali:qñ nō est actus sed effectum peccati.z sic nō est pceptū phibēs actū aliquem.Quod patet ex eo qz qui absoluit etiam si dormiat retinet alienū inuito dño:sed phibet perseuerā tiā in statu peccati talis.Similiter z preceptū de nō retinendo habituliter odium erga deū.nō prohibet aliquem actum.puta actū odij diuini:sed supposito qz homo peccando mortaliter odio habuerit deum.ac per hoc perseueret vsqz ad cōtritionē in statu diui ni odij nō solum passiue.quia altissimus odio habet peccatores.ſs quod peius est actiue.quia perseuerat in statu peccati mortalis in cludentis in se diuinū odium propter contrarietatē ad dilectionē charitatis.prohibet perseuerantiam in statu peccati mortalis sim pliciter quo sit vt quia statibus sicut habitibus nō meremur nec demeremur sed actibus.nullū nouum peccatum cōtra hoc negatiuum preceptū incurratur nisi status talis de nouo acceptetur:puta si de nouo consentiatur in perseuerātiā talis status. Secundo de detētione actuali:que nihil aliud est qz consensus efficax in detentionem habituālē seu que est effectus peccati.z sic preceptū est prohibens actum peccati:z constat qz obligat semper z ad semper sicut reliqua negatiua.z sic proprie habet vim z nomen precepti: qñ precepta proprie de actibus sunt.f Discutiendo vero preceptū contritionis vt mixtum ex affirmatiuo z negatiuo sicut preceptum de restitutione:inuenimus qz obligat ad statim habendā contritio nē.sicut preceptū de restitutione obligat ad statim restituēdū.Et ratio est:quia tempus huiusmodi actuū dilatū annexam habet cō trarietatē ad virtutē.Restitutio ēn dilata annexā habet retentionem alieni inuito dño.que cōtrariatur iustitie:similiter contritio dilata annet.i habet retētionē diuini odij.q cōtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta pcepta exorbitāt a cōmuni regu la preceptorū affirmatiuoz:sed sequuntur eā obligādo tñ ad tps necessitatis.nā implicatio inhibite contrarietatis ad virtutē.deter minat tempus necessitatis ad statim:tempus quippe necessitatis exercēde affirmationis est tēpus ad actionem illam vigēs.sic qō nisi fiat incurritur peccatum.Sicut igitur preceptū de restitutione propter implicitam detentionem alieni obligat ad statim restituendū:ita pceptū de cōtritione.ppter implicitā detētionē odij ſ deū.obligat ad statim cōterendū.Et hec ꝑculdubio est ventas.

**Sed** Exurgit difficultas qñ peccatur contra hoc precepta Dicere enim vt prima facie apparet.qz cōtra pcepta affirmatiua obligātia ad statim peccetur statim/puta consumma to furto si non statim fiat restitutio peccatur cōtra preceptū restitutionis.omittendo statim restituere:z similiter cōsummato pecca to mortali.agitur contra pceptū cōtritionis si nō statim contritio habetur/irrationabile videtur:qz huiusmodi pcepta obligant ad singula statim.z nō ad primū statim tm.Ut patet ex eo qz translacto primo statim.non absoluitur a vinculo pcepti.sed remanet semper obligatus ad statim donec adimpleat preceptū.Si autem obligat ad singula statim.sequitur qz infinities peccat materiter non re stituēdo qui furatus est.z nō restituit statim.iuxta infinitas momēta temporis inter medij inter furtum z restitutionem si tandē fit.Ma gis aūt rationi cōsentaneū est.vt cōtra huiusmodi pcepta nine mo/is aūt rationi cōsentaneū est.vt cōtra huiusmodi precepta nine solum peccetur ex preteritione temporis.qñ nō solum omittit sed cōmittitur actus peccati determinātis preceptū affirmationi ad statim. ¶Pro cuius clariori notitia aduertēdum est.qz tripliciter inuenitur concurrere tempus vigens ad exercitū pcepti affirma tiui.Primo vt actus illius mensura simpliciter z absolute:sicut tē pus dicit festi determinat preceptum de audiendo missam, z qua dragesima ieunij preceptum.Secundo vt actus illius mensura ex preparatione ad aliū:sicut tempus precedens suscepti onem vel administrationem sacramenti determinat pceptū contritionis:nō ēn tēpus illud viget absolute ad cōterendū.sed si suscipiendi aut administrandum est sacramentum.Tertio vt actus illius mēsura ex cōnexione alterius actus:sicut tēpus significatū per ly statim. determinat preceptum restitutionis.quia actus differendi restitutionē.habet annexū actum volitarie detētionis alieni interim.Inter hec aūt tempora differentia vna ad propositū inuenitur:qz si tē pus viget ad actum vt illius mēsura absolute.aduenīente illo tem pore si omittitur actus ita qz omissio sit voluntaria priuatiue/quia scilicet potuit z sciuit exercere actum illum.puta audire missam z nō audiuit)incurritur peccatum omissionis contra preceptū illud. Si vero tempus viget ad actum vt mēsura illius ex ordine ad alte rū actū.aduenīente quocūqz tēpore nisi ille alter actus ꝑpter quē aliquis sit administraturus sacramentū nisi administret illud nec ꝑponat administrare illud in ꝓtritione.nūqz agit propterea contra preceptum cōtritionis:vt patet.Et simili mō eadem ratione ḡtuis cūqz aliquis non cōteratur statim.nisi ad hoc deueniat qz com missionis peccato incurrat detētionē diuini odij.non peccat mor taliter cuius perseueret in statu peccati mortalis:sicut qui nō sta tim restituit.nisi ad hoc deueniat qz cōmissionis peccato incurrat detentionem alieni.non peccat de nouo mortaliter. Contra pcepta nāqz hec de non detinendo odiū dei vel alienum.quia sint ne gatiua.commissionis peccato oportet qz agatur:ac per hoc si pro pterea peccatur cōtra precepta affirmatiua de restituendo vel cō terendo.quia contra hec negatiua agitur.non est omissio affirma tiui nisi assit commissio contra negatiuum.Et hec ablata omni scru pulo veritas amplectenda est.f Ex his autem patet quid dicendū sit ad motā questionē principalē:patet nāqz qz ꝑceptū cōtritionis nō determinatur secundum se ad tps memorie.sed ad statim. Et propterea nisi memoria afferat vigentem causam ad actū actualis detentionis odij dei.nō incurritur si[illegible] omissio contritionis: sed antiqua perseuerat. Nulla aūt apparet ratio quare memoria aut occursus commissi peccati vt detestandi.constituat tunc tempus necessarie commissionis ad detinēdum odium dei magis ꝑ occurreret:nisi forte aut ad diuine inspirationis sequelam dicatur occursum obligare.sed aliud est preceptum de sequela inspiratio nis diuine:aliud de restitutionis aut cōtritionis tēpore/aut occur sum seu memoriā tanqz appropriās materiam constituere dicatur



tempus agēdi:qz tps agēdi est qñ materia est ꝓsens.sed aliud est loq de necessitate agendi.aliud de commoditate seu congruitate agēdi.Approximatio ēn ad agēs liberū.nō cōstituit tps necessitatis sed cōmoditatis ad agendum:nos aūt vt patet ex dictis.tps necessitatis agēdi.ita qz nisi agat nouū peccatū incurrit ḡmus. Unde restat vt recordatio peccati cōmissi ḡtūcūqz practica non obliget ad cōtritionē:sicut nec in preceptis alijs occursus materie obligat ad actū.Et hoc loquendo de memoria ſm se:nam si sit sermo de memoria ſm suum effectū/in quem vt in pluribus habet (qz scilicet parit aut detestationem aut approbationem peccati cō missi occurrentis)sic obligat ad detestationem:que tamen potest esse attritio vel contritio.ne in approbationem lapsus fiat.

**Ad primam** Autem obiectionē in oppositū dicitur.qz vox dicentiū qz homo tenetur conteri qñ recordat/verificat ſm id qō vt in pluribus videtur accidere:quia scilicet cōmuniter practica memoria in nō dolente, parere appro bationē videtur.Dmi aūt tho.verba ſi exacte librent, non dicunt nant p alterum qñ.Nam dicunt qñ peccata memorie occurrunt, quum in periculo mortis exisit.aut aliquo articulo, vbi apparet tempus memorie determinat per tempus periculi mortis vel p ly precipue principalē denotat periculi mortis respectu alterius partis diuisitiue.scilicet aut alicuius articuli ꝛc.periculosius ēn omittit cōtritio in periculo mortis:qz non restat locus penitentie. Uel ly precipue denotat principalitatē rationis obligatiue ad cō tritionē.ita qz tēpus memorie est quedā ratio conterēdi: sed qz nō est sufficiens ratio obligandi ad conterendū.ideo addit principa lis ratio obligādi.dicendo quum precipue periculū aut articu lus ꝛc.redit eadē conclusio.Approbat aūt hanc doctrinā cōmu nis peccatorū attritio.qua fatenē sibi displicere cōmissa peccata z dicunt suā culpam.z confitenē qsiqs citra ablolutionē.z velleitatē habēt status sine peccato. Ubi ēn actus boni sunt z dispositiui ad penitentiā.adeo vt eccla tales cōfessiones suscipiēdas dicit extra de pe.z re.qō quidā:z tñ semper peccarēt mortaliter.omittēdo cō tritionem si tps memorie esset tps contritionis: quum isti actus nō sint sine memoria peccatorū. Nec obstat qz isti cōtriti nolūt su scipere absolutionē.dicētes se esse impenitētes: qñ narrare se ha bituali voluntate esse pseuerantē in statu peccati. non est pcīū: qñ non approbat sed narrat in penitētia.nec proponit tunc meretrix peccare.sed narrat tūc misertam status sui cum voluntate illius. Nolle esse absolut.actus bonus est indispositus tunc ad absolutio nem. ¶Ad secundā obiectionē dicitur.qz etiā qñ peccatū occur rit vt cōmittendū.sufficit nō cōsentire: nec tenet homo dissentire. ¶Ad tertiā dicit: qz licet nunqz sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: vt patet ex dictis. ¶Rome.4.martij.1518.

¶Circa dispositionem ad confessionem. Questio.8.

**Utrum** Cōfessurus peccata sua, tā potissimū debeat cogitare, quid faceret si non esset preceptum confitendi, an etiā veller confiteri z exinde iudicare cor suum. Et videtur qz sic:qz nisi paratus sit confiteri seclusō precepto,tam non ex amore noue vite.sed ex timore precepti confiteretur.

**Ad euidentiam** Illarum considerandum est, quod actuum humanorū eligibilium du plex est differentia. Quidam ēn ſm se boni sunt, z ideo eligibiles: vt diligere deū bene facere proximo z alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, z similiter propter aliud eligibiles: vt ieiunare.peregrinari z huiusmodi. hec ēn nullus sane mentis eligeret nisi propter aliud:puta mētis elevationem.carnis domationem.diuinū cultum z huiusmodi. Actus aūt iste de quo est que stio.ſ.proponere sibiipsi quid faceret si non esset preceptū de con fessione/constat qz non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malū z bonū est ſm se:est enim via ad bonū.si ad vo luntatem bonam terminat:z est via ad malū.si ad voluntatē ma lam terminat. Tum qñ actus iste non propter se, sed propter di spositionē preparationis [illegible] exercetur ad inuenīendum.an sit im preparatus homo ad co[illegible]tenduz etiam seclusō precepto. Restat ergo vt si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autem [illegible] propter aliud eligenda recte sunt, oportet duo considerare, alterū est vt cōsona sint fini bono.alterū est vt consonent eligenti. Uidemus ēn medicinas vel qz non consonāt modo pellēdo, vel qz proportionate nō sunt cōplectionibus infirmorū. ſm rectam ra tionem repelli ꝛc.f Et quidē qz actus iste.ſ.proponere sibiipsi qd faceret si ꝛc,dissonet a dispositione infirmorum(quales credimus communiter esse confessuros peccata sua)ex eo patere potest,qō actus iste nihil aliud est qz tentatio periculosa. Multi enim sunt casti.qui si tentarentur virginitatem perderent: z multi abstinent qui si tentarentur non abstinerent.z sic de alijs. Non conuenit au tem infirmis periculum:ergo actus iste non consonat dispositio ni consentium.f Uz dissonet etiam a fine.ſ.bono conscientie,ex eo patet:qz licet tentari vtile sit ad bonum virtutis.tamen tentari a seipso dissonantiam importat ſm rectam rationem:qz est seipsum exponere absqs necessitate periculo peccandi. Et cōfirmatur hoc, tum qz mutari debemus in actibus nostris deum:deus aūt nemi nem tentat:vt iacobus dixit.nō ergo debeo meipsum tentare. Tū qz in ceteris vitiosum esse constat tentare seipsum: ergo et in hoc. Antecedens patet:qz male faceret quis si proponeret sibi quid fa ceret si mulierem in lecto ꝛc.haberet,z similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, z alijs similibus conditionalibus seipsum tētaret. Tum qz officium diaboli est tentare:z huiusmodi conditionalibus deijcere mentem humanā.f Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum:ergo peccatū. Antecedens probat:qz perfecti nō egēt hac se tentatione discute re:qñ ipsorū charitas est adeo radicata vt dicere cum paulo pos sint,quis nos separabit a charitate christi?certus sum ēn qz neqz mors neqz vita ꝛc.Infirmis aūt sufficit si testimonii habeant con scientie sue qz deus super oia ament opere z veritate: hec ēn noti tia humano more sufficit.holbus ad accedendū.Dad sacramēta ec clesie:cui nō in hoc sufficiens.f Et hec in cōmuni dicta sint de huiusmodi tētationibus cōditionalibus:quas opera diaboli esse testat infinita multitudo peccatorū,que fierent si huiusmodi cōdi tionales sibi hoies proponerēt in variis z diuersis materijs,inci derent ēn in velleitates innumeras,que proculdubio essent pec cata mortalia:vt de se patet. Unde laudabiliter refert pudēs cu iusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas, scio quid facere deberem:sed nescio quid facerē. Optime dixit:qz ne scimus si diuina nobis tūc manus adesset sup caput nrm. ¶Ad propositam aūt conditionalē specialiter descendendo,apparet qz multo vanior est. Tum qz preceptū de confessione facienda est, de secundo ordine diuinorū preceptorum.ſ.de bono qz preceptū:ac p hoc sublato precepto non teneret quis confiteri. Sunt ēn diuina pcepta duplicis ordinis. Quedā de prohibitis qz mala, z pceptis qz bona:vt sunt pcepta de dilectione dei z dilectione proximi: hec ēn sunt pcepta qz bona sunt. Et similiter de furto z falso testimo nio:sunt ēn hec de prohibitis qz mala sunt. Alia vero sunt de bo nis qz precepta:vt preceptū de baptismo.baptismus ēn nisi institu tus esset.nō esset de genere bonorū:z potuit institui a deo ita qō cūqs aliud sicut baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt precepta de malis qz prohibita: vt sunt contraria sacramētis,non baptizari ēn z non cōmunicare z huiusmodi.nō sunt mala nisi qz prohibita sunt a deo post tot temporū curricula. s.aduenīente christo:vt de se patet. Unde si precepta hec secundi ordinis non essent,sicut stulte, maniter z superstitiose ageret si qs ad baptismum propter eternā salutē iret:ita siquis confiteretur z alia q̄ nunc sunt sacramenta ageret.f Et si conditionalem restrin gat,qz sacramento confessionis presupposito nullus esset obligā tus sub precepto ad illud.nunc dicit qz inanis quoqs est ista tenta tio quid tūc faceret.nā cōsentiens in hoc qz non confiteret, in nul lo peccaret:qz non confiteri nō est prohibitum qz malum,sed ma lum qz prohibitum.z ideo sublata prohibitione nō remaneret ma li ratio in nolle confiteri. Non soluz ergo confessurus peccata sua nō tenet ad tentandū se tali propositōe qd faceret si non esset pre ceptū cōfessionis:sed debet alienus esse ab hac tentatiōe, z si fue rit sibi ab alio illata,prudenter superare illam:vt predictum est.

**Ad obiectionem** Autem in oppositū negatur se quela:cum hoc ēn qz seclusō pre cepto non confiteret,stat qz ex quo video deū hoc precipere, amo z preceptosē z preceptum z finez precepti,z amore moueor ad im plēdum illud. Nec hoc eget probatione:qz ex se clare patet,z expe rientia testatur nulla nos paterno precepto imposita ex amore implere,que nisi precepta essent non faceremus:vepote vel nescie tes patris voluntatem, que per preceptum innotuit: vel scientes paternam amicitiam non offendi si illud omitteremus: vt patet in proposito si confessio esset non sub precepto,sed sub consilio. Fal sum ergo signum ad discussionem amoris assumeretur ex hoc in similibus.non operaretur quis sine precepto. Sed z in his que sunt ſm se bona vel mala,z ideo precepta vel prohibita,non est ta li discussione ideo examinandum:quoniam sufficit hominī habere

Universidad de Deusto
Biblioteca



ce)paratum ad implendum diuina precepta ex amore dei:non ¦ curando si deus non precepisset ꝛ alia huiusmodi incitamenta ad malum. ¶Plena est enim sacra scriptura quod est amandus.quod precepta sunt seruanda:ꝛ nunc̄ in ea legi preceptum.mandatum aut consilium.seruare precepta dei si deus non preciperet. Auguste die.viij.octobris. Anno domini.1518.

¶De confessione venialium ꝛ omnium mortalium. Q̄ō.ix.

**Queritur** Utrum sit presumptionis confiteri venialia ꝛ omnia mortalia. ¶Et videtur q̄ sic. ℣Primo:quia impossibile est vt quis omnia mortalia cognoscat:ad impossibile autem nemo obligatur. ¶Secundo:quia in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia cōfitebantur:vt patet prime ad cor.v. si quis inter vos est fornicator,aut auarus,aut idolatra,aut maledicus,aut ebriosus,aut rapax.cū huiusmodi nec cibum sumere.¶Et illud ad gal.v.manifesta sunt opera carnis ꝛc. ¶Tertio: quia nulla sunt opera nostra etiam bona quin sint peccata damnabilia si deus in iudicium intret nobiscum:iuxta illud:non intres in iudicium cum seruo tuo domine,quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.¶Item omnis homo mēdax:ergo ꝛc. ¶Quarto:quia dum volumus omnia peccata confiteri,nihil misericordie dei relinquere volumus ignoscendū:q̄ non confidere in eo sed in confessione nostra cupimus.ꝛ securi esse volumus,nec eius timere iudicium.

**Ad euidentiam** Illorum,scito duo hic verti in dubium:ꝛ an omnia mortalia,ꝛ an venialia confiteri sit presumptionis.¶Et de primo quidem clare patere potest,quod non presumptionis sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sedecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorū sententiam,vna conditio necessaria est q̄ sit integra quo ad peccata mortalia:non esset autem integra si quedam mortalia essent cōfessa ꝛ quedam non.℣Est autem huius ratio:quia peccata mortalia quecūq̄ simul in vno homine sunt,sic se habent q̄ sunt connexa ex parte auersionis a deo.ita q̄ vnum non potest remitti sine reliquis omnibus:iuxta illud augu.impium est a deo dimidiam sperare veniam.¶Et propterea sicut in prima penitentie parte que est contritio,necessarium est vt omnia mortalia concludantur( oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus ꝛ non de aliquo tantum)ita in secunda q̄ est confessio,oportet omnia contineri mortalia:sic enim integre homo submittit se ministro christi in confessione.sicut submisit se integre deo per contritionem.℣Et ne alicui liceat sentire contrarium,affero textum rotundum de pe.ꝛ re. omnis vtriusq̄ sexus. Vbi expresse ꝑcipitur q̄ quilibet omnia sua peccata solus confitearur proprio sacerdoti.¶Et quum ly omnia,nō distribuat pro venialibus(vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus.que sunt materia necessaria confessionis: vt etiam ibi glosa dicit. Restringere autem ly omnia ad manifesta tantum,temeritatis est:quia sine ratione ꝛ sine autoritate ꝛ cōtra communem sententiam doctorum rationiq̄ consentanea,fit restrictio ista.Imo in cōcilio florē.sub eugenio.iij.declarata est ista particula.omnia quorum memoriam habet.

¶De secundo autem,scilicet confessione venialium, cogitari vix potest q̄ sit actus presumptionis:quum clare liqueat q̄ accusare se in cōfessione de venialibus,est actus ꝛ humilitatis ꝛ iustitie vindicative in seipsum,seu penitentie.¶Et licet nō sit actus preceptus, est tamen consultus:consilium autem non datur de actibus presumptuosis,sed de actibus virtutum scilicet de bonis supererogationis.Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo:nam communiter de venialibus confitentur ꝛ crebro. magne autē ꝓsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorū ac religiosarū.Laudabilis siquidē mos hic vltra vim fatis factiuā acq̄sitiuā gratie ex virtute sacramenti,hz vim cōseruatiuā hominis in gratia dei:nā q̄ minima negligunt,paulatim defluunt,

**Ad primam** Autē obiectionē,dicitur primo q̄ ecclesia nō ꝑcipit q̄ quilibet cognoscat sed q̄ confiteatur omnia sua peccata mortalia quorum memoriā habet: hoc esū constat non esse impossibile.Dicitur secūdo negando q̄ sit impossibile hominem oīa mortalia cognoscere:peccatū quippe mortale quū sit voluntarium,non ex primos motus sed secundū rationē deliberatam,nullā habet in se causam quare sit impossibile vt cognoscatur ab eo qui commisit illud.Si enim impossibile est vt oīa cognoscantur:aut hoc est quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis(vt de gratia ꝛ diuinis dicitur)ꝛ hoc nō:aut q̄ sunt adeo minime entitatis vt cognosci non possint,ꝛ hoc nō:tū q̄ aliq̄ nos cognoscere conceditur:nil q̄ non est questio de cognitione q̄d est,sed de cognitione an est:nā sufficit penitentem cognoscere q̄ ipse cōmisit talem actum puta rapinā.licet nesciat diffinitiue quid sit rapina:tum quia actus humani deliberati contra dei legem nō sunt tam minime entitatis.Aut hoc est quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia:ꝛ hoc esse falsū patet.ex eo q̄ a primo die quo q̄s habuit vsū liberi arbitrij vsq̄ ad quecūq̄ die fuerit confessionis.nō fuerūt exercitati a quocūq̄ infiniti actus deliberati:vt patet.Aut hoc est quia sunt infinita nō simpliciter sed illi qui commisit:hoc etiam nō esse necessarium ex ℣ patet.q̄ multi sunt qui diarium operum suorū scribūt:ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia:vel sic q̄ sciat hec esse mortalia, vel in ambiguis q̄ sciat se commisisse tale de quo dubium est an sit mortale.Et scientia hec ꝛ sufficit ꝛ requiritur ad confitendum omnia mortalia quorum memoriam habet:ꝛ communis est omnibus penitentibus bene instructis.Obligat enim ecclesia ad confitendū oīa peccata mortalia quorū memoriā quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortaliū,siue sint manifesta mortalia,siue sint ambigue mortalia:tenetur enim omnia confiteri certa pro certis,ꝛ ambigua,p ambiguis. Sic est absq̄ nostra volūtaria glosa.sane patet planus sensus canonis omnis vtriusq̄ sexus:sic testatur cōmunis mos penitentium atq̄ confessiones audientium:omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur.Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se confessisse in sacrilegiū licet nō sit certus,si nō confiteatur de illo consensu vt opinato. ¶Ad secundam autem obiectionē dicitur,q̄ ex neutro illorū terminum habetur q̄ in primitiua ecclesia solā manifeste mortalia confiterentur homines:nam rer.alli non loquuntur de confessione:vt clare patet. ¶Ad tertiam dicit,q̄ opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primo vt ex nobis sunt:ꝛ sic licet dicantur dānabilia,p ꝙ to indigna sunt deo ꝛ felicitate eterna:non tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia.q̄m in veritate etiam vt ex nobis sunt.non sunt peccata mortalia.sed mūdigna diuina retributione.Et propterea dicitur:nō intres in iudiciū cum seruo tuo domine:quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.¶Eum est ex se.Et ad hūc sensum multa similia inuenies scripta.℣Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex deo in nobis operante per suam gratiam.ꝛ destinante in vitā eternam:ꝛ sic sunt merita ex condigno eterne felicitatis. Hec sunt dānabilia,sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiā: vt patet ex verbis apostoli.Reposita est mihi corona iustitie, quā reddet mihi dominus in illa die iustus iudex:non solum autē mihi,sed ꝛ his qui diligunt aduentum eius.Vbi videos secundum iustitiam a deo iusto iudice reddendā coronam diligentibus ipsum deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra moralia:quia opera nostra sunt dānabilia ꝙ tū est ex nobis.Oportet esū inspicere ad opera nostra bona simpliciter,vt sunt in veritate qualificata. puta a charitate ꝛ gratia infomata ꝛc.non secundum quid (puta vt sunt ex nobis)quando iudicari debent si sunt peccata vel nō: ꝙ ius ad beneficia diuine gratie,reuerētiam diuinam gratiarū actiones,laudesq̄ diuinas exercendas cōsiderata,oia nostra vt sunt ex nobis multum prosint:ꝛ nō solum in nobis,sed etiam in beatis cōsiderato hec creature vilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia:tremunt potestates.

℣In augusta vindelicorum.die.xxix.septembris. 1518.

¶Utrum circūstantia diei festi sit necessario confitenda. Q̄ō.x.

**Queritur** Utrum circūstātia diei festi sit necessario confitenda. ¶Et videtur q̄ sic.¶Quia circūstātia repugnās spāli ꝓcepto,est specialiter explicanda ſm omnes,sed tp̄o festiuum repugnat precepto de observatione festi:ergo. ¶Minor probatur.tum autoritate ambro.super illud luce .xj. archisynagogus indignans q̄ sabbatho curasset.lex enim inquit in sabbatho nō minem curare,sed seruilia opera facere.i.peccatis grauari prohibet. Tum autoritate san.tho.in secunda secunde.q.cxxij.ar.iij.ad 1um. Tum autoritate aug.in lib.de decem chordis.

**In oppositum** Est multorum modernorū opinio,tenens circūstantiam temporis festiui non esse necessario cōfitendam,nisi in cōcepti de festi peccatū sit mortale.¶Et hec est tertia conclusio.

**Rideo.** In hac questione due sunt opiniones. Una est tenentium partē affirmantium ꝛ ℣ mouentur ex rōne quam tangit san.tho.ſ.q̄ quū in festo ꝓhibeat oē opus seruile, et peccatū mortale sit magis opus seruile q̄ op⁹ corpale(puta arare)magisq̄ contrarietur peccatum mortale sanctificationi adquā ordinatur festum.q̄ opus corporale(vtpote per se ꝛ directe excludens illam)consequens est,q̄ vtriusq̄ prohibitio sub precepto cōprehendatur.Aliorum vero opinio oppositum sentit:ꝛ hi mouentur ex eo,quod ex solo sensu literali secundum diony.ꝛ aug. potest trahi efficax argumentum.¶Dionysius enim affirmatio non precipitur.ex ipsa non committur q̄ eius opposita negatio prohibeatur,q̄us prohiberi possit.

**Ad ea** Vero q̄m oppositū obijciunt,respondeo. ℣Et ad autoritatē amb.dicit cum.s.th.q̄ sensum mysticū ꝛ non literalē tangit. ¶Ad autoritatē ipsius sancti tho.dicit dupliciter. Primo q̄ loquit de ꝓcepto quo ad suū finem, qui sub ꝓcepto non cadit,ꝛ nō de ipso ꝓcepto absolute:intantū enim dicit repugnare huic precepto peccatū mortale inquantū excludit sanctitatē ꝛ applicationem ad diuina,que est finis precepti.℣ Secundo q̄ loquitur de precepto hoc indistincte.ſ.ꝛ literaliter ꝛ spiritualiter intellecto.vnde eodē contextu de operibus seruilibus corporaliter ꝛ spiritualiter,doctrinā tradit.Et tū constat ibidem in responsione ad primum,cessationem a peccato sub sensu spirituali huius ꝓcepti claudi:ꝛ sic non numerari inter precepta decalogi,sed tm̄ ſm sensum literalem ꝙtum ad id q̄d continet de iure nature. ¶Ex hoc autem q̄ aliquid repugnat precepto huic mystice,non potest trahi efficax argumentum:sed rationabilis exhortatio. vt ꝛa peccando in festis abstineat(ne de nobis dicatur,populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longe est a me)ꝛ com.missa confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna vel tanta parte in diebus festis,quatenus reprehensi temporis sacra reuereantur. Mediolani.die.xxiij.aprilis.m.cccc.

¶De fide ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria. Q̄ō.xj.

**Queritur** Utrum ad fructuosam absolutionem in sacramento penitentie exigatur fides,qua penitens credat certissime se esse absolutum a deo. Videtur q̄ sic.℣Primo:q̄ oportet fidē habere in verbum christi.quodcūq̄ solueritis super terram. ¶Scō:quia si per impossibile confessus non sit cōtrit⁹: aut sacerdos non serio sed ioco absoluat,si tamen credat se esse absolutum,verissime est,absolutus:tanta res est fides in verbum christi.℣Probatur assumptū ex ecclesiastica historia:quia beatus Athanasius ludens cum pueris baptizauit eos,sicut videtur ritū a sacerdotibus:ꝛ baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Item quidam mimus,vt placeret imperatori,ludicro baptismo est baptizatus. ¶Tertio:quia non sacramentum sed fides sacramēti iustificat:ſm illud aug.Sacramentū abluit,nō q̄ fit,sed quia creditꝝ. ¶Quarto:quia plus est a cōfitēte requirendū an credat esse absolui q̄ an sit vere contrit⁹:quia contritio nunq̄ est vera satis:q̄ si esset vera,non tamē certa,et si certa,non tamen satis:fides autem ꝛ verbū christi sunt certissima,ꝛ sufficientissima. ¶Quinto: quia non solum attritus absq̄ obice actualis peccati vel propositi,sed etiam cōtritus accedens ad sacramentum,a gratia cōsequēda est alienus nisi crediderit in absolutionē: quia sacramēta essent in mortē ꝛ damnationē etiā cōtrito. ¶Sexto: quia ad sacrām ꝓnie accedit homo petens a deo remissionem peccatorum:scriptū est aūt:quicqd orātes petitis,credite q̄ accipietis:ꝛ fiet vobis.¶Et iacobus dicit:postulet autem in fide,nihil hesitans:ergo. ¶In oppositum est communis ecclesie sensus.

**Ad euidentiam** Illorum sciendū est nouitatē superexortam esse, q̄ huiusmodi fides adeo exigatur vt plus q̄ contritio requirenda sit,ꝛ damnandi sint omnes qui nolunt confidere sese absolutos donec certi sint se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista,primo super cōmunissimis scripture autoritatib⁹ de fide ac spe in verbo dei:puta:memor esto verbi tui,in quo spē dedisti:ꝛ similia infinita.Secūdo super cōmunib⁹ de efficacia sacramentoū:scilicet q̄ fideo est q̄ae in sacris operat.Tertio sup spālis christi verbi ad ꝓpositum pertinētis efficacia certissima:quodcūq̄ solueris super terrā ꝛc. ℣Ex huiusmodi siquidē efficacie certificatiōe deducit oportere cōfitentē credere se absolutū si sacerdos absoluat,siue erret,siue nō erret:sicut etiam certus est se esse baptizatum.etiam si sacerdos erraret ipsum baptizando.Adiungunt q̄ dicendo quodcūq̄ solueris,dedit potestatem:dicendo erit solutum,excitauit fidem de effectu. ¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina,facile patet distinguendo de duplici fide quam habere possumus:scilicet vel acquisita vel infusa. Nam si sermo est de fide infusa(que est vna de theologicalibus virtutib⁹, cui⁹ plena est sacra scriptura,sine qua impossibile est placere deo,

Universidad de Deusto
Biblioteca



et per quā sancti vicerūt regna, opati sunt iustitiā; cōstat q̄ illa est necessaria ad sacramētū pnie: qm ipsi? nō nisi christifideles baptizati capaces sunt. Ex huiusmodi fides ꝫ ad sacramēta se extēdat (vrpz in symbolo) non tñ extēdit se ad hec singularia: puta q̄ hoc sit sacramentū. ℣ q̄ in hoc sit effect? sacr̄: verbi gr̄a: tenemur credere vnū baptisma in remissionē peccatorū: sed nō teneor credere, q̄ dñ iste sacerdos abluit ioseph adultū iudeū. dicēs ego te baptizo in nomine patris ℣ filij ℣ spūs. ſ. sit ioseph vere ꝫsequutus gratiā dei ℣ characterē: q̄ ex intētione baptizātis vel baptizati pōt occulte huiusse simulatio talis q̄ nō intēderit ille facere qō facit ecclesia, aut ioseph non intēderit suscipere baptisma: vt ꝑ tibus nostris de facto cōtigisse fidi quidam iudeus coꝝ me cōfessus est: ℣ hec quo ad characterem. Quo ad gratiā vero, quia potest esse q̄ ioseph cū proposito deliberato fornicationem cōmittendi baptisma susceperit, ac ꝑ hoc gratie dei obicem posuerit. Similiter ꝓsset dari exēplum de eucharistia: cuius em̄ teneamur ex fide credere in hostia rite consecrata esse verū corpus christi nō tamē ad fidem infusam spectat credere an ista hostia sit rite ꝯsecrata: tum ꝓpter intentionem ministri: tum etiā ꝓpter incertitudinē materie, ℣ similes ptculares defect? humanos. Ratio aūt vniuersalis ẽt sub fide infusa nō cadūt huiusmodi particularia. ℣ q̄: fidei infuse, (vrpote de iuine veritati innixe) nō pōt subesse falsum. est em̄ nō minus circa verū q̄m quecumq; sciētia acq̄sita, que nō nisi veroꝝ est. Esset aūt quādoq; circa falsum, si extenderet se ad hec ptcularia, vt ꝑz ex infinitis similibꝰ q̄ possunt afferri in medio. Nō spectat igitur ad fidem infusam credere absolonis effectū in hoc ptculari, puta in me ipso. sed ad fidē ipsam infusam pertinet credere absolonē ab ecclesiastico ministro rite factā efficacem esse. ℣ in suscipiente digne gratiam operari. Hec siquidē fide nullus pōt errare: sed credendo effectum in me vel in illo determinate, possum errare: quia potest adesse impedimentū aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus ℣ verbo dei ℣ sacr̄is: ℣ specialiter efficaciam certissimā illi? verbi: quod cū q̄s solueris sup terrā, in subiecto dispōsito: sed nō habemus infusam fidē q̄ in me effectū sortiatur, q̄ ego sim subiectū dispōsitū: q̄ pōt in me inueniri impedimentū ignotū. Ex quo aūt nō ꝺz subesse falsum fidei, que nō nisi veroꝝ certissimoꝝ est, excitatur imo certificatur fides infusa ꝑ illud verbum, erit solutum in celis. de effectu absolutionis in subiecto dispōsito, ℣ non in me qui forte nō sum dispōsitus. ℣ sic fides esset falsa. Erronea igitur inuenit opinio dicta de fide infusa intellecta: q̄ sequitur q̄ infuse fidei posset subesse falsum. ¶ Si aūt dicta opinio intelligat de fide acquisita, erronea quo q̄s mente mā licet acquisita fides circa huiusmodi ptcularia dicatur (tali nāq; fide credimus hāc hostiam rite cōsecratā esse. ℣ hunc rite baptizatum. ℣ similia) sed hec fides nō est illa qua in verbo christi cōfidimus, que in sacramētis operatur, qua credimus efficax esse christi verbum, quodcūq; solueris super terram. ℣ reliqua que fidei sunt christiane. Et ꝓpterea ex illis authoritatibus, que de fide infusa loquuntur, non potest acq̄sita fides cōcludi: nec potest fides ista de obiecto: (scilicet me esse absolutū etiā per absolutionem in effectu coram deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita ꝑm cōmunem legē. ℣ nescit an sit in gra dei. Nec aliquis est q̄ certꝰ sit se esse sufficienter dispositū q̄ gram dei que ꝑ absolutionē ꝓcedit: iuxta illud iob. x. si simplex fuero, hoc ipm ignorabit anima mea. ¶ Amplius fides ista pōt esse in scismatico vel hereticō alias bene confitente: esset igitur iste vere absolut? si errans sacerdos ipsum absolueret. ℣ cōsequenter iste simul esset in gratia dei (quia vere absolut? coram deo). ℣ in peccato mortali. q̄ hereticꝰ vel scismaticus: quod est impossibile. ¶ Amplius. Si fides ista est q̄ quātū credis tantū habes, quū fides ista sit opꝰ humanū (q̄ est acquisita) cōsequens est vt in ope siue fidei, cōfidētia penitentie cōsistat: quod est alienū a christiana veritate. ¶ Amplius. Quū nec ex sacra scriptura, sacris canonibus, ecclesie traditione, sacrisq; doctorib⁹, dispositionis istius necessitas in sacramento pnie habeat. ℣ rōni aduersetur, non videtur ꝓsumptione aut ignorantia ista excusari.

**Ad obiectiones** Infinitas de fide vt respōdeas, habeto ꝓ oculis hāc distinctionem: scilicet vel ex parte sacr̄orum vel ex parte suscipientis. Et dicito. q̄ fides certissima est. ℣ esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesia docet, dum in orationibus posti communionem petit sacerdos q̄ susceptum sacramentum non sit mihi reat? penā, non ad iudicium ꝛc. Consequenter etiam docet omnem q̄tumcūq; credentem post cōfessionē. ℣ absolutionē dicere: domine nō sum dignus ꝛc. ℣ non aduertere ad distinctionem hanc, est vt puto causa dicte nouitatis.

**Ad primam** Ergo obiectionē dicitur, q̄ in ꝺbo dei et christi sufficiēs fides habet: quum q̄s credit oēs articulos fidei. Nec fides infusa ꝙ credimus in deū ꝛc. est de effectu horū verborū in me: vt dictū est. ¶ Ad secundā dicitur, q̄ peccat argumentū ſm nō causam vt causam quo ad sacramentū baptismi. Nā non ideo ſli fuerūt ꝺe baptizati q̄ credebāt se baptizatos, imo credebāt frāte nihil recipe gr̄a sed ideo baptismus iocose factus est ꝺe baptism?, q̄ intentio iocosa nō ad baptismum sed ad exercitium baptismi refertur. Simile est em̄ delectandi causa baptizare ℣ baptizari, sicut si ananitie cā quis baptizaret aut baptizaret: vtrobiq; em̄ est verū baptisma: q̄ delectatio ℣ anamitia nō baptismi sed q̄ ille exerceat vel suscipiat baptismum causa est. Secus autem esset si intentio iocandi ab baptismum retineretur. sic q̄ nō baptizare sed similitudinem baptismi exercere aut suscipere intenderet ioci aut ananitie gratia: tunc enim nullum esset baptisma. ¶ Quod autem assumitur q̄ non contritus si absolutur credēs se absolui est vere absolut?: nisi sit ita attrit? q̄ fatē virtute clauiū de attrito ſm quosdā fiat cōtritus: impossibile est. Nam ex eo q̄ ponit incontritus ℣ virtute clauiū nō factus de attrito contritus, oportet q̄ aut sua fide acquisita sit iustificatus, qō est erroneū: aut q̄ simul sit incontritus ℣ absolut? apud deum, qō est impossibile. ¶ Ad tertiam dicitur, q̄ sacramentū abluit nō q̄ fit. hoc est nō ſm substantiam facti: sed quia credit. hoc est ſm virtutem creditam in eo. ℣ n onquia creditur a suscipiente effect? sui in eo certissime ab hoc. Et nota q̄ non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed imperſonaliter quia credit. hoc est ꝓpter rem creditam: nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, nō baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu ecclesiam, includitur res credita: cuius nec a suscipiente nec a baptizante: vt patet si infidelis baptizaret infantem aut adultum, dicentem velat q̄ tum valere potest. ¶ Ad quartā dicitur, q̄ assumptum nō solum falsum. sed ꝑ ꝓsumptuosum est valde ꝛtra vniuersalis ecclesie ritū: attrito enim est summe necessaria. Ista aūt fides acq̄sita de effectu sacramēti in seipsa est impossibilis: q̄ semper est ℣ debet esse ambigua: nec est requirenda a cōfitente: qui nisi crederet se absolutum, absolutioni se nō submitteret. Nec obstat q̄ contritio sit incerta: iuxit enim deus ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod aūt dicit, q̄ nunq; est vera fatis. falsum est: vt patet in multis cum vera ℣ sufficiēti cōtritione cōfitentibus, q̄uis incerta eis. Et quum subditur, q̄ fides christi est verissima et certissima ℣ sufficientissima: respōdetur q̄ talis est de rebus subiectis fidei infuse: sed nō de impertinentibus ad ipsam: vt sunt ex parte nostri singulares singulorum effectus sacramentorum. De his enim nec certa nec incerta est fides infusa: quia nō est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramēta certissime cōferenda suscipientibus digne illa: vt in concilio Floren. sub Eugenio. iiij. determinatum est: ℣ ex apostolo assumptum est, dicente: qui manducat ℣ bibit indigne, iudicium sibi māducat ℣ bibit. Ubi etiam apostolus, ſm quid reputare se homo debeat dignum vel indignum ꝓmittit dicens: probet autem seipsum homo: ℣ sic de pane illo edat. Ubi ex subiunctis q̄ si nosmetipsos iudicaremus non vtiq; a domino iudicaremur, patet q̄ probare seipsum est se ipsum iudicare: contra ꝛe vindictam exercere: quod vocatur cōtrario communi vsu ecclesie ℣ doctorum. Et ꝓpterea falsum ac nō merarium esse cōstat q̄ plus est a penitēte requirēdum si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti q̄s de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit apostolus. iubet ecclesia, exigunt omnes cōmuniter confessores. Credere aūt se penitentē omnino effectum habiturum, nouitatū exigit dogma.

¶ Ad quintam dicitur, q̄ duoū que ibi tanguntur, primum q̄ attritus nō ponēs obicem nō cōsequit gratiam absolutionis nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntarie dicitur, apponēdo nouellū

igitur ℣ cōfitendum. q̄ effectus sacramētalis absolutionis rite facte: (scilicet a debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam. ſ. peccatorē cōfitentē dignum absolutione) est peccatorum remissio: quam autoritative quidē solus deus facit: ministerialiter autem minister ipse christi sacramēto mediāte efficit. Sic em̄ ad literam implet illud, quorum remiseritis peccata remittuntur eis: nō q̄ ꝑsus ecclesia remittat q̄s deus: tanq; deus ecclesie iudicū sequatur. Nō enim dixit quorum remiseritis peccata remittent eis, in futuro: sed remittūtur in presenti: ad denotandum q̄ ipsa per ministrum remissio est vna atq; eadē cū remissione quā facit deus. Illam quippe vnā ℣ eandē remissionem peccati quā sacerdos ministerialiter facit, efficit ℣ deus autoritative: sicut eandem ꝓsessionem panis in corꝑus christi quā sermo christi per os sacerdotis operatur, efficit deus autoritative. Et licet olim dubia fuerit hec questio, hodie tamen determinata est in cōcilio florent. sub Eugenio. iiij. Ubi dicitur: effectus huius sacramenti est absolutio a peccatis. Absolutio inquit nō declaratio, nō par. Et rursus effectus sacramenti huius dixit, non effectus solius dei. Et hinc patet, q̄ sacerdos absoluendo seruatis seruandis, ℣ in veritate absoluit a peccatis, ℣ per viā sequele declarat penitentem absolutum. ℣ certificat (humana tamē coniectura) peccatorē de peccatorū remissione. Remanet enim semper ſm cōmunem legē peccator ambiguus de cōsequuta apud deū remissione: quia semp restat ambiguū nobis an ex vel cū infusa charitate sacramentū sulceperit penitentie. ¶ Quocirca nouitia opinio relata nō opinio ſd error est: ꝑ q̄to efficaciam adimit sacramento penitētie sine credulitate effectus in seipso. ℣ nulli cōferri veniam remittente sacerdote dicit, nisi credat sibi remitti: ℣ quod intolerabilius est nec intelligibile, manere: scilicet peccatum etiā remissione facta ℣ gratia donata nisi credat penitens peccatū remissum. Indigna nempe sunt hec non solum eruditorum sed quoumlibet christianorū auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandū est illud philosophi: quolibet proferente contraria solicitum esse stultū est. Cōstat enim baptismum remittere peccata absq; tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes fere tremore domini referros semper dubios de diuina in se gratia ℣ penitentie et eucharistie sacramenta suscipere, et sic ambiguos perseuerare. Imo et hoc sacri doctores laudant: et eius oppositum ꝓsumptioni communiter ascribitur aut ignorantie.

**Ad primam** Ergo obiectionem, ꝺ q̄ diuersus remittē di modus omnes hmōi autoritates manifestat. Solus em̄ deus peccata remittit: autoritative: cui quo stat q̄ minister euangelicus autoritate a deo concessa peccata remittat ministerialiter, mediāte christi sacramento ad hoc ab ipso christo instituto. ¶ Ad secūdā dicit, q̄ sacramentalis absolutio dr̄ operari remissionē peccatoꝝ dupliciter: vel in voto vel in exequutiōe. Nā q̄ ante cōfessionē remissionē cōsequit, ex sacramētali absolutione in voto cōsequitur: iuxta illud: dixi confitebor. ℣ tu remisisti: ꝑculdubio mediāte cōfessione, ad quā tēdēs dixi cōfitebor: alioquin non oportuisset dicere dixi confitebor: sed sat fuisset dicere, dixi aduersum me iniustitiā meā dño. Et si quidē ante absolutionē cōsequit penitens remissionē peccatoꝝ, per sequētē absolutionem augetur gratia remissiua peccatorū: si vero nō ꝑfus cōsequutus est venia, cōsequitur per absolutionē. si tñ (vt dictū est) dignus absolutione tūc est. ¶ Nec hec ex proprio arbitrio dicimus: sed ab vniuersa ecclesia accipimus, confitente vnū baptisma in remissionē peccatorum: per ora similiter intelligendo vt diximus scilicet q̄ baptisma in exequutione remittit peccata in illo in quo inuenit peccata non remissa ex baptismo in voto. ℣ digne ad baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Ihec enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione partictpātiū sacramēta ꝓuenit. Auguste die primo octobris. 1518.

¶ De effectu excommunicationis. Questio. xiij.

**Vtrū** Excōicatio ꝓmet a participatione interiori fideliū. Et videtur q̄ nō. Primo: quia excōmunicatio nō tollit plus ꝺ ecclesiastica autoritas iurisditionis pōt cōferre: est em̄ excōicatio actus potestatis, nō ordinis: sed iurisditionis: quam non dedit christus maiorem in auferēdo ꝙ in cōcedēdo, quū ipse sit magis promus ad inferendum bona ꝙ mala. Sed ecclesiastica huiusmodi potestas nō pōt dare fidē spem ℣ charitatē, per ꝙs q̄libet fidelis participat interius alioū fidelū bona: ergo nō pōt tollere huiusmodi participationē interiorē. ¶ Secūdo: q̄ excōicatio cōiter se habet ad iustā ℣ iniustā: est em̄ vtraq; efficax ad ligandū: q̄ vt greg. dcit, ℣ habet. xj. q. iij. sententia pastoris siue iusta siue iniusta



vidētie. ꝓ: missionis ꝛc. ℣ sic fides debet esse in oratione absq; hesitatione aliqua. Alio modo ex parte eius q̄ orat vel ꝓ quo orat ℣ sic nisi pie q̄s dubitaret de effectu petito, plerūq; fides inuenit ref falsa: vt patet in paulo orante. q̄ absq; hesitatione credendo q̄ acciperet id qō peteret, iuxta dñi doctrinam, rogauit ter vt stimulus carnis a se discederet. ℣ nō est cōsequutus effectū petitum: vt patet. 2. ad cor. 12. Ihinc em̄ patet q̄ fides q̄ accipiamus q̄cūq; petimus, non refert ad rem petitā accipiendā simpliciter ℣ absolute: ſz q̄tū est ex parte diuine misericōrdie ꝛc. alioq̄n esset q̄q; falsa. et pauli fides fuisset falsa: potest em̄ aliūde ex aliqua ex parte nostri ratiōe fieri vt illud nō accipiamus. Unde saluator de hac fide docēs premittit: habēte fidē dei. ℣ subdit. amē dico vobis ꝛc. ostendens q̄ hoc q̄ firmitas nostre fidei de effectibus particularibus debet esse de illis quātum est ex parte dei. ℣ nō ex parte nostri. In augusta vindelicorum. 26. septembis. 1518.

¶ De effectu absolutionis sacramentalis. Questio. xij.

**Queritur** Utrum sacramentalis absolutiōis effectus sit remissio culpe. Et videt q̄ non. Primo: q̄ solius dei est remittere culpam: vt omnis scriptura ℣ ecclesia fatetur. ¶ Secundo: quia culpa est remissa a deo ꝓponēti confiteri anteqū penitens a sacerdote absoluatur: iuxta illud, dixi cōfitebor. aduersus me iniustitiam meam. ℣ tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ In oppositum est, q̄ sacramenta noue legis conferunt gratiā: ſm communem ecclesie doctrinam.

**Ad euidentiam** Huius questionis, scito antiquaz esse hanc questionez. ℣ in. 18. di. 4. sen. tractari. Ubi q̄ obscure satis sunt autoritates antiquorum doctorum applicate ad hoc. magister sen. concludit sacerdotē euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum a deo. ℣ ad ecclesie communionē admittere. Nouitia aūt quedā opinio addit sup hoc effectu pacem animi: q̄m ante absolutionē inquieta est anima de remissione suoū peccatoū, recepta aūt absolutione cum fide q̄ vere absoluat, fit secura aia de remissionē peccatoū percepta. ℣ in pace quiescit. tātiq; fit fides de gratia ꝑsentu ministerio sacerdotis. q̄ peccatū maneret nisi remissum crederet: non em̄ sufficit remissio peccati ℣ gratie donatio. sed oportet etiā credere esse remissum. ¶ Verum si dñi verba diligentius ꝑspecta fuerint quum potestatē sacramentalē dedit. aliter sentiendum est. nō enim dixit, quorum declarauerit is remissa peccata. sed dixit quorum remiseritis peccata. ℣ similiter dixit q̄cūq; solueris. Neq; dixit remittūtur eis aut solutum erit quo ad ecclesiam: sed solutū erit in celis, ℣ remittuntur eis, simpliciter et absolute. Ideo si verba dñi sunt vera in sensu proprio, conuincunt ecclesie ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate christi: par enim ratio est q̄ verba hec dñi ad sacramentū penitētie spectantia in proprio sensu verificent. ℣ q̄ verba eiusdē ad sacramentū eucharistie ꝓtinentia (hoc est corpus meū) in proprio sensu verificent. Nulla em̄ est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur. ℣ illa a ꝓprio sensu aliena faciamus: presertim quum maius miraculuz sit q̄ de pane fiat corꝑus christi ministerio sacerdotis. Unde si verba eucharistie a sacerdote prolata vt vera sint compulerūt vt fateamur hoc idest contentum sub hac specie est corpus meum. ſ. christi: nō minus compellamur ad verificandum hec dñi verba (quorum remiseritis peccata remittuntur eis. ℣ quoc̄unq; solueris super terram erit solutum ℣ in celis) in sensu proprio. credere q̄ sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores a culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo christi per os sacerdotis dicentis absoluo te a peccatis, q̄m eiusdez christi sermo per os sacerdotis dicentis hoc est corpus meum. vter q̄s igit operatorius est eius qō significat, seruatis seruandis. ſ. concurrente ex parte ministri autoritate (non enim quilibet homo, sed sacerdos ordinarium vel delegatam autoritatē habēs est minister sacramētalis absolutionis) ℣ ex parte penitētis debita dispositione, vt. ſ. sit absolutione dignus. Alioq̄n extremus rediret error a hiero. dānatus: vt pro nō arbitrio dānare innocentios ℣ absoluere noxios posse dicatur, sicut etiam in sacramēto altaris nō q̄cunq; materiā sed panis tritici et tantū cōfect? per illa verba. nō diaconi sed sacerdotis ministerio prolat? cōficit corpus meum. In cuius signū dominus quum daret potestatē remittendi retinendiq; peccata, premisit accipite spiritū: scilicet sinbungendo quoū remiseritis peccata ꝛc. tanq; diceret spiritū: scilicet dirigēte quoū remiseritis peccata remittūtur eis, ℣ non spūs vestro mstigante. Mouet ℣ dirigit procul dubio spiritus sanct? ad absoluēdum vel ligandum, quum seruatis vtriq; seruādis minister christi absoluit vel ligat. ¶ Credendū est

Universidad de Deusto
Biblioteca



est timenda:sed excōmunicatio iniusta nō priuat excōmunicatū cōmunione interiori.sed solum exteriori:ergo excōmunicatio simpliciter nō priuat nisi externa cōmunione fideliū. ℞ Et cōfirmatur: quia in sacra scriptura nūq̄ inuenitur excōmunicatio nisi p priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pena:vt patet discurrenti per epistolas iohannis ⁊ pauli in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca cōmunio:nam quum tradebantur sathane solum extrinsece vexabant:vt patet ex eo q̄ ibi dicitur:vt spūs salu⁹ fiat.puine ad cor.v. Nō nisi voluntarie ergo dicitur,q̄ excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis ecclesie.

**In oppositum** Est magister sententiarū in.viij.dist. iij.quē cōmuniter doctores sequi in hoc videntur. ¶ Ad euidētiā questionis huius sciēdū est, q̄ oportet extremū vtrumq̄ vitare,ne in errorē incidam⁹. Tria siquidem inueniunt in cōione fideliū ẽten⁹ fideles sunt. Vnum est cōio extrinseca in simul oꝛatione:vt fit cōueniēdo ⁊ ecclesia ad missarū aliorumq̄ diuinorum officiorum solēnia:⁊ hoc est vnū extremū. Aliū est sanctorū cōmunio:q̄ fit per charitatē vnientē christi mēbra sm fidē formatā capiti christo ⁊ reliq̄s christi mēbris similibus:⁊ hoc est alterū extremū. Tertium est cōmunio fideliū sm cōmunia suffragia,q̄ in ecclia ex institutione ecclesie fiūt:vt pz in oationibus ⁊ missis,⁊ hoc est mediū. ¶ Dupl⁹ ergo cōtingit in ꝓposito errare:vel dicendo q̄ excōicatio aufert solā extrinsecā cōmunionē: vel dicendo q̄ excōicatio tollit directe oēm cōmunionē: vtrumq̄ ẽm est falsum: vt patebit. Veritas autē est.q̄ excōmunicatio tollit extrinsecam ⁊ intrinsecā quo ad cōmunia suffragia cōmunionē fidelium:⁊ supponit ablatam cōmunionem sanctoꝝ per charitatem.

¶ Pro quorū intellectu(quia de externa communione nō est dubium)videnda est primo differētia inter dictas duas cōiones internas:⁊ mōstrādum est deinde q̄ altera earū p excōicationē auferatur. ¶ Cōmunio fidelium quū cōsistat in cōferēdo ⁊ recipiendo, opꝰ q̄ interna etiā cōmunio cōsistat in collationibus ⁊ receptionibus. Et collatio quidē fit meritis oationibus atq̄s suffragiis apd deum adiuantib⁹ ⁊ intercedētib⁹ pro aliꝭ. Receptio aūt fit suscipiendo ex aliorū ope vel gratiam vel gratie augmentum, vel ꝓtectionem diuine assistētie a malis ꝓsentib⁹,vel ad bonū promouētis ⁊ huiusmodi. Verū collationes horū spiritualiū auxiliorꝝ ex duplici oꝛdine cām̄ q̄nq̄ oꝛdinē excharitate immediate:vt quum in charitate cōstitutus ex priuata intētione oꝛat, operaꝫ affligitꝰ se pro alio,⁊ impetrat illi vel gratiā vel gratie augmentū vel adiutoriū ꝺ tentationes ⁊ huiusmodi. Vel ex charitate mediāte institutione seu actione ecclesie:vt quū ex missis diuinisq̄ officiis aliqꝭ adiuuaꝫ ad bonum opandū vel ad malū vitandū:hec ẽm ex charitate,sancta mater ecclesia instituēte sunt.⁊ p cōmuni ecclesie bono oꝛdinata:⁊ p singulis eius mēbris agit ea, iuxta singuloꝝ fidem deuotionēq̄ offerentium. Et ad hoc collationū genus, spectat sacramentoꝝ collatio q̄ christifidelibus dispensantur: qm̄ actione ecclesiastica ꝓferunt. ℞ Quocirca inter cōmunionē internā sm charitatē immediate ⁊ cōionē internā mediāte ecclesie institutione seu actiōe,ex parte receptoꝝ nō est differētia sm substātiam:sed sm magis ⁊ minus,nisi quo ad gr̄as sacramentales:qm̄ omnia illa spūalia dona q̄ ego possum recipere ex vna communione possum recipe ex alia:⁊ ecōtra. Excepta (vt dictū est) sacramentali gratia:vtputa charactere in sacrameto cōfirmationis,⁊ simili ter in sacramento oꝛdinis:hec ẽm nō pōt quis accipe ex cōione solius charitatis:sed oportet interuenire cōionem sm ecclesiasticā sacramenti actualē susceptionē. Cōio siq̄dem in sacrametis in voto tm̄,stat infra limites cōionis charitatis:sz cōio in sacris sm rē, ad cōmunionem actionis ecclesiastice spectat. Et hinc pz q̄ recepta differūt sm magis ⁊ min⁹:q̄ cōstat q̄ maioꝛ gr̄a habet quum sacramenta actualiter sumunt,q̄s cū in voto tm̄. ℞ Ex pte aūt collationis inuenit magna differētia sm substātiā : qm̄ interna cōio charitatis immediate,in meritis oationib⁹ suffragiisq̄ ꝓuatis cōsistit. Cōio aūt charitatis ad itima penetrās mediāte eccl̄e actione seu institutione,in meritis,oationibus suffragiisq̄ cōib⁹(hoc est in ipsi⁹ eccl̄ie ⁊ sacramētis ac sacrālib⁹)vt in actionibus cōsistit. Quat ẽm eccl̄ia,suffragat,meretur,sacramēta dat ⁊ sacralia ex charitate ꝓcul dubio : ⁊ his efficit apud deū,vt nō solum ecclesia sed singuli fideles bonum gratie aut augmentum, ꝓtectionem et reliquā bona habeamus,nisi obicem ponam⁹. ℞ Ad primam communionem spectat illud:particeps ego sum omnium timētium te. Ad vtrāq̄s simul spectat articulus fidei:scilicet sanctoꝝ cōmunionem:quoniam ad illum spectat, cōmunio in sacramentis. Prima cōmunio non est propie nisi existentis in charitate : secunda autem ad christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit nam ⁊ pro peccatoꝛibus ecclesia oꝛat(⁊ frequenter exauditur) etiam ꝓteritis.ex hoc q̄ missas celebramus pro cōuersione peccatoꝝ. Hec autem dicta sunt a deo nota vt nulla egeant probatione:qm̄ ex ritu ecclesie,apparet eoꝝ veritas. ¶ His autem premissis manifestū est.q̄ excōmunicatio q̄ extra ecclesie cōmunionem ponit,ab actionib⁹ in quib⁹ ecclesia stice charitatis communio cōsistit vt actionib⁹,separat: ⁊ cōsequēter a receptionibus que ex illis actionibus ꝓueniunt segregat. Et q̄ inter hec multa sunt interioꝛa bona animeꝫ cōsequēs est vt excōmunicatio a cōmunione multoꝝ internoꝝ bonoꝝ separet excōicatū. ℞ Vt autem excōmunicatio extra ecclie cōionē ponat quo ad actiones ecclie (ex qua cetera pendēt)manifestat ex eo q̄ ecclesia nō oꝛat pro excōicatis. Cōstat'esn q̄ nō licet celebrare ꝓ excommunicatis:imo (vt bernardus dicit)vide q̄s mala sit excōmunicatio: q̄ in ꝓsentia ecclesia pro indeis ⁊ paganis oꝛat,sed nō ꝓ excōmunicatis. Probaturq̄ hoc radicaliter ex euāgelica doctrina:cōstat enim q̄ ecclesia nō oꝛat sm cōmunem legē nisi ꝓ fratrib⁹ nostris:sed excōicati non sunt nisi fratres:ergo ꝛc. Minoꝛ pz ex eo,q̄ saluatoꝛ nr̄ matth. xviij. (vbi excōicandi authoritate ecclie dedit,dixit de excōicato, sit tibi sicut ethnic⁹:id est gētilis. Vbi manifeste apparet,q̄ excōmunicatio ex fratre facit nobis sicut gentilem:vnde aug.dicit:nolli illū tam reputare in numero fratrū tuoꝝ:ergo. ℞ Amplꝰ. Si excōmunicatus extra ecclesiā ponit quo ad externa tm̄, sequit q̄ excōmunicatio nō egeret authoritate christi:quā qlibet ꝓnceps,qlibet ciuitas,qlibet cōmunitas pōt externā suā cōionē ponere. Cōstat aūt christi authoritate excōicationē fieri matth.xviij. vbi subiungit:amen dico vobis, q̄cunq̄s alligaueritis sup̄ terram(gloſa, vinculo anathematis)vbi chrys. dicit. Vide qualiter duplicib⁹ colligauit necessitatibus:⁊ pena que hic est :scilicet ꝓiection ab ecclesia.sit tibi sicut ethnicus:⁊ supplicio futuro,quod est esse ligatū in celo. ℞ Amplius. Ecclia extra seipsam excōicatū eiecido,ab obibus his separat q̄ suis mēbris cōfert : sed ipsa ecclesia sua institutione ⁊ actione confert membris suis cōmunes oationes, suffragia ⁊ huiusmodi:ergo hec tollit excōmunicando.⁊ ad hec admittit recōciliando. Maioꝛ patet ex eo q̄ excōmunicatio est suprema pena ecclie:non esset aūt suprema si nō tolleret totū q̄ ecclesia dedit:qm̄ adhuc maioꝛ super esset pena si adhuc restaret separādus excommunicatus ab his q̄ dedit ⁊ dat cōmune ipsa suis membris. Minoꝛ probaturꝫ ecclia instituit missas nō solum pro ecclesia in cōmuni,sed pro singulis:vt patet in canone misse:vbi dicitur, p ecclesia tua sancta catholica,quo ad primum,⁊ omnib⁹ orthodoxis atq̄s catholice ⁊ apostolice fidei cultoribus,quo ad secūdum. Instituit etiam in memento pro aliquibus singularibus oꝛari, instituit horas canonicas et oationes pro fidelibus:vt patet. Hec omnia esse suffragia ⁊ ab ecclesia ⁊ in persona ecclesie qui dubitat, nō eget rōne.sed sensu. Et sic pz excōicatum esse alienū ab actionibus cōmunibus quibus ecclesia cōmunicat suis fidelibus. Et pz cōsequēter alienū quoq̄ esse a fructu illarū actionū:hoc enim manifeste sequitur. Et quia fructꝰ actionū illarū sunt adiuuari ad gratiam vel gratie augmentū,ad bene operandū,ad declinādū a malo,ad resistēdum diabolo ꝛc.ideo patet q̄ a multis internis bonis excōicatio separat. ℞ Et cōfirmat authoritate aug.de verbis apostoli:sermo.lxviij.omnis christian⁹ q̄ a sacerdotib⁹ excōicat,latius tradit. Quoꝛquia scꝫ extra ecclesiā diabolus est,sicut in ecclia christus:ac per hoc q̄si ꝺ diabolo traditur,qui ab ecclesiastica cōione remouet. Vbi habes q̄o extra ecclesiā intelligit aug.nō ecclesiam materialē,nō extrinsecā cōionē,sed extra christū. Replicabo aūt dicit, quasi diabolo tradit:q̄ nō tradit diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idē est authoritas hieron.quorum dimissoꝛis peccā ꝛc.id est q̄bus ecclesiā interdixeritis,nisi recōciliari per satisfactionē fuerint.ipsis tamia regni celestis clausa erit. Et habētur.xj.quest.iij.ambe authoritates. Ex quibus patet q̄ excōmunicatio ab internis bonis excludit (que regni celestis ianuam aperiunt)pro quanto priuat excommunicatum a communibus ecclesie suffragiis:per q̄ interna bona a diuina misericordia liualiter omnia disponente ad nos descendunt.

**Ad obiectionem** Ergo primā in oppositum dicit licet omnia suffragia ex charitate ꝓcedant:non tamen omnia eoꝝ. ⁊ modo a charitate oꝛdinata ꝓcedunt. Sz quedā ꝓcedunt immediate ꝑ ipsas priuatas intentiones seu actiones fidelium:⁊ horum cōmunio spectat ad ecclesie institutionem seu actionem sm̄ ꝓpriam rationem:⁊ ista nō tollunt directe per excōmunicationē,sed ꝓ accidens tollente charitatem ⁊ consequenter cōionē istā. Quedam autem suffragia procedunt ex charitate per ecclesie actionem:vt sunt



communia suffragia q̄ in ꝓsona ecclie fiunt:⁊ horū cōmunio spectat ad fideles oēs,ab ecclia nō ꝑcisos:sunt enim hec cōia fidelib⁹ omnibus etiā existētibus in pcto mortali:vt ꝓbatū est. Et hec est differētia inter hominē fidelē existētē in mortali pcto absq̄ excommunicatione vel cū excōmunicatione.q̄ non excōmunicat⁹ adiuuatur a pia matre cōmunib⁹ ecclie suffragiis:excōicatus aūt nō adiuuaꝫ per illa.sed sibi ipsi relinquit vt gentilis.iuxta dñi ꝑceptū: non tñ omīno deserit illos mater eccl̄ia:quia requirit illos vt resipiscant nec saluti eoꝝ sicut nec pa,,gnoꝝ negligit:vt aug.vbi supra subiūgit. Et ad hanc solicitudinē vltra personale omnes spectat, q̄ ecclesia obligat clericum excōmunicatū ad horas canonicas: sicut ⁊ omnes excōmunicatos ad ieiunīū ab ecclesia instituꝝ. Cō ceditur igitur q̄ excōmunicatio non nisi ꝓsuppositiue tollit cōmunionē charitatis:sed cum hoc stat q̄ directe tollit cōionē suffragioꝝ cōmuniū ecclie:ac per hoc internoꝝ bonoꝝ que sunt illorum suffragioꝝ fructꝰ:q̄ ista nō spectant ad cōmunionem charitatis immediate:de qua sola dictū est.ꝓceps ego sum omniū timētium te:q̄ uis hec ꝛ da veritas intelligēda sint in ꝓsona veri membꝛa ecclesie nō ꝓcisi ab ea:hic enim vere dicit:particeps ego sum ꝛc.quia omnīū simpliciter est ꝓceps. ¶ Ad secūdā dicit.q̄ propue loquendo excōicatio iniusta quo ad ipsam causam(pura pro non crimine)non est excōmunicatio simpliciter ⁊ absolute:sed sm quid tantum.hoc est in foꝛo mōiciali. Et q̄ nō sit simpliciter excōmunicatio:patet ex illa vniuersali:iniustū iudiciū nō est iudicium: excōmunicatio enim quoddā iudiciū est. Et manifestatur facile: quia excōmunicatio actus iudicis est:actus aūt iudicis est ius dicere:cōstat autem q̄ dicere iniustum nō est dicere ius. Et similiter excōmunicare est ius tale dicere : iniusta aūt excōmunicatio est iniustum tale dicere:nō igit est excōicatio si iniusta est sm substantiam excōicatio. ℞ Secus aūt est de iniusta ex parte motiui: puta quia ille potest excōmunicari ex suo crimine,sed tamen ego non moueoꝛ nisi ex odio ad excōmunicandū. Hec enim excōmunicatio est iusta sm se,q̄uis sit iniusta ex parte motiui:⁊ ideo est vere excōmunicatio,⁊ omnes excōicationis effect⁹ secū fert. Sed excōmunicatio sm se iniusta.nō fert secum excōmunicationis effectus nisi in foꝛo exteriori:nō est enim sic excōicat⁹,priuatus suffragiis ecclesie sm veritatem:quia nō est vere excōmunicatus in celo:quia nō est ecclie nō auditoꝛ.ac per hoc non sicut ethnicus. (vn de aug.de verbis domini matth.xviij.cepisti habere fratrē tuum tanq̄ publicanū:ligas illū in terra ,sed vt iuste alliges videnam iniusta vincula dissumpit iusticia). Parere tamen excōmunicationi debet.ab extrinseca cōmunione se abstinendo:q̄ in foꝛo exteriori.hec autem in nullo foꝛo:⁊ ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem : vel in facto:puta si excōmunicat quis quia non tenet concubinam,vel in iure,vt si excommunicet post legitimam appellationē ab eodem,⁊ huiusmodi, vt habes in gloſa dicti ca. Non ergo cōmuniter se habet excōmunicatio ad excōmunicationem iustam ⁊ iniustam:sed ly iniusta est conditio diminuinꝫ rationem excommunicatiōnis: sicut homo nō se hz communiter ad hominem verum ⁊ pictum. Et ꝓpterea nō est de natura excomunicationis iudicandum secundum quod saltuatur iniusta:sed simpliciter ⁊ absolute,prout est in sua integra ratione ⁊ efficacia,quam solum significat excommunicatio ꝓprie et formaliter loquēdo,q̄si actus est iudicis dicētis quis. ℞ Ad confirmationē dicit,q̄ ex sacra scriptura habet excōicatū priuari ē spūalibus bōis ⁊ regno celoꝝ matth.18. Ex eo,n.q̄ ecclesie fit vt gentilis , priuatur ecclesie suffragiis : sicut gentilis expers cōiis est.ex eo aūt q̄ ligatus est in celo,priuaꝫ bonis soluentibus vincula celestia. Habet quoq̄ idē ex ipsa forma excōicationis:nā ea q̄ extra fiūt ab ecclia sunt signa eoꝝ q̄ fiūt intus. si erroꝛ nō intersint. Et ꝓpterea ex hoc ipso q̄ ecclia ab eccl̄iastica cōione excludit ꝓ separat hoiem excōicū. ℞ Significat illū ab interna cōione ecclie separari. In cuius rei signū in primitiua ecclia etiā sensibiliter ꝓ tot demonum excōicati tradebantur:quasi a christo exciſi. Nec ? verū q̄ in primitiua ecclia sola externa pena excōicati multa bant:sed vltra externas addebant externe pene a diabolo : sicut vltra interna bona in primitiua ecclia boni visibiliter visitabant a spiritu sancto:loquntes linguis ꝛc. Nec obstat q̄d dicit, vt spiritus saluus fiat:quoniam hoc spectat ad finē.constat aūt q̄ excōicatio priuat etiam suffragiis ecclesie,⁊ relinqt hominem sibi ipsi, vt resipiscat.vt spiritus saluus fiat:est enim velut medicina quedam in ca.quum medicinalis.de sen.excommu.lib.vj. Auguste, die.29.octobris.1518.

¶ De impletione iniuncte penitentie. Mō.14.

**Queritur** Utrū pniā ꝑ sm canones imposita a cōfessoꝛe,si nō impleatur in hac vita,exoluēda sit in alia vita. Et videtur q̄ nō:q̄ nec cānones pniales nec sme hoīs intelligunt imponi nisi in hac vita:vt patet discurrēdo. ℞ Et cōfirmaꝫ q̄ mortui sunt extra territoꝛium humani iuris:ꝫ stat aūt ipune posse non parere extra territoꝛium ius dicēti.

¶ In oppositum autem est cōmunis ecclesie sensus.

**Ad euidentiam** huius sciendū est.q̄ pena rite imposita . q̄ in hac q̄stione nuncupaꝫ pena canonica,duo in se cōtinet. Alterū est id qō pro culpe satisfactione debet:qm̄ nisi penitēs remaneret debitoꝛ ad satisfaciendū diuine iustitie,nulla deberet ei pena imponi. Claues enim ecclesie sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutione.ita nō ligant ꝑ sm rei veritatē nisi alligatione dignos:sic em̄ ⁊ non aliter cōfessoꝛ exhibet se christi ministrum vtendo claue potestatis. Unde ad discernendū dignos ab indignis.data est ei altera clauis.s. autoꝛitatis discretiue. Alterum est id qō confessoꝛ apponit: qō se habet ad primū sicut determinatū ad indeterminatum, ⁊ sicut qualitas ad substantiā,seu accidentale ad substantiale. Hā ad satisfactionem pro peccato,substantialiter exigit q̄ pena fuſic.Inter exoluak: an aūt tali vel tali pena satisfactio fieri debeat: pro indeterminato habetur donec a deo vel homine determinetur:pura q̄ ieiunet, peregrinetur ⁊ huiusmodi. Et qm̄ possunt etiam he determinationes mutari(vt patet quum imposita penitentia commutatur,⁊ substātiale debitum satisfactionis qō erat quasi vestitum priori qualitate penitentie indut ex cōmutatione nouam qualitatem:pura si prius erat sub forma oationis,⁊ postea mutaꝫ in formā eleemosine)ideo vt accidentale ad substantiale,⁊ vt determinatio ad determinabile se habet qō apponit a confessoꝛe ad id qō pro peccato satisfactione exoluendū restat. Impoꝛtat ergo canonica pena,nō solas qualitates appositas ab hoīe ꝑ sm canones.nec solam suppositā penā peccato debitā:sed vtrūq̄. Ita q̄ inter penam debitam pro satisfactione peccati simpliciter ⁊ absolute,⁊ penam canonicam, hec est differentia,q̄ illa primo modo significat nuda: secundo aūt, hoc est per penam canonicā,significatur vestita ꝑ determinationes a confessoꝛe canonice appositas. ¶ Quocirca ad propositam questionem respondendum cum distinctione est:vt vterq̄ extremus erroꝛ vitetur. Nam si dicatur q̄ penitens non remanet post hāc vitā obligatus:errabunt multi,inferentes ex hoc q̄ mors absoluit omnes a penis debitis pro peccatis,dummodo hic fuerint impositeꝫ confessoꝛibus ⁊ acceptate, q̄uis non exoluerint omnes . hoc enim clare constat esse erroneum. Et rursus si dicatur q̄ penitēs remanet obligatus post hanc vitam:errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet q̄ mortui tenentur ad ieiunia,peregrinationes ꝛc. quod est ridiculum. ℞ Dicatur ergo ꝑ m distinctionem iam dictam ⁊ probatam, q̄ pena canonica non remanet exoluēda q̄tum ad qualitatem ab homine appositam:⁊ ex hoc sequitur quod non teneantur ad ieiunia et alia huius vite opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem penam: et ideo sequitur q̄ post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est: q̄ satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, secluſa impositione canonis ⁊ sacerdotis, ⁊ nunq̄s est soluta in hac vita. Et hoc n.cōuincit primo q̄ aut nunq̄s exoluet:⁊ sic petīs remanebit absq̄ satisfactione(q̄ est impoſe in his qui saluantur)aut quod exoluet post hāc vitam:q̄ est verissimū.⁊ a catholica ecclesia cōfessum. Cōuincit secundo q̄ non est eadē rō de remanſione post hāc vitā pnie sacralis quo ad substātiale,⁊ de aliꝭ penis vel operationibus impositis a iure humano vel ab homine : puta quod dicamus horas canonicas,q̄ ieiunem⁹ in quadragesima ⁊ huiusmodi. Manifesta siq̄dē est diuersitatis ratio,ex hoc q̄ pniā sacramentalis claudit in se penā debitā simpliciter ,satisfactiōe peccati,ratione cuius remanet:q̄ pena simpliciter debita pctō,non hic tantū, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam celestē ingressus patebit.pene aūt ⁊ opa alia solūmō presentis vite exercitationes debitas continent:⁊ ideo cum vita presentis totaliter spirant.

**Et per** hoc patet rnsio tam ad primā obiectionē q̄s ad secūdam:vtraq̄s.n.loq̄tur de vinculo canonū quo ad ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca



quod ex solo humano vinculo pendet. Pniam aũt sacramentalẽ remanere cõstat non ex canonis vinculo: sed ex eo q̃ in ipsa clauditur pena simplr peccato debita hic aut in futuro, tam hoīs q̃ canonis arbitrio seclusa. Auguste die. xxx. septemb. m. cccc. xviij.

## ¶ De pontificatu.

¶ Utrum cõfessor teneatur occultã seruare deliberationẽ ꝓfitentis se omino occisurũ regem aut pontificẽ summum. ¶ Questio. xv.

**Queritur** Utrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem, aut pontificem summum. ¶ Videtur enim q̃ non. Tum quia confitens non habet ↄtritionẽ aut attritionẽ de tali deliberatione, ⁊ cõsequenter non est occultanda a sacerdote, sicut nec a deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est cõmunissimum, non cõmittendũ: cum cõfessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurũ: igit licitũ est illud reuelare vt caeat.

**In oppositum** Aute est authoritas theologoũ in iij. dist. xxj. ubi cõmuniter tenẽt, q̃ in nullo casu etiam infectionis hereſis licet reuelare peccatũ in cõfessione detectum: vt patet in sancto tho. sco. petro de palude ⁊c.

**Hec questio** Mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerẽdissimum dominum cardinalem, qui de hoc per contatus iussit vt scriberem: completiue autem propter opinionẽ panormitan. in cap. omnis vtriusq; sex⁹ de penit. et remiſ. Unde duo facienda sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum sit: ⁊ sic satisfiet obiectis.

**Quo ad** Primum, Panormita. ex quibusdam innocentij verbis in eodem cap. motus dixit, q̃ ꝓfessor potest reuelare ne eueniat tantũ malũ: dixitq; hoc sentire innocentiũ: fundatq; se super rationibus principio adductis. ſ Sed vt melꝰ veritas elucescat, fundetur opinio ista sic iuxta verba innocentij. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, que a penitente iñcꝫtum penitens est dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendũ non dicit ab eo iñcꝫtum est penitens: quia implicat esse obstinatũ ⁊ penitentem respectu eiusdẽ: ergo. ſ Preterea ex parte peccati: ⁊ idẽ redit. Illa tantũ cadũt sub sigillo ꝓfessionis, que reuelanꝫ vt occultabilia sacramẽto cõfessionis. Sz obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur vt occultabilis p̃ sacramentũ: q̃ implicat ꝓponere vt absolubile ⁊ vt ptmar: ergo. ſ Et similiter põt fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tñ se extendit sigillum, ad que se extendit ministeriũ cõfessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hec de primo.

**Quo ad** Secundum. Ista opinio tripliciter errat primo a veritate: ex triplici enim capite ostendit talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. ſ Primo: quia eusdem rõnis est cõfiteri peccatũ vt absoluendũ, ⁊ cõfiteri impedimẽtum prohibens absolutionem: vt pz ex eo q̃ ad eundẽ iudicẽ ⁊ in eodem foro spectat nosse vtrũq;, quid absoluendum sit ⁊ an adsit impedimentũ aliqꝫ, alioq̃n non posset nisi casualiter recte absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelak ⁊ cognoscitur vt impedimẽtum prohibẽs absolutionẽ: ergo eiusdẽ rõnis fori ⁊ iudicis sunt: ſz cõstat peccatũ reuelari a penitente ministro dei: ergo ⁊ obstinationem. Et p̃ hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſe: qñ penitens inquantũ penitẽs non solum dicit ea quorum penitet, sed impedimẽta vere pnie, ⁊ sic dicit se obstinatum. Et similiter nõ solum quod ꝓponitur vt occultabile p̃ absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentũ absolutionis, infra ordinem occultabilitũ clauditur. Et similiter ad ministerium cõfessoris pertinet non solũ absoluere, sed impedimẽta absolutionis cognoscere. ſ Secũdo: q̃ sermones, circũstantia, ⁊ vniuerſaliꝫ q̃cquid dictũ pãdit hoc petiñ cõmissum ⁊ ꝓfessum huiꝰ persone, cadit sub sigillo ꝓfessionis. Sed manifestare homicidiũ ab hoc cõmittendũ, pandit peccatum tam cõmissum ⁊ cõfessum, scilicet voluntatem, qua deliberauit se homicidium cõmissurum: ergo cadit sub sigillo ꝓfessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex panormita. Non enim videt q̃ in cõfessione illiꝰ obstinationis reuelantur duo connexa scilicet cõmissum ꝓpositũ, ⁊ cõmittendũ factum: ⁊ q̃ similiter in reuelatione quam faceret cõfessor, non solum reuelaret cõmittendum factum, sed cõmissum ꝓpositũ. ſ Tertio: q̃ si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo ẽtum est natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo cõfessionis: ⁊ tũc: ergo nõ esset reus violati sigilli cõfessionis, quicumq; reuelaret aliquem obstinatũ in odio, in luxuria, in superbia ⁊c. que sunt manifeste contra communem ecclesie doctrinam: ergo. Et propterea sanctus tho. vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum. ¶ Errat secundo a cõmuni theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi etiam si aliquis obstinatus in hereſi cũ periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut ⁊ baptismus immundus verum sacramentum est. Et tanto detestabilior est error iste, quanto materia hec theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canoni inserta: sicut etiam materia de trinitate.

¶ Errat tertio ab ipso innocentio: cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum innocentij serie apparet, due ibi distinctiones ponuntur: altera de cõfessione, altera de fine confitentis. ſ De confessione quidem: quia primo ponitur cõfessio sacramentalis: secũdo confessio per modum secreti: scilicet dico tibi hoc in penitentia, seu in cõfessione. De fine autem, quia aut ꝓpter partẽ penitentie suscipiendã, ⁊ orationum suffragia ⁊ cõsilium anime sue: aut propter auxilium vel consilium non anime, sed ad alia. ſ Et dicit ibidem innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, q̃ cõfessor tenetur occultare: ⁊ q̃ non placet sibi responsio dicentium q̃ non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: ⁊ dicit q̃ tenetur manifestare non obstante cõfessione. Ex quibus apparet, q̃ oppositum concludit ejus quod panormitan. somniauit.

¶ Hec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquis valet. Quia (vt patet ex dictis) et sufficit q̃ manifesteretur vt impedimentum contritionis, et confessio immunda vere sacramentalis confessio est ⁊c. ſ Unde tu simplex confessor caue a summa angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem panormitan. Rome die. xvij. septemb. m. cccc. xiij.

## ¶ De pollutione ex audientia cõfessionis proueniente.

¶ Utrum cõfessor cognoscens ex his que audit in confessione sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. ¶ Questio. xvj.

**Queritur** Utrum confessor cognoscens ex his que audit in confessione sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. ¶ Videtur q̃ sic. Primo quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hec est huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia in poteſtate ipſius stat ut ſerre causam pollutionis talis: voluntaria enim est audatio talis: vt patet. ¶ Secũdo: quia sicut tentatio carnis ex his proueniẽs non excusatur a peccato veniali (dicente Aug. q̃ nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur a mortali: est enim huiusmodi seminatio fm se mortalis, sicut tentatio venialis. ¶ Preterea. Si excusaretur a peccato mortali, hoc esset quia sic esset voluntaria causa q̃ non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis ad quas naturaliter sequitur effectus, ⁊ sequela est cognita: quicumq; enim vult antecedens, vult consequens necessarium naturali necessitate ⁊ cognitum: ẽjus diuersimode: quia antecedens directe, Consequens vero indirecte.

**In oppositum** Videtur, ⁊ est multorum opinio: ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalum cũ pluribus inconuenientibꝰ puta q̃ bonus cõfessor nõ posset vacare saluti animarũ: imo q̃ curatꝰ qui tenetur ad audiendas confessiones, teneret omittere curã omnẽ: quãdoq; (puta in pascha) esset perplexus audiẽdo vel omittendo, propter ꝓceptum, quo alligatur penitens ⁊c.

**Ad euidentiã** Huiꝰ dubitationis, primo inducet dus est intellect⁹ ad cõ[illegible] Deinde intenta rñsio ratione firmãda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

**Quo ad** Primum scito, q̃ aliquid est duplr volũtarium, Primo in ſeipſo: cum. l. aliqꝫ vult illud facere, puta dormire. Alio modo in ſua cã[illegible]: puta cum aliquis vult bene comedere ⁊ bibere, que sunt cau[illegible] non hoc vellit vt dormiat. Voluntarium autem tãtum in cau[illegible] ad bonitatem vel malitiam moralem, an in ſeipſo an in ſua fiat: ex quo enim fm causam tantum habet rationem bonꝰ vel mali moralis: ⁊ si in ea quoq; tñ oportet habere rõnem bonꝰ vel mali moralis: ⁊ si in causa tñ cõsistit moralitas, cetera erũt p̃ accidẽs: ⁊ sequẽter per accidens erit vtrũ in somno vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc aũt seq̃t q̃ qñ pollutio est volũtaria in sua cã tñ, non refert vtrum pollutio sequatur in vigilia vel somno: ac per hoc si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem, si etiam eueniat in vigilia, non auferet virginitatem, nec erit mortale peccatum. ſ Cum autem in questione proposita seminatio non sit voluntaria secundum seipsam, sed in sua tantum cã, idẽ est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur q̃ sequitur statim ⁊ vigilando, ⁊ si cognoscitur quod sequetur in octe sequenti dormiendo.

¶ Ad hoc ergo questio eis venit, q̃ si talis pollutio in somno nõ esset peccatum mortale, nec in vigilia, ⁊ si in vigilia, q̃ ⁊ in somno. ſ Nec obstat hic, si dicatur q̃ hoc nõ sequitur, quia in somno homo nõ põt peccare. Quia hoc non est verum nisi de peccato volũtario secundũ seipsum, ⁊ quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum aũtẽ voluntarium in causa ⁊ in seipso, potest homo cõmittere in somno vt ex quens. Mulier enim que ideo obdormit, vt a consanguineo quasi nescia oppũmatur, incestus rea est ⁊ virginitatem vtramq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus vt mediũ cõueniens ad perpetrandũ peccatum. Nec minus reus est vtẽs seipso dormiente ad peccandum q̃m vtẽs ministri alicuius opera ad explendũ homicidium, qõ cõtingit compleri dormiente eo qui precepit. ſ Pari igitur mõ cadẽ existẽte ratione boni vel mali in somno vel vigilia in proposito, cũ constet ex sancto tho. in. iij. sen. di. xx. q̃ pollutio in somnis accidens, cum secundum se non sit voluntaria, secundum causam considerãda indicãdaq; est, ⁊ q̃ pollutio ꝓuentens in somno ex cogitatione disputationis vel predicationis de materia venerea non est peccatum. prouenies vero ex cogitatione tali ⁊ delectatione absq; consensu est peccatũ veniale: sequitur q̃ si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quo q; modo aut non sit peccatum aut sit venale. ſ Nec obstat si dicatur, q̃ sequela futura in somno aut nescitur aut non consideratur, sequela aũt que tunc est in vigilia, ⁊ scitur ⁊ consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus: multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia testatur: tũ propie nature cognitione: tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter, ⁊ si consideraret, non propterea peccaret. Nõ enim causa quare talis predicator aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: q̃ nescit talem sequelam, aut quia non aduertit: sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio vero sine consensu veniale. ſ Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore ⁊ predicatore absolute, sed tali scilicet ignorante aut inaduertente: cum tamen de eis absolute sit sermo. ſ Ex his igitur patet tam hoc demonstratum esse q̃ huiusmodi pollutiones q̃ secundum se non sunt volite, sed displicent, sine in somno sine in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione vel extra sine peccato est, ipsa quoq; sequens pollutio sine peccato est: ⁊ similiter si cũ peccato venali ipsa quoq; venialis est: ⁊ si cum merito, ipsa quoq; cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur (vt curatus) sed quilibet vacans animarũ saluti, sine peccato quandoq; ⁊ quandoq; cum veniali tantum et quandoq; cum merito audiat talia, interroget respondeatq; consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoq; non solum non peccet, sed mereatur: ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est: nec ecclesiam polluit, si in ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur, Hec de primo.

**Quo ad** Secundum: iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio scilicet q̃ voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate ⁊ malitia morali secundum bonitatem vel malitiã cause tantum: sed hec pollutio (de qua est ꝙstio) est voluntaria in causa tñ, ergo ⁊c. Cum igitur cã quandoq; non mala, ꝙq; bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. ſ Et propriis ꝙs[illegible] obatur dicta conclusio ⁊c. Voluntarium indirecte, i. qꝫ est in ꝓ[illegible]estate volũtatis, nõ imputatur voluntati ex eo quia potest facere ⁊ non facit, sed ex eo q̃ potest ⁊ debet facere ⁊ nõ facit. Sed in proposito pollutio hec nõ cadit sub volũtario nisi indirecte (qꝫ. l. volũtas non diuertit ab auditione, que est eius causa) ⁊ volũtas cũ[illegible] nõ tñ debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis ⁊ similiũ: ergo hoc nõ imputat volũtati. Declarat minor: q̃ nullus artifex debet omittere inchoationẽ aut profecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materie: stulte esñ aliquis omitteret cõstructionem serre aut gladij ex eo q̃ rubiginem contrahant: propterea q̃ ex ferro fiunt: ⁊ sic de alijs. Pollutiones autem ⁊ stimuli carnis in proposito cõtingunt ex necessitate materie: ex eo enim quod res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, predicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis ⁊c. ſ Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina triplici de anima, vbi in capitulo, de motiuo principio vult aristo. quod quandoq; intellectu non precipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis ⁊c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materie venerge, omittere non solum necessarias, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones ⁊c. nam aliquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tãtum, de huiusmodi disputare, audire ⁊c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, ⁊ ratio docet. ¶ Unumaduerte in re hac quatuor: primum in mente: secundum in imaginatione: tertiũ in ore: ⁊ quartum in corpore. ſ In mẽte quidẽ, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tẽtatio in mẽte: aliud est enim tentatio in mẽte, ⁊ aliud in carne tñ: hec enim (vt dictum est) ex necessitate ꝓuenit materie, ⁊ ꝺ voluntatẽ fuisse ꝓsupponitur. Illa autem ad voluntatẽ currit: ⁊ ad cõsensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõsensus, primus fit: omittere dz tã incoationem q̃m, ꝑsecutionẽ: quoniã ad mortale petñ nulla rõne, ꝓperandum est. ſ In imaginatione vero, ne timeat commotiões carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motũ circa partes imaginatas, ita imaginatio huiusmodi cõmotionũ, que magna est in timentibus: causat illas: eueniteq; actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare cõmotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habẽte ꝓ obiecto huiusmodi cõmotiones: timor autem habens ꝓ obiecto dei offensam cũ eleuatione ab imaginatione talium, valde iuuat cõtra huiusmodi commotiones. Unde huiusmodi confessores saluti animarũ vacare sic debent, vt de huiusmodi cõmotionib⁹ quas patiunt, ẽtum possunt nõ cogitet q̃ uis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. ſ In oze autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: ⁊ ẽtum possunt celeriter hec pertranseant: agentia namq; naturalia magis videtur agere ex mora, q̃m ex magnitudine virtutis. ſ In corpore demũ ne putent omnem ẽfluxum humoris esse seminationem: est enim preter vinam ⁊ semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est q̃m de sudore videtur. Hunc aũtẽ non ratione sui, sed tentationis cauenda est, non tamen tanq̃m pollutio: vñ non excedit limites peccati venialis. Hec de scõo.

**Quo ad** Tertium. Pro solutione obiectorum memorato duarum distinctionum tam positarum, altera est de voluntario in seipso, ⁊ volũtario in sua causa tantum, altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materie eiusdem. Seminatio enim voluntaria, in seipsa, extra matrimonium est peccatũ mortale: voluntaria aũtẽ fm causam, ⁊ non quatenus est electa, sed ex necessitate materie, non est peccatũ, imo meritoria quãdoq;. ¶ Et per hoc patet rñsio ad primũ ⁊ tertiũ. Idẽ enim est iudicium de causa ⁊ effectu ⁊ antecedente ⁊ cõsequente. ¶ Quis etiam possit ad vtrumq; argumentũ aliter distingui de voluntario in cã seu indirecte: q̃ quoddã est q̃ volũtas põ ⁊ dz in sua cã vitare: quoddã est q̃ potest q̃dam, sed nõ dz: ⁊ q̃ primũ est peccatũ, secũdũ non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundo modo, ideo ẽjus sit quodãmodo voluntaria, nõ tñ est voluntaria imputabilis. ¶ Ad secundũ vero dz. q̃ licet oĩs concupiscentia carnis aduersus spiritũ sit cũ peccato: nõ tamẽ habet rõnẽ peccati ex hac ꝑte, qua procedit ex cogitatione vtili et quandoq;

Universidad de Deusto
Biblioteca



ueritoia: vnde hec causa excusat quantū est ex pte sui, et a mortali pollutione, z a veniali tentatione. Sz qz pollutio aliis de nō hz rōnem mortalis: ideo simplr restat sine mortali: concupiscentia aūt carnis aliunde pōt habere rationem venialis: z ideo nō concluditur, q concupiscentia carnis interueniens simplr non sit veniale peccatum. Et hec de questione hac dicta sufficiant. Florentie in sancto marco, die. xiij. octobris. m. cccc. xix.

¶An in purgatorio possit esse meritum &c. Questio. xvij.

VTrum In purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentū. Et videt q sic. Primo, qz vita ex penis purgatorij est timore imperfecta charitate, preedens: q desinere nō potest nisi charitate pfecta: que foras mittit timorem. prime iohan. iiij. Probat assumptū: qz horor mortis, q implecte animę est charitati, peccatū est: qz qui voluntarie non morit non obedit deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horor animā sequitur in purgatorio proportionaliter. ¶Secūdo, quia anime in purgatorio sunt in via: impossibile aūt est eē statū in via in qua nō pgredi, reuerti est: vt Hiero. dicit. ¶Tertio, quia virtus in infirmitate perficit. prime ad cor. xij. in purgatorio autē est maxima infirmitas. ¶Quarto, qz diligentibus deum omnia cooperant in bonū ad ro. viij. igitur z his qui sunt in purgatorio. ¶Quinto, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atq magis: agitur non perseuerarent in charitate qui sunt in purgatorio nisi magis &c magis acciperent.

**Ad euidentiam** Huius sciendum est, q qz statq purgatorij est a nobis remot, et parum de eo in scriptura sacra habet. opz nō ex opinatis sz ex certis inuestigare qđ querim⁹. Certū aūt est imprimis q statq ille mediꝰ est inter nostrū z beatorū statū: dum nos omnino in via, beati omnino in termino felici, illi vero q in purgatorio sunt nō totaliter in via aut extra viā, z similiter nō totaliter in termino aut extra terminū sunt. Et quidem q nō totaliter in via sint. ex eo patet q extra viam cōmunem ad inferos z superos, non possunt incurrere amplius supplicium eternū. Et similiter q nō totaliter sint extra viā. ex eo patet q adhuc nō peruenerunt ad patriā celestem: pro qua assequenda purgātur. Et hinc patet quoqz q nō sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropiquāt nec sunt totaliter extra terminū, in quo sunt sic diuisa cōfirmatiōe fixi. vt ab illo diuerti nequeāt. Ils ec de purgatorij statu vt certa cōmuniqz ecclesie sensu cōfessa habemus: ex quibus clare patet an purgatorium sit vt via vel vt terminus quo ad meritū. Sed qm̄ status purgatorij nō est per se sed per accidens medꝰ inter nostrū z patrie statum (vt patet ex hoc q medium per se est in quod oportet ex altero procedentem extremo. primo peruenire q̄s in extremū: vt patet v. phy. z. x. meta. constat autem q ex hac peregrinatione multi in celestem patriam perueniunt absqz transitu per purgatorium: nō igitur est purgatorij status per se medius inter nostrū z beatorū.) et ꝓpterea ex ratione medij si ꝓcesserimus facile fallemur: cōtingit eiā in his que sunt p accidens etiam sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medium purgatorii. vt sic veritatem que siti sciamus: inuenimus autem ab ecclesia diffinitum purgatorium esse medium quo ad satisfactionem p actualibus peccatis, hic tantū quādo homo in charitate decedens non plene satisfecit pro illis in hac vita: ita q si homo in charitate decedens satisfecit hic. non transit per purgatorium. et si non satisfecit hic. trāsit per purgatorii. Et qua determinatione iuxta regulā non topicorum sed posteriorum analeticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negōnis. z econtra in causis ꝓpriis: habemus q purgatorij per se z propie nō est nisi ad satisfactionem debitā p actualibus peccatis exoluendā. Hā affirmatio satisfactionis adhuc debite in decedente in charitate. est causa affirmati trāsitꝰ per purgatorium: z negatio debite satisfactionis in decedente in charitate, est causa negati transitus per purgatorium. Habetur autem hec determinatio in cōcilio flor. sub eugenio. iiij. inter definita pro concordia grece z latine ecclesie: vbi sic legitur: Si vero penitentes in dei charitate decesserint anteqū dignis penitentie fructibus de commissis satisfecerint z omissis: eorum animas penis purgatorijs post mortem purgari. Ubi apparet affirmationem debite pro actualibus peccatis satisfactionis. esse causam purgatorie pene: et subditur: Illorumq animas qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerūt. illas etiam que post cōtracti peccati maculam vel in suis corporib⁹ vel eisdem exute corporibus (prout superius dictum est) sunt purgate. in celum mox recipi z intueri clare ipsum deum trinum z vnum sicut est. Ubi patet negationem debite satisfactionis poni causam negationis purgatorie pene: dum z baptizatos sine adiuncta decedentes culpa, z eos qui in suis corporibus satisfecerunt. mox in celum recipi z intueri clare deū sicut est, diffinitur. Ex his siquidem patet, q nec pro fomite purgādo (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquijs quibuscūqz. nisi satisfactione debita pro cōmissis vel omissis, pene sunt purgatoue. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis nec meritū nec cum nouo merito oportere esse: quia nihil aliud ē est q̄s exoluere penas debitas. Credendum est igitur z pro determinato habendum q anime in purgatorio nō sunt in via quo ad meritum. ¶Et confirmatur auctoritate aug. in enchi. cap. ex. de purgatorio loquēdo dicentis. q illis prosunt ecclesie suffragia. qui hic meruerunt vt eis prodessent. Et rursus: hic omne meritū cōparatur. Et rursus: nemo speret quod hic neglexerit. cum obierit a domino se promereri quo possit post hanc vitam releuari quispiam. Et quibus absqz alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc vitam, contradicit sententie beati aug. apertissime. Et in literis apostolicis, vbi dat indulgentia pro defunctis. dicitur de illis: quo magis alterum eg̃ suffragijs. z quo minus sibipsis proficere valent. Consonat autem hoc etiam rationi recte: qz ex eo q constat illos qui in purgatorio sunt. non posse demereri (alioquin possent dānari) cōsequens est vt non possint mereri. ¶Quocirca cōsequenter ad determinationem ecclesie loquendo. dicendū est ex similitudine in naturalibus: q̄ quēadmodum naturalia corpora extra propria loca genita. (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationem sui ad propriū locum. a quo impediuntur propter aliquod prohibens motum. ita decedētes in charitate habent determinationem sui ad celestem patriam. ad quā statim irent nisi prohibens pena debita temporalis pro peccatis adesset. Et ꝓpterea sublata pena. vel per propriā exolutionem vel per aliorū suffragia. statim celum adit: sicut graue remoto prohibenti tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta priorem gravitatē tendit ad propriū locum) ita anima ex remotione prohibentis. iuxta sortitam prius charitatem in celestis patrie mansionem sibi paratam intrat. Et hec sic exemplariter sint exposita: z vt nouitij intelligere possint. qualiter anima in morte fortur diffinitionem sui status quo ad meritū z demeritum. z cū hoc stat q impeditur a cōsequtione regni celestis propter debitā penam: que absqz merito exoluitur z aufertur a suffragantibus. velut a remouente prohibēs. Consonare siquidem discursum hunc determinationi ecclesie de purgatorio pro sola satisfactione necessario. cuilibet exercitato facile patere potest. Quod tanto magis approbandum est. quanto illi omnia consonare videntur: que de purgatorio habentur: legitur enim scōi Mac. xij. Sancta ergo z salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur. Soluī enim vinculi absolutionem importat: detinentur enim penalibus vinculis suorum peccatorū. Nec obstat si in textu hoc nō inuenit: quia maior est ecclesie authoritas. ex libris. hoc docentis. Purgatorij quoqz nomen ideo accepit, q a peccatorum penalibus immunditijs animā purget: vt idonea sit ciuis celestis patrie. ¶Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmētum charitatis terminat illius meritum) eadē ratione qua charitas in purgatorio extra statū est meriti. a statu quoqz augmenti excludit.

**Ad primum** In oppositum dicitur, q cōcesso in purgatorio timore non damnationis sed pure rationis magne future pene (vtpote quia incerti sunt de affuturis suffragijs diminutiuis penarū) non propterea sequit q oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem: qm̄ potest aliunde timor auferri. ex certificatione tristitie z ęgritudinis pene. Sed argumentum fallum assumit. s. q timor ois aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest eiā cū pfectissima charitate stare timor ex parte timoris chasti. Nec obstat q perfecta charitas foras mittit timorē: quoniā nō vniuersaliter sed particulariter intelligitur. Falsum gloss. de timore: scilicet seruili vel initiali in eum quoqz est. q horor mortis sit peccatum: qm̄ naturalis est. Si cum imperfecta charitate sit. non tamen ex illa, sed ex naturalitate mortis. Et licitum est inuoluntarie. voluntate naturali. voluntate rationali. quod dicendo nolle mori non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Ubi monstratur esse et submittere tamen se voluntati dei: talis autem voluntas quicumqz in charitate decedit. illiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter penas. comitatur animā si ad purgatorium accedit. z facit animā tristari de penis. q tristitia non potest maxime in dānatis non impedit eos a perceptione sui



anīma. nisi ipsa posset separari a seipsa: sz actꝰ eius (puta tristari. timere) cessant cessantibus eorū materijs seu causis. s. malis pene. Et ideo nō oportet crescere ꝓpterea charitatē: sz desinere obiecta tristitie z timoris: que stāte equali charitate tolli posse cōstat. Veritas etiā si ala secū aliquod timoris vel alterꝰ passiōis genꝰ defert. nō ꝓpterea oporteret nouū in illa meritū ponere ad delendum illud genꝰ: vt patet matth. xij. in glo. ꝗ̄p illo ☞ bonos in futuro dicente: que dā culpe pue. s. in futuro lamentur: que quidē post morte grauant. sed z diminuunt si homo bonis actibus in vita vt ibi dimittant ꝗ promeruit. Hec illa. ¶Ad secundum dicitur, q anime in purgatorio eo modo quo sunt in via, pgrediunt: sunt eiā in via quo ad satisfaciendum: z cōtinue ꝓgrediunt exoluendo per se vel per alium. ¶Ad. tertiū dr, q ad literā aplis loquit in hac peregrinatione: in qua virt⁹ in infirmitate perficitur non directe (infirmitas enim nō est virtutis pfectiua) sed occasionaliter. Nō est aūt in purgatorio huiusmodi occasione op⁹. vbi nō est statꝰ pficiēdi. ¶Ad quartū dicitur, q diligentib⁹ deum oia cooperantur in bonū celestius beatitudinis: z sic oia in purgatorio cooperantur animab⁹ in bonum celestis patrie: quia in maiorē appropinquationē in illud. ¶Ad quintum dicitur, q ly magis ac magis potest referri vl ad rem acceptam. vt sit sensus, nisi maiorem rem accipiat: z sic falsum assimilatur: cōseruatur enim res sine augmēto sui. Vel ad acceptionē: vt sit sensus, nisi maior extensiue sit acceptio: z sic est verum: enim in nihilū redigerentur. nisi ea manus omnipotentis conseruaret. inquit greg. Unde ex hoc non habetur augmentum charitatis: sed conseruatio eius. Augustę die. xvij. octobris. m. cccc. xix.

¶An omnes alie in purgatorio sint certe de sua salute. Mō. xvij.

**Videtur** Utrum anime eōs in purgatorio sint certe de sua salute eterna. Et videtur q nō. Primo, quia pene inferni z purgatorij sunt eedem: ac per hoc tantus est pauor z horror animarum quarum animarū: vt impediat eas vt nesciant in quo statu sint. ¶Preterea. Quia multe defunctorū anime apparuerunt defectuose statum suū: z anq̄ deus sic eas iudicauerit: suspenderit tamen promulgationē sententie respectu illarū. ¶Tertio, q nulla ratione aut auctoritate scripture aut ecclesie inuenit, q omnes anime in purgatorio sint certe de sua eterna salute &c. ¶In oppositum est communis ecclesie doctrina.

**Ad euidentiam** Huius questionis sciendū est, q quum quelibet alia a corpe separata videat seipsam. z omnes species seu habit⁹ in seipsa existētes (qm̄ directe in nutibus eius fertur in seipsam nō impedirā a corpe: vt in hac vita cōtingit) cōsequens est vt anima existens in purgatorio vt sciat charitatem seu gratie habitū in seipsa existentem: ac per hoc sciat q est in statu gratie: cōsequenter est certa de sua salute eterna. ¶Et confirmatur: qz in omni anima separata qđ purgatur remanet fides z certa cognitio quā hic habuit q omnes in purgatorio sunt de numero electorū: z scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur q sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem quā hic habuit: scilicet q nō datur quartus gradus animarū separatarū baptizatarū: sz aut beate. aut dānate. aut purgande sunt statim post mortem: z scit se esse baptizatā. z extra hāc vitam corpoream. z non beatam nec dānatam. ii: ergo purgari ad eternam salutem. ¶Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in ois animabus purgatorij virtus non solū charitatis z fidei. sed etiam spei non otiose. sed tunc maxime accense ad finem obiectum. quod est beatitudo eterna. Et quum spes sit certa expectatio future beatitudinis: quam in dānatis impossibile est esse. sequitur idem quod prius.

**Ad primam** Ergo obiectionem dicitur primo, q licet aliquę pene sint cōmunes inferno z purgatorio non tamen eodē modo ex parte patientiū: quia patientes in inferno diuersissimo modo sunt dispositi a patientibus purgatorio. Quia qui purgant. habent voluntatem rectam z conformem voluntati amātis iustitiā dei. z sperantes in deo ac ipsius bonitatis: dānati vero oppositō modo se habent. Et ꝓpterea ignis communis inferis z purgādis nō eodem modo suscipitur a dānandis z purgandis: z ad modorum diuersitatem spectat error. Primo enim horror est z diuine iustitie z penarum propter peccata voluntatem eorum purgatorio vero dolor quidem pertinet. sed non horror. est: quia amant diuinam iustitiam. z libenter eā vellent maxime in dānatis non impedit eos a perceptione sui status. nullo minus impediret purgandos a perceptione sui sta-

tus: non enim horror maior in purgatorio q̄s in inferno est. ¶Ad secundum dicendum, q doctrina ecclesie non inhereat incertis visionibus: quales sunt iste. quas ecclesia nō approbauit: z forte fuerunt somnia aut extases, aut syncope: aut illusiones demonū ad nouā dogmata inducenda. ¶Ad tertium patet ex dictis, q certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas esse de sua eterna salute. In Augusta. xxv. septembris. m. cccc. xviij.

¶An imperfecta charitas necessario deferat secū post mortem, timorem penalem. Questio. xix.

VTrum Imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem. timorem penalem. Et videtur q sic: quia imperfecta charitas q̄diu homo est in hac vita habet secum timorem (qm̄ de sola perfecta charitate scriptū est prime Jo. iiij. perfecta charitas foras mittit timorem) sed ex sola morte nō perficitur: ergo necessario fert secum timorem: sed timor penam habet: vt ibidem dicitur: ergo.

**In oppositum** Est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfecte charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur celum cum timore penali, sicut nec cum quacumqz alia pena.

**Ad euidentiam** Huius sciēdum est, q quia de statibus vite future id tenere debem⁹, qđ scripture sacre aut ecclesie auctoritate didicimus. Hinc circo oportet hic supponere ecclesie diffinitionē, scilicet q si aliquis baptizatus moriatur anteqū culpam aliquam committat. ipsum in celum mox recipi. z intueri clare ipsum deum trinum z vnum sicuti est: vt sub Eugenio iiij. in cōcilio Flor. patet. Et qua diffinitione sequitur q charitas imperfecta nō necessario fert secum post mortē timorē penalē: quoniam cōstat baptizatum hodie Johannē adultum. z statim absqz cōmisso peccato aliquo defunctum. non oportere habuisse charitatem perfectā. Imo cōmuniter baptizati sortiuntur charitatem imperfectā. qz incipientiū. z deinde proficiunt. et demum sunt pfecti: charitas enim meretur augeri. z aucta meretur perfici fm aug. Nō consonat igit ecclesiastice doctrine. charitatem imperfectā ferre secum necessario post mortē timorē penalem: a ratione quoqz diffinat huiusmodi necessaria cōsecutio. Habes quoqz ex dicta diffinitione fio. cōcilij. alias nō retardari a visione dei z beatitudine. ex hoc q ꝗdiu viperūt in corpore. fomitē cū imperfecta charitate habuerūtanam si retardarentur. non statim baptizati qui post non peccauerunt. beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis a quacumqz minima charitate excludat. qm̄ per charitatem filij sumus dei. z non per spiritum seruitutis in timore. sed spiritum adoptionis filiorum dei accepimus. in quo clamamus abba pater. fm apostolum) timor quicūqz alius cōpossibilis charitati nō necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate. sed oportet aliā positiuam causam apponere: puta aliquod malum imminēs. Sed stat q homini imperfecte charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem: puta quia est in statu in quo satisfecit plene pro omnib⁹ peccatis suis: ergo charitas illius nullum penalem secum ducit timorem: sed statim perficitur perfectione patrie celestis. Et sic licet in toto tempore precedente charitas cōpassa fuerit aliquem timorē: ratione tamen status illius hominis (quia. s. nulli culpe nulliusqz pene malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo nō viuit hic sed ibi, charitas illa perficitur perfectione patrie: vt dictum est z non nisi timorem illum secum retinet qui permanet in seculum seculi.

**Ad obiectionem** Dicitur. q̄ glo. ibidem exponit de timore seruili: qui nec cū perfecta nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum text. dicit virtumq; z q timor nō est in charitate, z q perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponit primum de timore seruili. z secundum de timore initiali. ¶Aliter z alius posset exponi de timore simpliciter z charitate simpliciter: vt sit sensus: timor non est in charitate: quia scilicet necessario comitat charitatē. Et ratio reddit. q: perfecta charitas (q̄ scilicet est pfectio z perfecta simpliciter) foras mittit timorē: q timor penam habet. Charitas aūt simpliciter sine omni etiam passibili malo z pene z culpe est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter. cōmunis est deo et creaturis: z in solo deo inuenitur perfecta. sicut et sapientia et bonitas: in quo nullum cōpati timorem siue naturalem siue reuerentialem manifestum est. Et hec expositio licet sit quo ad text. illō noua: est tamen in se vera. z non aliena a text. illo incipiente ibi. de charitas est &c. z ex charitate dei perfectionē charitatis in nobis imitandam proponente z docente. Sed ad propositum sufficit ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca



positio duplex inducta ex glosa. ¶ Ad id vero qđ dicit, q̄ per solā mortem charitas nō perficitur: r̄ndetur q̄ sola mors non perficit charitatē: ꝫ solus deus gloriosus inuenies hominem in morte liberū a culpa r̄ pena peccatis cōmissis debita, perficit charitatem, lumē gloue illi infundendo, r̄ ad visionem fruitionēq̄ sue maiestatis illum admittendo. Auguste die, xiij. octobris. 1518.

¶ An iustus timendo penam, peccet. Questio. xx.

Trū Justus timēdo penā peccet. Et videtur q̄ sic. Primo, q̄ iustus nihil timere dz̄ nisi solum deū. ℣ Tū secundo, q̄ timor ipeneset ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non querit que sua sunt: prime ad cor. xiij. r̄ ab apostolo vituperantur. ij. ad timo. iij. homines seipsos amātes: r̄ infinite ad hoc sunt autoritates. ℣ Tū tertio, q̄ ratio suffragat: q̄ odio ipis penā, plus amat suā quietē q̄ dei iustitiā r̄ voluntatē: hoc aūt cōstat esse iniquum. ℣ Quarto, q̄ timor omnis ex diffidētia est: iuxta illud: confidite, nolite timere: r̄ filia: diffidentia aūt peccatum est: ergo ꝛc.

Ad euidentiā huius questionis sciendum est, q̄ timor ꝫ dolor conueniunt in materia hac scilicet malo pene: vt patet: r̄ vtrumq̄ est de his que nobis nolentibus accidunt (vt aug. dicit) q̄uis differenter: quia dolor de presenti, timor de futuro est malo. Unde sicut contingit recte r̄ non recte dolere de presenti malo pene, ita contingit recte r̄ non recte timere futurū malū. Pene nā si dolor ēq̄tuscūq̄ sit, magnus sit, volūtatem hominis a diuinis preceptis non auertit, recte tristamur r̄ dolem⁹ de malo quod patimur. Et vtrūq̄ clare videmus in domino iesu: qui ait, tristis est anima mea vsq̄ ad mortem. Et rursus: o vos omnes q̄ transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pene ēq̄tuscūq̄ sit, si non auertit hominem a diuinis preceptis, rectus est: r̄ hoc etiam est videre in domino iesu: qui cepit pauere r̄ tedere. mar. xiij. Tunc autem tārum tam dolor q̄ timor malus est, quando hominem abducit a dei mādatis: vt patet in his qui dolore r̄ timore fidem negant, vel quicq̄ aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, q̄ nec dolor de presenti malo pene, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nunq̄ esset rectus. Nec dissonat ab homine morali ēq̄tuscunq̄ perfectissimo: alioquin nō inuenius fuisset in christo omnīū perfectionum fonte. Et hinc prouenit q̄ timor pene q̄uis vituperatur, r̄ quandoq̄ non, sed nature testis est bone. Et propterea insi⁹ timendo penam infra limites nature ac recte rationis, nullo modo peccat nisi christus peccauerit, quod est blasphemia.

Ad obiectionem Primam in oppositum dicitur, q̄ naturalis timor mali pene infra limites rationis recte consistens, non est timor alterius q̄ dei vt infligentis penam: quoniam non est malum pene in ciuitate quod non fecerit dominus. Timor enim solius dei vt punitoris, non excludit timorem rectum penarum: vt patet. ¶ Ad secūdam dicitur q̄ amor sui duobus modis in sacris literis sumit. Primo pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus siue gratuitis dei donis: r̄ sic amor sui est de precepto nature. Et ad huius sui amoris imitationem precepit deus, diliges proximum tuū sicut teipsum: r̄ sm hoc apostolus dixit, nemo vnq̄ carnē suā odio habuit: r̄ dñs, dedi dilectā aiam meam in manus ꝛc. Alio modo sumitur ꝑ amore sui secundum id qđ ex peccato habet: puta ꝑuitatē ad malum, auersionem a deo r̄ huiusmodi: r̄ sic amor sui nō est rectus: dz̄ enī homo odiste in se quicquid mali hz̄ mālum est malū: amor enī nō nisi boni est. ℣ Quocirca si timor ex amore sui secundum dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, r̄ infra rationis recte limites sistit, nullum peccatū est: sed testis est bone nature, bonitatisq̄ diuine: r̄ effectuū amabilū. Si aūt prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatū: sicut r̄ ipse sui amor: qui est fundamētū ciuitatis diabolice. Unde prudentis lectoris erit discernere qñ scriptura catholica vel doctor loq̄tur de amore vel odio sui primo mōdo r̄ qñ secundomodo: r̄ sic nō falletur. Qđ enī dicitur, erūt homines seipsos amantes, de amore sui ēq̄tum ad id qđ peccati est refertur r̄ sic de aliis vituperatis amoribus sui. Qđ autem dicitur, charitas non querit q̄ sua sunt, multipliciter a glo. exponitur. Primo referendo cōmuniter ad ea q̄ ipsius charitatis esse possunt materia: r̄ exponit apponendo ly tm̄: hoc est charitas nō tm̄ querit q̄ prop ipsa in habente ipsam sunt, sed etiā q̄ pro aliis sunt: secundo exponendo de tēporalibus bonis: r̄ sic vel nō repetit ablata, vel nō est amatrix pecuniarum. Aug. aūt in regula exponit de eis dē tēporalibus: q̄ cōmunia ꝓprijs, nō propria cōibus anteponit. Ex q̄bus oibus patet q̄ in nullo obstat hec autoritas dicti. ¶ Ad tertiam dicitur, q̄ maior est vniuersaliter falsa: ch̄s iustus essi testatur: se nolle mortis penam, r̄ se ramen plus velle dei voluntatem ꝗ suam, quū dixit, verūtm̄ non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit in omnibus recte tristibus r̄ timentibus: habent enī simul nolle seu odium respectu maloum ex amore naturali quietis a malis r̄ quo ad hoc aug. dixit, q̄ sunt de his que nobis nolentibus accidunt) r̄ velle respectu diuine voluntatis iustitie r̄ precepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites recte rationis. Quapropterea falsum esse liquet, q̄ odio habens penam r̄ appetens non pati, plus amat se r̄ suam quietem ꝗ dei iustitiam, preceptum aut voluntatem. ¶ Ad quartam dicitur falsum esse, q̄ omnis timor sit ex diffidentia: cuius enim timor quia spei opponitur, minuatur ex confidentia r̄ ex diffidentia augeatur: nō semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore christi: in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore hiero. ad eustochium dicentis: ego ille qui timore gehēne tali me carceri dānauerā: r̄ tamen tunc maxime confidebat de diuina gratia. Unde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est q̄ nō est opus culpabilem semper esse. Auguste die, xiij. octobris, 1518.

Nō. xxj.

¶ De obligatione precepti.

Veritur Utrum omne preceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur q̄ sic: quia communis animi conceptio est, quicquid sub precepto positum est ad mortale peccatum obligare: intantum q̄ percūctantibus de aliquo actu an cadat sub precepto, vbi responsum est affirmatiue, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

In oppositum Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscūq̄ vitij esse peccatum mortale: quod cōstat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscūq̄ vitij cadit sub precepto.

Ad euidentiam Huius dubij sciendum est, q̄ preceptum contra consilium distinctum in hoc a consilio differt q̄ consilium est de bonis quorum opposita non sunt mala: datur enī consilium de virginitate: quam si quis noluerit seruare, nō peccat: vt patet prime ad cor. vij. r̄ simile est de aliis. Preceptum autem de his bonis quorū omissio mala est, moraliter: soli enim illi virtutum actus sub precepto cadunt quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea apostolus ibidem dicit, de virginibus preceptum domini non habeo: consilium autem do, r̄ subdit, q̄ si nupserit virgo, non peccat. Ille habet ergo preceptum pro materia actum bonum cuius oppositū est peccatum: r̄ econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni precepte. Qđ ex eo patet q̄ trifariam diuisis actibus (quia aut precepti aut consulti aut indifferentes sunt) neq̄ cōtra indifferentia neq̄ contra consulta agendo vel omittendo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatum sit, opponatur cōmissioni vel omissioni precepte. Quo fit vt euidenter hinc sequatur non quicquid claudituꝛ sub precepto vinculum habere mortalem nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatū opponatur alicui ꝑcepto, r̄ nō omne peccatum est mortale, ꝯtra re seqtur q̄ aliqđ peccatū est contra ꝓceptum qđ nō est mortale.

¶ Sed qđo hoc sit declarandū, restat. Scito ergo q̄ ꝑceptoꝝ moraliū (de quibus solis est sermo) quedā habent ꝑ materia bonos actus quorū cōtrarij cōtrariantur charitati: vt patet de ꝑceptis fidei r̄ iustitie. Sūt enī de credēdo articulos fidei, r̄ de tribuēdo vnicuiq̄ quod suū est: quorū cōtraria (vt infidelitas r̄ iniustitia) econtra charitatē sunt: illa contra dilectionē dei. ista cōtra dilectionem ꝓximi. Quedā vero habent ꝑ materia actus bonos quorū cōtraria nō cōtrariantur charitati: vt patet de ꝑceptis abstinētie, affabilitatis, vbanitatis r̄ similiū. Sunt enī de observandis modis debitis in sumēdo cibū aut cōuersando aut iocādo: quorum contraria (vt species gule r̄ rusticitatis) nō sunt contra charitatē per ꝓximi. quibus mala r̄ peccata in genere moris sunt. ℣ Specialiter ergo ad charitatem, quū discernendum est ꝑceptū vinculum ad mortale peccatum: quia solū per mortale peccatum charitas tollitur, r̄ omne peccatum mortale charitatem tollit. Qui enī ꝑcepti violatio charitatem tollit ad mortale peccatum obligat. Illi autem non tollit charitatem, ꝗuis tollat q̄cq̄ aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est anime vita: q̄ per peccatū mortale rantū tollitur, ideo peccata tollēs ipsam, mortale appellatur: tolli aūt charitatē solūmodo cōstat per [illegible] dilectioni dei aut ꝓximi. ℣ Et propterea duo [illegible] raliū ꝑceptoꝝ, qđā habentium vinculū peccati mortalis [illegible] la sola que precipiūt aliquam commissionē vel omissionem [illegible] fariā ad dilectionē dei vel ꝓximi. Necessariam autē [illegible] esse vel simp[illegible]



pliciter: vt in quibusdā ꝑceptis naturalis iuris: vt deum esse colendum, nō esse adulterādum, r̄ hmōi. Vel ex suppositiōe: vt in q̄busdā ꝑceptis diuini vel humani iuris: vt suscipiendū esse baptismū, obseruādos esse rales dies festiuos r̄ huiusmodi: sunt enī hec necessaria ad salutem, quia sic instituit deus vel ecclesia. Quedā habentiū vinculū peccati venialis, tantū: r̄ hec sunt quorū violatio stat cum charitate dei r̄ ꝓximi. Sīue sint de iure nature: vt nō esse mentiendū esse affabilem r̄ hmōi. sīue sint de iure positiuo: vt benedicendam esse mēsam a clericis r̄ hmōi. Peccant enī violantes hec ꝑcepta, sed nō mortaliter. Ūñ patet q̄ nō omne ꝑceptū habet vinculū peccati mortalis. ℣ Et si ad hāc distinctionem aduertissent poten, nō cōclusissent aliqđ esse de ꝓsilio, ex eo q̄ non est in precepto habēte vinculum pcti mortalis. Credidem quoq̄ ego multa nos habere hodie sm animi cōem cōceptionem ꝑceptis habentibus vinculū pcti mortalis, que si a patribꝰ cū hac distinc̄one fuissent inter ꝓnata, nō haberemus hodie hec sub precepto vinculi mortalis: vt est ꝑceptum de ieunio ꝛc. Multa enim sunt, r̄ opinione mea infinita, posuit iuris ꝑcepta mortalia absq̄ vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali nō mortali precepto cadit tota regula beati aug. r̄ eo q̄ in principio dicit: hec sunt que vt obseruatis precipimus in monasterio constituti: r̄ q̄ monachi carnes nō comedant. de consec. dist. v. carnem. ꝛc.

Ad obiectionem Ergo in oppositum dicit, q̄ q̄ nominibus vtendū est vt pluribus distinctis ꝫ cōsilium in duo secatur genera: vt declaratū est. Alio modo ꝑ antonomasia: r̄ sic preceptum antonomastice dicitur solum illud qđ habet vinculum peccati mortalis. Et hic ora videtur ista communis vox. Rome, die. xxiij. februarij. m. cccc. xvij.

¶ An religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur. Questio. xxij.

Veritur An religiosus factus episcopꝰ teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur q̄ nō: q̄ in decretis. xviij. quest. j. cap. vnico: dicitur q̄ monachus factꝰ episcopus electione canonica, est absolutus a iugo regule professionis monastice: constat enim absolutum a iugo legis non teneri debito legali ad legis obseruationem. ℣ Et confirmatur ex dicto ibidem dicente, q̄ non tenetur ad ieunia: similis enim ratio est de aliis.

In oppositum Autem est autoritas et ratio, s. tho. in secunda secunde, quest. clxxv. ar. viij. dicentis q̄ tenetur ad omnia nō repugnātia episcopo: quia dispositio non tollitur aduenīente perfectione. sed magis perficitur. ℣ Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur q̄ monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. vbi conceditur in die natalis domini esus carnium etiam feria. vj. eis qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiā a carnibus. Consequēs asit videtur falsum, quia constat exceptionem illam comprehendere monachos quibus regularis institutio carnes inhibet, absq̄ tamen peccati mortalis nota.

Ad euidentiam Huius dubitationis sciēdū est, q̄ dupliciter aliquis tenet ad aliqđ obseruandū, vel ex debito legali, vel ex debito morali tm̄. Dico autem tantum: quia debitū legale claudit in se morale debitū, r̄ addit. ē. illud legalitatem. Appellatus autem r̄ est debitum morale, vinculum ex recta ratione: debitū vero legale est vinculum ex lege. Ita q̄ vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione vt a coactiua virtute proficiscitur, siue habeat aliunde occasionē fiue non. Tenet enim quilibet ex debito morali ad non mētiendum: quia naturalis ratio sic dictat verūtatem sectādam vt ꝫtum sm se quantum diffiniat: r̄ simile est de vinculo ad vitanda quelibet vitia. Tenetur quoq̄ princeps ad obseruationem legis cōmunis ex debito morali (iuxta illud, patere legem quā ipse tuleris: extra de constitu. cap. quum omnes. r̄ dñs in reprehensionē matth. xxiij. debēt et non facūt) ꝫuis non tenet ad legis obseruationem ex debito legali, quoniā lex nō habet vim coactiuam supra principē. Verū hmōi debitum morale ex naturali ratione sola vt a virtute coactiua ꝑfm habens, occasionaliter ortū habet a lege extrāeā nisi lex mīaret in suo roboze. nō naturalis nō obligaret principē ad illi⁹ obseruantiā: nem, sicut nec subditos: quos lex primo r̄ recta ratio se cundo obligat vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. ℣ Debitum autem legale est, quod a lege vt a coactiua virtute est, aliter enim nisi habeat coactiuam virtutē lex non est: ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam lex nō est simpliciter r̄ absolute, sed sm quid scilicet vt directiua. Et propterea dicitur r̄ bene, q̄ princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter r̄ absolute nō est supra eū: quia nō ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legū per legis actum punitum exercetur vt ꝓpium actū: q̄ pena est propriū legis medium per qđ ad suū obedientiā inducit: vt. s. tho. docuit in prima secūde. q. xcij. art. iij. ideo illi soli subsunt virtuti coactiue legis q̄ legū penas incurrunt cōtrafaciendo. Qui autem suapte natura nō ex priuilegio, legum penas nō incurrūt, ꝯtricūq̄ cōtra ꝑcepta legū agant, virtuti coactiue legis nō subiacent. Quocirca q̄ religiosus factꝰ episcopus nō subiacet penis regule aut statutorum regularium (quod ex eo patet, q̄ si puniēdus est, nō punit sm regularia institūta, sed sm sacros canones, sicut reliqui epi) consequens est, vt religiosus factus episcopus nō teneatur ex debito legali ad obseruātias regulares. Et q̄ censurarū r̄ peccati mortalis pena ad vim coactiuā legis spectāt, ideo nō incurrit cēsuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula aut cōstōnibꝰ tantū prohibeant, oppositum faciēdo: ꝯtra quos peccet mortaliter altq̄ trium essentialium votoū trāsgrediendo: quia ad illoꝝ obseruationē ex voti vinculo cessante lege tenet. ℣ Teneturne ex debito morali religiosus factus episcopus ad sue religionis regulares obseruātias nō cōtrarias aut dissonas ei⁹: quia ex adscēsu ad ꝓfectionis statū nō debet deficere a fructu priorīs vite: vt r̄ sanctꝰ tho. m. astrat. Perderet autem si ea que etiā nō cōferūt ad ꝓfectionem ēpalem, per q̄ ad illam perueniūt, desereret: simile liquidē accidit ipsis religiosis bonis in ei⁹ quod accidit in naturalibus r̄ disciplinabilibꝰ dispositionibus. Videmus enim ad generationē ignis peruenire per calorem disponētem ad ignē: r̄ ꝓpterea igne genito calor non minor manet: aliter tamē: q̄ prius inerat per virtutem ꝫ coactiuam agētis: postea inest vt cōsequens naturam genti. Et similiter frequēs meditationis studiū ad doctorandum ducit: r̄ ꝓpterea docto⁹ nūquā ceri more retrocedat ampliꝰ meditat: sicut aliter: q̄ prius quasi pedagogo cogente, postmodū tanq̄ actum cōnaturalē exercens. Ita r̄ religiosus ꝓfitēdo per regulares obseruātias, ad episcopalem perfectionem deducit: quia adueniente, regulares obseruantie episcopum decentes magis assimilat: aliter tamē: q̄ prius teneba tur ad illas ex virtute coactiua legis: modo vero ex recta rōne dictante laborē vie non debere gire in terminō, r̄ ꝑ eadem bona perfectio conseruari debet per que acquisita est. ¶ Ex quibus patet vtrāq̄ opinionē verū diuersimode dicere, r̄ q̄ tenet ad regulares obseruātias, q̄ nō tenet: nā tenetur ex debito morali r̄ non tenetur ex debito legali. ℣ Et hinc patere potest, q̄ monachus factus episcopus licite pōt carnibꝰ vesci in sexta feria quādo natiuitas domini in illa euenit: qm̄ a debito legali quo sub iugo prohibētis regule astringebat, absolutus est, r̄ debitū morale tunc nō habet locum. Quia cōuenientissimum est, inquit dns th. in tertia parte. q. xl. art. ij. vt qui cū aliquibus cōuersatur, se eis in cōuersatione conformet: ita q̄ in cibo r̄ potu cōformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopū ad cōuersandum cū ecclesia sua r̄ specialiter clericis suis translatum. Et hoc precipue locum habet in tanta solemnitate: in qua r̄ sancti viri abstinentie detraxerunt: decet enim tantam interne letitie causam foris erūpere ad letas mēsas.

Ad primam Ergo obiectionē pro pte negatiua ex decretis, dicitur q̄ monachus factus episcopus absoluitur a regulari iugo, qđ coactionē importat. sed nō absoluitur a morali debito op⁹ regularis. Et similiter glo. verificanda est, q̄ absoluitur a iugo teūnij, r̄ nō a teūnij debito morali.

¶ Ad obiectionē aūt primam ꝑ parte affirmatiua ex autoritate s. tho. dicit, q̄ intelligēd⁹ est de debito morali, r̄ nō de legali. Qđ pater tum ex ratione ibi reddita, q̄ non nisi debitum morale cōcludit. tum ex eo q̄ iuxta illā doctrinam religiosus factus episcopus etiam romanus tenet ad regulares obseruātias non dedecentes ipsum: r̄ tamen cōstat ipsum non teneri debito legali, sed morali tm̄ tum ad huiusmodi. Ratio enim litere illius nō magis militat pro aliis episcopis ꝗ̄ ꝑ romano: quū esse teneatur esse perfectior ceterio. ¶ Ad secūdam obiectionem dicit, q̄ canon ille honorij. iij. explicando restringēs eius carnis in die natalis domini ad eos qui nec voto nec regulari obseruātia sunt astricti, intelligit de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiā: r̄ nō de his qui ex debito morali subsunt regulari obseruantie. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interꝑtanda sm vsum illius scientie: constat aūt solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, r̄ non astrictos legali debito appellari solutos a lege: princeps enim solutꝰ dicitur legibus, qui tamen sm morale debitum subest

Universidad de Deusto
Biblioteca



legibus. Et qđ magis viget ad propositū, monachus eps a iugo regule monastice, pfessionis absolutus dicitur. ca. statutū. xvij. q. j. nō cōprehenditur igitur monachus eps in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: ꝫ inter absolutos a iugo regularis obseruāţie. si iuris tertium vnum ꝑm eiusdem iuris textū alium intelligere debemus. ℣ Et tu lector memento scripta nostra de huius questionis materia in commētarijs super secunda secunde ad hec referre subtilius discussa. Rome. xiij. februarij. 1518.

## ¶ De collatione ordinis.

¶ Utrū in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis: post cōpletā prolationem verborū in quibus cōsistit forma. ℣ō. xxiij.

**Queritur** An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post cōpletam prolationem verborū in quibus cōsistit forma. ¶ Et videtur q̄ sic. ꝓmo quia de facto ritus hic seruat alicubi absq; reprehensione: vt a fidedignis dicit. Porro igitur si quidem ab eṕo dicente semel tantū forme verba in numero plurali, accipite potestatē ꝛc. calix preparatus, ꝛ quorquot sunt ordinandi in sacerdotes, singillatim accedunt ad contactum calicis eṕo non repetente: neq; cōtinuāte verba. sed deuceps silēte, abluđ est autem dānare tantam multitudinem: ergo ꝛc. ¶ Secūdo: quia vbi est diuersitas opinionū, nō est diffinitiue asserēdū nisi liquide manifestatz sit veritas. ergo multo magis vbi nihil inuenitur etiam opinatū, non est dānāda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quinpotius de contactu ipso corporali diuerse sunt opiniones: vt. s. th. in iij. sen. di. xxiij. dicit. Nō sunt igitur dānandi, qui tetigerūt quidē calicem preparatum ꝛc. cū uis non simul cum prolatione verborū. ¶ Tertio: quia si contactus ꝛ verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset, q; verba forme aliter nō verificarent. Sed hoc non accidit in ꝑ posito: nā in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur ꝑm intēţionē imperantis. eṕo aūt porrigēti ꝛ dicenti tot ordinandis, accipite, obeditur incontinenti ꝑm eius intentionem: quoniam eṕs etiam explicite dicit. ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiue venientibus: ergo ꝛc.

**Respondeo.** In hac difficultate primo declarabit veritas de necessitate contactus. Secundo de simultate contactus ꝛ verborum: tertio satisfiet oppositis.

**Quo ad** Primū scito, q; non opinatiue sed assertiue dicendū est, q; contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia similr est in ceteris sacramētis in quibus adhibetur extranea materia (baptismus enī sine cōtactu aque, confirmatio sine contactu manuum vel chrismatis, et extrema vnctio sine contactu oleī non fit ꝛc.) sed quia ꝓpria ratio forme sacramenti ordinis hoc exigit: vt patet ex th. in preallegato loco docuit. ℣ Oportet siquidem verba in quibus consistit forma ordinis, verificari sic q; actus significati impleantur: alioquin meffica cia vana q; sunt: sed in verbis forme precipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalē acceptionē. ℣ Probatur minor: qr cū dicitur. accipe. aut imperatur solus actus interior, aut cū exteriori acceptione. Non interior solus quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo (unctus exteriori acceptioni. ℣ Et confirmatur: qr cū sacramenta cōsistant in rebus ꝛ verbis sensibilibus (vt patet in principio quarti sen.) demonstrationes iussionesq; sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter qđ sicut cū in forma eucharistie dicitur, hoc est corpus meū. opz fieri demonstrationem non ad intellectū tm̄ ꝫ ad sensum, ita cū in forma ordinis dicitur. accipe. oportet fieri iussionem ad sensum. ℣ Et sicut ibi oportet monstrare cōtētū sub his sensibilibus speciebus panis ꝛc. ita hic imperari acceptionē sensibilē, que cōtactu corporali perficitur ꝛc. ℣ Et hec ratio nō solū infert, q; operet corporalem susceptionē interuenire in illis traditionibus q̄bus unperatur explicite accepto alicuius rei corporalis (puta cū dicitur. accipe libruꝫ vel claues ꝛc.) sed etiam cū dicitur. accipe potestatē. vel accipe spiritumsanctū: idē enī est vtrobiq; iudicū: quia idē est in vtrisq; imperatū. Meminisse enī opz q; sicut in consecratione sanguinis ihesu christi nō demonstratur ex vi verborū id qđ cōtinetur sub specie vini. quod tū deberet demonstrari sicut in cōsecratione corporis: ꝫ demonstratur calix cōtinens illas species, dicendo. hic est calix ꝛc. ꝛ iuxta tropū methonymie ponitur continēs ꝑ cōtento. ad insinuādū q̄ cōuersio fit in sanguinē vt potabilē: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborū q̄sq; acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu spiritussancti) ꝛ iuxta eū dē tropum pontifex id quod dicitur. ℣ ꝑ eo qđ fit. i. acceptio potestatis. ꝑ quā acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis in corporalis. q; in rei veritate imperatur. Opz enī (vt dictū est) iussionē sicut ꝛ demonstrationē sacramētorū, ad sensum impleri ꝛc. ¶ Amplius. Nō minus oportet impleri qđ fit in sacramento q̄ qđ dicitur. Sz in sacramento ordinis si fit traditio calicis actue ꝛ nō accipitur, cōstat q; nō impletur qđ fit: nulla enī actio impletur sine passione, vnde eṕs ꝛ verbo (vt dictum est) iuxta tradūm pdictū, ꝛ facto ipsa. i. porrectione calicis, vel actiua manuū impositione, imperat corporalē susceptionē. Propter quod sicut nō sufficit eṕm manus imponere actue tm̄ sed opz corporaliter tāgi ordinandum, ꝛ obedire, cōtactum corporalē sustinendo, q̄uis ex vi verborū spiritussanctus accipiendus iubeat in illa impositione. ita nō sufficit calicē cū verbis porrigere, ꝫ oportet ordinandū obedire ad corporalē tactū accedendo, q̄uis ex vi verborū potestas accipiēda dicatur imperatiue ꝛc. ℣ Cōfirmat quoq; hoc autoritate decretalis de sa. nō inte. ca. ꝑdicter. Vbi expresse apostolica traditione tactū corpalē debere interuenire grego. ꝑ. dicit ꝛc. ℣ Non deest quoq; autoritas sanctithō. ꝛ petri de pal. ꝛ rubricarum librorum pontificalium ꝛc. Hec de primo.

**Quo ad** Secundū: scito, q; oportet corporalē cōtactū fieri cū prolatione verborū in q̄bus cōsistit forma, simul tempore in toto vel in parte ꝛc. qm̄ nulla oratio verificat aut adimpletur nisi significatū ponatur in tēpore cōsignificato. ¶ Eps aūt cōsignificatū per orationē q̄ est forma sacramenti, nō se extendit extra totū tps ꝓlationis eius: ergo intra tps ꝓlationis verborū, oportet acceptionē significatam impleri ꝛc. maior est per se euidens. Minor aūt continet duo: vnū est q; tps cōsignificatū sit presens: alterū vero q; tale tps presens nō extēdatur extra tps ꝓlationis verborū: his enī duobus euidēter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. ℣ Primū aūt horum euidēs fit, ex cōditionibus verbi imperatiui: nā inter presens indicatiui, ꝛ presens imperatiui, ꝛ futurū euidē (verbi gratia, accipis, accipe, ꝛ accipito) cōuenientia est in significatione: singula enī est acceptionē significant. In modo aūt significandi differentia est qm̄ ly accipis significat acceptionē indicatiue. ly vero accipe ꝛ accipite, significant acceptionē imperatiue. In tēpore vero differentia est. Frater: qm̄ tam ly accipis q̄m ly accipe, significat acceptionem in presenti, ly vero accipito, significat acceptionem in futuro. Unde inter ly accipis ꝛ ly accipe, neq; in significato, neq; in tēpore est differētia aliqua: sed in modo tantum: qm̄ dicendo accipis: acceptionem presentē in te indico: dicendo vero accipe, acceptionē presentē tibi impero ꝛc. Et ex hoc sequitur, q; sicut verum non est dicere accipis, te in presenti nō accipiente (indicatur siquidem esse in presenti qđ non est) ita efficax non est dicere accipe, te nō in presenti accipiente: imperatur siquidem esse in presenti quod non est. ℣ Ex propietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiuo presentis temporis: apparet q; oportet impleri quod iubetur in presenti tempore. ℣ Quod autē tale presens non extendatur vltra tēpus prolationis verborum probatur. Primo ex ipsa ratione tēporis cōsignificati. ¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primū est q; differentia tēporis verbotum non tenet se ex parte prolationis, neq; ex parte proferentis, sed ex parte significati: nam si ad tēpus ꝓlationis inspicias, ita mensuratur tēpore presenti accipit ꝛ accepit sicut accipio ꝛc. similiter si ad intētionem huius vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere presens tempus vnius anni, mensis vel diei ꝛc. sicut huius mīe ꝛc. Sed si significationem verbi perspexeris, ꝛ mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, q; tempus cōsignificatum vt mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. ℣ Secundum est, q; consignificatum tempus est ꝛ dicitur presens, preteritum vel futurum in respectu ad tempus quo verbum ipsum significans profertur: quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo. credo, non habeat in se credulitatem quantum hoc dicit. Et similiter si dicendo. credidi, scit se numq̄ habuisse credulitatem. falsum dicit ꝛc. ℣ Et verba igitur quando dicit habuisse credulitatem, falsum dicit ꝛc. ℣ Et verba ipsius veritur presentis temporis significant actum coexistentem ipsius veritatis quando dicuntur, ꝛ preteriti pteritū, ꝛ futura futurū. ℣ Et his quando dicuntur, ꝛ preterita pteritū, ꝛ futura futurū. ℣ Et tertium est, q; licet ꝑm veritatem nihil de tempore sit verbi presens nisi instans: apud grāmaticos tamen tēpus presens dicitur ꝛ cōsignificatur, qđ cuicūq; parti orationis coexistit: quod in sacramentorum actionibus apud theologos effectus quidem quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus aūt sacramētalis tam actiue q̄m passiue in quacūq; parte mensurante prolationem verborū coexistat, sufficit. Ex propietate igitur consignificationem verborū coexistat, sufficit. Ex propietate igitur consignificati tēporis euidēter ꝑz q; tps ꝑsis cōsignificatū in forma sacramētorum nō extenditur vltra mēsuram ꝓlationis eorum. ℣ Et cōfirmatur: quia sicut in eucharistie cōsecratione cū dicitur, hoc est corpus meum: ly est, nō cōsignificat tēpus extra prolationem verborum. ita in sacramento ordinis cum dicitur, accipe, nō cōsignificatur tēpus extra mensuram ꝓlationis verborum: vtrobiq; enim est verbum ꝑsentis tēporis, ꝛ nō differt nisi in modo indicatiuo sz ꝛ imperatiuo. Mēsura aūt nō ex parte modi sz ꝛ

Universidad de Deusto
Biblioteca



tquoddam per accidens solēne:vt votū castitatis annexum ordini sacro.¶Est autem ratio huius differentie:q; solēnitas,siue consistat in exhibitione siue in consecratione,per accidens cōungitur voto suscipientis ordinē sacrū.Nā tali exhibet seipsum,t consecratur nō ad castitatem,sed ad actus ordinis.Religiosus vero benedicitur t exhibet se ad religionis statū:qui importat per se negationem propie voluntatis,corporis t bonorum.¶Hec vero distinctione stante duas dico propositiones.Altera est q; votū annexum ordini sacro,per se non dirimit matrimonii contractū:t ratio est:quia est solēne per accidens.Nec etiā per accidens fit ibi exhibitio corporis propij ad aliq̄d repugnans matrimonio,sed ,pmissio tātū:vt patet in ca.nullū.di.xxvij.Altera est q; votū religionis,per se dirimit matrimonium cōtractū:tum q; in eo fit exhibitio corporis ad statū repugnantē matrimonio:tum quia tante vis est,vt soluat matrimonium prius legitime contractū t nō cōsummatum,nō ex statuto ecclesie,sed ex propria natura.¶Et hanc rationē bene notabis contra doctores discrepātes a san.tho.ipsumet.n.vtuntur voto ,pfessionis vt monte ciuli,cum ad matrimonium prius cōtractū disputatio trahitur:cum vero ad sequēs matrimoniū dirimendū sermo cōuertitur,dicūt professionem nō plus efficacie habere q̄ votū simplex,manifeste insinuantes viris doctis doctrine sue ruinosum fundamētum.Eadem siquidē ratione t efficacia,qua ,pfessionis votum dirimit prius cōtractū,eadem dirimit post contractū,imo minor vis requiritur ad dirimendū cōsequens matrimoniū q̄ antecedens:vt patet in ordine sacro dirimente consequens t nō antecedens.Non em̄ post cōtractum matrimoniū per verba de presenti,si quis inuita vel consentiente sponsa sacerdos fiat,,propterea solutum est matrimonium:sed illa non potest alteri nubere: cū tñ constet,q; si religiosus fuisset factus,soluta esset a vinculo cōiugali.¶Nec obstat q; in libro.vj.de voto t voti redēp.dicitur,q; solēnitas voti per solam ecclesie constitutionem est adminuta.Hoc em̄ verū est,quēadmodū etiam consecratio calicis per solam ecclesie cōstitutionē adminuta est.Cum hoc nāq; stat,q; quemadmodum nec cōsecratio calicis in solo ecclesie statuto consistit,sed in diuina benedictione,ita solemnitas quoq; voti in diuina benedictione cōsistit:vt in secundasecunde.q.88.dicitur,iuxta illud numer.vj.inuocabit nomē meū super filios israel,t ego benedicā eis .¶Et rursus:sicut calix iam cōsecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus,sic professus solenniter,ex propria natura repugnat proprietati rerum,t actibus veneris,t ceteris.¶Cum his tamen teneo,q; apud san.tho.potest ecclesia dispensare in vtroq; voto sicut religionis t ordinis,pro aliqua maxima necessitate .¶Et q; ecclesia quidē possit,nolo aliter probare q̄ ex facto:quia scilicet summus pont.regem aragonum,(vt pe.de palu.refert)dispensauit,imo compulit,vt religione dimissa vxorem duceret &c.propter regni illius dispositionem.¶Quod autem hoc sit de mente san.tho.manifeste cōcipi pōt ex initio t fundamento positionis sue in contrarium in secunda secunde.loco allegato.Ibi siquidem volens concludere,q; papa non possit dispensare cum religioso,pro radice positionis assumit autoritatem decretalis,dicens:sed quia decretalis,cū ad monasterium,manifeste dicit &c.t deinde vt conformaret se decretali,adinuenit illam adaptationem de consecratione:vt ibi patet.Ex quibus,omni passione semota,quilibet perspicacis ingenij elicere potest,quod si tempore suo summus pont.dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit)quod ipse quoq; accommodasset rationem inobedientie sedis apostolice .¶Et propterea illa opinio nō est sua,nisi pro quanto sustentabāt ab illa decretali.

**Potest** Igitur ad rationes supratactas,que videntur cōcludere indispensabilitatem voti solennis religionis,responderi.¶Et ad illam quidem de consecratione,potest cum aliis dici,quod semel sanctificatum deo,non potest in alios vsus passim conuerti:sed bene in magne necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato ,vbi aliquis non posset aliter bibere &c.

¶Ad aliam vero de exhibitione,eodem modo dici potest,quod q̄uis res alteri tradita dono,non possit regulariter abeo auferri: potest in casu necessitatis,quo ablatio esset magis vtilis q̄ possessio propter commune bonum,quod preeminet bono particulari.

¶Ad aliam vero que adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum,dici potest quod magna differētia est inter aliquid esse per se tale,t posse per se tale quid.Quod enim est per se tale,nullo casu nullaq; dispensatione potest non esse tale:sed quod potest per se in aliquid,contingit impediri vt effectum intentum non producat:vt patet in agentibus naturalibus .Dico ergo in proposito,quod votum religionis est potens per se in hunc effectum idest dirimere matrimonium sequens:contingit tamen (et hoc rarissime)vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius cause scilicet ecclesie autoritatis et publice vtilitatis non parue.Hec de secundo.

**Quo ad** Tertium(scilicet de ecclesie statuto)constat tam quod hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo sacer q̄ votum professionis in aliqua approbata religione ,impedit matrimonium contrahendum,atq; dirimit contractum .Et quoniam ordo sacer non dirimit post contractum ex natura sua,nec ex natura voti impliciti,quia non est solenne nisi per accidens:vt patet ex dictis,sed ex statuto ecclesiastico,ideirco cū summus pont. possit ad libitum relaxare statuti vinculum,sequitur necessario q̄ si sacerdos occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi pont.absq; vlla rationabili causa,quod matrimonium ipsum est vere matrimonium,et contrahentes sunt vere coniuges,t pariles est vere legitima.Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterq; contrahens,contra votum castitatis agens absq; rationabili,aut dubia saltem causa licentiatus et consequenter nec ipse pont.a mortali excusaretur:sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis adsit,contrahens dispensatus tute contrahit,ac contracto vtitur.¶Et hinc patet,quod cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non solum vtilitas publica ciuitatis aut ecclesiastica,sed aliquod aliud maius bonum nunc hic et ab hoc &c.q̄ seruata castitas ,consequens est quod summus pontifex non solum potest,sed etiam saluta conscientia potest dispensare cum sacerdote occidentali quod contrahat etiam cessante causa publice vtilitatis.Et propterea presumptuosa fuit quorundam determinatio,dicens absolute quod absq; tali causa papa non potest.Cum tamen vt ostendimus ,papa absq; causa vlla possit peccando tamen,et cum causa rationabili quandoq; absq; peccato:et vtrobiq; matrimonium est validum.Rome die.xij.aprilis.1505.

¶Utrum matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de presenti,possit ante carnalem copulam dirimi autoritate pape absq; religionis ingressu. Questio.xxv.

**Queritur** Utrum matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de presenti,possit ante carnalem copulam dirimi autoritate pape absq; religionis ingressu.

¶Et arguitur quod non.Primo ex ipsius natura:quandocunq; est aliqua res transiens,ad cuius positionem per se ponitur aliquid concomitās,impossibile est poni rem illam transeuntem,et non poni illud concomitans:quia quod conuenit alicui per se,conuenit necessario t inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas t inseparabilitas personarum,que fiunt coniuges;quod probatur ,quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij.Ergo si matrimonium positum est actu t transit,impossibile est quin restet inseparabilitas sed nulla dispensatio potest super impossibile:ergo.

¶Secundo ex parte institutionis.Matrimonium est de iure diuino:vtpote institutum a deo in paradiso,dicente.crescite t multiplicamini,secundum quod est officium nature,t a christo secundum quod est sacramentum ecclesie,sicut cetera sacramenta:vnde math.xix.dicitur:quos deus coniunxit,homo non seperet:et ad eph.v.sacramentum magnum in christo t ecclesia.Papa autem non potest supra ius diuinum:ergo.

¶Tertio ex parte ipsius sacramenti. Non minoris efficacie est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiastice.Sed res consecrata,puta calix non potest dispensatione pape desinere esse consecratus q̄diu est calix:ergo vir similiter sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij,non possunt q̄diu viuunt desinere esse coniuges.

¶Et confirmatur:quia sicut papa non potest facere quod hostia semel consecrata desinat esse consecrata,ita non potest facere quod vinculum matrimonij semel contracti desinat esse inter personas inter quas est contractum.

¶Quarto ex parte talis sacramenti. Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem christi t ecclesie:vt patet per magistrum sen.in.iiij.di.xxvj.Sed coniunctio spiritualis inter christum t ecclesiam est inseparabilis:quoniam secundum math.vlt.ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi.Ergo matrimonium inquātum sacramentum est inseparabile.¶Et confirmatur hec ratio autoritate sancti t̄ho.in.iiij.di.xxxij.q.q.ar.ij.q.j.ad tertium ,dicentis quod



matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum ,est indispensabile ,nisi forte a deo.¶Et confirmatur: quia tria sunt bona matrimonij ,fides ,proles et sacramentum:ad est indiuisibilitas.

¶Quinto ex autoritate.Quia ista videtur communis sententia theologorum.

**In oppositum** Est autoritas canonistarum:vt patet in cap.ex publico.de conuersione coniugatorum.

**In hac** Dubitatione intendo theologaliter veritatem inquirere et concludere precipue secundum doctrinam sancti Tho.vnde tria agenda sunt.Primo ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis.Secundo ipsa ratio tractabitur.Tertio satisfiet oppositis.

**Quo ad** Primum sciendum est, q; cum matrimonium dupliciter consideretur(scilicet vt est officium nature,et vt est sacramentum ecclesie)si attendamus in omnibus et singulis conditionibus quas habet secundum q; est nature officium:questio hec clara est:quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem:vt patet de coniugio infidelium. Unde a presenti disputatione resecanda sunt quecunq; spectant ad matrimonium inquantum est nature officium.Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso,et ex traditione mutue potestatis in corpus proprium,t ex commixtione carnali,et ex inseparabilitate his annexa non connumerant intellectum ad constendum indispensibilitatem:hec enim omnia ad matrimonium secundum q; est nature officium spectant,t de nature iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet t.j.ad Coloss.iij.et a sancto Tho.in.iiij.dist.xxxix.quest.j.art.j.t.ij.¶Si vero consideremus matrimonium prout q; est ecclesie sacramentum,tunc distinguere oportet singulas eius cōditiones.Sunt autem he quatuor: scilicet sacramentum tantum,res t sacramentum,res tantum significata et contenta,t res significata et non contenta:vt patet ex iiij.sent.Sacramentum tantum, vocantur actus sensibiles quibus contrahitur matrimonium,non absolute(sic enim spectāt ad nature officium,sed vt ex diuina institutione signum t causa sunt inuisibilis gratie .Res t sacramentum vocatur ipsum vinculum cōiugale,non absolute(quoniam sic spectat ad nature officium)sed vt ex institutione significat aliquid sanctum(puta coniunctionem spiritualem inter deum t animam)t disponit ad gratiam.Res tantum significata t contenta,est gratia gratum faciens,que in hoc sacramento confertur ad sancte posse vti connigio.Res autem significata et non contenta,triplex assignatur:scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter deum t animam t coniunctio etiam per charitatem inter christum t ecclesiam,t cōiunctio per vnionē personalem inter verbū t humanam naturam:que vocatur conformitas in natura christi ad ecclesiam.Si igitur ex nullo horum habetur indispēsabilitas,dissolubile erit.Si autem ex his habetur inseparabilitas,dispensari non potest.Si diligenter autem inspiciamus,nihil inuenitur in omnibus his supra ea que ad nature officium spectant nisi signum t signatum,t causa t causatum:hec em̄ tantum addit sacramenti ratio supra nature officium.Et ex parte quidem cause t causati,manifeste patet non haberi omnimodam inseparabilitatē matrimonij:quoniā nihil in hoc sacramento causatur indelebile:cum non imprimat caracterem,sed sit iterabile etiā viuentibus coniugibus:vt patet si alter religionē professus fuerit;gratia quoq; hic causata amitti potest:imo quandoq; sit sacramentū hoc sine gratia,cum scilicet celebratur in peccato mortali incontrito.¶Ex ratione igitur signi t signati oportet inseparabilitatē hanc esse,si ex sacramenti vi sit.Et si quidē sacramentū hoc,primo significatum habet inseparabile,oportet inseparabilitatem sequi:si autem primarium eius significatum non est inseparabile,ipsum quoq; separari potest.Horāter autē dicit primo seu primariū eius significatum:q̄n dicit a.s.tho.vbi supra q; contra prima precepta sacramenti,nō admittitur dispensatio,nisi forte a deo.Prima autē precepta circa primariū significatū ,sunt attēdi:sicut vt prima precepta cuiuscūq; gradus vel officij,circa principalē illius finē.Ad hoc igitur tota questio hec ,videtur,an sacramentum matrimonij significat primo aliquid indissolubile.Et hec de primo.

**Quo ad secundum** Duos ego in hac re inuenio dicendi modos.Magis siquidem sent.in.iiij.dist.xxvj expresse tenet,q; matrimonium est signum coniunctionis spiritualis inter christum et ecclesiam.Et quoniam coniunctionem hāc constat esse inseparabilem,oportet fm ipsum t eius sequaces,q; matrimonium ratū etiā non cōsummatū,sit omnino indispensabile.Ha hāc opinionē vident sequi omnes theologi qui partē negatiuā questionis tenēt:ponentes tertiū bonū matrimonij (qō sacramentū dicit)indissolubilitatem coniugij,non absolute,sed inquantū signum indissolubilitatis inter christum t ecclesiā ponit.¶Sed hec opinio salua tantorum virorum reuerētia,falsa videtur:quod dupliciter ostendit.Primo. Si matrimonium contractū ac ratum,sacramentū esset connectionis inter christū t ecclesiā sequeretur q; maritus relicte ante consummationē matrimonij esset vere bigamus:hoc est falsum:ergo. Probatur sequela:q; ratio bigamie est defectus sacramenti:quia scilicet non est vnicus vnius,sicut christus vnus vni tantum vnitus est ecclesie.Hic autē defectus manifeste adest secundo cōiugio,si matrimonium ex solo ,,consensu,sacramentū est cōiunctionis christi t ecclesie.Falsitas cōsequētis patet ex determinatione ecclesie, extra de bigamis.cap.debitū.¶Et scito,q; sumpta est hec ratio ex illa decretali,t connicit me:quoniā a destructione consequentis ad destructionem antecedētis est optimus t necessarius ,,processus. Et attestatur eidem ipse magister sent.quoniā sicut tenet antecedens,ita etiā affirmauit cōsequēs in.xxvij.dist.iij.Unde a nobis sicut nō sustinet in cōsequēte ita nec in antecedēte tenendus est q̄n potius ecclesia determinando oppositum cōsequētis,determinauit oppositum antecedentis:cōtra q̄ppe sunt hec.Uti inaduertenter loqui videtur,q̄ in materia bigamie dicūt bigamiā nō fieri ante cōsummationē plurīū cōiugiorum,t in materia matrimonij dicūt matrimoniū nō cōsummatū sacramentū esse cōiunctionis christi t ecclesie:hec enim(vt ostēsum est)habent cōtradictionē implicitā. ¶Secundo.Si matrimonium solo ,,consensu significat coniunctionem inseparabilem inter christum t ecclesiam ,sequeret q; nec etiā per ingressum religionis naturaliter solueretur:hoc est falsum:ergo. Consequētia probat:quia nō sunt facienda mala vt veniant bona. Violatio autē facti cōiunctionis inter christum t ecclesiam,malū est nō parum:cum sacrilegiū sit.Et fieret per hmōi ingressum;q̄n solueretur matrimoniū,t cōsequēter sacrū signum,t cōsequēter daretur intelligi q; significatum esset solubile.Falsitas autē cōsequētis ex eo p;q; nō dispensatiue sed regulariter licet cuilibet ante cōsummatum matrimoniū tre ad religionē,imo fm sanctum Tho.dantur coniugibus duo menses ante consummationē ad hoc:t(vt in cap. ex publico de conuer.coniug.patet)papa non dispensando,sed sequendo ecclesie morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum.Sunt etiam contra hoc autoritates que infra afferentur.¶Alii igitur sequentes determinationem in prealleg to cap.de bigamis factam,dicunt q; matrimonij sacramētum quo ad significationem non est completum vsq; ad carnalem copulam inclusiue:ita q; matrimonium contractum significet coniunctionem dei ad animam per charitatem.consummatum vero coniunctionem christi ad ecclesiam.Et inquantum prima coniunctio est solubilis,secunda non,ideo matrimonium contractum ratum solui potest.cōsummatum autem minime:vnde dominus math. xix.non dixit:quos deus coniunxit homo non separet.nisi post illa verba,t erunt duo in carne vna.Et apostolus ad ephe.v. non dixit hoc sacramentum magnū in christo t ecclesia nisi post illa verba .et erunt duo in carne vna.Et ideo leo papa(vt referunt magister in.ij.dist.primi.t gratianus.xxvij.quest.ij.)ait:societas nuptialis ita est a principio instituta,vt preter commixtionem sexuum nō habeat christi t ecclesie sacramentum.Hec ille . Ubi clare videtur asserrum a tanto doctore,quod probare laboramus nos .¶Sanctus tho.quoq; in.iij.dist.xxvij.quest.j.art.iij.quest.ij.expresse dicit duo notanda ad propositum.Primum est in responsione ad primum,q; quia matrimonium cōtractum significat coniunctionem spiritualem inter christum t animam,t hec est solubilis,ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium,q; q; matrimonium contractum tantum non est perfectum,ideo non habet omnimodam indiuisibilitatem.¶Ex his enim confirmātur omnia dicta.Et colligere potes hāc rationem sic.Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate pape,hoc esset quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius:sed hoc est falsum:ergo.Probatur falsitas cōsequētis:quia aut est de ratione eius inquantum est officiū nature aut inquantum est sacramentum:sed neutrum est,vt probauimus:ergo.¶Potest quoq; idem probari sic.De sacramentis ecclesie illud tenendum est,quod romana ecclesia tenet:sed ro.ecclesia dispēsat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta:ergo.Minor patet in martino.v.t eugenio.iiij.quorum bullas super hoc refert archiepiscopus florentinus se vidisse: et nostris temporibus plurīes hoc factum videtur.¶Non deest etiā naturalis ratio q; sit dispensabile.Videmus enim in vniuerso tria

Universidad de Deusto
Biblioteca



genera rerum: quedã eñ sunt necessarie simpliciter, quas. l. impossibile est aliter se habere: vt sunt motus celestes: ꝛ quedã sunt contingentes simpliciter: vt res voluntarie: ꝛ quedam necessarie non simpliciter, sed vt in pluribus: vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hec manifesta est hec differentia, q̃ necessaria nõ possunt impediri: contingentia possunt fieri vt libet: necessaria vero vt in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentium (vt patet: quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoq; impediri: vt patet si alter coniugum ingrediatur religionem) restat, vt sit de genere necessariorũ vt in pluribus. Et vere sic est: essentia nãq; matrimonij annexam habet indissibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius cause. Et hoc dupliciter: vel, cause quasi eiusdem ordinis: ꝛ hec est professio regularis: vel superioris ordinis: ꝛ hec est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. ❡ Utrum autẽ discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi: crediderim q̃ sic: consensu cõiugum accedente. Cum in fauorem animarum me. l. in adulteria adolescẽtes ruãt, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuo manerent. Cum ad euitanda homicidia, que a desperatis coniugibus facile procurari possunt: presertim cum hec de causa moyses libellum repudij permiserit. Cum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo quod causa discordie est: presertim quia coniugij finis vnitas est. Et hec de secundo.

**Quo ad tertiũ** Respondetur ad primam obiectionem: dicitur q̃ in diffinitione matrimonij non ponitur indissibilitas simpliciter, i. omnino: sed quantum est ex se. id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indissibilitas personarum sic non omnino: indissibilitas autem sic non repugnat impediri. ❡ Ad secundum vero iam patet ex dictis, q̃ institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando: ꝛ non inchoatum tantum. ❡ Quãuis posset etiã dici ꝛ bene, q̃ deus nõ instituit matrimonium indissolubile omnino, ꝛ quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo papa non dispensat contra institutionem diuinam: sed vitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam a deo. ❡ Ad tertium dicitur, q̃ coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramẽto, q̃s per gratiam gratũ faciẽtẽ, ꝛ repesentationem christi ꝛ aume per charitatem vnitorũ. Unde cum vtrũq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuũ. Unde quãuis nõ possit fieri q̃ coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraq; sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis, ꝛ de calice consecrato: a quo non potest consecratio auferri. ❡ Hec est, p̃ pterea minoris efficacie sacramentum q̃s sacramentale: quoniam lõge maius est facere sanctum formaliter etsi amitti possit illa sanctitas, q̃s facere sanctum ministerialiter, ꝛ secundum quascũq; alias huiusmodi denominationes. Unde sacramenta omnia quia gratiam conferunt, magis sanctificant ceteris consecrationibus: licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti: effectus eñ cõsecrationum ꝛ benedictionũ non exigunt ni si constantiam subiecti: gratia autem ꝛ significatio vltra substantialem constantiam subiecti exigunt immutationem voluntatis ꝛ status, ꝛ propterea mutatis his desinunt. ❡ Ad confirmationẽ autem dicitur q̃ peccat supponendo id quod probare debet: ꝛ quod in dubium vertitur: hic eñ nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij cõtractum semel, sit inseparabile a personis que contraxerunt: ꝛ argumentum hoc supponit: quia supponit, q̃ se habeat ad personas sicut corpus christi ad species panis semel consecrati: quod constat se habere inseparabiliter. Unde neganda est similitudo: quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus christi ad hostiã: necessaria nãq; connexio est, que impedit dispensationem. ❡ Ad quartum patet responsio ex dictis: negamus. l. significari coniunctionem christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. ❡ Posset quoq; dici, q̃ coniunctio spiritualis christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter. Primo secundum suam rationem: ꝛ sic est solubilis: quia est continctio per charitatem vie. Secundo secundum extrema inter que est: scilicet christum ecclesiam: ꝛ sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideo potest dici, quod vnio illa est solubilis: vnio autem in conformitate nature est omnino insolubilis: quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. ❡ Hec responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate: et propterea non est tor. aliter ei innitendum.

❡ Ad confirmationem vero ex autoritate sancti tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato: vt manifeste patet: ꝛ et articulo precedente in responsione ad secundum conuincitur. ❡ Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti, dicitur q̃ propue ꝛ formaliter loquendo, sacramẽtum quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, ꝛs imperfecte: quia non nisi causaliter, inchoatiue ꝛ impediibiliter: vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, complete, ꝛ vt necessarium simpliciter: ꝛ propterea cõsummato, repugnat dispensatio, vt san. tho. docuit. ❡ Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam: nisi quod si diligentius hec animaduertissent, forte sententiam mutassent. Rome die. xviij. ian. M.D.vij.

❡ De redditione debiti vxoris ad virum adulterum. Mõ. xvj.

**Queritur** An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali cõmercio viri publici concubinarij. Et videtur q̃ sic. Uir tenetur ad abstinendum se ab vxore publice adultera: ergo econtrario. Antecedens patet in scriptura: quia patronus est turpitudinis qui crimen celat vxoris: vt in ca. quemadmodũ de iureiurando dicitur: ꝛ in sacris canonibus extra de adulte. ca. si vir. et. xxxij. q. prima. ca. primo. et ca. si quis vxorem: et sacris doctoribus in. xxxv. di. quarti sen. consequentia autem probatur: quia vir et vxor ad parta iudicantur circa fidem libertatem et debitum matrimonij.

**In oppositum** Autem est: quia vxor non tenetur ad correctionem viri sicut econtrario: q̃ vir est caput mulieris: vt dicitur prime ad cor. xj.

**Ad euidentiam** huius sciendum est, quod actus coniugij quum secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum inde ad innocentem deriuari ad hoc vt teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadruplociter potest considerari: primo inquantum offensiuum vxoris: secundo inquantum emendabile p̃ bono ipsius mariti: tertio inquantum punibile pro bono communi, quarto inquantum quandã malã speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimẽ proppositum: ipsum quidem virum in lege coniugij errantẽ fidem violando, priuat iure exigendi non petendi actum coniugij. Justum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio ꝛ a fide recedens, amittat cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat: simpliciter tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur a volente sibi consentire: sicut in aliis debitis quamuis extinctis iure, potest creditor petere a voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat: non est enim addenda afflicto afflictio: sat est quod quatenus offensuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugij nisi vt habeat rationem remedij curatiui criminis viri: et hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione precepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatũ domini matth. xviij. si peccauerit in te frater tuus ꝛc. si monitio verbis facta per se vel alios non sufficit (quum ipsa nõ possit verbere virum adducere ad penitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere penalem medicinam abstinendo ab eo, ꝛ denunciare ecclesie si hoc non sufficit. Sed quoniam preceptum de correctione fraterna non habet locum vbi non est spes penitentie (quoniam finis eius est bonum ipsius peccatoris) ideo si vxor non sperat penitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum: ꝛ tanto minus si credit quod peior fiet. Si tertiomodo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri: quum hoc non sit in correctionem spiritualem vel corporalem boni communis: nisi annexum haberet corruptelam fidei christiane, vel proditionem patrie, et huiusmodi. Si quartomodo, tunc pro tanto habet speciem mali (vt communiter affirmatur) quod innocẽs miscetur adulterio publico, pro quanto videtur illius peccato consentire. Constat autem ex correctionem debitam non apponendo. Constat autem, q̃ si non est spes penitentie per huiusmodi abstinentiam, correctio hec non est debita finis: et veritatem: et quod si notum est quod vxor hoc valde displicet, et propterea ducit in amaritudine animam suam: vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparẽtis mali et scandali actui in vxore. ❡ Ex oibus igitur cõsiderationibus opportunis concludit, q̃ vxor innocens ꝛ in amaritudine posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non



tenetur ad abstinendũ ab eo: sed licite potest matrimonio vti tam petendo q̃s reddendo.

**Et ad** Obiectiones in oppositum dicitur, q̃ nec vir tenetur ad abstinendum nisi subsit spes correctionis future ꝛ ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiam facto. ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus sibi tamen conuenientibus: puta ad verberandum eam. segregandum q̃ a practica ꝛ huiusmodi. inter que remedia computatur abstinentia a thoro illius quando creditur expedire. Tenet quoq; magis ad euacuandum a se scandalũ actuum: quia nõ facile creditur vxorẽ publice adulterari sine tacito consensu viri. Propter hec nãq; duo omnes autoritates allate damnant virũ non separantem se ab adultera: vt patronũ turpitudinis. Hec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouũ ius: sed applicasse doctrinã diuini iuris ad materiam matrimonij: vnde ꝛ patrocinium petri et patrocinatꝰ turpitudinis ꝛ huiusmodi q̃ diuini iuris sunt asserũt. Et hec de ḡstione hac sufficiant. Rome die. xiij. mar. m. cccc. xij.

❡ An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacre scripture. Questio. xxvij.

**Charitate** Jesu christi cogente, queritur, an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacre scripture. Et videtur q̃ sic. Primo, quia clemens sextus in extrauagãti vnigenitus de pen. ꝛ re. abutitur autoritate. prouer. cap. vij. dum ad thesaurum ex quo fiunt indulgentie applicat eam: dicens q̃ est thesaurus, quo qui vti sunt, participes facti sunt amicitie dei. Constat enim q̃ per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitie dei: sed solũmodo satisfacit pro pena debita. ❡ Secũdo, quia pelagius papa in decre. dist. xxj. cap. quamuis: probat sedem apostolicã esse prelatam cunctis ecclesijs eu ãgelica voce matth. xvj. tu es petrus, ꝛ, quodcũq; solueris ꝛc. Et tamẽ cõstat q̃ illam domini sententiã non esse petrum prelatũ ceteris. ❡ Tum quia verba illa dicta sunt petro in persona omnium, sicut ipse petrus respondit pro omnib⁹. Unde ꝛ sacri doctores intelligũt ibi non vni sed vnitati equalitatis omnium dictum, quodcumq; ligaueris ꝛc. ❡ Tum quia ipse dominꝰ replicauit in plurali eandẽ sententiã, quecũq; alligaueritis Matth. xviij. ❡ Tum quia dominꝰ dicit: quod vni dico omnibus dico mar. xiij. ❡ Tertio, quia extra de constit. cap. translato: affertur autoritas apostoli: translato sacerdotio, necesse est vt trãslatio legis fiat. Et decretalis sententia est: sacerdotium est translatum a moyse in christum, et a christo in petrum: sic enim interpretatur iuriste: ꝛ ponti fex permittur seu approbat. Cõstat autem impium esse dicere sacerdotium translatum a christo in petrum: abusiue ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacrã scripturam affert: vnde q̃ illi infert.

❡ In oppositum est ipsius apostolice autoritatis dignitas.

**Questio** Hec mota est charitate vigẽte: ne hi qui minus eruditi sunt legẽtes, vulgatas has iniurias apostolice sedi illatas: putent veras esse. Et si forte hi qui nouitatibus istis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Dedecet siquidem pastoꝛ ꝛ doctoꝛ omnium christianoꝝ romano pont. etiam si quãdoq; transumptiue utretur aliqua autoritate scripture (vt crebro doctores sacri faciunt) detrahere. non modo contumeliam irrogare: publice scribendo q̃ abutitur sacra scriptura, q̃ vim infert sacro eloquio. Hunc q̃ hoc ab aug. Hieron. ambr. alijsq; sanctissimis doctoribus didicimus: si quis inquit iacobus apostolus, putat se religiosum esse nõ refrenans linguam suam ꝛc. huius vana est religio. Reducẽdus quippe est potius aut intellectꝰ aut sermo in captiuitatem in obsequiũ christi in suo vicario, quãdo videntur nobis minus consona eius verba. modo fides salua sit: nec ponamus os in celum: presertim q̃ humanum sepe fallitur iudicium: ꝛ quod vnus putat abusiue dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia sic accidit in proposito. nulla siquidem inductarum autoritatum abutuntur sacri canones. sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur: vt sigillatim manifestabitur. ideo parumlum. ❡ Labotem non subterfugi. ❡ Clemens. impiimis. vj. non [illegible] sed ppie vtitur autoritate scripture. quoniã thesaurus de quo loquitur scriptura, est thesaurus diuine sapientie: est enim thesaurus meritorum christi: quiest ipsa eterna sapientia, ꝛ fons sapientie. Et quicumq; thesauro hoc vere vti sunt, efficaciter cõsequendo indulgentias cũ perseuerantia (sine qua quocũq; thesauro vane vtimur) vere participes fiunt amicitie dei consummate. Unus nullus potest esse particeps. q̃dm obnoxius est pene alicui. p̃ quocũq; pctõ: qñ dei amicitia cõsummata nõ nisi in celesti patria habet: in qua nihil pene subiectũ ingredi potest. ❡ Igit indulgẽtie tollũt ab hoie impedimẽta diuine amicitie cõsummate, vere ꝛ propie dicitur, thesaurus indulgẽtiarum est, quo qui vtuntur participes fiunt amicitie dei. Nec valet argumentum, thesaurus diuine sapientie fuit ante indulgentias, ꝛ illo potest quis vti sine indulgentijs, ergo indulgentie non spectãt ad illum: qm̃ thesaurus diuine sapienie continet multa in se diuine sapientie opera: vt sunt actus sapiendi fm deũ, ꝛ merita christi vt meritoria, ꝛ eadẽ vt satisfactoria, ꝛ multa alia. Et vt thesaurus ipse priꝰ indulgẽtijs nõ depẽdet ab indulgẽtijs: sed ecõtra indulgẽtie depẽdẽt ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: ꝛ propterea potest quis vti illo sine indulgentijs et per indulgentias. Et, similiter potest aliquis fieri particeps diuine amicitie consummate, ꝛ sine indulgentijs et per indulgentias. Non docet siquidẽ romana eccl̃a indulgentias esse medium, sine quo nõ possit diuina amicitia cõsummata haberi: sed esse medium per qõ potest haberi, tãq; per remouẽs prohibẽs: vt declaratum est. ❡ Mõ aũt secundo obiicit de autoritate euãgelica, p̃sertim circa intentũ pelagio põtifici absq; abusu suffragãtem. q̃ illa dñi verba ad solũ petrum dirigant, ex multis habet. Primo ex hoc q̃ eidem facta est promissio cui exhibita est promissa res: sed solũ petrum constat a dño constitutum caput ecclesie: vt patet Joan. vlt. vbi dominus post resurrectionem petro vt distincto ab aliis apostolis dixit, pasce oues meas. fecit enim comparationem petri ad alios dicens, diligis me plus his? et statim ihesus, non ipsius ꝛ aliorum martyrũ, pastoralis officij fructũ subdidit. quum esset iuniꝰ ꝛc. Et hoc idẽ confirmat chrisostomus, preteriens inquit dñs alios apostolos ad petrũ dixit, si amas me ꝛc. ❡ Secundo ex eo q̃ dñs dixit, beatus es simõ bar iona, q̃ caro ꝛ sanguis ꝛc. certum est eñ q̃ ex hoc dñs non beatos dixit oẽs apostolos: nec q̃ singulis pater reuelauerit q̃s petro reuelatum est. ❡ Et confirmatur: quia inter discipulos erat tunc iudas, qui nõ erat beatus nec in re nec in spe: quum esset fur: vt Joan. euangeli. testatur. ❡ Tertio patet ex hoc, q̃ dominus inchoauit sentẽtiam a petro vt ab alijs distincto, dicendo: ꝛ ego dico tibi quia tu es petrus, ꝛ super hanc ꝛc. cõstat autem q̃ nec de andrea, nec de ioanne, nec de iacobo ꝛc. verificatur tu es petrus. Uerba igitur textus euangelij manifestant q̃ petro singulariter dictum est. tibi dabo claues regni celoꝝ: ac per hoc pelagius papa non abusiue sed propue vsus est autoritate illa ad probandum petri sedem a domino voce ꝛ sensu ceteris esse prelatam. Hec fuit pelagius primus, qui hac eadẽ autoritate vsus est ad idem probandum: quoniam anacletus martyr sub traiano hoc idem dixerat: vt habes in decre. di. 22. c. sacrosancta. ❡ Ad primam obiectionem respondetur, q̃ petrus dicitur respondisse pro omnibus: q̃ dominus communiter interrogauit, vos autem quẽ me esse dicitis? sed sicut reuelatio (teste domino) soli petro dicitur facta, ita responsio nõ ex consilio aliorum sed ex diuina reuelatione a solo petro facta est. Sed q̃ omnibus placuit responsio, pro omnibus respondisse dicit: frequentissime siquidẽ accidit q̃ multis collegis presentibus, q̃ vnus optime dixit, tanq̃s si ab oibus fuerit dictum habetur: laus tamen solius est illius qui sapiẽter respondit. Sacri aũt doctores accipiẽtes hec verba nõ pro vnio sed pro vnitate nõ obstant: q̃ vera sunt. Hec aduersant dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquunt: que est vnitas ordinis, caput vnum habens. Imo interpretatio hec, pelagij sensum cõfirmat: qm̃ verba illa dum vnitatem ecclesie respiciunt, caput vnũ designãt: per qõ vnitas ecclesie claues habeat regni celoꝝ, ꝛ ordine quodam a petro ad alios in partem solicitudinis assumẽdos potestas absoluẽdi atq; ligandi deriuet. Et propterea nõ vnus petrus in pson sed in omnibus successoꝝbus suis, nec vnus petrus cum successoꝝbus solus suscepit claues vt solus retineat: sed vnitas ecclesie per vnum suscepit, dum petrus suscepit cõmunicandas in vnitate ecclesie. Quod autem affertur in argumento de vnitate equalitatis, falsum est: nec est sanctorũ sententia de vnitate equalitatis, sed ecclesie: quã constat esse vnitatẽ ordinis. Et aduerte q̃ non solum glossa ordinaria, sed cyrillus inter puscos patres orientales nullus secundus in libro thesau. de petro ꝛ successoꝝbus in ro. ecclesia hoc intelligit: vt in cath. au. matthe. 16. habes. ❡ Ad secundam vero obiectionẽ dicit, q̃ dñs non replicauit de clauibus regni celorũ quum oibus cõmuniter dixit: ꝛcunq; alligaueritis: in hoc discernendã relinquens excellentiam petri sup alios. Et rursus ordo ipse, dñ primo soli petro ꝛ deinde cõmuniter alijs loquitur, insinuat q̃ primus petro deinde alijs epis autoritas conuenire debebat absoluendi atq; ligandi. ❡ Ad tertiam autem q̃ vni dico oibus dico, respondet q̃ dominus non dixit, quod vni do omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca



do(nec eē oībus discipulis dedit aplatus dignitatē,nec etiam oībus dedit dignitatē septuaginta duoꝝ)in proposito aūt nō est qō de dicere sed de dare:tibi inquit dabo claues ꝛc. Unde patet extra ,ppositū esse,qō vn̄ dico oībus dico,qō de doctrinali dicere ad literā voluit celestis magister intelligi:vt instructio quam vni impēdebat,oībus impēsa nūcupet. ¶ Ad tertiū argumentū p̄n cipale de autoritate pauli aplī dī,q decretalis illa nec somniauit vn̄q sacerdotiū sit trāslatū a christo in petrū: quū petrus non nisi christi sacerdotij minister sit, ꝛ christi vicariū esse decretales clamēt. Unde nulla culpa est pontificis,si iuriste male illā intellexe rūt:nisi qs adeo desipiat,vt pontifici imputet oēs errores doctorū qi nō reprobat eos. Admiratione ,pfecto dignū esset q in papaz, in decretalē,sensum alienum retorquēt arguētes isti, nisi manifestio: lapsus,testimoniū eorum studio phiberet:subdūt eñ plusq octingentoū annoū christianos totius orbis ꝛ aphice nūq̄s sub romano pontifice fuisse. Hā si calcedonesi,synodū (vnā ex quatuor q̄s sicut sanctū euāgeliū grego.excipit)plegissent,patrūq̄ decreta ac gesta librassent:vidissent contigua oim etatū testimonia,primatū romane eccl̄ie pferentia:falsissimūq̄ esse aphice orbis christianos romane eccl̄ie subditos non fuisse. ℣ Ad qō pro nūc sufficiant duo testes ante annos mille fere. Alter ex grecis, cyrillus. i. in libro thesau. vt habes in carthena au. matth. 16. dicēs: Scōm hanc dñi promissionē eccl̄ia aplica petri,ab omni seductiōe hereticaq cōuentione manet immaculata. sup propositos epōs.ꝛ super oēs primates ecclesiaꝝ.ꝛ populoū in suis pontificibus in fide plenissima ꝛ autoritate petri. Alter ex latinis,gregorius. l. ad Joā. episcopum siracusanū scribēs, constantinopolitanam ecclesiā quis cam dubiter sedi aplice esse subiectam:vt habes in decre. dist. 22. ca. de constantinopolitana. Maguntie die. 22. martij. 1519.

# ¶ Thome de vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti Opusculum XVII. Responionum.

¶ Ad Leonē. x. pont. max. dānati sensus Articuloꝝ. v. expositio.

Petri apostoli vestigijs inherentes, parati stamus rōnē reddere oi poscēti nos de ea q̄ in nobis est fide. ¶ Quibusdā ,p inde christifidelib⁹ viris ,pbis,pie trepidātibus circa q̄nq; articulos ſ applicis literis cōtra martinū luterū inter reprobatos contētos, opē luminis ferre volētes, aptre intēdimus quare reprobati meritofuerint: subnectēdo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectiōibus (prout ad nos delati sunt) ꝛ cuiuslibet rationem reddendo.

Primus Igitur articulus est. Ueruz est proverbum,et omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis prestantius,q̄ summa penitentia est non amplius peccare,ꝛ q̄ optima penitentia est noua vita.

¶ Obiicitur. In hoc articulo oēs sancti patres videnť consentire cum lutero:ꝛ ideo nec error potest esse hic,nec heresis.

Rndemus Huic articulū merito reprobatum tam ſm ipsius articuli sensum q̄m ſm q̄ a lutero prolatus est. Et q̄dem si ad ,ppriū sensum verboꝝ spectet, falsus cōprobať:nā nec summa nec optima penitētia est qua nō fit remissio peccatoꝝ: ꝓmulgauit eñ saluator penitentiā christianā esse remissiuā peccatoꝝ. Luc. vlti. oportet inquit p̄dicari penitentiā in remissionē peccatoꝝ. Hec aūt duo in articulo posita (valet non amplius peccare ꝛ noua vita) cōstat nō sufficere ad penitentiā in remissionē peccatoꝝ: q̄ siquidē exigit̄ preter hec ꝛ dolor de p̄terito peccato (petrus eñ post petrī cōmissum fleuit amare) ꝛ recursus ad dimiā misericordiam cū publicano, deus ,ppitius eſto mihi petōri. Unde ecclesiastici. 21. dicit, fili peccasti, ne adiicias iterū, sed pro pristinis deprecare, vt dimittant tibi. Alb(vt etiā aug. notauit)nō sufficeit dicere,ne adiicias iterū: sed adiūcta est deprecatio pro pristinis remittēdis. Nō est igit̄ summa penitētia,nō amplius peccare:nec est optima penitētia noua vita, q̄ doloꝛē pro p̄teritis ꝛ deprecationē pro pristinis in se non claudit. ℣ Et vide quo p̄cipitem daret penitentē hic articulus:maz fm eundē summe ꝛ optime penitere anarū:si ab anaritie actibus cessaret,ꝛ liberalē deinceps vitā ageret. Et similiter incideret intēperaro,si a passionibus intēperatis cessaret,ꝛ deinceps cōtinenter viueret(ꝛ sic de alijs)hoc eñ significat nō amplius peccare ꝛ noua vita. Et si hec summā optimāq̄ penitentiā constituit. manis fides nostra tam de necessario fieri peccatoū q̄s de recursu ad deū pro remissione eorūdem inuenit. Merito igit̄ fm ipsius sensum articuli reprobatus est. ¶ Sanctē idē spectet articulus vt a lutero manauit, reprobatus quoq; rationabiliter inuenit̄ mā huiusmodi ,puerbiū allatū comprobatur a viro negāte duas partes penitētie.ſ. cōtritionē ꝛ satisfactionem: ꝛ ad hoc p huiusmodi proverbiū tēdit. vt tam necessitatē cōtritionis (q̄ ꝑcipue consistit in doloꝛe pro p̄teritis) q̄s satisfactionis tollat: vt patet in libris suis,ꝛ alijs eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis patribus tā fm seipsum q̄s vta martino manauit, q̄uis ſ in sanctis patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, ꝛ ad bonum sensum reducenda.

Secūdus Articulus est. Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse quando presbyter remittit ꝛc.

¶ Obiicitur. Hic articulus sinceram videtur continere veritatem: vtpote que stabilimento fidei inimatur.

Rndemus. Credere sibi esse remissa peccata absolvente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quātum est ex parte ipsius q̄ absoluitur. Credere primo modo, necessarium est ad remissionē peccatoꝝ: nam hoc credere est actus fidei infuse: sine qua impossibile est placere deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatoꝝ: quoniam potest penitens qui absoluitur, pie dubitare de propria dispositione, an sufficiet digne susciꝑiat illud sacramentum, verebar inquit iob omnia opa mea: ꝛ isa. 64. dicitur, vniuerse iustitie nostre quasi pannus menstruate. Et cum hac pia dubitatione, stat q̄ digne susciꝑiat sacramentum absolutionis, ꝛ consequatur remissionem peccatoꝝ: quoniam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fidei infuse, sed firmitati fidei acquisite: ad quam constat q̄ spectat credere de seipso an sit vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur articulum comprobari falsum: ex hoc q̄ alicui remittuntur peccata, qui non credit sed pie dubitat ex parte propie dispositionis remissa sibi esse peccata absq; preiudicio stabilimenti fidei christiane: que non est de hoc obiecto scilicet mihi esse remissa peccata: sed de hoc quod est remissa esse peccata mihi digne suscipienti sacramentum penitentie. Sicut non est fides christiana q̄ sub hac hostia est corpus christi: sed q̄ sub hac hostia concurrentibus vndiq; omnibus requisitis necessario ad sacramentum eucharistie, est corpus christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatē: sed merito reprobandus fuit, vtpote falsus.

Tertius Est error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramēta sub hac confidentia q̄ sunt confessi, ꝛ q̄ agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces et preparatoria premissa ꝛc.

¶ Obiicitur. Et hic articulus nititur firma fide, ꝛ ob id non videtur erroneus, nedum hereticus.

Respondemus. Et si ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, cōtra apostolicam doctrinam (dicente nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum) accedere tamen cum ea confidentia tanquam eucharistie seruatrice a peccato indigni accessu ad sacramentum. Docens siquidem christie, nullus est error: sed consilium apostolicum. Docens siquidem idem apostolus quo pacto quis ad dictum sacramētum non indigne accedat, nec ad iudicium sibi manducet et bibat, cognouit: probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat ꝛ de calice bibat. Ubi manifestat eum qui probauit seipsum, secure ad sacramentum accederenta q̄ non est reus corporis ꝛ sanguinis domini, nec ad iudicium sibi manducat ꝛ bibit. Et quoniam populus christianus frequenter vtrāq; apostoli doctrinam audiret vt vnusquisq; potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritione, confessione, oratione ꝛc. vtitur hac fiducia tanq̄ preseruatrice a peccato indigni accessus, ꝛ non tanq̄ iustificatrice: ideo articulus iste luteranus tanq̄ perniciosus sancte fiducie chilan, plebis, ꝛ scandalosus, ꝛ inimicus apostolice doctrine, reprobatus est.



Quartus Articulus est. Thesaurus ecclesie vnde papa dat indulgētias, nō sunt merita christi ꝛc.

¶ Obiicitur. In hac articulo nulla autoritate luterus potest conuinci: hoc tamen facere decretum est ꝛ bullam confirmare.

Respondemus Prenotando non vno atq; eodem modo nec equaliter conuinci autoritate posse christianum hominem de ecclesiasticis mysterijs: sed licet quedam plus quedam minus explicata inueniantur in sacra scriptura, conuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum baptismi autoritate conuincitur: quia tam materia q̄s forma eius in sacra explicatur scriptura: sacramentū vero confirmationis, q̄uis nec materia nec forma nec institutio illius in sacra explicetur scriptura: conuincitur tamen ex autoritate, qua apostoli imponebant manus, ꝛ ecclesia vtitur: ꝛ similes est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, luterum non posse conuinci autoritate dicitur, quia nō ita explicite sicut baptismus in sacra habetur scriptura, verum dicitur: sed deliratur, querendo equalem certitudinem in omnibus ecclesie mysterijs. Si autē pie queritur autoritas qua luterus potest de thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere: dicendo conuinci posse luterum autoritate sacre quidē scripture radicaliter, vniuersaliter vero ecclesie implicite, romane autem ecclesie et multorum sanctorū doctorū explicite. Ex sacra quidem scriptura habetur thesaurus superefluentium passionum christi ꝛ sanctorū quatenus sanctificatorie sunt. Et q̄ christus quidem plus patiendo satisfecerit q̄s exigat satisfactio omnium illorū q̄bus q̄nq; applicatur passio christi, ꝛ secundum se liquidū est, ꝛ ex sententia ioannis euangeliste habetur: ipse est inquit propitiatio ,p peccatis nostris, ꝛ nō ,p nostris tm̄, sed ,p peccatis totius mūdi. Cōstat. n. ex eo q̄ passio christi quo ad effectū nō satisfacit ,p peccatis totius mūdi, q̄ tota illa satisfactionū multitudo q̄ posset satisfacere ,p his q̄ peresit, superabūdat. De passionibus vero sanctoꝝ q̄ scilz plus passi sunt multi eorū q̄s satisfacere ,p propriis debuerit peccatis, testat beatus iob dicens: vtinā appenderentur peccata mea q̄bus iram merui, ꝛ calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hec grauior appareret. Simile est aūt iudicium de iob ꝛ multis alijs sanctis: ꝑcipue martyribus, q̄ tot superauerūt tormenta: ꝛ beatissima virgine, q̄ quū ,p nullo proprio satisfactura esset peccato, fuisse mutuit tamen iuxta simeonis verbum vt suā christi gladius pertransiret animam: vnde plusq̄s martyꝛ iure dicitur. Nec inuenit tantū thesaurum istum ex sacra habemus scriptura: sed ex eadē quo,z habemus thesaurum istū ea intētione a christo ꝛ sanctis conditum, vt ecclesie vtilitati ,p desset: restāt hoc aplo ad colo. primo quum ait: adimpleo ea q̄ desunt passionum christi in carne mea pro corpore eius quod est ecclesia. Simile est aūt iudicium de paulo ꝛ alijs sanctis plus patientibus q̄s satisfacere debeant ,p propriis peccatis. Nec huic tam sancte sententie obuiat alia eiusdem apostoli sentētia: qua ait, non sunt condigne passiones huius tēpous ad superuenturam gloriā. Nam passiones sanctoū quatenus meritorie sunt ꝛ ad premiū respiciunt, sunt procul dubio non condigne: ꝛ remunerānur a deo supra cōdignum: ꝛ hoc explicat̄ quū dr. q̄ non sunt condigne ad gloriā supuenturā. Sedē tñ passiones sanctoū quatenus satisfactorie sunt. sepe superabundant: quotiescunq; scz plus patiuntur pro christo sancti q̄s sit pena debita pro quibuslibet peccatis actualib⁹. Ex hoc enim ipso q̄ ipsimet icapaces sunt huiusmodi supabundantis satisfactionum vt satisfactorie sunt, q̄ carēt peccato ,p quo satisfaciat) relinquūtur superabundantes: ac p hoc vt aplꝰ ꝓmulgauit: p corpore christi q̄s est ecclesia relinquunt. ¶ Cōuincī igitur potest luterus ex autoritate sacre scripture, ꝛ q̄ in ecclesiia dei est thesaurus meritoū christi ꝛ sanctoū quatenus superabundāter satisfactoria fuerūt. ꝛ q̄ hic thesaurus est pro corpore christi q̄s est ecclesia. ℣ Et si his aduersetur, q̄ vniuersalis ecclesia probat indulgentias: vt pia matris ecclesie dona succedentia loco satisfactionis priuatis, q̄ est tertia pars sacramenti penitentie: per hoc quum fiet q̄ indulgentie inuenirunt apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pena actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiaz penitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesie approbatione oportet alterū horum fateri: aut q̄ indulgentie ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent, aut q̄ ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, qm̄ tanq̄ absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentie vim satisfactiuam habeat: quod autoritate sancte romane ecclesie omnium ecclesiarum magistre expressum est pluries. ℣ Nec desunt autoritates sanctorum. thome, bonauenture ꝛc. Intelligat ergo eruditus quisq; falsum esse, q̄ nulla potest luterus autoritate cōuinci de thesauro indulgentiarum.

Quintus Articulus est. Si papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illā opinionem ꝛ non erraret, tamēnec peccatum est nec hereſis contra sentire (presertim in re nihil pertinente ad anime salutem) donec alterum per generale cōcilium reprobetur vel approbetur.

¶ Obiicitur. Qui hunc damnarunt articulum sentiunt papam esse super concilium generale, quod nunq̄s vlla bona autoritate scripture probari potest: vt aperte declarat patriarcha antthiochenus in libello de comparatione pontificis maximi ad sacrosanctum concilium.

Rndemus Falso creditum ab obiectionibus est, damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis pape ad cōcilium. Nulla siquidē cura huius questionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde: ex hoc scilicet q̄ summus pontifex habet autoritatem determinandi questiones fidei. Quam autoritatem in summo residere pontifice sacri canones clamant, hier. ad damasum testatur dicens: q̄ si hec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumq; me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum vel etiam non catholicum, non me hereticum comprobabit. Et dominus aperuit dicens petro: ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, ꝛ tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. ℣ Articulus siquidem iste propter latens venenum in ly donec alterum per generale concilium ꝛc. reprobatus fuit: vtpote dogmatizans summi pontificis diffinitiuam in questionibus fidei sententiam non ligare, sed contra sentire nec peccatum nec heresim esse: hoc enim infert ly donec approbetur vel reprobetur per concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testiaꝝ multas hereses dānatas a sede esse apostolica sine generali concilio, idcirco articulus iste merito reprobatus est. ¶ Hec sunt pater beatissime, que inter tot aduersas corporis valetudines obedientie tue gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protulit. Tacitis obiectionibus: vt nemine accusato, cuiusq; in pectus liberum habeat veritas aditum. Rome die. vj. Junij. m. cccc. xxj.

¶ Ad reuerendissimum dominum Hugo. cardinalem de fusco, super sex propositionibus in commēdationem beati Joseph a quodam theologo assertis. Eiusdem secunda responsio.

Quidam Magister in theologia in commendationem sanctissimi Joseph et in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum latino sermone que sequuntur. Primo, q̄ Joseph, fuit magni meriti, ꝛ pater putatiuus christi: qui christum ipsum palpauit, ꝛ eo familiariter vsus est. Secundo, q̄ Joseph sanctus fuit verus vir virginis marie: iuxta illud: iacob autem genuit Joseph virum marie. Tertio, q̄ fuit verū matrimoniū inter virginem gloriosam ꝛ sanctum Joseph quod nō potuit esse nisi per mutuam corporis donationem: que donatio fuit inter Joseph ꝛ virginē. Quarto q̄ illud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniā in isto matrimonio virgo nō dedit vsum corporis: licet per cōtractū matrimonij dederit corp⁹, edocta a spiritu sancto: vbi regulariter per cōtractum matrimonij datur corpus ꝛ vsus copule carnalis. Quinto q̄ virgo maria dādo corpus suum Joseph, dedit ꝛ sanguinem totius corporis: ex quo sanguine fuit completum corpus christi. Sexto dixit, q̄ hec propositio est vera: ex sanguinibus Joseph fuit formatū corp⁹ christi: quam propositionem ita exposuit. Ex sanguinib⁹ propriis virginis marie. Joseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus christi.

Reuerendissime Domine domine ,p tector. vidi sedulam a dominatione ,vestra reuerendissima mihi transmissam, ſex dictorum a quodam magistro in theologia in commendationem sancti Joseph. Et respondeo q̄ in. i. tio, quarto, quinto ꝛ sexto vnū est non perspicacissime dictū

Universidad de Deusto
Biblioteca



ernon plene discussa est differẽtia inter copulã coniugalẽ ꝛ copulam carnalẽ. Si ẽs hec nota fuisset, nõ dictũ esset hic q̃ verũ matrimoniũ esse nõ potuit sine mutua donatione corporis nã per copulã coniugalẽ non donat corpus cõiugi, sed potestas vtẽdi eo: posset cõiugis iuxta illud apli pme ad cor. 7. vir nõ habet potestatem sui corporis ꝛc. Vbi nota q̃ dicit corporis sui, nõ alterius: ꝛ dicit potestas in alio. Non daꝫ ergo corpus quo ad vsum p coniugalem copulã: sed potestas vtendi tm̃ sed p copulã carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamẽto patet, q̃ minus ꝑspicaciter in quarto dicit, q̃ regulariter p contractũ matrimonij datur cõiugi corpus ꝛ vsus ꝛc. Cõstat em̃ falsum esse: q̃ non p cõtraciũ absolute, sed adiũcta cõsummatione daꝫ corpus ꝛ vsus: imo si puella cõtrahat vere matrimoniũ animo ingrediẽdi religionem si deus dederit sibi spm̃ bonũ, verũ contrahit matrimoniũ, nec pdit ex hoc vi ginitate mentalẽ: q̃ cõsentire in copulã coniugalem nõ est cõsentire in copulã carnalẽ nisi in potẽtia: q̃ est conditio diminuẽs: vt patet. Et propterea beata virgo non pdidit virginitatem mentalẽ ex consensu in copulã coniugalẽ: nec exposuit se periculo pdendi propter priuilegiũ diuine reuelationis: sicut modo ꝓpter statutũ eccl̃ie concedẽtis duos mẽses spõsio ad cõsummandum matrimoniũ vel ingrediendũ religionẽ, cõtrahentes matrimoniũ nisi intendãt cõsummare, nec se exponũt periculo pdendi virginitatẽ, nec pdunt vi ginitatẽ mentalẽ. Ex eodẽ fundamẽto patet minus ꝑspicaciter in quinto dicto dictũ esse q̃ sanguis beate virginis datus est ioseph. ꝛ absurde dictũ in sexto q̃ corpus christi fuit formatũ ex sanguinibus ioseph: qm̃ sanguis btẽ virginis non fuit datus ioseph. ac ꝓ hoc nõ fuit ioseph etiã vt datus: vt patet ex dictis. Quãuis habeat ꝛ aliã dissonantiã. ex hoc q̃ sanguis nõ dicit alicuius simpliciter nisi sit ipsius vt pars q̃. f. est aut fuit pars eꝰ (eo modo quo sanguis dicit pars animalis) ꝛ non ex eo q̃ est alicuius possessiue, vt ager aut seruus: aut quia potest vti eo. sicut equus conductus. Videtur ergo mihi q̃ vltimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua vero quo ad supadicta minus ꝑspicacia: ꝛ breuiter q̃ sententiam teneat, linguam cohibeat qui hec dixit. Nihil tamen contra aut ꝓter fidem hic apparet.

¶ De validitate matrimonij a iuuene post religionis ingressum ꝛ egressum contracti. Eiusdem responsio tertia.

**Magnifice** Dñe salutẽ ꝛ commendationẽ. Ad casum mihi ꝓposium. An scilicet matrimoniũ contractũ a iuuene postq̃ religionem post discretionis annos ingressus est alo mutãdi omnino vitã, ꝛ intra nouitiatus tm̃ annũ egressus est ad secularẽ vitã ꝛ habitũ, sit validũ. Breuiter respõdeo, q̃ absq̃ dubio matrimoniũ illud est validum, qꝫ vt expresse dicit in. 6. de voto, c. j. solũ votũ, vel sacri ordinis, vel professionis tacite vel expresse, dirimit post cõtractũ matrimoniũ. Constat aũt ex capitulo nõ solum. de regularibus lib. 6. q̃ iste casus distinguit cõtra casum ꝓfessionis tacite vel expresse per notam disiunctionis vel. ergo iste casus nõ habet vim professionis tacite vel expresse, quo ad matrimoniũ dirimendũ. Textus aũt in oppositũ soluunt facile ad literam: qꝫ capitm̃ nõ solũ, ꝛ in fauorẽ anime nouitij ꝛ propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculũ: cũ etiaꝫ si votũ simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio cõtra ipsum agere posset. Capitulũ vero beneficiũ ibidem (qđ tantum ponderatis) non obstat: qꝫ renuntiatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo ꝓsumitur facere, dũ manifestat se omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc vt beneficium possit alteri conferri: que tamen non sufficit ad professionem tacitam vel expressam, ista ergo duo non parificantur, nec equiparantur in textu. f. Sed nec quo ad vacationem beneficij hic casus equiparatur: quia in professione tacita vel expressa est vera renuntiatio, hic autem est ꝓsumpta, quare ꝛc. Bene vale. Caiete, die 22. octobris. 1505.

¶ Eiusdem ad fratrem cherubinum de florentia, diuini verbi predicatorem. * Responsio. 4.

**Questio** Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocẽte. Et est ratio dubij diuersa (vt videtur)

**In hac** sententia doctorum. Dubitatione preaduertenda sunt tria. Primum est, q̃ non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientie: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulteram tem coniugem. Scõm est, q̃ etiam in foro conscientie tam quãdo adulterum vnius publicum est ꝯ quando occultum est, nonum tamen est certum. aliter innocenti, absolutus est si vult mi. cõs vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem. ꝛ est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus enim etiam que gratiose concedenda putamus. Tertium est, q̃ tota hec difficultas consistit quando adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio ꝓ parte affirmatiua: quia statim q̃ alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens ꝑm rem est absolutus a debito reddendo: ꝛ solũ deficit sibi notitia facti, perpetrati scilicet adulterij. Si namq; sciret factum, constat q̃ esset absolutus: notitia enim nõ absolut. sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali ꝛ diuino. Naturali quidem, propter violatam fidem: diuino autem, propter auctoritatem dñi matth. 5. vbi excipitur fornicationis causa in precepto de non dimittendo vxorem. Pro parte vero negatiua est communis (vt videtur) animi cõceptio. f. q̃ adulter occultus post penitentiam potest exigere debitum ab innocente. ex hoc namq; arguitur, q̃ non statim innocens coniunx fuerat absolutus a debito: ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic. Post penitẽtiam occulti adulterij innocens in eodem statu est in quo erat ante penitentiam adulterij: quoniam penitentia alterius non facit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post penitentiam alterius tenetur ꝑm rem reddere debitum, etiaꝫ ante tenebatur ꝑm rem: ꝛ si ante penitentiam non tenebatur secundum rem, sequitur q̃ etiam post penitẽtiam illius non tenetur secundum rem.

**His premissis** Narrãdum est primo quid appareat veritatis ꝓ altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium ergo societas quedam sit, ex alijs natura vel volũtate cõtractus federibus, sumere possimus negatiuam partem veram esse. f. q̃ non sit statim priuatus sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem ꝛ filium naturale ius est. sic vt si filius patrem etiam occulte offendat, nõ teneatur pater heredem illum habere: similiter inter patrem ꝛ filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus et similibus apparet q̃ licet cuilibet qui fidem violauit vel turbius societatis illius, filius siquidẽ tam naturali ꝙ adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens patrem, potest etiam in foro conscientie hereditatem adire. ꝛ similiter comegotiator. modo damnum non intulerit: q̃ obligaretur ad restitutionem. Quo fit vt adulter occultus quamuis violati federis reus sit, non prohibeatur a matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supadictis similibus priuandus est violator fidei iure suo. ¶ Et quoniã hec ita esse mihi videntur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi vna cõmunis horum ratio. ꝛ est. q̃ pene ille que in potestate partis vel iudicis sunt ita constituẽ. q̃ iudice vel parte sciente et eodem modo se habente vt prius aliquis non punitur, non incurritur ipso facto: cõstat autem tales esse penas priuationum iurium de quibus est sermo: ergo. Maioris propositionem differentia penarum clarificat: pene namq; ecclesiasticarum censurarũ non sunt ita in potestate iudicis aut partis vt iudicis vel partis, vt prius perseuerantia. Et cuilet contra facientem ab incursu censure pene autem alie siue conuentionales siue a iure missi pars aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est: quia si innocens coniunx sciat adulterium alterius, ꝛ pater offensam filij ꝛc. ꝛ eodem modo se habeant cum eis vt prius non sunt priuati. Consonat autem hec ratio specialitati pene consequentis incestum cũ cõsanguineis cõiugis: ad huiusmodi enim incestũ committ ipso facto priuatio iuris exigẽdi nec est in potestate partis nõ imputare crimẽ hoc ad hãc penã. nec etiã in potestate iudicis. quos in eo dispẽsare. Ad adulteriũ aũt simplex priuatio cõsequens non ponitur testate partis. f. offensi coniugis: vt pater. Differentia igitur ipso facto: vt ꝙꝫ adulteriũ est. q̃ ille sic incestuosus est priuatus ipso facto: alioquin nihil speciste aũt adulter est nõ priuatus [illegible] dicitur. ¶ Et hec positio nõ disciale de adulterio sic incestuoso dicẽdum. ¶ Et hec positio nõ discrepat forte ab aliquo doctorum: nã illi qui videntur eos parte affirmatiua, ad hoc tendũt, vt scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientie: quum dicũt. dignus est negatiua volũt. q̃ fides ei, vel aliqđ huiusmodi, alij aũt ꝓ parte negatiua volũt. q̃ non est ipso facto priuatus. ꝛ vtrumq; est verum. ¶ Ad rationem nõ est ipso facto priuatus. ꝛ vtrumq; est verum. Minor autem ꝓ parte affirmatiua, negatur q̃ ꝑm rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius quo seipsum posset absoluere in foro conscientie, si sibi constaret de facto. Rome, 20. decembris. 1513.



¶ Eiusdem ad fratrem Cherubinum. Responsio. 5.

**Literis** tuis frater charissime perlectis, in quibus quedam dubia soluenda mihi proposuisti respondere diuisi aliquot diebus, occupatus in alijs: verum ne omnino charitati tue deesse m, hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

**Ad primum** Itaq; dubium, an iuridice inquisitus de aliquo crimine teneatur ꝛ debeat nominare simplices si non sunt infamati ꝛ ante correctionem fraternã: ꝛ similiter ad secundum, an ip se tales nominauerit, possit iudex cõtra tales procedere ad inquisitionẽ. ꝛ eorum rationẽ (qꝫ consuetudo secularium iudicũ habet q̃ tumẽtis cõplices requirũt. ꝛ q̃ cõtra noiatos ꝓcedũt: an oppositũ tñ est oratio fraterne correptionis ꝛ occultum cõplicis pctm.) Respõderi vnico verbo potest. q̃ hę ẽstiones decise videnꝫ extra de cõfessis ca. quũ monasterij. Vbi dicitur. q̃ ꝑm vtriusq; iuris statuta de se cõfessi. sup alioũ conscientijs interrogari nõ debẽt. crimine lese maiestatis excepto: ꝛ q̃ si cõtingat aliquos noiari. tales noiati nulli sunt pene subdẽdi. si tñ infamia huiusmodi noiati laborẽt: indicenda est purgatio tribus sui ordinis adiũctis socijs. f. Quũ tñ multe fiunt exceptiones ab ista regula. et multi multa dicũt (vt diffuse habes a panor. sup dicto ca.) videtur mihi in primo dubio q̃ triplici distinctione vtendum sit in proposito. prima est, si nomen cõplicis est vel nõ est circunstãtia actus ꝓprij illius q̃ inquirit. secunda. si crimẽ de quo inquirit. pendet in perniciẽ publici boni seu alioũ. tertia est. si iudex ex solius illius cause ritu ꝛ meritis procedit aut ex zelo ꝓprij officij. Hã si nomẽ cõplicis esset circũstantia ꝓprij actus. quum q̃libet iudex cognoscẽs de aliquo actu habeat ex meritis illius cause etiam iudicare de illius circunstantijs. tunc iudex posset inquirere ꝛ tenet inquisitus cõfiteri complicẽ: sicut qñ in foro penitentiali penitens non potest aliter exprimere peccatũ suum nisi nominãdo complicem, debet reuelare complicem: puta quum quis cognouit propriã matrem. Constat aũt inter circunstantias annumerari, quibus auferũtur aliquis fecit. f. Difficile tñ apparet accidere casum in quo nomen complicis sit circũstantia ꝓprij actus in foro iudiciali, nisi p accidens: puta q̃ probabiliter aliunde iudex dubitat q̃ reus fateatur id qđ non cõmisit vt euadat forte tormẽta, qm̃ tunc ex noticia complicibus cognoscere potest an verum dicat: sicut ex aliis circunstantijs, puta loci vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur. sed ex parte rei qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suã, ex quo complicis nomen non est actus sui circunstantia quantum est ex parte ipsius actus per petrati. Similiter si crimen pendet adhuc in periculum reipub. ecclesie aut alioũ priuatorum (puta quia sunt multi coniuratores fidei aut conspiratores aut latrones aut subuersores aliorum, debet iudex ex officio inquirere, ꝛ reus huiusmodi perse uerantes in malo pernicioso) omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare missi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facile credendum est de religiosis. ꝑsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur q̃ fingent se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus. prelato potenti per se vel alium ꝛ volenti saluare non perdere oues suas, ꝛ curam fame proximorum soliti habere vt pastorem decet, complices suos non complices tales reos notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum nõ pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraterne correctionis preponere. f. Illud pie oculis est semper habẽdum, q̃ quemadmodum in communi precepto inq̃sitiõis si quis scit ꝛc. subintelligitur seruato iuris ordine: ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur ꝑm iura reuelandis: quia non potest plus ꝓlatus seu iudex precipere. Et propterea non peccant prelati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisitores si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices certos. habendo occultos tantum: quia, responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet q̃ sit infra iuris limites.

**In secundo** Casum autem dubio si aliunde omnino occulti sunt qui nominati sunt. non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio nõ sufficit ad accusandũ, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum seu clamorose inquirendum: propterea omnis via procedendi que in trib⁹ dictis inchoatur, auferetur. ¶ Ad id vero quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse nisi in quibusdam criminibus exceptis (et hoc propter sequaces barrholi) ꝛ q̃ nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

**Ad tertium** Autem dubium, vtrum iudex sciens defectum alicuius a tribus vel quatuor non posse modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendam veritatem. Respondeo q̃ questio hec decisa est extra de accusationibus. cap. inquisitionis. Vbi expresse dicitur q̃ si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio. etiam si duo vel tres iurati dicãt se vidisse delinquentẽ, aut alicui libellũ secreto tradãt. Vnde patet q̃ non põt prelatꝰ cogere talẽ ad dicendã veritatem.

**Ad quartum** Dubium: vtrum infamatus de aliquo possit de omnib⁹ inq̃ri (vt tenet pet. de pal. in. iiij. sent.) respondeo q̃ non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictã decretalem. dicentem: super illis solummodo fieri inquisitio debet. de quib⁹ clamores aliqui precesserunt. Dictum autem petri de pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet quantum sua ratio: scilicet quia iudicare de occultis nõ ꝓpter peccatum sed propter peccatorẽ prohibetur. Hec enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione qua occulta sunt. ab humano iudicio exempta sunt: ꝛ proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu. ab illo exẽpta sunt sua pte natura. ¶ Hec sunt pater venerãde, que mihi occurrerũt ferenda ad tua dubia, non plus, auctoritatis habitura sicut nec cetera mea q̃ ratio eorum mereatur. Bene vale, ꝛ deum ꝓ me ora. Rome die quinta nouembris. m. cccc. xviij.

¶ Eiusdem ad reuerendum patrẽ fratrem mathiam de pace facre theologie magistrũ ac regentem salamanticen. Risio. vj.

**Reuerende** Pater salue. Humillimis pa. v. literis plectis: dubis petit ab illis q̃ ex iudeis originem ducũt, si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione origĩs sint, possit negari ingressus religionis, et si fuerit nouitius negari possit professio absq; peccato mortali: an sit hoc cõtra ꝑceptũ charitatis. Respõdere vt par est volẽs, paucis me absoluã: eo q̃ cũ sapiẽte sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt a ꝓlatis ipsarũ religionũ egredik ꝛ terminaꝫ ad aliquẽ indeterminate, licet habeat rationẽ de biti (qm̃ religiones institute sunt non solũ propter ꝑsentes, sed etiã futuros), vt tamẽ terminaꝫ ad hãc vel illã conditionẽ personarũ vel hãc aut illã personã, caret debiti ratione nisi necessitas aliqua debiti rationẽ inducat. f. Et de ꝑsona quidẽ determinata patet ex hoc, q̃ charitas nõ arctat ad diligendũ aut benefaciendũ alicui particulari nõ alias cõiuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testant ꝓcepta charitatis tã in corporalibus de eleemosina ꝯ in spualibus de correctione fraterna. Unde ꝛ diuus tho. in quolibetis dicit, q̃ habẽs de supfluo non tenẽt obuiãti pauperi ac petẽti eleemosinã dare: q̃ licet teneat supfluum elargiri, nõ tñ dare huic. Et in secũda secũde de correctiõe fraterna dicit, q̃ cadit sub ꝓcepto ꝑm q̃ est necessaria ad fratris emendationẽ. Cõstat aũt quẽlibet idoneũ ad religionis statũ, cõmuniter inuenire alibi gr̃am si ab vna religiõe refutaꝫ. f. De conditione vero ꝑsonarũ patet ex hoc, q̃ religionis ꝓlati statuto possunt cauere vt genus aliqđ hoim sine eorũ culpa ad religionem nõ admittatur: vt testaꝫ statutũ de non recipiẽdis illegitime natis. Hec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitũ, ꝛ receptos ignoranter reijcere ante professionẽ: qm̃ non minus libera est religio intra annũ probationis ꝯ nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusq; datus sit, nec vlla pollicitatio implicite fiat magis hinc ꝯ inde. Constat autem ex sacris canonibus (vt patet extra de regu. ca. statuimus) nouit̃ tum posse libere intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium libere a se excludere. Et confirmatur: quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, inhabilitatibus mendicantium. quas tamẽ in seculo prescire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire. ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum qui ex iudeorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam ꝓpter tot eiusmodi publicam apostasiam, in hispania si religionis alicuius ꝓlati statuto vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignoranter receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶ Et ꝙuis ita esse mihi videaꝫ: irrationabile tñ mihi videt ꝓpter tuũ statutũ aut opus hmõi refutatiõis respectu illoꝝ q̃ nulla alia suspitionis nota sunt affecti, nisi q̃ originẽ ex iudeis traxerũt. Cũ quia salus nostra ex iudeis est, ex ꝙbus natus est christus ꝑm car-

Universidad de Deusto
Biblioteca



nem. ⁊ apli ⁊ plurimi patres fideiz ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum qz occasio daretur iudeis vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt cōuersoum filios in generatione ⁊ generatione repulsos a religione. Tum qz religiōis status est talis vbi ipsi potius si in aliquo dubitant, solidari in fide ꝯ alios micere possunt. Hec sunt pater Reuerēde, que mihi occurrunt respondenda. in die ſ. matthei apostoli. Senis. 1514.

¶ Eiusdem ad fratrem vincentium de sancto geminiano: ad questionem an ingressus religionem cum proposito deliberato perseuerandi, ad religionem teneatur. Responsio. 7.

Charissime fili, questioni tue ob occurrentis de facto casus necessitatez interpositis aliis respondendū duxi. In casu ergo ꝓ posito quum ſcz N. ingressus est religionem ꝯdam mendicantium. in quodam illius conuentu regulariis vite cum animo deliberato perseuerandi vsqz ad mortē in illa particulari religione, ⁊ in illo particulari conuentu in seruitiū beate virginis, cui ecclesia illa dicata est: ⁊ postēa multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse. primo ex assumpto habitu cum deliberatione perseverandi vsqz ad mortem, secundo ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum male vite inuente in conuentu illo. ℣ Et vt a primo incipiamus, questio ista peritia fuit ab innocentio. 3. ℟ Et pater extra de regu. ⁊ tran. ad religio. in capi. consulti. ⁊ ab ipso distincta: ⁊ postmodum a grego. 9. in capi. statutumus, magis explicata. ¶ Est autem eorum sententia, q̄ suscipiens religionis habitum volens absolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene ⁊ male intelligi. Si eīn per voluntatem absolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsqz ad mortem ⁊ nihil aliud, male intelligitur: si autem per voluntatem absolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseverādi vsqz ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseverantie, bene intelligitur. Quod pater dupliciter. Primo ex eo, q̄ votum requirit tria: propositum, deliberationem ⁊ promissionem: ita q̄ absqz promissione nullum est votum. Secundo ex eo, q̄ ratio quare talis volens absolute mutare vitā tenet etiā ad religionem, expresse assignatur in dicto capitulo, quia ipse renunciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. ℣ Et hoc enim habetur q̄ voluntas illa est voluntas renunciantis probationi, ⁊ facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est ꝯ promittere perseverantiam vsqz ad mortem, quod est vouere religionem. ℣ Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter ⁊ notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, ⁊ alterum sine vlla probatione, ⁊ finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseverandi vsqz ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum cui adiungitur annus probationis, ⁊ alterum per reliquum modum cui nulla adiungitur probatio. ℣ Et discernes voluntatem vnius a voluntate alterius in hoc, quod iste secundus cum deliberatione promissionem imo exhibitionem sui habuit: ille non: ⁊ videbis quod de primo non verificatur quod vult absolute mutare vitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum siue aliter) cum deliberato proposito perseverandi vsqz ad mortem, ita etiam quod veller hodie esse finem anni vt posset tunc profiteri. non obligat hominem ad religionem in particulari aut in communi: sed liberum relinquit vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum, propter suscipientem voluntarie habitum professorum sciendo quid hoc importat: talis enī facto exhibet seipsum religiosum professum: et quia voluntas consentiens facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renunciatione probationis. ℣ Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continue gesset habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa quia benedictus creditur gestetur: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem que fit propie professionis tempore attenditur: vt ex dicto capitulo statuimus: sumitur.

Et licet hec ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo an etiam si interceſſisset promissio teneretur, respondebo iuxta secundum caput. Scito quod si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primo ex parte intentionis. distinguendo inter intentum et attractum: quia stat quod attractum alicuius ad particularem religionem ⁊ ecclesiam sit deuotio ad aliquam figuram beate virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amenitas loci ⁊ huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prelati ſm regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hic conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnus solum conuentum: euentus ille inuentorum scelerum consideranduſ est an sint crimina communia aut paucorum, an cum spe prouisionis an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenture prouisionis: non obligatur iste ad obseruandam vot fu legem, quam constat in tali euentu non esse intentam. Horum enim religionis quasi ad tutum portum tendens, non debet esse vinculum detentium hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, cum sancto sanctus eris, ⁊ cum peruerso peruerteris ℟.

¶ Hec sunt fili charissime que mihi videntur ad questionis tue solutionem dicenda. tuum erit applicare ad particulare factum, et melioꝛi vbi opus est iudicio vtendo de N. casu iudicare. Bene vale ⁊ deum pro me ora. Rome die. xj. nouembris. 1512.

¶ Eiusdem ad eundem. Responsio. 8.

Questioni tue frater charissime (an is qui in choro sic diuinum officiū psoluit, q̄ sui chori versus sublimisse sibiipsi soli dicit alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat precepto ecclesie de persoluendis canonicis horis) respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusqz partis rationes pensentur: ⁊ sic veritas eluceſcat. ℣ Opinio igitur dicentium, quod in casu proposito satisfit ecclesie, fundatur super hoc, quod nullus in choro vel comitatus soluens duumū officium tenetur dicere totum, sed sufficit mediatem dicere ⁊ mediatem audire, secundum alternationem: versuum hinc ⁊ inde vt cōsuetudo ecclesie testatur: sic autem fit in proposito: quia iste vnius partis versus dicit ⁊ alterius audit: ergo satisfacit. Sed cōtra istā rationē militat: q̄ vtitur eo q̄s est per accidens loco eo q̄ q̄s est se.

Ad cuius euidentiam claram scito, quod preceptum ecclesie est, vt quilibet dicat totum officium: vt patet extra de celebratione missarum, ca. presbyter. Sz quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter (scilicet communicando cum alio in officio, ⁊ sine communione cum altero) ideo duobus modis satisfit diuino officio scilicet persoluendo sine alterius communione: ⁊ tunc quia cum alio non communicat, totum solus dicit, ⁊ communicando cum altero: ⁊ tunc alternando. tota quilibet communicans dicere censetur: dum quilibet cōmunicās in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Unde in hoc modo dicendi officium scilicet alternatim, aliquid concurrit per se scilicet communio dicentium, quo fit vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: ⁊ aliquid per accidens scilicet quod iste partem dicat ⁊ partem audiat. Constat autem quod quum aliquis sic partem suam dicit non vt communem: sed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submisse q̄ sibi solū dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chorus: per hoc non satisfacit. ℣ Et cōfirmatur: quia etiam in choro dicere partē suā nō ſ̄ litereſqz sed vocē communē, est per choꝝ. Dato ergo q̄ ecclesia nō ſ̄ cepisset dicētibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequit q̄ iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij quod dicit vt partem: ex quo id quod dicit, non dicit vt partem communis officij sibi ⁊ alij, sed vt propriam sibi: quia non communicatur alijs per audibilitatem. ℣ Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere ⁊ medium audire, possem medium matutinale officium solus dicere ⁊ medium audire, possem medium matutinale officium solus dicere ⁊ medium audire, possem medium matutinale officium solus

Universidad de Deusto
Biblioteca



ccipientē mutuo vt teneat remutuare. ¶Cuius hoc gratiose possit ꝛ debeat facere. Dixi aūt fm iustitie rationē: q; sic ex quasi cōdicto cōmuni pacta hec in cōsuetudine deducta vt licita essent/ sicut pactum de retrouendēdo introductum cōmuniter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi cōsuetudinis. que tñ non esset introducēda: q; in fauore est fraudis vsurarū. Apertur eñ per hec pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, qui hec pacta subeunt quia egent pecuniis vt possint de suis industrijs viuere: et minus malum est eis hec pacta subire q; cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam. ¶Sine pacto aūt si dicti contractus superueniant cōtractui societatis. ita vt cōtractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis cōditionibus societatis ꝛ sociorum, sed seorsum ac disparate superaddant isti contractus vt petrus a cura solicitudine se exoneret. ꝛa timore fraudis se liberet. dicendū occurrit q; cōtractus assecurationis capitalis ꝛ contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter petrum et paulum socios. sicut inter petrū ꝛ tertiam personam possent licite fieri. ad hibitis. s. honestis ptijs fm iudicium sapientium in illa arte, illo tpe. in illo loco. cū tali psona. ꝛ breuiter cōsideratis inuiduis libus conditionibus. q; scientifice determinationi non subsunt. ¶Ostat nāq; q; tali tpe vel propter talem personam vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur assecuratio aut certificatio lucri non solum quinq; pro cētum. sed nec in minimo. ¶Et propterea nō videtur absq; vsurarum fraude fieri si promiscue presupponat cū qualibet persona aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinq; pro centum, aut capitale saltum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio persone, multos ex temporis euentu ꝛc. deficere. Hec de secundo.

**Quo** Ad tertium, satis patet ex dictis. q; absolute loquendo in questione casus propositi tam vt proponitur q; vt exponit. iniustum est societatem hanc inire, ꝛ petrum retineri in foro anime ad restitutionem si huiusmodi societatem cum paulo de facto contraxit: quoniam eum inique grauant, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salu. ꝛ lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis. ¶Hec sunt pater amantissime q; mihi occurrunt pro solutione questionis proposite. Rogo vt ocetis deū pro me. Rome die prima aprilis. 1515.

¶Eiusdem ad eundem. Responsio. xij.

**Accepi** Reuerende pater schedulam quinq; duobus. nescio cuius viri notabilis scrupulose conscientie petentis a me satisfieri: quū tamen pa. v. doctissima oprime sit satisfacere potuisset. si mihi hanc farcinam imposiere noluisset. Ut ergo charitati vestre ꝛ illius conscientie non desim. q̄uis conualescens. respondere curabo petente reuerendo latore responsionem breuem.

**Est igitur** Primum dubium. an sit simpliciter de necessitate salutis penitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie. quādo potest ea sigillatim ad memoriam reducere. ¶Et est ratio dubij: quia hoc videntur cōmuniter doctores in. 4. sen. sentire. ¶Ad hoc dubium breuiter dicitur. q; licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis. ita q; sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem suam contra deum. ita si integre satisfacere debet. oportet q; sigillatim toties detestet crimina sua) si quis tamen diligenter consideret. nec ad contritionem, nec ad confessionem. nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. ¶Et de cōtritione quidem patet ex veteri testamento (q; in quacūq; hora ingemuerit peccator. oīm iniquitatum eius nō recordabor) ꝛ ex nouo: quia dimissa sunt pecatrici mulieri peccata multa quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est in quacūq; hora ingemiscimus relinquendo peccatorum multitudinem copiosam. omnia dinumerare: et ratio dimissionis peccatorum nō detestatio multiplex sed multa dilectio redditur. ¶Et vtriusq; ratio est: quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa. sufficit ad salutē. ꝛ tanta posset esse q; sufficeret ad omnimodam satisfactionem: vt de latrone creditur. Non minus siquidem satisfacit debitor centum quadrantum. si dat vnum aureum valentem centum quadrātes q̄ si daret centum quadrantes numeraliter. ¶De confessione vero clarum est. q; vnico verbo potest confiteri centum multa peccatorum. nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. ¶De satisfactione autem eadē est ratio. que de cōtritione dicta est: vnū siquidem opus penale magnum multis parvis equualet. ꝛ tanto melius est q̄to maius est virtutis vnum magnum opus q̄ multa parua facere: vt patet in ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificat in hoc. q; oportet de singulis aut formaliter aut virtualiter contri.

**Scōm** Dubiū. quando circumstantia loci sacri est necessario constituenda fm doctrinam sancti tho. ꝛ fm veritatem. ¶Ad hoc breuiter dicitur. q; tunc tantum quando actus peccati commissus directe contrariatur sanctitati loci. i. ei ad q̄ sanctificatus est locus. verbi g̃ratia: Locus consecratus est ad sepulturam vel ad cultum diuinum. ꝛ ex consequenti ad libertatem confugientium ꝛ depositarum rerum ꝛ huiusmodi: quando ergo fit contra ista. tunc ꝛ non aliter venit constituenda circumstantia loci sacri necessario.

**Tertiū** Dubium est: si tam venditor q̄s emptor sciat naturam rei et valorem. an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. ¶Et est ratio dubij: quia scienti ꝛ volenti non fit iniuria. ꝛ si in casu subsit peccatum. declaretur vnde oriatur peccatum illud. ¶Ad hoc breuiter dicitur. q; si res venditur pretio quod est extra totam latitudinem iusti pretij. nec aliqua hic interuenit donatio (vt presupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet querere aliam originem huius peccati q̄ inequalitatem rei ad rem. s. pretij ad rem emptā: in hoc enim cōsistit ipsa iniustitia opposita commutatiue iustitie. Occasiones autem peccandi. quum possint esse diuerse ꝛ sint per accidens. extra artem relinquantur. ¶Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur: que causat inuoluntarium mixtum. ¶Nec est simile quod pro simili adducitur de puella pauperrima. que nubit viro sene diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta. matrimonium enim non est contractus in equalitate rei ad rem consistens. sed socialis conjunctio. ad quam per accidens se habent diuitie ꝛ paupertas. ꝛ consequenter metus seu fuga paupertatis. ꝛ cetera species tia ad id. Utergo satis iniuria in casu posito scienti ꝛ volenti voluntario mixto.

**Quartū** Dubium est. an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. ¶Et est ratio dubij: quia ratione legis nature, fere durante earū naturali libertate appropriantur cuilibet occupantibus et patet in iustitie. dist. 9. fere. ¶Et consuendo contra naturę ius videtur irrationabilis ꝛ similiter prescripto ab huiusmodi iure introducta. non videtur iunare principes. ¶Ad hoc dicitur. q; quum proprietas rerum ex iure sit positiuo. ꝛ consuendo ad ea se extendat q̄ iuri subsunt positiuo. cōsequens est q; sicut lege positiua appropriari possunt alicui fere. ita ꝛ consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. ¶Et hoc manifestum est in piscibus. dum venduntur ista piscibus. ¶Et constat q; populus habens dñium alicuius siluę. posset legę ferre q; solus recte posset ibidem venari. Nec in hoc preiudicium fit iuri nature: q̄n de iure nature non sunt fere communes. nisi negatiue: hoc est q; nulli eas appropriauit. Cum quo clare stat. q; a superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri: sicut de reliquis. Nec est cōtra allatam legem: que loquitur de feris que in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

**Quintum** Dubiū. an dicti principes possint ita districtę prohibere dictarum ferarum captionem vt nullus subditus pēlit eas capere quin grauissime puniatur. etiam si capiat eas vt sea damno preseruet quod inferunt in blados vel huiusmodi. ¶Et huic annectitur aliud. an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta revocare. ¶Ad hoc dicitur. q; licet principes possint huiusmodi venationes prohibere. non tamen possunt prohibere in damnum aliorum. imo tenentur ad restitutionem principes de dampnis illatis a suis feris ex hoc q; non permittunt alios venari. sicut habenti bouem cornupetam sibi notum ꝛ non prouidens. tenetur de damnis subsequutis. ¶Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo. ꝛ statutum hoc sit iniquum. non debent ipsos absoluere nisi desistant a peccato. [illegible] etp̄o me orate. Rome secunda maij. 1514.

¶Eiusdem ad eundem. Responsio. xiij.

**Ueteris** Tuis pater venerande. petentibus q̄dam in commentarijs nostris super quinta secunda secundę tangi dubia seu ob cura declarari. distuli huiusce responsionem ob impedimenta imbecillitatis ꝛ occupationum aliarū. Hactus vero nunc aliād otij. satisfaciendum charitati tue duxi: vt nouitijs q̄bus hec obscura videnf. magis elucescant. Breuiter tñ: q; res clare sunt.



**Primum** Igitur dubium propositum est: quia in. q. x. ar. iij. dicitur. est. quod licet vendere iudeis res quibus ipsi vruntur in suis sacrificijs: in. q. aūt. 169. ar. ij. ad quartum. dictum est non licere cooperari ad reedificationem synagoge iudeorum.

¶Facile respōdetur in primo loco sermonem fuisse de his rebus que non per se ordinantur ad superstitionem iudaicam: sed de rebus indifferentibus. quibus tamen ipsi iudei abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga que presupponitur per se ordinata ad superstitionem iudaicam. ¶Et propterea eadem vtrobiq; seruata est sententia: vt patet legenti vtrumq;.

**Secundum** Est. In. q̄s. xj. ar. iij. dicit q; occultissima per accidens subiacent ecclesie censuris: in. q. vero. 69. ar. j. dicitur q; author homicidij occultus. nō est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶Solvitur ꝛ hoc f. facillime. remittendo ad locum secundo allegatum vbi expresse dicitur: quod occultissimus author notorij incendij non subest humano iudicio quo ad hoc vt teneatur se prodere subest tamen humano iudicio quia potest excommunicari: vt ibidem dicitur.

**Tertium** Est. In. q. 78. ar. iij. dicit nullo mō ly inducere ad minus malū etiā paratos: in. q. aūt. 95. ar. 8. in. v. causa duelli. videtur dici q; ly inducere vt peccent minus.

¶Solvitur hoc dubium declarando differentiam quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc. f. minus peccandum: ꝛ aliud est inducere solummodo ad ly minus. Primū nunq; est licitum. ꝛ hoc in primo loco dicit. Secundū est non solū licitū sed sanctum imo ꝛ angelorū officium. et hoc in secundo loco dictū est. ¶Et hinc fit vt adulterū quum aliter nō valemus retrahere. ad simplicē fornicationem licite prouocemus. nō hortando vt fornicet. sed si sue vult satisfacere voluptati. alieno nō iniuriet thoro. Nec tñ oportet huiusmodi conditionales semp exprimere. sed sufficit q̄n̄ eas mente retinere pro loco ꝛ tpe vt sapiens iudicabit. hoc enim non est inducere ad malū magis vel minus. sed est fm rem retrahere a malo maiori. Quę frequentissima exercitatione hoc a redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud hiere.

**Quartum** Est. In. q. 147. dicit: Excusant qui omnino [illegible] petitio venie vltra restitutionē honoris. annexam habet submissionem petentis veniam. ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest. ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat in quo integritas restitutionis honoris debiti contumelia passo. exigat petitionem venie.

**Sextum** Dubiū est. ¶Cur negs in tertio negs in commento totus secundę secūde tractat de famoso murmurationis vitio.

¶Ad quod dicitur. q; murmuratio nō est genus aut species alicuius vitij. sed circuit multa vitia vt imperfectum quid in multis speciebus vitioꝝ. fi. ꝛ propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus. quum de generibus ꝛ speciebus vitioꝝ fi. tractatum est. Neq; tamen silentio inuoluta est: quoniam murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta contumelia. detractione ꝛ susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias. susurrationes. ꝛ detractiones: ꝛ similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel passionuꝝ intus vel extra (vt inobedientie. impatientie vel presumptionis) tractata quoq; intelligitur cum imperfecta inobedientia. impatientia ꝛc.

**Septimum** Dubium est. quid importat scrupulus conscientie quo stante licite operamur oppositum.

¶Ad hoc quesitum dupliciter videtur ab aliis responderi. Quidam enim distinguendum putant quantitatem ambiguitatis: ita q; quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercēdo (puta an liceat pulsare in die festo si sic fluctuat. q; plus aut eque credit esse illicitum. scrupulus est quo stante non licet sibi pulsare in die festo. si vero plus credit licitum esse cum hesitatione tamen illiciti. scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem licite operationis exigi fidem certam excludentem omnem hesitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus contra quem licet agere, non est hesitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia. ¶Mihi autem occurrit dicendum. q; siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu. et nesciunt quare) siue ex parte rationis (vt contingit ijs qui ex aliqua ratione magna. mediocri vel leui fiuctuant. distinguere oportet de modo. an huiusmodi hesitatio seu vacillatio sit modo speculativo vel modo practico: hoc est an dubitet de licito vel illicito secundum se. vel vt est ratio operis sui hic ꝛ nunc. Nam si quis dubitaret an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum. et tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare. ille non peccaret pulsando. q̄tumcunq; magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se an sit licitus vel illicitus. et similiter quantumcunq; esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se quod est licitus in die festo. et tamen fluctuaret de exercenda nunc a se pulsatione. ita q; ratio applicandi se ad pulsandum. cum ambiguitate applicat. illicite quis pulsaret: intellectus siquidem speculativus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculativa exigeretur. non solum rudes qui sola certitudine adhesionis aliene doctrine sunt contenti. sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia quorum alteram partem sic amplectimur vt absq; scrupulo operentur. et tamen an veritatem speculatiue euidenter habeant non pertinaciter asserunt. difficile enim inquit ari. est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propijs ꝛc. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculativum nutantem. f. Non est ergo in hoc questo spectandum ad hesitationem magnam vel paruam. ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolute: sed ad rationez operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est. quicquid tam in ratione quam in appetitu fluctuet. scrupulus est quo stante licite oppositum operamur. si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum motus. scrupulus est conscientie contra quem illicite agitur. ꝛ obliquitas moralis incurritur. f. Ratio autem horum est: qz in proposito conscientia non significat scientiam. sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: ꝛ propterea scrupulus conscientie qui per se opponitur conscientie in ipsa applicatione consistit. ꝛ eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendēs. conscientie non opponitur. Hinc enim fit. vt vacillatio conscientie in applicatione consistēs deformem reddat actionem. quoniā fit applicatio modo quo non debet. debet enim potentia rationalis determinari ad vnum si recte exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur vtriusq; oppositi. si fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis. tantum sapit indeterminationis: ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambe supradicte opiniones forte intendebant. Prima enim ad hesitationem intellectus in se. videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine vt est ratio operis. intelligenda est. Bene vale. et ora pro me. Rome nono februarij. anno salutis. M. D. xij.

Opul. Caiet. J J

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶ Eiusdem ad eundem super.v. quesitis. Responsio. xiiij.

articulo .15.

**Velsas** Venerande pater frequenter me pijs dubitationibus, non vt discas, qui alios glorioſe doces ꝛ verbo ꝛ ſcripto: ſed vt explicem potius ſenſum meum. Vnde charitati tue ſatisfacere cupiēs, propoſitis queſtionibus breuiter reſpondere curaui.

**Queris** Ergo primo cur in commentarijs noſtris ſuper ſecunda ſecunde. q. xxxiij. articu. ij. in reſponſione ad tertium, et. q. 83. articu. iij. in fine permittitur ſimul ſtare bonitatem ſubſtantialem atq; venialē peccatum. Inde namq; cōſurgere videtur vt iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidētem imperfectionem ſimul meretur et peccet venialiter: vt luther nouiter dogmatizant.

¶ Huic queſito reſpondetur primum, non eſſe in commentarijs noſtris ſcriptum vnum atq; eundem actum numero eſſe ſimul bonum bonitate eſſentiali ꝛ malum venialiter: vt patet intuenti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omiſſio: bonitas autem eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in virtutis habitu, in ſecundo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omiſſione. ℣ Deinde dicitur, ad rem potius ſpectando q̄ ad verba, quod magna eſt differentia inter has duas combinationes ſcilicet bonitatem ſubſtantialem cum peccato veniali, ꝛ meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter ſimul concurrit in eodem numero actu, dum ſepe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cum aliqua circunſtantia moraliter mala: vt quum quis' reddit mutuum, non tamen ex hilaritate qua debet, et ſic de aliis. Secunda autem combinatio nunq; ſimul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam eternam. Eſt enim tante vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum eterne vite: quis non tollat eterne vite meritum a perſona: multi enim ſancti viri abſq; hoc quod perdant eterne vite meritum peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata ſunt venialia, non merentur vitam eternam. Hinc clare patet, ex hac ſancta ꝛ ſana doctrina non ſequi quod iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam erſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

**Secundo** Queris ex eiſdem commentarijs. q. 62. arti. vj. circa reſpōſionem ad tertium: vbi dicitur non oportet reſtituere cū damno in re ſuperioris ordinis ꝛc. quod videtur ex hoc ſequi mulierem que ex adulterio ſuſcepit prolem, non teneri ad ſe prodendum, quantuncūq; veri heredes inde dānificentur: quod tamen ſententie notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni reſpondetur, mulierem que ex adulterio genuit, et propterea veri heredes dampnificantur, non teneri ad dampnificandam ſeipſam in fama, vt quantum in ſe eſt veros heredes a damno hereditatis preſeruet. Quoniam quemadmodum ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem vt ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famam aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (vt dicio) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipſis: quum decretalis de pe. et remiſ. ca. officijs: expreſſe dicat mulieri que timet viro ſuo hoc indicare, non eſſe denegandam penitētiā. Conſtat enim q̄ certitudo de perdenda fama penſanda eſt ſicut timore ꝛc. quum non ſolum melius ſit nomen bonum q̄ diuitie multe: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruitus aut mors q̄ eius infamia ſi communi conſanguineorum voto creditur.

**Tertio** Queris ex eiſdem commen. q. 78. circa articu. iiij. tueſcio quo opuſculo noſtro: vbi dicitur vtentem malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſq; peccato preſtabile. ſi ſolidum eſt hoc fundamentum. Nam videtur quibuſdam hoc non oportere, ob id quod apud augu. licite petitur iuramentum ab eo qui per falſos deos iurat, ita quod ſi per verum deum iurare vellet non admitteretur iuramentum: et proinde petitur inquantum per falſos deos iurat: ergo petitur quod ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatum licite peti dummodo nullum agatur preiudicium ſaluti.

¶ Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur ſolidiſſimum eſſe iactū fundamentum ſcilicet nunq; licitum eſſe petere peccatum: ꝛ implicare contradictoria petere peccatum ꝛ non agere in preiudicium ſalutis: quoniam ipſum petere peccatum, eſt peccatum. Quod ex eo patet, quod quicquid licet petere: licet etiam appetere: quum petere actus humanus ſit, ab appetitu rationali qui voluntas eſt, procedens. Sed conſtat quod non licet appetere peccatum alterius q̄tumcunq; parati. ſcriptum eſt enim de charitate, quod non gaudet ſuper iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius q̄tumcunq; parati. Aug. autem vt patet in epiſtola ad publicolam, non dicit barbari iuramentum ſi vellet iurare per verum deū non eſſe admittendum: ſed vtentem fide barbari firmata iuramēto per falſos deos, non communicare peccato illius quo per falſos deos iurat, ſed fidei. i. fidelitati qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus ſanctum quod ille poteſt ſi vult abſq; peccato preſtare: quia nihil aliud petit niſi fidem iuramento firmatam: quod ille preſtare poteſt ſi vult, credendo vnum ſolū verum deum ꝛ iurando per illum, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatem iurando per falſos deos. Falſum ergo opponit, dicendo q̄ ſi vellet iurare per verum deum, iuramentum non admitteretur: niſi forte obijcientes referant hoc ad irriſionem iurationem: quaſi idolatra non vt iuramento ſed vt vana ꝛ ſuperſtitioſa iurandi adminiſtratione, illo vteretur iuramēto per ieſum chriſtū. Iuxta hunc enim ſenſum, fateor q̄ non admitteretur: non ex defectu voti reus eſſet. Vnde religioſe perſone non ſolum abſtinētiam a coniugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt: reſtante hoc ꝛ fatemur omnes caſtitatis votum in omni eſſe religione. Conſtat autem q̄ caſtitas continentiam non ſolum a coniugio, ſed a ceteris venereis ſignificat, ꝛ ſic votum caſtitatis nō ſolum caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt ꝛ reſpicit. ¶ Perſpicacius autem dici poteſt, q̄ quia per votum religionis perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius dei ſcilicet ſpecialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum a ſe, vt cogitet que domini ſunt: ideo non ſolum ſi coniugem de facto accipiat, ſed etiam ſi ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committitur: dum perſona diuina violatur. ℣ Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatem alterius coniugij. Cognoſci enim a quocunq; non ſuo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non ſolum alterum de facto coniugū contrahit, ſed ſi cuicunq; alteri conſenſerit, adulterij rea eſt propter dictam rationem: quia ſcilicet perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitur fiat, q̄ fides coniugij non reſpiciat vt propriam materiam niſi debitum coniugale huic et non alteri coniugi (alteri enim perſone coniungi omnino illicitum ex ſe eſt) ꝛ tamen cū quacunq; perſona alter coniunx coeat adulterium committit: ita fiat q̄ votum religioſi vt propriam materiam reſpiciat abſtinentiam a cōiugio. et tamen quomodolibet religioſus coeat, ſacrilegium committit. Et vt robiq; (vt dictum eſt) eadem eſt ratio: q̄ vt robiq; perſona ſit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria ſemper fit illi alteri. ſ. deo vel coniugi, ꝛ ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra cōiugium, ſic votum religionis in omnes actus venereos ſimpliciter.

**Quinto** Queris an ſit mēs ſancti tho. in. iiij. ſen. dif. xxiij. q. ij. ar. j. q. iiij. prout quidam ſibi imponunt, q̄ excommunicatio iniuſta priuet ſuffragijs eccleſie: cuius contrarium in quadam queſtione ſpeciali noſtra legiſſe dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem reſpōdetur duos eſſe modos, quibus communia eccleſie ſuffragia participantur a chriſtifidelibus. Primus eſt per communem eccleſie intentionem, qua communia ſuffragia pro eccleſie membris communiter fiunt. Secundus eſt per ſpecialem alicuius fidelis ꝛ precipue miniſtri eccleſiaſtici intentionem, qua communia ſuffragia diriguntur pro iſto ꝛ particulari: vt quum aliquis dicit vel facit dici miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excommunicatio autem iniuſta habet ſuum effectum in priuando ſuffragijs eccleſie hoc ſecundo modo: quia timenda eſt non ſolum ab excommunicato, ſed ab aliis: ac per hoc aliſ prohibētur celebrare ſpeciali intentione pro illo, ꝛ pari ratione alia communia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intelligo diuum thomam dicentem excommunicationem iniuſtam habere effectum. ℣ Primo autem modo excommunicatio iniuſta nō priuat excommunicatum ſuffragijs eccleſie: quia rationabiliter interpretamur communem eccleſie intentionem in ſuffragijs communibus eſſe conformē diuine diſpenſationi ſecundum veritatem. et non ſecundum apparentiam autē rationem humanum (deſecrandi enim imitatiue militans eccleſia a celo) conſtat autem q̄ excommunicatio iniuſta ex errore humano procedit. ac per hoc ſub communi intentione eccleſie qua excommunicati priuantur eōibus ſuffragijs apud deū, non comprehenduntur priuato excōicatorum iniuſte. nō em intendit addere afflictionem afflicto: et quos cogitur, ex humano iudicio, excōicando priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroq; modo. Et ſic intelligenda ſunt que alibi ſcripſimus q̄ excōicatio iniuſta non priuat communibus eccleſie ſuffragijs.

℣ Hec mihi occurrerunt amantiſſime frater ad queſita tua ſcribēda: que ſi ſatisfecerint, gratie referantur. deo: ſin aliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene vale, et ora pro me. Rome die. xj. Junij. 1522.

¶ Eiuſdem ſuper duo queſita (de voto. ſ. ꝛ vnitate vel pluralitate numerali peccati actus exteriorꝰ ꝓpter diſcōtinuationē actus interiorꝰ voluntatis) ad priorem ſancti Miniati. Reſpō. xv.

**Sapientiſſime** Frater acceptis literis tuis conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubioum multis profuturam, ſtatim reſpondere inter tot occupationes curauī.



℣ Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt. Quomodo ſuſtineatur, q̄ votum eſt de meliori bono. i. bono ſupererogationis, ꝛ q̄ religioſe perſone venereis vacantes agant contra votum: qñ quidem cognoſcere non ſuam ſeu alienam ſm ſe malum eſt: ꝛ abſtinere ab huiuſmodi bonum eſt nō ſupererogationis, ſed neceſſitatis. ℣ Alterum dubium eſt. An is qui ad occidendum hominē pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumq; occidendi. toties nouum peccatum committat. an totum ſit vnum numero peccatum, an aliquanta mora et quanta diſtinguat hec peccata: per quid enim in quis individuātur voluntatis actus?

**Ad primam** Dubitationem facile dici poſſet, q̄ propria quidem voti materia eſt bonum ſupererogationis: communis tamen voti materia eſt etiam bonum neceſſitatis, non quatenus neceſſarium, ſed quatenus voluntarium eſt, vnde ꝛ iacob geſi. 28. legitur vouiſſe habiturum ſe dominum in deum. Et multi vouerunt ſe ſuſcepturos baptiſma ſeu chriſti fidem: vt gallicanus, ꝛ clodoueus. Et ſi quis vouerit ſe non cōmiſſurum adulterium, ſi contrafaceret, nō ſolum adulterij ſed fracti voti reus eſſet. Vnde religioſe perſone non ſolum abſtinētiam a coniugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt: reſtante hoc ꝛ fatemur omnes caſtitatis votum in omni eſſe religione. Conſtat autem q̄ caſtitas continentiam non ſolum a coniugio, ſed a ceteris venereis ſignificat, ꝛ ſic votum caſtitatis nō ſolum caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt ꝛ reſpicit. ¶ Perſpicacius autem dici poteſt, q̄ quia per votum religionis perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius dei ſcilicet ſpecialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum a ſe, vt cogitet que domini ſunt: ideo non ſolum ſi coniugem de facto accipiat, ſed etiam ſi ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committitur: dum perſona diuina violatur. ℣ Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatem alterius coniugij. Cognoſci enim a quocunq; non ſuo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non ſolum alterum de facto coniugū contrahit, ſed ſi cuicunq; alteri conſenſerit, adulterij rea eſt propter dictam rationem: quia ſcilicet perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitur fiat, q̄ fides coniugij non reſpiciat vt propriam materiam niſi debitum coniugale huic et non alteri coniugi (alteri enim perſone coniungi omnino illicitum ex ſe eſt) ꝛ tamen cū quacunq; perſona alter coniunx coeat adulterium committit: ita fiat q̄ votum religioſi vt propriam materiam reſpiciat abſtinentiam a cōiugio. et tamen quomodolibet religioſus coeat, ſacrilegium committit. Et vt robiq; (vt dictum eſt) eadem eſt ratio: q̄ vt robiq; perſona ſit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria ſemper fit illi alteri. ſ. deo vel coniugi, ꝛ ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra cōiugium, ſic votum religionis in omnes actus venereos ſimpliciter.

**Ad ſecundam** Vero dubitationem dicitur, q̄ ibi eſt vnum tantum numero peccatum, tāto grauius q̄to pluries firmatum. ¶ Ad cuius euidentiam non oportet inſpicere per quid voluntatis actus individuetur, ſed per quid peccatum ſit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis ſunt vnum numero peccatum: vt patet cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis ꝛc. ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi eſt vna numero deordinatio ibi eſt vnum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, contingit q̄ in eo eſt actualiter voluntarium deordinatum in ſpem homicidij: ita q̄ ꝛ verum eſt q̄ hic actualiter peccat in ſpem homicidij, ꝛ q̄ voluntas eius eſt actualiter peccās tali peccato: alioquin non voluntarie iret ad occidendum. Interrumpendo autem intentionem actus circa idem: non fit noua deformitas: ſed multiplicantur actus voluntarij, ita q̄ quod prius erat voluntarium imperatum, modo eſt imperatum ꝛ elicitum. ſed quotquot multiplicant, in eodem incidunt deordinationem voluntarij quam inuenimus augendo illam. Ita q̄ quemadmodum lumen aduenies diaphano non illuminato, non conſtituit aliud lumen, ſed cedit in identitatem cum eo quod inuenit. Cuius ſm ſe conſtitueret lumen nouum ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergēte ad illud, cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, cuius ſm ſe conſtitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe eſt q̄ accidens eiuſdem ſpeciei in eodem identificatur inuento. ¶ Hec ſunt amantiſſime frater que mihi circa veſtra dubia occurrunt. Superet vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, ꝛ bene valeas. Florentie. 27. aug. 1508.

¶ Eiuſdem ſuper duo de conceptu entis queſita, ad magiſtrum franciſcum ferrarien. Reſponſio. 16.

**Amantiſſime** Pater ex acceptis veſtre ſolicitudinis literis percepi libellum noſtrum de analogia nominum vos perlegiſſe, duoq; dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſoluiq; a me familiariter flagitaſtis. Ego autem q̄primum compleui expoſitionem librorum de anima (cuius fini incumbebam cum veſtras recepi) reſpondere curauiſne preclaro ingenio tuo deeſſem. ℣ Primum igitur dubium fuit ad hominem meipſum ſcilicet quia in cōmentarijs de ente ꝛ eſſentia. ſuſtineo vnum conceptum mentalem repreſentatiuum entis: ꝛ in tract. de analogia nominum video: hoc negare. ℣ Secundum autem eſt ad diuum thomam: quoniam ego in prefato libello ſuſtineo analogum non abſolui ab his quibus analogum dicitur. et diuus tho. in. q. de veri. q. j. art. j. docet ens habere conceptū vnū ſimplicem, ad quem omnia predicamenta et transcendentia addunt, in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus. Hec enim inimicē ſibi aduerſari videntur: quandoquidem ſi ens abſolui non poteſt a naturis rerum non erit ſimpliciſſimus nec primo notus: nec in quem vltimo reſolutio fiat, ꝛ ad quem omnes addunt.

**Ad euidentiam** horum, ꝛ ſpeciꝰliter primi, recolito, q̄ quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius quatenus primo aſſimilatur: ac per hoc omnis conceptus creature eſt conceptus dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo dei. Hinc ergo fit, q̄ cum vnum proportionabilitate vt ſic habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet q̄ habeat etiam vnum conceptū mentalem repreſentatiuum illius vnius proportionabiliter. ℣ Hec huius oppoſitum teneo in tract. de analogia nominum, ſed cōcedo primo iſte vnus numero in mente ſm eſſe ſubiectiuū. eſt vnus analogia ſm eſſe repreſentatiuum, nec repreſentat vnam ſolam naturam: ſed vltra vnam quam determinate repreſentat (a qua eſt impreſſus) repreſentat implicite ceteras ſimiles illi primo repreſentate ſm id in quo proportionabiliter eis ſimilis eſt: idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe, ꝛ conceptus mentalis et rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt nature ſpine in ſuſtinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita cōceptus mentalis oſſis vt ſuſtinens carnes, eſt ſimilis oſſi ꝛ ſpine: ſed oſſi determinate, ſpine autem implicite, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpine determinate, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus quo analogum habet vnum conceptum mentalem ac per hoc ens, cum analogum ſit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impreſſum. ℣ Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere quo natus eſt adumata diuidere fundatur: ꝛ eſt tunc conceptus ſimilis vnus numero in mente, repreſentans analogum quidem determinate, nullum autem eorum que fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura quam repreſentabat, ꝛ loco illius nature concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia: Si cōceptus oſſis, eſt os ſuſtinens carnes: intelligens loco oſſis ponat quod, ꝛ dicat quod ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſte repreſentatur analogum explicite, implicite autem tantum nature fundantes analogiam. ℣ Eſt autem inter hos duos conceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia: ſed etiam quia primus ad quid rei ſpectat analogi, ſecundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfecte repreſentat analogum. De quo ſcilicet perfecto ſeu adequato explicite conceptu analogi interpretandum eſt, cum a me v. ab alio ſcriptum inuenitur q̄ non poteſt analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, ſed vnum analogia tantum. ℣ Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerum repreſentatarum (niſi ſint fictiti) quemadmodum in mente conceptus adequatus analogi non eſt vnus, ſed exigit repreſentationem omnium fundantium analogiam, ita ſignificatum analogi adequatum ꝛ perfectum non poteſt ſic abſtrahi vt obijciatur, repreſentetur aut concipiatur abſq; fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obijci dupliciter imperfecte ſcilicet vel in vno explicite in quo cetera obijciuntur indeterminate: vel in nullo explicite, ſed omnia implicite, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicite. ¶ Nec predicta cōtrariantur doctrine. s. thome, ens enim primo notum

Universidad de Deusto
Biblioteca



ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distincte cognitionis est secundum conceptuz perfectū. ℣ Eius quoq; habere conceptum simplicissimum,consonat dictis: quoniam cum simplicitas compositioni opponatur,z vnum analogia non sit vnum compositione aliqua,non habentis ex hoc quod analogum,compositionem admixtam.Et vt exercitatione resolutio monstretur,si substantiam in ens vis resoluere,si in conceptum distinctum entis resolutio queritur,resoluetur in ipsam naturam substantie quatenus esse fundat:quod est simplicissimum,cui z addit ipsa substantia z addunt transcendentia.Et si in conceptum cōfusum,quod est,resolues:quod etiam est simplicissimum, cui etiā predicta addunt.℣ Sed occasio errandi multis,est quia in resolutione distincta querunt resoluere in vnum analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione.Ita q; querunt in analogia qua si vnum numero terminum sicut in vniuocio:cum tamē terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantum.Ita q; z singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos z mentales, z omnia in conceptum obiectiuum z mentalem simplicem et vnum proportionabiliter.Ita q;(vt vnico verbo rem absolutā)ens esse primo notum,in quod sit omnis resolutio,in quod omnia adduunt,per modum analogi interpretandum est:cum quo stare potest,q; ens secundum perfectum adequatumq; conceptum non abstrahit a naturis predicamentalibus:sicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam.℣ In hoc pendet tota vis claritatis rei huius:vt semper animaduertatur secundum analogium morem hec dici.℣ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda:imo prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale,z pro me orare digneris.Rome die xxvij. Februarij.M.D.ix.

¶ Ad fratrem thomam ragusinum ordinis predicatorum.

Flecte Fili pijs precibus tuis satisfacere volens,considerauī in literis tuis questionem distinctam in quinq; articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. ℣ Primus est,an huiusmodi rapta etiam difficile reparabilia,sint iudicanda tanq; habita,p derelicto.Ad quem respondetur negatiue: quia nec veri domini,(quibus non possint recuperare res suas)abdicauerunt a se dominium illarum:nec ex conditione rei,loci aut tēporis derelictio huiusmodi consurgit:vt in thesauris z similibus.Distinguendum tamen est inter rem z rem videmus rome:quoniam fere,vectes z id genus reliqua publice exposita, rome nullum inuenientia dominum quia nullus scit discernere seras suas ab alienis(quum,etiam vendentes lateat cuius fuerint)pro derelictis habentur per accidens z licite emuntur publice.Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint:z publice ac promiscue quilibet emit,cuius nō dubitetur q; pars direptionis romane fuerint:hec enim signa derelictionis sunt.

¶ Secundus est,an rapta a pyratis,possint licite emi post diem seu certum tempus:vt nonnulle leges admittunt.Ad quem respōdetur negatiue in foro conscientie:cuius ciuiles leges impunitatē concedant ad euitandas lites.Et ratio illicite emptionis in vtroq; articulo est,quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est,an in huiusmodi casibus in mentibus scienter,tota restitutio sumenda sit ex intētione vtilitatis propie vel domini: ita q; mentes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malefidei possessores:mente autem pro domini principaliter emolumento,recte faciant pretium q; repetere possint.℣ Ad quem respondetur,q; per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini,z siquis emit etiam bonafide,tenetur ad restituendum rem emptam quam habet vero domino:nec potest pretium solutum petere a vero domino:quia tenetur ad restitutionē non ratione iniuste adeptionis,sed ratione rei aliene que apud ipsum est.Nec hoc est vertendum in dubium,loquendo per se z propie.Dico autem ,propie:quia magni refert emere vel redimere mā emere huiusmodi aliena non licet:redimere autem licet:sed redimit is solus qui vice veri domini redimit occupatam ab alijs rem illius:vnde non redimit nisi qui personam veri domini induens significaturus est vero domino vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto.Nec solum licet sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res.Emere autem propie z per se non licet.Dico autem per se:quia per accidens potest esse licitum:vt si cognoscā res raptas fuisse consanguinei mei,impotētis redimere z destituti omni spe recuperandi res suas,z presumens gratum esse consanguineo meo q; ego fruar rebus sic irreparabilibus,emā illas.Sed eorum que contingunt per accidens,non est certa regula.

¶ Quartus est,an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic:probabiliter credo q; taliter emens,paratus reddere vero domino si cōparuerit,credens tamen q; non comparebit,z consequēter sperans pro se rem habiturum,non peccat:quia verisimiliter potest de veri domini voluntate presumere:sit in conscientia rutum,z alijs diuulgandum.Ad quem patet ex dictis responsio,s.q; nec per se est licitum(quoniam ratione rei aliene tenetur ad restituendum vero domino sine pretio q;diu res est apud eum:nec ipsa adeptio caret iniuria,ex eo quod notum ementi est quod res est aliena)nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniā communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est,an emat recte quis ex pietate calices z huiusmodi sacra,dedignatus q; manent apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti ecclesie habito pretio.Et huic adiungitur,an dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia religionis,puta hungarie.℣ Ad quem respondetur, quod hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Telus enim dei humanis omnibus preferendus efficit,vt licite quis hec redimat de manibus infidelium,redditurus etsi non illi ecclesie calicis domine que nescitur attī ecclesie christi:significando ecclesie cui datur vt q;tū in se est z publicet z teneat pro ecclesia cuius erat z est restituto pretio redemptionis.Et q;uis nō censenda sit ecclesia olim ignota cuius regio scitur:est tū maior psumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesie de alta,q; mihi de consanguineo meo:quoniam vnica domus est vniuersa per orbē sparsa christi ecclesia.Hec sunt fili charissime que mihi occurrerunt respondenda.Bene vale,z ora pro me.Rome die,xxvij.nouembris.1519.

Secundi tomi opusculorum Thome de Vio Caietani Cardinalis.S.Xisti finis.



# ¶ Secundi tomi index: z primus questionum de sacramentis, commentarijs tertie partis adiectarum.

¶ De attritione z contritione questiones quatuor.


Mattritio possit fieri contritio. Qō.1.
An exigatur ad contritionem q; sit singulorum peccatorum mortalium. Questio.2.
An peccator teneatur ad cōtritionem quando recordatur peccatorum suorum. Questio.3.
An contritio remittat non solum culpam, sed penam debitam peccato. Questio.4.


¶ De confessione questiones quinq;.


An omnes teneantur ad confessionem. Qō.1.
An peccata mortalia totaliter occulta(vt sunt peccata in solo corde,)sint necessario confitenda. Qō.2.
An oporteat cōfiteri in speciali singulas species z numerum cerum peccatorum. Qō.3.
An peccata semel rite confessa,subsecuta absolutione z satisfactione,possint iterum fructuose confiteri &c. Qō.4.
An confessio informis sit iteranda. Qō.5.


¶ De satisfactione questiones due.


An satisfactio possit esse de alias debito. Qō.1.
An pro contrito z confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali,sit iteranda. Qō.2.


¶ De ministro penitentie.


An sacramenti penitentie minister possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Questio vnica.


¶ De thesauro indulgentiarum questiones quatuor.


An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Qō.1.
Ex quibus constet thesaurus vnde fiunt indulgētie. Questio.2.
Quenam sint satisfactiones ex quibus constat thesaurus vnde fiunt indulgentie. Qō.3.
An hic thesaurus subditus sit dispensationi pape aliter q; per sacramentorum collationem. Qō.4.


¶ De causa indulgentiarum questiones due.


An necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarū. Qō.1.
An ex hoc ipso q; in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie,sit rationabilis causa tante indulgentie. Qō.2.


¶ De susceptione indulgentiarum questiones due.


An preter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias aliqua alia dispositio. Qō.1.
An tempore quo fit opus pro indulgentia (oporteat operantem esse in gratia. Qō.2.


¶ De modo tradendi seu recipiendi ordines articulus vnus.


An matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Qō.1.
An contractus matrimonij clandestinus sit quandoq; licitus. Questio.2.
An matrimonij contractus non propter prolem aut vitādam fornicationem,sit licitus. Qō.3.


¶ De vsu matrimonij questiones due.


An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem. Qō.1.
An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Qō.2.


¶ De delectatione morosa questiones tres.


An voluptaria delectatio de coniugali actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Qō.1.
An vidua que voluntarie delectatur de coniugali actu preterito, peccet mortaliter. Qō.2.
An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere,sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose. Qō.3.


¶ Tractatus de indulgentijs index.


De a priscis constant de indulgentijs. Cap.j.
Quid est indulgentia. Cap.ij.
Obiectiones contra assignatam rationem indulgentie. Cap.iij.
Questiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentie. Caput.iiij.
Solutio obiectionum in tertio ca.positarum, contra hoc q; dare indulgentiam est actus iurisdictionis. Cap.v.
Solutio obiectionum in tertio ca. contra hoc q; indulgentia est absolutio. Cap.vj.
Solutio obiectionum in tertio ca.contra hoc q; indulgentia respicit penitentiam mimctam. Cap.vij.
Responsio ad questionem de indulgentie causa primo propositā in ca.4. Cap.viij.
Responsio ad secundam questionem de tempore vere penitentie, propositam in ca.4. Cap.ix.
Responsio ad tertiam questionem in ca.4.propositam de tempore confessionis. Cap.x.


¶ Index opusculi.27.questionum.


An indulgentie ecclesie fiant de thesauro meritorum christi z sanctorum. Qō.1.
An dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Qō.2.
An occurrenti pauperi negans eleemosinam quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet. Qō.3.
An indulgentia absoluendo ab iniunctis penitentijs, absoluat a pena debita peccato apud diuinam iustitiam. Qō.4.
An ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, et acceptatam a viuis pro certis defunctis,anime illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a penis purgatorii. Qō.5.
An papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio. Qō.6.
An quoties quis recordatur sui peccati mortalis,teneatur habere contritionem. Qō.7.
An confessurus peccata sua,id potissimum cogitare debeat quid faceret si non esset preceptum confitendi,an etiam vellet confiteri,z inde iudicare cor suum. Qō.8.
An sit presumptionis confiteri venialia z omnia mortalia. Qō.9.
An circunstantia diei festi sit necessario confitenda. Qō.10.
An ad fructuosam absolutionem in sacramento penitentie exigatur fides qua penitens credat certissime se esse absolutū a deo Questio.11.
An sacramētalis absolutionis effectus sit remissio culpe. Qō.12.
An excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Questio.13.
An penitentia fm canones imposita a confessore, si non impleat in hac vita,exoluenda sit in alia vita. Qō.14.
An confessor teneatur occultam seruare deliberationē confitētis se omnino occisurum regem aut summum pontificem. Qō.15.
An confessor cognoscens ex his que audit in confessione sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. Qō.16.
An in purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmētum. Questio.17.
An anime omnes in purgatorio sint certe de sua salute eterna. Questio.18.
An imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem timorem penalem. Qō.19.
An iustus timendo penam peccet. Qō.20.
An omne preceptum obliget ad peccatum mortale. Qō.21.
An religiosus factus episcopus teneatur debito legali ad observantias regulares. Qō.22.
An in collatione sacramenti ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum in quibus consistit forma. Qō.23.
An summus pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesie vt accipiat vxorem. Qō.24.
An matrimonium legitime contractum inter christianos per verba de presenti,possit ante carnalem copulam durimi autoritate pape absq; religionis ingressu. Qō.25.
An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali cōmercio viri publici concubinarii. Qō.26.
An apostolica sedes in sacris canonibus aburatur verbis sacre scripture. Qō.27.


¶ Finis precedentis Indicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

# Secundi Tomi capitum Index.

## ¶ Index capitum opusculi. xvij.

Responsionum.


De expositione Quinq; articulorum lutheri reprobatorum.

Primus articulus est:verum est ꝙ uerbum ꝛ omnia hominum doctrinas de contritione adhuc traditis ꝑ stantibus,ꝙ summa penitentia est non amplius peccare,ꝛ ꝙ optima penitentia est noua vita. Secundus. Nemini remittuntur peccata,nisi credat sibi remissa esse quando ꝓsbiter remittit ꝛc. Tertius. Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia,ꝙ sunt confessi,ꝛ qꝫ agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces ꝛ preparatoria premissa ꝛc. Quartus. Thesaurus ecclesie vnde papa dat indulgentias,non sunt merita christi ꝛ sanctorum. Quintus. Si papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illam opinionē et non erraret,tñ nec peccatū est nec heresis contra sentire (presertim in re nihil pertinente ad anime salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel approbetur. Responsio.j.

Quid sentiendum de sex ꝓpositionibus,in laudem beati ioseph a quodam theologo predicatis:prima ꝙ ioseph fuit magni meriti,ꝛ pater putatiꝰ christi,qui christū ipsum palpauit,ꝛ eo familiariter vsus est:secunda ꝙ ioseph sanctꝰ fuit verus vir virginis marie:iuxta illud:iacob autem genuit ioseph virum marie.tertia ꝙ fuit,verum matrimonium inter virginem gloriosam ꝛ sanctum ioseph:qꝫ non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem,que fuit inter ioseph ꝛ virginem.quarta ꝙ istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio virgo non dedit vsum corporis. licet per matrimonium dederit corpus:edocta a spiritu sā,vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus ꝛ vsus copule carnalis.quinta ꝙ virgo maria dādo corpus suū ioseph,dedit ꝛ sanguinem totius corporis:ex quo sanguine fuit completum corpus christi.sexta quod hec propositio est vera:ex sanguinibus ioseph fuit formatum corpus christi.ideſt ex sanguinibus propriis virgini marie a ioseph sancto datis per contractum matrimonij,fuit formatum corpus christi. Responsio.ij.

An matrimonium contractum a iuuene postq; religionem posuit dispensationis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam,et intra nouitiatus tamen annum egressus,est ad secularem vitam ꝛ habitum,sit validum. Rñsio.iij.

An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente. Rñsio.iiij.

Ad quatuor dubia primum. An iudice inquisitus de aliquo crimine teneat ꝛ debeat nominare cōplices si nō sunt infamati,ꝛ ante correptionē fraternam.secundum. An si ipse tales nosauerit.possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem.tertium. An iudex sciēs defectum alicuius a tribus vel quatuor non per modum iudicij.possit ipsum cogere ad dicendum veritatem.quartum. An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri. Rñsio.v.

An ij qui ex iudeis originem ducunt.si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione originis sunt,possit negari ingressus religionis:ꝛ si fuerint nouitij,negari possit professio absq; peccato mortali:an sit hoc contra preceptum charitatis. Responsio.vj.

An. H. ingressus religionem quandam mendicantium,in quodaz illius conuentu regularis vite.cum animo deliberato perseuerandi vsqꝫ ad mortē in illa particulari religione ꝛ in illo particulari cōuentu in seruitium beate virginis cui ecclesia illa dicata est,postq; multos menses ibidem degit.possit ob scelera ibidē impunita ad seculum intra probationis annum redire. Responsio.vij.

An is qui in choro sic diuinū officium persoluit,ꝙ sui chori versus submisse sibi ipsi soli dicit,alterius vero chori versus audit tantūmō,satisfaciat precepto ecclie ꝑ soluēdis canonicis horis. Rñ.viij.

Ad tres questiunculas:primam. An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo.sit restituenda illi qui soluit:secundam. An pertinaci etiam vsqꝫ ad mortem in aliquo veniali.nō ex contemptu sed quia est venniale,sit deneganda absolutio de ceteris peccatis.tertiam. Quomodo intelligatur delictum publicum vt sine peccato possit reuelari:an quia potest ꝓbari.an quia fuit de eo conuictus coram iudice,aut quouis alio modo. Responsio.ix.

An possit anima pensio ex beneficio ecclesiastico debita,pro certa summa pecunie semel persoluenda vendi. Rñsior.

An petrus consignans centum florenos apud paulum mercatorē vici pro parte lucri capitali salvo assignet.v.flo. pro residuo lucri sibi reservato.licite contrahat,et ad restitutionem illorum in foro anime non teneatur. Responsio.xj.

Ad.v.dubia.primum. An sit simpliciter de necessitate salutis penitentem cōfiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie.quando potest ea figillatim ad memoriam reducere. secundū Quando circumstantia loci sacri,sit necessario confitenda.tertium An si tam venditor q̄ emptor sciat naturam rei ꝛ valorem,nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio.quartum. An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras.quintum. An dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarum captionem.vt nullus subditus possit eas capere quin grauissime puniatur,etiam si capiat eas vt sea dāno preferret quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Rñsio.xij.

Ad.vij.dubia.primum. Quomodo stent hec simul:licet vendere iudeis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs,non licet cooperari ad reedificationem synagoge iudeorum.secundum. Quomodo stent hec simul:occultissima per accidens subiacent ecclesie cōfuris:ꝛ author homicidij occultus non est sub iudicio humano, q̄ persona est occultissima.tertium. An hec sibiinuicem repugnent: nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos.et licet inducere vt peccent minus:quartum. Quomodo hec se compatiantur. Excusantur qui omnino cenaturis tempore ieiunij exhibent cenam,ꝛ non licet exhibere vinum volenti omnino se ebriare.quintum. Quomodo hec. Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere ꝛ non oportet petere veniam,ita nec in contumelia:ꝛ quādo trāslatio non est omnino voluntaria,oportet non solum reddere pīū agri,sed aliquid correspondēs illi cōditioni involuntarij:sicut semper in restitutionibus faciendum est.sextum. Cur neqꝫ in textu neqꝫ in commento totius secundesecunde tractatur de famoso murmurationis vitio.septimū. Quid importet scrupulus cōsciētie,quo stante licite operamur oppositum. Rñsio.xiij.

Ad quinq; dubia. Primum cur permittitur simul stare bonitatem substantialem ꝛ veniale peccatum.secundum. Quomodo verificetur quod non oporteat restituere cum damno in re superioris ordinis:quum ex hoc videatur sequi mulierem que ex adulterio suscepit ꝓlem non teneri ad se prodendum.quantumcunq; veri heredes inde damnificentur.tertium. An hoc sit solidum fundamentū ytentem malitia alterius,semper petere debere aliquid absq; peccato prestabile.quartum. An sicut votum abstinentie vxoris sic et votum continentie viri irritare possit.sic vt vxor secura sit atq; tuta. quintum. An sit mens diui tho.in.iij.sen.di.xviij. q.ij.ar.j.q.iij.qō excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesie. Rñsio.xiiij.

Ad duo dubia primum. Quomodo sustinetur quod votum est de meliori bono ideſt bono supererogationis.et quod religiose persone venereis vacantes agant contra votum.secundum. An is qui ad occidendum hominem pergit,quotiens interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem peccandi,totiens nouū peccatū committat.an totum sit vnum numero peccatum ꝛc. Rñ.xv.

Ad duo dubia primum. Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis.secundum. Quomodo hec stent simul analogum non abstinetur ab his quibus analogum dicitur:ens habet conceptū vnū simplicem,ad quem omnia predicamenta ꝛ transcendentia adducuntur in quem resoluuntur,qui est primo notus. Rñsio.xvj.

Ad quinq; articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iusto. Primus est an huiusmodi capta etiam difficillime reperiantur,sint indicanda tanq̄ habita pro derelicto.

Secundus est:an capta a pyratis,possint licite emi post diem seu certum tempus:vt nonnulle leges admittunt.

Tertius est:an in huiusmodi casibus:in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis ꝓprie vel domini ꝛc.

Quartus est:an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo quod taliter emens paratus reddere vero domino si comparuerit.credens tamen quod non comparebit,ꝛ consequenter sperans pro se habiturum.non peccat:quia verisimiliter potest de voluntate ꝓbabili dominī voluntate ꝓsumere. Et in conscientia rerum talium diuidendum.quintus est:an emat recte quis ex pietate calices et huiusmodi sacra dedignatus quod manent apud infideles,datus rus propria autoritate ea occurrenti ecclesie habito pretio:et an dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis:puta hungarie.

Responsio.xvij.

¶ Indicis capitum secundi tomi finis.




## ¶ Opusculorum Thome de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti Tomus Tertius.

Cui primo inest Tractatulus de Conceptione beatissime Virginis Marie: Ad Leonē Medicen decimum, Pontificem Maximum.

Iustum fe licēq; sit leo.x. ponti, maxime q̄ de supremo ꝓtestatis tue opere prima offeren de tue beatitudini lucubratiūcule causa fese obtulit. Definitio secretoū christiane fidei que nos se soli deo natura cōuenit in medium venit, propositum est vt decernas in lateranensi synodo vtrū deus beatissimā virginē mariam a peccato originali ꝑseruauerit an mūdauerit. Quo circa duo occurrunt scribenda. Primo vie decernendi ea que sunt fidei.modiq; quibus aliquid eiusmodi credendum decernit,explicabunt.deinde iuxta singulos modos p vias ipsas sermonis gressus dirigent. ¶ Due sunt vie quibus decerni potest religioni christiane quid credendū sit,altera ordinaria:altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacre scripture, contenta in canonicis libris biblie, traditionibusq; apostolorum in symbolo ꝛ alijs que constat ecclesiam per apostolos suscepisse:vt sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolice sedi siue cum synodo siue sine synodo. Hec enim differentia ad tollendam ꝛ congruitatem spectat iudicij apostolici de his que sunt fidei.ꝛ non ad necessitatem:vt vniuersa testatur ecclesia, hereticos indubie tenēs qui ab apostolica sede damnatam heresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his precipue quorum et vita et doctrina approbata est ab ecclesia. ¶ Sed est inter hec distantia multa ꝛ quoniam reuelationi contente in sacra scriptura et decretalibus fidei inheremus tanquam necessarijs : ita quod si hereticum comprobat quicunq; pertinaciter aliqui horum aduersatur. Reuelationi autem facte sanctis alijs quorum doctrinam ecclesia suscipit, tanquā probabilibus inheremus: vt diui Augustinus Thomasq; scripserunt, et magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra scriptura et alijs an aliquid sit reuelatum explicite (vt creatio mundi.incarnatio verbi dei ꝛ alia eiusmodi) an implicite:vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacre scripture ꝛ aliorum que certa fide scimus:nisi quod ingenio laboꝛ ratione ꝛ intellectu opus est vt manifestentur hec que implicite dicuntur contineri.esse necessario connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit vt in istiusmodi rebus an reqꝫ constet quid necessario connexum sit certis ꝛ indubitatis fidei traditionibus,vnicuiq; liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti.sine pertinacia tamē. Et hinc rationibus locus datur ad ea que sunt fidei:vt scilicet afferantur rationes ostendentes consona aut dissona esse fidei que in dubium vertūtur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea que sunt fidei non ex solo naturali lumine sed ex lumine diuine reuelationis in predictis contente procedere:ꝛ in diuinam reuelationem in predictis contentam resolue re. Et ideo non ratio sed diuina [illegible] Ratio non cuicunq; sed predicta facta est,cui fides nostra innititur:ꝛ secūdum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria vero via qua potest aliquid decerni in fide esset.si miraculo quod vere miraculum esset.deus attestaretur aliquid ad fidem spectās. Sed hic esset opus cautela magna:tum ex parte operum mirorum:quoniam angelus satane transfert se in angelū lucis:ꝛ signa ꝛ ꝓdigia facere quilta potest que nos vere miracula à solo deo factibilia putaremus:vt opera sanitatis ꝛ elementorū ꝛ similium. Unde ꝛ antichristus facturus dicit tot miracula in oculis hoīum vt si fieri possit et etiā electi fallerent. Tum ex parte illusionis:vt cōtingit in prestigijs.tum quia signa teste apostolo.1.ad corin.14. et beato gregorio in omelia. 1. data sunt infidelibus non fidelibus, ecclesie vero tanq̄ fideli nō infideli data est reuelatio ꝓphetica ꝛ aplica. Unde via signorū etsi est a dño data marci vlti.propter infideles ꝛ ab ecclesia approbata quo ad fidē personalem.s. dicentis se missum a deo:vt in ca.ex inuncto.ꝛ extra de heret.tñ nisi coram romana ecclesia euidētissime fieret verū ꝛ indubitatū non mirū sed miraculū.expedire ad testificandū hoc esse verū.nō deberet romanus pōtifex determinare aliquā fidei ambiguitatē ex hac via. Et ratio est,qꝛ habemus a deo ordinariā viā decretoū fidei:tantūt si angelus de celo oppositum huius ordinarie vie diceret, non esset et credendū:vt apls dicit ad galat.1. Accedit ad hec ꝙ miracula q̄ ab eccl̄a suscipiunt in canonizationibus sanctorū q̄tū maxime autētica sunt,quū humano testimonio innitant (eoꝝ scilicet q̄ testant,nō oīno certa sunt:qm̄ scriptū est,omis homo mēdax:licet sint certa more humano, fidei aūt christiane certitudo nō humano more certa esse debet.sed infallibile oīno debet habere testimoniū:quale nullus homo sed solus deus ꝑstare potest. Unde ꝛ petrus apls celestis vocis in transfiguratione dñi a se audite,ꝓpio testimonio tanq̄ humano vtens subiūgit,ꝛ habemus firmiorem ꝓphetic̄ sermonē,subiungēdo ꝙ nō volūtate humana ꝓpheria allata est. Duimo ergo testimonio non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei. ¶ Ex dictis aūt patet nō solū decernendi via duplex.sed ꝛ modus duplex quo credēdū esse decerni potest. Nā quedā decernunt credenda tanq̄ necessario credēda.ita ꝙ cōtrarium sentēs est hereticus, quedam vero tanq̄ probabiliter ꝛ pie credēda,ita ꝙ contrariū sentiens non est hereticus:vt de assumptione beate virginis cum corpore,ꝛ sanctificatione eius in vtero matris ꝛ aliis huiusmodi communio eccl̄e sie pietas probabiliter credit. Ratio aūt quare omnis via tam ordinaria q̄ extraordinaria decernendi ea que sunt fidei sola reuelatio diuina est.in promptu est:qꝛ scilicet ea que sunt fidei lumē humane mentis excedunt,ꝛ ex solo diuine volūtatis beneplacito dependent istiusmodi singularia.scripti est autem ꝙ que sunt hois nemo nouit nisi spūs hominis,ꝛ que sunt dei,nemo nouit nisi spiritus dei ꝛ cui voluerit spiritus reuelare. Hec de primo.

Ojctis Aute vijs medēdo vt propositū deinde fuit,manifestat primo ꝙ neutra pars q̄stionis vt in dubiū vertitur est necessario credēda. Et ratio est qꝛ neutra in sacra scriptura certisq; fidei dogmatibus necessarijs explicite habet,ꝛ vtraq; pars sustineri potest cū veritate sacre scripture reliquisq; necessarijs creditis a christifidelibus. ¶ Et de parte quidē illa q̄ tenet beatā virginē a peccato originali mūdatā.certū est ꝙ fidei cōsonat.tū qm̄ vniuersales ꝓpositiones de peccato originali in oibus pure hoībus in sacra scriptura habent:vt pater ad ro.3.ꝛ.5.ꝛ.7.ꝛ.2.ad cor.5. tū qm̄ vniuersali redēptioni christi in sacra scriptura tradite cōsonat, tum qm̄ innumera sacroū doctoūꝛ sanctoūm multitudo hanc partē explicite tenuit:vt.j. patebit. ¶ De parte aūt altera credēte.s. beatam virginem preseruatam a peccato originali, licet quidam scripserit ꝙ contrarsatur sacre scripture ꝛ determinationi ecclesie, quidā autē ꝙ non:mihi tū theologorum minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primo vt beata virgo sit preseruata totaliter a peccato originali ita ꝙ fuit exempta ab oibus ad dictū peccatū spectātibus, secundo vt beata virgo sit ꝑseruata a sola macula peccati originalis ꝙ infusionē gratie ꝓsonalis. Est aūtinter istos duos sensus maior distātia q̄ inter celū ꝛ terrā. Nam cū aia alicuius hois qui generaliter incurrit originale peccatū.nō solū macula originalis peccati cōtrahit,sed in primo instanti in quo anima rationalis creando infundit ꝛ infundēdo creatur,priuis secundū nature ordinem caro seu materia cui anima infundit est infecta:vtpote genita ex commixtione vtriusq; parentis,ꝛ propterea alia que infundit illi carni contrahit maculam in seipsa originalis peccati,quia infunditur carni infecte.neq; solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita.sed multa alia.scilicet reatum claustri celi tanue.fomitem peccati,ꝛ penam mortis temporalis:alia quod infecta caro cui infunditur anima est in qua fundatur ratio nō potentie contrahendi originale peccatum.sed ratio contracti in propria persona debiti ꝙ contrahatur in anima rationali sua peccatum originale ꝛ secundum maculam et secundum reatum penarum spiritualis et temporalis,imo est talis carnis infecte peccati originalis initium inexistens in persona que tunc simul concipitur et concepta est. Quocirca positio dicens beatam virginem

Universidad de Deusto
Biblioteca



preseruatam totaliter a peccato originali dicit ipsam non contrazisse carnem suam infectam ac per hoc nō solum fine macula peccati conceptam ꝛ reatibus ꝛ fomite: sed etiam fine debito in propria persona habendi hec. Positio vero dicens beatam virginem preseruatam solum a macula peccati originalis ꝛ ijs que a macula sunt inseparabilia (vt est reatus eterne pene damni) non negat beatam virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, et quo ad maculam ꝛ quo ad reatus omnes et fomitem: sed preseruante dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit ꝛ fomes ligatus tamen per gratiam et reatus clause tamue vite eterne et mortis temporalis: quia hec pena scilicet mortis erat nature ex parte carnis: illa scilicet clause tamue erat nature ex parte tempus: quia scilicet christus adhuc non aperuerat per suam mortem tanuas paradisi clausas per originale peccatum: et similiter fomes ex parte carnis se tenet.

Ater igitur opiniones hec mihi videtur quo ad fidem differētia quod positio dicens beatam virginem esse preseruatam a peccato originali et reatibus ꝛc. est contraria fidei catholice: quoniam repugnat his que in sacra scriptura ꝛ aliis documentis fidei certis ꝛc. necessarijs continentur. Oportet nāq; de beata virgine firmiter credere quod christus est mortuus pro ipsa, et quod ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra scriptura habetur ista conditionalis, si christus est mortuus pro omnibus omnes mortui sunt: vt patet secunde ad corn. v. ca. Constat enim quod omnis conditionalis vera est necessaria: ꝛ quod a destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione clare apparebit scripturam esse falsam et fidem nostram procedendo sic: si christus est mortuus pro omnibus omnes mortui sunt: sed per istam positionem nō omnes mortui sunt: quia beata virgo non est mortua morte peccati: ergo christus non est mortuus pro omnibus: quod est manifesta heresis. Hec potest hic locus glosari quod omnes distribuat generaliter: ꝛ quod patitur exceptionem ꝛ similia: quoniā constat quod in hac propositione illud signum omne distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hereticum constat esse dicentem christū non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde augusti. in. vj. contra iulianum tractans hec verba apostoli concludendo dicit hec verba. Consequens ergo esse voluit vt omnes intelligantur mortui si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore restat vt in peccato mortuos esse omnes pro quibus mortuus est christus nemo negeat nemo dubitet, nisi qui se negat aut dubitat esse christianum. Hec ille. Unde cum opinio illa neget beatam virginem mortuam morte peccati, ac per hoc christum non mortuum esse pro ipsa: sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur hoc oportet summarie ante oculos habere quod iste quinq; propositiones sunt omnino confitende scilicet christus mortuus est pro beata virgine. beata virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata virgo est reconciliata deo per christum. beata virgo est redempta per mortem christi. beata virgo etiam post sanctificationem sui non nisi per christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur alie aut per se note (scilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus: et quod beata virgo mortua est morte temporali) aut determinate per ecclesiam scilicet omnis homo redemptus a christo fuit vere captiuus, ꝛ mors est pena peccati originalis. Primam enim harum refert augustinus ad optatum de origine anime a papa zozimo decretam dicens. In epistola zozimi sic legitur: Nullus nisi qui peccati seruus est liber efficitur nec redemptus dici potest nisi qui vere per peccatum fuit ante captiuus: sicut scriptum est si vos filius liberauerit vere liberi eritis. Et subdit. In his verbis apostolice sedis tam antiqua atq; fundata certa ꝛ clara est fides catholicam vt nefas sit de illa dubitare christiano. Hec ille. Secundam vero scilicet quod mors est pena peccati originalis constat decretam esse a concilio milcuitano: vt patet de conse. distin. iij. ca. placuit. Unde patet quod distinctio illa de redemptione preseruatiua vel liberatiua, quo ad homines reprobata est per romane ecclesie determinationem: cuius sanctus bernardus super canticis sermone. xxij. illam vsurpauerit quoad angelos. Sunt ꝛ alie vniuersales propositiones certe et indubitate scilicet per vnum hominem peccatum transisse in omnes et per peccatum mortem ad ro. v. et omnes in ada peccauerunt ad ro. iij. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum excepto vno medio tore contrarius est sacre scripture, inquit augustinus in lib. de perfectione iustitie. Et solus christus habuit similitudinem carnis peccati. Et alie huiusmodi que aut nullo modo aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione. Si tamen opinio nominanda est: quum videatur manifestus error in fide. Unde nec sixtus quartus in extrauaganti graue nimis: de hac positione se impediuit sed solum de preseruatione beate virginis a macula peccati originalis: vt expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio que asereret beatam virginem totaliter preseruatam a peccato originali vt scilicet nihil eius incurrerit: cuius neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de preseruatione beate virginis scilicet quod preseruata est a macula peccati originalis et non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in propria persona illius macule nec a fomite ꝛ penis, non est contraria sacre scripture nec determinationi ecclesie nec aliquibus necessario creditis: quoniam beata virgo preseruata ex speciali preuentione gratie a macula originalis peccati et habens cetera que diximus, non est extra latitudinem mortuorum, inimicorum, indigentium remissione peccatorum, captiuorum, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti et clausure celi. Et consequenter non est extra latitudinem eorum pro quibus christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denicq; per christi mortem in vitam eternam anime et corpous. Et in promptu ratio est: quia ex eo quod habuit carnem infectam cum fomite ligato et reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem et mortem iesu christi exhibendo. Et ex eo quod in propria persona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati, imo initium vnde redundare in animā suam debebat originalis peccati macula, gratia illa que preueniēdo sanctificauit eam ligando etiam fomitem, habuit rationem gratie mundatiue reconciliatiue redemptiue ꝛc. Liberans namq; animam a macula non actualiter habita sed ex propria carne tunc debita, et in eadem carne tūc initiata, non est extra latitudinem liberantium a peccato, mundantium a sorde, redimentium a captiuitate. Neq; enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur: sed latitudinem habet. Dicitur namq; captiuus non solum qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed qui cepit in sui aliqua parte duci in captiuitatem ꝛ obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum eius in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur peccato originali mundatus, non solum qui a contracta actuali macula mundatus est: sed qui a macula quidem in debito et initio in propria persona fundato, et reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est: et sic de aliis. Nec putet quisq; de mea hec phantasia me proferre: sed videat diuum thomam in primasecunde. q. 81. articu. iij. (vbi inter alia tractat etiam illud ad roma. v. per vnum hominem peccatum transijt in omnes et per peccatum mors) sustinentem quod per mortem sufficit intelligere debitum seu reatum in propria persona mortis, cuius nunq; actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur quod ex apostolus duo simul dicat (scilicet quod in omnes peruenit peccatum et mors) sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur ponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona. Et primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu vel in debito in propria persona. Dixi autem totiens in propria persona: quoniam si debitum aut initium peccati originalis non ponitur propium illius qui concipitur sed commune, iam nō saluaretur quod illa persona esset mortua redempta reconciliata ꝛc. Nec esset formalis differentia inter errorem iuliani contra quē scribit augusti. ponentis per gratiam redemptionis christi filios christianorum preseruatos a peccato originali quod habebant in debito communi: sed esset materialis differentia: quia ille gratiam preseruationis cōem christianis posuisset: hic autē ponere tur propria vni. Saluatur quoq; manifeste in hac positione singularis prerogatiua iesu christi, q̄ solus cōceptus est sanctus ꝛ nō in carne peccati sed in similitudine carnis peccati: nō solum ea rōne q ipse ex vi seu natura sue conceptionis que naturalis in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum gabrielis ad beatam virginem, quod et ex te nascetur sanctum) sed etiam quia beata virgo concepta est cū carne infecta sed cū alia sancta ex gratia impediente redundantiam infecte carnis in maculam anime. Saluantur et oēs vniuersales ꝓpositiones in scriptura ꝛ ecclesie determinatio-



nibus: vt facile puto apparere exercitatis ingenijs ex dictis. ꝛ Nec obstat dictis si obiciatur quod reatus ꝛ fomes dicti consequitur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta: imo videtur quod sine macule incursu, inmste anima reatremaneat: quum pene iste propie culpe originalis tamen sint pene. Hoc inquam non obstat: quia mediatio macule licet sit ordinaria non tamen est sic necessaria vt impedita macula oporeat impediri esse consecutionem aliorum: sufficit enim quod omnium horum communis radix (scilicet infecta caro) sit in instanti illo quo anima infunditur infecte carni. Nec est inusitum quod habenti culpam in proprio debito amitto, actualis culpe incursus impediatur ꝛ reatus penarū nature remaneāt: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito ꝛ initio illam habet. ¶ Et quoniam in hoc sensu ꝑdicatur hodie beata virgo preseruata a peccato originali ab his qui dicunt ipsam fine originali peccato conceptam (ita quod per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex predicta bulla seu extrauaganti sixti quarti edita in fauorem huius opinionis de preseruatione a macula originalis peccati: et ex studio scott in. iij. senten. distin. iij. q. j. ad hoc tendentis vt a culpa, offensa inimicitiaq; animam beate virginis in conceptione preseruaret: ita qua pueri nunc per baptismum ꝛ olim per circuncisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus francisci de mayronis in. iij. sen. dist. iij. q. ij. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter cuius sola anima est susceptiua in beate virginis conceptione preoccupantem peccatum originale) ideirco quū de duabus opinionibus de cōceptione beate virginis erit reliquus sermo an mūdata an preseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca coercende sunt predicatorum lingue scriptorumq; manus in hac questione: ꝛ neutram debent damnare partem, vt erroneam, vt fidei vt sacre scripture aut ecclesie determinationi contrariam: sed sobrie scribere ꝛ loqui debent ꝛ non plus sapere q̄ oportet, iuxta apostolice sedis preceptū a sixto quarto editum.

Quum igitur neutra pars sit necessario credēda, oportet videre an altera an vtraq; sit probabilis. Quod enim pars illa que tenet beatum virginem esse a peccato originali mundatam probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti doctores ꝛ tot illustres doctores in theologia ꝛ in iure canonico q̄ scripserunt hanc partem non in communi sed in singulari nominatim de beatissima virgine maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre consuetus vt eorum non solum nomina ꝛ loca in quibus hec scripserunt sed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus augustinus super psalmum. xxxiij. dicit. Adam est mortuus propter peccatum: maria ex adam morna est propter peccatum: caro autem domini ex maria mortua est propter delenda peccata. ſ. Et in libro secundo de baptismo parulorum dicit: solus ille homo factus manens deus peccatum nullum vnq; habuit nec sumpsit carnem peccati q̄uis de materna carne peccati. ſ. Et in libro. x. super genesim ad literam dicit. Corpus christi q̄uis ex carne femine assumptum sit que de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat, tamen quia non sic in ea conceptum fuit quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati sed similitudo carnis peccati.

Sanctus ambrosius super beati immaculati dicit: venit dominus iesus, ꝛ in carne que peccato in matre fuerat obnoxia militiam virtutis exercuit.

Sanctus ioannes chrysostomus super mattheum dicit. Cuius christus non esset peccatoꝛ, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus eusebius emissenus ep̄s in secundo sermone natiuitatis domini qui incipit nostis charissimi, aitra peccati originalis nexu nullus immunis extitit nec etiam ipsa genitrix redemptoris.

Sanctus remigius super [illegible] meus respice, dicit. Beata virgo maria fuit ab omni macula peccati mundata ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo christus iesus.

Sanctus maximus in sermone de assumptione beate virginis dicit. Beata virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata, ꝛ ab omni contagione originalis culpe anteq̄ nasceretur per spiritum sanctum mundata.

Sanctus beda in omelia super missus est (ꝛ habetur in glosa ordinaria) dicit: spiritus sanctus superueniens in virginem mentē eius ab omni vitiorum sorde castificauit, ꝛ ab omni estu concupiscentie carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus anselmus in libro cur deus homo ca. xvj. dicit. Licet ipsa christi cōceptio munda sit, virgo tamen ipsa vnde assumptus est in iniquitatibus cōcepta est, ꝛ in peccatis cōcepit eam mater eius.

Sanctus bernardus in epistola ad lugdunen. dicit. Beata virgo post conceptum in vtero iam existens sanctificationē accepisse creditur, que excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem non cōceptionem.

Sanctus erardus ep̄s ꝛ martyr in sermone natiuitatis beate virginis dicit. Ro felix puella que concepta in peccato purificatur ab omni peccato ꝛ filium concipit sine peccato.

Sanctus antonius de padua ordinis minorum in sermone de natiuitate beate virginis dicit. Beata virgo fuit in vtero matris a peccato per gratiam sanctificata ꝛ sine peccato nata.

Sanctus thomas de aquino in tertia parte. q. 27. ar. 2. dicit. Beata virgo maria quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus bonauentura ordinis minorum in. 3. senten. di. 3. q. 1. ar. 2. dicit. Dicendum est q̄ beata virgo fuit concepta in peccato originali, ꝛ q̄ eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Iste modus dicendi est communior, rationabilior et securior. Communior, q̄ fere omnes id tenent. Rationabilior q̄ esse nature preuenit esse gratie ꝛc. Securior quia magis consonat fidei pietati ꝛ sanctorum autoritati ꝛc.

Sanctus bernardinus ordinis minorum in sermonum suorū opere tertio incipiente ignis a facie eius exarsit, in tractatu de beata virgine sermone quarto incipiente sicut solutus mundo dicit. Tertia fuit sanctificatio maternalis, ꝛ ista remouet culpam originalem, confert gratiam, ꝛ remouet promptitudinem ad peccandū tam mortaliter q̄ venialiter, ꝛ hec fuit in virgine matre.

Sanctus vincentius confessor in sermone de conceptione virginis dicit. Beata virgo maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die ꝛ hora statim post animationem fuit per sanctificationem a peccato contracto mundata.

¶ Preter dictos autem sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in individuo beatam virginem concepta in peccato originali, quorum dicta aut in fonte aut in libris dīi ioannis de turre cremata ꝛ magistri vincentij de castro nouo de conceptione beate virginis compilatis vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Isti sancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem credentium beatam virginem in originali peccato conceptam.

Quia autoritates iste non de humano genere aut christianis in communi sed de beata virgine in individuo expressa loquuntur, ideo glosse illa qua sanctorū autoritates intelligēde dicūtur de lege cōmuni ꝛ nō de priuilegio singulari, locū hic nullū habet. tū q; glosse huiusmodi de lege cōmuni aut priuilegio locū habere potest q̄si est sermo in communi seu vniuersalis (propter q̄s nō attuli vniuersales ꝓpositiones sanctorū solū christū a peto originali excipientiū) sed q̄si est sermo de aliquo singulari individuo notato, locū nō habet glossa q̄ intelligat de lege cōmuni: nisi hoc (scilicet sermonē esse ꝑticū est ex lege cōmuni) specificetur, vel ex ignorātia aut malivolētia aut dissimulatione hoc pcedat, q̄ ola longe a scitis ꝛ eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum q; ex eo q̄ sancti ꝛ doctores beatā virginē in particulari explicant subiacere legi cōmuni cōceptione cū peccato originali, ꝛ excipiūt ipsam beatā virginē a cōmuni lege aliorū in duratione peccati originalis (q; dicūt ipsam ex priuilegio sanctificatā in vtero) nō stat q̄ sancti ꝛ doctores antiqui beate virginis priuilegia seruati nullū de preseruatione eius a macula originalis peccati priuilegium admiserunt. ¶ Excludunt quoq; dicte autoritates glossam aliam. ſ. de facto vel debito, vel (ꝛ in idem redit) q̄tum est ex se vel ex causa extrinseca. Quasi sancti intenderint q̄ beata virgo incurrerit peccatum originale non de facto sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originalem maculam sed non contraxit de facto. similiter q̄ q̄tum est ex se beata virgo cōtraxisset peccatum originale, sed de facto non contraxit ex causa extrinseca deo scilicet preseruante per suam gratiam. Ille inquam glossam excludunt tum q; ly de debito ꝛ ly q̄tum est ex se. est conditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se vel de debito non habet illud simpliciter et absolute, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: et si solum quantum est ex se habet, non habet illud sed oppositum illius. Sancti autem ꝛ doctores dicunt q̄ beata virgo habuit peccatum

Universidad de Deusto
Biblioteca



ciginale sine vlla conditione secundum quid aut diminutione: ac per hoc simpliciter et absolute. Tum quia non deerant vocabula sanctis ⁊ doctoribus quibus debitum originalis peccati in beata virgine et non peccarum ipsum explicarent. Tum quia pretendum est ab istis si verba ista. beata virgo fuit concepta in peccato originali et similia. non explicant q̄ ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti et doctores ad hoc explicandum. In his nanq̄ explicatur persona beate virginis nominatim vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis. explicatur originale peccatum explicatur factum per ly concepta est. contraxit et similia: quid vltra debuit apponi. Et si ista hoc non significant. consequens est vt dicentes oppositum (scilicet beatam virginem non esse conceptam in peccato originali) non significant hoc quod debent. Fatue ergo atq̄ temerarie sunt huiusmodi non expositiones sed corruptiones auctoritatum locutionumq̄ latinarum.

¶ Repellunt etiam dicte autoritates glosam de conceptione ante infusionem anime vel in ipso instanti infusionis anime: quasi sancti ⁊ doctores intendant q̄ beata virgo fuit concepta in peccato originali quo ad conceptionem ante infusionem anime. ⁊ non quo ad conceptionem in infusione anime. Cum quoniam sancti et doctores ita loquuntur de conceptione beate virginis in peccato originali sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem q̄ semo semper est de conceptu in infusione anime: ergo. Cum quoniam ante infusionem anime non habet locum peccarum originale: quoniam sine anima rationali non inuenit culpa originalis. Cum quoniam loquuntur de beata virgine: constat autem q̄ ante infusionē anime non erat beata virgo. Restat ergo vt sola illa stultitia pro glosa sanctorum ⁊ antiquorum doctorum admissione digna sit: scilicet si sancti et pulsi doctores nunc essent. dicerent oppositum. Hanc ego glosam ita veram putauerim quemadmodum verum puto q̄ si christus nūc in terris conuersaretur. mutaret doctrinam fidei sue vt conformaret se populis ⁊c. Stant igitur solide allate sanctorum ⁊ doctorum autoritates ad sustinendum beatam virginem conceptam esse in peccato originali: et propterea rationabilem probabilemq̄ esse partem illam constat.

**Uterius autem** Pertis (scilicet q̄ beata virgo p̄seruata est de specialissima gratia a macula peccati originalis) probabilitas afferrit ex nouem: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Que sigillatim examinãda sunt pro veritatis honore.

Doctores tenentes beatam virginem esse p̄seruatã sunt numero infiniti, si ad modernos spectem⁹: paulo ante tamen aliqui licet pauci fuerunt: vt scotus, frãciscus de maironis. Et beate brigide reuelatum dicitur beatam virginem p̄seruatam esse ab originali peccato. ¶ Sed hec probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot sanctos: ⁊ nullus est inter istos sanctus. Sancte autem brigide e regione ponitur sancta catherina de senis que dixit sibi reuelarum esse oppositum: vt refert archiepiscopus florentinus in prima parte summe sue titulo. viij. cap. ij. circa finem. Et maiori fide digna videtur sancta catherina: quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta vero brigida canonizata est tempore schismatis quo nullus habebatur certus et indubitatus papa, a bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis que sunt fidei magis semper dum est cum antiquis q̄ cum modernis. Tum quia ipse scotus qui primus doctor aut inter primos introduxit hanc opinionem timet hanc opinionem sequi. Nam in. iij. senten. distinct. iij. quest. j. post tractatas de conceptione virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit. Quod autem horum factū sit, deinouit: si autoritati ecclesie vel autoritati scripture non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere marie. ⁊ Quod autem noui sint omnes doctores hanc opinionem tenentes patet ex eo q̄ magister sententiarum de sanctorum testimonio in re hac dicit in. iij. distinct. iij. Sane dici potest et credi oportet iuxta sanctorum attestationis conuenientiam, ipsam (scilicet carnem christi) puius peccato fuisse obnoxiam sicut ⁊ reliqua virginis caro: fz sancti spiritus operatione ita mundatam vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo. Hec ille. Et sctūs Bonaventura in. iij. senten. distinc. iij. quest. j. loquens de autoritate sanctorum dicit. Nullus autem inuenitur dixisse de iis quos vidim⁹ et audiuimus auribus nostris beatam virginem fuisse ab originali peccato immunem in sui conceptione. Et adam angelicus in. iij. senten. distinct. iij. dicit. Si credendum est dictis sanctorum, tenēdum est beatam virginem fuisse conceptam in peccato originali: ⁊ nullus sanctorum inuenitur dixisse contrarium. Hec ille. Et ipse Franciscus de maironis in. iij. distinct. j. quest. ij. artic. iiij. dicit q̄ nō obstante q̄ beata virgo fuerit p̄seruata a peccato originali, propter dicta tamen sanctorum possumus dicere q̄ aliquo modo peccarū originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit q̄ dicta sanctorum cogunt ad confitendum peccatū originale in beata virgine. Ipse enim labor istorum ad glosandum dicta sanctorū testatur q̄ sancti contrarium sue opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor: nisi ad autoritates sanctorum q̄ in communi de humani generis originali peccato loquuntur referatur. Ille nanq̄ que de originali peccato in beata virgine in individuo contracto loquuntur, glosari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum si nullus sanctus nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi forte a falsario. ⁊ Unde autoritates quorundam sanctorum (scilicet augustini, quum de peccatis agitur de maria propter honorem domini nolo habere questionem. Et anselmi, decuit vt mater domini ea puritate niteret ⁊c. Et sancti Thome in primo sent. immunis fuit ab omni peccato ⁊c. ⁊ si que sunt similes que pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indigne, a iudicio tamen veritatis procul esse debent. quoniam non ex dictis facile verus glosas ⁊ expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hec singularis veritas: sed deberent afferri autoritates sanctorum et antiquorum non in genere sed in specie peccati originalis maculam negantes a beata virgine, non tempore conceptionis iesu christi sed tempore conceptionis propie: vt nos fecimus pro opposita opinione pretermittendo cōia. Cōstat nihilominꝰ allatos tres sanctos expresse docuisse beatam virginem cum pctō originali cōceptam: vt patet ex allegatis.

Determinasse quoq̄ inducitur Basilien. synodum in sessione. xxxvj. pro hac opinione in hec verba. Nos diligenter inspectis autoritatibus et rationibus ⁊c. doctrinam illam afferentem gloriosam virginem preuenientem et operante diuini numinis gratia singulari nunq̄ actualiter subiacuisse originali peccato. tanq̄ piam et consonam cultui ecclesiastico, fidei catholice, recte rationi et sacre scripture ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam et amplectandam diffinimus et declaramus: nulliq̄ de cetero licitum, esse in contrarium predicare seu docere. Hec ibi. Anno domini. m. cccc. xxxix. xv. Kal. Octobris.

¶ Sed isthec determinatio multo minus prodest q̄ prima: tum quoniam congregatio illa Basilien. tunc temporis non erat synodus nec concilium. sed erat schismatica: vtpote scissa a capite ecclesie Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in. xxxiij. sessione. vij. kal. Julij depositerunt de facto Eugenium, et post in sessione. xxxvj. quintodecimo kalend. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Unde hinc nō nisi synagoge satane autoritas afferri potest: quod licet etiā ipsa verba allata cōtraria dictis sctōrū vt in supra allatis patet manifestent, vniuersalis tamen ecclesia adoptans tunc et post continue vsq̄ hodie dictum eugenium, et nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. conciliabuli amadeo locupletior testis est. ⁊ Quum circa allegare Basiliensem synodum pro tēpore illo quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur pisanum nuperrime contra ratum secundum celebratum cōciliabulum: quod videmus omnes et manibus retigimus fuisse schismaticum. ⁊ Tum quoniam dicto conciliabulo e regione opponitur verum ac venerandum concilium ex Ferraria in Florentiam translatum grecorum et latinorū sub piedicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traditur hec verba. Firmiter credit profitetur et docet sacrosancta romana ecclesia neminem vnq̄ feminaq̄ conceptum a diabolo dominatu fuisse liberatum nisi per fidem mediatoris dei et hominum Jesu christi domini nostri: qui sine peccato conceptus natus et mortuus humani generis peccata delendo sol⁹ sua morte prostrauit. et regni celestis introitum quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat reseruit. Hec ibi. Que pro tanto inducta sunt vt appareat q̄ illo tempore quo tes in questione erat, vniuersalis ecclesia solum christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum si beata quoq̄ virgo excipienda esset.



Ecclesiasticus deinde cultus affertur q̄ iam per oēs fere ecclesias latinas festum conceptionis non sanctificanonis celebratur: insinuando per hoc q̄ non sanctificata est a peccato originali sed concepta est sine illo beatissima virgo. ¶ Sed et hec probabilitas dupliciter deficit. Primo quia multe ecclesie sunt per orbem diffuse celebrantes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc ecclesia vniuscuiusq̄ in suo sensu abundare permittit. Secundo quia constat q̄ a quibuscunq̄ catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beate virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit preueniens et quasi preoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beate virginis: et q̄ fuit in vtero. et q̄ est ratio celebritatis: iuxta illud. tu solus sanctus Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis: an scilicet preseruauerit an mundauerit a macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Indulgentia vero concessa nihil cōfert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beate virginis ob gratiam propriae sanctificationis in vtero refertur, relinquendo ambiguum an preseruans a macula an mundans fuerit gratia illa: vt dictum est.

¶ Quo autem tam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes fere catholici latine ecclesie arbitrentur obsequium se prestare deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo redditur opinio probabilem: quia probabile est quod multis videtur. ⁊ Sed probabilitas hec vulgarem autoritatem non excedit: et eidem contraponitur q̄ probabile in veritate est quod videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis cōtrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio ⁊ piarum aurium offensiua a multis etiam viuentibus theologorum, probabilis redditur ista opinio. ⁊ Sed quoniam viuentes contra tot sanctorum ⁊ communem pulcorum doctorum doctrinam in his que sunt fidei p̄sumptuose sunt. et scādalum hoc non actiuū sed passiuum insipientium est potius q̄s piarum aurium, imo pharisaeorum committeretur esse declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hec nisi apud ignorantes.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium valde est credere q̄ beate virgini quicquid gratie conferri potuit sub christo tamen. totum collatum est: quoniam illi dixit angelus q̄ erat plena gratie ⁊c. ⁊ Sed hec radix zelo quidem, immittitur: sed non secūdum scientiam: propter quod a fide ad deum multa abduceret: iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret cras credere q̄ beata virgo fuit concepta de spiritusancto, et tamen sub christo: quia propterea non esset deus et homo. Possemus quoq̄ dicere q̄ beata virgo erat in hac vita simul viatrix et comprehendens: et tamen sub christo: quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere q̄ ipsa fuit deus et homo: et tamen sub christo: quia christus masculus et ipsa mulier: christus vniuersalis redemptor: per suam mortem, ipsa non. Et multa forte alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanq̄ vnigenito dei credimus q̄ non ad mensuram datus est spiritus: beate autem virgini et reliquis sanctis secundum mensuram donationis christi plus et minus prout voluit datum credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiam a peccati macula dicta propositio, et dicatur q̄ pium est credere q̄ beate virgini quicquid gratie sub christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam a peccati macula collatum est, fateor q̄ pia esset credulitas ista nisi sanctorum autoritates obstarent. Quod scotus timuit: sed minus docti nō timent: propterea sortas illis quia ad panca respicientes de facili emmeiant.

¶ Rone autem reuelationum nouarum sanctorum et antiquos doctores angelum satane in angelum lucis transformatum aut phantasias vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Ibe siquidem cum vocatis miraculis que in hac causa afferuntur pro mulierculis non pro sacra synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

Ex omnibus Autem dictis facile est colligere q̄ neutra pars proposite questionis in sensu quo vertitur in dubium est necessario credenda; et q̄ altera (scilicet dicens beatam virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera vero (scilicet dicens beatam virginem esse preseruatam a macula originalis peccati, est tolerabilis: et apud sic affectos vel assuetos aut vere theologie sanctorum parum aut nihil habentes, probabilis. ¶ Hec sunt beatissime pater que sanctitati tue cuius correctioni atq̄ iudicio hec et reliqua a me tam scripta q̄s scribenda submitto, offerenda occurrunt. Unde euidenter cernitur pars credens beatissimam virginem ab originali peccato mundatam in sinu sanctorum ⁊ sacrorum doctorum pulcorum quiescēs. nilq̄ sibi timens a sacrosancta synodo (quandoquidem a spiritusancto quo inspirati locuti sunt sancti dei homines contrarie in fide sententie prodire nequeunt) quinpotius sperat si decreto eundum aliquid est seipsum tanq̄ probabiliorem et sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Viennen. synodi sub clemente quinto que de baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum et doctorum consonam. Pars vero reliqua credens beatam virginem a macula originalis peccati preseruatam, multitudine sequacium ⁊ fauoris amplitudine cōspicua apparet. ⁊ Superest igitur. p. S. vt inter quindecim sanctos (augustinū Ambrosium aliosq̄ quorum expressa sunt nomina) necnon innumeros doctores antiquos ex vna, et paucidum in causa hac Scotum, Franciscum de maironis, petrum aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos et promiscui vulgi clamores ex alta media tu arbiter a christo datus in hac sancta Laterān. synodo religioni christiane vel veritatem firmiter amplectendam tradere, vel a publicis oblocutionibus ⁊ scandalis cōsulere dignetis: memor illius oraculi. non in multitudine nec in cōmotione dominus. Vale felix semper auguste. Rome anno salutis. 1515.

¶ Tractatus de conceptione beate marie virginis, editi per thomam de vio caietanum cardinalem sancti Xisti. finis.

## ¶ Instructio nuntij circa errores libelli de cena domini, per capita iuxta ordinem libelli: a thoma de vio caietano cardinali sancti Xisti edita, iussu clementis septimi pontif. m. a. primi.

Primum Caput est q̄ dñs ioā. 6. nō loquitur de eucharistia. Tū q̄ loquit de fide ⁊ fiducia hoim in christo. Tū q̄ ibidē dicit, q̄ māducat carnē meā ⁊ bibit meū sanguinē, in me manet ⁊ ego in illo. Constat aūt multos sumere eucharistie sacramentū. ⁊ non manere in christo p fidē charitate formatā.

Circa Hoc caput aduerte erudite lector. aliq̄d dicit verū ⁊ aliq̄d falsum. Verū quidem est q̄ in capite. 6. ioā. dñs loquit de fide formata charitate in ipm habēda. Unde ⁊ primo loquit de credēda diuinitate sua: ⁊ deinde de credēda morte sua pro vita mūdi. ⁊ Falsum aūt dicit: pro quanto excludit a sermone illo fides sacramēti eucharistie. ¶ Ad cuius euidētiā memēto q̄ tria inueniunt in eucharistia: scilicet ipm sacramentū q̄s adoramus, ⁊ māducatio sacramentalis, q̄ est cōmunis bonis ⁊ malis: dicēte apl̄o. 1. ad cor. xj. q̄ māducat ⁊ bibit indigne. Ubi clare patet indignos māducare ⁊ bibere sacramentaliter māducatione ⁊ potu: hoc est sumūt hostiā sacrā vt sacramentū. nō vt panē, sumūt enim credēdo illud esse sacramentū corporis christi. Tertio inueniunt māducatio spūalis: q̄ est, ppria bonis, q̄ fit p fidem formatā charitate: q̄ est refectio alē sm vitā spūalem, sm vitā de qua dicit. viuo ego iā nō ego, viuit vero in me christus, ad gala. 2. ⁊ his aūt tribus mūdis circa sacramentū eucharistie, excepta q̄ in hoc capite dñs nō loquit de vno eorū (scilicet de sacramentali māducatione) nō vere infert q̄ excludant reliqua duo. stat em q̄ de reliquis duobus loquat: de sacramēto ipso, ⁊ de māducatione spirituali sacramenti. Et quidem quod loquatur de manducatio

Universidad de Deusto
Biblioteca



ne spiritualiꝫ verba ipsa sonant dicendo: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet ⁊ ego in illo. Manducare enim spiritualiter eucharistie sacramẽtum, est per fidem formam charitate in christo manere et econuerso christum in ipso manere. ❡ De sacramẽto quoq; ipso loquatur, apparet tum quia in futuro loquitur, dicens panis quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum eucharistie quum hec diceret in synagoga capharnaum: constat enim q; sacramentum eucharistie institutum est hierosolymis in nocte qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare ⁊ bibere, dicens: nisi manducaueritis carnem filij hominis ⁊ biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. Si tamq; de fide solius mortis sue pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis a sanguine, que in cruce facta est: sed vbi non solum carnis ⁊ sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem precepit manducandam et sanguinem bibendum si vitam vellemus habere in nobisipsis, misinuauit q; sacramentum erat instituturus corporis ⁊ sanguinis sui per modum cibi et potus. ita q; nisi spiritualiter manducaueremus ⁊ biberemus carnem et sanguinem in cruce immolanda et in sacramento contimenda non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc q; de necessitate salutis tenemur credere etiam eucharistie sacramentum. ❡ Accedit ad hec q; Johannes euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis euangelistis explicata) tractans cenam domini nihil de sacramento eucharistie scripsit: quia sacramentalem vsum alij euangeliste expresserant. Spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic describperat: dicens qui manducat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinem, habet vitam eternam ⁊c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Johãnes habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi ⁊ bibendi, ad declarandum vtrumq; coire in vnum in presenti (scilicet manere in christo ⁊ econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusq; vitam eternam, ad declarandam vtriusq; necessitatem, nisi manducaueritis ⁊c. Hec enim omnia collecta pre se ferunt q; de manducatione et potatione spirituali non solum mortis christi sed sacramenti mortis christi sub specie cibi ⁊ potus, euangelista scribebat. ¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico videre facile potes erudite lector q; licet verum sit et q; de fide formata Christi filij dei ac mortis eius pro vita mundi, et q; non de manducatione sacramentali est sermo in capite sexto Johannis, non tamen verum est excludi a capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramentalem eucharistie. Hec de primo.

**Secundum** Caput est: q; dominus Johannis quoq; vj. dicens caro non prodest quicq̃ exclusit a sacramento Eucharistie veram suam carnem: quia sensus proprius est, caro comesta non prodest quicq̃. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo q; iudeis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, dominus dixit, caro non prodest quicq̃. Ex hoc enim q; questio ⁊ sermo de manducatione erat, consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, caro non prodest quicq̃: quod est dicere, caro comesta non prodest quicq̃. Hinc enim sequitur q; caro in hoc sacramẽto non comedatur, q; nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote que nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne ẽ̃stio esse: quia caro non prodest quicq̃.

**Circa hoc caput** Quia pro fundamento firmissimo totiꝰ erroris assumitur, et millies repetitur, aduerte primo non esse naturalem sensum literam caro non prodest quicq̃, glosare caro comesta non prodest q̃ cõ: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem eodemq; cõtextu dominus dicit carnem suam comestam dare vitam eternam: ait enim qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam. Non solum ergo contra sensum sed contra verba domini est glosa ista, caro comesta non prodest quicq̃. ❡ At si quispiam excusat glosam dicendo q; mens glosatoris est non de comestione spirituali sed de comestione carnali glosare, habes tunc intentum: quia verba domini sic glosata non excludunt carnem christi ab hoc sacramento: quoniam ecclesia non docet carnem christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur a sacramento, optime excluditur: sed non potest propterea inferri, ergo vera christi caro excluditur a sacramento: quia caro christi vera spiritualiter comedenda est in hoc sacramento: ⁊ comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam eternam. Et vtq̃adeo spiritualicomestioni hoc tribuimus, vt fateamur q; quantumcumq; caro christi sumatur in sacramento, nisi spiritualiter manducetur nõ prodest quicq̃.

¶ Aduerte secundo q; germanus sensus dupliciter potest explicari; vtroq; modo in vnam ⁊ eandem veritatis sententiam redit. ❡ Vbi nota q; christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua q̃ de aliena, sed simpliciter ⁊ absolute de carne: non enim dicit caro mea non prodest quicq̃, sed caro non prodest quicq̃. Rursus christus loquitur de carne, e regione distinguendo carnẽ a spũ: vt cõtextus testat euãgelicus, dicens: spũs est qui vinificat, caro non prodest quicq̃, procul dubio ad vinificandum.

¶ Alter itaq; modus intelligendi est, caro sola non prodest quicq̃ ita q; ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit: caro sine spiritu non prodest quicq̃ ad vitam eternam, quia spiritus est qui vinificat. Et hec glosa fundatur, tum super verbum caro, absolute prolatum: constat enim carnem simpliciter et absolute sine spiritu, nihil oferre ad vitam eternam. Tum super distinctionẽ carnis contra spiritum a domino inductam. ❡ Firmatur quoq; hec glosa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne christi, que descripta est dans vitam eternam manducata, modo aperitur q; sine spiritu nihil prodest ad vitam eternã. Et vere sic est: quia caro christi quãtumcumq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu a doptionis filioũ dei. Tum quia iudeis querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondet q; non de sola carne fuit sermo quũ dictum est, caro mea vere est cibus, ⁊ nisi manducaueritis carnẽ filij hominis ⁊c. quia caro sola non prodest quicq̃ ad vitam eternam: sed de carne comitata spiritu: quia spiritus est qui vinificat: vt sic intelligere possent q; eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed spiritu faciente manducationem: nam efficiente spiritu manducationem carnis mee, erit quod dixi, qui manducat meam carnem habet vitam eternam.

¶ Alter modus est: q; caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, et significat cibum carnalem. Ita q; sensus est: cibus carnalis non prodest quicq̃. Et hic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit caro non prodest quicq̃, et caro distinguitur contra spiritum: et vbi de mãducatione est sermo, ⁊ dicitur spiritus est qui vinificat caro non prodest quicq̃: sensus est q; carnalis cibus non prodest quicq̃, spiritualis autem cibus est qui vtificat. Et hoc directe respondet questioni iudeorum: qui non de substantia sed de modo querebant, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Presupponebant carnem et querebant modum, respondet dominus q; modus non est carnalis sed spiritualis: quia caro id est cibus carnalis non prodest quicq̃ ad vitam eternam, spiritualis autem cibus est qui vinificat animam. ¶ Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quandoq; non pro substantia carnis sed pro officijs carnalibus, patet in apostolo prime ad Colinth. xv. dicente, caro et sanguis regnum dei possidere non possunt. Constat enim q; non excluditur a regno dei substãtia carnis ⁊ sanguinis; quoniã resurgemus sicut christus carnem ⁊ ossa habẽtes, sed carnalia officia. ❡ Quod autem in hoc loco caro nõ sumatur pro substãtia carnis, ex ipsomet euãgelico contextu patet. Nam ibidem dominus posuit de substantia carnis sue: qui mãducat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinem habet vitam eternam. Hinc enim clare patet q; substãtia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, et vinificat: vtpote dans vitam eternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, caro non prodest quicq̃. ❡ Vt autem de carnalis officio ad literam sit intelligendum, patet tamen ex eo q; iudeis carnaliter querentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondetur q; caro: id est carnalis cibus non prodest quicq̃, spiritualis cibus facit vitã eternam: vt per hoc intelligere possemus q; eius dictum est, nisi mãducaueritis carnẽ filij hois, ⁊ caro mea vere est cibus ⁊c. nõ de carnali cibo sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut nicodemum balloquẽs dominus de generatione spirituali, postq̃ dixerat nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu non potest introire in regnum dei, statim submouit ad excludendam generationem carnalem: quod natum est ex carne caro est: et quod natũ est ex spiritu spũs est: ita iudeis querentibus, quomodo pẽt hic nobis dare carnem suã ad manducãdum, dixit spũs est qui vinificat caro non prodest quicq̃: significans q; cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est q; vinificat. ❡ Et si vnico verbo vtrumq; modum exponendi placet complecti, dic, caro carnaliter non prodest quicq̃ ad vitam anime, spiritu autem predita vinificat. ¶ Ex his omnibus habes erudite lector quod licet verum sit quod de carne relata ad manducationem dominus loquatur, dicens caro non prodest quicq̃, falsum tamẽ est quod loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne vt cibo carnali. Falsum quoq; est quod per hec verba excludatur ab eucharistia ꝓa christi caro. Et si proteruus ex euangelicis verbis vis comincere, petito an caro christi manducata spiritualiter prosit ad vitam eternam: si prodest, ergo vera christi caro comesta prodest: et go ex hoc quod dominus dicit, caro non prodest quicq̃, non excluditur quin caro christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro ꝓ non prodest quicq̃ ergo falsum est quod dominus ibidem dicit, qui manducat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinem hz vitã eternam. Hec de secũdo.

**Tertum** Caput est quod theologi prete dunt corporaliter ⁊ perceptibiliter in eucharistia sumi corpus christi: iuxta coactam confessionem berengarij de conse. dist. ij. ego berengarius.

**Circa** Hoc caput, constat falsissimum esse quod theologi dicant corpus christi in corporaliter ⁊ perceptibiliter sumi: quoniam ⁊ spiritualiter ⁊ nõ percipiendo (siue sensu siue intellectu) sed credendo dicunt corpus christi sumi in eucharistia: sacramentales autem species corporaliter ⁊ perceptibiliter sumuntur. ¶ Verba autem confessionis berẽgarij ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim berengarius errorem quem iste suscitare conatur secutus est (scilicet quod in sacramento caro christi erat sicut in signo tantum, ⁊ ecclesia catholica fatetur carnem christi non solum significari sed contineri in hoc sacramento, ideo patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris quod confiteretur berengarius corpus christi sensibiliter sumi, manib? sacer dotum tractari ⁊ dentibus ꝓ teri: vt intelligerent christiani per hec verba quod fideles sumendo eucharistiam sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signũ carnis christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem christi: quod heretici isti negant ⁊ impugnant. Et non intelligebant patres nec volebant intelligi quod caro christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus: hoc enim nec somniant christifideles. ❡ Tota itaq; differentia in hoc consistit quod qui ꝓius confitebatur christum manducari in signo tantum, coactus est a fide catholica confiteri carnem christi manducari non solum in signo sed in continente sacramento eucharistie. Hec de tertio.

**Quartum** Caput est quasi theologi errorem duobus. Primo quod putant fidem ex hominis venire iudicio atq; electione. Secundo quod fidem ad res sensibiles extendunt: quũ nullus credat qõd sentit aut videt.

**Circa** Hoc caput scis erudite lector: falsum esse q; theologi dicant primum: quoniam cum paulo apostolo ad ephe. 2. fateantur fidem donum dei esse, qõ q; non conferatur inuito sed volenti, sed dispositio ad illud voluntaria electione christianitatis. ideo dispositiue verificat fidem pendere ex hominis electione. ¶ Secundum autem dictum nosti posse bene ⁊ male intelligi, nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanq̃ ad res creditas, falsum esset: constat enim q; que creduntur non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum paulo ad heb. xj. q; fides est eorum que non apparent. Si autem intelligitur q; fides extenditur ad res sensibiles tanq̃ ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, ⁊ pessime reprehenditur, nam multe res credite consistunt in connunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus: ac per hoc quum oporteat credere connunctionem rei sensibilis cũ re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanq̃ ad alterum extremum connunctionis credite. Et patet quod dicimus de mysterio incarnationis: Fide credimus quod verbum caro factum est, et consistit mysterium hoc in connunctione verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista connunctio nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si videremus christum hic presentem, non crederemus carnem quam videremus, sed crederemus connunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis connunctionis cum deitate. Unde habes clare q; qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem christianam esse de mysterio verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus sed videmus species sacramenti eucharistie: credimus autem presentiam corporis christi sub illis speciebus, ita quod connunctio ineffabilis) illarum specierum ad corpus christi, sub fide cadit: et non species ipsa que palpatur ⁊ videtur. Hec de quarto.



**Quintum** Caput est q; simul stare non possunt hec duo: in sacramento eucharistie esse verum christi corpus, et spiritualiter manducari, q; spiritus ⁊ corpus adeo a se distant vt neutrum possit alterum esse: ⁊ dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est q̃ dicere spiritum esse corpus ⁊ econuerso.

**Circa** Hoc caput, q; ridiculum est argumentum, manifeste videre potes prudens lector q; digredi a re ad modum rei. Nullus ita insanit vt dicat spũ esse corpus: sed dicimus corpus christi habere modum essendi spiritualẽ in hoc sacramento: q; est quidẽ in sacramẽto verum corpus, sed nõ per modũ corporis, in sacramẽto existit, per modũ quidẽ corporis existit in celo in sacramẽto aũt non existit p modũ corporis: non enim existit occupando locum, sed spũali modo mõ prehenso ab intellectu humano, sicut etiam incomprehensus est modus vnionis veri dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehẽsus est modus quo vnus deus est trinus in personis. Credimus enim hec omnia, q̃uis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictu q; manducato corporalis non manducat christi corpus, q̃uis conterat sacramentales species corporis christi sub quibus continetur vera caro christi: sed spiritualis mãducatio que per animam fit, ad christi carnem in sacramento existentem pertingit. Hec de quinto.

**Sextum** Caput est q; theologi docuerunt vt nõ cogitent christiani in mysteriis eucharistie, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

**Circa** Hoc caput, ridiculum fere est respondere. Quia constat theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: et idiotas ac simplices hortari vt sufficiat eis credere tã ea que sunt trinitatis q̃ ea que sunt huius sacramenti ⁊ predestinationis et similia: iuxta illud, altiora te ne quesieris: viros aũt idoneos ad capiendũ mysteria fidei hortari ad meditandũ ⁊ sciendũ ex sacris literis mysteria fidei ⁊ sacramenti eucharistie. Hec de sexto.

**Septimum** Caput est q; in ꝓbis consecrationis (hoc est corpus meum) verbum est, non est intelligendum secundum propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur est, pro significat: ⁊ est sensus, hoc significat corpus meum. Unde corpus christi nõ est in hoc sacramento nisi sicut in signo. ¶ Ubi quatuor dicitur. Primum q; in sacra scriptura pluries vsurpatur est, pro significat: vt patet Gen. xli. ⁊ Matth. xiij. ⁊ Luc. viij. ❡ Secundo redditur ratio quare cogimur intelligere in verbis consecrationis est pro significat: quia oportet alterum duorum dicere: aut q; christus falsum dixit, dicendo caro non prodest quicq̃, quod est impium: aut q; est sumitur pro significat. Et patet sequela: quia si est sumitur ꝓprie, esset in hoc sacramento vera christi caro vtilis ad vitã eternã: ⁊ sic falsum dixisset christus, caro nõ prodest quicq̃. ❡ Tertio assignat alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod, percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. ❡ Quarto assignatur ratio ad idẽ: q; omnia quadrãt intelligendo est ꝓ significat. Quadrat enim qõ domin? dixit, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Quadrat qõ paulus dixit: quotiescũq; mãducabitis panem hunc ⁊ calicem bibetis, mortem domini annunciabitis. Quadrat quod in primitiua ecclesia describitur fieri sumpsimus ad Cor. xj. de cõuentu christianorum in ecclesia ad cenam domini, ⁊c.

**Circa** Hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur impunis dicitur in scriptura sacra vsurpari quãdoq; est pro significat, verum dicitur: sed in hoc erratur q; nõ discernitur diuersus loquẽdi modus. Scriptura siquidem quandoq; loquitur metaphorice ⁊ quandoq; proprie. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc est equiualet ad significat: puta petra autem erat christus. ego sum vitis vera. ego sum ostium, et similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelli-

Universidad de Deusto
Biblioteca



gendum esse.est.erat.sum.fui.non secundum proprietatem sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat cõmuniter omnes tertius scripture quos iste allegat: vt patet intuenti. ¶Quum autem non secundum similitudinem sed secundum proprietatem scriptura loquitur.nunc̃ est.esse.erat.fuit.trahitur extra propriam significationem: sed secundum proprietatem sue significationis intelligitur. In proposito autem constat christum non loqui de corpore suo similitudinarie sed de vero ⁊ proprio corpore suo.dicendo hoc est corpus meum: vt etiam ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo vsurpando hic est pro significat.ex eo q̃ in locutionibus metaphoricis ⁊ parabolicis est vsurpatur pro significat.

¶Quum autẽ secundo affertur ratio quia caro non prodest quicq̃.amplioꝛe instructione non eget. Monstratum siquidem est in secũdo capite q̃ per illa verba caro non prodest quicq̃.dominus nihil aliud significat nisi q̃ caro sola seu carnalis cibus non prodest quicq̃ ad vitam eternam. Cum qua veritate optime quadrat hec etiam veritas q̃ hoc.id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus christi in hoc sacramento contentum.nec est cibus carnalis nec prodest sine spiritu.

¶Quum vero tertio loco affertur ratio ex parte fidei(dicendo q̃ quicquid est corpus nullo pacto spectat ad fidem.mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei q̃ credimus christum crucifixum.mortuum ⁊ sepultum.q̃ ascẽdit in celum.credimus carnis resurrectionẽ: hec omnia corpoꝛa sunt: quomodo ergo dicit q̃ ad fidẽ nullo pacto spectat quicq̃d corp⁹ est?

¶Quum demum quarto affertur.q̃ omnia quadrant scripta de hoc sacramento ⁊c.aduerte venenum. Verum siquidem est q̃ sacramẽtum hoc est memoria recordatioꝛ mortis christi: imo quod plus est.q̃ est signum corporis christi. Scis enim plenis buccis theologos in quarto senten. sonare q̃ species sacramentalis est signum gemine rei: scilicet corporis christi naturalis vt rei contente et significate.⁊ corporis christi mystici vt rei non contente sed significate. Hec enim omnia vera esse affirmamus: sed iste homo ab affirmatione signi, memorie et huiusmodi, infert negationem carnis christi contente. Quasi non stent simul q̃ in sacramẽto hoc sint ambo: signum scilicet et signatum: que tamen constat veritsime stare simul sed iste homo ex veritate non integra excludit aliã veritatem. ¶Et per hoc patet q̃ conuentus corinthiorum ad cenã domini ⁊ annũciatio mortis christi ⁊ id genus reliqua, vera sunt. affirmant quod verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis christi in eodem sacramento.

¶Ubi etiam libet intueri q̃ conuentus corinthiorum ad cenam domini, ab apostolo Paulo monstratus q̃ non erat conuentus ad gratiarum actionem tantum.ad panem significatiuum tantũ, sed ad verum corpus christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset: qui manducat et bibit indigne.iudicium sibi manducat ⁊ bibit. Et quare subdit.non dijudicans corpus dominis Si ad signum tantum corporis domini conuenirent sumendum, non esset reus corporis ⁊ sanguinis domini indigne sumens: quia constat non esse reum corporis ⁊ sanguinis domini qui indigne pacẽ in ecclesia sumit, qui panem benedictum (vt in multis ecclesijs fit) comedit, qui diuinis interest officijs vt christianus. Et tamen ad hec omnia conuenientes in ecclesia.profitemur nos esse christianos.nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vtpote Christianos: sicut apud istos hereticos conuenientes ad cenam domini profitentur se esse de corpore christi mystico. Unde ex ipsa apostoli doctrina circa illum conuentũ.docemur conuẽtum ad cenã domini plus importare q̃ ad panem significatiuum: dum instruimur q̃ reus erit corporis ⁊ sanguinis domini qui indigne sumit. ¶Queratur ab istis, quibus verbis debuisset vti apostolus ad significandum verum christi corpus.si hec non sufficiunt: quibus verbis christus vti debuit.si illa non sufficiunt hoc est corp⁹ meũ? ¶Confunde demum istos.querendo ab eis: si hec christi ⁊ Pauli verba non sat sunt ad docendum verum christi corpus esse in sacramento eucharistie.dicite queso vos quibus verbis vtendum erat vt exprimeretur verum christi corpus esse in hoc sacramento? Si hec christi verba (hoc est corpus meum) propie imo propriissime significantia substantiam demonstratam sub accidentibus panis esse corpus Christi non sufficiunt, si locutio secundum proprietatem sermonis non sufficit.nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo.varius esset sensus: si circumlocutiõe vsus fuisset.minoꝛ inueniretur certitudo, minoꝛ inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius a proprio, minoꝛ est proprio. Dicite queso quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem veri christi corporis.debebat explicare, si dicendo qui manducatet bibit indigne.iudicium sibi manducat ⁊c. ibit non diũdicans corpus domini.explicando reus erit corporis ⁊ sanguinis domini.non explicauit hec enim tam clare significant vt clarius explicari nequeat: reus inquit erit corporis ⁊ sanguinis: non signi corporis aut sanguinis. ¶Erubescant ergo.

**Circa claram** Inteligentiam verborum consecrationis (hoc est corpus meum) recolito primo q̃ verba hec sortiuntur veritatem suam in fine prolationis et non ante. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est cõmune ei et omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est: quia veritas locutionis enunciatiue comitatur significationem eius: constat enim q̃ non prius locutio enunciatiua est vera q̃ significetur per hoc anteq̃ habeat completam significationem nec est vera nec falsa. Constat quoq̃ q̃ vsq̃ ad finem prolationis non completur significatio oratiõnis: et consequenter non est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est q̃ si sacerdos non finiret verba hec non conficeretur sacramentum. ¶Recolito secundo q̃ verba hec non solum significant verum, sed etiam efficiunt veritatem quam significant. Significant enim hoc esse corpus christi (quod est verissimũ prolatis his verbis in persona christi: in cuius persona constat sacerdotem affirmare hoc est corpus meum) efficiuntq̃ hoc esse corpus christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant: efficientiam autem exercere fides christiana confitetur: credimus enim verba hec esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit. ¶Collige consequenter verificari in fine prolationis horum verborum duo simul: scilicet esse et fieri: id est hoc fieri ⁊ esse corpus christi. Nã significationi vere respondet esse: id est hoc esse corpus Christi: veritati autem efficacie respõdet fieri. i. hoc fieri corpus christi. ita q̃ simul ⁊ semel in eodem instanti verificantur hoc fieri ⁊ esse corpus christi. Quod si quis philosophie naturalis expers mirabile reputet aliqd simul in eodem instanti fieri ⁊ esse, habes in promptu canonem philosophicum de efficientijs instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit ⁊ est tale: vt patet de aere qui instantanea illumination simul in vno instanti et fit et est diaphanus actu.

**His premissis patet** Primo q̃ in istis vbis, hoc est corp⁹ meum, pronomen hoc neq̃ demonstrat panem neq̃ demonstrat corpus christi: quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi: manifestus esset, hoc id est iste panis est corpus meum: quod constat esse falsissimum: nã nec in fine sermonis nec postea nec antea iste panis est corpus christi: quoniam nunq̃ panis est corpus christi. Quãuis enim sacramento confecto ⁊ tpõ durante, verum sit q̃ id quod fuit panis est corpus Christi, nunq̃ tamen verum est q̃ panis est corpus christi. Demonstrationi autem corporis christi repugnat verum fieri seu veritas efficiẽtie: quoniam corpus christi non fit corpus christi. Si enim, pronomẽ hoc demonstraret corpus christi, esset sensus, hoc: id est corpus meum est corp⁹ meum: quod cõstat nõ fieri per hec verba, ẽ esse verissimũ ante ista verba prolata. Uere ergo significationi verborũ repugnat q̃ pronomen hoc demonstret panem: quia panis nunq̃ est corpus christi. Et vere efficientie eorundem verborum repugnat q̃ pronomen hoc demonstret corpus christi: quia corpus christi non fit corpus christi non conuertitur in corpus christi. ¶Oportet igitur per pronomen hoc demõstrari id quod cõgruit vtriq̃, scilicet ⁊ esse ⁊ fieri: vt illud demonstratũ simul ⁊ semel ⁊ fiat ⁊ sit corpus christi. Quod (vt quidam sci patres docuerũt) est indiuiduum subsistãte absq̃ determinatione nature tam panis q̃ corporis christi. Nec hoc voluntarie mentiuntur: sed quia pronomen hoc est demonstrationis substãtie: precipue dubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam individuam. Et quia non plus exigit vis pronominis (quum etiam apud grammaticos significet substantiam sine qualitate: id est sine determinatione nature) ⁊ huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri q̃ respectu esse, ideo concludunt q̃ pronomen hoc in his verbis demonstrat substantiam que sub illis est accidentibus: non explicando natiuã panis aut corporis christi. ¶Quadrare autem hanc demõstrationẽ [illegible] ad fieri q̃ ad esse clarissime patet. nam per hec verba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus christi: ⁊ rursus verissimum est in fine prolationis q̃ substantia contenta sub his accidentibus est corpus christi. Ubi manifeste videre potes. iuxta hunc sensum verificari ⁊ veram significationem verborum eorundem veram esse scientiam: q̃ per hec verba in psona christi, plata (scilicet hoc) id est hec substãtia est corp⁹ meũ) hec substantia fit ⁊ est corpus christi. ¶Ampliato ⁊ magnificato hec: eo q̃ nulla in hoc sensu interueniat extorsio, nulla impropietas, nulla menditas, sed sistitur infra propietatem verborum et fidei christiane confessionem. Hec de septimo.



**Octauum** Caput est, q̃ falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors christi nostra delet peccata.

**Circa** hoc caput errorem facile deprehendes si vim rationis inspicias. Ex hoc enim quod sola mors christi nostra delet peccata: non sequitur, ergo applicatio mortis christi ad nos non delet peccata. Sicut nam ex hoc quod solus artifex facit spheram, non excluduntur instrumenta artificis quibus spheram operatur. ita ex hoc q̃ sola mors christi delet nostra peccata, non excluduntur sacramenta ecclesie que sunt instrumẽta quibus mors christi applicatur ad nos. alioquin delere oporteret ex symbolo, confiteoꝛ vnum baptisma in remissionem peccatoꝛum. Si enim ex hoc quod sola mors christi delet nostra peccata excluderentur sacramenta, baptismus quoq̃ excluditur a deletione peccatoꝛum. Et sicut secundum veritatem non excluditur baptismus. ita nec alia sacramenta, excludun tur a deletione peccatoꝛum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hec de octauo.

**Nonum** Caput est, falsa est fides tenens q̃ eucharistia sit sacrificium. Cum quia sacrificium christi semel in cruce oblatum sufficit in eternum: vt patet ex doctrina pauli apostoli ad hebre. 10. vna enim sanctificatione consummauit in eternum sanctificatos. Et nono per propium sanguinẽ introiuit semel in sancta, eterna redemptione inuenta. ¶Tum quia falsum est christum offerri in eucharistia, nam christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: vt patet ex doctrina pauli apostoli etiam ad hebre. 9. dicentis, neq̃ vt sepe offerat semetipsum: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi ⁊c. Constat autem christum in hoc sacramento nõ mori nec posse mori. ¶Tum q̃ necia christo nec ab apostolis instituta est missa.

**Circa** hoc caput aduerte errari in hoc quod existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio quod obtulit christus in cruce: quum tamen in veritate sit illimet: sicut est illimet corpus christi et illemet sanguis christi in altari et in cruce et in̄ celo modo. ¶Differentia autem est in modo offerendi: quia tunc oblatum est corporaliter. modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species sacramentales referatur, oblatio corporalis et sensibilis manifeste, est. Nec propterea spiritualis hec oblatio fit quod insufficiens fuerit sacrificium christi: sed vt in sacris mysterijs christus eiusq̃ sacrificium iugiter recolatur, iuxta christi mandatum, hoc facite in mei commemoratiõnem.

¶Unde patet rationes allatas ex doctrina pauli ad hebre. ad equinecum afferri: quoniam Paulus apostolus loquitur de corporali oblatione christi, quam fatemur esse vnam et sufficientissimam in eternum: quum autem de Eucharistie sacrificio est sermo, ad spiritualem oblationem Christi transitur. ¶Et bene nota q̃ non dicimus spiritualẽ corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris. ¶Et hec erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio: corpus scilicet et sanguinem Christinam si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur, signum tantum ⁊ non res inuenitur: nam neq̃ mors christi neq̃ status mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit et regnat in celo: et consequenter in sacrificio hoc non continetur sed significatur mors christi. Intellige sane iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur et continetur: mors vero eius significatur quidem sed non continetur. Unde non oportet quoties hoc sacrificium offertur, vel celebratur, q̃ Christus moriatur: sicut oportet verificare q̃ Christus est in eo, continetur in eo, offertur in eo tanq̃ res existens contenta et oblata. Significatur autem christi mors hoc sacrificio non solum quia verba consecrationis illam explicant (dicendo qui pro vobis et pro multis effundetur, sed etiam quia sanguis seorsum a corpore consecratus ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis a corpore christi in morte ipsius.

¶Quum autem obijcitur, sacrificium altaris nõ esse institutum a Christo neq̃ ab apostolis: aduerte q̃ ex verbis Pauli apostoli in epistola ad corinthios prima, colligitur christum instituisse hoc sacrificium. et tempore apostoloꝛũ fuisse in vsu non solum vt sacramẽtum sed vt sacrificium. Inquit siquidem apostolus: ego enim accepi a domino quod ⁊ tradidi vobis, quoniã dñs iesus in qua nocte tradebatur ⁊c. Ex hoc enim q̃ paulus dicit se tradidisse corinthijs anteq̃ scriberet eis primam epistolam quod accepit a domino de eucharistia. duo discimus. Alterum est: quod multa apostoli tradiderunt ecclesijs seruanda. que tradita fuisse ab apostolis non est scriptum in sacre scripture libris. Ecce vides hic quod nisi subsecuta fuisset hec epistola, nesciremus paulum tradidisse corinthijs id quod accepit a domino de eucharistia, ⁊ tamen in rei veritate ipse tradiderat corinthijs ante epistolam doctrinam eucharistie quam acceperat a domino: vt ipse testatur. Alterum est quod id quod acceperat a domino ⁊ tradiderat corinthijs de eucharistia, est illud cuius in precedenti capitulo memnerat tanq̃ ritus iam in ecclesia corinthioꝛum vsitati, dicendo: Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis christi est: ⁊ panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est: quoniam vnus panis ⁊ vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane ⁊ vno calice participamus: videte israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico quod idolis immolatũ sit aliquid aut quod idolum sit aliquid? sed quod que immolant gentes, demonijs immolant ⁊ non deo: nolo autem vos socios fieri demoniorum: non potestis mense domini participes esse ⁊ mense demoniorum. In quibus verbis, in quo textu ⁊ contextu clarissime patet quod apostolus supponit ritum ecclesie qui tunc ⁊ nunc seruatur: scilicet quod fumentes eucharistiam sumunt de sacrificio altaris, et ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio, de immolatio deo, monet corinthios vt fugiant culturam idolorum: asserens ex veteris ritu legis quod edentes hostias erant altaris participes: et similiter gentiles demonijs immolantes, mense demoniorum sunt participes ⁊c. Habes ergo ex hoc singularitertu. quod calix et panis domini tempore apostoloꝛum in sacrificij vsu erant: nisi quis adeo desipiat vt impertinenter hec omnia ab apostolo tam accurate allata putet. ¶Et hic textus iunctus ei quod dixit apostolus, ego enim accepi a domino quod ⁊ tradidi vobis, sufficit ad testimoniũ perhibendum quod christus instituit non solum hoc sacramentũ sed etiam hoc sacrificium, ⁊ quod apostoli docti a christo tradiderunt ecclesie hoc sacrificium.

¶Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus credendum est, inuenimus iacobum fratrem domini misse celebrationem addidisse: vt ex tra synodus refert de conse. di. j. ca. iacobus. Inuenitur tempore telesphoꝛi pape (qui octauus computatur papa a beato petro) missas celebrandas esse nocte natiuitatis domini: vt patet de conse. distin. j. ca. nocte. ¶Nota hic, non institutionem sed testimonium sexte synodi de additione facta a iacobo fratre domini circa missam: quia non romanus pontifex, non latina ecclesia sed greca sed orientalis tempore agathoꝛnis pape ⁊ constantini iunioꝛis imperatoꝛis constantinopoli congregata centum quinquaginta patrum, testatur missam a iacobo apostolo ordinatam: si vnius historici scriptoꝛis testimonio creditur, certe in dubia debetur fides centum quinquaginta patrum testimonio. ¶Taceo quod etiam, vt dictum est tempore telesphoꝛi pape qui octauus a beato petro papa recensetur (quando ecclesia romana nullo temporali gloriabatur imperio sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium misse in nocte natalis domini offerendum: vt patet de conse. di. j. ca. nocte. ¶Et si gestis martyrum autenticis apud ecclesiam, fides ab istis datur, habes ante constantini tempora (quum ecclesia romana non gloria ẽ temporali sed martyrio floreret) sacrificium misse in nocte natalis domini offerendum: vt patet de conse. di. j. ca. nocte. ¶Et si gestis martyrum autenticis apud ecclesiam, fides ab istis datur, habes ante constantini tempora (quum ecclesia romana non gloria ẽ temporali sed martyrio floreret) sacrificium eucharistie viguisse: vt patet ex verbis laurentij ad sixtum: quo sacerdos sancte sine diacono properas. te nunq̃ sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod sixtus sacrificiũ offerre consueuerat, procul dubio eucharistie. Unde de se diacono subdit: experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commissi dominici sanguinis dispensationem.

¶Aduerte hic demum quod etiam si nihil esset scriptum, ipsa sine cessiua traditio non vnius partis mundi sed vniuersalis ecclesie toto orbe diffuse, sufficiens testimonium preberet sacrificium hoc institutum esse a christo et traditum ab apostolis: vt patet ex eo quod autoritas ecclesie sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidem ecclesie habemus omnes libros sacre scripture: nam euangelium ioannis nescirem magis ẽ bartholomei nisi me autoritas ecclesie admoneret: ⁊ sic de alijs. Si sacrificiũ hoc latina tantum ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca



haberet.aut de nouo in ecclesia dei esset introductū, esset forte locus suspitioni q̄ admittio fuit romana:sed vbi greci.latini.barbari ⁊c.hoc semper habuerunt sine mitio alicuius medij tēporis, etiam si scriptura testimoniū deesset, sufficere deberet: quanto ergo magis cum tot scriptis testimoniis. Hec de nono.

**Decimum** Caput est, q̄ idolatria est adorare eucharistie sacramētum. Tum quia pura christi humanitas non est adoranda. Tū quia solus deus quem nemo vidit vnq̄, adorandus est:adorantes autem eucharistiam,adorant quod vident.Tum q̄ non legitur apostolos adorasse eucharistiā in cena.

**Circa** Hoc caput, facile patet error: prime rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas christi pura:sed adoratur christus verus deus ⁊ veram habens carnem assumptam.℟ Et per hoc idem patet error secunde rationis, quia non adoramus accidentia illa panis ⁊ vini que videmus,sed christum contentum sub accidentibus illis. ¶ Circa id vero quod tertio asserit(quia non legitur apostolos adorasse eucharistiam in cena)duo dicito. Primum q̄ non legitur eos adorasse christū presentem in cena:q̄d mirum si non legit adorasse sacramentū ipsi⁹ christi:Si propterea q̄ non legitur apostolos christum adorasse in cena argumentum valet,ergo nec a nobis christus est adorandus.℟ Deinde dicito non valere argumentum vniuersaliter: non legitur hoc factum ab apostolis,ergo non est faciendum. Nusq̄ enim in sacra scriptura legimus eos condidisse symbolum fidei,⁊ tamen fecerunt illud:nusq̄ enim legitur in sacra scriptura approbasse eos euangelium luce ⁊ marci,et tamen ab illis credimus approbatum. Hec de decimo.

**Vndecimum** Caput est:q̄ tertullianꝰ, augustinus,origenes hilariusq̄ fouēt q̄ in eucharistia corpꝰ xpi est vt in signo ⁊c.

**Circa** Hoc caput(in quo iste homo multa affert,que facile ab erudito quoq; ex supradictis comprobantur inuenta ad errorem istius)aduerte q̄ autores isti vbi quandoq; affirmant sacramentum esse figuram aut signum corporis christi,aut aliquid huiusmodi,vera dicunt:non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam ⁊ contentam christi carnem.Ratione siquidem specierū sacramentaliū appellauerunt ℟ appellant doctores sacramētum hoc signum,figuram ⁊ id genus reliquamōn tū propterea negant rem cōtentam sub tali signo.℟ Vbi etiā aduerte q̄ sapienter sacri doctores frequentā sacramentorum postponunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus,sacramenta vero communia sunt bonis ⁊ malis. Hec de vndecimo.

**Duodecimum** Caput est, q̄ si fides esset de eucharistia essent due vie salutis:vna fidei in christum,altera fidei in sacramentum.

**Circa** Hoc caput, scis erudite lector ridiculum esse. Non enim due sunt artes in aurifice:altera operandi aurea:altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt due fides:altera ad christū:altera ad instrumenta christi quibus mediātibus nobis suam virtutē salutiferam applicat.Sacramenta siquidem ecclesie instrumenta sunt christi ad nostrā salutē ab tpo instituta.℟ Et qui fidē sacramentoꝝ negat,deleat ex euāgelio,nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu nō potest introire in regnum dei. Hec de .xij. anno.m.cccc.xxv.℟ Hec sunt pater beatissime que pro instructione eruditi nuntij mihi occurrerunt scribēda:vt bea.tue mādato(vt par est, pareremus)sub apostolatus tamen tui censura. Amen.

## ¶ De celebratione misse questiones due.

¶ Utrum sacerdos sumpta ablutione,licite possit sumere reliquias eucharistie,in calice vel extra remanentes. Questio.j.

**Queritur** Utrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias eucharistie, in calice vel extra remanentes. ¶ Et videtur q̄ non. Primo quia vere non est ieiunus ieiunio nature:quoniā sumpta ablutio vinum vel aqua est,quorum vtrumq; solut ieiunium nature. ¶ Secundo. Quia si hoc liceret,cum ita sit per fecte corpus christi in qualibet particula relicta sicut in tota hostia,pari ratione posset vnam aliam hostiam consecratam sumere:quod constat esse illicitum. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare:quod non esse licitum, patet ex ritu ecclesie in nocte natalis domini ⁊c. ¶ Tertio. Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias eucharistie, liceret quoq; communicantibus:sed hoc non licet:vt patet:ergo ⁊c.

**In hac dubitatione** Scito primo diuersas esse opiniones. Quidā enim(de quorum numero est scotus in .iiij. senten. dist. vlti.)putant non licere post sumptam ablutionem reliquias eucharistie sumere propter primam rationem:quidam autem sentiunt oppositum. ¶ Et quoniam hec opinio rationabilior atq; ecclesie ritui conformior est,ideo declaranda firmandaq; est. Scito ergo q̄ vnum(vt patet.v.meta.)cum multipliciter dicatur, quārum ad propositum spectat,dicit⁹ duplr:scilicet simplicitate ⁊ perfectione. Quod nō solum est verum in rebus,sed in actibus:nam non solum aliqua res est vna simplicitate(vt albedo)⁊ aliqua perfectione(vt calceus cōstans ex omnibus ad ipsum requisitis)ꝫ aliqua operatio est vna simplicitate,vt visio:⁊ aliqua perfectione,vt prandere constans ex multis operationibus requisitis ad prandium:vt sumere panem, carnem,vinum ⁊c. Qui igitur examinant actus sacerdotis sacrificium offerentis ⁊ sumentis,secundum naturam actuum simplicium,coguntur consequenter dicere,q̄ sumpta ablutione non possunt sacerdotes sumere reliquias. Qui autem actus sacerdotis secundum naturam actuum perfectoum cōstantium ex plurib⁹ ad sui perfectionem,discutiunt,dicunt q̄ sicut oblatio corporis ⁊ sanguinis est vnum perfectum sacrificium,⁊ sumptio eorumdem sub speciebus panis ⁊ vini est vna perfecta refectio constans ex cibo ⁊ potu,ita tota sumptio eucharistie, reliquiarum et ablutionis est vnus consummatus actus:ac per hoc reliquie tūc sumpte ad eius dem numero actum perfectum spectant, non vt necessario requisite ad integritatem illius,sed vt partes materie. ¶ Et auctē actꝰ sumptionis eucharistie et actus ablutionis, computari debeant non tanq̄ diuersi simplices actus,sed pro vnico actu:ritus ecclesie cogit omnes cōfiteri.ex hoc q̄ non saluari recte aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus,⁊ sic optime saluantur.℟ In primis nō potest aliter saluari quomodo reliquie eucharistie adherentes palato vel dentib⁹, possint licite post ablutionem deglutiri.Et patet ratio:quia sumptio cibi vel potus quo ad ieiunium nature,⁊ quo ad veram comestionem ⁊ potationem, non est ablq; deglutione: cum igitur in casu hoc non fit ieiunus, quomodo hoc saluabis,nisi dicendo q̄ totum pro vnico actu computatur.℟ Nec officit intento,si quis dicat, q̄ non est simile de reliquijs in calice ⁊ patena et in ore: quia iste sunt semel sumpte, ille non. Nā satis est in proposito,q̄ oporuet acceptari ab olibus hoc, q̄ actus isti non iudicantur vt diuersi secundum se,sed computantur pro vnico,adhuc enim eucharistia etiā tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licite sumitur absq; dispensatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu computatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur,non posset ille ieiunus eucharistiam vere sumere:id est deglutire:sumptio enim in ore sola,non est sumptio,sed inchoatio eius:quia non est comestio neq; potatio.℟ Non potest quoq; deinde aliter saluari quomodo in palato rascue quādo hostie pars in vino posita remaneret in calice sumpto vino,sumi a ieiuno recte potest,nisi totum pro vnico actu computando:secundum enim simplices actus tam non ieiunus sumeret.℟ Non potest quoq; saluari quomodo distinctis hausti⁹ sumpta etiam prima ablutione, licite sumitur a non ieiuno (quod tamen oportet)nisi totum pro vnico actu computando. Deinde oporteat primam ablutionē si statim sumitur,sumi a non ieiuno, ex eo patet.q̄ statim adhuc est ibi verus sanguis christi.Cum enī semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem:⁊ illud non sit sine subiecto,si vinum fuisset, procul dubio retinet adhuc vini speciem:⁊ cum nō tam cito corrumpatur,restat vt in secundo haustu sanguis christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi a ieiuno sumendus est.sicut nec pars hostie mixta vino ⁊c.℟ Nō potest quoq; aliter reddi ratio,quare liceat ablutionē sanguini mixtam statim duobus haustibus sumere,⁊ particulam hostie post primum hau[illegible]ere remanentem oporteat reliquere:quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas q̄ hostie post primum ablutionis haustum sumere?℟ Non potest quoq; aliter saluari differentia in prefatis casibus inter hominem sumpta ablutione,⁊ hominem qui purus tantumdem bibisset.Et tamen qui bibisset,ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias:hic autem qui ablutionē sumpsit,in omnibus predictis casibus absq; dispensatione excusatur. Hec hoc est aliunde q̄ ex hoc q̄ abluto non computatur contra reliquias. ¶ Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare:quod non esse licitum, patet ex ritu quidem:quia non dicitur his communicare,qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquas sumit:etiam si credens se nihil amplius accepturum,adoratiū mittante ablutionem:vt in religione fit.Et tamen si aliam hostiam sumeret quantumcumq; ieiunus,iterum communicaret:nisi forte reliquias cōmunionis suscipieret:quod cōfirmaret intentum:quia scilicet ratio reliquarum haberetur.℟ Ex ratione autem: quia sicut in alijs rebus duplices assignantur partes:scilicet speciei ⁊ materie,ita in eucharistia vt partes speciei sunt species sacramētales panis ⁊ vini:hec enim in diffinitione cadunt:vt partes vero materie sunt particule specierum panis ⁊ vini:que etsi in diffinitione nō ponerētur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli,ad integritatem tamen materie spectant.Unde ꝗus eucharistie sacrificiū sumpta hostia ⁊ sanguine,perfectum sit essentialiter,adhuc tamē perficiendū restat q̄ ad partes materie:q̄ reliquie sunt.Et quoniā ablutio necessario immiscet his partib⁹,ideo sumptio ablutionis et partium huiusmodi,pro vnico actu rationabiliter computātur. ¶ Ex predictis igitur tu studiose collige quid est in hac difficultate,super quod rationes fundari ⁊ difficultates solui possint:⁊ est q̄ sumptio reliquiarum eucharistie ⁊ ablutionis earum pro vnico actu computantur.℟ Oportet enim hec duo simul concurrere:scilicet rationem reliquiarum ⁊ rationem ablutiōis earum ad hoc vt ad vnum spectent actum:propter quod non est idem iudicium de alia hostia ⁊ de reliquijs:nec de potatione p̄cedēte ⁊ de ablutione. Nec de ablutione quā pro reuerētia sumunt cōmunicātes sub specie panis,⁊ ablutione sacerdotali:qm̄ ista est ablutio reliquiarum extra manentium,illa non,sed aut pro intus tantū manētibus,aut pro reuerentia.Et quoniā ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantum,sed corporis ⁊ sanguinis post sumi possunt.Et quoniam particule hostie remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, ꝗus non ablute, sumi sicut ablute possunt:alioquin particula hostie ex stridore frigoris forte parietibus interioribus calicis inherens non abluta,sumi nō posset cū ablutis:quod est ridiculum.Et quo enim saluatur ratio tam reliquiarū, ꝗ ablutionis reliquiarum, ꝗus non omnes sint actu ablute omnium sumptio pro eodem actu computatur ⁊c.

**Et his patet** Responsio ad obiecta.℟ Nam ad primum dicit q̄ ieiunij nature debet precedere totum actum sumptionis sacramenti,⁊ non singulas eius partes ⁊c. reputatur enim ieiunus totum sumere qui ieiunus cepisse dicit⁹ est.℟ Ad secūdum patet responsio:quia licet quo ad rem sacramenti:scilicet corpus ⁊ sanguinem christi idem sit de toto ⁊ partibus iudicium:non tamen quo ad species ipsas:que sunt sacramētum tantum:vt ritus ecclesie communicet. ¶ Ad tertium autem dicitur,q̄ communicans statim vt ablutionem reuerentialem acceperit,refectionem iam cōpleuit. Nec est amplius de numero discumbentium:vnde est mirum si non potest sumere reliquias. Sacerdos aūt qui ablutionibus reliquiarū sumendis vacat,adhuc est in actu refectionis:⁊ pter quod nō est mirum si ꝫ sibi reliquias sumere.Et simile est iudicium de sumentibus guttulas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primū haustū remanentes reliquias, secundo ⁊ tertio haustu assumere,⁊ herentem sacerdotis digitis particulam sugere:q̄dū sumendis vacat reliquijs ⁊ ablutioni earum.Et hec dicta sufficiāt. Pisis die.xxvj. nouembus.m.cccc.ix.

¶ Utrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis. Questio.ij.

**Queritur** Utrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, et accipiens eleemosinam ab altero vt celebret pro eo,satisfaciat dicendo vnam tantum missam pro vtroq;. ¶ Et videt q̄ non. Primo quia effectus misse pro quo habendo missa petitur ⁊ proponitur,est finitus.Finitum autem diuisum,minus habetur a singulis ꝗ si totum haberetur ab vno. Quicquid igitur datur secundo adimitur a primo,⁊ sic neutri satisfit.Assumpta:scilicet q̄ effectus mi[illegible]probatur ex eo,q̄ pro eodem dicuntur plures misse. ¶ Preterea. Cum idem sit iudicium de duobus ⁊ de valde multis,imo de omnibus,si potest missa pro vni satisfacere pro altero,satisfactiua ergo est pro omnibus: et sic ecclesia non bene instituisset missas pro aliquibus determinate,sed debuit omnes pro omnibus offerre:vt bonum communi fine detrimēto particularium procuraret.cōmunis mater omniū. ¶ Preterea. Si satisfacit hic sacerdos vnica missa pro pluribus, pari ratione satisfaciet etiam vnica missa pro quatuor missis pro missis eidem,accepta ab illo eleemosina pro quatuor missis. Hec autem constat esse falsa:damnaretur enim ab ecclesia,q̄ vnica missa dixisset se satisfecisse,p̄ missis beati gregorij,q̄ sunt.xxx.ergo ⁊c.

**In oppositum** Est: quia virtus misse est infinita: quia est virtus iesu christi infinita. Infinitum autem potest quibuscūq; applicari,⁊ ab eis participari ablq; vllo singulorum damno:ergo ⁊c.

**In hac questione** Quia missa continet duo: scilicet oationem ⁊ sacrificium eucharistie,primo de sacrificio(quod est precipuum in missa)deinde de oratione dicendum est. Rursus quia effectꝰ vtriusq; est multipler:scilicet meritum,impetratio et satisfactio,sigillatim definiēdum est. Rursus quia effectus dupliciter oritur scilicet ex opere operato et ex opere operante,vt perfecta habeatur de questo notitia,singulis examinatis decernetur demum quid simpliciter respondēdum sit quesito. ¶ Sacrificium igitur misse dicit duo. Est nanq; sacramentum ⁊ sacrificium:⁊ inquantum sacramentum non est ad propositum: quia effectus eius est respectu sumentis tantum. Inquantum vero sacrificium est ad propositum,⁊ distinguitur ex parte operis operantis ⁊ ex parte operis operati.℟ Et sumptum hoc sacrificium ſm opus operatum consideratur dupliciter:scilicet ſm seipsum absolute,et ſm seipsum applicatum huic: si enim cōsideratur hoc sacrificium ſm opus operatum absolute,sic est immolatio iesu christi:ita q̄ res oblata est iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita:ita q̄ est impetratium, meritorium ⁊ satisfactium infinite:vnde effect⁹ eius infinitus est sicut et passionis christi:est enim deo acceptius q̄m sint cuncta peccatoꝝ ⁊c. Verumtamen sicut infinitas effectus christi crucifixi est ſm sufficientiam,⁊ non ſm efficientiam,⁊ ſm naturam causandi in eius sacrificio,sed ex quāto p̄ferat.Et q̄m ex parte rei oblate, est infinitas in hoc sacrificio,et per vnicā deuotionem nō ex hauritur nec minuitur,consequens est vt non solum pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicum sacrificium sufficienter respondeat: cuilibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium,ex quātitate effectus huius sacrificij ſm se et applicati ad ipsum, ex hoc q̄ alter procuret eandem pro se dici nec econuerso:sed vnicuiq; respondet tantumdem quantum si pro se solo diceretur:quia vnicuiq; sufficienter et efficienter iuxta quantitatem deuotionis sue. ¶ Et confirmatur

Universidad de Deusto
Biblioteca



hec ex ipso canone misse: in quo non solum generaliter pro ecclesia, pro principibus ⁊ omnibus christianis, sed specialiter pro his qui in memento cogitantur, ⁊ oibus circumstantibus offerri dicit hoc sacrificium. Cōstat nāq; q; nō est determinatus numerus cogitandorum in memento: ⁊ multo minus determinatus est numerus circumstantium: ⁊ q; nullus ex alterius consortio minus habet de effectu misse: et quod hec non referuntur ad orationem sed sacrificium: quoniam ibi expresse dicitur: pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum ꝓ impetratione. sed pro satisfactione offertur: quoniam expresse dicitur, pro redemptione animarum suarum: redemptio enim a malis est: ⁊ vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut christus redemit nos soluendo pretium deo patri. Potest igitur sine cuiuslꝫ detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, ⁊ satisfacere iuxta singulorum deuotiones. ℣ Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quod vna missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis: quoniam non diximus, quod effectus huius sacramenti respondet intentioni sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio: sed quantam deuotionē habeo. tantum ex illo haurio. Unde si ego offerens hoc sacrificiū, habeo deuotionem tantam quod ei respondet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni, et intendo celebrare pro satisfactione vnius anni. Si autem intendo satisfacere pro duobus equaliter, quilibet releuabitur pro medio anno tantum: si pro tribus, pro tertia parte anni: ⁊ sic de singulis. ℣ Et similiter etiam dico de satisfactione respondente deuotioni martiri qui facit celebrari eandem missam, quod si pro vno fit, totam sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. ℣ Et similiter dico de quotcunq; aliis facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondens est finita: et si ad plures per intentionem applicetur, diuiditur, ⁊ minus a singulis participatur. Et sic verificatur theologorum sententia, dicentium effectum huius sacrificij finitum et diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q; missa rogata ꝓ pluribus, plus satisfacit ceteris paribus ꝫ rogata a paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: et similiter missa rogata pro aliquibus, plus valet illis ꝫ si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. ℣ Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte diui tho. q. 79. arti. v.) soluuntur omnes difficultates accidentes in hac materia quo ad valorem sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, ⁊ finitas effectus in vnoquoq;, ⁊ auctoritas doctorum, ⁊ ritus, ecclesie in celebrando pro particulari, ⁊ maior fructus in vno ꝫ in pluribus, et consuetudo tam offerentium pro vna missa (vt in parochijs accidit) ꝫ celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude: vt in solemnitatibus accidit. ℣ Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiaz quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentiū. Sz q;si ex hac parte nō est questio, nec ex ista parte petita aut promissa intelligitur missa (sola enim mētio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hūc, petitur ⁊ promittitur cōiter) ideo pertranseo.

**Et ad** Secundam partē misse q̄ est oratio delectādo dicēdū occurrit, q; oratio cū sit actus religionis, cuius est cultū deo exhibere (vt ex secunda secunde. q. 83. patet: per orationē ēm mens ipsa deo offertur: vt dionys. greg. ⁊. s. tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij cōtinetur: iuxta illud osee vlti. reddemus vitulos labioꝝ nostroꝝ, ⁊ ad heb. vlt. per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper deo. i. fructū labioꝝ confitentiū nol eius. Addit tñ aliquid speciale ex propria ratione inquantum est petitio: ꝓpter qđ distinguitur de oratione inquātū est meritoria vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. ℣ Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, ⁊ similiter quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante ex attentione ⁊ meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione inquantū meritoria ⁊ cōsolatoria, vbi de oratione ēm eius cōicabile effectū est questio. ℣ Impetratoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud mar. xj. quicquid orantes petitis credite, quia accipietis, ⁊ fiet vobis: ex parte vero dei innititur sue misericordie. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione, ideo oratio inquantum impetratoria non minus si pro pluribus ꝫ ꝓ vno fiat valet: sed magis, pro quanto ext. diuini fiducia divine largitatis, ⁊ ampliori charitate procedit. ℣ Inquantū aut̄ satisfactoria, vim habet ex duobus scilicet ex deuotione (sicut ⁊ alia sacrificia) ⁊ ex penalitate orātis, sicut cetera opera penalia. Et qm de omni sacrificio verū est, q; satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentiū, (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, ꝓ quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum in. q. supradicta tertie par.) ideo idem est, ꝓportionabiliter iudicium, de satisfactione orationis ⁊ sacrificij eucharistie: non quo ad quantitatē oblati, sed quoad quantitatem deuotionis ⁊ satisfactionis illi respondentis: ⁊ propterea sicut dictum est illud posse pro pluribus offerri, ita ⁊ orationem. ℣ Quo ad penalitatem autem resultātē in oratione, quia sit personalis, ⁊ oratio de genere suo nō sit opus penale, nulla etiā apparet difficultas in proposito: quia non petitur proprie a sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primo, ⁊ ad satisfaciendum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, s. pertinium postulatur. ℣ Ex his autē patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio misse inquantum impetratorium vel meritorium. Nec restes dubius propter meritum congrui: quoniam cum consistat in quadam condecentia (vt scilicet nobis facientibus quod in nobis est, deus faciat quod ipsum decet) vis meritoria de congruo in sacrificijs et postulationibus attenditur secundum deuotionem et fidem offerentium vel eorum pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de alijs dictum est. Et per hec patet, quod affirmatiue respondendum est questio.

**Anum** Tamen dubium restat in ꝓdictis, an appellatione deuotionis eorū ꝓ quibus offertur, veniant defuncti ⁊ remoti nihil scientes de hac missa, que offertur pro omnibus fm eorum deuotionē: qm si oēs intelliguntur par erit conditio procurantis ⁊ non procurantis missam: omnino esset fm suā deuotionē eritq; eius particeps. Si vero nō omnes intelliguntur, nō erit vniuersaliter verū, q; hoc sacrificiū valeat fm deuotionē eorū ꝓ quibus offertur: pro omnibus esset offertur. ℣ Sed hec ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nāq; deuotio vt causa q̄dā determinatiua sacrificij ad hūc effectū: vñ greg. in autoritate allegata, affectus deuotionē ponit vt causam, dicens q; perpendit deus ex quanto proferatur. Unde deuotio quantificās effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, ꝫ nūs indispositis talium, ad impediendam ꝓceptionem talis effectus sufficiat: sacrificium esse non operatur per modū agentis vt sacramenta, ꝫz per modū oblationis: sed tenet se ex parte concurrentiū ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo ⁊c. Quo sit vt defunctis secundum precedentem eorum deuotionem in communibus vel in specialibus, ⁊ fm deuotionem viuentium ꝓ eis offerentium, viuentibus vero circumstantibus tanq; seruitoribus ad minus, vniuersis autem tanq; communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem prosit. Quum enim sacerdos orat ⁊ offerat in persona ecclesie, ⁊ quilibet fidelis sit membrum ecclesie, consequens est vt quilibet per sacerdotis actus oret ⁊ offerat: ⁊ sic causaliter concurrat ad sacrificiū: ac per hoc quelibet missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent ℰ communibus ecclesie orationibus ⁊ sacrificijs: sicut habentes deuotionem in orationibus ⁊ missis alicuius persone, participes fiunt illarum iuxta suam deuotionem et gerarali, communione sanctorum. ℣ Nec propterea equa est rogantis ⁊ non rogantis conditio: sicut non est magis ⁊ minus deuoti equa conditio: sicut non est equa vno tantum, ⁊ vno ⁊ altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim ⁊ eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari ⁊ huiusmodi, ⁊ maioris sunt deuotionis, ⁊ faciunt vt non ex communione sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

**Ad primum** Argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis: quod effectus scilicet misse est finitus cuilibet [illegible] fiam fidem quo ad impetrationem, ⁊ fm suā deuotionem quo ad satisfactionē, propterea vtrūq; dicitur in canone: quorum tibi fides cognita est ⁊ nota deuotio, esti tamen infinitus in multitudine: quia infinitus potest respōdere, singulis suas satisfactiones finitas ⁊ impetrationes pariendo.

¶ Ad secūdū dicit, q; canō misse testat missas ita ab ecclesia ordinatas ⁊ particularibus, vt tñ semper pro oībus viuis ⁊ defunctis explicite celebrentur: vt patet intuenti. Uñ puida simul ⁊ pia mater voluit, vt ex deuotiōe sua omnibus sacrificiū pdesset, ⁊ specialiter capitibus: ⁊ ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset, ex sic



sine fraude ⁊ sine cuiuscunq; damno excitat puiatas deuotiōes pro se vel alijs, vt iuxta eorū deuotiones fructus referāt speciales. Esterā ⁊ alē fructus ex spālib⁹ missis: qñ enim naturaliter vnicuiq; amabile est, ꝓpriū bonū, ⁊ qđ cōmune est negligitur, excitamur magis. Adhuc igit quoq; nō puipēdēdus effectus in sacerdote: q ⁊ de propria deuotione offert pro particularibus a quibus suscepit eleemosinas vel quibus afficit. ¶ Ad tertium dicitur, q; si offerentes ⁊ pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna missa, quantam habēt in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic, manifeste enim patet petētem habere maiorem in triginta, ⁊ meritō: quia maior honor exhibetur deo in pluribus ꝫ in vna ceteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. ℣ Et hec de hac ꝙstione dicta sufficiant. Rome. m. cccc. x. die primo Decembris.

## ¶ Questio de valore orationum
### dictarum ab audientibus missam in festo.

**Queritur** An obligat⁹ ad canonicas horas exoluens earū aliquā infra missam ad quam die festo obligat, satisfaciat vtriq;. Uidet nāq; q; nō. primo ex numero cultus: quia cultus misse distinguit cōtra cultū horarū canonicarū. Nam sicut tenet ꝙs ad primam ⁊ tertiam vt duos cultus, ita tenet ad missam ⁊ horas vt diuersos cultus: ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam ⁊ horam. ℣ Et confirmatur q; homo tenetur interesse misse attente, sicut tenetur exoluere horas attente. Cui⁹ signū est, q; si quis ex proposito per notabilem partem misse non curaret attendere fm suum modum sed mentem ad alia diuerteret, nō satisfaceret precepto de missa: quia non diceret interesse misse pluſq; dormiens. ¶ Secundo ex tempore: quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultū dei per cessationē a seruilibus, ita partem temporis (scilicet qua missa celebratur) determinasse videtur ad cultum dei positiuum: ac per hoc non licet occupare hoc misse tempus ad quēcunq; alium cultum propium exigentem tempus: vt est quelibet canonica hora.

**In oppositum est** Quia obligationes iste sunt de compossibilib⁹ simul: quia missa exigit solam presentiam, ⁊ hora exigit q; attente dicatur: constat autem q; vtriq; potest simul fieri. Ex autem ad missam sufficiat presentia, patet ex eo q; aliter tam surdus ⁊ cec⁹ ꝫ multitudinarius vni presens misse, ⁊ vbi sacerdos submisse dicit (vt in germania) nō satisfaceret presens misse: quod falsum reputat. ¶ Preterea. In huiusmodi missa, presentibus licitū est orationes vocales priuatas dicere. Falso quum sacerdos non auditur aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio minuncta pro penitētia, est quam quis non possit dicere vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtriq; licet. ℣ Et cōfirmat: q; duob⁹ dicentibus in missa tertiam aut psalmos penitentiales, altero pro debito horę seu penitentie altero ex sua deuotione, ⁊ vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minus debitū misse, quod omnes negant: aut alter tantum qui debitor erat horę aut penitentie: et tunc nisi voluntarie hoc dicatur, oportet reddere rōnem differentie: quum conueniant ambo in oratione dicta ⁊ illius quantitate ⁊ in attētione. Si dicat q; quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfacit, ⁊ iste sic: hec differentia nihil facit ad ꝓpositum: q; ratio debiti per accidens se habet ad impediendū vel non impediendum cultum misse. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum misse, ita impedit si spōte ꝫ si ex debito dicat: ⁊ si non impedit, ita potest solui ex debito sicut spōte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc q; vnum impedit seu tollit aliud tanq; sibi incompossibile. ¶ Preterea. Quum de hoc sint cōtrarie opiniones, ⁊ contingit aliquem de facto exoluisse infra missam in festo horam aut penitentiam, si licet erit iste reus omissionis [illegible] ⁊ sic errauit irreparabiliter, aut tot horarum: ⁊ sic [illegible] tot peccata mortalia omissionis horarum ꝫ missarum aut econuerso: quum alterum alterum impedierit.

**Ad euidentiam** Huius questionis primo premittendū est quid sub precepto cultus misse comprehendatur quantum ad populum, secundo declarandum est in quo stat difficultas, tertio respondendum questo. ¶ Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium et secundario doctrinam (vnde pars doctrinalis vocatur missa cathechuminoꝝ, quia ad eruditionem ordinat: sacrificiū vero vocatur missa sine additione alīqua) ideo sicut ministris precipitur vt sacrificium offerant, ita populo precipitur vt intersit corpore ⁊ mente. Si enim sola corporalis presentia sufficeret, posset quis se presentem sacrificio facere ⁊ voluntarie dormire: ⁊ rursus posset mentem ad quecunq; voluntarie diuertere: quorum vtrūq; est absurdum. Preceptum enim ecclesie hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano: vt scilicet inter sint vt rationales. Ita q; sicut clericos precepta de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore ⁊ mente, hoc est proposito seu animo vacandi deo (quia precipitur cultus diuinus homini vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens q; animū ad alia sponte diuertit: quia ratio ipsa dictat oppositum) ita populus ex hoc q; obligatur ad misse cultui interessendum, tenetur corpore ⁊ mente interesse: hoc est cum animo vacandi deo quantum deus dederit. ¶ Est autem in misse cultu inter sacerdotem ⁊ populum conuenientia ⁊ differentia. Conueniunt siquidem in duobus: scilicet in attentione ⁊ materia, scilicet missa: nam vterq; tenetur attendere misse: ⁊ de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo q; ipsi dicitur, orate fratres ⁊c. vbi mandatur peritio: vt petat scilicet sacrificij acceptationem. Secundo ex eo q; eidē dicitur, sursum corda, vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificiū. Tertio ex eo q; eidem dicitur, gratias agam⁹ ⁊c, vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo q; institutio misse habet vt populus et audiat que doctrine sunt, et dicat que laudis sunt. ad populum enim (iuxta patrum institutā) spectat hymnum cantare sanctus sanctus ⁊c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtriq; attentio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo ꝫ faciendo: populus autem secluso audire eorū que alte dicuntur quum intelligitur, ab exteriori occupatione vacat ⁊ in sola attentione ad missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum (qui sola mente circa missam occupari non sufficiunt) magna est multitudo, inde fit vt licite populus aliquā vocalem orationem dum sacerdos diuina facit aut secreto dicit, ⁊ pari ratione dum alte dicit si non intelliguntur que dicuntur, assumat ad excitandam aut cōseruandam mentem attentam seu vacātem deo durante sacrificij tempore. Hec ergo in admiculum humane imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri pie intelliguntur: melius enim imo recta via esset vt sola mēte aut quasi sola mēte circa tantum sacrificium occuparentur presentes: petendo vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis ⁊c. gratias agendo deo de tanto beneficio passionis christi ⁊ presentie ibi ⁊c. ℣ Nec ꝓpterea laqueum inficimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas ⁊ sacerdos celebrans, si preter intentionem euagatur excusatur ab attentione, ita ⁊ populus: satisfit enim huic precepto ex proposito quo quilibet vadit ad missam vt faciat quod ecclesia ordinauit: dummodo voluntarie postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hec de primo.

**Quo ad secundum** Difficultas consurgit ex eo q; hinc licitum est populo assumere quancunq; orationem ad habēdam mentem deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationē votiuam aut penitentialem aut etiam horam canonicam: quū nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem ad quem assumitur: imo quodlibet horū ad sacrificiū misse optime ordinatur. Inde autem obstat: quoniam si sic fieret, ex duob⁹ cultibus debitis non solueret nisi vnus tā quo ad attentionem ꝫ quo ad tempus: nam quū in missa dicuntur psalmi penitentiales, licet ꝺicatur missa ⁊ dicantur psalmi, vnica tamen attentio est qua quis attendit misse ⁊ psalmis: ⁊ similiter vnicum tempus est quo persoluit vtrumq;: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quilibet duo disparate materie exigant suas duas disparatas formas) ⁊ similiter exigant duo sua tempora. Unde fraus cōmitti videtur quo ad numerum cultus fm attentionem ⁊ tempus: ex duabus debitis attentionibus persoluēdo vnam, ⁊ ex duobus temporibus soluendo vnū. Hec de secundo.

**Quo ad tertium** Duo occurrunt pro responsione ad questum dicenda. Primum est non licet in missa precepta dicere orationes alias preceptas. Probatur itum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi: alioquin non sufficienter exoluunt: tum quia

Universidad de Deusto
Biblioteca



oppositum faciendo interuenit confusio attentionum ⁊ temporum dum due attentiones confunduntur in vnam ⁊ duo tempora in vnū. Tum quia minus soluitur: quoniam pro duabus attentionibus soluitur vna, ⁊ pro duobus temporibus dicatur deo vnū. Tum quo ad horas: quia priuata autoritate non licet vnum publicum cultū subordinare alteri publico cultui disparato: quod tamen fieret si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumeretur ad habendam mentem vacantem deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens quod non possunt hec infra missam preceptam dici. Non tamen per hec intelligas quin dum cantatur kyrie possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam missa ꝯ̄ misse solennitas agitur: ⁊ ipse nihil omittit misse sed est tempus ei per accidens vacans. ⁊ idem est iudicium de ministris ⁊ aliis in choro qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam. ❡ Secundum est. Si infra preceptam missam aliqua oratio alias precepta dicitur, vtrūq; satisfit: quis minus bene, vt dictum est. Et loquor quādo secreta dicuntur: vel quādo sacerdos non auditur aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusq; non autem quantum ad meritum: quia nullus peccando venialiter meretur vitam eternam. Et propterea si peccatū est dicere hec infra preceptam missam, tollitur meritum quod habere tur per talem actum si recte fieret. ¶ Hanc itaq; conclusionem nō pono eo quod illius rationem affirmatiuam videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim que inferunt precedentem conclusionem, quātus sufficere videantur ad cōcludendum esse illicitum exoluere vtrūq; debitum simul, nō tamen sufficiunt ad concludendū non valere solutionē vtriusq; si de facto fiat. Quod enim multa debita exoluere sis preceptis possint simul ⁊ vnico actu deo exolui, non est dubium: nam si quis voluisset exponere se martyrio, ⁊ ante eū implendi votum tempus trāseat occurrit casus in quo quis ex precepto confitende fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium q; exponens se satisfacit ⁊ precepto voti reddendi, ⁊ precepto christi de martyrio, ⁊ precepto de satisfactione pro peccatis commissis. ❡ Potissima igitur ratio in oppositum est quia disparati debiti cultus non exoluuntur vt sunt (vt scilicet diuersi ⁊ disparati sunt) si simul exoluuntur. Sz hec recipit distinctionem: quoniā disparati cultus sunt duplices. Quidam quorum materie sunt simul incompossibiles, vt due hore canonice ⁊ similes: quorum scilicet vterq; exigit occupationem exteriorem ⁊ hos oportet disparatos solui vtrūq. Quidam vero quorum materie sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorem ⁊ hi possunt vtroq; modo exolui: ⁊ disparate, ⁊ simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluātur vt sunt totaliter disparati, exoluntur tamen disparata materia: quia vtraq; materia (missa scilicet ⁊ penitentialis oratio) exoluntur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc preceptum inuenitur vt non valeant nisi exoluantur vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa missam, potest oationem penitentialem vel votiuam assumere ad mentem deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quācūq; aliam assumere: ⁊ sic cultui vtriq; faciet satis. ❡ Quod vero de duabus attentionibus ⁊ temporibus obstare apparet, euaditur ex eo q; licet preceptum sit q; quilibet cultus exoluatur attente, non tamen inuenitur preceptum qō omnes duo cultus duabus attentionibus exoluant. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla cōtinetur precepti transgressio. Sat est ergo q; quilibet exoluitur attente. Et idē dicitur de duobus temporibus: nullum enim inuenitur preceptum de duobus temporibus: ⁊ propterea si multi possunt sub eodē exolui tempore, nullum preceptum violatur. Et similiter dicitur q; licet minus quātū ad numerū attentionum ⁊ temporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorū. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam misse, non tamen propterea euacuat alterū cultum. Et sic verificatur altera opinio.

**Unde patet responsio** Ad primum argumentum. Concedit enim q; peccatum est simul hec exoluere: si tamen fiat valet. ¶ Et idem dicitur ad secundum: addendo q; nō est simile preceptum de festo, ꝑcepto de missa: q; illud datur directe de tempore: ⁊ ideo tps oportet in illo precipue considerare: in quo tamē ly dicere votiuas ⁊ penitentiales orationes: quia tps festiuum habet indeterminatā materiā positiuā in qua homo occupari debet: ⁊ liberari christia nie relinquitur in quo sancto opere (siue alias debito siue non) ds se in festo occuper. Istud vero dak directe de cultu misse, ⁊ tēpus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus misse per se precideretur, quum habeat materiam determinatam (scilicet missam) non satisfieret vtriq; cultui: quia non satisfieret vtriq; tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allate, non concludunt q; licet vtriq; simul exoluere. Prima em̄ soluitur: quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa em̄ exigit solā presentiam, sed nō solius corporis sed mentis: vt declaratum est. ¶ Ad secundam dicitur q; non est parratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti vt sunt: non sic autem est in spōtaneis orationibus. ❡ Et per hoc respondetur ad cōfirmationem. Et quū instatur quia ratio debiti est per accidēs ad impediendum: respondetur q; non ideo illicitū interuenit in hoc casu quia vnus impedit alium: sed quia vnus occupat attentionem ⁊ tempus ⁊ suauitatem alterius: qō per se oritur ex hoc q; vterq; est debitus seorsum suauiter. ¶ Ad vltimā dicitur q; non interuenit mortale peccatum: ⁊ si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale quod est missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem alias debitam: quia ad vacandum deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

## ¶ Eiusdem de precepto eleemosine Tractatus, mentem diui Thome circa idem declarans, et quorūdam falsam opinionem explodens subtilissime.

¶ Operis ratio ac intentio: atq; false quorundam opinionis super mente diui tho. circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio et possibilis origo. Cap. j.

**Haritas** christi: viget me, vt pp̄ficeo meos ⁊ primos meos loq̄r pacē (best oratio ⁊ adiutare) in eleemosynarū largitōe necessario seruāda: ituꝝ fidē fuz ob quorūdam scripta minus bene doctrinam sancti thome intelligentiū multos facile periclitari. Et ꝗ̄us ois q̄ de pctō mortali, periculosam habeat ā vero deuiatione, ⁊ ea maxime timēda ac cauēda sit a veritate declinatio qua latiori quis se credit vie (tū quia proni sunt sensus hominis ad assentiendum ꝑ hoc quod libenter sequuntur: tum q; facile est viā largā ingredi, quū multorū sit, ⁊ peccati expers vix esse pōt) in hac speciali q̄ne tāto manus imminet periculum, quāto vltra p̄dictas causas viri celebres (quorum cōsilio cōfessores reguntur) sanctum thomā docuisse id qō in re hac falsum esse ostēditur, asserūt. ❡ Sane abbas siculus in iure canonico doctor famosus super secundo decretaliū, de iureiurando ca. si vero: ⁊ frater antonius archiepiscopus florētinus veteribus christiani gregis pastoribus nō minor, in secunda parte sue summe titulo primo ca. xiij. de inhumanitate, ⁊ et quidā frater ordinis minorū, qui summulā fecit rosellam nominē, in de eleemosyna ⁊ mutuo: nō malitia, sed minus perspicaci inuenti lectu in hac re ductī imponūt sancto doctori ex secunda secunde q. xxxij. erroneam ⁊ procul ab hūanis finibus opinionē circa eleemosynarum largitionis necessitatē. Aiunt q; ꝑ sanctū tho. ibidem hō mo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam nisi currentibus his duabus conditionibus, scilicet q; dans habeat aliquid superfluū ne dum naturale, vite, sed personē est decentie status, tam sibi ꝯ suis (quorū. s. et cura incumbit) ⁊ q; appareat pauper patiens extremam necessitatem: alias licet benefaciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

**¶ Scripere** Aut potuerūt hunc sensum ex sancto doctore, ꝓpter duo. Primo ex eo q; articulo. v. tertie secūde. q. vbi disputat an dare eleemosynā sit sub ꝑcepto, in corpe articuli determinās hanc qōnem, dicit hec verba. ¶ Precepta dantur de actibus virtutū, necesse est q; hoc mō donū eleemosyne cadat sub pre-



cepto ꝑm q; actus est de necessitate virtutis: scilicet ꝑm q; recta ratio requirit: ꝑm quā est aliquid cōsiderandū ex parte dātis, ⁊ aliquid ex parte eius cui est eleemosina danda. Deinde subdit q̄ sunt ista cōsideranda: ⁊ dicit q; sunt supfluitas nō solū nature sz gloneēr pte dātis, ⁊ extrema necessitas ex parte paupis: ⁊ subdit deinde: alias autem eleemosinas dare est in cōsilio. Ex his em̄ videt haberi, q; ad hoc q; eleemosina cadat sub p̄cepto, opz simul concurrere aliquid ex parte dātis, s. superfluitatem, ⁊ aliqd ex parte recipiētis, s. extremā necessitatem. ❡ Secūdo ex eo q; in sequenti articulo determinando dicit, q; quādo occurrit extrema necessitas alicuꝰ priuate persone, vel etiā aliqua magna necessitas reipublice, laudabiliꝰ aliquis ꝑmitteret id qō ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his em̄ verbis expresse dicit, q; cōcurrente altero p̄dictorū tm̄, s. extrema necessitate alicuꝰ, nō habēs de superfluo persone, id est decētie status sui, laudabiliter eleemosinam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de precepto, sed de consilio est eleemosinam dare: nisi vtraq; supradicta cō ditio concurrat. ❡ Confirmatur hoc q: ante hec verba loquēs de necessario plone ꝑmittit hec ꝑba: de huiusmodi ergo dare eleemosinam est bonum, ⁊ nō cadit sub precepto, sed sub cōsilio. Hec ille.

¶ Exclusio dicte opinionis. Caput. ij.

**Quod autem** Predicta expositio nō sit ꝑm mentē ⁊ doctrinā sanc. tho. liquet primo ex eo, q; sanc. tho. in. iiij. sent. dist. xv. q. ij. ar. j. q. iiij. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas ꝓpones. Prima est. Habēs supfluū nature et pſone tenetur de p̄cepto erogare pauperib⁹ illud supfluū, etiam si nō patiatur extremā necessitatem. Scōa est. Patiēti extremā necessitatē tenēt de p̄cepto habēs supfluū nature ⁊ pſone subuenire. Supfluū nature ⁊ persone vocat, q̄ ꝑm statū presentē non est necessariū sibi vel his quorum sibi cura incūbit erassa pēsatione: attentis tamen futuris casibus qui ꝓbabiliter futuri estimabunt, ⁊ non omnib⁹ q̄ ꝑsit contingere: hoc enim ad cōsiliū non pertinet, vt vi. iij. ethic. Extrema aūt necessitas vocatur, nō quando aliquis iam spiritū efflare cernit, ⁊ subsidium recipere nō pōt: sed cum apparent signa ꝓbabilia future necessitatis extreme nisi subueniatur, nec apparet nec in ꝓptu est q̄ ei subueniat. ❡ Determinat aūt has cōclusiones adeo clare, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidē verba eius ibidē ista. Quū eleemosina sit actus virtutis, oportet q; aliquo modo cadat sub precepto: q; ꝑcepta legislatoris ad virtutē inducere intendunt: vt dicitur. ij. ethi. reducitur autē ad hoc p̄ceptū: honora parētes. Honor aūt ille ꝑm aug. ad reuerentiā ⁊ subuentionē in necessariis primet, ⁊ nomine parentū omnis proximus intelligitur: sed ꝑcepta affirmatiua nō obligāt ad semper, ꝙ̄us semper obligent, sed obligāt ꝓ loco ⁊ tēpore. Et ꝑm alias determinatas cōditiones. Quum autē vsus diuitiarū sit ordinatus ad subuentēdum necessitatibus ꝑsentis vite, que quidem subuentio debet esse ordinata, patet q; qui diuitijs non vtitur ad subueniendum necessitatibus ꝑsentis vite vel inordinate vtitur, a virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi quantum ad duo. Primo ex parte eorum quibus subuenitur: vt primo sibi, postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundo ex parte necessitatis talis debet esse ordo, vt prius absolutis necessitatib⁹ subueniatur ꝙ̄ alicui necessitati conditionate: quem est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo p̄ceptū legis ad hoc obligat, vt illud quod superest familie, quam gubernare debet) respectu vtriusq; necessitatis, q; istarum necessitatum: sicut etiā natura id qō sibi de alimento fuit ab actu nutriue (in quo attenditur necessitas absoluta) ⁊ actu augmentatiue, in quo attenditur quasi necessitas conditionata) ꝓparat ad cōseruationē ꝑsonei generatiue virtuti subministrās. Et similiter ꝑceptum legis obligat [illegible] necessitati extranee absolute, primo subueniri [illegible] necessitati propie vel propinquorum conditionate: et ideo dicitur cōmuniter q; dare eleemosinam de superfluo cadit in precepto, ⁊ similiter dare eleemosinam ei qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessariū ne cessitate secunda, non autē de eo quod est necessariū necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hec ille. ❡ Ubi apparet ꝙ̄ aperte supradictas cōclusiones asserat atq; cōfirmet: et consequenter manifeste cuiq; liquere potest q; doctrine sue consona non est opinio illa sibi imposita ex secunda secunde. ¶ Nec si aliquis dixerit hoc qō dixit in. iiij. senten. retractatum ab ipso sanc. tho. in secunda scōe. Aduertat se in errorem lapsum pro-

pter septem. Primo q: nō est cōsuetudinis sue vt opinionē quā alibi non solum sequutus est sed, pbauit retractare absq; memoria vel sue olim opinionis, vel illorum qui sequuntur eam velipsius opinionis. ❡ Secundo ex eo q; ista sententia non solum sua sed cōmunis antiquorū fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autē vnq̄ inuenit sanc. doct. reprobare suam olim et communem aliorum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eā ratione refellerit. In hac siquidē secunda secunde quest. lxxvij. artic. vij. in cor. vbi ait. Res quas aliqui superabundanter habent ex naturaliter debentur pauperum sustentationi: vnde dicit Ambro. et habetur in decretis dis. xlvij. esurientium panis est quem tu detines, nudorum indumentū est quod tu recludis: miserorum redemptio et absolutio est pecunia quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, et non pōt ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnuscuiusq; dispensatio propriarum rerum: vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hec ille. Ubi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his que addit tibi in corpore. et in responsione argumentorum elici potest. ❡ Sexto confirmatur hoc idem ex verbis sanc. Tho. in eadem secūda secunde quest. lxxxvij. artic. j. ad quartum: vbi ait. Tertie vero decime quas cum pauperibus comedere debebant (scilicet in veteri testamento) in nova lege aligentur, per hoc q; dominus nō solum decimā partem sed omnia superflua pauperibus iubet erbi: ꝑm illud Luce. xj. quod superest date eleemosinam. Hec ille. Ubi aperte cernis iussisse, nō cōsuluisse dominum iesum superflua erogari pauperibus ꝑm doctrinam sanc. tho. ❡ Septimo confirmatur hoc idem ex verbis sanc. tho. in eadem secunda secunde. q. cxviij. art. iiij. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuā sic. Minimum in auaritia est q; aliquis retineat sua inordinate, sed hoc videt esse peccatum mortale: dicit em̄ basilius: est panis fame laici quem tu teneo: nudi tunica quā tu conseruas: indigentis argētum quod tu possides: quocirca tot iniuriaris quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariat dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est pctū mortale. Deinde ꝛsidendo huic argumento ait. Ad scōm dicendū, q; basilius loquitur in illo casu in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare vel propter periculum necessi-

Universidad de Deusto
Biblioteca



ratis.vel propter superfluitatem habitorum.Hec ille.¶ In quibus verbis clarissime vrbaq; conclusionem posuit,quomodo ergo in secunda secunde retractauit quod dixit in.iiij.sen.si in tot locis in secunda secunde expresse cõfirmat qõ determinauit in quarto. Caue ergo ne decetero talia sancto doctori imponas.

¶ Verborum diui tho.ex quibus explosa opinio pullulauit, declaratio. Cap.iij.

VErum quia non sat est falsam expositionem destruere nisi vera apponatur,ideo declaranda sunt verba eius que illi minus bene intellexerunt.Verba eius in loco allegato (s.in secunda secunde.q.xxxij.ar.v.vbi inquirit an dare eleemosynã sit in precepto) sunt ista.¶Quum dilectio proximi sit in precepto,necesse est omnia cadere sub precepto sine quibus dilectio proximi non conseruatur.Ad dilectionem autem proximepertinet,vt proximo non solum velimus bonum sed etiam operemur: sm illud.j.ioan.iij.non diligamus verbo neq; lingua sed opere et veritate.Ad hoc autem vt velimus z operemur bonum alicuius, requiritur q; eius necessitati subueniamus:quod fit per largitionẽ eleemosynarum:z ideo eleemosynam largitio est in precepto. Sed quia precepta dantur de actibus virtutum necesse est q; hoc modo bonum eleemosyne cadat sub precepto,sm q; actus est de necessitate virtutis.s.m q; recta ratio requirit:sm quam est aliquid considerandum ex parte dantis,z aliquid ex parte eius cui est eleemosyna danda.Ex parte quidem dantis considerandum est, vt id quod in eleemosynas est erogãdum sit superfluum:sm illud luce.xj.quod superest,eleemosynam dare.Et dico superfluum nõ solum respectu suiipsius,quod est supra id quod est necessarium individuo,sed etiam respectu aliorum quorum cura sibi incumbit, quia primo oportet q; vnusquisq; sibi prouideat z his quorum cura sibi incumbit,z postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur:respectu quorũ dicit necessarii pfone,sm q; persona dignitate importat:sicut z natura primo accipit cibi quod est necessarii ministerio nutritiue,superfluum autem erogat ad generationem alterius per virtutem generativam.Ex parte autem recipientis requirit q; necessitatẽ habeat:alioquin no esset ratio,quare ei eleemosyna daretur.Sed quia nõ possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habentibus subueniri non omnis necessitas obligat ad precepti.m,sed illa sola sine qua is qui necessitatem patitur sustentari nõ potest:in illo enim casu locum habet quod Ambro.dicit: pasce famẽ morientem:si non pauperis,occidisti.Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in precepto,z dare eleemosynam ei q; est in extrema necessitate:alias autem eleemosynas dare in communi illo est, sicut z de quolibet meliori bono dãtur consilia.Hec ille.¶ Ex quibus talis est accipienda sententia.¶Eleemosynarum largitio est in precepto:quia dilectio proximi non solum sm affectum sed effectũ est in precepto.Tunc autem est in precepto quando est necessaria virtute charitatis.ita q; sine tali eleemosyne dõatiõe charitas manere non potest:quia est actus eius.Tunc autem est de necessitate charitatis,quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitat autem sm rectã rationem ad eleemosyne actum sunt duo:alii quid scz ex parte dantis,z aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda.Ex parte quidẽ dantis necessitans ad eleemosynam actũ est necessitas seu indigentia,nõ q̃cũq; q; habuno etiã habentes superflua nõ põt oibus necessitatibus apparentibus subuenire) sed extrema,iuxta verba ambrosij.Unde z dare eleemosynã de superfluo est in pcepto ratione superfluitatis:z dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate est in precepto ratione necessitatis extreme:alias autem est in consilio.Qõ autem ille sit verus sensus,patet ex eo q; sm istum sensum nulla ex toto est litere,nullum sequitur inconueniens,nulla discordia inter pcipia z cõclusiones,nulla cõtradictio inter dicta eius hic z in aliis locis supra allegatis:sed oia inueniuntur consona,non solum supradictis sed etiã aliis dictis san.tho.¶ In qstionibus siquidem de malo.q.xiij.ar.ij.ad quartum,exponens supradictã authoritatem basilij ait,Basilius loquitur in casu illo quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare:puta si sit ei superfluũ: sm illud luce.xj.quod superest,dare eleemosynam.In quolibetio quo q; quolibeto,vij.vel.viij.apud aliquos codices.q.vj.articu.ij.vbi querit vtrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet,ponit eandem primam conclusionem in hec verba:Circa hoc distinguendum est:supposito esse q; aliquis habeat de superfluo z respectu individui z respectu persone quod tenetur pauperibus erogare,aut videt in paupere petente euidentia signa extreme necessitatis aut non.Si videt,certum est quod tenetur dare z peccat non dando:in hoc enim casu loquitur ambro,pasce famẽ morientem.si non pueris,occidisti.Si vero non apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti:quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus,non tamen tenetur omnibus dare,nec huic dare,sed tenetur distribuere secundum quod sibi visum fuerit opportunum.Hec ille.Ex quibus prima cõclusio euidenter apparet,

¶ Fundantur aũt hec conclusiones super rationes multas. tQuũ enim bonum consurgat ex causa integra:malum autem ex particularibus defectibus(vt dio.dicit.iiij.ca.de diui.nomi.)charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest,nisi ex parte virtutis q; omne corruptionem tollatur:cõtrariatur autem dilectionẽ proximi(vt ex dictis z dicendis patet)ex parte dantis superfluum persone indigentibus negare,ex parte vero pauperis extrema necessitas non adiuta:et ideo quodcũq; illorũ inueniatur, charitas non saluatur:z consequenter malum culpe mortalis consurgit:et hec est ratio quam tetigit sanctus tho.in.q.xxxij.loco prealligato: quum dixit quod actus eleemosyne est de necessitate virtutis secũdum quod recta ratio requirit,secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis z aliquid ex parte eius cui danda est eleemosyna.¶ Amplius.tQuum ordo charitatis sit in precepto(vt testatur sanctus thomas in secunda secunde.q.xliij.articu.viij.)z ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi,secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi q̃ bona nostra exteriora sicut plus animam proximi q̃ corpus nostrum.Sed decentia status est quoddam bonum exterius:agitur tenemur de necessariis ad decentiam status nostri subuenire vite corporali illius qui est in extrema necessitate.Et similiter quum charitatis ordo exigat,vt decentiam status proximi superfluitatibus nostris proponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult)hoc autem malum abijcit.tenemur ex superfluo nature z persone aliorum necessitatibus subuenire.Et hec est ratio quam addurit san.tho .in.iiij. sen. vbi supra.¶ Amplius.tQuum virtuti duo sint extrema contraria scilicet superabundantia z defectus(vt dicitur.ij.ethi.)charitas autem licet secundum se extremo superabundanti careat,quia vt inquit bernar.charitatis modus est absq; modo esse:ex eo quod obiectum non potest tantum amari quantum est amabile)virtus tamen extremum habet secũdum exteriores operationes:vt ex secũde secunde.q.xxvj.ar.vij.habetur:vnde z ex superabũdãtia z defectu exteriorũ operũ corrũpit.Ad excessum aũt in ppsito pertinet plus de corporalibus bonis q̃s oporteat attribuere eã sibi q̃ alijs: quia amicabilia que sunt ad alios sunt ex amicabilibus que sunt ad se,vt dicitur.viij.ethi.Defectus vero est min9 corporalibus bonis vti q̃ oporteat z ad sui z aliorum sustentationem .tQuum autem superflua nature z persone habens necindigentibus dispensans, plus sibi q̃s oporteat huiusmodi bonorum applicet,z aliter superflua nõ sunt)manifestum est q; in charitatis extremum contrarium sm superabundãtiam incidit: sicut z ille qui in superfluis z voluptuosis cõmiuis plus aliis q̃s deceat tribuit:z consequẽter vterq; peccat mortaliter.Similiter quũ negans necessarii persone patienti extremã necessitatẽ,minus aliis q̃s oporteat eõicet huiusmodi bona(q; debẽtur exteriora bona ordine naturali sustẽtationi vite humane primo,deinde ceteris cõmoditatibus)ps q; in extremi defectũ declinat:sicut z ille q̃ superfluus ob suã miseriã corporalẽ luti subuenire negligit:vñ z vterq; a charitate recedit:z cõsequenter mortaliter peccat.Et hec est ratio quã tetigit san.tho.in quolibeto vj.q.vij.¶ Amplius.tQuũ de iure naturali oia sint cõia,z inter gentiles res appropriauerit quo ad vsum,curationẽ z dispensationem (vt dicit san.tho.in secũda secunde.q.66.ar.ij.)cõsiter quoq; a iure gentiũ nihil inordinatũ vim sumit(q̃ia a natura vt rationabiliter ordinat)impossibile est ea q̃ huic suppliuit quo ad naturã z personã eius esse quo ad vsum(vsus eñ suppliuorũ inordinatus efficitur superflua nõ sunt);Iz istius sint q̃ad curationẽ z dispõnẽ.Sunt ex iure regentiũ eius nõ sunt quo ad [illegible] indigentibus ex iure naturali debentur:dispensanda tamen secundum arbitriũ possidentis, cui (vt dictum est)dispensationem iuxta gentium appropriat.Cõtra ius ergo naturale est superflua nature z persone indigentibus non largiri.Similiter licet necessarium persone sit habẽs etiam quo ad vsum,simpliciter loquendo:in casu tamen quo extrema necessitas alterius appropriat,vt superfluũ cesseret eius vsus respectu illius patientis extremam necessitatem,z iuris naturalis vis exigit vt tã q̃ superfluum patienti debeatur.Non enim ratio a qua ius gentiũ derivatur,ita necessarium persone appropriat huic quo ad vsum, quin ut dicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis



vim.Cuius signum est:quia si ab isto possidente necessarium persone in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest,vt extremis necessitatibus subueniatur.Est igitur z contra ius naturale non subuenire extreme necessitati de necessario persone.¶ Et hec est ratio quam tetigit sanc. Tho.in secunda secunde quest.cxij.in hoc art.in responsione ad secundum:z est sumpta ex verbis basilij z Ambrosij.Ille enim exponens verba diuitis Luce.xij.dicentis : congregabo omnia que nata sunt mihi z bona mea:ait.Dic mihi que tua,vnde ea sumens in vitam tuiusmodi,sicut qui preueniens spectacula prohiberet aduenientes sibi appropiando quod ad cõmunem vsum ordinatur: similes sunt diuites qui communia que preoccupauerunt estimant sua esse.Si enim quilibet sue necessitatis sufficientiam recipiens relinqueret superfluũ indigẽti,nõ esset diues nec paup.Ceterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire,an iniustus est deus inequaliter res nobis distribuens?cur tu abundas,ille vero mendicat,nisi vt tu bone dispensationis merita consequaris, ille vero patientie brauio decoretur?Nonne spoliator es,qui dispensanda suscepisti propria reputando?Est panis famelici quem tu tenes:nudi tunica quam in conclaui conseruas:discalceati calceus qui penes te marcescit:indigentis argentũ quod tu possides inhumatũ:quocirca tot iniuriaris quot dare valeres.Ambr,autem eandem parabolam tractans(vt in decretis habetur dist.xlvij.sicut hi)ait,Proprium nemo dicat quod est commune:quod plus q̃ sufficeret sumpsit etiam violenter obtentum est:et subdit.tQuis enim tam iniustus q̃ qui tam multorum alimenta non suum vsum sed abundantiam et delitias facit?neq; enim minus est criminis habenti tollere q̃ quum possis et abundas indigentibus denegare. Concludẽdo igitur secundum veritatem et sanc.Tho.doctrinam duas diuisim radices necessitatis ad eleemosine opus producendum dicimus:superfluitatem:scilicet nature et persone ex parte dantis,et extremam necessitatem ex parte indigentis.

¶ Obiectiones illam falsam expositionem verborum diui Tho. confirmantes. Caput iiij.

WAntq; Aute satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones cõtra determinatã veritatẽ ad illius false expositiõis robur afferẽdas cẽsui. ¶ Quadrupliciter igitur instak.primo sic.¶ Nũ eleemosina sit ad alterum,oportet cõiunctim vtriusq; cõditiones cõsiderare,z non diuisim:sicut z de iustitia dicitur.v.ethi.vnde z sanc.tho.in hoc ar. ait q; nulla est ratio quare eleemosina alicui detur quantũcumq; alias habeat superflua,nisi iste egeat:ergo copulatim oportet intelligere q; duo sunt p̃siderãda ad precepti eleemosine,s.superfluitas et extrema necessitas.¶ Secũdo:q; si non cõiunctim intelligak,sequik deficies doctrina,z quodãmodo impossibilis adimpleri.Deficies quidẽ:q; dicit q; hñs superflua tenetur largiri eleemosinal'r,z nõ dicit cui:z sic q; patienti extremã necessitatẽ sub precepto subueniendũ est,z nõ dicit a quo.Impossibilis vero q̃s;quia in aliqua patria nullus est pauper,z tamẽ alicẽs habebit de superfluo. ¶ Tertio:q; post articulũ istũ querit.s.tho.vtrũ corporalis eleemosina sit danda de necessario:ex hoc eñ arguik sic.Si in pcedẽti articulo iam determinatũ est,q; patienti extremam necessitatẽ tenemur dare de necessario persone,qd opus erat dubitare vtrum sit danda eleemosina de necessario?¶ Quarto:quia sanc.tho.in quolibeto.vj.queſt.vij.seu ar.xij.in respõsione ad primũ.dicit hec verba.Non semper peccat mortaliter quotiescũq; nõ dat pauperi qui superfluum habet,sed quando necessitas imminet.tSi autem sit talis necessitas q; obliget ad mortale,non potest ratione determinari:sed cõmittitur prudentie.¶ Et in respõsione ad secundũ dicit, Dare omnia sua pauperib9,cadit sub pcepto sm animi pparationem:vt scilicet homo sit parat9 hoc facere si necessitas imminear. Minor tamen necessitas requiritur ad suppliua erogãda q̃ ad oia exhybenda:tamẽ hoc totũ rõne vniuersali determinari non potest, sed cõmittitur prudentie vi[illegible] hic eñ verbis vñ q; suppliua erogare sm sanctũ Tho.nõ sit in pcepto nisi tpe necessitatis.

Ad hec Rñdetur.¶ Et ad primũ dz.q; aliud est loq̃ de exequutione pcepti eleemosine,z aliud de obligatione ei9.Lz enim ad exequẽdũ eleemosine pceptũ exigank duo.¶ suppliuitas nature z psone ex pte dantis,z indigentia nature z pl pone ex pte ei9 cui est eleemosina dãda:vel suppliuitas nature ex pte dãtis,z indigentia nature ex pte patientis.z indigentia nature.¶ extrema necessitas ex pte patientis (q; alr nõ est ratio q̃re danda sit eleemosina) obligat tñ q̃s p se loquendo ex hoc solo q; superfluum nature z pone habet illud distribuere. Sole autem dico,excludendo non oẽm sed extremam alteri9 necessitatem:quã hic sanc.tho.superfluitati cõbinat: oportet eñ q; si vni superest, alteri deficiat:vt basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quãtum est ex se,obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens aũt est,q; hic vel nunc quis non teneatur:puta quia latent eum indigentes. Unde quia sanc. Tho. radices precepti inuestigabat,z nõ exequutionem,ideo distũctim intelligendus est (vt probatum fuit)aliter in maximos inciderur errores.¶ Et si subtiliter aspiciat quis,videbit q; et ad ipsam obligationem precepti duo concurrunt:scilicet suppfluitas nature vel persone ex parte dantis,z necessitas nature vel persone ex parte patiẽtis:quonã precepta moralia dantur de his que vtplm eueniũt:vt pluries arist.in ethicis dicit. Cõmuniter autem imo pot9 semp, superfluitas vnius est indigentia alterius :sed quia non ex parte indigentie est obligatio ad mortale,nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est preceptum,nisi sit vltra pfone dignitatem ,ideo summarie loquens sanc.tho.ea que complent rationes precedentium assumens,ad aliaq; loca tanq; ad cõmentaria que se scripsisse nouerat remittendo,assumpsit: z concluſit dicens duo precipi, et dare de superfluo,et dare extremam necessitatem patienti.

¶ Ad secũdum dicit,q; doctrina sufficiens est:et quia summarie tradita.z quia alibi explicata est:z quia facile subintelligi põt, cui danda sunt superflua(indigenti scilicet z patienti extremã necessitatem)z a quo subueniendum est,ab eo scilic;z qui nouit z potest. Posse autem quẽlibet suppfluũ nature habentẽ,clarum est. Nec est verũ q; q̃cq; impossibile sit hoc obseruare:qm sm euãgelicam doctrinam pauper semp habebim9 nobiscũ:z dato q; nõ appareret aliquis indigẽs,obseruarek pceptũ futuris pauperibus thesaurizando.¶ Dicitur secundo,q; quia(vt dictũ est)sermones morales sunt sm subiectã materiam, que vt in pluribus hoc habet.ideo si in aliquo particulari casu aliqd occurrat qõ ipedire videk observationem pcepti,nihil vigoris ipsi pcepto adimik. ¶ Ad tertiũ sufficiẽter rñdetur quantũ ad ppositũ spectat,querendo ab obiectionibus,ad qd sanctus doctor in.iiij.sent.dist.xv. post articulum adductum.in quo explse has cõclusiones determinauit,mouit illãmet dubitationẽ(an.s.eleemosina danda sit de necessario)in eadẽ q.art.iiij.Causa enim quã redditurus sum quare hoc fecit in.iiij.est illa quare hoc fecit in scõa scõe:z quum in.iiij.videant q; talis articuli questio nõ repugnet veritati huius priotis determinationis, nec superflue addita sit,fateank fallaz assumpsisse signũ in scõa secunde ad suã expõnem,pbandã.¶ Est aũt in pmptu cã quare vtroq; talem articulũ adiecerit:qz specialẽ.s.pe se fert difficultatem necessitatis distributio:quũ enim audits necessitatũ, distribuendum non videk.Unde licet ex precedenti articulo facile deduci potuisset conclusio ista,q; necessarũ persone erogandũ est patienti extremam necessitatem:tñ tota q̃s(an.s.liceat necessarium erogare) nota non erat:quare ꝛc.¶ Ad quartũ dz.q; opz intelligere respondionum terminos sm q; in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi de necessario nature z superfluo nature(vt pz in primo ex pcepto Johannis baptiste Luc.iij.qõ inducitur.s.qui habet duas tunicas,det vnã nõ habenti:due enim tunice sunt suppfluũ nature,nõ persone:vt glossa ibidẽ dicit,z petr9 de palude in.iiij.dist.xv.z ratio conuincit. tum ppter tẽpoũ variationẽ naturalẽ sm calidum z frigidum serenitatem et intẽperiem:tum ppter cõmunẽ humani generis motẽ.) Ut ẽ ba illa q; in solutione primi dicit,cõfirmant scdam cõclusionem supra determinatam:quia necessarium persone qõ est nature suppfluũ, in articulo necessitatis extreme erogandum dicit sub peccato mortali. ¶ Secũdum autem argumentũ replica est cõtra hanc respõsionem hoc modo.Dare oia etiã necessaria nature est in precepto in articulo necessitatis.quod tamẽ simpliciter est in.s.filto:ergo dare superflua nature quod est in precepto , obligat extra articulum necessitatis.¶ Tenet cõsequẽtia:quia preceptũ obligat plus q̃ cõsilium:ergo male respõsum est q; precepti illud de duabus tunicis, et similia intelliguntur in articulo necessitatis.¶ Et ad hoc respõdet q; vtrũq; est in precepto sm preparationem animi pro articulo necessitatis:sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas esñ obligans ad necessaria nature cõmunicanda est nõ quecumq; extrema necessitas pauperis.sed illa qua quis etiam vitam propriam tenetur discrimen exponere propter illũ:si enim pro fratribus mori aliquãdo est in precepto,cõsequẽs est q; pmare se necessariũ vite adminiculis cõmittendo se diuine prouidentie in alio casu preceptum sit. Necessitas autem ad superflua obligans nature cõmunicanda est minor:sufficit enim ad hoc q; pauper nõ habeat vnde sustentari queat. Unde ex hac rñsione scda conclusio rum confirmatur,sicut z per corpus illius articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶Solutio obiectionum ꝑ fundamẽto illius opinionis in ꝓmo capit. adductarum. Cap. v.

¶Ad ea uero q̃ in principio ꝑ fundamento illius expõnis adducta sunt ridetur. ¶Et ad primum q̃dem rñdio ex dictis aperta est. Jã enĩ declarauimus ⁊ ꝓbauimus q̃uo duo cõsideranda sunt ꝑm rectam rationẽ ad necessitatẽ virtutis eleemosynarie.

¶Ad secũdũ vero dicit᷑ q̃ ly laudabil᷑ põt dupl᷑ sumi. Uno modo vt distinguitur cõtra necessario:⁊ sic idẽ sonat laudabiliter q̃ bene. sed nõ de precepto sed de cõsilio. Alio modo vt distinguitur contra vituperabiliter:⁊ sic idẽ sonat quod virtuose. In proposito san. tho. accepit laudabiliter secundo modo,⁊ non primo. ¶Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̃ in illis casibus tribus quos enumerat non inordinate sed virtuose quis necessaria persone largiretur. Ex hoc aũt q̃ virtuose hoc fieri dicitur, non sequitur ergo non de precepto: quoniam actus virtutis communis est preceptis ⁊ consilijs. ℣ Ideo quia hoc verbum arbitror fuisse occasionem errandi alios. et falsam fouisse expositionem, ꝓpterea quod creditum est q̃. s. tho. vteretur ly laudabiliter primo modo. ideo ostendo q̃ secundo modo accepit laudabiliter ex quatuor. Primo ex articuli titulo. ac. s. tho. more. Quũ enim cõsueuerit diuinum eius ingeniũ questionibus respondere sermone formali, ꝓpter q̃ vniuersaliter profunde sunt eius sententie, ⁊ occulte minus perspicacibus) ⁊ titulus articuli non sit an de necessario fieri eleemosyna debeat sub precepto vel consilio. sed an de necessario dare liceat eleemosynã. suã non intercrat respondendo differere q̃ hoc sit in cõsilio vel precepto: ꝯ q̃ hoc sit cõtra virtutẽ vel ꝑm virtutẽ: licet ad perfectionem doctrinam potuisset post subiungere: ⁊ hoc non solum est ꝑm virtutẽ: sed etiam in ꝓcepto. Quod dixit ergo laudabiliter. virtuose exponendum est. si difficultati mote formaliter responsum esse fateri volumus. ℣ Secundo ex prima parte corporis illius articuli: ait enĩ ibi, q̃ non licet dare de necessario nature. nisi ad sustentationem reipublice. vel ecclesie in aliquo casu necessitatis: ruc enĩ laudabiliter inquit seipsum ⁊ suos mortis exponeret periculo: q̃ bonũ cõmune ꝓponendũ est proprio. Ex hoc arguitur sic. Certum est q̃ in aliquo casu tenetur q̃s de precepto non solum mortis periculo se exponere, sed etiã mori ꝓ fratribus: ergo quum san. tho. dixit laudabil᷑ hoc fieri in aliquo casu, non accepit laudabiliter vt distinguitur cõtra necessario, seu de precepto: quia falsum dixisset, quum in precepto hoc esse non sit dubium in aliquo casu, accepit igitur laudabiliter. i. virtuose. Quod si hic hãc acceptas glosam, quare non infra in ꝓposito nostro nulla siquidem est questionis aut sibi disparitas. ℣ Tertio ex regula generali, ex qua excipiẽs profert hec verba. Quũ enĩ distinxisset necessariũ in necessariũ nature ⁊ persone: ⁊ de necessario nature regulã tradidisset q̃ nõ ly dare ex eo eleemosynã. ⁊ exceptionem fecisset. ad necessariũ persone transiẽs ipsum absolute cõsiderans (vt questio exigebat) duas regulas tradidit. Prima est q̃ dare de necessario persone. simpliciter. s. ⁊ absolute cõsiderando ipsum: est bonũ sub cõsilio tñ. non precepto: secunda autem quasi aduersatiue addita est. q̃ inordinatũ est dare tantum de necessario persone q̃ de reliquo non posset cõuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus. ingressum religionis. facilem reparationem. ⁊ extremã necessitatẽ priuate persone vel magnam reipublice: quia in his laudabiliter necessaria persone erogantur. Ex his verbis videre quispiam põt clara luce. q̃ laudabiliter posuit cõtra inordinatũ. Reg̃ula enĩ erat. q̃ necessariũ ꝑsone nimis a seipso subtrahere est inordinatũ. Exceptio autem est q̃ in tribus casibus hoc fit laudabiliter: id aũt est dictu laudabiliter vt distinguitur cõtra inordinate ⁊ contra vituperabiliter. ℣ Quarto patet hoc idẽ ex. iij. sen. di. xv. q. ij. ar. iij. q. j. ibi enĩ tractans hũc articulũ eandem regulã tradit. ⁊ eosdẽ tres casus excipit ab illicitis. Constat autem. q̃ ibi iam determinauerat. q̃ non solum licitũ sed preceptũ erat dare de necessario persone vltimã necessitatẽ patiẽti. Nihil ergo obstat ꝑ determinate sententie. q̃ id quod preceptũ dixerat. post laudabile aut licitum dicat. exigẽte hoc noua difficultate: quia formaliter sibi vult respondere. Laudabiliter igitur idest virtuose dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis. ¶Et q̃ hec patet qualiter intelligenda sint verba illa que ad confirmationem dicebantur. s. dare eleemosynam de necessario ꝑsone est bonũ, ⁊ non cadit sub precepto sed cõsilio. Quum enĩ hec verba in eodem sint articulo, accipiẽda sunt vt q̃sitũ formal᷑ determinat. Quer᷑ aũt ibi, nõ an liceat de necessario dare eleemosynã in tali vel tali casu: sed (vt dictum est) quia ipsum necessarij nomen erogationem excludere videtur, queritur an considerando id q̃ necessariũ est alicui absolute ⁊ simpliciter, liceat eleemosynam dare. Ad hoc autem questum facta distinctione de necessario nature ⁊ persone. subsalditer ⁊ optime quo ad necessariũ persone dictum est q̃ licet seu bonum est de consilio tamen non de precepto. Ex hac ramen responsione non sequitur ergo in nullo casu vel in casu extreme necessitatis hoc non cadit sub precepto: questa enĩ aliter a sapientibus determinant᷑ q̃ solutarie sumpta, ⁊ aliter coniuncta alicui casui siue fini. Si enim queras an occidere hominem sit bonum. optime respõdebitur quod non: q̃ si addas in casu quo iustitia exigit. respondetur q̃ hoc est in precepto. Similiter si queras an exponere se mortis periculo sit bonũ. optime respondebit q̃ nõ: q̃ si addas propter actum virtutis, dicetur quod hoc q̃ñs cadit sub precepto: ⁊ similiter de aliis euidenter apparet. q̃ aliam responsionẽ sibi vendicant solitarie questa. ⁊ aliã coniuncta cũ aliquo alio. Unde ad insinuandũ. s. tho. q̃ dare de necessario ꝑsone solutarie sumptũ bone affectionis est, dixit. q̃ sub cõsilio nõ ꝓcepto cadit. Ad insinuandũ aũt q̃ hoc in aliquo casu sub ꝓcepto cadit. s. dixerat ⁊. ſ. dicit ⁊ alibi (vt est allegatũ) q̃ de necessario ꝑsone extreme necessitati sub ꝓcepto tenẽ q̃s subuenire. Patet igit᷑ ex dictis. q̃. s. th. sententia est q̃ duo sunt ꝓcepta circa eleemosinam faciendã. s. dare de supfluo nature ⁊ ꝑsone indigentibus q̃buslibet, ⁊ dare de necessario persone patienti extremam necessitatem.

¶Exposite opinionis. s. tho. ex multis illustribus doctoribus, antiquis ⁊ modernis, confirmatio. Caput. 6.

¶Et quidem hoc videbit᷑ multis forte nimis graue. s. q̃. tho. quẽ puros imitabant᷑ sequendũ nõ putabũt, ⁊ coacerua bũt sibi magistros pruritẽs auribus, vt oino inexcusables reddant᷑, apponendos cẽ sui multos illustres doctores eandẽ tenẽtes sententiã: licet nõ parui pẽdendũ sit verbũ illud. s. tho. in. 4. q̃ ait hanc esse cõmunẽ sententiã. ¶Prima ergo cõclusionẽ. s. q̃ habẽs supfluũ nature ⁊ ꝑsone tenẽt alijs subuenire ratione supfluitatis, licet pauper nõ appareat (extrema necessitate) tenẽt imprimis basilius ⁊ ambrosius in verbis. s. adductis: Aug. quoq; ad macedonũ (vt habet. 14. q. 4. ca. q̃d dicã) idẽ sentit in his verbis: Nonne oẽs q̃ sibi vident᷑ gaudere cõquisitis. eisq; vti nesciũt, alienũ possidere cõuincimus hoc esse certe alienũ non est q̃ iure possidet: hoc aũt iure q̃ iuste, ⁊ hoc iuste q̃ bene. omne igit᷑ quod male possidet᷑ alienũ est: male aũt possidet q̃ male vtitur. Hec ille. Ubi apparet supfluum nature ⁊ ꝑsone alienũ esse quo ad vsum, ⁊ cõsequenter dispẽsandũ: aliter iniuste possidet᷑. q̃ habens nõ recte vtitur illo. ℣ Eadem cõfirmat sententia hiero. di. 42. ca. hospitalem. dicens, aliena rapere conuincit᷑ qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hec ille. ℣ Theophilus quoq; sup illa verba luce. 18. facilius est camelum, tractans an hec dñi sententia impossibilitatẽ ostendat circa diuitum salutẽ. affirmãsq; impossibilitatẽ ait, Bene ita est: aliud enĩ est diues, ⁊ aliud economus: nam diues est, qui sibi reseruat diuitias: economus vero siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porro attẽdatur. q̃ diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidẽtem vero diuitias difficile, quasi diues qui captus est a diuitijs ⁊ famulatur eis, non saluabit᷑: habẽs vero illas, qui. s. eis diuatur, vix saluabitur causa humane fragilitatis. Hec ille. Ubi manifeste damnantur omnes reseruantes sibi diuitias. i. supflua, ⁊ d̃ eis famulant᷑. Nec aũt talis famulatus excludẽs a vita eterna, sit ipsa custodia supfluorũ, apparet ex verbis chrysostomi ibidem dicẽtis, Nõ prohibet᷑ ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessarijs vtamur eis, non vt custodiamus: nam famuli est custodire, sed dñi dispensare. Si conseruare eas vellet, non tradidisset eas hominibus, sed sineret eas in terra iacere. ℣ Apparet etiam ex verbis domini matthei. 6. non potestis deo seruire ⁊ mammone, vbi hieronymus, exponens quid sit seruire diuitiarum ait, Audiat hoc auarus, audiat hoc qui cumulat vocabulo christianus, non posse simul diuitijs christoq; seruire. et tamen non dicit. qui habet diuitias: sed qui seruit diuitijs. qui est diuitiarũ seruus est, dominus custodit vt seruus: qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit [illegible] minus. Hec ille. Ubi expresse apparet, quod est impossibile superflua custodire non dispensando, et christum amare. diuitijs enim amaris. se odio haberi, necessarium esse ibidem dicit dominus. ℣ Beda quoq; super illud luce. xj. quod superest, date eleemosynam: ait, Neq; enim ita faciens da iubetur eleemosyna. vt reipsum consumas inopia: sed vt tui cura corporis expleta inopem quantum vales sustenteo. Hec ille. Ubi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis. ¶Inter posteriores vero doctores, petrus de palude in. iij. distin. xv. q. iij. expresse ponit hoc cadere sub precepto. Ricardus quoq; in. iij. distin. xv. q. ij. hoc idem confirmat. Durandus autem ⁊ romanus ibidem quasi mortale pauidi timent.



¶Secndam autem cõclusionẽ (q̃. s. dare eleemosynã existẽti in extrema necessitate de necessario persone sit in ꝓcepto) ambi. dist. 86. ca. pasce: cõfirmat dicens pasce fame morientem: si non pauisti occidisti. ℣ Gregorius quoq; in homelijs suis ait, Quia enim in lege scriptũ est, diliges proximum tuũ sicut teipsum. minus proximũ amare cõuincitur. qui nõ cum eo in necessitate illius etiã ea q̃ sunt sibi necessaria partitur: idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis dat ꝓceptũ. Hec ille. Ubi euidẽter apparet, q̃ necessaria nõ cõmunicata necessitatibus absq; dubio extremis, minoris debito dilectionẽ christi cõuincũt: ⁊ cõsequenter charitatis extinctionẽ, que diminutionẽ non patitur. ℣ Basilius etiã super illud luce. iij. qui habet duas tunicas: ait, Hic autem docemur q̃ ex omni eo q̃ affluit supra ꝓprij victus necessitatẽ, tenemur erogare illi q̃ nõ hz ꝓpter deũ: qui quecũq; possidemus largitus est. Hec ille. Ubi clare sonat intentã sententiam. ℣ Juniores quoq; s. petrus de palude, ricardus, durã. ⁊ romanus in. iiij. sen. di. xv. intrepide asserũt teneri quẽlz de necessario persone subuenire extreme necessitati pauperis. Non absq; temeritate ergo a tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiã, volẽs magis holbus placere, q̃s veritati sequi. ℣ Quod si mihi illud roselle obiceris, q̃ scz diuitum confessiones audiri nõ possent, et cõfessores dãnationẽ incurrerẽt: Audi dñm Jesum christum in euãgelio, diuitibus dicẽtem, Facilius est camelũ transire per foramẽ acus, q̃s diuitem intrare in regnum celoũ. Confessoribus aũtẽ. Si cecus ceco ducatũ prebeat, ambo in foueã cadunt. ¶Et sic patet regula generalis, circa eleemosinarũ necessariam largitionẽ: applicatio aũtẽ eius ad particularia scientifice determinationi nõ subest, sed prudẽtie cõmittur, que circa particularia versatur. Est aũtẽ magna opus circumspectione, vt cõcludatur hunc habere superflua, oportet iisdem cõsiderare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuivas, diuisionẽ, munificentiã, magnificẽtiam, ⁊ si qua sunt hmõi: et habere semper pre oculis, q̃ necessariũ persone non cõsistit in indiuisibili: multis enim adiunctis, non apparebit superfluũ: et multis subtractis, non censebitur quis indigens. ℣ Et hec de eleemosine precepto dicta sufficiant. Anno domini 1496. Finis.

# ¶Thome de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, de Monte pietatis, Tractatus.

¶Quid sit Mons pietatis, que eius Capitula, et quid discutiendum. Caput primum.

¶Ons pietatis in multis iam Italie Populis erectus et nunc discutiendus vocatur summa quedam pecunie ad perpetuum vsum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi predicatores aliqui inopie multorum pauperum, quorum facultates (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideãt necessitatibus) ab hebreorũ vsuris vocant᷑: induxerũt populum vt pietatis inuitu oblatiõe volũtaria q̃quis q̃ sibi placeret, offerret, quatenꝰ ex multis oblatis vna quedã fieret nũmoꝝ sum[illegible] seruãda integre ad hoc [illegible] mutuari posset vnde sibi, quideat. Et q̃n charitate plena res est hec, fructuosa fuit ꝑdicatio. adunataq; est pecunia multa sub cõibus [illegible] custodib⁹ reposita. q̃ mõs pietatis dr. ¶Quũq; modũ cõuenerit ⁊ ꝓpetuũ humano no more rectores ciuitatis statuere vellẽt, quo paupib⁹ ꝑdicta pecunia distributõe ꝓperna ⁊ eq̃li mutuari possit, statuerũt honos ciues ad hz exeq̃ndũ cũ his captis. ¶Primo q̃ custodiãt victã pecuniã, ⁊ ſtẽt pati ad mutuãdũ egentib⁹ tot aureos (puta tres ad fũ[illegible] ⁊ itra tñ nõ plus ꝑis (puta ãnũ) restituẽdos. ⁊ hz vt bonũ pos sit esse cõtus. ¶Secõ q̃ pignora ab accipiẽtib⁹ mutuũ sumãt, et suo periculo custodiãt in domo ad hz ꝓducta, ⁊ restituẽtib⁹ intra an nũ reddãt: nõ restituẽtiũ vero publice vẽdãt. ⁊ ex vẽditione pecuniã exigerẽt reddẽdã dño vẽditi pignoris, deducto pꝰ eo q̃d mõtuz: ⁊ hoz. olim ⁊ totalis sue admistratiõis rõnes scriberẽt ⁊ redderẽt. Et hz totũ fit, vt ꝓpetuari possit mõs. ⁊ futur⁹ paupib⁹ prodesse. ℣ Tertio q̃ vltra pecuniã mutuatã exigãt ꝑm nũerũ librarũ singul᷑ mẽsib⁹ tot denarios a ꝑdictis vbitoribꝰ ata q̃ ꝗt libras aliq̃s mutuo suscepit a monte, tot denarios singulis mẽsibus q̃buslibet illas retinet dare teneat. Et hoc nõ vt aliq̃d vltra sortẽ mõti accedat: hz ꝓ recõpensatiõe operarũ custodũ ⁊ ministrorũ. q̃ publico pauperũ bono in supradictis cũ suo ⁊ periculo ⁊ labore deseruiũt, ⁊ expẽsarũ q̃ pro pẽsione domus. ⁊ emptione librorũ. ⁊ ceteris ab eisdẽ fiũt. Hec sunt capitula mõtis pietatis. ℣ Quorũ duo prima, qñ per se notum est esse sancta, tertiũ examinandũ restat an sit licitum aut illicitum: ⁊ si illicitum, an vturam sapiat.

¶Ex qbꝰ ⁊ qũo ꝓcedẽdũ ẽ ad huiꝰ ꝛitatis inuestigatiõez. Ca. ij.

¶Oportet Aũt huiꝰ dubitatiõis sicut ⁊ cuiuslibet alterius verã solutionez ex eius proprijs principijs indagare. Quũ aũt questio hec moralis sit, ⁊ ab hoie naturaliter scibilis, nõ est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophie principijs tñ, ꝓcedendũ. Ex autoritate siquidẽ diuina in canonicis sacre scripture libris contenta quedam per se ponuntur credenda, ⁊ hec sunt que humani excedũt vires ingenij (qñ fides est argumentũ rerum non apparentium) vt puta q̃ deus sit trinus, ⁊ alia huiusmodi. Quedam quasi per accidens, et hec sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda quam operanda, vt citius communius ⁊ rutius ꝛitas humano gñi innotescat: vtputa q̃ deus sit. ⁊ q̃ sit vnus. ⁊ q̃ adulterium est malum ꝛc. In neutro autem horum genere ꝓsens continetur questio: scibilis siquidẽ naturaliter est. ⁊ nullibi in sacra scriptura decisa inuenitur. Ex traditis aũt in ea ſſolui debet. ops ad morales venire ꝓpitiones: non inquãtum creditas. sed lumine naturali notas. Illoc aũt est ex principijs moralibꝰ non ex diuina ꝓcedere authoritate. ℣ Autoritas vero humana tam canonica q̃s ciuilis duo ſimiliter tradit operum genera. Quedã ideo bona q̃ mãdata, vel mala quia prohibita: ⁊ quedã ideo ꝓcepta q̃ bona, vel prohibita q̃ mala. In horum primo ordine cõstat hos de quibus agimus actus, nõ contineri: in secundo aũt claudi nullibi explicite habetur. Implicite aũt ꝓbari nõ pot exiuris principijs inquãtũ humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiã moralẽ. vt ex eis rõnibus naturali lumine fultis, ostendat an hoc sit ſmse malum aut bonũ. ¶Ex hoc aũt q̃ nulla autoritas questionẽ hãc ꝓpriã sibi vendicat, euidẽter quamuis patere possunt. ℣ Primo q̃ plures gõnis doctorio, nec canonici nec ciuilis iuris doctores, nec purũ theologum ſm q̃ theologia vltra philosophicas disciplinas est ſimpliciter necessaria, expoſcit. sed moralẽ philosophũ. ℣ Secundo. q̃ sapientes in hac pte nec hſidi nec vocãdi sunt doctores ꝑdicti: sed ponẽtes potius falcẽ in messem alienã. ¶Sfe tñ. sunt eis habẽde. qui ſm iura quantũ licuit cõnem hãc ventilarunt. ℣ Tertio. q̃ nõ est mirum si tot hmõi homines in re hac minus bñ dixerint: qñ tractãt fabulia fabuli. ℣ Quarto. q̃ ex eo q̃ tot ⁊ tales dixerit vel dicturi sunt in re hac suas opiniones aut decisiones, nemo hec intelligẽs dz aut põt cõ scientiam suã eis credere: sicut nec corporee infirmitatis periculũ aromatarijs. nisi stulte cõmitteret. ¶Nec obstat q̃ agere de contractib⁹ ⁊ vsura, ad iura spectet ⁊ ad papã ⁊ ꝓncipẽ decernere: hoc eñ verũ est quo ad ꝓtentiosa fori exercitia ⁊ humana iudicia. Inter homes siquidẽ summi põtificis est vsurarũ ambiguitates determinare, ⁊ non ſmplr. ℣ Dupl᷑ eñ aliq̃d ad ecclesiasticũ iudicium spectat. ſ. per se ⁊ ſmplr. Et sic summi põtificis iudicio subsunt ea tantũ que sunt fidei: eo q̃ ipse est constitutus a christo doctor ⁊ rector fidelium inquãtũ fideles sunt, ⁊ nõ homines inquãtũ homes sunt: et sibi ꝓmissa est ois veritas de necessarijs ad salutẽ fidelium: ⁊ non ois veritas naturaliter scibilis aut moralis. ℣ Aliq̃d ẽ subdit᷑ ecclesie iudicio per accidẽs ⁊ ſm q̃d: si. ſ. illud necessariũ certa rõne nesciatur, aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab alijs ꝛc. ⁊ de horum numero constat ex dictis questionem hanc esse. Et ꝓpterea sicut in his que sunt fidei, summi põtificis autoritas osb⁹ ꝓesse tenetur: ita in his scibilibus supra ram ipsum q̃s quẽcum q̃ alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locũ obtinet: cõtra quã sola autoritas nature autoritas statuere aut decidere aliq̃d potest. ℣ Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur ⁊ materia moralis est, vt osb⁹ amabilis veritas reddatur, nemo opinãs nominabitur aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, et secundum vires fraternitate ⁊ charitate emendantes.

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶In quo genere et in qua specie virtutis aut vitij operationes iste locentur. Caput.iij.

HUmana in duo secant genera. Quedã enim sunt quorũ bonitas vel malitia ordine ad opantẽ cõsistit: vt cõcupiscere, irasci, timere, audere, & vniuersaliter humane passiones. Taliũ siquidẽ rectitudo sufficiẽter habet, si ipse operãs in seipso aliqualiter se habet: puta si passio ſm rationẽ refrenet ꝛc. Alia aũt sunt quorũ ꝓpria ꝛ ꝑ se primo bonitas aũt malitia cõsistit in ordine ad alterũ, licet ad cõpletã virtutis bonitatẽ etiã in ordine ad operantẽ bona esse oporteat: vt reddere depositũ, restituere accõmodatum, & vniuersaliter operationes q̃ iustitie subiacẽt. Ad horũ siquidẽ rectitudinẽ ꝓpriam, i. ad hoc vt iusta opera sint, sufficit ꝙ alteri equaliter commensurata sint: puta ꝙ restitutio acceptioni equet. Nõ enĩ refert qua ꝙs intentione depositũ reddat, aut debitus ꝓsoluat, si operis iustitiã inspicimus: licet plurimũ interſit. Si iustitie virtutẽ operãti attribuere volumus. Propter qõd hoc est singulare iniustitie operibus, ꝙ iusta opari possunt carẽtes iustitie virtute, ceterarũ aũtẽ virtutũ opera, nemo absq; virtute illa explere sufficit. Qõ ideo (vt ex dictis patet) accidit, qz cetere virtutes ꝑficiunt hoiem in his q̃ sunt ad se. Iustitia vero in his q̃ sunt ad alterũ: vt in quinto dicitur ethi. ¶Quum aũt clara luce liqueat opera hec de q̃bus presens agit questio, in numero eorũ q̃ ad alterum sunt cũ equalitatis ciui debito cõtineri, eorũ bonitatem vel malitiã ex ipsa ratione iusti qõ ad alterũ est ſm equalitatẽ ciuiliter debitã, considerare oportet. Et ob hoc oẽs rationes q̃ in re hac adducuntur, ex rectitudine volũtatis & pietate intentionis cõmunitatis & ministroũ defecture sunt: non eñ attingũt ad opus ſm se, an iustũ vel iniustum sit. ſ Et qñ iustũ nõ humana lege positũ, qñ illud nõ est ad ꝓpositũ, eo ꝙ non habet locũ nisi in indifferentibus, sed naturale, i. ex ipsa rei natura equalitate aliqua alteri cõmensuratũ, in duas secatur species, i. ſm iustitiã commutatiuã & ſm iustitiã distributiuã, oportet non latere ſm quam iusti speciem opera hec examinare oportet: non eñ eodem modo iusti ratio in vtraq; inuenitur. ¶Maĩs aũt primo aspectu ad cõmutatiuam iustitiã ola huiusmodi opera spectare videant (qz vel restitutionis, vel recõpensationis, vel locationis actus sunt) qz tamen ſm multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primo ſm formam iustitie cõmutatiue, deinde ſm distributiuam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

¶Conditiones iusti commutatiui & distributiui. Caput.iiij.

QVia vero Ignoratis rationibus terminorũ impossibile est intelligere cetera. Prelibãdũ est q̃d ratio iusti in cõmutationibus exigat, & similiter q̃d ratio iusti in distributiõibus requirat: ad hec eñ aspiciẽtes, oportet reliqua examinare. In ciuitate quum totũ quoddam sit, triplex debiti ratio sine qua iustũ nõ inuenit, cõsiderari potest. i. partis ad partẽ, & totius ad partes, & partiũ ad totũ. Primus ordo dirigit a iustitia cõmutatiua, secundus a distributiua, tertius a generali, q̃ legalis alio noie dicit. de qua in quinto ethicoũ dicit, ꝙ neq; hesperus neq; lucifer est ita fulgẽs aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares ꝑsone: quarũ & res & opera & ꝑsonas commutare adinuicẽ oportet, vt qõ vni deest, absq; dantis dãno ab altera habeat. Bonũ similiter vel malũ cõmune necesse est singulis ꝓportionaliter distribuere: singulorũq; bona ad cõmune bonũ ordinãda esse nemo dubitat. ¶Sz omissa pro nũc tertia hac iustitia (qñ vt post patebit, nõ est ad propositũ) sciendũ est ꝙ iustũ ſm iustitiã cõmutatiuã reqrit tres cõditiones. Prima est ꝙ ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusq; extremi: aliter cõmutatio nõ esset, & cõmutatiue iustitie (q̃ directiua cõmutationũ est) ꝓpria deesset materia. Secũda est, ꝙ sit inter partem & partem. i. singulares ꝑsonas: aliter a distributiua aut generali iustitia nõ distingueret, vnde seruitũ cõmunitati exhibitũ, recõpensat ab ea vt singulare ꝑsonam induit: sicut & vẽdit & emit vt ꝑsona singularis. Tertia est, ꝙ seruet equalitas arithmetica. i. quãtitatiua: vt. i. quantũ fuit seruitiũ, tanta sit merces, & quãta lesio, tanta vindicta ꝛc. aliter commutationes iuste nõ essent. Mutuanti eñ quatuor, nisi quatuor restituerent, iniustitia esset, & similr est in aliis. ¶Iustũ aũtẽ ꝙs iustitiã distributiuã. tria similiter exigit. Primo ꝙ ibi sit distributio: que ꝓpria est iustitie distributiue materia, vt ex eius nomine patet. Secundo ꝙ sit inter totũ & partes, ita ꝙ a toto ad partes terminet: aliter debiti ratio & distributio in vnũ non coirent. Distributio nam; partitionẽ sonat alicuius: qõ nisi totius esset, partibus debitũ vt distribueret non esset. Vocamus aũt totum cõmunitatem vel principẽ vt sic: partes aũt ipsos ciues. Tertio ꝙ seruetur equalitas geometrica (idest proportionalis: vt. i. talis sit proportio eius qõ datur de cõmunibus bonis vni ꝑsone ad id qõ dat alteri, qualis est inter ꝑsonas ipsas (idest vt quantum vna ꝑsona peredit alteram in illa republica. Tantum quod vni datur excedat id quod datur alteri. Aliter equa non esset distributio: quia boni totius partibus debiti, tanto plus alicui parti debetur, quãto pars illa principalior est in illo toto: que principalitas in diuersis politijs ſm diuersa attenditur, scilicet secundũ virtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

¶Prima opinio, dicentium nihil vsure aut iniustitie inueniri in contractibus montis pietatis stando infra limites iustitie commutatiue. Caput.v.

HIs igitur Premissis illoũ occurrit opinio, qui terminos commutatiue iustitie non egrediendo, cõtractus oẽs huius mõtis, nec vsure nec iniustitie aliquid sapere credunt. Et qñ hi duabus incedunt vijs alla primo adducenda est, que hos contractus adeo ſm se iustos dicit, vt si de cuiusq; priuate ꝑsone intentione recta constaret sicut de pia cõmunitatis & mõtis intentione modo constat, cuilibet liceret pecunias suas cũ supradictis contractibus pauperibus mutuare. ¶Vt aũtẽ huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat: ex quo non refert ſm hanc viam quis mutuet, publica. ſ. an priuata ꝑsona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an. ſ. mutuãtis sit an alterius: ponamus in terminis casum discutiendum ꝓsupposita recta intentione mutuantis, quam tamen ꝓsupponere non est opus: qz contractus ſm se iustitiam querimus, que in equalitate commutationis consistit quacunq; id intentione fiat. Sit ergo petrus mutuus indigẽtium exponens. 10000. ducatos. conducatq; ministros scriptores et custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult: exigatq; vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus a singulis accipientibus & retinentibus mutuum, supposito quod tanta quantitas pecunie requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris et custodibus ꝛc. Dicit itaq; his stantibus hec prima opinio tria. Primo quod hic sunt tres contractus, secundo ꝙ in his nulla intervenit vsura, tertio ꝙ in his nulla inuenitur iniustitia. ¶Primum horum declaratur distinguendo contractus. Est siquidem hic primo contractus mutui inter petrum mutuantem et ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter ioannem pauperem et ipsum petrum seu ministros eius, quod idem est: quia in mutuantis ꝑsona pignus suscipiunt. Est & tertio contractus locationis: quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & exequendum pignora ꝛc. et pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶Secundum vero. ſ. ꝙ hic nulla sit vsura, probant ex ipsius vsure ratione dupliciter. Primo. Quia vsura est quãdo aliquid vltra sortem ex mutuo queritur: ita ꝙ mutuum sit non occasio aut causa sine qua non, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunie estimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, ꝙ hic nihil propter mutuum vltra sortem queritur, sed tantum propter locatas operas ministroũ. cuius euidens signum est, ꝙ si ministri gratis hec facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabit. Secundo. Et si ista ministroũ merces esset vsuraria, a quocũq; redderet esset vsuraria: non enĩ refert an feneratoꝛ vsure det ab accipiente mutuũ, vel a principe vel a quocunq; alio. Sed cõstat ꝙ ꝓdictis ministris absq; vllo scrupulo poteſtãta merces ꝓ his laboribus a cõmunitate vel principe reddit: vt mediolani & butrie & verõe fit, ergo nõ est vsura.

¶Tertium autem. ſ. ꝙ hic nulla sit iniustitia declarat sic. Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministroꝝ. vt ideo iniusta sit exactio ist[illegible] tenentur operas suas impendere, & hoc non: qz non sumus in casu extreme necessitatis, aut superfluitatis tantis ꝙ teneantur ad hoc. ſ Aut ex parte modi accipiendi: vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius ꝓ libra singulo mẽse, & hoc non. Tum quia multorum sapientum & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circumstantijs ꝛ ita per equissima iudicata est: particularium autem iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragatur. cõmensurari enim hoc modo soluto periculo & laboꝛi ministroꝝ. Quanto maiorus pretij pignus aut maiore tempore retinetur, tanto plus periculi custodes subeunt et cure et laboris, si ex [illegible]enda



(vt sepe accidit) pignoꝛa sunt. ſ Aut ex parte pauperum: vt iniusta sit hec exactio qz a nõ debẽte solmere exigit. & hoc nõ propter duo. Primo qz si pauper non tenet ad hoc. cũ aliqbus ad hoc teneat, debet assignari qõ est q̃ ad hoc obliget. Ipse petrus mutuãs nõ tenetur: qñ damnũ incurrere nõ tenet ex hoc ꝙ beneficiũ mutui impẽdit, quinimo si aliqõ damnũ ex hoc incurreret, posset a paupe accipiẽte mutuũ illius recõpẽsationẽ exigere: vt ab oĩbus doctoribus cõcorditer dicit. Princeps quoq; aut cõmunitas ad hoc nõ tenetur, tum qz summus extra casus extreme necessitatis & supfluitatis, extra quos eleemosina nõ est in ꝓcepto, tũ qz principes etsi teneãtur pauperũ curam habere & eis subuenire, nõ tñ tenent hoc modo subuenire: vt de se patet. Si ergo nullus inuenit qui ad hoc teneatur, restat ꝙ pauper ipse teneat. Secũdo, qz morale principũ est, ꝙ ille debet onera rei sustinere in cuius fauoꝛem res agit. cum aũt constet ꝙ ministroũ opera ꝓpter pauperes fiant vt habeãt vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est ꝙ ipsi pauperes debeant ministroꝝ operas recompensare.

¶Examinatio ꝓpositę opinionis cuiꝫ determinatione ꝙ in his contractibus committatur multiplex iniustitia. Caput.vj.

QVod Aũt predicta opinio in multis a veritate deficiat, non ex ꝓpinquioribus sed ex per se notis principijs moralibus deducendũ est. Assumamus itaq; duo principia in cõmutatiõis cõtractibus ꝑ se euidẽtia. Alterũ affirmatiuum. i. ille tenet merce dem reddere in cuius fauoꝛem opus agit. Alterum negatiuum. i. nullus tenet mercedẽ reddere ꝓ opere facto in alterius fauoꝛẽ. Hec principia stando infra limites iustitie commutatiue ꝑ se nota sunt: qñ ex seipsis equalitatẽ iustitie clare continent, & ideo indiget plurimi esse ꝗrere eorum probationẽ. ſ Sub his autem principijs oportet subsumere ꝓpositiones minores: quas difficile esset intellectu penetrare nisi ꝓius operationes ministroũ intervenientes in contractibus istis distingueremus & singillatim discuteretur ſm in cuius fauoꝛẽ fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integre patebit. Sed ad hanc decisionẽ absq; errore habendam, oportet ex his q̃ per se inueniunt in operatione qualibet, & non ex his q̃ per accidens insunt, & ex ꝓpriis & immediatis cuiusq; cõditionibus & nõ ex cõmunibus & remotis sententiã proferre. Propter qõ nõ est in hac cõsideratione immiscendũ qz hoc vel illud opus fiat in fauoꝛẽ boni cõmunis aut aliud huiusmodi, finis siquidem cõmunis & remotus est vniuersitatis bonũ in particularibus cõmutationibus. Jã eñ stabilitũ supertius est qz iustũ ſm iustitie cõmutatiue formã attẽdit ſm equalitatẽ cõmutationis huius ꝑsone ad illã ꝑsonã, & nõ ſm ordinẽ ad cõmunitatẽ. ¶Ex ꝓ se ergo & ꝓximis cõsiderandi, distinguamus imprimis operas has ministroꝝ. dicẽtes qz harũ operarũ quedam sunt quasi per se cõmuniter intẽte, & he sunt ille q̃ vsq; ad venditionẽ pignorum intervenĩunt. Quedã vero sunt specialiter & ꝙ accidens intẽte, & he sunt subhastatio & venditio pignorum, & his annexa que ex mora quorundam debitorum accidunt. Distinguendo autem singillatim prima opera dicimus ea esse hec, scilicet custodiam pecunie, preparationem ad mutuandum, actum mutuandi, sumere pignus, scribere hec, cui annectuntur expense pro libris ꝛc. custodiam pignorum: cui coniungitur conductio domus pro eorum cõseruatione, et tandem restituere pignora. Horum autem pars maior & periculosior ſm fauoꝛem fit petri mutuantis aut vniuersitatis pauperũ: custodia enim pecunie, acceptio pignorum, eorum custodia, scribere hec, expense pro libris, conductioq; domus (in quibus totum periculũ est) ad alterius vel vtriusq; ordinant securitatẽ. Reliqua aũtẽ paucula. ſ. ꝓparatio ad mutuandũ, & ipse actus mutuandi, et restitutio pignoris, ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

Et vt clarius Eluceſcant hec, videamus singula. Custodia imprimis pecunie in illius fauoꝛem proxime fit, cui custodienda reponitur, pecunia autem hec custoditur duobus: scilicet petro mutuanti, cuius est directum dominium huius pecunie: et vniuersitati [illegible], cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari nisi vt petrus sit securus, si quando vellet rehabere pecuniam suam: & vniuersitas pauperum sit certa ꝙ communis sit etiam futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad conservationem et securitatem capitalis pecunie ordinetur, constat, ꝙ in fauoꝛem ipsius petri et vniuersitatis pauperum sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expẽsis ꝓ libris. Hec enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem et securitatem pecunie. Joannes enim pauper mutuum accipiens, non curat ꝙ hec scribantur aut ꝙ pignus ab eo exigatur, sed hec omnia pecunia dominus securitati sue consulens fieri vult. ¶In custodia autem pignorum considerandum est, ꝙ sicut pignus habet in se duo: scilicet ꝙ sit pigꝰ. & ꝙ sit talis res (puta vestis) ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, ꝙ ipsa est custodia pignoris, et ꝙ est cura talis rei. ſ Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifeste patet ꝙ in fauorem petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum fit: quia proxime ordinatur in securitatem pecunie rehabende. Unde quia contractus pignoris ſm veritatẽ est in fauoꝛẽ accipiẽtis, ideo accipiẽs ipsum tenet ad restõnem eiꝰ, si etiã perdidit illud: vt cõuincitur ex illo morali principio restitutionũ posito a sancto in sccia scõe. q. lxij. ꝙ aliquis tenetur ad restitutionem non solũ rõne rei accepte, sed etiã ratione acceptionis tenetur restituere etiã perdita re. Et in hoc differt accipiens depositum ab accipiente pignus, ꝙ ille deposito perdito non tenetur ad restitutionem: quia obligatur ad reddendũ depositum ratione rei accepte, et non ratione acceptionis: quia depositum datur in fauoꝛem deponentis. iste autem. ſ. accipiens pignus, quia tenetur et ratione pignoris accepti, & ratiõe acceptionis (quia pignus datur in securitatẽ petentis ipsum, obligatur ad restitutionem nõ solum quãdiu pignus habet, sed etiã si non habet: suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire: sicut qui accõmodatũ accipit eadẽ ratione ꝛc. ¶Si autem consideretur cura talis rei que est pignus, puta excussio vestium et huiusmodi solicitudo (sic quia hoc accidit pignori. de sui ratione non exigit ꝙ sit in tali materia, sed sufficit sibi ꝙ sit tanti pretij vt secura sit pecunia rehabenda: ideo non est eadem ratio de solicitudine exercenda, et de ipsa custodia. Hec namq; cura quãtis in fauorem virtutis dantis scilicet et accipientis cedat, dum pignoris domino res sua illesa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur vnde possit mutuatam rehabere pecuniam) simpliciter tamen et per se sit in fauoꝛem domini pignoris: quia mutuans licet exigat pignus: non tamen exigit qualitatem pignoris. imo hãc onerosam cõditionem refugit naturaliter. Unde patescit posset cũ domino pignoris talis, quod ipse non vult solicitudinem hanc, sed quod dominus ipse mittat tempore cure habende ad exercitiendas vestes suas, & alia huiusmodi. ſ Hec obstat quod si nullo intervenĩente pacto vestes in pignus acceptas contingit leda, retinens ipsas tenetur ad satisfaciẽdum domino pignoris, ille enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius: sed ex eo quod per accidens iste tenebatur ad hoc: quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quod talis pignoris curam refutaret. Implicite enim obligatur quilibet sumens pignus qualecũq; ad eius curam (expensis tamen dñi) nisi aliud protestetur. ſ Domus autem conductio inquantum deseruit custodie pecunie & pignorum ꝛc. in fauorem est petri mutuãtis, & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expansio ꝛ cure vtilis est, in horum pauperum fauoꝛem fit. ſ Reliqua autem tria opera scilicet a ceus mutuandi, & pignoꝛa restituendi, & paratum esse ad mutuandum. in fauoꝛẽ manifeste fiunt (ioannis pauperis. Sed prima horum scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt: quoniam actui mutuandi respondet actus restituendi accepti mutui: & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus: licq; par pari referatur. Certum autem sub mercede esse per se patet: pecunia siquidem estimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. ¶Opera vero in altero diuisionis membro posita. ſ. que specialiter respectu quorundã accidunt (vt vẽditio pignoris, & cetera annexa nõ opus est discutere. in cuius fiant fauoꝛem: quoniam ꝓpter moram debitoris ab ipso solmenda sunt: licet & expense, que post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus ꝛc.

Ex omnibus Igitur his colligendo, cum pateat vnũ tantum actum mercenarium ꝓpriũ & ꝑ se ordinari vniuersaliter in fauoꝛem cuiusq; singularis pauperis scilicet obligatã ꝓparationẽ ad mutuandũ. ex supradictis principijs facile veritas intenta deduci pot. cõsistẽs in ꝙs cõclusionibus. ſ Prima est negatiua, scilz. Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecunie vel pignoris. pro opere scribendi libros rationũ. aut pro domo ad hec conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo. quo dicitur ꝙ nullus tenetur mercedem reddere ꝓ opere facto in alterius fauoꝛem. Ex dictis enim tam constat ista opera non esse facta in fauoꝛem ioannis pauperis, sed alterius: puta petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusq;. ſ Secunda est etiam negatiua. ſ. Non omnis pauper accipiens mutuum tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignoꝛum, aut domo ad

Universidad de Deusto
Biblioteca



hec vtili. Patet ista ex eodē principio: q̄ nō ois pauper offert pignus tale. i. onerosum, z cōsequēter nō omni pauperi exhibēt hoc seruitiū. ac p hoc nec a quolibet reddendam esse mercedē iustitia exigit cōmutatiua. ℣ Hec obstat si q̄s fingat eēs teneri ad hoc: q̄ licet hic nō det mihi pignus excutiendū. ego tñ q̄ ignora bā quale pignus esset allaturus. tā cōduxi excussoē in seruitiū eius. z aliorū pararū. Ignorātia siq̄dē hec nō suffragat. q̄n probabilē cognitionē (q̄ in huiusmodi. certitudine par est) mons habet q̄ pauperū indigentiū mutuo alij afferēt pignora excutiēda. z alij nō: vt quotidiana experiētia testat. Et cōsequēter conducēdus esset sibi excussor pro q̄busdam. ab illis mercedē recepturus. si iustitie cōmutatiue equalitas seruari debet. ℣ Tertia est affirmatiua. s. Petri⁹ mutuās. siue vniuersitas pauperū tenet ad satisfaciendū ministris p̄ opibus in prima cōclusione positis. s. custodia pecunie et pignoris ⁊c. Patet ista ex affirmatiuo principio. quo dicit q̄ ille tenetur mercedē reddere in cuius fauoē opus agit. Patet equidē ex dictis. q̄ opera ista in vtrūlz̄ vel alterius horū fauoēm p̄ se fiunt: nō ioānis pauperis. ℣ Quarta etiam est affirmatiua. s. Quilibet pauper mutuū sumens tenet satisfacere pro obligata p̄parationē ministri ad mutuandū. z illi pauperes tenent ad satisfaciendū pro cura pignorū onerosorū z particula pensionis domus in quantum deseruit ad hoc. qui pignora talia offerūt. Patet ista ex eodē puncto: patet enim ex dictis obligatam p̄parationē ad mutuādum in fauoē singulorum pauperū esse. z excussionē pignorū in fauoē dñorum. ℣ Quinta conclusio punct̄ aliter intenta (que ex dictis apte sequit) est ista. Iniuste exigit a quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mēsibus. pro mercede reddenda supradictis ministris ⁊c. Clarissima est ista: q̄ cum iniuste exigatur ab aliquo id ad q̄ nō tenet. z ex dictis cōstet q̄ pauper quilibet nō tenet ad hec oia soluēda (sed ad vnum. s. obligatā preparationem ad mutuandum) consequēs est q̄ iniuste exigatur a quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

¶ Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in precedenti capitulo. Caput. vii.

Mteq̄ cte et examinēt an vsura hic inueniat. dubia duo circa supradicta relicta soluēda sunt: inserendaq̄ horū solutioni est secāda opinio. q̄ eius decisio simul apparet. Restat igit dubiū primo. an petrus mutuans. an vniuersitas pauperū. an vterq̄ simul teneat ad satisfaciendū ministris pro illis operibus pro q̄bus ioannes pauper nō obligat. Sed si predicta diligēter inspiciant. patere potest. q̄ nō petrus mutuās. sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductū em̄ iam est principiū. dicēs q̄ ille in cuius fauorem res agit. tenetur ad mercedē reddendā: constat aūt q̄ custodia seu cōseruatio pecunie integre (ad quam cetera hec opera ordinantur) non in petri fauoē. sed pauperum vniuersitatis fit: q̄ petrus non propter se custodiendā pecuniam deponit. ipse enim per seipsum custoditet pecuniam propriā. nisi pauperū vtilitas exponendam pecuniam suam custoditus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo. q̄ pecunia hec non custoditur periculo petri offerentis: q̄n restituenda est sibi non solum ratione rei accepte. sed ratione acceptionis. z iam dictum est. q̄ quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis. etiam re perdita tenetur: petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis. licet non donet. non tenet sed pauperum vniuersitas.

**Et tunc** Surgit secundum dubiū. cur iniuste dicatur exigi a ioanne paupere particula quedā eius. ad q̄ vniuersitas pauperū tenetur. cū ioannes pars sit totius pauperū vniuersitatis: sicut aūt vniuersitas tenetur ad integrā satisfactionem. sic pars eius ad partē. Quinimo impossibile est. q̄ aliter vniuersitas pauperum satisfaciat: q̄n p̄eter pauperum res nihil habet. ¶ Sed ad hoc quod dubium ex dictis respōsio facile haberi potest. Iniustā siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiue iustitie: infra cuius latitudinem stando. a parte exigi nō potest id ad quod totum tenetur: eo q̄ totum vt extremū est commutatiui iusti. partis rationem habet. idemq̄ est a parte exigere p̄m iustitiam commutatiuam id ad quod totum p̄m eam tenetur. ac si exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia tenet: quod iniustissimum esse constat. Ex predictis autem sufficienter habentur. q̄ omnes huiusmodi operationes p̄m iustitie commutatiue formam modo examinantur. ℣ Quid autem dicendum sit p̄m iustitiam distributiuam. si locum in hac re habet. proprio loco dicetur. Sat sit nunc scire q̄ iniuste exiguntur hec a ioanne paupere. si infra iustitie commutatiue limites res agatur: vt opinio prima dixit.

**Ex premissis** Aūt patere potest defectus alterius opinionis defendētis contractus istos p̄m iustitiā commutatiuā. licet non ita ample sicut prior. Propius siquidem accedēs scōa hec opinio ad causam mōtis pietatis. et non entrans an singulari persone lic⁹ et pecuniā propriam tali mutuo exponere. casum in terminis ponēs. licet in ceteris cōcordet cum precedentium hoc tñ differt. q̄ petrū ponit abdicantē a se proprietatem z dñium pecunie mutuāde. sicut z illi q̄ monti pietatis pecunias offerunt. donant. Et sic casus omnino idem cum mōte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera z irrevocabili. 10000. ducatos. ad hoc vt inde p̄petuo pauperibus mutuetur: hac donatione facta statuuntur positi modum a populo et rectoribus ministri ⁊c. vt supra. In isto dicta casu. cum dominium pecunie nec petri nec alicuius alterius sit (cuius signum est. q̄ absolute loquendo quicunq̄ eam distrahere. z iniuste hoc facere: vtpote contra expressam intētionem piam donantis. qui non nisi ad hoc donauit) consequens est q̄ obligatio ad mercedem reddendā ministris. ad singulos pertinet pauperes. Cōmunitas em̄ ad hoc non tenet: cum extra casum necessitatis extreme z superfluitatis res hec agatur. z vt dictum est. non tenetur ad habendum determinatū modum subueniendi. ¶ Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione p̄mi⁹ piorum supradictorum. nihil enim minus iniustitie in hoc accidit casu q̄m in precedenti. Cum q̄ ioannes pauper etiā hic non teneat ad mercedē reddendam: q̄ non sit opus in suum fauorem. z nihil refert. an hoc opus fiat in fauoē petri mutuantis. an cōmunitatis. an vniuersitatis pauperū. an etiam ipsius dei. Sufficit nam q̄ ioanni pauperi ad hoc q̄ ipse non teneatur. ista negatio. s. q̄ opus hoc non fiat in suum fauorem: q̄ in hoc casu inuenti probantur. Principiū enim negatiuū adductum est. q̄ nullus p̄m iustitiā cōmutatiuam tenet ad mercedē reddendā pro seruitio alteri impenso. Alterum aūt esse etiam ipsum pauperū collegium a singulis pauperū. in primo politicorū patet. z infra iustitiā cōmutatiuā stando. probatū est primo. ℣ Cum q̄n vniuersitas. siue collegium pauperū ad hoc tenet etiā in isto casu: z cōsequenter iniuste a singulis pauperibus mutuū accipiēntibus hoc exigitur. Eadē siquidem ratio. qua vniuersitatē pauperū ad hec teneri primo dicebat. hic locū habet: q̄n nō ratione dñij ipsius pecunie ad hoc tenebat. sed ratiōe quasi vtilis dñij. id est q̄ pecunie securitas z integritas in suū p se z prime fiebat fauorē: q̄ in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperū ad satisfaciēdū ministris p̄ operibus illis q̄ nō sunt in fauoē ioannis paupis. tenet. Est igitur multiplex p̄m istā viam in contractibus his iniustitia.

¶ Solutio rationum. arguentium q̄ contractus predicti p̄m cōmutatiuam iustitiam sint iusti. Caput. viij.

**Obiectionum** Autem in oppositum adductarum primo continebat illas soluere. que iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur. z postmodum illas examinare que de vsura eorum agebant. Dupliciter igit hic inuenit iniustitiam ex dictis patere potest. s. ex parte modi exigendi. et ex parte pauperū a quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum qui ipsi nō tenentur ad satisfaciendū ministris. nisi quo ad aliquantum. Nec est inter modica deputandum id in quo aggrauatur q̄n vt ex dictis liquet. non tenetur forte quilibet pauper ad totam partem soluendam eorum que ab ipso modo exiguntur. vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata preparatione ad mutuandū: q̄ cum omnibus suis appenditijs si mercedis nunc exacte tertiam partem sibi vendicat. sufficientem recompensationem habet. vnde cum grauetur Joannes pauper ad certa partibus. non in modico grauatur. Imo si in medietate. vel tertia vel quarta vel decima parte grauari eum necesse esset. iniustitia esset non inter modica reputanda. tum quia decima pars aliquid notabile est. potest siquidem est eius quantitas: quoniam p̄m mortis diuitias plus et minus poterit mutuari ⁊c. tum q̄ iniustitia modica non reputatur nisi quando per accidens incurritur in p̄posito autem ex intentione committitur. vnde in iustitie mortale peccatum non cuitatur.

**Ad id** Autem q̄ obiciendo querit. quis teneatur ad hoc si ioannes pauper non tenetur dico duo. Primo q̄ de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum: cui pecunia conferuatur per pignora ⁊c. Et teneretur ipse petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret aut donaret. ℣ Et ad id quod in contrarium adducebatur: scilicet q̄ nullus mutuans tenetur aliquod dānum incurrere ex hoc q̄ beneficium mutui impendit. quinimo potest si quod dānum ex hoc incurrit. p̄m omnes doctores exigere. Dico q̄ hoc cōmune dictum est summe verum. sed male applicatur ad propositum: quoniam expense iste non causantur ex beneficio mutui. licet occasionentur z remote ex mutuo prouenāt: sed causantur ex cōtractu pignorum. quod formaliter est in fauorem mutuantis. ℣ Dicti notabiliter q̄ occasionantur z remote prouentunt expense iste ex cōtractu mutui. z non dixi ex beneficio mutui causantē: quia mutuum non est causa. sed occasio harum expensarum. non proxime. sed remote. nec habet rationē occasionis huiusmodi inquantū est in fauoē accipientis mutuū. Propter q̄s ratio ista cōcludit oppositum sui intētione q̄ sicut iniquū est mutuantē ex hoc q̄ mutuat dānificari. ita iniquū est dantē pignus ex hoc leđi: equa em̄ est vtriusq̄ conditio per se loquendo. Unde exemplū quod adducūt (quod opinionem hanc plurimum fouisse videtur) ad propositū non est. Dicunt enim: si petrus mediolani existens Johanni petenti ibidē pecuniam mutuo. frater dicat. pecuniam quā petis tamē habeo. mittamus tuis expensis pro illa. et sic mutuum gratis accipito. constat q̄ Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensas illas: quia non tenetur incurrere dannum hoc ex hoc q̄ mutuat: ergo a simili. neq̄ in his contractibus iniustū est expensas exigere. Ad propositum inquā non est exemplū hoc: quia clare patet q̄ expense iste fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat et consequenter in eius fauoē per se z proxime ordinantur: in proposito autē nostro expensas istas non ordinari per se in fauoē Johannis pauperis mutuum accipientis. ex dictis clarissime cōstat. ¶ Propter quod aduertant cuiusq̄ ordinis viri. vt exemplis non fallantur: quoniā multa in eis dissimilia inueniuntur: quorum quodlibet. quia nō facile est cuilibet discernere. duo subiūgēda duximus. ex quib⁹ cetera facile diiudicari possint. Credit em̄ primo. q̄ sicut martinus. q̄ mutuet bernardo indigēti accepit pecunias a feneratore. z expensas fecit vt pignora per famulos iure deue haberentur. licite potest a bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas z vsuras quam soluit: sic in proposito fieri possit a petro seu cōmunitate. qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauoē Johannis pauperis: scilicet mutuo. ℣ Credit iterum quoq̄ secundo. q̄ sicut a petente mutuū licite potest mutuās exigere securitatē: z si accipiens mutuum. chirographo cum facere tutū eligat. notarioq̄ mercedem reddat. non iniuste grauat. et tamen chirographū fit in fauorem mutuantis: ita in proposito petens pignus non iniuste grauat Johannē pauperē circa expensas. ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit. sed sola indēnitas mōtis seruatur. ¶ Sz in his z huiusmodi plurima est diffinitudo. Et primū quidē exemplū in hoc a mōtis natura differt: q̄ expēsas illas martinus facit. vt bernardi personā induit indigentis subsidio tali. quasi sibi pignora accōmodans vt mutuū inueniat: z ideo non est mirū si expensas tales bernardus tenetur subire: nihil em̄ minus tenetur q̄s si ipse per seipsum a feneratore mutuū sumens expensas illas fecisset propter hec accidentia. In casu vero montis nec petrus nec communitas in p̄sona ioā. pauperis expensas has facit. sed collegii pauperū: vt ex dictis patet: z ideo toānes pauper iniuste grauatur in huiusmodi expensis. ℣ Circa secundum vero exemplum sciēdum est. q̄ vt dicitur in. iij. metaphy. nisi cuiq̄ q̄ sito rñdeatur formaliter. omnis certitudo destruet: eo q̄ extra rationem formalem vagātibus infinita occurrunt circa quodlibet. Unde in p̄posito solicite semper attendēdū est quid formaliter q̄ratur. aut rationando adducatur. Aliud. n. est petere securitatē rehabēde pecunie. z aliud est petere talē securitatē. s. habentem ex pensas annexas. puta chirographum: quemadmodum etiam superius distinctum est. q̄ aliud est loqui de pignore. z aliud de tali pignore. Petens em̄ securitatem nihil petit in sui fauorem hīs anterum dānum eius a quo petit illam: sicut nec petens pignus. Unde si accidat. q̄ petitam securitatem aut pignus ego dare non posim nisi cum aliqua expensa. quam qui[illegible] securitatis aut pigno ris a me electa parit: ego ipse [illegible] hoc infero: licitum ex predicto adducto contingit. Non enim ex securitate ipsa orta. sed ex qualitate securitatis a me oblata expense iste per se pueniunt. Et ideo licet ego notario mercedem reddere: sicut z expensas illas subire. que ex pignoris emanant accidentibus. Petens vero securitatem talem. puta chirographū. seu in fauorem sui petat rem habentem expensas annexas. z iniquum sit ex eo quod in fauorem sui agit. et alterū dānificari. manifeste grauat eum a quo illam petit. ad reddam mercedem notario debitam. Unde euidenter patet. q̄ mōtis natura ab hoc exemplo distat in hoc. q̄ hic petens securitatem



nihil petit ex quo per se oriatur expensa aliqua. in monte autem volens pignus vult sibi a ioanne paupere solui pro custodia z alijs. ad que ipse tenetur naturali iure. aut que ipse fieri vult. non in ioannis pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atq̄ iterum monitos esse rogo. quatenus caueant ne exemplis inhereant: quoniam multa latent in eis accidentia. ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundo dico. q̄ non sufficienter arguendo probatur communitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim recte concludatur. q̄ non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur quin teneant ex suppositione. idest supposito q̄ hunc modum mutuandi statuant. Et licet (vt dictum est) vniuersitas pauperum de iuris rigore. non communitas aut princeps ad hoc teneatur (quia hec omnia ad commutatiuam iustitiā spectant. z absq̄ publica autoritate facta iniusta non essent) equitas tñ a iustitia nō multū remota exigit. q̄ princeps aut communitas ex publicō erario pauperibus etiā hoc modo subueniat.

¶ Modus aūt accipiendi q̄ etiā iniustitiam cōtineat. manifestatur. Cū duo genera operū sint pro q̄bus hec a paupere exigunt. s. illa pro q̄bus non tenet. vel q̄ nullus pauper ad hoc teneat (puta pro custodia pignorū) vel q̄ hic non tenet: puta pro excussione pignorū. q̄ ferreas vices gas in pignus dedit de modo exigēdi mercedē pro istis nō oportet. p̄bare q̄ sit iniustus: q̄ si exacto est iniusta. modus eius iustus esse nō potest. Sed modus exigēdi. p̄ his ad q̄ ioannes pauper tenetur. s. pro obligata preparatione ad mutuandū. ministrus ostenditur ex eo q̄ obligare p̄parationi ministri ad mutuandū. nec ratione periculi. nec ratione laboris. aut cuiusuis occupationis aut dāni commensurat diuturnitas tēporis quo mutuū acceptū tenet. aut quātitas accepte mutuo ipsius pecunie. ℣ Nisi q̄s diceret dānū incurri ex eo. q̄ nō potest tā frequenter mutuū iterare: ac p hoc cessat ministri merces a pluribus suscipiēda. Sed subtiliter cōsideranti apparebit. q̄ ex hoc nō habet q̄ oporteat mercedē istā quātitati mutui. z tpi quo retinet. cōmensurare: sed q̄ oportet cōsideratis oibus certū salariū sibi statuere. z illud summarie ac verisimiliter calculatis prudennū arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendū mutuū. soluendū equaliter tarare. eo q̄ equaliter ad oēs huiusmodi se obligat. sic enim merces ministris debita redderi absq̄ ambiguitate z iniustitia aliqua. ℣ Hec incōuenit cōtingere pauperē pluries indigentē plus soluere minus paupere: q̄n merces hec redditur non mutuo. aut quātitati pecunie mutuate. sed obligate p̄parationi ad mutuandū: que equaliter oēs respicit. z pauper pluries sumēs. diuersa ratione haber. Nec est opus prudentū virorū iudicio ista tñ submittere. q̄ scitie subiacent: sed eorū arbitrio (vt dictū est) relinquitur quātitas stipendij ministrio debiti. z rationio quātitatis pecunie a singulis soluēde equalitate suppositā. z alia huiusmodi singularia.

¶ Determinatio quod in predictis contractibus committitur vsura. Caput. x.

**Reliquum** Quo ad hanc partem est. vt videatur an iniustitia que in his inuenitur contractibus. vsure rationem habeat. quod ex duobus considerandum est. ¶ Primo ex eo. q̄ vsura committitur. s. augendo ex mutuo capitale. z exigendo recompensationem damni quod nō propter mutui beneficium incurritur. Neq̄ enim minus vsuram sapit. velle ab accipiente mutuum recompensationem damni. quod ab hostibus vel latronibus passus est. quam velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem cum tam pateat montem pietatis. siue vniuersitatis pauperum. et breuiter volentem sibi pecuniam monte integre et secure saluari (quicunq̄ sit ille) exigere a ioan. paupere mutuum petente expensas que non in illius fauorem fiunt. consequens est quod exigat recompensationem damni quod non ex mutui beneficio incurritur. sed propter pecunie rehabende securitatem. ℣ Nec obstat aliqualiter quod dannum hoc ex mutuo emergit. saltem occasionaliter: nihil siquidem refert vnde dannum hoc proueniat. aut a quo inferatur. dummodo ex eo quod sit in fauorem ioan. pauperis vt sic non causetur. ista enim negatio sufficit ad hoc quod iniuste exigatur ab eo: et consequenter quod vsurarie. ex quo (vt dictum est) non refert ad vsuram. dannum indebitum a petente mutuum exigere. aut lucrum querere.

¶ Secundo. ex eo q̄ nō minus vsurarium est mercedē alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic. ab accipiente mutuum exigere. q̄s quodcunq̄ aliud lucrum vltra sortem petere: neq̄ enim ab vsura remotius est grauare iniuste

Universidad de Deusto
Biblioteca



ecipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri quacūq; ex causa, q̄ sibi ipsi mutuanti. Constat autem quod hic grauatur iniuste ioan. pauper, dum accipit mutuum ad soluendū ministris pro operibus pro quibus non tenetur: q̄d̄ nihil ad montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, qui vsuraria sit exactio ista secundum iustitie commutatiue formam loquendo.

**Ad euidentiā** Vero solutionis obiectionū in oppositum diligenter attendēdum est, q̄ hic sunt duo scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idē est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, et hoc est iustissimum et omni equitate plenum: quia eius causa est locatio operū suoū. Alterum est exigere huiusmodi mercedē a ioan. paupere, et hoc iniustuz et vsurarium est: q; eius nulla causa alia est, nisi mutuum: quoniā opere ille locate non sunt ioan. pauperi, vt ꝓpter illas ab eo exigi merces possit. ¶ Unde prima ratio pecat, assumēdo q̄ hic nihil vltra sortem queritur propter mutuum sed tātū ꝓpter locatas operas: qm̄ ſm veritatē ex mutuo exactio ista causatur: vt ex dictis p̄z. Uel (vt idē redit) verbaliter rndēdo dicat, q̄ exigere ꝓpter locatas operas, potest contingere dupliciter. Uno modo ꝓpter locatas operas in fauorem accipiētis mutuū, et tūc bene sequit, ergo nō ꝓpter mutuum: q; locatio operarum in huius accipiētis mutuum fauorē facta, causa proxima est q̄ ab eo iuste merces hec exigat. Alio modo ꝓpter locatas opas nō in fauorē huius accipiētis mutuū, sed alterius, quicūq; sit ille, et tunc male infert, ergo nō ꝓpter mutuū: qm̄ causa ꝓxima huius exactionis est vel mutuū, vel locatio operarū: sed locatio operarū causa ſm iustitiā esse nō pōt, eo q̄ opere nō sint in fauorē hui⁹ accipientis mutuū locate, igit̄ mutuū huius exactionis causa ꝓxima est, ac ꝓ hoc vsura cōmittit. ¶ Hec obstat id quod cōfirmando subdebat. s. q̄ si ministri donare hoc volūt, mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi q̄d mons lucrum ex hoc non querit, sed nō habetur quin ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedē reddendam ministris, ad quam non tenetur: sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cū onere q̄ rusticus colitoꝝ vince mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo q̄ rusticus potest illi pauperi absq; mutuantis turbatione donare mercedem propriam. ¶ Secūda autē ratio cōcludit mercedem ministroū non esse vsuratiam, z hoc, peculdubio verus est: qm̄ iusta z sancta est, sed nō probat quin mercedis exactio a ioan. paupere q̄ non tenet, sit vsura; debet enim mercēs illa exigi ab eo q̄ tenet ad illā, z non ab hoc paupere. Et ideo si reddat̄ merces talis ab eo qui tenet, iustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo q̄ non tenet. Si aūt exigatur ab eo q̄ non tenet, clare constat, q̄ quātus merces sibi debeat, iniusta tñ exactio est: q; hic nō tenet. Et si aduerteris, q̄ exactio ista nō nisi propter mutuū mādatur, vsuraria manifeste apparebit: qđ in casu isto cōtingere ita patet. Est igit̄ infra iustitie cōmutatiue terminos loquēdo, multiplex iniustitia z vsura in capitulis montis pietatis.

¶ Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis ſm formam iustitie distributiue.

Caput. x.

**Sunt igitur** Alij subtilius naturam montis huius speculantes, qui infra iustitie cōmutatiue limites standum nō credunt: sed iustitiam distributiuam misertā dicentes ſm eius formam iustitiam in his capitulis saluari debere dunt. Hoc casum mōtis pietatis illum esse approbātes, qui in cap. vii. posinus est (in quo scz petrus vocato populo donat. 10000. ducatos non consumēdos, sed mutuādos perpetuo tēpore paupibus ꝛc. vt supra.) non inferūt iustitiam distributiuam ipsis cōtractibus mutui, vel pignoris, vel locationis operarū, sed inuētioni mercedis rēddēde operarijs. Si nāq; superius dicta aduenēt, ad hoc deuētum est, q̄ pauperū vniuersitas tenet reddere mercedē ministris mōtis: z ideo ipsa vniuersitas pauperū, ex quo in communi nihil possidet, inuenire volēs vnde soluere possit mercedē hāc ministris sibi deseruiētibus, onus hoc distribuendū esse in suas partes pauperes. s. statuit. Unde ipsa mercedis redditio in iustitie cōmutatiue terminis relinquit: sed intētio mercedis reddende ſm iustitie distributiue formā fieri ſm hāc opinionē potest, z de facto in mōte hoc sit. ¶ Dicit igit̄ duo, hec opinio. Primo, q̄ ſm distributiuā iustitie formā in vniuersitate pauperū inuenēda est merces reddēda ministris. Secūdo, q̄ inuētio ista iuste ſm iustitie distributiue equalitatē in capitulis huius mōtis ordinat̄. ita q̄ nullus pauper iniuste grauat̄. ¶ Primū probatur dupliciter. Primo, q̄ cum vniuersitas pauperū teneat̄ de suo satisfacere his ministris, suum autem nō sit nisi altero modo, vel q; in cōmuni aliq̄d habetur, vel q; suarum est partiū: z in proposito vniuersitas nō possideat aliq̄d in cōmuni, restat vt de his que partiū sunt satisfacere debeat. partes aūt pauperes esse patet, inter eos igit̄ oportet pecuniam hāc inuenīri. Et cū constet, q̄ cōmunia onera iuste distribuenda sunt, consequēs est, q̄ ſm iustitiā distributiuā inuento hec fieri debent. ſ Secūdo, q; sicut bonū totius ꝓportionabiliter partibus est debitū, z ideo proportionaliter eis distribuendū, ita z malū totius partes quoq; ꝓportionaliter sustinere tenent. onera aūt omnia inter mala cōputanti, onus igit̄ huius mercedis soluēde partes vniuersitatis pauperū proportionabiliter sufferre tenent. Hoc aūt est inuenīri pecuniam istā in vniuersitate pauperū ſm iustitie distributiue formā: quod erat probandū. Secūm autem. s. q̄ de facto nulla iniustitia in modo distribuēdi hec onera inueniat̄, probat̄ etiam dupliciter. Primo, q; in hac vniuersitate bonū est ipsa subuētio z releuatio pauperū, malū vero est onus soluēdi mercedē: equum aūt est vt qui plus boni percipit plus etiā mali sentiat: cui igitur maioꝝ sit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc monte: vt. s. cui plus z maioꝝ ꝓpe mutuat̄, plus onus soluēdi ministris sentiat. ſ Secūdo, q; equū est vt cōmunium onerum illis plus imponat̄, qui maioꝝ occasionē subeūdi talia onera vniuersitati prebent. Illi aūt quoꝝ pignora maioꝝ ꝓpe z periculo custodiuntur sunt huiusmodi: q̄ſ maiorem mercedē tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illoꝝ q̄d̄ aliorū, ergo illi q̄ diutius pignora ibi tenent, z similiter illi qui pretiosiora offerunt pignora. ex hoc q̄ maius mutuum sumunt debent amplius grauari: quod in capitulis montis pietatis continetur. Non est ergo iustitie distributiue violatio in capitulis istis.

¶ Examen predicte opinionis, determinans quomodo hic sit distributio.

Caput. xj.

**Teodem** Aliter ordine ostendat opinionem hanc deficere, primū dictum examinādo, oportet ex communibus animi conceptionibus inspicere, z ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo videtur in quinto ethicorum iustum in distributionibus consistentium omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita q̄ sicut iustitia commutatiua dat quantitatem rei redundat (vt puta cum considerat dignitatem principis percussi, quia pereussio ex hoc criminosior est) ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat nisi inquantum redundat in dignitatem persone: vt puta cum magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam consequens est, quod distributionis ratio absq; dignitate non inueniatur. ſ Dignitatem autem dicimus nō quodcūq; bonum hominis, sed illud ex quo homines fortiuntur quod partes sunt totius vniuersitatis, siue illud sit virtus: vt in politia aristocratia, siue rerum abundantia aut nobilitas: vt in oligarchia ✠ siue libertas: vt in democratia, siue quodcunq; aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus quod totius propium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire z q̄ sit totius opus, z secundum quid partium dignitas attendanda. Est aūt hic opus totꝰ ꝓpetua cōmoditas mutui inuenīdi; ꝓpter hoc essi oīa fiūt, z hoc sequit mediāte pecunie mutuāde (quemadmodum dicit) integra cōseruatiōe. Dignitas vero indigēta est. id est impossibilitas cōmunicatiōe dignitas dicit; ꝓpter qđ aliqs debet admitti et iniuste repelli putat: vt discurrēdo p oēs supradictas potest p̄z. Sola aūt indigētia exāte, meret̄ q̄s de hoc esse collegio, iniuste expelleret̄, suppositis semp his, q̄ ſm legē ordinata essent: puta q̄ tantū pauper ciuitatis admittāt̄, igit̄ indigētia pro dignitate in hac vniuersitate habet. Indigētia aūt dicim⁹ non quācunq;, sed talem, que scz pignoūb⁹ possit securū facere mōtē. ſ Hoc est modo quo vniuersitas pauperum velut communitas quedam distributionis est auctrix z [illegible] saluatur, dicendo quod sicut si militibus vltra dotata stipendia propter res bene gestas pro republica distribuet̄ ita statuatur quedam pecunie summa, distributionis iustus modꝰ erit, vt quanto melius hic illo egit, tanto maius sit quod huic eo quod illi datur: z sic modus z forma distributiue iustitie seruat̄ absq; tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuēda sunt (vt hic accidit) sufficit q̄ distributionis iuste forma seruetur: q̄ exigit eōlitatē ꝓportionis, vt dictū est q̄ tūc tātū seruatur, cū equalib⁹ equalia, z inequalibus inequalia imponuntur. ¶ Et qm̄ siue hoc siue primo modo ponat̄ distributio in pa-



perū vniuersita[illegible] nō refert quo ad ꝓsentē questionē, ideirco concedatur distributionem inueniri in inuētione mercedis reddēde operarijs montis: a quocūq; distributio ista mādetur, siue a principe, siue a cōmunitate, siue ab ipsa pauperū vniuersitate.

¶ Determinatio q̄ ſm iustitie distributiue formam multiplex in hoc monte iniustitia committatur.

Cap. xij.

**Restat ergo** Cōsiderandū sec⁹m. s. an distributio isto modo facta iusta sit. Ubi premittendum est, q̄ licet in distributionibus communiter minus seruetur iustum etiā absq; conscientie periculo, q̄d̄ in commutationibus (eo q̄ comparationes personarum sunt odiose, z pactis bonum tollunt, q̄ ceteris bonis cōmunibus ꝓsint) statuta tamen distributionū dispositiua tāto iusticora esse oportet, quāto facilꝰ ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta a iusto declinare inciperent, numia postmodū in distribuēdo elongatio a medio fieret, sicq; iustitia corrūperet. Et ideo diligēter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sit obseruatoribus ad iniustitiā deducat. ¶ Sciēdū est igit̄, q̄ alr bonū, alter malum distribuendū est in equalibus partibus alicuius totius. Bonū siquidē distribuēdū est sic, vt dignioꝝ maius bonū det. Et rō est: q; bonū totius qđ est debitū alicui parti, tāto maius est quāto pars illa maioꝝ principalitatē habet in toto, z tāto minus quanto pars minorem habet dignitatē in toto. ſ Malū aūt econtrario distribuendū est: vt. s. dignioꝝ parti minus malū, z minus digne maius malū imponatur. Et huius ratio est: quia ex quo minus malū habet rationem boni (vt dicitur in. 5. ethi. q̄ eligibilius est q̄d̄ magis malum) eiusdem rationis est, q̄ alicui debeatur plus boni z minus mali. z cōsequēter parti principaliori cui debetur maius bonum, debetur etiā minus malū: z proportionaliter parti viliori, cui minꝰ bonorum debetur, plus maloū imponendum est. Et loquimur sem per de bono z malo totius, quod partiꝫ distribuēdū est. ¶ Sua det quoq; hanc distributionis esse equalitatem nature operatio: que alimentum distributura membris, ad principalia membra dignioꝝ partes, et ad viliora viliores transmittit, infirmitatem autem si. pōt a principalib⁹ mēbus ad viliora propellit: vt experientia continue docet. Unde si in pauperum vniuersitate que superindulgentia fundat̄, bona distribuenda essent, quanto aliqs esset magis indigēs, tāto maius bonū sibi deberet: eo q̄ maioꝝ principalitatē habet in tali toto sicut magis dines maioꝝ principalitatem habet in politia q̄ fundat̄ supra diuitias: q̄ oligarchia vocat̄. Et cōsequēter quāto aliqs est magis indigēs, tāto minus mali cōmunis sustinere debet. Et si onus hoc mercedis soluēde inter mala cōmunerat̄, oportet q̄ ſm iustitie distributiue formā magis indigens minus soluat. Magis aūt indigentē inter pauperes esse constat, q̄ maioꝝ eget mutuo, et minus cito potest soluere. Non ergo iuste statutum est, quod plus mutui sumentes et maioꝝ tempore retinentes, plus teneantur soluere. ſ Nec impeditur contrarioſpius processus, si quis cauillationibus forte admuentis non suscipiat id quod tamen probatum est scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quod ista non sit vere communitas quedam. Stat enim vis rationis in hoc q̄ distributio onerosa nō debet commensurari indigentie, ita quod quāto quis plus eget, tanto plus communis oneris sustineat: hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quod ista distributio est onerosa (quod manifeste patet) ergo non debet quanto quis magis eget tanto magis grauari. Sed secundū capitula huius montis quanto pauper magis eget magis grauatur, quod manifeste patet: quia magis grauatur diutius plus mutui retinens: hic autem est magis egens: ergo. ſ Cōmittit etiā vltra hec iniustitia hic dupliciter: et ea scilicet ad que aliqui tantum secundum iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo scilicet mercedē pro excussione pignorum: z ea ad que omnes equaliter tenentur: scilicet mercedem pro obligata preparatione ad mutuandū, imponendo inequaliter. q̄m omnia in [illegible] quando ad formā seu modum distributionis, et qu[illegible] sunt confundū tur, z que distributiue sunt violantur.

**Ex his** Aūt facile est soluere rationes in oppositū. Prima siquidem peccat primo in medio [illegible] mino, in quo totius percipit, plus etiam eius mali sentiat. hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquum quippe secundum iustitie distributiue formā est, vt is plus cōis mali sustineat q̄ plus boni suscipere debeat: quia vt dictum est, minus malum quoddam bonum est. ſ Sed aduerte diligenter, quod dicentes plus aut minus boni vel mali, de quātitate absoluta ipsius boni vel mali loquimur, et non de quantitate proportionali. De hac em̄ loquēdo equale malum et equale bonum omnibus partibus de communibus dandum est: quia iustum in distributionibus in equalitate proportionali consistit: vt superius ex quinto ethicorum diximus. Et quia paruum malum magis ledit nobilem partem q̄s magnum vilem (vt patet in membris corporis) et in proposito plus pauperculus leditur ex solutione duorum solidorum q̄s artifex minus egens ex solutione quatuoꝝ. ideo non vsquequaq; falsum est illud assumptum scilicet equum est, vt qui plus percipit boni plus sentiat mali. sed vt iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. ſ Secundo peccat. in eo quod subsumit scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperū. Releuatio nāq; pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Munum autem ad iustitiam commutatiuam adeo spectat, vt iniustitie distributiue attribuere ridiculum sit, nisi forte distributio mutui statueretur: quod hic non fit. Iniusta deinde lex esset. si qua statueret, quod ex subuentione quā ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia estimabile mutuanti daret. et similiter cuicūq; alteri cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuiliter obligatur, quāuis amicabiliter debeat. ſ Si mutaretur quoq; argumentū, et esset sermo non de subuentione per mutuum, sed de commoditate perpetua mutui inuenīdi (quam totius commune bonum esse dictum est) non ꝓpter adhuc cōclusi iustitiam seruari: q̄ſ si penes commoditatem illam, distributio oneris agēda est, cū cōmoditas illa oīb⁹ mutuū sumētib⁹ equaliter respōdeat, inequaliter distribui solutionis onus nequaq; deberet: licet vt ex dictis patet, iniquum sit malum distribui sicut et bonum. ¶ Scīa vero ratio (que meritur onus soluendi iusta data soluendi occasionem) facile soluitur, dicendo q̄ aut occasionis vocabulo propie vtitur, au communiter, vt etiam causam occasionem vulgariter dicim⁹. Si ꝓpie loquat̄, falsum est, q̄ hmōd occasionibus cōmensurāde sint distributiones boni aut mali cōmunis quod debetur partibus: vt patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationibus. Si autem occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est vniuersitas ipsa, que pignoribus tute vult pecunie mutuanti saluari. ſ Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remotaest, et non nisi ipsa mediante z causante vniuersitate que soluere tenetur: vtpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasionem sumit mutuans q̄ pignus vult, ex quo deinde prouenit q̄ vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur q̄ occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones equari debēt. ſ ¶ Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate q̄tuoꝝ sunt: commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data sed sumpta alicuius expense, z indigentia: nulli horum distributio oneris huius iuste cōmensuratur in hoc monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis montis iustitia distributiua non saluatur.

¶ Opinio dicens in monte hoc nullum esse propie mutuum, sed societatem potius quandam pijssimis capitulis ad commune bonum vitam.

Caput. xiij.

**Verrerit** Propter has forte rationum angustias opinio alia, nedum hec capitula, sed alia que ab oībus repulsa videntur cōmunitatibus pietate plena defendere volēs. ¶ Hec quātum ad ꝓpositum spectat, tria dicit. Primo, q̄ hic est cōtractus societatis positiue z perpetuo conseruatiue. Secundo, q̄ hic non est contractus mutui ꝓpie, sed tēporalis vsus cōmunis depositi. Tertio q̄ hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignoū ꝛc. cui a pauperibus merces reddenda iuste exigit̄ ꝛc. ſ Primū declaratur explanando naturam huius montis sic. Pauperes ciues conuenientes media intercessione predicatorum ꝛc. a diuitibus z a seipsis quādam pecunie summam dono obtinent, non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui conseruandam, eiusq; custodie ac predicti vsus dispensationi, et pignorum custodie et cure et ceteris vt supra, pro securitate communis pecunie ministri quidā a pauperum patribus ꝓponuntur reddenda q; statuitur eorum operibus merces a singulis pauperibus vt supra: scilicet vnus denarius pro libra singulis mensibus ꝛc. Hec est pauperum ciuium societas. deponens summam illam sub cōmunibus custodibus per modū mutui eius pauperibus dispensandam, z reddens mercedem custodibus de-

Universidad de Deusto
Biblioteca



bitam ꝛc. Et q in societate ista nūq̄ intēdit diuisio capitalis cōmunis ſ. depoſiti, nec ſm totū nec ſm partē, ſed potius ꝓcurare augmentū, ⁊ ꝓ cōſeruatione illius puta q̄libet aliq̄d ſoluit (puta duos denarios ꝓ libra ꝛc.) ideo hic eſt ꝯractus ſocietatis nō di uiſiue ſed poſitiue: ⁊ ꝓpetuo cōſeruatiue. ¶ Secūm vero (ſ. q ꝑ nō ſit hic cōꝯractus mutui) ꝓbat ex parte rei q̄ mutuari dicit, ⁊ ex parte extremoꝝ inter q̄ mutuū dicit. Ubi q̄q nāq̄ eſt ꝓpie mutuū, ibi ⁊ res mutuata aliena eſt a iure petēdi mutuū, ⁊ mutuās oīno a petēte mutuū diſtinguit. Sed hic neutrū iſtoꝝ inuenit: q̄ pecunia q̄ mutuat cōmunis eſt eis ꝙbus mutuat, ⁊ mutuās eſt ipſum cōe depoſitū ſeu ipſa ſocietas, q̄ a pauꝑibus ſocietatis mēbris nō oīno diſtinguit. ergo nō eſt hic ꝓpie mutuū. Maior ꝓpoſitio aſſum pta quo ad vtrāq̄ ſui partē ex ratione iuſtitie cōmutatiue in mutuis patet: q̄ iuſtitia cōmutatiua nō eſt inter totū ⁊ partes: ⁊ mutuū nō eſt niſi de eo quod alterius partis id eſt ſingularis ꝑſone eſt, ⁊ cōſequenter oīno alienū ab hoc petēte mutuum. vnde quando pauper a monte mutuū ꝓpter penuriā vocabulorū petit, tēporalem vſum cōmunis depoſiti ſm veritatē petit nō mutuum. ¶ Et ex hoc vlterius manifeſte ſequitur, q̄ vſura hic nō eſt, q̄ mutuū explicite vel implicite comitatur. ¶ Tertiū autem (q̄ ſ. hic ſit contractus mercenarius inter miniſtros ⁊ pauperes, ⁊ conſequēter q̄ pauperes iuſte teneantur reddere eis mercedem ꝛc.) vt ꝑ ſe notum relinquitur.

¶ Examen predicte opinionis, determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis montis ſm hanc via m, q̄ ſm alias ſuꝑadictas. ¶ Ca. xiiij.

QVoniam autem opinio hec tanq̄s ſingularis communiter derelicta videtur duo in eius examine facienda occurrunt: vt ſcilicet primo oſtendamus male formatum eſſe ab ea caſum montis pietatis, ⁊ ꝓpterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admiſſo caſu quod iniuſtitiam non euitet, manifeſtandum eſt quod contractus iſte non ſit ſocialis: vt ex pauli ſecundi pont. max. literis ad perufinum legatum habetur. vbi monet ne vltra ſtipendia miniſtris debita aliquid accreſcens habeatur, ne forte vſure labes aliqua incurratur. Jn contractu enim ſocialiter hoc quod ſocij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum eſt in dubium apud ſedem maxime apoſtolicam verti an ſit vſura. Quod etiam hic ſit contractus mutui, ex literis pluribus plurium romanorum pon. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus a miniſtris montis: ⁊ diſtributionem mutuo ſic annectunt, vt vere mutuum reſtet: quoniam mutuari ſecundum quandam diſtributionem dicunt: vt ſcilicet plus egentibus ſi conſtat plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinē. ¶ Nec ſufficit fugiendo dicere, quod penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in promptu vocabulum temporalis vſus, communis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſſe in literis huiuſmodi pecuniam collectam montem pietatis vocari dicitur: et depoſita pecunia apud eos qui mutuaturi pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoq̄ mutatum quoq̄ eſſet, ⁊ ſaltem circumlocutione aliqua non eſſe mutuum inſinuatum eſſet: preſertim quia omnes forte huiuſmodi litere emanarunt ad inſtantiam eorum, qui vſuram in hoc monte non eſſe contendunt. Qua enim facilioꝛe ⁊ magis apparente via excludi vſura potuiſſet, q̄ mutuum non interuenire declarando? ¶ Sed quid in probabilibus moꝛoꝛ probatur ratione non eſſe huiuſmodi contractum facilem abſq̄ mutuo, vt dicitur. Ubicunq̄ iuſtum eſt ſecundum equalitatem ſimpliciter rei accepte ad datam, ibi vere eſt iuſtitia commutatiua: ſed contractus ille, qui mutui vocatur inter montem ⁊ ioannem pauperem eſt iuſtus ſecundum equalitatē ſimpliciter pecunie reddite ad acceptam: ergo eſt contractus iuſtitie commutatiue. Sed iuſtitia commutatiua non verſatur inter totum ſeu totius bonum vt ſic ⁊ partem, ſed inter partes ⁊ partem ita quod etiam totum vt extremum commutatiue iuſtitie, partis rationem habet: vt ex dictis patet, que ex ſan. tho. expreſſe habentur: ergo contractus iſte non eſt inter montem inquantum eſt totū ſiue commune bonum, ⁊ ioannem pauperem inquantum totius ptem, ſed eſt inter totum inquantum partis rationem habet, ⁊ ioannem pauperem vnum de populo ꝛc. ⁊ conſequenter eſt vere contractus mutui. ¶ Admiſſo autem talis ſocietatis contractu, que ſi nō eſt, poſſet tamen fieri iniuſtitiam omnino ibi committi ſic declaratur. Jn contractibus iſtis de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites commutatiue iuſtitie, aut infra limites iuſtitie diſtributiue, aut vtriuſq̄, aut neutrius. Si ſm iuſtitie cōmutatiue pure formam agimus, cum conſtet quod totum apud eam vt pars reputatur, id ad quod totū tenetur, a parte exigi nō poteſt. ⁊ cōſequēter quāuis ſocietas pauperū teneatur ſoluere mercedē miniſtris, iuſte tamē ab hoc pauꝑe exigitur: quia nō in eius fauoꝛē fit. Et breuiter eodē modo hic cōmicitur iniuſtitia ⁊ vſura, quo ſuperiꝰ infra iuſtitie cōmutatiue terminos probauimus inueniri. ¶ Si ſm iuſtitiā diſtributiuā puram procedendū eſſe creditur (q̄m contractus locationis operarū nō eſt inter miniſtros ⁊ ſingulos pauperes, ſed inter miniſtros ⁊ ſocietatē pauperū: vt ſuperiꝰ dicebatur) manifeſtus erroꝝ ſtatim ꝓz: q̄m locatio operarū ex eius mercede. et ſimiliter acceptio pecunie que mutuata dicitur ⁊ ei⁹ reſtitutio, ſingi non poteſt quin equalitatem cōmutatiue iuſtitie requirāt. ¶ Si autē vtriuſq̄ iuſtitie forma miſcetur, ſm veritatē idē eſt caſus iſte cū eo quem ſuperius ſm diſtributiue iuſtitie modū diſputauim⁹ ⁊ cōcluſimus iniuſtū eſſe. Jn hac ſiquidē ſocietate diſtributio nō aliter q̄ ibi miſcetur: niſi q̄ iſta opinio ponit ipſam pecuniam per modum mutui etiam diſtribui in vſum ꝛc. Sed hoc nihil penitus variat caſum quo ad rationē iuſti vel iniuſti: quia in ſocietate iſta aut oēs habentur equales, aut non. Si oēs equales, ergo iniuſte vnus plus alio grauatur onere ſolutionis ad quā ſocietas tenet: quoniā ſm dignitatē iuſtū in diſtributionibus attēdit. Si inequalitas inter eos ponit, cū nō niſi ratiōe indigētie ponat (quia plus egēti plus mutuādū ſtatuit, infra latitudinē tamē aliquā, puta, 10. ducatoꝝ) tūc manifeſte redit iniquitas illa in diſtributiōē⁹, qua plus accipiēs cōis boni, plus cogit ſentire cōmunis mali: ⁊ diſtributio cōmunis oneris cōmenſuratur ſingulorū indigētie. Et manifeſtius accidit hic iniuſtitia, que in gabellis ꝓ rebus q̄ deferuntur ad vſum, inuenitur. Utrobiq̄ eſt iniuſtū ex natura rei inuenit ex eadē cauſa: quia ſcz ſupportatio cōmunis oneris cōmenſuratur neceſſario vſui, vſus autē neceſſarius cōmenſuratur indigētie. ⁊ ſic de primo ad vltimū perfectate ſeruata, oneris cōmunis diſtributio indigētie ciuiū ⁊ pauperū cōmenſuratur: quod eſt iniquū. Refugit eſis oꝛis auris, q̄ tāto q̄ſq̄ cōmunib⁹ grauet, quāto magis ꝓprijs indiget. Jn hac eſis ſocietate quāto quis magis eget vt ꝓprijs poſſit ꝓuidere neceſſitatibus, tāto maius mutuū ſumit ⁊ diutius retinere cogitur, ⁊ tāto plus exigitur ab eo pecunie debite a ſocietate, ꝓ ſeruitijs ſibi impēſis. vt patet. Et ne iterū dicta repetant, eodē eſt modo hic iniuſtitia diſtributiua, q̄ totum ſit: hoc enim ſub partis ratione facit. ⁊ ideo mutuans hic eſt omnino alia a mutuum ſumente ſi formaliter conſiderentur: quoniam ſingularium ꝑſonarum quo ad hoc locum tenent. Et ſimiliter accidit pecunie inquantum ſic ioanni pauperi mutuatur, q̄ communitatis, aut communis ſocietatis, aut cuiuſq̄ alterius, aut nulli⁹ ſit: ſufficit



ſufficit enim q̄ ioannis pauperis ſic non ſit, q̄ ad eius reſtitutionem integre teneatur. ¶ Accidit quoq̄ defectus: q̄ inter totum et partes neceſſaria diſcretio omittitur, huiuſmodi enim totum ſpecie a parte differt: ⁊ quod toti debetur, parti non debetur. Et ſimiliter ad quod totum tenetur, pars non tenetur: loquendo ſemper ſecundum equalitatem rei ad rem, que hic eſt: quoniam ꝓ ſeruitijs ſocietati impenſis, non in fauoꝛem huius qui accepit mutuū vt ſic, ſed totius perpetue ſocietatis tenetur ipſa ad mercedē reddendam miniſtris (vt ſupra patuit) ⁊ reſtitui ſic ac conſeruari pecuniam, vult. ¶ Accidit ⁊ tertio defectus in hac via: q̄ non diſtinguit inter aliquid fieri in fauoꝛem pauperis mutuum ſumentis, proxime ⁊ remote. Quod enim in fauoꝛē communis: perpetuēq̄ ſocietatis fit, nonnili remote fit in huius pauperis fauoꝛem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius montis pietatis iniuſtitiam ſubterfugere poſſunt.

¶ Excluſto quoniam extraneoꝝ dictoꝝ, concludens vltimo intentam ſententiam. Caput. xv.

DEragratis Omnibus his opinionibus que aliquid ad propoſitum ex moralibus rationibus addurerūt, reſtat primo nominanda tantum opinio, dicens montem hunc pietatis cum ſuis capitulis nō mutuum facere, ſed rem quandam diuinam eſſe ⁊ hoibus ineffabilē, et propterea rationibus huiuſmodi que humanos ſcrutātur actus, non omnino committendum eſſe iudiciū huius montis ꝛc. Hos enim cum ſua diuinitate veluti loquentes in aere relinquere oportet. ¶ Remanet deinde eis ſatisfaciendum, qui contractus huius montis ab apoſtolica ſede approbatos dicunt aut audiunt: ac per hoc rationes ſophiſticas putant, etiam ſi ſoluere neſciant. Sciāt igitur hi montem quidem pietatis ab apoſtolica ſede approbatum, ſed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autem mons pietatis (vt in eiſdem dicitur) ſumma illa pecunie pie collecta, ⁊ ſub cuſtodibus depoſita ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. ¶ Ubi nota q̄ mons ipſe eſt ſimpliciter approbatus et erectus ab ipſo ſummo pontifice. Eius autem capitula ſupradicta ſunt approbata cum hoc adiecto uo. ſ. ſacris canonibus non contraria, vnde ſi qua capitula ſunt ſacris canonibus contraria, approbata nō ſunt. Hec autem eſſe ea que iniuſtitiam continent, nullus dubitat. Nō ſunt igitur approbata capitula illa, que iniuſta eſſe ſuperius monſtranum eſt, propter quod ſi ita eſt, non paruum peccatum fuit facere impiimi ſummi pontificis bullas truncatas abſq̄ illa particula, ſ. ſacris canonibus nō contraria. Laqueus ſiquidem eſt animarum: in quem ego incidiſſem, vel ſaltem abſq̄ ſuſpenſione non fuiſſem, niſi viua voce audiſſem ſic haberi in originalibus, ⁊ calamo ſcriptam particulam illam in bulle mantuane copia vidiſſem. ¶ Ex hac quoq̄ eadem radice ſatiſſit illis, qui ex priuilegijs et indulgentijs conceſſis a romano pontifice illis qui ad montis conſeruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguunt. Jam enim patet q̄ mons ipſe ſanctus eſt, ⁊ in ordine ad illum hec omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc nō approbantur: ſed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vſurarios res pauperum vexantur.

Ex rationibus Ergo ꝓpriꝭ iuſtitie commutatiue ⁊ iuſtitie diſtributiue, clarū iam eſſe cuilibet patet, non ſolum q̄ nullo predictoꝝ modoꝝ iniuſtitie macula abeſt a capitulis montis huius: ſed etiam q̄ quocunq̄ alio modo caſus formetur, iuſtitie equalitas non ſeruatur. Nec oportet omnem ſingillatim obiectionem excludere: quoniaꝝ ex ſupradictis (que ex ethicis ariſto. ⁊ doctrina ſan. tho. adeo ſumpta ſunt, vt ſi ſingillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus eſſent) cuilibet in moralibus exercitato facile eſt omnibus ſatisfacere, vt omnes veritatem agnoſcant, que a prima eſt veritate. Cui honoꝛ ⁊ gloria ſit ex hoc opuſculo, papie in ſancto apollinare completo hodie (deſt die. 13. Ju[illegible]) infinita ſecula ſeculoꝝ. Amen.

¶ Tractatus Thome de vio Caietani, Cardinalis s. Xiſti de monte pietatis finit.

¶ Thome de vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, ad venerandum Patrem, Fratrem Andream Butrienſem, ac Butrie Priorem, in Tractatum de Cambijs, Prefatio.

CONceſſum mihi his diebꝰ ocij veneraꝺe amantiſſimeq̄ pr̄, ad edendū ꝓmiſſum paternitatis tue tractatū de cambijs inuitās, poſt auditos cāpſores, plectaſq̄ diuerſoꝝ de his opiniones, ac diutinā meditationē, ad ſcribendū tādem impulit. ¶ Tāta ſiq̄dē eſt rei huius obſcuritas ⁊ involutio: vt hic ꝓ ſuetudine nō abſq̄ fautoꝛib⁹, ⁊ inde doctoribus plurimis modernis tū ſiſtēnibus (annīq̄s ſiquidē ꝓpoſita difficultas hec non fuit) tacendū potius videret. Uerum vbi plures dies lectioni meditationiq̄ tā dediſſem, ⁊ infidelis ꝓmiſſionis reatus occurreret, diuina fretus ope tria de cābijs tractāda cenſui. ¶ Diſcernenda ſunt primo dubia a certis. Adducende ſunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum eſt demū quid mihi videtur de his ſentiendum.

¶ De tribus generibus cambiorum. Caput. j.

CAmbioꝝ Modi quāuis multi ſint, quo ad differentiā tū certi vel dubij, tria ea dimidere ſufficit. Quedā ſiquidē ſunt, quoꝝ iniuſtitia clara eſt. Quedā vero, quoꝝ iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et q̄dam media: q̄ an ſint iuſta vel iniuſta, in dubiū inter doctoꝛes vertit. ¶ Juſtificata ſiquidē ſunt, q̄ fiunt his tribus modis. Primo, quū in cābio minuto cāpſoꝛ moderate lucraſ ſm patrie conſuetudinē. Vocaꝝ aūt cābiū minutū: quū cāpſoꝛ ꝓ aureo ducato monetā dat cōſuetā in patria illa expēdi, vel ecōuerſo, aliq̄d minus dādo q̄ recipiat. Uboꝫ cēſ cōtinet naturalē equitatē: ex eo q̄ induſtrie ⁊ ope cāpſoris ratio habēda eſt. Quū enī ceteraꝝ artiū miniſtroꝝ liceat ſ cōmutatiōib⁹ ꝓprijs, laboris induſtrieq̄ mercedē cōponere, cāpſoribus q̄ cōmutationibus nummiſmatū deſeruiūt, id quoq̄ licere nō eſt dubiū. Propter q̄ non irrationabiliter dicūt opinātes tale lucrū cāpſoribus tūc licitū: ita q̄ priuat⁹ homo ſi cābiare debet ducatū aureū, nihil debet lucrari. Cōmutatio nāq̄ nummiſmatū prīe nō vagaſ quo ad valoꝛē (quē admodū cetere cōmutationes) ſz determinata eſt: puta q̄ ducatus aure⁹ valet duodecim marcellos. Et ſicut in ceteris cōmutationibus equalitatē violare iniuſtū eſt, ita in cōmutatiōe numiſmatū. Unde niſi vel ꝓpter mercedē ſeruitij, nō in numerādo pecuniā, vt q̄dā putāt (q̄m cōtingit ſepe minus numerare cāpſoꝛē q̄ accipiētem: ⁊ actus numerādi nō eſt ꝓprie mercenarij, ſed ſolitus gratis cōcedi, vt vſus libri: ⁊ numerationi cāpſoris reſponder numeratio dātis aliā monetā) ſed in arte cāpſoria reipub. miniſtrādo, vel ꝓpter incōmodū q̄ ꝺs incurreret ex ablatione talis generis pecuniꝫ ſe vel qualitatē nummiſmatū (vt infra declarabit) nō ſz plus in cābio minuto accipere q̄ ꝺeb. Quoꝝ nullū, locū habet vniuerſaliter in ſingularib⁹ hoibus nō cāpſoꝛib⁹. ¶ Scōo quū cāpſoꝛ moderate lucraſ. ex eo q̄ petr⁹ habēs certā ſummā pecunie mediolani, dat eā cāpſoꝛi, q̄ faciat equalē ſummā rome dari ſibi vel alteri. Si eſis ex hoc cāpſoꝛi mercedē exigit, iuſta eſt exactio. cāpſoꝛ eſis trāſlationis in hac parte locū tenet, nec eſt equū vt merces ſua ſeruitio ſubtrahaſ. ¶ Tertio, q̄n cāpſoꝛ lucraſ. ex eo q̄ monetam alicubi minus valentē congregatā trāſſert in locum vbi plus valet. Hec eſis eſt negotiatio numiſmatum: ex qua primo oīum habuiſſe videtur ars campſoria: vt dicitur in. 1. poli. Et eſt licita ſicut cetere negotiationes ad augendas opes licent.

Iniuſta Uero abſq̄ dubio cambia illa ſunt, que his duobus modis fiunt. Primo, quum campſoꝛ lucratur aut lucrari intendit ex eo q̄ petro egenti mediolani dat certā ſummam pecunie ſub nomine cambij de Lugduno vel londres. et tamen ſecundum veritatem ibidem reſtitutio facienda vtriuſq̄ ſcit:

Universidad de Deusto
Biblioteca



siue fiant litere cambij ⁊ non presententur, siue non fiant litere. Interuenit siquidem hic manifeste solo nomine cambium, ⁊ secundū rem mutuum eum lucro, aut spe lucri, ꝑm quod diuersimode fit.

¶ Secundo (⁊ in idē redit) quū campsor vt lucret, dat mediolani petro egēti centum ducatos recepturus ab ipso petro ibidē hinc ad mēsem tātū quātū valebūt tunc venetijs ꝑm cursum cābionum decē libre grossorum: que equalent centū ducatis regulariter, sed in cursu cambiorū venetijs qnqs excedūt, ⁊ qnqs excedunt. Hic ein ꝑm veritatē est Petrus mutui cambij nomine palliatus ⁊ fit cū spe lucri: cōtra illud luc. vj. mutuū date, nihil inde sperātes. Et celebratur cōiter cū ꝓbabili coiectura, q̄ ertibi lucrū: q̄ cōiter solēt tūc valere plus decem libre grossorū, quāuis quandoqs sed raro mīꝰ valeant, ⁊ ꝓpterea est hic vsura. ¶ Nec potest excusari nisi in casu, in quo petrus egeret illis cētū ducatis, ⁊ cāpsor haberet in promptu verum cābiū agēdū cū illis cētū ꝓ venetijs illo modo, et ad instantiam petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

**Dubia** Autem cābia, quedam sunt ex parte cāpsorū, q̄dā ex parte accipientium cābia. Ex parte quidē cāpsorū sunt, que dupliciter fiunt: aut ſcz appetitādo numisma extraneū de quo restitutio fienda est, minus q̄ valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appetitādo numisma propriū q̄ datur magis q̄ valeat communiter in loco vbi restitutio debet fieri. Ad hoc enim duos modos (qui valde propinqui sunt, ⁊ in idē redeunt) omnia cambia sicca reducuntur ꝓ quibuscūqs locis fiāt. ¶ Ad primuꝫ enim modū spectat cambiū lugduni: in quo petro indigenti marca auri, que communiter valet ibi. 60. scutos campsor mediolani dat. 60. scutos, nō ꝑm valorem scuti lugduni, sed quum ibi cōmuniter valeat scutus, xxx. grossos, appetiatur hic, xxvij. et sic dat sibi tātam summam pecunie, que ascēdat ad. 60. scutos ad rationem. xxvij. grossorū ꝓ scuto. ¶ Ad secundum vero modum spectat cābiū tam londrēse q̄ brugēſe, in quo petro egēti tanue dat campsor tanue. 1000. ducatos, non ꝑm valorem ducati currentem brugis aut londres, sed quum ibi valeat ducatus, 50. grossos, appetiatur tanue, 52. ita q̄ ꝓ quolibet ducato tenetur, acceptēs cābiū restituere brugis vel londres, 52. grossos. ¶ Cetera autē cābia ex parte cāpsorū similia sunt. Nec fiat vis ſi in istis exemplis vera quātitas monetarū nō recitatur: q̄m exempla ponimus vt addiscētes intelligāt. ¶ Auget autē cambiorū ꝓdictorū ambiguitatē inserta temporis ratio. fatentur ein cāpsores, q̄ quātocūqs restitutionis est dilatiuus, tanto minus appetiatur moneta in primo modo, et tanto magis in secundo modo. ¶ Ex parte aūt accipiētū cābia, sex modis variantur cābia ꝑm differentiam eiusdē vel diuerse monete, ⁊ differentiam certi vel dubij aut accidētis lucri: hec ein videtur aliquā per se differentiam in cambijs facere. ¶ Cōtingit primo modo, q̄ petrus dat mediolani campsori centum ducatos florentinos aureos, ⁊ vult totidem florētinos florētie. Cōtingit secundo q̄ petrus ꝓ dictis ducatis vult florētie monetā argētea: puta grossos florētinos, sed tot quot equaleāt florētie ducatis. 100. florentinis aureis. Contingit tertio, q̄ petrus ꝓ dictis ducatis vult bonā monetā auream vel argēteā florētie. ꝑm q̄ tpe solutionis (puta in mēdinis) cābia valebūt florētie. ¶ Et quodlibet horū contingit dupliciter fieri. ℓ. simpliciter vt ꝓpositum est: ⁊ cū aduncto aliquo certo lucro. ita. ℓ. q̄ petrus vult non solum predictos. 100. ducatos florentie modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est questio, sed de illis que se tenent ex parte campsoris cōiter, ideo de illis erit sermo diffusus: de istis aūt in fine tractatus dicet. ¶ Et ne negatio aut equiuocatio accidat legētibus, vocent in sequētib⁹ cābia nūc discutienda cābia realia: q̄ius a multis cābia sicca, aut ꝓ lras nūcupētur.

¶ De opinionibus dicētiū in cambijs realibus esse mutuū. ℓ. ij.

**Quoniam** Autem secundum diuersa ꝓsupposita diuersimode inueniūtur doctores locuti de huiusmodi cābijs, ⁊ ex alijs principijs ꝓcedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, ⁊ ex alijs procedunt negātes hic mutuum interuenire: ideo singillatim discutiende sunt singulorum rationes. ¶ Unde eorum occurrūt primo opiniones, qui asserūt aut suscipiunt contractus cābiorum realium ꝑm veritatē esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sūt aūt contrarie horum opiniones: dum quidam dicunt talia cambia esse iniusta ⁊ vsuraria, q̄dam vero q̄ sunt licita. Et illi quidem qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent ꝓ fundamento: quia vsurarium est mutuare sub spe ⁊ pacto verisimilis lucri: vt patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hec cambia exercere: et ideo pacta supradicta adijcere: vt verisimiliter lucrum euenire possit, qd̄uis non semper eueniat: vt ipsimet fatentur: vsurarium est igitur hec cambia facere. Quod autem vere ſupponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus iste dat pecuniam que est inuendibilis cum translatione dominij, et recipit pecuniam: has autem esse constat (⁊ additiones ad mutui contractum sufficientes. Muniturq̄ opinio hec authoritate gof. ⁊ host. in summa de vsuris: ⁊ archiepiscopi florētī. in. ij. ⁊. iij. parte summe vbi etiā dicit multos viros doctos ⁊ timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuum hic esse, ⁊ tamen absq̄ vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, ⁊ operarum locatarij. Et quo ad interesse quidem: quia etiam in contractu mutui licet seruare se indēnem: constat autem quod mutuans ianue. 100. ducatos aureos, dānum incurreret si brugis restituuntur sibi totidem aurei vel eis equipalens ibi precise. Tum quia plus daret q̄m reciperet: ex eo quod ducatus aureus plus valet ianue q̄m brugis. Et quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecunie vt ianue rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitus est estimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum dānum incurrat: ⁊ hoc in istis cambijs accidit. ¶ Quo ad locatas vero operas: quum nullus debeat propijs stipendijs militare, ⁊ campsor ⁊ ministri publice vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis predictis, consequens est quod propijam mercedem repotare debent: quemadmodum ministri montis pietatis. Et quia industrie accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo sit vt omnibus pēsatis talis excrescētia sit licita.

**Sed reuera** Neutra harum opinionum veritatē assequitur. Primo enim fundamentum ruit: quoniam (vt infra patebit) hic non est contractus mutui.

¶ Secunda autem falsum assumit, ⁊ consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambijs illud plus sumi vt vitetur interesse. hoc enim campsores ꝛestantur esse falsum, ⁊ dicunt quod non vt dānum eueniat, sed vt lucrentur huiusmodi cambijs insistunt: ⁊ quod si accipientes cambia obligarent se ad restituendum precise quantum accipiunt in loco vbi accipiunt, ipsi non mutuarent quia lucri causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quod nec ꝓ interesse stipendij ministrorum plus sumitur. Si enim campsores ex cambijs nihil aliud quererent q̄m se seruare indēnes, cambia non aggrederentur: sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent: vt ipsimet restantur. ¶ Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus erigere ⁊ ministros statuere, ⁊ laborum industrieq̄ ratione habita, inde etiam sustentatorium lucrum quere re: quoniam hoc esset vsurariam artem facere moderatam. vt patet. ¶ Ministris autem montis pietatis quomodo ⁊ qualiter liceat mercedem reddi, ⁊ a quibus oportet reddi, in tractatu speciali de hoc diffuse diximus. Hic autem satis sit nosse, ⁊ quod non est similē: quia in cambijs intenditur lucrum, et quod experientia teste nō licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculorum ⁊ industrie rationem habendo, plus sorte recipiatur, vnde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus ⁊ negociationibus licet. Est igitur vsura in his cambijs, si contractum mutui implicant. Propter quod host. sub mutui nomine casum tractantes (quum scilicet mutuatur vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

¶ De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractus permutationis. ℓ. iij.

**Esset** Ergo propter predicta forte aliorū opinio, dicentiuꝫ in his cambijs non esse contractum mutui sed innominatum scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractum permutationis. ¶ Et horum contrarie quoq; sunt opiniones aliqs asserentibus hec cambia licita, ⁊ aliqs illicita. Et illi quidem qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probandam eorum iustific[illegible]rum naturam extra mutui ratione esse. ¶ Et quoꝝ multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus separat cambia hec a mutuis. Primo ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuate sortis in accipientem mutui transfert: cambium vero reale dāni periculum campsori relinquit, si minus sorte contingat accipere: vt quandoqs licet raro) contingit. ¶ Secundo ex diuersitate rei restituende et locorum mutui ratio exigit vt eiusdem generis ⁊ bonitatis res restituatur, ⁊ ibidem. Hec sufficit reddere equipalens: aurum enim ꝓ auro ⁊ triticum ꝓ tritico restituendum est. ⁊ adducitur ad hoc tertius iuris ciuilis. ff. de solu. ℓ. paulus. In cambijs autem realibus fit permutatio monetarū diuersoū generū ⁊ in diuersis locis. ¶ Tertio ex modo cōtractus: q̄ in cābijs realibus est vēditio vel cōtractus similis venditioni (cū ducatus vendit. 52. grossis fiadrēsibus) ⁊ estimatur vna moneta cū alia, quod licere patet extra de cēsi. ca. olim causam. ⁊ ca. cum canonicis. in mutuo autē nihil horum fit. Quū igitur mutui contractus non sit sed ꝓmutationis ⁊ negotiatiuus, ꝓ licito relinquit. spes enim lucri in his nō dānatur, ⁊ industrie, laborum, periculorum, expensarumq̄ ratio habenda est. ¶ Dicētes vero cābia hec nullo modo licere, ⁊ tū mutuum non implicare, quāuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his q̄ absolute cambia hec dānant, aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. ¶ Prima ex eo q̄ cambia hec in fraudem vsurarū introducta videnť, quum permutationem monetarū campsor non intendat, sed necessitatibus indigentis nolens gratis mutuare, noie permutationis monete mutuū palliat vt lucret: presertim quum plerumq̄ contingat in eadē fieri moneta restitutiones (⁊ hoc in cābijs infra tralatam) ⁊ periculū q̄ raro accidit pōderandū non sit in commutationibus, que regulande sunt ꝑm cōmuniter euenientia. ¶ Secū do ex eo, q̄ ratio tpis etiā in contractu emptionis ⁊ venditionis (vt quanto distantius est solutionis tempus, tanto plus sibi solui vendere plus q̄m nunc aut hic valet. non est licitum: nisi vendens intenderet vsq̄ ad tempus illud seruare (vt in ca. nauigāti, extra de vsuris) aut intenderet ad illū locum deferre: vt dicit ray. inno. ⁊ ioan. andre, ⁊ ioan. calde. cāpsores aūt non intendūt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid aūt de his sentiendū sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

¶ De opinione singulari circa cambia. ℓaput. iiij.

**Qost predictas** Opiniones egregij cuiusdam doctoris in theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, ⁊ tria singulariter dicens. ¶ Primū est, q̄ contractus iste quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt sanctus tho. dicit in secūda secunde. q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutādo res ꝓ rebus: vt vinum ꝓ tritico, aut res ꝓ pecunia, aut pecuniā ꝓ pecunia. Et quū primus contractus vocet vulgo baratto, secundus vocetur vēditio ⁊c, ⁊ tertius cambiū, ita q̄ cambium est permutatio pecunie ꝓ pecunia. ¶ Scōm est, q̄ in cambijs non consideratur pecunia vt pecunia, seu vt mensura est: sed vt res quedam est. Constat enim ꝑm oēs vtroq̄ modo posse accipi pecuniam: vt patet de locantibus pecuniam ad ostentationem. Et q̄ campsores pecuniam vt rem considerēt, ex sancti tho. autoritate probat in secūdo de regi. pin. dicentis, q̄ numisma potest accipi (vt mēſura ⁊ vt quedā res est, ⁊ hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricatoq̄ sup hoc fundamento doctor ille vendibilē esse pecuniam a campsoribus, vtpote rem quandam, ⁊ eius pretia variari sicut aliarum rerum, tutta tēporum, locorumq̄ diuersitates ⁊c. ¶ Tertiū est singulariſſimum, q̄ licitum est cāpsoribus plus accipere quando tps solutionis distantius est. Distinguit siquidē accipere plus ratione tpis dilati dupliciter, vno modo, q̄ sola tpis dilatio excessum pretij operet, ⁊ hoc dicit esse vsurariū. Alio modo, q̄ res in dilato tpe considerata pretiū augeat in cōmutationibus, ⁊ hoc dicit esse licitū. Et dat exēplum in emptionibus rerū in futuro assignandarū. Si quis ēm hyeme emit lanas assignandas sibi in vere minus q̄m valeant in hyeme. eo q̄ lane tpe veris credunt minus valiture, iuste emit: eo q̄ res in tpe illo sumpta pretiū minuit. Si aūt minus emeret, quia nunc anticipat solutionē: vsurā committeret: q̄ propter solā tpis moꝛā pretium variat. Subdit q̄ cāpsores non plus accipere ratione dilati tpis, sed ratione rei in dilato tpe considerate. Ad ēm verbi gratia, marcha auri soluēda in nundinis ianuarij nō ideo minus valitura cāpsoribus mediolani mense octobꝛi, q̄m nouembꝛi, q̄ longius distat ꝑm tps: sed q̄ ma[illegible]erata in tali tpe minus estimat communiter a negotiatoribus, ⁊ regis in tpe proximo. Et merito vt dicit: q̄ quum negotiatoris ꝛis sit cōmutando lucrari, nec ideo emat vt empta habeat, sed vt rursum commuter cum lucro: licitum est sibi considerare quantū pecuniā occupatam in re empta tenere oportet, cariusq̄ emitur quod citius distrahitur, q̄m quod longo oportet tpe retinere, ne pereat, ne mortue teneantur. Signum autem, q̄ campsores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est q̄ non semper ꝑm tempoꝛis approximationem pretium crescit: sed quādoq̄ instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda q̄m fuerit vendita tribus mensibus ante.

**Sed hec** Opinio (cū bona venia) multipliciter a veritate deficit. Cuius bono zelo ad veritatē accedere conetur. Primū in punctis dictū secundo non consonat: q̄m noia formaliter sumpta intelligi oportet (vt in. 4. metaphi. tradit aristo.) aliquin periret certitudo a locutione: q̄m extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Unde si in cambijs pecunia consideraf vt res, non vt pecunia (vt dicit) contractus iste non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco cōtractuum a sā. tho. dictorum reponi, sed primo. ¶ Secundū dein de dictum verū non sonat, ⁊ sancti tho. verba male interpetari videf. Verba siquidem eius in secundo de regi. pūn. ca. 14. sunt ista: Numisma q̄ius sit mensura ⁊ instrumentū in permutationibus, rū per se aliquid esse potest: puta si cōfletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in alijs speciebus pecuniarū: imo amplius, vt in campsoria: que non propie ordinatur, vt sit mensura rerum venalium, sed magis ad permutationē numismatis. ¶ Ex quibus verbis non habetur, q̄ pecunia consideretur a campsoribus non vt mensura, sed vt res: sed habetur q̄ pecunia non vtuntur campsores vsu primario, propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamē pecunia: scilicet vt permutetur cum alia pecunia, vter q̄ siquidem vsus conuenit pecunie per se, ⁊ secundus campsoribus conuenit: vt infra patebit ex primo politicorum. ¶ Quid autem de tertio dicto sentiēdum sit, in decisione dicetur. Hec igitur sunt, que hactenus de cambijs dicta sunt.

¶ De natura artis campsorie. ℓaput. v.

**Tautem** Natura cambiorum vniuersaliter ⁊ faciliter percipi possit, tali ordine procedendum credimus, vt scilicet primo de ipsa arte campsoria dicatur, ⁊ quid sit et cui licita sit, deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur, ⁊ demum ad cambia predicta descendendo videatur, an artis sint campsorie, et quid in eis licitum aut illicitum est, obiectiones factas soluēdo. Sic enim de huiusmodi cambijs sermone completo, ad alia proposita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandam campsoriam, oportet sumere ex primo politicorum, eius vestigia sequēdo. ¶ Sciendum igitur inde est, q̄ rei vsus per se est duplex scilicet proprius ⁊ communis, seu primarius ⁊ secundarius. Est autem proprius cuiuscq̄ (siue naturalis siue artificialis) rei vsus ille, ad quem ex ipsa rei natura primo ordinatur: vt vestis ad vestitum, panis ad esum, et vinum ad potum ⁊c. Communis autem siue secundarius est, quo res inquātum talis, alteri tamen a primo fine applicatur: vt commutatio respectu calcei aut tritici, ⁊ aliorum huiusmodi. Calceus ēm quum venditur, inquantū calceus consideratur (non enim ꝓ simplici pelle venditur) non tū propter vēditionem est calceus, sed ꝓpter calceationem, ⁊ sic de aliis. ¶ Quemadmodum ergo ceterorū, sic ⁊ numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio ꝓ rebus venalibus necessarijs. ſ. ad vitam humanam scilicet tritico, panno, aromatibus ⁊c. propter huiusmodi enim cōmutationes numisma inuentum esse constat: dum ea que vni patrie desunt, aliunde haberi non possent, nisi datis ꝓ eis equipalentibus, ⁊ multum incommodi esset res semper transferre equales. Ob hoc enim aurum, argentum, es, ⁊ quicquid eiusmodi est facile portatile ⁊ vtile, statuerunt commutandis rebus adequatum iri, et propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitum est, in testimonium qualitatis ⁊ ponderis, sicut et ceteris mensuris publicis cōsueuit signum impriui testans earum iustificationem. ¶ Secundus autem numismatis vsus est commutatio ꝓ alio numismate: vt ducati aurei ꝓ carlenis. Non enim propter hoc factū est, et tamen hanc commutationē subit, non inquantum aurum aut es absolute, sed inquātum numisma: vt communa experientia docet. Ista aūt videtur hec commutatio ex inequalitate numismatum: pū vel ad supplendam rei naturalis equalitatem, ad numisma magis paruula numismata addebant: vel habēti maius minora erāt cōmodiora. aut econuerso. Lucrū aūt ex numismatū cōmutatione primo quidem (vt philosophus ibidem dicit) casu euenisse videtur: dum accidit aliquid pura aureum numisma, plus alicubi estimari, sicq̄ ꝓ illo plura erea dari ibi quam dentur ibi vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca



ductum fuit. Humana deinde industria artificiose circa huiusmodi numismatū commutationes lucri vias cōposuit: sicq; ars cāpsoria contexta est. Unde nihil aliud cāpsoria est q̄ negociatio in commutatione numismatum: materia siquidē z actus z finis eius, sufficienter in hoc explicant: vt pater. ¶ Quāuis aūt a philosopho campsoria vituperetur, z ratione materie: quia tm̄ numismata tractāt, a proprio numismatis vsu diuertēs: z ratione finis: q̄ lucri gratia, q̄ fine caret: z vtriusq; simul: quia pecunie vt instrumenta economice z politice, habende querendeq; sunt nō ꝓpter se sicut nec quodcūq; aliud organū per se appetitur. Si tamē ex hominis cāpsoria fine honesteturꝫ vtpote ad familie z status sui decentem sustentationem ordinata, licita est. quēadmodū z alie negociationes. Pōt em̄ id q̄ solitarie consideratum cōsonum non videtur, ex adiuncto fine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, que absolute repellenda est: si tamen addatur propter iustitiam ꝛc, precipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem vituperabilis ex fine medicātium reddi potest, dum lucri causa medentur. ¶ Quum ergo experientia teste pateat, q̄ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent nisi mercatores essent: z ipsi nō commode possint, absq; cambiis negocia sua exercere, necessarium z honestum est campsoriam in ciuitatibus esse. nō quatenus pure campsoria est: sed quatenus economice politiceq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campsores nedum possunt seruare se indemnes, sed etiā lucrari z industrie rationem habere: quum negociationi licite z vtili reipublice illam apponant.

¶ Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri: vt rectitudo seruetur. Cap. vj.

**VOn solum** Autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit. sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est: omissis tamen singularibus, que scientifice determinationi non subiunt. Quum ergo campsoria circa commutationem numismatum versetur, necesse est iustitie commutatiue canones in ea seruari, sicut z in ceteris commutationibus. ¶ Ex quinto vero ethi. patet quod vniuersalis regula commutationum est, vt seruetur eq̄litas reiad rem: vt scilicet equale sit datum accepto z econuerso. vnde si cōmutatio numismarū iusta esse debet, equalis valoris oportet esse commutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiam numismatum z locorum z temporum, ideo potest equalitate salua lucrum, puenire cāpsoribus. Quod quomodo contingat, videri potest, si predictas differentias scrutari fuerimus. Numisma igitur quum vbiq; duplex esse consueuerit (scilicet expendibile ibidem, z non expendibile ibidem) contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile pro non expendibili, aut pro expēdibili. ¶ Et vtrūq; horum contingit dupliciter: aut dando numisma melius commodius, z magis amatum communiter, pro minus bono, commodo z amato: vt aureum pro argenteo vili, vel ereo ꝛc. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco z similiter pro eodem vel alio tempore. ¶ Et q̄ simplicia priora z certiora compositis sunt, a primis inchoandum est. nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantum est ex parte cōmutationis oportet numismata commutanda equalis valoris esse: q̄m vtrūq; lege aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluatur in commutatione equalitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamen ex parte qualitatis numismatum in se vel in ordine ad campsorem, q̄ sit hec commutatio iusta, numisma minoris p̄ tij absolute dando. Et hoc est quando campsor dat bonam monetam pro mala non falsa aut defectiua: vt ducatos aureos pro argēteis, que vix argenti nomen merentur. Tūc enim licet campsor det minus in aurea pecunia q̄m accipiens det in illa moneta: equalitas tamen seruatur ex eo, quod centum ducati in moneta sic bona et ponderili equiualēt centum z duobus (verbi gratia) in moneta tam vili: vt patet si conflanda essent numismata, z extrahitate, que potest ex illis percipi in faciendo ea eis vasa, z ex vtilitate expensionis secundum locum z tpm (bona enim numismata quāuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur) z ex periculo: quoniam male monete vtpote exose facile possunt a principibus inexpendibiles reddi, et de facto in prouinciis bene ordinatis z nō orbatis reddunt. ¶ Nec obstat determinatio valoris monetarū per legem: quoniam illa respicit numisma quo ad per se primum vsum eius, qui est commutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine statuitur, q̄ō aureus ducatus z nonaginta solidi in commutationibus economicis z politicis equiualeant: in quibus pecunie pro rebus cōmutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientū iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam ꝛc, diuiditur: vt experientia testatur. ¶ Similiter quoq; seruatur equalitas si quis commutans numismata minus dat pro eo q̄ [illegible] ida a se numismata commodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rem carius q̄m absolute valeat, ex eo q̄ vendenti commodior est. Unde habens ducatum aureum, si a volente commutare paruam monetam pro illo, solidum vnum exigat, quia ille sibi commodior non peccat. Qui tamē non vult absq; lucro commutare ducatos ianuenses pro aliis ducatis eque pretiosis z sibi commodis, quia petenti commutationem cōmodiores sunt ianuenses ad deauranda sua vasa, peccare videtur: eo quod vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campsorum expensis aliquid plus accipitur, sed aliūde (vt patet) ideo cuilibet ex istis, causis licet in huiusmodi cambijs minus pecunie dare q̄m accipere. Campsori aūt vltra hec licitū est in cambio minuto (etiam si meliorem z commodiorem q̄m det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas ꝛc, vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat commutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo q̄ non solum haberi potest ratio materie z commodi, sed etiā extraneitatis: qua fit vt tales pecunie in tali commutatione multum a numismatis ratione declinantes, quasi vt res quedam commutentur. Duplici em̄ existente pretio numismatis (scilicet tanti q̄ tanti) est res pura aurum, z inquantum numisma, z secundo excedente primū, ex hoc quod aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est, numismatis ꝓtij ibi perdit, magisq; vt res quedam commutanda venit: quā tm̄ campsori in locis vbi numismatis pretium obtinet procurans habere, ipsam commutando multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione equalitas seruanda, pensata q̄titate extraneitatis, z aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

**Loci autem** Differentia tripliciter potest omnibus p dictis commutationibus admisceri. Ex loco enim existente, z dante suas pecunias mediolani, z recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro mediolano, aut pro alio loco vbi accipiens cambium habet pecunias (puta lugduno) aut pro vtroq; simul.

¶ Si contractus fit primo modo. f. mediolani z pro mediolano, tunc quum accipiens cambium ex vi talis cōtractus teneatur mediolani dare pecunias quas commutat, nulla diuersitatis locorū ratio habenda est: sed tanq̄m cambium manuale agendum est, eorum que supradicta sunt rationem habendo. Ex eo tm̄ q̄ accipiens cambiū vult se liberare ab obligatione z onere periculo deuehēde pecunie ex loco vbi habet mediolanū, z campsor vult hec subire, licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis z conductionis spectat q̄m cambij: z ideo iuxta eorum canones reguletur si accidat. Quod tamen raro credo euenire.

¶ Si vero contractus fit secundo modo. f. mediolani quidem, sed pro lugduno, tunc nulla mediolani ratio habenda est: sicut nec in cōtractu emptionis, quo absentes merces ꝓ loco in quo sunt, emūtur. Oportet enim loci cui et tēporis ꝓ quo cōtractus fit, rationem habere, nō in quo fit, si ꝓ alio loco aut tpe tantū contractus fit: vt inf̄ic proponitur. Et hoc siue certificetur mediolani cōmutatio contractando veri similē pretiū loci, p quo fit. ¶ Et q̄uis talis mediolani cambij nūq̄ forte fiat: fieri tm̄ posset hoc modo, q̄ petro habente venetijs venetā monetā, z egenti mediolani centū ducatis, campsor mediolani det centum ducatos aureos recepturus de illa moneta venetijs tm̄ quantū venetijs ꝓ illis cōmutat in cābio manuali, ex nō in cursu cābioꝝ q̄ fiunt ꝓ locis distantibus. Sicut etiā [illegible] existens in villa emit ab his q̄ sunt in ciuitate tanti quanti vendunt in villa vbi assignat, z non quanti venditur assignādū mediolani.

¶ Si aūt contractus fiat tertio modo (vt cōiter accidit. f. mediolani pro mediolano [illegible] simul) tunc vtriusq; loci simul, ac per hoc distantie [illegible] periculorūm expensarūq; intercedentiū adhibenda est ratio: sicut z in contractu emptionis. Constat enim q̄ aromata alexandrie, assignanda tanue, empta atq; soluta vt ianuam deuehi [illegible] longe minus valent q̄m si manualiter tanue assignarentur: quia res conducenda a tanta distantia, cum tot periculis z expensis ꝛc, longe minoris est tanuensibus, semper conducta, et tot periculis expensisq; libera. Et hoc modo in contractu commutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit z oportet adequare, vt loci conditiones in ordine ad alium locū ex vna parte computentur. Sicq; fiet, vt si centum ducatis aureis mediolani, trecenti argentei lugdunēses adequarētur lugduni assignati ducēti z nonaginta forte ad equanī, cōcurrentibus etiā aliis supradictis rationibus: z forte pauciores. Ultra hoc siqdē sunt q̄ducēta cū periculis z expēsis, q̄m manualiter habita. ¶ Nec obstat q̄ cāpsor mediolanēsis habet fratrē aut factorē lugduni aut olim erat lugduni tāta summā pecunie expēsurus ꝓ aliis suis negotijs, hec em̄ ola [illegible] cidēs se habēt ad cōtractū naturā, in cuius equalitate iustitia cōsistit. Quid em̄ ad cōtractus cōmutatiuos, in q̄b⁹ equalitatē rei ad rē fieri opz, si ex iduſtria mea, aut casu ego affines habeo i diuersis locis, aut ministros fere gratis inuenio, z exinde, vtar⁹ ministrorūq; expēsas lucrās diues fio, dummodo rerum conditionibus pēfatis equa fiat commutatio.

**De tēporis** Eūt differētia, bimēbris tm̄ distinctio cōsideranda est. f. ꝓsentis tm̄, aut futuri tm̄: vtriusq; em̄ simul ratio habita nulla iusta diuersitatē pretij in commutationibus facit, vt infra patebit. Potest ergo in cōmutatione numismatū iuxta tps contractus equalitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambiū, siue nō: z siue in eodē loco sit equualens reddēdum siue alibi, locorū tm̄ ratione habita. Unde potest cāpsor dans aureos z recepturus alibi monetā vel econuerso, certificare quātitatē reddēde pecunie, ac si tūc manualis cōmutatio fieret. Pōt z futuri tpis quo scilicet assignatio reddēde pecunie erit, rationem habere. Et hoc dupliciter, aut incerte cōmutationē relinquēdo: vt scilicet pro centū aureis nūc datis teneat accipiēs post duos mēses dare tot argēteos, quot post illos duos mēses equalebūt centum aureis, aut certificādo cōmutationē: vt. f. habito respectu ad futuras cōmutationes post duos mēses, stabilitat nūc cōmutatio cōmensurata illo, ita q̄ parū plus aut parū minus verisimiliter credatur cōmutāda esse talia numismata. Ut si credit q̄ hinc ad duos mēses quum assignanda erit pecunia ab accipiēte cābium 100. aureis equualebūt. 1000. argētei vel. 1000. z 20. potest etiāmūc certificari cōmutatio q̄ pro centū aureis datis teneat accipiens assignare tunc. 1000. z 10. argenteos. siue plus siue minus tūc contingat cōmuniter assignari. ¶ Patēt aūt hec ex aliis cōmutationibus: vt in cōtractu emptionis ret assignāde futuro tpe manifestū est, z habet expresse extra de vsuris. ca. nauiganti. in secūdo casu, in ista em̄ cōmutatione numismatū tps assignādi numismatis attēdit. Nec aliqd plus aut minus fiet: dixim⁹, ex eo q̄ pius cāpsor sua numismata dat. ¶ Utriusq; aūt tpis simul differētia nullam diuersitatē videt in q̄buscunq; cōmutationibus facere. sicut vtriusq; loci: q̄m res in tpe futuro dāda nō est deterioris cōditionis ex hoc, q̄ absens a ꝓsenti, z reducenda ad ꝓsens, sicut res in loco distāti ex hoc q̄ reducēda ad locū ꝓsentē. Nec subiacet periculis, z expēsis, industrie aut ministris, vt ad presens fm tps fiat, sicut fm locum. ¶ Nisi dicat q̄ subiacet periculo petitionis: q̄ potest moti debitor, aut interim pauper effici ꝛc. Sed hec pericula pro nihilo in cōmutabilibus reputari patet. tū ex eo q̄ aut tam rara sunt, q̄ cōsilio nō subsunt (vt de statibus detectione dicit infra tam breue tps) aut talia sunt, q̄ etiā si accideret, adhuc tuti essent creditores: vt de morte, z huiusmodi patet. Tum q̄ ex mutuis et aliis cōmutationibus ex experientia teste patet, huiusmodi pericula nō consideranda esse, non em̄ q̄ mutuat aut vēdit licite aliqd, plus exigit propter huiusmodi pericula, q̄m in tpis dilatione possunt accidere vendendo ad tps aut mutuādo. Et q̄ breuitas z prolixitas tpis, differētiunt tpalis distantie, cōsequens est, q̄ nec in cābijs, nec in aliis cōmutationibus ex quātitate tpis aliqua conditio rei cōmutande accedat per se, ex qua possit vilior aut pretiosior iuste estimari. Notanter aūt dico p se: q̄m per accidens contingit res equalis bonitatis eodem tpe assignanda, diuersa notabiliter habere pretia z iuste, vt si triticum assignandū mense iulij, ianuario precedente emat iuxta estimationē cōmunem pretij assignationis tpis futuri, z deinde mēse martij subitis exortis bellis credat vnl to plus vendendū, fiet aliud ꝓtiū pro eodē tpe ab alijs emēt̄bus: z si in mēse maij cōtingat bella augeri, aut spicas grādinibus pecu [illegible] ac, augebit ꝓtium pro illomet tpe. Sicl hoc nō operatur tpis ꝓ breuitas aut breuitas: sed euēt [illegible] ꝗbus res estimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. ¶ Unde si. [illegible] ularis illa opinio, dicēs in cōmutationibus prolixitatis tpis ratiōnem haberi posse nō [illegible] ratione tpis, sed q̄ res in tpe prolixiore cō [illegible] derata minus valet ꝛc, a veritate deuiat in hoc: q̄m res nec ex eo [illegible] in tpe, nec ex eo q̄ in tanto tpe sumpta cōmutatur, estimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali euentu in tpe: puta bello, penuria, aut abūd [illegible] itia ꝛc. Ex hoc vero q̄ pecunie diutius occupate sunt tenende in hac cōmutatione, res cōmutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio [illegible] dātur: vt san. tho. expresse dicit in secunda secunde. q. 78. ar. 2. ad primū. asserens q̄ mercator vendens rem aliquam ad tēpus, nō potest vendere plus communi pretio ex hoc q̄ pecunias suas mortuas tanto tpe tenebit. Et si hoc licitum diceretur, iam vsura non esset dānata in vēditione ad tempus ꝛc. ¶ Q̄z autem merces carius emant, que citius cōmutāde sunt, proposito nō obstat: q̄m celerior venalitas estimata, a maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res aūt ḡto magis necessaria aut vsitata alicubi, tanto ibi est pretiosior, z ideo merito ibi carius a primo vendit, et a mercatore emit reuendenda. In rem igit̄ commutandā redundātem conditionem aliquā sub tpe, ex qua res cōmuniter pretiosior aut vilior estimet, z non quanto tpe pecunia occupet, comutationum natura pensat: que equalitatē rei ad rem exigit sic longissimo adiuncto tempore, ac si manualiter cōmutatio perficeretur. Propter q̄ campsoribus non licet mēsurare tps medium inter dationem z acceptionem aut rem seu pecuniam prolixiori tempore dandam vilius estimare: q̄uis liceat in dando equalitatem commutationi statuere, iuxta presentem estimationem de futuri temporis cōmutationibus: que fm diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut z in ceteris commutationibus.

¶ An cambia ꝓposita sint vere cambia z iustificata. Caput. vij.

**FAcile aūt** Est ex predictis videre an p̄dicti cōtractus a cāpsoribus nuper inuenti (de q̄bus questio ꝓsens est) sint vere cambia, et iuste fiant. Quum em̄ cābij cōtractus consistat in cōmutatione numismatū, z in proprijs casibus nulla alia cōmutatio nisi numismatū fiat, consequēs est, q̄ predicti contractus ex sua forma vere cābia sint: diuersoum tamen graduum. ¶ Quadrifariā nāq; numismatum cōmutatio in huiusmodi cambijs fit. Aut totaliter: vt fit in cābio bugēsi z lōdrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri cōtingit (q̄uis non semp) in cābio lugdunēsi, in quo marcha auri accipit in tribus monetis. f. scutis, aureis z argenteis ꝛc, z contingit q̄ dans dat etiā scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cābijs infra italiā, in q̄bus numisma datū ab accipiendo parum aut nihil q̄nq; differt, propter proximitatem locorum z cōmunicationem in nūmis. Aut omnino nihil: vt fieri cōtingit z in italia z forte extra, q̄si nulla ratione habita qualitatis numismatū, sed sola q̄titate date z accipiende pecunie in alio loco pensata, cambium dicitur fieri, vt quum petro habenti rome pecunias suas, z egēti mediolani, 1000. ducatis, campsor dat mediolani. 1000. ducatos pro 1000. z 10. verbi gratia, assignādis sibi rome. ¶ Et in primis quidem tribus modis, quum cōmutatio numismatū semper interuenit, licet plus z minus, contractus cambij saluatur. In quarto aūt modo cambij nomē non nisi equiuoce saluari videt: nulla siquidem tbi numismatū cōmutatio in pactum ducitur, z manifeste patet, q̄ cōtractus cōmutationis numismatum non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum cōmutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantiū ille, qui si manualis cōmutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat aūt q̄ si cāpsor mediolani pro datis. 1000. ducatis darent. 1000. z 10. ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi q̄ alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositū. Propter q̄, videt q̄ cōtractus iste mutui sit, sed cambij nōie palliatus: ac p hoc non licet lucrari cāpsori ex eo, sed se tm̄ seruare indemnē: vt superius de mutuātibus pro locis remotis declaratum est. ¶ Si quis tm̄ diligenter cōtractum cōsideret, videbit nec mutui nec cābij proprie cōtractum esse: sed contractū quasi emptionis z venditionis, per quandā analogiā ad cābia ptinentem. Cuius em̄ in cōtractu hoc numisma pro numismate non cōmutet, cōmutat tm̄ numisma ꝓsens cū numismate distante localiter. Et numisma in hac cōmutatione, materialiter z vt res quedā accipit: commutatur em̄ vt res tanti pretij ꝓsens cū re equali distāte, habita vtriusq; ratione loci. Constat aūt q̄ res distans a mediolano vilior est mediolanensibus (scilicet mediolani sita, propter expensas z pericula z cetera advehendum ipsam requisita. Unde quemadmodum emit pecunia in naui fluctuāte cōstituta minus q̄m absolute valeat (q̄ non emit in ꝑtum pecunia, sed in ꝑtum res tanti pretij sub tali periculo cōstituta, z sicut pecunia debita ioanni a malo debitore emitur a petro minus q̄m valeat (q̄ est res sub tali labore possidendi constituta) sic pecunia absens inquantum res subiacens periculo et expensis delationis emitur minus, quam absolute in se valeat. Et propterea nec mutui nec cambij contractus iste est proprie: sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res ꝓsens et res absens q̄ cōmutant. numismata sunt. ¶ Et q̄ hic contractus ꝓ modū cōditionis oibus supradictis adest, ideo pensandus est

Universidad de Deusto
Biblioteca



ſr ceteris. ¶ Juſtitia vero in his cãbijs tunc erit, quando nec exceſſus fiet in eſtimãdo, ſed penſatis conditionibus numiſmatum ex qualitate ⁊ diſtantia ⁊ aliis ad rem facientibus ⁊ induſtrie ratione habita, equa fiet commutatio. Seruabitur autem hoc quando ſim cõmunem eſtimationem commutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitriũ inuitatũ fuerit: nec temporis prolixitas aut brevitas penſabitur: ſed ſemper in veri eſtimatione pretij ſtabitur, ſiue celo ſiue tarde pecunia aſſignanda ſit. Si eñ hoc defuerit, vſura eſt ratione impliciti mutui: ſicut in venditione plus iuſto pretio ad tps. Si autem primum deeſſe contigerit, vſura quidem non eſt ſed iniuſtũ lucrum, ⁊ reſtitutione obnoxiũ: ſicut qñ res plus iuſto p̃ tio venditur. ℞ Unde propoſita cambia, ſi ſeruatis his duabus cõditionibus neceſſarijs ad iuſtificationem etiam ceterarum cõmutationum celebrãtur, iuſte fieri poſſunt. ¶ Ex his autem patet nõ licere campſoribus aduenticijs nundinis brugenſibus vel londrenſibus, debitori tunc ex accepto primo cambio dilationem ſolutionis concedere vſq; ad ſequentes nundinas, ⁊ ex hoc plus recipere q̃ primo deberet, aut paliſci ſibi deberi ſicut in ſequentibus nũdinis cambia current: hic eñ eſt contractus mutui cũ ſpe lucri ſolo cambij noie fultus: ⁊ prolixitatis temporis ratio manifeſte habetur. ¶ Campſoribus quoq; p lugduno vel alio loco: aurea prolixitatem aut brevitatem tẽporis medij inter dationem ⁊ acceptionem marchã auri aut reddẽdã quãcũq; monetã plus ⁊ minus eſtimantibus, eterna ex hoc paratur dãnatio: vtpote vſurarijs. ¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, q̃ ſufficiens ſignum iniuſti cõtract⁹, non eſt minus dare p cambio multo interiacẽte tẽpore vſq; ad nũdinas, ⁊ plus dare qñ proxime ſunt nundine: quoniam conſeruato hoc q̃uis prima facie introducta, videatur pro habenda ratione tẽporis medij, quo accipiens pecunias mediolani redditurus in nũdinis lugduni vtitur illis pecunijs acceptis: perſpicacius tamen ſcrutantibus occurrit, q̃ conſuetudo hec introduci potuit propter inuentionem aut non inuentionem campſorum tenentiũ loca qua ſi venditorum: vel propter multitudinem aut paucitatem eorum. ¶ Propter quod ſciendum eſt, q̃ in huiuſmodi cambijs accipientes mediolani pecunias pro aſſignanda marcha auri lugduni in mundinis, qui ſunt quaſi venditores marche auri abſentis loco et tẽpore, cõmuniter cũ ſuo dãno cãbiũ hoc faciunt: ſcientes ſemper q̃tũ dãni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit conſequenter, q̃ nullus ſimpliciter loquendo inuenitur qualis venditor in huiuſmodi cãbijs: ſicut nec in quacũq; alia cõmutatione, in qua certum eſt venditorem dãnificari. Nec ꝓpterea cẽſenda eſt illicita cõmutatio: q. ſ. venditor nocumentũ incurrit: q̃ dñm̃ res abſens vel preſens vẽdatur iuſto p̃tio. Setus eſt licitus, q̃cũq; pars inde nocumentum incurrat. ℞ Ex hac quoq; eadẽ radice prouenit, q̃ ſi cẽtũ inueniuntur quaſi vẽditores in iſtis cãbijs q̃ mercatores egent pecunijs, ⁊ volũt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali dãno q̃ a maiori lucro vel cõmodo abſtinere, quod ex accepta pecunia paratum vel acquirendum ſperant. Unde niſi eſſet huiuſmodi indigẽtia pecuniarum cũ intermedio tẽpore, quo negociationibus ſuis ꝓuidere ex acceptis pecunijs poſſent illi q̃ ſunt quaſi vẽditores, nullus vnq̃ inueniret quaſi vẽditor in iſtis cãbijs. Queadmodũ ergo tps intermedij eſt occaſio, q̃ inueniantur quaſi vẽditores, ita multum tps intermedij eſt occaſio multorum venditoũ cõiter, ⁊ paucũ tps multorũ emptoũ. Ac per hoc multo interiacente tẽpore, propter abundãtiam venditorum ratio nabiliter minus datur a ſoluẽtibus, q̃ ſunt quaſi emẽtes marchas abſentes: ⁊ modico interiacente tpe, ꝓpter abundãtiã emptorum plus ab eiſdem quaſi ementibus ſoluitur. Adeoq; dicuntur abundare quandoq; emptores ꝓpe nũdinas, vt nihil lucrentur, imo cũ dãno ſuo cãbiũ faciãt: q; nõ inueniuntur vẽditores: ⁊ hoc contingit qñ friget negotiatoria ars. Unde quũ Setus cãbioꝝ huiuſmodi abſtracta iſta tẽporũ differẽtia liciti ſint (vt ex dictis ⁊ dicendis patere põt) ⁊ hec tẽporis differentia dãnari non poſſit, q̃ predicto modo ſaluari põt, reſtat q̃ ſi pẽſata loci abſentia ⁊c. alias iuſte fiat talis numiſmatũ cõmutatio, iniuſti iudicari nõ debent contractus tales. ℞ Uõ ſi plenius vis cõſpicere, finge lanas vel quãlibet aliã rem abſentẽ loco, vẽdi; emi in huiuſmodi cõtractibus: videbis eñ clarius veritatem: q̃m quũ numiſmatũ cõmutatio tractatur, inter numinos hinc ⁊ inde mens poſita, ſemper ad mutuũ cõtractus declinare conſueuit. ℞ Utrũ autem de facto moderatum ſit lucrũ, q̃ ex huiuſmodi cãbijs reportatur, ſcientifice non ſubeſt deciſioni, q̃ ad ſingularia non deſcendit. Illud tamen rationi conſentaneum videtur q̃ moderatum cenſendũ ſit lucrum quod communis conſuetudo approbatur, ſ. cambia fiant ſecundum q̃ tunc currũt ꝓ locis illis communiter, penſanda autẽ diligenter ⁊ applicanda ſub

uliter hec ſunt cambijs ꝓ bruges ⁊ londres ⁊c.

**Hec obſtant** Predictis rationes ad oppoſitũ in tertio capitulo adducte. Falſum ſiquidem ſupponit prima, q̃ cambia hec fiant in fraudem vſurarũ: imo ꝓ cõmuni bono mercatorũ ſunt introducta. Nec ex eo q̃ petrus non mutuaret pecuniam, qui cõmutare ꝓpter ſpem lucri eſt paratus peccat: quoniam nec opus nec ꝓpoſitio deformitatem continet, q̃ non tenetur ad mutuum, ⁊ iuſtis cõmutabilibus vacat.

¶ Secunda vero ratio concludit non illicitos contractus, ſed illam temporis conditionem non poſſe apponi ſine vſure vitio: ſicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia aũt, cambia hec nõ ſubtiliter ſcrutatur: q̃ campſor emẽtis rem in futuro aſſignandam magis q̃ vendentis rem conſeruãdam aut transferendam locum tenet in vtroq; modo cambij, q̃uis etſi in ſecundo modo videatur vendere ducatũ ex hoc q̃ eſtimat ipſum. 52. groſſis, ſecundum tñ veritatem emit tot groſſos flandrẽſes bruges aſſignandos vno ducato. Illa ſiquidem eſtimatio ducati concurrit ibi vt modus computandi facilius q̃titatẽ ducatorũ ⁊ groſſorum commutandorum, ⁊ non vt ducati venalis pretium. ℞ Eſt autem inter pactatio hec merito admittenda, ex eo q̃ ipſi contractũ realis ſeu veri cambij dicunt ſe facere, qui tali modo interpretandus eſt vt iuſtitiam contineat: cambij ſiquidem nomen ſenſum hunc admittit. ¶ Quid ergo de cambijs his ⁊ de recitatis opinionibus ſentiendum ſit, ex dictis manifeſtum eſt. Nunc ad reliq̃ cambia ex parte accipientium propoſita tranſeamus.

¶ De aliis cambijs propoſitis ex parte accipiẽtiũ cãbia. Ca. vij.

**Reliqua** Igitur in fine primi capituli propoſita cãbia examinando, diſtinguẽdum videtur: ⁊ dicendum q̃d de facto ſit, ⁊ q̃d poſſit fieri. Aliter ſiquidem hec cãbia fieri ex eoꝝ verbis percipitur, aliter fieri poſſent. ¶ Cõſiderãdo ergo q̃d ſit, olia illa cãbia ex parte non cãpſoꝝ, ſed petri dantis pecuniã campſori alibi ſibi aſſignandam, iniuſta eſſe videntur p ſe loquendo: quia eñ campſor non accipiat pecuniam a petro in fauorem ſui, ſed petri cui aſſignanda eſt alibi, nulla equitas cenſet cãpſorem ex hoc dãnum aliquod pati. ℞ Pateretur autem in his cãbijs dãnum ad minus duplex. Primũ eſt, q̃ ſeruitiũ ſuum quo pecunias mediolani acceptas florẽtie perinde actuto delatas aſſignat, ⁊ remuneratum remanet, ⁊ tamen ſeruitiũ mercenarium eſt. Secundũ eſt, q̃ plus dat aut dabit campſori vt ſperat petrus q̃ acceperit: q̃m florentie vbi aſſignantur. Unde cãpſor ſi ſe indẽnem quo ad hoc ſeruare debet, deberet mittere eos florentiam, ⁊ ſic expenſarum dampnum maius incurrere: alioquin expendendo eos extra florentiã conſtat q̃ plus dat q̃ acceperit. Et hec duo tribus primis modis locũ habent: in alijs aũt tribus, in q̃b⁹ vltra predicta petrus vult. 4. ducatos vltra illos, 100. 3ti dãnum campſori adiungitur. ℞ Dixi aũt, hec eſſe illicita ſm q̃ fiunt: q; hmõi homines exigunt hec a cãpſoribus (vt vi;) ꝓpter vſuz pecunie quam dant, in tẽpore medio a dationem vſq; ad aſſignationẽ. Dicunt. n. cãpſori, tu lucraberis cum his pecunijs interim, ⁊ negocijs tuis eas accommodabis. ⁊ ꝓpterea volo ⁊ ego aliquid commodi. Sic q̃ lucrũ ex induſtria campſoris nõ ex pecunijs prouenientis iniuſte penſando lucrari volũt nõ abſq; vſura. ℞ Dixi autem per ſe loquendo: qm̃ per accidens contingit abſq; culpa hec fieri. vtpote 3° caſu q̃buſdam vr. ſi petrus ex abuſione mercatoꝝ ⁊ campſor neſcire põt ẽptum ducati ſui florentie valẽt, ⁊ ſic egens pecunie ſuis ibi, conjectari uſtũ prout cambia valebunt tunc, non exipe lucri: ⁊ ſic quũ cõſueuerint ad primã petentiũ vocem cãpſores ſeruitium ſuum gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambij cõtractum ſecũ velle inire depoſcant, ⁊ ſic equalem ꝓ mittunt florentie ſummam pecunie. videtur poſſe tranſire. Quamuis enim hoc faciant campſores ꝓpter vſum pecunie: quia tamen eoꝝ ſeruitiũ in his oneroſum non eſt, q̃ omnino mittunt ꝓ aliis negocijs ⁊ cambijs ⁊ miniſtris ſoluunt, parũ ⁊ cõſueum ꝓ nihilo haberi videtur. ſic[illegible] pignus dati. ſan. th. dicit.

**Siaũt** Dec[illegible]ijs his loquamur vt fieri poſſunt. q̃. ſ. petr⁹ p[illegible]t emere mediolani a campſore. 100. ducatos florẽtinos aſſign[illegible]os florẽtie. vel cõmutare numiſmata ibi tate numiſmat[illegible]ãtia loco ꝓ (vt de Setibꝰ cãpſoriũ diximus) tũc oia cãbia ꝓdicta iuſte fieri poſſent: qm̃ ꝓtingit interdũ. 100. ⁊ duos emi alibi. 130. vt ex dictis patet. ℞ Hec obſtat. q̃ petrus nõ intẽdat pecuniã abſentẽ preſentẽ facere, ſed potius preſentẽ abſentare q̃m ex induſtria petri hoc prouenit q̃ abſentaturus pecuniã ſuã expenſit eã tali cõmutationi numiſmatũ, aut cõtractui emptionis rei abſt



gnande in ſto loco, vt ſic vbi cũ damno ſuo trãſtuliſſet ea ſimpliciter, ꝓ tali negotiatione trãſferat cũ lucro. Hec eſt hec induſtria dãnabilis tãq; in fraudẽ inuẽta, ſed laudabilis tanq; admiẽtina viarũ inſtarũ ⁊ vtiliũ ſimul. vnde puer. ca. xj. dicit, ſimulator: decipit amicũ ſuũ. iuſti aũt liberabunt ſcientia. ¶ Et qm̃ multos contingit eſſe volẽtes trãſferre pecunias ſuas de loco ad locũ, ⁊ audiẽtes alios ex huiuſmodi trãſtione lucrari ſaltẽ ꝓpter varietatem monetarũ, ⁊ neſciẽtes diſtinguere cõtractũ ſimplicis trãſlationis ab huiuſmodi cõtractibus cõmutationũ. ⁊ cõfuſe intẽdentes licite lucrari nõ ex vſu pecunie quã dant cãpſori, ſed ex cãbio ex quo credũt alios lucrari. nõ videt q̃ iſti ſint dãnãdi, ſed in melioꝛẽ partẽ eorũ potius cõtractus ſint interpretandi. Ex hoc eñ q̃ ex cãbio dicũt velle lucrũ. ⁊ cõtractũ quẽ neſciũt ſe velle inire, inſinuare videnꝛ: ꝓſertim ſi arguãt, ideo ſe hoc lucrũ velle, q̃ ſi ipſi cãpſores ecõuerſo contractũ talem cũ eis facere ẽt, manus lucrum exigerent. Ex hoc eñ iam manifeſte patet, q̃ cõtractus cãpſoriꝰ ſupradictos iure intendunt: ⁊ tanto iuſtius q̃to minus q̃ cãpſores. ℞ Accedit ad hec q̃ nõ videt verũ, q̃ de facto cõmuniter volẽtes ſuas pecunias trãſferre cũ lucro, dicãt ſe hoc ꝓ vſu pecunie velle: ſed forte aliqui mali ſunt hoc dicentes, vel (qꝰ verius puto) verba illa ignoranter a q̃buſdam dicunt credentibus ſe rationabilem cauſam aſſignare. Et ſiquidẽ ignoranter aſſignãtes huiuſmodi rationẽ, intendãt contractũ cambij inire, ⁊ ꝓpter hoc lucrum referre, cuius in ratione aſſignãda errent: iniuſtũ tñ non faciunt. Sicut ſi quis credat ſe in cõtractu venditionis ⁊ emptionis licite lucrari, ꝓpter tps quo pecunias ſuas occupatas tenet, ⁊ tamẽ nõ vendit aut emit niſi iuſto pretio. ℞ Signũ aũt ad cognoſcendum q̃ ſunt qui hoc intendant, poteſt accipi duplex. Primũ eſt, ſi in animo habent nullo pacto vſurarijs contractibus ſe immiſcere, ſm vero eſt. ſi aſſignãt aliã rationẽ tangentem contractũ licitum: puta q̃ ita eis licere credunt, ſicut campſoribus. Et hec de cambijs dicta ſint. Mediolani in conuentu ſancte marie gratiarum. Anno ſaluti. 1499. die. 9. decembris. ¶ Hec ſunt pater venerande, que mihi de cambijs ſentienda videntur, ſaluo ſemper omnium melius ſentientium iudicio. Tu ergo perſpicaci ingenio quo polles, dicta ſcrutando perlege, et ſi votis rem parem feci, omnipotenti deo, Uirginiq; thome gratie referantur. Si autem dat veniam: ego enim ſecũdum ingenioli mihi preſtiti vires: quod potui, feci. Bene vale. Finis.

## ¶ De vſura queſtiones ſex.

¶ Utrum in vſura tranſferatur dominium. Queſtio I.

**Queritur** Utrum in vſura trãſferatur dominiũ. ¶ Et videt q̃ ſic. Primo quia cũ homo ſit dominus rerũ exteriorũ per voluntatem, ex volũtaria trãſlatione rei ſue in alterũ, transfertur dñium: ſed accipiens mutuum ſub vſuris, volũtarie transfert plus ſorte in alterum, ergo. ℞ Si dicatur q̃ vſure ſolutio non eſt ſimpliciter volũtaria, et ideo non trãſfert dominiũ. Contra. Voluntariũ mixtũ quale eſt in vſura, eſt volũtarium ſimpliciter, q̃uis non ſit omnino volũtarium, quia habet aliq̃d inuoluntarij admixtũ: vt patet tertio ethi. ⁊ ex eo q̃ ſi q̃ taliter voluntarie cõſentiret actui peccati (puta ſtupro) nõ excuſaret a peccato mortali, qđ nõ poteſt niſi voluntarie cõmitti: q̃uis eſſ̃ male (vbenter, oibus tñ cõſideratis volũtarie hoc eligit. ¶ Preterea. In his que traduñt meri mortis, transferẽ dñium, ergo ⁊ in vſura. Conſequẽtia probat: q; ibi tãto minus eſt de volũtario, q̃to metus mortis maior amiſſione vel defectu rerũ exterio rum inducente ad accipiendũ mutuũ ſub vſuris. Titulus quoq; habendi ⁊ poſſidẽdi iniuſtior eſt in extorquente aliquid metu mortis q̃ in extorquente per vſurarium mutuum. Si ergo ibi trãſferatur dñium, neceſſe eſt hic quoq; transferri.

**In oppoſitum** Eſt [illegible] in ſecunda ſecundæ q. 77.

**Rñdeo.** In hac dubitatione ſunt tres [illegible]mes. Prima eſt tenentiũ in vſura trãſferri dñium. ⁊ hi mouent rationibus adductis. Habetq; opinio hec anti[illegible]ſectatores: vt ſan. tho. in. 4. di. 15. dicit. Sequiq; eã videnꝛ Scotus in. 4. di. 15. q. 2. ar. 3. ⁊ pe. de palu. ibidem. ⁊ glo. 14. q. 4. ſi quis vſuram. ℞ Scõa eſt tenentiũ in vſura transferri dñium aliquoũm. ſ. eoꝝ que vſu cõſumunt: ⁊ aliquoꝝ non. ſ. eoꝝ quoꝝ vſus nõ eſt eoꝝ cõſumptio. Sed q; hec diſtinctio nulla ratione fulcit, ideo diminẽda eſt



noultas hec. Non enim ex qualitate rei per vſuram extorte, oriri poteſt ratio transferendi vel non transferẽdi dominium: cum res data, materialiter cõcurrat in huiuſmodi cõtractibus, ⁊ translatio dñij ex voluntate ⁊ iuſtitia dependeat. ℞ Tertia autem opinio eſt dicentium in vſura non transferri dñium, ⁊ hec habet omnis generis ſectatores. Tenent aũt eã. s. tho. ⁊ bonauentura, hic quidem in. 4. di. 15, ille vero in ſecunde ſecũde. q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hec verba. Siquis domũ vel agrũ alterius ꝑ vſuram extorſiſſet, non ſolum tenetur reſtituere domũ vel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos: q; ſunt fructus rerum quarũ alius eſt dñs: ⁊ ideo ei debentur.

**Etq** Hec opinio iudicio meo rationabilior eſt, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prenotando primo, quod traditio rei ex translatio dominij illius rei non ſunt inſeparabiliter connexe. Contingit enim rem puta veſtem alteri tradere abſq; translatione dominij: quia poteſt multis rationibus tradi in depoſitum ſcilicet vel in pignus ⁊c. Contingit et dominium rei, puta veſtis alteri tradere abſq; ipſius veſtis traditione: vt patet cum donatur alteri res a tertio occupata. Ex hac autem ſeparabilitate manifeſte habetur, quod ad voluntariam traditionem rei non ſequitur neceſſario volũtaria translatio dñij illius rei. Ad qđ eñ nõ ſequitur trãſlatio dominij, fieri nõ poteſt vt ſequatur trãſlatio dñij volũtaria. Cõſtat aũt q̃ voluntariam traditionem rei, dominij trãſlatio non ſequitur: vt patet cum traditur in depoſitum. Nõ comitatur igitur neceſſario voluntaria trãſlatio dominij volũtariã traditionẽ rei. ℞ Ilsoc ergo ſtante arguitur ſic. In vſura aut trãſfertur dominium ex ipſa volũtaria vſure exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroq; ſimul: ſz nihil horũ hoc effic̃t: ergo. Diuiſio eſt ſufficiẽs: qm̃ homo eſt dñs rerũ exteriorum per volũtatẽ: ⁊ in ꝓpoſito neceſſe eſt ſi dñium transferrtur, voluntate ſoluentis vſuras hoc fieri: quoniam conſtat. lege aut quacũq; aliena volũtate hoc nõ cauſari. Uoluntate autem ſoluentis hoc fieri, dupliciter tantum via poteſt: aut per exhibitionem rei. aut per ipſam translationẽ dominij. Aut eñ transfertur dñiũ eo q̃ ſoluens vſuras voluntarie dat vſurario plus ſorte, aut quia intendit transferre dominum illius excreſcentie a ſe in vſurarium, vel ꝓpter vtrũq;. Sed q̃ dñium non transferatur ex vi volũtarie traditionis illius excreſcentie, ex dictis patere poteſt: iam enim patet, q̃ ad hoc nõ ſequitur neceſſario translatio dominij. Ex hoc enim q̃ vſurario do vnum ducatum ꝓ vſura nihil aliud neceſſario cõmuni poteſt, niſi q̃ voluntarie illum ei aſſignem: nec poteſt ex hoc communi q̃ trado illum ad hoc vt ſit ſuus. ℞ Et ſi queratur, ad quid ergo das ducatum illi: in promptu reſpõſio eſt: ego quidẽ do, quia mutuare aliter non vult. Ad quid autem ipſe viderit, qui iniuſte a me hoc vult. ℞ Et cõfirmatur: q; ſicut ſoluens vſuram conſentit in ſolutionem ducati: ⁊ tamen non conſentit in eam in ꝓtum iniuſta eſt (quia nullus patitur iniuſtũ volens: vt dicitur in. v. ethi.) ita cõſentit in nudã traditionem ducati abſq; hoc q̃ conſentiat in translationẽ domini illius. ℞ Quod vero in ſoluente vſuras non ſit intentio transferendi dominiũ, patet ex eo qđ in huiuſmodi partim inuoluntarijs traditionibus q̃to minor abdicatio iuris ꝓprij ſaluari poteſt, tanta cenſenda eſt ⁊ non maior: vt patet de proijciente merces propias in mare orta tempeſtate. Quamuis enim proiectio talis ſit voluntaria, non tamen habẽtur res proiecte pro derelictis: ſed intendit proijciens ſi res caſu ſaluãtur vt ſuas habere. Unde ⁊ delatas a maris impetu in terram ſi quis acciperet, teneretꝝ dño petenti ⁊ oſtendenti ſuas eſſe, libere tradere. Conſtat aũt q̃ minus abdicat a ſe ius qđ habet in re, dãs eam retinendo ſibi dñium, q̃ transferendo dñium, ⁊ reſeruando ſibi tantum ius repetendi: q̃m primum claudit ſecundum, et non econuerſo. ℞ Conſtat quoq; ex dictis, q̃ vſure ſolutio volũtaria ſaluari poteſt abſq; intenta abdicatione dñij: q; aliud eſt volũtarie dare, ⁊ aliud eſt volũtarie dare ad hoc vt ſit ſuum. Non igitur eſt intentio aut voluntas transferendi dñium in ſoluente vſuram. ℞ Et confirmatur: q; quum contra vſurarios omnia iura clament, interpretãda ſunt oia q̃tum veritas permittit in odium eorum, ⁊ ſi res hec penderet ſub dubio, contra vſurarios declinandum eſſet. Liquet autem q̃ translatio dominij multum faueret vſurarijs: ergo non eſt cenſenda, niſi ratio ad hoc cogat: ex ſupradictis autem apparet rationem ad oppoſitum eſſe: ergo. ℞ Et ꝓ hec ſufficienter patet tertium membrum: q̃ ſcilicet in vſura non transferẽ dñium propter vtrũq; ſimul. ſ. voluntariã aſſignationem rei ⁊ intentionẽ trãſferẽdi dñiũ. ¶ Scõo ꝓncipaliter, ꝓbat idẽ ſic. Si in vſura trãſferet dñiũ excreſcẽs agrũ vſurarie nõ teneret ad reſtitutionẽ olim fructuũ, ſed ſatisfaceret reſtituendo agrum vel eius

Universidad de Deusto
Biblioteca



pretiū: sed hoc est falsum ⁊ cōtra oēs: ergo in vsura nō trāsfert dominiū. Cōsequētia in ꝙ sola cōsistit tota difficultas declaratur ex differentia ꝙ est inter cessitatē seruādam in recōpēsatione rei fructificātis ꝙ trāslatū est dño, ⁊ cessitatē seruādā in recōpēsatione eius de ꝙ nō est trāslatū dño. Cū em ager trāsit de domino in dñs quocūq; titulo id fiat, sufficienter satisfit primo dño, si dat sibi tm ẽptū vt substantia agri, pēsata virtute fructificatiua, ⁊ aliis conditionibus ꝙ in cōtractu vēditionis eius pensande fuissent: nec plus exigit iustitia cōmutatiua: qñ seruata equalitate rei ad rem cōpleta est ratio iustitie. Qñ vero ager mutat quidē possessorē, sed non dsim ſm veritatē, nō sufficiēter satisfit dño eius dādo pretiū agri: sed oportet oēs fructus perceptos, ⁊ qui potuissent a diligenti cultore percipi restituere, quia sunt fructus agri cuius alter est dño. Si ergo in vsura trāslatū est dño agri per vsurā extorti sufficienter fieret restitutio dādo agrū tm vel pretiū eſſe, pēsata substantia agri ⁊ eius virtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis: qm vsurarius percepit fructus de re sua. ❡ Et cōfirmatur hoc ex ratione, ꝙ cōstat, q fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō tenetur quis restituere: qr sunt fructus agri sui. Idem ei eadē ratio cū efficax sit, in vi ſtitus vniuersalis ty, multus tenef restituere alteri fructus agri, ppij, nisi em vniuersalis hec verificaref, rō ex particularibus cōficeretur, ⁊ cōsequenter rueret. Si ergo agri per vsurā extorti trāsfertur dñium in vsurariū, sequit ꝙ nō tenebitur ad restōnē fructuū quos per viginti forte annos percepit, qō erat deducēdū. ❡ Si dicatur q in trāslatione dñij oino volūtaria (ꝙlis est vēditio ꝛc.) verū est ꝙ sufficit reddere equalēs agro, sed in translatione inuolūtaria aliqualiter (qualis est vsure solutio) nō sufficit reddere ptiū agri. Hꝫ oportet fructus quoq; perceptos restituere. Hoc nō cuadit: qm tota differentia ex hac ratione assignatur, ppter oſo volūtariū ⁊ volūtarū mixtū. Ex hac aūt differētia nihil aliud ouk, nisi ꝙ vbi trāslatio nō fuit oino volūtaria, oportet nō solū reddere pretiū agri, sed aliquid corrūdēs illi conditioni inuolūtarij: sicut semper in restitutionibus faciendū est. Nec habetur ex ea q teneatur restituere fructus: qua em rōne pōt vnus contineri, q teneatur alios restituere alteri fructus agri propij ⁊ ❡ Si dicatur q restitutio fructuū facieda est non ratione dñij, sed rōne dāni qō patitur ille a quo ager extortus est per vsurā dānificatus siquidē est nō solū in agro, sed in fructibus percipiendis: ex ideo ꝙ ulis vtro; ſq trāslatū sit dñiū, a se, cōpetit tñ repetitio. Hec responsio falso innititur fundamento. Q ꝙ dānificatus in agro sit dānificatus in oībus fructibus percipiendis, sic q restitutio dz adeōre et agrū ⁊ fructus. Tū q: hoc nō hz locū qñ trāsfertur rei fructificandi agrū ⁊ fructus. Tū q: hoc nō hz locū qñ trāsfertur rei fructificandi statim trāslato dño ret, oē dānū aut emolumentū futuris dñiū: q statim trāslato dño ret, oē dānū aut emolumentū futurū dño rei cedit. Tū q: etiā qñ nō trāsfertur dñiū, vniuersaliter, verū nō est. ❡ Ad cuius euidētiā, subtiliter ⁊ breuiter, tāgendū est ꝙ re ⁊ qñ aliqs teneatur ad restitutionē fructuum, ⁊ qñ ẽgre nō. Hoc aūt ex duobus principijs regulātibus restitutiones haberi potest. Primū est, q sufficit restituere simpliciter: scōm est, q aliter restituēdū est dānificato in his ꝙ erāt eius in actu, ⁊ aliter in his ꝙ erāt eius in potentia. ❡ Ex his em habetur, q si ponatur q petrus rapuerit agrū martini, quē subito cōbusserit ac inutilē totaliter reddiderit, ⁊ idē petrus rapuerit similē ⁊ equalē agrū ioannis, quē conseruauerit fertilē ⁊ elapsis. x. annis petrus vtriq; satisfacere velit, non tenetur tm dare martino ẽptū ioannis, sy martino sufficit reddere tm ẽptū valebat ager tempore rapine ⁊ cōbustionis (subintellecta semper satisfactione iniurie ⁊ interesse.) Jo. vero oportet reddere ⁊ agrū ⁊ fructus per decēnū perceptos. Quia quū sufficiat reddere simplū qō simplum ablatum est, ⁊ a martino sit ablatus tantum ager cū fructibus in potentia, q in potentia fructificatiua agri pēsarentur qñ vēderetur ager, sat est reddere tantū ẽptū valebat ager fructificatiuus. Quia vero a ioanne nō tm ablatus est ager, sed fructus actu producti per decēnium occupati sunt, qñ fructus agri nascuntur dño agri, non satisfieret ioanni, si equale agro ⁊ potentie fructificatiue restitueretur: hꝫ oportet equale fructibus actu perceptis reddere. Statim em vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dñio eius q est agri dñs, cuius non possideat: ⁊ ideo oportet tanq; res, q fuerūt actu alterius restituendo recōpēsare. ❡ Ex his autem oībus id qō intēdimus euidēter habetur: q. f. fructus restitutioni obnoxij nō sunt, nisi quia sunt fructus rei, quarū alius est dñs: ita q dñiū fructuū nō qōcūq; sed actuale exigitur ad hoc q fructus agri sint sibi restituēdi. Sed si in vsura transfertur dñiū nec actuale nec potētiale proxime dñiū fructuū remanet apud eū a quo extortus est ager: qr nō remanet actu dñs agri, qui est dominus in potentia proxima fructuū producēdoū. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ex de omnibus fructibus perceptis: sed satisfaciet, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hec vltimo tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut dānificans aliquē in his que habet in poēsia. Vtrūq; autem horum est contra omnes doctores ⁊ veritatem. Fatendum est ergo absolute q in vsura non transfertur dominium.

**Et per hec** Patet risio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima rone patet solutio vtriusq;. Primi quidem quia plus requiritur ad translationem dñij ꝙ volūtaria, traditio illius rei: exigitur em q voluntarie tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod soluens vsuras non facit. ❡ Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus em ꝙuis voluntarie det pecuniā propriā in alterius: nō tñ ad hoc vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transfert dñiū illius a se. Ad dicta. Ad dicta. Ad. ij. apulius. 1500.

¶ Utrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis. (Questio. ij.

**Queritur** Utrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis. ¶ Et videtur quod sic, primo, quia spes principalis alicuius muneris habēdi ex mutuo vsuram pariter iurta illud luc. vj. mutuum date nihil inde sperantes ⁊ communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo. ¶ Preterea. Aliter mutuans male agit, vt patet extra de vsuris, ca. consuluit: ⁊ vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic intercedit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariā prauitatē: ergo talis mutuans est vsurarius mētalis.

**In oppositum** Est commune hominum iudicium, excusans eum qui non vult amplius mutuare amico qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico a quo sperat quod accidente casu remutuabit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium a manu mutuando: et nisi crederet illud futurum, non mutuaret: vt patet ex eo, quod nō vult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, ⁊ tamē secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsura rum mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

**Respondeo.** Ista questio mota fuit coram viba no. iij. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed glosa ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet et secundaria) ⁊ dicit quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria. ¶ Subtilius autem decidendo, occurrit ex dictis san. tho. in. q. de malo. q. xiij. arti. vlt. ad decimumtertium, notādum quod dupliciter aliquid potest a mutuante sperari. Uno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, ⁊ sic quodcūq; munus speretur, illicite speratur. Alio modo vt gratuitum ⁊ absq; aliqua obligatione prestādum: ⁊ sic quodcūq; munus speretur, licite speratur. ❡ Licite autem sperari a mutuante dico quodlibet munus, gratuite ⁊ amicabiliter tribuendum sibi ab eo cui mutuat, etiam si aliqs nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione scilicet ⁊ autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectum benevolentie spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore et solo ipso sufficienter est amat gratuita ⁊ amicabilis recompensatio, ⁊ propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, ⁊ sperare gratuitam remunerationem. Unde si mutuans spe principali affectus benevolentie, nihil illicite sperat, consequens est quod mutuans spe gratuite remunerationis nihil illicite speret. ❡ Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, et ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est quod nihil vltra sortem speretur: et quod sicut rationabiliter a mutuando desistit desperans de restitutione mutuande sortis, ita rationabiliter quoq; desistit desperans de amicabili affectu. Utrumque autem horum mutuanti naturali iure debetur, ꝙuis difformiter; quia primum mutuanti naturali iure debetur, ꝙuis difformiter; quia primum ciuili etiam [illegible] dendum est, secundum naturali gratitudine [illegible]. Autoritas autem ad hoc habetur: differentia assignata [illegible] am a san. tho. inter spem in vsura ⁊ simoniam: scilicet quod qua in simonia id quod datur est christi ⁊ non dantis, ideo nullum munus debet sperari. In vsura vero mutuās dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Et hac siquidem differentia patet, quod de spe principali loquitur: sine qua scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat q etiam in traditione spū alīū, oculus finaliter seu spes secundaria pōt dirigi circa aliquā remunerationem temporalem.



¶ Quum ergo queritur an mutuās sub spe aliquid vltra sortem habendi, aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione et petitione cessante, sit coram deo vsurarius. Absolute quidem responderi potest q vsurarius est: quia questio talis sic proposita sonat spem mutuanti inesse, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortem: quod est illicitum. Sz si addatur titulo questionis ly amicabiliter aut gratuite (vt scilicet queratur: an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequēdi, alias non mutuaturus ꝛc. sit vsurarius) dicendum est q non: quia nihil speratur ex mutuo vltra sortem, hz ex affectu amicabili. ❡ Unde breuiter posset cū distinctione ad ꝙstionem motam dici, q aut talis mutuās sperat aliquid vltra sortē ex mutuo: et sic vsuram cōmittit: aut ex affectu amicabili etus cui mutuat: ⁊ sic non peccat.

**Et per hec** Patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes inbētur nihil inde. i. ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumenti, non mutuarēt. Ex dictis autē patet hoc esse verum, nec obstare determinationi qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuite consequendum. Wedioland, die. vj. Apulis. m. cccc.

¶ Utrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem. Qō. iij.

**Queritur** Utrum vsurarius mētalis teneatur ad restitutionem. ¶ Et videtur ꝙ sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsurariū est alienum: vel quia non est translatum dñium, vel saltē qr cōpetit repetitio: ergo. ¶ Preterea. Extra de vsuris. cap. consuluit: dicitur ꝙ vsurarij mētales ad ea que taliter sunt accepta restituendum in animarū iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

**In oppositum** Autem est quia nullus tenetur ad restitutionē eoꝝ qō nullo modo occulte aut manifeste extorsit per se vel alium, ꝙuis intendat extorquere sed vsurarius pure mentalis nihil directe vel indirecte extorquet, ꝙuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionē eius quod sibi vltra sortem datum est ſm spem suam.

**Respondeo.** In hac dubitatione premittendū est, ꝙs ⁊ quotuplex sit vsurarius mentalis: dem de respondendum est questo. ❡ Ad vsurariū mentalem tria requirunt, primo q intendat iter mutuatā sortē aliquid lucri: alr vsure ratio nō saluaref. Secundo q talis intentio sit talis q sine ipsa nō mutuaret: spes enim secundaria vsurarium non facit. Tertio q illud lucrum non intendatur quasi gratuite et amicabiliter habendum, sed vt ex obligatione propter mutuo prestitum dandum: vt enim in alia questione ex doctrina sancti Tho. dictum est, spes habendi aliquid vltra sortem gratuite et amicabiliter vsuram non facit, sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est qui intēdit ex mutuo aliquid vltra sortē nō gratuite dandum, aliter nō mutuaret. ¶ Uuis aūt proprie loquendo duplex tantū sit vsurarius mētalis (de quo est questio) ex eo tamē vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratū succedit modo sperato: id est non gratuite, sicut ⁊ ipse sperabat nō gratuite sibi dandū. Secūd? est, cui lucrum speratum succedit nō modo sperato, sed meliori: quia scilicet lucrum quod sperabat ex obligatione dādum gratuite sibi datum est. Tertius est, cui lucrum speratum datur propter aliquam racuam eius petitionem. ❡ Et quia vsurarius tertio modo, est nō pure mentalis propter exteriora signa quibus tacite petit aliquid vltra sortem ex mutuo, et hoc parum differt a perfecta vsure ratione, qua pacto aliquid plus exigitur, ideo de hoc nō est presens questio, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiā vsurario mētali primo modo lucrū qō datur, nō datur omnino voluntarie, ⁊ prava intētione ab eo speratur, cōmuniter ⁊ bene dicit etiā talē teneri ad restitutionē. ❡ Sed de vsurario secūdo modo (cui scilicet gratuite donatur quod prava intentione speratur) diuersa doctorum videf esse opinio. Joan. and. in mercurialibus, regula pater. Inno. hosti. ⁊ panor. in cap. cōsuluit de vsuris. ⁊ glo. in cap. mādato de simonia: dicentibus talem [illegible] restitutioni. ricardo [illegible] vero ⁊ scoto in. 4. di. 15. cū sequacibus hoc ne[illegible] nutibus. ❡ Et illorum quidem ratio duplex est. Prima: qr omne lucrū vsurariū est legetur testamenti prohibitum, ⁊ restituendum indistincte a theologis dicitur. Constat autem tale lucrum [illegible] dono datum, esse vsurarium ex eo qr mutuum fuit vsurarium (ex prauitate intentionis. Secunda: qr contractus a principio vitiosus efficax sortitur vitiosum, contractus aūt talis mutui est vitio vsure de prava intentione lucri cōsequendi: ergo effectum inde secutum. s. lucrū dono datū, vitiosum necesse est esse, ⁊ cōsequenter restitutio ni obnoxium. Istorum aūt ratio sup donatione libera illius lucri fundaf, astruūtq; hoc exēplo furti mētalis, dicētes si alicui intendenti furari aliquid, illud a dño donef, licite accipiē absq; obligatione ad restituendū. Simile enim qd patet accidere in vsurario mentali: intēdit nāq; iniuste habere lucrū, melius tñ sibi succedit qr donaf. ❡ Dicentiū quoq; vsurariū mentalē teneri ad restitutionem alij asserūt restituēdum esse ei qui donauit: qr regulare est q lucrum vsurariū reddēdum est ei a quo habitū est. Alij aūt affirmant dandū esse tale lucrum pauperibus, non illi q dedit: qm ex quo sponte dedit, repetitionis ius a se abdicauit: ex quo vero vsurarius iniuste accepit, retinere illud nō potest, ac p hoc pauperes ch̄isti succedunt. ¶ Et qm (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talē vsurariū non teneri ad restitutionē, veritatē assequit, ideo declaranda sunt tria. Primo q non tenef restituere illi, q dedit, secundo q non tenef restituere pauperibus, tertio q absolute non tenef restituere. ❡ Primum declarat sic. Restitutio ſm communem theologorū doctrinam nō ideo est necessaria, vt ab illo qui lucratus est lucrū auferat: sed in cōmutationibus inuoluntarijs, vt damnū passo satisfiat, ⁊ in cōmutationibus volūtarijs, vt illi qui minus habet ꝙ debet habere, reddat qō est sibi debitum. Sed in casu proposito, ille qui dedit nec est damnum passus: qr nullius patif, iniustū volens, nec minus habet ꝙ sibi debeaf: qr libere donauit: donū aūt est datio irredibilis: ergo sibi nō est restitutio facieda. ❡ Secundum declarat dupliciter. Primo qr, vt patet ex theologis in. 4. sen. di. 15.) dono sunt genera lucri illicite, pauperibus erogandi. Alterum prohibitum ſm se: vt simoniacum ꝛc. Alterū prohibitum ſm suam causam tñ: vt meretricium. Constat autē lucrū propositū nec esse prohibitū ſm se: qr datio non est iniusta, quum sit libera donatio, nec ſm suā causam: qr supponit libere et sponte hoc donari, ⁊ non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundo, si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud nisi propter iniustam acceptētionem: sed ex hoc nō sequitur obligatio ad restituendū: ergo. Declarat minor: qr suscipiendo illud lucrum ſm veritatē dono datum, aut credit illud donari: et tunc patet etiam receptionem esse iustam, ꝙuis prima mutuantis intentio fuerit prava, ⁊ adhuc pseueret, sicut ꝙ etiam si non donaref, vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari: ⁊ tunc quum ſm veritatem illud donef, ⁊ donum licite accipi possit, iste iniuste accipit non ideo qr agat contra aliqō ius, sed qr agit cōtra conscientiam dicentē sibi ꝙ receptio hec sit iniusta: quum (vt dictū est) ſm veritatem sit iusta ſm se, ⁊ in promptu sit, vnde possit discerni ꝙ iusta sit, ex eo nāq; ꝙ nec dire cte nec indirecte ipse aliquid petijt, et ille sponte offert, conijcere poterat ꝙ libera donatio erat. Ex hoc aūt solo ꝙ acceptio est contra conscientiam, nulla ratio suadet nasci obligationē ad non retinendum illud acceptū nisi durante tali cōscientia: potest nāq; postmodū conscientia erronea deponi, ⁊ incipere iuste possideri qō cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo, reddendum esset nō pauperibus, sed illi qui dedit: qr non est acceptata donatio quam non credit esse. Aut neutrum credit: vel qr non cogitat, vel dubius est, ⁊ tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus habetur, q ad restitutionem non tenetur: quum non sit deteriorus cōditionis in hoc tertio casu ꝙuis in secundo. ❡ Tertium aūt declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Ubi scito q aliquod esse lucrū vsurarium dupliciter contingit. S. per se, ⁊ per accidens. Usurariū per se integraf ex duobus: quorum secundum sequitur ex primo. s. ex eo q est pretium rei iam solute vel non extantis, ⁊ q est aliquo modo inuoluntarium. Hec enim est natura vsure: vt patet exercitatis. Usurarium autem per accidens est, qō ſm se hās non habet conditiones, sed ſm q stat sub intentione vel opinione alicuius, ⁊ propterea contingit esse voluntarium, ac per hoc non esse vsurarium, ſm q vsurarium lucrum species est lucri inuolūtarij. Quū aūt restitutio ex natura lucri nascatur quod ſm se alteri debitum est vt reddatur (qi est actus iust itie cōmutatiue: cuius terminus ⁊ obiectum est id qō ſm se est iustū, qō opponit iniusto ſm se, non ſm accidens) consequens est q lucrum vsurariū per accidens nō est restitutioni obnoxiū, sed tñ lucrum ſm se vsurarium. ❡ Et q in casu proposito lucrū perceptum nō est vsurariū per se (q nec, dat pro mutuo, nec inuoluntarie, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est vsurarium p accidens propter intentionem. S. corruptā suscipientis, consequens est q tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his que sunt per se, ideo sermo theologorum dicens indistincte vsuram esse restituendam intelligitur de vsura per se, non per accidens, qualis est in pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca



posito. Lucrum siquidem vsurarium per se effectus ipsius praue intentionis adiuncte mutuo, z datur nō omnino volūtarie. Quod aūt spōte dono datur, cuius ex praua intentione suscipientis vsurarium p accēs sit, nō illius praue intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit: z ideo restitui non oportet.

**Et per hoc** Idem fundamentum patet rōne ad obiecta in principio: quia licet vsurariū per se sit alienū, non tamē vsurariū per accidens: quale est istud. Decretalis quo q̄s illa de lucro vsurario per se intelligenda est: non de eo quod est per accidens. Mediolani, die. viij. Aprilis. m.cccc.

¶ Utrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, a quibus vsure extorte sunt. Questio. iij.

**Queritur** Utrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, a quib⁹ vsure extorte sunt. ¶ Et videtur q̄ non. Quia obligatio realis trāsit cum re: sed multe res vsurariorum possunt alienari absq; aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo ola bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis. ¶ Preterea. Si omnia vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij posset accipere dotē ab eo qui habet alias vnde posset restituere, nec aliquis posset aliq̄d ab eo emere simpliciter, et creditoribus competeret actio super illis rebus: z sic multi illaquearentur etiam bona fide incedentes. Hec autem omnia absurda sunt: ergo &c.

**In oppositum** Est glosa extra de vsuris i cap. tua nos: z in. vj. in cap. q̄q̄.

**Respondeo** In hac questione sunt due opiniones: vt refert panormita. extra de vsuris in cap. quum tu. et in cap. tua nos. Communis siquidem antiquorum cano nistarū opinio fuit, q̄ omnia bona vsurarij sunt tacite obligata eis a quibus vsure extorte sunt. Joannes aūt and. et host. et ipse panormi. et moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio. et quia alter multi illaquearentur. ¶ Sz si diligenter considerauerim⁹, inuenimus vtrāq; opinionem aliquo modo verū dicere. ℣ Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurariū. ſ. extorta p vsuram, z empta ex pecunia vsuraria, z alia q̄ olno mūda sunt ab vsuris: puta patrimonialia. ¶ Obligatio quo q̄ alicuius rei est duplex: realis et personalis. ¶ Obligatio realis est, que cōuenit rei ex iure quod habet super re illa particulari. ¶ Obligatio vero psonalis in proposito est, que conuenit rei non rōne sui sed rōne psone cui⁹ est. ℣ Differūt aūt he obliones tripliciter. ℣ Primo in radice iam tacta: quia. ſ. realis oritur ex ipsa re, q̄ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis vero redundat in rē ex persona domini obligati ad satisfaciendum: puta ad reddendū creditoribus. 1000. ducatos quos accepit. Secundo: quia realis semper comitatur rem ad quēcumq; z quocumq; res transeat: vt patet de re rapta: personalis vero nō semp comes est rei. sed quandoq; res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamē obligatione in domino eius. Quum enim domus (verbi gratia) non est obligata creditoribus inquātum hec res. sed inquātum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio: quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi nec emi aut quocumq; alio modo alienari libere potest: obligata aūt ratione persone, alienari libere potest, q̄diu apud personā illam remanet vnde creditor satisfacere possit. Patent autem hec in bonis furto, non tamen furto ablatis, z in ceteris debitis. ¶ His igitur stāntibus deduco duo. primo q̄ bona per vsuram extorta sunt obligata eis a quibus extorta sunt, obligatione reali. Secundo q̄ bona cetera siue empta ex pecunia vsuraria siue nō, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. ℣ Primum patet q̄ ex eo, q̄ vnaquaq; res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsurā extorte occupantur ab vsurario absq; trāslatione dominij: vt alias diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxie eis a quibus extorte sunt. Cōfirmatur quoq; hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi, sed res per vsuram extorte si fructificant, non vsurariis sed illis a quibus extorte sunt fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rei: vt patet: ergo. ℣ Secundum vero quo ad oēs partes. 2. 8. th. quoq; in secunda secunde. q. xcvij. art. iij. ad secundū. habetur: z rōne probatur. Nā enim non sit in eis obligatio realis: patet ex eisdem mediis negatiue sumptis: q̄ scilicet talium bonorum vsurarij sunt vere psi, z eis fructificant. Nā vero psonalē habeāt obligationē annexam, patet z ex eo q̄ passi vsurā habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarij soluere renuit: sicut quilz alij⁹ creditoribus. Et ex eo q̄ fm theologorū sniam, filiā illi⁹ cuius bona nō excedunt vsuras reddendas, nullus pōt tuta cōscientia vrorem accipe cū dote: hoc aūt nulla alia rōne ēt, nisi quia supponit ola bona illius obligata esse eis, quibus vsure extorte sunt. Et sic tam antiquorū q̄ modernorū opinio saluari pōt: vt illorū sermo de personali, horum vero de reali obligatione accipiatur.

**Ad obiecta** Vero cuius ex dictis possit patere rōsio: q̄dam tn vnicā distinōē addendā cēsent. Quidam titulo lucrativo z oneroso, dicētes q̄ si bona vsurarij transeunt ad alterū titulo oneroso (puta emptione vel dote &c.) q̄ transeunt absq; obligatione aliqua: si vero transeunt titulo lucrativo, q̄ remanent obligata. Alij vero huic distinctioni aliā superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, z bonis aliter habitis: et credunt distinctionem illā de duplici titulo locū habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria, z hoc ex officio iudicis, et non in alijs bonis. ¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hec firmare vsus. dicendū est sequendo theologos (quorū est de vsura determinare) q̄ loquēdo de bonis nō per vsurā extortis, sola tēporis distinctio cōsiderāda est. ſ. q̄ aut tpe q̄ res vsurarij ad me deuenit q̄cumq; titulo, vsurarius remanebat potens ad restituendū, aut non. Si remanebat potens, res transit absq; aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocūq; titulo ad me res deuenerit: mihi imputandum est, si ab illo emi vel dotem accepi, cuius erāt tot debita quot adequabāt vel excedebāt bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria z alia bona, quontā idē esse iudicii de eis z alijs ratio suadet, ex quo vere habet eorū dominiū z fructus: z. s. tho. vbi. ō dicit hec sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decret. cum tu, extra de vsuris. alex. iij. nō mandat ipsa restitui, sed vendi vt pietium habeatur ex quo possint vsure reddi. Mediolani die. xiiij. Aprilis. m.cccc.

¶ Utrum altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum. Questio. iv.

**Queritur** Utrū altero herede vsurarij nō potente restituere, alter teneaf in solidum. ¶ Et videf q̄ sic. Primo: q̄ hoc sentit gl. in cap. tua nos de vsu. z cō ibi ſter sequunf doc. vt patet. ibidem dicit. ¶ Secō: q̄ filij tenenf ad restōnē sicut parentes sui si viuerēt: vt in p̄dicta decre. ō: sed parētes tenerenf fm totam facultatē suā: ergo filij tenenf fm totā hereditatem: sed absq; cōsumptione medie hereditatis quādoq; restitutio integra fieri potest: vt p̄z in magna hereditate z paucis paruisq; vsuris. ergo altero herede non soluendo, alter tenetur in solidum.

**In oppositum** Est generalis regula soluendorum debitorum: scilicet q̄ heredes tenentur fm hereditarias portiones tantum.

**Respondeo** Ex canonistis (vt allegatū est) tenent partem affirmatiuā: aut q̄ credunt ola bona vsurarij esse tacite obligata eis, a q̄bus vsure extorte sunt, ac q̄ hoc esse practicandū in quorem defuncti: vt ei⁹ anima citius liberetur, cuius nō credant de iuris rigore esse necessariū. ℣ Vbi autem fm theologalia principia videtur oppositum: z ratio est: quia sufficit restituere simplū quod simplum ablatum est. Constat autem q̄ in diuisione hereditatis admixte vsuris diuidit simul et equaliter, ac per hoc fm portiones hereditarias filij z portiōes vsurarum, vt. ſ. succedens in duabus partib⁹ hereditatis, suscipiat etiā duas ptes lucri vsurarij &c. Si igitur vnus restituere vult, tot ex q̄ tantū reddat q̄tū hereditauit: vel vt melius loquar, q̄tū heredi⁹ asset fm ppriā portionē hereditatis. Dico aūt hoc, q̄ etiā si nihil vsurarū ad heredē q̄uenerit, nihilomin⁹ tenet fm portionē hereditariā, q̄ psonā p̄is induit fm suā portionē, z p̄fir ei⁹ obligationē ptica. ℣ Et confirmatur [illegible] tenef ad restituēdū pluribus obligatur: z ob lo patet, [illegible] in heredib⁹ proportionaliter, sicut hereditas: quēadmodum z ius exigendorūmis ergo tota obligatio ad alterā trāsit he[illegible], z p̄fir non tenetur in solidum. ℣ Nec obstat si dicatur, q̄ re[illegible]er heredes vsurarij tenentur secundum hereditarias portiones: z d in casu quo alter efficitur impotens ad solvendum, z vires hereditarie in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Ido ec essi esse voluntarij ex eo patet, q̄ quū ex iure⁹ successionio z hereditatis pcepte manifestum sit non teneri nisi fm portionem hereditariā, ex hoc q̄ alter in mora restituendi fuit, nō debet



alter grauari: alioqn sequeret, q̄ si alter heres in principio successionis fm portionem suā restituisset altero nolente satisfacere, z postmodū imporēte reddito, q̄ ille innocēs tunc teneretur satisfacere etiam pro portione coheredis, q̄d est manifeste absurdū, z contra rationez: q̄ quū hereditas fm iustitiā adeūda sit deducto ere alieno, cōsequens est q̄ ille, qui p portionē hereditatis sibi debite percipit, proportionaliter satisfaciat ab quo ad es alienū, etiam fm iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum cohe[illegible]ede impotente effecto, z hoc per se loquendo: posset esse per accidēs cōtingere q̄ teneret in solidum, si in diuisione aut successione hereditatis indurisset coheredē ad retentionē vsurarū. ¶ Rationes aūt alterius opinionis facile soluuntur: quā em obligatio olim bonorū vsurarij ad vsuras restituēdas non sit realis. ſz rōne psone (vt supernus dictū est) consequens est q̄ diuisa persona heredes obligatio illa: ac per hoc nullus heres tenetur ex hoc nisi fm suā portionem. ℣ Et nota q̄ obligatio illa bonorum quodammodo augetur, z quodammodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidem pro ēsto diuiditur sicut hereditas. Augetur vero efficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiam alibi habita: sunt obligata ratione persone ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic heres suscepit, hereditatem adeundo. Hec enim est natura tacite obligationis bonorum ratione persone, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolute afficiat. Practica aūt que in fauorē quisque creditur exercenda, nullū fundamentū habentibus hz. sed ele[illegible]mosynarie largitatis tm: nō em dz cogi aliq̄s ad id ad q̄od non tenetur.

**Ad primum** Ergo bonum que in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundetur super obligatione totius hereditatis ad restitutionem vsurarum, z ex hoc non sequatur conclusio sua scilicet quod alter teneatur in solidum, admittenda non est glose autoritas, nulla sufficiens ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntarie sequuntur glosam negando eius fundamentum (vt modernj) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodū in precedenti questione dictum est.

¶ Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur sicut z pater obligatione scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem heres est pars illius persone, z cōsequenter partem tantum obligationis subiit. Ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia rationē persone eis a quibus extorte sunt vsure quo ad omnes vsuras extortas, sic diuisa hereditate cuiuslibet heredis bona omnia sunt tacite obligata ratione persone eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die. xviij. Aprilis. 1500.

¶ De petitione lucri cessantis.

¶ Utrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans. Questio. vj.

**Queritur.** Utrum q̄n licet petere dānū lucri cessans. ¶ Et videf q̄ sic. Primo, q: hoc videf decisum in ca. nauiganti. de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti q̄ti vendenda creditur tpe statuto: hoc enim nihil aliud est q̄ totum lucrum speratum in futuro ex nūc percipere. ¶ Preterea. Secō doctores credit⁹ post inoram debitoris potest petere interesse lucri cessantis, sic q̄ potest petere tantum quantū verisimiliter ille lucrarus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius, hoc autem est totum lucrum cessans petere. ergo.

**In oppositum** Est differ[illegible]ter interesse damni e[illegible]ni, et lucri cessantis: q̄ illud est equaliter compensandum, hoc autem n[illegible]

**Respondeo** Ex q̄ cōtingit scire in vniuersali [illegible]gnoare i particulari, i. posse. ideo quū cō mur[illegible]imi ceptio z theologorū z canonistarū sit, q̄ inter habere [illegible]d in actu z habere illud in potētia multū refert, sic magna deoet esse differentia inter rec⁹pensationē eius q̄ habet in actu, z illius q̄ possidebat in potētia. Cōtingit tm quosdā nō aduertētes q̄ lucrū cessans sit de numero eorū q̄ habenf in potētia, z veritati z sibipsis cōtradicere: dū asserunt posse peti totū lucrū cessans, q̄n damnum lucri cessantis recōpensandū venit. Manifeste siquidē patet lucrū cessans nondū actu haberi sed in potentia rātum esse vel fuisse: ac p hoc multiplicitur possibile impediri, vnde absq; dubio cuius lucrum sit q̄ibz petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitū petere totum lucrum cessans. sed fm propinquitatem et elongationem potentie ab actu, z alias particulares circumstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

**Ad primum** Ergo in oppositū dicendū, q̄ decretalis illa nō habet rationē lucri cessantis, sed tpis pro quo res vendit. Quum em̄ regulare sit, q̄ pretiū rei venalis statuit fm tp̄s pro quo fit venditio non in quo, ille qui erat seturus suas merces z tamen nunc vendit, supponit q̄ vendat p tpe pro quo intendebat vendere tunc, nunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione, z ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. ℣ Quamuis etiam decretalis hoc non dicat: sed solum q̄ potest vendere amplius q̄ tempore contractus valeat. ¶ Ad fm dicitur, q̄ doctores illi imitandi in hoc non sunt: quia sibipsis etiam contradicunt. Unde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicūt, q̄ licet plus sorte accipere ratione interesse, q̄ negotationibus licitis aut agris emendis pecunia expolita esset, non intelligas q̄ licet petere tantum sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die. 24. aprilis. 1500.

¶ De Simonia, Questiones tres.

¶ Utrum emptio beneficiorū ecclesiasticorū sit simoniaca quia prohibita, vel prohibita quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo. Questio. j.

**Queritur** Utrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca quia prohibita, vel prohibita quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo. ¶ Videtur enim q̄ sit iuris positiui. Primo: quia titulus prebende annexus est ecclesiasticis ordinibus a iure positiuo: vt patet ex eo q̄ in primitiua ecclesia erāt pastores z ordines absq; prebendis: imo vsq; ad vrbanum primum ecclesia romana dicitur absq; redditibus vixisse. ¶ Secundo: quia quandocumq; sunt duo coniuncta, alterum spirituale z alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum fm se: vt patet de vasis sacris z decimis &c. sed in beneficijs est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) et alterum temporale scilicet prebenda: ergo licet hec emere ratione prebende: sed omnes qui emūt, non nisi ratione prebende emunt: ergo nullus committit simoniā, nisi forte agat contra ius positiuum.

**In oppositum** Videtur communis theologorum sententia.

**In hac questione** Tria agenda sunt. primo ponentur opiniones. Secundo examinabuntur. Tertio respondebitur obiectis.

**Quo ad primum** Tres sunt hic opiniones: due extreme. et vna media. Prima extrema est, q̄ simonia in beneficijs vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum papa sit supra ius positiuum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit simonie vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali z acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur glosse in cap. ex parte de officio deleg. et ibidem Anton. de But. mo. z cardinalis in cap. primo de simonia. ℣ Secunda opinio extrema est, q̄ simonia in omnibus beneficijs ecclesiasticis est prohibita iure diuino: ac per hoc quum papa dimo subdatur iuri, peccatum simonie incurrit hec vendendo, cuius iuris positiui penas euadat. Et hanc videntur communiter theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur a sanc. Tho. in secunda secunde quest. c. art. iiij. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus z causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, q̄ venditio prebendis etiam spiritualia venditioni subijciantur. ℣ Tertia autem opinio media est, q̄ simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, et in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem alterum horum (vt sunt administrationes hospitalium &c.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis papa involuitur vitio simonie si vē. it. in istis nō. Et hec est opinio panormite i cap. j. de simonia.

Universidad de Deusto
BibliotecaCentral





ein repetitione: qui vero, in cap. extirpande. de præben. ¶ Et fundantur hec opinio super duobus. Unum est q' ordo est de iure diuino: quod probat: quia erat in veteri testamento. Alterum est, q' in connexis, vēdito vno venditur reliquum. quod ꝓbatur. j. quest. iij. si quis obiecerit. Ex his enim arguit q' in horum venditione vēdi tur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse: quod est in se simoniacum. Nec potest dici q' annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hec de primo.

**Quo ad** Secūdum, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent: scilicet distinctione eius qđ est ex iure positiuo ab eo qđ est ex iure diuino, & connexione eorū, ideo tria sunt perscrutanda. Primo quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino & quid ex iure positiuo. Secundo, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio an connexio talis efficiat, vt vno vendito vtrumq; necessario vendatur. His enī elucidatis, opiniones omnes radicitus examinate erunt, et veritas simul totius questionis apparebit. ¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, et prebende titulus. Clericatū esse ex iure diuino constat tum ex eo q' clericatus nihil aliud est qđ addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis: vnde & a sorte nomē accepit: quia in sortem domini qui clerici sunt electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant: vnde et primogeniture ius, sacrū erat. Sub lege autem tota tribus leui sanctificata est ad diuina officia. ¶ Tum ex eo q' spirituale quoddam est: omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus consistit: vt patet discurrenti. Unde in prima tonsura ex vtraq; parte precisio corporalis in capite fit: scilicet ꝑm partem superiorem in qua fit tonsura: et secundum partem inferiorem per quatuor angulos, in qua incidunt capilli. ad significandum q' a temporalibus vndiq; precisi. ad superna que spiritualia sunt ministri deputantur. ¶ Tum autoritate sanc. Tho. in secunda secunde quest. c. art. iij. qui officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse adeo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum censeatur, quia clericali officio connectū est. Spiritualium autem autor deus est. quamuis ex institutione ecclesie sit modus faciendi clericos. ¶ Et ex hoc patet q' opinio panormite diminuta est, enumerando executionem ordinis et clausum, et preterumittendo officium clericale. Quia enim in spiritualibus sunt gradus, & ordo sit spiritualis: clericatus, et claues sint magis spirituales multis ordinibus. omnia tamen in spiritualium genere sunt: et omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualiū est materia repugnans venalitati: vt pulchre in eadem quest. art. j. ostendit sanctus Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omne inuendibile: scilicet officiū clericale.

¶ Alterum vero scilicet prebende titulus multa in se cōtinet. Prebenda enim duo dicit: scilicet stipendium clericale: et certam determinationem talis stipendij ꝑm quantitatem (puta. 1000. ducatorū) secundum tempus (puta annuam) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij &c. ¶ Et consequenter in prebende titulo possunt considerari quatuor: primo ius stipendij: scđo stipendiū: tertio ius talis & tanti stipendij in tali loco &c. & quarto ipsum tale et tantum stipendium ibi &c. ¶ De quibus figillatim est dicendum. Jus stipendij, peculdubio ex diuino est iure et spirituale: quia eo ipso est quo officium clericale. Ex hoc enim q' aliquis diuinis est addict⁹ ministerijs, ius habet vt sustentetur a populo, pro quo duo ministrat. Unde et sacerdotibus egypti ex publico prouidebatur: vt dicitur Gen. xlvij. et tribus leui quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit: & vt dicitur. j. Coint. ix. qui altari deseruiūt, de altari participant: et rursus: quis militat suis stipendijs vnqđ Stipendium vero ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum: vt probatum est. Iniquum quippe esset, vt assistentibus pro nobis, opportuna non daremus. Jus autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius a primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure & spirituale. ¶ Ut autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis et qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet & autoritate. Ratio est. Quia, cum se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodū ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imo magis & arctius coniungitur ius clericale cum prebenda qđ ius sacerdotis cū animarum cura: quia ibi est ratio debiti: hic non: clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarū. Sed sic est, q' per hoc q' sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis ecclesie aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei aliū ius, sed iuri qđ habet a deo determinat ab ecclesia materia circa quam operatur. Non enī sacerdos parrochialis hz duas autoritates (alterā a christo & alteram ab ecclesia) sed vnā tantū a christo: qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminate. Et quum ab ecclesia determinatur, q' persone talis loci, aut voluntarie subijciantur ei, potestas illa determinat⁹ & tam habens materiam, potest exerceri. que prius ex defectu propie materie exerceri non poterat. Ergo a fortiori per hoc q' clerico confertur certa prebenda, nō conferitur ei nouū ius. sed determinat iuri quod a deo hz certa possessio. Ita q' ius clerici a deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc ꝑs illud stipendium: sed ecclesia dando certos reditus determinat illud assignando illi, ppiā materiam. Unde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantū et a deo, indeterminate datum quo ad materiam, & ab ecclesia postmodū determinatum. ¶ Et confirmatur hec ratio ex multis similibus: scilicet precepto de sanctificatione festorum & confessione facienda, et decimis soluēdis &c. Hec enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesia sunt quo ad determinationē ꝛpōris, quātitatis, modi &c. Et tamen non sunt duo precepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab ecclesia determinatū, et similiter est de aliis. Quēadmodum ergo in preceptis indeterminate datis a deo & determinatis ab ecclesia, nō multiplicamus precepta, ita in iure indeterminate dato a deo et determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in sexto. ¶ Auctoritas est sanc. Tho. in quest. prefata ad tertium: vbi dicit, q' ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad ꝓpositum de iure decimarum & prebēdarum: quia vtrobiq; est aliqđ ex iure diuino: scilicet q' aliquid indeterminate detur: & aliquid ex iure positiuo: scilicet q' illud aliqđ sit decima pars, aut q' sit tale vel tātum, hic vel ibi &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, et tamen decima est de iure positiuo quo ad determinationem (vt patet. et sanc. Tho. expresse dicit in secunda secunde. q. lxxxvij. art. j.) cōsequens est, q' ius prebende est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis, quantitatis &c. Eorum igitur que in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt. nisi quartum scilicet determinatio stipēdij. Ex iure siquidem positiuo a prelatis ecclesie actum est, vt annua stipendia, & tanta quantitas &c. in illa aut illa sint ecclesia, & tali ministro applicata sint &c. Et sic patet primum quod discutiēdum erat.

¶ Secūdum autem (quid scilicet sit hic venale & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, et ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate qđ respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessario q' ius prebende venale non sit. et si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum. Ipsum autem stipendium seu ipsa prebenda, quum sit pure temporalis res, vendi potest. Unde sanct. Tho. in prefata quest. c. dicit, q' quum papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, que decime appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propositum: an scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex cōnexio: scilicet iuris prebende ad clericatum: et ipsius prebende ad hunc clericum. Et prima qđem connexio venalitatem omnino excludit: tum ex natura connexorum: quia vtrumq; est spirituale: vt patet ex dictis. tum ex natura connexionis: iam enim patet q' ius prebende non est connexum quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. ¶ Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniam forte ius prebende se habet ad clericatum vt passio ad subiectum, & non vt omino idem. Unde sanc. Tho. in quest. prefata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, et pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est subiectum & passionem vendere, vt iaspidem [illegible] eius. ¶ Secunda autem connexio venalitatem compantur et excludit diuersimode. Compatur quidem rei ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere et locare fr[illegible]us beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdē passiue: qui [illegible] et nō potest sibi vendi propter duo. Primo, quia vendi non pōt re[illegible] non domino: nullus autem prelatus, nec summus pontifex, est dominus fructuum percipiendorum: redditus enim omniū ecclesiarū ꝙuis sint pape vt principalis dispēsatoris, non tamē sunt ei⁹ vt sui & possessoris, inquit sanctus Tho. vbi supra art. j. ad septimū. Scđo, quia ꝓferendo alicui clerico beneficiū & vendēdo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est qđ vendere illi exercitium

nem ꝓpij & spūalis iuris: pars aūt sunt vēdere ius & illius executionem. Unde & ꝓpter hoc cōcurrit, iniustitie: q' vendit clerico qđ suū est, prius em intelligit habere titulū, q' dicit gratis dari: & deinde executionē. q' habentis iā titulū ipso iure est. Et simonie: q' vendi cōuincit exequutio tpalis iuris. ¶ Ex ꝓdictis aūt patet solutio ꝙstionis. Liquet siquidem ratiōibus adductis, q' emptio ecclīasticorū bñficiorum q' clericatui sunt annexa, & nō solū illorū q' habēt administrationē clauiū aut executionē ordinis, est ꝓhibita q' simoniaca, & nō simoniaca qr ꝓhibita: q' emptōis materia est res spūalis. q' venalitati oīno repugnat: qđ qnō aduerterunt alij dñi canoniste, errauerūt. ¶ Et cōfirmat hec cōclusio: q' emēs bñficiū, peculdubio intendit emere ius talis ꝑbende. Unde si papa vellet sibi vēdere fructus ablq; iure ꝑbēde, aut nō emeret, aut multo min⁹ solueret. Sz ius talis ꝑbende est spūale, sicut & ius decimarū: ergo velint nolint res spūalis est q' vēdit & emit. Et cōsequenter simonia, nō qr ꝓhibita, sed in se cōmittitur. Hec de secūdo.

**Quo ad** Tertiū satisfaciendū est obiectis. ¶ Et ad primū (qđ est fundamentū totius erroris) dicit primo, q' peccat ꝑm non causam vt causam. Dependentia nāq; ex iure positiuo nō est causa venalitatis, sed negatio spūalitatis, vnde spiritualia q' ex iure positiuo pēdent, venalia nō sunt: vt patet de consecratione sacroū vasoū & vestiū, & de benedictione nuptiarū &c. Oportet ergo ꝓto fundamēto assūmere, q' titulus prebē de est res tpalis, & nō qr est de iure positiuo, vt possit ꝑm se materia venditionis esse. ¶ Secundo dicitur, q' aliqđ esse de iure positiuo, cōtingit dupliciter. Uno modo quo ad substantiā rei: vt sunt officia temporalia: & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima qr sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero qr ꝑm spūalem eorum substantiā sunt, & ab ecclesia tantū modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. ¶ Ad secundum, prima, ecclesia potest annullare: vt pote totaliter sua opera. Secunda vero potest mutare & aliter determinare. Unde quamuis in potestate ecclesie sit separare a iure clericali determinationem prebende quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate ecclesie est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest, nisi simoniace. ¶ Ad secundum etiam dico duo. Primo, q' loquendo de iure prebende, falsum supponitur q' sit res temporalis. Secūdo, q' loquendo de ipsa prebenda temporali, distinguendum est de connexione: quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt sanctus thomas ibidē dicit) contingit dupliciter. Uno modo quod temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, et in his connexum potest vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale vt ad precedens, ita quod temporale oritur et conseruatur ex spirituali, et in his connexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu quo, addictus quis est ministerijs diuinis, ius nascitur prebende: et stante illo, prebende stipendium debetur diuino naturaliq; iure. ¶ Ratio autem diuersitatis huius inter hec duo cōnexorū genera assignat ibidem: q' in istis in quibus tēporale dependet ex spirituali, intelligit vendi spirituale. in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vēdere effectū & vendere cām eius in fieri & cōseruari (quum ex tali cā omnino pēdeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius: modo prebēda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem et similia nō pēdent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacrata. Rome die. xxviij. Decembris. m. cccc. xiij. inchoante.

¶ Utrum emens & acquirens episcopatum nō intendēdo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus. (Questio. ij.)

**Queritur** Utrum emens et acquirens episcopatum non intendēdo soluere promi[illegible]m, sit simoniacus.

**In oppositum** ¶ Et videtur q' non. ¶ Tum, quia peccatum principaliter consistit in voluntate. voluntas autem istius nō fert ad simoniā. ¶ Tum, quia non sequitur actus cōpletus, traditio. s. tp[illegible]ro spirituali.

**Ad euidentiam** Unde est: quia sic interuenit acceptio spiritualis: scilicet episcopat⁹ ex pactione procedēs, & cōsequēter simonia: vt patet ex diffinitione simonie assignata per host. in titulo de simonia.

Huius dubitationis duo sunt vidēda. Primo, an ꝑm rem sit hic simonia. Secūdo, an ꝑm ecclesie iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita et excommunicata.

**Quo ad** Primū, quū actus exterior ad genus moris nō nisi ꝓpter actū interiorem spectet, quū simonia vitiū morale sit, oportet primo ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiōes, sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet eam primo inquirere. Unde & in eius diffinitione dicitur, q' est studiosa voluntas &c. vbi igit deest oīno emendi voluntas, ibi emptio ꝑm veritatem nō est. Sz in ꝓposito casu, hic nō intēdit emere: nulla ergo est ꝑm rem emptio, sed emptionis tantūmodo simulatio. ¶ Et quia emptio & venditio correlatiua sunt, nec claudicare ꝑnt, consequens est q' nulla sit hic venditio ꝑm rei veritatem, quāuis sit venditionis affectus cū opere subsequuto quanto quantum est ex parte vendentis. Neq; em intelligi potest, vt vendat quis nulli emenți: cuius fieri possit vt velit & credat quis se vēdere, emere simulanti. Ubi autem nec emptio nec venditio ꝑm veritatem est, sed ꝑm apparentiam, ibi nec simonia ꝑm veritatem est, sed ꝑm apparētiam tantum: si de spiritualibus agitur, vt in ꝓposito. Et quoniam pene iuris institute sunt contra ipsa vitia ꝑm veritatem, non ꝑm apparentiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspendūtur et excommunicantur: apparentia enim est condicio diminuens, sicut ꝓtestas: nō autem homo pict⁹ est homo, & ita nec apparens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur cēsura. ¶ Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanq; simoniacum punitum censuris iuris: iuxta dicta extra de bigamis nuper, & ca. a nobis. Sed illud videtur singulare ius: non enim qui facit aliquid quod credit ꝓhibitum censuris excommunicationis & irregularitatis &c. contēnens illas, incurrit easdem: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. ¶ Quamuis aūt simulator hic a propria simonia & pena illius exculetur, non excusatur tamē a peccato mortali multiplici. Primo participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundo infamie, ꝓpter sufficienter siquidem mentitur se simoniacum, quod si cōtractū ꝓximū ageret, detractionis vitio nō careret: ōto magis ꝓ seipsum, quem plus ꝓximo diligere tenetur. Tertio scandali: manifeste siquidem dat occasionem scandali aliis: vt patet. Quarto mēdacij, dū fingit qđ non hz in corde: qđ est ꝑm se peccum (vt dicitur tertio ethi.) nec vlla potest intentione recte fieri. Quod ꝙuis veritati ꝓnicioſe opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secūdum tamē veritatem ꝓpter predicta perniciosum est. Hec de primo.

**Quo ad** Secundum, sciendum est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio ecclesie staretur testibus & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se fimsisse: quoniā liquidum est quod secundum ea que exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem est, quia nō est cō summate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio & acceptio spiritualis: sed deficit datio & acceptio temporalis. s. pecunie promisse pro spirituali. Uidentur enim canoniste omnes dicere, quod ad hoc vt incurratur simonia punita ab ecclesia, requiritur actus exterior. non tantum intentio aut pactio sed cum intentione et pactione exequutio: an autem completa vel incompleta, non dicunt ꝙtum videre me memini. ¶ Sciendum est igitur, quod tria enumerata (scilicet intentio, pactio & executio) ita se habent ad simoniam punitam ab ecclesia, quod quodcūq; horum defecerit, non incurritur vere simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absq; aliis, mentalis tantum est. Et si intentio cum pactione absq; executione est secundum tanere, (vt refert glo. in ca. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera venditio & vera emptio spiritualium &c. & consequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio ecclesie. Unde nulla apparet ratio, quare penas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. ¶ Et confirmatur: quia simonia in contractu emptionis & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, qđ ponere in possessionem rei iā empte & promisse ꝓtij. Unde nulla ratione cogente: sed sola autoritate veterum, creditur requiri tertium scilicet executionem. Quod ex hoſt. diffinitione apparet: inquit em q' simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis &c. prouenientis. Ubi manifeste patet q' in simonia punita ab ecclesia pactum locatur vt causa, ipsa vero executio locatur vt substantia simonie.

¶ Fatendo ergo quod hec tria requirantur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte. s. temporaliū sufficiat.

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶ Et breuiter ex tribus colligo q̄ sic. Primo ex predicta diffinitione hoſt. q̄ communiter acceptaſ: in ea enim dicit. q̄ acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis. eſt simonia punita ab ecclesia: ergo. ¶ Secundo ex cōmuni dicto doctorū. ſ. q̄ qñ ꝓcurrit ex pacto collatio spiritualis. ē simonia punita: nec vllus vnq̄ addidit. q̄ requiratur acceptio etiam temporalis. ¶ Tertio ex cap. si quis de simonia. vbi expresse indicaſ simoniacus conferens ordinem ex pacto rei future. ¶ Sed tunc insurgit dubitatio. an sit etiā simonia punita. si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto tēporale (puta pecuniam) et hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale. puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio et pactio vtriusq; executio autem solius temporalis. ¶ Audiui em libēter decisionem. Credidērim tamen ego. q̄ non incurrantur censure ex defectu executionis. Nec eſt eadem ratio de claudicatione ex hac parte et exilla: quia spirituale tenet principalem locum. ⁊ eſt ratio et radix totius repugnantie ad venalitatem: et ideo penes illius executionem videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia ꝓsupponit simoniacam intentionem. et constat de pactione ⁊ de acquisitione spiritualis. et deficit tantum executio temporalis ꝓo spirituali. iudicabit ecclesia simoniam esse ſcis canonibus veritam et punitam: et vtranq; partem excommunicatam. Hec de ſecundo. ¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Rome die. iij. Januarij. m. cccc. iij.

¶ Utrū vacāte sede. ⁊ querentibus oībus pontificatū ꝑ fas ⁊ nefas. ꝓpter ambitionē ⁊ auaritiā ac ecclesie ruinā. liceat viro ꝓbo et digno q̄rere pontificatū. adhibendo promissiones et exhibendo temporalia ⁊ beneficia ⁊c. ꝓo suffragiis. ꝓpter hunc finem. vt in sede positus. ecclesie prosit. et illam reformet.

Queritur Utrum vacante sede. ⁊ q̄rentibus omnib⁹ pōtificatū ꝑ fas et nefas propter ambitionem ⁊ auaritiā ac ecclesie ruinam: liceat viro probo et digno querere pontificatum. adhibendo promissiones. et exhibendo temporalia ⁊ beneficia ⁊c. ꝓo suffragiis. ꝓpter hunc finem. vt in sede positus. ecclesie prosit. et illam reformet. ¶ Est aūt ratio dubitandi: q; vtrūq; rationes sunt. ¶ Oz enim hoc sit licitum. quadruplici ratione videtur. Primo. ¶ Quia cuius finis bonus est. ipsum quoq; bonum est: constat autem finē huius operis sanctū esse: ergo. ¶ Secundo. ¶ Quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi ꝓmissiones et empriones q̄ votum ⁊ iuramentū: sed constat. q̄ qñ votū et iuramentū seruata in publice vtilitatis dānum redūdant. seruāda nō sunt q̄uis alīs iusta ⁊ sancta essent: ergo nec huiusmodi leges seruari debēt in tali casu: in quo ecclesiastice reip. ruina iminet manifeste. ¶ Tertio. ¶ Quia si hic interueniret aliq̄ peccatum. hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est: probatur. quia in beneficijs ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canoniste asserunt. Constat autem q̄ nullum ius positiuum cōtra communem ecclesie vtilitatē ad eiusq; ruinā seruādum est: qm̄ ola (vt bernardus inqt) statura tādiu seruāda sunt. q̄diu cōtra charitatē nō militāt: ergo ⁊c. ¶ Quarto. ¶ Quilibet vnicuiq; ly redimere vexationē suā. ⁊ ꝓmi ⁊ ꝓcipue publicā: sed in hoc casu nihil aliud fit. nisi q̄ redimit vexatio. ꝓpria ⁊ publica totius ecclesie: ergo licet.

**¶ Pro opposita** Autē parte est. q; nō sunt facienda mala vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendū ꝓpter quodcūq; bonū.

**Ad euidentiam** huius questionis quatuor agā. Primo ofidam distincte in quo stat difficultas. Secundo. quia difficultas stat in duobus. respondebitur quo ad vnum illorum. Tertio quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

**Quo ad** Primū sciendū est. q̄ operationū humanaꝝ q̄dq; sunt gña. Nā prima diuisione distinguunt in bonas. malas. ⁊ indifferentes. Et rursus. bone distinguūtur in omnino bonas ⁊ in bonas nō omnino: ⁊ male quoq; distinguunt in ſm se prauas. ⁊ in solitarie malas. Unde sunt quinq; genera: quo bonarum. ⁊ duo malarū. ⁊ vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt. que non solū bona sunt. sed non possunt male fieri. vt interior charitatis actus ꝓpriꝰ: non enim potest quis deum amare ex charitate ⁊ tamē male: vt ꝑz. Bona autē nō totaliter sunt. q̄licet in seipsis bona sint. ꝑfit tñ mala intentione fieri: vt dare eleemosinam. colere deum exteriorib⁹ sacrificijs ⁊c. possunt em̄ hec ꝓpter vanā gl̄am fieri. Mala ꝙo ſm se prava sunt. q̄ nulla possunt intentione bene fieri: vt mē. iij. adulteria: furta: et alia huiusmodi. Media aūt solitarie vocant illa opa. que si sola nuda cōsiderant. nocumentum aliq̄ important: que tñ possunt tot circunstantijs vestiri vt bona ⁊ sancta sint: vt occidere. mutilare aut priuare hominē rebus suis. Nec enim si sola cōsiderantur. quum vnde bona sint nō habeant. mali rationem ꝓtendunt. ꝓ q̄to mala proximorum affernunt: ⁊ tñ si hec fiant. ꝓpter bonū ꝑticulā ab habente autoritatem seruato iuris ordine ⁊c. iusta ⁊ sctā reddunt. Indifferētia demum opera sunt. que ſm suam spēm nec boni nec mali rationem habēt vt leuare festucam de terra. ¶ Hīs autem stantibus liquet. q̄ actus iste (de quo disputamus) scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda. ſm se nō est in genere bonorum nec indifferentium: quum sit prohibitus. Sed dubium est. an contineatur in genere malorum q̄ sunt ſm se prava. an inter ea q̄ sunt mala solitarie. Si enim est ſm se prauus. nulla intentione. nullaq; circunstantia poterit fieri licitus. de talibus enīa malis intelligitur illud apostolum sunt facienda mala. vt veniant bona. Si autem inde sumptus speciem habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias. poterit aliqua intentione ⁊ ratione rectus reddi: cūius sit prohibitus: quia vt plurimum male sit. ¶ Ut autem manifestēſ in quo genere. contineatur. ꝓius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidē reponi in specie duplici scilicet emptionis vel quasi emptionis. ⁊ in specie redemptionis. In specie quidem emptiōis aut quasi. ingressum datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie vero redemptionis. ingressum promittitur vel datur pecunia ꝓ redimenda vexatione ecclesie aut ꝓpria. ¶ Uſi ad hec duo vniuersa q̄stio ducatur scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita. vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actū istū. si licit⁹ est. Unde si emptio est illicita ⁊ redemptio nō haberet locū. nō video tertium modū. quo quis fingeret actū istū bonificari posse. Hec de primo.

**Quo ad** Secundū dico. q̄ actus iste est simoniac⁹. Ꝙ pbo sic. In ꝑatu sunt multa appetibilia: vt habeo. a sanc. tho. in ſcō sēe. queſt. clxxv. puta cura animaꝝ. excellentia gradus. sufficientia temporaliū ⁊c. Que quantū ad propositum spectat. ad duo reducunt. ſ. ad titulum pastoralem. et titulū prebēde. computando cum prebenda omnia tēporalia. honorem. gloriam ⁊c. Aut iste vir probus et dignus pontificatu. intendit directe ad acquisitionem autoritat⁹ pastoralis. aut ad titulum prebende. Si intendit directe emere suffragia pro titulo ꝓbende. tūc insurgunt diuerse canonistarum opiniones: credentibus quibusdam hoc esse simoniacū. quia prohibitum malis ꝓ prohibitum. q̄ simoniacū. De qua difficultate erit questio specialis posti: quia in proposito cōstat. q̄ non refert q̄ harum opinionum sit vera. Ex casu quoq; proposito patet. q̄ iste nō directe intendit ad acq̄sitionē tēporalium: sed directa ⁊ ꝓncipalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem. qua possit reformare ecclesiā. ¶ Si ergo intendit directe ad pastoralem autoritatē. manifeste et statim liquet q̄ intendit directe emere suffragia pro spirituali autoritate habēda: ⁊ cōsequenter ſm omnes cōmittit simoniam. nō iuris positiui. sed diuini. Autoritas nāq; qua cura habeā animarū. qua ꝑtul pplo. ꝓdest. quaue cōseruari ac reformari ecclesiasticū corp⁹ pōt. est spiritualis. ⁊ a christo data petro quum dixit. pasce oues meas. ¶ Et confirmatur: quia ista duo obiecta: scilicet pastorale officium. et nullus ꝓbende. opposito modo se habēt respectu intentionis et respectu emptionis. Respectu nāq; intentionis vituperatur ille qui ꝓbendē: q̄ auaritie aut ambitionis esse videt affectū ad ea que ꝓter annexa tēporalia. Cōmendat aūt pastorale officiū: q̄ charitatis est velle alios⁹ incūbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperat pastorale officiū q̄ ꝓbēda: qm̄ illud est materia nullo modo vendibilis. hec aūt aut est aliquo modo vendibilis. aut magis appropinquat ad natūrā rerū venalium. Uñ emptio ex casu proposito. cūius videat habere in se quandam pietatis ſm̄ ex intentione bene vtendi pastorali autoritate. est rūſm genus suum grauius simonie pe[illegible] emere suffragia. ꝓper annexa tpalia: q̄ actus emptionis cadit sup materia magis repugnāte. Et q̄ ois actus tpalis trāsiēs sup materia sibi repugnāte ē ſm se prauus. ois ꝙ vt actus iste sit ſm se prauus: ac per hoc nulla possit recta intentionis bene fieri. Hec de secundo.

**Quo ad** Tertiū. an ſcs redēptio vexatiōis hic habeat locum. distinguo: quia aut est sermo de redēptione vexatiōis ꝓprie. Et de hac dico q̄ nō habet locum: qm̄ ſm sanctum tho. ⁊ communiter doctores. in cōsequtione brificiorū redēptio vexatiōis ꝓprie nō ꝙ locum aſi⁹ ius acq̄situm: cōstat autē q̄ hute nō est acquisitū pontificatus nuo. ¶ Aut est sermo de redemptione vexatiōis impropie. Et de hac dico. q̄ ſm sanctum tho. ⁊ communiter doctores. in cōsequtione brificiorū redēptio vexatiōis impropie ꝙ locum aſi⁹ ius acq̄situm: cōstat autē q̄ hute nō est acquisitū pontificatus nuo. ¶ Aut est sermo de redemptione vexatiōis impropie. Et de hac dico q̄ posset habere locum in proposito si vna circūstantia amoueretur: quia ecclesie debetur bonus et dignus pastor: nec est dubium q̄ sit illi ius questum de hoc. et q̄ electores tenentur sibi prouidere de tali capite. et excellentius esset charitatis. si volens. ꝙ os electoribus caput ꝓiectum eligere. pecuniam q̄s eis daret. ⁊ tam immane sacrilegium committerent: sicut volentibus materiale templum spoliare. pecunia laudabiliter datur ne hoc faciant: et incidentes in latrones. licite offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniam: et si iuramēto se obligēt ad aliquid eis dandum. tenentur seruare promissum. Tanto autem magis in casu nostro licitum et laudabile est pecuniam dare et promittere. quanto vita ouium christi omnib⁹ rebus tēporalibus ꝓponenda est: quum pro his dominꝰ animam posuerit. ceteris q̄q; ꝓponendā mādauerit non solū exteriorem substantiam. sed vitam quum oportuerit. ¶ Circunstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso siue pro quocumq; alio in particulari. cuius questiū nō est. Nec nanq; circunstantia relinqua polluit. Et ratio est: quia redēptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni nisi iure debiti. ⁊ exclusionem mali iniuste illati aut inferendi. Ecclesie autem vexatio satis redimitur. si malum non eligunt. si bonus et dignus. non autem hic vel ille eligitur. Quocirca cūius liceat ⁊ sanctum sit auaris electoribus aliquid dare vt bonum et dignum in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare ne malus eligatur. et vt bonus eligatur: propterea q̄ minus bonum q̄ opus sit. mali rationem habet) non tamen dare licet. vt iste vel ille bonus et dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito queratur pontificatus a viro digno ꝓ seipso. cōsequens est q̄ hic non querit redimere vexationem ecclesie sed suam: et quia hoc non licet. igitur casus iste nunq̄ est licitus. ¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quilibet potest. q̄ in tali casu sunt duo actus diuisim parati: scilicet datio pecunie et petitio pontificatus ꝓ se: ⁊ q̄ pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesie non propria. ⁊ seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem ecclesie et pastum ouium christi. Fateor ingenue. q̄ si sic fieret. q̄ liceret. ⁊ ab excellētissima hoc charitate procederet. ¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primo q̄ in casu posito non est sic: quia acquisitio pontificat⁹ pro se proponitur cadere sub conventione pecunie dare aut dande: quando autem actus isti sunt diuisi. oportet q̄ seorsum fiat redemptio vexationis ecclesie. et seorsum petitio pontificatus fiat rogādo absq̄ omni conventione. Aliculum tamen iuramenti addere liceret. si tamen in eque bonum et dignum aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem spiritui sancto ⁊ ecclesie libertati ad eque bonum. aut saltē ad melioꝛem. ¶ Secūdo. q̄ quia sepe mens subripit mentiri (vt Greg. dicit in pastorali) ⁊ fingit sibiipsi de bono opere amare quod non amat. solertissime. solicitissime ⁊ cautissime scrutandum est. quo quis animo moueat: ⁊ (vt idē Greg. in homel. pentecostes dicit) de dilectione condicionis et proximorum propter eum. non mens tantum. sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias. nec proximis egētibus distribuit. quo nūc tā repente tanta affluit charitate. vt ꝓ sola ecclesie redimenda oīa dare velit. ¶ Signum aūt infallibile ad sciēdum quid ipsum moueat est. si in veritate daret oīa illa q̄ dat pro redimenda ecclesie vexatione etiam si alius fieret pont. eque bonus aut melioꝛ. Nā si non daret. conniteretur q̄ ꝓ seipso aut illo sublimando soluit. ⁊ nō tñ pro ecclesie redēptione. ¶ Tertio. q̄ in casu ꝓposito fit mētio non solum de pecunia sed de beneficijs ecclesiasticis. Nō est etiā pro sola redēptione vexationis ecclesie ly dare. ꝓficia ecclesiastica indigniis: ḡles supponuntur esse auari electores. Dare eīm ecclesiasticum beneficiū indigno. est actus ſm se prauus: ⁊ nulla potest excusatione aut inētione recte fieri. Unde sicut nō licet dicere mēdaciū ꝓ salnāda ecclesia. ita nō licet dare ecclesiasticum beneficiū indigno. Quare concludendo. casus iste vt ꝓponitur. omnino illicitus: potest tamen diuisendo actū redemptionis [illegible] ꝓmissionis licite fieri. pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hec de tertio.

**Quo ad** Quartum respondendum est ꝓ dictis. ¶ Et ad primū dicitur. q̄ illa maxima. ly non malis: ita q̄ cuius finis bonus est. ipsum quoq; bonum. ⁊c. non sit de genere secundum se prauorum. Non enim fur. qui est bonū si fiat ꝓpter eleemosynam largiēdam: quia est ſm se prauum. Sic aūt est in proposito: quia talis emptio est ſm se prava: vt patet ex dictis. ¶ Ad secundum dicitur. q̄ ratio illa deficit in duobus. Primo. q̄ hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentū aūt ⁊ votū tūc non sunt implenda. quando sunt respectu minus bonitatis. aut est ēs ꝓpter vexationis ecclesie. Et de hac dico q̄ posset habere locum in proposito si vna circūstantia amoueretur: quia ecclesie debetur bonus et dignus pastor: nec est dubium q̄ sit illi ius questum de hoc. et q̄ electores tenentur sibi prouidere de tali capite. et excellentius esset charitatis. si volens. ꝙ os electoribus caput ꝓiectum eligere. pecuniam q̄s eis daret. ⁊ tam immane sacrilegium committerent: sicut volentibus materiale templum spoliare. pecunia laudabiliter datur ne hoc faciant: et incidentes in latrones. licite offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniam: et si iuramēto se obligēt ad aliquid eis dandum. tenentur seruare promissum. Tanto autem magis in casu nostro licitum et laudabile est pecuniam dare et promittere. quanto vita ouium christi omnib⁹ rebus tēporalibus ꝓponenda est: quum pro his dominꝰ animam posuerit. ceteris q̄q; ꝓponendā mādauerit non solū exteriorem substantiam. sed vitam quum oportuerit. ¶ Circunstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso siue pro quocumq; alio in particulari. cuius questiū nō est. Nec nanq; circunstantia relinqua polluit. Et ratio est: quia redēptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni nisi iure debiti. ⁊ exclusionem mali iniuste illati aut inferendi. Ecclesie autem vexatio satis redimitur. si malum non eligunt. si bonus et dignus. non autem hic vel ille eligitur. Quocirca cūius liceat ⁊ sanctum sit auaris electoribus aliquid dare vt bonum et dignum in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare ne malus eligatur. et vt bonus eligatur: propterea q̄ minus bonum q̄ opus sit. mali rationem habet) non tamen dare licet. vt iste vel ille bonus et dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito queratur pontificatus a viro digno ꝓ seipso. cōsequens est q̄ hic non querit redimere vexationem ecclesie sed suam: et quia hoc non licet. igitur casus iste nunq̄ est licitus. ¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quilibet potest. q̄ in tali casu sunt duo actus diuisim parati: scilicet datio pecunie et petitio pontificatus ꝓ se: ⁊ q̄ pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesie non propria. ⁊ seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem ecclesie et pastum ouium christi. Fateor ingenue. q̄ si sic fieret. q̄ liceret. ⁊ ab excellētissima hoc charitate procederet. ¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primo q̄ in casu posito non est sic: quia acquisitio pontificat⁹ pro se proponitur cadere sub conventione pecunie dare aut dande: quando autem actus isti sunt diuisi. oportet q̄ seorsum fiat redemptio vexationis ecclesie. et seorsum petitio pontificatus fiat rogādo absq̄ omni conventione. Aliculum tamen iuramenti addere liceret. si tamen in eque bonum et dignum aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem spiritui sancto ⁊ ecclesie libertati ad eque bonum. aut saltē ad melioꝛem. ¶ Secūdo. q̄ quia sepe mens subripit mentiri (vt Greg. dicit in pastorali) ⁊ fingit sibiipsi de bono opere amare quod non amat. solertissime. solicitissime ⁊ cautissime scrutandum est. quo quis animo moueat: ⁊ (vt idē Greg. in homel. pentecostes dicit) de dilectione condicionis et proximorum propter eum. non mens tantum. sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias. nec proximis egētibus distribuit. quo nūc tā repente tanta affluit charitate. vt ꝓ sola ecclesie redimenda oīa dare velit. ¶ Signum aūt infallibile ad sciēdum quid ipsum moueat est. si in veritate daret oīa illa q̄ dat pro redimenda ecclesie vexatione etiam si alius fieret pont. eque bonus aut melioꝛ. Nā si non daret. conniteretur q̄ ꝓ seipso aut illo sublimando soluit. ⁊ nō tñ pro ecclesie redēptione. ¶ Tertio. q̄ in casu ꝓposito fit mētio non solum de pecunia sed de beneficijs ecclesiasticis. Nō est etiā pro sola redēptione vexationis ecclesie ly dare. ꝓficia ecclesiastica indigniis: ḡles supponuntur esse auari electores. Dare eīm ecclesiasticum beneficiū indigno. est actus ſm se prauus: ⁊ nulla potest excusatione aut inētione recte fieri. Unde sicut nō licet dicere mēdacium ꝓ salnāda ecclesia. ita nō licet dare ecclesiasticum beneficiū indigno. Quare concludendo. casus iste vt ꝓponitur. omnino illicitus: potest tamen diuisendo actū redemptionis [illegible] ꝓmissionis licite fieri. pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hec de tertio.

**Quo ad** Quartum respondendum est ꝓ dictis. ¶ Et ad primū dicitur. q̄ illa maxima. ly non malis: ita q̄ cuius finis bonus est. ipsum quoq; bonum. ⁊c. non sit de genere secundum se prauorum. Non enim fur. qui est bonū si fiat ꝓpter eleemosynam largiēdam: quia est ſm se prauum. Sic aūt est in proposito: quia talis emptio est ſm se prava: vt patet ex dictis. ¶ Ad secundum dicitur. q̄ ratio illa deficit in duobus. Primo. q̄ hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentū aūt ⁊ votū tūc non sunt implenda. quando sunt respectu minus bonitatis. aut est ēs



ꝓpter vexationis ecclesie. Et de hac dico q̄ posset habere locum in proposito si vna circūstantia amoueretur: quia ecclesie debetur bonus et dignus pastor: nec est dubium q̄ sit illi ius questum de hoc. et q̄ electores tenentur sibi prouidere de tali capite. et excellentius esset charitatis. si volens. ꝙ os electoribus caput ꝓiectum eligere. pecuniam q̄s eis daret. ⁊ tam immane sacrilegium committerent: sicut volentibus materiale templum spoliare. pecunia laudabiliter datur ne hoc faciant: et incidentes in latrones. licite offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniam: et si iuramēto se obligēt ad aliquid eis dandum. tenentur seruare promissum. Tanto autem magis in casu nostro licitum et laudabile est pecuniam dare et promittere. quanto vita ouium christi omnib⁹ rebus tēporalibus ꝓponenda est: quum pro his dominꝰ animam posuerit. ceteris q̄q; ꝓponendā mādauerit non solū exteriorem substantiam. sed vitam quum oportuerit. ¶ Circunstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso siue pro quocumq; alio in particulari. cuius questiū nō est. Nec nanq; circunstantia relinqua polluit. Et ratio est: quia redēptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni nisi iure debiti. ⁊ exclusionem mali iniuste illati aut inferendi. Ecclesie autem vexatio satis redimitur. si malum non eligunt. si bonus et dignus. non autem hic vel ille eligitur. Quocirca cūius liceat ⁊ sanctum sit auaris electoribus aliquid dare vt bonum et dignum in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare ne malus eligatur. et vt bonus eligatur: propterea q̄ minus bonum q̄ opus sit. mali rationem habet) non tamen dare licet. vt iste vel ille bonus et dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito queratur pontificatus a viro digno ꝓ seipso. cōsequens est q̄ hic non querit redimere vexationem ecclesie sed suam: et quia hoc non licet. igitur casus iste nunq̄ est licitus. ¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quilibet potest. q̄ in tali casu sunt duo actus diuisim parati: scilicet datio pecunie et petitio pontificatus ꝓ se: ⁊ q̄ pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesie non propria. ⁊ seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem ecclesie et pastum ouium christi. Fateor ingenue. q̄ si sic fieret. q̄ liceret. ⁊ ab excellētissima hoc charitate procederet. ¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primo q̄ in casu posito non est sic: quia acquisitio pontificat⁹ pro se proponitur cadere sub conventione pecunie dare aut dande: quando autem actus isti sunt diuisi. oportet q̄ seorsum fiat redemptio vexationis ecclesie. et seorsum petitio pontificatus fiat rogādo absq̄ omni conventione. Aliculum tamen iuramenti addere liceret. si tamen in eque bonum et dignum aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem spiritui sancto ⁊ ecclesie libertati ad eque bonum. aut saltē ad melioꝛem. ¶ Secūdo. q̄ quia sepe mens subripit mentiri (vt Greg. dicit in pastorali) ⁊ fingit sibiipsi de bono opere amare quod non amat. solertissime. solicitissime ⁊ cautissime scrutandum est. quo quis animo moueat: ⁊ (vt idē Greg. in homel. pentecostes dicit) de dilectione condicionis et proximorum propter eum. non mens tantum. sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias. nec proximis egētibus distribuit. quo nūc tā repente tanta affluit charitate. vt ꝓ sola ecclesie redimenda oīa dare velit. ¶ Signum aūt infallibile ad sciēdum quid ipsum moueat est. si in veritate daret oīa illa q̄ dat pro redimenda ecclesie vexatione etiam si alius fieret pont. eque bonus aut melioꝛ. Nā si non daret. conniteretur q̄ ꝓ seipso aut illo sublimando soluit. ⁊ nō tñ pro ecclesie redēptione. ¶ Tertio. q̄ in casu ꝓposito fit mētio non solum de pecunia sed de beneficijs ecclesiasticis. Nō est etiā pro sola redēptione vexationis ecclesie ly dare. ꝓficia ecclesiastica indigniis: ḡles supponuntur esse auari electores. Dare eīm ecclesiasticum beneficiū indigno. est actus ſm se prauus: ⁊ nulla potest excusatione aut inētione recte fieri. Unde sicut nō licet dicere mēdacium ꝓ salnāda ecclesia. ita nō licet dare ecclesiasticum beneficiū indigno. Quare concludendo. casus iste vt ꝓponitur. omnino illicitus: potest tamen diuisendo actū redemptionis [illegible] ꝓmissionis licite fieri. pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hec de tertio.

**Quo ad** Quartum respondendum est ꝓ dictis. ¶ Et ad primū dicitur. q̄ illa maxima. ly non malis: ita q̄ cuius finis bonus est. ipsum quoq; bonum. ⁊c. non sit de genere secundum se prauorum. Non enim fur. qui est bonū si fiat ꝓpter eleemosynam largiēdam: quia est ſm se prauum. Sic aūt est in proposito: quia talis emptio est ſm se prava: vt patet ex dictis. ¶ Ad secundum dicitur. q̄ ratio illa deficit in duobus. Primo. q̄ hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentū aūt ⁊ votū tūc non sunt implenda. quando sunt respectu minus bonitatis. aut est ēs pretermittere minus bonum ⁊ aliud est committere se malū. ¶ Secundo. quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directe respectu spiritualium. ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Uota aūt ⁊ iuramenta partim ex iure diuino. partim humano pendent: et ideo maius est vinculum huius prohibitionis q̄ voti ⁊ iuramenti. ¶ Ad tertium dicitur. quod hic non est sermo de simonia respectu tituli prebende. de qua est dubium inter canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directe. que non vertitur in dubium. ¶ Ad quartum. tam ex dictis patet quomodo liceat ecclesie vexationē redimere: ⁊ quomodo potest hic interuenire ⁊ quomodo nō. Rome die. xxvj. decembris. 1504. inchoante.

## ¶ De vsu spiritualium.

¶ Utrū quis vtens spūali in peccato mortali. peccet mortaliter.

**Queritur** Utrū q̄libet vtens spūali in peccato mortali. peccet mortaliter. ¶ Uidet q̄ sic. Primo. q̄ indigne exequens officiū ꝓlationis. peccat. ergo par est de aliis spūalibus officijs ratio. ¶ Secō. q̄ minister debet cōformis esse principali agēti. deus aūt ⁊ eccla cuius sunt ministri officiales spūales. sancti sunt. ergo ⁊c. ¶ Tertio. q̄ docere sacram scripturam ex officio. siue predicando. siue legendo. siue corrigendo. siue ⁊c. peccatum mortale dicitur. ergo ⁊c.

**In oppositum** Est. q̄ sequeretur q̄ qui tenentur ad horas canonicas. ⁊ cantores in choro. ⁊ prelati dando licentiam vni fratri eundi ad emendum panē. si essent in peccato mortali. peccarent mortaliter. quod non solum durum. sed dissonum satis est.

**In hac q̄stione** (Que propter verba diui tho. mota est) primo rem tractabo. Secundo ad verba sancti tho. descendam.

**Quo ad** Primū. sciendū est. q̄ ex duplici capite pendere potest. q̄ peccator exercēs spūalem actū ſm se licitū propter finē debitum ⁊c. peccet. Primo ex parte sanctitatis ipsius actus. Secō ex parte sanctitatis officij. seu potestatis qua vtit. ¶ Et siquidē actus sanctitatē attendamus. cū constet q̄ non quilibet sanctus actus male agit a peccatore (vt patet de oratiōe. voto. iuramēto. eleemosina ⁊c.) distinguere oportet. Similiter cū constet. q̄ nō quodlibet sacrū officiū male exercēs a peccatore (vt patet de officio clericali officiādo ecclesiā. ⁊ in exactione decimarum: ius esse decimarū spirituale esse constat a sancto tho. in secunda secunde. q. 87. ar. 3. distinguere quoq; hic oportet. ¶ Et qñ potentia est propter actum. distinguatur cum sanctho. ex. 3. parte. q. 64. ar. 3. actus sanctitatis in duo genera. Quidā enim sancti sunt. q̄ consecratione aliqua sanctificant. ⁊ hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti. quia sunt ſm se mundi. ⁊ ad deū ordinati. ⁊ hi sunt omnes actus virtuum. Et proportionabiliter officia seu potestates duplicis generis sunt. nam quedam in consecratione consistunt: vt patet de potestate ordinis. ⁊ quedam nō: vt patet de potestate iurisdictionis ecclesie.

¶ His premissis. pono duas conclusiones. ¶ Prima est. quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio ſm actum sanctitatis deest consecratione aliqua sanctificatum. peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quantum est in se polluit sancta. cūius incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hec conclusio communiter conceditur: habetur q̄q; in. 4. senten. dist. 5. et in tertia parte. qō. 64. articu. 6. ¶ Secunda est. Exercens in peccato mortali actus sanctos (deest tñ stos quoscunq; non consecratos) tamen. non peccat mortaliter per se loquendo. Et probatur hec conclusio: primo. quia si hoc esset peccatum. esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest: cum sacrum propie nullum sit. ¶ Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus. est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prelationis. vel ministerij christi et ecclesie. Nihil obstat: quia cum potentia. sit propter actum. nullius potentia vt sacra vtitur. qui sacrum actum non exercet. sacrilegium autem tunc tantum committitur. quando contra sacrum vt sacrum est agitur. ¶ Secundo. quia si in huiusmodi exequtionibus peccatoris esset per se peccatum mortale. non esset in quibusdam sic et in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire. cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis. ad hec oportet venire. oportet namq; aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus christi) aut ex sanctitate officij tantum (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusq; peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum.

Universidad de Deusto
Biblioteca



hoc non est, etiã si cõsistat in sanctitate cõsecrata: quia licet pcõi tangere corpus christi, leuando ipsum de luto: et baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantum: quia oportet actum ipsum esse sanctum: alioquin episcop⁹ aut curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur: hoc autem est ridiculũ. ¶Ergo ex sanctitate vtriusq;. ¶Et cũ nõ ex sanctitate large sumpta (quoniam sic non liceret pcõi clericũ orare: quoniã officij sancti op⁹ est sanctum) relinquitur q' ex sanctitate stricte in cõsecratione cõsistẽte rõ pcõi sumatur. Dixit aũt q' se loquẽdo: quoniã etiã orare in peccato mortali est peccatum mortale per accidens: vt patet in celebrando missam in peccato mortali. ¶Hec de primo.

**Quo ad** Secũdum verba dicti tho. in. iiij. dist. v. et di. xix. ar. j. q. ij. et in scõa scẽe. q. xxxiij. art. v. et q. lx. ar. ij. ad tertium: et in tertia par. q. lxiij. ar. vj. et specialiter ad primum, cõsona non videtur. Hã in sententijs dure nimis loqui videtur: et pretatum expresse dicit peccare corripiendo, et omne aliud propijj officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absq; nouo peccato, si humiliter hoc facit: et similiter iudicem non peccare arguendo et iudicando: et vtrumq; super eadem aug. auctoritate fundat. Si enim peccatorem prelatum ista facere, esset fm se peccatum mortale, nulla humilitas stãs cum peccato mortali, faceret vt esset licitum: vt hic docemur. Et in tertia par. vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus q̃ ministri. Et per illam ostendit, q' peccatores ministrantes deo in operibus charitatis non peccant: et tanti eam facit. vt vtatur ipsa iuxta illam regulam: si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, et econuerso: dum ex negatione sanctitatis consecrate, infert negationem peccati in ministro peccatorie: et ex affirmatione consecrate sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatorie. Et quia super hoc tota hec decisio fundatur, optima censenda est: procedit enim ex per se causa. ¶Ex quibus credo ego, q' dicta in sententijs ad doctrinam in summa traditam taneq; resolutionem sint reducenda, et non econuerso. Unde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti, quia sunt actus virtutum, et non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens, per se loquendo non mortaliter peccat. Nisi predicatio excipiatur: quia est actus sacerdotis aut dyaconi: cuius hec exceptio non necessaria videatur: quia predicatio non est actus ordinis p se loquendo: et consequens ipso et alijs iudicium: non tamen ex equo: quia precipuus est pastoris actus, dicente christo in institutione pontificatus petro: pasce oues meas. ¶Et confirmatur hoc de predicationis ministro: quia in synagogis iudeorum et templo etiam non sacerdotes aut leuite predicabant: alioquin non fuisset christo permissum predicare: et act. xiij. non fuisset a principibus synagoge requisitum et concessum q' paulus predicasset in synagoga. ¶Cum hoc tamen stat, q' forte predicare ex officio (sicut episcopus predicat) cum solemnitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vti sanctus Tho. dixit.

¶Ad rationem ergo in oppositum (que in. iiij. sent. inouit autoritem) dicitur q' indigne pro nũc sumit dupliciter: scilicet priuatiue et ptrarie: et q' indigne priuatiue exequens, non semper peccat: sed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indigne aũt contrarie faciens aliquid, peccat: sed tunc hoc restat probandum, q' prelatus exequens officium suũ quo ad actus charitatis et iustitie: scilicet corrigere, docere et. indigne agat contrarie. Quid enim cõtra sanctitatẽ horum actuum facit persone macula: non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipa macula peccatie? Certe nihil video, nisi q' priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec iuncto ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantum: vt patet inuẽti. In hac autem rationem ipse modificauit in tertia par. quasi addens, q' tunc est indignus contrarie quando est respectu actꝰ sancti: id est consecrationis mystice sanctificati. Et in secunda scẽe ad propositum idem. Et de correctione fraterna explanauit, q' reddit ipm correctorem indignũ sic q' quoddã impedimentũ correctioni primi cõfert, nõ tamẽ tale, q' p humilitatẽ pcõis non possit supplere seu honestari. Unde actus iurisdictionis quoticunq; plato: et superiorũ, et actus per accidẽs ministrorum ordinis, et vniuersaliter nõ cõsistẽtes in cõsecratione aliqua, a peccatoribus exercitati nõ patiunt per se nouum pcũm mortale. Ministratio autem sacramentum et eorũ susceptio puritatẽ a mortali crimine exigit. Verũ scito, q' nec vere cõtritus, nec credens se cõtritum quia diligẽter etsi nõ sufficienter discussit seipm, censetur in peccato mortali quo ad hec existere: alioquin dubet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccãdi mortaliter, cũ ad administrandũ aut ad suscipiendũ sacramenta accedit: cũ nemo sciat vtrum odio vel amore dignus sit: et hoc expresse sentit sanc. tho. in. iiij. dist. ix. ar. ix. ¶Et per hec patet responsio ad obiecta. Rome die. xviij. Augusti. m. cccc. lxj.

## ¶De voto non nubendi.

¶Utrum votum non nubendi equipolleat voto castitatis. Qõ. j.

**Queritur** Utrum votum non nubendi equipolleat voto castitatis.

¶Et videt q' nõ. Primo. Quia minus non equipollet maiori. Sed votum castitatis maior est q' nõ nubendi: sicut seruare castitatem plus est q' non nubere. ergo. ¶Preterea. Bonũ cõuertibile cum quocunq; destruit vnum, destruit et reliquũ: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, et nõ contra votum nubendi: ergo hec duo non conuertuntur.

**Respondeo** Ad hec questio duplicem sensum habere potest. Primo vtrũ hec duo vota simpliciter equipolleãt. Scdo vtrũ equipolleãt quo ad indispẽsabilitatem aut incõmutabilitatẽ, ita q' nulla autoritas possit in alterũ q' non potest in reliquum. ¶Et in primo q̃dẽ sensu licet prima fronte ꝓpter argumẽta adducta videat q' nõ equipolleant: attentius tri cõsiderãtibus appet q' distinguendum est de voto. Potest em dupliciter sumi: vt placet theologis in. xxxviij. dist. primi. Uno mõ ꝓpie: alio modo cõiter. Uoti siqdẽ ꝓpie sumpti materia immodo est bonũ supererogationis: eo q' de ratione voti est, q' sit de meliori bono. Uoti vero cõmuniter materia, et etiã bonũ ad qs̃ alias tenet: non inquãtum huiusmodi sed inquantũ voluntariũ: vt ꝓ de voto in baptismo emisso. ¶Si ergo loquamur de voto castitatis propie: cum sub tali voto non cadat nisi castitas supererogationis, que nihil aliud excludit nisi votum matrimonialem (quia ad seruandã extra matrimonium castitatem quilibet ex precepto tenetur) cõsequẽs est q' tale votũ votũ nõ nubẽdi equipollẽt. Si vo loquamur de voto castitatis cõiter, cum sub tali voto claudatur ois castitas, cõsequẽs est q' tale votũ votũ nõ nubẽdi nõ equipollent: sed longe maius est votum castitatis. ¶In secundo vero sensu quid tenendũ sit, ex modo dicendi cõcludendũ est. Quidã enim q' sedi aplice vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantũ inuenirunt reseruata, s. religionis et castitatis, et reseruationes non sunt ampliande, sed potius restringende (quasi odiose prelatis, quoru autoritas restringitur) et votum castitatis omnẽ cõtũ fm communem loquentium vsum excludere intelligitur, credũt hec vota nõ esse eque incommutabilia: sed in voto non nubendi episcopum, in voto vero castitatis solum papam dispensare posse. ¶Sed opinio hec a veritate lõge est: quod tripliciter probatur. Primo: quia hec duo vota equipollent quo ad id quod per se et simpliciter in voto castitatis absolute loquendo inuentur. Sub voto enim castitatis, absolute loquendo, cadit castitas supererogationis per se et simpliciter: vtpote tanq̃ ad quod institutum est: castitas aut quam omnes necessario tenentur, non cadit, nisi forte fm quid: est aũt q' in voto nõ nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquit igitur, q' eiusdem rationis est dispensare vtrobique. ¶Secundo: quia votum castitatis intantũ est reseruatum papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est aut dispensabile nisi quo ad castitatem supererogatiõis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hec duo vota inquãtum dispẽsabilia non solũ equipollent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit papa, nisi nubere: et pro nullo alio obtinendo vadit se aditi sedes apostolica ab hijs̃ votũ castitatis, nisi pro hoc ꝓprio. Unde dicere votum non nubendi non esse reseruatum papæ, aliud tum castitatis, est ꝓnũa ignotare vocem. ¶Tertio: quia vt de ad oppositũ [illegible] verba tunc ꝓprie interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: ex qua ambigua essent. Quãdiu ꝓprie vel ꝓpriꝓie intelligi dubitaretur. Uotum aut nomẽ (vt dictus, et ex suo ꝓprio fine ad quem inuentũ est, patet) oblationis ad ea que supererogationis sunt, ꝓprie impropriatum nulla eñ est necessitas votiue oblõis ad ea, ad que ex precepto tenemur. Unde applicatum ad materiam veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum a veneris que licuissent, ꝓpria significatione insinuat. Quum ergo reseruatũ apostolice sedi dicitur, ꝓprie sumitur. Sic aut equitalere, imo idem esse quod votũ non nubẽdi, ostensum est. Relinquitur ergo, q' vtrumq; apostolice sedi eadẽ ratione et reseruatione reseruatũ est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio: nec vocabula extra cõem vsum doctorũ trahunt, quibus vulgares largius loquantur.

**Ad vtranq;** Aute rationem in oppositum simul dicitur, q' nihil aliud cõcludunt, nisi q' votum castitatis large sumptum, et votum non nubendi, non equipollent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostre: qua diximus q' votum castitatis propie, et votum non nubendi, simpliciter equipollent: et q' votum castitatis absolute loquendo, et votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem equipollent. Mediolani, die. xviij. Decembris. m. cccc. In sancta maria gratiarum.

## ¶De Nouitijs.

¶Utrum emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. Questio. ij.

**Queritur** Utrum emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. ¶Et videtur q' sic. Primo: quia vnusquisq; potest libere vti iure suo, etiam si inde alterius damnũ sequatur. Jus autem renuntiandi competere cõstat tali nouitio, qui nondum adiit hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vti. ¶Preterea. Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem aut rem acceptam. Constat autem q' in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, cuius sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeũdo hereditatem infectam, constitueret se debitorem his a quibus res iniuste extorte sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare. ¶Et confirmatur: quia hereditati grauate debitis nouitius indubie posset renuntiare, et non se constituere debitorem: ergo hereditate obnoxia multis restitutionibus idem poterit: nec enim magis ad hec q̃s ad illa tenetur: imo fm quosdam solutio debitorum ex munus vel emptione etc. precedit restitutionem male ablatorum.

¶Preterea. In confessione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatẽ se vite transferre. Constat aũt q' si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, reb⁹ presertim dubijs extantibus: tum videndo et examinãdo rationicinia multa antiqua et difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, et alijs q̃plurimis, que cum religiosi animi quiete non stant. Oportet ergo si renuntiare non potest, aut professum solicitari circa ea que mundi huius sunt multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse, ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrumq; videtur inconueniens: quum beatus matheus, qui rapere solebat aliena (teste beda) relictis omnibus secutus legitur dominum luc. v. sic q' vt gloss. dicit, etiam rationes incompossibilitas dereliquit: ergo.

**In oppositum** Est, q' ius nature expiessum a domino matth. vij. (quecunq; vultis vt faciant vobis homines, hec eadem illis facitis) inuiolabiliter seruandum est. Constat autem q' ipse nouitius si esset in statu creditorum, a quibus res iniuste extorte sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri a bene dispositis ad restituendum, et non remitti ad mundanos qui naturaliter abhorrent restituere: ergo et ipse debet hoc facere alijs.

**Respondeo** Cum distinctione: et dico quatuor. Primo, q' si propinqui ad quos post renuntiationem perueniret hereditas, sunt [illegible] indubie credãtur renuntiari, quando, cũ quibus [illegible] post nouitius absolute renuntiare insinuando illis propinquis de [illegible] quã habet, unde eã concepit etc. Secundo: q' si pro[illegible] qui predicti sunt tales, q' indubie credant munꝰ, aut quasi nr[illegible] restituturi, non potest nouitius absolute renuntiare. Tertio: si propinqui medio modo se habent: scilicet q' dubitetur an [illegible] vel ne, nõ potest nouitius absolute renuntiare. Quarto, q' in his duobus vltimis casibus, et vniuersaliter in omnibus casibus extra primum tenetur nouitius sic prouidere, vt absq; dubio credatur restitutio futura tempore debito etc.



¶Ad quorum euidentiam aduertendum est, q' renuntiare hereditati duo importat: vnum explicite scilicet nolitionem hereditatis: et alterum implicite scilicet diuersionem hereditatis ad alium vel alios. Renuntiante enim aliquo, hec duo semper se inseparabiliter comitantur: sic q' renuntians, directe hereditatem nolle se fatetur, et ex hoc naturali necessitate sequitur, q' ad alterum hereditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio consideretur hereditatis, difficile et foute impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium a libera et absoluta renuntiatione: quoniam nec precepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia non comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionẽ obligatarũ fm doctores in illis versibus, Jussio consilium etc. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, q' nolendo hereditatem fieret non obstans detentioni rei aliene, quum possit non renuntiando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia vt sanc. Tho. in secunda secunde quest. lxj. art. vij. ad tertium dicit, tunc solum non obstare obligat aliquem ad restitutionem, quando presupponit obligationem ad obstandum in eo qui non obstat: in hoc autem nouitio nulla psupponitur obligatio, sed queritur an in eo sit. Hec apparet aliqꝰ preceptum charitatis ad hoc obligans: sed (vt obijciendo tactum est) apparet oppositum, ex eo q' cuilibet licitum est vti iure suo: et nullus omnino expers tam facti q̃ rei tenetur se involuere nouis questionibus et obligationibus vt alteri satisfiat. ¶Si vero in renuntiationis actu consideretur declinatio hereditatis ad aliũ vel alios, cũuis prima facie videatur, q' quicquid hinc sequatur, ponderandum nõ sit: eo q' renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario cursu concomitatur intentum a renuntiante scilicet nolitionem hereditatis. Diligenter tamen consideranti videri facile potest declinationem istam esse etsi non principaliter, secundario tamen intentam a renunciante: quoniam scit principali suo intento annecti declinationem hereditatis ad tales, et potest impedire connexionem talis declinationis, renuntiando alijs, vel modificando etc. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hereditatis ad tales ꝓpinquos, verificandi via habet per quatuor supradictas cõclusiones. Quum enim huiusmodi hereditatis declinatio ex voluntate libera renũtiantis procedat, nõ vt casualis sed vt per se secundo intentus effectus (vt patet ex se et ex dictis) et ex hac dependeat detẽtio aut restitutio alieni eris hereditati immixti (quoniã ex ista declinatione ius hereditatis acquritur, et dominium facti respectu eris alieni: etsi ad auaros diuersio fit, perseuerabit detentio alieni: si vero ad bonos viros, fiet restitutio) cõsequens est q' talis diuersio debeat sic a renũtiante ei⁹ autore modificari, quaten⁹ nullius ius ex illa violet: alioquin ipse reatum iniustitie euadere non potest. ¶Et confirmatur: quia renũtians inquãtum est autor talis deuolutionis quãuis implicite, positiue tamen disponit de hereditate infecta. Constat autem q' ordinans et disponẽs de hereditate infecta, immunem ab iniustitia nõ se seruat nisi prudenter et fideliter disponat de ere alieno restituendo: nec ptestatione aut renũtiatione aliqua excusari potest. Tenetur igit huiusmodi nouitius ad sic prouidẽdum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutuus subtractione pcepti ad quod tenetur in dispositione hereditatis infecte, ad restituendũ ipse tenebit. ¶Nec refert in proposito an certum aut dubium verisimile sit de infectione hereditatis: quoniã quãdmodum disponens de hereditate, tenetur que constat aliena esse ordinare vt omnino restituatur: sic tenetur de dubijs bonis ordinare vt certitudo habeatur, et si aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hereditatem in se susciperet. ¶Quia igitur huiusmodi libere renuntiatioris nihil obstat nisi restitutio alieni, quã ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem, consequens est q' renuntiatio licita sit, si antequam habet debitã prouisionem restitutionis agende: sine hoc sit propter cognitam fidelitatẽ bonorũ propinquorũ succedentium post liberam renuntiationem: vt prima conclusio dixit: sine hoc sit ꝓpter multas cautelas et fideles executores electos, et alias huiusmodi circũstantias in modificata renuntiatione: vt q̃rta conclusio ꝓposuit. ¶Et quia oppositorũ eadem est disciplina, ex eisdem ꝓncipijs patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur aut dubitatur ad tales restitutio eris alieni deuoluẽda, q̃s exosa est restitutio: vt scõa et tertia pclone dictũ est. ¶Hec est in dubijs vertendũ, an fideli restituẽt coheredes, qui ꝓpriõe sua infecta nõ curãt satisfacere: voce etem dñi vt matth. vij. A fru(ctibus eor cognoscetis eos.

**Ad argumenta** Ergo in oppositum pro quanto

Universidad de Deusto
Biblioteca



inferre intēdāt licitū esse absq; distōne aliq̄ absolute renūtare, rñdēdū est. ¶ Ad primū ergo dicēdū, q̄ nouitius nō cōperit ius absolute ꝛ liber renūciādi hereditati infecte in oī casu: sed tūc rātū quādo extat renūtiatione hereditas deuoluitur ad nōn detētores alienor ex dictis patet. ¶ Ad scōm dicēdū, q̄ quāmi renūtiatione intercueniat dispositio q̄dā rei alienē hereditati immixte, nisi talis dispositio debitis circunstantijs fulta sit, dāmificarentur ex hoc illi quibus res ꝺz restituitur per hoc acceptio q̄dā alienē rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionē acceptionis si quidē nomine ois dāmificatio intelligitur in hac materia. Unde tenetur nouitius non debitorē se constituere, sed sic ordinare vt satisfiat: nō propter aliquā precedentem acceptionē: sed ne in ipsa dispositione alienē rei, acceptio intercueniat. ℣ Ad cōfirmationē vero dicitur, q̄ ideo grauamen debitorū paruipēdimur, q̄ creditoribus consuenit etiā a detētoribus alienū satisfieri, ꝛ propter contractuum cautiones, ꝛ propter suorum quinternorū fidē seruandā, ꝛ alia huiusmodi. Unde si contingeret ex renūtiatione ad tales heredes deuoluēdā esse hereditatem grauatā debitis, quos credere tur nō soluturos, ꝛ propter potētiā vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda q̄ circa restitutionē male ablatorū dicta est. ¶ Ad tertiū dicēdum, q̄ nouitius p̄ plexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absq; multa difficultate pōt ab huiusmodi scrupulositatibus, etiā q̄si habet propinquos auaros, adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. ¶ Quod potest multipliciter fieri: vel renuntiando alijs quos nouit non detenturos alienum: vel renuntiando quidem auaris propinquis, ꝛ sed substituendo alios heredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit, ꝛ restitutum: vel renuntiando q̄dem auaris propinquis, sed ordinando q̄ hereditas ad eorū manus prouenire nullatenus possit. quoq; tales electi ab ipso renūtient, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint, ꝛ restituerint quicquid restituendū est. Et quoniā nemo militat propriis stipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus ꝛ exequutoribus condignam ꝛ honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo recte dispositā renuntiatione, christum mudum nudus sequi profitendo poterit. Matthēus enim nō ante restitutionem pauperē christū pauper sequutus est, quum zacheus luce. 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec euangelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter de vsu vero pro tunc dixit, relictis omnibus se quutus est eum nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propijs. glosa quoq; ita eodem est intelligenda modo. Mediolani, die. xxx. septembis. 1500.

¶ Utrum per votū quo quis ꝓmittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie. ℣ Ō. iij.

**Queritur** Utrum per votū, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie. ¶ Et videtur q̄ sic. Primo: quia per promissionē acquiritur ius illi cui fit promissio: vnde potest agere contra eum qui promisit, si non seruauit promissum. sed in talibus votis fit promissio non soli deo, sed etiam tali ecclesie implicite vel explicite. ergo per tale votum acquiritur ius illi ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouens intendit se obligare non solum ad offerendum deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesie vel imagini. ℣ Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata a prelatis illius ecclesie, ꝛ ideo non acquiritur illius ius. Contra hoc est. Tum quia est acceptata implicite: quoniam quemadmodum constat deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis ecclesijs. Preterea. Si per tale votum nō esset acquisitum ius ecclesie, non posset ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extra de censibus, ca. ex parte: ꝛ ab uno, ꝛ ab abba. ubi. ꝛ ex glo. xij. q. j. ca. scimus, ꝛ archi. ubi. Ergo.

**In oppositum** Est guilielmi ꝛ summe pisane sequacium q̄ opinio.

**Rñdeo.** Quidam tenēt vel absq; ratione aliquā vel propter rationes adductas, q̄ tali voto acquiritur ius illi ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: ꝛ propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij vero oppositum sentiunt, dicētes hec vota esse commutabilia, sicut ꝛ cetera: quando. s. necessitas vel vtilitas id exposcit. ¶ Et horum iudicio meo opinio vera est, ꝛ cōformis theologorum antiquorum sententie. Vera quidem: q̄ cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione vouentis obligatio autem vouentis ex sola eius promissione oriatur, secundum q̄ in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio ꝛ iuris acquisitio. Cum aūt in voto sint duo. s. promissio, ꝛ res promissa, et contingat q̄nq; rem promissam vni alicui promissionē esse (vt patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: q̄dā vna promissione contēta: quedam duplici promissione munita. Et vota quidem illa que vnicā tm cōtinent promissionem, soli deo cui promissio illa necessario fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia vota quibus deo tm aliq̄d promittimus. Vota aūt q̄ duplicē impliciant promissionem (alteram vt materiam voti, alteram vt essentiā voti) duobus ius acquirunt, creatori s illis quibus aliqua bona promissio fit, ꝛ creatori cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia aūt sunt vota, quibus sanctis aut prelatis aliquid pollicemur: vt san. tho. in secunda secūde. q. lxxvij. ar. v. docuit. Jn hmōi siquidē votis, promissio obedientie prelato, ranjs quoddā supererogationis bonum est res promissa deo, ꝛ materia voti: promissio autem qua deo ad id nos seruandum obligamur, essentia voti est, ꝛ actus latrie. Et quāmi promissio rationis actus est, expectatione partiens meo cui fit promissio, nō pōt fieri nisi ratione habētibus: ꝛ cōsequenter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi que creatori aut rationali creature fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi creatori aut creature rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cū ergo in huiusmodi votis, q̄ fiunt alicui imagini crucifixi aut beate virginis ꝛc. nulli fiat promissio, nisi deo ꝛ sancto alicui, nulli cōsequenter acquiritur ius nisi deo ꝛ sanctis. Eiusdem aūt auctoritatis est dispēsare vel cōmutare promissiones factas deo ꝛ sue curie celesti: cum nō sit minor auctoritas ecclesie in cōcernentibus celestē curiā q̄m in spectātibus ad eius principē. nec aliquod dānū ciuibus celestibus prouenire possit, quibus deus ipse est omnia: vnde ola huiusmodi vota cōmutabilia sunt, habita ratiōe glorie illoꝝ sanctorū quibus promissum aliquid erat. ℣ Nec contēdat aliquis implicari in his votis promissione prelatis illius ecclesie, et eo q̄ res quā vouēs promittit offerre illi ecclesie, intelligitur prelatis ecclesie promissa. Hoc em̄ falsum esse ex eo cōstat, q̄ in huiusmodi votis locus in quo implendum est votum, non cadit sub voto vt persona cui fit promissio, sed vt circūstantia rei promisse: sicut tempus ꝛ quantitas, talia huiusmodi. Nihil em̄ aliud huiusmodi votis agitur, nisi q̄ promittitur deo talis res, tali tempore, ꝛ in tali loco offerenda: vbi patet nullam promissionē prelatis ecclesie esse materiam voti, sed tātūmodo rem talibus circunstātijs vestitam. ℣ Nec refert an tales circūstātie sint locus, tēpus, quantitas ꝛc. an sint persone humane. Si quis em̄ vouerit nutritum se tales paupereꝝ chaisti vno die, quāuis teneatur hoc facere, pōt tamen eius commutationem procurare ꝛ obtinere, sicut ꝛ aliorum supradictorum: quia persone ille nō cōcurrūt in illo voto vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circunstantia eleemosyne offerende deo: vt dicit san. tho. in iij. distin. xxxviij. q. j. ar. j. q. j. ad quintum. ¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nemiū casus pōderare: an scilicet vouēs dixerit secū, promitto deo ꝛ beate marie offerre cereū in tali ecclesia: an dixerit, promitto deo ꝛ tibi beate marie talis ecclesie offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesie, quia imago illius ecclesie significatur ibi concurrere vt persona cui fit promissio. ℣ Hoc em̄ friuolū esse ex duobus patet. Primo: quia imaginem, vouens nō alloquitur: nisi fm id q̄ repraesentat. s. beatā virginem in celo regnantē, cum non promittat nisi ei cui loquitur, ipsi soli promittitur: ꝛ sic cetera concurrūt vt circūstātie rei promisse. Secundo: q̄ omnia q̄ implicite in voto inueniuntur infra voti limites, fm voti rationē intelligenda sunt, nisi ex intentione vouentis aliud habeatur. voti autem ratiō deo promissionē fieri exigit. Alia aūt promissionē vt materiam habere tūc tm̄ ꝓmittitur, q̄n alicui creature rationali promissio seruāda, voto vel promissioni adiungitur: vt ex dictis patet. Constat autē ex intētione vo[illegible] ipsi vouere intendunt, quod ꝓmissionē superne cur[illegible] editur importare, q̄ talis promissio non adiungitur voto. Aliquitur igitur q̄ oia vt circūstātie rei promisse intelligant, ꝛ sola ipsa curia ꝺcurrit vt persona cui fit promissio.

¶ Conformis theologis opinio ista est: quia indistincte communiter theologi pleruntur omne votum esse commutabile impotum religionis. Cōmutatur autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesie. Non posse commutari in votum religionis. Non enim fas tisse pensionē debite ecclesie carhedrali, si debitor ingrediatur religionem: nec ab obligatione soluendi legati aut contractus ingressus religionis absoluit. ℣ Nec accepranda est cuiusdam glosa, dicēs hoc intelligi de votis personalibus: nō autē de votis realibus. voluntaria enim est. Admirandum quippe est valde si restringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicite vel implicite non restrinxerit. Jmo ricardus omnia ad realia vota extēdit vult: vnum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio terre sancte: in quo papam consulendum dicit. ℣ Sanc. Tho. quoq; in secunda secunde quest. vlt. expresse sentit q̄ obligatus voto simplici religioni imperfectiou, reus fracti voti non est si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans per votum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiou: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absq; violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his que alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, q̄ in maiori clauditur minus. Non enim qui debet. c. alicui ecclesie, si soluat. cl. alteri ecclesie vbi sanctius viuitur ꝛc. absolutus est a debito. Si igitur ex voto simplici non acquiritur religioni ius persone voto promisse, consequens est q̄ nec aliarum rerum. Non acquirit igitur ius aliquod ecclesie, ex eo q̄ aliquid ibi offerendum vouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcūq; aliud commodum ecclesie spectet) tenetur tamen vouēs implere quod vouit, ꝛ ibi offerre vbi se oblaturum vouit: alioquin si absq; dispensatione vel commutatione votum integre non seruaret, mortaliter peccaret.

**Et per hec** Patet responsio ad primum. Falsum est enim q̄ in his votis fiat aliqua promissio prelatis ecclesie: iam enim patet, q̄ cum dupliciter promissio possit in voto inueniri scilicet formaliter et materialiter. de illa que est essentia voti, constat q̄ creatori tantum fit. materia autem voti si promissio esse debet, oportet q̄ creature rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet q̄ fiat creature rationali militantis ecclesie, cui ex commutatione damnum et preiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet. ¶ Ad secundum dicitur fm theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) q̄ ecclesiam posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Uno modo vt ecclesia agat pro iure suo contra eum qui vouit: et sic nec iure probatur, nec rationi consonat q̄ agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex decretali siquidem illa hoc non habet: quoniam ibi agitur contra eos, q̄ iam antiqua obseruatione se debitores ecclesie constituerunt ex votis emissis: cōcurritq; ibi obligatio votiua quasi per accidens: ex qua cumq; siquidē causa longis temporibus continue persoluissent certam frumenti mensurā, cadē questio emersisset. ℣ Auctoritas autem Jmoc. abba. archi. et glo. non est maioꝝ rationibus super quibus fundantur: quas efficiat non concludere acquisitum esse ius ecclesie alicui. Jmoc. em̄ opinans monasterij posse agere ꝓtra eū qui vouit ingredi illō: fundat se super hoc, q̄ votum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, q̄ illud possit agere: sed ille cui ꝓmissio facta est: deus scilicet. ℣ Abbas vero super verbis illius decretalis: scilicet cogendi, exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia vt patet, textus loquitur quando ecclesie erat ius acquisitum ex ipsa vouentium antiqua obseruantie. ℣ Gloss. vero illa, quia vniuersaliter absolute ꝛ imperialiter loquitur: dicens q̄ ex nulla pollicitatione potest quis conuenīri, nihil obstat. Quāuis ita q̄ nulla ratione fundetur si ad hoc adducatur propositum. Archi. vero predicta sequitur. ℣ Posset quoq; ꝛ forte melius dici, q̄ doctores isti licet dicant q̄ ecclesia possit agere: non tamen ideo quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus suis. ℣ Allo modo contingit ecclesiam agere vt vices dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo episcopus quidem ex officio agere potest contra nos seruantes talia vota: alie vero ecclesiastice persone possunt indirecte agere, suggerendo in fauorē diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse cōuenīri ab ecclesia: vt illi dicebant, ꝛ non posse cōuenīri, vt alij sentiebant, ideo [illegible] est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis [illegible] Mantue, die. xij. Martij. [illegible]

## ¶ De Maleficijs

¶ Utrum liceat maleficium soluere, opera maleficij ad hoc parati vtendo. Questio. I.

**Queritur** Utrum liceat maleficium soluere opera maleficij ad hoc parati vtendo. ¶ Et videtur q̄ sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum propium: vt patet in petente mutuum ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit nisi vti iniquitate alterius parati ꝛc. ergo hoc est licitum. ℣ Et confirmatur: q̄ non minus inalum est iurare per idola q̄m simplex maleficium: sed fm Aug. ad publicolam, licitum est vti iuramento alterius per idola in pacis fedele componendo: ergo licitum quoq; erit necessitate vigente vti maleficio alterius.

**In oppositum** Est communis sententia theologorum.

**Respondeo.** Quamuis presumptuosa quedam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficium faciendum, sed necessitate exante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubie tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. ℣ Tum propter diuinum preceptum promulgatum Leuit. xix. ꝛ xx. ꝛ Deut. xviij, prohibēt siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos diuinos ꝛc. Constat autem q̄ tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia, et homines vt plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Auctoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos qui parati sunt maleficia agere: ꝛ mortis pena puniendi dicuntur, ꝛ abominabiles domino. Illicitum est igitur vti iniquitate fortilegorum maleficorum, ꝛ alioꝝ huiusmodi ad suum commodum, quacumq; id necessitate, voluntarie tamen fiat. ℣ Tum propter rationem.

**Ad cuius** Euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absq; participatione in crimine: quando autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum que male exercere possunt a paratis ad peccandum. Quedam sunt, que deformitatem peccati habent necessario annexam, sic q̄ ab his non possunt etiam si vellent absq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quedam vero sunt que fm se bona vel non mala sunt, que tamen ex voluntate operantium semper habent annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim non exigit peccatū: sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsure vitium. ℣ Ex hoc autem sequitur alia differentia, q̄ primos actus nullus potest petere, aut cōsentire vt ab alio fiat: quia sunt fm se mali: ꝛ ro. primo, dicitur: digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secūdi vero generis actus licite potest quis petere, et eis consentire: quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt: sed voluntatem alterius adiunctam sustinent. ℣ Ex hoc autem sequitur tertia differentia, q̄ scilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absq; propria. In secundis vero licite potest quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actum bonū (pura mutuū) sed ille adiungit indirecte sibi ipsi. ¶ Duobus quoq; modis ꝓtingit maleficiū a maleficio solui. Primo per simplicē dissolutionem seu destructionem maleficij puta facti: puta dissoluendo ligaturam capilloum cum anulo ligneo ꝛc. Et hoc absq; dubio licitum est nec est opus maleficij vt maleficus est: sed hominis scientis impedimētum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit demonum inuocatio: sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat, malum conseruare alterius. ℣ Secundo per inuocationem demonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absq; dubio peccatum mortale: ꝛ est opus maleficij inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate maleficij, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes ꝛ consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, ꝛ rogare vt facium maleficij destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio aut inuocatione demonum primum destruat. ℣ Nec etiam licet absolute ire ad maleficum, ꝛ absolute petere vt succurrat maleficiato. Tum quia maleficij op⁹ vt sic petitur, quando absolute petitur sicut cum quilibet alius artifex exposcitur. Tum quia particulare opus necesse est petere, ꝛ nō vage relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propiam.

**Et per hec** Patere potest responsio ad obiecta: Tunc enim tantum licet vti iniquitate alterius ad proprium commodum ꝛc. quando petens petit actum bonum vel non malum, sic q̄ potest a rogato fieri absq; peccato: quemadmodum contingit ꝛ in acceptione mutui sub vsuris, ꝛ in postulatione pacti pacis cum infidelib⁹. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis accedi: ꝛ hic petit fedus pacis, quod potest ab illis principibus fieri ꝛ stabiliri absq; peccato, veniendo ad fidem ꝛ tirando per verum deum: quamuis sciatur neutrum id velle facere absq; peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionē

Universidad de Deusto
Biblioteca



peccandi. Sed a maleficis id quod petitur, fieri non potest absq; peccato: quoniam subuentio demoniacq petitur necessario ab his qui non possunt aliter subuenire eis q̄ per demonum inuocationem. Medio. die. xxvj. martij. 1500.

¶ De spasmo gloriosissime virginis marie matris dei. Questio.

Applicantibus Quibusdam, in dulgentiāq; petentibus in festo spasmi beate marie ⁊ eius octaue (quod celebratur a dominica in passiōe vsq; ad dominicam palmarum inclusiue) iussum est, vt ego consulerem, si id quod dicitur de spasmo sit canonicum: cui precepto pro eo ac debui consentiens obtemperans, quid mihi videtur ⁊ qua ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primo, quid intelligatur ratione spasmi beate marie. Secundo, si aliud fuit spasmus proprie dictus. Tertio, si fuit spasmus vulgariter. Quarto respōdebitur directe ad sto.

Quo ad primum Cum saluator noster tempore passiōis exiuit a domo pilati in caluarie locum, baiulans sibi crucem (vt dicitur ioan. xix.) et tres alij euangeliste (vt patet matth. xxvij. ⁊ mar. xv. ⁊ luc. xxiij.) narrant simonem quendam cirenensem angariatum, vt portaret crucem domini, euidenter elicitur q̄ saluator noster adeo debilitatus erat q̄ crucem solus totā itinere portare nequiit. ℣ Sed preter hec que ex euangelio habentur, scriptum inuenimus, non tamen authentice, q̄ saluator noster ante angariatum simonem, sub cruce cecidit: et quod beata virgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata ⁊ q̄s ad perpetuam memoriam edificata est ecclesia ibi, vocata sancta maria de spasmo. Festum igitur spasmi beate marie significat festum illius tristitie in illo casu habite, ⁊ tante asserte quod fuerit spasmus. Hec de primo.

Quo ad secundum Secundum spasmi nomen dupliciter sumit. Uno modo proprie: vt sumitur a phisicis. Alio modo vulgariter: vt communiter idiote consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo proprie dicto videamus, si in beata virgine fuit. Videtur enim q̄ in ea fuit vel esse potuit: q̄ posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoq; est causa spasmi sm auicē. in tractatu de spasmo, igitur cum dolor christi beate virgini fuerit maximus: vt patet per damas. in lib. iij. dicentem, q̄ dolores quos mater domini euasit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud simeonis luc. ij. ⁊ tuam ipsius animam pertransibit gladius, ergo potuit causare spasmum proprie dictum. ℣ Sed si diligentius consideretur, neq; litere neq; rationi hoc consonat. Dissonat quidem a ratione beata virginem egritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debet credi filio per omnia quantum fas est: de filio autem testatur christus, quod non fuit conueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc prestitum videtur ioann. euangeliste: dicente hieron'. in prologo euangelij. to, q̄ purius est ad patres nostros tam extraneus a dolore mortis, q̄s a corruptione carnis inuenitur alienus: spasmum autem proprie constat esse morbum contrahentem neruos: non igitur conuenit ipsum asserere in beata virgine. ℣ Dissonat quoq; a litera euangelij. nam ioan. xix. dicitur, q̄ beata virgo stabat iuxta crucem: ⁊ si spasmum (ideſt neruorum tam dirā contractionem) in itinere passa est, quomodo tam cito liberata ad crucem venit, nec sedet sed stat: presertim non subtracta, sed potius crescente causa dolorus spasmantis? Nec currendum est ad miracula: sed quod verisimile ac rationi consonum, dicendum. ℣ Nec large putes euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentē. Tum quia euangelista replicat subdens. cum vidisset iesus matrē ⁊ discipulum stantem. Tum quia consuetudo litere euangelice est quando rem gestam narrat proprietatem situs designare: vt patet ioan. j. de ioanne baptista: stabat ioannes ꝛc. ⁊ ioan. iiij. iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem: hora autem erat quasi sexta ꝛc. ⁊ luc. xviij. duo homines ascenderunt in templum, vt orarēt, vnus phariseus ⁊ alter publicanus. phariseus stans hec apud se orabat ꝛc. ⁊ infra. ⁊ publicanus a longe stans: ⁊ infra. stans autem iesus iussit illum adduci ad se. ℣ Sic nomina proprie interpretemur, omnia confusa erunt: vt philosophus docet. iiij. meta. ℣ Tenēdum igitur indubie mihi videtur, q̄ nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata virgine fuerit. Et qui huius doloris ingens spasmum causare possit: non tamen necessario causat. potest enim ⁊ nō causare spasmum: vt patet in saluatore nostro, cuius dolor fuit maximus absq; spasmo. Hec de secundo.

Quo ad tertium Tertium: quia nominibus est vtendum vt pluribus vtuntur secundum philosophum. ij. topi., non inconuenit etiam de spasmo vt vulgus loquitur tractare. Dicitur igitur vulgo spasmatus aliquis cecidisse, cum pre dolouis magnitudine syncopim seu extasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendū ⁊ aqua in vultū aspergitur. Et iuxta hūc sensum, credidem ego dici beate marie spasmum. Huiusmodi autem dolouis modum in beata virgine fuisse, ex magnitudine sue tristitie credi potest. ℣ Sed reuera neq; isto modo spasmus in beata virgine fuit: cū enim fuerit gratia plena luc. j. oportet illos corporales defectus denegare, qui plenitudinem perfectionem q̄ gratie impediūt. ℣ Ō stat autem q̄ dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: ⁊ tunc erat tempus maxime actualiter secundum rationem considerandi passionem christi. Igitur huiusmodi dolor gratie perfectionem secundum actualem considerationem ratiōnis turbasset: quod est valde inconueniens. non fuit igitur huiusmodi casus in beata virgine. ℣ Et confirmatur, q̄ gratius erat deo, q̄ beata virgo compateretur ei secundum rationem q̄s secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior ⁊ propie meritoria. ⁊ per se grata. Oportuit ergo vt dolor beate virginis traiecisset summum, q̄ tamen tota pars sensitiua regularetur ⁊ subderetur rationi eius vigilanti: stante alia rationis exercitio ac dominio actuali super partem inferiorem. non accidit dolor extra se faciens personam ⁊ casum. Quare spasmus vulgariter dictus longe a beata virgine videtur fuisse. Hec de tertio.

Quo ad quartum Quartum: ex supradictis motus, dico ad questum id quod de spasmo dicitur, non esse canonicū multiplicter. Tum quo ad radicem: quia non est authentica. Tū quo ad veritatem significatam per nomen: quia spasmi nomen, nec propie propter dignitatem corporis, neq; vulgariter sumptum p̄ pter dignitatem anime, verificatur. Tum quo ad tempus: quia vestigijs sanctorum patrum inherendo, dominica in passione ⁊ dominica in ramis palmarum, etiam si festum annunciationis beate virginis eueniat non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiate dominice ille. Et tamen isti non quandoq; sed perpetuo, prefatis diebus volunt noua festa celebrare, ⁊ consequenter antiqua delere. Octaue quoq; si iuges illo tempore permittūtur, misse quadragesimales aliaq; vetusta officia, cessare possunt. ℣ Accedit ad hoc q̄ cum in cena domini sacramenta corporis ⁊ sanguinis christi instituta noscantur, ecclesia tamen transtulit festum corporis christi in aliud tempus: quoniam circa corporis christi veneration illo tempore occupata, distrahi in alia quāuis bona non debet. Unde si festum dolouis beate virginis celebrandum est, in aliud iudicio meo tempus ⁊ nomen mutandum est. ℣ Hec sunt reuerendissime d. que mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolice tamen sedis censure omnia submitto. Rome, die. xvij. iulij. 1506.

¶ Tertij Tomi opusculorum Thome de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.



## ¶ Index opusculorum tertij Tomi.

De conceptione beate virginis, Tractatus.
De cena domini, Tractatus duodecim capitum.

¶ De celebratione misse, Questiones due.

An sacerdos Sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias eucharistie in calice vel extra remanentes. Nō j.
An sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis. Questio ij.
An obligatus ad canonicas horas, exoluens earum aliquam infra missam ad quam die festo tenetur, satisfaciat vtrīq.

¶ Capitum tractatus de precepto eleemosine index.

Patio et Intentio operis, atq; false quorūdam sup mente diui Tho. circa eleemosinarum largitionis necessitatem, opinionis relatio et possibilis origo. Caput j.
¶ Exclusio dicte opinionis. Caput ij.
¶ Uerborum diui Tho. ex quibus exposita opinio pullulauit expositio. Caput iij.
¶ Obiectiones illam falsam expositionem verborum diui Tho. confirmantes. Caput iiij.
¶ Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum. Caput v.
¶ Exposite opinionis sanc. tho. ex multis illustribus doctoribus antiquis et modernis, confirmatio. Caput vj.

¶ Tractatus de monte pietatis capita.

Quid sit Mons pietatis. et que eius capitula ⁊ quid discutiendum. Cap. j.
¶ Ex quibus, ⁊ quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem. Caput ij.
¶ In quo genere ⁊ specie virtutis aut vitij operationes iste locentur. Caput iij.
¶ Conditiones iusti commutatiui ⁊ distributiui. Caput iiij.
¶ Prima opinio, dicentium nihil vsure aut iniustitie inueniri in cōtractibus montis pietatis stando infra limites iustitie commutatiue. Caput v.
¶ Examinatio predicte opinionis, cum determinatiōe, q̄ in his contractibus committitur multiplex vsura. Caput vj.
¶ Secunda opinio examinatur soluendo dubia concernentia dicta in precedenti capitulo. Caput vij.
¶ Solutio rationum arguentium q̄ contractus predicti sm̄ commutatiuam iustitiam sint iusti. Caput viij.
¶ Determinatio q̄ in predictis contractibus committitur vsura. Caput ix.
¶ Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis sm̄ formam iustitie distributiue. Caput x.
¶ Examen predicte opinionis, determinans quomodo hic sit distributio. Caput xj.
¶ Determinatio q̄ sm̄ iustitie distributiue formam multiplex in hoc monte committatur iniustitia. Caput xij.
¶ Opinio dicens in monte hoc nullum esse propie mutuum sed societatem potius quandam p[illegible]lis ad commune bonum vitam. Caput xiij.
¶ Examen predicte opinionis determinans iniustitiam nihil mutui inueniri in his capitulis montis secundum hanc viam, q̄s secundum alias supradictas. Caput xiiij.
¶ Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens vltimo intentam sententiam. Caput xv.

¶ Tractatus de Cambijs capita.

Ote tribus Generibus cambiorum. Cap. j.
¶ De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum. Caput ij.
¶ De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis. Caput iij.
¶ De opinione singulari circa cambia. Caput iiij.
¶ De natura artis campsoue. Caput v.
¶ Quomodo oporteat numismatum cōmutationes fieri. ad hoc vt rectitudo seruetur. Caput vj.
¶ An cambia proposita sint vere cambia ⁊ iustificata. Cap. vij.
¶ De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia. Caput viij.
¶ An in vsura transferatur dominium. Questio j.
¶ An mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mortalis. Questio ij.
¶ An vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem. Nō iij.
¶ An omnia bona vsurarij sint obligata eis a quibus vsure extorta sunt. Questio iij.
¶ An altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum. Questio v.
¶ An quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans. Questio vj.

¶ De Simonia, Questiones tres.

Ta emptio Beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca quia prohibita, an prohibita quia simoniaca ꝛc. Questio j.
¶ An emens ⁊ acquirens episcopatum non intendēdo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus. Questio ij.
¶ An vacante sede, et querentib⁹ omnibus pontificatum per fas et nefas, propter ambitionem ⁊ auaritiam ⁊ ecclesie ruinam liceat viro probo ⁊ digno querere pontificatum adhibendo promissiones et exhibendo temporalia ⁊ beneficia ꝛc, pro suffragijs, propter hunc finem vt in sede positus, ecclesie prosit ⁊ illam reformet. Questio iij.
¶ De vsu spiritualium rerum in peccato mortali. Questio.

¶ De Voto, Questiones tres.

Ta votum Non nubendi equiualeat voto castitatis. Questio j.
¶ An emissurus professionis votum, possit absolute renuntiare propinquis hereditatem quam probabiliter dubitat male adepto ere infectam. Nō ij.
¶ An per votum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie. Questio iij.
¶ An liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati vtendo. Questio.
¶ De spasmo beate virginis. Questio.

¶ Indicis tertij Tomi finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca



# ¶Sex orationum Thome de vio Caietani, Cardinalis.s.Xisti, Opusculum.

¶De vi cultus diuini, coră alexandro.vj. pont.max. dñica prima aduẽtus ãno salutis.1501. habita, oratio prima.

Respicite et leuate capita vestra luc.xxj.cap.r Ingenij mei vires metimur.S. ac.B. pater mihi ipse satis esse ad dicẽdum coram maiestate tua, pollicitus nõ sum. Noui siquidẽ quanta mẽtis acie, quãta oratoriarte et consuetudine, quanta disciplinarum omniũ vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis senatu dignꝰ quis ad oratõũ habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere, q̃s minus auscultando in tuto silentij portu me commorari: presertim q̃ nõ aduentitium, sed ꝓprio annexũ officio munus explẽdũ est. r Verũ q̃ etiã ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij vt oculos nostros ad patrem luminũ dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, regnam celi vna precor adeamus. Aue maria ꝛc.

Excitaturus dñs ac redemptor noster ꝑ digia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus conquatietur orbis; ꝛ vbi cunctorum animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, oationis protinus patefecit auxilium. Respicite inquit. meris proculdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, leuate capita vestra. intellectum ꝛ affectum ad superiora erigite. his nãq; partibus suis, duabus veluti libratа alis, tribunal altissimi mens petit humana: cuius nimirũ ascensum ꝓprie orationẽ appellamus. ¶Ea de re a dñice exhortationis instituto nequaq̃ diuertens. de vi orationis aliquid in mediũ afferendũ censui, qđ ꝛ tãto cõfessu indignũ nõ sit, ꝛ mentis vtrãq; ptẽ vel mediocriter obiecret. ¶ Apud maiores nostros, eosdẽ studiosissimos viros, nõ negligẽda illa ambiguitas excitata tampridẽ fuit: quis votorũ moraliũ precũue ad deum propius fructus sit: quorsum orationes, obsecrationes, cerimonie, sacrificia, omniaq; dei optimi maximi cultus. r Epicurei siquidem, stoici, peripatetici; quoq; nonulli (diuerso quãuis calle) contra deũ hominumq; cõmercia ꝓgressi sunt: in eã tñ sententiã cõuenere, vt eorũ qui diuinis rebus operã dant, spem oẽm deludãt, frustrari nãq; expectationẽ lachrymarũ, oblationũ, veneratiõũ, ꝛ id genus humanoꝝ officioꝝ omniũ asseuerãt. r Egyptij vero, supplicationibus, ꝓcessionibus, reliquoue diuinarum reruꝫ cultui eam tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorẽ mouere, atq; in alterutrã partem flectere posse crediderint. r Christiana aũt religio spũssancti virtute fundata, ꝛ splendore pariter illustrata, orationis effectus tam pulchre moderata est, vt neq; diuine ꝓuidentie quippiã ademptũ autumet, neq; mobilem eam quouis pacto fateatur. ¶Quocirca pio huius tante difficultatis veritate disputanda pronunciam suscipiens, primum quod oratio in numero causarum, deinde quod in effectuarum ordine, demum quod in suprema earũ sede locanda sit, disserere constituo.

¶Omnipotens deus etsi solus quecũq; facta infectaue simul nõ implicant, efficere potest: quẽadmodũ tñ diffundẽde bonitatis suę gratia, res oẽs quecunq; sint existentia donauit, ita res rere cunctas omni relegata inutilitia ad suprematã deitatis participationem ascuit, dũ agẽdi eis virtutes liberali largitione cõcessit: tãto federe secũdas sibi cãs deuinxit, vt nec illius immẽsitas quãtulancũq; efficacitã absorbẽdo cõsumeret, aut ꝓuenidẽdo impediret, nec harum interuẽtus, illius ad vltima queq; aditũ obstrueret. Illapsus n. q̃dã diuini numinis adeo intime sit, vt celũ ac terras cãposq; liquentes, ¶ Luceẽq; globũ lune, titaniaq; astra, Spiritu in tus alat: orãq; infusa per artus Mẽs agitet molẽ, ꝛ magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totã agentiũ seriem in tres ordines (corruptibiliũ, celestium, ꝛ immaterialiũ) vt ꝛ inferior superiori obtemperet, atq; extra quimpotius supra oes, ipse totius orbis princeps moderator presideat. neq; n. fas est alijs primam cõ numerare causam, quasi partis cuiusdam naturam locũq; teneat qui totius bonitatis fons, origo, custodia, consummatioq; sola ipsa existit. ¶Quã obrem preclare aristoteles gloriosum deũ summũ bonũ vniuersi, nõ in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiusq; naturalis ordinis legibus est absoluta, verum diuinas etiam quasdam participationes fatemur exemptas. ¶Credimus modũ quẽdã rerum esse, quas etsi impartiri plerisq; intellectu prediti nõ ambiginus, cõnaturales tñ alicui nulla auctoritate fieri posse predicamus, docemus, demonstramus: sunt autẽ gratia, charitas, lumẽ glorie, ꝛ id genus multa. ¶Que idcirco super omnem eleuantur naturam ꝛ creatã ꝛ q̃ creari posset, q; diuinam assequuntur ordinẽ veluti deitatis (si fas est dicere) ꝓpinquates. Eo dẽ quippe nature vinculo, quo vltime ꝓparationes, cõsequẽtes q; vires, ꝓprijs cõnexe sunt formis, ꝛ parẽ esse oportet nature cuiusq; ꝛ commũi cõiunctionẽ, eodẽ inquã vinculo, que memorauimus, excellẽtissime illi nature cõiunguntur diuine: nec minus vis oĩs seipsam excedens illius fieri consors potest essentie. q̃ rerũ harũ fiat participio mfignis nec deitatis capax esse quisq; magis potest q̃ earũdẽ perfusione reddatur. Has itaq; creaturarũ eminentissimas qualitates, naturaliũ causarũ ordines transcendere ea fatendũ est ratione, vt inter causas secũdas annumerate, primatũ obtineant. r Vniuerso itaq; agentiũ principiorum ambitu, quo disseruimus modo disposito, quam promisimus oationum causandi vim, diuersos causarũ gradus muestigando, perscrutemur. r Familiaribus q̃dem nobis rerum principijs, ꝓducendum si quid est, caloꝛ resolui, frigoꝛe cõprimi, humido fluere, ariditate fisti, raritate extendi, densitate cõstringi, affectionibus reliquis subijci, fuitq; atq; oppositis pugnantium inter se virtus exigit. Mens autem cuius orare ꝓprium est quãtũ hec aspernetur, his ꝑfrui, honi infra se subiecerit potestatẽ, nec illos quidem latet, quibus phia, sensuum quoq; opera ab his libera esse mõstrauit, q̃s quibus in semetipsis vel hoc aduertere datũ est, q̃ immutati cõtẽplemur. r Paulo superius artius genus, organoꝝ series secreto vehit nexu: hisq; ademptis otiosi reddantur opifices. Et qui optimã elegerint martẽ partem, exterioribus sese negãtes, publicas priuatasq; actiones solicitudinesq; recusant. r Bonorũ deinde officiorũ virtutis, moꝝ, fortitudinis animi ornatus, que indita a natura semina sunt, intra singulos quosq; cõtinentur: neq; fieri potest, vt altero voluptates a se abdicãte, parsimonia sectante, iram moderante, timorem depellente, ius vnicuiq; reddente, discipline cuiusuis operã dante, mentẽq; quomodolibet excolente, continens, temperatus, mãsuetus, fortis, iustus doctusue efficiatur alius. Diuinarũ vero obsecrationum vis, in angusto oantis angulo nõ arctatur, sed ad extrema queq; diffunditur, omnia perlustrat, cunctorũ fines attingit, penetrat pertransit. r Sydera quoq; potestas quinte integratur essentie, a terminis astrorũ, sũ luce, occultoue influxu perficitur. Supplicationes vero sacras celestis nature motus, luminis influxusq; expertes vtroq; patet esse modo: agere enim nostra isthec celestium more nemo (nisi despiat) credit. Agi autem superiorũ corporũ affatu opinantes intellectiuã anime portionẽ (vt princeps phycorũ ait) a sensitiua separare nescierint. Intelligẽtie deniq; (quas angelos appellamus) aut abs; ꝑ bito motu efficere possunt nihil. aut certe solis localibus (vt theologis placuit) ꝓsunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum, subdi omnia, obsequi, subterfugereq; nihil earum imperium, veritas testatur, quicquid eorum petitis, credite inquit, quia accipietis ꝛ eueniet vobis. r Quapropter si naturales, factiue, actiue, celestes spirituales; cause nostrarum intra se non claudunt orationum potentiam, solũq; supernaturalium diuinarũ dono superstit, in hoc rerum fastigio humanarum precum suꝑ[illegible] nihil ꝓponendam esse dignitatem mẽteq; quis nõ videt? r Rerum cum altissima sit isthec rerum series, creatoꝝ soli cognitã, fieri quo pacto potest, vt obsecrantis huiusmodi (humanis eadem facta) nostro subdute arbitrio, in tam excelso rerum cacumine vocande credantur? Incredibile autem dissonũq; ne cuipiam [illegible] esse videatur, humana vota dissariam perspicienda sunt; vt hominis muda opera, atq; iterum vt celestis gratie affatu decorata. Nostra si conspecta fuerit, congeniam boni cupidinem ad bene beateq; viuendi facultatem ꝓpe se ferunt, ꝛ veluti semina terre commẽdata, sole, nubꝛe, roꝛe, cultuq; reliquo pullulant, crescunt, floriscunt atq; fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentia atq; exculta quicquid virtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet, atq; perficiet. ¶Et quia natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opem querere vbi possis ipse pficere, nulla adhuc suppliandi necessitas, nulla tot precũ vtilitas appet. Quo fit, vt posthabendi penitus no sint magno excellentiq; ingenio prediti philosophi, si ad vulgares compellãdas insolentias, ad effrenẽ modo randam audaciam, ad bonos inferendos mores, cultum isthunc adhibendum tradiderunt. Insitas scrutati vires, singularem de hominis salute clemẽtissimi dei solicitudinem, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia, promissamq; eterne vite beatitudinẽ que eisdem fructum prebet, ignorarunt: absconditenim hec deus pater archana a sapientibus et prudentibus huius seculi que suis erat parunlis quandoq; reuelaturus. ¶Innata autem humana mens gratia, fide, spe, charitate, ceteriscq; perfusa celestibus habitibus, pene summeq; bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit, et in cor hominis nõ ascẽdit quod preparauit deus diligẽtibus se: et non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum et angelorum conatus, verum etiam nullus fore comprobatur: hinc potentissimi dei inuocanda est manus, hinc implorandũ auxilium, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem, veris tamen modis, ꝛ immoto consilio diuina exoratur clementia, ꝛ orationum nostrarum non perit efficacia. ¶Quemadmodum enim generi animantium inanimatarumq; rerum omniũ est a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni, id tamen assequi nequaq̃ potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui opera tur omnia in omnibus, eousq; ducatur ata sane concitata in nobis per spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit nanq; diuinitatis perspecta lex, ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, sed opem ferri, qua sese ad id diuerso ferant gradu: si enim effusa diuine bonitatis quantulacumq; similitudo res omnes constituẽs atq; decorans secum affert, nisi contingens quippiam prepediat innati cuiusq; appetitus finem voluptatemq; nature, quanto magis impressa sanctissime trinitatis imago ineffabili gratie splendore rem consecans conferet, vt quem a facie domini concepimus et parturiuimus spiritum salutis, propijs nexibus quandoq; parta mus. ¶Cõmonentis preterea officii est, si quos ad optandum aggrediendum, agendumq; impulerit, eorundem electione, aggressu, actione, vti, ceptaq; quo ad eius fieri potest, perficere: propterea quidem qua ratione moueantur singula eadẽ ꝛ quiescunt. Natura etenim lata, natura assequuntur, natura manẽt: vt asit expulsa, vi trahũtur, vtq; cõsistunt. r Fecit aũt sapientissimus deꝰ nos ad se, ꝛ inquietum est cor nostrum donec requiescat in se. Scimꝰ nãq; q̃ omnis creatura ingemiscit ꝛ parturit, et intra nosmetipsos gemimus adoptionem filiorum dei: expectantes redemptionem corporis nostri. Suum igitur erit, pios quos inseruit affectꝰ, quibus ad eum suspiramus, quos petendo accendimus non excludere, sed admittere fouere, beare. Cur rationalis creature sublimitas scribitur, predicatur, extollitur, vt diuine nature consortes, vt filij dei nominemur et simus. si dei cooperatores non sumus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi eternitatis regnũ opera nostra efficiunt nihil, miserat. Alioqui profecto non modo nationibus, sed vilissimis etiam quibusq; rebus filij dei sunt: si reliquorum forme actiones ꝛ fines paritate congaudent. eis vero accepte nature ad quietẽ obtinendã omnis actio subtracta sit. ¶Quotsum diuine amicitie munus humano collatũ est gñi. si amicorum iura seruare nõ ꝓfecto cuiusq; hominis apud deũ nulla est autoritas si q̃ optat quis optimũ potẽtissimi dei amicus efficere neq; tẽ si equa est petentis atq; nõ petentis cõditio, ꝛ par vtriusq; facultas. Prestare nẽpe obsecrantẽ nõ id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis deus: sed vt opa nostra fiat q̃s alias fieri nõ fuisset. sed vt accõmode cause efficiendis adhibeantur rebus. Secundarũ quippe causarũ leges qui nouit, nõ ideo negat vanas esse, q̃ summi opificis potẽ[illegible] volũtatẽ mutẽt; sed q̃ status ordo seruat. q̃ effectꝰ cognatas [illegible] hsit causas, q̃ a summo bono descendũt consono gradu rerũ [illegible] perfectiões. r Ita nãq; sapientia attingit a fine vsq; ad finẽ fortiter, [illegible] disponit omnia suauiter. q̃ ꝛomde q̃ seruoũ dei paupertatẽ [illegible] cum, seruitutẽ, tenuia, vigilias, solicitudinem, orationes, [illegible] rosq; superne vite gratia susceptos labores despiciunt, et causare nihil cogitandunt, defendant vana esse singula hominum studia: accusent auidos agricolas, arguant solicitos negotiatores, milites, omnium artiũ opifices, et varijs literarum disciplinis operam dantes, damnent ipsam denique naturã: q̃ sicut ad vite status gñisq; commoda possidenda, laborandũ esse suggerit, sic ad felicitatẽ habendã orandũ esse docuit fidelissimo nature testimonio omniũ nationũ, omniũ prorsus seculoũ ritu cõprobãte. neq; enim vel noua vel singularis obsecrationũ est religio, sed etates tempora euitatesq; si recenseas, verustissimã hanc obseruationẽ totoq; orbe terrarũ diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. ¶Quod aũt indeficiẽs apũ omnes perseuerat, a natura inditũ, aut immobilioꝝ aliqua causa mstruũ esse, olim philosophantiũ schola cõfirmat. Nõ vana itaq; nec parua ptãte donati sumus, q̃ interpellande nobis diuine maiestatis facultas concessa est, q̃s nostre oones nostri explendi effi ciunt cause desiderij: hoc de ꝓio qđ diuitiõis mẽbio diximus.

Deus ceps Ut erat ꝓpositũ, ad qđ gen⁹ causarũ referẽda sit oratio, paucioribus absolnam⁹. ¶Quãtuis. P.b. arguta dicta q̃ disseruimus scioli plerioꝝ putent: retinde re tamen q̃s assentire malunt. Causarum inquirũt genus quadrifariã diuisum cũ sit, vestra isthec religiosi earũ cõtinet ambitu. quãdeniq; subit causandi rõnẽ: finis, forma ꝛ materia eoꝝ. q̃ in sacrificijs obtenta creduntˌ ab humana longe sunt opera: efficiẽs. Eo cũ oporteat rẽ aliquã dare factis, ꝛ hominũ vota nil ofone tribuãt impetratis, pcul esse ab agẽtũ finibus fatendũ est. Deficiunt preterea nunq̃ aut certe raro, rerũ per se actiua. oratur aũt plerũq; experatione vana: fortuita igit. aut nulla hmõi cultus vis est. r Aliaduertissent profecto hi argumentationũ suarꝫ quam frivola sit ratio. si mẽtis oculos ad germinã conuertissent sectionẽ. Alterã agẽtis mdispõnis, aduuans, cõsulẽs, ꝛ pficiens; alterã modi agendi in impertũ, suffragiũ, atq; ministeriũ. Reluceret in his agentis nosie etiã suffrag. antẽ admitti. nec eñ duntaxat dicẽ dare q̃ tribuit, sed et qui interpellat vt detur. Nec ab re: vt enim precipiẽs effectuum esse cõstat: quia obtẽperantẽ exequutorẽ ad agẽdũ, ꝓmouet; sic et petens q̃ actorẽ ad faciendũ flectit: quia ꝛ apud grãmaticos idem imperatiuus ꝛ deprecatiuꝰ est modus. r Nec indignũ rõnali censeas creatura, q̃ reliquis quientem esse ex ꝓprijs viribus sit a natura collatũ. ipsi aũt tam humili actione alienã opẽ imploare necesse sit. ¶Meminisse eñ opz quã in ardua difficultate de celestibus motibus differens autor peripatheticorum protulit sententiã: meliorem inquit fore egrotantis fortunam compluribus auxilijs perfectam assequi sperantis valetudinem. q̃s paucioribus exiguã. ¶Abundas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potuit: boni potentia est maior. sed q; bonũ potiundũ est mal⁹. Nõ minor itaq; rõnalis est creatura, q̃ externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiorem conscendit gradũ, quo excellentior ꝛ omni cogitatu superior: illi felicitas ꝓposita atq; parata est. r Non officit etiam, q̃ nostris optatis plerumq; oratio nõ respondet: causarũ enim nõ quilibet sed rite dispositarũ lex est, nunq̃ aut raro deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter q̃s vdis mandata fuleis suo tempore, opportunaq; diligentia exculta, obtinent, vt sepe fructus afferant. Sol cũ homine hominẽ, cũ leone leonẽ, cum singulis animãtibus singulorũ genera semper generat, modo q̃dã nõ desint ꝓparationes. ¶Quocirca si dñm precãtes nulla affectio causarũ more, efficaces saltem frequenter redderet, merito causalis eos ordo a se abdicaret: sed cum eorum tantus sit vigor, vt totus assit orationis effectus non sine quo incassum agant, sed cum quo fruerum referant expectatum, iure inter effectuas causas locum sibi vendicant. r Accepimus vero petentes pie, perseueranter, pio se necessaria ad salutẽ obtinere nõ sepe, sed semp efficere qđ cupiũt. Pie q̃dẽ petendũ est: alioq̃n licet multiplicauerimus orationes, petimus ꝛ non accipimꝰ, eo q̃ male petamus: qui enim declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: ꝛ cum is qui displicet, ad impetrandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidẽ postulantibus regem in furore suo, ꝛ respexit in oratione humilium, qui voluntatẽ timentiũ se facit, ꝛ deprecationẽ eorũ exaudit. r Perseueranter aũt: q̃s pater misericordiarũ, ꝛ deus totꝰ cõsolationis rogari instantissime vult, ne oblata aut illico imperrata vilescant, et nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne accẽsos ꝓparemus. ¶Clausis ostijs intempesta nocte se puerisq; suis somnium capientibus, euangelicus amicus post negatum mutuum, post mcꝑparam molestiam, improbitate pulsantis victus, quotquot opportunitati fuerãt panes elargitus est. r Pio se vero: q̃nã doquidem obstare eius cui petimus aut oramus scelera, ne etiam sanctorum preces admittantur, hieremie cõtestatꝰ est dominꝰ: tu, inquit noli orare pro populo hoc. nec assumas pro eis laudem et orationem. ꝛ non obstabis mihi, quia non exaudiam te. Et rursus: si steterint moyses. iob ꝛ samuel coram me. non est anima mea ad pꝛ pulum istum. r Necessaria demum ad salutẽ eternam petenda

Universidad de Deusto
Biblioteca



sunt: qđ em reliquoꝝ oremus sicut opꝫ nescimus. nouit autem celestis medicus, quid egris salubre sit: & idcirco sepe non tribuit qđ volumus, vt tribuat quod malimus. Si enim nos cum simus mali, nouimus bona data dare filijs nostris, nec credentibus se petere panem, ouum aut piscem, lapidem, scorpionem aut serpentē porrigimus: quanto magis pater noster celestis, que ob futura videt clementius negat q̄ indulgeat. Jacobus & ioannes individui christi comites, dextram leuā q̄ regni sedem petitum mittunt, & audiūt nescitis quid petatis. Ꝑ aulus vas electionis stimulum carnis sue angel⁹m sathane egreferens, ter domino rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, salutis esse non potuisset. Efficit ergo semper optatum, modo suis partibus consteter oratio: reliquum est, vt in suprema sicut premissimus reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus deus, vt ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo post se causarū solio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factisq̄ comprobaret. Oratione namq̄ terra aperta est, & deglutiuit dathan, & operta congregatione abiō rursus clausa est. Jordanis vnda perpetem suum meatū retorsit, aer mensibus sex & annis tribus serenitatem seruauit, ignis a castroꝝ combustione cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, musce, rane, locuste fugate sunt, rebeccha a sterilitate solura, maria a lepra mundata, exceccati & rursus illuminati syri, ezechie ter quinq̄ ad iunctu sunt anni, vita funeri pueri reuixerunt. Oratione moyses amalechitarum profligationem, sanson extremum robur, salomon sapientiam, daniel visorum reuelationem, hester assueri gratiam, mardocheus populi liberationem, susanna intentate mortis vltionem obtinuit. Oratione sol commoratus in celo, longiorem triumphanti populo diem prestitit: foliis recessus in decimum pertransite vie gradus, ysaie vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissus est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, demonum genus apostolice autoritati resistens ejicitur, angelus domini centum octogintaquinq̄ virorum milia interemit, michael iudeis presidium tulit, gabriel danielem solatur, raphael thobie lachrymis affuit: sed quid per creaturas vagor? creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione detentus se fatetur: dimitte inquit me, vt irascatur furor meus. Ꝑ O humilis lachryma, quanta est potentia tua, vincis inuincibilem, & superas omnipotentem. Tua sunt hec deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorum interpellationibus desideri ipsoꝝ vniuersam subiecceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid a natura, virtute, fortuna, spiritu, atq̄ a temetipso expectandum est, hoc totum illorum votis commiseris. Vere misereris omnium domine, & nihil odisti eorum que fecisti: quandoquidem ceci illius in christum tuum adhuc caligantis sententiam (qua dixit: nos scimus quod peccatores deus non exaudit) dum nabuchodonosor, achab, publicani, pertriq̄ preces admittis confutasti, & ad flagitiosos quosq̄ exorandi munus extendisti. Habet itaq̄ ecclesia tua. B. P. sacrum cultum non vanum aut fortuitum, sed inter causas effectuas supremi ordinis omnia sua ditione concludentem. Nec in vacuum obsecro tantam dei gratiam, largitatemq̄ recipiamus, regnum num dominj iesu est oratione comparatum: dicente ad illum patre, postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terre. Idem est eiusdem oratione confirmatum: dicente ipso ad petrum: ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: propter quod ro. ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsuꝝ ergo idē preceps ac prope ruinā cum videamus, expertamur, sentiamusq̄ sursum respiciamus & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu: me vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me: cui debetur omnis honor et gloria in secula seculorum. Amen.

¶ De vnione verbi cum natura humana, coram eodem aler. 6. dominica prima aduentus anno salutis. 1502. habita, Oratio secunda.

VIdebunt Filium hominis cum potestate magna & maiestate. Luce. xxj. ca. ℣ Admirabile sacramentum, quo filius dei se nostra cum humanitate connexit. dionys. ariopagita. B. P. profundus fensit, q̄ a nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes que ad difficillima queq̄ perscrutanda sese rapiunt prouocauit ad huius tante rei contemplationem non minus salutarem q̄ difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me de ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter tamq̄ modeste disserere, vt tāto loco dignū quippiam afferrem, & professioni mee videretur aptissimum. Attamen primum marie numen vt presens nobis assit, humiliter imploremus: dicentes. Aue maria &c.

CEm ad edificationem perpetui templi solius atq̄ omnipotentis dei, in quo vos. B. P. & reuerendissimi domini tanq̄ columne positi statis, illud immutabile fundamentum taceretur, verbum quod in principio erat deus, caro factum est, admiratione patriter & stupore commoti sunt plurimi: subtilius q̄s inuestigare molientes, quomodo vnus atq̄ idem verus deus et verus homo esse possit. ad philosophiam sese cōtulere. Cumq̄ in illa prosperitissent, quod omnis vnio aut secundum substātiam aut secundum accidens sit, vtrāmq̄ perscrutati, diuersa vtrinq̄ obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa dei hominisq̄ cōiunctio: aut diuinitas erit humanitatis forma, et perinde vt Apollinaris somniauit, tertia quedam natura ex vtriusq̄ commixtione conflata est. Si vero accidentalis affirmatur, siue diuinum dicamus verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum (quemadmodum duas hypostases in eandem personam cōponentes cōcedere oportet) nestoriana impietatem a finibus ecclesie iampudem a patribus explosam vltro reuocaremus. ℣ Quo fit vt nodosa nimis questio christiane religionis professoribus obiecta videatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa, vt aūt, minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem deus voluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hec fides sufficit, vana est admonitio principis apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea que apud nos est incōulla fide omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaq̄ fedare verbum caro factum sit, quantum a sanctis patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui oēm hoiem ad se humiliter ꝓperātē adiuuat et illuminat, paucis mihi prosequendū restat. ℣ Et quoniam omnis de aliqua re institutio a diffinitione ds ꝓficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputat, imprimis plibādū reor. qđ sit vnio in natura q̄due in psona. Uniri in natura dicunt. q̄cūq̄ e diuerso venientia ad vnius nature integritatē perficiēdā cōcurrūt. siue informatione quadā vt alia & corpus hoiem integrāt, siue cōtinuatione qualibet a natura instituta: qualē a alis membra p̄ se ferūt siue quauis alia enascētiū cōuersatione rerū id euenire cōtingat. Cum autē ex philosophia nedū a sacris literis, didicerimus diuinitatē & in seipsa ois cōpositionis expertē. & in cuiusuis alterius concretionē venire nō posse (vtpote cuiuslibet imperfectionis ratiōe illi repugnāte) assumptio hominis a dei verbo vnionē in natura repellit. ℣ Uniri vero in persona illa dicuntur, quorum vna eademq̄ existit a grecis hypostasis appellata, a nobis autem substātia individua. Addidi autem individua: quoniam consuetudo latinoꝝ, & q̄ communis est substantiam vsurpat. At vnio hec fm personā nō vno tantū modo intelligi pōt: nā q̄libet accidens ab eo in quo est, constat se cūctū personā indistinctū esse: & partes vel integritatis vel essentie cuiuscūq̄ hois quātū ad psonā attinet, eedē sunt cū eo cuius partes esse dfir. Uerū cū diuino verbo fas nō sit quippiā accidere, eo rerū nequaq̄ patiatur humanitatem que ad substantiam spectat, accidētijs essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuicta deo personaliter sit: quēadmodū accidēs subiecto suo inhereſcit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atq̄ membra persone copulantur, incidis in scyllam cupiens vitare charybdim. Deum ein aut hominem partis diffinitione subintrare fatendum esset: quoꝝ vtrūq̄ rideret philosophi, alterū orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo succūbēdum nobis erit? minime gētū. Perspicacius quidē intuēbus videri potest, q̄ membra cuiusq̄ hominis & partes sunt & organa: partes quidem: qñ totū integrāt, [illegible] q̄ ad officia muneraq̄ propria accommodantur. [illegible] organa autem dixerim nō quecūq̄, sed connexa. Habēt siquidem [illegible] fices & alia instrumenta a seipsis abiuncta: que a prioribus tam [illegible] distant, vt nequaq̄ valeat alter alteri manus aut oculos q[illegible] modo ensem aut calamū commodare, ꝓterea q̄ nostra illhec membra nobiscum subsistunt, illa vero remota a nobis sunt, & exist[illegible] per seipsa. Hec partes & que diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectūtur vinculo, vt neutra possint ab alterutris seꝑarari: quandoquidē essi nullū intelligatur genus ptiū, possunt nihilominus huiusmodi instrumēta remanere. Nā & sensoue queq̄ partes, nō eo q̄ partes cōpares habēt, or-



gana sunt: sed qñ ad suas apte sunt functiones, vnde si senex oculum solū iuuenis assumeret, videret vtiq̄ sicut iuuenis, et si quis preterea corpus totum anime organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus q̄dam relinquit, quo psonalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium vel accidentiū natura cōmiscēte, qñ organū implicitē & seruauimus cuipiam tributū esse psone, atq̄ hoc nimirū pacto nostrā naturam dei verbo vnitam citra oēm dubitationem cōfitemur. ℣ Et qñ in tota earum q̄ apud nos sunt vniuersitate rerū, nihil tam simile verbo dei q̄ intellecta anima reperit: ab ipsa exēplo qualicūq̄ sumpto, ea q̄ diximus fortasse subobscura pandam. ℣ Uenire libet nostrā animaz, preter q̄ corporis est forma, vtroq̄ potiri instrumenti genere: dum et sui corporis eiusq̄ partiū perinde ac cōgenitorum organorum vtitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis esi corpus coniunctū intellectiue anime organum putādum est non ob id esse q̄ ipsa illud informat & perficit, sed ob eam potius causam, q̄ idem cū ipsa sortitum est subsistere. Enimuero si sola vi intelligentie admiretur anime, hoc ipsum q̄ corporis perfectio est, retineret nihilominus secū illud idem corpus quatenus instrumentū coniunctū: vt platonici oēs, peripatheticoꝝ vero illi q̄ vnum hominibus dedere intellectū, affirmant. ℣ At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiq̄ videtur, vt spiritualis aliqua substātia corporeum habeat quippiam eiusdem secum esse participans, quo propias absoluat actiones, & tñ eius forma nō sit, ad seipsuz redeat, seipsum intueat, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos eorum que intelligit conceptus lingua vtitur, que corporalis est, & eadē omnino persona cum illo constans, & tñ intellectus nullius corporis est actus. Quemadmodum itaq̄ intellectiua anima miris quidem veris tamen modis geminū habet instrumentū, iunctum & abiunctuz: non secus profecto gloriosus deus vniuerso creaturarū genere veluti organo vtitur, separato, dum per secretum intimumq̄ illapsum se rebus immiscens, ad sue voluntatis arbitrium deducit omnia, & cuncta in singulis, et singula in cunctis operatur. Illā aūt humanitatē que in christo permanet, tanq̄ organum coniunctum assumpsit: atq̄ ad illa gmagnifica & excellentissima solius dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, eterni regni aditum, et id genus multa accōmodat, agit, exercet. Quare preclare athana. vnionem anime ad corpus non vt materiam, sed vt instrumētum propium intimis dixit, sicut anima ratiōalis & caro vnus est homo, ita deus & homo, vnus est christus. ℣ Cum igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel fm personam sit vel fm essentiam, & essentialem procul a proposito repulerimus, superest vt persona lem vnionē hanc asseramus. Rursus cū personalis vnio interdū penes substantiā constare possit, interdū aūt penes accidens, & q̄ accidentis est similiter pretermissa sit, vtiq̄ substantialis remanebit. Postremo q: & hec in eam que ascisci partes, & in eam q̄ organis contenta est distincta reperitur, constet vero partium propietates vtriq̄ repugnare nature: consentaneū est, vt diuinitas atq̄ humanitas christi in vnam coeant nō naturam, sed personā, non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substātialiter, non vt partes: sed vt altera, humanitas, qđ veluti instrumētum quoddā (vt sepe dictū est) adiunctū diuine psone sit: atq̄ ita sane adiunctū, vt corpus illud verū dei corpus, & anima illa vera dei anima vere atq̄ constanter possit appellari. ℣ Hec officit quicq̄ nobis, q̄ coniunctā organa ad integritatē nature eius cuius sunt spectare videantur, nō enim oportet id cōtinue verum esse: vt sexn digiti quacūq̄ ex causa congeniti exemplo probari potest. id enim de speciei humane integritate non est, & tñ organum cōexum est hominis habentis illū. ℣ Ceterum quo nullius heſitandi locus excellēti cuiq̄ ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q̄ ipsum dei verbum sola vi intelligentie ad assumptā naturam referē: hoc enim minoris refert q̄ curandum sit. Relatio namq̄ sola non tantum habet momenti, vt hominem deum faciat: verum suum inspiciendum est ex quo oritur fundamentum. Quod hoc [illegible] si attenderis, in eo consistit, quod filius dei ad idem omnino esse persone subsistentie q̄ sue naturam hominis complexus est: hoc enim eiusdem esse [illegible] duisio, est qua deus homo est. Que & rāta [illegible] q̄ singularis habetur, vt in tam numerosa rerum conditarum [illegible] titudine nullā diuus bernardus repererit, quam non fatis [illegible] ur ab ea exceder: cū docente aug. didicerimus potiorem vnionem obtinuisse hominem in filio dei, quam (mirabile dictu) ipsemet filius in patre, cum quo tam singulariter vnus deus. Hec est que prodigijs omnibus adeo prestat, vt ne dicam cetera mirabilia dei opera (que vel tenuiter inspecta laudamus, miramur et obstupescimus) sed miracula vniuersa q̄ fieri posse credimus lōgo superemineat interuallo: qñquidem homo qui natus est in cunctate carnis nostre, idem ipse est altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnum illud, atq̄ apostolicum sacramentum: quo secundus adam tanq̄ sponsus, ꝑcedens patrē reliquit & matrē, qñ forma sue cepra seruili, splendorem maiestatis obtexit: et synagoga dimissa noue sponse inhesit, factiq̄ sunt duo, deus inquā & homo in carne vna. Hec est acrimonie simulq̄ incombusti rubi flagrantia: qua deus noster (qui ignis consumens appellari voluit) quam assumpt humanitatem absq̄ consumptione continet atq̄ illustrat. Nec secus q̄ ros in vellere abditus: et tanq̄ lapis sine manibus humani operis de monte virginee altitudinis absciſus creuit in montem maximum, omnia implentem, quando vniuersa et que in terris & que in celis sunt, instaurat, magnificat, beat. Hec demum est, que mortalitatis indutus, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum medi veluti in arenam, & totius orbis theatrum, ꝓsilit, contra principē tenebrarum pugnaturus. Quis non miret? quis non stupeat? q̄s non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei et scaturiē tium multitudo mysteriorum, rationis virtutem omnem circūfundit. Cum autem cuncta mens nō valeat humana comprehēdere, & que percipere datum est, enumerare singula orationis modus nō libenter sinat ad vnum illud oculos iniecti meos, non aliorum potissimum, sed quod exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostram maxime respiciat naturaz. Cum enim meo: saluatori nostro, eidemq̄ deo optimo, creaturam suam quaz bonam sanctāq̄ condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitie sue venenum ad fontem vsq̄ bonitatis extendere tentare: id modo versatur in animo. deus omnipotens maximus authoꝛem omnium, conſideq̄ & singula bona, & cuncta valde sunt bona. vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malū mūdo meruit? Operepretiū itaq̄ esse arbitroꝛ q̄ breuissime discutere primo vnde malum in vniuerso sit. deinde quam ob causam hominum genus prae ceteris plus mali occupauit. Ueruntamen nostro vt aspiret ministerio, mariam summi boni parentem adeamus. Aue maria.

¶ De causa mali et abundantia mali in specie humana, coram Alex. vj. dominica prima quadragesime anno salutis. m. cccc. ij. habita, Oratio tertia.

CEctus est Jesus in desertum a spiritu vt tentaretur a diabolo. ℣ propositum hodie singulare duellum. B. ac B. P. admirandum vniuerse creature spectaculum exhibet. Unigenitus namq̄ omnipotentis dei, idemq̄ deus omniporens trabea nostre mortalitatis indutus, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum medi veluti in arenam, & totius orbis theatrum, ꝓsilit, contra principē tenebrarum pugnaturus. Quis non miret? quis non stupeat? q̄s non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei et scaturiētium multitudo mysteriorum, rationis virtutem omnem circūfundit. Cum autem cuncta mens nō valeat humana comprehēdere, & que percipere datum est, enumerare singula orationis modus nō libenter sinat ad vnum illud oculos inieci meos, non aliorum potissimum, sed quod exilibus ingenijs (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostram maxime respiciat naturaz. Cum enim meo: saluatori nostro, eidemq̄ deo optimo, creaturam suam quaz bonam sanctāq̄ condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitie sue venenum ad fontem vsq̄ bonitatis extendere tentare: id modo versatur in animo. deus omnipotens maximus authoꝛem omnium, conſideq̄ & singula bona, & cuncta valde sunt bona. vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malū mūdo meruit? Operepretiū itaq̄ esse arbitroꝛ q̄ breuissime discutere primo vnde malum in vniuerso sit. deinde quam ob causam hominum genus prae ceteris plus mali occupauit. Ueruntamen nostro vt aspiret ministerio, mariam summi boni parentem adeamus. Aue maria.

CAli originem Inuestigare tētantibus illē q̄primum occurrit questionis nodus, malum an ab alio productum, an vero ex seipso suboriri sit. Si ab alio, & bono igitur: aliud nempe a malo, non nisi bonum est. Quo autē pacto a bono malum manare potest? cum pugnent inter se, nec solū cōtrarijs, ſ & priorū quoq̄ cause sint. Si ex semetipso malū est, manichei

Universidad de Deusto
Biblioteca



rediterros, nec vnus vniuersi est princeps (vt stoici et peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerū prima principia, alterū q̄dem bonoū, alterū vero maloū (vt pithagorici finxisse visi sunt) cōfiteri necessariū esset. Implicite aūt huius difficultatis nexū q̄ sibi absoluti explicarios desiderat, eor q̄ sunt geminā aduertat esse naturā. Altera quidē ad ꝓpriū bonū ita disponit vt tñ ab eius cōsecutione deficere possit: qualia sunt ea oia, q̄ in hoc vltimo orbe frequenti ⁊ alterna generatione atq; corruptione variant. Altera vero (ad quorū numerū celestia gruent corpora) infallibili ratione ꝓpriū bonū cōsequuntur. ℣ Nascit aūt hec rerū disparitas ex ea q̄ precedit diuersitate mutabilitatis atq; cōstātie. Illud q̄pe rerū genus, cui opportuna queq; principia ad vltimū sue nature adipiscendū mutabilia sunt, fraudari ꝓfecto suo bono potest. Cui aūt vel obtēti vel obtinēdi necessaria oia ꝑsto certaq; assunt, hoc a suo desiderio decidere (etiā si fingere liceat) impossibile esse videt. Plante eteim ⁊ semina idcirco ab intento germine inuentiun tur quidē defecisse, q̄ p impedimēta obuiāna naturalis eoū ꝓfectus interceptus est, sol vero ab instituto nusq̄ diuertit ob eā causam, q̄ inuariabili ordine natus est moueri. Quit ⁊ hec diuersitas ex puroe differētia ꝑm potentiā ⁊ eā quā greci endelechiam, nos vero actū atq; ꝓfectionē appellamus: variabilitas quippe cōnexionis cuiusq; ex potentia surgit, inflexibilitas vero ex illa rei cōsummatione firmat. Q̄ potentiā oēm ad q̄uis repugnans procul abegit. Hunc eīm obuiarent a alia, si tanta esset ꝓfectio vite, q̄ oēm motūm potentiā excluderet. Sunt tñ nō pari ratiōe tante inequalitatis prima principia actus ⁊ potentia, ille eīm primā sedē tanta sibi autoritate vendicat, vt antecedens omne ꝑm q̄cunq; genus abijciat. Hec aūt ⁊ prius se fundamentū consequi nō recusat: possibilitatis nāq; cuiusq; radix censet ex nihilo esse (vt nostri) vel nō ex se esse (vt philosophi tradūt) cum potentia mater est defectus. Quē ex nō ex se esse pullulare ab aere proferamus exēplū, quem admodū eīm aer q̄ non ex se lucet q̄cquid luminis habet, alioqui illustrāte habet: quotusquisq; vero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q̄ nullū ex seipso aspirat lumen. Quid aliter creatura q̄libet, q̄ nō ex se existit, quicquid perfectionis possidet, alio largiēte quocūq; sortit: defectus aūt ois qui affuerit, ꝓpterea aduenit, q̄ nihil ex se est. Quamuis autē cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilū radix sit: non ola tñ que in nihilū reuerterentur, nisi illa manus omnipotētis tueret, huiusmodi habēt potentias: sed sua cuiq; ꝓ natura atq; ꝓpriū finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea q̄ suapte natura ad singulare aliq̄ bonum prona sint, diuerso calle ex nihilo prodierunt (dū alia id boni tāto sibi fedære copularūt, vt nullus sit relictus contrario aditus: alia vero ab illo nihilo vnde veniūt, tam parū discesserūt, q̄ nō modo ad destinatū finem tendere, sed in contrarium possint inter ea rē meare) q̄cunq; tñ ad vniuersale bonū capescendū facta sunt (qualia sunt cūcta intellectu p̄dita) vno eodēq; interuallo ex nihilo, ꝑfi ciunt: q̄fquidē eorū nullū ad finē ꝓpriū necessario ptingit. Sed oia ingenito possunt arbitrio ⁊ ad, ꝓpriū se agere bonū, ⁊ iñ aduersam partē reniti, ꝑgere, peuenire. Diuinitatis nā q̄s cum ꝓpium sit, vniuersum bonum esse, ipsam q̄met sibi legem existere, ⁊ habere deniq; rationem eādem quam ⁊ voluntatem, reliqua natura q̄ intellectus ⁊ rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit q̄ que ex nihilo potuit exire: hec aūt cū particulare quoddam bonū assequitur, ⁊ alterius legi, cui vniuersum bonum est naturale subijcitur, ⁊ voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam ab⁊ potentia diuertēdi ab eo ad q̄ destinata est vniuersum bonum, ⁊ creaturā vniuersum bonū esse: q̄ profecto non solū non fieri, sed ne cogitari potest. Qui eīm tanta quidem viget libertate, vt a bono discedere nequeat (cū bonum omne voluntas possit appetere) totam bonitatis naturam eādemq; immobilē in semetipso habeat necesse est: nam aliter ꝓ ea pars te qua minus habet, aut mutabilis est, posser plane decidere. Quamobrem ariopagita dionysius, malū particulari bono comitem alligauit individuum. ℣ Quum igitur malum ex naturali boni defectu, defectus ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum subortia tur ex nihilo: consequens est, vt quecunq; mala sunt, idcirco sint, quoniam illa que malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. ℣ Et cum potestati non subiaceat diuine, vt creature sint ⁊ non ex nihilo, inexitabile est, quin malum sit, si tamen subsistere mundus debet. ℣ Verum inter malum nature atq; motis tantum interest, vt illud quidem ⁊ posse ⁊ esse necessarium sit: hoc autez posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaq; vnde malum, ex se an ab alio, iā liquet malum quidē posse quatenus in malū tendit, nec ex se (q̄ ex nihilo exurgit) nec ab agente autoteq; aliquo, siue volente siue nolente, aut p se aut per accidēs prouenire. Quē admodū non frigescere ignē inseparabiliter comtā: nulla tñ causa petenda est, q̄ ignem efficiat non frigidū. Malum vero ipsum a bono nascit, sed p accidens: dum quedam bona appetunt, quibus mala implicita [illegible] alioū. Nullus enim operatur aspiciens ad malum: sed ad bonum ipsum aut saltē apparens bonum, agentis ois studium contendit. Nemo profecto lacessitus tanto vnq; furore vltionem experiit, vt alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibusq; nostris (vtilia, delectabilia, honestate sint) acquirendis tuendisq; operam damus, aduersa queq; declinanda, refellenda, destruendaq; occurrunt. Hec est origo atq; via, qua malum mundo obrepere cepit, extremasq; q̄ eius partes ambas tam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

**Deinceps** Vt promisimus, quare tanta mali inundatio homines pre ceteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humane nature miseria atq; calamitas. Sancte pater, stenda potius q̄ disputanda esset. Celum enim et terras et mixta queq; consp̄iciens, intueor rerum omnium species ad ꝓprios certatim fines contendere, intentis bonis potiri, vel in nullis aut certe in paucis singularibus desiderium falli, et impedimentum perpeti. Humanum autem genus omne, terra voiago vitiorum (que vere mala sunt) tic complexa est atq; absorbuit, vt rara auis in terris, et nigro simillima cigno, vir bonus ⁊ sapiēs, qualē vir repperit vllum, nullibus e cunctis hominum consultus apollo. Cur solum humanum genus deus optime tot ac tantis malis respersisti, aut certe inuolui passus es? Nunquid omnia certo fine gubernas, hominum q̄ solos despicis actus? Nūq̄d totius huius operis abiectissima ps hoies sumus? Isne cecine est imago tua dominez? Ubinā illud ꝓphete tui, de tua erga nos misericordia admirantis: vt tanti homines feceris, q̄ eoz. pedibus cūcta subiecerit, oues ⁊ boues vniuersas, quin ⁊ pecora campi? Si ceteris animantibus prestamus, quanta obsecro ⁊ qualis excellentia hec: si communem nobis ⁊ illis optimi appetitionem congeneraſti, ⁊ illa fere omnia finem assequūtur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Vtarā aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accōmodū quippiā sit ad boni aliquid: ⁊ rursus ex materie necessitate que cōstat veluti ex pura tinea, ⁊ ex ferramentis quibusq; corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber serā facturus, durā ferri eligit materiam, ⁊ ad secandum idoneā: q̄p autem rubiginem contrahat, tantum ab est vt opter, vt quoad possit studeat propulsare. haud aliter plasmaturus deus hominem, quoniam anime actiones instrumento indigebant ꝓ tangendi sensu, nobilissimo (ob idq; molles carne, bene aptos mente, docilesq; videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum que tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum ꝓinde oportuit fieri hominem ex intellectuali ⁊ sensitiua natura, ex spiritu ⁊ carne, ex rationali apertu atq; sensibili. Electa nimirum sunt ambo vt sensibilibus pariter ⁊ intelligibilibus bonis certa quadā ratione frueremur. Hāc autem cum simulatq; essem in lucem ⁊ suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, quum vtilibus tum delectabilibus: atq; itaq; hec sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta, frequēti vsu adeo familiaria fiunt, ⁊ tam vehementer nos impellunt, vt ⁊ insignem mentis nobilitatem obnubilent, ⁊ putemus nos sensitiua natura primo constare. consectamur ꝓpterea blandientem libidinem, nullum habentem modum nullumq; finem, ⁊ toto impetu paulatim ferimur, imo rapimur in istas sensuum obiectationes. Delecta hec non sunt, vt in homine essent, sed ex connexione q̄ dam pullulārūt: hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritum ⁊ spiritus aduersus carnē: hinc apostolus querit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, ⁊ captiuantem me in lege peccati [illegible] rsus, non quod volo bonum, sed quod nolo malum [illegible] ago. Hinc manifesta carnis opera, fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitie, emulationes, contentiones, ire, rixe, dissensiones, sectarie, inuidie, homicidia, ebrietates, commessationes, et id genus multa, quibus non lar est, enimuum inficere, nisi etiam corpus mala tot tantaq; secum ferat. vt in nobilipsis experiamur nullam fere hominibus egritudinem accidere que ex animi huiusmodi perturbationibus oriunde non trahatur: ob eamq; causam ceteris animantibus, crebrioribus et grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis et crumnis infestatur et quatitur genus hominum.



In sola igitur nostra natura, mirū nō est si tanta vtriusq; mali rubigo residet, q̄n sola ex sensu ⁊ intellectu constat: et eo vinculo, vt sensus et que illius sunt, manifesta, facilia, domestica q̄z nobiscum coalescant, intellectus autez ⁊ eius bona, obscura, ardua alienaq; appareant. ℣ Accedit ad hec, q̄ sicut a sanctis patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circūqueritans quem deuoret, ⁊ menti falsa suggerere, ⁊ suas delitias sensibus suadere, et si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere vel inficere non desistit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla petenda? audacissimam enim bestiam illam ⁊ infensam domino iesum paulo ante audiuimus? q̄ impotentissime aggressam. Et primo quidem esurientem ad ea que carnis erāt, sola tamen externa suasione inuitauit: non enim decebat immaculatum agnū, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari: cum (vt diuus ait aug.) nonnullū peccatum sit, cū caro cōcupiscit aduersus spiritū. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam populari fame extensionem, puocans, si illesus per aera descenderet, que mundi sunt subministrauit. Demū ratus, q̄ si peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus est. ℣ Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet et externos) habere nos admonet, causam simul affert, quare rempublicā humanā malis crebrescentibus labefactam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomen tanq; impossibile paucēdum nobis est, ⁊ via desperanda salutis: bonoū enim officiorum omnium semina a natura nobis indita sunt, et aduersantia queq; valemus pro nostro integro arbitrio superare. Addisce q̄ intus et extra ad vtriusq; generis inimicos supplantandos, magna et munitissima presidia posuit conditor omnipotens ⁊ gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit: sacrorum nempe librorum doctrinam nulla siquidē ratione alia q̄ sola scripture autoritate certamen totum ad victoriam vsq; perduxit: compertum sio experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquij lance libradum esse censeamus. Interius vero auxilium tribuit: quandoquidem anteq; duceretur a spiritu sancto vt tentaretur a diabolo, aquarum fluēta benedictione ꝓprij baptismatis consecrauit ⁊ deinceps cumpumum in nouā creaturam sacro fonte regeneramur, siue gratie ⁊ charitatis aliarumq; omnium virtutum muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus abrumpere, retroquere et extinguere. Minimam nāq; charitatem diuus Ho, edocet ad omnia genera exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit apostolus, separabit a charitate christi? tribulatio, an angustia, an gladi⁹, an fames? certus sum q̄ neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos separare a charitate que est in christo Iesu: qui cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in secula. Amen.

¶ De immortalitate animorum coram Julio .ij. pont. max. Dominica prima aduentus anno sal. m.cccc.iij. habita, oratio quarta.

**Quoniam** Deo, Luce .xij. Postq; rerum humanarum atq; earum q̄ intra nos sunt diuinarū culmine, potita est beatitudo tua sanctissime pater, agnosco hoc ocandi munus eadē spectante felicitate mihi sorte obtigisse. Quapropter omnes aut expectare cathalogum quendam laudū tuarū a me recēsitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunā meā. Magnorū eīm oratorū animi, excelsa virtutum tuarū fastigia cōmendare gestientes, optassent vehementius hunc sibi locum dari, quo tam in latum cāpū ruoq; totius effundere liceret eloquentie. Ihos ego, tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoq; gratias [illegible] affectibus, sancte tue nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul val de sententia meum consilium distraxit: spectando enim ad magnanimitatem tuam, quam preclara facinora luculentius ostendūt, quā que mortales omnes pleno ore congratulantes predicant, aurā istā popularem ventosamq; orationem, quam animi magnitudo vti cetera queq; caduca atq; fluxa spernit, omitte. Idam censui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultatem, ⁊ tam pene tuis explicatam (si tamen ita dici sine arrogātia licet) maiestati tue offerendam arbitrati. Ad primum siquidem moralium principē, patronumq; animarū, prima oratio a prima religione, prima de hoium reiure habetur. ℣ Verū quo tam arduū negocium dignius tractemus, dīne marie numen implorem⁹. Aue maria ⁊c.

¶ Principio Veluti basim quandam atq; totius oratonis fundamentum id firmiter ab oibus teneri velim, ad cognitionem iaten num substantiarū, occultarūq; rerū, ꝓprijs earum effectibus deducentibus, nos rite sanecq; peruenire. Effecta nāq; si tollas, nullius nortie de archanis relinquitur locus, cum (vt minisibilia mittamus) de corporibus celestibus, de sole, de luna, deq; reliquis astris, sublatis officiorum suorū actionibus quis veltenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terrā grauem, illū calidum, hāc frigidam dignosceret, si alcensus atq; descensus, si calefactio frigefactio de nunq; fuissent sensibus exploratae? ℣ Hinc igitur maximus ille philosophie parens, aristoteles, exorsus. Si animus inquit aliquā habet operationē ꝓpriā fieri poteritq; eundem a corpore quoq; separatum nihilominus manere atq; viuere, si nullam sibi vendicat, sed oēm (vt ita dixerim) supellectilem habet cū corpore communem, cū ipso quoq; corpore interea opus est. Hoc itaq; tacto fundamento, subtilius est inquirendum, an animus per se solū agat quicq̄. Et q̄n si quippiam solus perficit, id precipue est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit questio, nunquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atq; corporis. Vt aūt quod querimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, rebus omnibus distincta pariter ⁊ accōmodata officia legere atq; accurarius distinguere opere pretium duxi. ℣ Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere: quarum due extreme sunt, reliquę autem medie. Et illarum quidem vnum genus est, q̄s in solo corpore materiaq; versat: quales sunt affectiones, que a calido frigidoq;, humido, sicco, duro, leni, atq; his similibus proficiscunt. Alterū vero est, q̄s a rerum sensibiliū mole eleuatum, ad spūalium naturam solummodo refertur. ℣ Hostram aūt intellectionem ad neutrum horum generum primere facile constat, nec enim cū intelligimus, affectus (quos modo dicebam) patimur corporales: quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, q̄p extrinsecus illa nobis admoueant, non sentimus. Neq; rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter medioum vero genera alterum, q̄s nūli est ꝓpinquus (in quo ⁊ actiones sensuū continent) ab eiusmodi affectionibus liberū est, sed corporeo organo explet, audientes nempe vel videntes, etsi non frigemus aut estuamus, quibusdam tñ corporeis interceden tibus portionibus, sonos, calores, odores, ceteraq; sensata percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine, non solum ab elementaribus qualitatibus, sed a corporeo quoq; instrumento sese eleuat: obiectis tñ non corporibus, sed corporum imaginibus (q̄ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuinctū est. Jn hoc profecto actionū genere nostrā intellectionē locari quisquis veri iudicis naturam nouit, nequaq; ambigit: experimur nāq; nos metipsos intelligere discernereq; nō genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturaz. Decernere autem recte nō contigit aliter, q̄ si is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidiane controuersie: q̄bus sedandis iudicē ad neutram partem propensum exquirimus atq; laudamus. Probant interni motes, affectus passioneq; : quibus manifestū fit neminē omni hora sapere, sed qualis vnusquisq; inuenit, talis et finis videt. Probant nature experiēta: vt enim vere discernamus quid amarū, quid ve dulce sit, nullo affectum sapore gustū seruare oportet: egro nāq; ideo cūcta videnē amaricara, q̄n colerica amaritudo sensoriū infecit. Hec dissimile reliquis sensibus accidit, vna siquidē omnis iudicij communis est ratio, vt sit q̄ iudicat, a rebus iudicādis alienus: nā si illarū aliqua inhesset, aut totū sibi iudicium inflecteret, aut falsam facit altarū afferre censurā. Quo circa q̄n vniuersa ac singula que materie concreta sunt, intellectu nos discernere, atq; hec ipsa a spiritualibus distinguere experimento cōprobamus, necesse est vt in hic animus vniuerse nature corpore natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Unde pclare anaxagoras atq; ari. Intellectū oportere esse immixtū dixere, tametsi diuersis rationibus duceretur: ille enim vt libero expediog; imperio cūcta disponat, hic aūt vt recto sano q̄ iudicio omnia decernat. ℣ Hec audiendi sunt nobis, qui actionū se ingenio preditos existimantes, organum quidem (hoc est quandam corporis portionem) menti non assignant: ab vniuerso tamen hominis corpore eādem abiungi ratione quam attulimus aiunt non satis probatum iri. Tam irrationalis est istorum cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atq; a sententia ea dimotum, referendam putassem minime. Dicant obsecro isti, si intellectū ab omni parte corporis oportet esse liberū: vt oē possit cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca



pus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mersus, vniuerse rei corporee equus erit iudex: siue eñ pars siue totū, modo corpus aut corporeū aliq̄d sit cui intellectiuā vim quispiā affixerit, ad certam trahit, flectit, definitq̄ cognoscēdorū corporū speciem: q̄ non solum amplissimā illā de omni mole corporea cognitionem prohibet rumpedit atq̄ obstruit, verū intellectū quoq̄ ipsum cum sensu miscet, solaq̄ vocabuli differētia alterū secernit ab altero. Nō si absonū valde est (q̄siquidē nihil distarem⁹ ab animātibus) oportet vt intellectus exercitiū solius animi esse fateamur, & non animi corporisq̄ cōmune quēadmodū sentire. ¶ Quecunq̄ aūt species, operationū quippiā, sola efficit, retinet ac suffert, sustinētis alicuius adminiculo non eget. Alteri nāq̄ si inniteret, eo ipso submoto labesceret, nequaq̄ sola eā actionē contineret: sed cōmunē magis reciperet cū eo sine quo subsistere nō posset. Nec si alieno fulcimento diuine huic forme opus nō sit, sua tñ virtute subsistere q̄s dubitabit? Alterū eñ ex duobus fateri oportet: aut illam p seipsam stare aut herere, & si q̄dem p se cōstat, in portu (vt aiūt) nauigamus. Si aūt subnenit, quomodo contemplationē suā in suo tñ sinu cōplecti, fouere, gerereq̄ valeat? Si species itaq̄ ois, q̄ propriā sibi vel vnā vēdicat operationē, cōmuni philosophorū sentētia constans atq̄ perēnis est, inficiari pfecto nemo poterit quin nostra mens (quā dum contemplamur, p se solam agere comprobauimus) per se quoq̄ solam esse, manereq̄ possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus a propria actione probauimus.

**Deinceps** Eiusdem sempiternitatē a naturali eius desiderio nō firmandā curabo. Si cuiq̄, P.B. a natura inditū est, vt semp esse desideret, rem hāc philosophi pariter & theologi ppetuam fore, ea potissimū ratione sunt arbitrati, q̄ nature appetitus inanis esse nō potest, quare si noster animus suapte natura sempiternā cupit vitā, eū immortalitate viuere nemo dubitauit. Nec aūt ita sit a natura institutus, vt optet se semp fore, manifestū sic fiet. Appetitionū duo sunt genera, alterum rebus oībus cōmune: quo vnūquodq̄ ad accommodum, vtilis pro futuro q̄ fertur. Alterū eorum q̄ cognitione pollent propriū: quo metuunt cupiuntq̄, dolēt gaudentq̄, & mille alijs variant affectibus. Utrumq̄ tñ pro tuendo esse contendit: q̄siquidem nulla pro⁹ sus res est, q̄ se esse nō amet. ¶ Quēadmodum aūt communis ille appetitus, nō vno tantum inuenit modo in his q̄ certis finiuntur etatibus, & his q̄ nunq̄ desinunt (q̄siquidem que senescunt, estuare desiderium in omne tps non audent: quorum aūt vigor, tpis diuturnitate nō senescit, pseuerare semp eadem magnopere concupiscūt) haud secus appetitus alter quē cognoscēdorum diximus esse propriū, diuersa ratione reperit in his que sensu tñ mouent, atq̄ his q̄ intellectu prestant. Illa eñ q̄n solum q̄ adest aut imminet apprehendūt in longū appetitiones nō suspendunt. hec aūt q̄ vniuersa varietatū, mutationū temporumq̄ volumina contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum est vt parē vim appetēdi sortita, non hoc tñ aut illo tpe, sed in euum deducere vitam cupiāt. ¶ At si ambiguū, subobscurū, aut leue testimoniū hoc habeā: obicitur, nos ne ipsos intellectu quidē preditos nō dubitamus, semper tñ viuere, aut natura appetimus nunine, aut mortientes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis nature leges intēdite, sanctiones spectate duas. Alteram qua equalia pariter congenerant oībus, durandi desiderijq̄ & permanendi robur: ita vt q̄ diu q̄q̄ duraturū est, tandiu esse desideret, & q̄to tpe expetit existere, tantisper permansurū sit. Altera, qua appetitus omis quo vnūquodq̄ esse pseuerareq̄ subinde cōcupiscit, aut ad quandā tpis mensurā clauditur, aut vltra q̄cunq̄ tpis longitudinē se extēdit, comparata sunt hec in his q̄ de celo nature scripsit interpres. His aūt iunctis si fuerit, q̄ intellectualis spūs desiderū tendat ad esse, non hac aut illa etate cōclusum, sed ab omni tpe eleuatū (q̄n intellectu apprehensum solūmodo cupit bonū, q̄d ab oīm tēporum differētijs q̄ vniuersale est, cōstat esse absolutū) cōsequens est vt is quo intelligimus & sapimus animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari roborē: euadere quippe q̄ nō potest, q̄n aut certo tpe, aut semp esse desideret, cū definito nō subsistēti, reliquum est vt ad sempiternū se extendat vitā. Immortalē perinde esse nō hoiem, sed seipsum nr̄ animus, propria appetitione (q̄ prava falsaq̄ esse nequit) testat, clamat, demōstrat: ipsius q̄ppe animi, propria est cupido hec, veluti ipsius cupiditas parens intellectiua cognitio, nos aūt semp viuere nequaq̄ optamus, nisi quēadmodū volare interdū cupimus. ¶ Sed q̄d diutius q̄ domi sunt versam? ē nōne? q̄ extera a nobis sunt, celestē hūc vigorē, & diuinū nostrum profitent animū? ex illo q̄ppe nature vultu, quē dixere chaos, rudem indigestāq̄ molem: res oēs eo ordine propagatas, eo federe dispositas atq̄ cōneras esse pspicimus, vt ab imis ad supiora cōscendētibus pfectionū incremēta sensim appareāt succrescere, et que coniuncta sunt, alterum alteri, nullum admodum prestare. Consurgunt siquidē veluti depressi quidā gradus aut numeri rerum species, & ab his que singulis, prime sunt nullo distant intervallo: atq̄ idcirco adeo similes cognatasq̄ habent habitudines, naturas, actiones atq̄ figuras, q̄ sibi mutuo contigue sunt, vt nō facile plerūq̄ sit ea distinguere. ¶ Peragratis autem vniuersis corporū plātarum animātumq̄ naturis, ad hoiem cum venitur, idē gradus ascensus, quo sensim pedetentimq̄ procedebatur, nequaq̄ seruat: sed sursum repēte natura trahit & ad altera eāq̄ remotissimam contignationem eleuatur. Maiori namq̄ intervallo homo a suprema animantium specie, q̄ summum animal ab infimo non modo viuentium sed abiectissimorum quoq̄ corporum genere distat. ¶ Ne autem hoc absq̄ ratione dicere videamur, citentur nostra alienaq̄ genera, conditiones actionesq̄. Genera in primis: quandoquidem cetera omnia ex materie transmutatione proficiscunt, nostra aūt mens de fotis venit. Cōditiones deinde: illa eñ tenui supellectile contenta, pauca quibus indiget, ab ipsa natura simulatq̄ edunt in lucē accipiunt. Indumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pēnas, squammas, vellera: pro armis aūt cornua, vngues, dēces, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo aūt pro vniuersis his, & alijs q̄plurimis & varijs & magnificis, studiosas faciesq̄ solas manus accepit. Actiones demū, q̄ singulis speciebus aliis, definitus est agendi modus: homo autem tot tamq̄ dissimilibus vtitur vijs, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia sola salus iuuat: hominem vero tam sensu q̄ ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit, delectant. Alia de prole ciboq̄ solicita pugnant: homo autem famam extendere facti⁹ auidus, nomen & gloriam soboli, saluti, vitaq̄ anteponit. Alia postremo a consortio illis bono raro deficiūt: homo autem (proh dolor!) suum vere bonum sepissime amittit.

¶ Unde igitur tanta distantia inter hominem ceteraq̄ naturas? vnde solite pedetentim scandere, tantus repente nature saltus? vnde que consueuerat per similitia in simillima duci, in tanta disparia statim elevata conspicitur? Nullam profecto causam aliam reddiderit fatebit, nisi animum e summo rerum fastigio venisse diximus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta eternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu et corpore, intellectu et sensu, immortali et corruptibili hominem constare non dubitamus. ¶ Quas ob res si animi nostri (de quo agimus) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiam de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si ratione inuestigata et ad sensuum vsq̄ explorationem deducta humane sententie quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidiq̄ est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. Quam sibi melius consulerent isti, qui se rerum occultarum scrutatores profitentes, que natura in sole exposuit offundunt atq̄ obtegunt, si suam ecitatem, silentio oppimerent, meliores namq̄ haberentur philosophi dum tacerent, q̄ imperitiores, dum tam inepte garriunt. ¶ Quid nobis cum reterebraria animum, P.B. fortissimum mundi, purum, splendidum, diuinum, thesaurum profecto pietissimum in vasis istis fictilibus reconditum. Mundum inquam accepimus quandoquidem non ob merita (vt olgenes fabulatur) corporeo vinculo est addictus, neq̄ vt luteum vinificando corpus emendet (sordes contrahat: sed vt nature sedere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosq̄ aurr̄ rollatus aut moderetur affectus, hūana quā tum par est disponat, & emendat, ad ea cuncta dirigat, esse totum dedat. Accepimus preterea purum pariter & splendidum: vt quia illustrium spūum vltimus, fulgorem micantissime luctis cum alijs non sustineret, obumbratis materie tenebris lumē vel oculo noctue simile esset, intelligibilia colligeret, atq̄ vniuersa natura ascita seipsum q̄mia faceret. Accepimus denīq̄ diuinum, et summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. ¶ Seruemus igitur obsecro, seruemus depositū quale accepimus: curemus ne deponatur cōtagione polluatur. Timeamus ppheticū illud, homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, teneba-rumq̄ operibus procul reiectis, induamur dominū Iesum Christum: quo feruēt immortalitate, atq̄ immortali felicitate tandem perfruamur. Dixi.

## ¶ De modo quo anime patiuntur ab igne corporeo, coram Julio. 2. dominica prima aduentus. anno. 1504. habita. Oratio quinta.

**Atrocitatibus** hominibus pre timore & expectatione eorum que superuenient vniuerso orbi. Luc. xxi. ¶ Si humane mentis imbecillitatem & abyssum caliginis, qua se rerum veritas recondit, animo reuoluerimus. B.P. nihil fere est, de cuius explorata cognitione placere nobis & gloriari valeamus. Honestum ea solum que procul a nobis natura reposuit, & illa quoq̄ que in promptu habemus, que ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima queq̄ cū crabundo ingenio studioq̄ attingit, vt preclare secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur penis reproborum, demonum hominūq̄ siue animas siue corpora postremo cruciaturis, dicturū hodie me eo animo queso audite, vt cum rationi maxime consentanea patefecero, malitis vtcunq̄ concipere, q̄ vel sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue anime huic pronunciationi succumbent, aut impares erunt, date precor veniam valetudinario. ¶ Diue itaq̄ marie tribunal solita prece veneremur. Aue maria.

**Excellentissimum** Illud genus rerum que solo spiritu constant & intellectu vigent, an penas aliquas subire diuinum sit, quoue penarum genere affligi possit, diuersos authores varias legim⁹ attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & a fide aut veritate discrepantes fine interuallo refellere ea ratione constituī, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatq̄. ¶ Plurimi philosophorum intellectualis nature prestantiam metientes, ab vniuerso penarum genere tam humanas animas, q̄ angelicas omnes substantias liberarunt: ea potissimū ratione persuasi, quod malum omne citra orbem lune (infra quem duntaxat potest aliquid preter intentionē obuiare) conclusum est: meritoq̄ proinde illarum naturarum potest involuere, que a corporibus vniuersis sunt segregate. Illorum error facile deprehenditur, si recti operis ratio, si create voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus est & rectum, quare a duobus necesse est proficiscatur principijs: quorum altero opus, altero rectum sit. Illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas que simul voluntas & lex est, errare potest minime, que vero voluntas tantum est, non lex, nec legi immobiliter herens, a rectitudine declinare suapte natura valet. Cum autem liberi arbi. vniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbi. appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valet, vt creata voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, consequens est vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilem ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpe inesse, et quoniam tumisti domine, et sic est, vt omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pena, oportet malum quoq̄ pene eis inesse. ¶ Ex propria igitur officina confutatis philosophis, alij penis affici posse autumant angelos, verum omnem eorum eruminam in meroe amisse felicitatis consistere arbitrant sunt, illos gemina peccati malitia statim arguit. Ut enim peccantes duo mala faciunt (dum deum respuunt fontem aque viue, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est vt duplici etiam in pena dolore conterantur: et damno contempte felicitatis, & supplicio inuoluentis calamitatis. ¶ Alij animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus: quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac dormientes, ut phrenēticos quos insania vel insomnia terreant, vel phantasmata, alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quodā a celestis nature, quo terrificas formas concipiant ad se crucianda. Fabula quippe hec est, quasi reditum animis ad compescendas pollicita. Et q̄ tam inepte composita sit, vt digna non habeatur, quam vel philosophia nedum diuina sapientia coarguat: dedit tamen quibusdā ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, a veritate tñ nihilo errandi minus. Quantum enī pudet peritos viros has ineptias sectari, tantū de nouo suo commento gloriari



sunt: asserentes nō sensibilibus, sed intelligibilibus corporū figuris mētes torqueri. Uerū hoc philosophorum theologorūq̄ schola confutat: eo q̄ intelligere omne q̄ seipsum delectabile est. Argutos autem eorū intellectus decipi, vt tristitia putent que vere non sunt tristitia, aperta fictio est. ¶ Nōnulli denīq̄ eorum eo igne cremari mentes astruere conantur: verum ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret vt ignis vstionem persentirent. Voluntario profecto sunt hec conficta et vana: nulla ratione, nullaq̄ autoritate constantia. ¶ At qui in philosophie gymnasio, sacrarumq̄ literarum ornatissimo domicilio versati sunt, duo penarum genera spiritibus infligenda docuerūt, alterum iacture summe beatitudinis: alterum detrusionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet parumper disserere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modo illustres demonum animarumq̄ substantias, sed insignes qualēs earum vires, intellectum, liberum arbitrium, actuamq̄ potestatem. Coercentur autem vinculis, carbonisq̄ igneis, non eo quidem modo quo corpus corpore his nexibus prepeditur: sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fedore implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, et tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuincuntur igni. Sed tārum refert q̄ noster animus hoc in quo tenet corpus, viuificat, illi vero spūs, q̄bus alligant corporibus, vitam minime p̄bent. ¶ Perspicua aūt detrusio hec nobis fiet, si modū ordineq̄, quo corpori spiritus iungit ac deuincit, in medijs deduxerimus. Spiritus omnis preter deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri nature vigore, noster animus testatur. Nec si tanta est nature vis, vt iunctū corpori spiritum manere cogat, quāto magis omnipotens conditoris nature autoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum poterit? Definitus igitur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicit corpori: qua omne corpus euincit, qua omni corpori preeminet presidetq̄, infelicissimus perdidit, et se perdidit se miserrime meret, atq̄ merendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus quando sue captiuationis erūnam non recogitare subinde nō potest. Cumq̄ simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium que leuamē afferre possent consideratione prohibetur. Et q̄n̄ meditatio pene pena non sit cum liber quis meditatur solum, nihil aduersi sentiens aut metuens: attamē vbi presens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denīq̄ meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum q̄ etiusmodi consideratio afficere potest. Afflictatur voluntas: quippe ab omni delectabili depulsa ad ferre compellitur, quod detestatur, refspuit, abhorret: quam maxime odit dei iustitiam, cui precipue inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pena, dolet, gemit, corroditur. Afflictantur denīq̄ actiue potentie: siquidem viro igni addicte, nulla aut certe modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, que tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accedit ad hec, q̄ iugis peremptosq̄ est eis definitus carcer & dolor: ita vt, nulla valeat minuere aut mollire aduentans conditio, sed semper vti ab initio acerbissime merere op⁹ est: neq̄ enim detrusi spiritus oblivione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaq̄ valent. Nulla eis clementie aut varietatis spes, nulla in preteruntis temporis euentu expectatio: sed quas luunt penas nunq̄ terminandas aut minuendas certissime sciunt, imo inuiti ad meroris culmen clara luce videnti. Hec paucissima de spirituum penis attigerimus.

**Deinceps** De corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P.S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidā impudenter negarunt: scripturas autem sacras que illius meminerunt metaphoice asserunt interpretandas, non minus q̄ cum tineam, vermē, fletumq̄ ad terrendos flagitiosos minantur: quemadmodum econtra cibum potumq̄, & humanas mille delitias iustis et sanctis in beatitudine pollicentur. ¶ Quidam vero opinionem hanc tanq̄ absonam respuentes: in aliam vulgarem magis q̄ sapientem incidērunt. Uere enim affirmantes ibi ignem esse, falso tamen estimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, caloreq̄ estuare, cetra consumptionem ardere, et nihil tandem a nostro quo' vtimur igne, in actione differre. ¶ At hi qui et vi rationis, & lumine celesti pfusi secreta rerū diuinaq̄ mysteria indagarūt, medi-

Universidad de Deusto
Biblioteca



viam sectatisunt. Aiunt namq; corporeum verum q; illic ignē fiagrare, citra corporis tamen calefactionē. cuius vim atq; incēdium irrepere in nervos, in medullasq; seuire, fibrasq; illas arripere ac torquere, e quibus dolor nascitur. ¶ Corporeum quippe ignē credimus, tum q; corporalis pena nullo aptius modo q; per corpus infligit. Tum q; in exponēdis sacris eloquijs ea est lex, vt q; propriè intelligi potest, ad metaphoricū sensum a literali expolitione minime trāsferat: nā secus nulla definiri posset scripture certa interpratio. Cū aūt in penā reproborū paratū ignē saluator nr fecerit cōminatus, possimusq; eū aptissime sic accipere tanq; ppicue locutū, vt q; d parabolice dictū putamus, z nodū in scirpo queri mus. Ignē saluator noster cōminatus est, verū ignē intelligere p; hibet nihil. corporeū ergo ignē fateri oportet. ¶ Non calefactū aurem iri illic corpora, sed ignem illū spirituali pariter z sensibili affectione corpora vexaturū ratione dicimus. Sumi orbis motu iuxta euangelicā lectionē trāseunte, reliqua oīa corporalis affectio atq; alteratio ab illo vtiq; dependēs, desinet: z quemadmodū celestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quedā supererit actio, qua lucet, illuminat, atq; videtur (quā nostro vocabulo intētionalē appellamus) haud secus in ceteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiones estimādum est remāsuras, quibus videri, tāgi, audiriq; possint. Quo eīn hec genera actionū corporū messe, neutriq; ab altero pēdere, in his que de anima preclare scripsit aristo. didicimus. ¶ Quocirca ignis omnis geminam in corpora nunc exerect actionem. Alteram qua calefaciendo vrit: z id a celi motu pendet. Alterū qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur: quemadmodum anulus aureus figurā nō aureā cere impimit: z hec ab altero actionis genere, quod pauloante celo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraq; actione z agit z offendit, quiescente autem celo illa duntaxat vacabit, que a motu p; ficiscitur. Reliqua vero perpetua remanebit: hec nimirum posteriori in reprobotum corpora exercebitur, seuiet, affliget. Nec est dolouis huiusmodi ratio querenda alia, q; excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet eīn quilibet sensus ex his que in rerum natura sensibilia cōsistūt, vnū aliq; sibi propium ac peculiare q; philosophi obiectum appellāt (vt visus colorē, auditus soniū, olfactus odorē) quo cum tāta conciliatione atq; necessarie connectio nis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil: vt quādiu sue facultati potēte apte cōgruit, est q; maxime accōmodatū, iocūdissimos fructus carpat naturalis amicitie. Vbi vero sensibile in immensum excedit, quasi dissoluta amicitia, que mutua quadam proportione, certeq; rationis temperamēto posita erat, sensum ipsum protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridēs eīn sonus turbat auditum, visus aciē lux immensa retundit ac dissipat: z si rigentem manum pre algoris magnitudine, ad ignem vehementē propius admoueris, protinus intimū irrepit atq; cruciat sicendiū, vt hominem ppe cōficere videatur. Unde queso tūc ille dolor? enim et calore? nequaq; tā eīn nihil aut parum admodum caloris inhesit, vt si altera manu attentes, plus frigere sentias q; calescere. immo derata itaq; vis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atq; summo dolore sensibili cruciamur, cum vehementer calida absq; eo q; caleamus tangendo sentimus, cū sensus sulcipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, z tamen non calefieri, nec consumi. ¶ Nec quicq; obest id quod recte dici soler, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eo educere, quo maxime euadere postremo valeant. Volebat sane autoritas illa ostendere cūtum he spirituales sensuum passiones ab his que circa corpus fiunt alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distātia, quod he semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atq; sinceras contingit aduenire, q; non semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongrue disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maxime aduersantur atq; officiunt. ¶ Quocirca in promptu causa est cur glorificato corpori doloxem excellens sensibile non infert. Dote namq; impassibilitatis protectum, vehementiam obiecti nequaq; admittit. Corporalis itaq; cruciat? nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac vstione quam calentes experimur. Et vt summam rei vno verbo complectar, corporeum supplicium omne in hoc completur quod malum z id corpori admotum passibili, sensu percipitur. hec vbi sunt, dolere opus est secundum eam sensitiue anime partem quam affectivam dicimus. Quapropter tam nigēo rāgibilis excessus quantus in igne est, malus eīn sit corporis organi temperamento, dum passibilem reprobotum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. ¶ Hec q; audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensorie armonie addere atq; interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio ois: sentire aūt oē siue accōmodatū siue exceděs, absq; mora cōtingit. Quare intēperatū immēsumq; sensibile suapte natura sensui non aduersarek, nisi simul atq; connectis alterū alteri officeret: neq; vnigenia cōtrarietas foret. si in me? ?ecto non cōsummarek. ¶ Ytstak plane his q; diximus dissimilū penarū alteratio: etenim quonam alio pacto ab aquis nīuīū ad caloxē nimiū, rursusq; ex hoc in illas sine doloxe interstitio aut mitigatione trāsibūt? Si eīn estum atq; algoxē corporaliter sentirēt, nō solas spūales vexationes excipiētes, sepissime doloxe vacarent. ¶ Peremisso aūt atq; continuus erit dolor: qm iuges ac vivaces aderunt cause, et homo ipse sine morte passibilis erit: alterū reparata natura, alterū culpa exigente. Si igit ignem illū tartareū vere corporeū esse nō ambigimus, si vnū atq; eundē demonibus hoibusq; reprobis paratum credimus, consequens est, vt vtriq; corporeo addicti sint igni. Sed trāsiti refert, q; spūs carceris afflictione, corpora aūt sensibilio quoq; intētionis effusione, cōtinue ppetuo acerbissimeq; torquebuntur. Arescētibus itaq; hoibus pre timore tā dire gehenne manifestam de vniuerso orbi, nobiscū bene actū erit, si timor dñi imitū fuerit sapientie, si ceu seta filum amoxē honesti, bonarū artium, optimorumq; officiorū introduxerit. Non enim accepimus spiritū timoris in seruitute, sed spūm filiorum, in quo clamamus, abba pater. Sit redēptionis nostre leua sub capite nostrarū actionū, vt demū dextera amoris illius amplexet nos, cum tradiderit regnum deo z patri, qui viuit z reg. gloriosus in se. Amen. Dixi.

¶ De ecclesia z Synodorum differentia coram Julio 2. in secunda sessione concilij lateranēsis. 17. kalen. iunij. 1512. habita Oratio sexta.

Julij ij. pōt. max.

Cum animaduertā reliquas oēs ecclesiastice reipu. cōsuetudines actionesq; singulas, esse singulis ecclesie partibus accōmodatas, generales vero synodos vniuersalem ecclesiā penitus respicere, eamq; tanq; finē sibi propriū attendere: existimani me facturū rem z vtilem z oibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius tēporis, illarumq; differētia ac diuersitate dicerem. Sed cū his diebus et hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perfuncti sunt) de his fere rebus verba grauiter sapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis z doctrina inferior sum, quo meis viribus minus confido pater sancte, eo humilius atq; propensius tuam humanitatem z clementiam mihi propitiam esse, z summisse oro, z suppliciter peto. ¶ Sed quoniam nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeq; diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem dei matrem, primum conuertam oationem meā. Aue maria ꝛc.

Cum dilectus Christi discipulus z euangelista, multa nobis ex p; phetica illa mystica q; visione nuntiare instituisset, de deo, de regno, de dei agniq; gloria, deq; ventuxa preteritisq; tpibus ac rebus diuinitus retulisset atq; etiam christianam rempubli. z ecclesiam cōtemplatus, in hūc modum ipse ant p; ipsum potius sanctus spiritus locutus est, vidi ciuitatem sanctam hierusalem nouā descendentē de celo. Magna profecto z diuina, maximaq; insup atq; oēm humane rationis terminum exuperantia ioannes vidit, vidi inquit ciuitatē, vidi sanctaz, vidi hierusalem, vidi illam nouam, ac de celo descendentem. Quae est ista ciuitas, quam ioannes vidit? que est ista, quam magister discipulo, christus apostolo, spiritus sanctus euangeliste ac pater figuris z allegoriis reuelauit? Certe ciuitas hec christiane reipubli. vrbs est: que non vallo aliquo terreno, non caduco munimento, neq; ambitu [illegible] sed multitudine copiaq; immensa bili clausa est ac p? ?unita. Quamuis enim huius mundane sapientie amisite ?, ?rto quodam et prescripto ciuium numero ciuitates cōstitui ?, ?uere arbitrati sint, nimiumq; z nimis late diffusam multitu? ?, ?e summouerint, neq; inter centies cētena millia (vt ipsi aiunt) cōmercii fieri posse vllum existimauerint: solum tñ christianum genus, tāta tamq; mirabili a deo optimo maximo, cognationis, necessitudinis societatisq; copula deuinctū ac coniunctū est, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda et constituenda



qualibet ciuitate duo in primis requirant (primū vt partibus suis oībus ipsa constituat respub. deinde vt he partes inter sese ciuili amicitia quadā z cōsensione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisq; in rebus ambabus his partibus nra hec christiana ciuitas excellat. Q? enim ea partes oēs perfectissime reipu. hēat atq; cōtineat, ea in ?, ?gnis sacra q; sacramēta appellamus, ostēdunt: q; tante sunt efficacie z virtutis, partim vt hoim generationes matrimonio propagent, partim deo filios baptismate vt gignant, tum vt genitos cōmunicatione corporis christi alant z vegetent, deinde diuina chrismatis virtute corroborēt, vbi corroborauerint potestate atq; autoritate ecclesiasticis ordinibus augeant, mox aliquo errore lapsos cōfessione restituant, z postremo humanis culpis abluendis sancti olei vnctione perungant. Preter hec autem diuina z preclara munera multa habet alia hec ciuitas cumulatissime, habet namq; apostolos, habet euāgelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres, habet sermones scientie, sermones sapientie, genera linguarum, interpretationes sermonū, discretionem spirituū, gratiam sanitatum, fidem, varietatis, miracula, z eam celū claudendi, rursum aperiendi potestatez, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denicq; id continuo in celo dissolurū vel ligarū sit. Et q; q; hec magna maxi maq; sunt: satis tñ non fuit tot tantaq; ecclesiā habuisse, nisi z angelorū reuelationes, illuminatiōes, defensionesq; habuisset. Quibus oībus actionis nostre cōtemplationisq; studia nō rueri modo ac defendere, sed propensius etiā z augere z ornare, z pficere conatur. Ciuitas igit hec diuina illius reipu. partibus illustratur, quibus nulla vnq; alia vel meliorubus vel ornatioribus illustrata est. ¶ Q? aūt ciues ipsi arctius in hac ciuitatis q; in ciuili alia cōmunitate deuinciant, vel hinc patet manifeste, q; hi nō tā ciues sunt aut aduene, sed ciues sanctorū, sed domestici dei, sed mēbra christi: z ita vnius eiusdemq; mystici corporis mēbra, vt alij alijs z mēbris sint. z quemadmodū sunt, mutua sese cōmunicatione ac societate cōfoueant. Cum igit hec ciuitas ex perfectissime reipu. partibus perfectissimis constituat, ipsiusq; ciues interioꝛe et cognatioꝛe q; omnes alie societates genere colligentur, patet certe hanc vrbem alijs esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamq; prestare omnibus honore, decoꝛe, z (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quamq; enim cuiusuis ciuitatis propium esse videtur, sufficienter ex se beneq; ac beate viuere: nulla tamen alia nisi hec nostra hoc ipsum habere cumulate ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In alijs namq; finis ciuilis amicitie z societatis est optima inter se hominum coniunctio: in hac vero nostra, in qua heredes dei omnes, coheredes autem christi sunt, ad deum ipsum vt propium christian. Generis finem cuncta referuntur. Hec cum ita sint, recte christi ecclesia, nō tam ciuitas ab apostolo christi q; ciuitas sancta a viro sanctissimo cōmemoratur.

Id aūt Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hūc summum pont. caput omnium reuersurus, id inquam patres qua et ego quoq; ratione demonstrauero, queso intelligite. Sanctitas ipsa (vt a diffinitione incipiam?, vtq; dionysio, ariopagite placet) immaculata, libera, q; fectaq; mūdicia est. Proinde tametsi hoc summis ante quoꝛūdā n?oūq; tōnib? firmatū sit, in deo vniuersoꝛū autoꝛe, z gubernatoꝛe, olim rerū naturas, excellentias dignitatesq; consistere: deus tamen ipse pre his omnibus propriā ita sibi vendicat sanctitatem: vt etiā summi philosophi, dei subsantiam mundicia z sanctitate definirēt. Nā cū inuisibilia dei per ea q; facta sunt, sempiternā quoq; eius virtutē ac diuinitatem intellectu cōspicerent, vellentq; dei naturā z volūtatem, ac quicquid in deo est, vnica aliisq; rebus incommunicabili proprietate exprimere: non virtutis qdē, nō diuinitatis, aut reliqs nature maiestati consentaneis nolibus vsi sunt. sed mundicie et sanctitatis significationibus: solam enim deitatis substantiam, a [illegible] potētie macula z labe liberā remotāq; esse perpēdentes, illamq; ob id esse dicētes actū puri. eandē?, ?am diffinitione hac mundissimam esse sanctissimamq; dixerunt. Hec mirum sita lis tantaq; sanctitas, tantum in mentibus hom?, ?am z numinis habuit et maiestatis: quandoquidem intelligen? ?, etiam beatis (quas angelos dicimus) hymnū carmenq; de? ?ium constituit: angeli nanq; atq; archangeli, cherubin, ?, ?uoq; et seraphin repetitis ingeminatisq; vocibus, sanctus, sanctus, sanctus, proclamant: quo fit vt dei quoq; ciuitatem (in qua magnus dominus est) decet sanctimdo. ¶ Atq; hanc partem (que paucis demonstrari potest) quamplurimis ostendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumq; est, vt cum alie alijs iungende sint, pari mutuaq; dispositiōe ac similitudine conueniāt: hoc ipse forme fin materie recipiētio merita distribute testātur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeunda apte appositeq; nostrorum membrorum habitudines manifestant: deniq; hoc confirmant innate materijs ipsis (vt ita dicam) patientie, quibus ipse res hominum artificio subiecte obtēperant. Hec nāq; omnia z reliqua id genus, siue natura siue arte componēda sint, nisi primum amica inter se cōsensione conueniant, cōponi cōstungiue nō possunt. Cū igitur sanctitas z mundicia propria deo sit, illiq; cōueniat maxime, cūq; cōiungēdas res ipsas habiles inter sese ad cōiunctionē esse oporteat, nemini dubiū esse puto ecclesiā christi, q; deo cōiunctissima est, purā, mundā, sanctā, immaculatāq; existere. Veritate eteīn prima, qua cōfirmat, ac [illegible] qua fundat, z errorū oīm expers pura mēte pseuerat, z dilectione ppetua, qua ipsa in christo z christ? in ipsa manet vsq; ad secula. Cōsummatione, ab omni vitioū sorde z cōtagiōe remota est: atq; ita vt iure bonitate q; pficit ac vallat, vt neq; mors, neq; vita, neq; presētia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundū, neq; creatura alia illam possit a christi amoxe separare. Recte igit ciuitas hec nostra (si quidem oīm celestiū virtutū pcipua, adeo pollet sanctitate) oibus ea ceteris misidi dignitatibus, potestatibus, imperijs anteceilit, satis esse arbitror huius ciuitatis demonstrata sanctitatē. Que ciuitas q; sancta est, iure optimo a sancto spiritu nomē illi impositum est. Clarissimus eīn hāc sanctā ciuitatē hierusalē appellauit, q? pfecto nomē ob hāc causam adepta est, q; hierusalē nō modo pacem ipsam, sed ea etiā q; pacis sunt innuere, sanctorū interpretatione tradat. Tria igit in hoc sunt. nā z hoc hierūm atq; pacis optimum est, z id verū huius ciuitatis nomē, z postremo huic ciuitati ita propium, vt nulli preterea alteri vere conuenire possit. Optimum certe est, nam optima res pax est: adeoq; magna et diuina, vt vniuersa creatura hanc appetere, z perq; desiderare videatur. Cum enim pax ipsa (aug. teste) tranquillitas ordinis sit, et tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrarijs quibusq; ordo conquieuit: constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, et impedientia cuncta summouere contendant) pacem appetere, pacisq; et quietis fructus vt adipiscantur, summa ope laborare. ¶ Quod autem hierusalem pacisq; nomen verum nostre ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit z factus est in pace locus eius: dei scilicet qui z huiusce vrbis fines pacem posuit: et tantā in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modo cum deo pacis autoꝛe et puncipe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisq; abundantia, et intelligendo in veritate, et appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero pax, hec vrbs hierusalem, hoc sanctissimum dei hominumq; domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed illorum est patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui prope z his qui longe sunt annuntiant, qui his ad quos diuertunt, pacem deferunt, et cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illoum est hec sanctissima hierusalem, que ex viuis lapidibus construitur, de qua dauid loquitur, et cuius portarum sere ac claustra a domino confortantur. Hec est illa hierusalem patres in qua sicut paulo ante inter diuinas res perlectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant vt molestia careant: sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax quam christus dat, et que in testamento pacis et in hierusalem inuenitur, ea est patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit vnquam tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax christi non modo corda nostra z nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam et humanum et angelicum sensum exuperat: omnisq; homo sanctus vocatur, qui scriptus, et qui relictus, z qui residuus fuerit in hierusalem. ¶ Hanc itaq; preclaram in mutuatione mundi rerum nouitatem videns ioannes, ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum hierusalem, sed nouam etiam hierusalem spiritu sancto dictante appellauit. Nouā est enim, nam qui in throno sedebat, z qui de thesauro suo noua et vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit namq; vt neq; languesceret aut veteresceret vnquam, neq; senio conficeretur. Ex quo fit, vt hec longe sit, origine, dignitate atq; auctoꝛitate eminentioꝛ hebreoꝛum synagoga: que per antiquo

Universidad de Deusto
Biblioteca



legis vetustate consumpta, cultum z notitiam veri olimq; pmissi dei filij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiauit. Hã cum in synagoga ipsa in hodiernũ vsq; diẽ vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentũ: pristina conuersatio: in nostra certe hac noua hierusalẽ omnia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Que eñ mator nouitas esse potest, q̃s deum hoiem esse, z rursus hoiem deũ, eundemq; verũ deũ ac hoiem, clauis cõfixum, spinis coronatũ, z innumeris affectũ contumelijs, nõ alijs ipsum armis, q̃s cruce, q̃s morte, q̃s vulneribus infernũ vicisse, celos ascẽdisse, ad patris dexterã consedisse, propterq; suũ nomen ac legem trucidatos, z gloria z honore z felicitate perpetua affecisse. Quid q; illius discipuli rudes, pauperes, abiecti obscuriq; homines, cum vniuersus fere terrarum orbis ignorantie tenebris involueret, z erroribus superstitionibus sceleribusq; obtemperaret (tot atq; tantis, vt demones omnium gentium dominarent, ac summopere ab hominibus colerent) hunc tñ ipsum mundum immundũ bi christi discipuli, bi ex infima plebe viri contra synagogę pontifices, contra mũdi imperatores, contra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt; sed fide tantum spe z charitate superarunt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autem propria est nostre ecclesie diuina atq; sempiterna uouitas hec, vt nulla homi num etas fuerit, nulla vnq; ciuitas aut respubli. que non ab hac christiana ecclesia cũcta acceperint, que filiorum dei adoptionis perpetue existunt. Nam (vt a diuo thoma preclare scribitur) summum illud dei beneficium, quod nostri gratiam appellant, et quo dei filij efficimur: ad a deo noui testamenti est, vt a mundi creatione sancti sancteq; omnes quatenus nature diuine participes fuerunt, eatenus sub nouo testamento comprehendantur: ad qõ vetera omnia sunt referẽda. ¶ Verum cum hoc fieri nequiuerit, vt excellens hec diuini humaniq; consortij nouitas ex terra terrenisq; rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, z quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certe et consentaneum rationi fuit, vt de celo ciuitas hec sancta z noua hierusalem descenderet. Descendit namq; de celo vbi hec noua: cuius fundamẽta nec in poetarũ figmentis, nec in humane sapientie persuasibilibus verbis, neq; in cuiuslis mortalis aut create voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt: sed que in mõtibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimonijs, in preconijs apostolorum, in supplicijs martyrum, in admirandis christi operibus, in sanctorum proborumq; hominum purgatissimis mentibus, in virtutis deniq; z spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerãt. Descendit autem de celo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius namq; exemplo, que in celis est reipu. beatissime, huius que in terris est regimen cõstituit deus, vt illud nõ penes omnes aut multos, sed penes vnum christi vicarium z dominici gregis pastorem cõsistat. Nam sicut in hierusalem illa que in celis est mater nostra, vnus tãtum dñs est iesus christus: ita in hac hierusalem illius filia, que christi sanguine irrigata et matris est illustrata splendoribus, vnus tantũ princeps est vicarius christi, z põtifex maximus, cui omnes descendentis hierusalem ciues z incole, nõ solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debent: quemadmodum qui in superna sunt hierusalem sancti, cum singulatim, tum vniuerse obtemperant. Ut vero preclarissima hec sunt. At dicet forte quis, cum his temporibus due nobis ecclesie z due synodi proponantur (vna romana, pisana altera) vtrum ambe de celo descenderunt. Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem christi sponsa vna est. ¶ Sinite me hoc in loco patres, respirare pauliper: nã quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

**Quinq; christi** Ecclesie conditiones, nobis (vti audistis) sanctus euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam hierusalem post, tum nouam esse, et de celo postremo descendisse affirmauit. Illam igitur synodum z in terris ecclesiam militantem, quam de celo credimus descendisse, cõsentaneam esse prescriptis conditionibus. z in celo triumphantis ecclesie formulis, procul dubio reperiemus. Nam vero que a supernorum imitatione plapsa in preceps, ab alijs deflectit viam, non vnq; de celo descẽdisse, quinpotius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quãdo ita se habet, non descendit de celo patres pisana nuper patrum illorum ecclesia, nõ descendit de celo infaustus vbiq; z inuisus cetus, non tantum e celo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quãobrem: quia non obseruat ea que celi sunt, non imitatur que celorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus, quia prorsus aliena est a reuelatis apostolo conditionibus. At autem eas cõgruo ordine percurramus, quis vestrum putabit patres, illum conuentum qui vnius tantummodo nationis est, (si tamen vnius est, z nõ dimidiate vel nullius potius gentis legitima cottio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille est, z paruulus in gentem fortissimam. Tãtum enim abest vt ecclesia illa pisana vera dei ciuitas sit, quantũ abest vt sancta z legitima sit: tantumq; recedit a candore sanctitatis, q̃tum ad erroum foides accedit, accedit autem plus tanto, quanto magis z petrum ecclesie, z papam concilio, z suo consiliabulo summum verum certumq; christi vicarium subijcere conatur.

¶ Quod tamen nil aliud est mea sententia q̃s nature ipsius rationisq; ordinez peruertere, z filios patri, z membra capiti, pastoribusq; ipsi suarum greges ouium preficere. ¶ Sed z illud perspicuũ est, hierusalem nomen illi ecclesie nequaq̃ conuenire: propterea q̃ nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, q; tam excellentem ecclesie ordinem subuertere cõnititur: vtpote q̃ contra romanam ecclesiam togata armataq; bella cõmouerit: quecũq; ad quoscunq; diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, que singulatim omnia commorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus q̃s vellem esse manifesta. Non igitur pisarum synodus, synodus hierusalem est, sed ciuitas ac turris babel potius: que in terra semaar confusionem fecit, z concordiam edificantiũ diuisit. ¶ At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, z quarta ex quinq; prescriptis conditionibus pisano cerui conuenit: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum z inusitatum ac mirabile est, q̃s esse qui conentur efficere: vt miles duci, filius patri, domino seruus imperet, oues pastori, deniq; pedes z cetera membra capitis? Fateor equidem z ego quoq; noua hec esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiterne sanctissimeq; ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamq; interest nouitatem. nomen vtriusq; commune est, sed res z significatio diuersa. Hec enim hierusalem nouitas a spiritu sancto est, z eterna est, at illam pisanam vnica tantum obedientia z ecclesie pars tũc effecit, cum scismatis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebãtur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absq; ambiguitate verus petri successor existimaretur. Hec itaq; nunc pisana nouitas constantie tunc eorum habuit, z euanuit, basilee repullulauit, z exposita est, atq; his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit: quemadmodum sub eugenio quarto, summo maximoq; huiusce sedis pontifice repetita est. Neq; enim de celo descẽdit, atq; ob id diuturna non est, neq; vnius principatum amplectitur, qui et in illa triumphante ecclesia est, et hanc militantem conseruat: quemq; synodus pisana amplecti deberet, si e celo descendisset, z nunc q; multitudinis regimini (vti facit) innuit. Lõge igitur ab hac christi pisarum ecclesia discrepat, hec enim fidelium est, illa cauillantium: hec domesticorum dei, illa aberrantium: hec christianorũ hominum, illa vero eorum qui christi vestem conscindere, z a mystico christi corpore mystica christi membra seiungere non verentur. Habetis patres, quid de pisana synodo communiter constituendum sit, nunc de nostra laterana z de sensu animi mei pauca dicam.

**Cum ecclesia** Pisana de celo non descenderit (vti vidimus) z alteram ex proposito descẽdisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulo ante) patet ecclesiam nostram, quam lateranẽsi. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, que habet sanctitatem propriam, pacisq; abundantiam, et eterne nouitatis azimos z synceritatis panes. Quocirca cum vno summo vnius christi vicarij principatu, de celo descendit. Hec tamẽ si magno nobis esse debeant argumẽto, cõcilium nostrum rectum, sanctum atq; legitimum esse: huc accedit tamen primum quod conuenit hoc a rom. pontifice indictum, inchoatumq; est, deinde, quod preclara nostrorum maiorum concilia nos imitatur modo, quod eorum etiam multa apostolici splendoris prefulgentia exuperat. Postremo eidem postremo, ppterea quis presentia hec illustratur, pollicitus promittit spiritum veritatis omnem illi veritatem esse paraturum. Que cum ita sint, negnaq; illis assentiri patres, qui sole concilij nomine audito, rem sanctam z vtilem continuo arbitrantur effectam esse: propterea q; qui aptius z calliditus fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula pretendere sunt soliti. Et tamen Accedit illud probo, quod suis partibus omnibus absolutus perfectumq; est, quodq; illa habet, quę z necessaria concilijs sunt: z a sacrosanctis requiruntur atq; expectantur. Expectantur aũt multa hoc tpe z requiruntur: atq; hec potissimum, ecclesie videlicet reformatio, motũ prolabentium restitutio, exorti iam scismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hereticorum, roboratio optimarum legum atq; sanctionum, que ad salutem vniuerse dei christiane pertineãt. Atq; illa etiam que passim depauata z deformata cernimus, vt ecclesiastice dignitates, beneme ritis tribuantur, virtutes premijs honorentur, vitia aut leuere puniantur, aut saltem ab honoribus z premijs arceantur. Hoc enim nostrum lateranense concilũ, quod pia origine z ab autore suo sancte z legitime inchoatum est, si ad propriũ quoq; z cognatum finem corrigendi atq; emendandi que detorta sunt pretenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij amentes, sceleratiq; insuper z nepharij hostes non merito existimentur. ¶ Quare si concilium hoc nostrum eũ finem extimoq; habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimaq; concilia habuerunt, de his patres (q̃ tam dñi) prouidendum est diligenter: atq; de hoc celeriter omni cura diligentiaq; constituẽdum, quod neq; hodierno die dissimulare possum, neq; silentio vllo pacto preterire. Jactantur enim voces (que etiam ad aures meas pertigerunt) percussum pastorem, oues dispersas, pisanam synodum summo põtifice z in terris deo potestate autoritateq; interdixisse. Maximis ecclesiam patres, et dissensionibus nuper z nouis quibusdam vexari z perturbari malis sampridem vidimus: sed hec tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia a patribus illis, q̃s quesso vnq; putauisset? Hũc quicquid est: quãtum ad vos delatum dedecus, z facinus admissum sit, videtis, memoria tenetis patres. legistis enim q̃ pluruma. Quid aliquando viri clarissimi z sapientissimi in calcedonensi synodo contra ephesinam secundam, z illius principem dioscorum, quid in constantinopolitana (que octaua fuisse dicitur) contra totum omnium discordiarum satorem decreuerunt, propterea q̃ ephesinus cetus grauiter errauerit, dioscorus in leonem vibis episcopum sententiam scripserit: forius autem non solum absq; romani pontificis autoritate concilium congregauerit (quod quidem alienum est ab homine christiano) sed in nicolaum etiã summum pontificem anathema protulerit. Quẽadmodum igitur cõcentus pisanus forum z dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo atq; animaduertendo, celeriter synodum calcedonensem, illam ex constantinopolitanam imitemini, incumbite patres ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, saluteq; ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum z facile factu est, z fieri debet) prouidete patres, ne quis talia posthac vnq; non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem aut desiderare possit.

**Verum** De sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem z conseruandam et amplificandam legitima presidia desint, quinpotius (quod oim votis expetitur, desiderijsq; postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuerto, iuli pontifex maxime, q̃ ea abs te peto, que tue virtutis, tue dignitatis, tue potestatis propria sunt. Antea eñ cum in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesie inferiores, summo allocutionisq; de summa rerum dictarũ breuiter summum principem z caput omniũ appellamus. Te itaq; pater beatissime obsecro atq; obtestor, tua enim pot. deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua respu. gubernatio, christiane fidei defensio) obsecro inquam z obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, vt hec synodus lateranensis parte congregata, quemadmodum ecclesia quam refert, de celo descendit (vti ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in celum: hoc enim vniuersi totis devotisq; animis deprecamur. ¶ Assequetur autem hoc, te volente, teq; imperante, si tuipse pater sancte, omnipotentis dei (cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem sapientiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imiteris, accingere pater sanctissime gladio tuo, tuo inquam accingere: huiusmodi enim habes, alterũ tibi reliquisse huius mundi principibus comparem: alterum tibi parem, atq; ita tuum, vt illum alius nemo. Si a te habere possit. Hoc itaq; gladio tuo (qui ecclesiastice potestatis est) accingere potentissime: z accingere super femur tuum. Super vniuersas humani generis potestates. Cumq; accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hereses, contra dissensiones, deniq; contra inferni portas, errorum, heresum z dissensionum auctores, nec intende solum, sed etiam procede, z regna. Procede in primis z perpere procede gentes que bella volunt dissipando, tũ regna. facedos z rex que pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo, is namq; idem quem imitari debes, et rex regum est, pacisq; princeps et dominus dominantium, rexq; pacificus. ¶ Is hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hec misericordia est: qua pater ille celestis et perfectus, solem suũ oriri facit super bonos et malos, pluitq; super iustos ac peccatores. Nam si tanta vbiq; misericordia prestabis, vt non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiã, ad apostolice sedis cultum, ad christi ecclesie vnitatem, ad huius concilij manifestam professionem venire compellas, recte pater sancte, dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentie summe cognata magis atq; amica est. Hoc te pre regibus terre excellentissimum, hec te vniuersis populis adorandum, deoq; insuper te et gratum z amicum z simillimum reddet. ¶ Verum cũ multos multarum nationum gentiumq; viros clarissimos per dei tuam misericordiam ad hanc synodum venturos accessuroq; existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia: que a fine ad finem fortiter attingit, et disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tum attigisti fortiter pater sancte, cum indicto concilio hoc atq; inchoato, vniuersos ad bene de christiana repu. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati a te iuste queri possint, se (vt par erat) in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum felixq; sit) de singulis que ad huiusce sanctissime synodi conseruationem z statum spectare videbuntur constitutum fuerit, tum de his quoq; constituatur nationibus: que quum intellexerint rome z a romano pontifice concilium synodumq; haberi, z desiderari se atq; expectari, cuncte procul dubio nobiscum vna ad christiane religionis disciplinam, ad apostolice autoritatis maiestatez, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius pterea ecclesie defensionem z rem, conuertentur. Sic namq; hoc sacrosanctum concilium in celum ascendet, cum catholica ecclesia quam refert z quam ioannes ciuitatem esse, sanctam esse, hierusalem nonamq; esse, atq; de celo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Stationis Thome de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, finis.



¶ Thome de Vio, Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de dei gloriosi infinitate intensiua, Questio.

¶ Utrum deus gloriosus sit infinite vi tutis, ¶ Questio vnica.

**Queritur** Utrum deus gloriosus sit infinite virtutis. ¶ Et arguitur q̃ nõ. primo. Quia aut deus mouet celum effectiue z immediate, aut non effectiue sed vt finis tantum, vel effectiue z mediate. ¶ Si primo modo, z est infinite virtutis: ergo motus celi esset in nõ tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex viii. phy. tex. 79. z primo celi. tex. 52. z secundo celi. cõ. 58. z alibi ꝛc. ¶ Si secundo modo aut sertio, z est infinite virtutis: ergo haberur in rerum natura vna virtus, que si moueret effectiue z immediate, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue z immediate: ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus nec mediate causalitati effectiue eiusdem, quin possibile sit ipsam ab his absoluí, alioquin infinita virtus non esset. ¶ Si dicatur q̃ hec ratio supponit deum agere naturaliter (id est non quanñvolt, sed quantum potest) z quod hoc non est necessarium: quia deus est natura intellectualis: cuius propium est agere secundum intellectus sui diffinitionem: vt artifices facere videmus: z consequenter deus tanta velocitate mouet: non quin plus possit. sed quia sic expedit ad sue arti expedire videt. ¶ Contra hoc primo. Quia saltem habetur intentum secundum aristo. z auer. ceteros q; philosophos, tenentes deum licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primo celi text. 90. ad ostendendam vnitatem mundi, manifeste supponit hoc: vt patet ex dubio ibidem moto ab alexã. z auer. z sã. tho. z ceteris. Cenatio etiã numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum celestium in. 12. meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adequatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi:

Universidad de Deusto
Biblioteca



cum posset facile quispiam dicere plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoq; reputatur ab aristo. viij. phy. tex. 79. quod virtus finita z infinita possint equali tẽpore mouere: quod tamen ex hac resp̃sione sequeretur. Aluer. quoq; viij. phy. cõ. xv. z primo celi. cõ. xxj. z Auic. vj. meta. hoc idem sentire videntur. ¶ Secundo. Quia vt dicitur primo pitoum. z primo celi. tex. 119. id ad quod sequitur falsum impossibile. est simpliciter impossibile: sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura. licet agẽtem libere sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore. ergo ipsam esse in rerum natura est simpliciter impossibile. Probatur minor. Cum quia non est impossibile deum velle vti tota virtute sua: vt inductiue patet in omnibus agẽtibus. Et vt dicitur in primo celi. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus. non est resiliẽdum. Tũ quia considerata tantum virtute diuina infinita, z non considerato modo agendi. qui est posterior. scilicet agere per libertatem. sequitur motum fieri in non tempore: quãuis non de facto: tamen quantum est ex ratione potentie motiue. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura. sed etiam illud. ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Unde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum positio rua duo dicit scilicet quod est virtus infinita. et agit libere: sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem. q̃ fieret motus in nõ tempore: ex secundo autem quod de facto hoc falsum est. ¶ Ex quibus simul infertur quod ad infinitam virtutem licet agentem libere. sequitur aliquod falsum impossibile. z consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundo arguitur sic. Omni potentie actiue. in natura respondet aliquod possibile ex potentia passiua. z econuerso. (vt dicitur in primo celi. cõ. 124.) vel saltem respondet aliquod possibile manifestatum totius illius virtutis actiue vt sic. aliter frustra esset: cum potentia sit propter opus. ij. celi. tex. xvij. Sed virtus diuina motiua est infinita per te. ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius. Hoc autem est impossibile: quia aut ille motus esset corporis infiniti. quod impossibile est inuenire: aut corporis finiti in non tempore: quod est impossibilius aut esset corporis finiti in tempore eterno. vt est motus celi. et hic non concludit infinitam virtutem motoris: sed immutabilem z immaterialem: aliquin omnes motores celorum essent infinite virtutis. ¶ Et confirmatur. Quia quantitas virtutis actiue ex effectus quantitate cognoscitur: vt dicitur in primo celi tex. 116. Unde cum deus non possit producere effectum infinitum (vt communiter tenetur. z a philosophis z a theologis) consequens est quod virtus diuina infinita non sit. ¶ Et confirmatur secundo ex. iij. phy. text. 83. sic. Si impossibile est esse mobile. impossibile est esse motiuum. z econuerso. z similiter. si impossibile est esse mobile velocitate infinita. impossibile est esse motiuum velocitate infinita: sed impossibile est tale mobile inueniri: ergo z motiuum infinite virtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus se arguere ex cõ. xxxviij. secundi de celo: vbi auer. dicit. quod si motor non haberet potentiam termi natam. ergo neq; naturam terminatam: z sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti: z non intelligerentur ex suo esse res propie ei⁹ etc. Ex illo enim commento arguunt. quod infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine: quia si ponatur. sequeretur inquiunt quidam. quod totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita. et diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter. cum quelibet pars infiniti sit infinita. z vnum infinitum non sit maius alio. consequẽs est quod tota virtus infinita est equalis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi auer. cum dicit. quod si esset motor infinitus. intelligerentur ex sua natura motores infiniti. ¶ Alij vero eandem inde volentes deducere conclusionem. dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infinitũ propriũ est occupare totum. z ideo si daretur infinitum secundum virtutem. occuparet omnem virtutem: nec compateretur secum aliquam aliam virtutem. z sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret z occuparet infinitas naturas. natura autem est primum principium motus: ideo dicit. quod intelligeretur ex sua natura infiniti motores. ¶ Potest tamen dici. aliter. z ad mentem auer. ibidem arguendo sic. causa finitatis intensiue est distinctio formarum: z hec est communis formis materialibus z immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur. Tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionum ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis solem. a natura mouentis saturnum. non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia proprie. Tum quia constitutiua formarum. ex quibus oritur earum distinctio. sic se habere necesse est. quod vnum aliquid claudit positiuum. quod reliquum non claudit. z econuerso. Ab infinito autem nullum positiuũ excluditur. ac per hoc perire⁹ multitudo z differentia motor⁹.

¶ Quarto arguitur sic. Si deus esset infinite essentie. sequeretur. quod nullum ens esset perfectius alio. hoc est falsum. ergo. Consequentia probatur supponendo. quod perfectio attendatur penes accessum ad summum. quod etiam habetur in proposito ex. z. meta. cõ. vij. vbi dicitur. quod primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur consequentia sic. Ecorum quorum nullum est alio propinquius summo. nullum est alio perfectius: sed si deus est infinitus. nullum aliorum entium est sibi. p̃pinquius alio quia a quolibet distat in infinitum. ergo inter entia alia a deo non datur perfectius z minus perfectum.

¶ Quinto arguitur auctoritatibus. ¶ Et primo auer. viij. phy. cõ. 79. vbi negat primum motorem esse infinitum. ¶ Secundo in secundo celi. cõ. allegato. 38. z. 39. vbi subdit. quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis inquantum sunt formę. ¶ Et confirmat hoc idem in cõ. 71. z in de substantia orbis ca. 3. ac. ¶ Arist. quoq; in secundo celi tex. 71. testimonium huic parti perhibet: dum dicit. quod si adderetur stella orbi erratico. vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidẽ. z in cõ. 48. declarat auer. quod vltimum orbem reuoluere alios. est motorem eius hoc facere. quem omnia desiderant: quem constat esse deum: z consequenter nihil aliud est dicere: vltimus orbis esset in labore. q̃ deus esset in labore. Hoc aũt nõ sequeretur si deus esset infinitus virtutis: ergo.

**In oppositum** ¶ Est autoritas arist. octauo phy. text. cõ. vlt. ventis infinitate pro medio termino ad concludendum deum esse incorporeum.

**In hac questione** Tria sunt agenda. ¶ Primo declarabitur titulus. ¶ Secundo probabitur pars affirmatiua. ¶ Tertio respondebitur rationibus ad oppositum.

**Quo ad primum.** Cum finiti z infiniti ratio quã-ritati congruat (vt dicit primo phy. tex. xv.) z quantitas diuidatur in successiuum z permanentem. z hec in quantitatem motus z perfectionis: supponamus q̃ deum esse incorporeum z immortalem etc. consequens est. quod nec de quantitate durationis. nec motus questio presens sit: sed de quantitate perfectionis. an infinita sit. Quia vero in infinitum negatiõe claudit. non est putandum priuatiue teneri. sed vt communiter et vere dicitur. negatiue: quoniam non queritur. vtrum deus non habeat perfectionis terminos. quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere. sed simpliciter queritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. ¶ Et licet mutuo se consequantur infinitas virtutis z infinitas essentie: diuersa tamen questiua formaliter sunt. z diuersa habent propria media. Propter quod diuus tho. in. vij. q. prime partis tractat infinitatem essentie dei: z in. q. xxv. infinitatem sue potentie. Unde questio nostra de infinitate virtutis inquirens. si infinitatem essentie quasi pertransibit. arguenda insufficientie non est. ¶ Uertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus seu potentia dei glorioſi sit tante perfectionis quod nullis perfectionis limitibus angustietur. an non. Uerbi gratia. applicando questionẽ ad virtutem motiuam. an virtus motiua dei glorioſi sit tante perfectionis quod ex tum est ex se nullo limite claudatur. sed quacũq; velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quod vltra velocitatem. xxiiij. horarum non possit facere maiorem. Et hec de primo.

**Quo ad secundum.** Quia non est intentionis-sentis discutere difficultate hanc nisi inter peripateticos. horum duos tantum. principem scilicet eorum z auer. a quibus metaphysicalia media propria ad manifestandam infinitatem substantie diuine. aut non habemus. aut sic. vt videtur. modaliter loquendum imperitie exponere: ideo duobus tantum viis propositum ostendere. Unum tamẽ de ipsa diuina essentia premittens. scilicet quod est ipsum esse per essentiam. z totam essendi virtutem prehabens. superexcedẽsq; nobilitates omnium rerum que sunt. z que sunt. z que possunt esse. etiam simul sumptarum. ¶ Quod enim sit ipsum esse per essentiam. arguitur primo tertii. z auer. xij. meta. cõ. 51. testantur. ¶ Quod vero ipsum esse per essentiam. totam essendi virtutem prehabeat. apud sapientes pene omnes constat. Tum quia distinctio terminorum. in dubium verti non potest: sed vt communis animi conceptio est. quemadmodum mea corporalia non esse in loco. Expunxit quoq; ab auer. in cõ. xxj. v. meta. vbi dicitur in deo



continueri nobilitates omnium generum: cuiusq; siquidem rei nobilitas. fm aliquam essendi rationem est. ¶ Confirmaturq; ab eodem in. xij. meta. cõ. 18. z. 36. vbi dicit. in primo motore omnia contineri actu. z in con. 51. ¶ Quod autem omnium nobilitates simul sumpte deficiant a nobilitate prima: ex eo patet. q̃ cum ipse ita sit summum ens. q̃ ceterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo. tanto omnibus prestat. quanto eorum in se naturas nobilior habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui: qui est purus actus omnino. Unde ridiculum est quod quidam non sunt veriti scribere scilicet q̃ cum dupliciter possit intelligi deum habere in se perfectiones omnium. vno modo sic. vt habeat in se vnam simplicem essentiam prehabentem omnia. vt pura actualitas. alio modo sic. vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur. tunc deus esset perfectior ceteris simul sumptis. si vero primo modo. non concluditur deum esse perfectiorem omnibus simul. sed singulis. Et q̃ primo modo verificatur. ideo ex his non habetur deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: q̃ puerile est in philosophia. equare perfectiões particulares perfectiõibus vniuersalibus. Non enim est possibile fm rem. neq; fm intellectum (etiam data fingendi licentia) vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam: aut magis ens ipso esse per essentiam. aut magis viuens. aut intelligens etc. q̃ ipsa vita. z ipse intellectus per essentiam. Si ergo deus fm veritatem est huiusmodi. quomodo potest aliquid eo p̃fectius fingi? Unde arist. 12. meta. tex. 39. notanter concludit deum esse viuum. z sapientem etc. vt platonis attributum dogma confutaret. quod nobilitates entiũ diuisit. ponens aliud esse per se vnum. z aliud per se ens. et aliud per se vitam etc. Unde sicut leo platonicus esset perfectior non solum singulis. sed omnibus leonibus simul quatenus leones sunt. z si infinities infiniti leones particulares essent. omnes a per se leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem. a primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiã ex cautelarite equiuoca primi super omnia manifeste patet. ¶ Hac igitur primi entis nobilitate prehabita. ostendendum est. an virtus eius sit infinita intensiue.

**Prima** Ergo via ex fine. 8. phy. sumit sic. Arist. (vt auer. cõ. vlt. inquit) concludit in secunda figura deũ nõ esse virtutem in corpore. sic. Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum. primus motor est infinitus. ergo primus motor non est corpus. nec virtus in corpore. Probatur maior. q̃ virtus infinita aut esset in corpore infinito. z hoc non datur. aut in corpore finito. z hec ostensum est esse impossibile. Minor vero quia motus in tempore infinito est virtutis infinite. primus motor est huiusmodi. ergo. Hec est processus arist. in quo manifeste vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic. siue aliter formetur processus arist. quoniam quocunq; modo formetur. in idem redit. vt patet in tex. ¶ Quidam autem perueritentes tertiũ dicunt. q̃ aristo. sumit quidem pro medio infinitam virtutem. sed virtus infinita potest esse dupliciter. Uno modo intensiue. et sic non accepit ar. Alio modo fm durationem: z sic intellexit. Ita q̃ maior est. nulla virtus in corpore est infinita fm tempus etc. ¶ Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Premisse alicuius syllogismi probate anterioribus syllogismis. in eo sensu sunt sumende. in quo fuerunt conclusę in precedẽtibus rationibus. ista patet de se. sed premisse syllogismi facti in tex. viij. fuerunt probate p̃ alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam arist. ergo accipiẽde sunt in sensu. in quo probate sunt. Constat autem q̃ premisse ille probate sunt loquendo de infinitate intensiua. ergo accipiende sunt vt loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus. et vltima tantum propositio restat declaranda. Que sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in tex. 79. quo ad hoc. q̃ virtus infinita non potest esse in magnitudine finita. z fuit conclusio probata in tertio phy. longo processu. quo ad hoc q̃ magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non est inficiari. quin loquatur de virtute infinita intensiue. ergo pallet premissa loquitur de virtute infinita intensiue. Minor vero est cõclusio probata ab arist. in hoc tertio ex conclusione tex. 78. Probat enim hic primum motorem esse virtutis infinite. quia mouens tempore infinito est virtutis infinite: vt ibi probatum fuit. Ad ult. Nam enim tertium excessse in hoc loco se remittit arist. dicens q̃ n. Impossibile est a finito moueri aliquid fm tempus infinitum. monstratum est iam hic. Cõstat enim q̃ nullibi probatum est nisi in tex. 78. Apertissime autez loquitur etiam ceci⁹. q̃ in tex. 78. non est sermo nisi de finita z infinita virtute intensiue. ergo altera etiam premissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duri adducere demõstrationes aristo. in tex. 78. z. 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate z infinitate intensiua. Rationes enim adeo aperte sunt. vt ostensione hac non egeant. exigitur tamen ad hoc vt videantur. Et ne suspensum quem⁹ tam reddamus. donec libuum phy. viderit. fideliter ipsas demonstrationes adduximus. ¶ Demonstratio ergo habita in tex. 78. ad ostendendum q̃ motus in tempore infinito non potest fieri a virtute finita. est ducens ad impossibile. Et accipit primo ab aduersario eius positionem scilicet q̃ sit ita q̃ a virtus vt centum. moueat. b. mobile centum cubitorum in. c. tempore infinito. Deinde adungit huic propositionem possibilem scilicet q̃. d. virtus vt decem. que est decima pars virtutis vt centum. moueat. e. mobile decem cubitorum. quod est etiam decima pars primi mobilis. in tempore. 3. Et tunc arguitur sic. Hoc tempus. in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute vt decem. non est equale tempori illi. in quo mobile centum cubitorum mouetur a virtute vt centum. sed minus eo. Quia demonstratum est in. 6. q̃ ceteris paribus totum mobile. seu mobile maius. maiori tempore eget ad pertransiendum aliquod certum signum q̃ pars eius seu mobile minus. z ad sensum patet. Uel fm auer. (z in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore scilicet maius mobile respectu alicuius signi. pertransiendi seu quod idem est. continuando tempus mobili. aliter non esset verum: quia vt dicitur in. 7. phy. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in equali tempore per equale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum. restat q̃ hoc sit finitum. Sit ergo tempus. 3. decem horarum. Et tunc arguit sic. Si augeatur virtus vt decem. donec cõsumat. aut adequet virtutem vt centum. z similiter augeatur mobile. 10. cubitorum donec consumat vel equet mobile centum cubitorum. necesse est proportionaliter augeri tempus. 3. decem horarum donec consumat. aut adequet tempus in quo virtus vt centum mouet mobile cẽtum cubitorum: quia necesse est equales virtutes mouere equalia mobilia tempore equali. Sed infinitum nõ potest consumi. nec aliquid potest ei multiplicatum equari. ergo tempus quo virtus vt centum mouet. impossibile est esse infinitũ: quod erat probandum. ¶ Demonstratio autem posita in tex. 79. probans. q̃ in magnitudine finita non potest esse virtus infinita. est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est. q̃ maior virtus motrix facit equalem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est q̃ infinita virtus facit plus in equali tempore quam finita. Tertium est. q̃ omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguit sic. Si in magnitudine finita esset virtus motiua infinita. sequeretur quod in equali tempore equaliter moverent virtus finita et virtus infinita. hoc autem est impossibile. ergo. Consequentia declaratur ibidem sic. Sit a. tempus vnius horę. in quo virtus infinita mouet. et sit b. tempus mille horarum. in quo virtus finita. puta ve centum. mouet. Tunc cum quanto virtus motiua fit maior. tanto tempus in quo mouet fiat minus per suppositiones. augeatur virtus motiua vt centum. in tanta proportione in quanta tempus vnius horę excediur a tempore mille horarum. et tunc manifeste patet. quod in equali tempore equaliter mouebit virtus illa finita in mille culpa proportione ad virtutem vt centum. z virtus infinita. quod erat impossibile deducendum. ¶ Ex his tam manifeste patet. quod nunq; fit sermo de infinitate durationis. sed semper de infinitate z finitate intensiua: vt qui his oblatis hoc nõ videt. non egeat medio. sed sensu intellectuali. ¶ Et confirmat. Premisse istius vltimi syllogismi intellecte. vt dicunt. de infinitate durationis. aut assumuntur ab arist. vt per se note. aut vt probate. Non vt per se note: quoniam sunt aut false. aut maxime dubitabiles. cum quia sol habet virtutem motiuam tempore infinito mota alterationis. tum quia totum corpus celeste mouet actiue motu locali sphęram ignis z supremum aeris tempore infinito. z tamen constat q̃ hec sunt corpora. nec secundum veritatem apparet aliquid cogẽs: nisi loquentes ad dicendum. q̃ virtus corporea actiua est necessario finita secundum durationem. Unde aristo. assumens vt per se nota ea que sensus perhibent esse falsa. plurimum peccasset. Nec vt probate: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probate. ergo.

¶ Et quoniam questionem hanc non aggredimur ea ratione. vt sciamus quid senserit arist. quoniam hoc a philosophia extraneũ est: sed vt sciamus. qua ratione hoc ecclesiam sit. in processu predicto ambiguitas magna est circa probationem minoris. que est questionis huius obiectum. ideo videndum hic est q̃ efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia cõ. tex. 78. (i. f. motus in tempore infinito est infinitum. ex qua. probatur minor. tex.

Universidad de Deusto
Biblioteca



vit,scilicet primus motor est infinitus)loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis:vt patet ex ratione probante ipsam:cõdiuidit enim tps mobili,minor autem ista loquitur de mouente tẽpore infinito ex parte magnitudinis,seu spatij super quod fit motus:vt patet in motu celi. Primus enim motor non aliter mouet tẽpore infinito,nisi quia mouet celum tempore infinito. Constat autem quod nec tps,nec motus celi habet infinitatem ex parte mobilis:sed ex parte spatij infinities pertranseundi. Constat autem q ad mouendum tempore infinito primo modo,requiritur virtus infinita:vt patet de motore orbis lune:qui est virtutis finite ⁊ sufficiens est mouere motu eterno. Eodem siquidem vigore,quo semel põt mouere suum orbem,potest infinities iterare motum illum:quia est inalterabilis ⁊ immutabilis virtutis:ꝛ vt dicitur in.8. phy.tex.85. semper similiter se habens in se ⁊ ad mobile,semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur nodus questionis,sciendum est,ex.6. phy.longo processu,quod tempus motus conditiuiditur mobili, et conditiuiditur magnitudini,super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit. Vno modo ex parte ẽtitatis mobilis. Alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem conditiuiditur tempus,⁊ ex eo infinitatur:quia si aliquod certum signũ in aliquo spatio designatum sit pertransiendum, prius pertransitur ab vna parte mobilis q̃ ab alia. ⁊ si pertranseundum est a pluribus mobilibus inequalibus vno decem cubitorum,⁊ altero viginti ꝛc. ⁊ ceteris paribus queratur q̃tum erit tempus mensurans transitus istos:manifeste patet quod si mobile decem cubitorum transit illud signum in vna hora,quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus:sicut etiam illud,met signum prius transit medietas mobilis q̃ totum. Oportet enim seruata equalitate motus,q̃to mobile est maius tardius pertransire signũ illud,verbi gratia:Si primus orbis ⁊ orbis lune equaliter moueretur⁹,signatum punctum orientis orbis lune tanto citius pertransiret q̃to minor est primo orbe. Ita quod quando orbis lune peregisset suum transitum,forte adhuc nec milleſima pars primi orbis punctum illum orientis transisset,ꝛ idem est in motu recto. Unde si infinitum est mobile,infinitum necesse est,esse tempus,in quo datum signum pertranseundum est. Magnitudini vero conditiuiditur tempus,ꝛ ex ea similiter infinitatur:quia finitum mobile prius transit viam partem magnitudinis q̃ aliam,ꝛ sic ceteris paribus q̃to maior fuerit magnitudo pertranseunda,tanto maius erit tempus mensurans motum:ꝛ si infinita infinitum:vt in motibus processiuis manifestum est. Nec refert in ꝓposito,an magnitudo seu spatium coincidat ratione materie in idẽ realiter cum quantitate mobilis:vt in motu celi contingit. Non enim est aliud spatium pertrãseundum a primo corpore q̃ quantitas ipsius: vt auer.dicit in.ij. celi.cõ.46. Patet enim quod celum primus pertransire partem spatij,que est ab oriente ad meridiem,q̃ illam que est a meridie ad occidens:nihil minus q̃ si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij ⁊ quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito,an quãtitas spatij quantitatem temporis augeat,ex quantitate suarum partium nunq̃ ab illo mobili pertransitarum:vt contingit in motu recto ⁊ prima reuolutione circulari:an ex quantitate earundem partium que pluries pertranseunde sunt:vt contingit in reflexione motus recti,ꝛ in secunda reuolutione circulari,ꝛ deinceps. Spatium enim idem secundo pertrãseundum,alterius spatij equalis primo rationem habet,ꝛ perinde quantificat ⁊ extendit tempus,acsi alterum equale primo esset(seu vt melius loquamur)ac si esset altera pars totalis spatij equalis prime parti,ꝛ similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum,quod tempus quo mouetur celum perpetuo,est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij:quia celum corpus finitum est,ꝛ ideo tempore infinito mouetur,quia spatium ab oriente in occidens infinities peragit. Secũdum,quod tempus quo probauit arist.in ter. 78.non posse fieri motum a virtute finita,est infinitum ex parte mobilis:quoniam manifeste ibi fit diuisio temporis secundum diuisionem mobilis:dum augendum proportionaliter dicitur ꝓ rñ augmẽtationem mobilis ⁊ motoris,vt contra proteruos syllogizetur sic. Quãtitas temporis aucta ⁊ diminuta proportionaliter rñ augmentationem ⁊ diminutionem potentie motoris ⁊ quantitatẽ ipsius mobilis,est ẽtitas se tenẽs ex parte mobilis,patet ista ex terminis:ꝛ ex septimo phy si.ter.xxxvj.sed quantitas hec tẽporis,de q̃ loquitur arist.est huiusmodi:vt patet de se:ꝛ auer.in cõ.expresse,asserit cum ceteris expositoribus.ergo. ¶ Ex his autem liquet tertiũ principaliter intentum:quod scilicet processus arist.non sufficienter videtur probasse minorem scilicet primus motor est virtutis infinite:sed equiuocationem videtur commisisse in medio termino. qui est mouens tempore infinito:dum in maiore pro syllogismi,q̃ fuit conclusio ter.78.sumitur pro mouente infinito infinitate se tenente ex parte mobilis:cum dicitur,omne mouens tempore infinito est virtutis infinite:ꝛ in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij,cum dicitur:q̃ primus motor mouet tpe infinito,restat igitur ambiguitas nõ parua in hoc ꝓcessu.

¶ Omissis autem opinionibus pluribus,que a diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. enim in quolibet.q.vij.ad primum credens secundum ari.primum motorem infiniti vigoris intensiue,dixit hoc concludi ex eo quod mouet a se:quia quod mouet a se, est a se:et consequenter habet plenitudinem actualitatis et entitatis, que absq̃ infinitate intensiua non est. Egidius vero in.8.phy.credens idem, dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus est propius effectus dei:quia quod potest in infinitum motum quo ad suam totalitatem,potest nihil minus in ipsum,cã si sit vnius mobilis absolute q̃ si sit vnius mobilis infinities iterati.ꝛ consequenter est virtutis infinite:quia a ꝓpria causa effectus recipit mensuram ⁊ speciem. Ibis inquam omisis,quia absq̃ probatione dicta sunt,quod mihi videtur scribendum est. Vtrum enim,ꝛ(vt melius dicamus)extraneum valde est quod arist.medium terminum tacuerit,ꝛ tantum studium apposuerit circa id,sine quo sua ratio ex tacito medio tenet:vt sco.dicit. Non enim in.8.phy.aliud medium assumitur,nisi mouere tempore infinito,ꝛ de hoc magna solicitudo fuit,quod exigat virtutez infinitam. Constat autem quod hoc abstrahit a mouere a se,velnon a se:ꝛ quod motioni a se accidit,quod sit in infinito tempore,nihil enim minus concluderetur,si esset in tempore finito:vt ipsemet fatetur. Hec valet ratio dicens,quod infinitas non dependens,sed prima est propium medium ad virtutem infinitam:quia secundũ hoc primitas motus esset propium medium sue ille motus sit finitus,siue infinitus:ꝛ sic idem quod prius. Unde finitas ⁊ infinitas motus vndiq̃ per accidens concurrunt.ꝛ sic ari.scientiarũ altifex.tacuisset ea que sunt per se in medio termino scilicet primitatẽ motus:ꝛ solicitus fuisset circa ea que sunt in eo per accidens scilicet infinitatem temporis,cuius oppositum vbiq̃ docuit faciendũ. ¶ Egidij vero deductio q̃ sue veritatem a longe tangere videat (vt in sequentibus patebit)veritatem tamen assecuta non est:quia ex eo quod totus motus celi ponitur effectus alicuius ⁊ cause p se, non est ab eo nec sequacibus deducta infinitas intensiua illius cause:sed assumpte sunt propositiones voluntarie vel remote:vpote quod propius effectus a per se causa recipit speciem ⁊ mensuram. Ex hac enim non habetur quod totalitas infinitatis extensiue necessario fiat per se ab infinitate intensiua:sicut nec ex hac est ens infinitus fit a causa infinita.cum non appareat,quare ipsa totalitas ⁊ vnitas infiniti motus non possit per se intendi,ꝛ fieri a virtute finita immobili ad continuandam ⁊ conseruandam perpetuo inferiorum successionem ꝛc.vt dicitur in secundo de generatione tex.56.7.12.meta.cõ.306. Ratius igitur quod mihi in re hac apparet prosequendum est:ex quod difficultatem motam directe pulcritat,ad principale propositum propiam viam docet,ꝛ arist.cã mente q̃ verbis consona videtur. Premittendum est ergo primo,quod per petuitas motus sicut ⁊ alia quantitas dupliciter imaginari potest quod fiat ab aliqua virtute. Uno modo per se primo,secundo modo non per se primo. Et ne in equiuoco laboremus:illud dicitur fieri per se primo ab aliqua virtute,in quod potest virtus illa ex propria ratione:in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex ꝓpria ratione,in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propiam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primo ab aliqua virtute,quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti,que est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumpte:verbi gratia:ꝛ est exemplum deficiens proposito. Ignis calefactiua vt octo.b.ignis durans centum annis,potest duos effectus scilicet ⁊ calefacere vt octo,et centum annis continuare hunc calefactionis motum:sed primum potest ex ratione ꝓpria inquantum est virtus calefactiua tantum ꝓ fectionis scilicet vt octo,hec enim perfectio infra latitudinem virtutis calefactiue clauditur. Secundum vero non potest ex propria ratione:alioquin omnis virtus calefactiua vt octo hoc posset: quod patet falsum m.d.igne durante per diem naturalem:sed potest ex annexa sibi durationc centum annorum: quam patet esse extra rationẽ virtutis calefactiue ⁊ cuiuscũq̃ alterius virtutis motue



formaliter sumpte. Ideo enim.b.ignis potest continuare calefactionem per centum annos,q̃ virtus eius durat centum annis:vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primo ab aliquo,quando ex perfectione infra latitudinem potentie agentis clausa causatur,tunc autem non per se primo,quando nõ ex ratione propie potentie agentis,sed ex conditione illius fit. ¶ Ex hac autem distinctione ex parte effectus, manifeste patere potest alia distinctio ex parte cause. Potest siquidẽ dupliciter imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Uno modo per se primo.i.ex ratione propria,vt exposuimus. ⁊ alio modo non per se primo,sed ex annexa eius cõditione:vt etiã exposuimus. ¶ Differunt aũt vis ꝑpetuatiua motus per se primo, ⁊ vis perpetuatiua non per se primo.ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc,q̃ vis perpetuatiua per se primo, respicit infinitatem durationis vt p se primo effectum,ꝛ per se primo terminum:q̃ ex propria latitudine in illã potest:sicut vis calefactiua respicit calefactionem seu calorem:vt per se primo effectum et terminum. Vis aũt perpetuatiua non per se primo respicit infinitatem durationis non vt per se primo effectum, sed vt conditionẽ propiã effectus. ¶ Secundo in hoc,q̃ illa respicit q̃titatẽ durationis vt p se propium effectum:q̃ infinitas durationis quedã q̃titas durationis essentialiter est,oẽm q̃titatis durationẽ in se claudens. Ista aũt non nisi per accidens q̃titatẽ durationis respicit,ꝛ vt conditionem necessariam comitẽ sui propiꝛ effectus: q̃ nõ ex ꝓpria ratione,sed ex annexa conditione hoc facere supponit. ¶ His vero prelibatis,oportet secũdo tres cõditionales stabilire:ex quarum veritate propositi ratio habebit. ¶ Prima conditionalis est. Si a.per se primo mouet tpe infinito,a. est virtutis infinite intensiue. Declaratur ista:q̃ stando infra latitudinem virtutis ꝙ se respicientis quantitatẽ durationis vt propiũ effectum(q̃ potest vocari virtus quantificatiua motus,intelligendo de quantitate durationis)valet argumentum. Ad cõtinuandum aliquanto tpe requiritur aliquanta virtus,ergo ad maius tps,maior virtus,ergo ad infinitum,infinita. Et fundat hec consequentia super illam regulam:Sicut simpliciter ad simpliciter,ita magis ad magis,et maxime ad maximum. Que absq̃ dubio vniuersaliter ꝛ necessario tenet in his.q̃ se respiciunt per se primo:vt.s.tho.in tertio contra gen.ca.139.dicit. Fundat etiam sup illud principiũ metaphysicum. Cuiuscq̃ potentie actiue propria latitudo,proportionabiliter respondet propie latitudini sui per se primo effectus. Nõ patet inductiue in omnibus:ergo virtutis quantificatiue motus,si esset propria latitudo,responderet propie latitudini ẽtitatis durationis,sed propria latitudo ẽtitatis durationis attendit penes extensionẽ durationis:q̃ duratio non auget per intensionem,vt qualitas:sed extensionem,vt quantitas:ergo virtus quantificatiua quanto maiorem posset quantitatem durationis producere,tãto maior esset,ergo si infinitam infinita. Unde proportio virtutis quantificatiue seu continuatiue motus,ad ẽtitatem per se durationis,est sicut proportio virtutis calefactiue ad ẽtitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionum:q̃us sit differẽtia rerum subtratarum proportionibus,q̃ quantitas per se caloris est ẽtitas intensiua,ẽtitas vero durationis est extẽsiua. Quod si vt ex dictis patet,proportionem non variateo q̃ hoc est materiale ⁊ per accidens. Formale esñ est,vniuersaliter loquẽdo,q̃ latitudo cuiuscq̃ potentie actiue respondeat latitudini propie sui p se primo effectus. ¶ An vero latitudo propria effectus attendatur rñ extensionem vel intensionẽ,accidens esse cognoscit ab exercitatis in metaphysica,ꝛ ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta,qua tenet ista. Ad producendũ aliquantum calorẽ requiritur aliquanta virtus calefactiua,ergo ad maiorem maior,ergo ad infinitum infinita. Si quis aũt dixerit supradicta principia non habere locũ,nisi quando quantitas ꝙ se effectus est quantitas intensiua:cũ philosophia abhorreat volsitarias, oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autẽ ratio videtur nulla apparet hec responsio,nisi forte dicatur,q̃ q̃ magnitudo virtutis non est rñ quantitatem perfectionis eius,ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: Q̃ vitas aũt perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quãto maior duratio,tanto perfectior effectus fit:sed equalis perfectionis est ignis durans per horam,ꝛ per duas horas,ꝛ per tempus infinitum:vt dicitur primo ethi.ca.7. ¶ Sed hec ratio in hoc deficit et quasi equiuocat:q̃n dupliciter contingit loqui de quantitate durationis. Uno modo rñ se,alio modo vt est conditio rerum(puta hominis,aut albedinis)sic cum sit extra rationes formales rerum,nõ auget propriam perfectionem alicuius rei.non enim est perfectior calor durans centum annis,q̃ durans vno die. Et hoc modo est sermo de quãtitate durationis in primo ethi.vt patet ibi ex con.auer.ꝛ san. tho.ꝛ consequenter hoc modo verificatur,q̃ quantitas durationis non est quantitas perfectionalis.nec sibi proportionatur virtus actua altertius effectus. Si vero considereretur primo modo.i. rñ se:sic cum bonum diuidatur in.10.predicamenta sicut ens (vt in primo ethicorum ibidem dicitur)ꝛ quantitas durationis sit q̃dam entis species:quandam etiam bonitatem rñ se necesse est ponat. Ale per hoc manifeste patet,q̃ si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat,maior maiorem ponet,ꝛ infinita infinitas: sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit:alioquin inter entis species nõ esset:ꝛ maior maiorem,ꝛ infinita infinitam: non minus in suo ordine quam calor infinitus,et tamen quantitas molis maior et infinita dicitur secundum extensionem. ¶ Nõ ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis,potest dupliciter intelligi scilicet vt conditio aliorum,et sic est fallum:quia est extra latitudinem rationis formalis cuiuscq̃ alterius rei. Alio modo secundum se,et sic ipsa quantitas durationis est quedam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam rñ suam intensionem. ¶ Unde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. ¶ Primo q̃ non oportet quãtitatem durationis esse quãtitatem perfectionis:sed habere illam infra suam latitudinem:sicut nec calor est quantitas perfectionis:sed habet illam. Secundo q̃ falsum est,q̃ quantitas durationis secundum se non ponãt quanto maior maiorem perfectionem:cuius non ponat maiorem perfectionem huius:puta caloris,vel hominis. Et quia sermo in predicta conditionali habitus,non est nisi de quantitate durationis secundum se,consequens est,quod firma stet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus,quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionẽ sue speciei. Manifeste autem patere possunt omnia,que de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas ⁊ cetera dicta ad ipsam:vt facile est cuiq̃ exercitato deducere. ¶ Unde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus:sic quod aliquanta virtus, ad effectum aliquante perfectionis requiritur:ꝛ maior ad effectum maioris perfectionis:et infinita ad infinite perfectionis effectum, sed duratio est effectus aliquante perfectionis, ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, et ad maiorem maior, et ad infinitam infinita :cum maior duratio maiorem dicat perfectionem,ꝛ infinita infinitam. ¶ Rogoq̃ omnes iterum atq̃ iterum,ne auertendo mentis intuitum ab eo q̃ per se ad id quod est accidens,fallantur,nunitentes supra adducte glose: absq̃ ratione dicendo quod si ad effectum aliquante perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intensiue requiritur maior virtus:non autem ad effectum maioris perfectionis extensiue, qualis est maior et minor duratio,Hec enim glossa(vt ex dictis patet)optima est,loquẽdo de causa per se primo illius effectus.cui vtraq̃ quantitas conuenit intẽsiua infra propiam latitudinem:ꝛ extensiua extra: sicut est calor ꝛc. Uniuersaliter aũt loqñdo de quãtitate cause in ordine ad ꝓpriũ effectũ,ꝛ eius ẽtitate infra latitudinis sue limites clausa,nulla opus est distinctione:eo quod eadem ratio saluatur in ꝓportione cause ⁊ effectus,siue secundum propriam rationem augeatur intensiue,siue extensiue:ratio scilicet maioris perfectionis secundum propriam rationem sue speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus ẽtitatis intensiue alia ratione:nisi quia quanto effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinem propriam,tanto perfectiorem causam erigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua:sed intensiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris:ista autem intra. ¶ Hec autem nimet ratio saluatur in effectibus quantitatis ꝓprie quantitate extensiua:quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem. Unde vniuersaliter loquẽdo effectum esse perfectiorem intensiue vel extensiue,accidit effectui perfectioni secundum propriã latitudinem siue rationis formalis:quod per se cõsideratur in hac ratione,ꝛ est ratio virtutis eorum,quod perfectiorem causam extigat ⁊ cõcludat:sicut esse album vel nigrum accidit colorato:ꝛ est ratio eorum q̃ sint visibilia. ¶ Falli autem multos contingit in re

Universidad de Deusto
Biblioteca



hac ex eo quod in ceteris entibus a quātitate manifeste videmus, quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maiorē tatem virtutis per se primo actiuam illius: ꝛ nullam peripident sensus virtutem actiuam per se primo quātitatis: ppter quod nunq̄ intellectus oblata apparet augmentatio virtutis ex extensiuo cremento effectus. ¶Quicquid enim sit de virtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiue, discernendum est in tellectus acumine (vt dictum est) inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione: ꝛ quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum. ꝛ propterea non concludit maiorem perfectionē virtutum actuarum illorum entium. ¶ In istis autem extendi est in ista rationes formales eorum, ꝛ est ipsum eorum intendi: ꝛ ideo idē exigit ꝛ concludit in virtute eorum actiua per se primo, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primo actiua quantitatis. ℣ Unde non obstat proposito, si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis, que permanet etiam antecedente ꝛ consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiue sed intē siue: quia in extenso id quod additur licet perfectio quedam sit, nō includit in se minus extensum, ꝛ aliquid vltra: intensiuus autem includit in se remissum, ꝛ aliquid vltra perfectionis addit: ꝛ ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero equalem. Puerile inquam dixi: quia sic se habet magnus secundum extensionem ad minus (puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum) sicut magnus intensiue ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo. Utrobiq̄ siquidem magnus claudit minus, ꝛ aliquid perfectionis propie rationis formalis addit. ¶Constat autem ex dictis, q̄ in predicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum ꝛ extensū, nisi maiorus ad minus. Argumētū enim semp est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquante virtutis. ergo potēs in magnus, est maioris, ergo in infinitum est infinite. ℣ Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, q̄ quemadmodum in extenso gs addita priori non includit priorem, ꝛ ideo secūm non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus (vel bi gratia) additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis q̄ sit primus: nec ex perfectione maioris quarti gradus secūm infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum (puta habens quatuor gradus caloris) est perfectius q̄ calidus vt duo) quemadmodum etiam arguitur ex eo quod totum extensum est perfectius. ℣ Fruolum quoq; omnino est si quis admittat predictum processum tenere quo ad effectus q̄tos quantitate permanente, nō autem successiua. ¶Oporteret enim abradere principia tractus in sexto ꝛ septimo ꝛ octauo phy. de virtutibus motuum ꝛ earū proportione: cum motus ꝛ tp̄s, de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas prime conditionalis.

¶Secunda autem conditionalis est ista. Si a. mouet tempore infinito vnum motum continuum ꝛc. a. est mouens immobile. ꝛ accipimus mouet propue, vt distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus mouet vt motor non vt instrumentum motoris. primum propter illuminationem, secundum propter corpus celeste trahēs secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero p petuo conseruaretur secundum totum ꝛ partes: ꝛ etiam propter primum ordem trahentem secum alios: vt multis placuit, q̄uis non sufficienter. ℣ robatur ista cōsequentia octauo phy. tex. 85. ex proposito: ꝛ. 12. metaphy. tex. 43. ex hoc q̄ motor motus non semper eodem modo se habet aut in se aut in ordine ad mobile: id autem a quo semper prouenit idem, eodem modo se habere necesse est vtro q̄ modo: vt patet. ergo. ¶Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antecē venamus ad tertiam tam patere potest distinctio superius premissa cum suis membris in speciali. Liquet enim tam, quod perpetuitas motus duabus attestatur causis scilicet infinitati virtutis per se primo causantis ipsam, aut immobilitati motoris, ꝛ consequenter quod diuersimode, ab illis dependet, ꝛ illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primo (seu ex propie latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tā motiue q̄ quantificatiue motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq̄, infra ipsius latitudinem claudit. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero condītio est extra totam gtitudinem m caloris. Siue enim intelligat calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinitus: nunq̄ peruenietur ad hoc, q̄ sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus de ceteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundū rē sint in materia siue non, intelligi volumus. Oportet enim philosophum formaliter loqui. Unde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari quod fiat. Uno modo a virtute per se primo ipsam causante. ꝛ sic oportet, quod fiat a virtute infinita intensiue: vt patet ex puma conditionali. Alio modo a virtute non p se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, ꝛ secundario causante eius perpetuitatem vt illius conditionem. Et sic oportet q̄ fiat a virtute motiua immobili: que ex perfectione sue virtutis causet talem motum, puta saturnum ꝛ ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Ut sic conditio virtutis sit causa conditionis effectus: sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propie perfectionis effectus. ꝛ propter hoc arist. viii. phy. in tex. 78. infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis, et in tex. 84. ascripsit immobilitati motoris: vt faceret fundamenta: et ad primum motorem, ꝛ alias intelligentias inuestigandum: vt ibidem diuus tho. notauit. Ex primo enim primum motorem octauo phy. tex. vlti. ꝛ. 12. meta. tex. 41. concluſit. Ex secundo vero numerū intelligentiarum tex. 43. ꝛ. 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes ꝛ ceci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis ꝛ immobilis: vt patet ex fine tex. 41. ꝛ ex ipso tex. 43. vbi semp est sermo de immobilitate motoris tpe eterno ꝛc. ¶Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens supponit arist. cum suis sequacibus esse ista. Si celum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinite virtutis intensiue. Et aduerte differentiam inter hanc consequentiam ꝛ priores. In prioribus enim inferebatur. a. mouet ꝛc. ergo. a. est infinite virtutis: vt in prima: vel. ergo. a. est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac vero non inferimus. ergo mouens celum, nec ergo quilibet motor celestis: sed ergo primum mouens est virtutis infinite intensiue. Probatur ista sic: Celum mouetur tempore perpetuo, ergo ab aliqua virtute per se primo ꝛ directe potente in sempiternitatem motus est infinita intensiue: vt patet ex veritate prime conditionalis p bare: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intēsiue. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore celesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia non oporteret: tum quia neuter ab altero dependeret in sempiterne mouere: tutum enim est ponere infinitum vt sic dependere. tum quia aliquid conueniret pluribus primo scilicet mouere sempiterne. quod est impossibile: vt monstratur primo poste. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est ꝛ firmus. si prima consequentia probabitur. Cuius vis consistit in ista cathegorica: sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intendente ꝛ potente in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. ℣ Probatur ergo primo, q̄ hoc sit possibile: deinde q̄ sit de facto. Primum probatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo: hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est ꝛ non est, ꝛ fit ens non fit cum motu: ac per hoc sufficienter fit a quolibet mouente, sicut et motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo quod tps vt dicitur in quarto phy. tex. 130. ꝛ. 12. metaph. tex. 29. aut est idem motui aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens q̄ productuum subiecti: vt patet inductiue. Uel quia vt superius tactum est, duratio motus non est nisi conditio eius: conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua: sed sat est conditiones actiui sequi. Preter enim hec tria non apparet ratio, quare impossibile. aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primo eius actiuam. Sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludat, q̄ producens vnam in rerum natura producat alteram: non tamen cōcludit, q̄ a quocūq; producatur per se primo vna, ab eodem, ꝛ producatur per se primo, altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: ꝛ per hoc habeatur q̄ causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis inquantum tale, ergo ꝛ inquantum ens: vnde arist. in. vii. metaphy. in principio venatur principia ꝛ causas entium inquantum entia. Durationem autem passionez esse motus, etsi verum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, ꝛ inseparabiliter concomitatur ipsum tanq̄ posterius suum prius non tamen est verum simpliciter: quia constat q̄ vere ꝛ simpliciter passio alicuius, sic producitur consecutiue ad productionem subie-



ctiue a virtute p se primo productiua subiecti, secluso quocunq; extrinseco, sufficiēter emanet. Duratio aūt sue sempiternitas motus nō emanat a virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed consequit conditionē extrinsecā ipsius virtutis. f. durationē eius: vt patet inductiue. Nō est igit passio propie loquēdo: sed potius cōditio inseparabilis. Nec est hoc q̄ talis conditio potest poni in esse ex cōditione virtutis motiue, concludi potest, ergo superfluе ꝛ frustra alia causa: q̄n non queritur causa ad hoc vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primo fiat. Non esset superfluе quereretur a quo p se primo fiat animal, cuius sciamus ipsum fieri a generante hominem ꝛ bouem. ℣ Nec inconueniens aliquod sequit, si tam nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa queratur, et non sat sit credere, q̄ fiat vt conditio precise: nihil enim cōtra principia naturalia, aut metaphysica, aut quecunq; alia apparet sequi: imo inuestigatio hec consequens est processibus arist. in sexto et septimo et octauo phy. vbi causas motus aperuit ꝑ diuersas proportiones ad eius durationē. Nō est igit impossibile aut inconueniens, sempiternitatē motus talē esse effectam, q̄ possit produci ab aliqua virtute per se primo. ℣ Ut aūt hoc sit de facto, probatur primo: q̄ vt dicit secundo physi. tex. 25. ꝛ. 8. tex. 30. semp ponendū est id qđ est aut causat per se, ante id qđ est aut causat per aliud. ¶Constat aūt q̄ causans sempiternitatem motus q̄ immobile, causat eam per accidens seu p aliud a virtute sua actiua, ergo debet precedi ab eo qđ ex propria pfectione sue virtutis actiue sempiternitatem facit, hoc enim tantum est qđ per se primo illā causare potest. ℣ Secundo. ¶Ia sempiternitas motus celestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit. f. perpetuitas omnium generabilium ꝛ coruptibilium, ad quam tota sphera actiuorū ꝛ passiuorum, ꝛ singula in ea contenta ꝑm vires conantur, ꝛ pro ea agūt, quicquid agunt: vt auer. dicit secundo celi commen. 17. ꝛ albertus magnus ibidem confirmat. Irrationabile est autem effectū adeo nobilem, in rerum natura absq; per se primo causa actiua fateri. ℣ Et confirmatur. ¶Ia cum in motu celesti sint due conditiones. f. sempiternitas ꝛ determinata velocitas, que in tali ratione claudit tēpus: vt patet in quarto physicorum tex. 96. ꝛ sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate (vt ex affectibus, ꝛ de se patet, ꝛ. 12. meta. cō. 41. habetur: vbi certa velocitas infinitati virtutis, sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris absq; potēria olno, secundo quoq; celi tex. 17. dicitur, q̄ sempiternitas est propriū diuinitatis optimi, ꝛ platonicis confirmātibus, ibidem a sancto tho. cognouimus entia tm̄ sempiternitatis quantum diuinitatis sapere. ꝛ determinata velocitas absq; dubio habeat causam per se primo ipsam causantem apud oēs philosophos: que demētia esset sempiternitatem celestis motus causa per se primo putare? Relinquitur igitur ratio nostra, ꝛ stabilis, ꝛ efficax: cum etiam fugiendi via concessa non sit. ℣ Duobus enim modis poterat quis tantum laborem fine putare. Uel dicendo q̄ sempiternitas motus nō habet causam per se primo actiuā: quod esse nefas ostensum est. Uel dicendo q̄ habet quidem, sed illa est virtus fruta, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propie vocis: q̄nulla virtus per se primo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem: alioquin esset actiua illius, circumscripto omni alio, et non circunscripto omni alio: quod implicat. Impassibilitas aūt ꝛ vniuersaliter immobilitas (vt de se patet: ꝛ superius declaratum est) extra latitudinem est cuiusq; rationis formalis virtutis actiue formaliter sumpte, vnde dicere q̄ virtus a. sit per se primo actiua sempiternitatis, ꝛ dicere, q̄ ideo est actiua sempiternitatis quia est immobilis ꝛ semper manet eodem modo: est ignorare propriam vocem. ¶His ergo premissis ad motum dubium contra processum aristo, redeundo, dicimus q̄ qi sempiternitas motus exigit in per se primo motore seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam: ꝛ hoc non habet ex eo q̄ ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo, q̄ ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantum est vna se effectus quidam, cui accidit q̄ hoc modo saluetur: ideo ex propria ratiōe sempiternitatis motus sic saluetur in motu infinito per se siue infinito per accidens, cōstat q̄di optime potest absq; equiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primo in sempiternitatem. Unde attendens sempiternitate motus formaliter, ꝛ relatiue ad virtutem actiuam per se primo illaz respicientem, cuius eque bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Aristoteles tamen a notionibus doctrinam subtilissimam tradens, deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis infinitatem intensiuam potentie: ꝛ in tex. vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij, conclusit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumpte ex sempiternitate formaliter accepta, in quouis motu saluari ponatur. ℣ Propter quod in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret q̄ nō concludebat ibi infinitatem potentie ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, ꝛ in tex. vltimo ꝑm viramq; translationem non sat fuit arist. subsumere, q̄ primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtrumq; simul: vt ostenderet, q̄ non arguit absolute ex hoc q̄ mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus celi) sed ex eo, q̄ sic mouet tempore perpetuo: vt ipsam infinitatem temporis per se primo causet: alioquin nugatio commissa esset in ista minore: quam nefas est aristoteli imponere. ¶Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, q̄ medium ad probandum illā minorem scilicet primus motor est virtutis infinite. est hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita q̄ maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, mouens per se primo tēpore infinito, est virtutis infinite. Minor vero subsumpta in tex. vltimo est ista: primus motor mouet per se primo tempore infinito, ergo primus motor est virtutis infinite, vbi nulla equiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primo respicientis durationem motus ad finitatem ꝛ infinitā. Im temporis, absolute declarata ꝛ concluſa est ibi in materia clarius eam repraesentante scilicet in motu infinito per se: vt ex notionibus fieret doctrina. ℣ Differt autem deductio hec a subtilissima deductione, quam diuus tho. octauo phy. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium aristo. sit mouens tempore infinito, ille apposuit ly per se supra ly infinito, nos vero supra ly mouens. Secundo in minore: quia apud nos, minor est vera de facto quo ad operationem primi motoris: apud illum vero minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se: sed oportet eum esse tante virtutis, q̄ quantum est ex parte virtutis sue posset mouere tempore infinito per se: quia cause per se oportet respondere effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum per se inueniri, siue non, oportet primum motorem tante virtutis esse, si est per se causa infinitatis motus. ℣ Conueniunt tamen he deductiones ꝛ in conclusione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intensiua primi motoris) ꝛ in radice: quia vterq; processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinite ipsius motus. Sed ille processit ex eo q̄ cause per se oportet esse tantam virtutem vt possit in effectum per se: quod fundatur super secundo phy. tex. 36. Iste vero ex eo, qđ causam per se primo alicuius, oportet proportionaliter augeri ꝑm augmentum proprium effectus sui: cuius fundamenta superius dicta sunt. ¶Et vt multis philosophantibus complaceamus, qui volunt potius cum auer. errare quam cum alijs verum sequi: ostendum superest hoc idem auerroym docuisse. ℣ In. 12. siquidem meta. con. 41. posīq; concluſit iuxta demonstrationem. 8. phy. q̄ virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito corpus celeste, non est in magnitudine, quia moueret in non tempore: mouet statim dubium communiter tactum a doctoribus. 8. phy. scilicet cur si ponitur virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore, et si ponatur extra magnitudinem, non sequitur motus in non tempore, que est ratio difformitatis? Et statim respondet, quod hoc ideo est, quia motus celi fit a duobus motoribus: quorum alter est finite motionis, ꝛ est anima celi ꝛ alter infinite, ꝛ est potentia omnino sine materia: ꝛ q̄ motus celi a motore finito habet, q̄ fit in non tempore, ꝛ a motore infinito, q̄ fit tempore perpetuo. ℣ Ubi a plano sensu litere non diuertendo, manifeste patet, q̄ ipse est opinatus primum motorem esse infinite virtutis intensiue, et propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus celi: ꝛ in hoc differre a ceteris intelligētijs: que cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tamen: vt ex dictis patet. Et quia predicta verba auer. alijs locis eisdem contradicere videntur (vt addurimus arguendo ad oppositum) ideo a diuersis diuersimode exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit non se auerroystam, sed auerroym suum facere. vnde oportet expositiones eorum afferre, vt firmetur veritas. ℣ Quidam igitur dixerunt, q̄ auerroys intendit q̄ sit finitus intensiue primus motor, infinitus autem in duratione: non tantum formaliter, sicut alij motores, sed etiam causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius

Universidad de Deusto
Biblioteca



motus, qui est purus actus omnino. & per hoc differt a ceteris motibus. ℣ Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidā eorum dicunt quod illa distinctio motus infiniti & infiniti, est distinctio realis. Quidam vero quod est distinctio rationis, in primum motore secundum quod est finis & ipsummet secundum quod est agēs. ℟m quod agens mouet in tēpore: quia est vigoris finiti intensiue. secundum vero quod finis, perpetuat motū: & ideo dicitur infinitus in durationē causaliter. Alij vero dixerunt, quod primus motor non est virtutis finite nec infinite intensiue: quia non est virtutis actiue, sed dicitur infinitus causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autem dixerunt, quod illa verba auerroys examinanda & glosanda sunt secōm determinationes factas in de substantia orbis &c. vbi magis ex professo tractauit rem hanc, vbi manifeste negauit infinitatem intensiuam. ℣ Sed quicunque loquuntur de infinitate intensiua, probatur primo sic. Aliquis fit aliqua distinctio per oppositā habentia plures significationes, & alterū oppositorū declaratur ab ipso distinguente quo ad qđ nominis, ℟m quā intentionē sumitur, reliquū dz sumi ℟m oppositā intentionē. Patet ista: aliquin periret oīs certitudo diuisionum, & syllogismi diuisiui &c. sed auer. diuisit motorem celi in motorem finite motionis, & infinite motionis: & descripsit alterum membrum, s. motorē finite motionis per finitatem intensiue (vt patet) qđ ibi expresse subdit. Dicere finitatem, est dicere proportionem motoris ad motam rem. Ergo reliquum membrum, s. motor infinite motionis est describēdum ℟m intentionē oppositā. s. q. dicere infinitatem, est dicere improportionē: & sic erit motor infinitus intensiue. ℣ Secundo sic. Termini questionis & responsionis ℟m artem demonstratiuam non differunt: sicut nec questio differt a conclusione in terminis, sed in modo. Cōstat autem q motor infinitus de quo est sermo in questione, est infinitus intensiue: qm est ille, de quo dicit in. viij. phy. tex. 79. q mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiam intensiua. ℣ Tertio sic. Quelibet responsio a sapiente data, debet sumi in sensu in quo questioni mote respondet: sed ista nō rīdet questionem mote. nisi intelligatur de infinitate intensiua: ergo &c. Declaratur minor: questio est cur virtus infinita requisita ad mouēdū tēpore infinito, posita in magnitudine infert motum in non tēpore, & posita extra magnitudinem non. Huic aūt q̄sito non satisfit dicendo, q hoc ideo est, q ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiue & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agens est q motus sit in tēpore. Hoc em siue verum siue falsum sit, est impertinens questio, & solicitudo superflua. Tota enim questio est quare a virtute separata nō sequitur motus in nō tēpore, sicut a virtute posita in magnitudine. Et constat q est sermo de virtute actiua. Hec aūt questio vt & nouit̄ possint percipere (sicut & quelibet alia) supponit aliquid certū. s. infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et querit dubium, quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in nō tempore: & extra magnitudinē nō. ℣ Queratur ergo ab istis primo. Qualis est illa infinitas virtutis q̄ supponitur, intensiua, an durationis? si intensiua, habetur intentū: si durationis, questio & nulla & ridiculosa est. Nulla q̄dem: quia a virtute actiua infinita in durationē posita in magnitudine, nō sequitur motus in nō tēpore: vt patet de virtute alteratiua solis, a qua res aliqua alteratur, & tamen in tēpore. Nec potest dici q illud est verū ℟m de virtute motiua vnico motu locali tā tū: q̄m expresse arist. in. viij. phy. tex. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in oībus virtutibus motuis quocūq; motu. Ridiculosa aūt: q; quērlie est querere, quare a virtute finita in vigore, infinita autem durationē separata a materia, ꝓuenit motus in tēpore, & nō in nō tēpore. Quis em est adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatē intēsiuā virtutis seq; velocitatē certā vel incertā motus, & nō finitatē & infinitatē durationis? ℣ Vltimū igitur refugiū horum est, q̄ questio illa neutram infinitatē determinate supponit, sz infinitatem in cōi: q̄m ex motu perpetuo neutra infinitas determinate cōcluditur. sed in cōmuni cōcluditur, q oportet virtutē motiuā tēpore perpetuo esse infinitā. Unde dicunt, q̄ qō auer. est cū sit q virtus motiua tpe infinito sit infinita abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tēpore, & extra magnitudinē nō. Et responsio est supponendo, q si aliqua virtus posita in magnitudine dz mouere tēpore perpetuo, oꝑz q sit infinita intēsiue ex. viij. phy. tex. 78. & cōsequenter moueret in nō tēpore ex tex. 79. & addendo, q si aliqua virtus motiua tēpore perpetuo ponatur extra magnitudinē, & illa est necessario infinita ℟m durationē & distinguitur in motorē vt agens & sic est finite motionis. & mouet in tempore: & motorē vt finis, & sic est infinite motionis. i. mouet infinito tempore, quod virtuti posite in magnitudine conuenire nō potest. Nō est potest distingui in motorem vt agens & vt finis: & ideo oportet, q virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem non. ℣ Sed vere isti immutantur relīq; granearum. Deficiunt essi dupliciter scilicet in re ipsa, & in expoīone auer. In re ipsa quidem: quia falsum est, q virtus motiua tēpore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiue: si extra magnitudinem non. Queratur enim ab ipsis (ne in equinoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex. vj. phy. quia est duplex, ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se, & per accidēs. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oporteat esse infinitam intensiue in rerum enim. 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima: vt ex dictis patet. ℣ Amplius. Cum philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum. b. mobile certa velocitate, puta motu vnius horie, requiratur tanta virtus intensiue, puta vt centum: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiue, quod semper pseuereret in eodem vigore: quare inquam est, quod virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quod sit infinita intensiue? hoc enim neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur, et tamen hoc est super quod isti fundantur. ℣ Quod si dicatur, quod hoc oritur ex hoc q illa virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi q illa virtus oportet q ponatur in magnitudine inalterabili et incorruptibili. Ex hoc autem quod virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinite q̄ durationis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intēsiua: vt de se patet: & in primo eth. cap. vij. ab arist. & auerroe dicitur. Et datur exemplum de albedo: quod ex hoc quod ponitur perpetuum, non sequitur ergo est albedo: quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Unde ridiculum est quod quidam inter philosophos se locantes dicunt, q ideo non potest esse virtus motiua actue tempore ꝑpetuo in magnitudine, q̄ oporet ipsam esse durationis infinite, & per hoc infinitam intensiue. Debent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua. ℣ Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quod processus non fit ab auer. et arist. ad eō excludēdū primum motorem esse incorporeum absolute, sed ad concludendum ipsum esse incorporeum, id est non immersum materie ad esse: que est tantum apud eos in generabilibus et corruptibilibus. Rationis siquidem arist. a textu. 78. vbi incoat, teste ipso arist. ibi cum auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris, vis est ex natura quanti et extensi, sine corruptibilis, siue non: vt patet. & in tex. vlti. rationem formans ex efficacia probatorum et non aliter, concludit primum motorem impartibilem. vnde hoc est simpliciter error? nimis fatuus. ℣ Amplius. Hoc dictum scilicet quod virtus motiua actiue tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiue, si extra non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel ex sensibilibus assumere. Sed tam ostensiuum est ex rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem. et sensibilia idem testantur. ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quod virtus alteratiua solis est motiua actiue, et est in magnitudine: et tamen non est infinita intensiue, nec alterat in non tempore. ℣ Nec potest dici, quod quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadem est ratio quo ad motum in non tempore, et infinitatem intensiuam de virtute alteratiua et motiua secundum locum, et vniuersaliter motiua si ponatur in magnitudine: vt dicitur. viij. phy. tex. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi solis, tunc sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nullo facta augmentatione siue virtutis, quicquid sit de antecedens. Huius conditionalis: & sic virtus finita intensiue, infinita durationē, moueret in tempore infinito vnum motum continuum & non in non tempore, vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tante virtuti, quod vnum vel plura subsciantur 20. & nihil minus posset & vnum semper & plura. ℣ In expositione autem verborū auer. errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad questitum, esset enim responsio q ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tēpore: & posita extra magnitudinem non: q; virtus extra magnitudinem distinguitur



in motorem vt agens, & motorem vt finis, in magnitudine autem non. Et hoc aūt quomodo haberi possit questa differentia, centū fuga doum non deducerent. ¶ Quarto principaliter probatur, q de infinitate intensiua sit sermo auer. ibidem: ex eo, q ibi dicit, q motus celi tm quantum est ab anima celi sortitur determinatā velocitatem, inquantum vero est a primo motore sortitur sempiternitatē. Ex hoc em arguitur sic. Aut intendit q motus celi habeat sempiternitatem a primo motore effective, aut finaliter. ℣ Si effective, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem & animam celi, aperte potest hoc imaginari. ℣ Primo q anima celi, aut non efficiat, aut nō sufficienter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanq̄ cause sufficienti, et hoc conuincitur demonstratiue esse falsum, supponendo animam celi esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex. 8. phy. tex. 85. & ex supradictis. ℣ Secundo, q anima celi dependēter illam faciat, primus aūt motor independenter: & ideo attribuitur primo motori vt eius cause actiue independenter. Et hoc conuincit esse cōtra auer. ibi: qui aut loquimur de communi: dependentia, qua oīa entia alia a primo & actiones eorū dependent a primo, & sic nō saluatur cōmentū, ponens differentiā inter sempiternitatē & determinatā velocitatem motus celi in hoc, q illa est a primo motore, hec ab anima celi, tali em est dependentia cōmuni tam sempiternitas q̄m determinata velocitas est a primo motore mediante anima celi. Aut loquimur de singulari dependētia: qua in facie dō talem effectū. s. sempiternitatem motus, anima celi dependet a primo motore. Et hoc cōuincitur esse impossibile tenendo primū motorem finitū intensiue, & deducit sic. Motor sufficiēter ex his, que in se intrinsece sunt, applicato mobili disposito, circumscripto quocūq; alio, excepta cōmuni dependentia ad primū, necessario prouenit effectus ꝑpius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandā consecutionē cause ad effectū & econuerso. Sed alia celi est actiuū sufficiēs ex suis intrinsecis respectu motus eterni, ergo circūscripto quocūq; alio excepto cōmuni influxu primi, poterit in motum eternū, ergo nulla est opus speciali dependētia. Probatur minor: ex eo, q anima celi habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendū sempiternitatē motus, s. tantam virtutē intēsiue (puta vt mille) & immobilitatē: quilibet enim motor habēs hec duo, potest sempiternū facere motum, cuius non per se: vt dictum pluries est. ℣ Tertio, q anima celi licet sufficienter, tamen p accidens facit sempiternitatem motus. primus aūt motor facit eam p se: & ideo attribuitur primo motori: vt eius cause actiue per se primo intendenti illam. Et sic habentur intentum: q; vt ex prima conditionali probata patet. ex hoc sequit, ergo primus motor est virtutis infinite intēsiue. Et in rei veritate ista videtur mens auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate: vt ipse motā ostendit, & non intendit subtrahere ab anima celi causalitatem actiuam sempiternitatis: sed perfectam causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax: vt patet ex dictis. Unde causam actiuam ꝑ se determinate velocitatis posuit animam, sempiternitatis vero primum motorem. ¶ Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primo, vt sit sermo de dependentia communi: qua omnia causantur in genere cause finalis a primo. Et hoc est contra auer. ibidem: quoniam hoc modo non saluatur siga differentia inter determinatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterq; effectus dependet finaliter a primo motore. ℣ Secundo, vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in genere tamen cause finalis. Et quantum verba eorum sonant, videntur dicere, quod quodam singulari modo sempiternitas est a primo fine, quo non est determinata velocitas: sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quod ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua: et inexercitati est admittere illam in aere, ideo queramus ab istis quomodo sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari scilicet ex quo sic, quod sempiternitas carent causa actiua, & finali tantum ab vna. Et hoc est ridiculum: quoniam non est intelligibile, q a quid effective producat motum, & non producat eius durationē, maxime cum tēpus, quod est duratio illa (vt. 12. meta. tex. 29.) sortitur, aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autem quod nec ab eodem fiunt actiue ℟m rem, quamuis non eodem modo: potest enim eorum que fiunt idem realiter, vnum per accidens produci ab agente inferiori. et alterum per se vt pater cum sortes generat platonem. Tum: enim licet fiat plato per se: sit tamen corpus vel mixtum per accidens: vt dicitur in primo physicorū, tex. 76. Aut sic, q ad determinatam velocitatē causa actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem aūt non. Et hoc etiā est ridiculū: q; finis est causa ceterarum causarū: nullusq; est effectus nature aut artis absq; fine. Aut sic q ad determinatā velocitatē causa actiua cū fine cōmuni sufficit, ad sempiternitatē autē nō, sz requiritur specialis rō dependētie ad primū motorem vt finē. Et hoc est iterū loq in aere: nisi huiusmodi rō assignet. ℣ Nec apperet alia rō q̄m illa, q in eodē cō. xij. ex intentione themistij subditur. s. q motor q mouet ad cōse quendū aliquid, vel cōseruandū aliquid transmutabile, necesse est q quādoq; cesset. Motor aūt q mouet, ꝑpter aliq̄d semp in actu & immutabile, q̄ rōne mouet vno tpe, mouet semp. Et sic habet spālis rō dependētie sempiternitatis ex fine, q non hr in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitorum est. Cum cēi omnes anime celestes prima intentione operentur, ꝑpter se (vt dicitur. xij. metap. cō. xxxvj. & scō celi, consilio. xvij. & xxj. & ipsa natura sit immutabilis & in actu: & earum opera sint sicut opa artū: vt vī. xij. metap. cō. xliij. & finis sit principiū in opabilibus: vt dicit in. ij. phy. tex. lxxxviij. Quēadmodū ex actualitate immutabili finis sumunt aie ille rationē sempiternitatis in suis operibus, ita ex aliis cōditionibus nobis ignotis sumūt rōnem tante velocitatis et quare magis ab oriēte moueant versus hemispherium superius et aliis huiusmodi. Hec em oīa fiunt ꝑpter melius: vt ex scō celi, & alia huiusmodi. Hec em oīa fiunt ꝑpter melius: vt ex scō celi, tex. & cōsi. xxxiij. habet. Et ex fine necesse est bonitatē eorum fieri cū naturalia agant ꝑpter finem: vt vī. ij. phylic. tex. lxx. Tūm ex hoc nō magis habet q̄ sempiternitas specialiter dependeat a primo q̄m certa velocitas: vtrūq; em eorū dz hoc modo spālē rōnē dependentie ex fine. ℣ Amplius. Cum rō sempiternitatis motus sufficiēter sumatur ex his finis cōditionibus. s. q sit in se actu, & habitus a mouente, et immutabilis, et hec sint communia oībus motoribus celorum respectu propriarū essentiarum: nihil ꝑpriū primo motori deberet auer, sed totum qō dixit, cōuenit oībus aiabus celorū in ratione finis. Nec potest dici q dictū auer. cōe quidē est omni mototi separato in rōne finis, sed appropriatur primo propter dependētiam aliorum a primo et in rōne finis: q̄m sic non saluat differentia inter sempiternitatē & velocitatem: vtraq; em ꝑpter independentiā primo est attribuenda fini. Nec si tanq̄ ad vltimū refugiū recurrēdo dicatur, q sempiternitas motus dependet a primo fine quodā singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc q oēs motores celestes conueniunt in sempiterne mouere, non autem in velocitate motus. (hoc enim ideo esse credendum: est. q; ratione sempiternitatis habent respiciendo primum, velocitatē vō respiciendo propria.) Hoc est contra auer. qui expresse dicit in secūdo celi, consi, lvij. q motores inferiores sumunt rōnes suarū velocitatū, ℟m q magis desiderat assimilari primo. Et loquitur non solum de motu diurno, sed etiā in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiēs rōne firmatum: q enim conueniant omnes in sempiternitate motus: vt dicit auer. in secundo celi, consil. xxxviij. & lxxj. & alibi. est q conueniūt oēs in hoc. q sunt motores immateriales. Et ideo hoc nō oportet cōiicere, q sit ex singulari modo dependendi a fine: cum clare pateat. q finis cōmunis cum immaterialitate motoris sufficiat. mec locus est coniecturis in manifestis. ℣ Amplius. Velociat. de qua ibi loquitur auer, vt patet in commen. nihil aliud est q̄m tēporalitas, in qua omnes motores celi conueniunt, sicut & in sempiternitate: nullus enim mouet in non tēpore. Restat ergo q de infinitate intensiua sermo auer. ibidem sit. Et licet euidentiores sint predicte rōnes si duo motores ℟m rem in primo orbe ponant: efficaces tñ sunt etiā si duo ℟m rōnem, vn? aūt ℟m rem ponit: vt patere pōt cuilibet eas applicare scienti. Alii oēs expōnes cōmenti predicti falsē apparēt. ℣ Ultima aūt ordinē librorū auer. non pensauit. Cū enim cōstet ex secō celi, cō. m. q tūc iam fecerat libellū de substantia orbis. Et ex pluribus cōmentis, q nunc etiā fecerat super libros physicorū: & ex. xij. metap. cō. lxv. q iuuenis erat quando fecit sup lib de celo, & sperabat in cō. cccliij. se perfecturū astrologiā et q senex scripsit super metaphysica, manifeste liquet, q omnia dicta auer. sunt examinanda ad. xij. metaphisice eius, et non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

**Secunda** Aūtē via ad ostēdendā infinitatem virtutis dei glorioſi sumpta ex san. tho. breuior est. Et suppon? deū esse cām actiuā alicuius substātie, siue mūdi, siue ꝑpme intelligentie, siue oim incorruptibiliū, siue ab eterno, siue in tēpore: nihil enim horum refert, dummodo cōcedatur per simplicē emanationē (quam nos creationē dicimus) deum aliquid produxisse. Hoc aūt nunc supponatur: Tum q; cōmuniter excellētes viri hoc concedunt etiā de mente aristot. & auer. Tum quia expresse contra algazelē pluries auer. hoc dicit. Tum q; hoc exigit et spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca



ciale quẽstionem, quam alibi tetigimus. ℣ Acquiescentibus ergo huic suppositio, hec via paratur: iuxta quam arguitur prelibandorationes terminorum: scilicet q̃ virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab eterno, vt plato. et arist. cum sequacibus posuerunt: siue in tẽpore, vt fides christiana determinat. Cetere autem virtutes actiue sunt effectuũ ex aliqua potentia passiua presuppositi: vt patet in naturalibus et artificialibus. ℣ Arguitur ergo sic, loquendo semper de q̃titate virtutis seu perfectionis. ❡ Omne quantum excedẽs aliud q̃tum, sic, q̃ quantumcumq; excessum crescat, nunq; inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitum intensiue. Ista patet ex terminis: quoniam vt dicitur in. viij. phy. text. lxxix. si excedens est finitũ, addendo semp quantum ad excessum, q̃cq; equabit et excedet. Sed virtus creatiua est aliquante gfectionis: et sic excedit virtutem fetiam rerum ex potentia subiecti, q̃ quantumcumq; augeatur, non est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intensiue. Probatur minor: quo ad vltimam partem (que sola eget probatione) ℣ ducendo ad impossibile: quia sequeretur q̃ virt̃ tantũ actiua ex aliqua potentia, ℣ virtus actiua ex nulla potentia possent esse equales: quod est manifeste impossibile. Tenet consequentia, supponẽdo vnum, q̃s probatione non eget. s. q̃ quãto aliquod actiuum potest educere rem de remotiori potẽtia ad actum, tanto est virtuosius. Ad sensum enim patet, q̃ ad educendũ calorem de potentia aque, maioꝛ virtus requirit q̃s ad educendum ipsum de potentia aeris: hoc igitur supposito arguitur more aristotelico sic: Sumatur virtus ꝓductiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, et sit. a. Sumatur quoq; virtus productiua bouis ex aliqua potentia, puta. c. et sit virtus illa. b. Tunc sic: Iste due virtutes: scilicet. a. et. b. per te habẽt aliquam proportionem, sit ergo proportio centupla: ita q̃. a. excedat. b. non plus q̃s in centuplo. Et tunc sumatur potentia passiua in centuplo magis elongata ab actu q̃s sit. c. et sit. illa. b. Cum ergo oporteat tanto virtuosius esse agens quanto elongatioꝛ est potentia ab actu, necesse erit virtutem actiuam bouis de potentia. d. esse in proportione centupla ad. b. ac per hoc esse equalem ipsi. a. Et sic virtus productiua ex aliqua potentia, et virtus productiua ex nulla erunt equales, quod est impossibile. Imo etiam eodem processu potest deduci, q̃ illa sit etiam maioꝛ: quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiã hunc processum ex eo, q̃ non potest sumi in rerum natura potẽtia remotioꝛ ab actu quacũq; potẽtia data: oportet enim sic dicentes negare processum arist. iij. phy. text. lxxij. vbi assumit plenum subtilꝫ quocũq; pleno. et. vj. phy sic. text. xv. vbi assumit motum velocioꝛẽ quocũq; motꝰ: ℣ breuiter destruere doctrinam traditã in lib. phy. Saluatur enim efficacia horum ℣ similium processuum ex rationibus formalibus terminorum, ℣ ex veritate conditionaliũ: quicquid enim repugnat veritati conditionalis est falsum et impossibile: vt auer. dicit in. viij. phy. tex. lxxviij. Unde proposito sufficit veritas conditionalium: puta, si virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotioꝛi, esset in centupla proportione ꝛc. Stat ergo ratio firma: cuius quidam nescientes aut non volentes eam formare, solui se arbitrati sunt: vt de scoto patet prima dis. quarti. Qui ideo credidit se soluisse: quia sanc. tho. non solicitus circa terminos: qui in autenticis rationibus solent subintelligi, fecerat maioꝛem huiusmodi. Eorum inter que nulla est proportio alterum est infinitum: soluit scotus. q̃ hec non est vera: vt patet de puncto et linea: et tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrumq; esse quantum: vt has pueriles cauillationes effugaremus. Et hec de secundo.

**Restat igitur** ❡ Ad primũ ergo (quod tres difficultates tangit. vnã principaliter ℣ duas ex cõsequẽti) tali est ordine dicendum, q̃ duas annexas difficultates. s. an deus moueat vt finis tantum, vel vt finis ℣ agens, ℣ vt agens. an mediate vel immediate: pertransibimus dicendo, quia est. ℣ Tertiam vero principalem. s. an ex positione virtutis infinite intensiue in rerum natura necessario sequatur motus in non tẽpore, pertractabim⁹ dupliciter. s. hm auer. ℣ simplr. ❡ Quia igit multi ex scõo celi, text. lxiij. vbi in summo gradu pfectionis vniuersi locat id. q̃s sine actione optimum possidet: ℣ ex. xij. metap. text. xxx. vbi dicitur, q̃ deus mouet sicut amatũ ℣ desideratũ: credã deum non esse causam agentem, sed finalem: veritas tamẽ dicum sentientes vtroq; modo deũ esse causam: vt simplicius arguit ex primo celi tex. xxx. vbi arist. dicit. deũ nihil agere frustra. Si enim ad hoc inconueniens solicitus fuit arist. deducere, q̃ deus nihil agit frustra, ergo supponebat deum agere propter finem: ridiculum enim esset deducere ad hoc inconueniens de causa non actiua. Auerroys quoq; in de substantia orbis, manifeste reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Aristot. et in. x. metap. con. viij. expresse dicit q̃ deus mouet non tantum vt finis, sed vt motoꝛ. Quod etiam firmat in. xij. con. vj. et in cõ. xliij. vbi etiam postmodum autecennam ponentem deum esse tãtum finem arguit: q̃ oꝛtet primi principis esse actionem que cum hoc q̃ sit sibi propria, sit communis ceteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo celi. cõ. xvij. dicit, q̃ omne habens actionem in se, habet actionem in alio: et in cõ. xxj. dicit q̃ omne, quod inuenitur propter se prima intẽtione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus auer. plenus est hac sententia vel formaliter vel radicaliter: vtputa q̃ in separatis a materia causalitas finalis et efficiens eidem conueniunt: vt dicitur in. xij. con. et xxxv. et. xxxviij. et. lv. ℣ Hec obstat q̃ Aristot. dixit deum mouere vt amatum: non enim dixit hoc cum dictione exclusiua: imo et hoc magis habetur propositum, suppositis illa vniuersali Auer. quam modo diximus. Id vero quod ex secundo celi adducitur, admiratione dignum est, qua fronte ab auerroystis adducatur: quum auerroys ipse ibidem in cõsilio. lxvj. expresse dicat q̃ in illo summo gradu habente optimum sine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita q̃ apud ipsum omnes intelligẽtie sunt in illo primo gradu, et non tantum deus: et tamen constat apud eos etiam, q̃ cetere intelligentie agunt ad extra. Intendit enim ibi aristoteles apud auer. intelligentias quatenus intelligẽtie sunt, habere optimum (quod est felicitas speculatiua) sine omni dependentia ab exteriori actione, non sicut in nobis: iuxta illud. xij. metaph. text. xxxix. deductio autem qualis optima ꝛc. ℣ esse in primo gradu. Quatenus vero anime sunt, optimum assequi per motum: et in secundo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt anime. Unde deum mouere non solum finaliter, sed actiue dicimus. ℣ Et q̃uis ex multis commentis videatur haberi, q̃ deus mouet immediate: quia in cõ. xliij. xij. metaph. reprehendun tur ponentes deũ esse primum motoꝛe primi orbis: et in cõsil. xxxviij. expresse dicitur, q̃ primus motoꝛ mouet sine medio: et in consil. xlviij. numerantur substantie immateriales secundum numerum motuum celestium expresse supponendo nullam esse, que non mouet: vt tamen ex dictis superius patere potest. in cõ. xij. xij. expresse dicit motum celi cõponi ex duobus motoribus. Et ideo sciẽdum est q̃ ista sibimmicem non contradicunt: quoniam quum sint in hac re opiniones extreme: vna Auicenne, dicentis deum nihil agere ad motum celi, nisi hm q̃ prima causa operatur per secundas: sed primum motoꝛem esse primam intelligentiam productã a deo, que cum anima celi mouet: alia eorum qui dicunt deum solum mouere primum celum. Auerroys via incessit media virtũq; declinãs extremum: ℣ ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremũ, quãuis pluries auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motoꝛ deus gloriosus, non tamẽ mouet solus. ℣ Sed quia in motu primi celi supt duo (sempiternitas motus, ℣ certa velocitas: puta. xxiij. horarum) posuit vtrumq; horum habere per se primo causam actiuam ℣ propriam: ℣ sempiternitatis quidem deum, certe vero velocitatis animam celi. Et hic sensus respondet plane expositioni illius commenti ablq; extorsione. Et sic deus non est primoꝛ motoꝛe totius: imo, ℣ cit per se motum totius quo ad nobilissimam eius rationem: que est sempiternitas: et hoc modo deus nõ est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi auer. q̃ est potentia non in materia: et per hoc volebat q̃ differret ab anima celi. Et hoc modo saluatur quod cõ. xliij. dicit. q̃ aliud q̃s intelligit motoꝛ orbis saturni. Et sic numerus immaterialiũ substantiarum hm numerum motuum saluatur: quia ex motuum numero innotuit numerus motuum aliorum a primo: qui tam ex infinitate motus stabilius erat. Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu cõclusam: sed primam ex infinitate motus. Ceteras ex numero motuũ regulariũ ℣ ppetuoꝛũ exigẽtiũ motores immobiles. Et hoc cõ. xl. tertii arist. expresse querẽti numeri motoꝛũ immobiliũ, nõ q̃ plurẽ motoꝛũ infinitoꝛũ: vt per hoc infinitaret q̃ de aliis a primo loqueba: cuius primus quoq; sit immobilis. Est siquidem sermo Aristot. ℣ auer. ibidem contra ponentes substantias immateriales ablsq; aliqua ꝓpria motione alicuius corporis. vt patet ibidem. q̃ quod nos non dicimus. Et breuiter hoc modo omnia dicta auer. inueniunt cõsona ℣ merito: quia vero omnia consonant. Unde helie hebrei labor, q̃s vanus fuerit patet. Putauit enim q̃ ex hoc q̃ deus dicitur motoꝛ effectiue primi celi, sequeretur, ergo mouet solus primum celum. Jam enim liquet.



deum propium motoꝛem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam. Mouet ergo deus celum effectiue vt motoꝛ propius, ℣ mediante anima celi, sic vt virtusq; propius effectꝰ motus celi sit diuersimode, ℣ sic quo ad duo prima pateat quid tenẽdũ sit. ❡ De tertio q̃ (in quo tota stat difficultas presens) ambiguitas magna videꝫ posse siquidem sunt peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet q̃ ex hoc antecedente, dat virtus infinita in natura sequitur necessario, ergo motus in nõ tpe. Quibusdã vero videtur q̃ distinctione opus sit in re hac. et hi in tres distincti sunt vias. Alij putant q̃ distinctione modi agẽdi. s. libere vel necessario opus sit. Alij vero q̃ distinctio modi essendi illius virtutis infinite. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij aũt duas distinctiones necessarias credunt ad saluandã infinitam vim tutẽ in rerũ natura. s. modi essendi (que modo dicta est) ℣ modi agendi. s. mediationem vel immediationẽ, ita q̃ oẽs huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primã quidem postponentes (q̃ ex discussione aliarũ q̃d veritatis habeat patebit: ℣ eius fundamenta sunt, q̃ arguendo adduximus) ad secundã nos trãsferamus opinionẽ: que tria dicit. ℣ Primo q̃ ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessario sequit, ergo mouet in nõ tpe, q̃s implicat cõtradictionem. Et in hoc cõuenit cum arist. 8. phy. text. 79. omnes peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sen. di. 2. q. 2. ad viti. dicit, q̃ ex eo q̃ in antecedente assumit virtus infinita, subintelligẽdo agat, necessario sequit, ergo actio sua est in nõ tpe: alioquin in equali tpe agere contingeret virtutẽ infinitã ℣ finitã, iuxta deductionẽ aristotelis ibi. Ex eo vero q̃ in antecedente addit ly in magnitudine (idest extensa) sequit q̃ li agit, agat circa corpus, ℣ consequenter q̃ sit ibi aliqua resistentia, ℣ sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agẽs, ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniam he due cause scilicet diuersa approximatio partium et resistentia, faciunt successionem esse in motu, ℣ sic ex toto antecedente simul scilicet virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore. Sed hec deductio manifeste peccat: q̃ ex hoc q̃ aliqua virtus est extensa et agit in, corpus, non sequuntur ille due cause successionis: sed vna tantum scilicet diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his ablsq; resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hec omnia non egent probatione: quia manifeste patẽt de virtute illuminativa. Hec enim est extensa, ℣ agit in corpus ꝛc, ℣ tamẽ non est motus proprie (de quo loquimur) vt distinguitur cõtra mutationem. ℣ Sanctus tho. autem q̃ arist. non fuit solicitus ibi de vtraq; parte consequentis deducenda, supponit cum auerroy et ceteris expositoribus (quantum videre me recolo) q̃ subiectum illius antecedentis scilicet ly virtus seu potentia supponit pro virtute motiua proprie sumendo motum. ita q̃ antecedens illius consequentie hm veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine. ergo. Et q̃ hec sit mens aristotelis, patet ibi, ex eo q̃ probando suppositionem vnam scilicet, q̃ maioꝛ virtus facit equale in minoꝛ tempore: dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut pronciens, ℣ omnino mouens. vbi manifeste patet q̃ de virtute motiua loquitur. Patet etiã ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam imparibilitatem primi motoris, quem constat mouere propie. Unde impertinens erat propositio tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti quod nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, et accidentalis infinitas inferat infinitatem substantialis, et omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo celi. tex. 7.) et simplicibus existentibus finitus impossibile sit motum fieri infinitum, manifeste deducit potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extense. ℣ Facit tamen vim sapiens tho. in ly magnitudine: et hoc quod virtus extensa non est intelligens: virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de anima. con. 5. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia aristotelis. Quia si est virtus motiua infinita, et cum hoc mouet tantum quantum potest: sequitur, ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione aristot. ibidem. ℣ Secundo dicit, q̃ ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessario, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberum cuius potestate est et actio et modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristot. ℣ auer. et omnes philosophos. Sco. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imo dicit in secũdo sent. dist. j. quest. iij. eos sibiipsis contradicere ponendo deum agere necessario. ℣ Mihi autem videtur hoc non esse contra arist. eo q̃ nulli imponendum est quod nec dixit, nec necessario sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum nullibi dixit aristot. nec ex dictis eius sequitur necessario. Demonstratio siquidem posita in primo celi. tex. xc. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, ℣ mouere quantũ possunt, vt assimilentur deo gloriose: cuius propius effectus est sempiternitas, sine libere, sine necessario illam causet. Numerus quoq; intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optime inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motoꝛes adequati. Inconueniens etiam quod dicitur in text. lxxix. s. virtutem finitam et infinitam mouere equaliter: manifeste ibidẽ asscribitur virtutibus mouẽtibus naturaliter: et breuiter quecumq; alia ad hoc adduci possunt, facile saluari videntur ablsq; hoc. Volo tamen preterea Aristoteli attribuere, q̃ posuerit deum agere libere: sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: vt ex cõ. iij. duodecimi metaphysice deducere facile esset: et cõ. xxj. secũdi de celo manifeste habetur. ❡ Sed quoniam ex principijs philosophie non necesse habetur. ❡ Sed quoniam ex principijs philosophie non necesse habetur. ❡ Sed quoniam ex principijs philosophie non necesse

Universidad de Deusto
Biblioteca



tis vero motiue,infinite absolute, non oportet quantum est posse, tantum esse facere:quia abstrahit ab omni modo operãdi ⁊ essendi:et consequenter abstrahit ab hoc q̃ faciat ꝑm totum posse aut partem,et tantum vel tantum:⁊ ideo non necessario sequitur ,q̃ si exeat in actum,q̃ exeat in opus adequatum.¶ Notandũ est quarto,q̃ aliter arguẽdum est ex infinita velocitate ad infinitatem potentie motiue absolute,⁊ aliter econuerso.Ex infinita siquidem velocitate,determinate infertur,ergo potentia motiua est actu infinita:quia impossibile est aliter talem effectum saluare.Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud potest inferri,nisi ergo potest infinita velocitate mouere:quia si aliquanta virtus motiua põt mouere aliquanta velocitate,maiori potest maiore,⁊ infinita infinita. Sed quia posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter. Uno modo sic q̃ possit facere motum infinite velocitatis in actu: alio modo sic q̃ possit semper facere maiorem velocitatem quacumq̃ facta velocitate:ideo non potest ex infinitate potentie motiue absolute,inferri determinate,ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso. ¶ His autem premissis ,dico quatuor.Primo q̃ ex hoc antecedente,a.est virtus motiua infinita in magnitudine, optime sequitur,ergo mouet in non tempore:quia si non,ergo mouet adequate certo tempore ex tertio notandũ:⁊ tunc sequitur iuxta deductionem Arist.ergo virtus finita et infinita secundum totum posse mouent equaliter.¶ Secundo dico,q̃ ex hoc antecedente,a.est virtus motiua infinita,non sequitur necessario,ergo,a.mouet in non tempore.Incentibus enim q̃ non,subuiserit non potest, ergo mouet adequate in certo tempore:datur siquidem medium: scilicet q̃ permittitur mouere,a.mobile tanta velocitate (puta decem horarum)non tamen adequate,sed potest semper velocius:vt patet ex tertio notando.Quod non potest dici,si virtus illa est in magnitudine:ex ideo arist.fundans demonstrationem suam super illa distinctione:aut mouet in non tempore,aut certo tempore: loquendo de adequata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine:quia de tali constat ,q̃ oportet supponere aliquã velocitatem esse illi adequatã:quod non oportet verificari de virtute motiua absolute:quia abstrahit ab his.¶ Tertio dico,q̃ ex hoc antecedente,a.est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnãter,ergo motus in nõ tempore.Probatur hoc ex illo principio:impossibile in se ex rationibus terminorum,ex nullo deducitur possibiliter,ex quo nõ sequatur necessario.Hec enim est differentia inter consequẽs possibile ⁊ impossibile ex terminis: q̃ possibile ex aliquo antecedente outur possibiliter,ex quo nõ oritur necessario:vt patet de velocitabilitate motus respectu motus ⁊ mobilis,Impossibile vero nisi habeat connexionem necessariã cum antecedente,ex illo oritur nõ potest:et hoc ideo est:quia impossibile ex terminis,est impossibile simpliciter et omnino. Tale autem ex nullo oriri potest,nisi ex alio impossibili,ad quod conditionaliter sequatur:quod sine necessaria connexione fieri nequit.Cõstat autem q̃ motus in non tempore claudit ꝓtradictionem ex terminis:si est enim motus,ergo in tempore:et si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, q̃ hoc impossibile non sequitur necessario ex infinita potentia motiua:ergo nec sequitur possibiliter. ¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod sequitur necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi,sequitur permissiue ⁊ possibiliter ad illud absolute: verbi gratia:quod sequitur necessario ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal:sed motus in non tempore sequitur necessario ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet:ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolute.¶ Secũdo,q̃ quum hoc argumentũ valeat,Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maiori potest maiore,et infinita infinitate:et vlterius valeat,aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate,ergo potest facere tantam velocitatem actualiter,⁊ maiori similiter maiorem:quare non valet,ergo si est infinita potest infinitã facere actualiter. Nulla ẽm ratio apparet difformitatis:et tamẽ oportet si tenenda sunt predicta,negare illã vltimam cõsequentiam:quia vt patet ex dictis,posse facere velocitatem infinitam actualiter,est idem quod posse mouere in nõ tempore.¶ Tertio,quia ex hoc antecedente,a.est potentia motiua infinita,

Universidad de Deusto
Biblioteca



lentabile et capax motus .xxiij. horarum, tantotempore moueret illud et non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus illud minus de assignetur: puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc q̄ eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita et infinita: Dicetur hoc non esse inconueniens, quando aliunde prouenit q̄s ex virtute motiua: Inconueniens siquidem est, q̄ virtus finita et infinita ex propriis meritis consideratę mouentur equaliter: sed quando aliunde hoc prouenit: puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, vt vltima opinio auer. dicet, nullum inconueniens est. ¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo q̄ in antecedente ponitur virtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adequatum. Motiuum enim ad mobile referrur vt dicitur. v. meta. cap. de ad aliquid: et sic tertia conditionalis est vera. Secundum est quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in cōmuni: et ideo cōparando illam virtutē infinitam separatam necessario agentem ad mobile in cōmuni, restat dubium, an moueret in non tēpore, an certo tēpore. ¶ Ad primū horum dicit. q̄ ratio illa tenet, quādo vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessario supponitur adequatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantū actiuum altioris ordinis, non opz tantum passiuum supponere: quia quū passiuum nō respiciat nisi mediante actione trāseunte (quā facit vel facere pōt meo) et virt⁹ altioris ordinis. f. vniuersalis immaterialis, non opz q̄ habeat aut habere possit aliquam actionē in passo corporeo sibi adequatam, consequens est, q̄ non necessario supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile adequatum proportionaliter. Unde licet motiuū dicatur ad mobile vniuersaliter: tantum tñ motiuum nō dz ad tantum mobile vniuersaliter: sed quando motiuū est eiusdē ordinis cū mobili. f. Ad scōm dicit. q̄ quātus docuerit aristo. in physicis motorem in cōmuni mobili in communi cōparare, et quicquid cōtradicit talibus proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus cōparare mobili in cōi motorē contractum: qualis est iste, de quo loquimur: motor enim est separatus a materia. Unde tali motori attribuendum est tale mobile: puta celum, et non mobile in communi. Constat aūt q̄ tale mobile aliquam sibi certā velocitatem determinat: vt dicitur secūdo celi. tex. xxxix. f. Et si curiose queratur quid dicendum sit ad aliud q̄situm. Dicēdum est, q̄ si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, q̄ moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile: concedatur: q̄i etiā antecedens est impossibile: nec est a nobis vnq̄ concessum. f. Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiā opinionē esse contra auer. dicitur dupliciter. Primo q̄ non est verum nisi per accidens. Auerroys enim ideo dixit q̄ si anima celi esset infinite virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessario mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum cōsequētia. Sanc. Tho. aūt loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo a modo operandi: ideo in hac opinione non sunt otrarij per se. f. Et si dicatur, saltem habetur, q̄ fm auerroym illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo q̄ hoc est verum: non tamē propterea est relinquenda: quoniam maior est autoritas rationis q̄s sit auerroys et omnium philosophorū simul. Et pueronum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo q̄ non dixit hoc absq̄ magna et sufficienti ratione: et relinquere argumenta ad oppositū necessaria, aut prope. ¶ Quarta opinio ab Auerroy. xij. metap. cō. xlj. explanata: duabus distinctionibus censet egere positionem dicentem virtutem motuam infinitam absq̄ motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponat immaterialis et nō in magnitudine. Secūda est modi operādi: vt scilicet moueat mediate et nō immediate. Supponit enī oia imaterialia agere naturali necessitate: et sic dicit q̄ ideo nō sequitur motus in non tpe. si ponatur primus motor virtutis infinite: quia ille mouet mediante anima celi, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi. ¶ Sed hec opinio a sanc. Tho. et egidio. viij. phy. arguit insufficientie: a Scoto autē in primo sen. dist. viij. q. vlt. rōne vlt. arguit falsitatis. Insufficiēs ḡdē dicit a sanc. tho. q̄ quum aristoteles. viij. phy. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: scz mouere tēpore infinito in tex. lxxviij. et mouere in non tpe in tex. lxxix. et auer. ponendo infinitam virtutē, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, et nō impediri motum in infinito tempore: imo dicit q̄ quia ille primus motor est infinite motiuus, ideo mouet tempore infinito: et quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Vel stat assignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis, sicut impedit infinitatem velocitatis: q̄ auer. non fecit. Ab egidio vero: quia si deus moueret immediate, non propterea moueret in non tēpore: quia motus in non tēpore est de genere impossibilis. Falsa autē dicitur: quia virtus infinita habet omnem perfectionem cause efficientis, quā habet ipsa cum causa secunda proxima: et ideo sequit q̄ immediate potest causare ōem illum effectum in celo per se, quem potest cum anima, ergo et causat. si necessario agit quicquid potest: vt supponitur: et vltra, si causat illud immediate ergo in non tēpore: quia virtus infinita agens fm vltimum virtutis sue et immediate, non potest agere in tempore. ¶ Ad houm autem primū dici potest, q̄ ḡtus difficile sit reddere illius questiōnem: non tamē est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius nō potest sumi ex eo q̄ infinitas tēporis sit effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilis. Ex hoc enī non habetur quare mediatio impediat sequelam huius et non illius: licet habeatur quare illud possit fieri et non hoc. Nec potest sumi ex eo q̄ aliter attribuitur infinite potentie infinitas temporis, et aliter infinitas velocitatis: scilicet q̄ illa attribuitur infinite potentie sue in magnitudine, sue extra. hec autem in magnitudine tantum: quoniam dato q̄ hoc sit verum, apud auerroym reputatur falsum: vt patet ex dictis: et ideo solicitus fuit de virtute immateriali infinita quare non mouet in non tēpore, et posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo q̄ virtus velocitatiua in infinitum non est cōmunicabilis, virtus autem cōmunitiua in infinitum est cōmunicabilis: quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se contumatiua in infinitum: qualis est virt⁹ primi motoris. ¶ Impossibile autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, q̄ ad hoc vt infinitas temporis prouenīat ab infinita virtute, sufficit per se primo respici ab illa: quod mediatio motoris nō aufert: mediatio enim causarum non aufert perfectatem causalitatum. Non enim ex hoc q̄ sol et homo generāt hominem, tollitur perfectas causalitatis solis respectu proprij effectus, quem habet in homine. ad hoc autem q̄ infinitas velocitatis prouenīat a virtute infinita, exigitur q̄ virtus illa absq̄ vlla modificatione attingat motum. Illo autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, et non in sua illimitatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur quesito, et sufficiēs reddi responsio data. f. Ad egidium vero dicitur, q̄ illa ratio non excludit quin illa cōditionalis sit vera: si deus virtutis infinite moueret immediate, moueret in non tempore supposito eo quod supponit auerroys: scilicet q̄ agat secundum totum suum posse: vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi q̄ antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Egidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerroys. f. Ad secundum autem dicitur, q̄ aliud est loqui de perfectione cause, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione cause ad modum causandi inferendo digredi: sed cōmittitur sophisma figure dictionis. Unde ex hoc q̄ primus motor est non minus perfecte virtutis q̄s ipse cum anima celi simul, non licet inferre: ergo eodem modo potest solus facere quod facit cum anima celi: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre: ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediate agere ad modum agentis pertinet. f. Et si queratur vr arguendo dicebatur, vide potest reddi ratio, q̄ virtus infinita sit aligata tali modo mouendi: scilicet mediate. Diceret auer. q̄ hoc non est ex defectu potentie, sed ex essentiali ordine connexionis causarum et effectuum vniuersi: vt in eo saluetur virtus: scilicet et perfectas causalitatis primi dependentieq̄s aliorum ab eo, et distinctio causarum effectuūq̄s cum illarum efficacia, et istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessario saluaret in vniuerso, ordoq̄s vniuersi necessitate careret, si primus motor infinite virtutis non esset necessaria connexione connumetus medius causis in causando. f. Et si contra hoc instetur: quia vt dicitur in prima propositione libri de causis: causa prima plus influit et prius in effectum, q̄s secunda, ergo si sit infinita et agat naturaliter, in primo signo totum effectum tōaliter causat, et sic nō remanet ad quid actio causę secunde terminetur. Respondent potest, q̄ ex hoc q̄ causa prima plus et prius natura influit q̄s secunda: non habet ergo totaliter causat ipm, quātūcumq̄s ponat infinita et naturaliter agens: accipiendo ly totaliter ex pte causalitatis. Tū q̄ non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem: nec ex eo q̄ totus effectus causatur ab vna causa: habet ergo alie cause nihil faciunt: q̄ faciūt idē realiter alio modo. Nō em ideo dant



tur plures cause essentialiter ordinate eidē, quia aliquid eius fiat ab vna et aliquid ab alia: sed vt totus effectus secundum quālibet sui rationem habeat propriam et per se primo causam, quātus tot⁹ a qualibet fiat secundum rem: vt superius dictum est. Tum q̄ infinitas cause prime non largitur necessario nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine, verbi grā. Quantūcūq̄s ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, q̄ ipse absq̄ homine posset producere hominem: sed q̄ effectum proprium in homine efficacissime susteinetur, ita quantūcūq̄s ponatur diuina virtus infinita et necessario agens, ex hoc non subtrahunt actiones secundorum agentiū sed ponit ipsam omnibus coagere, ad omnia que illa agunt alio modo, et saluat aliquem effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, et proprium effectū primi esse intimum et primum in quolibet effectu. Illud aūt quod ibi dicit, q̄ in primo signo effectus totaliter est a prima causa etc. imaginarium magis q̄s philosophicum quid sonat, non enim alia ratione philosophi (fm quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus et prius influere in effectum cause secunde q̄s secundam: nisi q̄ per se primo effectus prime cause, communionis et intimionis ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta et eius commento: sicut verbi gratia causans per se vitam in homine, magis et prius dicitur influere in hominem, q̄s causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius, prius et communius. f. Ex hoc autem nō habetur, q̄ in illo primo totus effectus fm omnem rationem habet sufficientem causam per se, et q̄ alie superfluant: etiam si dans vtram esset virtutis infinite, dato etiam q̄ speciali causalitate attingeret hominem. Quod tamē est erroneum in philosophia: q̄ causa prima non attingit effectum cause secunde, nisi media actione cause secunde: quamuis magis et prius propter rationem dictam. f. Colligendo ergo respōsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenēdo primum motorem mouere libere, vel non considerando hoc, tenendo ipsum esse immaterialem, vel tenēdo ipsum mouere mediate. Et q̄ nulla harum aristo. repugnat. Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur. ¶ Ad secundum argumentum principale dicitur, q̄ tenendo viam auerroys de necessaria cōnexione virtutum agentium etc. manifeste patet, q̄ non ponitur in rerum natura aliquid possibile fm potentiam actuam, quin ponatur fm potentiā passiuam. et q̄ infinitati potentie diuine respōdet potentia passiua celi ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus in motu possibilis ex illa virtute accepta, fm omnes conditiones necessario ipsam comitantes in rerum natura. f. Tenendo autem alias respōsiones, iam patet responsio dupliciter. Primo admittendo q̄ omni potentie actiue respondet passiua: sed nō quo ad omne quod esset absolute possibile ex illa virtute fieri, et sic potentie infinite motiue respondet potentia celi quo ad sempiternitatem motus: non autem quo ad omniem gradum velocitatis, q̄ posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis habetur: quia potentie actiue vniuersali altioris ordinis: non oportet respondere passiua corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia non per se primo respicit effectum particularem: vt dictū est, et est philosophie principijs satis consonum. f. Secundo potest dici, q̄ licet omni potentie actiue respondeat possibile, non tamen potentia passiua, vt patet de p̄ductione intelligentiarum a deo: siue ab eterno, siue in tempore. Et hoc propter rationē dictam. Nectamen oportet respondere aliquod vnum possibile adequatum: sed vt ex dictis patet, virtuti infinite respondet infinitum possibile, non sic q̄ possit produci aliquod infinitum nisi duratio: sed sic q̄ nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur: sed quocūq̄s producto potest perfectius producere ḡtum est ex ratione virtutis actiue. Et hoc modo ḡtitas virtutis in effectu manifestatur: et non primo modo tantum. f. Quod vero in vltima confirmatione dicitur, propōtionaliter intellectum propositū magis confirmat q̄s impugnet: q̄ quemadmodum mobile infinitā velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo q̄ possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic q̄ quacūq̄s velocitate motum potest velocius moueri) et primo modo impossibile est ponere mobile: secundo vero est possibile. ita est de motiuo q̄. f. impossibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, q̄. sed secundo tantum: quod etiam oportet esse infinite virtutis. f. Et aduerte, q̄ de facto fm philosophos huic argumento dicendum est, q̄ potentie infinite respondet in rerum natura effectus infinitus. f. tempus infinitum motus celi per se productum, et potentia passiua celi ad hoc. Et q̄ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis virtutis: vt patet ex dictis. Cetera autem pro vere philosophantiū quiete dicta sint. ¶ Ad tertium principale dicitur, q̄ licet solo tertio modo arguatur ibi fm mentem auerroys, tnec enam illo modo habeat intentum, attamen singulis ordinate respondendū est, premissa prius intentione illorum verborum fm veritatem. Intēdit igitur ibi auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris a deo: qui nullius orbis est anima. Sed concludere infinitatem vigoris nō sequi ad motorem tpe infinito: ex hoc q̄ motor infiniti vigoris habet necessario infinitam potentiam, et consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur, q̄ si motor tpe infinito necessario esset infiniti vigoris, q̄ haberet et potentiam et naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur viterius q̄ ex positione plurium motorum celestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum q̄ sunt motores infiniti. Et sic viterius sequeretur, q̄ nō esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motorum ad mobilia: sed motus in non tpe etc. Et tenent consequentie vt ibi: quia tunc illi motores comentrēt in natura et potentia infinita intensiue, quemadmodum modo defacto conueniunt in immobilitate: ex qua habent q̄ possint continuare tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinuicem. Hec est sententia auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. f. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur q̄ non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primo nihil valet. Propositio deinde dicens, q̄s q̄libet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamē iuuat ea alia coassumpta. f. infinitū non est maius alio infinito. patet enim in quātitate permanēte, q̄ si ponatur linea infinita vtrinq̄ versus orientem et occidentem, et secetur in directo puncti meridiei, q̄ vtraq̄s pars est infinita, et tota est maior vtraq̄s parte. Et similiter in quātitate successiua, si secetur in termino decime hore huius diei totum tempus eternum, vtraq̄s pars est infinita: et tamē totū tempus est maius qualibet earū. Falsum est ergo cōparando infinitū simpliciter infinito fm qd, quale est pars aliqua infiniti, q̄ vnū non sit maius alio: et qualis est cōpassio in ppositio nro. patet nihil cōcludi. f. Et vt ostēdat quanta error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, q̄ etiā cōparando infinitum simpliciter infinito simpliciter, stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionū lune est maior numero reuolutionum saturni, et loquimur de motu proprio) et tamē vter q̄s est infinitus fm ponentes motū eternum. Antecedens patet: q̄ singulis reuolutionibus saturni respōdent amplius trecente seraginta reuolutiones lunares: q̄m ille singulis triginta annis vnam complet: illa vero vigesimo octauo quoq̄s die vel circa suam peragit. Unde diuus Tho. preclare docet in tertia parte. q. x. art. iij. ad tertium. q̄ non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc sup textu. xxxviij. et xxxvij. tertij phy. vbi dicitur, q̄ infinitum nō est vt substantia, sed vt accidēs querendum: accidētis autem proprium est qualificare id cuius est accidens. Et propterea quēadmodum infinitas aduenīens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierū: ita impossibilitas infinitate consequens non ponit nisi in ordine dierū. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tamē multo plures hore illorū dierum q̄s ipsi dies. Et similiter infinitis horis nō dantur plures hore: sunt tamen multo plura minuta illarum horarū q̄s hore ipse. f. Nefas quoq̄s esse videtur, conditiones totius et partis in imparibili et summe perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totum hoc: deus bonus, sapiens, viuus, q̄s hoc solum, scilicet deus, aut econuerso: si ue ponatur finite virtutis siue infinite: quia non equalis, sed eadem est perfectio rei illius et omnium que eius sunt. f. Ad secundum vero modum arguendi dicitur, q̄ sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id in quod fertur, tactus autē virtualis, q̄ interiora penetrat, magis conferuat et firmat si contrarius non est tactus: ita infiniti corporei propriū est, sic omnia occupare, vt omnia excludat: nihil secum cōpatiens: infiniti vero virtualiter, et ppium est sic oia implere, vt ea faciat virtuosa et cōseruantia et modificantia illimitationem suam in effectib⁹. Unde ex infinitate virtutis non excludūtur alia actiua, sed magis ponuntur: vt superius quoq̄s dictū fuit. f. Ad vltimū aūt dicit, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Uno modo sicut aliqua participantia aliquid, ppriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, et albedo a nigredine. Alio modo sunt aliquid per essentiam distinguitur ab aliis que sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur a singulis hominibus. Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca



stinctio primo modo est causa finitatis vtriusq extremi: et de hac ¶ si sermo auerroys ibidem. Sco modo non infert finitatem nisi vnius extremi: scilicet participantis tñ. Illud autem quod est per essentiam, ex hoc ipso q purum est, ab alio distinguitur absq aliquo finitante et contrahente. ¶ Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excludãtur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguunt, excellentiori modo omnia prehabente. ¶ Ad quartũ principale dicit, q pitia nihil valet. ¶ Et ad probationẽ, cẽcessa suppositione, negat minor: scilicet q distantiũ ab aliquo in infinitum, alterũ non sit altero propinquius illi: vt patet manifeste ¶ in quantitate permanẽte et successiua. In permanẽte quidem, si ponatur linea infinita ex parte septẽtrionis, constat q tam pars intercepta sub tropico cancri, et circulo equinoctiali, q̃ pars intercepta inter circulum equinoctialem ¶ tropicum capricorni, in infinitum distat a quantitate linee infinite versus septentrionem: ¶ tamẽ dubiũ non est quin pars sub tropico cancri esset illi propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam moueretur. In successiua vero, quum iam dies hesternus q̃ hodiernus in infinitum distet ab eterno tempore preterito, constat tamen q propinquior hesternus sit q̃ hodiernus ¶ hodiernus q̃ crastinus. Vtloquin mundi quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: que sunt cõtra sensum. ¶ Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam, ¶ tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinq, sed ex vna parte tantum: sicut contingit in proposito, ¶ in instantibus adductis. Tũc enim ¶ ex parte infiniti habetur ratio infinite distantie ceterorũ ab illo, et ex parte finitorum habet ratio maioris appropinquationis ad primum: vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus preteritum est infinitũ, ideo infinita distãtia est a parte ante inter singulos dies ¶ ipsum: quia vero hodiernus dies finit hinc tempus elapsum, ideo est finita distantia a parte post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior eterno elapso q̃ dies crastinus. ¶ Et similiter est de distantia inter deũ ¶ creaturas. Ex parte siquidem dei infinite distantie ratio habetur: ex parte vero creature distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, q vna est propinquior altera primo enti infinito. ¶ Vsi posset cũ distinctione dici ad minorem, q distãtia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinq seu simpliciter, ¶ infinita fm quid seu ex altera parte tantum: et q quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: et sicut est ad propositum. ¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, q omnes auctoritates auer. in hac re, excepta illa octaui phy. quia dicitur non esse virtutis finite nec infinite: loquuntur de motoribus proximis: ad est animabus celorum: vt ipsemet auer. in commẽ. xlj. duodecimi dicit: quum post distinctionem motoris infiniti a finito, subdit q proportio inter motorem ¶ mobilem in celestibus, est propter motorem finitum: ¶ q propter ipsum dixit aristo. in. ij. celi. q primus orbis esset in labore ꝛc. ¶ Vel ¶ clarius (licet in idem redeat) dicẽdum, q ideo sepe auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic q possit semper velocius movere nem ex defectu potentie primi motoris, sed ex ordine essentiali causarũ ¶ effectuum, ¶ finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt q̃ãdmodum negatur. ix. meta. cõmen. vij. deum posse producere nullam, non ex defectu potentie, sed ex ordine essentiali causarũ et effectuum exigente talem effectum fieri mediãte corpore celesti mobili: ita nihil min⁹ negari simpliciter ab ipso potest, q motor aliquis possit fem per velocius movere. Non ex defectu potentie primi motoris, sed quia non potest movere nisi mediante anima celi in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus sit vigoris infiniti. ¶ Illud vero quod in commẽ. lxxix. octaui phy sicorum dicitur: scilicet q motor immaterialis, nec finitus, nec infinit⁹ dici potest: quamuis sonet quid falsum ¶ ridiculosum, et propterea reprehensum fit a multis. Quidam exponentes intelligunt ea ratione dictum de solo deo: quia non est virtutis actiue, sed tantum mouet vt finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiue respectu velocitatis motus, de qua ibi est questio: sed tantum sempiternitatis motus. ¶ Ego autem nolens auerroim thomistã facere, neq̃ me auerroistam, q̃ veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero deo concedente) puto id tunc voluisse auerroim, quod sepe mẽtem meam pulsauit: tanq̃ de aristo. officina veniens: scilicet q virtutes immateriales non sunt quarũ virtualiter, ¶ consequenter nec finite nec infinite. Non simpliciter: sed eo modo quo sunt quãte virtutes corporales: scilicet q non sunt proportionales motib⁹: vt scilicet quãto maior motus: tanto virtus immaterialis maior: quãdmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. ¶ Et hoc modo saluari videtur processus aristo. viij. phy si. quia quum sufficiẽter excludat ex textu. lxxviij. ¶ lxxix. q nulla virtus corporea potest movere tempore infinito, ex eo q talem virtutem oportet esse infinitam, et ad hoc sequeretur motus in non tempore, et de facto superonatur virtutem motiuã celi m[illegible]ere tempore infinito: restat q virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum: quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur q sit impartibilis, ¶ nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporee: aliquin eodem modo posset argui de virtute corporea sicut de corpore. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui phy sicorum dicitur motorem celi esse potentie infinite: ly infinite pure negatiue teneri debet, id est non finite. ¶ Hanc credo fuisse tunc mentem auerrois: quam tamen quia vidit posimodum non esse veram, vt ex supradictis examinando rationem aristotelis, et commenti, xlj. deduci ab exercitatis põt ex medio termino aristot., ideo in. xij. meta. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem ¶ infinitatem virtutis ¶ proportionis. ¶ Et sic sit finis presentis questiõis: anno salutis. m. cccc. xcix. die. x. Septembris: Papie, in conuentu sancti Apollinaris. Ad dei gloriosi laudem ¶ honorem: ¶ eorum te meritatem retundendã, q̃ philosophiam suo ingenio metiri presumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura quia est ens impossibile secundum principia philosophie. Jam eñ patet, q nullo philosophie puncipio negationis solum sustentatur: sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

¶ Thome de vio caietani cardinalis sanc. Fisti due questiones: scilicet an in rebus naturalibus detur potentia neutra, ¶ an potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

¶ Utrum in reb⁹ naturalibus detur potentia neutra. Qõ j.

**Arta primum** Articulum primo questionis remanet tractanda questio de potentia neutra. Unde queritur, Utrum in reb⁹ naturalibus detur potentia neutra. ¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus questionis. Secundo ponetur opinio scoti. Tertio probabitur opposita opinio. Quarto respondebitur obiectis.

**Quo ad primum.** Res naturalis sumit hic vt distinguitur contra artificiales. ¶ Inuenti vero in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eoꝝ que dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic, et alijs similibus: que tñ in rerũ natura actualiter non inueniũtur. ¶ Potentia in proposito sumit propotentia receptiua. ¶ Neutralitas inclinationem naturalem respecti vtriusq actus, scilicet huius et oppositi negat, non simplicis ter, sed in potentia receptiua vtriusq. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem, potentialitatis ad vtrumq: quemadmodum coloꝛabile, nec ad grauem nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: coloꝛabile enim nõ est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusq: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi et nigri, et tamen ad neutrum inclinatam: et hec propie vocat potẽtia neutra. ¶ Est ergo sensus questionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, ¶ tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hec de primo.

**Quo ad secundum.** Scotus in prologo primi sent. quest. j. et in. ij. dist. ij. quest. vj. tenet dari potentiam neutram: ponens q potentia receptiua relata ad actum aut est naturalis, aut violenta, neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illum. Violenta vero si ille sit contra eius inclinationem naturalem. Neutra vero ¶ neq inclinetur ad istam formam quam recipit, neq ad oppositam. Exemplum primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis ¶ nigredinis. Etenim manifeste patet inueniri in angelis talem potentiam: eo q potentia passiua, que est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probat dupliciter: nã quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennam, ix. meta. volentem, q si motor celi esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, et



lem, et motus ab illa esset violẽtus. Posset quoq multipliciter argui pro hac opinione, sed quoniam stabiliendo oppositam habetur solutio omnium, ideo hec sufficiant de secundo.

**Quo ad tertium** Propono vnã propositionem: ¶ vnam distinctionem: ex q̃bus probabit intentũ. Propositio est hec. Omnis potentia rei naturalis respicit per se primo ¶ naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia vt dicitur. ix. metap. tex. xiij. potẽtia diffinitur per actum. Actus nãq diffiniens potentiam, procul dubio est per se primo respectus ab illa: quoniã neq̃ actus per accidens, neq̃ actus per se secundo, illi equiualet. Quo ad secundã vero partem (scilicet naturaliter) probatur: quia ex secundo phy si. text. lxxviij. vnumquodq̃ sicut agitur, ita aptum natum est agi, et econtra: sed potentia fit a natura ¶ est propter actum: vt patet. ix. metap. textib⁹. xv. ¶ xvj. ergo potẽtia naturalr fit ¶ est ꝓpter actũ, ergo propter actum. quẽ p se primo respicit: ¶ sic ois potẽtia naturalr respicit suũ per se primo actũ. Totus ꝓcessus clarus est ex allegatis et traditis in. ij. phy. quomodo natura agit propter finẽ: et quo pacto ea que a natura aguntur propter finem, naturaliter inclinantur in finem ꝛc. ¶ Distinctio vero est, q potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim coloꝛabile (verbi gratia) comparari ad coloꝛem, ad speciem coloris, ad contrarium coloris, et ad disparata scilicet sonos. Si comparetur ad coloꝛem, sic comparatur naturaliter et per se primo. Si ad speciẽ eius, naturaliter quidem, sed non per se primo. Si ad cõtrarium, violente. Si ad disparata, nulliter nisi forte per accidens. Hec hec egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis: nisi quis obiciat actus ad quos potentia se habet obedientialr. Sed quoniam de hoc erit frequens questiõ, nec hi locantur a scoto sub potentia neutra, ideo nihil propositi obstãt. ¶ Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet q omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis aut violenta: ita q nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obedientiali: vtpote non spectante ad presens propositum. ¶ Probatur autem hec conclusio sic. Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primo, aut per se secundo, aut contrarium his: sed tam actum per se primo respectum q̃ per se secundo, respicit naturaliter, et contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus, aut est naturalis aut violenta. Minor, est per se nota. Et maior probatur sic. Si daretur quartum genus actũ receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo quem per se primo respicit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Et autem hoc sit impossibile, patet inductiue. Coloꝛabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neq̃ calefactibile ad coloꝛes: et sic de alijs. Et probatur ratione: quia potẽtia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet. xij. metaph. in tractatu de principijs predicamẽtorum. Et quoniam rationi hec consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hec de tertio.

**Quo ad quartum.** Respondetur, q̃ distinctio illa trimẽbris est voluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolute: et aliud de superficie physica tali in rerum natura manenta. Superficies eñ absoluta non solum abstrahit ab albo ¶ nigro, sed etiam ab omni sensibili: ¶ rursus aliqua superficies est que repugnat coloꝛi omni: vt patet de superficie celi. Itaq̃ loquendo de superficie tali: id est coloꝛabili, dicitur q vt sic non est indifferens ad album et nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioꝛis ad vnum q̃ ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter coloꝛem, et omnes species eius, q̃ coloꝛem per se primo, speciem vero per se secundo. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: hyla quidem per se primo respicit formam per motum aut mutationem acquisibilem quouismodo, per se autem secundo respicit hanc et istam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: ¶ indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam q̃ ad aliam. ¶ Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur q falsum supponit: scilicet in angelo esse potentiam passiuam respectu ipsius vbi. Ut enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed operari, seu virtualiter tangere locum. Unde non oportet solicitari nisi de actiua potentia angeli: quam constat esse naturalem, libere tamen exercitam. ¶ Quamuis ea que adducuntur a scoto ad probandum suum intentum de angelo, non cogant: quoniam hec consequentia formaliter non valet. A. est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partib⁹ orbis lune. Quelibet eñ est naturaliter in occidente et similiter in oriente, et tamẽ nullibi violenter: et mutat locũ subiecto et ratione. Hec confirmatio ex aucten. conuincit: quoniam non nisi de motu mere naturali verificatur dictum eius. Motus enim celi naturalissimus est ex parte principij passiui (ita q ex hac naturalitate redditur ratio (quare in eo nullus est labor: mouenti: vt patet secundo celi text. lij.), quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Unde hoc magis ad oppositum intenti scoti videtur: quoniã sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiui absq̃ sequela inconuenientium, sicut de motu celi dicimus. Hec de quarto et de tota questione.

¶ Utrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potẽtia naturalis. Questio ij.

**Arta** Eundem articulum querendum erat, Utrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis. ¶ In qua questione quatuor agẽda sunt. Primo declarabitur titulus. Secũdo recitabit opinio scoti. Tertio examinabit. Quarto rũdebit q̃sito.

**Quo ad primum** Potẽtia receptiua hic sumitur formaliter vt receptiua est quicquid sit de ipsa vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest fm nature cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio dei, et reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiective: id est potentia nature: sed formaliter: ad est potentia naturaliter inclinata. Ita q sensus questionis est, Utrum potentie in rebus naturalib⁹ inuente in quibus recipiũt actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hec de primo.

**Quo ad secundum** Scotus in primo, quest. j. prologi: ¶ in. iij. distinc. xiij. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem questionis. Putat nanq̃ q potentia comparari potest ad actum recipiendum, et agens impressiuum actus. et q in prima comparatione nulla est supernaturalitas. sed potentia est, vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis a supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuũ, est naturalitas: si nõ naturalr impressiuũ, est supernaturalitas. Cõfirmatq̃ positionẽ suã ex hoc, q potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiue capax illi⁹: ¶ naturaliter ꝑficitur p illi cum h⁹, ¶ naturaliter appetit illũ. Ex his manifeste sequit, ergo naturalr inclinat in illũ, ¶ ergo est potẽtia naturalis respectu illi⁹. ¶ Singula autẽ assumpta ꝓbant. Primũ q̃dẽ: q nullo eget potentia anime medio ad recipiendum charitatem: et similiter intellectus respectu luminis glorie ꝛc. Secũdũ ꝓbo: q potẽtia naturaliter perficitur per actum qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodq̃ appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio metaphysice. sed actus supernaturalis, vt visio dei ꝛc. est maxima perfectio. ergo ꝛc. Sumus igitur secundum hec in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali scilicet deo glorioso causari. Hec de secundo.

**Quo ad tertium.** Tria minus bene dicta in predicta opinione videntur: scilicet principalis conclusio ¶ eius probatio, ¶ vsus vocabulorum. Male in primis vitur ly supernaturale, dum omnem actionem dei ad extra supernaturalem vocat: quia deus est agens non naturale, sed liberum. Constat namq̃ quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, ¶ alia naturalis contra liberum. Primo namq̃ modo anima sortis producitur naturaliter, secundo autem non. Unde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusq, supernaturale est quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia a supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc quod aliquid fit secundum debitum nature ordinem, ¶ aliquid fit supra illum. Ratio deinde assumpta manifeste aut falsa est, aut petit principium. Unum enim dicit, quod potentia naturaliter perficitur per suum actum, ¶ similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationẽ. Si primo modo, falsa est maior: graue enim existens sursum, non

Universidad de Deusto
Biblioteca



naliter sed violenter perficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si vero secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem vt nunc hoc modo. ℣ Quod quocq; dicitur de immediata receptione cuiuslibet propositum nihil inferens: ens enim immediate est receptiuum figure mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis volumtaria relinquitur: & irrationabilis ostendetur probando oppositum. Hec de tertio.

**Quo ad quartum** Conclusio responsiua questionis est. q; potentia ad actus supernaturales. nō est naturalis. sed obediencialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus sic. Actus supernaturalis dupliciter inuenitur. s. fm se vt gratia. & fm talem modum fiendi: vt visus ceco datus. Alius enim secundum se est naturalis actus hominis: sed q; ceco in instanti detur. supernaturale est. Charitas vero & alia sunt secundum se actus supernaturales: adeo vt implicet contradictionem connaturales esse. aut fieri alicui creature facte vel factibili. vt etiam ipse scotus in secundo. di. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic. a fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos genus. patet ex frequenti vsu: quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur q; supernaturalitas inuenitur non solum comparādo potētiā ad agens. propter supernaturalem acquisitionem actus: sed etiam cōparando potētiam ad actum propter supernaturalitatem actus in se. ¶ Secundo ex parte potentie sic. Omnis potentie passiue naturali. respōdet aliqua potentia actiua proxima: ergo respondet potētia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab aristo. 3. de anima tex. xvij. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc. q; in omni natura vbi est patiens. oportet ponere agēs. Et certum est q; de proximo non de primo agente loquitur: alioqn distribuuam nō fecisset: dicens in omni natura &c. Et per hoc excludunt responsio scoti. dicentis. q; sufficit q; detur primum agēs. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis nō est proximum actuum naturalis potentie: vt ex terminis patet. naturale eñ soli naturali cognatum est. ¶ Tertio ex parte subiecti. Nisi enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius. & ex ea soluantur omnes difficultates cōtingentes rei (vt in quarto phy. dicitur) cōsequens est. q; cognita quidditative re aliqua. cognosci ex ea possint oēs eius naturales potentie: & quū potentie cognitio ex actu pendeat (vt dicitur. ix. metā.) cōsequens est. q; actus ad quos sunt naturales potētie cognoscantur. & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud scotum. sequitur de primo ad vltimū. q; ex cognitiōe quidditatiua alicuius naturalis cognoscūtur supernaturalia: quod est manifeste falsum. ℣ Et confirmatur. Quia certe scimus hanc maiorem. q; nulla naturalis potentia est frustra. ergo si scimus hanc minorem. q; in materia vel anima vel quacūq; alia re est naturalis potentia ad actū supernaturalem. opz cōcedere q; scimus supernaturalia illa debere esse: & sic sciemus resurrectionem mortuorum futuram. & gratiam iustificantem impium &c. quod est ridiculum. ℣ Nec euacuat hanc rationem responsio scotica. dicens q; anima fm illā rationē est ignota. Cognitio nāq; quidditatiua alicuius. nihil naturale illius incognitum relinquit: qm continet formaliter vel virtualiter oēm illius notitiam. ℣ Nec euaditur. dicendo q; substantia non potest a nobis. p statu isto quidditative & ppie cognosci: qm quicquid sit de hoc. habetur intentum. scilicet q; ex quidditatiua rerum naturalium cognitione. siue habeatur pro statu isto siue non. possit scientia haberi de supernaturalibus. & sic reuelatio de gratia. beatitudine pollicita. resurrectione & aliis huiusmodi. ad que naturalis potentia receptiua non frustra. erit necessaria secundum quid scilicet pro statu isto. & non simpliciter: quod est manifeste falsum. Hec de quarto. ¶ Finis.

## ¶ De subiecto naturalis philosophie ad fratrem vincētiam de vincentia lectorem mediolani, Questio.

¶ An ens mobile sit subiectum in philosophia naturali. Cō. xix.

**Queritur** An ens mobile sit subiectum in philosophia naturali. ¶ Et videtur q; non. Primo. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem. aut accidens mobile. aut tertium commune vtrisq; Si primum cum substantia mobilis & corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur q; poneretur secundum rem corpus mobile subiectū philosophie. quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum. hoc est manifeste contra omnes. & veritatem. Si tertium. tunc sequeretur. quod ens diceret tertium cōceptum abstrahibilem a substantia & accidente: quod est contra thomistas. ¶ Secundo sic. Subiectum scientie debet esse vnius rationis formalis: alioquin nō haberet quod quid est. & consequenter nec esset principium scientie: qa vt dicitur in primo de anima in textu. xj. principium omnis demōstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquā per se primo passionem: quia ei quod non est in se natura vna. quicquid per se vni conuenit. conuenit ratione partium. & consequenter nulla passio cōuenit ei primo. ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. ℣ Si dicatur. quod illa duo ponuntur ad circūloquendum vnam rationem formalem. quemadmodum mons est ponere passiones loco differentiarum. contra. Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maxime nota in scientia: eo quod tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circumlocutione egeat. non esset huiusmodi. implicatio siquidez est in adiecto. dicere quod est ratio formalis in scientia. & quod circūloquimur illam passionis nomine. vtpote occultam. ergo &c. T.c. 42.

¶ Tertio. Si ens mobile esset subiectum philosophie naturalis. aut philosophia naturalis esset pars metaphysice. aut esset subalternata illi. vtrumq; est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens. aut accidentalem enti. Si primo modo: sequitur quod ens mobile a metaphysico considerandum est: quia in primo posteriorum. ca. xxij. dicitur quod eiusdem scientie est considerare subiectum aliquod et partes subiectiuas per se. & consequenter esset philosophia naturalis. cui ascribitur ens mobile. pars metaphysice. Si secundo modo. sequitur quod philosophia naturalis metaphysice subalternata retur. eo quod vt dicitur in primo posteriorum. ca. viij. descendere de genere in genus secundum quid. idest secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientie subalternate conditio ab aristo. tradita.

¶ Quarto sic. Subiectum in scientia debet esse illud. ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones et conclusiones illius scientie: vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones physice resoluuntur vltimo in philosophia naturali ad quod quid est substantie. seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia physica causantur ex substantia naturali. ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

**In hac dubitatione** Primo distinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio san. tho. Tertio simul ipsa confirmabitur. et contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis in oppositum.

**Quo ad primum** Sciēdum est de subiecto adquato philosophie naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter. quosdam vero innaturaliter: propter quod hi a nostra resecandi sunt disputatione. quam inter philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: & philosophiam naturalem infra sensibilia non arcrantes. commune aliquid sensibilibus et separatis a materia. quatenus mobilia sunt. subiectum philosophie dicūt: operantq; errorem suum theologice pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quē indubitatum principium est. substantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophice esse animam humanam. partim abstractam. partim non: vt dicitur. ij. physi. tex. xxvj. & vltimum quod potest naturalis de intelligentijs attingere. est declarare quia sunt: vt auer. dicit primo phy. cō. vlt. ℣ Quanta tamen sit quorundam horum temeritas. silentio minoluendum non est. cū presumant propriam opinionem theologi sententiam asserere: sicq; theologice facultatis expertibus. in philosophia tamen nutritis. deridendi theologiam occasionem prebent. Non est enim ex sacra scriptura. nec ex theologis sanctis ab ecclesia approbatis tractatum. quod angeli sic mouentur. vt motus contrui subiectū sint: sed potius oppositum. vt in theologia discussum a sanctis est. Vnde si peripatheticos arguendos censent. gloriantur ex scotica ostentatione hos se errores deprehendere. non ex theologia.

¶ Hijs ergo omissis. ad naturales transeamus. Quorum opinio non est vna: dum alij mobile. alij ens. alij vtrunq; ex subiecto physice resecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomen rectum putant. secunda & quarta ratione ad oppositum facta mouentur: et proprie sensibilem seu naturalem substantiam subiectum fore censent. Alij aliqui vero ens tantum abijciunt. corpus mobile subiectum philosophie ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt dum quidam ly mobile passionē significare concedunt: quidam autem rationem formalem corporis physici supponere contendunt. Mobile autem tantum abijciētes. sunt qui ens naturale subiectum dicunt. ℣ Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquentium: scilicet thomistarum. tenentium ens mobile: et albertistarum. dicentium corpus mobile: & modernorum multorum. dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: et quorundam etiam modernorum asserentiū corpus physicum seu naturale: et eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Albertistarum et egidij sententia.

Alioqn opinionum nōtios de subiecto physice nūdum ademato.

**Quo ad secundum** Cum ens mobile cōplectionem quandam nominum contineat. singula distinguenda sunt. Et primo quidem circa ly mobile triplici opus est distinctione. ¶ Prima est q; cū mobile motum respiciat. sicut motus sumitur dupliciter: scilicet propie. vt distinguitur contra mutationem in. v. physic. et ad tria tantum genera esse dicitur. et communiter. vt continet in se et motum propie dictum et mutationem scilicet generationem et corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In questione tamen ista sumitur communiter: prout idem est. quod murabile physica mutatione. ¶ Secunda est: q; aliquid potest dici mobile dupliciter: scilicet subiectiue: quod scilicet est subiectum motus: et terminatiue: quod scilicet est terminus alicuius mutationis. ℣ Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus. si tamen restringendum est in proposito. magis tenendum est terminatiue cū subiectiue: vt ex dicendis apparet. Iudicio tamen meo indistincte tenendum est. non ea ratione vt sit commune ad omnia quomodocumq; mobilia: contineatq; vt partes subiectiuas materiam et formam &c. (quia hoc est contra sanc. Tho. in primo physic. super text. consil. vj. vbi in diuisione litere expresse dicit. q; in primo libro phy. agitur de principijs intrinsecis entis mobilis. scilicet de materia et forma: ex hoc aperte insinuās ens mobile quod est subiectum philosophie. non esse totum vniuersale respectu materie et forme. sed totum integrale seu essentiale) sed ea potius ratione: vt scilicet illa notissima sui acceptio supponatur: quam ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse. an autem subiectiue an terminatiue mutentur ea que moueri videmus. ratione magis discernitur cū ex sensu habeatur. ¶ Tertia est. q; mobile equiuocum est nomen ad aptitudinem ad motum et ad fundamentum illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinem ad ridendum. et rationalitatem. que est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet. difficile est hac sola questione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum et passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia. sic q; totum aggregatum subiectum sit (quia oportet subiecti vnam esse rationem formalem. et ex quod quid est subiecti. et quid est passionis vna ratio formalis constitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto et passione. subiectum sic cōstitui. vt passionis quod quid est. sit ratio formalis subiecti in illa scientia. ℣ Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita q; mobilitas que est passio. sit ratio formalis enti vel corpori q; sit subiectum philosophie naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile. dicendo ens aut corpus mobile. quantum mobile est subiectum physice. ℣ Suadetur autem in proposito sic sumi mobile ex subiecto mathematice: sicut enim physica est de entibus in eo q; mobilia. ita mathematica est de entibus in eo q; quanta. Cōstat autem mathematice sic esse subiectum ens quantum: vt quantitas ipsa que substantie materialis passio seu proprium accidens est. ratio formalis subiecti mathematice sit. Erit ergo physice subiectum ens aptum mouere. sic q; aptitudo ad motum. ratio formalis subiecti sit. ℣ Et confirmatur hoc magni alberti autoritate: qui in. j. physic. distinguens corpus in metaphysicum. mathematicū et physicum. mobilitatem quam rationem formalem subiecti dicat. posteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nec obstat q; eiusdem scientie est considerare de passione et subiecto eius: quoniam hoc intelligitur. quando tractatur de passione vt passio est: non autem quando passio primum subiecti locum tenet: vt patet de quantitate in mathematica. que de substantialibus principijs subiecti eius a quo fluit. non se impedit. ℣ Similiter non obstat q; perfecta cognitio de ea non habetur absq; quod quid est subiecti. hoc enim non est sic accipiendum. vt omnis cognitio circa illam sit imperfecta. ita q; non sit euidens et scientifica: sed vt absq; quod quid est subiecti. consummata omnimoda absq; notitia de re haberi non possit. Quod physice accidere non inconuenit: quoniam mathematice hoc conuenire certum est: mathematicus esse ignorat. an quantum sit substantia vel accidens. et quantitatis subiectum &c. et tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo metaph. text. et consilio vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est. q; secundum eam ad philosophum naturalem non pertineret considerare aliquod predicatum quidditatiuum cuiuscumq; substantie: nisi forte aliqua substantia sit. de qua quidditatiue predicaretur aptitudo ad motum: et consequēter philosophia naturalis non esset de substantia. sed esset de accidente. quemadmodum mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) que passio ponitur entium naturalium. ratio formalis subiecti physice acceptatur. non licebit physico de ratione adequati subiecti eius disserere: quia illa prior est. ac per hoc descendendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in specialibus partibus philosophie naturalis. non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quemadmodum adequati subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat. pari ratiōe specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omittenda sunt: quoniam nulla pars alicuius scientie tractat de aliquo prius propria ratione formali. ℣ Hec video quomodo possit huic rationi satisfieri. nisi retinendo q; metaphysice est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum. idcirco puto melius tenere. q; mobile in proposito significat ipsam aptitudinem ad motum. si est passio: sed si non significat ipsam aptitudinem ad motum. si est passio: sed fit non ens significat ipsam aptitudinem ad motum. si est passio: sed fit ens fundamentum. Cum enim ista aptitudo quam mobilitatis nomen sonat. quibusdam entibus repugnet. scilicet separatis a materia. et quibusdam non. scilicet materialibus. et de entibus materialibus (puta homine et boue) non reputetur predicari substantialiter: consequens est. q; aliquid precedat in eis. ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur: et hoc fundamentum mobilitatis est. ℣ Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui. In x. siquidem metaph. text. vlt. sub dubio relinquitur. an corruptibile sit substantia. an in substantia id est sit de substantia rei. aut eā sequatur: vt exponit auerroys. Corruptibilitas autem quedā mobilitatis species est. vel mobilitas ipsa: secundum illud. viij. physic. tex. consilio. xxv. in omni motu corruptio est. Sanctus tho. etiam ibidem inter substantialia predicata corruptibile ponere videtur. ℣ Aristoteles quoq; in primo physic. tex. viij. idem sentire videtur: dum dicit. q; ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum. si mobilitas esset passio preuentem: hoc enim non esset verum. si mobilitas esset passio preuentem: hoc enim non esset verum. si mobilitas esset passio preuentem a formali ratione subiecti philosophie naturalis: posset enim per illam rationem a naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se. sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est rutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defendere mobilitatem pertineret ad philosophum naturalem. et non ad metaphysicum: sicut et quamlibet passionem subiecti propij quilibet artifex defendere debet. ℣ Nec obstat q; sit passio per se nota de adequato subiecto: quoniam per se notum et non per se notum. faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid: vt patet in. ij. physic. text. consilio. vj. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniā si occulta tuenda sunt. manifesta magis sunt tuenda. modo non sint principia. sed ex principijs: qualis est mobilitas si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit. mobilitas que est ratio formalis subiecti physice. non passio sed quod quid erat esse est entium naturalium: et preuenit naturalitatem et mobilitatem passionem eorum si concedatur illam quidem. quia relatiua proprietas est: istam vero. quia passio dicitur.

¶ Circa vero ly ens. hoc tantum distinguere oportet. q; dupliciter entis nomine vti consueuimus. Primo pro omni eo quod habet esse quocumq; modo: et sic hic non capitur. Secundo pro eo quod propie esse dicitur: hoc autem in his que fiunt. est id quod propie fit: eius siquidem est esse propie. cuius est fieri. Id autem quod propie fit (vt. vij. metaph. text. consilio. xxvij. patet) est compositum sine substantiale. vt homo: siue accidentale. vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. ℣ Vnde colligendo dicta. ad hoc q; aliquid sit pars subiectiua entis mobilis. quod subiectum physice dicimus. exigitur et q; sit propie ens. et q; sit mutabile physice mutatione. Et propterea nec materia prima. nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hec omnia sunt. Est ergo ens mobile communius cū sit corpus mobile. et cū substantia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia composita. que sola mutabilia sunt: sive sint substantialia: siue accidentalia: siue secundum formam ab-

Universidad de Deusto
Biblioteca



soluta. Tue secundum vbi. Est ⁊ ens mobile abstractius quid quo cunq; predicatorum, quanto ens aliquem gradū cōcomitans prius est illo, dato etiam quod ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contractio per ly mobile: quoniam. sicut substantia rationalis abstractius quid est q̄ animal rationale. sic ens mobile abstractius ⁊ prius quid est q̄ substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile equa sit abstractio, ex parte tamen ly ens, ly substantia abstractius est ens mobile. Unde quemadmodum concedens substantiam rationalem. ad huc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus, an animal ⁊c. ⁊ continue ab abstractiori ad minus abstractum questio descenderet: dum a substantia rationali ad corpus rationale, ⁊ a corpore ad corpus animatum ⁊c. veniretur. sic sub ente mobili questio remanet, an illud sit substantia, an corpus ⁊c. Cum igitur in re mutabili consideranda possit ⁊ quod sit corpus mutabile: ⁊ quod sit substātia mutabilis, ⁊ quod sit ens mutabile. diui thome sententia est, naturalia rationem subiecti philosophie naturalis induere primo, nō q̄tenus sunt corpora mutabilia: aut substantie mutabiles. sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quod ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen ⁊ per se vnum quod qd est significat. sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se ⁊ in alio. si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominaremus, ⁊ accidens ens in alio. et tamen vnā formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile ⁊ in intransmutabile. carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterū mēbrū, quod vnius est quidditatis, ⁊ illud philosophie naturalis subiectum esse a dequatum dicimus. Hec de secundo.

**Quo ad tertium.** ¶Cum ens mobile duo nomina complectatur, ⁊ vnum significet. primo ostendendum est, quod eius significatum est adequatū philosophie subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissime significatur. ¶Primo probatur tripliciter. Primo sic. Adequatum subiectum primarum passionum naturaliū est adequatum subiectum philosophie naturalis: sed ens mobile, ⁊ non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adequatum subiectum primarum passionum naturalium ergo ⁊c. maior est p se nota. Minor vero probatur, accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est) mutabilitatem pro prima passione physica, vel saltem vna de primis, aut eis equitalente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic. Adequatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam ⁊ priuationem pro adequatis principijs: sed tantum ens mobile habet hec pro adequatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adequatum transmutabilitatis, ⁊ consequenter primarum passionum naturalium, quod erat probandum. Maioris huius prosyllogismi est ex eo euidens, quod oportet ista tria in omni materia esse adequata sibi inuicem. scilicet passionem, ⁊ subiectum, ⁊ propria passionis principia: vt patet de risibilitate, ⁊ homine, ⁊ animali rationali. constat autem ex .j. phy. per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam ⁊ priuationē: oportet igitur eius ad quod tanq̄ ad adequatū subiectum primo sequitur transmutabilitas, esse adequata principia, materiam, formam ⁊ priuationem. Minor patet ex his que in .xij. meta. a tex. 19. vsq; ad tex. 29. dicuntur scilicet quod materia, forma ⁊ priuatio ad genus substantie non arctantur, sed materia, forma ⁊ priuatio generis substantie sunt principia propria substantie mutabilis: ⁊ materia, forma ⁊ priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: ⁊ materia, forma ⁊ priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis. ¶Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantie continent propria principia ceterorum generum. quia sunt cause eorum (vt ibidē docet aristo.) sic substantia mutabilis continet omne quantum et quale mobile. ⁊ transmutabilitas substantie omnem aliam. Et propterea licet materia, forma ⁊ priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Illo de licet sit subtiliter dictū, vim tamen rationis non excludit propter duo. ⁊ Primo. quia falsum est. quod principia propria substantie mutabilis sint principia principiorum ceterorum generum mutabilium. Quātus enim sit verum ⁊ expressum in .vij. meta. ca. supradicto. quod per se principia essendi in genere substantie sint principia principiorum essendi in ceteris generibus: id est quod materia ⁊ forma substantie sint cause materie ⁊ forme in quantitate ⁊ qualitate ⁊c. Veritati tamen aduerfatur. quod per se principia transmutabilitatis substantialis sint principia principiorum transmutabiliratio aliorum generum. Priuatio enim in genere substantie. que est per se principium non subiectum, aut vt rationem formalem, aut vt passionem: tum ex eo, quod oportet supponi corpus coertendi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adequatum scientie. Utrumq; autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hec est ratio san. tho. in primo phy. si. nunq̄ enī dixit ipse, quod philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligit (corpus enim mobile esse qui dubitant, non egent medio. sed sensu quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit, quod probat omne mobile esse corpus. ⁊ Et vt plenius huius rationis vis percipiatur aduertendum est primo, quod subiectum adequatum scientie resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet ⁊ quod sit subiectum primarum passionum. ac per hoc quod sit principium essendi, ⁊ consequenter cognoscendi secundum naturam ceterorum: ⁊ quod sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates ⁊ occulta principia a posteriori siue a priori procedatur: quoniam subiecti cognitio oritur nobis præsupponitur. ⁊ vt dicit auer. in .ij. phy. cō. xxvj. nec a priori nec a posteriori probari potest in scientia: ⁊ in matum est nobis, quod oportet semper a notioribus nobis procedere: vt in primo phy. cō. iij. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine nature. sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea san. tho. dixit. quod ad audientes probatur omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis q̄ rei ordinem. ⁊ Aduertendum est secūdo, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctam corpori ⁊ aliud cognoscere mobilitatem esse coniunctam corpori, ad hoc tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adequatum, nihil refert quod horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum. ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis que prehaberi debet, impeditur. Non sufficit autem presupponi aliquod mobile esse corpus, quod ad sensum patet, sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc quod complexum aliq̄



vel complexe significatum induat rationem subiecti adequatiin scientia, oportet id quod est vt formale, et sit et supponatur per se coniunctum alteri vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illi⁹ quod fierent: cum ea que sunt per accidens, variabilia et extra quæstiones scibiles sint. Illoc autem fieri impossibile est esse nisi omne tale illi insit, ita impossibile supponi, nisi omne tale ineesse illi supponatur: quoniam omnia hec, sicut in nature ordine preexigunt de omni, ita et in cognitionis ordine. Unde si naturalis scientie subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia que de mobili in eo q̄ mobile tractat, supponere mobile quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse: imaginari enim non potest vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius id quod communius illo dubitatur. Tū quia ad hoc, vt aliquod complexum vl̄ complexe significatum habeat rationem adequati subiecti alicuius scientie, nō minus oportet id quod vt formale ponitur adequari scientie, q̄ id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationē formalis contraheret, scientia que adequate rationem formalem respicit, subiectum suum excederet: nihil autem refert (vt dictum est) coextensionem talem non esse aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo q̄ mobile, adequatum subiectum ponatur philosophie naturalis, oportet philosophiam que de mobili in eo q̄ mobile est, supponere corpus enucuare mobile: alioquin adequatum sibi subiectum quamuis haberet, non tamen supponeret, et consequenter subiecti rationem non haberet. Illoc autem impossibile est supponi quādiu nescitur an omne mobile sit corpus: vt de se patet. ⁊ Potest autem rationem hāc iuxta sanctum thomam, sic colligendo formare. Nulla scientia habens subiectum complexum aut complexe significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia construeret sibipsi subiectum: quod de nulla scientia speciali dicere licet. Illoc enim maiori equinalet maiori sancti tho. breuius assumendo: nulla scientia probat id est construit vel componit, sibipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, equivalet dicere, nulla scientia componit aliquid vt sit suum subiectum, et dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, cōstrueret subiectū suū, ergo ⁊c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. ⁊ Omissa autem verborum solicitudine, directe syllogizandum est sic. Omnium cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adequatum illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni cōiunctio probatur in philosophia naturali. Ergo corpus mobile nō est subiectum in philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo q̄ omne coniunctum quod ponitur adequatum subiectum, supponitur et per se cōiunctum saltem ex parte formalis. et coextensum rationi formali ⁊ adequanti scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto phy. patet. tex. xxxij. cō. xxxij. vbi probatur vniuersalis coniunctio mobilis cum corpore: et processu philosophie naturalis, maxime q̄ secundo phy sic. ⁊ secundo tractatu primi de celo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶Sed remanent due contra rationem hanc obiectiones excludende. ⁊ Prima est, quia non videtur verum q̄ in sexto phy si. probetur omne mobile esse corpus: eo q̄ in text. xxxij. probatur tantū omne mobile esse diuisibile. ¶Constat autem q̄ si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habent diuisibilitas et corporeitas, vt patet. ⁊ Secūda est: quia videtur hec secunda ratio aduersari prime: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa vero dicitur ens mobile communius esse, et corpore et substātia mobili. ⁊ Ad primum horum dicitur, q̄ quia non cadit in intellectu humano, q̄ aliquid supponatur esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia (quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis et in esse et in cognosci. vt prius ⁊ posteriori nunq̄ cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddam quantitate molis: ideo si in philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile. a fortiori supponi non potest esse corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci. nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat q̄ non habetur: ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa. vj. phy sic. non acceptatur probatum saltem tanq̄ necessario consequens conclusionem formaliter concludam, relinquitur maius inconueniens: q̄ scilicet omne mobile esse corpus, longe remotius est a philosophie principio: vtpote. in. cel. et j. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranq̄ concludi propositionem indistincte intelligunt vnde auerroys in primo celi. consilio. v. dicit. Probatum est in. vj. phy sic. q̄ omne mobile est corpus ⁊c. ⁊ Ad secundum vero dicitur, q̄ licet ens mobile sit cōmuni⁹ corpore (quia de multis predicatur quidditative de quib⁹ corpus non predicatur quidditative) non tamē est sic cōmunius, q̄ alicui insit cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest et secundo dici (licet in idem redeat) q̄ in. vj. phy sic. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim risibile esse diuisibile, nihil aliud probatur q̄ mobile esse ens corporeum: siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuenitur cum ente mobili, dato q̄ corpus cum eo non conuertatur. ⁊ Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam cum oporteat supponi, aut haberi? ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem philosophia si haberetur, concluderet hoc non posse supponi in ipsa. Si autem a metaphysico tractatur (vt auer. dicit. i). phy sic. consilio. iiij.) hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali: que scientia ex se est euidens absq; metaphysica. Habet enim subiectum et principia propria ex sensibus per se nota: et non accipit ea positione: quamuis a metaphysico defendi debeant si impugnentur: vt in primo phy sic. text. consilio. xij. dicitur.

¶Tertio probatur idem authoritate: et primo Aristot. in tertio phy sic. vbi in diffinitione motus non ponit corpus aut substantiam, sed ens in potentia ⁊c. Ex quo arguitur sic. Id est subiectum philosophie, quod ponitur in diffinitione primorum accidētium naturalium: quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet in septimo metaphy. text. xv. sed non corpus nec substantia, sed ens in potentia secundum q̄ in potentia (quod idem est quod ens mobile. vt patet in tertio phy sic. tex. vj. et. ix.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: scilicet motus ⁊c. ergo ens mobile est subiectum philosophie naturalis. ⁊ Et confirmatur hoc idem ex primo phy sic. tex. xj. vbi supponendum dicitur in philosophia omnia aut quedam moueri, et non omnia aut quedam corpora ⁊c. ⁊ Secundo autoritate auerroys, qui licet nō solicitus de vocabulis in. iij. metaphy. consilio. j. ens mobile, et in. xvj. eiusdem consilio. v. corpus mobile et in prooemio phy sic. res sensibiles subiectum philosophie nominauerit, et propterea non verba sua in hac re, sed sensum pōderari voluerit: in secundo tamen phy sic. expresse docet aliquid prius corpore subiectum esse philosophie naturalis: dum dicit consilio. iij. Et sciendum est, q̄ subiectū istius libri est natura et principia naturalia. cum sint communia omnib⁹ rebus naturalibus: et ideo in hoc libro non diffinuit corpus. neq; alia de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo celi ⁊ mundi. Ex quo habetur, q̄ apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librum de celo et mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in text. consilij secundi. Et rursus habetur subiectum phy sice esse commune corpori ⁊ aliis de quibus considerat naturalis: vt in prima ratione assumptum. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophie: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiecum philosophie naturalis: non autem significata per substantiam, aut corpus naturale vel mobile vel sensibile.

¶Quod autem illis vocabulis conuenientissime significetur, sic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur q̄ sensibiliq; quoniam admisso ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber a parmenidis et melissi inuectione: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile: supposito autem ente mobili, philosophie principia inconcussa manent. ⁊ Similiter conuenientius est q̄ naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Aristotel. te-

Universidad de Deusto
Biblioteca



statur in primo phy.si.tex.xj .contra parme.z meliss .concedentes ens naturale.subdens.nobis autem subijciatur omnia aut quedā naturalia moueri.Tum quia subiectum notissime debet supponi, z constat diffinientia notiora esse diffinito:vnde cum motus naturam diffiniat,quod clare significatur per ens mobile,obscure imponatur per ens naturale:hoc enim si declarandum est.ad motus oportet venire.Tum quia nominibus vtendum est vt plures.q.io pico.vtilissimum autem est z nature nomen ad cuiuscunqs rei quod quid est.z naturale ad omne non artificiale:siue de genere mobilium sint siue non.Et propterea si ens naturale supponeret, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali:quod est falsum.Et sic inficiationi locum daret vocabuli equiuocatio,quod si distinguendum esset,z ens naturale id est habens in se principium motus supponendum.cur non potius absqs glosa z distinctione ens mobile a principio dictis.clarius exprimēlo.presertim quod secundi phy.principium anticipandum esset.vt glosa illa intelligeretur.Entis autem nomē clarius propositis,ex dictis patet.Hec de tertio.

**Nunc quarto** Superest argumentis in oppositū satisfacere.Et ad primum quidez dicitur,quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantie z accidenti,non est contra sanctum tho.nisi secūdum analogie naturam ignorantes.Unde nullum incommeniens est,ens mobile conmune esse secundum rationem formalem,non vnam simpliciter.sed vnam analogice entibus mobilibus omnib9 scilicet substantijs, quantis,z qualibus z ceteris.¶ Huius etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes ens mobile extra substantiam non inuenirī:quia homo ipse inquantum est ens mobile,aliud est a seipso inquantum est substantia mobilis.Et propterea non sequeretur,ergo ponendo ens mobile subiectum,ponitur substantia,aut corpus mobile:quoniam differunt formali ratione.¶ Ad secundum dicitur dupliciter.primo quod mobilitas communiter sumpta(vt de ea in hac loquimur questione)non est passio sed substantiale predicatum:sicut z materiale z possibile, iuxta ea que supra adducta sunt.Que possunt etiam ratione confirmari:ex eo quod possibile substantiale predicatum est entiū.a materia sumptum,non enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum consequentem,sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quod possibilitas apud metaphysicum:vt exercitatis in istis scientijs non authoritas ubus notum est.Sed quia hoc non est a pdecessoribus discussum.z vt notum non facile acceptabitur sic debiliter firmatum.ideo secundo dicitur,quod si mobilitas sit passio,adhuc subiectum philosophie conceditur esse vnius rationis formalis circunlocute per ly ens mobile.¶ Et ad instantiam contra hanc responsionem respondetur tripliciter.Primo quod quamuis in scientijs a priori procedentibus subiectum debeat esse primo z maxime notum quo ad quid rei.non tamen hoc oportet in scientijs a posteriori doctrinam facientibus,qualis est naturalis philosophia:vt commentator dicit in prohemio z in cō.primi phy.cō.ij.Sufficit enim quod sit primo z maxime notum quo ad an est z quid nominis:vt ex primo posterio. patet.Huic autem nihil obstat talis circūlocutio.¶ Secundo dicitur,quod notitiam subiecti debere esse maximam,potest dupliciter intelligi.Uno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo.potest enim idem cognosci probabiliter z demonstrative.p communia z propria ꝛc.Et hoc modo de subiecto non oportet supponi a nobis maximam cognitionem:vt patet inductiue etiam in mathematicis.Alio modo respectu aliarum cognitionum que in illa scientia acquiruntur.Et hoc modo est verum:z conceditur q cognitio ista quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto est maior omni cognitione quam acquirimus in philosophia naturali.¶ Et si contra hoc instetur:quia multorum notitiam acquirimus in philosophia naturali,que per intima eorum cognoscimus z nominamus.Perfectio autez est cognito per intima q̄s per passionem.sicut ratio illa cognoscitur.Responderur quod perfectio cognitionis de qua est sermo in primo poste.vnde sumitur quod subiecti cognito debet esse maxima,non attenditur penes aliud q̄s euidentiam.Unde maius z minus in cognitione in proposito.penes euidentie latitudinem attendere oportet.z p̄ propterea aliud est cognosci intimius.z aliud euidentius.Cum enim omnis cognitio acquisita in scia,sine pertingat ad intima alicuius questi siue non,habeat euidentiam ex cognitione subiecti sicut ex principio.necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, z consequenter maiorem ceteris.Et vere sic est in proposito:quia cognitio entis mobilis.quam circunloquendo supponimus.est ex sensibus euidens:quecunqs autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa propter quod autem vnumquodqs illud magis est:vt dicitur in primo poste.¶ Tertio dicitur.quod si philosophia haberetur a nobis sub perfecta ratione scientie qua est in se.procul dubio subiectum oēs haberet omnino esse primo z maxime notum.vt arguendo dicitur.Quia autem non sic est, tyrum imperfectionis scientie nostre admisceē, quantum subiecti cognitio compatitur:ex hac enim incompleta cognitione subiecti.minus plena est cognitio subsequentium.difficultasqs in soluendis questionibus non parua. ¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam quecunqs via teneatur. Non enim eiusdem scientie est considerare aliquod subiectum.z per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscūqs:sed eos tantum.qui genus scibile illius subiecti non egrediuntur.Mobile autem extra genus scibile metaphysice est:quoniam a materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse.vt subalternatio requirit.nullo modo est possibile:vt ex his que scripsimus su per cap.xiij.primi poste.patet:quia accidentalitas illa perfectatem z extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit.quod respectu entis non est possibile:cum nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur ij.meta.tex.xj.¶ Nec mihi obijciatur,quod san.tho.in tractatu de natura generis dicit philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari metaphysice:quia tractatum illū forte nunqs vidit.s.tho. Stilus enim eius non est:z multa ibi sunt, que doctrine eius non consonant. ¶ Ad quartum dicitur, quod plus requiritur ad hoc quod aliquid sit subiectum q̄s quod ad ipsum fiat resolutio:aliquin punctpia subiecti ad que vltimo fit resolutio,essent subiectum. Oportet ergo quod ad eius rationem formalem fiat resolutio,ranqs adequatum primarum passionum subiectum:ad subsantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio sicut ad adequatum mobilitatis subiectum,sed sicut ad primū clausum in adequato mobilitatis subiecto,quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum,potest analogum ipsum in se resolui.posterius in primo reducēdo:vt tractatu de nominū analogia diffuse diximus.

¶ Et hic sit finis huius questionis in comentu sancte marie gratiarum in mediolani suburbio,anno salutis.1499.die.6.nouēbris. Sumet igitur amantissime mi frater vincenti solicitudinis hospitalitatisqs tue fructum.e quo preclaras ingenij acumine discute, dans veniam minus consentaneis.memor quod nihil in vllo vnqs genere cultum reperiri nunqs fit. Vale.

¶ Thome de vio caietani cardinalis.s.xisti de nominum analogia tractatus,ad omnes scientias,potissimum metaphysicam(vtpote isagoge et clauis)viam planam, tutam ac necessariam referans.

¶ Quotuplex sit analogia:cum declaratione primi modi. Cap.j.

Multatus z ab ipsius rei obscuritate, z a nostri cui flebili profundarum litterarum penuria de nominum analogia,l hisvocationibus tractarum edere intendo.Est siquidem ea notitia necessaria,a deo vt fine illa non possit metaphysicam quispiam dissere, et multi in aliis scientijs ex eius ignorantia errores procedāt. Quod si vllo vsqs tempore accidit,hac etate id euenire clara,luce videmus:dum analogiam,vel indistinctionis,vel ordinis,vel conceptus precisi vnitate, cum inequali participatione constituunt. Et dicendis namqs patebit opiniōes huiusmodi a veritate,(que vitro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶ Analogie igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem(vt a grecis accepimus)in proposito sonat. Adeo tamen extēsum distinctumqs est,vt multa nomina analoga abusiue dicamus. et multarum distinctionum adunatio si fieret, cōfusionē pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur,z singularitas in loquendo accusetur,vnica diuisione trimembri omnia comprehendemus:et a minus ꝑprie analogis ad vere analoga procedem9.

¶ Ad tres ergo modos analogie analoga omnia reducuntur:scz ad analogiā inequalitatis,z analogiā attributionis.et analogiam proportionalitatis. Quamuis fm veram vocabuli proprietatem et vsum aristot.vltimus modus tantum analogiam constituat,primus autem alienus ab analogia omnino sit.

¶ Analoga fm inequalitatem vocantur,quorū nomen est cōmune,z ratio fm illud nomen est omnino eadem,inequaliter tamē participata. Et loquimur de inequalitate perfectionis:vt corpus nomen cōmune est corporibus inferioribus et superioribus. Huiusmodi autem analoga logicus vniuoca appellat.philosophus vero equiuoca:eo q̄ ille intentiones cōsideratnominū,iste aūt naturas vnde z in.x.metaph.tex.cōi.vlt.aristot.dicit q̄ corruptibili et incorruptibili nihil est commune vniuocum:despiciens vnitatem rationis seu conceptus tantum. Et in.vij.phy.sic.tex.cō.xxij.dicit iuxta genus latere equiuocationes:quia huiusmodi analogia cū vnitate cōceptus non dicit vnam naturam simpliciter, sed multas cōparitur sub se naturas ordinem inter se habentes:vt patet inter spes cuiuscūqs gñis specialissimas,et subalternas magis. De cū genus,analogi hoc modo appellari pōt:iz nō multum consueuerit nisi generalissima z hys ꝑprinqua, sic vocari:vt patet de quātitate et qualitate in predicamentis.z corpore ꝛc.¶ Banc analogiā sanct.Tho.in primo sent.dist.xix.vocat analogiam secundum esse tantum.eo q̄ analogata participantur in ratione significata per illud nomen commune,sed non participantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno q̄s in alio cuiuscunqs generis ratio:vt in metaphysica pluries patet. Non solum enim plāta est nobilior minera.sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera:et sic de aliis.¶ Perhiber quoqs huic analogie testimonium auerroys.in com.xj.xij.metaph.dicens cum vnitate generis stare priorita tē posteriorita tē eorum que sub genere sunt. ¶ Hec pro tanto analoga vocantur:quia considerata inequali perfectione inferiorum,per prius et posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vsum venit.vt quasi synonyme dicamus aliquid dici analogice.et dici per prius et posterius.superius est ad dici analogice. In huiusmodi autem analogis:quomodo inueniantur vnitas,abstracto,predicato, comparatio,demonstratio.et alia huiusmodi,non oportet determinare:quoniam vniuoca sunt secundum veritatem,et vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

¶ Analogia attributionis quid sit,z quot modis fiat,et que eius conditiones. Caput ij.

**Analoga** Autem fm attributionē sunt quoz nomē est cōe.ratio aūt fm illud nomē,est eadē fm terminum,z diuersa fm habitudines ad illum. Et.gratia cōe nomē est medicine z vrine z animali.et ratio omnium in quantum sana sunt.ad vnum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal in quantum sanum.subiectū dicet sanitatis:vnde vero in quantum sanam, signum sanitatis:medicinam autem.in quantum sanam.cām sanitatis proferet. Ubi clare pz rōnem sani esse nec oino eādē.nec oino diuersam:sed eandē fm q̄d,z diuersam fm quid:est enim diuersitas habitudinum.z idēitas termini illarū habitudinū. ¶ Quadrupliciter autem fieri potest hmōi analogia fm quattuor genera causarū:vocando pro nunc cām exemplarē cām formalē.Cōtingit siquidem multa ad vnū finē,et ad vnum efficiens z ad vnū exemplar z ad vnū subiectū fm aliquā vnā denominationem, attribuens diuersimode habere:vt patet ex exemplis ipsius aristot. Ad cām efficientem vero exemplū de medicinali ibidem ponitur. Ad finalem pertinet exemplū de sano in.ij.metaph.tex.cō.ij. Ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta. Ad exemplarem denum analogia boni posita in primo Ethic.cap.vij. Attribuitur autem analogie huic multe conditiones,ordinate se consequentes:scilicet q̄ analogia ista fit secundum denominationem extrinsecam tantummita q̄ primum analogatorum tantuz est tale formaliter,cetera autem talia denominantur extrinsece. Sanum enim ipsum animal formaliter est. Urina ẏo z medicina et alia huiusmodi sana denominantur non a sanitate eis inherente, sed extrinsece ab illa animalis sanitate significative vel causaliter ꝛc. Medicamum quoqs a medicinali arte dermatum.medicum formaliter denominat. Instrumenta vero et quecunqs alia medicabilia dicitur.extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens,quasi esse subiectum.et habēs esse:cetera autem entia ideo dicuntur,quia illius entis mensure, dispositiones,actiua ꝛc.sunt. Boni quoqs ratio in bono per essentiam saluata,quo exemplariter cetera denominantur bona,in solo primo bono formaliter inuenitur.reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonum bona dicuntur.¶ Sed diligenter aduertendum est,q̄ hec huiusmodi analogie conditio,scilicet q̄ non fit secundum genus cause formalis inherentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum.est formaliter intelligenda, et non materialiter:ad est non est intelligendum per hoc, q̄ omne nomen quod est analogum per attributionem.est cōmune analogatis,sic q̄ primo tantum cōuenit formaliter,ceteris autem extrinseca denominatione(vt de sano z medicinali accidit)ista enim vniuersalis est falsa:vt patet de ente et bono:nec haberi pōt ex dictis nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum.q̄ omne nomē analogum per attributionem vt sic,vel inquantum sic analogum, commune est analogatis sic,q̄ primo cōuenit formaliter,reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, et ex formali intellectu precedentium manifeste sequitur. Ens enim quātuis formaliter conueniat omnibus substantijs,et accidentibus ꝛc, in quārum tñ entia ola dicuntur ab ente subiectiue vt sic.sola substantia est ens formaliter:cetera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes ꝛc.sunt. Licet entia formaliter alia ratiōe dici possint.Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inherentibus: in quantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue.aut finaliter,aut exemplariter.omnia alia nō nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illamet bonitate, qua deus ipse bonus formaliter in se est.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia:scilicet q̄ aliud vnum ad quod diuersimode habitudines terminātur in huiusmodi analogiis, est vnum non solum ratione.sed numero. Nō dupliciter intelligi potest.fm q̄ analogata dupliciter sumi possunt.s.vniuersaliter et particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessario est vnum numero vere z positive. Si autē sumantur vniuersaliter,illud vnū necessario est vnū numero negative.i. non numeratur in illis analogatis vt sic. quāuis in se sit vnum sale quoddam z non vnum numero. Verbi gratia:si sumātur hec vrina sana,hec medicina sana, z hoc animāl sanum:hec omnia dicuntur sana.sanitate existente in hoc animali,quam constat vnam numero vere esse. Socrates eñ dicitur sanus,quia hanc habet sanitatem:medicina, quia illā facit:vrina, quēadem significat ꝛc. Si vero sumantur,animal sanum in cōmuni, z vrina sana in cōmuni, et medicina sana in cōmuni: sic formaliter loquēdo,sanitas a qua huiusmodi sana dicūtur.non est vna numero in se:eo q̄ cause vniuersales effectibus vniuersalibus comparāde sunt. Et simile est de signis,z instrumentis,z cōseruatiuis, z aliis hmōi. sed est vna numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali,vrina z dieta:quoniā nō est alia sanitas in vrina, z alia in dieta, z alia in animali. ¶ Et sequitur conditio ista ex precedenti: qñ cōmune secūdum denominationem extrinsecam nō numerat id, a quo denominatio sumitur in denominatis.sicut vniuocū multiplicatur in suis vniuocatis:et propter hoc, dicitur vnū ratione tantum.et nō numero,in suis vniuocatis. Alia eñ est animalitas hominis,z alia equi,z alia bouis:animalis nomine, adunate in vna ratione. ¶ Ex hac autem cōditione, infertur alia:scz q̄ primum analogatū ponitur in ratione ceterorū, secūdum illud nomē analogum:qñ cetera nō suscipiūt illud nomē, nisi per attributionem ad primū:in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidē in ratione medicine,z dicte,z vrine ꝛc.in quātum sana sunt animalis sanitas:sine qua intelligi cetera sana nō possunt. z simile est de aliis iudicū. ¶ Ex hoc autē sequit vlterius, q̄ nomē sic analogum, vnū certum significatum cōmune omnibus partialibus eius modis.seu omnibus analogatis nō habet. Et cōsequenter, q̄ nec cōceptum obiectiuū, nec cōceptū formalem abstrahentem a conceptibus analogatorum habet:sed sola vox.ei idēritate termini diuersimode respecti cōmunis est. Ita q̄ cum in hac analogia sint tria:vox.s.terminus,z respectus diuersi ad illū:nomē analogū terminū quidē distincte significat(vt sanum sanitate)respectus autē diuersos ita indeterminate z cōfuse importat,vt primum distincte vel quasi distincte ostendat:ceteros autem confuse,et per reductionem ad primum. Sanum eñ respectus multos ad sanitatem,

Universidad de Deusto
Biblioteca



puta habentis significantis, causantis ꝛc. sic in vna voce sanitatē distincte importante confunditur vt respectum primum scilicet habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolute dicimus sanitatem habentem, vt subiectum: ceteros autem respectus indeterminate importat per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. ¶ Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur. s. q̄ commune est omnibus analogatis, non secundum vocem tantum: et quod simpliciter, planum fiat pro primo: et quod nō est primus primo analogato, in quo tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, et supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autem a sancto thomo analogia hec in analogiam duorum ad tertium: vt vine et medicine ad animal sanum: et in analogiam vnius ad alterum: vt vine vel medicine ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra a supradictis: quoniam hec circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quando ponitur primum. Analogatum ex vna parte, et cetera ex alia parte: et quando secundorum analogatorum vnum hinc et alterum inde ponitur, secundum quodcunq; genus cause analogia fiat. Primo enī et ceteris sic, commune est analogum, vt nihil eis primus prius aut significet: et propterea vocatur analogia vnius ad alterum, ponendo omnia alia a primo loco vnius. Secūdo autem analogatis sic communē est nomen analogum, vt aliquid omnibus eis primus ponat: primum scilicet ad quod omnia secunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium vel multorum ad vnum: quia non inter se est attributio, sed ad primum. Appellantur autē analoga, secundum attributionem a logico equiuoca: vt in principio p̄dicamentorum patet: vbi animal equiuocum dicitur ad animal verum et pictum. Animal enim pictum non pure equiuoce, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur: et in ratione entis inquantum animal manifeste patet verum animal accipi. Querenti enim quid animal pictum in eo quod animale respondebitur, animalis veri. Et philosophus vero grecus, nomina ex vno vel ad vnam aut in vno, et media inter equiuoca et vniuoca dicuntur: vt pluries in metaphysica patet: et expresse in primo ethi. huiusmodi nomina contra analoga distinguuntur: vt infra amplius dicetur. Et latinus autem vocantur analoga vel equiuoca a consilio. Hanc analogiam sanctus thomas in primo senten. di. 19. vocat analogiam secundum intentionem et non secundum esse: eo quod nomen analogum non sit hic commune secundum esse id est formaliter, sed secundum intentionem. i. secundum denominationem: vt enim ex dictis patet, in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi in primo: de ceteris autem extranea denominatione dicitur. Hec ideo analoga apud latinos dicuntur: quia proportiones diuersas ad vnum dicunt, extenso proportionis nomine ad omnem habitudinem, abusiua tamen loquutio hec est: quāuis longe minor ꝙ prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, et contradictiones, et demonstrationes, et consequentie et alia huiusmodi de eis fiāt, ex dictis et aristotelis cōsuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud arabes hec dicuntur) et deinde a primo ad alia procedere: sicut a centro ad circūferentiam diuersis proceditur viis.

¶ Analogia proportionalitatis quid et quotuplex, et sola propria analogia vocatur. Capitulum iii.

Ex abusiue Igitur analogia ad propriam analogā ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorum nomē est commune, et ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, et ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione, et videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem anime est, vt videre corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) et proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum se habent tria, vt sex: bīq; enī dupla proportio est ꝛc. Transtulerunt tamen philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commensurationis, capacitatis ꝛc. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶ Fit autem duobus modis analogia hec. s. metaphorice et proprie. Metaphorice quidem, quando nomen illud cōmune absolute vnam habet rationem formalem, que in vno analogatorum salvatur, et per metaphoram de alio dicitur: vt ridere vnam secundū se rationem habet, analogum tamen metaphorice est vero risui, et prato florenti, aut fortune successui. Sic enim significamus hec se habere, quemadmodū homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra scriptura plena est, de deo metaphorice notitiam tradens. Proprie vero fit, quando nomen illud commune in vtroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis, et in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt auer. in cō. vij. primi ethi. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Preponitur autem analogia hec ceteris antedictis dignitate et nomine. Dignitate quidem: quia hec fit secundum genus cause formalis inherentis: quoniam predicat ea que singulis inherent. Altera vero secundum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem: quoniam analoga nomina apud grecos (a quibus analogie vocabulum habemus) hoc tantum dicuntur: vt ex aristo. etiam colligitur: qui in metaphysica, nomina que dicimus analoga per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in principio. iii. et in. vij. tex. cō. xv. In quinto autem metaphisice, c. de vno in tex. xij. diffiniens vnum secundum analogiam, vt synonymus vtitur vnum analogia et vnum proportione: et diffinit esse ea quecunq; se habent vt aliud ad aliud. Aperte insinuans illā esse propriē analogiam diffinitionem, quam diximus. Quē tamen clarius in arabica habetur translatione, dicente. Illa que sunt vnum secundum equalitatem, scilicet proportionalem, sunt quorū proporto est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem, vbi auer. exponens ait, Et illa dicuntur vnum, que sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem et gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoq; posse. c. xj. huiusmodi nomina proportionalia, analoga vocat. Et quod plus est, in primo ethi. c. vij. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga: dum loquens de communitate boni ad ea que bona dicuntur, ait, Non assimilantur a casu equiuocis: sed certe et quod est ab vno esse, vel ad vnum omnia contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens exemplum analogie dicit, Sicut ens in corpore virtus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non solum nomen analogie hoc, quod diximus sonare docuit sed preterea dasse in predicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiam in qua magis, vt. s. tho. ibidem propter supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem secundū hāc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitates, veritates ꝛc. quod ex priori analogia non scitur. Unde sine huiusmodi analogie notitia metaphysicales processus absq; arte discuntur. Accidit q; huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in. ij. elencorum dicitur. Nec fuit forte ab arist. tempore tā periculo sus casus iste, sicut modo apud nos est: quoniam blasphemare fere videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamen auer. dicat super predicto ter. Et dignius his tribus modis est vt sit nomen boni dictum de eis secundum viam, que dicitur de proportionalibus. Vocatur quoq; a s. tho. in primo sen. di. xxx. analogia hec, analogia secundum esse et secundum intentionem: eo quā analogata ista nec in ratione communis nominis, nec in esse illius rationis participantur, et tamen tam in ratione illius nominis ꝙ in esse eiusdem proportionaliter ✠ conueniunt. Sed quoniam vt dicitur est, obscura et necessaria valde res hec est, accurate distincte ꝙ dilucidanda est per plura capitula.

¶ Quō analogum nomen ab analogatis distinguatur. Cap. iiij.

Quoniam Autem analogia media est inter equiuocationem puram et vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniunt. s. vox cōceptus in aia et res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula pluſtrando, dicendum est quō analogū ab analogatis distinguatur. Et a rebus incipiēdo (q̄ priores cōceptibus et nominibus sunt) dicimus q̄ nomine equoco ita diuerse res significantur, q̄ vt sic nō nisi voce adunantur. Vniuoco vero diuerse res ita significantur, quod vt sic ad rem in se simpliciter vnā, abstractam a pluribus in esse cognito ab eis, adunātur. Analogo aūt nole res diuerse ita significantur, quod vt sic ad, res diuersas secundum proportionē vnā vniuntur. Vocatur aūt in ꝓpositō res nō solū natura diuersa: sz q̄cūq; gradus, quecūq; realitas, et q̄cūq; reale in rebus inuenti. Unde inter vniuocationē et analogiā hec est differentia: q̄ res fundantes vniuocationē sunt sic admodū simules, quod huiusmodi vniuocū esset, sed ita q̄ cōceptus vnus representās perfecte alterū analogatum vt sic, imperfecte representat reliquos. Quo ad vocem aūt, non est inter analoga et vniuoca differentia. ¶ Hoc aūt prelibato, intentū facile patet et potest: quomodo scilicet distinguāt analogū, puta ens, ab analogatis: puta substantia, quantitate et qualitate. Vniuocum enim, puta animal distinguitur ab vniuocatis (puta homine et leone) quo ad rem significatam seu cōceptum obiectiuum, et quo ad conceptum mentalem, sicut vnū simpliciter, abstractū ꝛc. a multis simpliciter ꝛc. Analogus vero quo ad rem seu obiectiuum conceptum distinguitur sicut vnum proportione a multis simpliciter, vel (q̄ idē est) sicut multa vt similia ſm proportiones a multis absolute: vel bi granta. Ens distinguit a substantia et quantitate, non q̄ significat rem quandam eis cōmunem, sed q̄ substantia quidditatem nō substātie importat, et similiter quantitas quidditatem quātitatis absolute significantes aūt significat ambas quidditates vt similes ſm proportiones ad sua esse, et hoc est dicere vt easdem proportionaliter. Quo ad conceptum aūt mentalem adequatum, hoc quoq; eodē modo distinguit. Secundū conceptū vero mentale imperfectum, quāuis distinguatur sicut vnū simpliciter a multis simpliciter, non tñ distinguatur sicut vnū simpliciter a multis simpliciter, quia vnū abstrahens in representando ab illis multis: quēadmodū sicut vnū abstrahens in representando ab illis multis, conceptum in vniuocis contingit. Nisi vt ex dictis patet, conceptus illi, puta qualitatis inquantum ens, alterius analogati ideſt ipsius qualitatis ſm q̄ se habet ad suum esse, est adequate representatiuus, et a qualitatis quidditate non abstrahēs, ceterorum vero (puta quantitatis et substantie) imperfecte ratum est representatiuus, inquantum eis similis proportionaliter est.

¶ Qualis sit abstractio analogi ab analogatis. Caput. v.

Oportet autem Ex premissis ostendere, qualiter analogū abstrahat ab his, ꝙbus cōmune ſm analogiam dicitur: puta qualiter ens abstrahit a substantia et quātitate. Insurgit siquidem difficultas quedam in re hac, et ex parte rerum, et ex parte conceptus. Et parte siquidem rerū: quia videtur analogi nominis res significata, eodem abstrahibilis et abstracta modo, quo res vniuoco nomine significata. Quoniam cum (vt in. x. meta. dicitur) vnum in qualitate facta simile nulla apparet ratio, cur a quibuslibet similibus sit vna res abstrahibilis, et a quibuslibet non, licet eundem ratio sit, cur ab his similibus, puta sorte et platone, abstrahibilis sit res magis vna, et ab illis, puta homine et lapide, minus vna. Unde si substantia et quantitas assimilantur in hoc quod vtriq; est ens, et consequenter in eis est aliquid vnum, quod est fundamentum illius similitudinis: quid vetat ab eis abstrahi rem vnam, vtriq; communem? Et parte vero conceptus: quia videtur eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut vniuocum ab vniuocatis: eo quod analogum nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorum, et distincte non significat nisi proportionem in communi: verbi gratia, ens non significat habens se ad esse sic vel sic: puta vt substantia, aut vt quantitas: sed si proportionale nomen est, significare videtur habens se ad esse secundum aliquam proportionem, quecunq; sit illa. Hoc autem constat esse eque abstractum a substantia et a quantitate: et consequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

Et autem Euidēs fiat huius ambiguitatis determinatio: sciēdum est, quod licet abstrahere, diuersa significet cum dicimus intellectum abstrahere animal ab homine et equo, et cum dicimus animal abstrahere ab homine et equo: eo quod tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnum et non alia, nunc vero significat extrinsecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnum tamen et idem semper tendit: quoniam semper sonat intelligi vnum non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quam inquirere et determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis: et quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus istorum. Cum igitur ex supradictis, et ex ipso analogie vocabulo pateat, quod analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis autem idem est quod res diuerse vt similes proportionaliter, facile deduci potest, q̄ res analoga potest quidem intelligi non cointellectis analogatis, et consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna



damentum similitudinis in vna est eiusdē rōnis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita q̄ nihil claudit in se vnius ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuoce similitudinis, vtroq; extremorū eque abstrahit ab ipsis extremis. Res aute fundātes analogiā, sic sunt simules, q̄ fundamentum similitudinis in vtr̄ diuerse est rōnis simpliciter a fundamento illius in alia: ita q̄ vnius rō nō claudit id qđ claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analoge similitudinis, in neutro extremorū opz esse abstractū ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamē ſm proportionem: propter quod eadem, proportionaliter vel analogice dicuntur. Et vt olbus possint predicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione hui⁹ nominis animal. Analogia huius nominis ens, homo, bos, leo, et cetera animalia: q̄ habēt in se singulas naturas sensitiuas seu propias alalitates: quas constat diuersas ſm rem esse, et multo simules: sic q̄ in quocūq; extremo (puta homine aut leone) cōsideratur ſm se animalitas, que est similitudinis fundamentū, inuenitur equaliter abstrahens ab eo in quo est, et nihil includens in vno quod non in alio: ideo et in rerum natura fundant ſm suas animalitates similitudinem vniuocam: que idēitas generica vocat: et in esse cognito adunātur nō ad duas vel tres animalitates, sed vnam tantum: que alitis nomine in concreto per se primo significatur, et vniuoce vocatur cōmun nole animal. Olim siquidē eorū ſm q̄ natiuas sensitiuas habent, indistincta cīno est rō: que illius rei quā animalitatem vocauimus, adequata est diffinitio. Substātia autem, qualitas, quātitas, ꝛc. q̄ non habent in suis quidditatibus aliquid predicto modo abstrahibile (pura entitatē) qđ supra substantialitatem nihil amplius restat, ideo nullam subiectam talitatem vniuocantem inter se compatiuntur. Et quia cum hoc q̄ nō solum eorum quidditates sint diuerse, sed etiam primo diuerse, retinent similitudinem in hoc quod vnumquodq; eorū ſm suā proportionem habet esse, ideo et in rerum natura nō ſm aliquam eiusdem rationis in extremis sed ſm propias quidditates, vt cōmensuratas his propriis esse fundant analogā. Proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem, eius nomine, et analogice cōmuni nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine analogo et vniuoco. ¶ Conceptus quoq; mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis et analogis: quoniam nomen vniuocum et omnia vniuocata vt sic, vnum tantum conceptum in mente habēt perfecte et adequate eis correspondentem: quia fundamentū vniuoce similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis ac per hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis vero, quoniam fundamenta analoge similitudinis diuersarum sunt rationū simpliciter, et eiusdem ſm quid (id est secūdum proportionem) oportet duplicem analogi mentalē cōceptū distinguere: perfectum et imperfectum: et dicere q̄ analogo et suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus, et tot perfecti quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, q̄ conceptus representans vnū, representet alterū: iuxta illam maximam: quicquid assimilatur simili et sic, assimilatur etiam illi cui illud tale est simile. Quia vero talis similitudo ſm proportionem tantum est, que diuersarum rationem in altero fundamento hz, cōceptus perfecte representans vnum analogatorū, a perfecta representatione alterius deficit: et consequenter oportet alterius analogan alterum adequatum conceptū esse. Unde et analogū vnū habere mentalē conceptū, et plures habere conceptus mētales, verum est diuersimode: quamuis simpliciter loquendo magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendi occasio aliud exigat. Dico autem hoc: quoniam cum contradicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali fermo est, vnum eorum conceptum absolute dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem vti: quando inuentum scriptum q̄ analōgata conueniunt in vna rōne, et quando inuentur aliter, q̄ analoga nō conueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam et vniuocationem in quo ad conceptum mentalem, q̄ vniuoci et vniuocatorum vt sic vnus est conceptus perfecte et adequate eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi vero et analogatorum vt sic, plures necessario sunt conceptus perfecte ea representantes, et vnus est conceptus imperfecte representans. Nō tñ, q̄ sit vnus conceptus adequate respondens nomini analogo, et inadequate analogatis: quoniam secundum veritatem nomen

Universidad de Deusto
Biblioteca



sputa natura sensitiua, seu animal intelligit nõ cointellectis olno natura humana ꝛ equina vt sic) sed sicut due res vt proportionaliter simules intelligunt, non cointellectis ipsismet duabus rebus ẽm suas proprias naturas absolute. Ita ꝙ analogi abstractio nõ consistit in cognitione vnius et non in cognitione alterius: sed in vtrius ꝛ eiusdem intellectione vt sic, ꝛ non in intellectione absolute, seu bi gratia entis abstractio non consistit in hoc, ꝙ entitas apprehenditur, ꝛ substantia aut quantitas non: sed in hoc ꝙ substantia, aut quantitas apprehenditur vt sic se habet ad propium esse: ẽm hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: ꝛ non apprehenditur substantia, aut quantitas absolute. ¶ Et simile est de aliis rebus analogis: quales sunt fere omnes metaphysicales. Unde concedi potest rem analogam abstrahere, et non abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahit ab eis quemadmodum res vt sic ideſt res similis alteri ꝓportionaliter abstrahit a se absolute sumpta. Non abstrahere vero, ꝓ quãto res vt sic accepta seipsam necessario includit, ꝛ absq; seipsa intelligi non potest. Quod de vniuocis dici non potest: qꝛ res vniuoca, absq; aliis quibus est vniuoce communis, intelligitur, sic ꝙ eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

**Obiectiones** Autem ad oppositum adducte ex analogie similitudinis natura facile satisfit, dicẽdo ꝙ cum vnum multipliciter dicat, nõ oportet oẽm similitudinẽ attendi ẽm vnum simpliciter: sed qñq; sufficit ꝙ vnum ẽm proportionem faciat simile. Unum aũt proportionaliter non est simpliciter vnum sed multa similia secũm proportiones, a quibus ideo nõ potest abstrahi res vna simpliciter: qꝛ similitudo ipsa proportionalis tantum est, ꝛ fundamentum non est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnius proportionaliter, est habere quatuor terminos: vt in quinto ethi. dicitur. Ẽm ꝓportionalitas, qua similitudo proportionum fit inter quatuor ad minus (que duarũ proportionum extrema sunt) necessario est, ꝛ consequenter vnum proportione, non vnificatur simpliciter, sed distinctione retinens, vnum pro tanto est ꝛ dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Unde sicut non est alia ratio quare vnũ proportionaliter non est vnum absolute, nisi qꝛ ista est eius ratio formalis: ita non est querẽda alia ratio, cur a similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, qꝛ similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. ¶ Et accidit vlterius procedentibus, vt queramꝰ id quod sub questione nõ cadit: vt quare homo est animal rationale ꝛc.

**De abstractione** Quoq; conceptus eodem dicẽdum est modo. abstrahit enĩ cõceptus analogi nominis non sicut vnum simpliciter, sed sicut vnũ proportione: seu simile ẽm proportiões a multis absolute. Sed qꝛ obiciendo tangitur de abstractione conceptus analogi a specialibus cõceptibus illius analogie, ꝛ absisue analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendum est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. ¶ Sciẽdum siquidem est, ꝙ licet in analogis ẽm attributionem in hoc omnia analogata conueniant, ꝙ eandem formam omnino respiciunt: ita ꝙ nõ solum conueniunt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illum. Erroneum tamen est, analogo ꝙ attributionem, conceptum vnum respectus in communi ad illum terminum per abstractionem a tali ꝛ tali respectu attribuere: verbi gratia, animal inquantum sanum, vina inquantum sana, ꝛ medicina inquantum sana. licet conueniant ꝛ in sanitate tanq; termino: cuius animal est subiectum, vina signum, ꝛ medicina causa, ꝛ conueniant in hoc quod est respicere sanitatem: quod libet eñ eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in communi ad sanitatem, importatus sani nomine, in cuius conceptu omnes speciales respectus ad sanitatem, confuse ꝛ in potentia claudantur. Falsum enim est, ꝙ sanum significet hoc quod dico respiciens vel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum qꝛ sic sani nomen vniuocũ vere esset ad vinam ꝛ animal ꝛc. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum qꝛ hoc est contra intentionem dicentium, vinam aut dietam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est vina inquãtum sana? non respondetur, respiciens sanitatem: sed omneꝰ respectũ illum specificant respondentes signum sanitatis, ꝛ similiter de dieta respondetur, ꝙ est conseruatiua sanitatis ꝛc. Tum qꝛ contra omnes ꝛ philosophos ꝛ logicos huiusq; a me vsos hoc est. Sicut autem in predictis analogis predictus cauendus est error: ita in analogis ẽm proportionem (que sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentie fumitatẽ trahens. ¶ Quia enim analogata conueniũt in hoc, ꝙ vnumquodq; eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimode: credi potest ꝙ ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, ꝛ nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confuse ꝛ in potentia claudantur omnes speciales proportiones analogatorum, verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse, ꝛ similiter quantitas et qualitas, licet diuersimode: ideo a substantia ꝛ quantitate ꝛ qualitate ꝛc. diuersimode proportionatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionẽ habens ad esse, qualiscunq; sit illa proportio, et hoc sit entis primarum significatum: in quo omnes speciales proportiones substantie, quantitatis et qualitatis ꝛc. ad sua esse confuse claudantur et in potentia. ¶ Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quod sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimerice. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) et consequenter periret proportionalitatis ratio: que extrema vnum simpliciter esse non compatitur, ꝛ sic essent proportionalia et non proportionalia: quod intellectus capere non potest. Tum quia contra aristo. anthonitatem in, 2. post interius adducendam, ꝛ adductam ex primo ethi, ꝛ san. tho. ꝛ auer. ꝛ alber. expresse est. Unde confusio, qua analogum tam secundum attributionem quam secundum ꝓportionem importat species habitudines aut proportiones, non est confusio plurium conceptuum in vno communi conceptu: sed est confusio significationum in vna voce, licet diffoꝛmiter. Quoniam in analogis attributionis vox analoga primum distincte significat, cetera autem confuse. In analogia vero proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistincte se habere permittitur.

¶ Cautum tamen ꝛ attentum oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint scilicet ẽm se, ꝛ vt eadem, ꝛ ipse vt eadem propter identitatis proportionalis naturam non abstrahant a seipsis: et tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, quod non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur ꝙ duo incompossibilia ẽm apparentiam, analogi rationibus conueniant: scilicet qõ ipse vt eadem non abstrahant a seipsis, ꝛ ꝙ ipse vt eadem aliquid causent ꝛ habeant, quod non vt diuerse, reduplicatiq; possint vt eadem, non reduplicatis vt diuerse sunt. Hec enim non solũ compossibiliter, sed necessario simul sibi vendicat identitas proportionalis: quoniam ꝛ extrema vnitr omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: ꝛ extrema aliqualiter induisa ꝛ eadem ponens, vt eadem ea cõsiderabilia ꝛ reduplicabilia exigit. Sicq; fit, vt in analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoq; clausam comparato, abstractio quedam (que non tam abstractio, quam quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogatis (puta substantia et quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus: Sed ab ipsis eius rationibus, seu a diuersitate ipsarum rationum eius: puta rationis entis in substantia, et rationis entis in quantitate. Non quia quantam rationem eis communem dicat: quia hoc est falsum, nec quia sic non esset analogum, sed vniuocum, sed quia eas proportionaliter adunans, et vt eaſdem proportionaliter significans, vt eaſdem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi secluſa: et identitate proportionali vnit, et confundit quodammodo diuersitatem rationum. Sicq; non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit: sed confusio quedam conceptuum, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt nõa tam conceptus quam eorum diuersitas confundatur. ¶ Et quoniam analogum talem identitatem precipue importat: et tali confusione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum confuse pro omnibus supponere ipsum plures exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum a suis analogatis (puta ens a substantia et quantitate) sicut vnum proportione a multis: seu sicut similia proportionaliter a seipsis absolute. tam quo ad conceptum obiectiuum quam mentalem: siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hec enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum precisionem, et non precisionem: vt alibi declarauimus.



Unde nihil aliud est dicere ens abstractum a naturis predicamentorum abstractione formali, ꝙ dicere naturas predicamentales ꝓportionales ad sua esse, vt sic precisas a specialibus autem seu singulis analogie rationibus extremis, non tertio conceptu simplici sed voce communi ꝛ identitate ꝓportionali earundem, quodammodo abstrahit.

¶ Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis. Cap. vj.

**Videbitur autem** Forte alicui ex his quod p̃dicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia et quãtitate, aut forme de anima ꝛ albedine ꝛc.) sit sicut predicatio equiuoci de suis equiuocatis: ita quod nõ sit predicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce: sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, que in vtroq; analogatorum saluetur, absq; hoc autem predicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu inexistentiam. Sic enim analogum secundum ꝓportionalitatem commune esse dictum est. ¶ Fouere quoq; potest non parum opinionem hanc ꝓcessus iuxta primum topi. Aut scilicet analogum est predicatum conuertibile, aut inconuertibile, seclusa vocis communitate. Et cũ constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habẽs ad suum esse, quod ens de substantia dictum predicat, conuertitur cum substantia: ꝛ similiter quantitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, ꝛ sic de aliis:) consequens est, quod analogum tanq; superius, de analogatis predicari non possit. Superius enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. ¶ Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius predicatur de analogatis, ꝛ non sola voce commune est ens, sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc quod predicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: qꝛ superius nihil aliud sonat q̃ vnum predicatum ad plura se extendens, vnum autem non per accidẽs, aut congregatione (sicut acervus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportione. Ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quod quia analogum medium est inter vniuocum ꝛ pure equiuocum, consequens est quod analogum idem aliquo modo, ꝛ non idem aliquo modo de suis predicet analogatis. ¶ Et quia predicat aliquid abstrahens aliquo modo a suis analogatis (vt ex premisso patet ca.) consequens est, quod comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnũ secundum rationem sit, quod eis imponit. ¶ Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic: Eam in equiuocis q̃ vniuocis et analogis, quatuor inueniuntur scilicet due res ad minus, equiuocate, vniuocate aut analogate: et due res, seu rerum rationes equiuocationem, vniuocationem aut analogiam fundantes. verbi gratia. In equiuocatione canis inueniuntur hec quatuor, scilicet canis marinus, ꝛ canis terrestris, ꝛ ratio illius, ꝛ ratio istius secundum nomen canis. In vniuocatione quoq; anima, as inueniuntur quatuor, scilicet homo ꝛ bos, ꝛ natura sensitiua hominis ꝛ natura sensitiua bouis: q̃ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt. ¶ substantia ꝛ quantitas, ꝛ substãtia inquantũ commẽsurata suo esse, ꝛ quãtas ẽm q̃ suo esse proportionatur. ¶ Et licet puma duo. ¶ equiuocata ꝛ vniuocata ꝛ analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, qꝛ vbilibet ex opposito condistincta sunt: altera ratiõe duo vniuocationem, equiuocationem ꝛ analogiam fundantia, diuersimode vnita aut distincta sunt. In equiuocis nam ꝙ rationes ille, puta canis marini ꝛ terrestris, sunt omnino diuerse ẽm rationem: ꝛ propter hoc id quod predicat canis de marino cane, nullo modo predicat de terrestri, ꝛ econuerso: ꝛ ideo sola voce communis aut maius equiuocatis dicitur ꝛ est. In vniuocis vero res ille (puta animalitas in boue ꝛ animalitas in leone) licet numero ꝛ specie diuerse sint, ratione tamen omnino eedem sunt: ratio enim vnius est omnino eadem quod ratio alterius, ꝛ econuerso: et propter hoc id quod predicat animal de homine, idem omnino predicat de boue, ꝛ vniuocũ dicitur ꝛ superius homine ꝛ boue. In analogis autem res analogiam fundantes (puta quantitas vt sic se habẽs ad esse, ꝛ substãtia vt sic se habens ad esse) licet diuerse sint ꝛ numero ꝛ specie ꝛ genere ꝛc. ratione tamen eedem sunt non omnino, sed proportionaliter: qñ vnius ratio proportionaliter eadem est alteri, ꝛ propter hoc, id quod predicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter predicat de substantia, ꝛ econuerso. ¶ Est enim illudmet proportionaliter id quod in substantia ponit, ꝛ econuerso, ꝛ propter hoc analogum (puta ens) nõ sola vo-

Als ✠ identitas tñ ratio nuꝫ ꝛc.

ce communius, maius aut superius analogatis est, sed conceptu (vt dictum est) proportionaliter vno. Ita quod analogum ꝛ vniuocum conueniunt in hoc: quod vtrumq; communius ꝛ superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, ꝙ illud est superius analogice seu proportionaliter, hoc vero vniuoce. Et merito: quia fundamentum superioritatis vtrobiq; saluatur, vniuocationis autem non. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significate ideſt super hoc ꝙ res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimode scilicet identitate rationis rei significate ideſt super hoc ꝙ ratio rei significate in illo ꝛ in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationum ẽm inuenitur, est namq; identitas proportionalis, identitas quedam. Et ideo nõ minus analogum (puta ens) est predicatum superius quam vniuocum, puta animal: sed alio modo, analogus enim est superius proportionaliter: quia fundatur super ea identitate proportionalis rationis rei significate, vniuocum autem precise ꝛ simpliciter: quia super omnimoda identitate rationis rei significate eius superioritas fundatur. Propter quod sanctus thom. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto meta. dixit, quod ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem ꝛ bouem.

¶ Unde obiectiones ad oppositum adducte, in hoc peccant, ꝙ inter identitatem ꝛ modum identitatis non distinguunt. Fatendũ est enim ꝙ ad hoc ꝙ aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet vt rem vnam et eandem in vtroq; ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet ꝙ dicat rem vnam et eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundum rationem, seu diffinitionem. Identitas enim ꝛ vnitas continent sub se non solum vnitatem ꝛ identitatem omnimodam, sed proportionalem, que in analogi nominis ratione saluatur. Negandum est igitur, ꝙ in analogis non predicatur idem de vno ꝛ alio analogato: quoniam vnum ꝛ idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: et propterea inter predicata non conuertibilia numerãdum est. Quamuis enim licet adequet eius de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam ꝛ qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. ¶ Ad materiam tamen defendendo, potest intrepide dici, ꝙ quia analogum rationem vnam, ꝓportionaliter tantum predicat, ꝛ vnũ proportionaliter plura esse proportiõibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Uno modo absolute: ꝛ sic secundum singulas rationes cũ singulis analogatis cõuertitur: qꝛ nulla omno vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo ẽm identitatem ꝓportionalem, quam habet vna cum altera: ꝛ sic cũ nullo analogato conuertitur: qñ omnes analogi rationes indiuise sunt proportionaliter, ꝛ vna est altera proportionaliter. Et quia (vt dictum est) analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter ꝛ loquẽdo, analogum inconuertibile ꝛ cõmunius predicatum cõcedendũ est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens vniuersaliter est. Hec ꝓpterea dimittimus aristot. aut porphyr. fuit qñ predicabile quod simplr vnum est, docebant, ac per hoc inter equiuoca analoga numerarunt

¶ Ex predictis autem manifeste patet, ꝙ analogum non cõceptũ dissicitum, nec vnum precisum inequaliter participatum, nec vnũ ordine, sed conceptum vnum proportione dicit et predicat. De ordine tamen in analogis incluso infra tractabitur. Unde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunq; alio quod est ens: nõ est sensus, ꝙ sit substantia, vel accidens: sed sic se habens ad esse. Uter autem ly sic: quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad presens: quoniam metaphysici negocy opus hoc est, et exemplariter hic de ens, ꝛ loquamur. Simile siquidem est de actu, potẽtia, forma, materia, principio, causa, ꝛ aliis huiusmodi indicium.

¶ Qualis analogatorum ẽm analogi nomen diffinitio. Cap. vij.

**Apparere quoq;** Potest alicui, ꝙ in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substãtie vel quantitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca



ratio ſm idem analogi nomẽ cadere debeat: ſicut in analogia attributionis contingere dictum eſt. ¶Fundamentum aũt inde apparentis hec ſumit: q; ratio vnius analogati vt eadem proportionaliter eſt alteri: abſq; illa altera exputi complete nequit. Dictũ eſt aũt, q; anole go nomine rationes he important vt eadẽ proportionaliter ſunt. ¶ Et confirmat hoc expoſitio ipſa analogie ab ariſto. ꝛ ſan. tho. in primo ethic. poſita. Exponunt enim q; bonũ ſeu perfectio analogice dicitur de viſu ꝛ intellectu: q; ſicut viſus in corpore: ita intellectus in anima perfectio eſt. Conſtat autem q; nõ eſt intelligibile hoc ſe habere ſicut illud. niſi vtrumq; extremorum participatur. Neceſſario igitur videtur, vnum analogatorum ſm analogi nomen per aliud diffiniendum eſſe.

**Vtautem** Liqueat huius ambiguitatis ſolutio, recolẽdum eſt analoga hec dupliciter inueniri. ſ. ꝓpue ꝛ metaphorice. Primo ſimo de enim hec ſe habent ad propoſitam queſtionem. In analogia ſiquidem ſm metaphoras, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter ſed propue ſumptum. in ratione ſui metaphorice ſumpti claudi neceſſe eſt: q; impoſſibile eſt intelligere quid ſit aliquid ſm metaphoricum nomẽ, non cognito illo ad cuius metaphoram dicitur. Neq; enim fieri poteſt vt intelligam quid ſit prarum in eo q; rideno, niſi ſciam q̃d ſignificet riſus nomen propue ſumptum: ad cuius ſimilitudinem dicitur prarum ridere. ¶ Eſt autem huius ratio radicalis: q; analogum metaphorice ſumptum, nihil aliud predicat, q̃ hoc ſe habere ad ſimilitudinem illius: q̃ abſq; altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiuſmodi analoga prius dicuntur de his. in quibus propie ſaluantur, ꝛ poſterius de his in quibus metaphorice inueniũtur, ꝛ habent in hoc affinitatem cum analogis ſm attributionem: vt patet. In analogia vero in qua nominis ſaluatur propietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet: niſi forte gratia materie: vt ſan. tho. in. 2. q. de veri. articu. xj. docuit. Sunt enim analogatorum rationes ſm analogi nomen quo dammodo medie inter analoga ſm attributionem, ꝛ vniuoca. In analogiis enim ſm attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrum alterum diffinit. ſed vnius diffinitio eſt completa alterius diffinitio: ꝛ econuerſo. In analogiis autem neutrũ alterum diffinit: ſed vnius diffinitio eſt proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur ſemper de ratione ſm nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis ſm q; principium animalis, nõ ponitur fundamentum ſm q; principium domus. nec econuerſo: ſed eadem proportionaliter eſt principũ ratio vtrobiq; vt cõmen. ſed eadem proportionaliter eſt principũ ratio vtrobiq; vt cõmen. vbi ſupra dicit. ¶ Duobus autem opus eſt diſtinctionibus vti in re hac ſcilicet que in logica traditur de actu ſignato ꝛ exercito: ꝛ ea que a metaphyſico, vt plurimum tractatur, de ordine rerum ſub vno nomine ex parte rei. ꝛ parte impoſitionis nominis. ſ ¶ Ex prima ſiquidem diſtinctione ſcimus duo. Primo, q; ſicut animal dictum de homine ꝛ equo, importans vniuocationem in actu exercito, non predicat de homine totum hoc ſcilicet naturam ſenſitiuam eandem omnino ſm rationem nature ſenſitiue equi ꝛ bouis, ſed naturam ſenſitiuam ſimpliciter: quam tamen ad hoc q; vniuoca ſit predicatio, oportet eſſe omnino eãdem ſm rationem nature ſenſitiue equi ꝛ bouis, ita ens importãs proportionalitatẽ in actu exercito, non predicat de quantitate totum hoc ſcilicet habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter vt ſubſtantia aut qualitas ad ſuũ eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſq; alia additione: quod tamen oportet ad hoc q; analoga ſit predicatio, idem proportionaliter eſſe cum altero. ſic ſe habere ad eſſe quod de ſubſtantia aut qualitate ens predicat. ſ Secũdo, q; ſicut ex declaratione qua manifeſtatur animal eſſe vniuocum, q; dicit vnam ꝛ eãdem omnino rationem in omnibus. non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis ꝛ bouis ſm animalis nomen rationem: ſed quieſcimus, intuentes q; animal exercet quod vniuocorum diffinitio ꝛ expoſitio ſignificat. Jta ex hoc q; declaratur ens aut bonum aut quodcũq; aliud eſſe analogum: quia dicit rationes plures eaſdem proportionaliter, ꝛ importat hoc ſe habere quemadmodum proportionaliter ſe habet illud ad eſſe vel appetitum ꝛc. non debemus turbari, ꝛ inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione ſignificationem iſtam. ſed ſat ſit, diſtinguendo inter actum ſignatum ꝛ exercitum, inſpicere q; analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio ꝛ declaratio ſignificat. ſ Ex his autem duobus patere tã poteſt intentum. q; ſcilicet non oportet vnum analogie membrum per alterum diffiniri. ex eo q; analogum ſignificata ea eſſe eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito ſignificat. ¶ Ex ſecunda vero diſtinctione ſcimus, nõ ſolum q; poſterius eſt ordo rerum ꝛ ſignificationum quandoq; ſub nomine analogo: ita q; prius ſm rem ratio, poſterius interdũ ſignificatione eſt (vt de ente ꝛ bono, ꝛ aliis huiuſmodi communibus deo ꝛ creaturis accidit: ratio enim quam in deo quodlibet horum ponit, ſignificatione quidem poſterius, re autem prius eſt) ꝛ q; propter alterum horum dicitur analogum predicare de ſuis analogatis ſecundum prius ꝓpoſterius, ipſam analogi rationem. ¶ Sed etiam ſcimus, quod quãdo ratio quam ponit analogum in vno, ex ratione quam in altero ponit exponitur, non ideo fit quia vnus in alterius ratione cadat: ſed quia vnius ratio poſterius altera eſt ſignificatione, ꝛ per prius (vtpote notiorem declaratur, vt ſanctus tho. in. 2. articulo, q. 13. prime partis fecit, declarans, quod dicendo, deus eſt bonus: ſenſus eſt, id quod bonitatem in creaturis dicimus, preexiſtit in deo proportionaliter ꝛc. Et eadem intelligendum eſt ratione fieri, ſi poſterius ſecundum rem per prius declaretur. Non diffinit ergo analogum ſm vnam rationem, ſeipſum ſm alteram, licet exponat ꝛ declaret.

Alius ꝓpositus de ſua analogi ſm ꝓpos. et poſt ſm ipſas analogi rõnem.

**Obiectionibus** Autem in oppoſitum quamuis ex dictis ſatisfactũ ſit: formaliter responderi poteſt, quod cognoſci aliqua vt eadem proportionaliter, ſeu hoc ſe habere ſicut illud: dupliciter contingit. Uno modo formaliter ideſt quo ad relationem identitatis ꝛ ſimilitudinis, et ſic abſq; extremis cognitio hec haberi nõ poteſt. Alio modo fundamentaliter, et ſic in ratione vnius non cadit reliquum: ſed ratio vnius eſt alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Conſtat autem, quod analogum nomen (puta ens aut bonum non relationem identitatis aut ſimilitudinis ſignificat, ſed fundamentum: ꝛ ideo obiectiones que iuxta primum ſenſum procedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillime hec eſſe vera exempla de vniuocis, ponendo ꝛ applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namq; nomen vniuocum plura nichilominus eadem ſunt vniuoce, ſeu ſecundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum abſq; altero intelligibilis eſt ꝛc.

¶ Qualis ſit in analogo comparatio. Caput. viij.

**Difficultas** Etiam non parua (que multos inuaſit ac ſuperauit) de comparatione in analogo dilucidanda eſt. Credimus enim a quibuſdam eſſe, q; nõ poſſet analogia poſita, ſermone niſi exiſtere exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ſm analogi nomẽ diceretur: verbi gratia: ſubſtantia eſt magis, aut perfectius ens q̃ quantitas. Non ſunt autem ex eo, q; comparatio in vno communi, vtrumq; facienda eſt etiam ſm grammaticos: q; in analogo non inueniri videtur. ſ Et poteſt formari ratio pro eis talis. Aut comparantur analogata in vna communi eius ratione, aut in ſuis rationibus. Non in ratione communi: quia illa analogum caret, nec in rationibus ꝓpriis: quia tunc falſum eſt ſubſtantiam eſſe magis ens q̃ quantitate. Nõ enim minus aut imperfectius quantitas eſt ſua ratio quam ens in ea ponit, q̃ ſubſtantia ſua ꝛc. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia ſaluari poſſe.

¶ Succumbitur autem difficultati huic: q; propium comparationis fundamentũ non conſideraſ. Fundaſ enim ſup identitate ſeu vnitate rei in qua fit comparatio, ꝛ non ſuper modo identitatis aut vnitatis: ſicut de intentione ſuperioritatis predictũ eſt. Undecũ analogũ ex dictis conſtet rem vnã licet proportionaliter dicere, nihil prohibet in ipſo comparari analogata: licet nõ eo modo quo vniuoca fit cõparatio. Ad cõparationem ſiquidem cum requirantur ꝛ ſufficiãt hec tria. ſ. diſtinctio extremorum, ꝛ identitas eius in quo fit comparatio. ꝛ modus eſſendi illius in extremis. ſ. eque vel magis aut minus perfecte: ſub identitate autem ſeu vnitate proportionalis vnitas ſeu identitas contineatur. conſequens eſt. q̃ ſi in diuerſis idem proportionaliter eque vel magis aut minus perfecte eſſe habet. comparatio ſecundum illud proportionale fieri poſſit. comparatione non vniuoca, ſed analoga. Sicut enim quia natura ſenſitiua eſt in bone. et illamet omnino ſecundum rationem eſt in homine, ꝛ perfectius eſſe habet in homine q̃ in bone. homo perfectius animal bone dicitur vniuoca comparatione. ſic quia ſic ſe habere ad eſſe eſt in ſubſtantia, ꝛ hoc idem proportionaliter eſt in quantitate. ꝛ imperfectius eſſe habet in quantitate q̃ in ſubſtantia. dicitur ſubſtantia magis ſeu perfectius ens quã quantitas. analoga comparatione. Unde ſanctus tho. in. 7. articu. q. 7. de põ. dei. triplicem comparationem fieri docens. duos modos analogice comparationis ponit: aperte ex hoc inſinuans, comparationem non ſolum ſuper identitate numerali. ſpecifica aut generica fundari, ſed etiam proportionali. ſ Modi autem



comparationis ibidem traditi ſunt hi. ſ. ſm ſolam quantitatem rei participate, ꝛ ſic vnum album dicitur altero albius. Vel extendẽdo propter preſens propoſitum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam. dicatur q; primus attenditur ſm quantitatẽ rei participate eiuſdem omnino ſm rationem. ſiue illa ratio ſit ſpecifica, ſiue generica: vt calidum magis calidũ altero dicitur, ꝛ homo perfectius animal leone eſt. ¶ Secundus vero modus attenditur ſm q; res aliqua in vno inuenitur participative, alterũ vero eſt per eſſentiam. quemadmodũ homo platonicus longe pfectior homo eſſet nobis. Et abſtractione intellectus vtẽdo: quemadmodum bonitas longe melior eſt quocunq; bono, quod participatiue bonum dicitur. ſ Tertius autem modus attenditur ſm q; res aliqua in vno inuenitur formaliter ꝛ ſm ſe. in altero aũt virtualiter ꝛ elcuatum ad rem ſuperiorẽ ordinis. ſ Quemadmodum dicimus q; ſol eſt magis calidus q̃ ignis: vel q; calor perfectius eſſe habet in ſole q̃ in igne. Nec eſt dubium hos duos modos vnius eam comparationem impedire vt ſan. tho. ibidem dicit. et ariſto. in primo ethic. de primo modo teſtatur: vbi bonum commune nõ vniuoce. ſed ſm proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparate ꝛ bonis ceteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt ſic eſſe comparabilia: quamuis phyſice loquendo in ſola ſpecie aut genere comparatio fiat.

**Ad** Obiectionem autem in oppoſitum, dicitur quod vtroq; modo in analogie comparatio fit. Comparantur ſiquidẽ analogata (puta ſubſtãtia ꝛ quantitas) in ratione vna et communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit. et addit ſupra analogata: vt ex dictis patet. Et comparantur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomen, que earum ſit perfectior: ſecundum quod dicimus, ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate: quia ratio entis in ſubſtãtia perfectior eſt ratiõe entis in quantitate. Jta quod iuxta iſtam comparationem eſt ſenſus, ſubſtantia habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem q̃ quantitas. ꝛ non q; ſubſtantia eſt magis aut perfectius ſubſtãtia q̃ quantitas ſit quantitas: vt quidam ſomniare videnſ. Unde comparatio iſta extenditur vſq; ad analoga ſm attributionẽ: licet in tali analogia nõ niſi abuſiue comparatio fieri poſſit. Dicimus enim q; ens reale eſt magis ꝛ perfectius ens ente rationis: quod per attributionem ad illud, ens dicitur in. 4. meta. tex. 2. quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem.

Juxta quem modum ſi vſus admitteret, diceremus, animal eſt magis ſanum vina: quia perfectiorem ſecundum ſani nomen rationem habet.

¶ Qualis ſit analogi diuiſio ꝛ reſolutio. Caput. xi.

**Qualiter autem** Analogum diuidẽdum ſit, ex dicẽdis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi. ſ Primo, vt dividatur vox in ſuas ſignificationes. Dictum eſt enim q; analogum plures rationes ſignificat immediate, et hec diuiſio conuenit ſibi inquãtum equiuocum quoddam eſt. ſ Secundo, vt diuidatur ſignificatum eius in quaſi membra eius: eo modo quo eius quod proportionaliter vnum eſt, ſic et ſic proportionatum mẽbra dicit poſſunt. Dictum eſt enim q; analogum non ita diuerſas rationes ſignificat, quin ſignificet vnam rationem proportionaliter. Omnes nãq; rationes analogo nomine immediate ſignificate, eadem proportionaliter ſunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum conſtituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas ſecari poteſt. Hec autem non eſt diuiſio analogi in ſua analogata: quoniã rationes he in ipſius analogi ratione intrinſece claudũtur, et analogata ea ſunt in quibus rationes ille ſaluantur. nõ ipſe rationes. Entis enim analogata ſunt ſubſtantia et quantitas: et non rationes entis in ſubſtantia et quantitate. Rationes enim (vt dictum eſt) analoge ſunt. ſ Unde tertio modo poteſt diuidi analogum. diuidendo ſignificatum eius in ſua analogata per diuerſos modos quibus analogi rationem proportionalem analogata ipſa diuerſimode ſuſcipiunt. Jta q; diuiſum eſt ſignificatum vnũ proportionaliter: diuidentia ſunt modi fundantes et facientes in analogatis proprias proportiones, ſecundum quas ſit analogia: conſimilitudo autem per diuiſionem vt partes ſubiective, ſunt analogata ipſa. verbi gratia: Quando ens diuiditur in ſubſtantiam et quantitatem. diuiſum eſt ratio entis nomine ſignificata: que omnes in ſe entis nomine ſignificatas rationes claudit. vtpote vna proportionaliter: diuidentia ſunt ſubſtantiarum ꝛ menſurabilium. ſeu per ſe et in alio. ſicut ex quibus ſubſtantia et quantitas habent q; diuerſas entitis rationes ſubintrent: partes autem ſubiective ſunt ſubſtantia et quantitas: que in entis ratione analogantur. ¶ Et quia hec eſt propria analogi diuiſio. idcirco diſtincte explicãdum eſt, quomodo differat diuiſio hec ab vniuoca. Dupliciter ſiquidem differunt. ſ Primo ex parte diuiſi: quia diuiſione vniuoca vnum omnino ſecũdum rationem ſecatur. hic autem vnum proportionaliter. ſ Secundo ex parte diuidentium: quia differentie ſecantes genus ſunt extra genus, modi autem ſecantes analogum. in ipſius analogi ratione clauduntur. quemadmodum ipſa analogata (vt in capitulo de abſtractione declaratum eſt) propter quod in tertio metaphy. tex. 7. ens genus eſſe negatur. ſ Tertio ex parte ipſarum partium ſubiectiuarum, que per diuiſionem fiunt: quia partes diuiſionis vniuoce licet ordinem habeant ſecundum ſe (et ouginis: vt dualitas eſt prior trinitate: et perfectionis: vt albedo eſt perfectior nigredine) tamẽ ſecundum diuiſi rationem. puta numeri aut coloris, neutra altera prior aut poſterior eſt: ſi; omnes equaliter in diuiſi ratione communicãt. Analogata vero, que analoga diuiſione conſtituuntur, non ſolum ſm ſe, ſed etiã in ipſius analogi quod dividitur ratione, ordinem habent. et aliud prius. aliud poſterius eſt: adeo vt in vno eorum tota ratio diuiſi ſaluari dicatur. in alio autem imperfecte ſ Jm quid. Quod nõ eſt ſic intelligẽdum: quaſi analogum habeat vnã rationem, que tota ſaluetur in vno. et pars eius ſaluetur in alio: q̃m puerile eſt hoc. Sed cum totum idem ſit quod perfectum, ꝛ analogo nomine multe importentur rationes, quarum vna ſimpliciter ꝛ perfecte conſtituit tale ſm illud nomẽ. ꝛ alie imperfecte et ſm quid: ideo dicitur q; analogũ ſic dividitur, quod non tota ratio eius in omnibus analogatis ſaluatur, nec equaliter participant analogi rationem. ſed ſecundum prius et poſterius. ſ Cum grano tamen ſalis accipiendum eſt analogum ſimpliciter ſaluari in vno, et ſecundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel abſolute, vt patet in diuiſione entis in ſubſtantiã ꝛ accidens: illa enim abſolute loquẽdo dicitur ens ſimpliciter, hoc autem ſecundum quid) vel in reſpectu: vt patet in diuiſione entis in deum ꝛ creaturam. Utrũq; enim licet ens ſimpliciter ſit ꝛ dicatur abſolute loquendo: creatura tamen in reſpectu ad deum, ens ſecundum quid, ꝛ quaſi non ens eſt ꝛ dicitur.

**Circa reſolutionem** Autem analogatorum, ſciendum eſt, quod cum vniuerſaliter primum in compoſitione ſit vtimum in reſolutione, ꝛ per diuiſionem in ea que actu in aliquo ſunt reſolutio fiat: eodẽ modo reſoluenda ſunt analogata in analogum, quo cetera reſoluuntur ſcilicet vtendo diuiſione predicta (que vocatur diuiſio in partes eſſentie vel rationis) ex a poſterioribus ſecundum cõſequẽtiam ad priora procedendo. ſi longa eſſet reſolutio faciẽda. ſ Ad rationem autem analogi cum deuenerum fuerit. ſingulis analogatis in ſuas rationes ſecundum analogi nomen reſolutis: cum illa analogi ratio ex multis conſtituatur rationibus, ordinem inter ſe et proportionalem ſimilitudinem habentibus: vel ordinate ad primam reſolutio fiet: veniendo ſemper ad ſimilius ꝛ propinquius prime, et id in quo diſſimilitudo eſt, relinquendo. Vel ſi non ſic ordinatas inter ſe contingit eſſe rationes illas; ad primam omnes modo predicto deducende ſunt. Ordinem enim ad primam nulla ſubterfugere poteſt. Nec refert in propoſito, an fiat reſolutio ad rationem primam ſignificatione, vel ſecundum rem. Intelligẽda eſt ſunt hec in ſuo ordine, ſcilicet ſignificationum aut rerum.

¶ Qualiter de analogo ſit ſcientia. Cap. xi.

**Vſum eſt** Autem quibuſdam de analogo ſcientiã eſſe non poſſe, niſi quem admodum de equiuocis ſcientia habetur: eo quod plures rationes dicit, licet ſimiles. Jmo fallaciam equiuocationis committi in ſyllogiſmis. in quibus analogo pro medio ſumpto. certum analogatum ſubſumitur (niſi forte gratia materie bonus eſſet proceſſus) aſſerunt eadem ratione. Nec poſſe ex vnius analogati ratione ſecundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter eſſe: ſed ſemper predictum incidere vitium ratione predicta confirmant. verbi gratia, Si ponamus ſapientiam eſſe analogice communem deo ꝛ homini: ex hoc quod ſapientia in homine inuenta ſecundum formalem rationem precise ſumpta, dicit perfectionem ſimpliciter non concludere poſſum, ergo deus eſt formaliter ſapiens. ſic arguendo: omnis perfectio ſimpliciter eſt in deo: ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo. Jmo enim diſtinguenda eſt: ſi ly ſapientia pro ratione ſapientie que eſt in homine ſtat, argumentum erit ex quatuor terminis: quia in concluſione ſapientia ſtat pro ratione ſapientie quam ponit in deo. cum concludimus, ergo ſapientia eſt in deo. Si autem pro ratione ſapientie in deo ſtat in minore, nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca



concludit ex perfectione sapiētie create deum esse sapientē: cuius oppositū ꝛ philosophi ꝛ theologi omnes clamant. ℣ Decipiuntur aūt isti, scotum (cuius est ratio hec in q.4. dī.3. primi lib.) sequētes: quia analogo diuersitatem rationū inspicientes, id qō in eo vnita tes ꝛ identitatis latet non considerant. Rationes enim analogi (vt superius etiā diximus) possunt dupliciter accipi. Uno modo fm se (inquantū abinuicem distinguuntur) ꝛ ea q̄ conuenūt eisvt sic, seu ex hoc. Alio modo inquantū eadē sunt proportionaliter. Primo modo accepte, vitiū equiuocationis inducerēt, sicḡ eis vtere tur: vt patet. Scḡo aūt modo eis vtēdo, peccatū nullū incurritur: eo q̄ quicquid cōuenit vni, cōuenit etiam alteri proportionaliter: ꝛ quicquid negatur de vna, negat proportionaliter de alia: q; quic quid conuenit simili in eo q̄ simile, cōuenit etiam illi cuius est si mile, proportionalitate semper seruata. Unde si ex immaterialita te anime concludit̄ eam esse intellectualem, ex immaterialitate proportionaliter posita in deo, optime concluderet deū esse intel lectualē pp̄ortionaliter: vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantū intellectualitas illa excedat istam ꝛc. Propter qō san ctus tho. in q.2. de potēcia dei, ar.5. analogata omnia sub vna ana logi distributione cadere dixit. Et merito: q; vnitas analogie non esset in coordinatione vnitatū numerādā, nisi vnū proportionaliter, vnū esset affirmabile ꝛ negabile, ꝛ cōsequenter distribuibile, ꝛ scibile vt subiectū, ꝛ mediū, ꝛ passio. ¶ Unde ad obiecta in oppo situm dicit, q; q; (vt in. 2. elenchorū, ca. 10. dicit) equiuocatio latēs in huiusmodi proportionalibus, pitissimos etiā latet. ideo oportet huiusmodi analogia nominibus vtendo ex parte vnitatis, semp modū proportionalitatis subintelligi: aliter in vniuocationem la psus fieret. Nisi esīt pre oculis haberet proportionalitas cū dicit immateriale omne esse intellectuale, tamē vniuoce dictū accipere tur, ꝛ latens equiuocatio nō vitā obtineret. ¶ Proportionalitate aūt seruata de analogis scientiam esse, ꝛ diuitho. processus de bo no ꝛ vero ꝛ aliis huiusmodi, ꝛ quotidianū conuincit exercitium. Testatur quoḡ demōstratiue artis pater aristo. in secūdo poste. ca. xj. incipiēte. (Ut habeamus aūt proposita vel problemata) ana logum causam adequatam esse alicuius passionis, ꝛ in medium oportere q̄ns a demonstratore assumi: dum venationem propter quid docens, inquit. Amplius alius modus est fm analogiā elige re vnum: idem enim non est accipere, quod oportet vocare sc̄pton, ꝛ os, ꝛ spinam. Sunt autem que sequuntur, ꝛ hoc tamē natu ra vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait. Secundū aūt analogiam eiusdem, ꝛ medium se habet fm analogiam. In q̄bus verbis non solum docuit analogum vt medium assumi quandoḡ in demonstrationibus: sed etiam ipsum ✠ non esse vnum in se ex pressit, ꝛ cum hoc habere passionem adequatam, acsi vnus esset nature. ℣ Hec impedit analogia hec processum formalem ad con cludendum de deo ꝛ creaturis predicatum aliquod eis commu ne: quoniam accepta sapientie ratione, ꝛ segregatis ab ea per in tellectum eis que sunt imperfectionis, ex hoc q̄ id quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem ablaḡ imperfectione claudit, concluditur ergo sapientie ratio non omnino alia nec o mnino hec, sed hec proportionaliter est in deo: quia similitudo in ter deum ꝛ creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ra tione potest concludi deum esse lapidem proportionaliter: q; ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunḡ expoliata, imper fectionem aliquam claudit: que prohibet tam ipsam fm se, qḡ ipsam proportionaliter in deo reperiri, nisi metaphorice: quemadmodū dictum est, petra autem erat christus. Unde cum sit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in deo, sapientia est per fectio simpliciter, ergo ꝛc. in minore hr sapientia non stat pro hac vel illa ratione sapientie, sed pro sapientia vna proportionaliter. i. pro vtraḡ ratione sapientie non continentim vel distinctim: sed in quantum sunt indistincte proportionaliter, ꝛ vna est altera proportio naliter, ꝛ ambe vnam proportionaliter constituunt rationem. Si gnificantur enim analogo nomine inquantum eedem sunt, vnde non oportet analogum distinguere. ad hoc q̄ contradictionē fun der, ꝛ enuntiationis subiectum aut predicatū fiat, sed ratione idē titatis proportionalis in se clause, ꝛ quam puncipaliter dicit. ex se ad hoc sufficit. ¶ Contradictio enim dicitur consistere in affirmatio ne ꝛ negatione eiusdem de eodem ꝛc. ꝛ non in affirmatione ꝛ negatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas siquidem tam rerum qḡ rationum (vt pluries replicatum est) ad identitatem proportio nalem se extendit. ℣ Et hoc autem apparet Sco. in primo sen. dist. 3. q̄. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi contra dicere: dum volens vniuocationem entis fingere ait. ¶ Conceptum vniuocum voco, qui ita est vnus quod eius vnitas sufficiat ad con

Als ✠ ipsius

tradictionem affirmando ꝛ negando ipsum de eodem, ꝛ sic vniuo cum vult esse ens. Si enim identitas sufficiens ad contradictio nem, vniuocatio dicitur, constat q; ponendo ens esse analogum ꝛ fm proportionalitatem tantum vnum, sanctificet vniuocationi, quod scotice doctrine aduersatur. tenent enim habere cōceptum vnum simpliciter ꝛ omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si autē non omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata est esse eā, que ad contra dictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non suf ficiat.

¶ De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intelle ctum ꝛ vsum. Caput xj.

Ulia vero Aristo. in predicta ex elen chis autoritate, docuit nos vitandos circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis mo dum: idcirco necessarium fore duximus in fi ne huius tractatus cautelas quasdā tradere, quibus possit se quis ab erroie multiplici in re hac preseruare.

Cauendum Est igitur imprimis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quo rundam credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim fere analoga, propie fuerunt prius vniuoca, ꝛ deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis quibus sunt vniuoca et alijs vel alij facta sunt. Sapientie enim nomen primo impositum est humane sapientie, ꝛ vniuocum omnium hominum sapientis erat. Deinde ad diuine nature cognitionem ascendentes, propor tionalemq; similitudinem inter nos vt sapientes ꝛ deum contem plantes, sapientie nomen extenderunt ad id in deo significādum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicḡ vniuocum nobis, ana logum factum est nobis ꝛ deo. Et similiter de alijs accidit. ℣ Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior vtpote notior ꝛ familiarior ꝛ prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris ꝛ eorum sequacibus, quando analogi significatio queritur, ꝛ dicitur esse tota analogi ratio, prio qua simpliciter prolatum stat ꝛ omnia analogata illam participare: vt patet cum sapientie ratio redditur. Assignatur enim differētialis eius cōceptus pio ratio ne, fm quam communis ponitur deo et creature, et simile est in alijs. Creditur enim ex hoc, quod illa sit ipsa analogi ratio, ꝛ in caute vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius ouigo quo ad nos: quoniam non illa, sed illa propor tionaliter in altero analogato inuenitur: vt ex dictis patet.

Cauendum Secundo est: ne nominis vnitas aut di uersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet: hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac fuscipiendum est. Nihil enim minus analogice idem sunt septem, os et spina, vnum non habentia nomen, quam si vnum nomen habe rent. nec magis idem essent si vnum nomen haberent, et tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quod defectu vocabulo rum, vel rerum proportionali similitudine, ossis nomen ad cetera extensum esset, crederemus eiusdem esse nature et rationis ossa ꝛ spinas ꝛc. presertim q̄ia (vt dictum fuit) ad ea que sunt propositio naliter eadem, consequuntur passiones tanquam si eorum esset na tura vna.

Cauendum Tertio est: ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem revolvat. Ex eo namq; (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit, aut est, aut cognoscitur, et hec ratio in omnibus que principia dicuntur saluatur, principij nomen vniuocum cre ditur. Erratur autem: quia ratio ipsa non est vna simplici ter, sed proportione et voce: vocabula enim ex quibus integra tur, analoga sunt: vt patet, negs enim fieri, negs esse, negs co gnosci, negs hr ex, vnius omnino est rationis: sed proportio nalis. Et propterea ratio illa ut omnibus vtpote proportio nalis saluatur: sicut et principij nomen proportionaliter com mune dicitur.

Cauendum Demum est: ne diuersa doctorū dicta de analogis, nos perturbent. Consideran dum quippe est, q; ex analogum medium inter equiuocum ꝛ vniuocum est, ꝛ medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit: adeo vt quando medio fm id quod de vno extremo habet vtuntur, alterius extremi conditiones et attri buamus (vt in quinto phy. tex. con. 6. ꝛ. 52. patet) ideo plerumq; doctores vtentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuo



cis participat, vniuocorum non solum conditiones (puta abstra ctionem, indistinctionem ꝛc.) sed etiam nomen et attribuunt: vtentes vero analogo ex parte diuersitatis quam ex equiuocis tra hit, conditiones quoḡ supradictis oppositas, et nomen illi im ponunt equiuoci. ℣ Et vt de multis pauca dicantur, Aristotel. in secundo metaphys. text. iiij. ens dixit verum vniuoca vocat: quia ex parte identitatis illis vtitur: vt processus suus aperte ostendit. ℣ Sanct. Tho. quoḡ pluries dicit in ratione alicuius analogi (pu ta paternitatis communis diuine et humane paternitati) omnia contenta esse indiuisa et indistincta: et q; paternitas (verbi gratia) abstrahit a paternitate humana et diuina: quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsę sunt aut abusiue predicte lo cutiones et similes, sed ample potius et large, quemadmodum pallidum nigro contrarium est et dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis et rationis: in qua (vt ex dictis pa tet) nō solum analogata, sed etiam singule analogi rationes vtiū tur, et quodammodo confunduntur: vtpote abstrahentes aliqua liter ab earum diuersitate. ℣ Aristotel. ruris in primo phy sic. ex parte diuersitatis, ente vtens contra parmenidem, multipliq; seu equiuocum (vt ipsemet illum text. sic exponendum specialiter in secundo elenchorum tradit) vocauit: vnde et Porphyrius Aristot. dicere ens esse equiuocum accepisse videtur: vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen scot. in primo. distinc. iij. quest. iij. in lo gica aristot. non inuenit ideo dixit: quia predictos text. non conuigaunt. Propter quod ibidem quoḡ contra textum glosauit prin cipium Aristot. contra parmenidem in primo phy sic. text. xiij. vt in elenchis (vt dictum est) clare patet. ℣ Sanc. Tho. etiam ens pri mo non esse primo analogato. nihilq; deo prius secundum intellectū esse dicit: pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quelibet siquidem eius ratio secundum se quia proprium analo gatum in se claudit, et in sui abstractione illud secum trahens cū illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequē tiam, aut abstractio: suo analogato negatur ac per hoc primo ana logato et deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomen, que ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, ceteris prioribus rationibus. Cum his tamen stat, q; ratio illa in deo vt eadē est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior et secundum consequentiam prior logice loquendo sit: vt ex dictis patet. Dico autem logice: quia phy sice loquendo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum propriis abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi ana logata consequenter se habent. Unde si quis falli non vult, solen ter sermonis causam consectet, et extremorum conditiones me dio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane expo nere, et veritatem assequi, que a prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur et fiat metur opusculo, complet̄o in conuentu sancti Apollinaris, papie subur bio, die primo Septembris. M. cccc. xvij.

¶ Preclarissimus reverendissimi domini, domini Thom. de vio, Caietani Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia Tractatus explicit.

¶ Eiusdem super duo de conceptu entis quesita, ad fratrem Franciscum de Ferraria, magistrum studentium in conuentu Bononiensi, Responsio.

Almantissime pater ex ac ceptis vestre solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perle gisse, duoḡ dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluḡ a me familiariter flagi tastis. Ego autem ḡ primum complere exposi tionem librorum de anima, cuius fini incumbebam cum vestras recepi, respondere curauiue preclaro ingenio tuo deesse. ℣ Pri mum igitur dubium fuit ad hominem meipsum scilicet quia in cō mentarijs de ente ꝛ essentia: sustineo vnum conceptum mentalem representationum entis: ꝛ in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. ℣ Secundum autem est ad divum Thomam: quontā ego in prefato libello sustineo analogum non absolui a' bis, qui bus analogum dicitur, ꝛ diuus tho. in. q. de veri. q. j. ar. j. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia predicamen ta, ꝛ transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primo mo tus. Hec enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest a naturis rerum, non erit simplicissi mus nec primo notus: nec in quem vltimo resolutio fiat, ꝛ ad quē omnes addunt.

Ad euidentiam horum Et specialiter pri mi, recolito quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur. ac per hoc omnis conceptus creature est conceptus dei, sicut omnis creatura aliqua est simili tudo dei. Illine ergo fit, quod cum vnum proportionabiliter se habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem representativum illius vnius proportionabiliter. ℣ Nec huius oppositum teneo in tracta tu de analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mē te secundum esse subiectiuum, est vnus analogia secundum esse re presentativum: nec representat vnam solam naturam: sed vltra vnam, quam determinate representat (a qua est impressus) repre sentat implicite ceteras similes illi primo representatas secundum id in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudiciuz de similitudine rerum inter se ꝛ conceptus mentalis et rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est nature spine in sti mentalis ossis vt sustinens carnis, est similis ossi ꝛ spine: sed ossi de terminate spine autē implicite: sicut etiam ipsum os nō est sibi ip ne determinate. sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsius os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem. ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto ha ber conceptum in mente a rebus impressum. ℣ Alter autē modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundat, ꝛ est tunc cōceptus similis vnus numero in mente, repre sentans analogum quidē determinate, nullum aūt eorum que fun dant analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens, mentalem conceptum quem paulo ante diximus, exoluat ab illa determinata natura, quam representabat: ꝛ loco illius nature cō cipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia: Si conceptus ossis est, os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quod, ꝛ dicat qō sustinet car nes: tunc est manifeste representatur analogum explicite, implici te autem tantum nature fundantes analogiam. ℣ Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus au tem ad quid nominis, neuter tamen perfecte representat analo gum. De quo scilicet perfecto seu adequato explicite conceptu analogi interpretandum est, cum a me vel ab alio scriptum inue nitur, q; non potest analogum, vnum numero mentalem conce ptum habere, sed vnum analogia tantum. ℣ Et quoniam conce ptus mentales sunt imagines rerum representatarum (nisi sint fi ctitij) quemadmodum in mente cōceptus adequatus analogi nō est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analo giam, ita significatum analogi adequatum ꝛ perfectum non po test sic abstrahi, vt obiciatur, repiesentur, aut concipiatur absq; fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfe ctus reperitur ita res significata, extra potest obiici dupliciter im perfecte, scilicet vel in vno explicite in quo cetera obiciūtur indeter minate vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalis simo significato explicite.

¶ Nec predicta contrariantur doctrine sancti Thome: ens enim primo notum ordine generationis est fm conceptum imperfectū: ordine autem distincte cognitionis est fm conceptum perfectum. ℣ Ens quoḡ habere conceptum simplicissimum, consonat dictis: quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, et vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc quod analogum, compositionem admittam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vio resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturam substantie quatenus esse fundat, quod est sim plicissimum, cui ꝛ addit ipsa substantia et addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam predicta addunt. ℣ Sed occasio errandi multis, est, quia in resolutione distincta querunt resoluere in vnum analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quod querunt in analogia quasi vnum numero terminum sicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quod et singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos et mentales,

Universidad de Deusto
Biblioteca



tomnia in conceptum obiectiuum & mentalem simplicē & vnum proportionabiliter. Ita q̄ (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primo notum in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum analogi interpretandum est: cum quo stare potest, q̄ ens sm perfectum adequatumq̄ conceptum non abstrahit a natura is predicamentalibus, sicut nec aliquod analogum a fundamentis analogiam. ¶ In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertat sm analogorum modum hec dici. ¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imo prolixiora fuit acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, et pro me orare dignieris. Rome die. 27. Februarij. M.ccccc.ix.

Finis.

# ¶ Thome de vio Caietani Cardinalis sancti Xisti, in librum diui Thome Aquinatis de ente & essentia, Commentarij.

T.c.33, ca.5.in prin.

Q Via paruus error in principio magnus est in fine secundum philosophum primo celi & mundi, ens autem & essentia sunt que primo in intellectu concipiuntur (vt dicit Auicenna in metaphysica) ideo primo ne ex eorum ignorantia errare contingat ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine essentie & entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habeant ad intentiones logicas scilicet genera, species, & differentias.

Q Opus istud In signe in duas partes diuiditur principales: in proemium. s. & tractatum: incipientem ibi sciendum est &c. In proemio artem rhetorice seruando tria agit. Primo reddit auditores benuolos, vtilitatem & necessitatem diuersorum ostendens tali ratione, omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia: omnis errans circa essentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium: ergo omnis errans circa essentias & ens magis errabit circa alia, vtile igitur & necessarium est tradere nostram de essentia & ente ad vitandos multiplices errores qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis maioris subintellecte probatio ponitur in litera

ca.5.in prin. sumpta ex primo celi tex.com.33. Minor autem probatur autoritate aui. primo sue metaph. ca.5. ¶ Ad euidentiam maioris & sue probationis scito, q̄ q̄ principium, est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & q̄ principium est magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis: vt manifeste patet in principio diuij in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

Q5.f. Ad euidentiam Minoris occurrit dubitatio si hoc studio trita an. s. ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro. ¶ In hac questione quinq̄ agam. Primo declarabitur in quo stat difficultas questionis, secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis, tertio ponetur opinio sancti Tho. & impugnabit simul opinio Sco. quato arguetur contra dicta sancti thome & respondebitur, quinto satisfiet argumentis principalibus.

Q Uo ad Primum notandum est q̄ vniuersale (q̄ rationem ab intellectu directe cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem. est enim totum diffinibile, & est totū vniuersale. Differunt autem he totalitates tripliciter. Primo q̄ totalitas diffinitiua fundatur supra actualitatem rei: totalitas autem vniuersalis supra virtutem seu potestatem. Secundo q̄ illa est in ordine ad superiora (si habet ea) ista vero est in ordine ad inferiora. Tertio quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale: ita habet duplicem cognitionē confusam & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est: qua cognoscitur vt totum diffinibile non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est qua cognoscitur vt totū vniuersale non componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est: qua cognoscitur totum diffinitiuum resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hec respondet prime confuse. Secunda distincta est qua cognoscitur totum vniuersale componendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hec respōdet secunde confuse. Differunt autem ille due cognitiones confuse inter se tripliciter. Primo quia prima cognitio respicit obiectum: vt totum diffinibile secunda vero vt totum vniuersale. Tertio q̄ prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Secunda vero compatitur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo q̄ totum diffinibile vtpote nō sibi oppositam. Similiter ens signato animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. tertio q̄ prima naturaliter est prior secunda. Ex quibus pono vtrobalem differentiam. Ex prima vocetur cognitio confusa actualis, secunda vero notitia virtualis confusa. Et merito: eo q̄ prima cognitione cognoscitur confuse id quod actualiter in obiecto reperitur, secunda vero cognoscitur confuse id quod virtualiter in obiecto includit. ¶ Ille vero due distincte cognitione differūt etiam tripliciter. Primo q̄ prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile, secunda vero vt totum vniuersale. Secundo q̄ prima compatitur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam vniuersalem scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda vero nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se, & ex hac sequitur tertia differentia: q̄ secunda distincta infert primam: et non econuerso. Ex quibus ponio etiam hic verbalem differentiā & prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda vero notitia distincta virtualis & merito: q̄ prima penetratur res sm id q̄ actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res sm id quod virtualiter in ea includitur.

Q Et his Dicio primo diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo a distinctis incipiendo dicitur q̄ cognitio distincta actualis est: qua penetratur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua citra penetrationem cognoscitur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est qua obiectum penetratur sm id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio cōfusa virtualis est qua obiectum sm id quod virtualiter in ipso includitur non perfecte cognoscitur.

Q Coordinationes Harum cognitionum sunt iste. prima est. cognitionū cōfusarū actualiū: secūda, cōfusarū virtualiū: tertia, distinctarū actualium: quarta, distinctarū virtualiū. In prima est cognitio qua cognoscit substātia in seipsa non penetrando ea, & cognitio qua cognoscitur corpus vt corpus: & qua corpus animatum vt sic: & qua animal vt sic: & qua homo vt sic: semper absq̄ penetratione id est absq̄ hoc quod habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositę supradictis scilicet qua substātia & qua corpus & qua animal & qua homo quidditatiue cognoscuntur. In secūda sunt cognitiones quibus substantia: corpus, corpus animatum, et animal cognoscuntur non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositę scilicet qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur, totum vniuersale scilicet cum suis partibus: & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratur, & sic de aliis. Cum autem vt ex dictis patet: ordo cognitionum confusarum actualium sit via ad originis priora ceteris, primum cognitum in ordine cognitionis confuse actualis: erit primum cognitum simpliciter & sic cū hic queramus: quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis: nihil aliud dubitamus nisi quid sit primum cognitum in ordine cognitionis confuse actualis. Stat ergo inter nos & Scotum difficultas in hoc: an in ordine cognitionis confuse actualis via originis primum cognitum sit eius: an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij trombete qui hanc questionem mouē do adducit opinionem sancti Thome ex prima parte. q. 85. artic. 3. etenim a fan. tho nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales: de quibus est hic tota questio: sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se. comparauit quo q̄ distinctam actualem superioris distincte virtuali eiusdem. comparauit & confusam virtualem superioris distincte virtuali eiusdē comparauit & confusam actualem distincte actuali eiusdē obiecti vt patet inuenti, & hec de primo.

Q Uo ad Secundum Scotus primo sent. di. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima: cuius singulare efficacius primo mouet sensum. Et probat tribus rationibus. ¶ Pri-



ma est: cause naturales non impedite producunt primo perfectissimum effectum: quem possunt primo producere. patet ista, q̄ agūt sm vltimum potentie sue, sed agentia ad primum actum intellectus sunt cause naturales non impedite. ergo producunt primo perfectissimum effectum: quē possunt primo producere: talis effectus non est nisi conceptus & qualis confusus speciei specialissime. ergo &c. probatur hoc vltimo assumptum: q̄ si tales cōceptus scilicet perfectissimus sit conceptus cōmunionis, sequit q̄ nunq̄ illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissime, tenet cōsequentia: q̄ nunq̄ aliqua potētia potest in effectū perfectiorem suo pfectissimo effectu, cōceptus aūt speciei specialissime est pfectior conceptu cōmunioris: sicut totū sua parte. ¶ Et confirmāt inquit Anto. trōbeta: q̄ficunq̄ sunt aliqua duo naturalis agētia eque approximata passo debite disposito id q̄ est actualis̄ preuenit id q̄ est minus actuale in agēdo erga passum: sed rationes obiectiue speciei specialissime: & cuiuscunq̄ superioris sunt huiusmodi. s. q̄ species specialissima est actualior, ergo species specialissima primo producit effectū suum q̄ genus. ¶ Seda ratio est ista: termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltio actualiter noti via doctrine. patet ista ex Aui. primo metaph. ca. 3. dicēte q̄ metaphysica est vltima ordine doctrine, sed termini illi sunt vniuersalissimi. ergo vniuersaliora non sunt primo nota actualiter.

3.cli me. ¶ Et confirmatur. ait Anto. trombeta: q̄ ordo scientiarū quo ad nos attendit penes ordinē cognoscibilis quo ad nos. si ergo metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiā vltimo noti quo ad nos. ¶ Tertia ratio est ista. si oporteret ante speciei concepti concipere vniuersaliora: tūc supposito sensu in actu & intellectu soluto magnum ipis interuallum accideret anteqū intellectus cognosceret speciem, tenet consequentia, q̄ multa sunt predicata media inter suprēmum & infimum. ¶ Quarto ad idem arguit Anto. trombeta sic. id primo cognoscitur q̄ est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillime abstractibilis, ergo species specialissima primo cognoscitur, probatur maior: q̄ cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligēdum. Minor patet, quia a similioribus facilior est abstractio q̄ a dissimilioribus: individua autem vnius speciei: a quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius. ¶ Quinto id vniuersale primo cognoscitur ab intellectu: cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime fortius mouet sensum: q̄ cuiuscunq̄ superioris singulare. ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet: q̄ nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. ¶ Primo sensus mouetur a singulari. ergo maxime mouetur a maxime singulari (per regulam topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maxime singulare est singulare speciei specialissime: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis: sed etiam natura determinate mō amplius determinabilis per aliam naturam, quod individuis superiorum non conuenit. ergo &c. ¶ Secundo probatur eadem minor sic. singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime est actualius: cum sit perfectius: cum ad alia singularia addat. ergo singulare speciei specialissime fortiꝰ mouet. ¶ Sexto sic: compositius est prius notum: species specialissima est compotior omnibus superioribus, ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus, maior habetur a commentatore primo physi. commento tertio. Minor a Porphyrio dicente q̄ species abundat a genere, & hoc de secundo.

primò topi.

T.c.3.c. 6. de differentia.

Q Uo ad Tertium ponuntur due conclusiones. Prima est: ens concretum quiditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali. ¶ Anteq̄ hec conclusio probetur duo premittam. Primo declarabo quid nominis subiecti conclusionis scilicet quid sit dicere ens concretum quiditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam quod presupponit ipsa conclusio. ¶ Circa primum scito q̄ ens sub triplici cōditione potest terminare actum intellectus. Primo vt habet conditionem istam, que est abstractio totalis (non dico a singularibus) sed a speciebus & a generibus. Secundo modo vt habet conditionem istā que est abstractio formalis similiter a speciebus et generibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen a singularibus. primo modo, ens non est pertinens ad hanc questionem: quia ipsum vt sic est totum vniuersale. nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non vniuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis: & forte adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia nō est separatum aliqua dictarum abstractionum ā quidditate specifica vel generica.

¶ Ad horum pleniorem intelligentiam nota quod sicut est duplex compositio scilicet forme cuꝰ materia, & totius cum partibus: ita duplex est abstractio per intellectum scilicet qua formale abstrahitur a materiali: & qua totū vniuersale abstrahitur a partibus subiectiuis. secundum primā, quātitas abstrahitur a boue & leone. primam vocō abstractionem formalem secūdam vero voco abstractionem totalem. eo quia quod abstrahitur prima abstractione est vt forma eius a quo abstrahitur. Quod vero abstrahitur secūda abstractione est vt totum vniuersale respectu eius a quo abstrahitur. ¶ Differunt autem he due abstractiones quadrupliciter. Primo quia in abstractione formali seorsum vterq̄ conceptus completus habetur: eius scilicet quod abstrahitur: & eius a quo abstrahitur. i. formalis & materialis: ita q̄ conceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo q̄ linea hz cōplere suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem & econuerso, māsensibilis linee habet cōplete suam diffinitionem non includentem aliquid linee: in eo q̄ linea, aliter diffinitiones naturales abstraherentꝰ a materia sensibili nea, aliter diffinitiones naturales abstraherentꝰ a materia sensibili. In abstractione vero totali non remanet seorsum vterq̄ conceptus completus, ita quod alter alterum non includit: sed vnus tantum completus, ita quod alter alterum non includit: sed vnus tantus completus. ita quod alter alterum non includit: sed vnus tantum. eius. s. quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non precedunt se in inuicem conceptꝰ hominis & animalis: sed tantum conceptus animalis non includit conceptum hominis: homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentie est, q̄ illa abstractio fit per considerationem alicuius quod est de ratione inferioris: & per remotionē. i. non considerationem alicuius quod est de ratione illiusmet inferioris: abstrahitur enim animal ab homine per hoc quod intellectus considerat in homine aliā & nō rationale quoꝝ vtrūq̄ est de ratione hominis. Illa aūt abstractio nō fit per cōsiderationē alicuius q̄ sit de illius ratione materie: et p non considerationē alicuius q̄ sit de illius ratione: sed potius fit per separationem eorū que sunt de ratione formalis ab his que sunt de ratione materialis, & econuerso. vt exemplum datum ostendit.

¶ Secundo differunt: quia per abstractionem formalem oꝝtur in eo quod abstrahitur actualitas distinctio & intelligibilitas. In abstractione vero totali oꝝtur in eo quod abstrahitur potentialitatis confusio & minor intelligibilitas. ¶ Tertio differunt: quia in abstractione formali quanto aliquid est abstractius, tanto est notius nature. In abstractione vero totali quanto est abstractius, tanto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est quia abstractio formalis fit per separationem a materialibus potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationem a specificis actualitatibus a quibus ipsa aliquid est abstractius: tanto est potentialius: cum genus, potestate contineat inferiora: & tanto est minus intelligibile cum actus secundū se sit nobilior potentia sexto metaph. tex. commen. ij. T.cō.1.

¶ Quarto differunt: quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientie speculatiue diuersificātur. vt patet sexto metaph. in principio. Abstractio aūt totalis cōmunis est oi scientie. Propter quod (metaphysicalia vt sic) non comparantur ad naturalia per modū totius vtis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia: sicut et mathematicalia: licet ibi gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs: & cōparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas: eo quod eidem potest vtraq̄ abstractio conuenire: tamen inquantum stāt sub consideratione metaphysicali non sunt vniuersalia respectu naturalium sed forme: & naturalia sunt earum materia, et hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoq̄ habet abstractionem formalem quando. s. cum precisione ceterarum rationum generica rum & specificarum accipitur: & quomodo quādoq̄ habet abstractionē totalem, quando. s. vt totum vniuersale potestate includens cetera genera & species cōsideratur. Patere etiā potest q̄ nunc intendimus quomodo ens sit concretum quidditati sensibili. cum. s. neutra illarum abstractionū fulcitur: sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absq̄ aliqua separatione inspicitur: & sic est manifestum quid significetur nomine entis cōcreti qu. addit ati sensibili. ¶ Id vero quod presupponit conclusio est ens posse cognosci cognitione actuali confusa: quod Scotiste negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa. sed distincta tantum. ¶ Et probant sic. Id quod habet conceptum simpliciter simplicem non potest cognosci cognitione confusa actuali: ens habet conceptum simplicem. ergo. Maior patet ex eo q̄ cognitio confusa actualis fit cum intellectus fertur in ob-

Universidad de Deusto
Biblioteca



sectum fm id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resolue-re in partes rationis illius obiecti. Jn id autem qđ habet conce-ptum simpliciter simplicē non contingit intellectum ferri secundū aliquid z fm aliquid non: aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet: quia cōceptus entis est irresolubilis. Ut autē videa-tur q conclusio non presupponat aliquod falsum: z pateat insuffi-cientia huius rationis. Aduertas q sicut de ratione cognitionis distincte actualis non est q obiectum cognoscatur per resolutionē in partes rationis: vt patet, cum distincte cognoscitur ens: ista ratio stat in hoc q obiectum penetretur ab intellectu secūdum oē quod actualiter in illo inuenitur: siue hoc fiat per resolutionem ob iecti in partes rationis: siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis: ita nō est de ratione cognitionis confuse actualis q intellectus in-telligat obiectum secundum aliquid: z secundum aliquid ignoret: sed sufficit q intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter: z nō penetret eius actualitatem. ita q in hoc stat ratio cognitionis con fuse actualis q intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo est non penetrando ipsum. Siue autem hoc contin gat ex eo quod obiectum est resolubile in plures conceptus: siue ex alio per accidens: hoc se hz ad cognitionem confusam actua-lem: z sic ratio Scoti assumit maiorem fallam: z probationem pec-cantem fallam consequentis ab inferiori ad suum superius negati ue: a negatiua vnius modi cognitionis confuse ad negatiuam om nis modi. ¶ Et qđ ita sit: z quod ens: z quodlibet simpliciter sim-plex possit cognosci cognitione confusa actuali probo sic. Quando cunq intellectus fertur in ens actualiter ipsum concipiendo: z ne-sciendo separare ens a substantia z accidente habet de ente cogni-tionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi: ergo ꝛc. maior sic manifestatur: quia cuz intellectus actualiter fertur in ens: z tamen nescit separare propriam eius ra-tionem a rationibus propriis substantie z accidentis, aut habet co gnitionē cōfusam: aut distinctam: aut nō distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distincte est scire illius obiecti differen-tiam ab aliis. ergo confusam: z cum positum sit quod sit cognitio actualis, sequitur quod sit cognitio confusa actualis. Minorem ex perientia docet: videmus enim multos per plures annos exercita tos in studijs adhuc nescire distinguere rationem propriam entis a substantia z accidente: quos nescire habere cōceptum actualem entis fatuum est dicere z contra sensum, considerant enim ens fm id quod actualiter in se habet z totum attingunt: sed quia non tota liter comprehendunt: ideo nescitur ipsum ab aliis separare: z restat igitur presuppositum in nostra conclusione solidum, z falsum esse quod ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. ¶ Hunc superest probare conclusionem quam habeo quo ad primam par tem a. s. Tho. z Ant. dicentibus quod ens est id quod intellectui nostro primo imprimitur. probatur ergo sic conclusio. ex ceptus imperfectissimus omnium est primus via ouginis: sed conceptus ergo est primus via ouginis: maior patet: quia imperfectiora sunt T.c.15. priora via generationis. ix. meta. text. cō. 15. Minor etiā in est de se euidens: quia omnis alius conceptus cum addat ad entis concep tum est perfectior illo, sicut totum sua parte. ¶ Respondet Ari-sto. ro. 2 q perfectio conceptus est dupler. perfectio obiectalis z perfectio euidentie. ille conceptus est perfectior obiectalis qui T.c.2. habet obiectum perfectius positiue: ille autem est perfectior euidē ter qui habet obiectum pauciora includens ex Aristo. (in prohe. meta.) Unde si in argumento fit sermo de perfectione obiectali ma ior est falsa z minor vera. si de perfectione euidentie maior est vera z minor falsa. ¶ Contra. z probo quod minor sit vera de perfectio-ne euidentie loquendo: ita quod conceptus actualis confusus en-tis sit imperfectissimus quo ad euidētiam. Ille conceptus est om nium ineuidentissimus sub quo intellectus positus magis remo-tus est a cognitione aliorum omnium q̄ sub quocūq alio concep-tu. conceptus actualis confusus entis est huiusmodi scilicet qđ intellectus habens ipsum magis distat ab aliorum cognitione q̄ habens quemcūq alium conceptum. ergo conceptus actualis cō fusus entis est ineuidentissimus omnium. maior patet ex eo quod euidentia conceptus cum sit propria perfectio intellectus, quan to maior est: tanto intellectum magis propinquum reddit ad alio-rum cognitionem. presertim cum intellectus ex euidentibus ad in euidentia nanq aliter procedat. Minor vero probatur sic. quando-cūq sunt aliqui duo conceptus quorum vnus actualiter alterum includit. z non econuerso. Intellectus habens illum qui actualiter includit alterum est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum q̄ econuerso. modo cōceptus entis ita se habet ad alios q ipse alios non includit. alij vero actualiter ipsum includūt. ergo intellectus habens conceptum entis magis distat ab aliorum co gnitione q̄ habens quēcūq alium conceptum. ¶ Et confirma-tur per Sco. dicentem q pars rationis actualiter intellecte est ra-tio prorima intellectui, adeo vt proximus esse non possit. Illud autem quod adducitur ex prohe. m. phy. quod euidentia atten-ditur penes obiectum pauciora actu includens, ad propositum nō est: quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis. sermo autem noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus: ex talibus esse euidentibus z certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia et in certa. ¶ Secundo probatur eadem conclusio sic. cognitio primo rum principiorum est prima cognitio complexa. ergo cognitio en-tis est prima cognitio incomplexa. antecedens patet ex eo qđ co-gnitio que est a natura debet precedere eam que est ex industria: z ex eo quod in omnium sunt notitia etiam in puericia. z ex eo qđ p supponuntur ad quodlibet discere. vt habetur primo poster. conse quentia vero probatur, quia cum ens sit terminus ille ex quo con ficitur principium primum. si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij ꝛc. ¶ Contra ipsam positionem Sco- T.cō.5
ti arguitur: species specialissima non est obiectum confusissimum simpliciter. ergo cognitio eius actualis confusa non est prima sim plicium: z consequenter ipsa non est primum cognitum. consequen tia tenet ex positione aduersa dicente, q ideo species specialissima est primum cognitum: quia est confusissima. Antecedens probat sic. genus est confusius specie. ergo ipsa non est confusissima. con sequentia illorum est nota. antecedens probatur, quod plura con tinet est confusius. genus plura continet q̄ species: ergo ens con-tinet plura q̄ homo. ergo ꝛc. ¶ Respondent q continentia est du-plex quedam actualis, quedam potentialis: z q id est cōfusius qđ plura continet actualiter non potentialiter, modo genus continet plura in potentia: species autem in actu, z ideo species est cōfusior. ¶ Contra. confusius est quod continet plura sine ordine q̄ quod continet plura cum ordine. sed continens actualiter continet plu-ra ordinate, species enim ordinate continet partes diffinitiuas: cō tinens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo contines plura potentialiter est confusius. ¶ Respondet Anto. ro. ibeta q c. de bo
genus continet species ordinate z non sine ordine. eo quod non re ferētia.
spicit eas nisi mediis differentijs ordinatis, non innatus: eo quod non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas q̄s absq ordine continet. vt probatum est. ¶ Aduertas hic quod confusio non sequitur cōtinentiam plurium (vt Scotiste fingūt.) sic. n. vniuersum esset maxime cōfusum: sed cōtinent iam plurium sine ordine. vnde p uerbum est, vbi pluralitas sine ordine ibi cōfusio ꝛc.

**Secunda** Conclusio est ista inter conceptus actuales cōfusos predicatoriz quidditatiorum nō est essentialis ordo ouginis. probatur sic. quandocunq sunt aliqui cō ceptus essentialiter ordinati ordine ouginis, impossibile est extre-mos generari non genitis intermedijs. ista patet de se. alioquin nō esset ordo essentialis ouginis inter illos: sed de facto habemus conceptus confusos actuales extremorum absq intermediorum conceptibus. ergo non est inter eos essentialis ordo ouginis. mino rem experientia declarat. experimur nanq nos concipere homi-nem z substantiam. z tamen intermedia ignoramus non solum di stincte sed confuse. caremus enim conceptibus propijs eorum q̄ bus actualiter in ipsa dirigatur intellectus actus. z non solum igno ramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hec ratio con uincit me: ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus sco[illegible]tarum dicentium q est ordo essentialis inter conceptus confusos. nō enī possunt soluere hanc rationem. ¶ Sed immediate cōtra hec obji citur sic. inter conceptus confusos actuales superioris z inferio-ris non est ordo essentialis ouginis. ergo ita potest primo genera-ri conceptus speciei specialissime sicut e contra: quod est contra pri mam conclusionem. tenet consequentia: quia ordo non essentialis nō est necessarius: z variari potest. ¶ Ad hoc dico negando con sequentiam. licet enim non sit ordo essentialis inter omnes cōcep tus confusos: est tamen talis ordo inter conceptus entis z quem cūq alium. Nec hoc est voluntarium. eo q conceptus entis est q-



dam forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corpore-itatis est forma generalissima ipsius materie, vnde sicut inter for-mam corporeitatis z alias est ordo essentialis, nō aūt inter alias formas inter se, ita inter conceptū entis z alios nō aūt inter alios inter se, potest em̄ post cōcep. ens q̄cūq aliud concipi: siue substāna, siue accidens: siue species: siue genus, est etiam conce-ptus entis quasi naturalis ipsi intellectui: sicut z cognitio primi principij: statim em̄ presentatum ens ab omnibus cognoscitur, et ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter sicut vniuersaliter, actus naturalis precedit ceteros qui penitus ab extra sunt: nō est aūt similis ratio de aliis conceptibus inter se: z hec de tertio.

1.q.85, ar.3.c. **Quo ad** Quartū, qr Anto. rōbeta impugnat quedā dicta. s. Boc. in prima parte. qō. 85. ar. 3. vbi tradit ordinē intellectualis cognitionis fm viā peripateticam. ideo ad-duco eius impugnationes z soluo. Quinq aūt sunt dicta contra que arguit, primum est, intellectus est vniuersalium et prius ma-gis vniuersalium, secundum intellectus noster procedit de poten tia ad actū, tertium notitia rerū in vniuersali est notitia incomple ta, quartum notitia in vniuersali est notitia fm quid z in potentia, quintū sensus exiēs de potēia ad actū prius cōmunius q̄s minus cōmune cognoscit. ¶ Cōtra primū arguit sic. s. Tho. tenet q̄ cq quid est in re z ex natura rei sit singulare, addo huic aliā proposi tionē. f. illud qđ precedit actū intelligēdi est reale: nunc sic, quicqd est in re est singulare, cequid prima intellectiōe intelligit est in re, ergo cequid prima intellectione intelligit est singulare, ergo nō potest intelligere magis vniuersaliter, maior est. s. Tho. Minor ex scō supposito patet: qđ quadrupliciter probat. Tum q ens ra tionis est posterius actu collationis intellectus. Tū q tale obie-ctū est causa entis realis. f. primi actus intelligendi. Tum q talis primus actus refert ad obiectū relatione reali que non est nisi ad terminum realem. Tum q talis primus actus dependet ab obie-cto: vt a mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis. ¶ Ad hec respōsio q maior potest habere duplicem sensum. Pri-mus est q cequid est in re est singulare. i. quicqd est in re est singu laritas, z sic est falsa. est em̄ in forte nō solū singularitas: sed huma nitas z aialitas. Scōs sensus est, quicquid est in re est singulare. i. quicqd est in re habet esse singularizatum, et hoc modo est apud peripateticos veritissima, vnde argumentū si debet esse tribus ter minis maior est falsa in primo sensu. In secūdo aūt concedit totū argumentū. ens siquidē primo cognitū nō habet esse reale nisi in singularibus. Que aūt addit quantū veritatē habeant infra pate-bit. ¶ Cōtra secundū dictū. f. intellectus nr procedit de potentia ad actū arguit sic. Ista ꝓpositio assumit a. s. Tho. ad probandū illā cōclusionē. f. magis vniuersale prius intelligit: aut ista ꝓposi-tio cōcludit ruīnā ad propositū: aut ipsa est simpliciter falsa. Mi: si intelligit q intellectus prius intelligat aliqđ in potēia q̄s in actu: ipsa est vera, sed nō ad propositū, concedo em̄ q intellectus prius intelligit speciē specialissimā in potentia q̄s in actu: sed hoc nō ha benit q primo genus q̄s speciē intelligat. Si aūt intelligat q intel lectus procedit de potentia ad actū. i. de notitia imperfecta ad p-fectā: ipsa non est vniuersaliter vera, vt patet cū procedit a notitia premissarū ad cōclusiones: z a notitia cause ad effectus notitiā, z p hoc patet etiā illud esse falsum. f. q intellectus prius quenit ad actū impfectum q̄s perfectū, nam aer illuminatus nō prius impfe cte: deinde pfecte illuminat a sole, similiter intellectus primo reci pit actū q̄s habitum: z tū actus est pfectior habitu, vnde ad hoc q propositio sit vera oportet probare ordinē essentialē actus incōple ti ad actū completū. ¶ Ad hoc respōdeo q. s. Tho. intelligit illā propositionē neutro illorū modorū precise: sed hoc modo, intelle-ctus exiēs de potentia ad actū vltimate perfectū transiturus per
T.c.58 T.c.15 multos actus medios prius pervenit ad actum imperfectum q̄s perfectum, z habet ista propositio. z octauo phy. text. cō. 58, z no no metaphy. textu comment. 15. z in libro secundo de partibus animalium, q priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo maiore subsumat minor. f. intellectus noster est exiens de potentia ad actum vltimate perfectum, puta cognitionem distin ctam speciei specialissime transiturus per multos actus interme-dios. ergo prius pervenit ad actum imperfectum q̄s perfectū. mi-nor est euidens: eo q cognitiones generū ab omnibus concedun tur actus intermedij, z sic ratio concludit q prius magis vniuer sale q̄s minus vniuersale distincte cognoscamus: quod in gē debat beatus Tho. sed ille deceptus est qz credidit. s. Tho. loqui de co gnitionibus confusis actualibus cum (sicut supra dictū est) loqua tur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei: z distincta eius dem z generis, cognitio est distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis z specierum: eo q cōfuse in illa species z generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur cōtra hāc propositionem. intellectus procedit de notitia imperfecta ad per fectam, dico q hec propositio est vera vniuersalissime si intelligā-tur. ¶ Pro cuius intellectu z omnium instantiarum solutione ad uerte primo q processus nature z intellectus est duplex: alter fm ordinem generationis tantum: alter fm ordinem generationis z causalitatis effectiue vel finalis. Primus processus est qñ inter terminos z media non cadit nisi prioritas z posterioritas in ge-nerationem. Secundus est qñ vltra istam priorit atem inuenitur in illo quod est prius etiam priorias cause effectiue vel finalis. ¶ Secundo aduerte q aliquid est perfectius altero dupliciter. f. simpliciter vel fm quid. stat enim q aliqđ sit simpliciter, idest fm suam naturam altero perfectius: quod tamen fm aliquam condi tionem est imperfectius illo: sicut substantia materialis est simpli citer perfectior accidente: quo tamen est imperfectior fm quid in-quantum actuatur per illud. Dicit ergo q tam natura q̄s intelle-ctus in processu generationis tantum semper procedit de imperfe cto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo q ordo generationis attenditur penes genus cause materialis: sicut animal prius ge neratur q̄s homo (vt dicitur in libro de animalibus). In processu autem secundo proceditur de imperfecto non simpliciter: sed fm quid ad perfectius fm quid, sicut substātia est prior generatione accidente: z vltra hoc est prior causalitate finali. eo q est finis eius z quandoq agens: constat autem ipsam esse fm quid imperfectio rem accidente inchoatum est in potentia respectu eius: z causalitatē materialem participat. ¶ Ad primam igitur instātiarum dicitur q premisse non sunt priores conclusione via generationis tantum: sed etiam ordine causalitatis effectiue (vt dicitur secūdo phy. tex. comment. 31.) In alia litera: vt testatur ibi san. Tho. z colligi po- T.c.31.
test ex primo posteriorum, z ideo sufficit q notitia earum sit imper fectior fm quid, vnde etiam in genere cause materialis collocan-tur. secundo phy. ibidem, z quinto metaphy. tex. com. 32. Idem T.c.31.
dico ad secundam de processu notitie cause ad effectum. De aere T.cō.3
illuminato non est ad propositum: q illuminatio non est successi illuminato non est ad propositum: q illuminatio non est successi-va. cōceptus vero generis z speciei sibi succedūt. Falsum quoq est q actus precedens habitum sit simpliciter habitu perfectior: licet hoc sit verum de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo ethi. talis autem est posterior habitu. Ordo quoq essentialis con ceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem, vnde non oportebit aliter laborare. ¶ Contra tertium scilicet q notitia in vniuersali est notitia incō-pleta. argnit sic. demonstratio vniuersalis est potior demōstratio-ne particulari, ergo notitia in vniuersali que acquiritur per demō strationem vniuersalem est potior notitia particulari. ¶ Ad hec dico q argumentum peccat per fallaciam equiuoca-tionis illius termini vniuersale. Aristo. enim vocat demonstratio-nem vniuersalem illam qua passio de suo proprio subiecto scitur, z hoc tam in passionibus genericis q̄s specificis. et vult dicere q potior est notitia illa quam acquirimus per demonstrationem de-monstrantem passionem de suo subiecto primo q̄s illa, que fit per demonstrationem qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus q cognoscere hominē in ani-mali est cognoscere hominem imperfectius q̄s cognoscere homi-nem in seipso: z hanc vocamus cognitionem in vniuersali. Mani-festum igitur est omni habenti ingenium q nostra dicta Aristo. non repugnant. Aliud est enim dicere, a. cognoscitur in vniuersa-li: z. a. demonstratur demonstratione vniuersali. primo modo. a. nō cognoscitur in semetipso: sed in suo superiori, secundo modo. a. in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

¶ Contra quartum scilicet notitiam in vniuersali est notitia secū-dum quid z in potentia: propterea quod in ipso vniuersali intelli-guntur particularia sub quadam cōfusione. ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra. illa probatio nulla est que procedit fm fallaciam equi-uocationis: ista est huiusmodi, ergo ꝛc. Declaratur minor: q aliud est loqui de notitia actuali obiecti: z aliud de notitia virtuali eorū que in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particula-rium in vniuersali sit confusa: tamen notitia actualis ipsius vni-uersalis est distincta: z quia ab his que actualiter confunduntur in obiecto attenditur confusio notitie cum notitia specificetur ab obiecto: z his que sunt intermixta non debet dici notitia confusa sed distincta.

¶ Ad hec dico q iste non intelligit. s. Tho. qui vult q notitia di-stincta animalis vt est totum diffinibile sit notitia confusa anima-

Universidad de Deusto
Biblioteca



lis vt est totum vniuersale: et cõsequenter notitia confusa specierũ: et ideo non accidit equiuocatio. Fatemur esse q̃ notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, et non in suas species est notitia cõfusa animalis: vt totũ vniuersale est: et non solũ 1.q.85. ar.3. speciei um eius vt expresse dicit ibi san. Th. vnde contingit animal simul esse notum distincte et confuse diuersimode: vt supra dictum est. Nec oportet q̃ sit iste due notitie simul inueniantur sint eedem: cum etiam separentur. puta cum et actualiter et virtualiter animal distincte cognoscatur. Quod autem addit q̃ talis notitia non debet dici confusa: falsum esse ostenditur: et eo q̃ minor est confusio actualis q̃ potentialis. Quod vltimo additur: q̃ notitia specificatur ab obiecto et eius intrinsecis ad propositum nõ est: confusio est et distinctio nõ sunt species cognitionum: alioquin cognitio confusa et distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei: et sic notitia non specificaretur ab obiecto. vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito. ¶ Contra quintũ. f. q̃ sensus exẽs de potentia ad actum prius communius q̃ minus commune cognoscit. arguitur sic: sensus non cognoscit nisi singulare. ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicas sensum non cognoscere magis commune in se: sed precognoscere singulare magis communius. ¶ Contra. aut cognoscit singulare magis communius: ita q̃ singularitas est ratio cognoscendi: aut ita q̃ natura communis sit ratio cognoscendi. primum non est dicendum vt de se patet: nec secundum potest dici a thomistis: quia hoc ideo esset quia natura illa esset ratio mouendi sensum. ¶ Cõtra quod arguitur sic. illud non est ratio mouẽdi quod est idem re: et ratione ei cui repugnat ratio mouendi: sed natura communis est eadem re et ratione singularitati cui repugnat ratio mouendi. ergo ꝛc. probatur minor: quia natura et singulare non distinguuntur realiter: non ex natura rei apud te nec ratione. quod probo: quia distinctio rationis sequitur actum intellectus. in illo autez prius nullus actus est intellectus. Et confirmatur: quia actus realis non dependet ab ente rationis: sed sensatio est actus realis: ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habens in se distinctionem rationis est ens rationis vel aggregatum ex ente reali et rationis. ergo ꝛc. ¶ Et confirmatur ratio principalis sic. quecunq̃ sunt indistincta omnino secundum rem si vnum terminat ad aliquam actionem realem et reliquum terminabit eandem: sed natura magis communis et minus cõmunis sunt huiusmodi: ergo ꝛc. hoc supposita debita approximatione ad sensum. ¶ Confirmatur secundo: id est sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat: sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissime posita debita distantia. ergo ꝛc. minor probatur: species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione qua imprimitur sensui: sed imprimitur ab obiecto sub ratione nature specifice. Tum quia est actualior et perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adequate secundum rationem sibi essentialius competentem: ergo magis repsentat ipsum ratione que sibi essentialius et perfectius competit: q̃ sub ea ratione que sibi remote et minus principaliter competit.

¶ Ad hec respondetur quod responsio ibi recitata est bona et recta est. Ad impugnationem dico q̃ natura talis pura color non natura communis. f. color communis est ratio mouendi. Ad impro- 1.q.3.articu.3. bationem: negatur minor pro vtraq̃ sui parte: nam apud san. Th. in prima parte. q. iij. ar. iij. in rebus materialibus nature: et singularitas distinguuntur realiter: et distinctio rationis licet actualiter sit post sensationem: fundamentaliter tamen precedit ipsam: et hoc sufficit. ¶ Ad confirmationem dicitur primo: quod obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter non est ens rationis: nec aggregatum ex ente reali et ente rationis. Distinctio est rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secundo quod sensatio non causatur a distinctione nature: sed a natura ipsa habente talem conditionem: et ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit. non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet: sed hic color inquantum color de cuius ratione: nec distinctio: nec adunatio est. ¶ Ad aliam confirmationem dicitur quod maior est falsa quo ad actiones nihil reales ponentes in suis terminis quales sunt actiones immanẽtes. possum enim intelligere dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. ¶ Ad alias confirmationes premitto quod non dicit. d. Th. quod semper sensus primo cognoscat magis commune q̃ minus commune (verba enim sua sunt ista) et quia sensus exit de potẽtia ad actum sicut et intellectus. idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum nouimus magis commune q̃ minus commune: et secundum locum et secundum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi quod sensus primo secundum locum et tempus cognoscit singulare magis communis et non habetur quod semper ita fit: vnde argumenta illa non sunt cõtra san. Tho. licet non concludant. falsum enim est quod species sensibilis primo representet singulare speciei specialissime: et eius. p. dicto sal sa est scilicet quod species sensibilis vt primo impressa a natura specifica. nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus. nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima: vt patet discurrendo. propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo quod color. tum et non ab ipso: in eo q̃ est album vel nigrum. Nec obstat quod albedo sit actualior: color quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentie. Nec est verum quod assumit scilicet quod essentialius insit sensibili natura specialissima q̃ natura generis. imo huic visibili vt sic essentialior est color q̃ albedo siue nigredo. quod patet ex hoc quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet non autez Ad pri. mum. econuerso. et hec de quarto.

**Quo ad** Primum respondetur ordinate argumentis factis: et ad primum negatur illud vltimo assumptũ scilicet quod perfectissimus effectus quem possunt primo producere agentia ad intellectionem sit conceptus specificus. Dico est quod perfectissimus quem pro tunc possunt est conceptus entis: tamen nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur: quia sic nunq̃ produceretur conceptus specificus: non valet consequẽtia. Ad cuius probationem dicitur quod nulla virtus potest imperfectionem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter: quelibet tamen virtus potest in effectum perfectionem suo perfectissimo effectu in quem potest pro aliquo puncto: quia ille non est perfectissimus nisi secundum quid. Exemplum. virtus generatiua leonis non potest in perfectionem effectum q̃ sit leo: quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter: potest tamen in effectum perfectiorem illo: quem producit in principio actionis: quia tamen effectus fuit perfectissimus: quem pro tunc posset. p. ducere.

¶ Ad confirmationem dicitur q̃ minor est falsa. nam intellectus existens in pura potentia non est eque dispositus ad conceptũ specificum sicut entis. non per positionem alicuius contrarie dispositionis: sed propter ordinem conceptus generalissimi ad spãles: sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata non est eque disposita ad formas specificas et ad formam corporeitatis: sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinẽ forme generalis ad spãles. propter quod consueuit dici quod est indispositus primatiue et non contrarie. ¶ Ad secundum patet respõsio ex dictis: nam termini metaphysicales, vt sic, non ponuntur a nobis primo cognosci. sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus q̃ significatũ huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum. ¶ Ad tertium dico q̃ non oportet in qualibet formatione conceptus specifici semper figillatim preformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Ulterius dicitur: q̃ cum apud nos non potantum tẽpus intersit. ¶ Ad quartum dicitur, q̃ species specialissima nõ est facilioris abstractionis q̃ ens loquendo de abstractione ad propositum requisita: sicut enim ad conceptũ confusum speciei specialissime requiritur et sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis scilicet separatio a singularibus: altera per actum intellectus possibilis scilicet actualiter intueri speciem: et non actualiter intueri genus. ita ad conceptum confusum actualem entis duplex abstractio est necessaria. prima est a particularibus: que quidem fit cum species quecunq̃ abstrahitur ab intellectu agente. altera fit ab intellectu possibili: per hoc quod in quidditate quacunq̃ sibi primo presentata actualiter, primo concipit ens non concipiendo actualiter cetera que in illo sunt: vnde tanta et tã facilis est abstractio illa entis q̃ facilis est abstractio speciei spãlissime. imo abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter concipere prius sine posterius q̃ econuerso. ex quo patet quod abstractio illa de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam. ¶ Ad quintum dico. quod minor est falsa. et ad eius probationem negatur consequentia: eo quod sensus non mouetur a singulari in eo quod singulare. ille enim modus arguendi secundum regulam topicam non tenet nisi cum predicatum cadit subiecto secundum quod ipsum: vt habes a san. tho. in tertio contra Gentiles. cap. 139. quod in proposito non reperitur. non enim hic color inquantum hic mouet visum: sed inquantũ color. ¶ Ad aliam probationem dicitur: quod maior assumpta nõ

Ad secundũ. Tertiũ. Tertio contra Gẽtiles. cap. 139. quintum.



est vera vniuersaliter: eo q̃ color ratum magis mouet visum q̃ hoc nigrum: qa a remotionibus mouet. Agens namq̃ corporale q̃to. in remotius agit tanto fortius videtur. ¶ Secundo dicitur q̃ fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, q̃ vnũ actualius et perfectius: et qa omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur a singularibus entis q̃ a singularibus huius speciei, et cũ intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicit secũ. 1.8.27 Lec.1. do posteriorum (et in proemio metaphy.) ideo prius cognoscit ens q̃ species. et pm hoc dicitur ad argumentum q̃ maior est vera ceteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas: sicut in proposito accidit: preponderans inuenitur multo enim plura singularia entis preponderant paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines nõ nimis fortes q̃ decem fortes. ¶ Ad tertiũ Tertiũ. dicitur: q̃ maior simpliciter est falsa. Ad auctoritatem philosophi dicitur primo q̃ ter. Commentatorus est corruptus. debet enim legi confusa et non composita. Dicitur secundo vt saluemus commentatorem q̃ compositum est notius suis componentibus: vt sic, non autem absolute. vnde prius confuse cognosco hominem q̃ partes eius diffinitiuas vt sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas minoris auctoritate Auicen. approbate.

**Deinde** Reddit auditores attentos dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine essentie et entis significetur: et quomodo in diuersis diuersimode inueniatur: et quomodo se habeant ad intentiones logicas. Horũ enim difficultas non modica est. vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur, sunt enim maxime vniuersalia que sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo meta. In pro mio.

**Circa** Hãc particulam nota q̃ sicut quid rei est quidditas rei: ita quid nominis est quidditas nominis, nomen autem cum essentialiter sit nota earum, que sunt obiectiue in anima passionum (ex primo perihermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc q̃ est signum alicuius rei intellecte seu cogitate: Cap.1. signum autem vt sic: relatiuum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud q̃ cognoscere ad quid tale nomẽ habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autẽ cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, p essentialia, per nuncupatiua aliisq̃ modis, sicut a greco queremus nobis (quid nominis antropos) si digito ostẽdatur homo tãz percipimus quid nominis: et similiter de aliis. Interrogantibus vero quid rei oportet assignare id quod conuenit rei significate in primo modo perfectius adequate. Et hec est essentialis differentia inter quid nominis et quid rei scilicet q̃ quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei vero est rei relate seu significate essentia. et ex hac differentia sequuntur omnes alie que dicit sollent. pura q̃ quid nominis sit non entium complexorum: per accidentalia: per communia: per extranea. quid rei vero est entium incomplexorum per propria et essentialia. relatiũ enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura et completa: et declarari p accidentalia. et huiusmodi. essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incompleris.

¶ Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, et ex posterioribus deuenire in priora: vt a facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentie procedendum est.

¶ In hac tertia parte proemij reddit auditores dociles ordinem dicendorum proponẽs tali conclusione, ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic. ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositus: et essentia velut simplex. ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secundo sic. ex posterioribus in priora procedendum est, sed ens est posterius essentia. ergo ab ente ad esse: nam precedendũ est. Maior vtriusq̃ ratiõis probatur: qa ex facilioribus est inchoãdum, composita autem et posteriora sunt facilioza nobis simplicibus. ¶ Circa minorẽ prime rationis nota q̃ ens vt infra dicetur ca.1. in principio. significat id quod habet esse. id autem quod habet esse comprehẽdit in se essentiam, essentia vero significat id quod importat diffinitio vt dicetur que non dicit esse vel nõ esse. ex primo posteriorũ. Lec.25 ens ergo ita se habet ad essentiam: q̃ complectitur in se vtrumq̃: essentiam scilicet et esse. essentia vero alterum tantum: et ideo ens appellatur compositum respectu essentie. ¶ Circa maiorem secũde rationis scito q̃ quando dicimus ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus pm naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora nature. vt dicitur primo physi. tex. cõ. 2. Minor secunde rationis probatur ex eo q̃ compositum est posterius componentibus: et ens (vt dictũ est) cõpositum est respectu essentie. Capitulum j. Lec.cõ.2

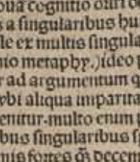

Liendum est q̃ sicut in quinto metaphysice philosophus dicit ens per se dicitur vnpliciter. Vno modo quod significat propositionum veritatem. Horum autẽ differentia est: qa secundo modo potest dici ens omne illud de quo affirmatiua propositio formari potest etiam si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes et negationes entia dicuntur, dicimus enim q̃ affirmatio est opposita negatiõi: et q̃ cecitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens: nisi qõ in re aliquid ponat. Unde primo modo cecitas et huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur essentie nõ sumitur ab ente secundo modo dicto (aliqua enim dicuntur hoc modo entia que essentiam non habent: vt patet in priuationibus) sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Ens de Commen. in eodem loco dicit ens primo modo dictũ est quod significat substantiam rei. Lec.cõ.14. Lec.cõ.14. et me.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarũ prima declarat quid nosse entis et essentie significet. In secũda vero quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur. pars prima vnico absoluit capitulo. pars secũda sex. et sic totũ integrant tractatũ capitula septẽ. Quorũ primum qõ pie manibus habemus tres partes cõtinet. in prima declarat qd nosse entis significet, in secũda qd nomine essentie, in tertia differentia nomis ipsius essentie designatur. Primũ tali diuisione declarat. ens p se dupliciter dicit. vno modo vt diuidit per decẽ genera. alio modo vt significat veritatẽ propositionũ: quẽadmodũ dicit Arist. quinto metaphysi. tex. cõ. 14. Dicit ens p se ad differentiã entis p accidens aggregati ex rebus diuersorum generũ. vt homo albus de quo habes quinto metaphy. tex. cõ. 13. Et innuit q̃ tripliciter differũt ens primo modo et ens secũdo modo. Primo qa ens primo modo p̃dicat non nisi de rebus existentibus in decẽ generibus. ens aũt secũdo modo p̃dicat de oĩ eo qõ potest esse subiectũ propositionis affirmatiue. Secõ differũt: qa ens primo modo est illud cõpositũ de quo supra diximus qõd aliqualiter cõplectit in se essentiã et esse. ens aũt secõ modo nõ est huiusmodi: qm aliqd est hoc modo ens (pura negatio aut chimera) qõ non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differẽtia q̃ ab ente primo modo tanq̃ composito notioi essentie nomẽ sumitur, non autem secundo modo.

**Circa** Primam differentiã aduerte primo q̃ veritas propositionis q̃ est entis secõ modo significati, nihil aliud est q̃ cõpositio facta in secõa operatione intellectus obiecto cõformis, verbi gratia, fortes est cecus. ly est non significat inherentiã cecitatis in forte: eo q̃ cecitas omni inherentia caret, cũ inherere realiũ accidentiũ sit: sed significat cõpositionẽ factam ab intellectu adequate seipsum p illã obiecto, forti. f. carente virtute visiua, vnde quinto metaphy. in alia litera dicitur: q̃ ens significans veritatem propositionis significat q̃n propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur. t.cõ.14 c.1.q.2. ifi.c.4. et medium.

**Aduerte** Secundo q̃ licet nullo intellectu considerante fortes sit cecus, et per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cecus: tamen cecitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in forte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, fortem esse cecum: vtsic, non est fortem habere aliquod esse substantiale, vt patet: nec accidentale: quia fortes sit cecus sola absentia visiue virtutis: que nihil supra fortem addit: vnde cecitas nullum esse omnino ponit in forte: sic per hoc quod absq̃ omni consideratione intellectus virtus visiua forti non inest: oportet fortem nullo intellectu considerante esse cecum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non recte inspicitur quod esse cecum non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exemplum, nauis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale: aut accidentale: ponit in naue, vnde nauem esse si-

Universidad de Deusto
Biblioteca



ne gubernatore extra animam: non est esse aliquod: sed non esse gubernatum. Acquiunt autem e esse ꝛ fiunt entia priuationes ꝛ negationes: ex hoc quod intellectus intelligens priuationes per habitus: ꝛ negationes per affirmationes format in seipso rei carentia aliquo modo idolum quoddam. Verbi gratia. cum intellectus formiat in se idolum quoddam nauis gubernatore carentis: quod est ipsa propositio mentalis. nauis est sine gubernatore: non presentia gubernatoris que extra animam nihil ponit in anima fit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquē. ꝛ cum hoc esse sit in anima ꝛ nullum aliud esse habeat: consequens est quod negatione huiusmodi ꝛ priuationes non sint entia nisi in anima obiectiue. ꝛ sic earum esse nihil aliud est ꝙ intelligi: quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

**Circa** Et iam differentiam aduertendum est quod cū nomina sint signa conceptuum: secundum ordinem concipiendi est ꝛ ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanꝙ a composito nobis notior est essentie notitia sumpsimus: sic essentie nōmen ab ente originem habet.

¶ Et quia (vt dictum est) ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera: oportet quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis per quas diuersa entia in diuersis generibus ꝛ speciebus collocantur: sicut humanitas est essentia hominis: ꝛ sic de aliis.

¶ In hac secunda particula declaratur quid nomine essentie importetur. tali conclusione. essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationē insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existētibus: ita essentia (cum ab illo sumatur) significat aliquod commune omnibus generibus ꝛ speciebus: ꝛ sicut ens significat id quod est in quolibet genere ꝛ qualibet specie: ita essentia oportet quod significet id quo aliquid est in quocunꝙ genere ꝛ quauis specie. habent enim se ens ꝛ essentia vt quod ꝛ quo. cum autem nature rerum sint ille quibus res reponuntur in generibus ꝛ speciebus: sequitur qō essentia significat aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens predicatur de homine bone ꝛ similibus q̄ sunt in ḡnibus: ita essentia p̄dicatur de humanitate ꝛ bonitate q bus in generibus reponunt: per nomē ergo essentie intelligitur natura rei sicut per nomē entis id qō habet naturam illam. ¶ Co. 11.

**Circa** Hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens ꝛ essentia significent immediate ipsa predicamenta seu naturas eorū an mediate. In hac dubitatione tria agā. Primo declarabitur titulus questionis. secūdo adducetur opinio Scoti ꝛ impugnabit. tertio ponetur opinio sancti tho. ¶ Pro primo sciro quod significare mediate in proposito est significare aliqd mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediante (scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominē nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediate est significare aliquid non per aliquam naturam seu realitatē superiorem. sed per seipsam primo: sicut animal significat gradum sensitiuum seu realitatem sensituam immediate: vt patet. Verterur ergo in dubium hoc. an ens significet aliquē gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem a naturis predicamentalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus ꝛ sic mediatē significet predicamenta an immediate significet ipsas naturas predicamentales. hec de primo.

**Quo ad** Secundum Sco. vt colligitur ex primo sen. dist. 3. q. 1. et 3. dist. 8 q. 2. in. q. 1. 2. iij. 2 di. viij. q. ij. opinatur ꝙ ens significet decem predicamenta mediate. imaginatur enim ꝙ a quibuscūq; similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusq; cōmunis ꝛ prior vtroq; ꝛ sic cum substantia ꝛ accidens habeāt similitudinē in ente ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriq; communis ꝛ prior: tā substantia q̄s accidente que nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionum diffuse. Cum enim sor. conueniat cum platone in humanitate ꝛ non cum brunello: ab eis potest abstrahi humanitas communis ꝛ prior eis: ꝛ inde cum homo cōueniat cum brunello in sensibilitate ꝛ non cum planta ab eis potest abstrahi animalitas communis ꝛ prior eis. ꝛ inde cum animal conueniat cum planta in vegetabilitate: ꝛ non cum lapide: ab eis potest abstrahi vita communis ꝛ prior eis: inde cum vnum conueniat cum lapide in corporeitate ꝛ non cum intelligentijs ab eis potest abstrahi corporeitas communis ꝛ prior eis: inde cum corpus conueniat intelligentijs in substantialitate: ꝛ non cum accidentibus: ab eis potest abstrahi substantialitas communis ꝛ prior eis: inde cum substantia conueniat cum accidente in entitate reali ꝛ non cum entibus rationibus: ab eis est abstrahibilis entitas communis ꝛ prior eis. ꝛ cum hic realitas primo abstrahibilis sit illa quam significat ens immediate: oportet quod predicamentales res seu nature mediate sub entis significatione claudantur. ¶ Ad hanc positionem confirmādam multa possent adduci media: que ne digrediamur ad analogiam entis ꝛ comparationem transcendentium ad predicamenta: an scilicet sint eorum predicata quidditatiua vel nō: omittemus ꝙ nunc: quia infra speciales erunt de his questiones. ¶ Contra hāc opinionem arguo dupliciter. primo autoritate Arist. 8. meta. text. cō. 16. vbi soluens questionem quare quidditas sit vna: dicit ꝙ in substantijs separatis non est querenda alia causa: quia in eis non est nisi forma que statim seipsa est ens ꝛ vnum. quemadmodū ens statim seipso est substantia ꝛ quantitas ꝛ cetera predicamenta: nō expectans aliud faciens ipsum naturas predicamentales. ex qua autoritate arguitur sic. ens significat quandam realitatem priorē predicamentis: ergo expectat aliquid cōtrahens ipsum ad predicamenta consequentia nota. cōsequens autem est contra Arist. ergo a destructione cōsequētis ad destructionem antecedentis ens nō significat realitatem priorem predicamentis. ¶ Secundo arguitur autoritate Commenta. 10. metaphy. cō. 18. dicentis quod hoc nomen ens vnum significat id quod significat in predicamento substantie ꝛ quantitatis ꝛ qualitatis prima significatione sine medio ꝛ non mediante aliqua communi: quid clarius. ¶ Ratione nō arguo: quia oporteret egredi limites. hec de secundo.

poten. q. 9. art. 5. q. 6. circa fi. ca. 2. q. 3. ar. 4. & me. 1 quodl Dubio T. c. 16 Cō. 18.

**Quo ad** Tertium pono opinionem sancti Thome ex duabus conclusionibus elicitam. Quarum prima est ista. ens significat vnum conceptum formalem communem in representando substantie ꝛ accidentibus ꝛ creature.

**Secunda** Est ista. Ens significat vt conceptum obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus generibus: distinctum secundum rationem a propijs conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradium supra naturas genericas specificas ꝛ individuales exprimendo. ¶ Pro intelligēia terminorum nota quod conceptus est duplex: formalis ꝛ obiectalis. Conceptus (formalis) est idolum quoddam quod intellectus possibilis formar in seipso representatiuum obiectaliter rei intellecte: quod a philosophis vocatur intentio seu conceptus: a theologis vero verbum. ¶ Conceptus autem (obiectalis) est res per cōceptum formalem representata in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia. conceptus (formalis) leonis. est imago illa quam intellectus possibilis formar de quidditate leonina cum vult ipsaꝫ intelligere. Conceptus vero (obiectalis) eiusdē. est natura ipsa leonina representata ꝛ intellecta. Hec putandum est cum dicitur nomen significare cōceptum quod significat alterum tantum: significat enim leonis nomen conceptum vtrūq; (licet diuersimode). est namq; signum conceptus formalis vt medij: seu quo. ꝛ est signum conceptu entis ꝛ de significatione eius. ¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio. omnia similia quacūq; similitudine etiā analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilantur. possunt ꝙ eandem imaginem representari: sed deus ꝛ creature substantia et accidens habent similitudinem inter se saltem analogam. ergo secundum id in quo assimilantur possunt per eandem similitudinem representari. Sed assimilantur in esse. ergo eadem similitudine poterunt representari inquantum habent esse: similitudo illa est conceptus formalis entis. ergo ꝛc. processus clarus est: ꝛ propositiones ab omnibus sunt concesse: cum maior fuerit dilucidata: quam sic ex notioribus suademus. Vbicūq; inuenitur agens producere sui similitudinem in alio: si id aliud producat aliud simile sibi secundum id quo ipsum assimilatur ꝛ imo: oportet tertiū assimilari vtriq; ea ratione: quia quicquid est simile alicui in eo quod illud est alteri simile est simile vtriq;: sicut species sor. in oculo meo producta ab imagine sor. in speculo est similitudo representatiua vtriusq; et figure sor. in speculo a qua immediate est causata. ꝛ figure sor. in ipso a qua est mediate causata. Sed ita est modo quod inter habentia analogam similitudinem deum ꝛ creaturam: substantiam ꝛ accidens: reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptū formalem. igitur ꝛc. Fit autem hoc sic manifestum exemplariter. sapiēs tia diuina producit sapientiam humanam: que est quedam sui similitudo (imperfecta tamen) sapientia autem humana producit similitudinem sui in intellectu nostro: que nil aliud est q̄s sapientia in esse intentionali: sicut sapientia extra est sapientia in esse naturali. Cum autem similitudo ista sapientia intellectu representer sapientiam humanam. Pm id quo illa assimilat sapientie diuine: qz representat eā Pm propriā rationem formalē. sequitur de necessitate ꝙ hic vnica similitudo representat vtranq; humanam. s. ꝛ diuinam: vtpote que similis est vtriq; licet ab humana sit immediate exemplata: a diuina mediate. Ex hoc exēplo in terminis specialibus: intuere ꝓpositū nostrū in terminis transcendētibus qualis est ens. Cū em esse creature assimilet esse diuino a quo exēplatū est: ꝛ esse accidentale assimilet esse substātiali a quo emanat: similitudo producta in intellectu ab esse substātiali: siue accidētali inquantū assimilant erit olim representatiua imago. ꝛ cū cōceptus nō requiratur ad intellectionē nisi vt obiectaliter representet rem vnico cōceptu intellectus in deū ꝛ creaturā in eo ꝙ ens ferentur. ꝛ similiter in substantiam ꝛ accidens. Nec oportet ponere plures conceptus et multiplicare entia sine necessitate. Quod autem hic sint non solū Pm mentem san. tho. dicta: sed etiam Pm expressam sententiā patet in. q. de di. potentia dei. q. 7. ar. 5. in corpore. Vnde hanc rationem accepit in eadem. q. ar. 6. vbi circa finem corporis. q. adducit exēplū de speculo: ꝛ dicit expresse ꝙ sic se habet conceptus noster ad deum ꝛ creaturas sicut species rei vise in speculo: ita ꝙ deus se habet vt res producens similitudinem suam in speculo: creatura vt species in speculo: conceptus noster vt similitudo extracta a specie in speculo vtriusq; representatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

**Conclusio** Secūda habet tres partes. Quo ad primā declaratur sic. cōceptus obiectalis entis est id qō representatur per eius conceptum formalē: sed eius conceptus formalis representat id m̄quo assimilant omnia entia realia: qō oportet in eis esse. ergo cōceptus obiectalis entis est aliquid reale inuētum in oibus. scōa propositio assumpta licet patere possit ex dictis. tū declarat adhuc sicut cōceptus formalis aialis representat fundamentū similitudinis generice: ꝛ cōceptus formalis hois representat fundamentū similitudinis specifice. ꝛ vniuersaliter quelibet imago cōmunis pluribus in representando representat fundamentum similitudinis inter illa plura: vt patet in exēplo supra posito de specie in oculo causata a specie sor. in speculo: q̄m illa representat nō similitudinē inter species in speculo ꝛ sor. cū sit relatio: sed fundamentū illius similitudinis: puta qualitates et lineamenta que sunt in vtroq;. sic conceptus entis formalis representat fundamentū analogice similitudinis in esse inter oia entia realia existentis: qō in oibus esse absq; opere intellectus ex eo patet. vnde ꝙ similia sunt extra aiam: cū hoc fundamentū representatū sit cōceptus obiectalis entis vt dictū est. patet cōceptū obiectalē entis esse aliquid reale inuentū in oibus: quod erat in prima parte conclusionis positū. ¶ Scōa pars cōclusionis sequitur ex ista. si em cōceptus obiectalis entis inuenit in oibus: ꝛ nullus cōceptus obiectalis propius substantie aut accidētis inuenit in oibus. cōsequens est ꝙ nō oino sint idē: ꝛ ꝙ saltē ratione distinguant conceptus entis a propijs oim cōceptibus obiectalibus: qō erat scōa pars cōclusionis. ¶ Tertia pars eiusdē sic declarat. si cōceptus obiectalis entis esset aliqs gradus supra gradus specificos ꝛ genericos tūc cōsideratis pcise gradibus specificis ꝛ genericis essent eorū pcise passionibus nō esset in eis vt sic. inuenire passiones entis. hoc est falsum. ergo a destructionibus consequentis ꝛc. cōsequentia declarat: qz em aial dicit aliū gradum ab hoic. adeo homini Pm differentiale conceptū precise nō insunt passiones aialis. vt ostēdit falsitas istius reduplicatiue. homo inquantū rationalis est bipes. circunloquendo p̄ bipes passionē aialis propriā. ꝛ similiter si ens dicit aliū gradum a substātia. sequitur ꝙ cōsiderata precise ratione cōstitutiua substātie: substātia nō est vna nec vera nec bona ꝛc. q̄ noiant passiones entis ꝛc. Falsitas cōsequentis probatur sic. homo inquantū rationalis precise est vnū qd vnitate: q̄ est passio entis. homo inquantū rationalis dicit aliū gradum ab ente (Pm te cōtra quem arguo) ergo passio entis cōuenit alijs gradibus ab ente precise: vt sic acceptis: qō est oppositū consequentis. puma propositio assumpta habet ex Sco. in secundo sen. dist. 2. d. 3. q. 3. in. c. q. 1. q. 1. tenente vnitatē mediam minorē vnitate numerali ꝛ maiorez genericā esse passionē entis. ꝛ sequi naturā specificā ratione vltime differentie. Manifesta quoq; fit sic pro nunc eadē propositio. homo inquantū rationalis est indiuisibilis formaliter. supposito ꝙ rationale sit vltima differentia. ergo homo inquantum rationalis est vnus formaliter. Vnitas enim nil aliud est q̄s indiuisio. Sed de hoc (cum de vnitate nature agetur) amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat ꝙ in gradibus specificis precise acceptis ꝛ similiter generic is est inuenire passiones entis: quod erat probandum. et consequenter quod ens non significat distinctum gradum a naturis specificis ꝛ genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

**Sed tunc** Ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: et non est gradus distinctus contra specificos ꝛ genericos: declarandum superest quid sit. q̄s sic declarat. gradus quicūq; generic us vel specificus, vel differētialis, vel individualis habet in seipso multis modis concipi possit. ꝛ Pm ꝙ quilibet gradus est habens esse: nomine entis importat. ꝛ ad cōceptū obiectalē entis pertinet. Pm vero ꝙ absolute talis vel talis gradus consideratur nomine proprio significat: ꝛ conceptus obiectalis illius est. verbi gratia. humanitas ex sua propria perfectione formali: qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiones. habet ꝙ per cōceptum formalem humanitatis representatur ꝛ cognoscat ꝛ significet humanitatis nosse. humanitas: vt sic etiam habet ꝙ sibi debeatur: seu conueniat esse quidditatiuum: ꝛ actualis existentie: ꝛ sic representatur conceptu formali entis tanꝙ pars sui obiectalis conceptus ꝛ entis nomine significatur. Similiter animal hec duo in se habet, et sic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis sunt nature generice ꝛ specifice vt habentes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loq̄mur, ꝛ propterea ens ꝛ passiones eius in quolibet gradu precise accepto saluantur, quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit ꝛ indiuisus sit ꝛ conformabilis intellectui et appetitui ꝛc, quod a ponentibus ens abstrahibile a gradibus specificis ꝛ genericis saluari non potest. ¶ Quod autem hec sint secundum doctrinam san. tho. diligenter inuestigem eius doctrinam censeo me constituo. Infra tamen cum de analogia entis agēt hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hec dicta, presertim ꝙ tam prima q̄s secunda pars conclusionis ex precedente conclusione sequitur: quam constat esse. o. tho. ¶ Tertia autem pars ab omnibus thomistis asseritur vnanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis: non modo scōstico. ꝛ patet qualiter sit verum quod hic. o. Tho. dicit: scilicet, essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum ꝛ specierum, non enim intēdit ꝙ essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis: sed ꝙ significet omnes naturas vt assimilantur in hoc ꝙ entia sunt, quelibet enim natura vt sunt (quibus res sunt) essentie rationem habent: sicut quelibet res habēt rationem entis vt sunt habētes esse seu que sunt. C. 2. q. 3.

¶ Et qz illud per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicātem quid est res. Inde est ꝙ nomē essentie a philosophis in nomen quidditatis mutat, ꝛ hoc est quod philosophus in septimo metaphysice frequenter nominat, quod quid erat esse idest hoc per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma Pm ꝙ per formam significatur perfectio, vel certitudo vnuscuiusq; rei, sicut dicit Auicenna in secundo metaphysice sue. Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modū illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat secūdum scilicet quod natura dicitur esse illud quod quocunq; modo intellectu capi potest, non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem et essentiam, et si cetiam dicit philosophus in quinto metaphysice, quod omnis substantia est natura. Nomen autem nature hoc modo sumpte videtur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis vero nomen sumitur ex hoc quod per diffinitionem significatur. Sed essentia dicitur Pm ꝙ per eam ꝛ in ea res habet esse. T. c. 1. caꝑ. 2. post me dium. T. cō. 5

¶ In hac tertia pte huius capituli declaraturus quomodo differant nomina essentie inter se: enumerat quinq; eius nomina, primo scilicet essentia: quidditas: quod quid erat esse: forma ꝛ natura, quorum ratio ꝛ differentia satis clare ac manifesto sermone in littera traditur, adeo vt addere non sit opus. Parus post ꝑn cipiuꝫ.

¶ Nota tamē circa id quod de Boetio affertur quod Boetius in libro de duabus naturis ꝛ vna persona christi, naturam quadrupliciter accipi dicit. primo omne intelligibile. secundo omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca



substantia.tertio principium intrinsecum motus. quarto specifica
2.di.37. essentia seu differentia.quos modos (si Boetium nō habes) vide
q.1.ar.3. si placet in scō sen.san. Tho. di.37.q.1.ar.1.primo modo accipit
hic naturam.s.Tho.qm sic cōis est essentijs substantialibus & ac-
Cap.2. cidentalibus genericis & specificis &c. Caplm.ij.

SEd qr ens absolute & primo dicitur de substātijs, & posterius, & sm quid de accidentibus, inde est qr essentia proprie & vere est in substātijs, sed in accidentibus est quodammodo et sm quid &c.

¶Expedito primo propositorū exequens in hac secūda parte tractatus qūo essentia in diuersis diuersimode inuenitur: qđ scdo loco propositum erat. Primo declarat qūo essentia inuenitur in substantijs cōpositis in tribus capitulis. scdo in substantijs separatis duobus capitulis.tertio in accidentibus vnico capitulo. Circa substantias cōpositas tria declarātur in illis tribus capitulis.
Cap. 5. 6. 7. In primo qđ sit entia substantiarū compositarum. In secundo quomodo differant inter se essentie substātiarum compositarum.
Cap.7. In tertio quomodo se habeant ad intentiōes logicas. Incipiens autem exequi in hoc capitulo quomodo essentia in diuersis diuersimode inuenitur. Primo hoc declarat in communi omnes essentias vniuersi admixcem comparando duabus comparatiōibus. secundo quid sit essentia substantiarum compositarum tribus cōclusionibus negatiuis & quarta affirmatiua.tertio mouet dubitationem quandam circa conclusionem affirmatiuam & soluit eam. Facit primo comparationem prima inter essentias substātiarum & accidentium tali conclusione. Substantia vere & proprie habet essentiam,accidens autem sm quid,quam sic probat. vniquodq; sicut est ens,ita habet essentiam:sed substātia est ens simpliciter: accidens vero est ens sm quid. ergo substantia habet essentiam
L.cō.2 simpliciter,accidens autem sm quid.maior ex dictis in precedenti capitulo patet:minor licet habeatur septimo metaph.in principio tamē sic probatur in litera:illud est ens simpliciter de quo ens absolute & primo predicatur,& illud est ens sm quid de quo ens posterius:& sm quid dicitur:sed de substantia ens dicitur absolute & primo.de accidente autem posterius & sm quid.ergo substātia est ens simpliciter,accidens vero sm quid. Questio.ij.

## Circa hanc

Particulam,dubitatur an ens per primo dicatur de substantia & posterius de accidente:an vniuoce de vtrōq;. In hac questione quinq; agenda sunt. Primo declarabitur titulus.secundo ponetur opinio Sco.tertio arguetur contra illam.quarto ponetur opinio.s. Tho. quinto respondebitur argumentis in oppositum. ¶Quo ad primum sciendum est:qr aliquid dupliciter cōtingit de aliquibus predicari per prius & posterius.Uno modo sm esse illius predicati. Alio modo sm propriam rationem eiusdem.Illud dicitur predicari analogice(sm esse) qđ perfectius habet esse in vno qm in alio, & sic omne genus predicatur per prius & posterius de suis speciebus:eo qr perfectius esse necessario habet in vna specie qm in alia. vnde Cōmen.12.metaph.com.2.dicit q prioritas & posterioritas speciei
Com.2 non impedit vnitatem generis, & hoc modo non querimus hic. per se enim notum est omnibus qr ens perfectiori modo est in substantia qm in accidentibus. & qr hoc modo predicatur per prius et posterius. ¶Illud vero dicitur pdicari analogice: seu per prius & posterius sm rationem propriam:qđ de vno predicatur sine respectu ad aliud.de altero vero non nisi in respectu ad aliud:verbi gratia:sanum predicatur de animali sine respectu ad dietam medicinam & viam.de isto vero predicatur non nisi in respectu ad animal.dicitur enim animal sanum absq; additione aliqua. vina vero non dicitur sana:nisi qr est signum sanitatis existentis in animali:& dieta similiter non est sana: nisi qr est conseruatiua sanitatis:& sic de alijs. ¶Cum enim diffinies sanum predicatum de animali non ponet in eius diffinitione respectum ad aliquid horum. Cum autem diffinies sanum predicatum de vina in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate.& similiter in diffinitiōe diete & medicine in eo qr sane sunt. dices enim (vt iam dictum) qr vina est sana:in eo qr signum est sanitatis:dieta in eo qr conseruatiua:& medicina in eo qr causa.sa est illius:& hoc modo vertimur hic in dubium an ens predicetur analogice:vtra qr absoluere predicetur de substantia:de accidentibus vero non nisi relatiue ad substantiam:quod idem est:qr querere virum substantia in eo qr ens non includat accidens. accidens vero in eo qr ens includat substantiam: & in hoc pendet tota questio inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo qr accidens includere substantiam ab omnibus conceditur.sed non accidens in eo qr ens.hec de primo.

## Quo ad secundum

Scotus primo sen.di.viij.q. 3.q.i.ar.2. ibidē. viij.q.6.pontit hāc cōclusionem:ens est vniuocum substantie & accidenti deo & creaturę:& probat eam sic.omnis intellectus certus de vno conceptu et dubius de diuersis.habet conceptum de quo est certus.alium a conceptu de quo est dubius:intellectus quilibet potest esse certus de deo seu de propria passione:qr sit ens.dubitando an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens.ergo conceptus entis est alius a conceptibus istis. & ita neutrum est ex se: sed in vtroq; illorum includitur:igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. minorem vero experientia docet. Scdm da differēcie. Tcō.2 t.cō.3 Cō.3. Prima rō

¶Secundo sic. ens non est vniuocum. ergo deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici.hoc est falsum.ergo a destructione consequentis &c.consequentia probatur. nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro qui non cōtineatur essentialiter vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate:sed conceptus non vniuocus deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter qm virtualiter in obiecto relucente in phantasmate. ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro : nisi sit vniuocus obiecto relucenti in phantasmate. hoc autem est creatura. ergo omnis conceptus simplex quem habemus de deo est vniuocus creature:& consequenter conceptus entis. maior patet. minor declaratur : quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum. vt de se notum est .nec virtualiter : quia prius non includitur virtualiter in posterius:sed econuerso. Secūda Vsq3 hoc ꝓ positus cōmen. huius doct. sequndo poste. Cā.cir ca me. vide cōse quētias arist. j. d.7.qō. 3.Ca.3.

¶Tertio sic, omnis inquisitio metaphysicalis de deo procedit considerando rationem formalem alicuius :& auferendo ab ea imperfectionem quam habet in creaturis :& reseruando illam rationem formalem : et attribuendo sibi omnino summam perfectionem : & sic potendo illam in deo .ergo omnis inquisitio de deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum quem accipit ex creaturis. Tertia

¶Quarto sic. ens non est vniuocum substantie et accidenti. ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum : ergo &c.tenet consequentia : eo quod cum substantia non immutet immediate intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui: sed rantum accidens sensibile : sequitur quod nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis : sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis : nisi ens vniuocum accidenti et substantie. Ilhoc autem quod in ista ratione assumit, scilicet quod substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem. probatur sic:quicquid sua presentia immutat intellectum : absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando non immutatur (sicut apparet ex secundo de anima) quod visus est tenebre cognoscitiuus quando lux non est presens :eo quod tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediate ad actum circa ipsam :sequeretur quod quando substantia non esset presens posset naturaliter cognosci non esse presens:ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis : quod est manifeste falsum. quarta t.cō.7.

¶Quinto : arguitur autoritatibus secundo metaphy. ter.commen.4. Probans Aristotelis causam entitatis et veritatis : maxime entia et vera assumit hanc propositionem : vnumquodq; maxime ipsum alterum dicitur : secundum quod alijs inest vnuocato . ens ergo vniuocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis . scilicet deo et alijs : aliter processus Aristotelis nullus esset . arguit enim sic. causa vniuoca entitatis et veritatis est maxime ens : et vere deus est huiusmodi .ergo. Auicenna quoq; primo metaphy. capitulo secundo dicit. substantia et quantitas non habent intentionem communem nisi entis cuius quedam sunt quasi species : et quedam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum quod adductum est de conceptu certo : et dubio . Omnes inquit imaginantur certitudinem entis . dubitant autem virum sit agens vel patiens . Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet quod quidam homines putauerunt quod ens non predicat aliū conceptum a suis inferioribus dicentes q esse accidentis nihil aliud sit qm esse substantie. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc:sed qr(vt patebit) non probant vniuocationem sed alietatem quinta t.c.4. algazel



conceptus entis omittor:& etiam qr ex dicendis:cuilibet ingenioso patebit respon. ad omnia. hec de secundo.

## Quo ad

Primum arguo primo sic, nullū vniuocatū in ratione sui vniuoci habet aliqd plus qm reliquum vniuocatū:substātia & accidēs sunt vniuocata per te in ente. ergo accidēs nō habet aliqd plus in ratione sui vniuoci.s. entis qm substantia:discursus bonus:cōsequio vero est falsa.ergo altera pmissarū, nō maior:qr illa habet se ut antepredicamentis :ergo minor: q est cōclusio aduersa partis. Falsitas conclusionis habet septimo metaphy.textibus & cōmentis secundo & tertio, vbi dicit qr in ratione accidētis inquantū ens ponit substātia, vnde Cōmen. dicit in cōmento tertio, qr sedens & stans nō dicunt esse entia sine substātia, patet aūt qr in diffinitione substātie:inquantū ens nō ponit accidens nec substantia: eo qr abstrahit apud eos ab illis. ¶Patet secūdo falsitas illius cōclusionis ex dictis Antonij trōbete qui in hac qstione fatetur in diffinitione accidentis inquantū ens cadere substantiā. Unde etsi ratio posset a Scoto sm apparentiā solui glossando Aristotelem (glossa destruēte tertiū) nullo tū pacto potest ab Antonio trōbeta soluere qr ab ipsa veritate coactus conceditur in quolibet suo falsitatem cōclusionis quā Scotus negaret. Prima ratio, Vtrū ad hoc ꝓ positus cōmen. huius doct. secundo poste. Cā.circa me. vide cōsequētias arist. j. d.7.qō. 3.Ca.3. Secum da diffinitiōe. Tcō.2 t.cō.3 Cō.3.

¶Secundo arguit sic: ens est vniuocū predicatū in qđ de pluribus differētibus spectē:in nulla differentia quidditatiue inclusus, ergo est genus.tenet consequentia ex diffinitione generis,& condition appolita a Scoto in primo sen.di.3.q.3. vltimā est particulā assumptam.ergo dicit ad genus & bene.& sm Aristo. quarto topi. Antecedēs quo ad primā partē & secūam Scoti ibidem est. Quo ad tertiaz autem probat sic. Si ens esset inclusum in aliqua differentia nō vltima:sequeret q addēdo differentiam nō vltimā generi:esset negatio:hoc est falsum.ergo &c.tenet cōsequētia:qr bis ens poneret eodē modo:semel ratione generis:& semel ratione differētie.verbi gratia,si ens includit quidditatiue in ratione animalis:dicēdo animal rationale erit negatio. est aūt prima pars rationis animalis sit ens.erit ratio propria animalis ens.a.b.c. Similiter est prima pars rationis rationalis sit ens: erit ratio rationalis ens.d.e.f.& sic dicendo animal rationale dices ens.a.b.c. ens d.e.f.& consequenter pones ens bis:& expresse negationem committes. ¶Hec est opus impugnare responsionem Scoti: vbi supra ad hoc argumentū.qr nō est ad propositum, ait enim qr sicut dicimus animal albū absq; negatione.eo qr ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis:ita in proposito dicimus animal rationale : eo qr ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absq; negatione. Tertia, 8 meta. t.c.16. Cap.5. Vbi ad 3.q. 3.Solutiōe qu. 1.contra vniuocationē eius. algazel

¶Hoc enim non est ad propositū:aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi:in qua indistincte vniuocant supradicta:& aliud est loqui de ente particulariter accepto: licet enim pallium possit qr ens particulatum ad album et rationale denominet ens particulatum ad animal:non tamen potest intelligi quod prima pars rationis albi formaliter sumpti denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum: cum vniuocum sit:remanet ergo qr negatio est dicere apud Sco. animal rationale:imo animal alium eodem modo arguendo : vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis. ¶Quod si aliquis vim faciendo in verbis Scoti . forte dixerit ens non claudi in rationali quidditatiue vel albo : sed in rationalitate et albedine : tunc interim sequitur principale intentum nostrum:qr scilicet ens in nulla differentia includatur quidditative: quia rationalitas non est differentia sed differentie principium secundum veram Auicenne doctrinam:differentia enim predicatur de specie : rationalitas autem non.quare &c. ¶Tertio arguitur sic. Ens est vniuocum substantie et accidentis:ergo in ratione substantie expresse cadit ens : ergo in diffinitione hominis explicite cadit ens:hoc est inconueniens et contra Aristotelem et viā communem:ergo &c. Prima consequentia probatur : ex eo quod omne superius vniuocum explicite cadit in ratione sui essentialis inferioris : sicut animal cadit explicite in ratione hominis . Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro topicorum : illa scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio,clarior erit intellectus : cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis: et loco substantie,liceat ponere eius relationem:in qua explicite cadit ens:vt clarior sit diffinitio: sequitur qr ens debeat poni in diffinitione hominis explicite:vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis : aut carentia differentiarum . Sicut nec ex his prohibetur ens tanq; predicatum vniuocum et quidditatiuum cadere in ratione substantie.Et confirmatur hoc per Scotum.qui in primo sententiarum distinc. tertia ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta : eo qr ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tāq; primum pre dicatum quidditatiuum.hec de tertio. 1.d.3.q. 2.

## Quo ad quartum

Principale premoto differentiam inter vniuocum et equiuocum purum et analogum. Vniuocata sunt quoum nomen est commune:et ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura equiuocata sunt quoum nomen est commune : et ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter . Analogata sunt quoum nomen est commune : et ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadem:et aliquo modo diuersa seu secundū quid eadem : et secundum quid diuersa . Verbi gratia:animal et medicina sunt analogata sub sano:vnde habent illud nomen commune:vtrumq; enim illorum dicimus sanum:diffinitio autem eorum inquantum sana sunt,est aliquo modo eadem:et aliquo modo diuersa : animal enim inquantum sanum est habens sanitatem:medicina inquantum sana est causa sanitatis.sunt enim ee dē aliquo modo iste diffinitiones:quia in oibus includūtur sanitas:et sunt diuerse aliquo modo : quia diuersis modis sanitatem respiciunt:vnde analogum est mediū inter purum equiuocum & vniuocum:vnde analogum simplr & diuersum simpliciter cadit medium:sicut inter idem simplr & diuersum sm quid:& sicut medium sapit naturam idem sm quid & diuersum sm quid:& sicut enim quodammodo plures rationes et virtutes extremi : dicit enim quodammodo vnam:propter quod inueniūt quandoq; apud illustres philosophos:q analogum dicit plures rationes : & quandoq; q dicit vnam rationem . ¶Hora secundo q duplicia sunt analogata .Quedam secundum determinatam habitudinem vni ad alterum.Quedam sm proportionalitatem. Exemplum:substātia et accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deus autem et creatura secundo modo:infinita enim est distantia inter deū et creaturam. Differunt autem hec plurimum: quoniam analogata primo modo ita se habent qr posterius sm nomen analogum diffinitur per suum prius:pura accidens inquantum ens per substantiam, Analogata vero secundo modo non:creatura enim inquantum ens non diffinitur per deū:vnde analogata primo modo habent nomen commune:et rationem secundum illud nomen secundum quid eadem & sm quid diuersam:per hoc qr analogum illud simpliciter.id est sine additione aliqua de primo dicitur : de alijs vero non:nisi dicatur exemplo de sano manifestum est . Analogata vero secundo modo habent nomen commune et rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem et aliquo modo diuersam propter hoc qr illud simpliciter dicat de primo & de alijs relatiue ad primum:sed habēt rationem eandem sm quid propter identitatē proportionis que in eis inuenit:et sm quid diuersam: propter diuersitatem naturarū suppositarū illis proportionibus. Exēplum:forma & materia substātialis & forma et materia accidētium sunt analogata quedam sub nominibus forme et materie:habent enim nomen cōmune:puta formā & matertam & rationem secundū nomen forme siue materie eandē & diuersam hoc modo: qr forma substātialis ita se hz ad substantiam:sicut forma accidentalis ad accidēs:sic materia substantie ita se hz ad substantiā:sicut materia accidentis ad accidens : vtrobiq; enim saluatur identitas ꝓportionum cum diuersitate naturarum & vnitate nois: hunc modum analogie exprimit Cōmentator.xij.metaphy.commento xxvij.& clarius cum Aristot.primo ethic.cap.vij. Cō.28. 7.5. metap.cō. xij. circa medium. Cap.7.

## Ambus sic

Declaratis,pono duas cōclusiones. Prima est:ens analogice vtroq; modo analogie vt de substantia & accidente.Secūa cōclusio:ens dicitur de deo & creatura secundo modo tantū. Prima cōclusio probari pōt rationibus factis cōtra Scotum & maxime prima. Autoritatibus autem Aristot. tū meta.tex.cō.iij.& Cōmentatoris ibidem:expiest se enim ibi dicitur,qr ens non est vnum sed ad vnum.xij.quoq; metaph.tex.cō.xxvij.expresse dicit,qr principia predicamentorū non sunt aliquo mō eadē nisi sm ꝓportionē.Super qua autoritate potest argui sic : illa non sunt vniuoca que nullam identitatem habent nisi proportionis:sed principia propria substantie et accidentium sunt huiusmodi:ergo &c.minor expresse est in litera Aristot. maior est nota ex terminis:si enim nulla alia identitatem habēt nisi ꝓportionis:oportet qr careant vnitate vniuoca. Et hec autoritas est notāda contra Scotistas:eo q si concedant ens hīe entitatē T.c.2. T.c. 28

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca



principia predicamentorū ponēs. ¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur q̄ auctoritate. s. Tho. in questionib⁹ de veritate. q. j. ar. ij. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scīe tie diuine ⁊ scientie create: expresse fatetur: q̄ secundo modo sit analoga ⁊ nō primo modo. Unde cū ens dr̄ de deo ⁊ creatura: hoc modo dicit̄ proportionabiliter qui exprimitur: q̄ sicut deus se habet ad suum esse: ita creatura ad suum/ sed de his alias cū ex proposito tractabitur, diffusius loquemur, modo sufficiant hec pauca dixisse: ex quibus innotescere potest q̄ conceptus entis formalis est vnus inequaliter representans esse substantie ⁊ accidentis dei et creature: ⁊ q̄ conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinate ex identitate termini vel vnitate proportionabilitatis et identitate proportionum. Ex quibus elici potest q̄ cum talis vnitas apud Aristot. quarto metaphy. text. com. ij. sufficiant ad obiectum scīe: ens non oportet poni vniuocum ad hoc modi habeant sibi conuenientia. hec de quarto.

De vnitate. q. 2. art. 2. In tract. de analogia.

T. c. 2. T. c. 6. Circa medium.

**Quoad** Quintum respondetur ordinate ad argumēta. ¶ Et ad primum dicitur, q̄ argumentum illud si aliquid probaret alietatem conceptus nō vniuocationem probat: sicut ipsemet Scotus dicit: et ideo gratis concedimus illud sicut etiam Auicen, qui tenet ens non esse predicatum quidditatium: cōcedit ens dicere alium conceptum: non tamen vniuocum ⁊ q̄ditatium. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico: q̄ aliquod continere virtualiter aliud potest intelligi dupliciter. Uno modo sicut causa in virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem cause participā do illam sic: hoc stante minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo deum. Nec oportet q̄ continens ⁊ contentum sit prius: imo necessario est posterius. Quod si mihi dicatur q̄ hoc est abuti vocabulis: quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi cause. Dico q̄ si fiat vis in verbo falsa est maior: eo q̄ datur triplex modus continendi: scilicet essentialiter virtualiter et participative: sicut effectus cōtinet in se causam.

Ad primum, 1. d. 3. q. 3. Ad secundū.

**Ad tertium,** ¶ Ad tertium: concesso toto antecedente negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis. ¶ Ad quartum, negatur consequentia. Ad probationem dicitur: q̄ falsum supponit: scilicet q̄ substantia non immutet intellectum per propriā speciem. Unde ad eius probationem dico, q̄ quantitas et accidentia in eucharistia agunt et patiuntur totum quod ageret ⁊ pateretur substantia si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantie: scilicet absq; subiecto: ita etiam agere ⁊ pati eius: ⁊ ideo ex multis hostijs sensatis generat̄ in intellectu species intelligibilis substantie panis: et eius quidditatiua cognito: sicut et ad nutritionē agunt ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutrimur q̄ ex alijs hostijs non consecratis: sicut non minus ex non consecratis generantur vermes et cineres q̄ ex non consecratis. Unde ad argumentum dico: q̄ panis absens immutat quoniam non est omnino absens: remanſit enim ibi accidens suum: quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebre. Hec est contra nos auctoritas Aristot. quoniam hec omnia habēt locum vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

**Ad ql̄tum.** T. c. 6. ¶ Ad quintum dico: q̄ quia medium comparatum vni extremorum: vt oppositum indut alterum extremum: vt dicitur quinto phy sic. tex. com. vj. ideo analogum comparatum equiuoco: quod diuersas rationes simpliciter sonat: vnitio cum appellatum est ab Arist. ibi: ⁊ merito: eo q̄ vtebatur analogo secundum id quod habet de vnitate: oportet enim ad verificandam illam maximā: q̄ causa et effectus non in sola voce cōueniāt: sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde tex tus ille non est contra nos. ¶ Ad Aui. ⁊ Algazelem: dico q̄ nihil contra nos dicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

**Ad vltimum,**

¶ Substantiarum vero quedam sunt simplices et quedam composite, et in vtrisq; est essentia, sed in simplicibus verior⁊ et nobilior⁊ modo secundum etiam q̄ habent esse nobilius: sunt etiam causa eorum que composita sunt, ad minus substantia prima, et simplex, que deus est.

¶ Hic ponitur secūda cōparatio qua substantias inter se comparat tali cōclusione. Substantie simplices nobiliores ⁊ veriores modo habent essentiā q̄m cōposite. quam probat dupliciter. Primo sic: quorum esse est nobilius, eorū essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius q̄m compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. ¶ Secundo sic: causa (supple) effectiua non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa cōpositarum: ergo substantia simplex est perfectionis essentie q̄m composita.

**Ad euidentiam** Huius partis nota, q̄ vt habetur a sancto Tho. quarto sentent. dist. xj. quest. j. art. j. ad primum: simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionem sonat: res enim ex eo q̄ simplex non habet perfectionem maiorem: sed ex eo q̄ taliter simplex: id est simplicitatem subsistentem habet. Unde materia prima est simplicissima: et forme accidentales sunt simplices: ⁊ tamen non sunt perfectiones substantijs compositis. Et ideo cum dicimus substātias simplices esse perfectiores cōpositis: intelligas nō de qbuscūq; simplicibus substantijs: sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantie separate omnes.

4. dist. 11. q. 2. art. 1. ad primum.

Scot. in dist. 8. q. 1. ad primum. q̄s. q. 5. Wilfo q. 5. fectiones simpl.

**Propterea** Caueto hic opinionē Scoti in primo sent. distinc. viij. quest. j. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Ut autem veritatem tutari: ac falsum impugnare scias: notato quid sit perfectio simpliciter. ¶ Perfectio simpliciter (apud Anselmum monologion. xv.) est que in vnoquoq; melior est ipsa q̄m non ipsa. Glossa sic. (In vnoquoq; in quantum est individuum entis: id est, hoc ens non inquantum est individuum huius vel illius nature: puta, hic homo: aut hic angelus (melior est ⁊c.) quia cōparatum includit suum positum: ideo melior est: id est bonitatem seu perfectionem meliorem pont (q̄m non ipsa) id est q̄ quodlibet sibi incompossibile: ita q̄ (si non ipsa) nō teneatur contradictorie: sed incompossibiliter. Unde perfectio simpliciter exigit duas cōditiones: primo q̄ dicat perfectionem: secūdo q̄ illa perfectio in individuo entis sit melior q̄m quodlibet sibi in eo incompossibile. Propter defectum enim prime conditionis tam relatio q̄m negatio a perfectionibus simpliciter excluditur. Propter vero defectum secunde ratiocinari: ridere: latrare: et huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in individuo huius vel illius nature: non tamen entis. Dicimus q̄ (si non ipsa) tenetur incompossibiliter et non contradictorie: quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter: quia in individuo entis melius est positiuum quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficierenus consideres primam conditionem: quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est q̄m negatio compositionis: vnde non est perfectio: sed negatio imperfectionis. Propterea ⁊ deficit talis modus arguendi. In individuo entis quodlibet incompossibile simpliciter dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoq; q̄m non ipsa: et consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: et ipsa dicit perfectionem. quod falsum est: q̄ negatium predicatum est.

Cōtra Scotū.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione: vt relatio est: simplex: sed saluatur in relatione: vt relatio est (ad) siquidem est simplicissimum: nullam enim compositionem includit (⁊ vniuersaliter ſm Scotum omnis differentia vltima relationis) ergo ⁊c. maior patet: ex eo q̄ relatio vt relatio: nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos et Scotum.

¶ Preterea, quod diuiditur per quantum ⁊ nō quantum non est perfectio simpliciter: patet ista: q̄ implicat q̄ aliquid sit nō quantum ⁊ perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuidit per quantum et non quantū: ergo ⁊c. ꝓ minor: q̄ diuidit in simplicitatem relatiuam ⁊ absolutam. simplicitas aūt relatiua est nō quanta. ¶ Si dicat ad ista, q̄ relatio formaliter sumpta non est simplex: sed simplicitas p̄dicatur de ea denominative. Hoc nō euadit argumenta: q̄ simplicitas relatiua est passio relationis ſm hoc: aut mod⁹ intrinsecus. Impossibile est aūt q̄ alterum horum sit perfectio eo cuius est: vt arguatur sic. Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationem est eius passio: sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris: licet nō primo: ergo simplicitas relationē denominans nō est maioris entitatis relationē: sed relatio non est quanta. ergo simplicitas relatiua nō est quanta: ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptū vērū. s. q̄ simplicitas diuidit p quātū ⁊ non quantū. ¶ Similiter arguere potes: si dicant q̄ simplicitas sit modus: quod tamen minus cōsonum veritati videtur. Substantie ergo immateriales (nō ratione simplicitatis sunt perfectiores essentijs substantiarū cōpositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis: et aduanatis in se tantam perfectionem: ita indiuise qua gaudent.



¶ Sed quia illarum substantiarū essentie sunt nobis magis occulte: ideo ab essentijs compositorum incipiēdum est: vt a facilioribus conuenientior⁊ fiat disciplina. In substantijs igitur compositis, forma et materia note sunt: vt in homine anima et corpus. Non autem potest dici, q̄ alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suā essentiam cognoscibilis est: et in specie ordinatur vel in genere: materia autē non est cognitionis principium: nec ſm̄ causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur, ſ3 ſm̄ id solum quo in actu aliquid est.

¶ In hac scēa pte capti q̄d sit essentia in substātijs cōpositis declaraturus: q̄ a nonnullis inchoandū est, ostendens hanc negatiuā ponit materia sola non est essentia substantie cōposite: quā duplici ratione probat. Prima est talis. Illud quod est essentia substantie composite est principium cognoscendi illam: sed materia sola non est principium cognoscendi illam: ergo materia sola non est essentia substantie cōposite: maior patet ex eo: q̄ vnūq̄q; per suā essentiā cognoscit q̄ditatiue: vnde oēs alie cognitiones ominf. mi

T. c. 20. nor habet ex. ix. metaphy. tex. com. xx. vbi dr̄ q̄ principiū cognoscēdi est actus ⁊ non potentia. ¶ Scōa rō est: essentia substātie cōposite est id quo res ponit in genere ⁊ specie: sed materia sola nō est id quo res ponit in gñe ⁊ specie: ergo materia sola nō est essentia substantie cōposite. Maior est euidens inducendo in singulis: sicut enim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in gñe animalis: ⁊ sic de alijs. Minor ꝓbatur: quia id quo aliquid in specie reponit: oportet q̄ actuale sit: eo q̄ est principiū distinguēdi ipsum ab alijs speciebus: et collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

**Cōmentator. 7. meta. c. 21. ⁊ cō. 34.** ¶ Neq; etiam forma tantum substantie composite essentia dici potest: quamuis quidam hoc afferere conētur: ex his enim que dicta sunt patet q̄ essentia est id quod p̄ diffinitionem rei significatur, diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formā sed ⁊ materiam cōtinet, alter enim diffinitiones naturales ⁊ mathematice non differrent. Nec etiam potest dici q̄ materia in diffinitione substantie naturalis ponatur. sicut additum essentie eius, vel ens extra illam naturam, vel essentiam eius: quia hic modus ꝓprius est accidentibus, que essentiam perfectenon habent. vnde oportet q̄ in diffinitione sua substātiam vel subiectum recipiant. q̄d est extra genus eorum, patet ergo q̄ essentia comprehēdit materiam et formam.

¶ Hic ponitur secūda cōclusio negatiua tacta: essentia substantie cōposite nō est sola forma quā vnica ratione probat sic. Illud est essentia substantie composite: quod per eius diffinitionem significatur: sed sola forma per eius diffinitionem non significatur. ergo sola forma nō est essentia substantie composite. Maior est de se nota. minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt a mathematicis: quia iste significant solam formam. idest formam absq; materia sensibili. naturales vero significant formam ⁊ materiam sensibilem. ¶ Sed ad hanc rationem potest dici: q̄ cum significari per diffinitionem contingat dupliciter. Uno modo: vt possit diffinire. Alio modo: vt subiectum rei diffinite: seu vt deferens rem diffinitam: per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: ⁊ ideo quidditas est sola forma. materia autem significatur vt quidditatem deferens. ¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio. Illud quod est ꝓprium accidentibus ex imperfectione sue essentie non conuenit specificis substantijs: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suaz est ꝓprium accidentibus ex imperfectione sue essentie. ergo hoc nō conuenit substantijs specificis. maior patet ex terminis, quod enim est ꝓprium alicui ex sua imperfectione non conuenit alteri habēti perfectionem oppositam illi imperfectioni. minor habetur ex se-

T. c. 14. T. c. 15. T. c. 16. ptimo metaphy. tex. cōmūn. xv. ⁊. xvj.

**Circa** Maiorem nota, quod licet forme partis, puta anime conueniāt etiam diffinitri per aliquid extra essentiam eius: ac per hoc illud videatur esse non ꝓprium accidentibus: ſ3 commune eis ⁊ formis partium in rei vēritate. ꝓprium est accidēti: eo q̄ diffinitio nō est nisi rerū existentiū in recta linea predicamentali habentium speciē cōpletā: esū diffinitio cōponatur ex gñe ⁊ differētia. sola autē accidētia inter entia ⁊ specie cōpleta sunt per additamentū diffinibilia. ⁊ ideo ꝓprium accidentibus dictū esse tali modo diffinirī: vnde ⁊ anima diffinitur per aliud extra essentiam suam: pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

¶ Non etiam potest dici quod essentia significet relationem que est inter materiam ⁊ formam, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum a re, nec per eam res cognosceretur: que omnia essentie conueniunt. per formam enim que est actus materie, materia efficitur ens actu et hoc aliquid vnde illud quod superaduenit non dat esse actu simpliciter materie, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt, vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponit tertia cōclusio negatiua: essentia substātie cōposite nō est aliq̄ relatio inter materiā ⁊ formā: aut aliq̄d additū cōposito ex materia ⁊ forma: quam probat ex duabus rationibus. ¶ Primo sic. oīs relatio media inter materiam ⁊ formā: ⁊ sīlr oē additum cōposito ex materia ⁊ forma est accidēs extraneū substātie: nulla essentia substātie cōposite est accīs eīneū. ergo minor est nō se nota. maior vero ꝓbatur: oē aduenies enti simplr faciens formalr ens tale est accidēs extranee nature a substāria: oīs relatio media iter materiā ⁊ formā: ⁊ oē additū composito aduenīt enti simplr. ⁊ faciūt ens tale. ergo oīs huiusmodi sunt accidētia extranee nature a substātia cōposita. Huius ꝓpīsitī minor declarat. primo ex eo q̄ forma substātialis aduenies materie facit esse simpliciter ⁊ hoc aliq̄d. vt dicit secūdo de ala. tex. cō. 2. Declarat secūdo ex eo q̄ generō terminata ad formā substātialē est generatio simplr. terminata vero ad formā accidētalē est generatio ſm̄ q̄d. vt dicit. 5. phy sic. t. c. 7. cū ens materia sit. acq̄rit formā substātialē: tunc sine additione dicit sit. fieri: acquisita aūt forma substantiali: cū magnitudine acq̄rit: nō dr̄ sit. fieri simpliciter ⁊ sine additione: ſ3 fieri magnus.

¶ Scēa rō est ista: nullū additū vt relatio illa media: aut vt quōlibet sequēs cōpositū ex materia ⁊ forma est ꝓprium ꝓncipiū a ꝓncipiō cōpleto denominante substātia cōposita est ens: est cōpositum: sed essentia ipsīus substātie cōposite est id quo tāq̄ principio cōpleto denominante substātie composite est ens. ergo essentia ipsius substantie composite est cōposita, minor de se est clara, dicit enim ⁊ est sor.

Boetius in libro de duabus naturis et vna ꝑsona christi. s. metaphy. cap. 4. Cō. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca



ens propter suam essentiam quam habet: maior vero declaratur sic: quandocunq; aliqua res ex pluribus principijs constituitur, non est talis ex altero eorum vt completo principio: sed ex complete vtrunq; sed substantia composita est ens ex pluribus principijs constitutum: scilicet materia et forma: ergo non ex altero tantū completo principio: sed complectente vtrūq; est et dicitur ens, sed id quod complectitur vtrunq; est compositū: ergo id quo substantia cōposita tantū completo principio: denominante esse: oportet esse compositum quod erat probandum: maior huius prosyllogismi exemplariter i sapientibus declaratur in litera tantū ex notioribus: et declaratio est manifesta per se: quod autem dicitur q̄ forma et forma essendi infra patebit. ¶Questio.iiij.

**Circa** Predicta dubitatur an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatiōe tria faciam: primo ponam opinionem commentatoris: secundo ponam opinionem sanc. Tho. tertio respondebitur argumentis oppositis.

**Quo** Ad primum. ¶Commentator. vii. metaphy. com. xxj. et xxviii. opinatur materiam non esse partem quidditatis naturalis: sed cadere in diffinitione rei naturalis: vt deferens illam quidditatem: adducit autem in. xxviii. comment. ad hoc rationem talem. ¶Essentia rei est substantia declarans rem quidditative: materia non est substantia declarans quidditatem rei: ergo materia non pertinet ad essentiam rei: minor colligitur ex primo phy sicorum: text. cōm. xxv. vbi dicitur q̄ materia secundum se est ignota: et per cōsequens alterius declaratiua nō est. ¶Cōtra hoc vero. xxj. potest elici talis ratio ad hoc. Si quidditas hominis esset homo compositus ex materia et forma: tunc quidditas hominis haberet quidditatem: et sic quidditatis esset quidditas: quod est falsum: tenet consequentia: quia quecunq; sunt idem: quicquid habet vnum habet reliquum: si ergo quidditas hominis et homo compositus sunt idem: cum homo compositus habeat quidditatem: sequitur q̄ quidditas hominis habeat quidditatem. Hanc eandem positionem videtur docere Aristotel. vii. metaphy sice: text. commenta. xxviii. ex: esse dicens materiam non esse partem quidditatis: et secundo phy sicorum: t'ext. commen. xxvij. partes diffinitionis in genere cause formalis collocans. Unde et. x. metaphysice: text. comment. xxv. dicit q̄ mas et femina non variant speciem: quia sunt differentie materiales. ¶Idem etiam pe' ista deri potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis distinctionis suppositi a natura sensibilitatis et similium quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentie rerum ingenerabiles: incorruptibiles: insensibiles: et huiusmodi. Hec de primo.

T.c.37
T.c.28
6 meta.
t.c.2.
T.c.25

**Quo ad secundum** Sanct. Tho. vij. metaph. supra text. commen. xxviij. et prima parte quest. lxxv. articulo quarto, z hic tenet materiā esse partem quidditatis substantie naturalis: probat hanc cōclusionē tribus rationibus: quarū due in litera posite sunt. Tertia vero est ista. ¶Quicquid de essentia omnium individuorum contentorū sub specie, vniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est vera pro tāto: quia aliter essentia specifica non predicaret essentialiter totam essentiam individui: sed materia est de essentia omniū individuorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei: et sic non cadit in speciem: vt deferens ipsam: sed vt pars essentialis. ¶Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarii: q̄ propium est accidentibus diffinīri per additamentum alterius generis: et hoc non conuenit substantijs: sed diffiniuntur substantie per additum sui generis: materia enim est in eo genere in quo est quidditas delata. ¶Contra: ergo nulla est differentia inter diffinitionem forme partis: et diffinitionem forme totius: nisi forte secundum modum significandi: cum vtraq; p additum sui generis diffiniatur: et sic eadem erit diffinitio anime et vitule: nec sicut nullum genus predicamenti substātie ponitur in diffinitione animata nullum ponetur in diffinitione viuens: sic de alijs: quod est manifeste falsum. ¶Confirmatur sanc. Tho. positio adhuc tripliciter. Primo sic. Ja omni obiecto quidditative sumpto: cū conueniat aliqua passio adequata: oportet inuenire intrinsece causam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectum quidditative sumptum est subiectum cui conuenit corruptibile: ergo per modum passionis adequate: ergo in corpore cōtrarietati subiecto quidditative sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis: et talis causa non est nisi materia: ergo &c. maior est de se nota: quia passio fiunt ab intrinsecis principijs quidditatis: aliter non cōsequeretur ei fm q̄ ipsa. Minor ex eo manifestatur: q̄ corruptibile pmo concludit de corpore contrarietati subiecto. Nō aūt causa corruptibilitatis sit materia: clarū est apud Commen. maxime.

T.c.9. 7 phi. 3. q. 1 rev. articu. 4.

¶Secundo sic: id quod est pars humane nature est pars quidditatis humane: q̄ natura et quidditas sunt idem: sed materia est pars nature humane: ergo &c., pbaf minor: ex eo q̄ materia est natura secūdo physico, tex. cō. xxj. Et ¶ion est pars oportet q̄ in sua nature non partiales: quia non sunt partes alicuius nature: quod est impossibile. Tertio declaratur hanc fuisse mentem Aristotel. primo ex octauo metaph. tex. com. xv. z. xvj. vbi assignat causam: quare diffinitio compositorum est vna: quia ex actu et potentia natum est fieri vnū. Quidditates autem simplices seipsis (inquit) habent vnitatem statim: eo q̄ forme tātum sint: ex quibus habetur: q̄ si essentia substantie cōposite esset sola forma: non oporteret Aristot. assignare causam propter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est composita: ideo dixit q̄ vnitatem habet ex eo q̄ altera pars est actus: altera potentia. Similiter. ix. metap. tertia vltimorum commentorum dicit: q̄ in quidditatibus compositorum accidit error: non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt composite ille quidditates: vnde ex earum cōpositione error accidere potest: qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentia compositi esse compositam z non simplicem: z q̄ quidditas substantie materialis differt a quidditate separata: ex eo q̄ ista est essentialiter simplex: illa vero est essentialiter composita. hec de secundo.

Primo phy. c. 79. fi. 9. meta. cō. xvij. T.c.7. T.c.21. T.c.15. T.c.16. T.c.22

**Quo ad tertium** Dicendum est ad rōnes in oppositum: ad quarum primā negatur minor: licet enī materia fm se: id est solitarie sumpta sit ignota: adiuncta tamen et substrata tali forme specifice siue generice declaratiua est alterius. ¶Ad secundam negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur: q̄ maior illa potest intelligi dupliciter. Uno modo sic: quecunq; sunt idem realiter: quicquid realiter conuinctum est vni: est et realiter conuinctū alteri: et sic conceditur: sed non est contra nos. Allo modo sic: quecunq; sunt idē realiter, quicquid predicatur de vno ꝓdicatur de altero: z hoc modo est falsa. Aliquid enim cōuenit vni: vt distincto fm rationem ab altero: quod non cōuenit alteri: sicut in ꝓposito: habere quidditatē conuenit homini: vt distincto a sua quidditate fm rationem. distinguitur enim ab illa: vt habens ab habito: et quia sic oportet distinguī illam maiorem in proposito: ideo argumentum non procedit. ¶Ad id quod additur ex Arist. dicitur q̄ septimo metaphysice non remouet materiam a quidditate: sed in

Ad primum.

Ad secundum.

T.c.34 et.37.

et. 28 partes que per accidens se habent ad speciei intellectum: vt manus et pedes: verbi gratia ab hominis ratione: et has carnes formalis collocentur non est contra id quod dicimus. Deminusse enim oportet q̄ omne superius se habet: vt formale respectu inferioris: vt ibidē ab Aristot. habetur. ¶Mascul⁹ quoq; z femina etsi non differant specie in genere animalis: sicut albū z nigrū. Differunt tamen specie in genere seruus cuius differentie ad genus animalis per accidens se habent: et ex parte materie: z propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam. ¶Ad vltimam confirmationem de passionibus materie dicitur: q̄ illa sequuntur materiam particulariter existentem: et non sequuntur materiam abstractā a singularibus que est pars quidditatis specifice: et ideo non opz illa messe quidditatiue nec opz materiā remoueri a quidditate ꝓpter hoc q̄ illoꝝ opposita quidditati insunt.

Scōo Physi. T.c. 28

Ad vltimum.

¶Sed quia individuationis principium est materia et hoc forte videretur sequi q̄ essentia que materiam complectitur in se simul et formam sit tantum particularis z non vniuersalis: et quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere: si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶In hac tertia parte huius capituli obijcit contra quartam cōclusionem sic. Jd quod comprehendit in se materiam intrinsece est particulare: essentia substantie composite comprehendit in se materiam intrinsece: ergo essentia substantie composite vniuersalis: quod est falsum. Et vlterius sequitur q̄ vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: q̄ rerum naturaliū nō nisi essentie sunt diffinibiles: eo ducum est: particulares sunt: maior probatur sic. Quod habet in se actu intrinsece principiū individuationis est particulare: habens intrinsece materiā habet in se principiū individuationis: quia materia est principium individuationis: ergo &c.



¶Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium individuationis: sed solum materia signata. Et dico materiam signatam: que sub certis dimensionibus consideratis: hec autem materia in diffinitione hominis: inquantum homo ponitur: sed poneretur in diffinitione Socratis: si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os et hec caro: sed os z caro absolute: que sunt materia hominis non signata.

¶Hic respondet obiectioni destruendo maiorem cum sua probatione dicens: quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet et non signata. signata est principium individuationis: non signata ponitur pars essentie specifice: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde z patet vniuersalia diffiniri: z tamen materiam includere: sed non signatam que particularitatis est principium.

**Circa** Hanc partem dubitatur an materia sit principium individuationis. In hac questione sunt sex agenda. Primo declarabitur titulus. secundo ponetur opinio Scoti. tertio impugnabitur. quarto ponetur opinio. s. Thome. quinto arguetur contra illam. sexto respondebitur argumentis in oppositum.

Prima

**Quo** Ad primum nota: quod cū de principio individuationis agatur cum individuum duo dicat scilicet indiuisum a se z distinctum ab alijs: nihil aliud quaeritur nisi per qd primo natura specifica reddatur incommunicabilis: ita quod reputet sibi communicari pluribus: vt supra dictum est de communicatur, atq; per quid hoc individuum primo distinguitur realiter ab alijs eiusdem speciei. Duo ergo quaeruntur cōcurrentia ad individuationē. s. quo (primo) natura specifica reddatur incōmunicabilis: z quo (primo) realiter distinguatur ab alijs eiusdē speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli: quas declarauimus. quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enī hic de incommunicabilitate que opponitur cōmunicationi formē. hanc enim nullus dubitat primo conuenire materie. Et similiter agitur hic de distinctione realī individuorū sub eadem specie: que non est nisi inter entia realia: et non de distinctione qua sor. viuus z Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper quod non loquimur nunc nisi de individuationē substantiarum materialium. hec de primo.

Scōa.

Sco. 2. dī. 3. q. 6

**Quo** Ad secūdū. Scotus secūdo sen. di. tertia. q. sexta. opinatur q̄ natura specifica individuat p qddā positiuū per se cōtrahēs illā z faciēs vnū cū illa: ita q̄ illud positiuū nec est materia: nec forma: nec cōpositū: sed est modus olim seu vltima realitas materie: forme z cōpositi: eadē illis realiter: z sic apud eum de principio individuationis ponit talis cōclusio. Principium individuationis nō est materia: nec forma: nec quātitas: sz ꝓprietas individualis. s. hecceitas. Huius conclusionis probationes (quo ad tres primas partes nunc omitto: postmodū quantū ad propositū spectat adducēdas.) Pro quarta arguit sic. Unitas sequit entitatem proportionabiliter loquēdo. eodē enī modo res est ens z una, igit vnitas simpliciter vltima. s. numeralis seu individualis sequit entitatē individualem. sed clarū est q̄ entitas illa individualis nō est aliquō eorum q̄ sunt actu in specie: nec aliquod accidens: cū oia accidentia sint post. ergo est proprietas individualis: individuorū. s. cōstitutiua: vt arguit sic. Illud ad qđ primo sequit vnitas numeralis est principiū individuationis, proprietas illa seu hecceitas est id ad qđ primo sequitur vnitas numeralis. ergo hecceitas est principium individuationis. maior patet: q̄ vnitas proportionabiliter sequitur ens. Minor probat: q̄ vnitas numeralis nō sequit quidditatē, vt patet: nec ad aliquō accidens cū precedat totum genus accidentiū. ¶Scōo sic, omnis differentia differentiū reducit ad aliquā primo diuersa, alioquin nō esset status indifferentibus: sed individua propie differunt. ergo eorum differentia reducitur ad aliquā primo diuersa. hec non sunt nature ipsorum: nec pmutationes: nec aggregantia aliqua, ergo sunt hecceitates. Probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiam partem: q̄ si differētia individuorum reducitur ad aliquod accidens: maxime reducitur ad quantitatem: sed hoc non. qđ sic patet. queratur enim p qđ hec quantitas z illa ēitas differant: non seipsis. sic enim specifice distinguerentur. ergo aliquo alio: puta sinibus. Sed hoc nō po

Tertia

test esse: q̄ aut distinguuntur situ qui est speciale predicamentum: z hoc non: quia ille est posterior ēitate: aut situ. qui est differentia ēitatis, z hoc non: q̄ queratur per quid illi situs distinguuntur: aut seipsis: z hoc non potest dici: quia seipsis non sunt hi: aut aliquo alio: z sic in infinitum. Et ꝓterea cum situs qui est differentia quantitatis integretur ex continuatione et permanentia partium, idem est dicere: hec quātitas differt ab illa ēitate seipsa.

¶Tertio sic, id quod se toto primo constituit aliquod singulare in sua entitate singulari: z vnitate consequente talem entitatem et se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illa vnitati: et consequenter est principium individuationis, sed sola ꝓprietas individualis seu hecceitas est huiusmodi. ergo &c. maior patet ex terminis, minor eodem modo probatur: vt supra. hec de secundo.

Primo

**Quo** Ad tertium arguitur cōtra opinionem Sco. quadrupliciter. Primo sic, omnis actus singularis preexigit potentiam singularem quam actuat: sed hecceitas est actus singularis, ergo preexigit potentiam singularem quam actuat: sed illa potentia est natura seu in natura ipsius individui, ergo natura individui est singularis ante aduentum hecceitatis. z sic hecceitas non est principiū individuationis, propositiōes assumpte omnes sunt Scoti in hac materia: etiam maior: que tamen probatur ex doctrina Aristo. 2. physico. tex. cō. 38. vbi docet comparatur ex doctrina Aristo. 2. physico. tex. cō. 38. vbi docet comparationes causarum, vnde sicut forma particularis preexigit materiā particularē: sic actus potentiam. ¶Si dicatur q̄ hoc est verum: vbi actus z potentia distinguunt realiter: eo quod tunc potentia realiter recipit actum. illo non obstante: eo q̄ fm Scot. qn aliqua duo adunantur realiter: eundē ordinem ex natura rei retinent: quē haberent si essent distincta realiter: cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter: ex natura sua preexigeret potentiā singularem: oportet q̄ z nūc hoc idem exigat: cum ordo idem seruetur.

T.c.38.

¶Secundo sic. alia que sunt principia individuationis sunt seipsis primo diuersa: hecceitates sor. et Plato, non sunt huiusmodi: ergo. maior: est Scoti, minor probatur. id quod conuenit magis cū vno q̄m cum alio: non est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hecceitas Platonis magis conuenit cum hecceitate sor. q̄m cum hecceitate albedinis: ergo hecceitates Platonis et sor. non sunt primo diuersum ab alio non conuenit cum illo. Minor: primo enim diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hecceitates sor. et Platonis conueniunt in specie: hecceitates sor. et albedinis differunt genere. Secundo quia illa magis conueniunt que magis assimilantur. magis aūt assimilantur que sunt magis cōparabilia: hecceitates autem sortis et Platonis sunt comparabiles magis q̄m hecceitates sor. et albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem predicamenti sunt magis comparabiles q̄m res diuersorum predicamentorum. ¶Tertio sic: quod conuenit et repugnat alteri individuo eiusdem speciei preexigit necessario ipsorum distinctionem: proprietas individualis: puta sorteitas conuenit sorti et repugnat Platoni eiusdem speciei individuo: ergo proprietas individualis preexigit distinctionem sortis a Platone et sic ꝓprietas individualis non est id quo primo sor. distinguitur a Platone: conclusio est falsa secundum Scotum. processus est bonus: ergo altera premissarum est falsa: vtra q̄s autem est sua: ergo omnino falsus conuincitur: et maior quidem habetur a Scoto in quolibet. quaestione. ij. minor autem est sua conclusio quam nūc impugnamus.

Scōa. T.c.30 T.c.11. Cō. 6.

¶Quarto ostendo hanc positionem contradicere peripateticis. Aristotel. z comment. xij. enim metaphysic. text. consi. xlij. sit hec consequentia. primum celum, id est primum principium est vnū specie et plura numero: ergo habet materiam: que consequentia nulla esset: si propietas individualis poneretur distinguere individua eiusdem speciei. ¶Glossam autem Scot. intelligentis per materiam individualem propietatem (destructiuam esse textus) apparet ex commentatore ibi dicente: omne quod est vnum in specie et plura in numero habet materiam: sed iam declaratum est: q̄ principium celi non habet materiam. Ex quibus verbis apparet: q̄ de illa materia loquitur: quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in text. commenti. xxx. expresse declarasse motorem celi non habere materiam ad vbi et ad se z nullam fecisse mentionē de propietate individuali. Apparet quoq; fictio illius glosse ex. ij. metap. tex. cō. xj. vbi dī q̄ omnis multitudo, aut ex rerum differentium fm formam aut fm quātitatem, quod idem habes in Commentatore in primo physicorū. comento. vj. ¶Nec admittenda est glossa Antonij trombete: q̄ intelligitur concomi-

Universidad de Deusto
Biblioteca



tinter. Eodem enim modo ꝛ uniformiter debet teneri (ꝙ ſm) in primo membro ꝙ in ſcdo: in primo autem notat cauſalitatem: ergo et in reliquo. Deprehendi quoq; pōt eſſe purā fictionem nouam hāc de hiecchetatibus inuentionem: ex primo celi text. comment. xcij. et. xciij. vbi vnitatem et pluralitatem indiuiduorum in eadem ſpecie: in rebus materialibus non niſi ex materia: aſſignante Ariſtot. et Commen. hec de tertio.

L.c. 92 et 93.

**Quo** Ad quartum opinio. s. Tho. poſita ab eo hic ꝙ in multis aliis locis eſt: ꝙ materia ſignata eſt principiū indiuiduationis. ¶ Circa hanc concluſionē aduertendum eſt: ꝙ Thomiſte inter ſe differunt ꝛ conueniunt. Conueniunt in hoc omnes: ꝙ ad indiuiduationem duo concurrere debent: materia et quantitas. Differunt autem: ꝙ aliqui tenent ꝙ aggregatum ex materia et quantitate ſit intrinſecum indiuiduationis principium: materia dante incōmunicabilitatem, ſiue indiſtinctionem in ſe. Quātitate dante diſtinctionē ab aliis: ꝛ tale aggregatum dicunt eſſe materiā ſignatam. Alij ẋo (longe melius) ſentiunt dicentes: ꝙ principium intrinſecum indiuiduationis: ꝛ quo ad incommunicabilitatem: et quo ad diſtinctionē ab aliis eſt materia ſignata nō materia quanta: ſeu aggregatum ex materia ꝛ quātitate. Et cū hoc indicio meo ſit doctrina. s. Tho. vera: vt oſtendet: ideo hanc declarare volumus et tueri: declarando primo quid importet materia ſignata: ſecundo excludendo primam expoſitionē Thomiſtarum: tertio, probando concluſionē inētam. ¶ Materia ſignata nihil aliud eſt ḡ materia capax huius ꝙ quātitatis ata ꝙ non illius: hec nanq; materia eſt pars intrinſeca ſomti de diffinitione eius ſi diffiniret. Imaginandum eſt enim ꝙ agens particulare: pura hoc ſemen continue appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo: ꝙ ſicut ſemen humanum appropriat materiam ad animam humanam: ita hoc ſemen ad hanc animam. vnde cum in primo inſtanti generationis ſor. quod eſt primū eſſe ſor. ꝛ primum non eſſe forme precedentis et accidentium: primo ordine nature fiat particulare compoſitum: deinde naturali ordine ſequuntur omnia accidentia (in via noſtra) in illo priori ſm naturam: quo compoſitum particulare terminat per ſe primo generationem: materia que eſt pars intrinſeca eius. l. ſortis: ita eſt appropriata ipſi ſorti ab agente particulari: ꝙ non eſt capax alteri⁹ quantitatis ḡ eius quā ſor. ſibi determinat: omnium enim naturā conſtantium determinata eſt ratio magnitudinis ꝛ augmenti: vt dicitur ſecundo de anima tex. cō. xij. ꝛ talis materia vocatur materia ſignata. Nihil ergo addit materia ſignata ſupra materiam niſi capacitatē huius quātitatis ata ꝙ non illius. Capacitas aūt materie reſpectu huius quantitatis nihil aliud eſt ḡ potētia receptiua huius quantitatis: ita ꝙ non illi⁹: Potētia autem receptiua nihil realiter diſtinctū in recto dicit: ſed addit aliquid reale diſtinctum ſm rationem tantum a materia. Sicut materia, ppria nihil addit ſupra materiam realiter diſtinctum ab ipſa: dicit tamē aliquid reale in materia quod non explicat materia ſm ſe: materia enim ſignata non eſt diſtinibilis niſi per hanc quantitatē ſi diffiniretur: ſicut propria potentia non niſi per, ppriū actū diffinitur: vt dicit tertio phyſicorū: text. com. x. Materia aūt ſm ſe hāc quātitatem in ſua diffinitione non exigit: vnde materia ppria indiuidui: ꝛ materia ſignata: ꝛ materia ſub certis dimēſionibus idē importāt: ꝛ ppterea. s. Tho. nō dixit materiā ſignatā materiā cū certis dimēſionib⁹: ſed ſub certis dimenſionibus: ꝛ alibi dicit: ꝙ ſicut materia in ordine ad formas generales: puta formā totalem ꝛ partialem diſtinguit generice corpora celeſtia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quātitatē diſtinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur ſignata nō dicit aggregatum ex materia ꝛ quātitate: ſed materiā in recto ſignificat: quantitatem vero in obliquo: ſicut potentia materie ſignificat materiam in recto: in obliquo vero actum quem reſpicit: eo ꝙ non niſi per actum eſt diffinibilis. Et ſic manifeſtum eſt quid importet materia ſignata. ¶ Ꝙ aūt Thomiſte alii nō cōuenienter exponant: ſic declaratur. Idem eſt principiū diſtinctiuū indiuidui a ſpecie ꝛ ab altero indiuiduo eiuſdem ſpeciei: ſz materia nō ḡta: ſed (ſic ſignata, modo p̄poſito) eſt principiū intrinſece diſtinctiuum indiuidui a ſpecie: ergo non materia quanta: ſed materia ſignata eſt principiū intrinſecū diſtinctiuū indiuidui ab altero eiuſdem ſpeciei indiuiduo: minor ab eis conceditur: et eſt ſancti Tho. expreſſe in tractatu qui de principio indiuiduationis vocatur: qui ſecundum veritatem ꝛ antiquū titulū vocatur de potentia cognoſcibus: vt habetur in Bibliotheca ſummi pontificis in qua ſola tractatum illum completum vidi: eſt enim truncatus ille qui communiter habet. Maior vero nō niſi voce a proteruis negari poſſe videt. vniuerſaliter n. ſz verū videm⁹ ꝙ quicumq; aliqd cōmune diuiditur in plures ptes ſubiectinas: p idem diuerunt inferiora inter ſe et a ſuperiori: ſicut per idem homo differt animali et a lapide. ſ. differentiam propriam: vnde a Porphyrius tres actus differentie dat: diuidere ſupius: conſtituere inferius: ꝛ diſtinguere ꝑ ſtitutum a ſuperiori: ꝛ aliis cōparib⁹. ¶ Probatur ergo hec concluſio modo p̄expoſito. ſ. materia ſignata eſt intrinſecū indiuiduationis principiū: illud eſt intrinſecum principiū indiuiduationis: cui primo repugnat cōmunicari pluribus per modū quo vle cōmunicat ꝑticulari: ſz materia ſignata eſt id, cui primo repugnat cōcari, vt vniuerſale ꝑticulari: ergo ꝛc. maior ab omnibus conceditur. Minor vero probat: ſz nota ꝙ minor duo includit in ſe. ſ. ꝙ materie ſignate repugnat cōcari pluribus per ꝙ primo ei repugnat: primum horū ex ſe patet: materiam enim capacē huius quātitatis tantum: impoſſibile eſt pluificari: ſecundum autem probat. Illud cōperit primo materie ſignate: quod circūſcripto quocūq; alio ſibi conuenit: et ipſa circūſcripta nulli alteri cōuenit (ex primo Poſteriorum.) ſed non cōmunicari pluribus vt vniuerſale particulari circūſcripto quocūq; alio exiſtente in ſubſtātia ſenſibili conuenit materie ſignate: et ipſa circunſcripta nulli alteri conuenit: ergo nō communicari pluribus primo cōuenit materie ſignate inter oīa q̄ in ſubſtantia ſenſibili inueniuntur. Probatur minor quo ad vtrāq; ſui partem: quo ad primā ſic. Id qō materia ſignata p̄cise ſumpta ſibi vendicat: ita q̄ ſub eius oppoſito non eſt intelligibilis: connexum ſibi circunſcripto quocumq; alio: patet iſta ex terminis: ſed incommunicabilitas cōuenit materie ſignate p̄cise vt ſic accepte: ita q̄ ſub eius oppoſito materia ſignata non eſt intelligibilis: nō enim poteſt intelligi materia propria indiuidui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materie ſignate circūſcripto quocumq; alio. Secunda pars minoris patet exemplariter: quia circūſcripta ſortis materia ſignata ſeu materia, ppria: quod idem eſt: certum eſt quod non remanet hic: neq; forma eius remanebit hic: neq; ipſa materia: ſi enim materiam propriam non hz per quid exit ordinem cōmunium. ¶ Secūdo probatur eadē concluſio ſic. fruſtra fit per plura quod pōt fieri p pauciora: ꝛ eque bñ: ſed abſq; quibuſcq; aliis ex materia ſignata ſufficienter ſaluat individuatio ſubſtantie compoſite: ergo fruſtra adduntur quecumq;. Minor et dicendis apparebit: vbi ſolutis aduerſariorum rōnibus: ſtabilis ac firma remanebit poſitio noſtra. ¶ Ex eōdem firmatur: quia cum in ſubſtantia cōpoſita non ſint niſi materia ꝛ forma ꝛ compoſitum ex his: et accidentia: quecumq; inimicho accidunt nullam aliam intrinſecam cauſam habent niſi aliquid horum: et ſic ad inueſtigandam indiuiduationis cauſam non oportet extra hoc vagari. Propria inductis: quas non opus eſt repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem diſtinctionem: aut ex formis: aut a quantitatibus oriri. Eſt igitur materia ſignata intrinſecum indiuiduationis principium: quo intrinſece (licet particulariter) ſor. eſt hic. Dico autem particulariter: quia non arbitror materiam ſignatā eſſe ſui ipſam indiuidualem, propietatem ſeu differentiam: ſed potius differentie indiuidualis eſſentiale principium. Opinor enim ꝙ ppoſitio materie ſignate ad propietatem ſeu differentiam indiuidualē ſicut enim alia intellectiua nō eſt ipſa differētia: puta rōnale: ſed id vnde ſumit: ita materia ſignata nō eſt ipſa differētia indiuidualis: ſed id vnde ſumitur: ꝛ ꝙ cauſat ipſam intrinſece. Et ſicut homo eſt homo: et per rationale tanq; per principiū formale totale ꝛ p̄ anam intellectiuam tanq; p principiū partiale intrinſecū formale a quo rōnale mendicat ꝛ cauſat: ita ſor. eſt hic per differentiam indiuidualem tanq; p totale quoddā denominās: qō nihil aliud eſt ḡ gradus indiuidualis: ſicut differentia ſpecifica eſt gradus ſpecificus: et per materiam ſignatam tanq; per priorem cauſam intrinſecam, a qua ipſa indiuidualis differentia médicat. Ut ſic inter nos et Sco. in hoc ſiet diuerſitas ꝙ ipſi differentias indiuiduales abſq; eſſentiali dependentia a materia ſignata multiplicant: nos autem ſicut animal contrahere neſcimus ad hominem et bouem ſine formis paꝛtium: a quibus differentie contrahentes animal cauſantur: ſic ſpeciem puta hominem contrahere ad indiuidua. non nouimus ſine materia ſignata que eſt cauſa indiuidualium differentiarum: et conſequenter primo principium indiuiduationis intrinſecum. Mouebor ad hoc dicēdum: quoniam teneo cie eſſe vnum numero: nō vnitate de p̄dicamento quantitatis ſed ſubſtantiali: quam neceſſe eſt antecedi cum ſit entis paſſio ab ipſa. Et hoc an ſit de mente. s. Doc. non cenſeat quiſq; legerit

Tractatus p̄n cipio indiuiduationis.

L.c. 41

L.c. 10.



c1.157. De principio indiuiduationis. q. 2. q3. q̄.

ipſum: ꝛ in comentario theologie, capitulo. 157. vbi vult ſor. eundē numero eſſe poſt reſurrectionem eius quantitate numerata: et in fractaru ſupradicto.

**Quo** Ad quintum arguitur contra concluſionem ꝛ dicta in ea a Sco. vbi ſupra. ¶ Primo ſic. impoſſibile eſt aliqd dependens a poſteriori naturaliter, eſſe idem priori naturaliter: quia tunc eſſe prius ꝛ non prius: ſed ſubſtantia eſt prior naturaliter quantitate: igit nihil cauſatum a quantitate: ſiue qualitercūq; p̄exigens naturam quantitatis poteſt eſſe idem ſubſtantie, non igitur ſignatio iſta a quantitate cauſata eſt eadem ſubſtantie. probatio maioris, vbi eſt vera et realis identitas (licet non ſit formalis) ibi impoſſibile eſt hoc eſſe ꝛ illud non eſſe: quia tunc idem realiter eſſet ꝛ non eſſet: ſed poſſibile eſt prius naturaliter eſſe ſine poſteriori naturaliter, ergo multo magis abſq; eo quod derelictum eſt: vel cauſatum a poſteriori naturaliter.

c. de ver. ſcientia.

Secdo. ¶ P̄. id quod eſt neceſſaria conditio cauſe in cauſando nō poteſt habere eſſe a cauſato: quia tunc cauſa inquantū ſufficiens ad candum eſſet cauſata a cauſato: ꝛ illud cauſatum eſſet cauſa ſuppoſitus: ſed ſingularitas ſiue ſignatio ſubſtantie eſt neceſſaria conditio in ſubſtantia ad cauſandam quantitatem: quia cauſatum ſingulare requirit cauſam ſingularem, ergo impoſſibile eſt iſtam ſignationem ſeu ſingularitatem eſſe a quantitate.

Tertio ¶ P̄. quero quid eſt ḡtitatem cauſare vel derelinquere talē modum: ſeu ſignificationem in ſubſtātia, ſi nihil ex hoc eſt: niſi quod p̄fuit quantitas, tunc nullo modo ſignatio eſt per quantitatem: quia tunc ſignatio ſubſtantie naturaliter procedit ipſam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quero quomodo cauſetur a quantitate: ꝛ in quo genere cauſe.

L. ꝛ to.

¶ P̄. quare quantitas potius relinquit talem modum in ſubſtantia ḡ qualitas: non videt ratio: q: ſicut qualitas in ſeipſa informat ſuperficiem nihil relinquendo in ea: ita quantitas informat ſubſtātiam in ſeipſa: ꝛ non per aliam formam derelictam.

Quinto.

¶ P̄. ḡtitas iſta que ad indiuiduationem concurrit: aut eſt quātitas terminata: aut interminata. non terminata: q: illa ſequit formam in materia, ꝛ per conſequens ſingularitatem ſubſtantie: quia ſicut ſubſtātia eſt cauſa eius, vt eſt terminata, ita hec ſubſtātia eſt cauſa eius, vt eſt hic terminata. Et confirmatur hoc: q: cū quantitas terminata varie ſola rarefactione: eadem indiuiduum erit multis ſingularitatibus idem, quod eſt impoſſibile. Si autem interminata, contra illa manet eadem in genito ꝛ corrupto.

Sexto.

¶ P̄. ſi ḡtitas concurrit ad indiuiduationē vt primo diſtinguēs: oportet ꝙ in ſeipſa ſit primo diſtincta numeraliter ab alia: ſed tunc tua propoſitio non eſt vera: illa. ſ. (eſto differētia formalis eſt ſpecifica,) quātitas enim hec ꝛ illa cum ſint forme differrent ſpecifice. Quod ſi quantitatem excipias ab illa propoſitione fundamentali edificij ruinoſi. vnde probabitur ꝙ differentia formalis ſit ſpecifica: quecunq; enim ratio fuerit adducta de forma habebit locū in quantitate: cum quantitas forma ſit.

Septimo.

¶ P̄. tota latitudo p̄dicamenti ſubſtātie eſt prioꝛ ceteris predicamentis, ergo cum indiuiduum ſubſtantie cláudat in iſta latitudine: oportet ꝙ ſit intrinſece complexum abſq; dependentia a quantitate que eſt poſterior. ¶ Et confirmaf: q: nihil reponitur in aliquo genere: p aliquid qō ſit extra illud genus. Multa alia argumenta fiunt a Scoto ꝛ aliis: ſed q: concludunt materiam ſolā vel quantitatem ſolam: vel aggregatum ex materia ꝛ quantitate non eſſe principium indiuiduationis omiſi. nihil enim contra nos. Omiſſi preterea que indirecte contra poſitionem noſtram eſſent, breuitati ſtudens. hec de quinto.

**Quo** Ad ſextū reſpondendum eſt argumentis factis: nunc deinde aliis p̄o opinione contrariis inductis.

Ad primum.

¶ Ad primū igit iſtorum dicit ꝙ falſa eſt maior. Ad cuius euidētiā eſt notandū ꝙ proportio materie ſignate ad hāc quantitatem eſt proportio potētie ad propriū actum: vnde ſicut potentia materie eſt eadem realiter ipſi materie: ꝛ tñ dependet a forma, ita potētia ſeu capacitas materie reſpectu huius quātitatis que vocatur eius ſignatio dependet a quātitate: ꝛ tñ eſt eadem materie. Et ꝙ potentia eſt prioꝛ ꝛ poſterioꝛ: ꝛ naturaliter actu: prioꝛ eſt in genere cauſe materialis: poſterioꝛ in ordine cauſe formalis: ideo ſignatio materie eſt prioꝛ quantitate in ordine cauſe materialis: poſterioꝛ autem in ordine cauſe formalis, vnde vtroq; modo maioꝛ eſt falſa: ſam ſi intelligatur de prioꝛi ꝛ poſterioꝛi ſecundum genus cauſe materialis: ḡ ſi intelligatur de prioꝛi ꝛ poſterioꝛi in ordine cauſe formalis. Aliquid enim dependens a forma eſt idem realiter materie: ꝛ aliqd dependēs a materia eſt idē realiter forme vt patet. Ad probationem primā qua dicit: q: tunc eſſet prius ꝛ nō prius, dico ꝙ non eſt inconueniēs in diuerſis generibus cauſarū. Ad aliā pbōnem qua dicit: vbi eſt vera et realis identitas ꝛc. negat ſecunda poſitio aſſumpta: non eſt omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori: vt alias oſtēdetur. ¶ Ad ſecundum negat maioꝛ cum cauſatum eſt cauſa ſue cauſe. i. alio genere cauſe: ſicut in ꝓpoſito accidit: materia enim ſignata eſt cauſa quātitatis in genere cauſe materialis: quātitas eſt cauſa materie ſignate in gñe cauſe formalis vt actus potētie: ꝛ p̄ falſitas maioris i exēplo ſupra poſito: potētia enī materie eſt neceſſaria cōditio materie ad cauſandā formā: ꝛ tñ dependet a forma in genere cauſe formalis. ¶ Ad probationē vltimi ꝙ cauſalitatē ſuā dependet a ſuo effectu. ſ. forma: ſz non inquantū eſt effectus eius: ſed in eo quod eſt cauſa materie: cauſe enim ſunt ſibiinuicē cauſe: vt dicit ſecundo phyſicoꝝ. text. cō. xxx. non ergo inconuenit cām in cauſando dependere a cauſato: non vt cauſato: ſed vt cauſa eſt ſm aliud genus. infra. c. 5. q. 8. ſecundū. T.c. 30.

¶ Ad tertium dicitur: ꝙ quantitatem cauſare talem ſignationem in materia nihil aliud eſt ḡ materiam eſſe ab hoc agēte factam capacē adeo huiꝰ quantitatis: ꝙ nō illius: ꝛ ſic quantitas concurrit ad ſignationem materie vt actus: propter quem talis capacitas ſit. Agens vero vtfficiens illam: et talis ſignatio ſeu capacitas preeſt ipſi quantitati in genere cauſe materialis: et non poteſt ex hoc inferri: ergo non fit per quantitatem: eo ḡ fit quantitate in genere cauſe formalis: que ſicut ꝛ finis inter cauſas poſteriores ineſſe numeratur. Ad tertium.

¶ Ad quartū dicitur ꝙ non ſolum quantitas tali modo ſignat materiam ſed etiam qualitates propie. Materia enim ſortis ita capax harum qualitatum quod non aliarum: ſed quia ſola quātitas immediate recipitur in ſubſtantia: et ex ſola quantitate oritur radicaliter diſtinctio materialis, ideo ad propoſitum, materiam ſignatam, materiam ſub certis dimenſionibus ꝛ non ſub certis qualitatibus dicimus. Ad quartum.

¶ Ad quintū dicitur: ꝙ quantitas illa que ad indiuiduationem vt originale nō intrinſecū indiuiduationis principium concurrit eſt quantitas terminata. Nec obſtat quod ſequatur formam: quia etiam forma ſequitur potentiā materie: a qua tamen cauſatur, ꝛ concedimus hanc ſubſtantiam eſſe cauſam materialem huius quantitatis: ſed econuerſo in genere cauſe formalis hāc quātitatē eſſe cām huius ſignationis materie mō p̄expoſito. Ad quintum.

¶ Ad confirmationem Antonij trombete dicitur: ꝙ quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non ſtat in indiuiſibili: ſed latitudinem habet. ſicut enim quelibet ſpecies naturalis determinat ſibi quantitatem maximam ꝛ minimam infra quandam latitudinem. ita ꝛ quodlibet indiuiduum determinat ſibi hanc quātitatem infra tales limites ꝛ non indiuiſibili. vnde poteſt fieri rarefactio ſine eius (vt indiuiduatima eſt) variatione: nō enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: ſed cum certa latitudine.

¶ Ad ſextum dicitur concedendo cōſequentiam primam: ſed negando quod ex hoc ſequatur falſitas illius ꝓpoſitionis fundamētalis firmiſſimi edificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non diſtinguens inter differentiam formalem ꝛ formarum: omnis enim differentia formalis eſt ſpecifica: non autem omnis differentia formarum: vt dicit. s. Tho. ſecundo cōtra Gentiles. cap. 81. alioquin forma huius ignis ꝛ forma illius ignis diſtinguerentur ſpecifice cum ſint forme ꝛ differant. vnde linea mathematica diuiſa in partes habet duo indiuidua. quelibet enim pars linee eſt linea: ꝛ illa indiuidua ſunt forme ꝛ differunt: ſed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa que eſt per principia quid ditatiua. hic enim ſemper oritur a forma in eo quod forma: qualis non eſt inter hanc lineam ꝛ illam: cum ſit eadem vtriuſq; quidditas. verum arguentis error eſt valde puerilis: ſicut forme ꝛ differunt: ergo differunt formaliter: eſt monachus ꝛ eſt albus, ergo eſt monachus albus. Ad ſextum. La. 81.

¶ Ad vltimum negatur conſequentia: licet enim id quod eſt in predicamento ſubſtantie ſit prius ſimpliciter quolibet alio predicamento: tamen aliqua conditio (ſine qua indiuiduū vt ſic non eſt in predicamēto) pōt eſſe poſterioꝛ in genere cauſe formalis ꝛ alterius p̄dicamēti: eo ꝙ eā formalis eſt poſterioꝛ in eſſe. Ad ſe primū.

¶ Ad confirmationem dicitur ꝙ quodlibet predicamentum completur per res ſui generis: ſi loquamur de his que ponantur in p̄dicamentis: ꝛ de ratione reponendi ea in illis: non autem ſi loquamur de conditione rei reponte in predicamento. ſortes enim non eſt niſi ſubſtantia: ꝛ ratio ponens ipſum in predicamento eſt ſubſtātia: conditio autem indiuiduationis: ſine qua non eſt ratio reponēdi ipſum in predicamento: non inconuenit quod coexigat aliquod accidens: puta quātitatem. ¶ Ad primum vero eorum que p̄ oppoſita concluſione adducta ſunt: dicitur ꝙ minor eſt falſa: ad ipſam namq; ſignatam primo ſequitur vnitas numeralis. Ad primū ſcō ti. Ad ſecundū. ¶ Ad ſcm dr ꝙ differētia indiuiduoꝝ reducit ad ḡtitates: ḡtita

Universidad de Deusto
Biblioteca



tes autem differētibus ppriis: q̄ sunt differentie ẽntatis: situs autē non solū integrat ex illis duobus. s. ymanētia z cōtinuatione partiū sed ex his duob⁹ cū tertio ordine. s. partiū in toto: vt docet alber. in predicamento: cap⁹. de ẽntate: per hoc enim differt a situ speciali predicamēto q̄ dicit ordinem partiū in loco: vnde situs in proposito distinguunt suis ordinibus partium in toto q̄ sunt de cōtū rōne: ordines autem scripsis: in diffinitione' enim ordinis cadit distinctio: et sic patet q̄ non est eque dubiū de his ad q̄ facim⁹ reductionem: et de ẽntatibus: et q̄ non oportet ẽntates ꝓpter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto vt materiale quid est in ipsa ẽntate: quod in nulla alia forma inuenitur.

Caput tertiū. ¶ Ad tertiū Aristotelis obẽte dicit q̄ minor est falsa: materia ẽm signata: vt ꝓbata est: est id cui prima repugnat diuidi vt vle in particularia: ratione enim eius repugnat echeitati. Caput iij.

Cō. x. ¶ Dicet ergo q̄ essentia hominis z socra. non differunt nisi secundum signatum z nō signatum, vnde ℓ cōmē. dicit super. vij. metap. q̄ socra. nō aliud est q̄ animalitas z rationalitas, que sunt quidditas eius, sicut etiam essentia generis et essentia speciei secundum signatum et non signatum differunt, q̄uis alius modus designationis sit vtrobiq; z, quia designatio individui respectu speciei est per materiam determinatā dimensionibus, designatio autē speciei respectu generis est per differentiam constitutiuā q̄ ex forma rei sequitur.

Postq̄ Determinatū est quid sit essentia substātiarū cum positarū in cōi: in hoc tertio cap. intendens agere de differentia essentiarū cōpositarū inter se: circa essentie compositē sint tres: scilicet generica: specifica: et individualis: quinq; facit. Primo loquitur de differentia earum absolute. Secundo determinaturus de differentia earum: vt subsunt primis intentionibus: et illarum nominibus: ostendit quomodo essentia generica differat a specifica. Tertio gen⁹. species. dif⁹. diffinitio qualr iter se differāt declarat. Quarto excludit quandā dubitationē. Quinto assignat differentiā inter essentiam specificam z individualem.

## Ad euidentiam

Dicendorum premonēdum est q̄ de essentijs possumus tripliciter loqui: primo de eis absolute absq; habitudine ad primas vel secūdas intentiones: secundo de eis vt subsunt nominibus prime intentionis: tertio vt subsunt nominibus secunde intentionis: verbi gratia: de natura humana contingit loqui secundum se: id est ꝑm ea que conueniunt sibi ratione sui: contingit et loqui de ipsa vt stat sub hoc nomine humanitas: et hoc nomine homo et similibus: cōtingit et tertio loqui de ipsa: vt stat hoc nomine species. Thō. ergo in prima huius capituli parte loquitur de essentijs rerum primo modo: in toto vero residuo loquitur de eis secūdo modo sumptis: in sequenti autem capitulo de eis tertio modo acceptis sermonem facit (et hoc si non vis decipi in hoc capitulo diligentissime notato:) ponit igitur assignando differentiam inter essentiam generícam: specificam: et individualem secūdum se sumptas hāc conclusionem: essentie predicte non differunt nisi secundum signatum et non signatum: hoc sic declaratur: animalis hominis sortis essentie propie non differunt nisi per hoc: quia in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absq; determinatione eius per rationalem: ratione autem hominis ponitur substātia animata sensibilis rationalis: et sic additur in ea designatio per differentiam: ratio vero sor. ponit substātiam animatam sensibilem rationalem in istis carnibus et istis ossib⁹: et sic in ea additur designatio materie: que non ponebatur in ratione hominis: vnde absolute loquendo: et secundum suas rationes ꝓprias apparet has essentias: non nisi ꝑm signatum et non signatum differre id est ꝑm explicitam inclusionem alicuius designationis siue determinationis: z non explicitam inclusionem illius: licet talis designatio non yuliomiter sit in natura specifica et in natura individui: determinatio enim quam addit natura specifica supra genericam est formalis essentialiter diuersificans gen⁹: vtpote a forma in eo q̄ forma sumpta. determinatio autem quam natura individualis supra specificam addit est materialis: non formaliter sed materialiter tantum diuersitatem in specie faciens vtpote sumpta a materialis conditionibus rei. Ex his habes q̄ homo et humanitas: animal z animalitas secundum se id est naturas significatas: nullo modo differūt: eadem omnino est ratio nature significate per hominem z humanitatem ita q̄ nulla designatione differunt: sed vt post dicetur: differunt vt subsunt nominibus prime intentionalis: quia vero distinctio per signatum et non signatum non est distinctio realis. Ideo dicit Comment. vij. metaphys. consilio. x. q̄ sor. substantialiter sumptus nil aliud est q̄ animalitas z rationalitas que sunt quidditas eius: sortitas enim que naturam sortis nominat: eadem realiter est animalitati z rationalitati. Caſ.

¶ Hec autem determinatio vel designatio que est in specie respectu generis non est per aliquid in essentia speciei existens quod nullo modo in essentia generis sit, imo quicquid est in specie est etiam in genere vt nō determinatum, si enim animal non esset totum quod est homo, sed pars eius, non predicaretur de eo: cum nulla pars integralis predicetur de suo toto.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differat a specifica secundum q̄ ambe stant sub nominibus prime intentionis: pura quomodo differant essentia hominis et essentia animalis sub his nominibus homo z animal: z intendit q̄ essentia significata per nomen genericum: puta animal: et essentia significata p nomen specificum: puta homo: non differunt per hoc q̄ essentia significata per nomē specificum includat aliquam determinationem que omnino sit extra rem significatam per nomen generici: sed per hoc q̄ essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam que sit per differētiam eius constitutiuam: sicut homo actu includit rationale: ponitur nanq; in eius diffinitione. Essentia vero nomine generico significata cōfusa et indeterminate importat designationem illam: sicut animal in potētia includit rationale: vt dicit Porphyrius: vnde animal z vniuersaliter omnis essentia generico nomine importata vt sic: totum includit q̄ includit species: licet nō eodē modo. Et propterea ad posite differētie declarationem ponit talē cōclusionē: genus dicit totum esse speciei: quā sic probat omne ꝑdicatū dicit totū esse eius de quo predicatur: genus predicatur de ipa specie: ergo natura generica: puta animal: dicit totum esse speciei: maiorem probat per hoc: quia nulla pars predicatur de suo toto. Vbi aduertendum est q̄ hic sermo verus est de predicatione in recto et directa: siue essentiali: siue denominatiua: et de parte: in eo q̄ pars vtrobiq; modo significari: sicut materia significatur vt pars rei (per ly materia) significatur autem vt totum (per ly materiale,) his enim modificata conditionibus ꝓpositio illa. s. nulla pars predicatur de suo toto nullam patitur instantiam: cum enim dico: homo est albus: ly albus confundit in se totum quod est in homine: z similiter cum dico: homo est materialis: ly materialis cōprehēdit in se implicite totum quod est homo: et sic cum dicitur, homo est animal: ly animal, continet implicite totum quod est homo, modo (qui infra declarabitur.) et sic probandum est q̄ essentia generi co nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est. In caſ. de diffi.

¶ Hocautem quomodo cōtingat, videri pōt si inspiciat corpus scōm q̄ ponit pars a. i. alis, z scōm q̄ ponit genus, nō esset pōt dici eo modo esse gen⁹ quo est pars integralis, hoc igitur nomē q̄ est corp⁹ multipliciter accipi pōt, corpus enī scōm q̄ est in ꝑdicamento substātie ōr ex eo q̄ hz talē naturā, vtī eo designari possent tres dimēsiones, ipse aūt tres dimēsiōes designate sunt corpus q̄ est in genere ẽntatis. Cōtingit aūt in reb⁹ q̄ habet vnā pfectionē ad vlteriorē pfectionē ptingat sicut patet in hoie q natura sensitiua habet z vlterius intellectiua, similiter etiā z sup hāc pfectionē q̄ ē habere talē formā, z vtī ea possint tres dimēsiones designari, pōt alia pfectio adiungi, vt vita vel aliquid hmōi, pōt ergo hoc nomē corpus rē quādā designare q̄ habet talē formā ex qua segtur in ipsa designabilitas triū dimēsiōnū cū pcisione: vt hz ex illa forma nulla vlterior pfectio sequat: sed si aliqd aliud supaddit fit ꝑter significationē corpis sic dicti: z hoc modo corp⁹ erit materialis et integral⁹: e pars a. i. alis: q̄ sic aīa erit ꝑter id q̄ significatum est noie corpis z supueniens ipsi corpori: ita q̄ ex ipsis duobus. s. ex aīa z corpe: sicut ex partib⁹ cōstituitur animal.



animal. Pōt etiā hoc nomē corp⁹ hoc modo accipi: vt significet rem q̄ dā q̄ hz talē formā: ex qua possint in ea tres dimensiones designari: q̄ cuiusq; forma sit illa: siue ex ea possit puenire alta vlterior pfectio siue non: z hoc modo corp⁹ erit gen⁹ animalis: q. i. a. i. alis mbil est accipe q̄ i corpe implicite nō cōtineatur: nō enim anima est alia ab illa forma per quā in re illa poterāt designari tres dimensiones: ideo q̄ dicebam q̄ corpus est q̄ habet talē formā ex qua pōt designari tres dimensiones in eo intelligebam quecumq; forma esset illa: siue anima esset, siue lapideitas, siue q̄cūq; alia forma, z sic forma a. i. alis implicite i corpore siue in corporis forma continetur, prout corpus est genus eius.

¶ Ex declaratū est genus compari ad spēm: nō vt eius partem sed vt totū: aperte intendit hic quomodo res per genericum nomen significata possit vtrobiq; modo accipi: vt pars: scilicet z totū: z primo in corpore tangit notau: deinde in animali: dicēs q̄ ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei et genus eiusdē (vt ostensum est) scire debes q̄ hoc nomen corpus accipitur dupliciter: est enim equiuocum ad corpus quod res predicamenti substantie: z ad corpus quod est res ꝑdicamēti quātitatis. Corp⁹ vt significat rem ꝑdicamenti substantie: importat naturā ex qua est influere trina dimēsio. Corpus vero vt significat rem predicamenti quātitatis importat ipsam trinam dimensionem. ¶ Iterū corp⁹ quod significat rē ꝑdicamēti substātie de quo nunc est ſmo: accipitur dupl'r. Uno modo: vt significat naturā illā ex qua nata est fluere trina dimēsio cum ꝑcisione eius substantialis perfectionis vlterioris. Alio modo: vt significat illāmet naturā absq; precisione vlterioris pfectionis substantialis. Causam huius et similium distinctionū assignat in litera: ex eo q̄ res habēs aliquā pfectionem substātialē nō excludit a se aliquā alia vlteriorē substātialē perfectionē: sicut hō ex eo q̄ habet pfectionē sensitiuā non excludit a se pfectionē intellectiuā: et silr corpus ex eo q̄ hz perfectionem corporeā nō excludit a se pfectionē vitalē: z sic de aliis: cum ēm prior perfectio substātialis nō excludat secundā z ternam: z manifestū sit etiā q̄ nō includit eas in actu: pōt prior perfectio concipi z significari: z cū precisione seu exclusione aliarū: z cū inclusione confusa earū. Ex eo nāq; q̄ formaliter nō includit alias: potest precise cōcipi z significari. Ex eo vo q̄ cōiunctionē cū aliis non excludit: potest cū aliarum confusa z potētiali inclusione concipi et significari: vnde natura significata per hoc nomen corpus: quia nō formaliter includit perfectionem: vitalem: nec sensitiuam: nec intellectuam potest cum precisione omnium horum concipi z significari: et quia non excludit adunationem essentialem sui cum illis: ideo potest absq; eoū precisione concipi et significari: vt confusa z determinate includens omnia illa: colligitur autem ex tex. triplex differentia inter hec: differūt enim primo in hoc q̄ corpus primo modo dicit corporeitatē solā: ex qua nata est fluere trina dimēsio z nulla vlterior pfectio: corpus vo scōo modo dicit formā quācūq; a q̄ fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacūq; alia pfectione. Scōo differūt: q̄ corpus primo modo est pars spēi: eo q̄ significatū formale spēi est ꝑter et extra significatū eius: sicut anima rōnalis est extra corporeitatē: sunt enim in homine duo: pfectio. s. corpalis quā ꝑcise acceptam patet non includere aliquo modo intellectualitatem: z perfectio intellectualis que est altera pars: corpus vero scōo modo est totum respectu speciei: eo q̄ pfectio seu forma formal'r importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quācūq; formā qua sit pfectio corpea: et sic anima intellectiua includit in ly q̄. Tertio differunt: quia corpus primo modo non est in recta linea ꝑdicamētali: sicut nec quecūq; pars: corp⁹ vero scōo modo est directe in ꝑdicamēto substātie: sicut z quodlibet aliud genus. In caſ. de diffi.

¶ Et etiā talis est animalis habitudo ad hominē: si ēm aīal nō iaret trīs rem talē que hz quādā pfectionē vt possit sentire z moueri p principium in ipso existēs cū precisione alteri⁹ perfectionis: tūc quecumq; alia pfectio vlteri⁹ superueniret haberet se ad aīal p modū partis: z nō sicut implicite cōtēta in rōne a. i. alis: z aīal non esset genus. Sed est genus ꝑm quod significat rem quandam: ex cuius forma potest prouenire sensus et motus: quecumq; sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantum: siue sit anima sensibilis et rationalis simul.

¶ Declarat hoc quoq; in hoc genere quod est animal: potest ēm animal accipi vt significat formam: ex qua precise oriantur sensus et motus quibus animal a non animali discernitur: vt dicitur primo de anima. tex. com. xix. Potest etiam accipi animal vt dicit formam quācumq; ex qua oriantur sensus et motus non precise: z sic est genus: primo aūt modo est pars speciei: vnde homo est cōpositus ex animali z intellectiuo principio tangit ex suis partib⁹ essentialibus accipiēdo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura: animal vero secūdo modo est totum respectu hominis implicite includens specificas perfectiones: cū ēm sic dico, a. i. al: dico, habēs naturā sensitiuā indeterminate relinquendo: per quam formam habeat sensitiuam naturam. et sic implicite includuntur oēs forme specifice: habetur enim natura sensitiua nō nisi per formā hominis: leonis vel bouis ꝛc. ex his patet differētia inter essentiam generícam z specificam: vt subsunt nominibus generico z specifico prime intētionis: quia scilicet differunt sicut includens implicite z includens explicite illamet. Vide Aui. 5. metap. c. 5. p totum.

¶ Si igitur genus significat indeterminate id totum q̄ō est in specie, non enim significat tātum materiam, similiter etiam differētia significat id totum quod est in specie z nō tantū formā, z etiā diffinitio significat totū z etiā spēs, sed diuersimode. Quia genus significat totū, vt quedā denominatio determinās id q̄ō est materiale in re sine determinatione propie forme, vnde genus sumitur a materia q̄ō quis non sit materia, vñ p3 ex hoc q̄ corpus ōr ex hoc q̄ hz talem pfectionem vt possint in eo designari tres dimensiones, que quidē perfectio est, vt materialis se habens ad vlteriorem perfectionem. Differētia vero ecōuerso est, sicut quedā determinatio a forma determinata sumpta preter hoc q̄ de intellectu primo sit materia determinata, vt patet cū dicitur animatū. s. illud q̄ō habet animā nō determinatur: quid sit vtrum corpus vel aliquid aliud. vnde dicit Aui. q̄ genus non est in differētia, sicut pars essentia ei⁹, sed solum sicut ens extra quidditatē siue essentiā, sicut etiā subiectum est de intellectu passionum. et ideo genus non predicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in iij. De anima z iij. Topico: ūū. nisi forte sicut subiectum predicatur de passione, sed diffinitio siue species comprehendit vtrūq; scilicet determinatam materiam quam designat nomē generis: et determinatam formam quam designat nomen differentie. 5. meta. c. 5. circa medium. T. c. 10. cap. 3.

¶ In hac tertia pte capituli comparat genus spēm differentiā z diffinitionē inter se quo ad cōuenientiam z differētiā. ¶ Conuenire ait hec oia in hoc q̄ quilibet eoū significat totū q̄ō est in specie. Quō ex ꝑdictis immediate sequit: sit enim genus significans totum: quia vere z ꝓprie ꝑdicat de specie: z ꝓfundit in se oia ad q̄ se extendit: pari ratione differentia cum vere z proprie predicetur de specie: et confundit in se omnia ad que se extendit vt predicabile, totū significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differunt primo quo ad formalia significata eorum: quia formale significatum generis est perfectio materialis: formale autem significatum differentie est perfectio formalis: formale vero significatum speciei est aggregatū ex vtraq; perfectione nō distinguendo eas: formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatū ex vtraq; perfectione: sed dividendo in singulas: verbi gratia: formale significatum animalis est natura sensitiua q̄ se habet vt materialis ad perfectionem intellectualem que formaliter importatur per rationale: et consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatum hominis z animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua et intellectiua: sed animal rationale separatim explicat vtrūq;: homo vero non. T. c. 10. cap. 3.

Ipso Intellectu horū nota q̄ significatum formale nois ad ꝑfectio est perfectio seu forma determinate: et primo explicata per illud nomē. Materiale vero est illud q̄ō sub nois significatiōe cadit nō ꝑfō: vñ p3 considerato oi eo q̄ō tā formal'r q̄ō materiale importat per gen⁹: spēm: differiam: z diffinitionē: dicit q̄ idē significant z q̄ conuenyunt: consideratis aūt formalibus eoū significatis: dicim⁹ q̄ differūt z q̄ nō significant idem. Sed ne vageris q̄rēdo differētiā

Universidad de Deusto
Biblioteca



inter significatū formale speciei ⁊ diffinitionis: qm̄ nulla est: sed in modo nō exprimēdi idē formale significatū differunt. Spēs. n. indistincte actu tū explicat totū: diffinitio vero diuidit in singula. vt dicit primo physicoꝝ. tex. cō. 5. ¶Genericum ergo nomen, puta animal formaliter ⁊ determinate explicat materiale boīs perfectionem. s. sensitiuā: ideo genus sumit a materia. 8. meta. tex. cō. 9. ¶Die vero nomen puta rōnale formaliter ⁊ determinate explicat formalem rei perfectionem: ideo dicitur ibidē sumi a forma. ¶Et sicut in formali significato generis nō cadit perfectio per differētiam importata: qm̄ indeterminate in illo includitur: ita in formali cōceptu differentie nō cadit genus eadem rōne: qa. s. perfectio generica indeterminate cadit in noie differētie. Sicut enim ex eo q̄ animal significat habēs naturā sensitiuā duo significat naturā sensitiuā formaliter ⁊ primo ⁊ qō hz illā indeterminatemon. n. explicat an id sit hō vel bos sic rationale ex eo q̄ significat habens rōnalitatē duo significat. s. rōnalitatē formaliter ⁊ primo: ⁊ habēs illā secūdario ⁊ indeterminate. non. n. determinat quid sit id habēs an homo vel animal. ¶ Ex hō dicit Aut. q̄ genus non est in dīa: sicut pars o essentie eius. i. sicut pars sui formalis significati: sed est extra formale significatū eius. sicut subiectū est extra formale significatū siue passionis. Albū. n. purā qualitatē significat: vt dicit in predicamentis. ¶Et hz genus non sit de intellectu differētie tali modo. s. vt formaliter significatū per illā: est tū de intellectu eius mō: vt subiectū. s. est de intellectu passionis. Dupliciter. n. vt supra dictū est, aliquid cadit i rōne alicuius. Uno modo vt pars quiditatis. Alio mō vt subiectū eius: quō subiectū intrat diffinitionē passionis. vt habes. 7. meta. tex. cō. 19. ¶ Ex hō dicit Aristo. 3. meta. tex. cō. 10. 7. 4. topi. cap. 3. q̄ genus per se nō predicatur de differentia nisi forte sicut subiectus predicat de passione. Ratio primi dicti est: qa genus in nullo modo dicēdi per se pdicat de differentia: nō quidē in quarto: qa differentia nō explicat cām gñis. ¶Nec in secō: qa dīa nō ponit in gñis diffinitiōe: nec ēt in primo propter: qa predicata primi modi in recto que ꝓprie predicant: sunt ea que intrinsece in rōne cadunt: ⁊ nō ea que per additamētū in ea sunt. homo. n. non predicat propriē de risibili in primo modo. qō patet ex eo q̄ ista: risibile est homo, est per accidēs. vt vi primo posite. cap. 18. Ratio scīi est: qa si genus est de intellectu dīe: sicut subiectū est de intellectu passiōis, cōsequēs est q̄ genus predicet de dīa: sicut subiectū de passione. ¶Nz dicit (forte) non dubitatio est: sed nō determinātis. cōtingit. n. apud ipsum res nō decisa sub dubia verborum forma poni. ¶Aduerte q̄ licet intellectu differē tiecadat genus determinate: nomen tū differētie genus illud non explicat determinate. rationale enim nō explicat animal cū rōnalitate: sed habēs rōnalitatem: sicut ⁊ in diffinitiōe risibilis cadit homo: ⁊ tū hoc nomen risibile non explicat hominem determinate: significat enim habens risibilitatem.

Uide Aut. 5. meta. cap. 5. ¶Ex hoc patet ratio quare genus ⁊ species ⁊ differentia se habeant proportionaliter ad materiam formam et compositum in natura q̄bus non sunt idem cum illis: quia nec genus est materia: sed sumitur a materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur a forma vt significans totum, vnde dicimus hominem esse animal rationale ⁊ non ex animali ⁊ rationali. sicut dicimus eum esse ex corpore ⁊ anima. ¶Ex corpore enim ⁊ anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quedam tertia res constituta que neutra illarū est. homo eīm nec est anima nec corpus, sed si homo aliquo modo ex animali ⁊ rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione forme specialis naturam exprimens rei. ex eo qō est materiale respectu vltime perfectionis. Intellectus autem huius differentie rationalis consistit in determinatione forme specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei vel diffinitionis, et ideo sicut res cōstituta ex aliquibus non recipit predicationem earum rerum ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit predicationem eorū intellectuum ex quibus constituitur, nō enim dicimus q̄ diffinitio sit genus vel differentia.

¶Corollarie concludit sextam differētiam inter genus ⁊ speciē ⁊ differentiam: qa. s. genus proportionaliter se habet ad materiam que est pars compositi: ⁊ non significat ipsam. differentia proportionaliter se habet ad formam ⁊ non significat ipsam, species proportionaliter se habet ad compositum ex materia ⁊ forma: ⁊ nō significat compositum ex materia ⁊ forma: sed aliquid complens genus ⁊ differentiam. In assignatione huius differentie ꝑticuli quodlibet membrum ponuntur due particule. puta in primo membro prima particula est q̄ genus proportionaliter se habet ad materiam. secūda vero est q̄ genus nō significat materiam. similiter in secō ⁊ tertio membris. Prima particula omniū sequitur ex suprādictis. Si enim perfectio generica que formaliter importatur per genus est materialis respectu perfectionis differentialis que formaliter importatur per differentiam: oportet q̄ sicut se habet materia respectu forme in composito naturali. puta forte: ita genus respectu differētie in composito rationali: scilicet specie. vt sicut materia est potentialis ⁊ perficitur ac specificatur per formam: sic generica perfectio est potentialis perfectibilis ⁊ specificabilis per differentiam. Secunda vero particula (licet sequatur etiam ex suprādictis) q̄: ex eo q̄ genus differentia ⁊ species significat totum: sequitur immediate q̄ genus non significat materiam: qa materia non est totum. ⁊ q̄ differentia non significet formam quia forma non est totum. ⁊ q̄ species vt sic non dicat compositum ex materia ⁊ forma: eo q̄ partes eius vt sic non sunt materia ⁊ forma: sed genus ⁊ differentia. Attamen. s. Tho. probat eam tali ratione: materia ⁊ forma sunt partes sui totius: sicut due res tertie rei: genus ⁊ differentia non sunt partes sui totius. scilicet speciei: vt due res tertie rei. ergo genus ⁊ differētia non sunt materia ⁊ forma speciei. Maior patet ex se. homo enim est alia res a materia sua ⁊ alia a sua forma. (Nec est cure modo vtrum sit res distincta realiter vel fm rationem ab illis duabus coniunctis.) sufficit enim nobis qō sit tertia res realiter distincta a qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo. si genus ⁊ differentia componerent speciem vt due res tertiam: tunc homo esset compositus ex animali ⁊ rationali. hoc est falsum. ergo a destructione consequentis genus ⁊ differentia non componunt speciem vt due res tertiam: quod erat probandum. consequentia patet ex se. falsitas vero consequentis probatur: ex eo q̄ nulla pars predicatur de suo toto. vt supra dictum est. habetur quarto topicorum capitulo. i. Animal autem predicatur de homine. similiter rationale. dicimus enim q̄ homo est animal ⁊ q̄ est rationalis. Ca. 1

**Aduertendum** Est q̄. s. Tho. in textu explanando maiorem exemplariter dicit: q̄ homo dicitur esse ex anima ⁊ corpore: sicut ex duabus rebus tertia res. Circa que verba dubitatur qō hoc sit verū (eius doctrinam sustinendo) ponentis vnicam formam substantialem in composito. quecunq; enim sunt idem realiter non constituunt aliqō: vt due res tertiam. perfectio autem corporea ⁊ anima sunt idem realiter si vnica forma ponitur. qō ergo constituent hominem vt due res tertiam? ¶Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersi diuersimode soluunt. ¶Quidam dicunt q̄ corpus ⁊ anima non sunt fm rem partes hominis: sed fm rationem tantum. hz enim anima sit vere ens: corpus aūt fm rem est totum. dicit enī compositum ex materia ⁊ forma que est anima: ideo non est compositus ex anima ⁊ corpore tanq̄ ex duabus partibus fm rem sed fm rationem: sed bene est compositus ex eis tanq̄ ex duabus rebus: eo modo quo totū ⁊ pars: sunt due res: vt tertia res fm rationem distinctam ab altera. s. corpore: ⁊ fm rem ab altera. scz anima. ¶Alij dicunt ⁊ in idem redit: q̄ homo est compositus ex anima ⁊ corpore: sicut ex causa formali: ⁊ eo cuius est causa formalis. Diuerse enim res sunt (fm Auic.) causa formalis ⁊ id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositū ex luce ⁊ lucido. vnde ⁊ isti dicunt q̄ est compositus homo ex duabus rebus. s. toto ⁊ parte: scz non ex duabus partibus fm rem. ¶Alij dicunt q̄ locutio ista est intelligenda per synecdochē. homo est compositus ex anima ⁊ corpore rōne sue partis. s. materie. ¶Mihi aūt pro nunc videt dicendum q̄ homo est cōpositus ex alia ⁊ corpore nō solum tanq̄ ex duabus rebus tertia res: sed tanq̄ ex duabus partibus fm rem: accipiendo corpus non vt est genus: sed vt significat partem: accipiendo aīam precise: vt diffinitur sexto de anima. Significat aūt corpus, sic acceptū compositum ex materia ⁊ perfectiōe corporea precise. Anima vero perfectionem vitalem precise. Probatur intentum sic. corpus differt realiter ab anima: ⁊ non vt totū a parte. ergo vt pars a parte. probat̄ media: q̄ totū cōsuse saltem includit partem. corpus aūt sic acceptum excludit aīam: vnde in diffinitione anime ponitur corpus vt subiectum deferens animā: vt vbi dicit sanct. Tho. Prima propositio ex se est euidens et ab omnibus concessa: consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totum a parte: vel vt pars a parte: corpus realiter differre ab anima: si realiter differunt: homo igitur est compositus ex corpore ⁊ anima tanq̄ ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. ¶Et aduerte q̄ corpus pars cum importet corporeitatem precise extra ipsum est identitas perfectionis corporee ad animam: seu perfectionem vitalem: accidit enim (accidente extraneo) corpori precise q̄ eius perfectio sit idem cum anima: per se enim prescindit animam: ⁊ ideo per se loquendo subtiliter dictum est hominem componi realiter ex anima et corpore. Unde secundum hoc ad obiectionem deductam: dic q̄ licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter anime: corpus tamē aliud est realiter ab anima: ⁊ ipsa perfectio corporea per se loquendo non est eadem realiter ipsi anime: imo ipsam excludit precise accepta: et ideo corpus et animam cum precisione per se loquendo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti precisio anime a significato corporis. Quod ditimus de corpore et anima respectu animalis dicere poteris de animali ⁊ anima intellectiua respectu hominis: de corpore et forma lapidis respectu lapidis: ⁊ sic de aliis semper accipiendo terminos precise pro partibus: licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore et forma specifica sicut animata ex anima et corpore propter latentem differentiam inter corporeitatem et formam inanimatorum: et etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc q̄ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouētem ⁊ partem mot̄ animam. s. ⁊ corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

**Aduerte** Secundo q̄ sanct. Tho. ad clarificandam minorem dicit q̄ homo non est ex animali et rationali: sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. ¶Ubi sciendum q̄ genus species et differentia possunt accipi tripliciter. ¶Primo modo pro re significata per nomen genericum specificum et differentiale prime intentionis. ¶Secundo modo pro conceptu formali tantum nominum. ¶Tertio modo pro re significata per eorum nomina secunde intentionis: verbi gratia, animal homo ⁊ rationale possunt accipi primo pro re significata per hec nomina: secundo pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis speciei et differentie: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere et differentia eo q̄ res significata per speciem et diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus et differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere et differentia eo q̄ relatio speciei relatiue apponitur relationi generis (vt dicitur a Porphyrio.) Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo: et vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex aliis relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen propositio non est composita ex relatione predicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex predicato et subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte ḡnus et differentiam.

¶Secundo vero modo tam species q̄ diffinitio est composita ex genere et differentia: conceptus enim formalis speciei integratur ex conceptu formali generis et conceptu formali differentie tanq̄ ex duabus partibus: verbi gratia, conceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis et conceptu formali rationalis. Quod ex suprādictis sic deducitur: ex eo enim q̄ ostendimus genus et differentiam et speciem differre in significato formali liquet q̄ conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiue: et conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiue: et conceptus formalis hominis: est conceptus vtranq̄ perfectionem complectens ex illis tanq̄ conceptus tertius illorum adunatione formatus: et sic homo est ex animali et rationali tanq̄ intellectus tertius ex duobus intellectibus: id est tanq̄ conceptus tertius ex duobus conceptibus et non tanq̄ res ex duabus rebus: et quia nulla pars vt pars, predicatur in recto de suo toto: ideo intellectus siue conceptus formalis animalis non predicatur in recto de intellectu id est conceptu formali hominis. Ista enim est falsa: conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua et sensitiua perfectionis coniunctim: conceptus vero formalis animalis non nisi partem: scilicet perfectionem sensitiuam dicit (licet vt supra dictum est secundum conceptum seu significatum materiale et formale simul totum dicat) homo ergo secundum suum formalem intellectum seu conceptum acceptus non est animal neq; rationale: sed ex animali et rationali. ¶Et sicut dictum est de homine qui est species: ita dicito de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suū formalem cōceptum: nō est animal neq; rationale: sed ex animali ⁊ rationali: differt nanq; formalis conceptus animalis rationalis a conceptu formali animalis: ⁊ a conceptu rationalis sicut totum a partibus.

**Hoc autem** Quod dictum est, conceptum formalem scilicet speciei ⁊ diffinitionis componi ex conceptibus formalibus generis ⁊ differentie potest dupliciter intelligi. Uno modo de conceptu mentali. Alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo adhuc dupliciter intelligi potest. Uno modo de conceptu mentali fm esse subiectiuū: seu fm id quod est. Alio modo de illo fm esse repraesentatiuum: cōceptus mentalis speciei fm id quod est non est compositus ex cōceptibus mentalibus generis ⁊ differentie fm id quod sunt: eo q̄ omnes sunt qualitates simplices: nec possunt distingui in plures partes componentes. Non enim est imaginandum cum intellect⁹ formet conceptum diffinitionis hominis scilicet animal rationale: q̄ formet plures cōceptus: sed vnum tantum: qui est quedā simplex qualitas: distincte singulas repraesentantem: sicut et in re extra: res diffinita est habens rem generis et differentie absq; cōpositione realis: vnde hoc primo modo dictum nostrū non est verum: conceptus vero mentalis speciei fm esse repraesentatiuum formaliter acceptus est compositus ex conceptibus mentalibus generis et differētie fm esse repraesentatiuum formaliter acceptis sicut idolum repraesentans totum ex idolis partium: homo enim in mente repraesentat aggregatum ex perfectione sensitiua et intellectiua: animal vero in mente formaliter non repraesentat nisi perfectionē sensitiuam. rationale autem non nisi intellectiuam: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. ¶Conceptus aūt obiectalis speciei formaliter sumptus cum nil aliud sit q̄ significatum formale conceptus mentalis eiusdem est cōpositus fm rōnem ex cōceptibus obiectalibus generis ⁊ differentie formaliter acceptis: sicut significatum formale spēi est compositum fm rationem ex significatis formalibus generis ⁊ differentie: vt supra ostensum est, vnde homo acceptus vt est obiectus conceptui mētali suo. s. specifico non est animal neq; rationale: sz ex animali ⁊ rationali: accipiendo etiā animal ⁊ rationale fm q̄ obiecta sunt suis mentalibus conceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis, obiectū formale specificum est obiectum formale genericum siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregatum ex perfectione sensitiua et intellectiua: animal vero vt sic non nisi vnam partem aggregati: scilicet sensitiuam naturam: et rationale: vt sic nō nisi alteram partem scilicet intellectiuam perfectionem: manifestum est autem q̄ aggregatum non est aliquod aggregatorum: vnde et hoc modo dictum nostrum veritatem continet: et est maxime ad propositum. ¶Et sic animal quo ad rem importatam nec est pars nec totum respectu hominis: animalis rationalis: quo ad significatum vero materiale ⁊ formale simul est totum: quo ad significatum formale autem est pars tam obiectaliter q̄ repraesentatiue sumptum. Unde cū dico, homo est animal rōnale: si res ipsa solum attendat: nec partis nec totius ratio saluabit: si vo res ipsa sic significata. s. implicite includēs inferiora inspiciatur: totius rationē habet: si autē res ipsa sic significata attēdatur fm id quod explicite includit vt sic: partis rationē sortitur, ꝓpter quod animal ponit in diffinitione hominis: vt res: res enim de re predicatur vt totū: q̄ pdicat in recto: ⁊ vt pars q̄ additur differētie que aliud explicat ꝛc. ¶Qō supra diximus de specie dicito de diffinitione: seruato semp eo qō dicit primo physicoꝝ. tex. cō. v. l. q̄ diffinitio diuidit in singula: nō autem species. ¶Nec fallaris nostra dicta in hac materia legens et supra (qm̄ supra) per concepum formalem cōceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus: in hac materia vero per intellectum seu conceptum formalem tam mentalem conceptum q̄ obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus. T.c.5. c.1.q.2.

**Quamuis autem** genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferētia procedit: nō autē ita q̄ id quod significat per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus cui superueniat res alia q̄ sit differētia deter-

Universidad de Deusto
Biblioteca



minās ipsum: sicut forma determinat materiam que est vna numero: sed q⁹ genus significat quandam formam: tamen non determinate hanc vel illam quā determinate differentia exprimit que nō est alia ꝑ illa que indeterminate
cap.14 significabat per genus: ⁊ ideo dicit Cōmentator in .vij. metaphy. q⁹ materia prima dicit vna per remotionē omniū formarū: sed genus dicit vnum per cōitatem forme signate: vnde patet q⁹ per additionē differentie remota illa indeterminatione que erat causa vnitatis generis remanent species diuerse per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem. Quecūq; habent vnū genus habent vnā essentiā: diuerse species habent vnū genus: ergo diuerse species habent vnam essentiā: qđ falsum: q⁹ species differunt essentialiter. maior probat ex eo q⁹ genus ꝑm predicta dicit totam essentiam specierum. (Et licet ista obiectio faciliter solui posset dicēdo q⁹ species habēt eandem essentiā generice: nō tñ specifice) q⁹ tamen argumentū altorem difficultatem petit ex alicui⁹ principio rūdere oportuit. Inducta est enim hec obiectio ad concludendū diuersas species habere eandem essentiam simplr ⁊ nō generice: vt patet ex medio assumpto sic arguendō. ea quorū tota essentia est vna habēt eandem essentiā simplr: diuersaru⁹ specierū eiusdem generis tota essentia est vna: ergo diuerse species eiusdē generis habēt eandē essentiā simplr. minor patet ex eo q⁹ genus dicit totam essentiam specierū: ⁊ est vnū in eis. ¶ Ad huius obiectionis exclusionē declarat q̄o genus est vnū ⁊ innuit talem distinctionem: aliquid significat vnū dupliciter. Uno modo per positionem vnius determinate rei significate. Alio modo per indifferētiam seu indeterminationē plurū rerum importatarum. primo modo genus nō significat vnum sed scđo modo. illud esī primo modo significat vnū cuius significatū ꝑm se acceptū est vna aliqua natura ⁊ determinata: sicut hō significat humanitatem que est certa ⁊ determinata natura. f. humana. Illud aūt q̄o significat vnū scđo modo hz significatū nō aliquam determinatā naturam: sz plures naturas indeterminate: sicut animal significās perfectionē seu naturā sensitiuā nō significat aliquā certam ⁊ determinatā naturā siue formā. nulla esī est in vniuerso forma que sit anima sensitiua sed quelibet est vel bouina vel leonina
T.c.31. T.cō. 24. vel humana ꝛc. vnde .vij. phy sicorum tex. com. 31. q⁹ intra genus latent multa. ⁊ .x. metaphy. tex. com. 24. q⁹ natura generis diuersa est in speciebus. ⁊ primo de anima. tex. com. q⁹ ratio animalis ꝑm vnūquod q⁹ animal est altera. est igitur genus vnū secūdo modo. vnde ad formam rationis dicitur ꝑm premissam distinctionem q⁹ quorum est tota essentia vna primo modo, eoīī est essentia eadem simpliciter. non autem quorum tota essentia est vna secūdo modo: sicut est in propositō. specierum enim totam essentiam non admat genus nili vnitate indeterminationis.

**Aduertendum** autem est in litera appositā fuisse differentiam inter vnitatem generis ⁊ vnitatem materie prime ad matorē predictorū euidentiā: quā ēt differentiam ponit Cōmen. .12. metaphy. Commen. 14. vbi nota q⁹ de materia cōtingit loqui dupliciter. Uno modo vt est quoddā totum vniuersale respiciens hāc materiā vel illā vt partes subiectiuas: ⁊ sic de ipsa modo nō est sermo. idē enim est indiciū de eius vnitate ⁊ de vnitate cuiuslibet vniuersalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta ꝑm se nō. put est vniuersalis aut particularis: neq; ꝓout est in hac specie vel illa: ⁊ sic de ea loquitur Commē. ibi: ⁊. s. Tho. hic. Differunt ergo vnitas materie sic accepta: ⁊ vnitas generis in hoc: q⁹ vnitas materie est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem. vnitas vero generica est vnitas non numeralis sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatem materie prime esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiue. Dicitur enim aliquod vnū numero dupliciter: positiue scilicet ⁊ negatiue. illud est vnum numero positiue q̄o est vnū per positionem proprietatis seu differētie numeralis: sicut sor. ⁊ hoc modo materia prima ꝑm se nō est vna numero: q⁹ nulla ꝓprietatem individualē includit. Illud est vnū numero negatiue q̄o vniuersale cū non sit, est nō plura numero. hoc aūt est illud q̄o nullū distinctiuū includit in se. vnde pluralitatē ⁊ numerū habere queat: ⁊ hoc mō materia prima ꝑm se est vna numero. ⁊ talis vnitas numeralis fundat supra determinatam entitatē rēlē. f. q̄ est materia: q⁹ nullū distinctiuū includit cū ab oī denudata sit actu cuius est distinguere. ⁊ ideo dicit Com. q⁹ materia est vna per remotionē omnium formarum: q⁹ vnitatem suā negatiue habet: ex hoc q⁹ nō habet distinctiuas formas. ¶ Genus aūt vbi.5. ca.14. non esse vnum numero: neq; positiue: neq; negatiue. propue loquēdo ex eo patet: q⁹ vnitas numeralis ꝑm positiue q̄o negatiue fundatur supra certam ⁊ determinatam rem: q̄o in genere non inuenitur. dicit enim genus plures naturas ⁊ res ex quibus numerari potest. Sed ⁊ q⁹ genus sit vnum vnitate indeterminationis: ex eo patet q⁹ nature plures per genus importate non adunantur in eius significatione: nisi ꝓpter hoc q⁹ indeterminate significat eas. animal enim ideo adunat in se equum bouem leonem ꝛc. q⁹ non determinate explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitiuam. ⁊ ideo dicit Commen. ibi: q⁹ genus est vnum per cōmunitatem forme signate. i. ex eo q⁹ communiter ⁊ non determinate formas significat. vnde ⁊ patet quomodo proposito. s. Tho. deseruit inducta autoritas. si enim materia ⁊ genus in hoc differunt q⁹ materie vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata: ⁊ genus non est vnum nisi ꝓpter hoc q⁹ significat communiter plura. consequens est q⁹ genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

¶ Et q⁹ (vt dictum est:) natura speciei est indeterminata respectu individui: sicut natura generis respectu speciei: inde est q⁹ sicut id q̄o est genus ꝓout predicatur de specie implicite in sua significatione, quāuis indistincte. totum id q̄o determinate est in specie: ita id q̄o est species ꝑm quod predicatur de individuo: oportet q̄o significet totū quod essentialiter est in individuo licet indistincte: ⁊ hoc modo essentia speciei significatur nomine hominis. vnde homo de sorte predicatur. Si autem significatur natura speciei cum precisione materie signate: que est principium individuationis: sic se habebit per modum partis: ⁊ hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. ¶ Materia autem signata non est illud: vnde homo est homo. ⁊ ita nullo modo cōtinetur inter illa ex quibus homo habet q⁹ sit homo. patet q̄o a significatione eius excludit vel prescinditur materia determinata vt signata. Et
5. meta. 5. pars. me. q⁹ pars non predicatur de toto. inde est q⁹ humanitas nec de homine: nec de sorte predicatur. vnde dicit Aui. q⁹ quiditas compositi non est ipsum compositum cuius est quiditas: quāuis ēt ipsa quiditas sit composita: sicut humanitas licet sit composita: non tñ est homo. imo oportet q̄o sit recepta in aliquo q̄o est materia signata. Sed q⁹ (vt dictū est) designatio speciei respectu generis est per formas: designatio aūt individui respectu speciei est per materiā: ideo oportet vt nomen significans id vnde natura generis sumitur cum precisione forme determinate perficientis speciem significet partem materialem totius: sicut corpus est pars materialis hois: nomē aūt significās id: vnde sumit natura speciei cū ꝓcisiōe materie designate significat partē formalē: ⁊ iō humanitas significat vt forma quedā. Et tō q⁹ est forma totius: nō quidē quasi superaddita partibus essentialibus materie ⁊ formā: sicut forma domus superaddit partibus integralibus eius. sz magis est forma que est totū. f. formā cōplectēs ⁊ materiā: cū precisione tñ eo. rū per que materia est nata designari. Sic ergo patet q⁹ essentia hois significat hoc noīe homo. ⁊ hoc noīe humanitas sz diuersimode vt dictū est: q⁹ nomē hō significat eā vt totū inquātū. f. nō pretēdit designatōz materie: sz implicite cōtinet eā ⁊ indistincte sicut dictū est q⁹ genus cōtinet differētias. ⁊ iō predicat hoc nomē hō de individuis: sz hoc nomen humanitas significat eā vt ptē: nec cōtinet in sua significatione nisi id q̄o est hois inquātū hō: ⁊ precidit oēm designationē materie. vñ de individuis hois nō predicare. ⁊ ꝓpter hoc



quando q⁹ hoc nomē essentia inuenitur predicatum de re: dicitur enim sortis essentia quedam ⁊ quando q⁹ negat: sicut dicimus q⁹ essentia sortis non est sortes.

¶ In hac quinta ⁊ vltima pte huius capituli comparat essentiā specificam ad individuū ꝑm totalitatem partialitatem predicabilitatem ⁊ formalitatem. ¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est q⁹ sicut supra de essentia generica dictum est q⁹ potest significari per modum totius ⁊ per modum partis: ita nūc dicit q⁹ essentia specifica potest accipi vt significata nomine prime intentionis per modum totius ⁊ per modum partis. Per modum quidē totius sicut essentia humana significatur per (ly homo:) per modū vero partis sicut illamet significat per (ly humanitas). Differt autē ista a se altero modo significata in hoc q⁹ significata per modum totī⁹ implicite includit individua: significata vero per modū partis excludit illa a sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter. homo cum significet habens naturam humanam implicite includit sub (ly habēs) omnia individua humana: habens enim naturā humanā est quodcumq; individuū humanū: humanitas autem cum significet quo homo est homo: omne aliud ab humanitate excludit a ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est quo homo
Cap.2. est homo: et ideo cum principia individuātia sint aliud ab humanitate (vt supra dictum est) sequitur q⁹ humanitas excludit principia individuantia a sui significatione: ⁊ consequenter individua q̄ sine individuatione intelligibilia non sunt. sicut nec species abloꝫ differētia intelligi pōt: ⁊ cum pars vt pars non ꝓdicetur de suo toto: omne autem ꝓdicatum in recto habet rōnem totius: ideo essentia primo modo: ad est per modū totius significata de individuis in recto predicatur: significata vero per modum partis nequaq̄:
Cap.5. et ꝓpter hoc illa est vera: sor. est homo: illa autem falsa. propue loquendo: sor. est humanitas (vt Auicen. testatur) et sic iam patet proportio essentie specifice ad individuum ꝑm tria: scilicet totalitatem partialitatem ⁊ predicabilitatem. ¶ Quo ad formalitatē vero declaratur apposita differentia inter essentiam generica⁹ per modum partis significatam respectu specie: et essentiam specificam per modū partis significatam respectu individui. Differunt eīī in hoc q⁹ illa est pars materialis specie: ista vero est pars formalis individui. Et ratio est: quia illa scilicet essentia generica cōparatur ad alterā partem speciei vt materia ad formam et perfectibile ad suam perfectionem: cū designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam: que sumitur a specifica forma que perficit et complet perfectionem genericam: ista vero scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem individui: vt forma ad materiam: et perfectio ad perfectibile: cum designatio seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatā: quam imperfectionem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur: constat: et ideo animalitas est pars materialis hominis: humanitas vero est pars formalis sor. et dicitur q⁹ est forma totī⁹ non quasi superaddita ꝛc.

**Ad euidentiam** horum verborum est notandum q⁹ forma totius ⁊ forma partis: vt in secūdo capitulo visum fuit: differūt realiter: nō sicut vna forma differt ab alia forma: puta albedo a dulcedine: sed sicut totum et
Cap.2. pars: et ideo dicitur hic q⁹ forma totius nō est quasi superaddita partibus. i. non est forma addita materie et forme: sicut forma domus est forma addita lignis lapidibus cemento et ceteris partibus: sed magis est forma q̄ est totum. i. ipsum cōpositum resultans ex partibus. Quod cū per modū partis formalis significat forma totius appellatur: eo q⁹ totius est complete certificatiuum ⁊ distinctiuum et determinatiuum: de enim sunt conditiones forme. Et re sidiuum sermonis epilogus per se patens est. Caput iij.

**Vlso quid significetur nomine essentie in substātijs compositis: videndum est quomodo se habeat ad rationem generis speciei et differentie: quia autem cui conuenit ratio generis**
9. meta. cap.6. i princi- pio. **speciei vel differentie: predicatur de hoc singulari signato: impossibile est q⁹ ratio generis vel speciei vel differentie conueniat essentie secundum q⁹ per modum partis significatur vt nomine humanitatis vel animalitatis. et ideo dicit Auicen. q⁹ rationalitas non est differentia, sed differentie principium, et eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.**

**Caput IIII.** Quarto capitulo intendens determinare quo modo essentia substantiarū cōpositarū se habeat ad intentiones logicas. f. genus spēm differētiam: quatuor facit: primo sex cōclusionibus determinat intentum: secūdo excludit quendā Auer. errorē: tertio excludit quandā aliā obiectionē: quarto rūdet cuidā tacite obiectioni. ¶ Pro intellectu prime partis notāde sunt due distinctiones. ¶ Prima est ista. Natura seu essentia substantie cōposite pōt tripliciter accipi: primo vt significata per modū partis: secundo vt per se existens separata a singularibus: tertio vt significata per modum totius. ¶ Secūda distinctio que est subdiuisio tertij membri est ista: natura substantie composite significata per modum totius pōt accipi tripliciter: primo ꝑm se: secūdo ꝑm esse quod hz in singularibus: tertio ꝑm esse quod habet in intellectu.

¶ His prelibatis: scias q⁹ ꝑm singula mēbra harum diuisionum ponit singulas cōclusiones: ꝑm prima quidē duo mēbra vtriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas: ꝑm vero vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas: ita q⁹ ꝑm quamlibet diuisionem primo ponit duas negatiuas: deinde tertiam affirmatiuā: ⁊ sic fiunt sex cōclusiones. ¶ Prima ergo cōclusio negatiua est. essentia substantie cōposite significata p modū partis sicut alaitas humanitas rōnalitas nō est genus neq; spēs neq; differētia. quā ꝓbat sic: tam genꝰ q̄ spēs q̄ dēa ꝓdicat in recto de hoc particulari supposito: puta sorte: essentia substantie cōposite significata per modū partis non predicatur in recto de hoc particulari suppositō: ergo essentia taliter significata nō est genus: nec spēs: nec differētia: omnes ꝓpositiones patent: ex ꝓcēdēti cap. ⁊ nō ideo dicit Auicen. q⁹ rōnalitas que significat per modum partis nō est differētia: sed ꝓncipiū differētie: ⁊ similiter alaitas non est genus: sed gr̄ius ꝓncipium: ⁊ humanitas nō est species sed speciei ꝓncipiū sicut albedo est principium albi: ⁊ pars est principium eius cuius est pars. Cap.3. 5.meta. cap.6. i principio.

¶ Similiter etiam nō potest dici q⁹ ratio generis speciei differentie conueniat essentie secundum q⁹ est quedam res existens extra singularia: vt Platonici ponebant: quia sic genus et species non predicarentur de hoc indiuiduo: non enim potest dici q⁹ sortes sit hoc: quod ab eo separatum est. iste enim separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

¶ Hic ponitur secūda cōclusio negatiua essentia substātie cōposite per se nō in singularib⁹ exīs nō est spēs seu genꝰ. Et ꝓbat eā duplici rōne. Primo sic: genus seu species ꝓdicāt de hoc particulari essentia per se subsistens non in singularibus nō predicatur de hoc particulari: ergo essentia ⁊ se subsistens non in singularibus nō est genus seu species: maior patet: minor probatur sic: subiectū est id quod in recto de eo predicatur: sortes non est homo separatus: ergo sortes nō est subiectum respectu hois separati: ergo homo separatus nō predicat de sorte: q̄o erat assumptū in minore. Secūdo sic: genus seu spēs est id quo individua cognoscuntur: essentia per se subsistens non in singularibus non est id quo individua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistēs non est genus neq; spēs: maior patet: ex eo q⁹ vnūquodq; per suum genus spēm differētiā cognoscitur. Minor ꝓbatur sic: eo ex eo q⁹ vnūquodq; cognoscitur quidditative per id quod est in eo: ⁊ non per id quod non est in eo.

¶ Et ideo relinquit q⁹ ratio generis vel speciei vel differentie conueniat essentie ꝑm q⁹ significat per modū totius vt nomine hominis vel animalis ꝓout implicite ⁊ indistincte continet totum hoc quod in individuo est.

¶ Hic ponit tertia ꝛcō affirmatiua: essentia substātie composite significata per modū tot⁹ est spēs genus vel dīa ꝛc. ꝓbat sic: genꝰ spēs seu differēia substātialiter continet ⁊ implicite totū q̄o est in individuis: essentia substantie cōposite non nisi significata per modū totius cōtinet implicite totū esse individuorū: ergo essentia substantie cōposite significata p modū totius est genus vel spēs vel differētia. Propōnes oēs (ex ꝓcēdēti cap.) patent: vbi diximus genus spēm differentiā ꝓuenire in hoc q⁹ significāt totū q̄o est in inferioribus: ⁊ sua abstracta excludere ea que sunt in inferioribus: Cap. 3.
est igitur animal genus homo species rationale differentia.

¶ Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Uno modo ꝑm naturam ⁊ rationem ꝓpriam: et hec est absoluta consideratio ipsius: et hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi q⁹ conueniat sibi ꝑm q⁹ huiusmodi. Unde quicquid aliorū sibi attribuitur falsa

Universidad de Deusto
Biblioteca



est attributio.verbi gratia homini in eo q̄ est hō cōuenit rationale ꝛ animal ꝛ alia que in eius diffinitione cadunt. Album vero vel nigrum vel q̄cunq; hmōi q̄ non est de rōne humanitatis non conuenit homini in eo q̄ est homo. Ideo si querat vtrū ista natura possit dici vna vel plures: neutrū cōcedendum est: q; vtrūq; est extra intellectum humanitatis: ꝛ vtrūq; potest sibi accidere. Si esset pluralitas esset de ratione eius nunq̄ posset esse vna: cū tñ vna sit fm q̄ est in sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu ꝛ rōne eius: sic esset vna ꝛ eadē natura sortis ꝛ platonis: nec posset in pluribus plurificari. Alio modo cōsideratur fm q̄ hꝫ in se in hoc vel in illo: ꝛ sic de ipsa predicat aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur q̄ homo est albus: q; sortes est albus: q̄ vnus homini non conueniat in eo q̄ est homo. ¶ Nec autem natura habet duplex esse. vnum in singularibus: aliud in anima: ꝛ fm vtrumq; consequunt accidentia dicta naturam: ꝛ sic in singularibus habet multiplex esse fm diuersitatem singularium. ꝛ tamen ipsi natura fm propriam considerationem s. absolutam, nulli istorum esse debet. Fallum enim est dicere q̄ natura hominis inquātum hmōi habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini inquātum est homo, non esset vnq̄ extra hoc singulare. Similiter si conueniret homini inquātum est homo nō esse in singulari, nunq̄ esset in eo. Sed verum est dicere q̄ homo inquātū est hō nō hꝫ q̄ sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo q̄ natura hois absolute considerata abstrahit a quolibet esse, ita q̄ non fiat precisio alicuius eorum, ꝛ hec natura sic cōsiderata est, que predicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hic anteq̄ ponat quarta conclusio incohoat secūda diuisio supra posita cuius terminos oꝑꝛ predeclarari ad intellectū cōclusionū.

¶ Natura per modū totius significata (fm naturā seu rōnē propriā: vel fm se) idem sonat q̄ natura cōsiderata fm eas cōditiones siue ea predicata que cōueniūt sibi ex sua diffinitione seu in primo mō dicendi per se. ¶ Natura vero fm esse in singularibus idē sonat q̄ natura cōsiderata fm eas cōditiones siue fm ea predicata q̄ cōueniūt sibi ex hoc q̄ hꝫ in singulari vel in singularibus esse habet.

¶ Natura aūt fm esse in intellectu idē sonat q̄ natura cōsiderata fm eas cōditiones siue illa predicata que cōueniunt sibi ex hoc q̄ hꝫ esse in intellectu. Differūt aūt quadrupliꝫ vt ex textu colligit. cōditiones cōuenientes nature fm has diuersas acceptiones: eo q̄ cōditiones debite nature fm se sunt predicata essentialia. hō. n. fm se nō est nisi asal rōnale. cōditiones vero debite nature reliquis duobus modis sunt predicata denominativa. h. n. nō est res illa que conuenit ei ex esse in singularibus: ſz ab ea denominat. non. n. hō est albedo que cōuenit ei ex hoc q̄ est in sorte: ſz ab ea denominat albꝰ. Sili homo non est res illa que cōuenit ei ex esse in intellectu: puta relatio vniuersalitatis aut ſpecieiſz denoiat ab ea vniuersalis: ꝛ ſpēs. Et hꝫ hic duo vltima mēbra in hoc cōueniāt q̄ attenduntur penes predicatā denominatiua: differunt tamen q̄ predicata denominatiua que conueniunt nature fm esse in singularibus aliquid ponūt reale supra ipsam sicut album addit supra hominem naturam albedinis: que est ens reale. predicata vero denominatiua que conueniūt rei fm esse in intellectu nihil ponūt reale supra naturā ipsam: sed denominationem negatiuam aut relatiuam fm aliquam relationem rōnis. Cum. n. dico, homo est species. ly species. nihil reale addit supra hominem: sed solā relationeſz rōnis qua respicit suum genus. species. n. generis est species. ¶ Sc̄o differunt illius diuisionis posite membra in hoc q̄ natura absolute sumpta nec est vna numero: nec plures numero. si. n. esset vna numero non posset reperiri in pluribus numero: q̄ patet esse fallum: nec q̄ ꝛ natura humana est in sorte ꝛ platone. cōsequentia probat sic. natura fm se est vna numero. ergo non pōt esse distincta numero. ergo non pōt reperiri in pluribus numero: q̄ erat intentū. Prima cōsequentia harum ex eo est clara: q; impossibile est alicui conuenire oppositum eius q̄ cōuenit ei fm se: sicut impossibile est homini cōuenire irrationale, distinctio aūt numeralis est opposita vnitati numerali: ꝛ ideo si natura fm se habet vnitatem numeralem nūq̄ habere pōt distinctionem numeralem. Similiter probatur q̄ natura fm se non sit plures numero: sequeret. n. naturam humanā non esse in sor. q̄ non posset habere vnitatem numeralem: ex quo vendicat sibi fm se distinctionem numeralem. Nam. s. aute fm esse in singularibus vnitatem ꝛ distinctionem numeralem sortitur: propterea nūq̄ homo est vnus numero: q; sortes est vnus numero: ꝛ propterea homo est distinctus numero in pluribꝰ: q; sortes ꝛ plato sunt distincti numero. ¶ Tertio differunt in hoc q̄ natura fm se sumpta nullum esse sibi vendicat. s. nec esse in singulari aut singularibus; nec esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari ꝛ singularibus: aut non esse in intellectu: q̄ patet ex eisdem fundamentis. si. n. esse in singulari esset de ratione sua nunq̄ extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id q̄ est de eius ratione. similiter si esse in singularibus esset de eius ratione: non posset in vno inueniri: q; in vno natura existens non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius: nunq̄ posset extra intellectum reperiri. eodem modo si non esse in singularibus aut singulari esset de eius ratiōe, nunq̄ posset habere esse in aliquo singulari: ꝛ si nō esse in intellectu esset de eius ratiōe: nunq̄ posset habere esse in intellectu: ex illo fundamento: nulli potest conuenire oppositum q̄ est de ratione sui: vnde natura absolute sumpta ab omni esse ꝛ non esse abstrahit sine precisione. idest nec includit: nec excludit aliq̄ huiusmodi esse vel non esse. Natura autem tam scōo q̄ tertio modo accepta: alterum illoum esse includit ꝛ alterum excludit: vt de se patet. homo enim fm q̄ est in singularibus non est in intellectu ꝛ ecōtra: fm q̄ est in intellectu nō est in singularibus. ¶ Quarto differūt: q; natura per modum totius significata fm se sumpta est ea que predicatur de individuis cum dicitur sortes est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus: q̄ prout in intellectu non predicatur de individuis: q̄ declaratur sic. Id predicatur de individuis: q̄ attribuit illis in propositione: sed natura absolute accepta ꝛ non fm esse in singularibus neq; fm esse in intellectu attribuitur individuis in propositione. ergo natura absolute sumpta ꝛ nō fm esse in singulari vel in intellectu predicatur de individuis: maior est nota ex terminis. minor declaratur exemplariter cū dico sortes est homo: sensus propositionis est: sortes est animal rationale: ita q̄ in ista propositione nihil attribuitur sorti nisi esse animal rationale. quecunq; sunt conditiones nature humane absolute accepte: vt patet. non enim cum dico sortes est homo: attribuo sorti aliq̄ debitum nature humane ex esse in singularibus. aut ex esse in intellectu. neq; attribuo sorti habere naturaz humanam cū aliquo addito: sed tantum attribuo sorti habere naturam humanā seu esse animal rōnale: que sunt vt dictū est cōditiones nature humane fm se accepte. Natura igit primo modo sumpta est que predicat de individuis ꝛ non natura scōo ꝛ tertio modo.

**In hoc** Loco anteq̄ vlterius procedat: dubia quedā exmināda sunt. Circa predicta dubiū est. Primo circa primam differen. iam assignatam in eo q̄ dictum est q̄ nature fm se sumpte nō sunt nisi predicata quidditatiua. hoc enim patet difficultatem tum propter transcendentia: tum propter quedā predicata negatiua. si. n. transcendentia que sunt ens res vnū aliquid verū ꝛ bonū conuertuntur ens ſe rant nature absolute sumpte erūt predicata quidditatiua. etsi sic ponenk in diffinitione. nulla. n. diffinitio est completa nisi omnia predicata quidditatiua includat. transcendentia aūt in diffinitione poni oēs negāt. ¶ Confirmatur cōsequētia ex dictis. s. Tho. in litera vbi habet q̄ que insunt nature absolute sunt de diffinitione illius. Si aūt transcendētia dicank nō cōuenire nature absolute: tunc homo fm se sumptus nō est aliquid: nec res nec vnum quid: q̄ omnino negatur.

**De predicatis** Vero negatiuis occurrit difficultas tū: q; negatiōes naturarū vt para tarū si cōueniūt nature absolute erūt p̄dicata quidditatiua: ꝛ sic negatio erit de diffinitiōe substātie. Si aūt cōueniunt nature fm esse in singularibus vel in intellectu: tūc accipiēdo hoies absolute: ista erit falsa: homo nō est leo: q̄ videtur irrationabile.

**Ad horum** Dissolutionē cōsideradū est prio quo trāscēdēta se habeāt ad naturas rerū supra quas cadūt. vt aūt supra in qōne de significatiōe entis ractū fuit: nullum trāscēdentiū importat aliū gradū: seu alā naturā a gradibus seu naturis eoū quibus apponunt. cum. n. dico, ens hō: vnus homo: res homo. verus hō: bonus hō: aliq̄d homo: nullū aliū gradū ab humanitate significo: sed ipsam humanitatem diuersis modis. ly enim ens significat humanitatē prout hꝫ esse. ly vnus, illā. put nō est diuisa formalr. ly res: illam prout ratiudinē habet: vtpote non ex intellectu fabricata: ly bonum: ipsam prout perfectiua est appetitus. ly verum: ipsam: vt perfectiua est intellectꝰ: ly aliquid: ipsam vt aliud quid est ab aljs. Simili modo est dicendū accepto quocunq; gradu generico: vel specifico: ꝛ sillaciter exemplo manifestari potest.

**Consideranaum** Est secundo q̄ cumprimū inter transcendēdia sit ens (eo q̄ eius ratio ceterorū rationes preuenit) ꝛ omnia cōuertantur cum ente tanq̄ eius passiones cum declaratum fuerit quomodo ens cōueniat naturis rerum planum erit de ceteris. Scotus ergo primo senten. distinc. tertia quest. tertia: opinatur ens esse vniuocum et predicari (inquit) de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentijs. Et primum quidem horum tanq̄ per se notū supponens secundi duplicem rationem reddit. ¶ Primo quia si differētie includant ens vniuoce dictum de eis: ꝛ non sunt omnino idem: oportet q̄ sint diuersa aliquid idem entia: ꝛ consequēter sequitur q̄ differentie vltime sunt propie differentes: ꝛ sic habent alias differentias et non sunt vltime. ¶ Secūdo quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu et potentia: ita conceptus compositus per se vnus est cōpositus ex conceptu actuali ꝛ potentiali determinabili ꝛ determināte. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia: scilicet actum vltimum ꝛ potentiam vltimā: ita q̄ actus nihil potentie: et potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem ꝛ potentialem determinabilem tantum ita q̄ nihil determinantis includat: et determinantem tantum: q̄ nihil determinabilis includat: tales sunt conceptus entis ꝛ vltime differentie: ergo vltima differentia non includit formaliter ens.

**Contra** Primum arguitur: quia sequeretur q̄ ens ponetur in diffinitione: contra Aristot. octauo metaphꝫ si. text. com. xvj. ¶ Preterea: sequitur q̄ esset negatio in diffinitione: vt supra in quēstione de vniuocatione entis deduximus. ¶ Contra secundum dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto predicatur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differētia formaliter sumpta predicantur in secundo modo passiones entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens. Minor patet quia vltima differentia est per se vna et intelligibilis. Maior probatur sic: omne formaliter includens medium propium a priori per quod demōstrant passiones entis includit in se formaliter ens: patet ista q̄ entis conceptus est illud medium. Sed omne id de quo formaliter sumpto predicantur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter medium per quod tales passiones de eo sunt demōstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista minor: quia implicat oppositum. Si enim a. formaliter non includit propriū medium concludendi. b. quomodo de. a. formaliter sumpto erit a priori demonstrabile. b. ¶ Secundo arguo: ꝛ in idem redit. Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis convenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter. Inclusi: cui illa passio primo conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conuenies omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo convenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis cui primo conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differentie vltime includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Aristotel. primo posteriorum. ¶ Nec potest dici ad maiorem q̄ sufficit subiectum denominatiue includi in eis quibus formaliter sumptis cōuenit passio illꝰ subiecti. Quia cū tota ratio quare passio alicuius insit alteri: sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio: eidem formaliter sumpto inest et subiectum: ꝛ si formaliter sumptum subiecti expers est: quomodo formaliter sumptū illius passionem habere potest? Ut arguatur sic: id quod formaliter sumptum a se subiectum excludit: etiam a se passionem excludit: sed vltime differentie formaliter sumpte non excludunt a se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. ¶ Hec patiantur aures tue audire responsionem Francisci de mayronis dicentis regulam adducta posteriorum Aristotelicam non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim et destructiua totius metaphꝫsice glossa est. ¶ Ad rationes autem Scoti dicitur q̄ cum tam prima q̄ secunda ponant ens habere ec̄ceptum obiectiuum vnum simpliciter nihil concludit. ¶ Dicitur secundo ad secundam q̄ argumentum a simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale et intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito: quia partes compositi naturalis mutuo se excludunt: quia quedam res speciales sunt: partes autem compositi intellectualis non possunt mutuo se excludere: quia altera (puta ens) est adeo vniuersalis vt nihil possit eam subterfugere.

**Auicenna** Autem Alpharabius et Algazel vt testatur Albertus in postpredicamentis: cap. ix. opinantur q̄ ens non cōueniat nature absolute sumpte. Unde dicūt hanc consequentiā non valere: homo est substantia: ergo homo est ens: eo q̄ ens significat aliquid additum essentie rei: quod non est de eius ratione: quod expresse etiā de Auicen. refert Cōmentator quarto metaphysice. cōmēto. iij. ꝛ. v. metaphysice. cōmento. viij. Cap. 9.

**Sanc. Tho.** Autem cuius est opus quod exponendū suscipimus super quarto metaphꝫ. lec. ij. supra tex. com. iij. ꝛ super. x. lec. secunda: supra tex. com. viij. expresse in hoc reprehendit Auicen. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicenna: licet difficile sit videre in quo differat ab ea: cum ipse teneat nullum aliud a deo esse ens per suam essentiam: sed per aliquid additum sue essentie: et expresse dicat in quolibet. ij. quest. ij. arti. primo: ens non esse predicatum essentiale: et in primo contra Gen. cap. xxvj. dicat ens non cadere in cōceptu substantie: quod est genus generalissimum. ¶ Propter quod a quibusdam dicitur q̄ ens dupliciter sumitur: scilicet nominaliter et participialiter. Et q̄ ens nominaliter quidditatiue ꝛ intrinsece de omnibus predicatur: sic enim vnumquodq; est ens per essentiam suam. Ens vero participialiter cum idem sonet q̄ existens non est predicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud a deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit nature absolute: non autem ens participialiter. Addunt quoq; q̄ ens nominaliter est diuisum in decem predicamenta: et est transcendens conuersum cum aliis: proprie loquendo: non ens secundo modo: et ideo reprehensibilis erat Auicen. qui hanc distinctionem pretermisit. ¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit. Dico enim q̄ ens participialiter est id quod est transcendens: diuisum in decem predicamenta. Quod ex eo patere potest q̄ sanctus Thomas prima parte quest. v. et. vj. et in quest. de veritate: quest. xxj. ostendit bonum: quod etiam diuiditur in decem predicamenta (vt dicitur primo ethicorum.) conuerti cum ente participialiter non nominaliter vt clare patet ex duobus. ¶ Primo ex eo quod dicit q̄ cum bonum et ens conuertantur sicut res est ens: ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona: in quo processu vt fallacia equiuocationis vitetur: non nisi de ente participialiter est sermo. Secundo ex eo quod dicit: Id quo res formaliter est bona non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentie: quo res est ens et bona: est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum homo quod est transcendens: diuisum in decem predicamenta est ens participialiter. ¶ Sz in entis nomine duo aspici possunt: scilicet id a quo nomē entis sumitur: scilicet ipsum esse quo res est. Et id ad quod nomē entis impositum est: scilicet id quod est. Supra enim (in principio operis) dictū est: ens significare id quod est in quolibet predicamento: et in hoc differre ab essentia que significat id quo res in predicamento reponitur. Unde primo physic. text. com. xiij. Aristotel. loco ly ens. ponit ly quod est. Auicen. ergo attendens ad id quo res est: vnde nomen entis sumptum est: dixit simpliciter, ens esse predicatum extra essentiam rei. sanct. Tho. vero intuens id quod est: ad quod nomen entis impositum est. Auicen. non adhesit. Nanq; ipsum quod est non predicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens q̄ ipsum quo res est: scilicet actualis essentia non est extrance nature ab ipso quod est: sed per principia propria ipsius quod est constituitur inter predicata accidentalia: ens annumerare soluit: hoc enim non potest asseri de quocunq; alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur nisi res existentia. Quodcunq; enim aliud per principia propria alterius generis constituitur: scilicet genus propium et differentiam propiam: et vniuersaliter propria illius predicamenti principia. Ipsum autem existere: non nisi per genus et differentiam et principia ipsius quod est constituitur. Et hec est ratio qua sanct. Tho. arguit Auicen. quarto metaphysice: vbi supra. vnde ens predicarum de aliquo puta homine: cum non trahat hominem extra propium genus et propiam differentiam: nec ratione ipsius quod est: nec ratione ipsius quod est subsantiale predicatum esse relinquitur cum Aristotel. et Commentatore: vbi supra: licet non sit omnino eodem modo substantiale quo predicata illa que in diffinitione cadunt. Ilsis probatio: ad dubium dico q̄ transcendentia non sunt predicata propria nature secundum suam absolutam consideationem neq; secundum esse in singularibus: neq; secūdum esse in intellectu: sed sunt predicata communia nature quomodolibet accepte: conuenien-

Scot. 1. dist. 3. q. 3. in sol. q. 3. vt s. dictū est. c. 2. q. 3. prima rō.

T. c. 16.

c. 2. q. 3. rōne. 2.

primo per. q. 5 ar. 1. ad primū de verī. q. 21. c. 7. vide cō. hui⁹ doc. et poste. c. 6. i pn. ꝛ circa medīū.

Duo ī cludūt ī p̄dicamento entis. c. primo in p̄nc. T. c. 13. Discordia vtr S. D. ꝛ Auic.

Circa T. c. 3.

T. c. 3

Ad dubiū primū p̄ncipale.

T. c. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca



tia non solum concomitatiue: sed ꝛ causaliter. ¶Et de natura quidem tam secundo ꝙ tertio modo accepta patet. ex hoc enim ꝙ homo in singularibus inuenitur entis: vnius rei: ꝛ reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc ꝙ habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum ꝛc. debetur enim sic sibi aliquod esse (licet rationis.) De natura autem primo modo sumpta: ex dictis patere potest: ꝛ ex eo ꝙ in quocunq; inuenitur posterius transcendens: inuenitur ꝛ prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus: que sunt vnum: res: aliquid ꝛc. ꝙ conueniunt nature absolute. Unde de homine absolute loquendo. ista est vera. homo est ens. Unde ꝛ.8. Tho. dicit supe. 10. meta. vbi supra. ꝙ ens predicat naturas decem generum: �means ꝙ sunt actu vel potentia: ꝛ non tantū �means ꝙ sunt actu. ¶Ad rationem in dubio tactam qua dicebatur. si sic. ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione. ¶Dicitur primo ꝙ nō oportet omnia predicata essentialia poni in diffinitione: sed ea tantum que explicant aliud gradum essentialem diffinitiqualia non sunt transcendentia: de quibus dictum est ꝙ eundem gradum predicant: quem genus vel differentia importat. Unde. 8. Meta. tex. Commen. 16. dicit Aristo. ꝙ ideo nec ens ponitur in diffinitionibus. nec vnum: qꝛ ens statim est vnumquodq; diffinitio enim completa tunc est: cum omnes rei gradus explicantur a prima potentia vsq; ad vltimum actum intrinsecum: qō sine transcendentibus: que nullum gradum addunt: fit. ¶Dicitur scō de ente ꝙ qꝛ ens importat aliquo modo ipsum esse: qō pertinet ad questionem an est: ꝛ non ad questionem quid est. ideo a predicatis quiditatiuis aliqualiter declinat. ¶Ad dictum. 8. Tho. dicitur ꝙ transcendentia duo habent: ꝛ ꝙ in nulla diffinitione ponantur ratione dicta: ꝛ ꝙ in quolibet conceptu includantur. vt dicitur de ente. 3. Meta. tex. Commen. 10. qō scim ideo dictum arbitror: qꝛ transcendentia quemlibet gradum comitantur: ꝛ ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico ꝙ ea que nature absolute conueniunt in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo ꝙ talis. homo enim in eo ꝙ homo est ens: res aliquid ꝛc. Ex his diligens lector habes vnde diuersa dicta sancti Tho. sane intelligere debeas. ¶Quo ad predicata negatiua vero dicitur breuiter ꝙ negationes ille possunt dupliciter accipi. formaliter scilicet ꝛ fundamentaliter. Si formaliter falsum est. qō conueniant nature absolute. per opus enim intellectus attribuuntur ei. cum negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter. cum negatio super affirmatione fundetur. concedi tur esse predicata quiditatiua: sed sic sumpte: nihil aliud sunt quam genus ꝛ differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis. ex hoc nameꝝ ꝙ homo est animal rationale: non est leo neꝝ bos ꝛc.

Circa L. c. 8.

Optima ꝛ subtilissima.

L. c. 13. L. c. 10.

In expositione lre.

Immediate supra. T. c. 19

Ad secundū dubiuꝫ vō negatiuis p̄dicatis

T. c. 3.

## Questio. vj.

**Dubium** Scō est circa dictum. 8. Tho. in litera in assignatione secunde differentie. quo dicitur qō natura absolute sumpta nec vnitatem nec pluralitatem habet. ¶Videtur enim hoc esse impossibile cum id quod vnum non est: diffusibile non sit. vt dicitur septimo Meta. tex. Commen. 13. imo nec intelligibile. vt habetur quarto Metaphy. tex. Commen. 10. Et si vnitatem nature absolute habere concedatur. qualis sit illa vnitas non est facile assignare: cum non numeralis sit (vt declaratum est) nec specifica: nec generica: cum he ex intellectu fiant: nec analogica vt de se patet. homo enim non est vnum analogice. Nec etiam facile quisquam dicet. an vnitas illa sit realis: an non. ¶Ad euidentiam huius dubitationis quinq; faciendā sunt. Primo videndum est quid sit vnitas quelibet. Secundo vnde habeat vnitas realitatem. Tertio quomodo vnitas quelibet sit extra animam. Quarto respondendum est dubitationi mote. Quinto quedam obiectiones excludende sunt.

**Quo ad** Primum sciendum est ꝙ cum vnum nihil addat supra ens: nisi priuationem diuisionis: tia quod vnum nihil aliud est quam ens indiuisum: vt dicitur quarto Metaphy. tex. Commen. 3. Unitas quelibet nihil aliud est quam reindiuisio. Et quia quelibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas que indiuisionem sonat: ex natura diuisionis quam priuat. cognosci debet: ꝛ �means diuisionis multiplicatem: multiplicitatem vnitatis accipere oportet. ¶Considerandum est igitur ꝙ diuisio est duplex: quedam est materialis per puncta indiuidualis causata. quedam est formalis que per essentialia principia fit. Et hec habet latitudinem: quia quedam est per essentialia principia propria. Quedam vero per principia essentialia communia. ꝛ hoc iterum habet latitudinem �means ꝙ principia essentialia communia sunt magis ꝛ minus communia. verbi gratia. Inter sortem ꝛ platonem est diuisio numeralis ꝛ non formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus: sed indiuidualibus principijs. Inter sortem vero ꝛ hunc leonem. dato ꝙ leo ꝛ homo essent sub eodem genere proximo: est diuisio formalis per essentialia principia propria: vltima. s. scilicet differentias tantum. Inter sortem vero ꝛ hanc plantam est maior diuisio formalis per principia. scilicet essentialia communia sorti ꝛ multis alijs speciebus: scilicet sensibile ꝛ insensibile. Inter sortem vero ꝛ hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia. scilicet per animatum ꝛ inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeo ꝙ inter sortem ꝛ hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria ꝛ communissima principia essentialia. scilicet substantiuum ꝛ dispositiuum modos entis predicamentorum constitutiuos. ¶Similiter per omnia de vnitate dicendum est. Unitas enim est duplex. Quedam numeralis ꝛ quedam formalis. Unitas numeralis attenditur penes priuationes diuisionis numeralis. Unitas autem formalis attenditur penes priuationem diuisionis formalis. ꝛ hec habet latitudinem. Quedam enim priuat diuisione formali omnino causabili per principia propria ꝛ cōia. ꝛ hec est vnitas formalis simplr. Quedam vero priuat diuisione formali non simpliciter: sed taliter causabili. s. per principia communia. ꝛ hec est vnitas formalis �means quid: ꝛ habet latitudinē �means ꝙ diuisio priuata causabilis est a magis ꝛ minus communibus principijs essentialibus. verbi gratia. sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: qꝛ nō compatitur secum diuisionem formalem quācunq;. Animal vero est vnum formaliter inquantum non compatitur secum diuisionē per sensibile ꝛ insensibile: non tamen habet vnitatem simpliciter: quia compatitur secum diuisionem per rationale ꝛ irrationale. Corpus vero est minus vnum formaliter: est enim vnum: qꝛ non est in se diuisum per corporeum ꝛ incorporeum. Est autem minus vnum. qꝛ compatitur secum diuisionem formalem maiorem: scilicet per animatum ꝛ inanimatum. Ens autem minime vnum est. Animum quidem est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter. Minime vero pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate compatitur. Ex his patet primus: quid scilicet sit vnitas quelibet: quia scilicet vnitas est indiuisio: ꝛ talis vnitas est talis indiuisio. i. diuisionis priuatio. ita ꝙ nihil aliud est dicere. Sortes est vnus numero: idest sor. est ens carens diuisiōe numerali. Homo est vnus formaliter: idest homo est ens carens diuisione formali. hec de primo.

**Quo ad** Scōm est sciendum ꝙ ens reale dupliciter accipitur. Uno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distinguitur cōtra nō existēs actu. Primo modo omnis res predicamētalis est ens reale siue sit siue nō. Scō modo id tm̄ qō realiter existit extra causas suas est ens reale. Et qꝛ hoc proprie est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in questionibus de potentia dei. q. 3. ar. 5. ad scōm: ꝙ res antequam existat est nihil. ꝛ est sententia hec conformis Aristotili in predicamentis dicenti ꝙ destructis primis substantijs: impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut ꝛ cetera realitatē habet proprie loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam ꝛ causas suas. hec de secundo.

Bonauen. q. 3. ar. 5. 2. in fide camento sub stantie.

**Quo ad** Tertiū ꝓpono tres propositiones. ¶Prima est. quelibet vnitas supradicta tam scilicet numeralis quam formalis existit extra animam. ¶Secunda est: nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. ¶Tertia est: omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. ¶Prima propositio est adeo manifesta qō nullius sane mentis potest eam negare. In sorte enim preter omnem intellectus operationem apparet vtraq; vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali ꝛ formali causabili per principia propria ꝛ communia: et sic indiuisionem numeralem ꝛ formalem habet. Unde in sorte non est sola vnitas numeralis sed formalis multiplex secundum multitudinem predicatorum quiditatiuorum: et sicut non sola indiuidualitas sortis est extra animam sed quodlibet eius predicatum quiditatiuum: ita non sola vnitas numeralis: sed quelibet eius vnitas formalis extra animam dicenda est esse.

probat prima propositio.

**Ad intelligentiam** Uero secunde est notandum ꝙ res potest intelligi cōmunis extra animam dupliciter. Uno modo positiue. Alio modo negatiue. Illa res est cōis positiue. que indiuisa manēs in pluribus

probat secunda propositio.



suppositaliter distinctis inuenitur. Illa vero est communis negatiue que nulli supposito est propria. Primo modo rem cōmunem nullam recolo asserentem dari extra animam nisi essentiam diuinā �means fidem Christianam. Secundo modo videtur a quibusdā poni res extra animam communes. de quibus sermo erit infra: ꝛ qꝛ hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali cōmunitate intelligēdo secundam propositionem probo dupliciter. ¶Primo sic. nulla res exigens quiditatem solitarie inuenitri extra animam existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam: negatiue pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quiditatem solitarie inuenitri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur. Nullum exigens ad suum existere aliqō impossibile inuenitur: sed quiditatem extra animam solitarie inueniri est impossibile. oportet enim ipsaꝫ esse in aliquo supposito. ergo id qō exigit ipsam solitarie inuenitri nunq; existit in rerum natura. Minor autem probatur sic. Id qō exigit quiditatem non propriaꝫ alicui supposito extra animam exigit ipsam solitarie existentem. Sed vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quiditatem non propriam alicui supposito. ergo vnitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quiditatem solitarie inueniri in rerū natura. Huius prealleganti premisse note sunt ex terminis. maior quidem: qꝛ quiditas non propriae alicui supposito necessario est solitarie. si. n. nō est solitarie est in aliquo supposito: ꝛ si est in aliquo supposito: est propria illi. Minor vero patet: qꝛ commune ꝛ proprium sunt opposita: commune enim includit negationem proprij ꝛ econuerso. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiue esse definitur: eo ꝙ negatione appropriationis caret: ꝛ statim vt communis negatiua est appropriata alicui non est. eo ꝙ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo predicati infert oppositū subiecti in vtraq; premissa. ¶Preterea scō probo sic. Omnis res existens in rerū natura est res particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi peripatheticorum sententia. Minor probatur sic. Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis. ergo nulla talis vnitas est particularis. ¶Tertia propositio probatur sic. Quotiescunq; aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter: multiplicato realiter vno multiplicatur ꝛ reliquum: sed res vna ꝛ vnum sunt conuertibiliter idem realiter. ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter ꝛ eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur ꝛ eius vnitas. vnde in sorte ꝛ platone sicut sunt due corporeitates animalitates ꝛ humanitates: ita sunt due vnitates formales sequentes corporeitates: ꝛ due sequentes animalitates: et due sequentes humanitates. Oportet enim �means numerum predicatorum essentialium esse numerum vnitatum formalium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quodlibet predicatum quiditatiuum dat alicui esse: ita dare oportet aliquam vnitatem. vnum cum et cum idem sunt. vt dicitur quarto meta. tex. cō. 3. ¶Et his patet tertiū: quomodo scilicet vnitates habeant esse extra animam: quia sunt numerum indiuiduorum quorum sunt. Hec de tertio.

probat tertia propositio.

T. cō. 3.

**Quo ad** Quartum dico ꝙ natura absolute sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta: que est sancti Tho. in tractatu de natura generis. ¶Et quando queritur aut illa vnitas est numeralis aut specifica. Dico quod est vnitas formalis que alia est a numerali: sicut diuisio formalis alia est a materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specifice et vnitatis generice. Ide enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa vero omnem actum intellectus precluenit. Quod autem in litera dicitur quod natura absolute sumpta nec est vna nec est plures: intelligendum est de vnitate ꝛ pluralitate numerali.

Respōdet ad q̄ principale.

In hac q.

¶Ad id vero quod dubitationi additur: an ista vnitas sit realis, aut non. dico quod secundum se est realis primo illorum modorum: quos (supra) posuimus: accipiendo ens reale sicut et natura ipsa absoluta sumpta: et sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo: ita vnitas illa que semper naturam comitatur in particularibus posita est realis vere ꝛ proprie. Idem enim est iudicium de natura et eius vnitate. Hec de quarto.

**Quo ad** Quintum duo dubia propria occurrunt. ¶Primum est circa scōam propositionē in qua dictū est ꝙ nulla est vnitas cōmunis extra aīam. ¶Secundū est circa id quod nunc dictū est: qua. s. alietate sit alia vnitas formalis a numerali in sorte. ¶Contra primū enim instatur sic. Quecunq; suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam: habent aliquā vnitatē cōmunē eis extra aiam. sor. ꝛ pla. sunt vnū formaliter extra aiam. ergo sor. ꝛ pla. habēt aliquā vnitatē sibi cōmunem extra aiam. Maior ex eo videf manifesta ꝙ si aliqua suppositaliter distincta sunt vnū in eo in quo sunt vnū nō distinguunt: ꝛ sic illud vnum est commune vtriq; extra aiam ex quo sic sunt vnum. ¶Ꝑ. humanitas que est in sorte quantum est ex se, non est determinata ad sor. vel pla. ergo vnitas formalis humanitatis que est in sor. quantum est ex se: est communis negatiue sorti ꝛ Platoni. cō sequentia est nota: qꝛ etiam vnitas formalis non est determinata quantum est ex se ad sor. ꝛ Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiue pluribus suppositaliter distinctis.

**Circa** Secundum dubium videtur ꝙ inter vnitatē formalē ꝛ vnitatē numeralē in sorte existentē sit alietas realis qꝛ quarumcunq; priuationum habitus distinguuntur realiter ipse quoq; distinguunt realiter: sicut qꝛ visus ꝛ auditus distinguuntur realiter: cecitas etiam ꝛ surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis et numeralis habitus distinguuntur realiter. ergo ꝛc. patet ista: quia diuisio formalis et diuisio numeralis adeo distinguuntur ꝙ in rebus separatis a materia formalis sine numerali inuenitur: et in istis inferioribus indiuidua eiusdē speciei numeralem diuisionē absq; formali habeāt. ¶Ad opposita vero respicienti apparebit ꝙ sit alietas rōnis tm̄: qꝛ sicut se hꝫ natura formalis ad naturā indiuidualē: ita vnitas formalis ad vnitatē numeralē: sed natura formaliter sumpta est eadē nature numeraliter sumpte: et non nisi ratione ab ea distinguitur. ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali: ꝛ non nisi ratione ab illa est alia.

**Pro dissolutione** Primi dubii nota ꝙ aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter cōtingit dupliciter. ¶Uno modo per hoc ꝙ illa duo adunentur in aliquo extra animam cōmuni vtriq; indiuiso in vtroq; illorū. ¶Alio modo ꝙ hoc ꝙ illa duo habent mutuā negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura: nisi (vt dictum est) �means fidem christianam in trinitate. Exemplum secundi: inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdē speciei. Sor. enim nullo intellectu cōsideratē habet hāc negationē (scilicet ꝙ nō est diuisus a Platone formaliter: et Plato similiter non est diuisus a sorte formaliter: et quia ad eos esse vnum formaliter: nihil aliō requiritur qō esse indiuisos formaliter: ideo simpliciter verum est sortem et Platonē esse vnū formaliter extra animam. Committitur ergo fallacia consequentis in argumēto a superiori ad suum inferius affirmatiue: esse enim vnum formaliter est supius ad habētia aliqō cōmune indiuisum in eis extra aiam et ad habentia duas naturas cū mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginandum sor. ꝛ Plato. esse vnum formaliter: quia cōueniant in aliquo in quo non distinguuntur extra animam: sed ideo quia vteroq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Unum est formaliter nihil aliud est qō non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter sortem et Platonem intellige de vnitate formali secundum quid inter sor. et hunc leonem: et hunc lapidem ꝛ hanc intelligētiam ꝛc. Sicut enim quia sor. ꝛ Plato habent duas naturas inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter sortis et huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile et insensibile. ideo sor. et hic leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter sor. et hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum et incorporeum, ideo sor. et hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid: ita quoq; quia inter sortem et Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis: scilicet per se et in alio: ideo sortes et Gabriel sunt indistincti formaliter �means quid: et consequenter sunt vnum formaliter absq; omni opere intellectus: tam enim pluries dicrum est, vnum idem sonare quod ens indiuisum. ¶Ad secundum dico ꝙ aliud est dicere: natura humana existens extra animam �means se est communis pluribus negatiue seu indifferens negatiue. Et aliud est dicere natura humana existēs extra animā est cōmunis pluribus seu indifferens negatiue. prima enim est vera: secūda vero est falsa. Et veritas prime paret ex supradictis: vbi diximus ꝙ quest.

In hac

Universidad de Deusto
Biblioteca



natura ꝯ est extra aiam (puta natura sortis) ꝑm se. i. solitarie sumpta nō est determinata, neq; appropriata alicui: ⁊ cōsequenter est indifferēs seu cōmunis negatiue. Falsitas aūt sccē patet ex eo q̄ omis ꝓpositio est simpliciter falsa in qua predicatū repugnet subiecto ⁊ tione conditionis explicite importate in illo: sicut ista est simpliciter falsa, ignis nō approximatus combustibili comburit: qi comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa ꝓpositio secunda. s. natura existēs extra animam est communis pluribus negatiue: est huiusmodi, ergo ista est falsa.

**Ad euidentiam** Minoris scito q̄ cum dico natura ꝑm se, seu natura absolute, dico duo. s. naturam ⁊ solitudinē. ⁊ eius cōditionem. Similiter cū dico natura existēs extra aiam. dico duo. s. naturam ⁊ particularē existentiā sibi connexā ⁊ eius conditionē. Unde aliq̄d cōuenit siue repugnat nature absolute ratione nature: ⁊ aliq̄d ratione solitudinis. Similiter aliq̄d cōuenit siue repugnat nature existenti extra, ratione nature ⁊ aliq̄d ratione associationis eius ad particulare. ¶Cū igitur cōmunitas negatiue que est predicatum in propositio ne nostra nō conueniat nature absolute ratione sui. s. nature: q; nō est eius predicatū quidditatiuū: sed conueniat ei ratione explicite conditionis per ly (ꝑm se) seu ly (absolute) que est solitudo. Ex hoc enim natura est cōmunis negatiue: q; solitarie accipit absq; determinatione ad hoc vel illud. ¶Oportet q̄ repugnet nature sub opposita conditione sumpta ratione illius opposite cōditionis. ¶Explicat autem conditionem oppositā solitudini natura existēs extra: eo q̄ explicat coniunctionem eius ad particularem existentiam: que solitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiue repugnat nature existenti extra: non ratione nature: sed ratione conditionis explicite per ly existēti extra aiam: ⁊ consequenter propositio illa in qua subiectum erat natura existens extra: ⁊ predicatum erat cōmunitas negatiue est simpliciter falsa. Statim enim vt natura perdit solitudinē: communitatē quoq; perdere cogit. Amittit aūt solitudinē ꝯprimum in alio est. ¶Unde apparet resp̄sio ad argumentū q̄ licet tam natura ꝙ̄ vnitas formalis quantū est ex se. i. solitarie sit cōmunis negatiue. Ipsa tñ existens (extra) non est cōmunis: sicut ipsa: quantum est ex se non est cum alio. Ipsa tñ existens extra necessario est cum alio: ⁊ sic non licet inferre. Ipsa quantum est ex se non est cum alio. ergo ipsa existens extra nō est cum alio: ita non licet inferre. Ipsa quantum est ex se: est communis negatiue, ergo ipsa existens extra: est communis negatiue. Utrobiq; enim idem peccatum accidit: ⁊ est ꝑm fallaciam accidētis. Et si hoc minus fueris: videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. a positione nostra: ⁊ vnde in talem opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam: puta humanitatem ratione sui sequi hec duo: scilicet vnitatem formalem ⁊ communitatem negatiuam: seu indifferētiam ad pluranumero. Dicit nāq; in fine illius questionis: q̄ non oportet querere causam: quare natura sit communis: q; natura ipsa est causa sufficiens sue cōmunitatis: sed bene oportet querere causam: quare sit singularis: q; non ex se est singularis: ⁊ ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cōmunis pluribus. Nos aūt in primo nō dissentimus: sed in secundo. Dicimus enī naturā ratione sui sequi vnitatem formalē: sed cōmunitatem negatiuā fatemur nō sequi eā ratione sui: sed ratione solitudinis sue: sicut singularitatē sequi eā dicimus ratione associationis eius ad existentiam. ⁊ q; conditio solitudinis non cōuenit nature ratione sui: nec ratione ipsius esse: q̄ habet extra aiā: sed ratione intellectus: qui natus est adunata diuidere: ideo ante oēm actum intellectus nulla cōmunitas in natura inuenit: ⁊ sicut ḡrenda est causa: vnde habeat natura esse solitarium: ⁊ esse extra: q; de se neutrum habet: ita querenda est causa: vnde habeat naturam cōmunitatē ⁊ singularitatem: de se enī neutrū habet. ¶Causa autem vnde falsitas in hac Scotica processit opinione: videt dupler. ¶Prima est equiuocatio illius termini (ex se) seu (de se). Potest enim vtrumq; eorū accipi dupliciter. Uno modo positiue: ⁊ sic dicit aliquā habitudinem cause. Alio modo negatiue: ⁊ sic dicit solitudinem. i. non cum alio, ⁊ primo modo intellexit natura esse communem ex se: ita q̄ ipsa est sibi sufficiens causa sue cōmunitatis: vt ex verbis ejus ibi patet: cum tamen debuisset intelligere secundo modo: natura enī ex se. i. non cum alio est indifferens ⁊ communis: sicut q̄ dicitur: natura ex se est sola. ly (ex se) nō dicit aliquam causalitatem: sed tantum negationem coniunctionis cum alio. ¶Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam ⁊ affirmatiuā de predicato infinito: reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de predicato infinito sequat negatiua: ⁊ econuerso, vt dicitur in 2ᵒ perihermenias. q̄ non sunt reduplicatiue: cū reduplicatione tñ licet ex affirmatiua de p̄dicato infinito, sequat negatiua de p̄dicato finito: non tñ econtra. Hanc enī homo in eo q̄ homo nō est albus: nō sequit ista: homo in eo q̄ homo est, nō albus. Si enī homo in eo q̄ homo esset nō albus: nunq; homini contingi posset albedo: q; qō conuenit alicui ꝑm se ipsum, conuenit ei semp necessario ⁊ ꝑ se. Apparet aūt in hoc defecisse manifeste ꝓcessum Scoticū: cum enī cōmune negatiue idē sonet q̄ nō propriū argumēratus est sic, natura: puta humanitas: inquantum talis non est propria alicui, ergo humanitas inquantū humanitas est non propria: vbi exp̄sse patet defectus p̄dicti. Et q; sic processerit: patet ex suo processu. ¶Cōclusio enī sua est affirmatiua de p̄dicato infinito cū concludat ergo natura ex se est cōmunis. i. non propria. Antecedēs vero est negatiuū. s. natura non est de se hic. i. propria alicui. Similiter patet ex alio processu quē ibi induxit. s. humanitati sor. ratione sui nō repugnat esse in alio. ergo humanitas sor. ex se est communis: vbi aperte patet predictus defectus. Reduplicationem enī in primo processu sonat ly (ex se: seu de se) in secundo ly (ratione sui ⁊c.) Et hoc est valde notandū in hac materia: ⁊ in materia de vniuersalibus: eo q̄ hinc ola pendent. Attentum ergo oportet esse q̄ hec ꝓpositio, natura ex se est cōmunis: si debet esse vera: oportet q; tam (ly ex se) q̄ (ly communis) teneaf negatiue ꝑm viam nostrā ⁊ veritatem: ⁊ tunc idē est: ac si dicaf, natura non cū alio sumpta: est non propria alicui: q̄ patet esse verum. Scōm vero Sco. (ly ex se) tenetur positiue ⁊ male: ex sensus est. Natura ratione sui siue inquātum talis est non propria alicui: quod est manifeste falsum.

¶Attentio: adhuc sic: quod aliud est dicere: natura puta humanitas: inquantum huiusmodi non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas: inquantum huiusmodi est non propria seu cōmunis quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo quod humanitas non conuenit quod sit appropriata alicui. Secundum vero patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas non conuenit quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroq; scilicet ab esse proprio: et ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas esset non appropriata: nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex primo posteriorum, q̄ conuenit alicui secundum q̄ ipsum presupponit de omni necessarium ⁊ per se. Quod autem natura ratione sui non conueniat ista communitas (licet supra indirecte probatum fuerit) vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis, vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis. Ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam non conuenit ei ratione sui. Directe tamē nunc probo sic. Omne quod sequitur āliquam naturā ratione sui: predicatur simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito illius nature: sed communitas sequitur naturam humanā per te ratione sui. ergo communitas predicaf simpliciter. i. sine aliqua additione de supposito nature humane. Processus bonus in tertio prime, conclusio aūt est falsa. ergo altera p̄missarum: non maior vt declarabitur. ergo minor: que est positio tua. Falsitas conclusionis patet: q; ista est simpliciter falsa, sor. est communis pluribus ⁊ si addatur (ly ex se) adhuc est falsum dicere: sor. ex se est communis pluribus. Ueritas maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui: aut est passio: aut modus: aut predicabile per se: aut per accidens: aut separabile: aut inseparabile. Modo omnia ista: si comitantur naturam ratione sui: ita se habēt q; sicut natura p̄dicaf essentialiter de indiuiduo: pura homo de sor. ita ista p̄dicātur denoiatiue i suo ordine de ipsomet idiuiduo: vt ꝑ discurrēdo. ¶Et confirmatur hoc q; in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis ⁊ cōmunitas ratione sui (ꝑm te). Unde neutrius est alia causa querenda nisi natura ipsa. ergo sicut vnitas formalis predicatur simpliciter de sor. ista enim est simpliciter vera. sor. est vnus formaliter: ita communitas predicabitur de sor. simpliciter dicendo: sor. est communis. Hoc est falsum. ergo ⁊c. ¶Que natura est maior ratio de vnitate q̄ de communitate: ⁊ quare eorum que sequuntur naturam ratione sui: alia predicentur de indiuiduis: alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti: quas ibi facit: q; non concludunt communitatem dari extra animam: sed vnitatem: ideo superfluum iudicaui adducere. Si que aūt ex eis: aut ex positis ab eodem in septimo meta. ad communitatem probandam adducerentur non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

Lap. 1. Lect. 3.

Scot. 2 di. 3. q. 1

Causa duplex erroris pessimi Scoti: statuz.

Secūda.

**Ad secundi dubij** Euidentiam sciendum q; vnum cum dicat eius indiuisum: vn-

Ad 2m dubium.



portat aliquid positiuum ⁊ aliquid ꝓrinatiuum. Si loquamur de vnitate formali ⁊ vnitate numerali substantiali: quo ad propositū quod important sic sunt idem realiter ⁊ distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt sor. ⁊ homo: ⁊ ratione distinguuntur: eo quod eadem res est que est sor. ma formaliter ⁊ numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus quo ad priuationes diuisionum importatas: sic dico quod distinguuntur realiter: dummodo non fiat vis in hoc q̄ distinctio realis sit passio entis realis: eo q̄ alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: ⁊ alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis: ⁊ alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset aūt impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas quas important. Unde vtriusq; rationis adducte conclusio concedenda est diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus.

Dubiū tertiū. **Dubium est** Tertio circa assignationem quarte differentie: nō enī videtur verum q̄ natura absolute sit illa que predicatur de indiuiduis: q; natura absolute sumpta, nō est vniuersalis nec ꝑticularis communis. In huiusmodi autem propositionibus: sor. est homo: ⁊ sor. est animal: ⁊ similibus predicatur vniuersale: et superius de particulari ⁊ inferiori. Similiter etiam cum queritur: an ista predicatio: sor. est homo: sit equalis de equali: vel inferioris de inferiori: non videtur posse responderi: tenendo quod natura absolute predicatur cum illa nec equalis: nec superioris sit. ¶Ad hoc dicendum est quod sicut in natura extra est considerare ipsam rationem agendi: et est considerare conditionem eius sine qua non operatur. Verbi gratia. in colore consideratur natura eius: et qua est visibilis: ⁊ consideratur particularitas que est cōditio sine qua non est visibilis. Ita in natura predicabili est considerare duo. Id quod predicatur ⁊ attribuitur subiecto: ⁊ conditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione sor. est homo: id quod attribuitur subiecto est ipsa natura humana: ⁊ nihil aliud. Conditio vero sine qua ly homo non predicatur de sor. est esse vniuersale supremum commune: vel aliud huiusmodi: vt enim infra patebit: ⁊ habetur ab Aristo. septimo metaph. ter. com. 46. Nulla res predicatur nisi vt habet esse in intellectu: eo quod predicatio ab intellectu dependet. Unde ad dubium dico quod natura secundum suam rationem est id quod predicatur de ipso induiduo. Est enim predicatio rei de re. Superioritas tamen et vilitas et cetera huiusmodi sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem an in illis predicationibus sit predicatio equalis vel superioris: dico quod est predicatio superioris. ¶Nec obstat quod superioritas non insit nature absolute que predicatur: quoniam non dicit sic. Tho. quod nature absolute: prout abstrahit ab omni esse: cōueniat hec cōditio. s. predicatio de indiuiduis: sed dicit quod res cui cōuenit illa conditio: est natura absolute ⁊ nō aggregatum ex natura ⁊ esse in intellectu seu in singulari. Nō enim cū dico, sor. est homo. est sensus. sor. est homo ꝑm esse in intellectu: aut in singulari: aut superiori: aut equali: sed sor. est habens humanitatem.

¶Unde valde attendenda est distinctio inter id quod predicatur et conditionem predicati: qua non attenta forte decepti sunt dicentes absolute ex hoc tertio haberi q̄ ista, homo est alia: nec est predicatio sup̄lioris: nec inferioris: nec equalis. Sensus ergo hꝫ est: natura absolute ꝯ est p̄dicaf. i. natura ꝑm p̄dōnes sibi debitas rone sui est id quod attribuitur singularibus: ⁊ non ꝑm cōditiones sibi debitas ex esse in intellectu vel singulari, cum quo stat: q̄ esse in intellectu vniuersalitas ⁊ superioritas sint cōditiones sine quibus natura ipsa non predicatur de singularibus.

¶Non tamē potest dici q̄ ratio vniuersalis conueniat nature sic accepte: quia de ratione vniuersalis est vnitas et communitas. Nature autem humane neutrum eorum cōuenit ꝑm suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis: tunc in quocūq; inueniretur humanitas inueniretur communitas: ⁊ hoc falsum est: quia in sor. non inuenitur communitas aliqua, sed quicquid est in eo in̄iuiduatum est.

¶Sic iam ponitur quarta conclusio negatiua: essentia substantie composite absolute sumpta non est vniuersalis: vt species ⁊c. probatur sic. Uniuersale est vnum cōmune multis: essentia substantie composite ꝑm se non est vna communis multis: ergo essentia substantie composite ꝑm se non est vniuersalis ⁊c. Maior est

in vii. hꝫ capit. t.c. 46.

t.c. 27

Aristot. secundo Posteriorum. Minor vero probat. ex eo q̄. si ꝑm se essentia substātie cōposite esset vna ⁊ cōmunis: m quocunq; inueniretur illa essentia esse vna ⁊ cōmunis multis q̄ est impossibile: ⁊ cōsequentia pz ex eo q̄ omne q̄ cōuenit alicui ꝑm se sequitur ei in quocūq; ponaf: vt ex primo posteriorū apparet. Impossibilitas aūt p̄dicti adeo est manifesta: vt Auic. dicat sccō sue metaphysice, q; nullius sane mētis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuꝰ qui dicat essentiā sor. sibi cōmunem esse ⁊ Platonis? t.c. 11.

**Sed hic** Occurrit dubiū circa propositionē illā: supra quā fundat totus processus. Omne q̄ cōmunicat alicui ꝑm se conuenit ei in quocūq; ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim ꝑm se est velocitabilis in infinitum. ex sexto physicorum. ter. cō. xv. Motus autem in celo positus nequaq̄; : sed est velocitas: vt dicitur secundo celi. ter. com. xviii. ¶Similiter continuum ꝑm se est diuisibile in infinitum: ex sexto physicorum. ter. cō. iij. Continuum autem in re naturali positum non: cum omnium naturā constantium determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de anima. ⁊ ter. com. xij. ¶Similiter motus ꝑm se hꝫ contrarium: ex. v. Physicoū. ter. cō. xiij. ⁊. xiiij. Motus aūt in celo positus caret contrario: primo celi. ter. cō. xx. 14. ¶Ad hec Et similia dicitur prenotādo q̄ aliud est dicere. a. cōuenit aliquid ꝑm se: et aliud est dicere. a. non repugnat aliquid ꝑm se. Ad veritatē enim primi erigit q̄. a. vendicet sibi illud in primo vel sccō vel quarto modo p̄dicandi. Ad veritatem secundi sufficit q̄ ipsi. a. vt sic. non repugnet illud. Ad veritatem quoq; primi sequitur illud conuenire sibi in quocunq; ponatur. Ad veritatem sccī non. Multa enim sunt que nō repugnāt animali in eo q̄ animal: que tñ nō inueniuntur in quolibet animali. ¶Quicquid aūt cōuenit alicui in primo vel sccō vel quarto modo p̄dicandi ergi q̄. a. vendicet sibi illud in primo vel sccō vel quarto modo p̄dicandi per se inueniuntur in omni animali. Unde in proposito dico q̄ nulla instantiarum adductarum est contra propositionē assumptā: eo q̄ omnia que in illis dicuntur: intelligenda sunt per non repugnantiam ⁊ per conuenientiam. ¶Cum enim dicitur motum esse velocitabilem in infinitum: intelligimus motui vt sic non repugnare velocitatem in infinitum. ¶Similiter cū dr continuum esse diuisibile in infinitū: intelligit cōmuniter vt sic non repugnare diuisibilitatē in infinitū. ¶Similiter cum dr motum habere p̄tē: intelligimus motui vt sic non repugnare habere contrarium. ¶Quod si hoc non placet: dicito quod aliud est dicere. a. in eo q̄. a. conuenit aliquid: ⁊ aliud est dicere. a. in eo q̄. a. non conuenit aliquid: vt patet. Et q̄ quicquid conuenit. a. in eo q̄. a. cōuenit omni. a. ¶Quicquid autem non conuenit. a. in eo q̄. a. non oportet negari ab omni. a. Ridiculum enim nō conuenit animali in eo q̄ animal: ⁊ tñ non negaf ab omni animali. ¶Conuenit enim animali in homine. Et subiungitur q̄ ois propositiones in mīstantijs adducte sunt intelligende negatiue vt sit sensus. Motus est velocitabilis in infinitum. i. motus vt sic. non est determinate velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum. i. continuum vt sic non est determinate diuisibile. Similiter motus hꝫ ꝑtem. i. motus vt sic non determinat sibi esse absq; contrario: ⁊ sic ꝑm vtrūq; modū respondendi: remanet propositio assumpta vniuersaliter vera. ¶Posserem ⁊ aliter dici ad has mīstantias. Sed q; magis ad formam propositionis attendo q̄ ad materiam. ideo impresentiarum pertranseo.

t.c. 15. t.c. 28 t.c. 3. t.c. 41 t.c. 8. 2 14. t.c. 20

¶Similiter etiam non potest dici q̄ ratio generis accidat nature humane ꝑm illud esse q̄ habet in indiuiduis: q; non inuenitur in indiuiduis natura humana ꝑm vnitatem: vt sit vnum quid conueniens cuilibet. q̄ ratio vniuersalis exigit.

¶Hic ponitur quinta conclusio negatiua. Essentia substantie cōposite ꝑm esse q̄ habet in singularibus nō est vniuersalis. probaf sic. Uniuersale est vnum in multis: essentia substantie cōpolite ꝑm esse q̄ habet in indiuiduis: non est vna in multis: ꝫ diuersa in multis. ergo essentia substantie composite ꝑm esse q̄ habet in indiuiduis non est vniuersalis: ⁊ consequenter: nec species: nec genus: nec differentia que vniuersalitatem supponunt.

¶Relinquitur ergo q̄ ratio speciei accidat nature humane secundum illud esse quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuiduantibus: et habet rationem vnius formem ad omnia indiuidua: que sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: et inducens in cognitionem omnium inquantum sunt homines:

Universidad de Deusto
Biblioteca



& ex hoc q talem relationem habet ad oīa indiuidua, intellectus adinuenit rationem speciei, & attribuit sibi, vnde dicit Commen. primo de anima, q intellectus est q facit vniuersalitatem in rebus, hoc etiam Aue. in sue metaphysice octauo dicit.

Ex. 8.1 medio.

¶ Hic p locū a diuisione cōcludit serta cōclusio affirmatiua determinatiua q̄stiōe difficultatis. s. essentia ꝺm esse in intellectu est vniuersalis, gen⁹, species, differētia &c. p hāc sic. Unū in multis & de multis est vniuersale. natura ꝺm esse in intellectu est vna in multis & de multis, ergo est vniuersale. Probatio minoris. Uniformiter se habēs ad multa: vt essentialis eorū imago: est vnū in multis & de multis. natura ꝺm esse in intellectu est huiusmodi: quia habet esse abstractum ab omni diffōmitate indiuiduorum essentialiter eorū cognitionem gigneno, ergo &c.

**Ad euidentiā** huius cōclusiōis & rationis: q̄ termini multipliciter dicti ꝺm Aristo. doctrinā distinguēdi sunt. Nota primo distinctiones terminoū in cōclusione positoū. ¶ Esse in intellectu cōtingit dupliciter. Subiective & obiective. Esse in intellectu subiective est inherere ipsi sicut accidēs suo subiecto: vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiective, est terminare actum intellectus. ¶ Intellectus est duplex in nobis: agens & possibilis, vt dicit tertio de anima. tex. cō. 17. Intellectus agens est ille qui abstrahit ſpēm intelligibilem a phātasmatibus. Intellectus possibilis est ille qui intellectionem recipit in se. ¶ Uniuersale dupler, in repesentando: & in p̄dicando. Uniuersale in repesentando in proposito est q̄ō repesentat rem nō repesentando cōditiones eius indiuiduales. Uniuersale in predicādo est illud q̄ō predicat de multis differētibus ꝺm esse. ¶ His visis, scito cōclusionē illā. s. natura ꝺm esse in intellectu est vniuersalis trifariā verificari. ¶ Primo sic: natura ꝺm esse obiectiuum in intellectu agēte: est vniuersalis in predicando. ¶ Secō sic: natura ꝺm esse subiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in repesentando. ¶ Tertio sic: natura ꝺm esse obiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in predicando.

t.c6.17.

**Sciendū** Est secundo q̄ res extra ꝺm q̄ est actu intelligibilis est obiectiue in intellectu agente: sic eſt terminat eius actionē: q̄ ad hoc positus est ab Arist. intellectus agens: vt faciat rē intelligibilē in potentia intelligibilem in actu: vt Cōmen. dicit tertio de anima. cō. 18. Fit aūt actu intelligibilis res extra ab intellectu agēte: nō per hoc q̄ recipiat: aut perdat aliq̄d ꝺm esse p̄ illius actionē: sed ex hoc q̄ eius ſpēs intelligibilis p̄ducit ab intellectu agēte. Per hoc eſt res extra repteſentatur nō repesentatis cōditionibus indiuidualibus: cū quib⁹ in potentia intelligibilis erat nō in actu. Uñ ipsa p̄ductio ſpēi intelligibilis est factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Unū intra animā. s. ſpēm intelligibilē q̄ realiter p̄ducitur de nouo in intellectu possibili. Et aliū extra. s. rē. cuius est illa ſpēs que nihil reale est hoc acq̄rit. sed tm denoīatione extrinsecā. s. q̄ est abstracta ab hoc: & nūc: q̄ō est actu intelligibilis &c. ¶ Natura aūt extra ꝺm q̄ est actu intellecta est obiectiue in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem que est intelligere. Fit aūt & est actu intellecta res extra: non per hoc q̄ aliquid accipiat: aut amittat per actionē intellectus possibilis: sed ex hoc q̄ cōceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc eſt res intelligitur q̄ſi eius cōceptū formamus. Unde ipsa cōceptus formatio est factio rei extra, actu intellecte. Habet eſt & hec actio duos terminos. Unū intra animam. s. conceptū qui realiter fit: qui nihil aliud est q̄ō expressa similitudo rei: & presentē obiectiualiter facies intellectui possibili. Et alterū extra. s. rem q̄ ex producto conceptu extrinsece denominatur actu intellecta. ¶ Ex his patet q̄ sit differentia: & que sit cōuenientia inter rem obiectiue in intellectu agēte & intellectu possibili. Differentia siquidē est, q̄: ex hoc q̄ obiectiue in intellectu agēte fit: & est actu intelligibilis nō autem intellecta. Ex hoc vero quod est obiectiue in intellectu possibili que iam erat actu intelligibilis: fit actu intellecta. Conuenientia autem est: q̄ tam ex hoc quod est obiectiue in intellectu agente: q̄ ex hoc q̄ō est obiectiue in intellectu possibili habet quod sit repſentata absq̄ indiuidualibus conditionibus: & et consequenter quod sit abstracta ab hoc & nunc &c.

Cap. 1.

**Sciendū** Est tertio ex Auic. 5. meta. c. 1. q̄ vniuersale in p̄dicando: est id q̄ō in intellectu nō est impossibile p̄dicari de multis. & hoc tripliciter potest se habere. ¶ Primo q̄ illa multa sint actu in rerū natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu sor. & pla. ¶ Secō q̄ illa multa non sint: possint tñ esse: sicut domus eptāgula obiecta intellectui: est vniuersale respectu plurū eptangularū q̄ non sunt: possunt tñ esse. ¶ Tertio q̄ illa multa: nec sint: nec possint esse: sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu pluriū lunarū quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu pluriū Gabuelitū: quos implicat contradictionē esse. Uniuersale primo modo vocat a san. Th. prima parte. q. 13. vniuersale ꝺm rem & ꝺm rationē: q̄ res illa realiter est in pluribus: & nō solū vt obiecta intellectui. Uniuersale tertio mō vocat ibidē vniuersale seu cōmune ꝺm rōnem tm: q̄ res illa nō inuenit realiter in pluribus: & vt obiecta intellectui tm. Uniuersale secō mō ibi nō distinguit cōtra vniuersale primo mō. Posset tñ noīe, p̄pio dici vniuersale ꝺm rationē & ꝺm rem: in potētia. Nec solū noīa ibi imponunt a san. Tho. Sed & dicto: & ratio assignat valde subtilis q̄ sup quatuor ꝓpositiōes fundat. ¶ Prima est, vniuersalitas & p̄dicabilitas nō conueniūt rei ꝺm esse q̄ō habēt extra aīa. & patet illa ex dictis. ¶ Secūda est, res materialis q̄ sola p. ꝓpriā specie cognoscit a nobis ꝺm q̄ est in intellectu nr̄o obiectiue repſentat absq̄ cōditiōibus indiuidualibus. Patet illa etiā ex dictis. ¶ Tertia est, res immaterialis & deus ipse ꝺm q̄ est in intellectu nr̄o obiectiue repſentat p modū rerū materialiū. s. nō repſentatis ꝓprietatibus indiuidualibus. Patet illa: q̄: res ille nō cognoscunt a nobis ꝺm q̄ ipſis sunt: sed p modū rerū materialiū: nec p. ꝓprias species: sed p species rerū materialiū. ¶ Quarta est, res ois vt repſentata absq̄ cōditionibus indiuidualibus: nō magis repſicit vnū q̄ plura indiuidua. Patet illa: q̄: vt abstracta est: equaliter ad vnū & multa se hz. Nihil eſt fingi pōt: vnde abstractū vt abstractū vnū magis respiciat q̄ plura: vel ecōtra. (Unde & norāter Auic. apposuit in diffinitiōe vniuersalis illā particulā ꝺm q̄ est in intellectu). Multa eſt sunt vniuersalia q̄buoram ꝺm esse extra: q̄ ꝺm propriam rationē repugnat predicari de pluribus: vt de intelligentijs dicetur. Nulli aūt vniuersali ꝺm q̄ est in intellectu repreſentatū absq̄ propria & particulari exiſtēa seu ꝓprietate et hypostatica repugnat predicari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio. Res quelibet & sola equaliter se habens ad vnū et plura indiuidua est vniuersalis in actu in predicando. res quelibet sola vt repreſentata intellectui nostro est equaliter se habēs ad vnū & plura inferiora. ergo res quelibet & sola, vt repreſentata intellectui nostro est vniuersalis in actu in predicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. primo perthermenias. Minor vero quo ad ſcām partē patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

t.p.q.13 art.9.c.

c.5.q.9

c.5. circa prin. pium.

**Ex his** Corollarie elicio q̄ ad hoc q̄ aliquid sit vniuersale in actu in predicando non exigitur actualis relatio nature obiecte ad particularia: sed sufficit q̄ō res ipsa sit in ea dispositione ꝺm quā intellectus ad libitū possit illā relationē sibi vere attribuere: nihil addendo preter ipsam actualem relationem.

primus sensus.

¶ Istis prelibatis: iam patere potest conclusio intenta secūdum omnes tres sensus assignatos. ¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic. Id quod intellectu non est impossibile predicari de multis: seu (vt Arist. ꝓ verbis vtar) aptum natum est predicari de multis, est vniuersale in predicando: sed res secundū esse obiectum in intellectu agēte est huiusmodi. ergo res ꝺm esse obiectiuū in intellectu agente est vniuersalis in predicando. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor vero probatur sic. res abstracta a conditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata predicari de pluribus: res secundum esse obiectiuum in intellectu agente, est abstracta a conditionibus indiuidualibus. ergo &c. Premisse omnes ex dictis sunt manifeste.

In hoc capitul.

2.dil.3. q.1.

**Ex his** Habes quam male diterit Sco. secō sen. di. 3. q. 1. in rñsione ad primū: dicēdo q̄ natura ante actū intellectus possibilis nihil hz nisi q̄ cōuenit sibi extra aīam. Patet cōsequentia q̄ ꝺm sententiam Aristo. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis. ¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo q̄ eodem modo procedendum esset. ¶ Scōs aūt sensus intelligēbus terminos ex rationibus terminoū clarus est. Natura nāq̄ ꝺm esse subiectiuū in intellectu possibili, habet aliud est q̄ō similitudo immaterialis sui repſentativa in illo existens. Similitudo aūt immaterialis a singularibus abstracta rē vniuersaliter necesse est repreſentet: eo ipso q̄ abstracta est. Si eſt rem vniuersaliter nō repſentet: sed particularibus cōditionibus immixtam: & non a materialibus conditionibus abstractam: non



esset vniuersalis: ergo in repreſentando est vniuersalis res ipsam ꝺm q̄ est subiectiua in intellectu possibili: id est species seu similitudo ipsius nature pro quanto repreſentat naturam ipsam non repreſentatis conditionibus q̄ō indiuidualibus. ¶ Et nota q̄ quia natura ipsa habet duas similitudines in anima: scilicet speciem intelligibilem & cōceptū: siue speciem impreſſam: & speciem expreſſam: ideo ꝺm vtrāq̄ speciem est vniuersalis in repreſentando. (Quare aūt oporteat duas ſpēs ponere: & q̄ō: ſi deus cōcesserit nobis vitam, alibi dicetur). Quis autem cōclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus et tertius sunt ad propositum litere. Intendimus enim hic de vniuersali in predicādo quod intēctionē logicam sonat: & nō de vniuersali in repſentando q̄ō nulla intentione scīa logica dicit vniuersale: sed ex esse ꝓpio q̄ō ꝺm rem sonit. ¶ Literā sic glosare potes. Ipsa eſt natura habet esse in intellectu agente vel possibili tam obiectiue q̄ subiectiue abstractum ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationem vniformem (obiectiue in predicando: subiectiue in repreſentādo) ad omnia indiuidua que sunt extra. prout essentialiter est similitudo omnium obiectiue in essendo: subiectiue in repreſentando inducens in cognitionem omnium inquantum sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc q̄ talem rationalem, scilicet vniformitatis et similitudinis essentialis vel repreſentatiue habet natura ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem speciei: id est secundam intentionem que est ſpēs: & attribuit ipsi nature vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc q̄ repreſentatur absq̄ omni indiuiduantium diffōmitate.

**Circa** Dicta est questio nō modica. An vniuersalia in actu sint extra animam. An fiant per opus intellectus quemadmodum dictum eſt. In hac questione primo declarabimus titulos. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio sanc. Tho. Quarto rñdebitur ad argumenta in oppositum.

**Quo ad** Primum: quia hec questio diuersimode intellecta, diuersis modis a philosophis determinata est: in presentiarum peripatetica sententia supponēdo. s. q̄ vniuersalia non subsistant extra singularia declaranda est q̄ō intelligat.

¶ In noīe vniuersalis tria intelligim⁹. Primo vniuersalitatē que est relatio rōnis. Secūo rem que denominatur vel⁹ ab illa vtrare. Tertio aptitudinē ad essendū in multis que est quid mediū inter illa duo & est fundamentū, primum: quare res suscipiat illam relationem denominationē: ideo eſt rei intellectus attributa relationē vniuersalitatis. Q. res illa apta nata est esse in pluribus. Nō vertitur in dubiū an illa relatio que vocat vniuersale formaliter sit extra aīam: eam enim oēs ab intellectu fieri dicunt. Nec queritur an illa res que denominat vniuersalis q̄ vocat vniuersale obiectiue in potētia sit extra animam. Cōis enim sñia est q̄ q̄nq̄ res illa est extra aīam: q̄nq̄ non. Si eſt res illa est res realis: puta homo bos et huiusmodi: ponitur extra aīam. Si aūt res illa sit ens rationis non ponitur extra vt subiectum: predicatum; propositio: yllogismus et similia. Sed dubitatio est an (aptitudo ad essendum in multis) sit extra animam: ita q̄ absq̄ omni tēpore intellectus inuentā res apta nata esse in multis que vocatur vniuersale in actu obiectiue. An solum extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendum in multis inest rei per opus intellectus. Et q: aptitudo illa complet rationem vniuersalis in actu obiectiue sumendo vniuersale: licet nō formaliter: ideo querere an extra animam inueniatur totum hoc. s. res apta nata esse in pluribus: est querere: an sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

Ille duplex, seq̄tur.

**Et debes** Scire ad euidentiam terminorum q̄ sicut albū accipitur dupliciter. scz formaliter & subiectiue: ita vniuersale accipitur dupliciter. s. formaliter & subiectiue. Subiectiue enim accipi non potest: eo q̄ vniuersalitas in nullo est subiectiue cum sit ens rōnis. Uniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas que relatio rōnis est. Uniuersale obiectiue subdiuiditur in vniuersale obiectiue in actu: & in vniuersale obiectiue in potentia. Uniuersale obiectiue in actu est totum hoc. s. res vla apta nata esse in pluribus. Uniuersale obiectiue in potentia est res ipsa vna formaliter non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo questionis positorum. Intendimus enim nō de vniuersali formaliter nec de vniuersali obiectiue in potentia: q: in his cōuenimus: sed de vniuersali obiectiue in actu. Propterea eā loquimur de vniuersali in actu absq̄ additione obiectiue intelligi volumus ne in equiuoco laboremus. Hec de primo.

Sco. & met. q. 16. et. 2. diſſi. 3. q.1.

**Quo ad** Scōm Sco. super. 7. meta. q. 16. sequendo fundamēta sua: q. s. natura extra animam sequant̄ vnitas formalis & cōitas: opinat rem vnam aptam natam esse in pluribus extra animam. Et per hoc dicit vniuersale in actu esse in rerū natura absq̄ omni tēpore intellectus. Adducit quoq̄ ad hoc multas rationes: quas in medium afferre esset limites intentionis nostre excedere: propterea eas afferam: ex quarum solutione relinquetur debilitas illi⁹ opinionis. ¶ Arguit primo per locum a diffinitione ad diffinitum sic. ¶ Circumscripto quocunq̄ actu intellectus res est apta nata esse in pluribus. ergo datur vniuersale in actu extra animam: tenet consequentia q: vniuersale obiectiue in actu: vt distinguitur contra singulare & predicabile diffinitur (primo perihermenias). Uniuersale est q̄ aptum natum est esse in pluribus. Antecedens probatur. q: si nō: ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi: nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: q: tunc pari ratione posset dare sorti talem aptitudinem. ¶ Preterea vniuersale in actu est propium obiectum intellectus: igitur precedit actum intellectus. tenet consequentia, ex Scō de anima: vbi dicitur q̄ obiectū est prius actu. ¶ Preterea obiectum scientie realis est ens extra animam: vniuersale in actu est obiectum scientie realis. igitur vniuersale in actu est ens extra animam. ¶ Preterea relatio mensure est realis (quinto meta.) sed illa fundat in aliquo vniuersali: probat. q: oportet esse aliq̄ vnum mensurā aliarū specierum: sed non vnum numero ꝺm Arist. ergo vniuersale. ¶ Preterea. operatio seu passio realis primo & adequate inest vniuersali: vt intelligere hoī. ex ꝓpio posteriorū. igit̄ dat vniuersale extra aīam. ¶ Preterea contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia nō singularia, ergo dant̄ vniuersalia extra aīam. ¶ Si vniuersale fit ab intellectu quomodo reo p̄dicat de re: & quomodo vniuersale est vbiq: & semp incorruptibile & eternū: & quomodo materia & forma ꝓmier ad q̄dditatē vniuersalis phy sicī: & quomodo vniuersaliū tm est diffinitio: & quomodo genera & species: & vniuersaliter predicamenta sunt extra extra animam. ¶ Preterea, si nihil esset in re nisi singulare, nulla esset vnitas realis: nisi numeralis que est propria singularis: consequēs est falsum. ergo &c. Hec de secundo.

Primo

**Quo ad** Tertiū scito nos sequtes. s. Tho. ac p hoc cōmunē peripateticoū doctrinā oppositā in hac re p ferre sententiā. Dicimus nāq̄ q̄ illoꝝ trium q̄ in vniuersalis noīe intelligunt: vnū tm q̄ō est extra aīa. s. res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus cōsequentibus: q̄ō & probat similimodo arguēdo (quo supra argum eſt). Quicūq̄d sequit̄ naturā ratione sui: simpliciter p̄dicat de indiuiduo illius nature, sed aptitudo ad essendū in pluribus aperte sequit̄ naturā: puta humanitate ratione sui. ergo aptitudo ad essendū in pluribus p̄dicat simpliciter de indiuiduo humane nature. eligit ista esse vera. scz. est aptus natus esse in pluribus: q̄ō est impossibile. Maior manifesta fiat supra ex eo q̄ oia que conuenit naturā ratione sui: non separant̄ ab ea posita in indiuiduo: & cōsequenter p̄dicant̄ de eo: q: (esse in) tundat dici de. ¶ ℣. ois aptitudo fluens ab aliqua natura inuenit in qualibet singulari natura inferioū ad illam: sed aptitudo ista. s. ad essendū in pluribus, fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendū in pluribus inuenit in qualibet natura humana. ꝓcessus bonus, & cōclusio falsa: ergo altera p̄missarū non maior q̄ ex terminis patet, ergo minor: q̄ est cōclusio aduersarioū. Falsitas cōclusionis, p̄bat sic. illa aptitudo attribuēda nō est cuilibet humanitati: q̄ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actū. patet ista: q: aliter ociose data esset talis aptitudo. Aptitudo eſt, ꝓpter actū: sed aptitudo ad essendū in pluribus est huiusmodi. s. q̄ in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: q: impossibile est vt humanitas sortis actu sit in sorte & Platone: aut migret de sorte in Platonem. ergo aptitudo ad essendū in pluribus nō est attribuēda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igit rem vnā esse extra animam. Aptitudinez aūt ad essendum in pluribus conuenire rei ꝺm esse q̄ō habet in intellectu: q: conuenit ei sub solitudinis conditione posite. Solitarie eſt accepta natura apta nata est in multis (saltem ꝺm rationem) esse. Solitudo autem cum importet separationem nature a ꝓprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agēte vel possibili obiecte.

opinio sancti Tho.

Jn hoc eo. c.q. 5. circa fi.

Scōm

**Et aduertas** Ad maiorēnse positionis euidentiā q̄ hic accidit similis defectus Scoto illi qui positus est (supra). Cum eſt aptitudo ad essendū in pluribus sit idem quod non repugnantia ad essendum in pluribus: arguit sic. Nature puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus, ergo humanitati inquantum humanitas conuenit aptitudo seu non repugnantia ad essendum in

hoc eo. ca. q. 5. circa fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca



pluribus:ꝛ cõsequẽter humanitas est vniuersalis absqꝫ oge intellectus. Apparet aũt manifeste pctũ in hoc pcessu cũ ex negatiua inferꝝ affirmatiua de ꝑdicato infinito reduplicatione addita. Prima em̃ ꝓpositio ḡ est negatiua veritatẽ habet. Scõa vero ḡ affirmatiua est:est impossibilis:qõ pater ex eo ꝙ humanitas in ꝯtum humanitas abstrahit a repugnãtia ad essendũ in pluribus ꝛ non a repugnãtia ad essendũ in pluribus sicut abstrahit ab albo ꝛ non albo. Si em̃ humanitas vindicaret sibi in ꝯtũ humanitas non repugnantiã ad essendũ in pluribus, nullo pacto humanitati posset cõuenire repugnantia ad essendũ in pluribus:ꝛ sic nec p se nec p accidẽs posset repugnare humanitati esse in pluribus:qõ est manifeste falsum. Humanitati em̃ sortis ratione adiuncte hecceitatis repugnat esse in pluribus:cõsequentia tenet: qꝛ oppositũ eius qõ cõuenit alicui (fm ꝙ ipsum) nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo posteriorũ. ¶Quamuis igit̃ nature ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tñ vendicat sibi ratione sui nõ repugnãtiam ad essendũ in pluribus: ꝛ cum eã non vendicet sibi fm esse qõ habet in singularibus, relinquit ꝙ vendicabit eaꝫ sibi fm esse qõ habet in intellectu sortis. Et qꝛ ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu, exigit ꝙ vẽdicet sibi non repugnantiã ad essendũ in pluribus: cũ in diffinitione eius ponat: qõ enim ponit in diffinitione ꝑ se competit diffinito: ideo res ratione sui nõ potest esse vniuersalis in actu: sed ꝯpetit primum est obiecta intellectui agenti vel possibili, fit vniuersalis in actu: ꝙ vniuersalis erat in potentia. Quomodo aũt fiat huiusmodi reducto potẽtie ad actũ (tam dictũ est) .s. ꝙ ab intellectu agente fit ꝓ productionẽ speciei intelligibilis: ab intellectu vero possibili per formationẽ conceptus. ¶Quod si aliquis fuerit vniuersale in actu cõstitui per negationẽ repugnantie ad essendum in pluribus: ꝛ nõ exigere affirmationẽ non repugnãtie: aduertat se errare propter tria. ¶Primo propter hoc ꝙ in diffinitione vniuersalis affirmatiue cadit ipsa aptitudo seu non repugnãtia ad essendũ in pluribus. ¶Scõo qꝛ si ad vniuersalem sufficit negatio repugnantie ad essendũ in pluribus: ad singulare quoqꝫ sufficiet negatio repugnãtie ad essendũ in vno solo. Sicut est vniuersale se habet ad multa, ita singulare ad vnũ tantum: ꝛ si sic est: tũc humanitas in ꝯtum humanitas, erit vniuersalis ꝛ singularis: de ea em̃ vt sic, negatur vtraqꝫ repugnantia. ¶Tertio qꝛ cum vniuersale in actu distinguaꝫ contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus: ita vniuersali in vno tantum: humanitati autem de qua negaꝫ repugnãtia ad essendum in pluribus non repugnat esse in vno tantum, ergo negatio talis repugnantie non sufficit ad constituendũ vniuersale in actu. Et potest hec ratio formari contra principale sic. Uniuersale in actu repugnat esse in vno tãtum: humanitati inquantum humanitas nõ repugnat; esse in vno tantum: aliter non posset saluari in vnico tantum indiuiduo, ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunqꝫ alia natura. ¶Hec de tertio.

**Quo ad** primum. ¶Quartũ respondendũ est argumẽtis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens. Ad cuius probationẽ dicit negando consequentiã. Non em̃ valet res circũscripto actu intellectus: nõ est genus, ergo sibi repugnat esse genus. Stat em̃ ꝙ abstrahat ab vtroqꝫ: sic aũt est in ꝓposito. Natura em̃ ipsa circũscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendũ in pluribus ꝛ a repugnantia ad essendũ in pluribus: vt ex dictis patet. ¶Ad secundũ dupliciter respondet ꝛ vtroqꝫ modo bene. Primo negatur consequentia. si sermo sit de intellectu agente: qꝛ potentia actiua non presupponit obiectum suum: sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili: concessa consequentia primo non sequitur, ergo vniuersale i actu est extra animam: quia fit per actum intellectus agentis. Secundo dicitur quod cum vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem et aptitudinem ꝛc. res ipsa est obiectum: aptitudo autem est modus obiecti seu conditio sine qua res nõ est obiecta. Sufficit autem quod res ipsa que est obiectum precedat actum intellectus: et non oportet quod modus eius precedat. ¶Obiectum enim, ait Aristo. est prius actu non modus obiecti. Unde ad formam argumenti negatur consequentia: qꝛ etsi posteriotati antecedentis non obster aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamẽ illationi consequentis ex eo. priotas em̃ modi non potest inferri ex posteriotate obiecti. ¶Per hoc idem respondetur ad tertium: quod scilicet res obiecta scie reali est extra animam: non modus rei obiecte: vniuersale autem in actu nominat vtrũqꝫ scilicet rem ꝛ modum: ꝛ ideo vniuersale in actu non sequitur esse extra animam: ex eo quod res de qua est scientia est extra. ¶Ad formam argumenti dicitur, quod vera existente maiore committitur fallacia figure dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei seu in rem cum modo.

**Sed cõtra** Istas responsiones stat Sco. ubi. Et primo contra primam sic. Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio, ergo nullum vniuersale est in genere substãtie, cõsequenter nulla de ꝓdicatio in quid superiorum de inferioribus. ¶Preterea, vniuersale precedit sensum vt alias probatum est, ergo precedit intellectum agentem. ¶Preterea. intellectus agens et possibilis sunt vna potentia: alias quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentie est vnum obiectum: quare si precedit actum vnius, precedit actum alterius. ¶Preterea. secundum hoc nõ esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. ¶Dicetur forte quod non habeat aliquam vnitatem realem generans et genitum: sed similitudinem. ¶Contra. quia proximum fundamentum similitudinis est vnus quinto metaphysice: sed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

**Contra secundam** Uero responsionem arguit: derante non erit vniuersale in actu: et ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu. ¶Preterea, obiectum inquantũ est prius actu non intelligitur sub hoc modo, ergo vel sub opposito modo: sed non sub nullo, ergo ꝛc. ¶Preterea. aut ille modus est factus ab intellectu: aut non: si non, habetur intentum, si sic, ergo non est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

**Ad has** Instãtias respõdet presupponẽdo sepe iã dictum ꝙ vniuersale duo dicit: rem ꝛ aptitudinẽ seu vniuersalitatẽ. Uniuersale pro re posita in predicamẽto est predicabile scibile obiectũ intellectus: diffinibile, ꝛ huiusmodi. Uniuersale aũt pro aptitudine est modus seu cõditio rei predicamentalis predicabilis scibilis diffinibilis ꝛc. neqꝫ intellectus agẽs: aut possibilis facit rem: sed modũ tantũ. ¶Ad primã ergo cõceditur ꝙ vniuersale ꝓ eo ꝙ fit ab intellectu agente nõ est in predicamento substãtie: vlterius aũt consequẽtia nulla habet apparentiã. ¶Ad secundã negaꝫ antecedẽs. visus em̃ est etsi sit coloris vniuersaliter: vt habes a. s. Tho. prima scẽe. q. 26. ar. 3. nõ tñ est coloris vniuersalis. ¶Ad tertiã similiter negaꝫ antecedẽs, necessariũ em̃ est vt dicit tertio de aia. tex. cõ. 17. in aia nostra esse duos intellectus. s. agentẽ ꝛ possibilẽ: q nõ possunt esse eadẽ potentia: cũ potẽtia actiua ꝛ potẽtia passiua nõ sint eadẽ apud Arist. ¶Ad quartã negaꝫ cõsequentia, ꝛ dicit ꝙ respõsio illa ibi data est optima sane intellecta. Ad improbationem eius dicit ꝙ similitudo fundaꝫ supra res ipsas: puta duas albedines vel humanitates tanqꝫ fundamentũ: ꝛ ꝙ vnitas nõ est fundamentũ similitudinis: sed conditio fundamenti: fundaꝫ em̃ similitudo, ꝓprie dicta supra duas res habẽtes illã conditionẽ .s. mutuam negationẽ distinctionis formalis, puta duas albedines: ꝛ hoc modo intelligendus est Aristo, 5. meta. Et dato ꝙ vnitas esset fũdamentũ: adhuc non sequeret dari aliqd cõmune vnũ vtriqꝫ: dicam em̃ ꝙ similitudo non fundaꝫ supra vnũ qõ est generãs: neqꝫ supra vnum quod est genitum: sed supra vnũ quod sunt generãs ꝛ genitum. Jam autem declaratum est supra committi fallaciã consequẽtis si sic procedaꝫ: generãs ꝛ genitũ sunt vnũ formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtriqꝫ.

**Ad primum** Eorum q contra secundã respõsionẽ adducunt, dicit ꝙ precise loquendo de intellectu possibili secatur vniuersale quẽadmodum sciẽtia, ita ꝙ sciẽtia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potẽtia: ꝛ scientia in habitu est vniuersalis in habitu: quod aũt ad intellectum agentem: dicitur ꝙ nullo intellectu considerante: dummodo producta sint species intelligibilis: datur vniuersale in actu: eo ꝙ Philosopho dormiente rosa: cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruat: denominatur representata absqꝫ hoc ꝙ nunc actu intelligibilis ꝛc. ¶Ad secundum dicitur ꝙ obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum. abstrahit enim ab omni esse et modo quidditas. ¶Ad tertium dicitur ꝙ modus ille fit ab intellectu agente: ꝛ cum infertur, ergo non est necessarium: negatur consequentia: quia potentia actiua non presupponit conditionem sui obiecti: sed facit. Dicitur secundo ꝙ dato ꝙod non fieret ab intellectu agente: fit ab intellectu possibili: et similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur ꝙ falsum assumit scilicet quod prius intellectus intelligit rem: deinde facit eius modum: simul enim vtrumqꝫ fit: intellectus enim formando cõceptam rem absqꝫ hoc ꝛ nũc aliud

Primo

Scõo. 2. d. 3. q. 1. ꝙinta via contra ad. Tertio

t.c.20

in hoc c.q.5.

Ad primum.

Ad secundũ.

Ad tertium.



se facit: neqꝫ põt imaginari ꝙ prius faciat rem: deinde absqꝫ hoc ꝛ nunc. sicut sor. simul generat hominem hunc ꝛ non prius holem: deinde hunc. ¶Ad quartum negatur qꝫ relatio mensure fundet in aliquo vniuersali: fundaꝫ em̃ neqꝫ in vniuersali: neqꝫ in singulari, vt sic: sed in natura vna formaliter que in singulari reperit: ꝛ sic nõ est vnum numero: vt sic mẽsura aliquum. sed vnũ formaliter.

Ad 4. principale.

Ad 5.

Ad 6.

Ad 7.

t.cõ.

Ad 8.

hoc.c. q.5.

¶Ad quintum dicit ꝙ nihil aliud cõcludit nisi ꝙ vniuersale pro re est extra animam: sic enim accepto vniuersali inest primo passio seu realis opatio. homo. n. est cui primo conuenit ridere. nõ hõ vniuersalis: alioquin risibile nõ inueniret in hole non vniuersali: puta sorte. ¶Ad sextum dicitur similiter ꝙ extrema cõtrarietatis sunt res ipse nõ res particulares vt sic. neqꝫ vniuersales: aliter res non vniuersales. s. hec albedo ꝛ hec nigredo non essent contrarie.

¶Ad septimũ dicitur ꝙ stant ista duo simul: vniuersale predicaꝫ de rebus: ꝛ vniuersale fit ab intellectu: eo ꝙ vniuersale pro re est id qõ predicaꝫ: ꝛ quo ad hoc non fit ab intellectu. vniuersale aũt pro aptitudine est cõditio rei que predicaꝫ: ꝛ talis fit ab intellectu: predicatio. n. nõ debet rebus nisi habẽtibus cõditionẽ aliquã inmẽtionalẽ. Unde ꝛ Arist. 7. mera. tex. cõ. 46. ait. ꝙ substãtia non dicit de subiecto: qꝛ loquebaꝫ de ea fm suã naturã. Un predicamẽtis vero vbi de substãtia indura accidẽtia intentionalia loquebaꝫ dixit substantiã dici de subiecto. ¶Ad id vero qõ ibi addit vtꝫ oia illa verificaꝫ de vniuersali pro re: fz exponenda est affirmatiua propositio negatiue, vt sit sensus: vniuersalia sunt vtqꝫ ꝛc. i. nature ipse denominate vniuersales nõ terminant sibi locum neqꝫ tempus. Similiter dicitur ad id qõ subiungitur ꝙ forma ꝛ materia pertinent ad quãtitatem vniuersalis. i. rei physice que denominaꝫ vniuersalis. Similiter vniuersalium tñ est diffinitio. i. rerũ que denominate sunt vniuersales. Similiter res denotate genera species ꝛ dẽ sunt extra animã: conditiones aũt earũ sunt per opus intellectus.

¶Ad octauum dicitur ꝙ per ly singulare duo intelligere possumus: qñqꝫ intelligitur ipsa singularitas: qñqꝫ totum. s. res singularis. primo modo accipiendo singulare concedit consequentia: sed antecedens nõ est verũ. scõo modo antecedẽs peripatheticum est: sed consequentia nihil valet (supra enim tam dximus) in singulari multas vnitates existere ꝛ non tantum numeralem.

¶Et quãuis hec natura intellecta habeat rationem vniuersalis fm ꝙ comparatur ad res que sunt extra animã, qꝛ est vna similitudo omniũ. tamen fm ꝙ habet esse in hoc intellectu vel in illo est species quedam intellecta particularis, ꝛ ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima: qui voluit ex vniuersalitate forme intellecte vnitatẽ intellectus cõcludere, qꝛ non est vniuersalitas illius forme fm hoc esse qõ habet intellectum, sed fm ꝙ ad res refertur vt similitudo rerum. Sicut etiam si esset vna statua corporea representans multos homines, constat ꝙ illa ima go vel species statue haberet esse singulare ꝛ proprium fm ꝙ esset in hac materia, sed haberet rationem cõitatis fm ꝙ esset commune representatiuum plurium.

Cõ.5.

¶In hac scõa parte capituli huius Auer. errorẽ removere intẽdit q̃ in tertio de aia. com. 5. ex vniuersalitate forme intellecte voluit declarare vnitatẽ intellectus hoc modo. qõ est vniuersale suã vniuersalitatẽ retinẽs est indistinctũ numero forma intellecta. i. natura fm esse in intellectu subiective est vniuersalis suã vniuersalitatẽ retinẽs. ergo est indistincta numero: agit̃ subiectũ eius qõ est intellectus possibilis nõ est distinctus numero: ꝛ sic vnus intellectus in oibus hoibus cõcludit. Maior videt exse nota. qꝛ vniuersalitati opponit distinctio numeralis. Minor vero ex eo patet ꝙ species intelligibilis repsentat vniuersale. Hec ratio (etsi alteritus principiũ exigat pro sui dissolutione ꝛ pro sui probatione) attñ ꝗtũ ꝑtinet intẽtionis est ex dictis sic destrui. Uniuersale est aliqd duplex. s. in essendo ꝛ in repsentando. Uniuersale in essendo esset sic data natura hois separata vt idea Platonis: ꝛ de tali vniuersali vera est maior: sed falsa minor. Uera quidẽ maior qꝛ tali vniuersali cũ fm esse vniuersalitatẽ formaꝫ fm esse quoqꝫ repugnabit distinctio numeralis, vnde impossibile est imaginari plures hoies vniuersales. Falsa aũt est minor. qꝛ species intelligibilis nõ est vniuersalis in essendo cũ sit in singulari subiecto. s. intellectu possibili q̃ indiuiduũ quoddã est (licet immateriale). Uniuersale vero intelligendo (vt dictũ fuit) est qõ rem vniuersalẽ representat: ꝛ de tali vniuersali falsa est maior: licet minor sit vera, ꝛ maioris quidẽ falsi

hoc eo. capto.

tas ex eo cognosci potest. qꝛ tale vniuersale vniuersalitatẽ nõ habet fm suũ esse quo respicit subiectũ, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidẽtibus oritur: sed habet vniuersalitatem fm representationẽ que respicit obiectũ: vnde non representat obiecta distincta numero: sed vnum ꝛ idẽ obiectũ omnino representant oẽs species cuiuscũqꝫ rei: puta species humanitatis in re ꝛ in me: sicut eadem sortis facies a pluribus per plures species: idem omnino representantes videntur. Winouis autem sic intellecte veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representat naturã nõ representãdo conditiones particulares eius vt dictum est. hec est sententia litere in hac parte.

¶Et qꝛ nature humane fm suam absolutã consideratio nem conuenit ꝙ predicet de sorte, ꝛ ratio speciei non conuenit sibi fm suã absolutam. s. humane nature cõsideratione, sed est de accidẽtibus que cõsequuntur eã fm quoddã esse qõ habet in intellectu, ideo nomen speciei nõ predicaꝫ de sorte, vt dicat, sor. est species, qõ de necessitate accideret si ratio speciei conueniret homini fm esse qõ habet in sorte, vel fm suam absolutam considerationem. s. inquantum est homo, quicquid enim conuenit homini, inquantũ est homo, predicatur de sorte.

¶In hac parte tertia capituli huius tales obiectionem ex supradictis excludere intendit: quia qõ predicatur de predicato predicatur et de subiecto: sed species ꝑdicatur de homine quod est predicatum respectu sortis: ergo species ꝑdicatur de sorte: et sic sortis erit species: conclusio est falsa: maior vera ex antepredicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex supradictis distinctione eorum que cõueniunt nature manifestat. simul ex hoc in simũ ꝙ conuenientia tradita fuerit doctrina (cum ex ea difficultates accidentes dissoluitur). ¶Cũ enim dictum sit ꝙ triplicia sunt que de natura predicãtur: quedam scilicet absolute: ꝛ quedam fm esse in intellectu: et quedam fm esse in singulari: ea que conueniunt nature fm esse in intellectu, non conueniunt ei absolute neqꝫ fm esse in singulari: cum opposita sint: et ideo in predicto processu error accidit: quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu conuenit: et concluditur de homine fm esse in singulari: dum infertur: ergo sortes est species. Ut aũt ad formam argumenti dici possit inmutatalem distinctionem. Predicari de predicato contingit dupliciter. Uno modo vt predicato id est secundum quod illud predicatur de altero: sicut animal predicatur de predicato sortis: scilicet hoc: fm id fm quod homo ꝑdicatur de sorte: fm idem enim homo recipit predicationem animalis: et predicatur de sorte, secundũ suã naturã: ꝛ hoc modo maior est vera: minor autem falsa. Alio modo contingit predicari de predicato non vt predicato: id est non fm illam rationẽ qua illud predicatum de suo subiecto predicatur: sicut in proposito: species nõ predicatur de homine inquantum homo est predicatum sortis. i. non predicatur de homine fm illud esse quo homo predicatur de sorte: eo ꝙ homo predicatur de sorte fm suum esse quidditatiuum absolute: species autem predicatur de homine non secundum eẽ esse quidditatiuum: sed fm esse quod in intellectu habet: ꝛ hoc modo maior est falsa: minor autem vera semper: ergo altera premissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, ꝙ ratio speciei non cõuenit homini fm suam absolutam cõsiderationem fm quã In hoc cap. q. 5. fi. conuenit sibi predicari de sorte: quia sic oportet etiam conuenire sorti (vt supra dictum fuit) sed conuenit ei fm esse in intellectu fm quod esse predicatur de sorte.

¶Et tamen predicari conuenit generi per se cum in eius diffinitiõe ponatur. Predicatio enim est quoddam quod completur per actionem intellectus componentis et diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam vnitatem eorum quorum vnũ de altero dicitur. Unde ratio predicabilitatis põt claudi in ratione huius intentionis que est genus que similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id cui intellectus intentionem predicabilitatis attribuit, cõponens id cũ altero nõ est ipsa intẽtio generis, sed potiꝰ id cui intellectus intentionẽ generis attribuit, sicut qõ significaꝫ hoc nomine aial. sic ergo patet quod essentia vel natura se hz ratione speciei, quia ratio

Universidad de Deusto
Biblioteca



speciei non est de illis que conueniunt ei ſm suam absolutam considerationem: neq; de accidentibus q̄ consequuntur ipsam ſm esse quod habet extra animam: vt albedo vel migredo, sed est de accidentibus que consequuntur eaꝫ ſm esse quod habet in intellectu: ꝛ per hunc modum conueniunt sibi ratio generis vel differentie.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidā tacite obiectiōi que talis est, quod per se predicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus: sed (ly genus) per se predicatur de speciebus: puta homine ꝛ boue, ergo ly genus conuenit ipsis speciebus: ꝛ sic homo erit genus ꝛ similiter bos. Maior est ex termini nota, implicat enim q̄ aliquid per se predicetur de aliquo in quocunq; modo perientatis ꝛ non conueniat illi. Minor probatur sic, illud in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus p se predicatur de illis. sed (ly genus) est in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus, ergo genus per se predicatur de speciebus. Maior sylogismi huius patet ex eo q̄ quelibet pars diffinitionis in recto in primo modo per se tatis conuenit diffinito. Minor aūt ex Porphyrio patet sic dicēte: genus est predicabile de pluribus specie differentibus. ¶ Similiter omnino potest argui de specie respectu individui, cum etiam in diffinitione speciei ponatur predicari de individuis, ꝛ sic videtur q̄ male dictum sit: solum non esse speciem. Huius obiectionis in litera motuum tantum tangitur cum dicitur: ꝛ tamen predicari per se conuenit generi cum in eius diffinitione ponatur. ¶ Responsio autem in residuo ponitur in quo ad plenam materie huius discussionem duas distinctiones immit. Prima est, predicari dupliciter capitur, s. formaliter ꝛ fundamentaliter seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, s. formaliter ꝛ fundamentaliter seu materialiter. Et debes scire vt terminos intelligas q̄ in hac propositione, homo est animal, sunt tria, s. ly homo: ly est: ꝛ ly animal: que extra animā nihil aliud sunt q̄ natura humana importata per ly homo: ꝛ natura sensitiua importata per ly animal: ꝛ unitas seu connectio earum inter se importata per ly est, hec enim tria intellectus apprehendens in secūda sua operatione formar hanc propositionem: homo est animal: qua formata reflectendo se super illa tria vt terminant actum sui componentis adinuenit ꝛ attribuit eis quasdam relationes: ꝛ (ly homo) attribuit relationem subiecti: ꝛ (ly animal) relationem predicati: ꝛ (ly est) relationem predicationis. Unde predicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter vero seu materialiter est connectio rei predicate cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehendit naturam sensitiuaꝫ ꝛ reflexerit se super illam vt stat sub actu eius: videritq; eam vt sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerat: naturam illam saluat: attribuit nature sensitiue seu animali obiecto relationem generis: ꝛ sic genus formaliter est illa relatio: genus autem fundamentaliter seu materialiter est natura ipsa: pura sensitiua: ꝛ sic patent termini distinctionum.

Capitulo de genere.

**Ex his** Tria deducuntur. Primum est q̄ eſi genus fundamentaliter, puta animal non includat in diffinitiōe sua predicationem fundamentalem: quia in diffinitione animalis non ponitur connectio eius cum homine vel boue: nec; predicationem formalem: quia in diffinitione rei non ponitur res secunde intentionis: consequens est q̄ genus formaliter sumatur quando diffinitur a Porphyrio.

Capitulo de genere.

**Secundum** Est q̄ cum in diffinitione generis forma liter non cadat predicatio fundamentalis de specie: puta homine: q: relato generica non est connexa realiter rei que denominatur species: consequens est q̄ p̄dicari de pluribus positum in diffinitione generis sit accipiendum formaliter scilicet pro relatione predicationis, vna enim relatio potest cadere in diffinitione alterius: ita vt conceptus relationis que est predicatio de pluribus ꝛc. cadat in cōceptu relationis que est genus. Et hinc habes q̄ conformiter sanc. Tho. dicat asserēs genus

De hoc vid cō. huius doc. sti. Por. phy. in c. de genere. in pincip.

de speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

**Tertium** Deducendum est q̄ aliquid dicitur predicari de specie dupliciter. ¶ Uno modo vt res denominata predicabilis de speciebus: ꝛ sic animal p̄dicatur de homine ꝛ boue. Alio modo vt id quo res denominatur predicabilis de speciebus: ꝛ sic genus in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus predicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Uno modo vt res denominata disgregatiua visus, hoc enim modo nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo vt id quo res denominatur disgregatiua visus; quemadmodum albedo dicitur disgregatiua visus: cum intₒdiffinitione eius ponatur disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul scilicet q̄ res diffinita per disgregare visum est albedo ꝛ non nix, res autem denominata disgregatiua visus, est nix ꝛ non albedo: ita precise in proposito stant ista duo simul: scilicet q̄ res diffinita per predicari de speciebus est relatio generica: res autem denominata predicabilis de speciebus est natura: que subest illi relatiōni: puta animalitas q̄ res diffinita per predicari ꝛc. est genus formaliter non materialiter: res autem denominata predicabilis est genus materialiter non formaliter. Unde in litera dicitur q̄ ratio predicabilitatis clauditur in hac intentione: que est genus: id tamen cui intellectus intentionem predicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis sed res: cui etiam ipsa intentio generis attribuitur. ¶ Ex quibus patet responsio ad obiectionem: q: loquendo de eo quod per se predicatur de speciebus vt res denominata predicari, vera est maior: sed falsa minor, loquendo autem de eo quod per se predicatur vt ratio denominandi falsa est maior: licet minor sit vera. Unde cum semper altera premissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteris, predicabile de speciebus dupliciter: formaliter ꝛ denominatiue: quod predicatur de homine ꝛ boue denominatiue est animal: quod autem predicatur formaliter de homine et boue est genus. de predicabili denominatiue falsa est minor, de predicabili formaliter falsa est maior. Hec dicta cum applicaueris ad speciem respectu individuorum ad, differentiam: proprium et accidens et reliqua huiusmodi solues multas obiectiones et illucescet tibi veritas multarum propositionum: que obscure apparent, residuum capituli est Epilogus, per se patent ꝛc.

Capitulum quintum.

**Nunc restat videre** ſm quem modum essentia sit in substantijs separatis. s. in anima intelligētijs ꝛ causa prima. Quamuis autem causę prime simplicitatē omnes philosophi concedāt: tamen compositionem materie ꝛ forme in intelligentijs ꝛ animabus quidam nituntur ponere: cuius positionis fuisse dicitur Auicebron autor libri fontis vite. ¶ Hoc autē dictis philosophorum reperitur esse cōtrarium: q: eas substantias a materia separatas nominant: ꝛ absq; omni materia esse probant: cuius demōstratio potissima est ex virtute intelligendi que in eis est. Uidemus enim formas nō esse intelligibiles in actu nisi ſm q̄ separantur a materia ꝛ a conditionibus eius: nec efficiūtur intelligibiles in actu nisi per virtutem substantie intelligentis ſm q̄ recipiuntur in ea, ꝛ ſm q̄ aguntur per eā, vnde oportet q̄ in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita q̄ nec habeat materiam partem sui, neq; etiam sit sicut forma impressa materie vt est de formis materialibus.

¶ Hic incipit tractatus secundus huius operis intendēs in duobus capitulis tradere notitiam de essentijs substantiarum simplicium quemadmodum tradita est de essentijs substantiarum compositarum. Facit autem ser in presenti capitulo. Primo declarat q̄ essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia et forma: sed formam tantum, secundo comparat illas essentias essentijs substantiarum compositarum, tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse ꝛ essentia, quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a deo, quinto ostendit eas esse compositas ex actu q̄ potentia. sexto de multitudine eorum agit. Premissa igitur primo concordi sententia philosophorum de simplicitate omnimoda prime cause: et quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit. ¶ Omnis substantia intellectualis est immaterialis id est incomposita ex materia et forma et independens a materia: quam sic probat, omne patiens vel agens vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens vel agens vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu: ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur scilicet ex hoc q̄ intelligibile in actu oportet esse



T.c.11. immateriale. tertio de anima. tex. cōment. 11. ꝛ. 15. agens aūt rem
T.c.15. immaterialem oportet esse immateriale: eo q̄ agens non potest esse ignobilius suo effectu. ꝛ dicitur. 3. de anima. tex. commen. 18. ꝛ tex. commen. 40. recipere aūt q̄ immateriale nō potest res immaterialis: vt patet tertio de anima. cōmēto quinto, vnūquodq; recipit per modū recipientis: ꝛ per idē innotescit q̄ habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor aūt ab omnibus cōceditur. Frustra esſ esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cū vnumquodq; sit propter suā
T.c.17 operationem, vt dicitur secundo celi. tex. com. 17.

¶ Nec potest dicere aliquis q̄ intelligibilitatem non ſm pediat materia quelibet: sed materia corporalis tantum. Si enim hoc esset ratione materie corporalis tantum cuꝫ materia non dicatur corporalis nisi ſm q̄ stat sub forma corporea: tunc oporteret q̄ hoc haberet materia a forma corporali. s. impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse q: ꝛ ipsa forma corporalis actu intelligibilis est: sicut ꝛ alie forme sed q̄ a materia abstrahuntur. Unde in anima intellectiua ꝛ intelligentia nullo modo est compositio ex materia ꝛ forma: vt hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantijs corporalibus: sed est ibi compositio forme ꝛ esse. Unde in commento none propositionis libri de causis dicitur q̄ intelligentia est habens formam ꝛ esse: ꝛ accipitur ibi forma pro ipsa quidditate vel essentia simplici.

¶ Et quomodo hoc sit planum est videre. Quecunq; enim ita se habent adinuicem q̄ vnum est causa esse alterius: illud quod habet ratiōnem cause potest habere esse sine altero: sed non conuertitur. Talis aūt inuenit habitudo materie ꝛ forme q̄ forma dat esse materie: ꝛ ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tū non est impossibile esse aliquam formam sine materia. forma enim non habet in eo q̄ forma dependentiam ad materiam: sed ſi inueniantur aliquę forme que non possunt esse nisi in materia: hec accidit eis ſm q̄ sunt distantes a primo principio qō est actus purus ꝛ purus. Unde ille forme que sunt propinquissime primo principio sunt forme per se sine materia subsistentes: non enim forma ſm totum genus suū materia indiget vt dictum est, ꝛ huiusmodi forme sunt intelligentie: ꝛ ideo non oportet vt essentie vel quidditates harum substantiarum sint aliud q̄ ipsa forma.

¶ Intendens in his verbis declarare quomodo essentia in substantijs simplicibus significet formam tm̄ tali ratione hoc ꝓbat. Quecunq; ita se habēt q̄ vnū est causa esse alterius: ꝛ non econuerso: illud qō habet rationē cause: potest esse sine altero: sed forma ꝛ materia ita se habēt q̄ forma causat esse materie ꝛ non econuerso, ergo forma pōt esse sine materia: ꝛ materia nō sine forma. Tūc vltra essentia intelligentiarū non est cōposita ex materia et forma, ꝛ nō potest esse materia tantū. ergo est forma tantum.

**Et nota** Quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Uno modo sic, quod id quod est causa alterius ꝛc. idem numero possit esse sine altero: ꝛ sic non assumitur a nobis quia est falsa ꝛ extra propositum. Falsꝫ quidem: quia subiectum causat esse proprie passionis et non econtra, ꝛ tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum vero: quia nolumus concludere quod forma que est in materia sit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam.

¶ Alio modo intelligitur maior sic. quod id quod habet rationē cause secundum suum ordinem potest esse sine altero ideſt secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero. et sic est vera, et ad propositum. Uera quidem: quia causa cum independens sit a causato: consequens est, vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum vero: quia intendimus concludere quod forma secundum suum genus non dependet a materia: ita quod aliqua forma potest inueniri separata. Unde et in minori notanter non assumitur forma materialis seu habens esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuandum quod loquimur de forma vt forma est: non vt talis vel talis. Patet autem minor illa ex nono metaphysic. tex. commento. 13. ꝛ. 45. vbi habetur quod actus est prior potentia sim
T.c.13. 2.15. pliciter et independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus: materia autem essentialiter potentia: si actus secundum totam suam latitudinem non dependet a potentia. consequens est quod forma secundum totum suum ordinem non dependeat a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia: necesse est dependere a forma, sine qua actualitas non inuenitur, et sic patet minor, quia a forma absolute in eo quod forma dependet materia in suo esse: sicut potentia ab actu: et non econuerso. Quod vero alicui actui conueniat: quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione: et non habet hoc in eo quod actus, et similiter quod alique forme non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione: que attenditur penes distantiam a primo principio deo glorioso: ꝛ propinquitatē ad primam materiam. vnde tales forme nō solū causant esse materie: sed ꝛ ipse causate sunt quodāmodo a materia. Cause esſ sunt sibinuicē cause. vt dicit secundo phyſi. tex. com. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis ꝛ forma tantum. Questio. viij. T.c.30

**Circa** Hanc partem occurrit questio, ꝛ hec est octaua: an materia possit esse sine forma. In hac q̄stione tria facienda sunt. primo ponetur Scoti opinio, secūdo ponetur opinio san. Tho. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

**Quo ad** Primū Scotus in scō sen. dist. 12. q. 2. opinatur Sco. 2. posse materiā esse sine forma. Arguitq; ad hoc dist. 12. q. 2.
probandum multipliciter. ¶ Primo sic, non minus dependet accidens a substantia q̄ materia a forma: sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in sacramento altaris, ergo materia potest esse sine forma. ¶ Preterea, absolutum distinctum et prius alio Scō. absoluto potest esse sine illo absq; contradictione: materia respectu forme est huiusmodi, ergo potest esse sine forma. minor est evidens. maior probatur, quia prius in eo quod prius non dependet a posterior et accipitur hic ex quinto metaphysi. tex. commen. 16. priora sunt que possunt esse sine alijs, alia non sine ipsis. T.c.16. ¶ Preterea, quicquid absolutum facit deus in creaturis mediante causa secunda: que non est de essentia causati: potest

Universidad de Deusto
Biblioteca



facere sine illa:sed materiam deus facit mediante forma que non est de essentia eius,ergo potest facere sine illa. ¶Preterea quicquid deus immediate creat immediate conseruat vel conseruare potest.sed materiam deus immediate creat. ergo immediate conseruare potest.ergo sine omni forma. ¶Preterea cum nihil deus extra se necessario velit ex hoc q̄ vult materiam esse non est necesse q̄ velit materiā esse nisi propter necessariā connexionē vtriusq;: sed inter materiā ⁊ formā nō est talis necessaria connexio:ergo ⁊c. quarto

¶Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam et formam probatur:q̄ tunc sequeretur q̄ materia determinaret sibi necessario aliquam determinatam formam.probatio cōsequentie. quod determinat sibi genus forme determinat sibi aliquam speciem in genere illo:⁊ quod determinat sibi species determinat sibi esse in aliquo individuo illius speciei,omne enim quod de necessitate est homo necessario est hic vel ille homo: consequens autem est falsum.materia enim nullam sibi determinat formam : ergo relinquitur q̄ materia non determinat sibi genus forme ad hoc q̄ sit. ¶Confirmatur.quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti: contingenter se habet ad id genus absolutum: sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam : ergo materia contingenter se habet ad genus forme. ¶Probatur adhuc q̄ si materia sibi determinat de necessitate genus forme quod etiam de necessitate determinat sibi vnum individuum solū illius generis:q̄ vnum essentiale ⁊ vnū singulare est impossibile dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis : materia autem est vna essentialis ⁊ singularis:ergo impossibile est q̄ dependeat a pluribus formis eiusdē generis:⁊ sic si necessario determinat sibi genus forme necessario quoq; determinabit sibi aliquam vnam formam:qđ falsum est. ¶Hec de primo.

primo q̄o. 66. ar.1.⁊c. pō.q.4 artic. 1. quoli. q̄o.3.

**Quo ad** primum dicendum est cum Scō.s.Tho.in prima parte.q.66.ar. primo et ⁊ in quoli.q.3.arti.1.confirmat id quod hic dicit.scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus. ¶Prima est ducens ad impossibile sic.si materia existeret absq; omni forma:materia simul non esset ⁊ non esset:hoc implicat contradictionem.ergo. probatur consequentia quo ad secundam partem : quia quo ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari a forma : sed existere est effectus formalis forme.sic enim diffinitur : forma est que dat esse rei. ergo impossibile est ponere existentia sine forma. sicut enim impossibile est esse album sine albedine : ita esse in actu sine actu:actus autem primus cuius est dare esse idem est quod forma. Ex illa ergo propositione : materia existit absq; omni forma , sequuntur duo contradictoria simul vera : ex eo enim quod materia existit sequitur quod sit in actu.ex eo autem quod est absq; omni forma : sequitur quod non sit in actu. ¶Huic rationi dat Sco. quandam responsionem: que quia non nisi chimerica : ⁊ tanquam indigna de qua verba fiant:omittatur.quolibet enim proferente contraria solicitum esse stultum est : ait Arist.a quo didicimus in libro nono Metaphysi. quid sit actus ⁊ quotuplex. ¶Secunda ratio.s.Tho.ad hoc idē est ista. omne individuum determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue : materia sola neq; per se neq; reductiue est in aliqua certa specie : ergo materia sola non potest esse individuum quodcunq; in rerum natura. Minor est ex se clara. non enim facile esset fingere in qua determinata specie esset materia sola.Maior probatur ex eo quod individuum omne tam completum quam incompletum:si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter individuum generis:vt hec substantia: hoc animal ⁊c.) non continetur sub genere per se vel reductiue immediate : sed mediante specie.inter genera enim ⁊ individua mediat species : ⁊ inter principia generis et principia individui mediant principia speciei partiformiter. ¶Insuper hec maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco.5.arguit.ibi enim ipse expresse assumit quod quicquid determinat sibi genus aliquod determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. primo top.ca. nono. T.c.11.

¶Et poteo etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem et probare oppositum intenti sui sic. ¶Quicquid determinat aliquod genus.determinat sibi aliquam certam speciem illius generis: materia sola determinat sibi genus substantie. ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantie saltem reductiue. ergo materia sola esset in aliqua certa specie substantie. hoc est falsum :minor est omnium ⁊ processus bonus : ergo ⁊c. ¶Hanc veritatem approbat Aristo. (vt ipse Sco. confitetur) loco allegato, 2. disti. 3.q̄. 2. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristote.hanc conclusionem

tenuisse.scilicet ex hoc quod deus non potest agere sine causis secundis : ostendo in hoc Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physi.Commen.12.Auer. ex eodem precise fundamēto quod sanctus Tho.addit in prima ratione tenet istam conclusionem. vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis prime cause apparet : sed tantum de actu et potentia: ita quod ex natura actu et natura prime materie que est pura potentia concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera : vt deductum est ⁊c. ¶Auicenna quoq; in secundo Metaphysice sue. capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem : ⁊ tamen posuit expresse materiam esse creatam. Unde hec tanquam destructiua Metaphysicalium principiorū vitanda est. ¶Hec de secundo. C5. 12. 1.phy. ca.55.⁊ septuagesimo

**Quo ad** tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens . plus enim dependet potentia pura ab actu quam actus imperfectus ab actu perfecto. ¶Sed contra hoc instat Antonius trombeta sic. magis dependet posterius a priori quam prius a posteriori : sed accidens est posterius substantia : materia autem est prior forma : ergo magis dependet accidens a subiecto quam materia a forma. ¶Forte diceretur (ait) quod materia non est prior : sed posterior forma. Contra : nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis : est tamen prior ordine generationis : et consequenter prior simpliciter. vt arguatur sic : quandocunq; sunt aliqui duo ordines : quorum vnus simpliciter est prior altero : quicquid est in ordine prioris est simpliciter prius quocunq; existente in ordine posteriore : sed ordo originis ⁊ ordo perfectionis ita se habent quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (⁊ hoc in natura limitata) ergo quicquid est primo ordine est primo simpliciter quocunq; posteriore ordine perfectionis : sed ita est quod materia est prior ordine forma : licet forma sit prior perfectione: ergo materia est simpliciter prior forma.processus bonus:⁊ maior probatur:quod scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis.nam prima generatione sunt posteriora perfectione. natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectū:ergo quicquid est imperfectius est simpliciter primo quocunq; perfectiori: sed materia prima est imperfectior forma : ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra. est simpliciter prior forma.Omne primo in suo priori potest esse sine posteriori : ergo ⁊c. ¶Ad hoc respondetur triplici responsione : ad insinuandum argumenti multiplicem defectum. ¶Primo dicitur quod forma : licet sit posterior materia ordine generationis : est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam ⁊ materiam existentem : sicut superficies est prior albedine : albedo tamen est prior superficie habente esse album. vnde in proposito cū sermo fit de materia existente:si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere. patet falsum assumi. ¶Secundo dicitur quod aliud falsum ibi assumitur.scilicet quod ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis stando infra limites nature finite. cum enim actus sit prior potentia simpliciter : tam si ponatur deus finitus quam infinitus.vt patet ex nono Metaphy.tex.Commen.15.⁊.12. tertii Commen. 30. ⁊ prioritas actus sit prioritas perfectionis. consequens est quod fm Aristote.et veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius id. quod est prius natura ratione ⁊ tempore est simpliciter prius. ordo perfectionis prior natura ratione et tempore ordine imperfectionis qualis est ordo generationis qui se tenet ex parte cause materialis:ordo igitur perfectionis est prior simpliciter.media quoq; positio est Arist.octauo physi.tex.cō.75.vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum.l.motū circularem esse primū. Unde ad probationem:concesso q̄ prioza generatione sunt imperfectiora ⁊ quod natura procedit de imperfecto ad perfectum negatur consequentia.ergo ordo generationis est simpliciter prior : licet enim agens naturale prius attingat imperfectum quam perfectum:oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12.metaph.tex.com.40. ¶Hic aduerte tu,q̄ oportet mendacem esse memorem in questione de primo cognito.Antoni. trombeta quas impugnat propositiones has nunc assumit ⁊c. T.c.15. T.c.30. t.cō.71 ⁊c. 40. q.1.nō.

¶Tertio dicitur quod dato toto processu:vltima consequentia nihil valet,falsum est enim quod omne prius possit secundum rem absolu a posteriori quolibet(vt ad secundū dicetur). ¶Sed contra primam responsionem que ponit materiam non habere priam existentiam:sed eam mendicare a forma instatur sic. Cuicunq; conuenit actu causare pro aliquo signo conuenit ⁊ existere



pro eodē signo:sed materie prime in primo signo quo recipit formam:conuenit causare.ergo pro tunc sibi conuenit existere:sed pro illo signo non habet existentiam forme.ergo propriam. ¶Et cōfirmatur.huta materia actu causat compositum ⁊ recipit formā quando existit:aut quando nōn existit.non quando non existit,ergo quando existit.ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia forme sequitur totum compositum. ¶Et confirmatur secundo : quia causa non mendicat a suo effectu.materia autem causat existentiam compositi ⁊ forme.ergo non mendicat existentiam ab eis ⁊c. ¶Ad hec dicitur q̄ sufficit cause pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam:nec apparet necessarium quod pro quolibet signo nature insit existentia sibi quo inest causalitas:ordo enim nature talis est in eodē instanti temporis:quod.s.materia recipit formam;ex quibus resultat compositum cui iam esse actualis existentie aduenit:quo ipsum compositum primo:forma secundo:⁊ materia tertio existunt. ¶Ad formam autem prime instantie negatur maior. Ad primā confirmationem dicitur.quod materia causat quando existit:quia pro omni instanti quo causat existit( quando )enim est terminus temporalis. ¶Ad secundam confirmationem dicitur quod licet causa vt causa non mendicet a suo effectu:tamen causa materialis mendicat a suo effectu qui est eius causa in altero genere causę:eo q̄ cause sunt sibijnuicem cause.quinto metaphy.tex.com.2. T.cō.2 dis. 3. ¶.4.

¶Oportet autem has responsiones a scotistis admitti:quia cū Sco.ponat secundo sen.distin.3.q.3.existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione predicamentali : licet non distinctum realiter a re:cuius est oportet essentiam materie ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic:essentia materie vt distincta contra suam existentiam causat ex natura rei in genere cause materialis suam existentiam recipiendo eam,ergo sibi pro illo signo conuenit existentia:⁊ sic habet existentiam antēq; recipiat eam: similiter stando in illo signo:aut essentia materie recipit ex natura rei suam existentiam quādo est aut quando nō est ⁊c. ¶Ad secundum principale negatur maior. Ad eius probationem dicitur,quod non sola dependentia:sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto metaphy.dicitur quod vniuersalis affirmatiua nō conuertitur simpliciter,ista enim est vera:quecunq; possunt esse sine aliis ⁊ alia non sine ipsis sunt priora:sed non conuertitur:quecunq; sunt priora possunt esse aliis:⁊ alia sine ipsis. Ad se cundū. ⁊c. 6.

**Et nota** quod maxima illa scotica:omne prius absolutum ⁊c.non potest saluari(etiam sequendo viam Sco.)quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo quod partes essentiales simul sumpte sunt priores toto:et tamen apud Sco.non possunt esse sine toto. ¶Secundo ex eo quod predicamentum quantitatis est absolutum prius predicamento qualitatis presertim quo ad quartam speciem eius:⁊ tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur aut finita aut infinita:non infinita:quia illa nō dabilis:⁊ si forte imaginetur dari adhuc cū oporteat esse lineatam: aut ergo linea recta aut curua:⁊ sic esset figura:si finita,ergo figurata:figura enim est que termino vel terminis clauditur:⁊ similiter aut habet lineas rectas aut curuas:aut circulares ⁊c. ¶Ad tertium quicquid sit de maiori:negatur minor:forma enim ⁊ finō sit de essentia materie:est tamen de essentia materie existentis. Ad ter tium. Ad quartum. Ad quintum.

¶Ad quartum dicitur:quod cū medium sit duplex effectiuum et formale:quicquid immediate deus causat effective potest absq; media causa effectiua conseruare:non autem absq; media causa formali quale medium est forma respectu materie. ¶Ad quintū negatur quod inter materiam ⁊ formam non sit necessarium connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia:cuius probationis falsa est maior:per id autē quod additur.s.fm quod necessario est homo:necessario est hic vel ille homo nihil aliud habetur:nisi q̄ quia materia necessario determinat sibi genus forme:ideo materia nō potest esse sine hac vel illa forma:quod est intentum nostrū. Non enim valet consequentia.a.necessario est homo:ergo.a.necessario est hic vel ille determinate:sed vage.⁊ sic cōceditur:materia necessario determinat sibi formam.ergo necessario determinat sibi hāc vel illam formam nō determinate sed vage. ¶Ad cōfirmationem cū dicitur quicquid cōtingenter se habet ad quodlibet generis absoluti:cōtingenter se habet ad genus ipsum:eodē modo respondetur:distinguendo cōtingenter se habere ad quodlibet determinate vel vage. Primo essi modo falsa est maior.Secō vero falsa est minor:materia esi non contingenter:

sed necessario se habet ad quālibet formam indeterminate ⁊ vage. ¶Ad aliā probationē dicitur q̄ vnū essentialiter vnū ⁊ singulare negatiue sicut est materia prima,potest essentialiter dependere in esse a pluribus eiusdē generis indeterminate et vage fm q̄ illa plura habent vnam rationē cōmunem sicut in proposito oēs forme conueniunt in hoc q̄ dant esse actuale. Beneficre hoc argumentum cōtra Scotum de quātitate ⁊ figura ⁊ forte persuadebis sibi infirmitatem eius:quantitas enim continua determinat sibi genus figure:nullam tamē sibi figuram vendicat. ¶Hec de quarto.

¶In hoc ergo differt essentia substātie composite ⁊ substantie simplicis:quod essentia substantie composite:non tantum formam nec tantum materiam:sed complectitur formam ⁊ materiam,essentia vero substantie simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur due alie differentie:et vna est quod essentia substantie composite potest significari vt totum vel vt pars : quod accidit propter materie designationem , vt dictum est,⁊ ideo non quomodolibet predicatur essentia rei composite de ipsa re composita. Nō enim potest dici quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis que est sua forma:non potest significari nisi vt totum cum nihil sit ibi preter formam : quasi formam recipiens ⁊ ideo quocūq; modo sumatur essentia substantie simplicis de ea predicatur. Unde Auicen. dicit q̄ quidditas substātie simplicis est ipsummet simplex:quia non est aliquod recipiens ipsam. Auito meta.c. 5.post. mediū.

¶In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substātiarum compositarum triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est q̄ essentia substantie simplicis significat formam tantum:essentia autem substantie composite significat compositū quid ex materia ⁊ forma,vtraq; pars differentie patet ex supradictis. Secūda differentia est.quod essentia substantie cōposite potest significari vt totū ⁊ pars:non autem essentia substātie simplicis. Unde oritur quod quia predicatum nō debet habere rationem partis:quod essentia substantie composite quādoq; predicatur de ea:⁊ quādoq; non, cum.s.significatur vt pars. Essentia autem substātie simplicis:q̄ vt pars denotabilis non est:semper predicatur de eo cuius est.

**Ad euidentiam** huius differētie notandum:quia pīo aspectu apparet falsa ex eo q̄ se.patet:quod in positis nominibus substantijs separatis possunt significari earum essentie in abstracto ⁊ in concreto:⁊ consequenter vt totū ⁊ pars:possum enim dicere,gabriel ⁊ gabrielitas:deus ⁊ deitas ⁊c.Sed licet ita appareat:diligēter tamen inspicienti oppositum lucescit. ¶Considerandum enim quod loquimur de essentijs rerum ⁊ conditionibus earum:que eas sequuntur:⁊ non de illis que ex solo opere intellectus fiunt.essentie enim substantiarum compositarum ex eo quod duas partes realiter habent: seu ex eo quod sunt forme in materia.ex se habēt: vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis ⁊ per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferēre:significatur: vt totum ⁊ concretum vt homo.cū autem significat illam non vt in habente seu deferente : sed per se significat in abstracto ⁊ per modū partis:vt humanitas. Essentie autem substantiarum immaterialium:quia dicunt formas non receptas in materia:ideo ex se non habent quod significentur in concreto et in abstracto:vt totum ⁊ pars ⁊c.non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices ⁊ altissimas per modū rerum compositarum:ideo vt dicunt Commenta.12.metaphysi.cōmēto.39.⁊ san.Tho.prima parte.q.13.fuit necesse:vt in illis formaret abstractum ⁊ concretum:et intelligeret eas per modum totius et partis.Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda:sic quod essentia substantiarū compositarum ex se habet quod significabilis sit per modum totius ⁊ partis:essentia autem simplicium ex se non habet quod significetur per modum totius ⁊ partis:sed ab intellectu tantum.et ideo diuersitas que inter abstractum ⁊ concretum in substantijs compositis est ex parte rei:⁊ reducitur ad distinctionem que est inter subiectum deferens et formam delatam. Diuersitas autem que est inter abstractum ⁊ concretum in substātijs separatis nō est id Capitulo. 39.⁊ q.13.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca



ex parte intellectus: vt Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicē. q̄ quiditas simplicis est ipsum simplex: ꝛ quiditas compositi non est ipsum compositum.

cap.39. fl.5. meta. ca.5

**Circa** hanc particulam est vnum dubium: an verum sit q̄ in substantijs separatis idem sit quiditas ꝛ id cuius est. 1. natura ꝛ suppositum. Est aūt rō dubitandi: q̄. 8. Tho. in quolib. 2. qō. 2. arti. 2. T.c. 20 7. 21. T.cō. 9 1. qō. 9. arti. 3. libet. 2. q. 2. ar. 2. dicit q̄ cū apud Arist. 7. Meta. ter. Com. 20. 7. 21. in his quibus admiscet aliq̄ accidens: natura ꝛ suppositum distinguantur: ꝛ in intelligentijs aliqua puma aliq̄ accidens sit in omnibus excepta puma. natura ꝛ suppositum distinguuntur siue quiditas ꝛ id cuius est. ¶ Ex alia parte. 3. de anima. Com. 9. dicit in separatis a materia idem est q̄ quid est: ꝛ id cuius est. Et in prima parte. 8. Tho. q. 3. ar. 3. expresse hoc dicit q̄ ꝛ apparet hic autoritate Auicenne.

**Ad intellectum** huius difficultatis est notādum q̄ cuz nomine nature intelligatur id q̄ per diffinitionem significatur: nomine autem suppositi inditiduum habens illam quiditatem ſm triplicem gradum substantiarum in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura. ¶ In substantijs siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter. ſm rem: ꝛ vltra hoc ſm rationem. Differt primo modo intrinsece: q̄ aliquid reale suppositum sibi intrinsecum includit quod non includit natura. ſ. principia indiuiduationis. Si enim sortes diffiniretur: an eius diffinitione poneretur hec materia que non ponitur in diffinitione nature humane. Differt secundo extrinsece: q̄ aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum. ſ. esse actuale existentie: q̄ō non includit natura. existentia enim primo est actus suppositi: cuius est fieri: que tamen caderet in diffinitione sortis si diffiniretur. Differt tertio ſm rationem: vt patet.

In eo. capitulo.

¶ In substantijs autem separatis aliqs a puma suppositum differt a natura duobus modis tantum. ſ. extrinsece ſm rem ꝛ ſm rationem. nichil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis quod non includat natura. q̄ non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificam: quod sit velut differentia indiuidualis supposito intrinseca sicut est in substantijs materialibus. Sed q̄ in eis (vt patebit) existentia differt realiter a natura que puma (vt dictum est) est actus suppositi: ideo suppositum in eis differt extrinsece a natura. addit enim extrinsece realitatem existentie. Differt secunda ſm rationem: vt patet. ¶ In deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt. ſ. ſm rationem: q̄ nec natura diuina indiuiduatur per additum: nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia: vnde patet q̄ vtraq̄ pars distincta est realiter ab eius essentia: vnde patet q̄ vtraq̄ pars distincta est realiter ab eius essentia. Est aūt rō dubitandi: q̄. 8. Tho. in quodlib. 2. qō. 2. arti. 2. libet. 2. q. 2. ar. 2. dicit q̄ cū apud Arist. 7. Meta. ter. Com. 20. 7. 21. in his quibus admiscet aliq̄ accidens: natura ꝛ suppositum distinguantur: ꝛ in intelligentijs aliqua puma aliq̄ accidens sit in omnibus excepta puma. natura ꝛ suppositum distinguuntur siue quiditas ꝛ id cuius est. ¶ Ex alia parte. 3. de anima. Com. 9. dicit in separatis a materia idem est q̄ quid est: ꝛ id cuius est. Et in prima parte. 8. Tho. q. 3. ar. 3. expresse hoc dicit q̄ ꝛ apparet hic autoritate Auicenne.

**Secunda differentia est. q̄: essentie rerum compositarum ex eo q̄ recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur ſm diuisionem eius: contingit q̄ aliqua sint idem specie ꝛ diuersa numero. Sed cum essentia simplicium nō sit recepta in materia non pōt ibi esse talis multiplicatio. Et ideo nō oportet q̄ inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species: vt Aui. dicit expresse.**

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata scōa inter eas que oriuntur ex puma: ꝛ dicitur q̄ differunt etiam in hoc essentia substantie composite ꝛ essentia substantie simplicis. q̄ essentia substantie composite est plurificabilis numero in eadem specie sicut essentia humana distinguitur numero in socrate ꝛ platone. Essentia autem substantie simplicis. i. separate a materia: non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei: sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem ꝛ distinguitur specifice ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus. Quarum prima est. Cum actus sit q̄ō diuidit ꝛ separat. 7. Meta. text. com. 49. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua: vt Arist. inquit. 3. Metaphy. ter. Com. 11. ꝛ Commentator. primo Phy sicorum. cō. 6.

Ca. 49 T.c. 11. Cō. 6.

¶ Secunda est. forme specifice sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur q̄ forme specifice que recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materie per quātitatem ꝛ sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret ꝛ formali quidem [illegible] eo quod



species specialissima est: quantitatiua autem ex eo quod non est recepta in materia quam sequitur quantitas: ꝛ ideo non possunt esse multa indiuidua in eadem specie: multitudo enim diuisionem sequitur.

**Circa hanc** partem occurrit questio: an quelibet species substantiarum separatarum vnū tantum habeat indiuiduum. In hac questiōe tria sunt facienda. Primo ponēt opinio Scoti cum fundamentis. secundo ponēt veritas peripatetica. tertio respondebitur argumentis in oppositum.

**Quo ad** primum Scotus secundo sentētiarum di. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus medijs. ¶ Primo sic. omnis quiditas quantum est de se est cōicabilis: intelligentia est aliqua quiditas. ergo quiditas intelligentie est de se communicabilis. ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur. q̄ si quiditas omnis non esset cōicabilis: vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quiditatiue aut imperfectionis: non ratione perfectionis: q̄ communicabilitas (ſm fidem catholicam) conuenit quiditati diuine que summe perfecta est. Nec ratione imperfectionis: q̄ communicabilitas conuenit quiditatibus substantiarum cōpositarum: que sunt imperfecte. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi: restat maior vera. ¶ Preterea omnis quiditas intelligibilis sub ratiōe vniuersalis ablēs contradictione est plurificabilis numero: quiditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis ablēs contradictiōe. ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis. ꝛ esse de se hoc: est enim vniuersalitas opposita hecceitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis. quia est de se hoc.

Scō. 3. di. 3. q. 7. puma.

Secūdō

Tertiō

¶ Preterea. deus potest hūc angelum in hac specie annichilare. isto annichilato deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo non in eodem (ſm istam opinionem) q̄. ſm istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanente eadem numero. ergo in eadem specie erūt plura indiuidua saltem successiue. ¶ Preterea. anime intellectiue distinguuntur numero in eadem specie: ꝛ tamen sunt immateriales. ergo ꝛc.

Quarta.

¶ Preterea Aug. in enchiridion. ca. 29. dicit q̄ q̄ tota natura seu species humana ruerat: ideo misertus deus ad eam saluandā venit: non aūt venit ad saluandam naturā angelicam: q̄ tota nō ruit. Ecce q̄ Augu. dicit totam naturā angelicam non lapsam esse per peccatum q̄ō non potest esse verus si tot sunt species quot sunt indiuidua: sic enim multe nature angelice lapse totaliter essent: humana autem tantum vna: cum humana non sit nisi vna.

Quinta

¶ Preterea. Damascenus in elementario. cap. 12. dicit q̄ ſm vnamquāq̄ speciem fecit deus angelos.

Sexta

¶ Preterea. arguit ad idem in quolibet. q. 2. q̄ predicta opinio est damnata Parisius in pluribus articulis. Primus est. si quis dixerit deum non posse multiplicare formas sine materia: error. Secundus. si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia: error. Tertius. q̄ q̄ intelligētie nō habent materiam deus non possit eiusdem speciei facere plures: error. ¶ Ō si dicatur inquit Anto. rromberta q̄ ista sententia non est damnata vbiq̄ data q̄ Parisius sic sit. ¶ Contra. nam sententia damnata in aliqua vniuersitate famosa vbiq̄ est damnata aut suspecta de heresi non solum autoritate diocesani: sed etiam autoritate domini Pape (vt patet extra de hereticis. capitulo ad abolendam.) Hec de primo.

quolib. 2. q. 2. articulus parisi.

Ad secundū.

**Quo ad** secundum veritas peripatetica ab Arist. Commentatore ꝛ san. Tho. accepta est q̄ quelibet intelligentia constituat vnam speciem: ita q̄ non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et san. Tho. quidem in questionibus disputatis de spiritualibus creaturis. arti. 8. ꝛ in scō contra Gent. capi. 93. ꝛ in prima parte. q. 50. arti. 4. ꝛ alibi probat hoc multis rationibus: quarum duabus nunc vtendum est. ¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur: vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent: ꝛ formatur ratio sic. Omnis species habens plura indiuidua habet in se distinctium numerale: intelligentia non habet tale principium distinctiuum. ergo nullus propositionez habes supra immediate ante questionem. Et nota q̄ hec ratio est sumpta ex. 12. Meta. ter. Com. 49. vbi sit hec consequentia. Celum. 1. primum principium est vnum specie ꝛ plura numero. ergo est materiale: vnde expresse datur intelligi quod immaterialitas est sufficiens causa nō plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco prealegato, quod opinio sua est contra Aristote. ideo omittam autoritates. ¶ Secunda ratio san. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones. Quarum prima est: vniuersum habens tres partes, scilicet sobo. 8. Tho. 1. q. 50 ar. 4.



stam generabilium ꝛ corruptibilium: corpora celestia: et substātias immateriales habet pro bono intrinseco ordinē, hec habentur. 12. T.c.52 tex. cō. 52. ¶ Secda propositio est. q̄ ordo est dupler. ſ. per se ꝛ per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata: vt species que T.c.10. sunt sicut numeri. 8. meta. te. cō. 10. Ordo per accidēs est inter in- T.c.11. diuidua eiusdem speciei: vt dicitur tertio metaphy. tex. cōmen. 11.

¶ Tertia propositio est. q̄ ea pars vniuersi in qua est ordo per se purus est potior: ea in qua est ordo per se admixtus ordini per ac- T.c.52 cidens ex. 12. meta. tex. cō. 52. vbi cōparatur prima pars vniuersi filiisfamilias quibus nihil ordinatum per accidens inest. Superbis propositionibus sundat talis ratio. Id quod caret ordine p accidēs non habet plura indiuidua eiusdē speciei: suprema pars vniuersi caret ordine p accidēs: ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. maior ex terminis patet. minor licet ex Arist. habeatur loco allegato (qi isti tñ negant Arist. in hac parte sicut et alibi) ratione probatur sic. Non nimus excludit ordinem per accidens suprema pars vniuersi q̄ media pars: cum suprema sit perfectior ꝛ bonitas vniuersi in ordine consistat: ꝛ ordo per accidens sit imperfectum quid ꝛ deficiens ab ordine per se. ergo ordinatum per accidens est inordinatum: eo q̄ per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinē per accidens vt patet: corpora enim celestia nō habent plura indiuidua eiusdem speciei: nō enim est nisi vnus sol vna luna ꝛc. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hec de secundo.

Scō. 3. di. 3. q. 7. puma.

Scōa.

Tertia

Quarta.

Quinta

Sexta

Ad se- cundū.

**Quo ad** tertium respondetur argumentis Scot. Et ad primum quidē vt terminos theologicos admissca mus: q̄ argumētum theologicum est: dicitur q̄ communicabilitas est triplex. Quedam cū diuisione essentie: sicut vniuersale cōmunicabile est particularibus. Quedā vero ablēs diuisione alicui essentie ꝛ esse per identitatem: sicut essentia diuina cōmunis est tribus suppositis. Quedam per assumptibilitatē ad hypostaticam vnionem: sicut natura humana communicabilis est oībus suppositis diuinis. Si in premissis Sco. assumit communicabile primo modo falsa est maior. patet in essentia diuina. Si secundo modo falsa etiam est maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoq̄ est maior. vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur cōmunicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descēdendo determinate ad hoc vel illud communicabile cōcesso toto argumento non concluditur q̄ quidditas angelica sit cōmunicabilis: sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis a superiori ad inferius affirmative. Unde probato adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earū perfectionē. Cōmunicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs propter earū imperfectionē. Cōmunicabilitas tertio modo conuenit eis ex earū imperfectione: q̄ esse distinguitur realiter ab earū essentia. ¶ Ad secundum dicit distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Uno modo ex parte rei ꝛ intellectus (vt verbis. 8. Tho. vtar.) Alio modo ex parte intellectus tantū. Primo modo maior est vera ꝛ minor falsa. Secundo modo maior est falsa licet minor sit vera: cū enim vniuersalitatis fundamentū ex parte rei sit inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamentū vero ex parte intellectus sit representatio illius quidditatis nō representatis cōditionibus indiuiduatiōis vt sic. aliud est vniuersale vtroq̄ modo. ſ. ex parte rei ꝛ intellectus: q̄ vtroq̄ fulcit fundamēto: sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa ꝛ inuenta in multis: et ex parte intellectus: quia representatur ablēs hic ꝛ nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantum, quod altero tantum fulcitur fundamento scilicet representatione ꝛc. ita quod eius vniuersalitas ex hoc solo habetur quod obiectiue in intellectu ponitur: cui obiicitur res secundum conditiones quidditatiuas non indiuiduales vt sic: ꝛ hoc modo quidditas intelligentie est vniuersalis. Licet enim indiuiduale ꝛ specificum esse ibi idem habeat principium: quia tamen representatur vt talis res non vt hoc: quia nō representatur secundum q̄ in se est: sed secundum modum rerum compositarum: in quibus aliud est natura ꝛ aliud est indiuiduum illius nature: ideo est vniuersalis vt obiecta est tantum. Et hoc eodem modo est predicabilis quidditas intelligentie de pluribus licet nec actu nec aptitudine: ſz vt obiecta est intellectui: vt ab Auicē. habes. 5. metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis ꝛ vniuersalis secundum rationem est, vnde et

Tertiō

Quarta.

Quinta

Sexta

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad sextum.

Ad septimū. De articulis Parisiensib⁹.

Reuocati sūt articuli parisiēses, vt tangūt doctri. s. Th. Uide de istis articulis capitulū. 2. di stin. 2. q. 2. ad s. cōtra primas conclusiones.

numerum pluralem apud grammaticos habet. ¶ Ad probationem autem maioris sic negatē patet responsio: cum enim dicitur q̄ implicat quidditatem esse de se hanc ꝛ vniuersalem et predicabilem de pluribus: hoc est verum accipiendo vniuersale ex parte rei ꝛ similiter predicabile. Uniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis: ꝛ de multis vt obiectum est tantum. Uniuersale autem ex parte rei est in multis secundum rem: licet vnitatem habeat vt obiectus est. Hec si vis plene intelligere memento eorum que dicta sunt in. q. de vniuersalibus. ¶ Ad tertiū dicitur quod in casu illo repararetur necessario idem numero angelus: ex eodem enim gabriel est hic ꝛ gabriel. Nec est verum q̄ apud nos deus non possit idem numero reparare: licet dicamus quod si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero que non annichilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est: non esset idem homo numero cum quo stat idem numero posse reparari a deo. ¶ Ad quartum dicitur quod non est simile de intelligentijs ꝛ animabus intellectiuis quo ad hoc: quia anime sunt partes speciei corporibus vnibiles: non autem intelligentie: sed de his infra erit amplior sermo. ¶ Ad quintum respōdet san. Tho. quod natura humana ꝛ angelica possunt dupliciter accipi. Uno modo secundum esse nature: ꝛ sic natura humana est vna: angelica vero plures. Alio modo accipiuntur secūdum esse vie. ſ. vt viatrices ad beatitudinem supernaturalem: ꝛ sic sicut natura humana est vna: ita tota latitudo angelicorum specierum est vna natura: eo quod sicut omnes homines vno modo tendūt ad patriam. scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes angeli vno modo tendūt ad beatitudinem. scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter. semel enim flexum reuertī amplius non potest. appiehendunt enim immobiliter. Et propterea Augu. vt theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine ꝛ angelis in esse vie ꝛ patrie vocauit omnes angelos vnius nature. ¶ Ad sextum dicit quod Wam. fonte opinionem illorum quos in hoc non sequimur imitans dixit illa verba. Uel per speciem intellexit speciem subalternam non specialissimam: ꝛ hoc mihi placet magis: cum non constet ipsum contrarie opinionis esse: ꝛ tunc large speciei nomen accipiendum est: si veritatem habere debet. ¶ Ad septimum dicitur primo: quod argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt contra Auerroystas: qui animam intellectiuam non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis. vnde sensus primi articuli est. si quis dixerit deum non posse multiplicare formas sine materia idest sine dependentia a materia: error. Similiter secundi. si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia idest sine dependentia a materia: error. Similiter tertij quod quia intelligentie non habent materiam: deus non posset eiusdem speciei facere plures: error. non habent materiam idest dependentiam a materia vel non posset idest ex impotentia dei procederet. ¶ Uel dicatur secundo quod articuli Parisienses inquantum tangunt vel tangere videntur doctrinam sanc. Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum episcopum Parisiensem apud Bertillacum anno domini. 1325. die Iouis ante sacras cineres: vt patet in literis que incipiunt. Magistra rerum experientia certis indicēs euidenter demonstrat. ¶ Dicitur tertio quod cum sanctissimus Urbanus Papa doctrinam sancti Tho. approbauerit in extrauaganti que incipit (Laudabilis deus in sanctis suis et in sui mirabilitate mirabilis.) mirum est quomodo isti audeant contra romane ecclesie approbationē reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Pape in calce extrauagantis ad vniuersitatem Tholosanam: ista Uolumus insuper et tenore presentium vobis iniungimus vt dicti beati Thome doctrinam tanquam veridicam et catholicam secteminī eamq̄ studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flasconem ꝛc. Hec verba attendant aduersarij: ꝛ videant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam sancti Thome doctrinam impugnare nituntur.

Cap. 1.

¶ Huiusmodi ergo substantie quamuis sint forme sine materia: non tamen in eis est omnimoda simplicitas nec sunt actus puri sed habent permixtionem potentie: ꝛ hoc sic patet. Quicquid enim non est de intellectu essentie vel quidditatis hoc est aduenies extra: et faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his que sunt partes essentie intelligi potest. Omnis autem essentia vel

Universidad de Deusto
Biblioteca



quiditas intelligi potest sine hoc q̄ aliquid intelligatur de esse suo facto. ¶Possuz enim intelligere quid est homo vel fenix: z tñ ignorare an esse habeant in rerum natura: ergo patet q̄ esse est aliud ab essentia vel quiditate.

¶In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse z essentia. ¶Sed antecꝫ ad probationem accedatur premittendū est in substantijs materialibus inuenirī quatuor realiter distincta. s. materiam: formā: essentiam compositam ex eis: z essentiam. In homine enim est considerare materiam in qua recipitur eius forma: z formam ipsam que est illius materie actus: z essentiam humanam que nec est materia nec forma: z esse actualis existentie quo homo formaliter existit in rerum natura: vnde sit vt in istis substantijs due compositiones pertinentes ad genus substantie reperiantur. ¶Quarum prima est ex materia z forma. Secunda est ex essentia z existentia que vocatur compositio ex esse z essentia. ¶Conueniunt autem inter se z differunt he compositiones. ¶Conueniunt quidem in duobus. Primo in hoc q̄ vtraq̄ constat ex actu z potentia: materiam enim z formam clarum est se habere vt potentiam z actum: essentia aūt z esse ex eo liquet q̄ se habent vt potentia z actus: quia quiditas quelibet ex hoc ponitur in rerum natura q̄ existentiam acquirit. ¶Secundo conueniunt in hoc q̄ vtriusq̄ extrema sunt in eodem genere: tam enim materia z forma hominis quam essentia z esse eius in genere substantie z specie humane reponuntur. ¶Differunt autem quo ad decem. ¶Primo q̄: extrema prime compositionis sunt partes substantie z non sunt substantia propꝫie loquendo: vt patet. Materia enim z forma non sunt in genere substantie nisi reductiue: vnde predicationem substantie (que est genus generalissimum) non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum vero secunde compositionis neutrum est pars substantie: sed alterum est substantia: essentia. s. que est in recta linea predicamentali: alterum vero extra substantiam. s. existentia. ¶Secundo differunt. q̄: extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione est ens pure potentiale: materia. s. Extremum vero illud quod se habet vt potentia in secunda compositione non est pura potentia: sed ens in aliqua specie quiditatiue completum (essentia. s.) ¶Tertio differunt. quia extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione non est id quod est: nec quod fit propꝫie loquendo. Materia enim non fit: vt dicitur. 7. Metaphy. text. 1ommen. 27. eiusdem autem est esse: cuius est fieri: cum fieri ad esse terminetur. Extremum vero id quod in secunda compositione se habet: vt potentia est id q̄ est: z fit: cum omnis factio ad compositum terminetur: vt ibidem dicitur. ¶Quarto differunt. quia extremum illud quod in prima compositione se habet: vt actus non est vltima actualitas rei: sed causat alium vlteriorem actum: forma enim hominis que eius materiam informat causando totum compositum complet propium receptiuū ipsius existentie: z sic eam causat que est vltima actus. Extremum vero illud quod in secunda compositione se habet: vt actus est vltima actualitas illius generis: post existentiam enim fortis nihil sibi substantiale amplius aduenit. ¶Quinto differūt. quia extremum illud quod in prima cōpositione se habet vt actus est ita actus: quod tamen comparatur ad aliud vt potentia. Extremum vero illud quod in secunda compositione se habet vt actus est ita actus quod ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Q̄ patere potest aduertendo proportionem que est inter formam et existentiam. Est enim proportio forme ad esse actuale: sicut proportio diaphaneitatis ad lumen: forma siquidem recipit existentiam z causat eam: sicut diaphaneitatis lumen. Sicut namq̄ aer in eo quod aer non est capax luminis: sed oportet ipsum diaphaneitate informari vt propium receptiuū luminis fiat: ideoq̄ neq̄ aer nec diaphaneitas: ſz aer diaphanus est qui primo luminosus est: licet secundario tam aer quam diaphaneitas lumine clareat: ita in proposito materia sola non est capax existentie: quia actus in propria suscipi debet potentia: sed oportet in ipsa formam recipi vt propium exceptiuum existentia fiat non materia nec forma: sed compositum ex eis. Id enim quod primo existit est compositum: cuius primo etiam est fieri: tamen tam materia quam forma secundario actuantur illamet existentia: vnde sicut diaphaneitas dī est causa formalis aeris diaphani: z eius complementum formale ad hoc: vt propium susceptiuum luminis sit: et cum hoc comparatur ad lumen adueniens: vt potentia recipiens: licet secundario ad actum: ita forma est causa formalis compositi et complementum eius formale ad hoc: vt propium receptiuum existentie sit: ac per hoc comparatur ad ipsam existentiam subsequentem: vt potentia recipiens: secundario tamen ad actum receptum: vnde fit vt ipsum esse actualis existentie ad nihil aliud comparetur: vt potentia ad actum: sed sit vltima actualitas omnis rei etiam ipsius forme. ¶Sexto differunt: q̄ extremum illud quod in prima compositione se habet vt actus est extra quiditatem rei. diffinitio enim nō significat esse: vel nō esse. vt dicit primo posteriorum. ¶Septimo differunt q̄ ex extremis prime compositionis fit vnum. m tertiū per se vnum. Ex extremis vero secunde compositionis non fit vnum tertium per se vnum: neq̄ per accidens propie loquendo. Ex colligitur ratio huius differentie ex supradictis. vnum enim per se nō fit nisi ex duobus: quorum vtrūq̄ est pars substantie. nulla enim substantia completa facit vnum per se cū quocūq̄ alio: z quorum alterum est pura potentia. ex duobus enim actibus nō fit tertium per se vnum: z quorum alterum est ita actus vt possit cōparari ad aliquod aliud vt potentia. partes enim sunt materia totius: quinto Metaphy. tex. com. 3. Cum autem in prima compositione omnes istę cōditiones saluentur. in secūda vero nulla: sequit q̄ in secūda compositione nō fiat vnū tertiū per se neq̄ ex vnum per accidens fit: q̄ vnum per accidens aggregat res diuersorum generum: cū his tamen stat q̄ essentia p̄ se aduenerit cū esse. ¶Octauo differunt q̄ prima cōpositio est compositio ex his: z ideo fit ibi vnum tertiū. Secunda vero est compositio cuz his. Nulla enim res datur que constet ex essentia: z existentia propie loquēdo: sicut datur res cōstans ex materia z forma: sed essentia componit cum existentia et econuerso. z ideo dictum est q̄ adunantur per se: non tamen componendo tertium. ¶Nono differunt quia prima cōpositio ad pauciora se extendit quam secūda. Extrema enim prime compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus. eam nāq̄ solam ex materia z forma constare supra conclusum est. Extrema vero secunde compositionis reperiuntur z in rebus sensibilibus z in rebus immaterialibus. habent enim intelligentie quiditatem z existētiam. vnde prima compositio infert secūdam z non econuerso. omne enim compositum ex materia z forma est compositum ex essentia z esse: sed non conuertitur. ¶Decimo differunt quo ad passiones suas: compositionem enim primam quantitas: accidentia sensibilia: et transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neq̄ generatio neq̄ corruptio neq̄ transmutatio aliqua physica sequitur: sed tantum recipere z recipi: perficere z perfici: q̄ hec sequuntur actum z potentiam: illa vero materiam z formā.

Sexto

Septimo

Octauo

Nono

Decimo.

In litera igitur hanc secūdam cōpositionem in omni ente citra primum inueniri probat tali cōclusione proposita. Omne ens aliud a primo est cōpositū ex esse z essentia. Ratio talis est omne habēs aliquid realiter sue quiditati coniunctuz q̄ est extra essentiā eius est compositum ex quiditate z illo additamento. s. essentia et esse: omne ens aliud a deo habet aliquid reale sue quiditati realiter cōiunctum extra essentiam eius. scilicet esse. ergo omne ens aliud a deo est compositum ex esse z essentia. Maior relinquitur a sancto Thoma pro manifesta. Et est modificanda ita q̄ illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (q̄ dico propter infesrius cum sit extra essentiam superioris: non tamen componit cum illo) z etiam deseruit sic modificata propositio: q̄ esse est extra essentiam fortis. non enim poneret in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta maior: q̄ duo adunata quorum nentrum est contrahens alterum: z alterum se habet vt actus: z alterū vt potentia: non nisi per compositionem realiter sunt cōiuncta. Minor autem patet ex sexta differentia. z Aristo. primo posteriorum dicente: q̄ nulla diffinitio significat esse.

Forma! rationi litere ter. po sitam.

T.c.25

¶Nisi forte sit aliqua res cuius quiditas sit suum esse: et hec res non potest esse nisi vna z prima: q̄ impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differētie sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc q̄ forma recipitur in diuersis materijs: sicut multiplicat natura speciei in diuersis individuis. Vel per hoc q̄ vnum est abstractum z aliud in aliquo receptum: sicut si esset quidam color separatus esset alius a colore non separato ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res que sit esse tantum: ita vt ipsum esse sit subsistens: hoc esse non recipiet additionem differentie: quia iam non esset esse tantum sed esse: z preter hoc forma



aliqua. Et multominus recipiet additionem materie: q̄ iam esset esse non subsistēs: sed materiale. Unde relinquitur q̄ talis res que sit ipsum esse, non potest esse nisi vna, vnde oportet q̄ in qualibet alia re preter eam sit aliud esse suum: z aliud quiditas vel natura: seu forma sua. Unde in intelligentijs oportet q̄ sit esse preter formam: z ideo dictum est q̄ intelligentia est forma z esse.

¶Hic ponitur secunda ratio ad idem que inducitur per modum exclusionis tacite responsionis: q̄ aliquis posset dicere ad rationem factam q̄ aliqua res est: cuius quidditas est suū esse: z illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inq̄ inducitur secunda ratio probans q̄ in vno solo ente scilicet primo essentia est idem quod existentia: z consequenter in quolibet alio esse z essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic. Omne pluribile seu plurificatum altero trium modorum multiplicatur: vel per additionem differentie formalis: vel per receptionem vtriusq̄ in materia: vel per receptionem vnius in materia z alterius separationem: sed quidditas que est suum existere nullo istorum modorum est multiplicabilis: ergo quidditas que est suum esse: nec plurificabilis: nec plurificata est: ergo est vna tantum: z sic omne aliud ab ea non est sua existentia: processus clarus. Maior vero declaratur: q̄n cum pluralitas sequat diuisionē: diuisio alicuius fit per differentias formales: sicut natura generica animalis multiplicatur in homine z leone. Vel per differentias individuales: sicut natura specifica multiplicatur in sorte z platone propter hoc q̄ humanitas sortis est in alia materia signata ab illa in qua est humanitas platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem nature propter hoc q̄ alterum est omnino separatum a materialibus conditionibus. alterum vero cōtentum est illis: sicut homo separatus apud Platonem: distinguitur ab homine particulariter propter hoc q̄ homo separatus est immaterialis. natura vero sortis est recepta in hac materia. Hec apparebit discurrenti per omnia predicamēta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Hec aliquis mihi obiciat q̄ quantitas z substantia distinguuntur realiter: z tamen non q̄ differentias formales. nec 2c. Cm sint modis siue differentijs fiat diuisio non refert: dummodo contrahens ad aliquam limitatam naturam trahat contractum. Minor autē declaratur quo ad oēs eius particulas. Primo q̄ nō sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo q̄ genus recipit additionem differentie per quam trahitur natura generis ad determinatā naturam specificam: et sic perdit genus puritatem propriam: animal enim contractū ad humanam speciem non est purum animal: sed animal humanū. quiditas vero que est sua existentia est ipsum esse purum z non coartatum. statim eñ q̄ contraheretur perderet puritatem: z essent ibi duo (esse. s. z quiditas) ad quam contractum esset. Secūda pars minoris clarius patet. quod enim recipitur in alio non est esse purum z per se subsistens: sed sustentatur in alio: quidditas autem q̄ est suum esse est pura: z consequenter per se subsistens: z non alteri admixta in quo sustentetur. Per idem quoq̄ patet tertia pars minoris. si enim vna quidditas que est suum esse est separata: altera que est recepta ex hoc q̄ est recepta nō poterit esse eadem sue existentie. vt enim dictum est. esse receptum nō potest esse idem quidditati: z sic concluditur q̄ quidditas q̄ est suum esse. est vna tantū que est prima causa omnium: ac per hoc cetera habent esse distinctum a suis essentijs.

¶Omne autem quod conuenit alicui vel est causatum ex principijs nature sue sicut risibile in homine: vel aduenit ab aliquo principio extrinseco sicut lumen in aere ex influētia solis. Non autem potest esse q̄ ipsum esse sit causatum ab ipsa forma vel quiditate rei, dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa sui ipsius: z aliqua res se ipsam in esse produceret: quod est impossibile: ergo oportet q̄ omnis talis res: cuius esse est aliud a natura sua: q̄ habeat esse ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declarat intelligētias habere esse a deo effectiue: in quo omnino idem est esse cum essentia. primum horum in sua vniuersali cōclusione hoc. s. omne aliud a prima causa est productū ab ipsa. probat sic. omne habens esse distinctū a sua quiditate est productum effectiue a prima causa: omne ens aliud a causa prima habet esse distinctū a sua quiditate, ergo omne ens aliud a prima est effectiue productum a prima causa. Minor supponit ex dictis z dicēdis. Maior probat sic. omne illud cui cōuenit aliquid distinctū a sua quiditate: ita se habet q̄ vel ipsum est causa effectiua illius: aut habet illud ab alio effectiue. non enim potest imaginari tertiū: risibilitas siquidē z albedo z q̄cūq̄ aliud cōuenit homini: aut causat ab ipso homie effectiue: aut ab aliquo alio q̄ nō est hois quiditas: sed impossibile est vt aliquod ens efficiat suā propriā existentiā. vt dicit. 2. de asa. tex. cō. 47. ergo oportet q̄ illā habeat ab alio effectiue. Q̄z aūt sit impossibile: vt aliquod ens efficiat suā propriā existentiā patet ex eo q̄ sequeret q̄ illud esset anteꝫ esset. ex eo enī q̄ efficeret. esset: ome enī efficiēs existit. 3. phy. tex. com. 17. ex eo vero q̄ suū propriū esse causaret suuz existere eius causalitatem sequeretur. z sic esset anteꝫ esset. t.c.47. t.c.17.

¶Et quia omne quod est per aliud reducitur ad id quod est per se sicut ad causam primam: ideo oportet q̄ sit aliqua res que sit causa essendi omnibus rebus: eo q̄ ipsa est esse tātum, alias ireturin infinitum in causis: cum omnis res que non est esse tantum habeat causam sui esse, vt dictum est, patet ergo q̄ intelligentia est forma z esse, z quod esse habeat a primo esse quod est esse tantum: z hoc est prima causa que deus est. Imedia te.ē.

¶Hic declaratur sēm propositorum hec cōclusio: scilicet essentia prime cause est suuz existere: tali ratione: omne q̄ est per aliud tale preceditur ab eo q̄ est per se tale: omne ens aliud a prima causa est per aliud tale. ens ergo preceditur ab eo q̄ est per se ens. q̄ autem est ex se ens causa est o sbus vt entia sint. vt dicit secūdo Meta. tex. Com. 4. prima ergo causa est ex se ens seu per se ens: et consequenter sua quiditas est ipsum esse: aliter non esset per se: sed per aliud a sua quiditate ens: z consequenter dependeret ab alio: vt ante posita ratione deductū est. Maior: propositio etsi habeatur secundo Phys. tex. com. 66. z. 8. textu Commē. 39. tamen in litera probatur ex eo quod aliter sequeretur processus in infinitum in causis. si enim non esset deuenire ad vnum per se tale: sed omnia essent per aliud talia: qua ratione ante vnum est aliud: eadem rōne ante illud erit aliud: z sic in infinitum. Minor vero est conclusio precedentis rationis. T.c.4. T.c.39.

¶Questio x.

**Circa** hanc partem dubitatur an intelligētie effectiue sint producte a deo. ¶Et pro parte quidem negatiua arguit sic. omne agens aliquid agit illud per motū: nulla causa subsistentiarū immaterialiū agit eas per motū: ergo nulla cā earuz est agens eas. Maior est Arist. primo de generatione, tex. Com. 45.

¶Et confirmat: q̄: apud Arist. 12. Meta. tex. commen. 12. omnis productio exigit tria: a quo: ex quo: z ad q̄d: que in substantijs immaterialibus saluari non possunt. ¶Preterea. primo Phys. tex. Commen. 33. cōis conceptio philosophorum est: q̄ ex nihilo nihil fit: sed si intelligentie sunt effectiue a deo sunt ex nihilo 2c. T.c.4. T.c.12. T.c.33.

¶Preterea. 4. celi. com. primo nullum eternum inquit Auerrois habet efficiens vere nisi per modum forme z finis. Similiter. 12. Meaphysi. Com. 44. reprehendit modernorum modum dicens: q̄ in separatis a materia non est vere agere. ¶Preterea nullum p̄ possibile ex se est necessarium ex alio apud Commentatorem. 12. Meaphy. Commen. 41. nisi motus sed intelligentie si sunt effecti ue a deo sunt possibiles ex se. ergo non sunt necessarie ex alio. ergo corruptibiles. Auerro. ca. 1. ca. 44. Secun da rō. cō. 41.

**In hac** Dubitatione: quoniam nostra etate in hoc Pataui no studio non vertitur in dubium an ita sit q̄ deus creauerit intelligentias: sed an hoc sit sm mentem Aristotelis et Commentatoris. ideo breuiter z incidenter persuadere volumus quod omnes intelligentie sunt a deo effectiue sm commentatorē: z consequenter Arist. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde q̄n multi in hac re querunt modum quo apud Com. productio ista sit declarabil: z modus productionis. ¶Primum declarat sic: q̄d q̄ est maxime ens z verum est causa entitatis z veritatis in ceteris. 2. Meaphysi. textu Commen. 4. deus est maxime ens z verum: ergo deus est causa entitatis in ceteris. T.c.14

¶Sed circa hoc quod est causa finalis z nō effectiua. ¶Contra. 12. Meaphy. Commē. 36. z. 44. quelibet res separata a materia cuiuscūq̄ est principium finale, est principium efficiens. ergo si deus est principiū finale, intelligentiaꝝ erit z principium efficiēs earū. Ca. 36. cēmed. t. 44.

¶Dicitur forte q̄ Commen. non ponit illā propositionem vniuer saliter sicut assumpta est: sed indefinitam. ¶Cōtra. commentator ex separatiōe a materia seu ex immaterialitate rei ponit causalitatem effe[illegible] cōmittari causalitatem finalem respectu etiā eiusdem Ibidez de for ma bal nei 2c.

Universidad de Deusto
Biblioteca



effectus: vt patet ibi. ergo vbicūq; reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alterius: oportet etiam reperiri causalitatem effectiuam respectu eiusdem. ¶ Confirmat ex verbis Cōmentatoris in de substantia orbis capitulo secundo: vbi expresse dicit celum egere intelligentia non solum mouente: sed largiente illi suā substantia permanentiam eternam. par autem est ratio de intelligentijs. Quod si dicatur quod loquitur de causa finali ꝛ formali exemplari, replica facta est. addit quod ibi dicit Commentator: quod finis significat agens significatione necessaria (ꝛ sunt verba valde notanda.) Confirmatur adhuc, quia Auerroys in. 12. Metaphy. ꝛ nunc nunc declarabitur: non solum' ponit ipsas producit: sed etiam modum quo a prima causa omnes producuntur assignat. ¶ Modus autem productiōis ab ipsomet ponitur. 44. Commento. 12. Metaphy. si. vbi reprehendit Auicen. non quia ponebat intelligentias produci a deo: sed quia ponebat quod deus causaret eas per modum nature. scilicet quod ab vno vnum tantum procederet. Posuit enim Auicen. deum gloriosum qui puta actualitas est intelligendo se producere primam intelligentiam: que producta intelligendo deum producebat secundam intelligentiam. intelligendo autem se secundum id quod habet de actu alitate producebat animam primi orbis. intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate producebat orbem primum. ꝛ similiter secunda intelligentia faciebat vsq; ad vltimā: que presidet sphere actiuorum ꝛ passiuorum. Reprehenditur ergo Auicenna de hoc quod vnum tantum procedere a deo immediate dicebat. vnde dicit: non enim est illic prouentus: neq; consecutio neq; actio: ita quod dicamus quod vna actio sequitur vnum agentem: vbi apparet quod propterea apposuit (ly ita quod vna actio) vt declararet modum productionis se impugnare. Unde ꝛ vere productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens. tantum enim est illic causa ꝛ causatum. Sm quod dicimus intellectum est causa intelligentie. Ubi scito ex Alberto. 12. Metaphysi. quod contemplatio intelligentiarum, si veritatem inuenire queritur eas vt operantes non speculatiuas tendat. sunt enim essentialiter opifices vt earum instrumenta corpora. l. ꝛ celestia prefferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus: qō ars communis ꝛ principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter ꝛ effectiua (partialiter saltem) prout diuersio modo est imitabilis. verbi gratia. ars militaris causat equestrem ꝛ frenefactiuā ꝛ alias huiusmodi vt sic. ꝛ sic ꝛ aliter imitabile. omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalem ꝛ communem ad eius imitationem formant operationes suas proportionatas illi. deus autem gloriosus est ars prima ꝛ communissima imitabilis ab omnibus artibus specialibus quales sunt omnes intelligētie. Unde ipsa ars diuina vt sic imitabilis puta per modū talem qualis est motus saturni causat artem intelligentie saturni: ꝛ vt alio modo imitabilis: puta per operationes tales quales sunt iouis causat artem intelligentie iouis: ꝛ sic de alijs. causat dico non solus exemplariter: sed effectiue ꝛ totaliter. Ars enim vniuersalis in humanis ideo non causat nisi partialiter ꝛ exemplariter artes speciales: quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nāq; ars vniuersalis esset separata a materia per se subsistens ex se non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiue producere. Unde cū ars diuina sit per se subsistens ꝛ summe efficax non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus modis imitabile artes speciales orbiū motuas tangēs proprioū influxoū produxit: ꝛ qz artes ille non sunt recepte in aliquo: oportet q; sint subsistentes: ꝛ qō sint non solū forme intelligibiles sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens est intelligens Sm doctrinam Ari. 3. de anima tex. Com. 16. vnde cum deus immediate producat plures artes speciales subsistentes: sequitur q; immediate producat plures intelligētias. ipse enim sunt essentialiter artes: ꝛ sic ibi est tantum causa et causatum sicut intellectum: idest ars communis intellecta: est causa intelligentis artificis subseruientis. ¶ Confirmant hunc sensum verba sequentia quibus ait; q; non est impossibile: vt id quod est per se intelligentia ꝛ intellectum sit causa plurium eorum secundum quod ex eo intelligantur multi modi. Ars enim diuina que est pura intelligētia ꝛ purum intellectum secundum quod intelligitur a se practice pluribus modis imitabilis plures artes producit. quarum quilibet: quia quod concipit de arte communi: est ratio operandi cum sumat principia sua ab illa. ideo subdit quod aliud est quod concipit de primo motore motoz orbis iouis: ꝛ aliud quod concipit motoz orbis saturni. et est causa in anima eius scilicet quod operetur. ¶ Confirma. ... q; hoc

vbi. 5. c. 44. parum post ꝛn cipiū.

In cōdē com men.

idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Commen. ait enim in Commen. 44. q; habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quod sicut artes speciales perficiuntur ꝛ causantur a communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentie alie perficiuntur ꝛ causantur a prima.

Ad primum

**Ad primum** In oppositum dicitur qō agens duplicis ter sumitur. Quandoq; propue pro illo qō ex sua actione infert passionem que magis facta abuicit a substantia: ꝛ sic sumitur ibi ab Aristote. agens. sic enim opponuntur agens ꝛ patiens. Alio modo pro omni eo q; in genere cause efficientis causat: ꝛ sic agens communis est mouente: vt patet ex. 7. Metaphy. Commen. 31. ¶ Ad confirmationem primam dicitur quod ꝛ illud ꝛ similia intelligenda sunt de productione Physica. scilicet per motum ꝛ mutationem. ¶ Similiter dicitur ad scām. ¶ Ad autoritates Commentatoris adductas ꝛ similes sibi dicit q; loquuntur de agente proprio dicto ꝛ productione Physica: vel contra positionem Aui. q; vnum ab vno emanat. ¶ Ad rationem sēdam concessa maioze negatur minoz. stat enim apud Arist. Commen. 2. 9. Cho. ꝛ veritatem aliquid esse ab alio effectiue: ꝛ tamen esse necessarium ex se.

Ad cōfirmationem primā Cō. 31. ad rōmem. Ad scām rōnē.

**Ad cuius euidentiam** Notande sunt quatuoz propositiones. Prima est. Possibile ex se est id quod habet in seipso potentiam ad non esse. patet ista ex terminis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium ꝛ non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiaz ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile esset ipsum non esse: ꝛ sic necessarium esset illud esse.

**Secunda propositio** Est. Id solum habet in seipso potentiam ad nō esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. patet ista ex eo quod nulla potentia per se primo appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse sed quia cum illo ad quod tendit non potest stare esse quod habet. ideo ex consequenti appetit non esse quod est primario forme quam habet. Sicut materia aque per se primo appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aque forma. ideo ex consequenti appetit primationem forme aque quam habet. potentia ergo omnis appetens non esse primo natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixi in hac propositione (cuius aliquid habet potentiam) quoniam non totum appetit aliud esse sed pars potentialis. non enim tota aqua appetit esse ignis sed eius materia.

T.c.16.

**Tertia propositio** Est: necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse ꝛ non esse. patet ista ex terminis quinto Metaphysice. textu Comment. sexto. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere. quod autem caret potentia ad esse et non esse impossibile est aliter se habere. omnis enim successio que dicitur sic ad aliter se habere fit per posse hoc esse perdere et aliud acquirere.

T.c.6.

**Quarta propositio** Est q; nec intelligentie nec corpora celestia habent aliquid sui qō sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: qz sunt simplices forme: quo ad corpora celestia vero Sm Auerroim similiter dicendum est: quia sunt substantie simplices apud ipsum. scām autem sanctum Thomam ex eo est vera q; materia cuiusq; eoz nō est capax nisi forme quam habet.

T.c.17. T.c.18.

¶ Ex quibus quatuoz propositionibus succincte declaratis patere potest q; Sm veritatem intelligentie ꝛ corpora celestia sunt necessaria ex se arguendo sic. Omne carens potentia ad esse ꝛ non esse est necessarium ex se. intelligentie ꝛ corpora celestia carent potentia ad esse ꝛ non esse. ergo ꝛc. Cum hoc tamen stat quod sint effectiue ab alio. potest enim vnum necessarium esse effectiue ab alio necessario. vt dicitur oct° suo Physico. text. Commen. 15. ꝛ quinto Metaphy. textu Comm. 5. 6. Unde intelligentie ꝛ corpora celestia dupliciter sunt necessaria ꝛ ex se ꝛ ab alio. ex se quidem formaliter et intrinsece: ab alio vero effectiue ꝛ extrinsece. ¶ Unde Commentator. 12. Metaphysi. Commen. 51. dicit. quod non potest esse aliquid possibile ex se. necessarium vero ex alio nisi motus: ꝛ non dicit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se ꝛ ex alio. ꝛ cum hoc inspexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis: ꝛ hic. reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio precise. pro nunc sufficiant hec.

T.c.17. T.c.18. Cō. 51 lio. text. 2 opīa



¶ Omne aut ẽ quod recipit aliquid ab alio est in potẽtia respectu illius: et hoc qđ receptū est in eo est act⁹ ei⁹, ergo oportet quod ipsa forma vel quidditas q̃ est intelligẽtia sit in potentia respectu esse quod a deo recipit: et illud esse receptum est per modum act⁹, et ita inuenitur actus et potentia in intelligentijs, non tamen forma et materia nisi equiuoce, vnde etiam pati recipere subiectum esse ꝛ oīa huiusmodi que videntur rebus ratione materie conuenire equiuoce conueniunt substantijs intellectualibus ꝛ corporalibus, vt in tertio de anima Commentator dicit.

La. 14. circa pncip. ca. magno. circa pnc.

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio: intelligentie sunt composite ex actu et potentia quo est ꝛ quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue est compositum ex recipiente potentia et actu recepto: intelligentie recipiunt aliquid ab alio: scilicet esse a deo. ergo intelligentie sunt composite ex potentia et actu. Maioz ex eo patet quod nihil est in seipso. Minoz autem ex precedentibus nota est. Et quamuis sic sit quod in intelligentijs inueniatur actus et potentia: non tamen habent formam et materiam. In plus enim se habent actus et potentia q̃ forma et materia: vnde pati recipere et subici et similia que sunt passiones materie equiuoce in inferioribus et superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi ibi et hic: ubi absq; omni motu et materiali conditione: in istis vero non nisi cum motu et individualibus conditionibus: vt et Commentator testatur. (ij. de anima. commen. xiij.

¶ Et quia vt dictū est intelligentie quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, et esse suum receptum a deo est id quo subsistit in rerum natura, et propter hoc a quibusdam huiusmodi substantie dicuntur componi ex quo est et quod est vel ex quo est ꝛ essentia, vt Boetius dicit.

Lap. f. 14. ipn. In lib. de hebdomadibus cap. 1.

¶ Assignat rationem: quare intelligentie dicuntur composite ex quo est ꝛ quod est: omne compositum ex quidditate que est ipsum suppositum et esse est compositum ex quo est et quod est: intelligentie sunt composite ex quidditate que est ipsa intelligentia ꝛ esse quo subsistunt: ergo sunt composite ex quo est et quod est: omnia assumpta ex predictis sunt manifesta. Questio x.

Scot. 3. d. 6. q. 1.

**Circa** Supradicta due dubitationes sunt. ¶ Prima est an esse actualis existentie et essentia distinguantur realiter. ¶ Secunda est an intelligentie sint composite ex actu et potentia. ¶ Circa primam tria agenda sunt: primo ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thome. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

**Quo ad primum** Scotus in tertio sententiarū distinctione sexta questiõe prima, opinatur esse actualis existentia et essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sc. modus intrinsecus ꝛ quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguit a suo modo intrinseco (gradu: scilicet) vt tria vel vt quatuoz. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vnionē nature humane cum supposito diuino concernunt: decem rationes inductas ab Antonio trombeta in quolibeto suo nunc recitādas primo censui. ¶ Primo arguit vt ipse dicit contra fundamentum Thome sic: manente eadem ratione manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentie ad esse ꝛ non esse. nam vt dicunt, ipsis est in potentia vt sit ꝛ non sit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est q; est consimilis indifferentia esse ad esse ꝛ non esse. esse enim ẽ sole in hyeme nõ est: in vere autem est. consimilis etiam est differentia esse ad essentiam ꝛ non essentiam. essentia nō ens creature ab eterno non est. ergo esse differt realiter ab esse: et essentia differt ab essentia: quod est ridiculum. ¶ Preterea, quandocunq; sunt aliqua duo essentialiter ordinata ꝛ realiter distincta, prius potest fieri sine contradictione fieri absq; posteriori, sed essentia non potest fieri sine existentia. ergo: minoz patet, quia essentia particularis que sola fit necessario est existens. ¶ Preterea, quecunq; distinguuntur realiter se habent sicut res ꝛ res: sed essentia ꝛ existentia non se habẽt sicut res ꝛ res. ergo ꝛc. patet ista: quia res proprie loquendo conuertitur cum ente in actu actualitate existentie. ¶ Preterea, nulla res componit cū sua realitate. ergo nulla quidditas differt realiter a sua existentia. tenet consequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter q̃ existere: ꝛ econuerso. antecedens autem est de se notum. ridiculum est eñ dicere q; aliquid componat cum sua realitate. ¶ Preterea, homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione. ergo quidditas non componit cum sua existentia. consequentia patet ex eo q; re existentia nihil aliud est q̃ positio veritatis ꝛ affirmatio huius. antecedēs autem oppositum nō videt, bene intelligibile. ¶ Preterea, existentia ꝛ essentia habent idem contradictorium. ergo non distinguuntur realiter, consequētia est nota. antecedens vero manifestatur ex eo quod nihil est qō potuet esse quin possit essentia: nec est aliud nihil possuans esse: et aliud nihil possuans essentia. ¶ Preterea, homo in potentia non componit cum homine in actu. ergo essentia ꝛ existentia nō componunt: ꝛ consequenter non realiter distinguuntur, consequentia relinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia vero est actualitas eius. Antecedens vero patet. ex eo quod actus ꝛ potentia diuidunt ens: vt conditio diminuens ꝛ perficiens: sicut verum et picium diuidunt animal, vt Commentator dicit nono metaphy si. commento septimo. homo ergo in potentia cum non sit hmo simpliciter cum sit homo in actu solum conditionem distrahentem perdit positum sub conditione, perficiente: ꝛ sic nullam compositionem habet cum homine in actu. ¶ Preterea esse existentie si est distinctum realiter a quidditate non est substantia. nec accidens, ergo. probatur antecedens, quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia: aut forma: aut compositum nullum illorum est apud Thomam. ergo ꝛc. ¶ Preterea, existentia ꝛ essentia distinguuntur realiter, ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales ꝛ duo termini formales, consequens est impossibile, ergo ꝛc. consequentia probatur quo ad vtramq; partem supponendo duo. Primum est quod compositum per se vnum fit ex per se actu: et per se potentia ex octauo metaphysice, vbi nullam causam nouit Aristoteles, quare compositum substantiale est per se vnum: nisi quia materia est per se potentia, forma vero per se actus. Secundo supponitur quod essentia est per se potentia, existentia vero per se actus. Ex quibus concluditur quod id quod resultat ex esse et essencia est per se vnum, quo dato sequitur quod erunt duo composita per se vnitatem habentia: quorum alterum erit compositum ex materia et forma: alterum ex esse et essentia: et cum vnumquodq; per se vnum natum sit terminare generationem. ergo in generatione erunt duo termini totales: ꝛ sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales: scilicet existentia: ꝛ forma substantialis: quod etiam probatur sic. terminus formalis generationis est id quo aliquid generatur, sed tam existentia q̃s forma est id quo aliquid generatur, ergo ꝛc. probatur minoz sic. eo modo quo aliquid est ratio essendi est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi. ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio. eo modo quo aliquid generatur eo modo est: sed per reipsum compositum non generatur per esse sic q; esse sit terminus generationis. ergo non habebit esse per ipsum esse. consequens est falsum. ergo altera premissarū non; ma- toz ergo minoz. ¶ Preterea, ex existentia ꝛ essentia fit per se vnus, ergo datur processus in infinitum in essentijs, consequens est impossibile. ergo ꝛc. Antecedens patet ex precedenti ratione, ꝛ probatur sic. Nam sicut ex materia ꝛ forma resultat tertiuz per se vnū: quia illa est per se potentia hec per se actus: ita ex existentia et essentia cum etiam existentia sit per se actus et essentia per se potentia, eadem enim ratio est, consequentia autem probatur: quia si ex esse ꝛ essentia fit tertium per se vnum cum illud iterum distinguatur a sua existentia componet cum ea: ꝛ ex eis fiet aliquod per se vnum: ꝛ iterum arguitur eodem modo de illo: ꝛ sic in infinitum. Hec de primo.

Quinto. Sexto. Septimo. Octauo. Nono. Decio.

**Quo ad secundum** Opinio sancti Thome ab eo posita in secundo contra Gentiles, capitulo. 52. est q; in omni creatura quidditas ꝛ eius esse actualis existentie distinguuntur realiter, ꝛ licet hec conclusio nunc in tertio probata sit: attamen ad plenioꝛem declarationez deducam tres probationes ex sancto Thoma ibi.

Oō. sci Tho. 2. contra Gen. c. 52. pria ratio.

¶ Prima est: omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cōtinctum preter suū esse. nullus esse irreceptum habet aliquid sibi annexum preter se. ergo nullum esse irreceptum est essentia creata re: ꝛ consequenter esse ꝛ essentia non sunt idem. esset enim ipsum esse si- ...ium si esset idem essentie, sicut et ipsa essentia irre-

Universidad de Deusto
Biblioteca



rer ta est: de substantijs loquendo. Maior est nota per se: sor. enim preter suum esse habet quantitatem albedinem ⁊ similia: similiter substantie separate vt nūc supponimus habent aliquod accidēs, puta actum intelligendi saltem.) Minor vero declaratur ex eo q̄ affirmatio est causa affirmationis negatio erit causa negationis: sed precisa causa: quare esse habeat aliquid preter se annexum est: quia esse est receptum in alio in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc q̄ esse substantiale sor. est esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur: nisi quia virtuōs recipitur in sor. sunt enim tantum vnum subiecto: cum ergo esse non erit receptum non remanebit aliquis modus quo potest habere aliquid sibi annexū. ¶ Cōfirmatur hoc: quia esse substantiale sortis: aut adunatur cum alijs preter se identice: et hoc est manifeste falsum: esse enim substantiale sor. non est esse album. Aut sicut potentia ⁊ actus: ita q̄ esse substantiale sit potentia ⁊ accidentale actus eius: ⁊ hoc non: quia nullum esse actualis existentie potest poni subiectum alterius cum sit virtima actualitas: remanet igitur q̄ ea ratione adunentur: quia ambo recipiuntur in tertio: ⁊ ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentie: q̄ sit: scilicet receptum: auferetur etiam q̄ possit habe re aliquid sibi annexum: et hoc est quod Boetius dicit in hebdomadibus: q̄ ipsum quod est aliquid habet sibi preter se coniunctum: ipsum vero esse nihil. ¶ Secūda ratio ad idem est. Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter: nullum esse creature est infinitum simpliciter: ergo nullū esse creature est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia ⁊c. minor est per se nota: maior proba tur sic: omne purum esse est infinitum simpliciter: omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum quia non est purum sed predicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas predicamentales: a quibus si deputetur omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor vero etiam patet ex precedenti ratione: et ex ratione facta supra in textu. ¶ Et ad huc exemplariter declaratur: albedo si ponatur non recepta in aliquo est pura albedo: et nihil haberet nisi se tantum: et esset infinita in specie albedinis: vt de se clarum est: non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modū albedinis: omne enim quod est per se tale habet omnē perfectionem possibilem illi nature: sicut homo separatus apud Platonem habet omnem perfectionem possibilem nature humane. ¶ Nec valet id quod Antonius trombeta contra. hoc dicit sumptum ex Scoto secundo sententiarum distinctione tertia questione vltima: quod si albedo esset separata: et haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei: sequeretur quod albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum individuorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita individua albedinis etiam simul posita non sunt perfectionis infinite simpliciter cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter: sed in tali specie. ¶ Tertia ratio est ista: id quod convenit nature specifice absq̄ omni causa effectiua distinguitur realiter ab eo quod convenit illi non nisi per aliquam causam effectiuam: sed predicata quidditatiua conveniunt rei absq̄ omni causa essectiua: existentia autem non convenit rei nisi per aliquod efficiens: ergo predicata quidditatiua et existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota. Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam vero declaratur sic: secluſa omni causalitate effectiua respectu rose quero an ista sit vera, rosa est substantia corporea: si sic: habeo intentum. si non: ergo rosa absolute sumpta non est in prato: et predicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei: et diffinitio separatur a diffinito: que omnia non sunt imaginabilia ⁊c. ¶ Videtur etiam hec opinio ab antiquis dictata, Platone scilicet, Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hylario, Alberto et eorum sequacibus: licet ab Aristotele nihil manifesti in hac re habeamus. Hec de secundo.

## Quo ad tertium

Respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur premittēdo q̄ arguens non vidit sancti Thomam in fonte: vt enim apparet ex secundo contra gentiles: vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamētum positionis nostre: licet illa ratio ex dictis sancti Thome primo sententiarum: distinctione octaua questione quarta articulo secundo elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) et est formanda sic ratio [illegible] particulariter sumpta est indifferens ad esse et non esse: ergo distinguitur realiter a suo esse. Hec valet responsio sua dicens: quod in antecedente oportet addere quod essentia habeat propriā realitatem aliam a realitate existentie (quod hoc est voluntarium.) Distinctio enim realis est inter materiam et formam: quas philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentie: cum eis ponant vnum per se fieri. ¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur quod falsum est: quod esse sit indifferens ad esse et non esse et essentia ad essentiam et non essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo: quorum alterum sibi determinat in sua diffinitione: constat autem quod esse est de intellectu esse: et essentia de intellectu essentie. Quod autem esse rose in hyeme non sit sed in vere: hoc ideo est: quia essentia rose cui semper sua predicata quidditatiua adsunt ad actum essendi non peruenit: et non ideo quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam et non essentiam: quia non est ab eterno: non videtur intelligere vocem propriam. Ex negatione enim actus essendi ab eterno bene sequitur quod rosa sit indifferens ad esse et non esse: sed non quod sit indifferens ad rosam et non rosam: vt enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel. et Albertus: siue rosa sit: siue non sit: semper est rosa et semper est substantia corporea ⁊c. (si aliquo termino mensure in his vti licet.) ¶ Ad secundum negatur vtraq̄ premissa: et maior quidem supposita ostensa est esse falsa: minor vero ostenditur in Christo: in quo humanitas absq̄ creata existentia actuali est. ¶ Ad tertium negatur maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem quod vtrumq̄ eorum habeat propriam existentiam. ¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est duplex: scilicet existentie et essentie: ita duplex est realitas essentie et existentie: et licet nulla res componat cum sua realitate essentie: tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentie: vnde essentia hominis absolute in rea li predicamento, substantie scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentie. ¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum convertitur cum ente ⁊ res: vnde simpliciter homo dupl̄ est verus: scz veritate essentie: ⁊ existentie, homo verus veritate essentie nō cōponit cum tali veritate que nihil aliud est q̄ fundamentalis cōformitas ad sua predicata quidditative: componit autem cum sua veritate existente: id est cū esse quod fundat hanc veritatem: homo est similiter dicitur de affirmatione. ¶ Ad sextū negatur antecedēs: cuius probationis vtrūq̄ assumptum est falsum. Tum enim quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicatur ⁊ reliquum (in primo topicorum) sicut ens dupliciter dicitur: scilicet ens quidditatiuum ⁊ existentie: ita non ens seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil q̄ditatiue ⁊ nihil existenter: homo em̄ absolute sumptus cum sit in predicamento substantie est ens quidditatiue: non tamen extra nihil oppositū actuali existentie: ⁊ ideo aliud est nihil oppositum enti predicamentali seu essentie: et aliud quod opponitur existentie actuali ⁊c. similiter alia est negatio essentie: ⁊ alia est negatio existētie. ¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idem est dicere homo in potentia componit cum homine in actu: et essentia cōponit cum existentia, puma enim est falsa: quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera: quia extrema realiter distinguuntur: vnde non est eadem proportio existentie ad essentiam: et hominis in actu ad hominem in potentia. Inter puma enim est proportio potentie receptiue ad actum: et distinctio realis vtrorūq̄ extremo posito extra causas suas: inter secunda vero non: sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles scilicet esse in potentia et esse in actu.

Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantie est substantia: et existentia accidentis est accidens (⁊ vt supra patet) existentia substantie non est materia nec forma nec compositum: sed actualitas omnium eorum: et sic est reductiue in genere substantie. ¶ Sed contra hoc instat arguēs sic: omne quod est reductiue in genere reponit (principium ipsius: sed esse nō est principium substātie: ergo nō est in genere substātie reductiue. ¶ Ad hoc dicit q̄ cum esse sit vltima actualitas rei: ⁊ vltimū in generatione sit primum in intentione: esse erit in genere substantie vt principium formale vltimatum ipsius substantie: per hoc enim res reponitur in gen. e substātie: q̄ est capax esse substantialis: et sic differentie in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicit: q̄ primum suppositum male intellectum adducitur. Dicit q̄ Arist. vij. metaphysice, textu cōment. xv. quē ar-

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum. Cap. 12

Ad sextum.

Ad septimum.

Ad octauū. in hoc de cap

Cap. 6. p. 1.

Ad nonum. T.c. 11.



In hoc eodem capito.

guens adducu non dicit q̄ ex per se potentia ⁊ per se actu resultet vnum tertium: sed q̄ ideo res habens partes est vna: q̄ altera est actus: altera vero potentia: ⁊ intelligendum est (sicut supra declaratum fuit) si ad compositionem realem referatur. f. q̄ altera pars est pura potentia: eo q̄ ex duobus actibus non fit tertium per se vnum: modo quidditas rei ⁊ existentia eius non se habēt sicut pura potētia ⁊ actus: nec sunt partes vt patet, vnde autoritas illa nō est ad propositū. Relinquitur ergo falsum esse q̄ ex esse ⁊ essentia fiat tertium per se vnum: ⁊ consequēter probatio consequētie quo ad primam partem nihil valet: quia non sunt ibi duo composita. ¶ Ad probationem vero consequentie quo ad secūdam partem dicitur q̄ non inconuenit generationē habere duos terminos formales diffomiter, vnum primo: alterum secundario. terminus formalis generationis primus est forma: secundarius autem esse, sicut per oppositum creatiōis terminus formalis primo est esse: secundarius vero forma. et hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si mīdat probare q̄ esse sit terminus generationis primo, respōdetur ⁊ dicitur q̄ id quod assumit scilicet eo modo quo aliquid est ratio essendi est ratio generandi: falsum est: licet enim sit verum q̄ id quod est ratio essendi sit ratio rei q̄ generetur: non tamen est verum q̄ eo modo quo est ratio essendi sit ratio generādi. ⁊ ratio est: quia res per generationē non exit de non esse omnino ad esse: sed de priuatione ad formā, vt dicitur. j. physicorū. creationis enim est proprium vt res transferat de non esse omnino ad esse: quo fit vt esse quod est primo ratio essendi: merito sit ⁊ primo ratio prime productionis que est creatio, ⁊ forma que est secūdario ratio essendi: sit prima ratio secunde productionis: generationis scilicet vnde ⁊ primo physicorum principia generationis ponuntur forma ⁊ priuatio. ¶ Per idem patet ad aliam formā, eiusdem ratiōis. falla enim est maior, alius namq̄ est modus quo res generatur: ⁊ alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primo: generatur vero econuerso. ¶ Ad decimum patet responsio ex dictis. falsum enim est antecedens.

T.c. 66 n. 1.

Ad decimum

## Circa secundum

Dubium sciendum est communem philosophorum sententiā esse intelligentias alias a prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentie habentes. verūz diuersitas inter eos magna est de modo quo hec duo actus scilicet ⁊ potentia eis insunt. ¶ Et vt reliquos omittamus: ne limites intentionis nostre egrediamur: Sco. in primo sententiarum, distinctio. 8. q. secunda, opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu ⁊ potentia hoc modo quia quelibet creatura cum non sit nihil: oportet quod habeat aliquam actualitatem. ⁊ cum sit definita ad tale genus vel speciem seu gradum perfectionis: oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: ⁊ sic sit possibilis, quicquid enim est ens ⁊ caret aliqua perfectione in ente possibili est simpliciter possibile. ⁊ sic quelibet res est composita ex actu ⁊ potentia obiectiua: ex eo enim quod est habet in se actum: ex eo vero quod est ens possibile habet in se potentiam: possibile namq̄ a potentia dicitur. Cum autem solus deus sit actus non possibilis. f. nō potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentie apud ipsum erunt composite ex actu ⁊ potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

Ly. intelligētie sint cōposite ex actu ⁊ potentia. sco. i. d. 8. q̄. 3. e. unda.

## Sanctus Thomas

Autem ex fundamentis in dubitatione precedenti positis opinatur intelligentias ⁊ quamlibet creaturam esse cōpositas ex actu et potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter: esse scilicet et essentia, nec oportet repetere probationes: sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic: si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus accipio alteram illarum rerum componentium: et quero an sit simplex: an compositum. Si simplex: ergo non quelibet res creata est composita. Si compositum, iterum queretur de partibus eius: ⁊ sic in infinitum.

Ly. 3. sco. dist. 8.

¶ Ad hoc facillime respondetur, proc: nec enim argumentum ex malo intellectum positionis nostre, cui: namq̄ dicitur q̄ quodlibet aliud a deo est compositum (ly quodlibet) distribuit non nisi pro his que vere sunt ⁊ propie esse habent: que apud Arist. et veritatem sunt sola substantia, omne ergo suppositum tam substātiale q̄ accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu ⁊ potentia realiter distinctis: quidditate scilicet ⁊ esse, sc: tis enim q̄ditas vt declarauimus distinguitur realiter a suo esse: ⁊ huius albedo distinguitur realiter a sua propria existentia: vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati vt dicamus omnes

Videtur.

Septimo metaphysice. t. c. 27. i. j. pec. c.

¶ Et quia in intelligentijs ponitur potentia ⁊ actus: non erit difficile inuenire multitudinem intelligētiarum: quod esset impossibile: si nulla potentia in eis esset. Unde dicit Commen. in tertio de anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis. est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentie et actus: ita quod intelligentia superior: que plus propinqua est primo habet plus de actu et minus de potentia: et sic de alijs, et hoc completur in anima humana: que tenet vltimum gradum in intellectualibus substantijs. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima: que tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator tertio de anima dicit: et ideo Philosophus comparat eam tabule rase: in qua nihil est depictum. Et propter hoc: quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus vt res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita q̄ ex anima et corpore resultat vnum esse in vno cōposito: q̄uis illud esse prius est anime: non sit dependens a corpore: et ideo post istam formam que est anima: inueniuntur alie forme plus de potentia habentes ⁊ magis propinque materie: intantum q̄ esse earum sine materia nō est: in quibus etiam inuenitur ordo et gradus vsq̄ ad primas formas elementorum: que sunt propinquissime materie: vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actuarum et passiuarum et aliorum: quibus materia ad formam disponitur.

c. magistro car ca si. Ca. 5.

Tertio de aia. T.c. 14.

¶ In hac sexta ⁊ vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarū agens primo, proponit duas cōclusiones. ¶ Quarū prima est: q̄ sm̄ fundamenta predicta nō est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. ¶ Secunda est: q̄ absq̄ talibus fundamētis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: et hoc quidem non nisi autoritate Commen. iij. de anima. commen. xiiij. Probatio vero prime conclusionis est: quia quādocūq̄ est aliquod medium per participationem vtriusq̄ extremi plurificatur penes maiorē participationem vnius ⁊ minorē alterius. verbi gratia, imponāt nomē coloris medius ⁊ vocent. a. tunc. a. quia est inter albedinē ⁊ nigredinem mediū per participationē multiplicatur in plures species: puta palliū: croceū: citrinum: propter maiorem appropinquationem ad albedinē ⁊ recessum a nigredine: ⁊ ecōuerso. sed intelligētia est quid mediū sm̄ prehabita inter duo extrema. f. actum purum ⁊ puram potentiā: participās naturā vtriusq̄: q̄ habet actum coniunctum potentie: ergo intelligētias plures esse ex hoc fundamēto facile perpendi potest. f. ex eo q̄ sunt composite ex actu ⁊ potentia.

## Ad horum

Euidentiam est sciendum q̄ in latitudine entis sunt duo extrema scz deus gloriosus actus purus omnino: ⁊ materia prima pura potētia omnino: reliqua omnia sunt intermedia: vtpote habentia actū ⁊ potentiā: ⁊ attenditur eorū essentialis seu specifica multitudo penes appropinquationem ⁊ elōgationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit: amat actum q̄ aliud: ⁊ illud q̄ aliud: ideo plura sunt et dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile. f. actum purū: quanto em̄ res est actualior ⁊ min⁹ potentialis: tanto nobilior: dcō igitur forme intermedie precipāt actū ⁊ potentiā. Sz inter eas quedā sūt actualitatis fortis sunt: vt adeo propinque sint actui puro: quod per se absq̄ materia subsistat: t. vtpote ab ea valde elongate: non tamen sine admixtione potēs

Universidad de Deusto
Biblioteca



tie:cui⁹ puritas est ratio materie quod sit extremum:et inter has tanta latitudo est secundum maiorem et minorem participationē actus et potentie:vt vltima earum tantum potentialitatis habeat quod materiam informet (anima:scilicet intellectiua.) hec enim inter omnes formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro propter quod contingit quod adeo appropinquat alteri extremo: vt materiam ipsam recipiat:et ad eius esse trahatur. Alle autem forme tanum potentialitatis habent:q̄ a materia dependent in esse et fieri:inter quas etiam magna latitudo inuenitur: dū quedam quibusdam actualiores sunt. ¶Quod ex operibus cognoscere potes(operatio enim fecit cognoscere formam) vnde forme elementorum que sunt maxime potentiam habentes: vtpote materie propinquissime nullius sunt principia operationis nisi per materiales qualitates: scilicet caliditatem: frigiditatem. Forme vero mixtorum vtpote elevationes a materia alium modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis aut frigiditatis: sed ex nature proprietate. Forme autem animalium longe actualiores dignoscuntur: cum seipsa mouere et alia discernere intuemur.

**Ex his** Non solum percipitur q̄ facilis sit aditus ad pluralitatem intelligētiarum cognoscendam: sed etiā quod impossibile est fugere illam absq̄ hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo quod actu ⁊ potentia carete? Commune est nar q̄ omnibus extremis: si extrema sint: latitudinem in seipsis nō cōpatur: essent enim vltima et nō vltima: vt de se patet: et ideo oportet media esse: illa in quibus latitudo queritur que vtriusq̄ extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam: quam ex hoc q̄ intellectualis est: scimus actualitatem habere: non cognosceremus habere potentiam admittam nisi videremus animam nostram illam habere: cum potentia equiuoce dicatur de potentia rerum intellectualium: et de potentiarum sensibilium: ⁊ sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium: ideo Commentator ait: q̄ si non esset nota natura intellectus possibilis: non possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

**Notanda** Sunt in hac litera tria. ¶Primum est hoc quod ex dictis Commentatoris adducitur q̄ si non esset nota natura intellectus possibilis non possemus scire pluralitatem in substantijs immaterialibus. ¶Secundum est: q̄ sanctus Thomas non dicit animam intellectiuam esse adeo potentie participem: vt forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius anime. ¶Tertiū est: quia dicit animę ⁊ corporis esse vnū ⁊ idē esse: quod est vndependens a corpore, me ⁊ corporis esse vnū ⁊ idē esse: quod est independens a corpore.

Tertio de ala c.5.fi.

**Primo** Dicto videtur obuiare, pcessus Aristot. xij. metaphysice: textu commen. xliij. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit: ⁊ nullo modo meminit actus ⁊ potentie. ¶Sed hoc recte intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motuum: et aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet esti idem subjecto sint motores orbium: ⁊ substantie immateriales: differunt tamen ratione: adeo vt ad diuersas scientias pertinet secūdum Commentatorem. xij. metaphy. com. vj. ⁊ ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum vt sic concludi possit: nonstamen pluralitas substantiarum intellectualium vt sic. Intendunt igitur Auerroes et sanctus Tho. q̄ intelligentiarum inquantum intelligentie sunt multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis: licet earum inquātum motrices sunt orbium ex suorum effectuū numero pluralitas inferatur. ¶Vel dicito q̄ venatio illa suppositā notitia habita in libro de anima: vbi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualium possibilis querit ex numero motuum quot sunt. Sz autem ibi supponatur motores propios orbium habere potentiam admixtam: potest persuaderi ex eo quod supponitur ibi scilicet motores propios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita vt vnus vnum tantum moueat orbem. Et si stella adderetur vel non moueret vel tardius: vt dicitur secundo celi. textu comment. lxxj. Talis enim proportionis seu commensurationis cum alterum extremum sit res materialis: scilicet orbis: reliquū extremum a potentia omnino denudarum putandum non est: amb a sano intellectu non est intelligibile.

L. cō. 43.

Cō. 6.

L.c.71.

**Propter** Secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso: intelligibilium: scilicet et sensibilium. Ordo sensibilium materialis est: materiam sibi necessario vendicans: omnes enim substantie sensibiles materiam habent licet diuersimode: vt dicitur. viij. metaphysice, ter. commen. iij. et. xij. Ordo intelligibilium immaterialis est et a materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodq̄ per separationem a materia: vt dicitur. iij. de anima. text. comment. xj. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis: cuius modi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas: non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genꝰ pertinet. Cum vero sit sub forma intelligibilis ordinis: extra limites suos ascēdit: et trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit: scilicet esse rei a se non dependentis: et quia supremū infimi attingit infimum supremi secūdum doctrinam Dionysij in libro de celesti hierar. cap. ideo supremum inter sensibilia: homo scilicet seu materia eius contingitur infime forme intelligibilis ordinis: scilicet anime intellectiue: et eius esse participat: ⁊ propter hoc dicitur quod materia trahitur ad esse eius: eleuatur enim materia ad superius.

T.c 7.c 12.t.14 T.c. 11.

**Ad euidentiam** Tertij adducēde sunt rationes sancti Thome: vt magis veritas elucescat. Scot. in quolib. quest. ix. ar. iij. senten. distinc. xliij. quest. prima. sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta in quest. vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire: in qua tam ipse q̄ Sco. vbi supra sanct. Tho. opinionem non suam attribuunt de eo quod ibi querit: et hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta: et iuxta Aristot. ad pauca respicientes de facili enunciant. ¶Arguit ergo primo in proposito sic: esse anime et hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectio: ex ipsa extra corpus: consequens est contra sanctum Thomam primaparte quest. lxxxix. vbi dicit: animam habere perfectionem statum in corpore q̄ extra: consequentia autem probatur: quia nihil habens idem esse: ex hoc solo est perfectius quod aliquid communicat alteri: licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet supponat perfectionem in communicante: non tamen dat illam ei: modo anima in corpore si semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet: nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectio: seipsa separata. ¶Et confirmatur: quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectio: separata: si idem esse retinet: nihil enim amittit nisi sui communicationem corpori. ¶Preterea: anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectio: in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia vero probatur: quia quecumq̄ habent omnino idem esse sunt eque perfecta in essendo vel saltem id cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante. ¶Preterea. Homo vt homo est tertium ens realiter distinctum ab vtraq̄ sui parte: scilicet anima et corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: et consequenter non est idem esse anime et hominis. Tenet consequentia: quia distinctum ens debet habere distinctum esse. ¶Preterea: esse hominis in morte corumpitur: esse autem anime non corumpitur: ergo esse anime et hominis non sunt idem: consequentia plana est: et antecedens probatur: quia sicut generatio terminatur ad esse compositi: scilicet hominis: ita corruptio ad non esse ipsius. ¶Preterea. Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc vltra: esse hominis non manet post mortem: ergo esse anime et hominis non est idem: cum esse anime remaneat: procesus totus clarus est: excepta prima consequentia: que probatur: ex eo quod nullius actuale esse inuenitur: cum illud cuius est non inuenitur. ¶Preterea. In homine est alia forma preter animam: ergo in eo est aliud esse preter esse anime: consequentia est nota: quelibet forma habet proprium esse: antecedens vero alias probatum est.

v.cē ale. sit etiā ipse cor pons scot. qu. q.9. 4. d.44.q. prima.

Primo

Secūdo

Tertio

Quarto.

Quinto.

Sexto.

**Antecp̄ ad argumenta** Hec respōdeatur aduertas primo fundamentum sanc. Tho. vniuersaliter esse: in omni composito non inueniri nisi vnum esse substantiale actualis existentie: de quo nunc dicemo est: eo q̄ vnam tantum formam substantialem in composito tenet: ab vna enim forma non est nisi vnum esse substātiale. ¶Sz inter esse hominis ⁊ esse aliorum hec diuersitas est: quod licet tam esse hominis quam aliorum sit primo actus suppositi (vt quod) in homine: tamen totum compositum mendicat illud esse a forma: cuius est primo actus vt proprij et completi principij: in alijs vero compositio forma mendicat illud a composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine qui supremum tenet locum inter sensibilia: ordo inferiorum sensibilis: scilicet trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem et immaterialem. Unde esse hominis cum anima intellectiua fluat: immateriale et altioris ordinis q̄ homo est: sicut ⁊ ipsa anima: ⁊ ideo homo mēdicat illud ab anima cui est proprium: ⁊ note ad suum pertinens genus: et inde est quod post mortem hominis anima remanet: esse etenim proprium independens erat a composito corrupto: ⁊ sic illud retrahendo ad se subsistit. Ceterorum vero esse cum sint eiusdem ordinis cum compositis quibus attribuuntur: sicut ⁊ forme a quibus fluunt: forme ipse mendicant a compositis sicut ⁊ fieri ita quod tandiu illo gaudent quandiu in cōpositis sunt. vnde corruptis cō positis ipse (cū sine existentia remanere nō possint) desinūt fiatim.

Ter hominē et alia cō posita mate rialia.

Oppositū mō do ordo ens simpliciter et ordo ens secundum quid.

**Aduerte** Secūdo pro solutione argumentorum tres propositiones. ¶Prima est: q̄ cū dupler sit perfectio rei: prima. s. ⁊ secunda: res creata potens causare: etsi non efficiatur perfectio ꝑm defectionem primam: ex hoc quod actu causat: efficitur tamen perfectio: ꝑm perfectionem secundā. patet hoc ex tribus. Primo ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante: operatio enim est actus secundus cause, perfectio autem actualitatem sequitur sicut imperfectio potentia litatem. Secundo patet ex eo quod vnumquodq̄ est perfectius coniunctum suo fini q̄ separatum ab illo: res autem actu operās coniuncta est suo fini intraneo: qui est operatio: iuxta illud secundi de celo et mūdo. tex. commē. 17. vnumquodq̄ est propter suam operationem. Tertio patet idem quod vnumquodq̄ quanto est similius deo, tanto perfectius est: res autem actu causans est similior deo quam non actu causans: quia non solum assimilatur deo secundum hoc quod est: sed etiam secundum hoc quod est cōmunicare se alijs.

L.cō.17.

Libro de hebdomadibus. 3. q̄s. 5. artic. 1. primi. 3.q.6.artic.3.c. triplex Plectio rei.

¶Secunda propositio est: res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam: sed propter vltimam hoc traditur a Boetio in libro de hebdomadibus dicēte: intueor in rebus aliud esse q̄s sunt. ⁊ aliud esse quod bona sunt: ⁊ declaratur a. s. Tho. prima parte. q. quinta. artī. primo ad primum.

**Ad cuius** Intellectum nota q̄ vt idem dicit prima parte. q. 6. ar. tertio triplex est perfectio rei. s. prima ꝑm quam res constituitur in suo esse sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale. ¶Secunda vero est ꝑm quam est potens proxime ad suas perfectas operationes: sicut vires anime ⁊ habitus eas informantes: quibus homo in pfectā operationem potest exire. ¶Tertia autem perfectio est secundum quam contingitur suo fini: sicut speculatio que hominem substantijs separatis vnit. Manifestum est autem non esse hominem simpliciter perfectum: qui sola nature bonitate gaudet: aut qui a proprio fine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid: secundum namq̄ esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autem ꝑm quid, ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet: nisi quia est homo perfectus non asseritur simpliciter: sed cum additione dicimus q̄ est perfectus secundum esse substantiale. Secundum vero esse accidētale quale est habituum ⁊ operationum: ens secundum quid homo dicitur: perfectus autem simpliciter: nihil enim tunc sibi deficit eorum que ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio: q̄ scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione. ¶Tertia propositio est ista: realis pars essentie perfectio est in toto existens q̄ separata: et declaratur sic: vnumquodq̄ est perfectus cum est in complemento sui esse specifici q̄ cum deficit ab illo: pars autem essentialis quando est in toto: est in complemento sue speciei: ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum autem est separata ab eo: tam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam et formam aggregante: perfectio igitur est in toto pars essentialis q̄ separata. ¶Ex quibus ad propositum descendendo dicimus perfectionem statum habere animam intellectiuam in composito q̄ extra: eo quod quando est coniuncta corpori. habet non solum perfectionem primam que est esse: sed etiam perfectionem secundam influendo viribus suas corpori et communicando sexti sic similior est deo q̄ separata: licet deus omnino immaterialis et incomponibilis sit: sicut cor motum similius est deo q̄ non motum: licet deus sit omnino immobilis: perfectio enim eorum consistit in hoc. ¶Est preterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum esse specificū, quod nō nisi partialiter obtinet separata: quamuis enim integrum esse existēte remaneat separata quod in composito habebat: non tamen habet tūc integrum esse essentie complerum in specie eo modo quo nata est habere: scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non ac-



cidentaliter sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est animam separatam retinentem idem esse actualis existētie: nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amisit enim esse quoddam tatiui specifici integritatem quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde ⁊ beatus Tho. in questionibus de anima. q. j. ad xvj. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari non ad esse tantum: sed ad esse huius speciei: licet igitur anima possit per se esse: non tamen in complemento sue speciei esse sine corpore.

q.de.a. q.1.16.

**Ad primum ergo** Argumentorum negatur cōsequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem: in communicante tamen perficit ipsam perfectionem secunda qua res perfectio simpliciter dicitur: imo apud Dionysium supremum quod participant creature de deo est: q̄ communicatiue sunt. ¶Dicitur secundo q̄ etiam minor probationis est falsa: scilicet q̄ anima separata hoc solo careat scz communicatione sui: vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui esse: et hoc est primum et principale quod reddit imperfectionem animam separatam: ideo nanq̄ caret perfectionibus secundis: quia caret integritate specifica et non ecōuerso. ¶Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc q̄ causat: habet perfectionem secundam cuius priuatio imperfectio magna est: ⁊ in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solū desinit communicare se ⁊ vires suas: sed est in statu rali in quo impedit a sui et virium suarum communicatione. ⁊ hoc est signum imperfectionis non modice. et est ea quam diximus scilicet separatio a completo esse quidditative sue speciei: vt expresse habetur a san. Tho. in questione de spiritualibus creatur. secunda ad quintum. ¶Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: quod cum esse sit dupler. quiditatiuum ⁊ existentie actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo vero habet illud integraliter: ⁊ secundum tale esse homo est perfectio in essendo. Quo ad esse autem existentie potest dici homo perfectio: quo ad modum habendi hunc scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectio: dici potest: inquantum scilicet tale esse est sibi ⁊ non homini proprium (modo supra declarato) vnde se habent in hoc homo et anima sicut excedens et excessum. ¶Ad tertium negatur consequentia de esse actualis existentie loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: iam enim dictum est partes ⁊ totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentie: sed hoc nostro fauet proposito. ¶Ad quartum dicitur sicut ante: quod si in antecedente fit sermo de esse essentie: verum assumitur in prima eius parte: sed non in secunda: liquet enim ex supradictis: q̄ esse specificum completum anime corumpitur. ¶Si autem sit sermo de esse existentie, potest dupliciter intelligi. Primo quod esse actualis existentie hominis desinat simpliciter. ⁊ sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi quod esse hominis in morte, desinat esse hominis idest desinant informare hominem. et hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus: et non sic de ceterorum propagatione animalium. dicente Aristotele, (in secundo de generatione animalium, capitulo tertio.) quod intellectus tantum venit ex extrinseco. et ipse solus est diuinus: eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet: dicente eodem. 12. Metaphysice. textu Commenti. 17. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post: vt si est anima talis: non omnis forsan sed intellectus. ¶Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur quod cum esse actuale hominis dupliciter sumatur: scilicet secundum se seu simpliciter. Alio modo prout est huius. primo modo remanere non est impossibile corupto homine. secundo modo non est intelligibile quod remaneat. nullius ergo rei esse actuale manet vt eius est quando id cuius est non inuenit. potest tamen simpliciter inuenirī. ⁊ ratio est in proposito sepe iam dicta: quia id esse non est proprium homini sed anime. ideo oportet quod inueniatur semper quando est id cuius est proprium. ⁊ si desinat id cuius erat vt communicatum. ¶Ad sextum negatur antecedens. ¶Ad probationes vero alias factas sunt responsiones alias date. Relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentie: quod vnum omnino est esse anime intellectiue ⁊ hominis: quod scōm se indepe[illegible]s est a corpore: vtpote non causatum ab illo: quia

Ad primum.

Ad cōfirmationem.

Ad. 2.

Ad. 3.

Ad. 4.

Cap. 3.

T.c.17.

Ad. 5.

Ad. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca



nonest eductum de potentia materie:licet prout est huius scilicet hominis:non nisi in corpore inueniri possit. Caput vj.

Ex visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantijs: aliquid enim est sicut deus: cuius essentia est ipsum suum esse: et ideo inueniuntur aliqui philosophi dicentes q deus non habet essentiam: qua essentia eius non est aliud q̄ esse eius.

¶Hoc est principium capitulj sexti: quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia dei. In secunda de essentia intelligentiarum et anime. In tertia ostendit quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. We essentia ergo dei posituros duas conclusiones et excluſurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in deo significat ipsum esse eius: hanc conclusionem non aliter q̄ ex supradictis deducendo ponit. fuit nāq; supra probata et ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis q̄ esse actualis existentie diuinum est ipsa quidditas ei⁹: ita q̄ predicatur de deo sicut predicatum primi modi dicendi per se:ita q̄ ista:de⁹ est.est in primo modo perfectatis: quod de nullo alio a deo communis via fatetur: (dato etiam q̄ esse et essentia in creaturis teneatur esse idē realiter:z quia ipsum existere est essentia dei:) ideo a quibusdam Platonicis scilicet dicitur q̄ deus non habet essentiam quasi pura existentia sit.

Caſ. 5. ſ finc. et circa medij.

Dei nō est i genere.

¶Et ex hoc sequitur q̄ ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere oportet quod habeat quidditatem pter esse suum:cū quidditas aut natura generis aut speciei non distinguatur secundum rationem nature in illis quorum est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimode.

¶Hic ponitur secunda conclusio et negatiua: deus non est in genere: probatur in litera ex antedictis sic: omne quod est in genere habet quidditatem pter suum esse: deus non habet quidditatem pter suum esse: ergo deus non est in genere. Minor est conclusio precedens. Maior probatur sic: omnia que sunt in genere indistincta sunt in essentia generis vel speciei: distincta autem per diuersimode habere esse illius nature generice vel specifice: ergo esse nature generice vel specifice est pter naturam ipsam genericam vel specificam:et sic omne quod est in genere habet naturam pter suum esse. Antecedens huius consequentie est de se notum: homo enim et leo sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc quod diuersimode habent esse animatum: genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter sortes et Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se: quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile quod homo habeat idem esse in sorte z Platone:consequentia vero patet ex eo quod non videtur imaginabile quod id quo aliqua distinguuntur non sit pter id quo aliqua conueniunt. ¶Et nota quod ad intentum huius rationis sufficit quod esse sit pter essentiam: id est pter conceptum quidditatiuum:sic enim sufficit differre principium conuenientie a principio differentie: vt patet de genere et differentijs: quorum altero conueniunt:alteris differunt species:et quia in solo deo esse est de conceptu quidditatiuo:ideo solus deus extra genus ponitur. ¶Sed quoniam esse:ideo est pter conceptum quidditatiuum: quia est distinctum realiter ab essentia: et ideo est de conceptu quidditatiuo: quia est idem realiter essentie: ideo ex hac radice: scilicet quod esse et essentia sunt idem realiter in deo procedere dicitur quod deus non sit in genere. ¶Nec te moueat q̄ ratio ista dicredi videtur ab esse actualis existentie ad esse quidditatiuum. quandoquidem in minore est sermo de esse actualis existentie: et postmodum in probatione maioris: quam oportet de eodem esse loqui: transitur ad esse quidditatiuum cum dicitur species conueniunt in genere et differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specifice accepto: homo namq; et bos conueniunt in animali: et distinguuntur differentijs specificis quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc inquam non oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capitulo) differentie naturam generica non diuersificant nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentie:et ideo mira subtilitate sanctus Tho. digressus non est primam rationem distinctionis nature generice in inferioribus attendens: hoc autem (infra) melius intelligetur cum communissima singula assignabitur:vnde sumantur genus et differentia.

In hoc eo. cap.

**Ad euidentiam** huius quod hic supponitur: scilicet q̄ in deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idē essentie: nota tres propositiones. Prima est quidditas que est sua existentia actualis non est ad aliquod genus determinata: hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, cap. xxv. scilicet omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadē sue actuali existentie est essentialiter designabilis per differentiā a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem sue actuali existentie est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias: rationalem: scilicet z irrationalē: et ab eis mendicat esse in actu cum impossibile sit esse animal in actuali existentia nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias: per quas existentiam actualem sortitur: non esset potest inueniri color nisi albus vel niger &c. minor autem intelligentibus terminos patet esse quomodo nanq; existētia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter: cum esse in actu nihil aliud sit q̄ habere existentiam actualem: sequetur q̄ existentia actualis habebit existentiam actualē formaliter per aliquid aliud a se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiā actualem: hoc autem non videtur intelligibile. ergo &c.

Quo ſ̄ ſimo con tra Gē tiles. c. 27.

Ide ſ̄ ſimo con tra Gē tiles. c. 27.

Ad euidentiam huius quod hic supponitur: scilicet q̄ in deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idē essentie: nota tres propositiones. Prima est quidditas que est sua existentia actualis non est ad aliquod genus determinata: hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, cap. xxv. scilicet omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadē sue actuali existentie est essentialiter designabilis per differentiā a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem sue actuali existentie est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias: rationalem: scilicet z irrationalē: et ab eis mendicat esse in actu cum impossibile sit esse animal in actuali existentia nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias: per quas existentiam actualem sortitur: non esset potest inueniri color nisi albus vel niger &c. minor autem intelligentibus terminos patet esse quomodo nanq; existētia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter: cum esse in actu nihil aliud sit q̄ habere existentiam actualem: sequetur q̄ existentia actualis habebit existentiam actualē formaliter per aliquid aliud a se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiā actualem: hoc autem non videtur intelligibile. ergo &c.

Quo ſ̄ ſimo con tra Gē tiles. c. 27.

**Secunda propositio** est ista: existentia actualis ad nullum genus determinata: est purum esse: ista patet ex similibus: si nanq; animal nō sit determinatum ad aliquam speciem: purum animal erit: et albedo si non sit coartata in aliq̄ subiecto: pura albedo erit: ita z esse ad nullius nature predicamentalis capacitatem determinatum: purū esse necesse est: et sī abstractio huiusmodi est per op⁹ intellectus: etiam puritas ipsa est ſm rationē. Si autem fuerit ſm rem: z puritas ipsa est ſm rem: vt de se patet.

**Tertia propositio** est ista: esse est de cōceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtrancq; exponētem: z quo ad primam quidem: quia non est intelligibile q̄ de puro esse nō predicetur quidditatiue ipsum esse. Si ens de eo aliquid predicari potest quidditatiue: illud oportet esse ipsum esse: cū purum esse ponatur. Et aliter cetera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet q̄ cum esse non habeant in sua puritate sed suis quidditatibus coaptatum possunt ſm suas quidditates ablq; esse z non esse diffiniri. Ex his deducit intentū sic: nō existētia est de cōceptu quditatis rei: quia res illa est purum esse: ideo autē res illa est purū esse: quia nō est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa nō est ad genus limitata: quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimū: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem sibi existentie. ¶Et quoniam si affirmatio est precise causa affirmationis: negatio est causa negationis ex hoc q̄ res creata non est eadem sue existentie: esse non est de eius cōceptu quidditatiuo. Unde cum deus gloriosus sit suum esse ipse nihil est aliud q̄ ipsum esse ſm rem separatum a naturis p̄dicamentalibus in sua puritate subsistens.

Ad euidentiam huius quod hic supponitur: scilicet q̄ in deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idē essentie: nota tres propositiones. Prima est quidditas que est sua existentia actualis non est ad aliquod genus determinata: hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, cap. xxv. scilicet omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadē sue actuali existentie est essentialiter designabilis per differentiā a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem sue actuali existentie est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias: rationalem: scilicet z irrationalē: et ab eis mendicat esse in actu cum impossibile sit esse animal in actuali existentia nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias: per quas existentiam actualem sortitur: non esset potest inueniri color nisi albus vel niger &c. minor autem intelligentibus terminos patet esse quomodo nanq; existētia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter: cum esse in actu nihil aliud sit q̄ habere existentiam actualem: sequetur q̄ existentia actualis habebit existentiam actualē formaliter per aliquid aliud a se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiā actualem: hoc autem non videtur intelligibile. ergo &c.

Quo ſ̄ ſimo con tra Gē tiles. c. 27.

Ide ſ̄ ſimo con tra Gē tiles. c. 27.

**Tertia propositio** est ista: esse est de cōceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtrancq; exponētem: z quo ad primam quidem: quia non est intelligibile q̄ de puro esse nō predicetur quidditatiue ipsum esse. Si ens de eo aliquid predicari potest quidditatiue: illud oportet esse ipsum esse: cū purum esse ponatur. Et aliter cetera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet q̄ cum esse non habeant in sua puritate sed suis quidditatibus coaptatum possunt ſm suas quidditates ablq; esse z non esse diffiniri. Ex his deducit intentū sic: nō existētia est de cōceptu quditatis rei: quia res illa est purum esse: ideo autē res illa est purū esse: quia nō est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa nō est ad genus limitata: quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimū: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem sibi existentie. ¶Et quoniam si affirmatio est precise causa affirmationis: negatio est causa negationis ex hoc q̄ res creata non est eadem sue existentie: esse non est de eius cōceptu quidditatiuo. Unde cum deus gloriosus sit suum esse ipse nihil est aliud q̄ ipsum esse ſm rem separatum a naturis p̄dicamentalibus in sua puritate subsistens.

Gen. c. xxv.

¶Nec oportet si dicimus quod deus est esse tantum vt in errorem eorum incidamus qui deum dixerunt esse illud esse vniuersale quo quelibet res formaliter est. Hoc enim esse quod deus est huius conditionis est vt nulla sibi additio fieri possit. Unde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento none propositionis libri de causis dicitur quod indiuiduatio prime cause que est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo non includit aliquam additionem: ita nec includit in intellectu suo aliquam precisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse in quo super esse aliquid adderetur.



¶Hoc excluditur primus quorumdam error: talis: scilicet deus est commune esse omnium. Imaginati sunt isti q̄ cum omnia conueniant in hoc quod habent esse ipsum esse omnium: quo res formaliter sint in communi, seu in vniuersali sit ipse deus gloriosus: mori sunt autem tali ratione: esse nulla additione specificatum est esse commune: deus est esse nulla additione specificatum: ergo deus est esse commune. Sed peccat ratio ista propter multiplicem maioris intellectum: dupliciter enim intelligi potest esse a nulla additione specificari. Uno modo secundum rem extra animam subsistendo. Alio modo secundum intellectus cogitationem tantum: primo modo maior est falsa: minor autem vera: secundo modo maior est vera: minor autem falsa: esse namq; commune per intellectum in sua abstractione acceptum: nullam contradictionem includit: secundum vero q̄ est extra intellectum sine contractione non inuenitur: omne namq; esse est contractum ad substantiam vel accidens: esse autem quod est quidditas diuina: est purum absq; omni additione secūdum rem z ex ipsa sua puritate: secundum rem est disiunctum ab aliorum esse z hoc: z nullo modo commune sicut albedo separata ex hoc ipso q̄ esset pura albedo: esset distincta albedo ab alijs albedinibus cum substantijs mixtis et non esset albedo in communi. ¶Peccat secundo maior illa: quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Uno modo actu tantum. Illo modo actu et potentia: primo modo maior est vera: minor vero falsa: secundo modo maior est falsa: minor autem vera. Esse namq; in communi: licet nulla sit additione contractum est tamen cōtrahibile: aliter nulla res haberet esse: que aliquid addit supra ipsum esse: z sic homo nō haberet esse: cum vltima esse habeat humanitatem quantitatem &c. vnde esse commune actu tantum specificatione caret: esse vero diuinum nullam specificationem habet actu: nec aliquam habere potest: et ideo actu et potentia additione caret. Et hec est solutio quam in litera sanc. Tho. ponit sub alijs verbis dicens q̄ omne commune nec includit nec excludit additionē: id est non includit actu: potest tamen habere illam. Esse vero diuinum non solum non includit illam: imo excludit: id est non solum non includit actu: imo nec potentia: z sic excludit illam: quod enim impossibile est conuenire alicui excluditur omnino ab illo. De his diffuse habes in primo contra Gentiles cap. xxvij.

Excluditur secundus error talis. scilicet deus non est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista. Id quod habet esse tantum est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere et intelligere: sed deus habet esse tantum. ergo deus est imperfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor vero ex dictis deducitur sic. quod est purum esse non est admixtum alijs: puta viuere et intelligere. aliter esset purum et non purum. deus est purum esse. ergo non est admixtus alijs, scilicet viuere et intelligere. et consequenter deus nō habet nisi esse: quod erat probandum. Defectus huius rationis in litera non explicatur: sed infra, imo contra Gentiles capitulo. 29. vbi declaratur quod ex hac propositione: deus est purum esse subsistens, sequitur deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea notanter in textu dicitur. (imo habet omnes perfectiones &c.) ac si dicat quod ex hoc non sequitur deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis: id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse: nulla perfectione seu nobilitate essendi caret: sed esse purum subsistens est id cui conuenit esse secundum totam virtutem seu potestatem ipsius esse: ergo esse purum subsistens nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo quod omnis perfectio cuiuscunq; generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectio hominis dici potest nisi ex homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur: omnem perfectionem patet habere, et sic repugnat quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam et aliqua perfectione essendi careat. Minor vero exemplariter notificatur: sicut enim si albedo separata inueniretur: nihil ei de virtute albedinis deesse posset. (Ut enim supradictum est.) Ratio quare albedini huic non est tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est: quia coaptata est receptiuo quod secundum totum posse eius non recipit eam. ita esse ipsum si receptum est in alio: coartatum est ad naturę illius recipientis limites (substantiam, scilicet vel accidens) et consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si vero purum et non receptum in aliqua sit natura: illimitatum et infinitum simpliciter est: et omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter prehabet. ¶Cum autem audis quod albedo si separata sit, omnem perfectionem possibilem sue speciei habet. non intelligas (vt veritatis emuli obijciunt) quod negatio: scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem: sed sicut receptio albedinis est conditio ad sui requisita imperfectionem: ita negatio receptionis est conditio sue illimitate perfectionis comes. Unde efficax argumentum ex receptione z separatione eius sumitur tanq̄ a cōditionibus necessarijs z inseparabilibus. ¶Et qm̄ habere perfectiones omnium generum potest intelligi dupliciter. Uno modo in seipsis. Alio modo in aliquo superiorum ordinis: ideo ad declarādum quomodo ipse deus qui est ipsum esse essentialiter: habeat oēs perfectiones: dicit q̄ deus nō habet oēs pfectiones in seipsis: distinctas abinuicem in propijs naturis: sicut nō habet sapientiā: iustitiā: prudentiam &c. Sic esset in deo oporteret esse maximā cōpositionem, sed habet eas indistincte vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinū equalet oibus pfectiōibus oim generū z excedit singulas z oēs simul: vtpote res supiorus z inaccessibilis ordinis. Cuius exēplum in luce solis habes: vna sola sol potest q̄cquid possunt oia inferiora per tot varias qualitates, ꝓterea a philosopho z Com. (quinto meta. capitulo de pfecto) dicit q̄ deus solus est ens simpliciter perfectū vniuersitatem perfectionum in se habens. ¶Queritur,

Uide ſ̄ t. 2. c. 28

de diſtinctiōe q̄ſitio= num at tributa lium in diuinis

**Hic queritur** An perfectiones existētes in ipso deo sint aliquo modo distincte ablq; omni opere intellectus. ¶In hac questione quinq; agenda sunt. primo declarabitur titulus questionis. secundo recitabitur opinio Sco. cum fundamentis. tertio declarabitur opinio sancti Tho. quarto impugnabitur opinio Sco. quinto respondebitur argumentis in oppositum.

**Quo ad primum** Scito primo perfectionem esse duplicem: quedaz est perfectio simpliciter z quedam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa que in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione vt sapientia bonitas et similia. Perfectio vero in hoc vel illo est que in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam vt humanitas equinitas z his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionem in conceptu communi sibi z alijs aut materiali non derogat sue perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in sui generis conceptu pura habitu seu qualitate imperfectionem dicat (potentialitatem scilicet) aut dependentiam &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit: non prohibetur quin pfectio simpliciter sit. Dixi (dicit perfectionem) propter relationem que in suo proprio ac formali conceptu cum nulla imperfectione nullam perfectionē sonat. ¶Scito secundo q̄ perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Uno modo formaliter. Alio modo virtualiter. esse formaliter in aliquo est esse in eo: vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas albedo quantitas z alia huiusmodi in homine sunt. Esse autez in aliquo virtualiter est esse in eo vt effectus est in sua causa effectiua quemadmodum calor est in sole. Potentia autem comprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc: quod ea que primo modo sunt intrinsece denominant suppositum tale. Ea autem secundo modo insunt non denominant suppositū tale: vt

ſ̄ perfectiſſim pliciter q̄d ſit,

Universidad de Deusto
Biblioteca



patet in sole q̄ luce dicitur lucidus: caloꝛe autem non dicitur calidus. ¶ Amplius perfectiones esse in aliquo formaliter contingit dupliciter. Uno modo in suis ꝓpriis naturis distinctas ꝛ limitatas: sicut in homine est esse intelligere et velle ꝛc. Alio modo cōtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas et illimitatas: sicut in solis luce sunt virtus calefactiua ꝛ desiccatiua ꝛ alia huiusmodi. ¶ Hec parum distant isti duo modi inter se. Longe namq; excellentius est esse in aliquo secundo modo (vt in exemplo dato apparet.) Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentioꝛi modo sint in deo q̄m in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantum (eis enim non denominatur talis.) Perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter et non in propriis naturis limitate: sed vt in re superioris ordinis realiter indistincte et illimitate. Ideo vertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in deo cum reali identitate sint aliquo modo absq; omni opere intellect⁹ distincte. hec de primo.

In quo stat difficultas.

Sco. i. d. 8. q. 3. & totū.

**Quo ad** secundum Sco. in primo sen. dist. viij. q. iij. opinatur perfectiones has esse distinctas precisso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem (ex natura rei) que innascitur ex ipsarū rerum natura: ita q̄ absq; omni intellectus operatione est. Formalem vero addit: q̄ nō tamen distinctio ex natura rei est formalis: sed ea tm̄ que ex quidditatibus seu rationib⁹ formalibus fit. Probat aūt intentum suū multis rationibus quarum eas adducēdas censui, que ex puris naturalibus procedunt: quoniam theologiā nunc tradere non intendimus ꝛc. ¶ Arguit ergo primo sic: sapiētia et bonitas absolute distinguūtur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita et bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: antecedēs est euidens. Consequentia aūt probat: quia infinitas non variat rōnē formalē eius cui addit. In quocūq; eēt gradu perfectionis siue latitudinis intelligatur perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalē vt patet in omnibus. Si igitur sapientie ꝛ sapientie infinite est eadem ratio formalis: et ratio formalis sapientie distinguitur ex natura rei a ratione formali bonitatis necessario sequitur q̄ ratio formalis sapiētie infinite nō includat ex natura rei rationem formalem bonitatis. ¶ Preterea distinctio precedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio nature et intellectus precedit intellectionem, que est primum distinctiuum fm rationem: ergo ꝛc. probatur minor: quia si nulla distinctio eomm precederet: non magis distinguerentur intellectione vt intellectio est q̄m ea vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione vt est omnino indistincta a natura distinguitur etiam natura. ¶ Preterea: illa que formaliter distincta intelligunt intellectu intuitivo: ergo habent distinctionē vt existentem: sed perfectiones diuine intelliguntur formaliter distincte ab ipso deo intellectu intuitivo: ergo habent distinctionē vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oportet enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia vt existentem: quod est absurdū: igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum ꝛ abstractiuum. Minor vero est clara de se. ¶ Preterea: de⁹ intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas ꝛ bonitas distinguūtur ante omnē actum intellectus: tenet consequentia: quia distinctio obiectorum precedit distinctionem actuum sicut causa effectum. ¶ Preterea: bonitas et veritas in deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonima: consequens est contra te: consequentia autem probatur: quia bonitas et veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea. ¶ Preterea: inter perfectiones diuinas est ordo demonstrationis: quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter predicationes formales et non formales. Dicitur enim q̄ sapientia non predicatur formaliter de bonitate: est et equalitas secundum Augustinum. xv. de trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Ut quid enim doctores implent tot quinternos si omnia sunt idem formaliter. Preterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita q̄ deus intellectu intelligit et non vult: voluntate autem vult et non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. ¶ Preterea: ad complementum doctrine distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem ꝛc. aliationum diuinarum: igitur est ex natura rei: et non ex intellec⁹ operatione ꝛc. hec de secundo.

Scōa

Tertia

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Cap. 3.

Septima.

Octaua.

**Quo ad** tertium pretermissa trinitate personarum: declarande sunt tres propositiones: in quibus consistit sententia sanc. Tho. ꝛ veritatis. ¶ Prima est. In deo secundum se nulla est distinctio actualiter. ¶ Secunda est. In deo secūdum se est distinctio rōnis virtualiter seu fundamētaliter. ¶ Tertia est. In deo vt terminat actum intellectus nostri est distinctio rationis actualiter. ¶ Ad euidentiam prime propositionis sciendum est q̄ aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis: et aliud est iudicium de rationibus formalibus earūdē in re aliqua superioris ordinis formaliter existētib⁹. Res enim in propriis naturis ideo seclusio omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo aūt ratio formalis vnius non est alterius: quia quelibet earum ita est ipsa q̄ non altera: verbi gratia. Ideo virtus calefactiua et virtus desiccatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium q̄ non desiccandi et econuerso. Res autem adunate in aliquo superioris ordinis: sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formali formaliter adunatur: sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careāt: cum desit ibi talis distinctionis radix id dicta (limitatio: scilicet illa qua quelibet earum ita est ipsa q̄ non altera) neutra namq; earum cum sunt taliter vnite: est magis ipsa q̄m alia. Verbi gratia. prosequendo exemplum datum: virtus calefactiua et desiccatiua in luce solis formaliter inuente sicut in vna lucis natura adunatur: ita in lucis ratione formali indistincte formaliter sunt: ita q̄ assignata completa solaris lucis diffinitione: non sit opus vltra eartum querere diffinitiones. Cōpleta enim diffinitione solaris lucis. eam in sua celsitudine qua inferiora indistincte in seipsa preaccipit cum declaret ꝓpter adequationem que debet esse inter diffinitionem et rem diffinitam virtutem eius calefactiuam et desiccatiuam manifestat quādoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, q̄m sit lux et virtus desiccatiua et econuerso. ¶ Cum autem secundum Dionysium quinto capitulo de diuinis nominibus: perfectiones simpliciter sint in deo nō ad propias naturas definite: sed ad ipsā esse illimitationem eleuate: consequens est: vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur: ita in illius simplicissima ratione formali indistincte formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia q̄m bonitas et veritas et ipsum esse diuinum et econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse q̄m sapientiam et bonitatem. (Si enim adequata diffinitio illius rei simplicissime que deus est daretur in illa vnica ratione formali: quicquid est deus includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adequaret: vnde et ipse deus gloriosus: qui seipsum per modum sui intelligit: vnicam tantum rationem formalem format: (verbum scilicet.) ¶ Potes ergo super hec arguere sic: quecumq; formaliter adunantur in vnica et adequata ratione formali ipsius dei non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuine seclusio omni opere intellectus adunantur in vnica et adequata ratione formali ipsius: ergo ꝛc. probatur minor: quia non magis adunantur virtutes qualitarum inferiorū in luce solari q̄m perfectiones simpliciter in deo: sed ille adunantur formaliter vt ex se patet: ergo ꝛc. probatur maior: quia aliter diffinitio non adequaretur diffinito. ¶ Secundo principaliter pro prima propositione arguitur sic. Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei: ꝛ inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. maior habetur ex. x. metaphysice. text. commen. xviij. minor probatur inductione: q̄ enim ibi non sit oppositio contradictoria neq; priuatiua formaliter: ex eo patet q̄ vtriusq; oppositionis alterum membrum est formaliter negatio quam ponere in deo formaliter nefas est. Nec sufficit q̄ sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit act. inter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actu. per: vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non. oppositio inter eas cōtrarie patet ex eo q̄ alterum contrar. um semper est defectuum. x. metaphysice text. commen. xvj. Quod vero non sit oppositio relatiua inter illas manifestū est. ¶ Nec obstat q̄ ex hoc sequi videtur q̄ in deo non sint multe perfectiones: sed vna tantum puta deitas: veritatem esse q̄ deus ipse nō est nisi vna perfectio illimitata: omnino poterabēs in se multiplicatas ꝛ multiplicabiles in alijs effectionibus omnes. ¶ Ad euidentiā tam secunde q̄m tertie propositionis nota q̄ (vt in qu. 3 questione supra diximus) sicut res illa simplicissima quam deum dicimus est id cui assimilantur omnes perfectiones

Scōa ratio.

t.c. 24.

Ter. 16

Cap. 1. q. 2. con clusio prima.



ctiones simpliciter in propriis naturis existētes: ita est id cui assimilantur oēs conceptus formales earū cū nihil aliud sint q̄m ipse perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem q̄ de⁹ terminat cōceptiones has vt obiectum tuetis intellectum: necesse est deū ipm omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis fm earū numerum: sicq; distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter (obiectiue tamen) ꝛ propter pluralitatem conceptuum formaliū: quibus obijcitur: ꝛ propter pluralitatem relationum rationis: quibus refertur seu referri intelligitur ad perfectiones predictas: nam in esse naturali q̄m in esse intentionali. Ex eo autem q̄ in deo seclusio omni opere intellectus est: vnde causare et terminare possit conceptus predictos: dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter seu fundamentaliter. Habet autem hec deus ipse ex summa ꝛ illimitata sui pfectione: cuius sicut nulla creatura est capax in esse naturali: ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicumq; enim intellectus creatus (etiam videns deum per essentiam) impotens est ad fomandum conceptū vnum diuine adequatum perfectioni. Unde pro secunda propositione argue sic. Omne habens in se vnde causare et terminare ac verificare obiectaliter possit distinctas rationes seu conceptiones formales habet in se distinctionem rōnis virtualiter seclusio omni opere intellectus: deus gloriosus est hmōi: ergo. ¶ Pro tertia vero ꝓpōne argue sic. Se terminās plures ꝛcepi⁹ formales. hz in se actualē distinctionē rōnis: de⁹ est hmōi: ergo ꝛc. Hec de tertio.

**Quo ad** quartum arguitur cōtra Scotum tripliciter. ¶ Et primo sic. Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuine non distinguuntur formaliter ex natura rei. consequentia tenet: et antecedēs probatur sic. Distinctio per intrinseca est maior illa que fit per ea que sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maxime intima rei. distinctio autem realis per ea que sunt extra intima rei: ergo ꝛc. minor patet ex Sco. in primo senten. dist. secunda dicente q̄ distinctio formalis ex natura rei fit per predicata primi modi que insunt rei in primo signo: distinctio autem realis fit per ea que insunt posl. Maior probatur. distinctio per aliqua liter intima est aliqualiter distinctio. distinctio per magis intima est maior distinctio. ergo distinctio per maxime intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter ꝛ magis ad magis: maximum necessario sequitur ad maximum ꝛc. ¶ Secundo arguitur sic: perfectiones diuine abstractione precisissima: sunt formaliter infinite: ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedēs est Sco. in primo sen. dist. viij. q. iij. in responsione ad argumentum principale: cōsequentia probat supponēdo fm duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens: scilicet de infinitate infra propriam rationem: ꝛ de infinitate infra entis latitudinem: hic sic, aut intelligis illud antecedēs verificari de infinitate prima: et hoc non: quia nullum primo includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina: puta sapientia: est prior infinitate illa: quia modus eius intrinsecus est ꝛc. Aut intelligitur de secunda infinitate: et tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina precise ꝛ formaliter sumpta est ira infinita: q̄ ad nullam entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata: oportet q̄ infra sue rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat: ꝛ q̄ nullam a ratione sua perfectionem formaliter excludat: ꝛ consequenter q̄ a nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim q̄ ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod est oppositum antecedentis sic intellecti. ponitur enim talem et tantam entis perfectionem formaliter importare: ita q̄ non omnem. Verbi gratia. ponitur q̄ sapiētia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit: quam ens sapiētia addit: ita q̄ non eam quam iustitia sua bonitas enti addit ꝛc. ¶ Tertio sic. perfectiones diuine distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo inter eas est relatio ꝛ. tenet consequentia: quia distinctio illa cum sit relatio existēs in rerum natura necesse est q̄ sit realis: sicut et quodlibet aliud ex. ens in rerum natura reale est. consequens autem est contra Alicen. dicentem q̄ eiusdē ad seipsum non est relatio realis.

Tertio

**Quo ad** quintum pro responsione ad primum et destructionem Scoti fundamenti nota q̄ aliquid esse infinitum cōtingit dupliciter. Uno modo fm propriam rationem. Alio modo secundum q̄ ens seu simpliciter. Illud est infinitum fm propriam rationem, quod nullis sue propriet. addimis claudi tur terminis: licet sit ad talem entis gradum definitum: q̄ non omnem essendi perfectionem habeat. Illud vero est infinitum: secūdum q̄ ens seu simpliciter quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur: sed omnem habet perfectionem essendi. Exēplum in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita: esset secundum quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset fm esse infinita: esset namq; ens finitum et limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis Albedo si esset infinita intensiue esset infinita secūdum propriam rationem. esset enim infinita albedo: non tamē esset infinitum ens: quia ad speciem esset definita. ¶ Non parui aūt refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas cum attendatur penes ea que infra rei illius latitudinem sunt: rationē rei formalem in ea qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas qua attenditur penes ea ad que totius entis latitudo se extendit: rem et eius rationem formalē illimitat et eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: et non magis sit ipsa. q̄m quecūq; alia perfectio simpliciter: ac per hoc distinctionem et formalem limitationem qua ab alijs formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur, eam comitari non sinit. ¶ Ad propositum ergo descendendo dico q̄ licet sapientie et sapientie infinite prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientie infinite secunda infinitate est longe altioꝛ ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnem perfectionem simpliciter, et sic cum in deo sint perfectiones omnes infinite secunda infinitate: oportet omnia vnam esse simplicem rationem formalem. ¶ Ad argumentum sub quacumq; forma fiat: ꝛ fide datur: attendendo equiuocationem infinitatis: quoniam vt dictum est: infinitas prima est illa que non variat rationem formalem: ꝛ que attenditur penes gradus perfectionales propis latitudinis rerum. autem secūda. Unde si perfectiones diuine non essent infinite nisi prima infinitate argumentum cōcluderet: quia autem habent secundam ante omnem actum intellectus: ideo nihil concludit. ¶ Nec obstat q̄ forte infinitas prima cuiuscumq; perfectionis simpliciter inferat secūdam. Sufficit enim q̄ ratione distinguant: vt aliquid secunda fiat q̄ non prima. ¶ Similiter non obstat. si quis perfectiones communissimas puta esse bonitatem ꝛ similes ꝛc. vtrāq; infinitate habere negaret: nesciens in eis imaginari primā: ꝓpterea q̄ propria latitudine careāt. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniā si vtranq; infinitatem habent (q̄m alibi discutiendū est) distinctione supradicta opus est. Si autem forsan tantū absq; distinctione aliqua negādum est esse et esse infinitum habere omnino eandem rationem formalē: et sic ruit totū scoticum edificium. ¶ Ad scōm loquēdo de distinctione actuali quacūq; negatur minor. Et ad eius ꝓbationē dicit negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc q̄ aliqua distinguantur intellectione vt intellectio est: ꝛ non natura: distinctio rationis fundamentaliter inter naturā ꝛ intellectionem. Unde quando dicitur. Quecūd distinguitur intellectione: vt omnino indistincta est a natura: distinguitur etiā natura distingue (vt indistincta) actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum. Secūdo modo verum: sed tunc negato minore minor sumendā. (sed intellectio et natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus: habent enim distinctionē rōnis fundamentalē (vt declarauimus.) ¶ Ad tertium negatur minor. licet enim deus intuetur perfectiones suas ab eterno distincte, non tñ ab eterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actū intellectus diuine non sit a philosophia alienū. ¶ Ad quartum negatur consequentia. Sufficit enim q̄ obiecta intellectus et voluntatis predistinguantur fundamentaliter nec est opꝰ distinctione actuali pro tunc: sicut nec intellectus ꝛ voluntas dei pro tunc distinguuntur nisi fundamentali distinctione rationis. ¶ Ad quintum negatur consequentia: Synonymitas enim cū sit passio nominum: non attenditur penes identitatē rationis formalis rei fm se: sed penes identitatē conceptus formalis seu mentalis: voces enim sunt note earum que sunt in anima passionū. vnde cum veritas et bonitas dei habeant diuersos conceptus in nobis, non sunt synonyma. ¶ Ad probationem ergo dicitur q̄ licet significent eandem rem formaliter fm se: solum illā vt rem significatam: tamen significant etiam distincte cōceptus mentales vt rationes significādi, ꝛ hoc destruit synonymitatem (vt dictum est.) ¶ Ad sextum dicitur q̄ ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nri. Loquimur enim vt concepimus. Formamus autem .ctos conceptus: quoꝝ vnus ex alio cauſatur et de

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad qrtum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Universidad de Deusto
Biblioteca



alio non predicatur:z habet aliquam habitudinem quã alius non habet. Et ideo demonstrationes predicationesq; formales z idẽticas facimus. Negamusq; de deo sub vno cõceptu: qõ affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo vt possunt excelsa dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem: omne qõ in deo est formaliter cõplectentem: nõ nisi particularibus cõceptibus inspicere: tradereq; potẽtes: z non propter distinctionẽ que ibi sit ex natura rei. Equalitas autẽ inter perfectiões diuinas ante oẽm actum intellectus nõ est nisi fundamẽtalis nõ excessus inter se qui inter eas virtualiter tm̃ distinctas saluaf. ¶ Ad septimum dr̃: q; q; ante oẽm actũ intellectus non inuenif cõtradictio formaliter: sed fundamẽtaliter tm̃: q; alter ũ contradictoriũ est formaliter negatio que non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit protunc inueniri distinctionẽ rõnis fundamentaliter: qõ cõcedimus: nec aliud exigif. vt patet de se. ¶ Ad vltimum dicif q; emanatiões diuine distinguunf z realiter z formaliter. z ly distinctiões formalis earũ fundamentũ sit distinctio intellectus et volũtatis: non tm̃ distinctionis realis earum. nõ enim ideo processiones diuine distinguunf realiter: q; altera est ab intellectu: altera a voluntate: sed q; habent realem oppositionẽ relatiuã (vt Boetius tradit.) Falsum ergo assumit q; f. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam aũt distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectũ z voluntatẽ: sicut et ipse processiones diuine non distinguunf formaliter ex natura rei: secluſa distinctiõe realis: sed distinctione rõnis virtualiter tm̃ ante omne opus intellectus: ita q; absq; reali oppositione relatiua nõ magis distinguunf ex natura rei q; intellectus z voluntas. ¶ Potest aũt breuius ad hoc z similia argumẽta dicif q; in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter sed virtualiter idest eminenter contenta hoc modo: q; quodlibet diuinum propria exequitur: ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit z non vult: z voluntas ita vult z non intelligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum z voluntatem. z sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminẽtem vnitatem formalem formaliter: z sufficit ad oĩa saluãda que per distinctionem formalem formaliter saluanda inducuntur: q; illi eminenter equivalet.

Ad septimũ.

Ad octauũ.

De trinitate. cã. 12.

Alia solutio breuis e optima.

¶ Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus: in quibus est aliud esse quam essentia ipsorum: quamuis essentia sit fine materia: vnde esse earum non est absolutum sed receptum: z ideo limitatum et finitum ad capacitatem nature recipientis. sed natura vel quiditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: z ideo dicitur in libro de causis q; intelligentie sunt finite superius: z infinite inferius. Sunt enim finite quantum ad esse suum quod a superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius: q; earum forme non limitantur ad capacitatem alicuius materie recipientis eas: z in talibus substantijs non inuenitur multitudo individuorum in vna specie, vt dictum est: nisi in anima humana propter corpus cui vnitur.

Jn.c.5.

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentijs substantiarũ intellectualium creatarum que in secundo ordine collocanf, quatuor propositiones colligit. ¶ Prima est. in substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. ¶ Secunda. in eis nõ inuenitur materia. ¶ Tertia. esse earũ est finitum. essentia aũt infinita. ¶ Quarta. nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vlima: anima. f. humana. Prima z secũda (tanq̃ declaratis omissis) tertiam explanat ratione z autoritate.

**Ad rationis** Autem cuidẽtiam est notandũ q; actus finitur per potentiam in qua recipitur z potentia finitur per actum quem recipit (omnimode tamen.) qõ enim est in potentia nõ est determinatũ: sz determinabile per actũ ad quẽ est in potentia. cum aũt ipsum receperit ab eo formaliter finit. Similiter actus fin essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: z cõsequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectũ. Cum potẽtia vero receptus est in hoc tam non remanet in eo amplitudo z indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo Duplex finitas z duplex infinitas. altera. f. ex parte

Actus finit potẽtiam: z cõsequenter

parte potentie. Sed infinitas ex parte potentie imperfectionem sonat: cum sit per carentiam actus potentie finientis. Infinitas aũt actus perfectionem maximam dicit: cuius sit per carentiam potentie actum finientis. In cuius signum dr̃ime fm rem non recepte in aliquo longe perfectiões sunt formẽ receptis vt patet. ¶ Cũ ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequens est q; sit finitum eo modo quo actus finitur per potentiam. vnde z contractum z limitarum est ad genus sui recipientis: nature. f. cuius est. ¶ Quia vero essentia earum non est recepta in aliquo cum sit forma non recepta in materia: cõsequens quoq; est q; sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatẽ alicuius materie ipsam recipientis sicut sunt forme rerum materialium. ¶ His prelibatis formetur ratio sic. Jd cuius esse est receptum: forma aũt irrecepta habet esse finitum: essentiam aũt infinitã: intelligentie sunt huiusmodi. ergo. Et nota q; in ratione hac fermo est semper tam de finitate qõ de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: z tali infinitate earũ essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potẽtie earum essentia finita inuenif: eo q; potẽtia in eis est terminata per actũ essendi. ¶ Confirmatur autem hoc autoritate libri de causis: vbi dicif q; intelligentie sunt finite superius z infinite inferius. q; esse earum qõ est supremum in eis est receptum. essentia vero qõ infimum est non est recepta: z q; essentia earum vt respicit id qõ est supra se formaliter: ipsum. scilicet actum essendi est finita recipiendo ipsum: vt autem respicit id qõ est infra se materiam. f. est infinita: vtpote non recepta in ipsa z c.

Probatur tertia positio.

L.c.31.

**Aduerte** Hoc ad multorum supradictorum intelligentiã: z vt euites errorem eorũ: qui horum fundamentum non intelligentes: dicũt q; esse ideo est infinitum simpliciter vt supra diximus: q; in nullo receptum est: cũ essentia tam substantiarum immaterialium qõ compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter: qõ est ridiculum. vnde ex irreceptione infinitatem arguere valde leue videtur. ¶ Scito igitur positionẽ hanc fundari super hac propositione. Omnis res fm suum ordinem receptibilis in alio: realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi (fm suum ordinem receptibilis in alio) propter composita z materiam que in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi (est infinita infinitate opposita z c.) q; sicut non quodlibet receptibile est in quodlibet: sed quilibet actus habet proprium receptiuum. vt habetur in scõo de anima. textu Commen. 24. z 26. ita non ex qualibet receptione sequitur quelibet finitas: sed determinata ex determinata z per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita. f. finitati: quam (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia. albedo cum sit receptibilis in subiecto si ponatur irrecepta erit infinita: non quacunq; infinitate: sed ea que opponitur finitati. quã in subiecto habet. Jn proposito ergo tam esse qõ forma fm suum ordinẽ receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio z alio receptiuo. receptiuum enim proprii ipsius esse: est quiditas seu suppositũ. forme vero est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio forme in materia a receptione esse in essentia (vt supra ostendimus) ita alterius rationis est finitas forme per materiam a finitate esse per essentiam: licet conueniant in hoc qõ vtraq; est per modum quo actus finitur per potentiam: z similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatem quam forma sortitur ex hoc quod est irrecepta in materia. z infinitatem quam esse sortitur ex hoc quod in quiditate nulla est receptum. Forma namq; ex hoc quod recepta in materia infra ipsam clauditur: amplitudinem suam qua ad hoc vel illud particulare est indefinita: amittit. z ideo ex hoc quod separata a materia est: non aliter est infinita nisi quia ad nullius materie capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autem quia ex hoc quod recipitur in aliqua quiditate ad illius genus z speciem coartatur: si irrecepta ponatur ad nullum genus definitum erit: z consequenter cuiuslibet generis terminos excrens simpliciter infinitum.

Cap.6. tri. 2. q. 5. 3. q. 9.

¶ Habes ergo dubij solutionem ex hoc quod non dicimus: nullum irreceptum infinitum: sed rem secundum suum ordinem receptibilem irrecepta. z ex hoc quod non dicimus omnem rem finitam ordinem receptibilem irrecepta esse eodem modo infinitum: sed diuersimode. ex primo enim patet quod substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. ex secundo vero q; essentia intelligentie que clauditur in ordine forme cum sit pura forma separata a materia. z non sit ipsum esse: ex sua irreceptione in materia est infinita. sed nõ simpliciter z c. z ex esse quidam quod

Tertia 24. et 26.

Probatur



ipsius esse ordine cõcipitur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

Primo poster. t.c.30. 2.3.q.9.

**Habes** Et hinc vides Scotistarum z Scoti (eorum iudicio) peccatum. deprehendas in primo sententiarũ distinc. ij. quest. ij. vbi ab eis imponitur sanc. Tho. ratio vltimo ibi inducta ad concludendam dei infinitatem: que est talis: forma finitur per materiam: ergo forma que non est nata esse in materia est infinita. Jam enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat: et q; infinitas dei altiores negat terminos secundũ sanctum Thomam. ¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatum. ¶ Primum est: q; ratio predicta ad concludẽdam infinitatem simpliciter assumpta a nobis dicitur: cum apud nos non concludat nisi infinitatem secundum quid. ¶ Secundum est: quod ratio predicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur quia forma prius natura est finita in se qõ finitatur per materiam: sicut illud (tertij physicorum) corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitum ad aliud corpus est infinitum. Manifeste enim patet error: quia cum dicitur forma finitur per materiam: ly per, denotat causam precisam finitatis secundum quid supradictẽ: non enim forma secundũ se est tali modo finita: cum secundum se sit indeterminata ad hanc vel illam materiam: et ideo bene sequitur: ergo forma que non est nata recipi in materia est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est precisa causa affirmationis: negatio erit causa negationis: non est autem talis processus tertij physicorum: quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter: et precise. ¶ Tertium est quod inficiari conatur aliud supradictum: scilicet q; essentia intelligentie est finita superius per suum esse. Contra. inquit esse est posterius essentia: et accidens eius apud vos: ergo essentia intelligẽtie in primo signo nature videtur infinita intensiue: z consequenter non finibilis per esse in secundo signo. ¶ Ad hoc siquidem dicitur quod licet esse sit posterius essentia ordine generationis et accidens eius: id est extra conceptum formalem: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter: per hoc q; est receptiua ipsius esse: et non est ipsum suum esse z c. sicut enim per hoc q; essentia est ipsum esse est infinita simpliciter: (vt patet in deo ex dictis) ita per hoc q; essentia nõ est suum esse non est infinita simpliciter iuxta maximã illam. si affirmatio est causa affirmationis z c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentie est fundamentaliter receptibilis ipsius esse: et ab hoc abstrahi non potest: licet non in omni priori habeat illud: sequitur q; sit simpliciter finita per suum esse. i. per hoc non est suum esse: sed illo actuabilis vel actuata est z c. Sic enim intelligitur cum dicitur q; essentia intelligẽtie finif per suum esse. ¶ Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquaf. Quo ad secundam vero: q; scilicet anima intellectiua que est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter eget magna consideratione. Jn textu autem assignatur pro causa huius vnio eius ad corpus. omnis enim forma sic vnita corpori: q; dat ei esse formaliter: necessario multiplicatur secundum multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberent idem esse numero: ab vna enim forma nõ prouenit nisi vnũ numero esse substantiale: et merito ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter cum non sit formalis oportet q; sit secundum quantitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima: si forma non esset rei quãte (vt intelligentie ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatem numeralem animarum est conclusio aũt falsa est: ergo altera premissarum, non maior, vt probatur: ergo minor que fuit quarta propositio, maior, pbatur ex eo q; remota causa remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporũ: remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarũ. Excluditur autem hic obiectio in litera declarando formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: scz cum dependentia a materia: z sine dependentia ab illa: et prime quidem destruuntur destructis corporibus, secunde vero remanent: eo q; non nisi occasionaliter eorum individuatio a corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

Differẽt inter se.

**Ad horum** Euidentiam nota primo q; idem est iudicium de esse et vnitate et multitudine rei quo ad dependẽtiam z independentiã: ita scilicet q; cuius esse a materia non dependet: nec eius vnitas nec multitudo a materia dependet. Cuius aũt esse a materia dependet, tam vnitas qõ pluralitas et etiã ab illa dependens est: vnũ enim z multa entis passiones sunt.

**Nota** Secundo q; forme sunt in triplici differentia. ¶ Quedam fiunt in materia z educuntur de potentia materie vt forme materiales. ¶ Quedam fiunt in materia sed non educuntur de potentia materie: vt anima intellectiua que vere de fotis. ¶ Quedam nec fiunt in materia nec educuntur de potentia materie vt forme separate a materia: intelligẽtie, scilicet. Nõ potest autem dari quartum genus earum qui educantur de potẽtia materie et non fiant in materia: quia implicat vt de se patet. ¶ Et ille quidem que nec educũtur de potentia materie: nec fiũt in ea omnino independentes et separate sunt a materia et immultiplicabiles numeraliter (vt supra probatum fuit.) ¶ Prime vero et secunde: quia conueniunt in hoc q; fiunt in materia: habent hoc commune q; oportet vtraq; esse coaptatas z proportionatas suis receptiuis materijs in quibus fiunt: ppius enim actus oportet in propijs fieri materijs: vt dicitur secundo de anima. textu xxiij. et xxv. Forma namq; leonis debet esse commensurata corpori leonino: ita quod non equino: z huius leonis forma oportet quod sit commensurata huic corpori leonino ita quod non illi z c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc quod vtraq; oportet simul multiplicari cum propijs corporibus. Quecumq; enim oportet esse inuicem coaptata et proportionata simul recipiunt multitudinem et vnitatem: vt patet in discurrendo in singulis: semper enim multiplicationem formarum in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illamet specie et econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materijs: vel diuerse materie sub vna forma: quorum vtrũq; est impossibile. ¶ Ex eo vero q; prime forme educuntur de potentia materie et non secunde differunt inter se in hoc q; prime habẽt esse dependens a materia sicut a causa materiali earum esse causante z sustentante. Secunde autem habent esse excedens totam materie capacitatem et independens ab ea: vtpote non causate ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundo: q; primarum tam vnitas qõ multitudo a materia dependens est sicut et esse: z ideo sicut destructis corporibus ipse destruũtur: ita vnitas z pluralitas earum. Secundarum vero tam vnitas qõ multitudo indepẽdens est a materia sicut z esse: z ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet ita vnitas z pluralitas. Et hoc est quod hic intendit sanc. Tho. dicens (diuiduationem animę. i. vnitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore: non autem ita q; educatur de potentia corporalis materiei: hoc est quod subdit (quia nõ acquirit illud nisi in corpore) z rationem addit (quia cum habeat esse absolutum. f. indepẽdẽs a corpore: corrupto corpore abiqõ illo remanere potest: z ideo Auicen. dicit indiuiduationem anime ex corpore in sui initio dependere: non autem in fine) quia scilicet non fit nisi in corpore, potest autem esse z de facto est post mortem sine corpore. Et sic soluta est obiectio facta: quia maior est falsa de secundo ordine formarũ qualis est aia humana. ¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum: q; corporum multiplicatio nõ est ppie causa: sed occasio z non nisi in fieri multitudinis animarũ: cessante autem causa in fieri non cessat effectus quo ad esse.

2.5.q.9. conuenit inter se. t.c. 24. et. 26.

**Hic circa** Individuationẽ anime intellectiue: per qõ scilicet individuetur. In hac questione facile da sunt tria. Primo recitabitur opinio Sco. Scõo declarabit opinio. s. Tho. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

De idiuiduatiõe anime intellectiue sco. 1. d. 3. q. 7. 1 c. q.

**Quo ad** Primum Sco. in secũdo sentẽ. distin. iij. quest. vltima z in quolib. q. ij. sequens positionem suã de hecceitate (qua propria hecceitate) individuationis tenet animam (sua propria hecceitate) indi-

Universidad de Deusto
Biblioteca



quolib. q.2. parū post princi. pium. Prima ratio. Scda ratio.

niduari. Arguit⁹ sic contra.s. Tho. eo primo quo aliquid est in actu extra cām ꝛ intellectū eo primo est hoc: sed aīa sicut ꝛ quelibet entitas precipue absoluta seipsa primo est in actu extra causas ꝛ intellectū. ergo anima seipsa primo est hec. Maior probat. q; vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo qō res seipsa primo recedit a non esse. ¶ Preterea ois distinctio formalis seu nō per materiam est specifica per te. ase intellectiue distinguuntur formaliter seu non per materiam. ergo distinguuntur specifice: conclusio est falsa. ergo altera premissa: non minor. q; anime intellectiue separate carent materia. ergo maior: que est fundamentum positionis tue. ¶ Quod si dicas q; anime habēt inclinatiões ad diuersa corpora: ꝛ per has distinguunt.

¶ Contra. Anima prius natura est terminus creationis: qui vt talis formaliter est hoc ꝙ vniatur materie. ergo prius natura anima est hec ꝙ vniatur materie: ergo anima individuatur: ꝛ nō per vnionem ad corpus: antecedēs probatur sic. prius est quod potest esse sine alio: ꝛ aliud non sine illo ex. 5. Metaphy. ter. Commē. 16. anima non solum sm essentiam: sed etiam sm existentiam potest esse sine vnione ad materiam: non autem absq; hoc sit terminus creationis ꝛ hic. ergo anima est prius natura terminus creationis ꝛ hec quam sit in materia. ¶ Si dicatur q; anima non est hec per actualem vnionem seu existentiam in materia: sed per aptitudinem essendi in illa. ¶ Contra. hoc nō euadit difficultatem: quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine: quia enim anima est hec: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc ꝛ illi repugnat ꝛc. vt arguatur sic. quod conuenit vni ꝛ repugnat alteri eiusdem speciei non conuenit per se huic sm id qō commune est istis: vel saltem preexigit eorum necessario distinctionem. sez huius ab illo: sed hec aptitudo conuenit huic anime ꝛ repugnat illi. ergo necessario preexigit distinctionem huius ab illa: igitur non individuantur aptitudinibus. ¶ Confirmatur. ratio aptitudinis formaliter loquendo non est ad se: nec est ratio entis in actu. ergo non potest esse individuatiuum principium anime. Antecedēs probat pro prima parte. q; si esset ad se posset intelligi non ad aliud vt ad terminū: qō est falsum. pro secūa parte quoꝫ probatur q; qō necessario exigit aliquid non existens ipsum est non existēs in actu: aptitudo aūt est ad terminum non existentem. ergo eius ratio non est ratio entis in actu. consequentia patet: q; distinctio relativa presupponit distinctionem absolutam: q; enim anima est hec: ideo habet hanc aptitudinem ꝛ non e contra. ꝛ q; hec anima est singularis sin gularitate actuali siue in actu non est hec aptitudine ad hoc corpus. Hec sunt que isti in hac re sentiunt.

T.c.16.

## Nos autem

Peripatetica fundamenta sequētes animam individuari commensuratiōe substantiali ad hoc corpus dicimus ꝛ hanc animam ꝛ illam distingui commensurationibus suis ad hoc ꝛ illud corpus: probationes autem huius (supra adducte fuerunt cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi a qtitate originari posse.) ¶ Commensufficiet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. ¶ Commensuratio dupliciter sumitur. Uno modo pro relatione commensurationis. Alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo commensuratio est res respectiua essentialiter: ꝛ in genere relationis. secundo modo est res absoluta: ꝛ de predicamento rei commensurate: est enim idem essentialiter quod ipsa: sed differens ab ipsa sola ratione: ꝛ similiter dico de inclinatione: aptitudine: coaptatione: figuratione: ꝛ similibus que ad exprimendum propositum assumuntur. ¶ Absolutum quoq; pro nunc sumitur dupliciter. Uno modo a termino: ꝛ sic dicimus substantiam quantitatem ꝛ qualitatem esse entia absoluta. Alio modo a receptiuo seu subiecto: ꝛ sic nullum predicamentorum accidentium est absolutum: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur quod anime suis commensurationibus individuantur intelligendum est commensurationibus substantialibus que sunt res absolute a termino: ꝛ si non a receptiuis ꝛ non commensurationibus que sunt relationes ꝛc. Sicut namq; de essentia anime in cōi est quod essentialiter sit proportionata corpori ꝙ philosophico organico: qō in eius diffinitione ponitur: ita de essentia anime humane est commēsurari corpori humano: est namq; ita perfectiua corporis humani q; nō bouini: sic quoq; de essentia huius anime est commensuratio ad hoc corpus: ꝛ sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam: sed constituit ipsam humanam. Per hoc enim primo differt anima hominis ab anima bouis: q; illa est propinqus actui corporis humani. ista vero bouini. (Constat autem q; idem est esse actum propinquum corporis humani ꝛ esse substantialem substantiā

T.c.16.

2.B.a.1. cō.6.

## Caput V.

ratam perfectionem eius.) Ita substantialis commensuratio huius anime ad hoc corpus non sequitur animam hanc: sed constituit ipsam hanc: est enim hic anima substantialiter propinqus actus huius corporis: vnde hic anima ab alia primo differt. ꝛ illa est propius actus huius corporis: illa vero propinquus actus alterius: ꝛ hoc est qō. s. Tho. in scdo contra Gen. cap. 81. tradit (ꝛ in questionibus de anima.) ꝛ vbicūq; de hac re loquitur. Est aūt conueniēs propositio ista principijs Arist. docet enim (in primo libro de partibus animalium) q; propie differentie alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo qō tale. verbi gratia, propie differentie animalis non debent esse album ꝛ nigrum: que non diuidūt animal in eo qō animal. Stat. n. idētitas animalis cū illarū diuersitate: nec debent esse nauigatiuum ꝛ volatiuum: qr nō diuersificār hec per se naturam sensitiuam: sed debent esse tale sensitiuum vel tale. Animal enim in eo q; anima cum sensitiuo consistēnō diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Unde cuz anima in eo qō talis essentialiter sit actus corporis philosophici propinqus differentijs dividitur per hoc q; actus talis corporis vel talis: ꝛ iterum actus talis corporis: puta humani propinqus differentijs dividitur (materialibus tamen) per hoc q; est huius corporis vel illius. Individuantur ergo ipse anime commensurationibus substantialibus non absolutis a receptiuis: sicut ꝛ ipse anime essentialiter sunt non absolute a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc est causa erroris eorum qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotiste) quibus dam nō considerant propinquas rerū naturas: ꝛ res suis conceptibus adequare volunt: accidit vt de omnīū individuatione eandē proferant sniam ꝛ in eorū numero sint: de quibus dicit scdo celi. tex. Cō. 80. q; quesrunt vtrūq; non habeant contradicere sibiipsis.

## His visis

¶ Ad solutionem argumentorū procedendū est. enim quelibet res posita extra intellectum ꝛ causam sit hic: non tamen eodem primo est: ꝛ est hic. Est enim ipso esse primo. (Hec) aūt hecceitate primo: multa enim inseparabiliter sese comitātur: que non eodem principio habēntur primo: sicut quodlibet ens aliud a deo extra intellectum ꝛ causam est: ꝛ est dependens: non tamen eo dem primo est ꝛ dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non se ipsa primo: sed per existentiam actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur (vt supra) declaratum fuit ꝛc. ¶ Ad secundum negatur minor. Due enim anime humane separate non distinguuntur formaliter seu per materiam: licet sint pure forme a materia abstracte. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica. aliud omnis distinctio formarum. ¶ Distinctio enim formalis cum sit illa que ex principijs diffinitiuis constat specifica est: quecunq; enim habent diuersas diffinitiones specie differunt: cum saltem differentias vltimas habeant non easdem: quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animam sor. ꝛ pla. habent siquidem eandem diffinitionem. ¶ Distinctio autem formarum cum sit: vnde cunq; inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat. idest inuentur ex hoc quod diuersis corporibus coaptate sunt. Unde non est similis ratio de eis ꝛ de alijs substantijs separatis: que corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo scilicet exposito quod anime inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur. ¶ Ad id quod primo obijcitur contra. Dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim: ergo anima prius natura est hic. ꝙ habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat concludere. ergo anima prius natura est hec ꝙ sit coaptata seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam individuari formaliter per actualem vnionem ad corpus: sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus quam prius natura debere anime: quam ipsam actualem vnionem: patet ex eo quod omnia hic per se terminat creationem ꝛ non anima hoc existens: ꝛ ex eo q; inesse presupponit esse: item particulari tam immediatione est quam inesse. Unde responsio recitata est bona (cum grano tamen salis). Dicimus enim animam individuari per aptitudinem substantialem seu coaptationem formaliter: per vnionem vero actualem ad corpus conditionaliter: idest tanquam per conditionem (sine qua non) ꝛ quia prius natura inest rei ratio formalis ꝙ concreto sine qua non. ideo ꝛc. ¶ Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum. scilicet quod natura huius anime sit prior aptitudine sua substantiali. Unde maior argumenti ibi formati pro secunda parte distinctionis est falsa. s. quēcunq; quodlibet conueniens vni ꝛ repugnans alteri eiusdem speciei

Ad primum.

ca.5.1. + Ad cum.

Differens ab ipsa sola ratione

Differens ab ipsa sola ratione

Differens ab ipsa sola ratione



dem speciei distinctionem ipsorum. Sed anima ꝙ nō repugnat leoni: sed facit distinctionem ipsorum: licet quod conueniat vni speciei ꝛ repugnat alteri. quidem generaliori opus est ꝙ preexigi tur aliquam specierum ꝛ non sit satis ꝙ faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini et repugnat leoni: et irrationale conuenit leoni et repugnat homini: et tamen rationale ꝛ irrationale non preexigunt distinctionem hominis et leonis: sed faciunt. Unde subsumas sub illa maiore, sed hecceitas anime sor. conuenit sibi et repugnat anime Platonis: ergo hecceitates supponūt ipsas distinctas: ꝛ sic suggedebis Scotum argumenti sui ꝛc. ¶ Ad confirmationem cum dicitur: ratio aptitudinis nō est ad se: dico quod ratio aptitudinis substantialis de qua loquimur est ad aliud: sed non vt ad terminum: sed vt recipiens. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quod potest intelligi non ad aliud vt ad terminum non autem non ad aliud vt receptiuum: sicut quantitas et qualitas absolute sunt a termino et non a subiecto. ¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu. Dico primo quod falsum est. Aptitudo enim ad rendum: scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo: licet potentiam ad actum secundum. Probationis vero vtraq; propositio est falsa: ꝛ maior quidem scilicet quod necessario exigit aliquid non existens: ipsum est non existens in actu: quelibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: et tamen ipsa est existens in actu. Minor vero quia aptitudo substantialis anime ad corpus non excludit corpus: sed compositio ex contrarijs est que facit aptitudinem anime esse absq; actuali vnione. ¶ Dico secundo q; equinocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista quam in anima intelligimus non nisi commensuratio seu substātialis figillatio ipsius anime ad hoc corpus: quā constat esse in actu: ꝛ dum est corpou vnita: ꝛ dum est separata ab eo: sicut in exemplo supraposito de cera liquet. Argumentum autem procedit: ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu ꝛc. Ad consequentiam patet quid dicendum sit: quia non est talis distinctio relativa: sed absoluta relative ad receptiuum ꝛc.

¶ Et quia in istis substantijs quidditas non est idem quod esse: ideo sunt ordinabiles in predicamento et propter hoc inuenitur in eis genus species et differentia: quāvis earum differentie propie nobis occulte sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipse differentie essentiales nobis ignote sunt: vnde significantur per differentias accidentales: que ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per sunm effectum: sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarū immaterialium nobis ignota sunt: vnde differētie earum, nec per se: nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus sanctus Tho. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intētiones logicas. s. genus speciem ꝛ differētiā ꝛc. Quarum notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo cōclusionem talem. Intelligentie sunt in predicamento: probatoq; eam sic. Dē id in quo differt esse ab essentia, est in predicamēto. intelligētie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. minor supra probata est: maior vero probari potest sic. nomine habens esse limitatum est in genere. si enim limitatum esse habet ad aliqd genus definitum est. Quod enim ad nullū genus definitum est: aut per se subsistit: vnde aut qđo esse limitatum hz esse omne aūt ens in quo esse distinguitur a sua essentia hz esse limitatum (vt supra declaratum fuit) ergo oē tale est in predicamento. Ex quo corollarie concluditur q; habent genus speciem ꝛ differentiam. Addit aūt quāuis occulte sint nobis earum differētie: ꝛ vt rideret dubitationem qua quis dicere posset: qđo scis in eis esse differētias: si illas ignoramus: stat enim scire de eis qōne an est: ꝛ ignorare questionē qđ est: nouimus inquā dictam esse in illis: sed que sint ille latent. Ignorantem autem intelligentiarū dicte sm se: q; cōe est omnibus substātijs habere occultas differias propias sm se: ꝛ in hoc conueniunt cū substantijs inferioribus, latent etiam sm accidētales. ppterea q; que sunt earum passiones: que excedūt facultatem naturalem intellectus humani: qui se hz ad manifestissima in natura: sicut oculus noctue ad lumen solis: ꝛ in hoc differunt a sensibilibus substantijs: quarum propie differen-

Circa hanc

Particulam dubitatur an intelligentie nostra nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita ꝛc. ¶ In hac. q. septē agenda sunt: primo declarabo titulum ꝛ intentionem qōnis, scdo adducetur opinio Auerrois, tertio impugnabitur: quarto respondebitur suis rōnibus: quinto declarabitur opinio sanc. Tho. sexto adducentur rationes Joannis de Jandumo contra sanc. Tho. septimo eis satisfiet ꝛc.

## Quo ad

primum nota q; aliud est cognoscere quidditatem seu cognitio quidditatis: ꝛ aliud est cognitio quidditatiua seu cognoscere quidditatiue. Cognoscit enim leonis quidditatem quicumq; nouit aliquod eius predicatum essentiale. Cognoscit aūt quidditatiue non nisi ille qui omnia predicata quidditatiua vsq; ad vltimam differētiam nouit ꝛc. Cum aūt cognoscamus intelligentias esse substantias: et esse intellectuales ꝛc. liquet q; earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubiū non vertitur: sed questio est an quidditatiue cognoscere eas possimus vt penetremus: scilicet vsq; ad vltimas earum differentias: et licet hec questio habeat opiniones plurimas: vt patet tertio de anima, commento. xxxvj. quia tamen nō nisi cum Scotistis ꝛ Auerroistis hic agitur. ꝛ Sco. opinio in conclusione non discrepat: vt patet in primo senten. dist. iij. cum solo nobis disceptandum est Auer. ¶ Hec de primo.

De cognitione substantiarū separatarum in hac vita.

Differt cognitio qđditatis a cognitione qđditatiua.

Puta alexandri Alphārabij auēpace et rheim.

Sco. p. d. 3. q. 3. in solone dubij dē motic. q. circa med.

## Quo ad secundum

Auer. in tertio de anima, cōmen. xxxvj. supposita fictione sua in cōmē. quinto opinatur q; intellectus possibilis: vt appropriatus nobis adeptus olim intellectis speculatiuis: ac p hoc continuatus intellectui agenti vt forme per illum intelliget substātias separatas: ꝛ consequenter nos quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modo est intellectus possibilis: ita q; sicut modo per intellectum possibilē intelligimus materialia: ita tunc per intellectū agentē intelligim⁹ substātias separatas. ¶ Probat aūt intentionē suā duab⁹ rōnibus. ¶ Prima ratio fundat supra duas propositiones. Quarū prima est: intellectus ꝛ prima intellecta speculatiua se hbit sicut forma ꝛ materia. Probat illa sic. illa quorum est vnamet operatio: ita q; operatio vnius cōmunicet alteri se hbit: sicut agens ꝛ instrumentum vel sicut forma ꝛ materia, sed intellectus agētis ꝛ primoꝝ intellectorum speculatiuoꝝ est vnamet operatio: ita q; operatio intellectus agentis. s. facere intellecta in actu cōmunicat primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens et prima intellecta speculatiua se habent sicut agens ꝛ instrumentum: vel sicut forma ꝛ materia: patet minor: q; intellectus in habitu p̄ nō solum intelligere: sed facere conclusiones intellectas in potentia intellectas in actu, vtrūq; enim experimur in nostra esse potestate. Intelligere ꝛ facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: que solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore vero notanter dicitur (ita q; propria operatio vnius cōmunicetur alteri) quia plures trahētes nauem ad eandem operationem concurrunt non tamen sicut materia ꝛ forma: nec sicut agens et instrumentum: propterea quia alter alterius propriam operationem non sortitur. Clarum est autem q; cōmunicans operationem suam alteri concurrēdo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum quemadmodum carpentarius sedis factionem serre communicat: vel sicut forma ad materiam: sicut calor calefactionem aque calide communicat. Et licet vtraq; pars disiuncti conclusi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est et minus ad propositum: ideo Commentator secundam partem declarat. s. q; prima intellecta speculatiua et intellectus agēs se habēnt vt materia et forma: ꝛ hoc facit declarando q; intellectus agens: ꝛ nō solū prima: hz alia intellecta speculatiua se hbit sicut forma ꝛ materia. Manifestat aūt hoc sic. Quandocumq; est aliquod receptiuum aliquorum duorum ordinem inter se habentium id quod est perfectius et formalius est sicut forma: id vero quod est imperfectius et minus formale habet rationem materie. Sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum: et intellectus agentis ordinem inter se habentium: ita q; intellectus agens est perfectior ꝛ formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agēs ꝛ intellecta speculatiua se hbit sicut forma ꝛ materia. Dicit aūt in maiori, ordinem inter se habētium: q; aliter ppositio non esset vera: sicut pz de albedine ꝛ dulcedine lactis: quarū neutra est alterī forma. Cum esset ordinata sunt necessario, verificatur ppositio: vt patet: cum aer recipit colorem ꝛ lumen. Minor patet ex eo q; intellectum recipitur in intelligente.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Scda propositio a uerro. ibidem circa: parum ante finem.

Intellectus autem possibilis intelligit intellectum agentem in quantum intellecta speculativa &c. & sic patet prima propositio. ¶ Secunda propositio est intellectus possibilis ut appropriatus nobis: quia recipit intellecta speculativa & intellectum agentem in potentia tanquam: quia quandoque partim in actu & partim in potentia, quia quandoque totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculativa est clarissima: intellectus nāq; infantis est in pura potentia: sicut tabula rasa in qua nihil est depictum: postmodū vero recipit primoū principiorum notitiam: deinde multarū conclusionum successive acquirit notitiam: & sic fm aliquid est in actu: puta fm principia: & fm aliquid in potentia: puta fm conclusiones: & postremo acquisitis oībus conclusionibus est totaliter: & fm omnia in actu tam principia q̄m conclusiones. Dato si concesseris primam propositionem illicefcet tibi hec secūda propositio quo ad scām partem. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculativorum eadem erit proportio connectionis ad intellectum agentem que est inter intellectū possibilem & intellecta speculativa quo ad hoc: q̄ si totaliter vnitо taliter & reliquo cōiunctus erit: & si partialiter vnit: partialiter & reliquo cōiunctus erit. ¶ His premissis formatur prima Auer. ratio sic. omne qō mouet ad acquisitiones alicuius vt forme: illa perfecte acquisita pōt operari operatione propria illius forme: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis: vt forme. ergo illo acquisito potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agētis est intelligere substantias separatas quidditative. ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substātias separatas: & cū intellectus possibilis operatio nouа nos denominet: cōsequēter nos per intellectum agentem intelligimus substantias separatas &c. Maior patet exemplariter cum aqua mouetur ad formā calefactibilem: acquisito illo pōt calefacere: & similiter apparet in omnibus. Minor vero probatur duplicter. Primo ex duabus propositionibus premissis sic: q̄ficūq; aliquid mouetur ad aliquа duo recipienda ordinata inter se: ad id q̄ est formalius & perfectius mouetur: vt ad formam: ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculativa: & intellectum agentem: q̄ q̄ficq; est in pura potentia: quandoq; partim in actu: & partim in potentia. ex secunda propositione ordinem inter se habentia: q̄ mediantibus intellectis speculativis recipitur intellectus agens: & intellectus agens est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendum intellectum agentem vt formam. ¶ Secūdo probatur illa minor sic. intellectus possibilis mouetur ad acquisitionem intellectus agentis vt finis. ergo vt forme. Antecedens patet ex eo q̄ ipse intellectus agens est efficiēs illius motus quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis enim a materia idem est efficiens & finis motus: vt Commen. 36. 12. Metaphy. habetur. consequentia vero patet ex scōo Phy si. ter. Comme. 70. vbi dicitur q̄ finis motus & forma idem sunt. & hanc probationem tangit Auer. 12. Metaphy si. in fine Commen. 38. ¶ Secunda ratio Auer. ponitur secundo Metaphy. Commen. primo. Si intelligentie non essent a nobis cognoscibles natura ociose egisset: consequens est falsum. consequentia probatur. q̄ fecisset id qō est in se naturaliter intellectum: non intellectum ab alio: sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu. ¶ Et quoniam hec consequentia cum sua probatione de visibilis a. s. Tho. iudicatur. preterea q̄ frustra est qō non potest consequi finem suum: & intelligentiarum finis non est intelligi a nobis: dato enim quod intelligi esset finis earum: sufficit earum intelligibilitati vt a seipsis intelligantur: non enim sequitur ab intellectu humano non intelligitur. ergo a nullo: sicut non valet: sol non videtur a noctua. ergo a nullo visu. ¶ Ideirco Joannes de Gandauo in tertio de anima. dupliciter probat illam consequentiam. ¶ Primo dicens q̄ Commentator non supponit q̄ finis substantiarum separatarum sit intelligi a nobis: sed supponitur q̄ intelligentie ex se sint intelligibles ab intellectu nostro: cum contineantur sub eius obiecto primo. scilicet ente. & tunc bene sequitur. intelligentie sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles. ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere. naturaliter enim actuo quale q̄. intelligentia debet correspondere naturalē passibum quale est intellectus: aliter potentia actiua esset frustra in natura. ¶ Secundo reducitur ab eodem illa consequentia: q̄ etsi intelligendarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro. est tamen earum finis secundarius. Dicunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia. & dicitur scōo celi. Com. 21. & ideo sequitur q̄ intelligentie saltem quo ad finem secundarium [illegible] frustra: & sic natura secunda aliquid ociose. Propterea inquit cō[illegible]

Cō. 36. t. cō. 70

Cō. 38. Scda pō principio. ibidē circa text. Cō. 13. contra Bē. ca. 45. p̄ mediū. pūa q. 88. ar. 1. ad primū qō. 37. post mediū.

Forma tur pma rō Auer.

Cō. 21.

# Caput VI.

[illegible] propositionibus per se notis: & non [illegible] possibilis.

¶ potest adhuc tertio deduci illa consequentia ex dictis Commentatoris. tertio de anima. Commen. 36. vbi terminans rationem Themistij dicit q̄ si intellectus noster est materialis: consequentia ista tenet: intellectus noster intelligit sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res fm se immateriales. Et fundatur hoc dictum supra verbum Aristo. tertio de anima. ter. Com. 7. dicentis. q̄ intellectus excellenti intelligibili apprehenso vigoratur ad altius intelligendū. Ex quibus habek in proposito q̄ immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitive q̄ intelligere possit substantias separatas: vnde sic probatur consequentia. Intelligentie non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles. ergo a nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis si a nullo posset videri. prima consequentia tenet ex eo quod si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere nulli hoc dabit: quia tam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitivum est sufficiens causa sensus tactus: si ponitur in vna specie animalis non daret tactum: nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quod plus & minus perfectionis habent. Hec de secundo.

**Quo ad** Tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primo probatur. quod talis continuatio posita non perducat intellectum possibilē: vt nobis appropriatum ad intelligendas substantias separatas: ad quod continuatur intellectui agenti non nisi vt forme intellectuum speculativorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditative sed intellectus possibilis: vt appropriat⁹ nobis continuat intellectui agenti non nisi vt forme intellectoū speculativorum. ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substātias separatas quidditative. Maior probatur (supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersos ordinis ad supiora & inferiora substātias immateriales. scilicet & intellecta speculativa). Ad superiora enim comparatur vt contemplativus: & non vt eorum forma. Ad inferiora vero vt factivus & forma. hoc stante patet vis maioris. Quandocunq; enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa: ad quod continuatur. et fm quod habet proportionem ad inferiora: ex hoc non continuatur fm quod habet proportionem ad superiora. Committitur enim manifeste fallacia accidentis ex vno aliud concludendo. Jd ergo quod continuatur intellectui agenti vt forme intellectorum speculativorum non ex hoc continuatur ei: vt contemplativo substantiarum immaterialium. Minor vero ex Commen. dictis habetur: nullum alium modum potentis in proposito quo continuetur possibilis cū agente nisi per intellecta speculativa: vnde dicit quod cum est in pura potētia ad intellecta speculativa est & in pura potentia ad intellectum agentem: cum vero partim est in actu & partim in potentia respectu illorum est etiam sicut respectu istius: & cum fuerit totaliter in actu fm intellecta speculativa erit totaliter copulatus intellectui agenti. ¶ Secundo probatur. quod posito quod talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem minquam tamē nos ad hoc perducere posset: & arguo sic. Jd quod continuatur intellectui agenti non nisi vt colorātum lumine: & intellectui possibili non nisi sicut colorātum virtute non potest denominari operans propria operatione luminis: sicut visus seu intellectus agentis: aut possibilis: sed homo phantasians habet huiusmodi continuationem cum his intellectibus. ergo non potest denominari faciens intellecta: & intelligens substantias immateriales que sunt operationes intellectus agentis: nec intelligēs res sensibiles q̄ est operatio intellectus possibilis. Maior est nota ex terminis. non enim. potest vere dici quod colorātus illuminet: aut videat. Minor autem patet ex tertio de anima text. commenti. 18. & 30. Hec obstat aliquo modo similitudini date q̄ homo propria actu cogitatiue spiritualizat phantasmata. Colorātum vero non spiritualizat & colorat. ¶ Quoniam si fingamus colorarum in seipso non posse [illegible] oculos meos illuminī: sed spiritualizatum tantum in speculo quē propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret: sine [illegible] currerent quatuor pedibus: & tamen [illegible] speculum obiectum luminī & visui non vere posset denominari luminans: neq; videns. & hec ratio apparet mihi demonstrativa: & alias si deus nō esset nobis vitam: eius efficaciam plenius ostendemus. Hec de tertio.

**Quo ad** Quartū. Ad primā rationis Auerroīs. Et q̄ ma[illegible] est vniuersaliter falsa si teneat⁹ vt tenet de [illegible]

Cō. 1. Aūi. col. 3. t. 4. pun. Cc. 7.

Ratio Auer. Ad pmā immediate supra.

Ad secūdam.

Tertio de alia tex. c. 7.

Opi. s. Th. pri. q. 88. a. 3: ptra Gen. c. 4. 2. metaph. circa tex. c. 1.

# De ente et essentia Caput VI. 147

deret. patet autem hanc esse aliam. ex eo q̄ tamen q̄ id quod acquiritur aliquam formam participet aliquam operationem illius forme: illam scilicet que conuenit forme secundum id quo recipit receptibilium: et ratio huius est assignata in prima ratione contra Auerroim facta: quia scilicet non oportet rem continuatam forme habenti diuersas proportiones ad inferiora & superiora. ex hoc q̄ perfecte continuatur ei secūdum inferius q̄ continuetur ei secūdum superius. Unde ex hoc q̄ intellectus possibilis acquisiuit intellectum agentem vt formam: licet sequatur q̄ possit operari operatione intellectus agentis: vt est forma intellectorum speculativorum: quia vt sic acquiritur scilicet formare intellecta in actu & extendere se ad omnia intelligendo ad que se extendit intellectus agens vt factiuus: non tamen sequitur q̄ possit omnia intelligere que respicit intellectus agens vt contemplatiuus. ¶ Ad secundam rationem respondetur negata consequentia. et ad primā probationem dicitur q̄ committitur fallacia consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiue: concessio enim q̄ intelligentie sunt cognoscibles ab intellectu nostro: q̄ continentur sub eius primo obiecto non sequitur. ergo sunt a nobis intelligibiles quidditative. Non enim omne contentum sub ente est quidditative a nobis intelligibile: eo quod ens dicere sit obiectum adequatum intellectui nostro extensiue non tamen est adequatum adequatione mutua intensiue. et est dicere q̄ licet omne ens possit a nobis intelligi: nō tamen omne ens potest a nostro intellectu penetrari vsq; ad vltimas differentias. hoc enim modo quidditas rei materialis est obiectum adequatum intellectus nostri: scilicet adequatione intrinseca. solam nāq; eam et omnem intellectus noster natus est intelligere quidditative. ¶ Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur. licet enim detur q̄ intelligi a nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet. ergo. intelligi quidditative a nobis est finis secundarius: imo hoc est impossibile. ¶ Similiter ad tertium modum dicitur. q̄ licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitive q̄ possit intelligere substantias separatas: non tamen valet. ergo ex immaterialitate habet q̄ possit cognoscere eas quidditative. ¶ Auctoritas autem Aristot. adducta cum recte intelligitur non obstat. Aduertendum est enim sensum respectu excellentis sensibilis duo sonare: et q̄ scilicet non perfecte cognoscit illud: & q̄ patitur passione corruptiua ab illo. intellectus autem respectu excellentis intelligibilis primum tantum habet scilicet quod perfecte non intelligit illud: passibus enim expers est: & ratio est: quia secundum sequitur materiam: cuius actus est virtus sensitiua. non autem intellectiua. primum vero sequitur in proportionem potentie ad obiectum que salvatur ita in virtute immateriali sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum impraportionatum claro lumini habet: ita homo ex sua natura intellectum impraportionatum claro intelligibili separato: scilicet secundum rem a materia. Conueniunt ergo intellectus et sensus in primo: sed differunt in secundo. Ex qua differentia Aristot. ubi dicit ouri q̄ sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratus magis potest intelligere alia: q̄ intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre. ergo potest quidditative cognoscere substantias immateriales: sed ergo non procedit ex eius alteratione quod illas non possit comprehendere. quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum rationalium qui oritur in umbra intelligentie apud Jsaac. et ideo proportionatur naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum: sed obumbratum materie: quale est quidditas a sensibilibus abstrahibilis. Hec de quarto.

**Quo ad** Quintum ponenda est opinio sanc. Tho. quam ex prima parte. q. lxxxviij. & tertio contra Gentil. cap. xlv. & secundo metaphy. assumo. Tenet ipse hanc conclusionē. Anima humana corpori coniuncta [illegible] potest quidditative cognoscere substantias immateriales: quod presens dupliciter probatur. Primo sic. Intellectus existens in potentia non fit ad recipiēda intellecta abstracta ab intellectu agente: non potest intelligere quidditative substantias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi. ergo. Maior ex terminis patet: opposirum enim predicati infert oppositum subiecti: quod enim potest intelligere substātias separatas quidditative non est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente: quoniam substantie separatas

Ioā. de Gan. q. 37. ante medium prima.

Cap. 9. Cap. 8. Scda.

Confirmatio.

Tertia.

t. c. 146

Universidad de Deusto
Biblioteca



in dei substantiam quia nescimus eius perfectione debita nobis secundum nostram naturam: hoc est voluntarium nolita enim ratione hoc contingit esse: quia nequeo ad corpus hoc impedire non potest: vt probatum est. Hec ex dicto.

v. par. qō. 88. ar. 1. et qō. 89. artic. 1. 2.c.

**Quo ad** Primum pro responsione ad hec argumenta notandum est. q' fm doctrinā. s. Tho. prima parte. q. 88. & 89. inter cognitionē animę coniuncte & separate hoc interest q' coniuncta. sicut habet modum essendi cōcernendo corpus: ita habet modum intelligendi conuertendo se ad phantasmata: ita q' ex conformitate modi operandi ad modum essendi fit vt anima coniuncta sit conuersa ad phantasmata fm intellectum possibilē: vt passiuū ad actuum: & adeo vt non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autē a corpore: sicut habet alium modum essendi abs̄q; corpore informationē data habet & alium modum intelligendi: vt etiam ex conformitate modi operandi ad modum essendi fiat vt anima separata conuertatur fm intellectum ad superiora vt actiua: vt ab eis influxum specierū recipiat: vtpote in modo essendi similis illis reddita & corpore relicto liberior: quodāmodo facta amplius phantasmatibus nō alligata.

Differūt alia separata & cōiuncta. primo.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia: q' scilicet anima coniuncta non pōt substantias immateriales cognoscere nisi per species a sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatibus. Separata vero potest illas per species proprias cognoscere: cum conuersa iam sit ad superiora.

Scdo

Tertio

¶ Nascitur quoq; ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei & vnius corporis propter melius: quia. s. cognitio quā habet anima per species acquisitas est cognitio distincta & quidditatiua pertingens vsq; ad vltimas rerum differentias. Cognitio autem quam separata ex speciebus influxis fortitur confusa est: et in cōmuni res notificat. Cum enim anima naturaliter sit pars hominis naturalem modum intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas a phantasmatibus intelligere & nō per species influxas: hic esti modus intelligendi naturalis est intellectus ex sua natura: & ideo sicut intelligētie perfectam rerum notitiam per species influxas hēnt: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiā habere pōt perfectā: species esti influxe facultatem naturalē intellectus eius excedūt. Est hic modus superiori ordini cōnaturalis & proprius: & anime non conuenit nisi per quandam defectiuā participationem. Cum sit preterea talis inter substātias intellectuales ordo q' quo proximiores sunt primo: omnia per solā suam substantiā intelligēdo penetrant: eo per vltiores species rerū notitiā perfectam naturaliter capiūt: vltima inter eas anima. s. intellectiua ex natura sua adeo debarticulatas exigit species vt singularum quidditatū singulas oporteat habere similitudines: propter q̄s & corpori vnitur vt eas inde accipiat. & ideo vis eius intellectiua cū per species superiores: quales sunt influxe: intelligere tentat: oppumit quodāmodo: & cōfusa tantū notitiā hz: sicut discipulus vnius: tales conceptus preceptoris apprehendere nō valens abs̄q; distincta cognitione remanet. Huius aūt signum est q' inter homines qui sunt perspicacis ingenij: statim ꝓpositis principijs ad cōclusiones sese cōferunt: & ex eisdē principijs multas cōclusiones speciales deducunt. Habentis autē ingenij non sic: principijs applicatis a preceptore ad singulas cōclusiones in forma syllogistica: & cū exēplis materialibus distinctā perceptionem veritatem. ¶ Ex his iam potes intelligere q' anima nec cognoscere potest separata quidditatiuā cognitionē substantiarū immaterialiū habet naturaliter pōt: & qō plus est: habes ex his q' anima separata per species influxas: nec bouem nec leonem: quidditatiue cognoscit: sed omnia preter suipsius naturā in cōi nouit. Ubi autē inuenies a san. Tho. dici q' anima separata quidditatiuā immaterialiū nouit &c. recolito ab ipso vocari quidditatiuam cognitionem eam quā habet de illis quę sunt separata per propias species quam habere non potest.

Ad primum

Capi. 9

Capi. 8.

Ut ipse met Jo. testat. i q. 37. 3. de aīa. Ad secundū alia solutio.

## Ad rationem

Igitur primam dicendum est. q' licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio anime intellectiue: intelligere tamē eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Arist. in primo aut. 2. ethico. dixit oppositum: imo questio mota ab ipso intelligere manam in contemplatione substantiarum separatarum pot sibili quecunq; sit alia. ¶ Similiter dicitur ad secundū q' vnio animę ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium: quandoquidem illa non est secundum omnem naturę statum est impossibilis. ¶ Quod si de tribus rationes formentur ad concludendum animam vnitam posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium. eius ... perfectā speciem separata habet. ¶ Respondetur ad ... negando q' in ... gere substantias immateriales ... ter operatio anime. licet in nobilissima ... enim perfectionem simpliciter ponit ... anima intelligere substantias sensibiles distincte et quidditatiue: et substātias immateriales per effectus sensibiles & communia: q̄s intelligere ea in confuso: & sit secundum quid nobiliter illa consulamte lectio: ex hoc q' est per earū species et immaterialiter modo. Unde dico q' non incōuenit animam nostrā impediri ab operatione nobilissima secundū quid propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex vnione ad propriam materiam: vnde non sequitur vnionem esse preternaturalē sed naturalissimā: vtpote ꝓpter pfectionē sua simpliciter: & presertim quia cognito illa quam habet separata est sibi quasi preternaturalis: sicut & modus essendi quem habet &c. ¶ Ad secundam dicatur quod impeditur anima ex vnione ad corpus ad receptionem talis influxus ex hoc q' modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per cōuersionem ad phantasma: naturalis enim conuersio anime ad phātasmata est impeditiua conuersionis ad superiora. probatio autem contra hoc nihil facit: contingit enim alio modo impedimentum dari: vt iam patet.

Alterum

Secundo

¶ Ad confirmationem dicitur. quod minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum anime secundum quid: & non simpliciter: vnio vero ad corpus cum sequēbus ipsam est bonum eius simpliciter. ¶ Ad tertium dicitur quod esse & essentia distinguuntur: sine sint idem non variatur propositum: in deo enim sunt idem: & in alijs intelligentijs distinguuntur et tamen candē de vtrisq; proferimus sententiam dicentes quod cognoscimus esse: non quidditatez. Responsio ergo ibi data vera est: qua dicitur q' cognoscimus quidditatem imperfecte. Hec hoc repugnat dictis Thomistarum. Non quidem primo: quia illud dz intelligi de cognitione quidditatiua: & non de quacunque cognitione: vnde non valet. ergo nullo modo cognoscimus: sed. ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue. ¶ Secundo autem dicto nullatenus adueritur. Cum enim dicimus quod cognoscimus esse & non quiditatem (assueti peripateticis sermonibus) intendimus quod scimus de illis terminare questionem an est. que de esse querit: & quod nescimus de eis terminare questionem quid est que quiditatem scrutatur: & si secundum aliquod predicatum quidditatiuum terminare illam nouimus nottiam illam (quia & non quidditatiuam vocamus) sequentes Aristo. vestigia qui notitiam rei per communia. nottiam quia in posterioribus analeticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate a Thomistis in proposito que affirmatur de esse: q' notitia de propria questione quidditatis non haberi dicitur. notitia vero de propria questione ipsius esse non caremus. ¶ Ad vltimum quo probatur quod responsio sit falsa in se. Dico quod ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere: quia non quidditatiue potest eas apprehendere & magis imperfecte in hac vita: quia per species aliorum. Et licet primo modo ea cognoscere ... substantiarum conueniat: & ridiculum esse dubitare. aliud quod conueniat solis intelligentijs conditatiue: aliqua necessarium tamen est dubitare an cognoscere eas quidditatiue: ibi solum: an etiam anime nostre conueniat: quod secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile: non voluntarie: sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitum ... anime animam ad sensibilia conuertit. vt declaratum est &c.

Secundo

Ad tertium

In primo ethico.

¶ Hoc tamen sciendum ... eodem modo sumitur genus & differentia in ... substantijs ... in substantijs sensibilibus. Q: in sensibilibus genus sumitur ab eo q̄d est materiale in re: differentia vero ab eo quod est formale in ipsa. Unde dicit Auic. in principio libri sui de anima, q' forma in rebus compositis ex materia & forma est differentia fm ... plex eius q̄d constituit ... illa: non aūt ita q' ipsa forma ... sit differentia. sed q' est ... principiū differentie, vt idem dicit in sua ... physicorum. & ... differentia esse differentia simpler. q' sumitur ab eo q̄d est pars quidditatis rei. sa forma. Cum aūt substantie spirituales sint simplices quidditates, non potest in eis differentia sumi ab eo q' est pars quidditatis, sed a tota quiditate, & ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent, nisi

Unito metaphysico

genus & differētia fm̄ ... to cōposito & parte mali. Differētia sumit ... to cōposito & parte forme.

Genus & differētia fm̄ plicibus sumunt ... differē-



species: quantū ... Sicut sunt composite ex materia & forma. Similiter etiam ... eis ex tota essentia sumitur genus, modo ... differentia ... enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Conuenerunt autem adinuicem in gradu perfectionis fm̄ recessum a potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo quod sequitur illas inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus: sicut intellectualitas vel aliquid huiusmodi. Ab eo autez quod sequitur in eis gradum perfectionis sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

nota q̄ subtilia communi. 4. repertitur.

¶ Ponitur hic scōm notatū: quo vnde sumat differētia: & vsi genus in substantijs immaterialibus declarat opposita cōparatione ad substātias sensibiles. ¶ Ad cuius euidentiā scito q' in rebus cōpositis ex materia & forma quatuor intelliguntur. s. materia que est altera pars compositi specifici: forma reliqua pars: tota quidditas vt hz rōnem perfectibilis vlteriori perfectione formali: & ipsamet tota quidditas: vt hz vltimā perfectionē formalem, verbi gratia. in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur: & formā in illa receptam. Aduertes etiā ipm̄ hominē inquātum est substantia: est enim homo substātia: & vt substātia hz rationem perfectibilis per corporeitatem rōnale &c. Aduerte etiā hominem inquantū est rōnalis nature: que est vltima eius perfectio formalis. Hec aūt quatuor ita se hnt ad genus & dfiam q' & materia que est pars & ipsum totū: & perfectibile fundāt genus: diuersimode tamē. Forma vero que est pars & ipsum totū: vt posteriori perfectione formali perfectū fundant differentiā diuersimode etiam.

Ad &c cumdus.

Ad obiectū primo.

Ad tertium.

¶ Cum eīs genus pēte cōtineat differētias: incōpleteq; ac in potentia rei natur & explicet: totūq; fm̄ id quo adhuc perfici pōt imponet: radix aūt potētialitatis in rebus sensibilibus sit materia: merito a toto fm̄ q' possibile est formaliter perfici: & a materia ipsa sumi dicitur. ¶ Similiter cū dicere sit diuidere terminare & actuare genus totūq; fm̄ posteriorē perfectionē & actualitatē explicare radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto fm̄ q' perfectū est: & a forma differētia sumit. ¶ Diuersimode vero fundant genus & differētiā partes ipse rei materia. s. forma: & quidditas tota vt pfectibilis & pfecta. Sumit esti gen⁹ a tota essentia vt hz rōnem perfectibilis tantū & re formaliter significata seu denominata ab ipso. & materia & o tantū a radice sui formalis significati. Similiter differētia sumit a tota essentia fm̄ vlteriorē perfectionē tantū & re formaliter significata seu denotata ab ipsa: & forma aūt vt a radice sui formalis significati: nō estn materia q̄ est pars hominis denotatur eius genus: neq; forma dfia: sed ipse homo vt subst̄ia vt animal genericis denotatione fortit: vt corporeus vt rōnalis dfie denotatione hz. Et ꝓpterea q' genus & dfiam radicaliter fundāt materia & forma: ideo ab Arist. 7. metaphysi. tex. cō. 33. & 7. 8. metaphysi. tex. cō. 9. inuenies genus sumi a materia & dfiam a forma. ¶ Preterea & Cōmē. sedo celi cōmen. 49. alt. q' sic corpora celestia conueniunt in genere & differunt in specie sunt cōposita ex materia & forma. ¶ Inuenies quoq; q' genus & differentia a tota essentia sumuntur vt a re significata nomine pme intentionis: & denominata nomine scde intentionis: & non a parte: illustres viros dicere quādoq; q' genus non sumitur a materia: & differentia non sumitur a forma: quoniā cum iniuitus fueris rōnes: supiadictis nō aduersari videbis. ¶ Que cū ita sint in substātijs materialibus ad substātias immateriales ascēdendo genus sumi nō dicimus a materia: nec differentiā a forma: quarent his partibus: vnde restat vt a tota essentia tam genus q̄ differētia nō solum formaliter: sed etiā radicaliter in eis sumatur. Propterea & Aut. (vt in lra dicit) assignat diuersitatē inter differentiā substantiarum cōpositarum & simplicium dicens q' differētia in speciebus cōpositis ex materia & forma est simpler. Differētia vero rerū nō cōpositarum non: & vocat differētiam simplicem ... que non a totora dicaliter: sed a parte eius exit que sim... est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantijs immaterialibus genus & differētia: sed differēter: q' genus sumitur ex tota essen... id quo essentialiter vna alteri assimilantur: cōueniunt enim intelligentie in aliquo predicato quidditatiuo. Differētia vero sumitur a tota essentia fm̄ id quo vna differt substātialiter ab alijs: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter: quem quāto aliqua intelligentia proximior purissimo actui deo gloriosissima fuerit: tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se. q' vna altera

Ad rationem

¶ Igitur primam dicendum est. q' licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio anime intellectiue: intelligere tamē eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Arist. in primo aut. 2. ethico. dixit oppositum: imo questio mota ab ipso intelligere manam in contemplatione substantiarum separatarum pot sibili quecunq; sit alia. ¶ Similiter dicitur ad secundū q' vnio animę ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium: quandoquidem illa non est secundum omnem naturę statum est impossibilis. ¶ Quod si de tribus rationes formentur ad concludendum animam vnitam posse habere talem

Ad primum

Capi. 9

Capi. 8.

Ut ipse met Jo. testat. i q. 37. 3. de aīa. Ad secundū alia solutio.

## Ad profundiorem

Huius rei perfectiorem notandę sunt tres propositiones. ¶ Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter a suo ... habet plura predicata qu... Ytarua: quorum successu magis ac magis approximat ad suu... esse. ¶ Secunda propositio est ista. Inter predicata quidditatiua supradicta talis est ordo: q' tā to vnū quodq; est actualius quo approximat ad esse: & tanto est potentialius quanto remotius est ab esse. Declarantur primo exē plariter: deinde ratione propositiones iste. Sortes distinctus realiter a suo esse existētie hz plura predicata quidditatiua. s. substantiā corpus viuiens ... al: homo: & certū est q' sortes inquantū substantia valde el... sua existētia: exigit. n. ad hoc q' sortes sit nō solū

Ad profundiorem

Huius rei perfectiorem notandę sunt tres propositiones. ¶ Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter a suo ... habet plura predicata qu... Ytarua: quorum successu magis ac magis approximat ad suu... esse. ¶ Secunda propositio est ista. Inter predicata quidditatiua supradicta talis est ordo: q' tā to vnū quodq; est actualius quo approximat ad esse: & tanto est potentialius quanto remotius est ab esse. Declarantur primo exē plariter: deinde ratione propositiones iste. Sortes distinctus realiter a suo esse existētie hz plura predicata quidditatiua. s. substantiā corpus viuiens ... al: homo: & certū est q' sortes inquantū substantia valde el... sua existētia: exigit. n. ad hoc q' sortes sit nō solū

Ad pfundiorem sinadicta & pcherrima.

T. c. 10,

t. cō. 24:

No. hic

Ad 1 c. 31.

T. cō. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca



q̄ sit substãtia sed etiã q̄ sit corpus: et tunc sit acceperis totum in quantũ corpus viuũ: apparebit ad existendũ habendam: licet adhuc latus eloĝetur ab illa: exigitur enim ad hoc q̄ soles sit non solum q̄ sit substantia corporea: sed etiã q̄ sit viuens: ⁊ cum consideraueris solem vt viuũ: videbis magis appropinquare ad esse: nõ adhuc remotum. Exigitur enim ad hoc q̄ soles sit non solum q̄ sit substantia animata: sed etiã q̄ sit animal: ⁊ cũ inspexeris ipsum inquantum animal: proximiore ad essendũ inuenies: adhuc tñ remotum ex eo q̄ exigitur ad hoc q̄ soles sit non solũ q̄ sit substãtia anima: a sensibilis: sed etiam rationalis (nihil enim potest in rẽ tum natura sub aliquo genere contineri quod non sub aliqua specie contineatur) cũ autem consideraueris hoc ut substantia animata sensibilis rationalis: tunc tã esse actualis existentie suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc q̄ sit: licet requirantur cause extrinsece ⁊ proprietates individuales: vt condicio existentis. Patent aũt adducta p̄dicamenta se habere q̄ semper id q̄ ꝓpinquius se habet ad existẽtiam cõparatũ ad remotius se habet vt actuale ad potentiale: sicut homo ad animal: animal ad viuũ: viuum ad corpus: corpus ad substantiã. Et ex consequenti id q̄ proximius est ipsi esse est actualius: aliud vero q̄ remotius est ab esse est potẽtialius: ⁊ sic patet vtraq; ꝓpositio exẽplariter.

Probãtur ꝓ̃ne ista ꝓpositiones.

¶ Ratione aũt probo. cũ enim esse sit actualissimũ omniũ q̄ sunt in rẽ: ⁊ tante actualitatis: vt non nisi complete essentie actus propius sit ad hoc q̄ essentie eius receptiuum fiat: oportet intrinsece completam ⁊ determinatam esse: sicut ad hoc q̄ aer recipiat lumen: oportet prius q̄ perficiatur a diaphanitate: terminat autẽ perficitur ⁊ cõpletur substãtia his predicatis quiditatiuis: ⁊ ideo quãto predicatũ quiditatiuũ erit magis essentia determinatum magis appropriabit ipsum ad hoc q̄ sit receptiuũ proprius ipsius esse. Et per oppositũ quanto p̄dicatũ quiditatiuũ est minus determinatũ essentie: tanto minus cã appropriat ad hoc q̄ capax sit ipsius existẽtie: ⁊ q̄ vniuersaliq; quãto est ꝓpinquius actualissimo: tãto est actualius ⁊ quãto remotius ab illo: tanto est potẽtialius. Jdcirco inter p̄dicata q̄dditatiua talis est ordo q̄ propinquius ipsi esse est actualius: remotius vero potentialius.

Regula generalis a quo sumit genus et differẽtia.

His duabus ꝓpositionibus: posteriorũ tertiã addideris. s. q̄ genus sumit ab eo q̃ est vt potentiale. Differentia vero ab eo q̃ est vt actuale: conficiet regula generalissima: q̄ genus ⁊ differẽtia in omnibus sumuntur a tota essentia rei ꝑ̃m elongationem ⁊ propinquitatẽ ad ipsum esse existẽtie. Differentia eñ vltima cum sit constitutiua speciei: ⁊ propium illi inter entia gradum donet: vltimũ complementũ ipsius essentie est: ad hoc q̄ sit. Vltra cã eñ (vt iam dictum est) individuũ nullum aliud cõplementum intrinsecũ expectat vt sit. Genus quoq; aliud cõplementum maxime determinabiliter explicet: ab generalissimũ cũ essentiam maxime determinabiliter explicet: quo essentia ipsa ab existẽtia magis est elongata: vtpote eo sumit: quo essentia ipsa ab existẽtia magis est elongata: vtpote determinabilis ⁊ perfectibilis omnibus differẽtijs ad hoc vt esse suscipere possit. Genera vero ⁊ differentie intermedie ab intermedijs sumuntur (⁊ propter hoc dicit q̄ diffinitio explicat diffinitũ a prima potẽtia vsq; ad vltimum actũ) includit siquidẽ primum genus q̃ sumit ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: ⁊ omnes differẽtias quibus paulatim essentia determinatur ⁊ actuatur vsq; ad vltimam differentiã que est actus vltimo determinãs ⁊ perficiẽs ipsam: vt esse habeat. ꝓterea ⁊ Porphyrius ait q̄ ꝑ̃m intentus perscrutãtes differentia est q̃ conducit ad esse. Nec propter hoc q̃ diximus intendimus q̄ genus ⁊ differentia sumantur ab esse actualis existentie: scimus eñ diffinitionem abstrahere ab esse: sed intẽdimus q̄ genus ⁊ differẽtia sumant(ur vt dictum est. s. q. vtamur) ab ordine ad esse actualis existẽtie. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis: sed fundamento eius ab eo q̃ essentia appropinquat vt receptiuũ ad ipsum esse: et ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et ꝑ̃m hoc habes quale intelligendum est substãtijs materialibus ⁊ accidẽtibus sumitur genus ⁊ differentia: et facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Nec ꝓpter hoc cuilibet deus caret genere ⁊ differentia quidditatiua eorum tria ex quibus existentia actualis non potest ꝓpinquia illi. Unde suffitio huius capitulũ assignata

cap. de differẽtia.

ligentie sint in predicamento substãtie. Quia tamen essentia distinguitur a suo ꝓprio.

¶ Nec oportet h differentias esse accidentales: quia sunt secundum materiam et ordinem ad ipsum perfectionem, que non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis, in recipiendo eandem formam, non diuersificant speciem: sicut albedo, et minus albedinis ꝑ̃ticipando eiusdem speciei albedinem: ⁊ sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat species in plantis de plantis, ad animalia, per quedam, que fiunt media inter animalia et plantas: secũdum Philosophũ, in lib. de animalibus.

¶ Hinc excluditur prima obiectio. dictũ est enim q̄ differentie in intelligentijs sumuntur a diuersis perfectionis gradibus q̃bus vna altera ꝓpinquior est actui primo. Contra hoc instat sic. quecũq; differunt ꝑ̃m actum perfectum ⁊ minus perfectum: differunt solũ accidẽtalibus differẽtijs: intelligentie differũt non nisi ꝑ̃m magis ⁊ minus perfectũ. ergo differunt solũ accidentalibus differentijs, processus bonus. cõcluso vero est falsa. ergo altera premissarum. nõ maior: vt probabitur. ergo minor: q̄ est positio supradicta. Probatio maioris est: q̄ magis ⁊ minus non variant speciẽ: albedo enim perfecta ⁊ minus perfecta vnius speciei sunt. quecunq; autẽ sunt eiusdem speciei accidẽtalibus sc̃lũ differentijs distinguũtur: cum in omnibus essentialibus conueniant. Hanc obiectionẽ excludit hec pulchra distinctione. Perfectius ⁊ minus perfectum possunt attendi vel penes modum habendi aliquam formam vnã simpliciter: vel penes ipsas formas habitas magis ⁊ minus. primo modo non variant species: sed secundo modo. quecunq; eñ ita se habent q̄ ꝑ̃m diuersos gradus perfectionis aromam suscipiunt formam solo numero vt sic distinguunt: vt patet de albo. vt. 4. de albo. vt. 5. Ea vero que diuersos gradus perfectionis non eiusdem forme sed plurium formarum suscipiunt essentialiter seu specifice distingui necesse est: vt patet de homine ⁊ boue. Unde patet respõsio ad obiectiones: q̄ primo modo minor est falsa. secundo modo maior. Cuius probatio ideo vidĕ sine additione vulgata, q̄ comparatio denotata per ly magis ⁊ minus non fit ꝓpue nisi in atho ma specie. vt dicitur septimo phy. in commen. 27.

t. cõ. 27

¶ Nec iterum est necessarium. vt diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras: quia hoc est impossibile in omnibus rebus, accipere, vt Philosophus dicit, in vndecimo de animalibus.

Ca. 30.

¶ Nec excluditur secũda obiectio. Obicitur enim contra idem dictum sic. vbicũq; sunt verum genus ⁊ vere species: ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in intelligentijs inueniũtur verũ genus ⁊ vere species. ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras: conclusio est contra diuisionem supra assignatã. qua dictũ est: genus intelligentiarum descẽdit ad suas species ꝑ̃ magis perfectũ ⁊ minus perfectum: q̄ non sunt vere differentie. Maior vero probatur ex eo q̄ vbi verũ genus cum veris speciebus inuenit oportet esse diuisuas ipsius generis ⁊ specierũ cõstitutiuas differẽtijs. ex eo aũt q̄ diuisio est ꝑ̃m artem debet esse ex membris: vt Boetius testatur. Hanc obiectionem excludit. s. Tho. dicẽs maiorem esse vniuersaliter impossibilitatem ꝑ̃m Aristo. sententiam in. 4. libro de animalibus.

In lib. de diuisione. cap. 3.

Ad cuius Euidentiã notandũ q̄ cũ vere differẽtie appellent differẽtie positiue nõ extranee ꝓtrarie inter se cõuertibiles cũ his quorũ sunt differẽtie: vt ibi dicit Aristo. ca. 3. Genus illud q̃ plures duabus speciebus cõtinet immediate nõ potest diuidi duabus veris differentijs. sed ꝑ̃ veris differentijs diuidendum est potestatiuis, oportet q̄ diuidatur pluribus duabus. Si aũt diuisio nõ erit bimẽbris, si ẽm diuisionem bimẽbrem pertendit. Oportet alterã differentiã esse non veram. Et in ea p̄dicande accepta ratione. Sicut si aial immediate cõtineat hoĩem bouẽ et leonẽ oportet ibi duas veras differẽtijs ꝑ̃ticulares. puta rationale. alterũ nõ verũ sed putatiuum cõmune. q̃dã duab; puta irrationali. Sũt igit inueniunt aliq̄ res in nullo plures duabus cõtinẽtes immediate sub aliquo cõmuni forte multiplicabilibus ideo vt impossibile est vniuersaliter q̄ ois diuisio fiat ꝑ duas opposito. Ca. 8. differẽtias veras: ⁊ hoc in ꝓposito nõ accidit. Ca. 8. Et intelligere carẽ. Nec subalternorum. s. Tho. in tractatu de natura generis. cap. 8. ⁊ ꝓfecto earũ ex pluribus cõ intentionibus differẽtijs nõ cõstituentibus ꝓfecto speciẽ in ipsis differentijs quibus sufficit genus cõtrahi. ois immediate sub uno genere cõtinebunt. a tic genus earũ est veris differẽtijs ad illud descẽdere dz. oportet multa membra fieri diuisionẽ nobis ignorata. si ꝑ̃ pauca diuisio cognoscendi erit. alterã simpliciter necessarium esse. nõ verũ. putatiuã. alterã ꝓpter debilitatẽ intellectus nostri. q̃dã propria earum differentia ascendere potens



tis necesse q̄ esse non ꝑ̃ticipatum. Talis enim suscipiendo esse tie in littera assignatis. facilius ꝑ̃ magis perfectũ ⁊ minus. Ca. 30.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem. declarata impossibilitate maioris vniuersaliter. Boetij vero dictum nõ obstat. quãtumcunq; eñ dicat diuisionem. nunq̄ ad bimembrẽ reduci. non tamen dicit q̄ omnis bimembris diuisuas differentias veras inferiorẽ per illam diuisionem accipiendorum.

¶ Tertio modo inuenitur in substãtijs cõpositis ex materia ⁊ forma in quibus ⁊ esse est receptum ⁊ finitum propter quod ⁊ ab alio esse habẽt: ⁊ iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata: et ideo sunt finite ⁊ superius ⁊ inferius, ⁊ in eis iam propter diuisionẽ materie signate possibilis est multiplicatio individuorũ i vna specie ⁊ in his substãtijs qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

Cap. 4

¶ In hac quarta ⁊ vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum cõpositarũ. Prima est q̄ esse earũ est limitatũ: q̄ hoc illud ab alio: vtpote distinctũ realiter a se: ⁊ per hoc primo distinguit a primo ente: cuius esse est infinitũ. ⁊ idẽ realiter sue quidditati. ¶ Scõm est q̄ essentia earũ est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo. ad hic ⁊ nunc de terminate: sicut formale per suum materiale. ¶ Tertium quod ex istis duobus corollarie sequitur: est q̄ sunt finite superius ⁊ inferius. Superius quidem: q̄ habẽt esse limitatũ: ⁊ essentia earum per ipsum esse qd vt superius respicit terminatur. Inferius vero quia recipiunt earum forme in materia et ipse ad hoc et illud terminat. Et que respiciũt vt inferius: per hoc q̄ in his ⁊ illis conditionibus materialibus recipiuntur tanq̄ in parte materiali. ¶ Quartum est q̄ essentia earũ est multiplicabilis numeraliter in eadem specie ꝑ̃pter materie signate diuisionẽ. Et per hec tria differunt ab intelligentijs in secundo ordine positis: que immunes a materia infinitatẽq; infinitus parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

¶ Caput vij.

Cap. 1. in fi.

Nunc autẽ restat videre qualiter essentia sit in accidentibus: cũ autẽ sit in omnibus substãtijs dictũ est. Et q̄ vt dictũ est essentia per diffinitionem significat: ops q̄ eo modo habeant essentiã quo habẽt diffinitionẽ. Diffinitionem aũt habẽt incõpletam: q̄ non possunt diffiniri nisi ponat subiectum in eorũ diffinitione: ⁊ hoc ideo est: q̄ non habent in se esse absolutũ per se a subiecto: sed sicut ex forma ⁊ materia relinquitur esse substantiale quando componitur: ita ex accidente ⁊ subiecto relinquit esse accidentale: quãdo accidẽs subiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma substãtialis cõpletam essentiam hz: nec materia: q̄ in diffinitiõe forme substantialis oportet q̄ ponatur illud cuius est forma: ⁊ ita diffinitio eius est per additionez alicuius: quod extra eius genus est: sicut ⁊ diffinitio forme accidentalis: vt etiam in diffinitione anime ponitur corpus a naturali: qui considerat animam solum inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales ⁊ accidentales tantum interest: q̄ sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo cui aduenit: ita illud cui aduenit. scilicet materia: ⁊ ideo ex conjunctione eorum relinquitur illud esse in quo res per se subsistit: ⁊ ex eis efficitur vnum per se: propter quod ex conjunctione eorum relinquitur essentia quedam. Unde forma quamuis in se considerata nõ habeat rationem completam essendi. tamen est pars essentie complete. Sed illud cui aduenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse: quod quidem esse naturaliter precedit accidens quod superuenit: ⁊ ideo accidens superueniens: ex conjunctione sui cũ eo cui superuenit non causat illud esse in quo res subsistit: per qõ res est ens per se: sed causat quoddã esse scõm: sine quo res subsistens intelligi põt esse. sicut primũ põt intelligi sine scõo vel predicamentale subiecto. Unde ex accidente ⁊ subiecto non fit vnum per se sed vnum per accidens: ⁊ ideo ex eorũ continuatione non resultat essentia quedam: ⁊ sicut ex conjunctione forme cum materia: propter qõ accidens neq; rõnem complete essentie hz: neq; pars complete essentie est: sed sicut est ens ꝑ̃m quid: ita ⁊ essentiam ꝑ̃m quid habet.

Tap. 1. in fi.

¶ In hoc tractatu tertio (vnico capitulo contento) determinat de accidentibus: vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. Diuiditur autem in tres partes: in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. in secunda vero diuersitas accidentium a substantia ⁊ inter se. in tertia autem quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusione. Accidentia habent essentiam incompletam. Probatur sic. quecunq; habent diffinitionem incompletam habent essentiam incompletam: accidentia habent diffinitionem incõpletam. ergo. Maior patet ex eo quod essentia est id quod per diffinitionem significatur (vt dictum fuit in principio libri). Minoris probatio est: quia quecunq; diffiniuntur necessario per aliquod quod est extra eorum essentiam habent diffinitionem incompletam. diffinitio enim talium non completur per intrinseca: sed eget extrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod quod est extra eorum essentiam. opponet siquidem in eorum diffinitione poni subiectum: vt dicitur septimo Metaphysi. tex. Commen. 15 ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

Tap. 1. in fi.

T. c. 15

¶ Ad euidenter manifestandam minorem sanc. Tho. in litera cõparat accidentia formis substantialibus penes conuenientiam et differentiam. inde enim clare patebit quomodo accidentia habent essentiam incompletam. ¶ Conuenire aũt accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primo in hoc q̄ neutrum eorum habet esse absolutum a subiecto independens a receptiuo: sed sicut ex forma substantiali coniuncta materie fluit esse commune vtriq; ita ex conjunctione accidentis cum subiecto relinquitur esse commune vtriq;. ex conjunctione enim albedinis cum nitue fit esse: quo et albedo est ⁊ nix est alba. ¶ Secundo conueniunt in hoc q̄ neutrum eorum habet essentiam cõpletam: q̄ essentia virtusq; essentialiter ad aliud refertur vt receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua materie: et accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

Conuenientia forme substantialis et accidẽtalis.

¶ Tertium autem in quo conueniunt est: quod neutrum eorum habet diffinitionem completam propriis terminis: sed per additamentum. sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum: quod est extra eius genus: ita in diffinitione forme substantialis oportet ponere receptiuum: materiam scilicet que est extra eius genus propium. nam genus forme est actus vt patet secundo de anima). materiam aũt cum ens diuidatur in actum et potentiam: sub potentia contineri clarum est: et consequenter esse extra actum quod est genus forme. huius signum est de aia. quod secũ Aristotel. diffiniendo animam: dum posuit in eius diffinitione corpus physicum organicum: quod propria materia est anime. in eo qõ est corpus physici perfectio. Addidit aũt hoc. ne mireris: quare in definitione anime nõ ponit materia. cum sit forma substantialis: sed corpus physicũ. hoc cũ ideo est: quia physicus non considerat aniã vt formã substantialẽ. sed vt aniã: que vt sic: corpus physicum preexigit tanq̄ ꝓpriã materiã. Hinc habes q̄ considerare animã intellectiuã: vt sic ꝑ̃m suã cõpletã quiditatem non est opus physici: vt etiã tradit Aristo. in lib. j. de partibus animalium. c. j. ¶ Differunt aũt in quinq;. ¶ Primo q̄ receptiuũ forme substantialis non habet esse per se sine esse forme. est enim in hoc conforme fue forme: sicut enim forma substantialis non habet esse preter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse preter suam formã. receptiuũ vero accidentis habet esse per se preter esse sui accidentis. Huius differẽtie ratio est: quia receptiuũ forme substantialis est ens in pura potẽtia, receptiuũ vero forme accidentalis habet esse in actu. ¶ Secũdo vero differt: quia exẽcutione forme substãtialis ad suum receptiuum emanat quod res ipsa subsistit. seu simpliciter est. Ex conjunctione vero forme accidẽtalis ꝓ subiectum fluit esse: quo res ꝑ̃m quid est. Et hoc differentia ex prima: ex quo enim receptiuum forme substantialis carẽ esse per se: illo esse quod ex forma fluit primo est: et per oppositum. ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet: per adeptionem accidentis tale esse acquirunt non esse simpliciter. hoc enim prehabent sic secundum hoc primum esse. est intelligi esse sine secũdo. potest enim substãtia

Cap. 1. differt.

Universidad de Deusto
Biblioteca



accidentis separari. vt dicit Commentator. 7. Metaphy. text. 16. & 17. Et non differunt quia vna copulatione forme substantialis ei⁹ subiecto fit vnum per se. Et copulatione forme accidentalis cum subiecto non fit vnum per se. Et per accidens fit vnum. Differunt autem hec differentia ex secunda ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est: oportet q⁹ vnuz simpliciter fiat quo res sit per se vna: ens enz sequitur vnū. Et eo vero q⁹ subiectum ⁊ accidens duo esse habēt, vnuim per se facere nō possunt eadem ratione: q⁹. s. vnum sequitur ens: non enz potest esse q⁹ vnum per se sequatur ens per accidens. ¶ Quarto differunt: q⁹ ex coniunctione forme substantialis cum materia resultat essentia quedam tertia. s. entitas. Ex coniunctione vero accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oriuntur aūt hec differētia ex tertia: cum enz essentia sit id qō per diffinitionem significat vt res diffinita. Diffinitū aūt oportet esse vnuz per se ſm Arist. septimo metaphy. tex. cō. 16. ex eo q⁹ ex accidēte ⁊ subiecto non fit vnum per se: habet q⁹ nec essentia aliqua resultat. ⁊ p oppositum: ex eo q⁹ ex forma substantiali ⁊ materia: vnuz per se fit: essentia tertia resultat. ¶ Quinto differunt: q⁹ forma substātialis ⁊ si non sit essentia cōpleta: est tñ pars complete essentie. Accidēs vero non est essentia completa nec pars essentie complete. Sequitur autem hec differentia quinta ex quarta. si enim ex forma ⁊ materia fit essentia quedā tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente ⁊ subiecto essentia nulla resultat: accidens nullius cōplete essentie pars poni potest: ⁊ sic accidens incōpletum ⁊ ſm quid est ens. Hec consequenter incompletam essentiam et diffinitionem habet. ¶ Nec te moueat q⁹ formam substantialem non absolutam a receptiuo: ⁊ esse non habere sine materia modo dicatur: ⁊ superius dictum sit animam intellectiuam independentem a materia ⁊ separatas ab illa ſm rem remanere. hoc enim est simpliciter verum. Ad verificationem autem eius quod modo dicimus: sufficit animam intellectiuam esse essentialiter materie informatiuam: ⁊ tali modo ab illa inabsolubilem ſm esse quidditatiuum, vt eius diffinitio ostendit: ⁊ q⁹ forma substantialis vt sic, non habeat vnde ſm esse actualis existentie a materia absoluatur et independens sit: licet aliunde alicui forme substantiali hoc insit: puta ex hoc q⁹ est intellectiua. loquimur enim de forma partis substantialis: vt sic.

T.c.16. e.4.p.6. c.6.p.2.

Primū dubiū. **Circa** hec supradicta multa sunt dubia. Circa secundā est conuenientiam dubitatur: an sit verum qō ibi dicit. s. q⁹ essentie accidentales essentialiter nō sunt absolute a receptiuo.

Scōm. ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia: circa tertiam conuenientiam: an scilicet accidentia necessario per subiectum diffiniantur.

Tertiū. Quartum. Quintum. Sextū. ¶ Occurrunt quoq⁹ questiones circa differentias assignatas. et prima quidem habet dubitationem de vtroq⁹ membro cum sua radice: an scilicet forma substantialis pure potentie tantum actus sit. ¶ Et an forma accidentalis in ente in actu tantum recipiatur. ¶ Circa secundam differentiam est dubiū an accidentia habeāt propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali. ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absq⁹ omni accidente. ¶ Istas sex dubitatiōes si diffuse tractare vellemus: propositi limites eximeremus, alterius enim negocij est, sed ne omnino teimni transeamus de pluribus earum dicetur ordine supradicto: fundamenta ⁊ nostra ⁊ aduersariorum adducendo.

Questio. xv.

v. inherentia aptitudinalis sit de inherentia accidētis opi. scot. 4. dist. 12. q. 1. Unica rō sco.

**Circa** primum dubium declarato titulo primo adducetur opinio Scot. secundo. s. Tho. tertio respondebit argumentis in oppositum. ¶ Est igitur sensus primi dubij. an de essentia accidentis sit dependena ad subiectum: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliqo cum queritur an inherentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. ¶ Scotus in quarto sent. dist. 12. q. 1. decidit hanc questionem: quo ad accidentia absolute. scilicet quantitatem ⁊ qualitatem. Respectuum ad aliud vt terminum est id quod formaliter respicit aliud precise vt terminum ad quem: sicut predicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad predicamentum relationis ab aliis respectibus ceterorum generum: qui a quibusdam transcendentes vocantur: quod respectus pertinens ad genus ad aliquid essentialiter est ad aliud: non vt receptiuum vel causam efficientem aut finalem aut formalem: sed precise est ad aliud tanqz terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius: sed terminus. Propter quod dicit magnus Albertus: quod vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum, sed ad reliquum: eo quod ly per. denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud: sed vt subiectum vel materiam vel formam ⁊ huiusmodi. sic enim materia essentialiter respicit formā: ⁊ econtra: vt de commensuratione anime intellectiue (supra dictū est.) cum ergo inherentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt receptiuum: ipsam non de genere relationis sed idemnificatam cuilibet generi: modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Unde non prohibetur inherentia aptitudinalis esse de essentia absolut accidentis ex eo quod est respectus: imo ex hoc q⁹ accidens absolutum non a subiecto est: licet a termino: sequitur q⁹ de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum quam inherentia aptitudinalis explicat.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostēditur: ex eo q⁹ sicut esse ad. constituit relationem: ita esse in, cuſtituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in. ad nouem genera accidentium: et ideo sicut ad. est de essentia relationis: ita in. est de essentia accidentis. Unde simplicius in commento predicamentorum dicit, quod esse in, nullum constituit genus: sed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo q⁹ nisi aptitudinalis inherentia esset de essentia accidentis posset completa diffinitione ipsius accidēs cōcipi absq⁹ aptitudinali inherētia in eius diffinitione posita: quod est impossibile, oportet enim ipsum in sua diffinitiōe habere essentialem dependen[illegible] aptitudinalis explic[illegible] pretere[illegible] hoc[illegible] secundo.

T.c.15. 7.17. 7 tex. cō mē. 4.

Thomistarum Autem sententia est inherentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, ⁊ eam non esse relationem.

Opin. thomistaruz.

¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuuz dupliciter scilicet a subiecto ⁊ a termino. Absoluturz enim a subiecto ens: est id quod non est natum recipi in alio vt substantia. Respectiuum ad aliud vt subiectum: est id quod essentialiter natum est recipi in alio: vt omne accidēs. Absolutum a termino est id quod formaliter non respicit aliud precise: vt terminum ad quem: vt substantia: quantitas ⁊ qualitas. Respectiuum ad aliud vt terminum est id quod formaliter respicit aliud precise vt terminum ad quem: sicut predicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad predicamentum relationis ab aliis respectibus ceterorum generum: qui a quibusdam transcendentes vocantur: quod respectus pertinens ad genus ad aliquid essentialiter est ad aliud: non vt receptiuum vel causam efficientem aut finalem aut formalem: sed precise est ad aliud tanqz terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius: sed terminus. Propter quod dicit magnus Albertus: quod vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum, sed ad reliquum: eo quod ly per. denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud: sed vt subiectum vel materiam vel formam ⁊ huiusmodi. sic enim materia essentialiter respicit formā: ⁊ econtra: vt de commensuratione anime intellectiue (supra dictū est.) cum ergo inherentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt receptiuum: ipsam non de genere relationis sed idemnificatam cuilibet generi: modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Unde non prohibetur inherentia aptitudinalis esse de essentia absolut accidentis ex eo quod est respectus: imo ex hoc q⁹ accidens absolutum non a subiecto est: licet a termino: sequitur q⁹ de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum quam inherentia aptitudinalis explicat.

capi. 6. q. 13.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostēditur: ex eo q⁹ sicut esse ad. constituit relationem: ita esse in, cuſtituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in. ad nouem genera accidentium: et ideo sicut ad. est de essentia relationis: ita in. est de essentia accidentis. Unde simplicius in commento predicamentorum dicit, quod esse in, nullum constituit genus: sed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo q⁹ nisi aptitudinalis inherentia esset de essentia accidentis posset completa diffinitione ipsius accidēs cōcipi absq⁹ aptitudinali inherētia in eius diffinitione posita: quod est impossibile, oportet enim ipsum in sua diffinitiōe habere essentialem dependentiam ad subiectum. [illegible] Hec de secundo.

Ad primum [illegible] Scotus: q⁹ [illegible] enim ill[illegible] est relationis, nam licet talis respectus terminet ad subiectū: consequenter subiectum fit terminatum non terminat vt terminus vt receptum illius. ⁊ hoc oportet bene videre, aliud est enim dicere. a est re[illegible] talis respectus [illegible] pater. Et per hoc patet [illegible] tiora ad. Sed quia dicit [illegible] ponit aptitudinale. [illegible] quentia [illegible] predicamentali. [illegible] est liquidem in analogiz ad nouem genera accidentium sicut ⁊ ens ad omnia genera.

Ad pmum. Sco.

Ad cō firmationē.

Erbis Patet solutio ad obiecta Scotus nobiscū cōcordat in quarto distinctione. ⁊ ita communiter fatentur accidens non posse complete diffiniri absq⁹ additione



subiecti vt matem[illegible] [illegible] declaratum fuerit vn[illegible] hoc Arist. in. 7. Meta. [illegible] in. 15. ⁊ 17.

T.c.15. 7.17. 7 tex. cō mē. 4.

Tertia Dubitari [illegible] nimius est ampla alibi discutiēda re inquat[illegible] oportet et siquidē ad plenā illius resolutionem multos quinternos implere.

Questio xvi.

Quartam Uero q⁹ de accidētis natura est: cuius tractatū agimus mō oīno pretermittendā duco. In qua tria agenda sunt. primo recitabit opi. Auer. sc̄o ponetur opi. s. Tho. tertio rīdebit argumentis in oppositū. ¶ Sciendū est quo ad primū Auerroym in libro de substantia orbis fundasse opi. nobis cōtrariā ponēdo in materia prima que est pura potētia accipi dimēsiones interminatas. Ex hoc enim sequit nō omne accidens esse subiectiue in ente in actu. ¶ Moueturz aūt ad hoc opinandum rōnibus pleriscz ducētibus ad impossibile. ¶ Prima est dimensio interminata nō est in materia coeterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore ⁊ dimensio ex non dimensione. ⁊ nunc vltima sequitur. ergo forme corporales. i. dimensiones sunt sibi inuicem cōtrarie ⁊ succedentes sibi inuicē in subiecto sicut sibi inuicē succedunt forme substantiales in eadē materia. consequēs est impossibile. ergo a destructione consequentis ꝛc. impossibilitas cōsequētis patet ex eo q⁹ neqz motus neqz mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatē terminatā. Patet quoqz ex eo q⁹ quantitati nihil est cōtrariū: vt dicit in predicamentis. ¶ Consequentia aūt probat ex eo q⁹ omne qō sit ex suo ꝯrario seu priuatiuo: vt dicit primo physi. tex. cō. 64. ⁊. 5. eiusdem. tex. cō. 7. ¶ Secūda ratio est ista, quantitas interminata nō est in materia, ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere. cōsequens est falsum ad sensuz, ergo: cōsequentia probat ex eo q⁹ diuerse forme nō possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materie, materia vero diuersis partibus caret ante quantitatis receptionē. substātia siquidē exclusa quātitate indiuisibilis est. vt dicit primo phy. tex. cō. 15. ¶ Tertia ratio est ista. quātitas nō est in materia subiectiue, ergo forma non diuidit per diuisionē materie, tenet cōsequentia. qz forma recipitur in materia indiuisibili cū quātitate ponat carere. tūc vltra. ergo forma recepta in materia nullā diuisionē habet. tenet cōsequētia. qz otis diuisio forme materialis preexigit diuersitatē partiū materie, tūc vltra. ergo forma recepta in materia est eterna ⁊ carens cōtrario. tenet cōsequentia. qz ipsa ratio forme corruptibilitatē eius sequitur, corruptibilis aūt non est forma aliqua nisi receptiui eius habeat diuersas partes: quarū altera ipsa: alteram forma alia informet: cū oporteat cōmunicari in materia ea q⁹ inuicē corrumpunk: vt primo de generatione. tex. cō. 53. dicit. ⁊ tunc vltimo sequitur q⁹ nulla nisi prima formā materia recipiat. oportet enī corruptionez vnius esse generationē alterius: vt dicit in primo de generatione. tex. cō. 17. ⁊ consequenter caret contrario, ⁊ hec de primo.

T.c.53.

T.c.17 3. phys. t.c. 73. ſpi. s. d. 4. di. 13. q6. 1. art. 2. q. 4. item 4. dist. 44. q. 2. ar. 1. q⁹ stamen la. tertium ſr tum cō trageſi. c. 8. ſecūz in trac. de natura materie ratio ꝯtra auer.

Hancopi. Et sim quibusdam suis libris sequak. s. Th. propriā tñ sententia oppositum vltimo determinauit in prima parte. q. 76. artic. 6. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem quandocunqz aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter ⁊ demum sequentes. sed materia prima ſm se est in potētia ad oēs actus substantiales ⁊ accidentales ordine quodam, ergo prius recipit actum primum simpliciter. deinde posteriorez. sed primus actus simpliciter etiā ordine generationis est esse. ergo primū qō intelligit recipi in materia est esse. scil. esse materie est esse substantiale ⁊ nemini [illegible] quin [illegible] recipitur in materia forma [illegible] sequēs [illegible] quantū [illegible] fic de alijs. ¶ Sequuntur preterea ad hanc positionem multam[illegible] connex[illegible] q⁹ ens per [illegible] connexionem habeat eam formā [illegible] n. a pro[illegible] dabilis [illegible] generabilis fieri non [illegible] materia forma [illegible] gi quin sit [illegible] pio p sectiū de primo dicit. ⁊ sic debuit commendari ab Arist. Tenenda est igitur opi. s. Tho. q⁹ omne accidens est subiectiue in ente in actu. et per hoc differt a forma substantiali que est subiectiue in ente in pura potentia. ⁊ hec de secūdo.

primo phyſi. 65. ⁊. 66

Ad primum mum illarū hz multiplicē sensum ⁊ quandoqz verum ⁊ quandoqz falsum: et ideo distinguendum est. si nanqz (ly ex) dicat habitudinez cause materialis verum est: corpus enī fit ex materia que non est corpus et indiuisibilis in actu: licet fit corpus ⁊ diuisibilis in potētia, si autem (ly ex) dicat habitudinem terminiz quo: falsum est. necesse est enim materiam ex qua fit corpus immediate ante illud instans habuisse corporeitatem: ⁊ vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus. ⁊ hoc modo intelligēdum est quod Arist. tertio celi. tex. commen. 29. ⁊. 64. dicit: q⁹ impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est post nō corpus. ¶ Amplius est distinguēdū (ly fit) corpz enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Uno modo terminative. id est vt fiat tanqz terminus alicuius motus vel mutationis. ⁊ hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitative, id est vt fiat tanqz aliquod consequēs ipsum terminum motus seu mutationis: et hoc modo verum est corpus fieri, neqz enim generatio neqz alteratio neqz motus localis ad quātitatem terminatur vt quantitas est: licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam. sed quando generatio terminatur per se primo ad compositum substantiale, generantur consecutiue et accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas: que substantialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerroys: quia concessa prima consequentia pro quanto infert consequens in sensu vno: non tenet secunda consequentia que supponit dimensiones fieri non concomitative: ⁊ per accidens: sed terminative. de illis enim que fiunt vt termini mutationum: verificatur: q⁹ eorum puncta contraria: et q⁹ succedunt sibi inuicem se mutuo expellentia, ⁊ non de illis que fiunt consecutiue. de quorum numero est quantitas interminata. ¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur q⁹ diuersas formas preexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Uno modo vt (ly pre) dicat ordinem tpis: ⁊ sic verū est quascūqz duas formas simul recipiendas in materia preexigere eā esse distinctam in plures partes immediate ante illud instans: in quo ille forme inducunk, eadem enim pars materie nō potest simul ad duas formas alterationē sufficiente disponi: sed talis distinctio partium materie preexacta non oportet q⁹ fiat per interminatas dimensiones ipsi materie inherentes sed fit per dimensiones precedentium compositorum. Alio modo potest intelligi vt (ly pre) dicat ordinem necessarium: ita q⁹ in instanti introductionis formarum necesse sit materiā habere priue natura diuersitatem partium: ⁊ post formas distinctas: ⁊ hoc est falsuz: oportet enim prius natura materiam esse distinctam esse: et illo ergo et prioilo instanti exigunt due forme distinctas partes materie sed non preexigunt. ¶ Ad tertium dicitur q⁹ formam diuidi per diuisionē subiecti potest intelligi dupliciter. Uno modo vt ideo forma diuisionē habeat ex subiecto q⁹ in materia prediuisa recipitur, et hoc modo quomodo sit verū ⁊ quomodo sit falsum nunc[illegible] declaratum est. Alio modo vt ideo forma dividatur ad diuisionem subiecti, q⁹ forma habet talē diuisionem ratione sui subiecti, ⁊ hoc modo verum est eo q⁹ diuisio quantitatiua conuenit forme substātiali ex hoc q⁹ est in materia ratione cuius compositum est cōtum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formenō ita tamen q⁹ ipsa qualitas prefit in ipsa forma subiectiue: ita quantitas inest composito ratione materie non ita q⁹ prefit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua forme non cōuenit nisi ratione materie in qua recipitur vt forme a materia separate ostenditur: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem istam precedere formam sed comitari. Unde patet responsio ad totum processum rationis: qm ruit (fundamento falso innixum. [illegible] enim sup hoc q⁹ ex positione nostra sequitur formas non diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet non sequi.

Ad pmum.

Ad secundū.

Ad tertium.

Quinto [illegible] me poterim [illegible] habet [illegible] partem affirmatiuam ve[illegible] rat. Cum enim ab omni forma [illegible] aliquod esse: quia forma est [illegible] accidentali fluere accidentale esse[illegible] ab alio[illegible] a subiecto esse dulce.

Quinti dubiſo lutio.

¶ Quod autem esse quod [illegible] forma accidentali non est idem quod esse substantiale ex pe[illegible] nubus substantie et accidentis nihilominus est. esse namq⁹ substantiale est esse simpliciter secundum [illegible] esse autem accidentale est esse secundum [illegible] quid ac aliud dependens a subiecto: et posteriz. Hec est igitur [illegible] differentia [illegible] essentie accidentis distinguitur [illegible] subiecti actuali[illegible] sed etiam ab ipsa essentia fluentia

Accīs habere propriā existentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca



[illegible] accidētalis ens est. Jam enim dictum probatum est, quod [illegible] quidditas creata est simpliciter entitas. Unde ex hoc sequitur, [illegible] dimus nec est ipsa albedo nec existentia subiecti nec receptio albedinis in subiecto: nec existentia forme substantialis est ipsa forma aut materia aut receptio forme in materia. Sed quemadmodū forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraq; existentia recipiat: ita albedo recepta in subiecto perficit ipsum vt esse albū recipiat, ita q; sicut forma est ratio materie ⁊ composito substantialē q; esse habeat: ita albedo est ratio subiecto cōposito ex albedine ⁊ subiecto q; habeat tale esse: album scilicet. ⁊ sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt forme substantiales: ita ſm numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album ⁊ aliud est esse dulce. ¶ Errant propterea qui sancto Tho. imposuerum opinionem recitatam a Sco. in quarto sen. di. 12.

q. 1. I ſm cipio. c. Solutio sexti dubij.

## Circa sextā

Dubitationem: an. s. distantia accidēti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente. declaranda est primo sententia sancti doctoris. Error deinde q̄dam eliminandus. ¶ Ad percipiendum primum distinguendum est q; de substantia ⁊ accidēte dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic. de substantia sub ratione substantie ⁊ de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia ⁊ accidente sub ratione talis substantie ⁊ talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente: eo q; esse substantiale. vt sic. nullam connexionem necessariam habet cum esse accidentali: alioquin ois substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: q; nō a propria passione propter connexionē necessariam q̄ est inter subiectū ⁊ propriā passionē non propter hāc q; subiectum dependeat a passione. Propter ea san. Tho. in q̄stionibus disputatis de spūalibus creaturis. q. vlti. ad septimū: ⁊ in q̄stionibus de anima. q. 12. ad septimum ait q; subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali et accidentali: vt sic: ait subiectum posse esse sine accidētali forma sibi adueniente. Ostendit aūt natura demōstrationis subiectū esse non posse sine passione. oportet nāq; cōclusionē q̄ inherentiā passionis in subiecto cōcludit necessariam esse ⁊ impossibile aliter se habere.

q. de spūalibus creatu. q. 11. q. 3 q. 12. septimū.

Anto'. tromb. in quolibz me taphy.

## Error aūt

Intolerabilis hic cauendus est positus ab Antonio trombeta in quolibet suo dicens: q; ſm. s. Tho. ⁊ eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis: ⁊ passio est accidēs: ex quo necessario sequit subiectū posse esse sine propria passione. Fundamentū aūt huius cōsequentie est: q; omnis potētia passiua est potētia cōtradictionis: sed subiectum est solum in passiua potētia respectu passionis. ergo est in potētia cōtradictionis. ergo potest habere ipsas ⁊ non ipsam. Maior habet ex nono metaphy sice. tex. cō. 17. ⁊ probatur etiam ratione sic. passiones entis distincte sunt tales: q; vna includit negationem alterius. ergo potentia includit negationes actus: ⁊ per cōsequens potentie vt potentia est non repugnat esse sine actu: ⁊ ex altera parte potest esse in actu. ergo omnis potentia est potentia contradictionis. ¶ Propterea ad idem. possibile est medium inter necessarium ⁊ impossibile. ergo cum necessariū respiciat esse solum: ⁊ impossibile non esse solū: possibile respicit esse ⁊ non esse: ⁊ sic omnis potentia cum ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis. ¶ Preterea ad idem. ideo potentia passiua est ad esse: q; potest ab alio recipere esse. s. ab agente. si autez ab alio recipit esse. allo circunscripto quantum est in se est sub nō esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse: ⁊ ab agente potest habere esse necessario sequitur q; est potentia contradictionis. s. ab esse ⁊ non esse.

T.c.17

## Accidit aūt

Error hic ⁊ in principijs ⁊ in conclusione. In principijs: q. s. Tho. in prima parte. q. 77. ar. 6. tenet ex intentione. ⁊ probat subiectū esse causam sui propie passionis in triplici genere cause. i. materialis effective ⁊ finalis. vnde patet error minutus. Maior aūt: licet Aristo. sit huius intellecta ⁊ probata. potentia essentialiter talis est duplex. scilicet receptiua tantum: quedam vero non solum receptiua: sed etiam passiua extenso nomine passionis. genus trāsmutationis. Potentia receptiua tantum est illa que coacta sub actu: eo q; si esset ante suum actum oporteret q; per aliquam transmutationem illum reciperet: ⁊ si non esset receptiua tantum. Potentia autem passiua necessario nulli actui coacta respectu eius est passiua: eo q; omnem actum per transmutationem acquirit: ⁊ consequenter per transmutationem perdit. omne [illegible]erabile

q. 77. ar. 6. c. phi ſm. 9. meta. T.c.17

est corruptibile. vt dicitur primo cel. [illegible] propo[illegible]ergalis. omnis potentia est potentia contradictionis. [illegible]ūm gedade potest pas[illegible] ⁊ ad esse. ¶ Ad rationes aūt quibus arguens nititur. Ad primum dicit q; passiones entis distinctas esse tales q; vna includit negationē alterius verū est: q; vna nō est alia formaliter: potentia ens non est actus formaliter: sed ex hoc non sequit: ergo quelibet potest esse sine alia. Nā non valet: hoc nō est illud. ergo hoc potest esse sine illo. ¶ Ad secundū dicit q; possibile vt distinguit contra necessariū ⁊ impossibile sumit a potentia passiua ⁊ nō a potētia receptiua tm: ⁊ ideo ex hoc non sequit nisi potentia passiuam esse potentiā cōtradictionis: cum tm arguēs debeat probare: q; ois potentia receptiua sit potentia contradictionis. ¶ Ad tertiū dicitur q; propositio prima ibi adducta. s. q; ideo potētia est ad esse: q; potest recipere esse ab alio. s. ab agente: in vno sensu est vera: ⁊ in altero falsa. si enim (vt potest) dicat potest esse distinctum contra impossibile. Aristo. dicit eam esse falsam. est enim sensus quod ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente: ⁊ sic celum esset in potētia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem (vt potest) dicat potentiam vt distinguitur contra esse in actu: tunc propositio est vera. ideo enim aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc non habet: sicut ideo aliquid est in potentia ad nō esse: quia potest habere non esse quo caret: sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur: ad nostram positionem redit: quod scilicet potentia passiua sola fit ad esse. ¶ Alias rationes quibus separabilitas substantie ab omni accidente a scotistis probatur ex supradictis facile est solvere. Aliumum siquidem propositiones. quarum falsitas est superius declarata.

Ad rationes Trōb. Ad primam. Ad secundā. Ad tertiam.

¶ Sed quia illud quod dicit maxime ⁊ verissime in quolibet genere est causa eorum que sunt post in illo genere: sicut ignis qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis: vt in secundo metaphy. dicitur: ideo substantia q̄ est principium in genere entis: maxime ⁊ verissime essentiam habens oportet q; sit causa accidentium que secūdario ⁊ quasi ſm quid rationem entis participant. T.c.4.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatē accidentiū inter se declaraturus ꝓmittit causam accidentiū q̄ sit: vt causas diuersitatis eorū in inuiet tali conclusione. Substantia est causa accidentium: quā probat sic. maxime ⁊ verissime ens est causa reliquorum entium: substantia est maxime ⁊ verissime ens. ergo substantia est causa aliorū entium: sed talia sunt accidentia. Minor vero ex septimo metaphy. in principio [illegible]ect. Probatur vero ex secūdo metaphy. tex. cō. 4. habet, vb. dicit q; vna [illegible]aliter id qō est maxime tale in aliquo ordine: q; est causa o[illegible] in illo ordine: vt sic: sicut ignis qui in ordine ca[illegible]dor est maxime calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. Intelligatur autem nomine generis in litera: sicut Arist. vtitur ibi vnivocatione: eo q; ad veritatem totius propositionis exigitur q; causa communicet cum effecto. in nomine et ratione: licet analogice eadem. non enim sequitur celum est causa omnium calidorum. ergo celum est maxime calidum. quod tamen sequeretur: si celo calidum non equivoce conueniret, quia igitur substantia ⁊ accidens [illegible]anime ⁊ ratione entis analoga tamē communia substanti[illegible]ime est ens: ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

T.c.1. T.c.4.

¶ Quod tamen [illegible]modo cōtingit: quia enim partes substantie sunt materia ⁊ forma, ideo quedam accidentia principaliter cōsequuntur formam ⁊ quedam materiam.

¶ Quia accidētia causantur a substātia in qua sunt: ⁊ effectuum diuersitas [illegible]uentia. signat diuersitatē inter accidētia a

T.c.17



[illegible]ponit ex diuersi[illegible]tum substantie a quibus fluunt accidentia. ponit tres distinctio[illegible] [illegible]arum prima cum suis diuisionibus talis est. Accidentium a[illegible]untur principaliter formam: alia principaliter ma[illegible]. ¶ Accidentiū sequentiū formam: quedam cōmunicāt materie: quedā vero sunt separata a materia.

Accidētia aliū sequuntur formā: aliqua materiā. T.c.17

¶ Accidentiū aūt sequentium materiā: quedā sequunt eā in ordine ad formā generalē: ⁊ quedā in ordine ad formā spālem. ¶ Est autem ratio prime diuisionis: q; cū vnumquodq; operetur per quod est actu et semper species aliqua moueret ⁊ agere existimetur: vt dicitur tertio phy. sic. tex. cō. xvij. oportet formam sequi operationes et operatiuas virtutes: similiter cum patiatur ⁊ trāsmutetur vnūquodq; ratione materie: oportet plura accidentia eam sequi: vt ea que propter materie diuersam complexionē insunt: ⁊ ipsam motui subiacētia ꝛc. Apposuit aūt in prima diuisiōe (vt principaliter) vt distinguitur ꝓra totaliter: nullū enim accidens est solius forme aut solius materie: sed oia sunt cōpositi: etenim ad ipsam quoq; intellectionē nō solum anima cōcurrit, sed totū cōpositū ex materia et forma. fortes ens est qui primo intelligit: est ergo sensus diuisionis q; accidentium quedam sequunt formam non vt causam totalem: sed principalem: quedā sic. sequunt materiā vt cām principalē nō totalē. Cum ens omniū accidentiū cā sit id quod vere est. i. substantia completa: omniū causa est, cōpositum ex materia ⁊ forma: sed aliquorum principalis radix est forma: aliquoū vero principalis radix est materie. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione forme: ⁊ aliquid rōne materie: quemadmodum scindere cōuenit serre rōne forme: durities aūt rōne materie: ita ⁊ in naturalibus aliquid oritur in cōposito ratione forme: et aliqd ratione materie: quemadmodum in forte sentire et intelligere est ratione forme masculinum vero ratione materie. Que autē sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam (infra) assignabitur.

In hoc capitulo.

¶ Forma autem inuenitur aliqua cuius esse non dependet a materia: vt anima intellectualis. Materia vero nō habet esse nisi per formā. vnde in accidentibus que sequuntur formam est aliquid qō non habet communicationem cum materia: vt intelligere qō non est per organum corporale sicut probat philosophus in tertio de anima. Alia vero ex consequentibus formam sunt que habent cōmunicationem cum materia, vt sentire: sed nullū accidēs sequitur materiam sine communicatione forme. T.c.6.

¶ Hic ponitur prima subdiuisio cū eius cā. Cū. n. propie virtutes ⁊ ꝓprietates ⁊ operatiōes formarū ipsis formis ꝓportionari debeāt: ita ſi essentia ipsius forme sit dependēs a materia: virtutes ⁊ operatio eius (cū nō sint ipsa forma a qua fluūt pfectiones) dependere opz a materia. Et ſi essentia forme est indepēdēs a materia: virtutē aliquā opz habere a materia indepēdentē. fecisset liquidē natura eleuatā supra materiā vt sic nō posset operari. ⁊ cōsequēter nec finē ꝓpriū cōsequi. vnūquodq; n. est propter suā operationē. vt vi. scōo celi, tex. Com. 17. Quia ergo inuenitur dupler genus formarum substantialium dependentium. i. a materia vt sunt oēs forme materiales: ⁊ independentiū ab ea vt est anima hu[illegible]ana. tō inuenitur duplex genus accidentiū sequentium formam. ¶ Quedā esi fluunt a forma dependēte a m[illegible] [illegible] fluūt ab ea q; tū recipiunt subiective in cōposito: [illegible]op[illegible] [illegible]ē cū materia vt sentire vegetare ⁊ huiu[illegible] ¶ Quedam vero fluūt a forma independente a m[illegible] vt sic: [illegible]nec i[illegible] sicut ab ipsa [illegible]: quod recipiuntur in sola forma subiectiue [illegible] propterea dicuntur habere [illegible]communicationem. cum materia vt intellectus [illegible] luitas. [illegible]velle ⁊ huiusmodi.

T.c.17

Accidētia sequuntur formam est dependēte a materia

## Hec aūt tres

Hoc sine more ⁊ cōtradicere [illegible]pertius nunc dictis: vtrunq; enim est verū q; s. oē accidēs est cōpositi vt sup[illegible]um ⁊ q; aliqō accidens est solius forme: vt mō dicimus. ⁊ [illegible]es ens esse alicui[illegible] pōt intelligi dupliciter. Uno mō vt cōplet pncipi[illegible] [illegible]ūtui ⁊ recepti[illegible]. Alio mō vt suppositi. hoc scōo modo oē accē[illegible] [illegible]sin cuius est esse et fieri. vñ aia nō intelligit vt [illegible]positū o[illegible]nerale: sed fortes p aliaz. Primo vero modo [illegible]ō accidens est ipsi[illegible]aie: ⁊ aliqō est cōpositi: virtꝰ ens intelle[illegible]tiua nō est subiectiue in aliqua pte corporis cōposita ex materia ⁊ forma: ſz est subiectiue i sola [illegible]sentia anime. vnde in tertio de aia. tex. cō. 4. dr: q; intellectus nullius corporis est actus. Virtutes aūt sensitiue nō [illegible]unt subiectiue in sola anima: sed

T.c.4.

[illegible]ūm partibus com[illegible]ositis ex materia ⁊ forma substātiali. Similiter cōpertu elicituum pncipiū sensationis nō est sola potentia anime: sed cōpositū ex organo corporali ⁊ virtute anime. Intellectionis aūt pncipiū elicituū cōperū est ipsa sola virtꝰ intellectiua: ⁊ cū opatio immanēs sit subiectiue i suo elicituo puta cipio: intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto. Propterea san. Tho. alibi dicit: q; anima intelligit sicut oculus videt: videt vt cōpletum pncipiū elicituū: oculꝰ enī nolat cōpositum: ex organo corporeo ⁊ virtute aieno ergo ꝓtradicunt ista: omne accidens est cōpositi vt suppositi: ⁊ aliqō accidēs est solius forme vt cōpleti pncipii elicitiui ⁊ receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarū materialiū: ex his tñ innuit natura accidentiū substantiarū separatarum, opz enī ea esse de ordine illoū accidentium que sequunt formā independentem a materia. ¶ Et nota q; anteq; ponatur alterius membri subdiuisio: assignat eā in litera: quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam: qualis facta est de his que sequunt formā vt dicat: accidentium sequentium materiā: quedam cōmunicant forme et quedam non: ⁊ causa est ista: q; nō inuenitur duplex materia: altera dependens a forma ⁊ altera non. sicut inuenitur duplex forma: nulla enī materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

Signifi dſie assignate

Ut eadem accidētia numero sint in genito ⁊ corrupto. Auerroystarū quorundaz opi. In de substantia orbis. c. 1. ⁊ primo phy. 66

¶ In his tamen accidentibus que materiam consequuntur, inuenitur quedam diuersitas. Quedam enim accidentia consequuntur materiam secundam ordinem quem habet ad formam specialem vt masculinum ⁊ femininum in animalibus. quorum diuersitas ad materiaz reducitur. vt dicitur in decimo xMetaphy. vnde remota forma animalis: dicta accidentia non remanent nisi equinoce. Quedam vero consequuntur materiam ſm ordinem quem habet ad formam generalem: ⁊ ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent: sicut nigredo cutis est in ethiope ex mixtione elementorum ⁊ non ex ratione anime: ⁊ ideo post mortem in eo remanet. Cap. 5. q. 8.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis: accidentiū sequētiū materiā: quedā sequunt eā in ordine ad formā ſgialē: quedā in ordine ad formā spālem. Illa accidentia dſir sequi materiā in ordine ad formā generalē: que individuo ghis altioris cōuenīūt rōne magis sue materie cꝫ forme: sicut hoc mixtū hz cutis nigredinē nō ex rōne forme mixti: ſz ex materia sua talis passa est: puta in tali clima[illegible]te. vbi calor solis abūdat. Illa vero dſir ⁊ cōsequi materiā in ordine ad formā spālē: que individuo inferioris ghis vel speciei conueniūt magis rōne materie cꝫ forme: sicut hoc aial est masculinū nō rōne alie pncipalꝰ: ſz ex materiā ad alam dispositā talis passio comitata est: puta q; materia plene dſiōis actus vigorosi seminis sub lecta nō fuit. Signū aūt q; talia accidentia se habent. s. q; sequunt materiā ſm q; respicit formam altioris vel inferioris ghis est q; aliqua eoū eiusdē rōnis remanēt cōpositō corruptō: ⁊ quedā nō remanent nisi equinoce. nigredo ſquidem hois viui ⁊ mortui eiusdē masculinitas aūt non. cā aūt huius nulla est alia: nisi q; masculinitas sequit aial rōne sue propie materie: ⁊ propterea corrupto aiali ⁊ non remanēte nisi equinoce: oportet masculinitatem in cuius ratione ponit animal: equinoce remanere. Albedo aūt q; in mixtione materiam sequit an cadauere remanentis: ſm eandem diffinitionem non equinoce remanet.



## Circa ea

Que hic dicūtur accidit dubium. Utrum nigredo cutis in ethiope viuo ⁊ mortuo sit vna ⁊ eadem numero, ⁊ vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito ⁊ corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt. primo recitabitur opinio quorundam. scōo ponetur opinio. s. Tho. tertio respondebitur ad obiecta.

## Quo ad

Primum quidā opinant accidentia cōia genito ⁊ [illegible] esse eadem numero in vtroq; inter quos aliqu[illegible] [illegible]. Auer. innititur tali distinctione suam [illegible]assignationem. Accidentia cōia genito ⁊ corrupto habent duplicem modum essendi. scilicet materiarum. s. ⁊ interminatū. Accidētia interminata vocāt [illegible]ccidentium ablq; limitatione ad talem vel tale gradum. Accidentia vero terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. accidentia [illegible]ūm possunt esse eadem numero esse in genito ⁊ corrupto: non [illegible]ōtest, vnde sicut quantitas interminata cōis expresse a Commen. ⁊ [illegible]dem in oibus ponitur rata calor interminatus cōis: ⁊ [illegible]ere ⁊ igne. ¶ Confirmatur autem opinio ista auto-

Universidad de Deusto
Biblioteca



T.c.25. Cap.1. expresse quod in habentibus symbolum est facilior transitus: q̄ est facilius corrumpere vnum quam duo. ¶ Auerroys quoq; in libro de substantia orbis, non longe a principio dicit non solum dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes cōmunes genito et corrupto. ¶ Ratio autem prima ad hoc est: q̄ si qualitates disponentes materiam rei corrumpende ad nouam formam corrumpuntur: queritur quid educit formam generandam non potest dici quod illud sit agens extra: quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia. qualitates autem ille corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem forme. ergo remanet quod nihil sit quod educat formam: quod est impossibile. ¶ Preterea: qualitates symbole queritur a quo corrumpuntur cū nullum cōtrarium appareat: et frustra corrumpi res censeatur in aliquo instanti in quo eandem opz generari. ¶ Preterea figura cadaueris, organizatio, et cicatrix: et si qua sunt hmōi si nō remanent eadem: queritur a quo generantur. et cum non possit dici, a quo generantur per modum sequele: opz q̄ nullū sit generans. Quod aūt non generentur per modū sequele, probatur. Accidētia. n. aliqua ideo cōstituisse generantur: quia dans formam dat consequentia ad formam: modo ista accidētia repugnant forme magis quam sequātur eam: cuius signū est: q̄ sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hec de primo.

op. tho mistax

**Duo ad** Scōm sciēdū est Thomistarū eōpinionē: nullum accīo esse idē numero in genito et corrupto. Sequitur. n. hoc necessario ex nostris principijs. Hā si nullū accidens est subiective in materia: et nō datur nisi vna forma substantialis in cōposito: impossibile est idē accidēs remanere idē numero. migraret siquidem accidēs de subiecto in subiectum: et esset idē et non idē. Nec rōnes pro nūc ad hanc cōclusionē afferā. q̄ opz ad hoc efficaciter probandū probare illud principiū. l. q̄ in cōposito est tantū vna forma substātialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile: et quomodo defendenda est ab aduersarijs politio nostra.

accidēt q̄ruo: eorum pitur.

¶ Sciendum est igitur accidēs quadrupliciter corrūpi. ¶ Primo per alterationem oppositam suo cōtrario: vt frigus a calido. ¶ Scōo ad absentiā conseruatiui agētis: vt lumē in aere desinit sole recedente. ¶ Tertio ad corruptionem subiecti vt risibilitas corrūpitur hoste mortuo. ¶ Quarto ad corruptionem termini: vt

Qua. tuor ge nerat accidēt

similitudo desinit cōsimili perempto. Et q̄ quot modis dicit vnū oppositorū, tot modis dicit et reliquū accidēs generat quadrupliciter. ¶ Primo ab agēte sibi simili per trāsmutationē: sicut aqua calefit ab igne calido. ¶ Scōo ad presentiam agentis in fieri et esse: vt lumen in aere fit a sole presente. ¶ Tertio ad generationē subiecti: vt risibile generat homine genito. ¶ Quarto ad generationem termini: vt forte solo albo existēte statim ad alterato albi generationem consurgit in forte similitudo. Et licet omnibus istis modis cōtingat accidēs secundū totā latitudinē corrumpi: nullus tñ illorū modorū conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Cōmune nāq; est oībus accidentibus corrūpi eorū subiecto corrupto: cū accidentis esse sit in esse. et ideo sufficiēs cā corruptionis accidentū redditur q̄n subiecto corruptio assignatur. Unde cum ex aere fit ignis: licet nō oporteat corrumpi caloīe aerio: sed potius intendi: quia tamen acr qui subiectum illius est corrumpitur necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absq; contrario ad solum subiecti defectum. ¶ Propterea apparet qualiter peccen peccato fallacie consequentis argumenta ea que qualitates symbolas et dispositiones pro forma introducende ficientes: quiri carent contrario corrumpente: remanē ¶ Et notandum, quod quando accidens genera t. materiem ecti vel corrumpitur ad corrupti actio terminetur ad vtrumq; secutiue non oportet q si generatiuum vel vtrumq; simul ignem gener rumpit pe ter omnia nis necessi poteſt



querere generans nisi quod subiectum generat. Et cum supradicta inspexeris videbis quod simile a suo simili cōcomitātiue, per accidens quandoq; corrumpitur: et per oppositum a non simili concomitatiue, per accidens generari contingit ipsum accidens. Aristo. ergo quoties dicit eadem remanere in genito et corrupto: eadem specie, non numero, ait: et hoc per accidens. Variatur em vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symbolī est: sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et ex hoc, q̄ forme substantiales, a quibus fluunt similes qualitates, sunt similiores: ex effectibus enim, natura cause innotescit. Auerroys autem (si saluari debet) eodem modo glosserur.

**Ad rationem** Aliter opposite opinionis dicitur. Et ad primum quidē. q̄ educens formā in vltimo instāti, est generās extra: non p aliquam actionē, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudā materie essentiā attingēs. Unde, cū dicitur, agens extra, nō potest educere formā, nisi p qualitates medias introductas, verū est. dū agit: non autē cum est in termino actionis. Sufficit em et exigit alterasse ad materie expoliationē et dispositionē. ¶ Ad scōm dicitur, q̄ qualitates symbole, et similia, corrūpuntur p accidens ad corruptionem subiecti a corrūpente p se subiectum: nec frustra in eodem instanti est primū non esse earū, et primū esse sibi simulū: sed necessario necessitate materie: vt dictū est. ¶ Ad tertiū dicitur, q̄ figura, cicatrix, et huiusmodi, producunt consequutiue: et q̄ accidēs a generante eorū subiectū, scilicet cadauer: nec est verū, q̄ sola illa accidentia generent consequutiue, q̄ sequunt formam: sed multa accidentia sequunt compositū ex necessitate materie, q̄ sunt, licet non incompossibilia: aliqualiter tamē opposita ipsi forme: vt patet de se. Et ideo dico, q̄ figura, et similia sequuntur cadauer ex necessitate materie: q̄ scilicet agens naturale non potest tam cito dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere totaliter, et ideo similes dispositiones sequunt: et q̄ non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Ad primum.

Ad secundū.

Ad tertium.

¶ Et quia vnaquęq; res individuatur ex materia et collocatur in genere vel specie per suam formam: ideo accidentia que consequūtur materiam sunt accidentia individui: sm que etiam individua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia vero que consequuntur formam sunt propie passiones vel generis vel speciei, vnde inueniunt in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam: q̄ risus contingit ex aliqua apprehensione anime hominis.

¶ Hic ponit scōa diuisio accidentiū q̄ talis est. Accidentiū alia sunt accidētia individui [illegible] lia sunt accidētia generis vel speciei. ¶ Dupliciter aūt inter ista differētia ponit. Prima est. q̄ accidentia individui cōsequunt cōpositū ratione materie principaliter. Accidētia vero speciei vel generis [illegible] Scōa est. q̄ accidētia [illegible] tia inter partes [illegible] generis [illegible] qui [illegible] Arist. [illegible] bus [illegible] eius causatur [illegible] quia prima et sec [illegible] lia sunt a subiectis [illegible] tudo [illegible]



[illegible] dubia circa literā. Primum est, qua [illegible] sit verū q̄ accidētia sequētia materiā sint ex penes q̄ [illegible] dua in eadē specie: q̄ siquidē quātitas sequit materiā: et [illegible] nibus oībus individuis corporis et inferiorū. ¶ Scōm dubium: qualiter verificet q̄ accidētia seqn tia materiā nō sint passiones generis vel speciei: cū masculinū et femininū sequant materiā: et tñ passiones sunt aialis: vnde et a ial eorū diffinitiōe ponit: sicut subiectū in diffinitiōe passiōis: vt. 10. metaphy. tex. cō. 25. habet. Similiter quātitas videt esse passio corporis de predicamento substantie: et tamen sequitur materiam.

T.c.25. 7.meta. t.cō.17. q̄ūo penes accidētia sequentia materiam indiuidua.

**Ad euidentiā** Animi scīto verba illa. l. accidētia seqn tia materiā sunt ea sm q̄ individua differūt nō esse intelligēda vnifomiter nec diffomiter. Individua em differūt penes accidētia materialia dupliciter. Uel q̄ vnū eoz hz vnū et reliquū aliud. Uel q̄ vtrūq; hz idē: sz alio et alio modo, verbi gra, socies et berta differūt penes masculinū et femininū: ex eo q̄ ille hz masculinitatē: illa femīnitatē. Differūt quoq; penes suas q̄titates: nō ex eo q̄ ille sit quātus et illa nō: sed ex eo q̄ nō eodē modo sunt quātī. nūq̄ em inueniunt duo quāta oīno similia: sicibus siquidē ppīs differre necesse est. Quātitas ergo licet sit cōmunis oībus individuis: q̄tū nō vnifomiter eis cōuenit: est sm quā individua inter se differunt secundo modo et hoc sufficit.

passiones generum duplices.

**Ad intelligentiā** Scōi norandū q̄ passiones generū sunt duplices. Quedā cōuenientes eis ratiōe forme generice: et quedā ratiōe materie. Ille q̄ sequunt formā vocate sunt hic passiones generū: et nō ille q̄ sequuntur eoīū materiā: propterea q̄ natura generica ex sua forma est talis et nō ex materia: a ial em est animal ex sua forma: et nō ex sua materia. Unde cū in proposito animalis passio ratione forme sit sensibilitas: et ratione materie masculineitas vel femineitas: diuersis rationibus moti Arist. in metaphy. 7. o. Tho. hic: diuersimode locuti sunt. Q̄: enim est passio a ialis ratione materie: ideo vocata est ibi passio: q̄ autem nō ratione forme: ideo hic nō est dicta passio.

10. met. t.cō.25. 7.met. t.cō.17. et 19.

¶ Similiter dicendū est de quātitate: q̄ sequitur corpus ratione materie: sequit em ipsum sm id quo est in potētia diuisibile: quod non est nisi materia vt indiuisibilitas rerū immaterialium ostendit. Et nota q̄ hec secunda diuisio accidentiū non differt a prima per mēbra diuidētia: eadē em sunt huius et illius membra: sed sm rationem. q̄ illa diuisio accepta est penes puma earum radices: materiam. s. et formam. ista autem penes subiecta quibus appropriantur. s. genus: speciem, et individuum.

¶ Sciendum etiam est quod aliquādo accidentia ex principijs essentialibus causantur sm actum perfectū sicut calor in igne qui semper actu est calidus. Aliquando vero sm aptitudinem tantum: sed cōplementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere que completur per corpus lucidum exterius: et in talibus aptitudo est accidens insepa [illegible] sed complementum quod adnenit ex aliquo princi [illegible] quod est extra essentiam rei: vel quod non intrat constitutionem [illegible] est separabile sicut moueri et huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio [illegible] ā causant ex principijs essentialibus subiect [illegible] quedam sm aptitudinem tantū. Illa accid [illegible] tū per se actum ex essentialibus principijs [illegible] ero dicūt esse sm actum imperfectū [illegible] n sm suas actualitates [illegible] bus sub [illegible] iunt et mouet, tantum [illegible] essentiales principijs subiecti in ipso [illegible] cheationem [illegible] ens.

T.c.66. pia secūde. q. 10. ar. 1. 2.

T.c.9. T.c.4. 7.17.

T.c.35.

**Antecp̄** Terminemus tractatum de diuersitate accidentium: queritur an omne accidens habeat aliquod subiectum propium: aut aliqua accidentia sint ita communia: q̄ nulli propria. ¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidēs est propium alicui cum propium conueniat omni. soli: et semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Ineſſet enim soli et semper proprio subiecto. ¶ Amplius sequeretur semper corruptionem cuiuscūq; accidentis comitem fieri corruptioni substantie sicut corrupto risibili corrumpitur homo. patet consequentia: quia corrupto proprio necesse est corrumpi illud cuius est proprium: aliter non conueniret ei semper: hec autem experimur esse falsa: vt patet in accidentibus communibus et actibus secundis. ¶ Et oppositum autem cum omne accidens sit diffinibile: et in diffinitione cadat subiectum: de quo accidens per se predicatur: vt patet primo posteriorū. et primo metaphysice ops q̄ oē accidēs habeat proprium per se subiectū. per se nāq; supponit de omni semper et necessario.

Ad huius Dubitationis euidentiam sciendum est. q̄ cū apud san. Tho. in questione de virtu. q. 1. arti. 1. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidēs scilicet sustentantis ad sustentatum: potentie ad actum: et principij ad principiatum: sicut calor ignis non habet esse nisi sustentetur in igne: et est forma accidentalis eius: et outur ex ipso. secundum aliquid participat istas conditiones: potest dici accidentis subiectū secundum quod ab istis habitudinibus recedit: potest negari ac [illegible] tis subiectum. Unde propter defectum primę que principa [illegible] dicitur in primo posteriorum: quod nullum accidens est sub [illegible] tiue in alio accidente: [illegible] videlicet nullum accidens potest [illegible] solo [illegible] aa que est ens per se [illegible] fulcimē

q. de virtutibus q. 1. a. 3. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca



Si quis dicat [illegible] respondetur negando: quia licet omne accidens habeat propriū subiectum in ratione sustentantis: vt probant rationes primo inducte: multa enim sunt accidentia que nullum proprium sustentans sibi vendicant: sed cōmuniter multis insunt: vt eorū separatio ostendit: separantur nāq; a subiectis sustentantes: ea naturaliter remanentia quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia ablatis sui mutatione cōtraria sustētat: vt dicitur in predicamētis. Si autem iuxta secundum sensum dubitetur: respondetur affirmatiue: scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propie potentie: eo q̄ quilibet actus respicit propriam potentiam: sicut enim actus respicit potētiam: sic talis actualem potentiam: et actus specificus potentiam specifice: accidēs autem omne actus quidam est: igitur omne accidens habet propriam potentiam cuius est actus: propter quod tertio physi. text. cō. x. dicitur potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem: eo q̄ sanitas est aliud ab infirmitate: et xij. metaphy. longo processu probatur principia predicamentorum esse eadem proportionaliter: quia cuilibet actui propria respondet potentia.

Si autem tertio sensu ingratur respondetur negative: quod scilicet nō omne accidēs habet aliq̄s subiectum proprium in ratione principij proprij: eo q̄ habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxū ipsius accidentis a tali subiecto in genere cause efficientis: eo modo quo diuorum effectuum ordinem inter se habētium prius est causa effectiua eius q̄ necessario primi productionē sequitur: siue istud subiectum sit receptiuum accidētis: vt quo: siue vt quod: patet q̄ non omne accidens fluit a suo receptiuo effective: sed multa sunt respectu quorū receptiuū pure passiue se habet: vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio: siue in sensu.

Si autem quarto modo intelligatur questio patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

**Sed aduertendū** Est q̄ hec que diximus intelligi debent de accidentibus secundum seorsum acceptis actibus: et seorsum aptitudinibus: loquendo nāq; de accidentibus: vt sanctus Tho. in litera loquitur: scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus dicere q̄ omne accidēs secundum suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentie et principij: licet non secundum suam actualitatem: eo q̄ aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substantiali fluat mediate vel immediate: et cōsequenter nisi in tali gradu subiectiue sustentetur immediate vel mediate: verbi gratia lumen secundum suam actualitatem est substantiam: licet sit ab extrinseco: et sit accidens separabile: tamen secundum inchoationem seu radicalem aptitudinē: puta diaphaneitatem est inseparabile: et fluit a certo gradu substantiali cōmuni superioribus et inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidēs: p accidēs tñ secundum suam aptitudinem est. p. priū: et non natū conuenire nisi certo enti: puta animali tali etc. fluit enim aptitudo ad sedēdum ex suis principijs. Similiter et videre licet sit accidens separabile: radicaliter tamen aptitudo ad videndum separari a tali animali non potest. Ex his patet quomodo ad vltrāq; partem rationes adducte verum concludunt diuersimode. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias et actualitates: conclusio rationum primo adductarum conceditur accipiendo subiectum in ratione sustentantis et principij. In ratione autem potētie falsa est conclusio vt dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo quod cum dicitur quod proprium conuenit soli omni et semper: intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem: sed secundum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprij desinit subiectum: intelligitur si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secundum actum vniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabile et huiusmodi non conuenit accidentibus vt respicit subiectum in ratione propie potentie: sed vt sustentatiuum et principium. Loquendo autem de accidentibus secundum materiam [illegible] quomodo rationes peccant. Dico enim quod [illegible] est si separabile secundum aptitudinem radicalem saltem: sed [illegible] necessarios: eo quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem oportet subiectum corrumpi [illegible] positum ad ducta concluditur quod omne accidēs [illegible] quo p se predicatur secundum se vel secundum [illegible] aptitudinem. Cum enim ens sit actus: cuius est potentia [illegible] igitur idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem [illegible] secundum aptitudinem et secundum actum: sicut [illegible] debet poni non solum in diffinitione risibilis sed risus. Et [illegible]

beat proprium subiectum per quod [illegible] debeat: quia ad hoc sufficit quod secundum se vel [illegible] secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto p̄dicetur. Ad primum vero sufficit accidēs secundum se tantum non predicari per se de subiecto.

Sciendum est autem q̄ in accidentibus alio modo sumuntur genus differentia et species q̄m in substantijs: quia enim in substantijs ex materia et forma substantiali fit per se vnum: vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante: que proprie in predicamento substantie collocatur: ideo in substantijs nomina concreta que compositum significant proprie in genere esse dicuntur: sicut genera vel species: vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in predicamento hoc modo nisi per reductionem: sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente et subiecto non fit vnum per se: vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura: cui intentio generis vel speciei possit attribui: vnde nomina accidētium cōcretiue dicta non ponuntur in predicamento: sicut species vel genera vt albedo vel musicum: nisi per reductionem: sed solum secundum quod abstracta significantur: vt albedo et musica.

In hac tertia parte capituli huius determinatur quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas: et primo, quomodo se habent ad esse in predicamento: deinde vnde sumantur in eis genus et differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones. s. Accidētia in concreto non sunt proprie in predicamento. Et accidentia in abstracto proprie sunt in predicamento.

**Ad quarum** Euidentiam sciendum est quod accidētia habent vnum modum essendi scilicet esse in alio: non enim sunt nisi insint alicui. Habent autē duos modos intelligendi: eo quod intellectus est natus ea que sunt aduna ta in re diuidere. Intelliguntur enim quandoq; contelligendo sibi subiectum cui insunt: et intelliguntur per modum accidentis: eo quod accidens esse est in alio esse. Quandoq; vero intelliguntur solitarie non contelligendo scilicet eis subiectum cui secundum rem insunt: et tunc intelliguntur per modum substantie: eo q̄ esse per se. i. solitarie soli substantie conuenit. Accidentia enim semper comite egent. Cum autem modus significandi non fundetur supra modo essendi: sed intelligendi: sicut habent duos modos intelligendi sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoq; consignificando subiectum: et tunc significantur per modum accidentis: et vocantur significata in concreto: vt album: nigrū etc. Quandoq; vero significantur ipsa sola absq; scilicet subiecti consignificatione: et prout significantur per modum substantie: et vocātur significata in abstracto: vt albedo et nigredo. Abstractum enim et concretum in accidentibus: licet differant in modo significandi idest penes consignificare subiectum et non consignificare illud: conueniunt tamen in significatione ipsius forme accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in predicamentis dicitur) sicut et albedo: sed aliter significat albedinem in subiecto. Albedo autem significat albedinem absq; illo. Quia igitur accidēta in concreto to[illegible] significantur: puta sicut album albedinem in subiecte [illegible] hoc non est vnum per se: sed quam et ens p[illegible] autem [illegible] in predicamento reponuntur debent [illegible] vnum et ens per se [illegible] per se cum predicamenta diuidant ens per [illegible] meta. et [illegible] in concreto non in propie reponuntur in predicamento. [illegible] quia littera prima conclusio probatur: que sic [illegible] potest. Nullum nomen importans [illegible] vnum per accidens [illegible] propie in predicamento: concretum accu[illegible] importat vnum et ens per accidens ergo non concretum accidentale non ponitur in predicamento propie per se [illegible] ratione minoris ponitur differentia inter concretum accidens [illegible] et substantiale in hoc quod concretū substantiale importat [illegible] forma. et forma et tale est vnū per se: ideo reponitur in predicamento: vt genus vel species: accidentale vero importat ex subiecto compositum et accidente: quod est vnum per accidens. ex accidēte enim et subiecto non fit nisi vnū per accidens: vt dicitur septimo meta. et ideo non debet poni in predicamento nisi [illegible] eo modo quo res impura ad [illegible] puritatem

In predicato substātie.

Post metaphy. dā sit in gen[illegible]

T.c.x.

Apō lo cū dā genere [illegible]

T.c.xl. et. xliij.

Nec. j.



[illegible] natura reducat. Et sic terminabit secundum [illegible] dictum. s. in abstracto [illegible] dicimento speciei et generis predicatione suscipiūtur aliter oīno a [illegible] dicamētio accidentia sunt excludenda.

Conuenientia inter concretum et abstractum in predicamēto substātie. Differentia cōcreti et abstracti accidentiū.

**Cum** Aūt audis abstractū solā formam importare: nō ideo hoc dictū putes q̄ abstractū subiectū forme a se oīno excludat: hoc em̄ falsum est, sed ideo q̄ abstractū ex modo suo significādi quo solo differt a concreto non includit subiectum principaliter, sed secundario, et ex consequenti. Quod ex conuenientia et differentia inter ea ex modo significādi persuaderi potest. Conuenīūt enim in hoc, q̄ tam abstractū q̄m concretum ex modo significādi importat duo. s. quod et quo: seu subiectū et formā. Idē enim importat definitio et definitū, licet alio modo. Definitio aūt vtriusq; importat vtrūq; dictorū: vt exemplariter patet: similitatem enim dicimus curuitatē nasi: et simum nasum curuū. Ex aūt hoc sit ex modo significādi, ex eo clarum est, q̄ tam abstractū q̄m concretum purā formam significat: vt in predicamētis testatur Aristoteles. Differūt aūt abstractum et cōcretum ex varietate modi significandi in hoc, q̄ concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum: et secundario formam. Abstractum vero principaliter importat formā: et ex consequēti subiectum. Aduertendum nāq; est, q̄ contrario ordine se habēt subiectum et forma, ad significationē nominis cōcreti et eius modum significādi. Importat em̄ concretū ratione significatiōis primo formā: et subiectū nō nisi ex cōsequēti copula. Quo ad modū vero significandi primo subiectū: et ex cōsequēti formā importat. Cuius signū est q̄ in diffinitione cōcreti exprimit primo subiectū tanq̄m genus q̄ prima pars est diffinitū: et forma secūdo loco ponit quasi differentia. Dicimus nāq; q̄ simum est nasus curuus. Abstractū vero et ex significatiōe et ex modo significādi primo formā importat: secūdario aūt et ex cōsequēti subiectū. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo exprimit vt genus: subiectū aūt secūdario loco differētie: vt patet cū dicit, similitas est curuitas nasi. Oritur aūt hec differētia ex eo q̄ cōcretū importat habitudinē inter subiectū et formā: prout incipit a subiecto et terminat ad formam. Abstractū vero importat habitudinē inter formā et subiectū prout incipit a forma: et terminat ad subiectū: vt in exēplo datis apparet. Ex hoc em̄ q̄ habitudo importata p concretū importat ex modo significādi: vt incipiēs a subiecto: sequit q̄ primo importet subiectum a quo incipit, et similiter ex hoc q̄ habitudo importata p abstractū importat ex modo significādi: vt incipiēs a forma: consequēs est vt primo importet formā a qua incipit. Causa aūt huius diuersitatis est: q̄ cōcreta ad cōposita significāda sunt inuenta. Cōpositio aūt a subiecto ouf. Abstracta vero inuenta sunt ad significādas formas apud nos inuētas simplices q̄dē: sed a quibus denominatio ad subiecta deriuat, vnde et cōcreta cōpositū q̄d sonāt: abstracta vero formas: vt cadētes tñ ad subiecta. Nō igit̄ propterea dictū est q̄ abstractū solā formā importet: q̄ nullo modo copulat subiectū: sed q̄ ex modo significādi cōpositum nō sonat: nec principaliter importat ipsum subiectū: quēadmodū et concretū: sed extrinsece tantum terminum habitudinis [illegible] significate.

**Aduerte** Hic q̄ de abstracto et cōcreto quomodo sunt in predicamēto aliter metaphysicus: et aliter logicus iudicabit. Ille enim apud metaphysicū q̄ res sm̄ suas essentias cōsiderat: et nō sm̄ modos intelligēdi vel significādi: abstractum et cōcretum nō differāt: eo q̄ eadē res [illegible] et cōcrete sunt significata: dicet ipse sicut abstractum [illegible] retū in genere esse: res enim p suā essentiā ingredit [illegible] sicaliter sumptū idest rē generis: nō per [illegible] unificādi: vnde nō dicet metaphysicus albū ens [illegible] inter ōnto meta. 16. tex. cō. 13. et. 14. et primo etiā de tex. cō. 16. [illegible] fm̄ suas [illegible] cundū [illegible] tiones [illegible] mis intentionis [illegible] cōsiderat: dicet abstractum esse in genere [illegible] tum vero nō [illegible] ole abstracto: significata potest denominari speciēs: vt [illegible] genus vt color: cōcretū vero nō propter aliquam modi significādi: vt dictū est. Ille aūt quare [illegible] significādi hāc veritatē logico [illegible] est q̄ modus significandi [illegible] puenit secundas intentiones et fundat [illegible] modo ipsis licet eiusdem modus significādi sit secunda intentio [illegible] quanq̄ rem: nō fm̄ se sed vt intellectā: quod [illegible] modus significādi nō fm̄ se sed vt intellectā [illegible] nodus significādi nihil aliud est q̄m [illegible] significādi: sicut per significās est significatū rei intellecte. vnde sicut vox significatiua [illegible] sequit rem intellectā q̄m secūda intentio ita eius modus significandi modū intelligēdi: totus ergo primentū ad [illegible] prime intentionis accedat ordinē communi q̄ potest ad [illegible] secūde [illegible]

Intelligendum Est hic primo ens diuidi p quodam modos in predicamenta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita quod [illegible] species per id quo generis partes efficiuntur in esse specifico [illegible] stituuntur: ita predicamenta per id quo partes entis fiunt [illegible] generalissimo constituuntur: et ideo modi proprij quibus ens [illegible] quodlibet predicamentum descendit sunt illi: penes quos prima [illegible] era constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiam mensurabilem [illegible] positum: relativum: actiuum etc. vt dicit [illegible] tex. cō. xliij.

Notandum Est secundo quod cum genus sumatur [illegible] secundum id quo habet rationem de [illegible] mum [illegible] genus sumendum est a re secundum id quo primo habet [illegible] tionem determinabilis: primo autem habet rationem determinabilis [illegible] secundum primum sui gradum cōcepta. [illegible] quod est quem res ex modo illo sortitur [illegible] o proprium locum inter partes entis vendicat: et ideo primum genus [illegible] ptum ab illo modo entis importat rem vt primo [illegible] et propterea illa se consequuntur sumi a re sm̄ [illegible] et: et propterea

Universidad de Deusto
Biblioteca



¶ Differentie vero in eis sumuntur ex diuersitate principiorum ex quibus causantur: ⁊ quia propie passiones ex propijs principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentie si in abstracto diffiniantur, ſm q̄ sunt propie in genere: sicut dicitur q̄ symitas est nasi curuitas. Sed econuerso esset si eorū diffinitio sumeretur ſm quod concretiue dicuntur: si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffiniretur per modum substantiarum compositarū in quibus ratio generis sumitur a materia, sicut dicimus q̄ symum est nasus curuus. Similiter etiam est si vnum accidēs alterius accidentis principium sit, sicut principiū relationis est actio ⁊ passio ⁊ quantitas, ⁊ ideo ſm hec diuidit philosophus relationem in quinto metaphysice.

T. c. xx ¶ Hic ponitur tertia propositio. s. q̄ differentie sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum ⁊ declaratur a posteriori. Signum enim q̄ differentie sumantur ex diuersitate propriorum principiorum est quod in diffinitione accidentium in abstracto que propie habent genus ⁊ differentias subiectum ponit loco differentie. hoc enim non esset nisi accidentia differrēt penes sua propria principia: propterea enim propie passiones differunt inter se: quia principia subiecti: ex quibus causantur: inter se differunt. ¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari dicens q̄ subiectum propium quandoq; ponitur in diffinitione propriū accidētis loco generis ⁊ non differentie: ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur (licet econuerso esset ꝛc.) ⁊ vult dicere quod licet ita sit q̄ quandoq; ponatur subiectum in diffinitione propriū accidentis loco generis ⁊ non differentie: quia tamen hoc non fit nisi cum accidens in concreto diffinitur: quod vt sic non est in genere: ideo hoc non obstat nostre sententie: qua accidentis differentiam secundum q̄ in predicamento est: vnde sumenda sit declarauimus. Causa enim quare in diffinitione accidentis in concreto subiectū ponitur loco generis: non est ipsa natura accidentis: ita q̄ subiectum eius essentia pro genere sibi vendicet: sed est modus eius significandi: quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum. s. accidens ⁊ subiectum: ideo per modum rerū diffinitur compositarum in quibus genus sumitur a materia ⁊ differentia a forma: ⁊ propterea subiectum cum se habeat vt materia loco generis ponitur: ⁊ natura accidentis cum se habeat vt forma loco differentie ponitur: ⁊ dicitur symum est nasus curuus: non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto: nunc enim ponitur vt genus id quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus ⁊ ponitur loco differentie id a quo accidens secundum naturam suam specificam differentiam trahit scilicet subiectum. ppriū: ⁊ dicitur symitas est curuitas nasi. Manifestum q̄ ergo sit hoc. s. q̄ differentie accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum non solum quando accidens immediate causatur a substantia: sed etiam quando vnum accidens est alterius principium propium: nunc enim differentias sumuntur accidentia causata penes diuersitatem accidentium causantium: vt patet ex relationib⁹ quarum differentia attenditur penes sua fundamenta seu causas: puta actionem passionum ⁊ quantitatem: vt patet ex diuisione relationum facta ab Aristo. quinto meta. ter. cō. xx. ⁊ per hoc exclu-

dus fuit passio: differentia sumuntur: quando quidem eadem sunt principia a quibus fluunt prima ⁊ secūda. Excluſa enim est hec obiectio per hoc quod dictum est: q̄ q̄n vnum accidens est principium alterius: differentia posteriorus accidentis nō ex diuersitate rerum principiorum: sed propriorum attenditur: et ideo cum passio sit principium secunde non sunt eadem propria ⁊ immediata principia prime ⁊ secunde.

¶ Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta: ideo quandoq; sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut cōgregatiuum ⁊ disgregatiuum visus dicuntur differentie colorus, que causant ex abundantia ⁊ paucitate lucis: ex qua diuerse species coloris causantur. ¶ Sic ergo patet quomodo essentia in substantijs ⁊ accidentibus: ⁊ quomodo in substantijs positis ⁊ simplicibus: ⁊ quomodo intentiones logice vniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio quod est infinite simplicitatis, cui non conuenit ratio generis ⁊ speciei, ⁊ per consequens nec diffinitio propter suā simplicitatem: in quo sit finis ⁊ consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc quod dictum est licet q̄ differentie accidentium sumuntur ex eorum propijs principijs: ex hoc q̄ quandoq; sumimus eorum differentias ab effectibus: sicut albedinis ⁊ nigredinis differentias dicimus congregare ⁊ disgregare visum: ideo ad hanc dubitationem tollēdam dicit q̄ hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium: sed ex notioribus quibus propria principia accidentium occulta cum sint: opus est ex effectibus notioribus differentias sumere: que differentias quodammodo nobis insinuent: sicut in exemplo proposito quet) albedo est et nigredo differunt a priori ex abundantia et paucitate lucis: lux enim in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit: valde autem offuscata nigredinem. a posteriori autem differunt congregatione et disgregatione visus. ex hoc enim contingit disgregare: quia sibi est satis de luce ⁊ non [illegible] quia abundantia ⁊ paucitas lucis non ita nobis manifeste sunt: sicut congregare ⁊ disgregare: ideo loco propriarum differentiarum: congregatiuum et disgregatiuum ponimus dicentes: albedo est color disgregatiuus visus: nigredo vero congregatiuus.

**Hic aduertas** Q̄ non dixit subiectum esse differentiam accidentis: sed poni loco differentie: habent enī ppria genus: et propriam differentiam sicut genera: que tamen absq; subiecto non possunt explicari complete: ideo oportuit subiectum in diffinitione accidentis cadere: vt dictum est. ¶ Epilogus fit eorum que dicta sunt: in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam esse volo: vt tibi veritati consentaneo inuenta non fuerint: ⁊ in genio et etati venia det [illegible]

lescentie [illegible] amitem secuta vid [illegible] habeamus. a q̄ [illegible]

¶ Commentum [illegible] ilio sancti [illegible] n vniuersum



## ¶ Ad fratrem Iacobum Crecton Scotum lectorem theologie.

Petitionibus tuis fili charissime deesse nolens. ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primo dissonantiam dictorum nostrorum inter se: dum in commentarijs pume partis ar. 1. q. 12. diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad felicitatem ⁊ non absolute, naturaliter appetere visionem dei in se: in articulo autem primo. q. 32. respondendo quarto argumento scoti diximus q̄ ad naturaliter volendum finem vltimū in particulari, non sufficit indubietas (quotiam hec est in quolibet fideli) sed exigitur euidentia, que solum conuenit beatis. ¶ Proponis secundo ambiguitatem circa quādam glossam nostram in eisdem commentarijs. q. 47. ar. 3. ad tertium, vbi dicente textu non est possibile esse aliam terram q̄ istā, glossauimus ly possibile sumi pro possibili sumpto ex potentia indicta rebus creatis: secundum quam dicimus impossibile est mortuum resurgere: ⁊ non pro possibili ſm potētiam actiuam dei neq; pro possibili logico. Videtur enim tibi q̄ de possibili logico sit sermo. propter materiam subiectam de qua ibi disputatur, ⁊ hoc propter tria. Primo quia propositio illa precedens (mundus constat ex tota sua materia) sumpta ex philosopho aut intelligitur de totalitate individuali, ⁊ hoc non: quia quodlibet individuum perfectum isto modo constat ex tota sua materia. Aut de totalitate specifica, ⁊ sic oportet intelligi de impossibili absolute: quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei ⁊ non habere aliquā partem que esset extra illud. ¶ Secundo quia idem dicitur iudicium de terra ⁊ de aliis partibus mundi: sed esse duos soles implicat contradictionem: ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur autem implicatio contradictionis: quia positis duobus solibus si materia vnius appeteret formam alterius neuter haberet suam materiam: quia sol constat ex materia satiata sua forma, si autem materia vnius nō appeteret formam alterius, sic differrent non solum specie sed genere. ¶ Tertio quia ſm istam glossam quum dicitur non est possibile esse aliam terram. sensus esset nō est potētia actiua in rebus creatis que possit producere aliam terram. hic autem sensus longe est a proposito: ⁊ quis vnq̄ de hoc dubitauit?

**Ad primum** Dubium respondemus q̄ ly naturaliter non ſm eandem significationē in vtroq; loco sumitur. Nam in questione, ⁊ naturale attenditur penes naturam tanq̄ principium, ita q̄ naturaliter appetitus appellatur q̄ [illegible] indito [illegible] diuine [illegible] ordinem. sic enim locutionem [illegible] naturales [illegible] bus [illegible] appetere celestia [illegible] participio gratie: q̄ illis naturaliter conuenire. Iterum naturale attenditur penes modum: vt distinguitur contra liberum. dicimus vt dicimus q̄ naturaliter [illegible] velle deum in particulari. ⁊c. sciūd beatis eē [illegible] relinquitur inter istas duas sententias.

**Ad secundum** [illegible] respondetur dicitur ſm potentiam [illegible] naturali motu terre ad centrum. hoc [illegible] sibatio manifestat de [illegible] potentia [illegible] esse [illegible] certum est apud [illegible] mundum [illegible] posse a beato [illegible] terram extra illum mundum [illegible] sibi in eternum. ¶ Ad primum igitur obiectionem dicimus [illegible] positionem illam mundus constat tota sua materia intelligitur enim tota [illegible] positio [illegible] entia physica. quoniā hoc fuit [illegible] propendunt in philosophia naturali q̄ constat ex tota sua materia [illegible] dictionis aliqua. Et sic stat [illegible] tota sua materia [illegible] lem materiam [illegible] de tota sua materia [illegible] tionem habere totam possibilem physice [illegible] partem que [illegible] potentiam ⁊ actum fieret. ⁊c.

¶ Ad secundum autem dicitur [illegible] contradicendo [illegible] ⁊ quinta [illegible]

potentia. ⁊ q̄ existentibus pluribus solibus, neutrius materia appeteret alterius formam: quia vtriusq; materia contenta esset forma: sicut modo materia existens in vna parte celestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte et similiter in motibus pars sphere ignee contigua occidentali parti orbis lune non appetit esse in orientali parte eiusdem orbis: ⁊ omnium vna communis est ratio q̄ in his q̄ sunt eiusdē rationis vna est etiam ratio appetitue quietis: ac per hoc quodlibet contentum est illa portione quam habet: ⁊ merito: quoniam priuatio que machinatur ad malum, non est in certa materia propter formam eiusdem speciei. Numq̄ enim fortes corumperetur si materia eius non appeteret nisi formam humanam: q̄n illam iam habet. ⁊ sic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur q̄ aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Unde licet ad sensum expositū consequatur illa alia propositio, nulla est potentia actiua in rebus creatis que possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus: quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non descendendo ad actiuam aut passiuam: ⁊ secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali et non de potentia vel impotentia generatiua terre.

¶ Hec sunt que velut a somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est vt attendas tibi et lectioni ⁊ ores pro me: ⁊ bene vale. Rome. 23. Nouembris. 1522.

**Vtrum** homo hominī superiori teneat obedire in his in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur q̄ non. Primo ratione: quia homo homini non est subditus quo ad naturam: ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur auctoritate: quia sanctus Tho. in secunda secunde. q. 105. ar. 5. in corpore dicit: Tenetur homo homini obedire in his que exterius per corpus sunt agenda. in quibus tamen ſm ea que ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur sed solum deo: quia omnes homines natura sunt pares: puta in his que pertinent ad corporis sustentationem ⁊ prolis generationem. Hec ille.

¶ Secundo quia non tenetur homo secundum charitatis ordinē ponere vitam corporalem pro quocunq; exteriori bono aut pro vita corporali alterius quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam q̄s proximi ⁊ contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio: quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia imo inclumitate subiecti: vt patet de precepto ieiunioꝝ, de diuinis officijs per soldis, de observatione festorum: non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium aut ad observationem festorum si non potest hec fine non solum vite sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculū vite ab obedientia humana. ¶ Quarto: quia timor cadens in constantem virum (qualis est timor mortis) excusat ab omni iuris actu iudicijs humani executione: ergo idem quod prius.

**Aduertendum** [illegible] sciendum est q̄ [illegible] per se per accidens [illegible] ⁊ [illegible] ⁊ [illegible] ⁊ [illegible] ⁊ [illegible] ⁊ [illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca





# Index quarti tomi.


De vniuersali:oratio prima.
De vnione verbi cū natura hūana:oratio.ij.
De causa mali & abūdantia mali in specie humana: oratio.iij.
De immortalitate animorum:oratio.iiij.
De modo quo anime patiuntur ab igne corporeo:oratio.v.
De ecclesia & synodorum differentia:oratio.vj.
De infinitate dei. Questio.j.
De potentia neutra. Questio.ij.
De potentia receptiua actuum supernaturalium. Qō.iij.
De subiecto philosophie naturalis. Questio.iiij.


## Tractatus de analogia nominum Index.


Quotuplex sit analogia cum declaratione primi modi. Cap.j.
Analogia attributionis quid, quot modis fiat, & que eius conditiones. Cap.ij.
Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit &c. Ca.iij.
Quo analogū nomen ab analogatis distinguatur. Cap.iij.
Qualis sit abstractio analoge ab analogatis. Cap.v.
Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis. Cap.vj.
Qualis sit analogatorum sm analogi nomen diffinitio. Cap.vij.
Qualis sit in analogia comparatio. Cap.viij.
Qualis sit analogi diuisio & resolutio. Ca.ix.
Quomodo de analogo sit scientia. Cap.x.
De cautelis necessarijs circa analogorū notiz intellectū & vsū.c xj.


## Index questionū in libello de ente & essentia tractatarum.


Utrum ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro. char.cxvij.col.iij.
Utrum ens & essentia significent immediate ipsa predicamenta seu naturas eorum an mediate. char.117.col.3.
Utrum primo cognitum. 118. 3.
Utrum ens per prius dicatur de substantia posterius de accidente dicatur, an vniuoce de vtrog. 118. 3.
Utrum materia sit pars quidditatis naturalis. 120. 3.
Utrum materia sit principium individuationis. 121. 1.
Utrū natura p se sumpta insint sibi predicata quidditativa. 125.4.
Utrū natura p se sumpte cōueniant p̄dicata negativa. 126. 1.
Utrū natura absolute sumpta habeat vnitatē & pluralitatē. 126.3.
Utrum aliqua vnitas communis naturam & singularem sint realiter distincte existentia in rerum natura. 126. 4.
Utrum inter vnitatem formalem et numeralem fortis sit alietas realis. 126. 4.
Utrū natura absolute sit illa q̄ predicat de individuis. 127. 4.
Utrum vniuersalia in actu sint extra animam. 129. 1.
Utrum materia possit esse sine forma. 131. 3.
Utrum in substantijs separatis idem sit quidditas & id cuius est quidditas. 132. 3.
Utrum quelibet species substantiarum separatarum vnum secundum habeat individuum. 132. 4.
Utrum intelligentie effectiue sint producte a deo. 134. 2.
Utrū esse actualis existētie & essentia distinguant realiter. 135. 1.
Utrum intelligentie sint composite ex actu & potentia. 136. 1.
Utrum multitudo intelligentiarum intelligatur a nobis per notam materiam intellectus possibilis. 136. 3.
Utrum anime & corporis sit vnum & idem esse quod est inde pendens a corpore. 136. 4.
Utrum perfectiones existentes in deo sint aliquo modo distincte preter operationem intellectus. 138. 2.
Utrum anima individuetur per hecceitatem an commēsuratione substantiali ad hoc corpus. 140. 2.
Utruz intelligētie sint a nobis quidditative cognoscibiles in hac vita. 141. 2.
Utrum essentie accidentales sint absolute essentialiter a receptiuo. 144. 3.
Utrum accidentia necessario per subiectum diffiniatur. 144. 3.
Utrū forma substantialis pure potentie insit actus. 144. 3.
Utrū forma accidētalis in ente in actu tm̄ recipiat. 144. 4.
Utrum accidentia habeant p̄priā existentiam, distinctam realiter ab existentia substantiali. 144. 3.
Utrum substantia subiecta accidenti possit intelligi etiam absq̄ omni accidente. 144. 4.
Utrum nigredo cutis in ethiope viuo & mortuo sit eadē. 146. 2.
Utrum accidentia sequentia materiam sint ea per que differunt individua. 146. 4.
Utrum accidentia sequētia materiam sint passiones generis vel speciei. 146. 4.
Utrum omne accidens habeat aliq̄ subiectū p̄prium. 147. 2.


## Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

# Reuerendissimi Domini Domini Thome de Vio Caietani: Cardinalis sancti Xisti, de sacrificio missse, adversus Luteranos, in rta scripturam, Tractatus.

¶ Clementi sept. Pont. Max. Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis Sancti Xisti, felicitatem.

MAndasti olim, P. Beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cena domini, asserente corpus et sanguinem christi in eucharistia esse duntaxat sicut in signo: oblato autem nuperrime mihi Libello luterano etiam de Cena Domini, affirmante in eucharistia verum christi corpus et sanguinem sed negante sacrificium misse, contra vniuersas etiam schismaticorum ecclesias, existimaui non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hereli. Suscipiat itaq; decernendam apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, et felix vale.

¶ Intentio autoris. Caput primum.

VIcus magister omnium dius Jesus sadduceos (q ex sacris libris solos libros Moysi recipiebat) confutādo ex libris moysi docuit nos vt aduersus hereticos abstineamus a testimonijs que non recipiūt, sed illis vtamur sacris testib⁹ qs non refutār. Quocirca aduersus hereticos q̄ luterani vocantur (imitantes solos testimonijs sacrap scripturarū) scriptur⁹ de sacrificio misse ex solis sacris scripturis disputationē doctrinaq; oēm pficere intēdo: tū ne glorient in solido fundari sacrarūm scripturarū fundamento negationē sacrificij missarū ne minus docti putēt ex ecclesiastica (non scripture autoritate) fulciri sacrificū missarum vt habent. Luterani illi quitignoranter errant vestre resipiscant. ¶ Ut autē clarius pateat ubi sit veritas, primū in quo cōuenīt et in quo differūt nostra et catholicis, deinde quid ex sacris scripturis de sacrificio missse habeatur, denique luterane obiectiones discutientur.

¶ Conuenientia et differentia Luteranorum cum catholicis circa sacrificium misse. Caput secundum.

CONsentiunt Luterani missam olim fuisse sacrificiū appellari tamen eam ratione quia immolationis sacrificij oblati in cruce, cuius corpus et sanguine christi cōsecretur et sumitur recolendo dñi, hoc facite in mei cōmemorationem. Negāt aūt duo. Alterum est offerri corpus vel sanguinem christi deo: quāuis enim affirmentur adesse verum christi corpus, negant tamen illud verū christi corpus offerri deo. Alterum est esse in altari hostiam seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuis siue pro defunctis, fundāt vtrumq; super doctrinam epistole ad Hebreos, vbi clare videtur negari sacrificium corporis christi in cruce semel facti, sufficiēs manifestatiuum, [illegible] christi [illegible] eiusdem in memoriam passionis et mortis [illegible] sit institutus a christo: oblatio tamen corporis christi tāquam hostie pro peccato, est adinuentio humana, contraria documentis sacre scripture.

¶ Ex institutione christi eucharistiam immolari. Caput tertium.

CAtholici Autem agnoscimus in sacris literis scriptā esse institutionē immolationis eucharistie. Euangeliste em (specialiter Lucas cap. xxii. specialiusq; Paulus. 1. ad Coun. xi.) tradunt post multas actiones dñi Jesu in cena, cū mandasse, hoc facite in mei cōmemorationem. Que quia verba sunt testu christi, libranda valde sunt tum pronomen hoc: tum verbū facite: tū in mei cōmemorationem. ¶ Ad intelligendū itaq; demonstratum per pronomen hoc, inspicienda sunt que premittunt. Premittitur autē q̄ Jesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit accipite comedite, hoc est corpus meū quod pro vobis frangitur: vel sicūm Lucam datur. Statimq; subiūxit, hoc facite in mei cōmemorationem. Pronomē itaq; hoc, quū non arceatur ad demonstrādum aliquod premissorum et ad aliquod premissorū non demōstrādum, cōsequēs est vt demonstret vniuersitatē premissorū. ¶ Verbum facite, multa fert mysteria. Nā non dixit hoc dicite, sed hoc facite: vt significaret q̄ id quod mandat, non cōsistit in dicere sed in facere: q̄q; dicere hic intercurriens nō ppter dicere sed ppter facere est: vt intelligeremus q̄ verba cōsecrationis sunt verba efficientia illud quod significant. Et adiungendo in mei cōmemorationē, distinguit facere a cōmemorare: et si significantius non dixerit hoc cōmemorate, sed hoc facite in cōmemorationē mei. Mandat itaq; dominus iesus, hoc id est vniuersa p̄missa, facere in memoriā sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationē dñi iesu. ¶ Ex eo autem q̄ sub facere hoc, cōprehenditur non solū facere corpus christi sed etiā facere corpus christi qō frangitur seu datur pro nobis, manifestum est dominū iesum mandasse, facite corpus meum qō pro vobis frangitur et datur. Perinde aūt est quod pro vobis frangitur et datur, ac si diceretur qō pro vobis immolat. neq; enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur et dat (hoc est immolatur) pro vobis: facere aūt corpus meū quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est ac facere corpus meū quatenus pro vobis immolatur. ¶ Ut autē hec que dicimus penetres, aduerte q̄ si dominus Jesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset quod pro vobis frāgitur seu datur, sat fuisset dicere quod in persona mea videtis, seu quodcūq; aliud eiusmodi. Sed absit a domini Jesu christi sermone, sermo nō formalis: quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis: vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaq; quod pro vobis frangitur sc. datur, formali sermone significat facite corpus meū quatenus pro vobis offertur. et hoc ipsum facite in mei commemorationem. ¶ Quare ego q̄ facere hoc in christi memoriam, plus est q̄ consecrare corpus christi (quia est etiam facere corpus christi quod datur et frangitur pro nobis) et plus est q̄ recordari christi (quia est facere christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in christi recordationem) et dari ac frangi pro nobis est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri: frangi vero significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet: dedit enim semetipsum deo in cruce, accepto manuum, pedum ac lateris pro nobis) consequens est, mandante domino Jesu hoc facite in mei commemorationem, mandari hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem facere corpus christi quod immolatur, est facere id immolando seu per modum immolationis: nam sic [illegible] sit a nobis corpus christi quod immolatur nisi vtrūq; facto impleatur: videlicet recordare et facere corpus christi, et immolando facere quod datur et frangitur pro nobis: adiuncta ratione videlicet Jesu christi memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, dicta in cena dominica: vt perpendas q̄ quadruplex institutio in ea fuerit: factum facto, et immolatio immolationi. Cena sic [illegible] paschalis: instituta in memoriā eductionis de egypto, [illegible] hec cena est immolatio pascha[illegible] dominus iesus completo sacrificio paschali, instituit aliam et nouā paschā seipsum vt immolatum: docendo hoc est corpus meum quod pro vobis dat ac frangitur. et facite in mei memoriā. Et si verbo dixisset quod sursum dictis faceret, quēmodūcūq; hacte[illegible] in memoriā exitus de Egypte [illegible] deinceps hoc facite in mei immo-



[illegible] memoriam. [illegible] interrogatione nouī paschatis pro veteri, loqueretur ac diceret: paschā illud fecistis immolando communi cena, et hoc facite in [illegible] olando communi mensa in mei cōmemorationem. Ita q̄ ex ipsa interrogatione nouī paschatis veteri, significatur q̄ dicendo hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo: nā et immolatitio modo fecerant veteres paschā. ¶ Hunc autem esse germanum sensum mandati dñi, testantur etiam facta recitata a paulo. 1. ad coun. x. Commemorat siquidem paulus panem sanctum et poculū sanguinis christi inter immolata, suppurat mensam nostram inter altaria, decernit edentes et bibentes de mensa domini inter comedentes et bibentes immolata. ¶ Ex quibus clare patet, tum apostolos intellexisse mandatum christi hoc facite in mei memoriam, de facere immolando eucharistiam, tum apostolorum tempore eucharistiam fuisse in christi ecclesia non solum sacramentum sed etiam sacrificium, tum in sacra scriptura et non solum in vsu ecclesie et libris doctorum, haberi immolationem corporis et sanguinis domini. ¶ Verba autem apostoli sunt hec. Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor: iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis christi est? panis quem frangimus, nonne communicatio corporis christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus: nā omnes ex eodem pane participamus. Videte israelem secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo, dico q̄ simulacrum aliquid sit, aut q̄ simulacris immolatum aliquid sit? sed q̄ que immolant gentes, demonijs immolant et non deo. Nolo autem vos communicantes fieri demoniorum, non potestis poculum domini bibere et poculum demoniorum: non potestis mense domini participes esse et mense demoniorum. Hec ille. Ex his enim manifestei patet, apostolum inter victimas israelis, et immolata demonijs recensere panem quem frangimus et poculum benedictionis: et inter altare israelis et mensam demoniorum mensam domini: et inter edentes victimas altaris israel et edentes immolata demonijs, edentes de mensa domini et bibentes de illius poculo, et ex huiusmodi ratione arguere quod non possunt immolatorum deo et demonijs participes esse. Nisi enim immolata essent deo panis et calix christi, vniuersa pauli fabrica ex immolatis tam deo vero ab israele q̄s immolatis demonijs agentibus argens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium q̄ panis et calix christi tempore pauli immolabantur vt nostra clarificatione non indigeat.

¶ Ex institutione christi immolari eucharistiam in remissionem peccatorum. Caput quartum.

VLterum a [illegible] negatio [illegible] (videlicet q̄ sit hostia pro expiatione peccatorum) facile ex eodem [illegible] eadem proce[illegible] falsa [illegible] Ham Wart. [illegible] us excepto calice non sicum bibat hic est sanguis meus q̄ pro multis effundit[illegible] est agitur in [illegible] peccatorū, [illegible] por [illegible] in mei recordatio[illegible] prehenditur facere [illegible] ab [illegible] hoc facite, co[illegible] lum quotcunq; effundit[illegible] tie in remissionē peccat[illegible] quēmadmodata [illegible] sanguinis in remi[illegible] ipsa cruc[illegible] peccati, [illegible] nis est, [illegible] remissionem, creatori [illegible] est immolare po[illegible] culi sanguinis [illegible] remissionem peccatorum [illegible] tenus o[illegible] [illegible] effundatur in remissionē peccatorum [illegible] peccatorum [illegible] remissionem p[illegible] ad quam [illegible] fus, quicquid sit de effectu. Nō [illegible] est [illegible] [illegible] telligentia et obedientia [illegible] quinem christi sub specie panis [illegible] christi, ab hac precipua [illegible] regis intercipes, [illegible] do vnius [illegible] tiarum et necatur [illegible] [illegible] berti dissolutum ab antiquo [illegible]

¶ Obiectiones ex epistola ad Hebreos contra sacrificium misse.

PRimo ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio hostie. Si enim peccata purgassent, desijssent offerri: et ideo noui testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis quam oportet repetere: qualis est missa. ¶ Secundo ex sufficientia sacrificij christi: q̄ Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedentes ad eum: etc. iniuria ergo fit sufficientissime christi hostie pro peccatis totius mūdi, addendo hostiam aliā in nouo testamento pro peccatis. ¶ Tertio ex parte abolitorū peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, nō est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostie pro peccatis in nouo testamento.

¶ Responsio ad obiecta. Caput sextum.

FUndamentum Veritatis et intelligēdi diuersa sacre scripture dicta circa nouī testamēti sacrificiū ac sacerdotium, est vnitas hostie, simpliciter et absolute immolate semel in cruce ab ipo christo secundum seipm, et secundū quid immolate quotidie ab eodē per ministros in ecclesia sua. Ita q̄ in nouo testamēto est hostia cruenta, est et hostia incruēta. Hostia siquidem cruentam agnoscimus iesum christum in [illegible] pro peccatis totius mundi: hostiam ve[illegible] christo, corpus et sangui[illegible] et Verū

Universidad de Deusto
Biblioteca



…modo immediate quo[illegible]…ione ex institutione chri… …ostie in cruce oblate non fingim⁹ in nostro altari: sed ex identitate rei oblate in cruce ⁊ in altari habem⁹. ex eo enim q̄ vnum atq; idem christi corpus est quod oblatum est in cruce ⁊ illudmet offertur in altari, clare patet non esse aliam hostiam in altari ⁊ in cruce: ꝛ eã que in cruce oblata semel ēt, perseuerare alio tamen modo in altari mandante christo, hoc facite in mei commemorationem. Et nanq; interest hec uerba videlicet hoc facite ⁊ in mei memoriam) perpendes q̄ vnum atq; idem illud quod tunc fiebat facimus in christi memoriam: qđ est illud vnum atq; idem quod tunc frangebatur et effundebatur perseuerare sub specie panis ⁊ vini in memoriam christi.

**Ex his igitur** Ad singula obiecta singillatim dissolvēda descendendo, dicitur ad primū de vnitate sacerdotis q̄ in nouo testamento vnicus est sacerdos christus, ⁊ ipsemet est sacerdos in nostro altari: nam ministri quiq; nō in persona propria sed in persona christi consecrant corpus ⁊ sanguinem christi, vt testantur verba cōsecrationis: ac per hoc vices christi agētes offerunt. nō enim dicit sacerdos hoc est corpus christi, sed hoc est corpus meum: faciendo in christi persona sub specie panis corpus christi, iuxta mandatum christi. hoc facite. ¶ Et quū infertur, incōueniens esse affirmare hostiam in nouo testamento cui non sat est christus sed oportet succedere ministros: respondetur q̄ aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, ⁊ aliud est affirmare perseuerātiam hostie in cruce oblate requirentem successionem ministrorum. Primum esset dedeceret nouū testamentū statum: secundum autem consentaneū nouo testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis dicitur q̄ in nouo testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum: ⁊ in modo perseuerandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiā ipse qui repetitur modus concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam in cruce. Quod autem modi repetitionem non esse contra doctrinam epistole ad heb. tenentur verba illius: inferentia q̄ si repeterentur nouū testamenti sacrificium, oportuisset christū sepe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi a domino nostro christo instituti. ¶ Ad tertium ex parte rei oblate, dicitur q̄ cum hoc q̄ christus semel propriū sanguinem sufficientissime et abundantissime fuderit in cruce, quadraret perseueret immolatitio modo in eucharistia, illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

**Ad primum** Quia autem contra eucharistiam quatenus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur cōcedendo q̄ ex hostie impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostie. Et quū infertur inconueniens esse in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis, illa oportet repetere: conceditur totum propter loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur in qualibet missa. ¶ Ad secundū autem dicitur q̄ absit a fidelium mentibus etiam cogitare q̄ ad supplendam efficaciam hostie in cruce oblate celebrētur misse celebrationum enim tanq; vehiculum remissionis peccatorum iungit christum …gnifi… …enim… …tis p… …co… …nmen… …au…

…m… …ut… …ifi… …ut… …ut… …ut

Universidad de Deusto
Biblioteca